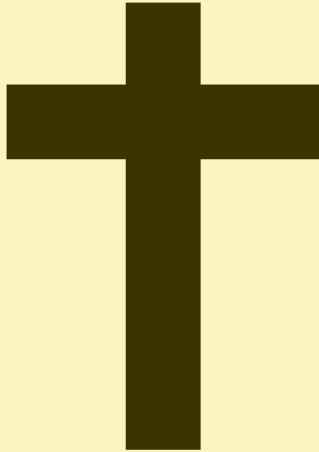

GODOKONO HIDO TABO

The New Testament in the Tabo Language, Aramia Dialect, of
Papua New Guinea

GODOKONO HIDO TABO
The New Testament in the Tabo Language, Aramia Dialect, of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Tabo (Aramia) long Niugini

Copyright © 2006 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Tabo (Aramia) (Tabo)

Dialect: Aramia River

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-10-23

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020
3c340006-f955-5c23-b3a5-6598deca5d75

Contents

Ma:tiyu	1
Maka	87
Luku	137
Yone	227
Oel	295
Loma	381
1 Kolini	427
2 Kolini	476
Galesiya	508
Epesese	525
Pilipai	541
Kolosi	551
1 Tesalonaika	561
2 Tesalonaika	570
1 Timoti	575
2 Timoti	589
Taitasi	598
Pailimoni	604
Yunapi	607
Ya:i	644
1 Pita	656
2 Pita	669
1 Yone	676
2 Yone	687
3 Yone	689
Yud	691
Haw	695

YA:SUKUNU HIDO TABO
MA:TIYUTI
MIYA:TIYA:

Ya:sukunu Mabu Tawakalubino Mahiloeno Komo

Luk 3:23-38

¹ Ya:su Kelisoko ba: Da:ibidikono eyono gudula, ba:gala Da:ibidiko ba: A:ibalahamakono galane dawala, ba:bene ba:moe ba: Ya:sukunu mabu tawakalubino mahiloeno komola. ✧

² A:ibalahamako tetene tupuimiti Da:ibidiko teta:mo puluhuku, Ya:sukunu mabu tawakalubino komo ba:ma ka:nala. A:ibalahamakono gudu Aisa:ketela.

Aisa:kekono gudu Ya:ikobotela.

Ya:ikobokono gudu Yudatela, huiyatiya Yudako kapiya kododiya:ha, ebeno komo nani ekaki eba:go nemedenama:.*

³ Yudakono gugudi netewa ba: Peleseko ba:gala Silako, ibino menoko ba: Ta:imatela.

Pelesekono gudu Hesalonatela.

Hesalonakono gudu Lamatela. ✧

⁴ Lamakono gudu Aminadabatela.

Aminadabakono gudu Nasonatela.

Nasonakono gudu Samonotela.

⁵ Samonokono gudu Bowasetela, ba:be guduino menoko ba: La:iha:batela.

Bowasekono gudu Obedatela, ba:be guduino menoko ba: Lutitila.

Obedakono gudu Yesitila. ✧

⁶ Yesikono gudu Da:ibiditila, ebete Isalaela hopoeni Ko Gawadalag-ima: eda:nami.

Ba:bene Da:ibidiko tetene tupuimiti Yekonayako teta:mo puluhuku, Ya:sukunu mabu tawakalubi ba: ba:moi ba:bi Yunapi Koko Gawadubula, ibino mahiloeno komo ba:ma ka:nala.

Da:ibidikono gudu Solomonotela, ba:be guduino menokote dopamo Ulayakono kamenama: eda:nami. ✧

⁷ Solomonokono gudu Lihobaumatela.

Lihobaumakono gudu Abayatela.

Abayakono gudu A:isatela.

⁸ A:isakono gudu Yehosapatatela.

Yehosapatakono gudu Yolamatela.

Yolamakono gudu Usayatela.

⁹ Usayakono gudu Yautamatela.

Yautamakono gudu A:ihasatela.

A:ihasakono gudu HeseKayatela.

¹⁰ HeseKayakono gudu Ma:na:satela.

Ma:na:sakono gudu A:monatela.

A:monakono gudu Yausayatela.

✧ **1:1:** Tup Mabu 22:18 * **1:2:** Buka ka-lamiholewawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Yu tawakalubi ipuwalo 12 gu kapiyuimipa:te emedenama:, ba:ba:te Ya:ikobokono 12 dubu guguda:godone ikuliya. ✧ **1:3:** Tup Mabu 38:29-30; Lut 4:18-22 ✧ **1:5:** Lut 4:13-17 ✧ **1:6:** 2Sam 12:24

11 Yausayakono gudu Yekonayatela, huiyatiya ebe kapiya kododiya:ha:, ebene komo ekaki eba:go nemedena:ma:. Yekonayako tetelo Ba:baloni alaholohopa:te pelamete Isalaela hoponapi heloamo puwatete ibino Ba:baloni hoponomamo ba:bo magataliya: ✧

12 Ba:bene alaholohopa:te ibi Ba:baloni hopamo da:magataliya: ba:ba tetene tupuimiti Yausepeko teta:mo puluhuku, Ya:sukunu mabu tawakalubino komo ba:ma ka:nala.

Yekonayakono gudu Siyatiyelatela.

Siyatiyelakono gudu Selababelatela. ✧

13 Selababelakono gudu Abiyudatela.

Abiyudakono gudu Elayakimitila.

Elayakimikono gudu A:isotela.

14 A:isokono gudu Sa:idokatela.

Sa:idokakono gudu A:ikimitila.

A:ikimikono gudu Eliyudatela.

15 Eliyudakono gudu Eliyesatela.

Eliyesakono gudu Ma:ta:natela.

Ma:ta:nakono gudu Ya:ikobotela.

16 Ya:ikobokono gudu Yausepetela. Yausepeko ba: Ma:likono awila ba:gala Ma:liti Ya:suku balahimiya:, ba:be gudu tawakaluba:te Godokono Oemedawa Kelisoma: ka:minaka.

17 Ba:bema: Ya:sukunu mabu tawakalubino komo ba:ma ka:nala. A:ibalahamako tetene tupuimiti Da:ibidiko teta:mo puluhuku 14 tawakalubila, ba:gala Da:ibidiko tetene tupuimiti alaholohopa:te tawakalubi Ba:baloni hopamo da:magataliya: ba:ba teta:mo puluhuku 14 tawakalubila, ba:gala Ba:baloni tetene tupuimiti Kelisoko teta:mo puluhuku 14 tawakalubila.

Ya:su Kelisokono Hawakala Komo

Luk 2:1-7

18 Ba:bene Ya:su Kelisote keba ka:na ka:hawakaluya:, ba:moe ba:be komola. Ebene menoko Ma:liko Yausepetamo na:galuimiya:, ba:bene iba:te kapiyama: eda:heno, Ma:liti dopamo iya:tawuya: ebete Godokono Gobogobamo lamituma: eda:te gudu kalahimima:ne. ✧ 19 Ebene awi Yausepeko ba: hido tuputupudawanomola. Ba:bema: ebete Ma:likoba: kapiyama: eda:heno ebete ebene lamituma: eda: komo diya:tawuya:, ba:ba tetelo ebe ubila Ma:liko gelebada:go ibuki, mabu ebe ubihinola tawakalubino holoholo hapulu ebetamo hilopo ikame. 20 Huiyatiya ebete ba:moe komo ba emalagidolo Kodawa Godokono nopodawate hiyo gabodo ebetamo uluhukunata na:goeniya:, “Da:ibidikono hogo Yausepe, ama:le Ma:liko amia:no kamenama: eda:ma: akatoleto:la:, mabu ebene tepo ipuwalo demedena ba:be gudu Godokono Hido-talona Gobogobote ebetamo ikami. 21 Iyo, ebete dubu gudu kalahimima:ne ba:bene ama: ebene mahilo Ya:suma: na:ka:miya:, mabu ebete ebene tawakalubi ibino hiya:hiya: kuba ododili ipuwane uwatete ibino ka:ka: komula:lelamema:ne.” † ✧

22 Ba:bene ba:moi hiliyonomo komate ikulihuya:, Kodawa Godote ebene ukui hawakalimidawa ipuwado da:goiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, iyo, ya:lo tetelo ebete tabo ba:ma ka:na goiya:,

✧ 1:11: 2Gaw 24:14-15; Yel 27:20 ✧ 1:12: Isa 3:2 ✧ 1:18: Luk 1:27,35 † 1:21: Ya:su mahiloeno ipuwa nitana ‘Godoko ba: Ka:ka: Mula:dawala.’ ✧ 1:21: Luk 1:31; 2:21

23 “Bohelete lamituma: eda:te dubu gudu kalahimima:ne,

ba:bene iba:te ebenu mahilo Ima:nuwelama: koka:mima:na:.”
Buka ka:lamiholepada, wadiyala ama: niya:tawa ba:moe Ima:nuwela mahiloeno ipuwa nitana ‘Godote ago bemedena.’ ☆

24 Ba:bema: Yausepete u wata bahini mahiganate Godokono nopodawate ebe bada tabo ka:goemeniya:, ebete ba:be tabamo papamiwatate Ma:luko ebenu kamenama: ba:bo lawiya:. 25 Huiyatiya Ma:liti gudu Ya:suku alahimihino Yausepete dopamo eba:go kapiyama:kediya:ha:, ba:bene Ma:liti Godokono gudu dalahimiya: ba:ba tetelo Yausepete ebe Ya:suma: ba:bo ka:miya:. ☆

2

Mululu Oloki Ka:lamiholepi Dubuino Komo

1 Heloditi Yudiya hopolo Ko Gawadalagima: ba eda:na, eta dulu Ya:suti ba:be hopoenno Beteleheme habalo ba:bo hawakalaniya: Ba:bene komo hegelate da:petohuya:, ba:ba tetelo mululu oloki ka:lamiholepi dubate hegelate da:puluhukunako ba:ba hapuni muhulu hopone pelamiya: Yudiya hopoenno ko haba Yelusalemamo. 2 Iba:te ba:ma ka:na pega:luya:, “Keka: Yu tawakalubino Ko Gawadalagima: eda:ma: da:hawakalui ba:be gudu? Ale ebenu oloki aenu muhulu hopolo umiti ebe adikumima: pelamema:.” ☆

3 Ba:bema: Ko Gawadalagi Heloditi ba:moe komo duliya: ebenu tepo ipuwalo ukui bilibilinomoma: ediya:, ba:gala Yelusalema ko habalo demedehonama: ibi hiliyonomate atumu ukui bilibili komo ba:bo kalawiya:. 4 Ba:bene Godotamo hawa:goenu ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, Heloditi ibi hiliyonomo ebetamo ka:lamiti nalateda:liya:, “La:enu ukui kebanala:ka? La: Yu tawakalubino Ko Gawadalagi Kelisote kebe habalo na:ka:hawakalamene?”

5 Iba:te ebetamo na:huiyuya:, “Ebate Yudiya hopoenno Beteleheme habalo kohawakalama:ne, mabu Godokono ukui hawakalimidawate Godokono Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,”

6 ‘Beteleheme haba Yudiya hopolo ditana,

Yudiya hopoenno koko gawadubu ipuwalo ama: deha:potoha:, mabu ama: ipuwane tawakalubino watodawate kuluhukuma:ne, naenu Isalaela tawakalubi ebete bulamenamene.’” ☆

7 Ba:bene gapogapo tetelo Ko Gawadalagi Heloditi oloki ka:lamiholepi diya gabodo ebetamo ba:bo ka:laminiya:, mabu ebe ubila olokiti keba tetelo kuluhukuniya:le iba:godone ba:be tete kiya:tawanama:.

8 Ebete ba:be komo lawenate ibi ba oelamena na:goelameniya:, “La: tolamete Beteleheme habalo gudu hidonomamo nohowaditi da:numima, wadiyala la: gala kapelamete na na:pikiyanamiya:la:, ba:bene nale atumu katote ebe kakanadikumima:nemo.”

9-10 Ba:bema: oloki ka:lamiholepa:te Helodikono tabo ulinate ba: dito tolameniya:. Ba:bene iba:te ba tolamena, hegelate da:puluhukunako ba:be muhulu hopolo dopamo duminiya:, ba:be atu oloki gala na:kanuminiya:. Ba:ba tetelo iba:te oloki da:kanuminiya: kalakala ba:bo nelaweniya:, o kalakala bada konomola:ka:, ba:bene ba:be olokiti ibi dopalamenate ba tona, guduti kebolo ka:kapitanuya: olokiti ba:be

tetenomamo dito nutiniya. ¹¹ Ba:bema: iba:te ba:be genama guamo nogomonate gudu ba:gala ebena menoko Ma:liko ba:bo nulameniya: Ba:ba tetelo iba:te ibino pupamo ba ahidina gudutamo papamila:nate ebe ba:bo adikuminiya:, ba:bene iba:te dopamo mani kokonomamo duwatehuya: ba:bi malemale ilina uluhukulatelenate gudutamo ba:bo ikamehoniya:, ba:ma ka:na golodo mani, ape abutimino hido nibo ilina, ba:gala eta hido nibo ihi ilina. ✧

¹² Ba:be dulu Godote hiyolo ibi na:goelameniya:, “La: Ko Gawadalagi Heloditamo gala akatolama:la:,” ba:bema: eta hegelalo iba:te tupuimiti eta gabodo ibino hoponomamo ba:bo tolamiya:.

Yausepeko Ma:liko Iba:te Isipiti Hopamo Dalahutiniya:

¹³ Ba:bene eta dulu Kodawa Godokono nopodawate Yausepetamo hiyolo puluhukunate ebe na:pegoemeniya:, “Wadiyala ama: tiyonomo mahigate, gudu ba:gala ebena menoko uwatete Isipiti hopamo nalahuta:la:. La: ba:bolo ba nemedena, keba tetelo nale la: da:kakiyalamema la: ba:mamo gala ba:bo kakapema:nemata, mabu tete tatalila Heloditi gudu anakapumima: Beteleheme habalo kopohowadima:ne.” ¹⁴ Ba:ba tetelo Yausepete mahiganate gudu ba:gala ebena menoko uwatenate Isipiti hopamo to gabodo ba:bo toniya:.

¹⁵ Ba:bema: iba:te Isipiti hopamo nikuliti ba:bolo nemediya: Ko Gawadalagi Helodikono hoe teta:mo. Ba:moe komote ba: ba:ma ka:na uluhukuya: Kodawa Godote ebena ukui hawakalimidawa ipuwado da:goiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, iyo, ya:lo tetelo ebete tabo ba:ma ka:na goiya:, “Naeno guduti Isipiti hopone kopema: nale ebe koka:mima:nemo.” ✧

Heloditi Gugudi Hegehege Danakapulamiya:

¹⁶ Ba:bene oloki ka:lamiholepi dubate Helodiko ha:da damihomiya:, ebete ba:moe komo iya:tawate konomamo maubuya:. Ebe ubi konomola gudu Kelisoko anakapumi, ba:bema: ebete Beteleheme haba ba:gala tamelo demedenama: ba:bi tawakaluba:tamo alaholohopi dubu boelamiya:, iba:te tolamete netewa gogo tete dubu gugudi ba:gala a:lia:li gugudi hiliyonomo konanakapulamema:. Ebete ba:ma ka:na ododiya: mabu oloki ka:lamiholepi dubate ebe a:kiyamiya: ko olokiti ya:lo netewa gogo tetelo dopamo uluhukuniya:.

¹⁷ Ba:moe komote ba: ba:ma ka:na uluhukuya: Kodawa Godote ebena ukui hawakalimidawa Yelemayako ipuwado da:goiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, iyo, ya:lo tetelo ebete tabo ba:ma ka:na goiya:,

¹⁸ “La:ima habanapa:godone ihimi konomote uluhuku,

mabu Lesula:te ebena gugudi bela:lamena!

Iyo, ebete howela:go dihina kekelamenaha,

mabu ebena gugudi hiliyonomate ba: a:ha:laha.” ✧

Yausepeko Ma:liko Iba:te Isipiti Hopone Gala Da:kapiya:

¹⁹ Galane tetelo Heloditi da:hoyiya:, Yausepete Isipiti hopolo ba emedena Godokono nopodawate hiyo gabodo ebetamo ba:bo uluhukuniya:.

²⁰ Nopodawate ebe na:goemeniya:, “Ama: gudu ba:gala ebena menoko uwatete, la: Isalaela hopamo na:kawilala:la:, mabu gudu anakapumima: dewagelena: iba:te a:ha:lahuya:.” ²¹ Ba:bene Yausepete mahigate

gudu ba:gala ebenu menoko uwatete Isalaela hopoenu pe gabodo gala na:kapiya:

²² Huiyatiya Yausepete eta komo ba:ma ka:na uliya:, ka:lo Helodikono gudu Akeleyasiko ebete ebenu nabiwino haba lawete Yudiya hopolo Ko Gawadalagima: edi. Ba:bema: Yausepete Yudiya hopolo nemedema: da:toletoliya:, ba:ba tetelo Godote hiyo gabodo eta tabo ba:ma ka:na poemiya: ebete Ga:lili hopamo kotoma: ²³ Ba:bene iba:te Ga:lili hopoenu Nasaletu habamo nikuliti ba:bo nemediya:, mabu ya:lo tetelo Godokono ukui hawakalimipa:te na:ga:luya:, “Tawakaluba:te Kelisoko Nasaletenapima: koka:mima:na:” ba:bema: ba:moe komote ba: ba:ma ka:na uluhukuya: Kodawa Godokono tabote hibima: keda:ma: ✧

3

Yoneko Tawakalubi Beyamo Wadulateledawate Godokono Tabo Dola-magiya:

Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Yon 1:19-28

¹ Ba:bene komo gogo da:petolamiya:, ba:ba tetelo Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate pete Yudiya hopoenu dito hopolo Godokono tabo ba:ma ka:na polamagiya:, ² “La:enu kubane nohobila:la:, mabu Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komote ba: na:pe!” ✧

³ Ba: hibila, Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate dopamo Yonekono pe komoma: tabo ba:ma ka:na goiya:,

“Lumagiti dito hopolo tabo ba:ma ka:na ibulu kopegoema:ne,

‘Kodawoenu gabo na:hiduima:la:,

ebenu gabo na:tuputupuima:la:!’” ✧

⁴ Ba:ba tetelo Yonekono emede komo komopino emede komo huiyaha:, mabu ebete ka:molo-goe ipo kuba kaliko kau-goe tama kamaka:go pulinakui, ba:gala ebenu baa: wawaka ba:gala molo behanahanakui. ✧ ⁵ Ba:bema: Yelusalema ko habanapi ba:gala komo Yudiya hoponapi ba:gala Yodane Tuli hapulu demedehonama:, ibi hiliyonomate Yonetamo tolamiya: ebenu tabo ulihoma:, ⁶ ba:bene iba:te ibino kuba da:nehawakalilameholiya:, ebete ibi Yodane Tulilo beyamo ba:bo wadulatiya:.

⁷ Ba:ba tetelo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipi,* komo ibi hiliyonomate Yonetamo tolamiya: ebete ibi beyamo wadulatelema:, huiyatiya Yonete ibi ulamete iba:tamo na:goiya:, “La: bu kalulata! La: pote ka:goelamiti beyamo wadulatelema: da:pelamema, aba:, Godokono konomo mauba komote la:tamo a:kapa:mene? Ao, kopema:ne! ✧ ⁸ La:enu tepo ipuwa hiya:ma: da:midilima, wadiyala la: la:enu hibi komo hawakalimima: hidohido komo nododila:la: ⁹ La:

⁷ Ba:ba tetelo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipi,* komo ibi hiliyonomate Yonetamo tolamiya: ebete ibi beyamo wadulatelema:, huiyatiya Yonete ibi ulamete iba:tamo na:goiya:, “La: bu kalulata! La: pote ka:goelamiti beyamo wadulatelema: da:pelamema, aba:, Godokono konomo mauba komote la:tamo a:kapa:mene? Ao, kopema:ne! ✧ ⁸ La:enu tepo ipuwa hiya:ma: da:midilima, wadiyala la: la:enu hibi komo hawakalimima: hidohido komo nododila:la: ⁹ La:

✧ **2:23:** Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Yon 1:45 ✧ **3:2:** Ma:t 4:17; 1:15 ✧ **3:3:** Ais 40:3 ✧ **3:4:**

2Gaw 1:8 * **3:7:** Ya:suku tetelo Yu tawakalubino iya:tulamepa:te netewa kapiyuimi ipuwalo emedenama:, ba:bi kapiyuimi netewoenu mahilo ba: Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipila. Ba:bi netewa kapiyuimipa:te ukui kapiyama: keda:hanamiha:, iba:te olowabeletihua:go emedenama:. Pa:lisi kapiyuimipa:godolo hiliyonomo tutumate pola:nama:, iba:te komo tutumu Godokono Bukane uwatiya: ba:gala komo tutumu ibi ha:kiya ibino ukui mabuni uwatiya:. Ba:bema: iba:te ba:bi tutumu hiliyonomo uwatete hidonomamo papamila:hanama:, ba:gala puya:te atu tutumu uwateheno Pa:lisi kapiyuimipa:te ibi kubapima: ga:lanakuya:. Sa:diyusi kapiyuimipino komo hiya:la. Iba:te ha:kiya ibi Godoko ta:matapima: ga:lanakuya:, huiyatiya ibino kateneno ubilo wapata:lamenama:, ba:bema: iba:te Pa:lisi kapiyuimipino hiliyonomo tutumamo kapapamila:hanamiha:. ✧ **3:7:** Ma:t 12:34; 23:33

ha:kiya la:eno ukuilo ba:ma ka:na akaga:lanakala, ‘A modobola mabu A:ibalahamako ba: aeno iniwa nabiwila.’ Ao, la: a:kamodobamata! Na la:tamo hibi tabo begoemo, Godogodolo helo bitana ebete ba:moi nakolamo A:ibalahamakono gugudi kododilimima! ✧ ¹⁰ Ba:bema: ka:lo Godote ebene kabi adi, hiliyonomo nolohoha: gao keha ebete luhuti koa:mo kiya:hekema:ne. ✧

¹¹ “Komo la: la:eno kubane dohobila:huima, nale ba:be komo ko-hawakalimima: la: beyamo wadulatelemata. Huiyatiya eta lumagino helo konomote naeno helo na:gogolona, ba:bema: na hidoenoha: ebene nato ukulaleno beya agatamema: Ebete naeno gala hapuni ba:pena, ba:bene ebete la: Godokono Gobogobamo ba:gala ebene koa:mo kope-wadulatelema:na:ta. ✧ ¹² Iyo, ebete witi-laisoeno nonoka tama:mo miya:teno ilina a:lawi, ba:bene ebete witi-laisa nahoeno ebene genama guamo ba miya:te nonoka koa:mo ba:bo kiya:hekema:ne, ba:be koete itana tetelo na:woena, a:kaha:gale.”

Yonete Ya:suku Beyamo Dadutiya:

Mak 1:9-11; Luk 3:21-22

¹³ Ba:bene Ya:suti Ga:lili hopone Yodane Tula:mo Yonetamo piya, ebete ebe beyamo kadutima:. ¹⁴ Ba:ba tetelo Yonete na:goiya, “Ama:le na beyamo adunatene modobola, huiyatiya mabu keka: ama: ba:be komo nagodone lawema: da:pa:? Modoboha:!”

¹⁵ Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goiya, “Modobola a kododima:nema, mabu Godokono tuputupu gabodo tolame ipuwalo ebete a hiliyonomo komo ododilima: da:kiyaa:menakomene, ale ubiha:ma: a:keda:hanakama:.”

Ba:ba tetelo Yonete Ya:sukunu tabamo papamiwatate ba:bo ododiya:. ¹⁶ Ba:bene Ya:suti beyane ba podolo, ba:ba tetenomolo Godote ebene Hunu Haba a:hiya:midutalo ba:bo umiya:, ba:gala ebete eta komo ba:ma ka:na kumiya:, Godokono Gobogobo gimai hola keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na pihitigate ebetamo dito pemediya:. ✧ ¹⁷ Ba:ba tetelo tabote Hunu Habane ba:ma ka:na pihitiguya, “Ba:moe ba: naeno kapiya Gudunomola. Na ebetamo na:kalakalutamo.” ✧

4

Saitanate Ya:suku Kuba Gabamo Kemogabuimima: Ebetamo Duhukuya:

Mak 1:12-13; Luk 4:1-13

¹ Ba:bene Godokono Gobogobote Ya:suku dito hopamo na:magatuya, mabu ebe ubila Saitanatamo tete ba:bolo nikamete, ebete Ya:suku kuba gabamo kemogabuimima:. ✧ ² Ba:bene dito hopolo 40 hegela ba nemedede Ya:suti ba:be tete ga:ga:nomolo baa: kananakuiha:, ba:bema: ebete baa:ma: kape komo ba:bo iya:tawuya:. ✧

³ Ba:bene Saitanate ebetamo uluhukuti ebe na:goemiya:, “Ama: Godokono hibi Guduma: deda:na, ba:moi nakola baa:ma: na:midila:.”

⁴ Ya:suti ebene tabo ba huiya na:goiya, “Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana, ‘Lumagiti ba:moe hopoeno baa: kapiyal

✧ **3:9:** Yon 8:33,39; Lom 4:12 ✧ **3:10:** Ma:t 7:19; Luk 13:6-9 ✧ **3:11:** Yon 1:26-27,33; Oel 1:5 ✧ **3:16:** Yon 1:32 ✧ **3:17:** Ohale 2:7; Ais 42:1; Ma:t 12:18; 17:5; Luk 9:35 ✧ **4:1:** Yun 2:18; 4:15 ✧ **4:2:** Ikuli 34:28

a:kaka:ka:namene, huiyatiya ebete Godokono hiliyonomo tabo komo da:nahamene hibinomolo ba:ka:ka:namene.’” ✱

⁵ Ba:bene Saitanate Ya:suku Godokono hido-talona haba Yelusale-mamo magatate Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno uba hunamo nadipiti ⁶ ebe ba:bo negoemiya; “Ama: Godokono hibi Guduma: deda:na, ama: ha:kiya hakamo na:nepatega, mabu Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana,

‘Godote ebene nopopi amia:no komoma: kopoelamema:ne, iyo, iba:te ibino kokotamo ama: kopelawema:na:ta,

ba:bema: ama:le nakolalo nato a:kanukamidamena:ta.’” ✱ ✱

⁷ Huiyatiya Ya:suti na:goiya; “Ao, nale ba:be kuba komo a:kododa:mo, mabu Godokono Bukalo eta tabo ba:ma ka:na itana, ‘Hopo lumagiti Kodawa Godoko pawima: akewagela:la.’ Iyo, ba:be mabuma: hopo haba lumagiti ebene daedae ukuia:mo eta komo dododimini, ebete akemalagidolala: Godote ebene ka:ka: dito kopemula:mema.’” ✱

⁸ Ba:bene Saitanate Ya:suku eta hununomo hakamo magatate ba:moe hopo konomoeno hiya:hiya: koko hopo ba niya:tumiho, iba:te ba:bi hiliyonomo hopo ba:gala koko ilina bulameholiya: ⁹ Saitanate ebetamo na:goiya; “Ama: pupamo emedete na nadikunama; ba:bene nale ba:moi hiliyonomo komokomo ama:tamo kikamehoma:nemata.”

¹⁰ Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goiya; “Saitana, ama: nagodone na:toa! Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana, ‘Ama: amia:no Kodawa Godoko adikumilo ebe kapiyatamo na:papamiwatanakuya!’” ✱

¹¹ Ba:bene Saitanate Ya:suku miya:pate, huiyatiya Godokono nopopa:te pelamete ebe ba:bo pebuiya:minuya:

Ya:suti Ebene Oko Da:tupui miya:

Mak 1:14-15; Luk 4:14-15

¹² Ba:bene gabomana:te Yoneko du genamamo dihatiya; Ya:suti ba:be komo uliti ebete Ga:lili hopamo ba: dito tuya: ✱ ¹³ Ebete Nasaleta haba miya:pate Kapeniyama habalo nemedenami, Kapeniyama haba ba: Ga:lili Bobo dodolo itanami, ba:moe bobo Sebulana ba:gala Na:patali ba:moi netewa gu tawakalubino hopo tamelo itanami. ¹⁴ Ba:moe komote uluhukuya: Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate kebe tabo kolamagiya: ba:be tabote hibima: keda:ma; iyo, ebete ya:lo tetelo ba:ma ka:na olamagiya;

¹⁵ “Sebulana hoponapi ba:gala Na:patali hoponapi,

Ga:lili Bobamo tolame gabo tamelo demedehonama, la: ba:bi tawakalubilata.

Iyo, la: ba: Yodane Tuli hapuwagutilo da:pola:nama ba:bi tawakalubi-lata,

la:eno hopoeno mahilo ba: Yuha: tawakalubino Ga:lilila. ✱

¹⁶ Puya:te du ipuwalo demedehona,

iba:te alo konomo kumima:na;

✱ **4:4:** Tutumu 8:3 ✱ **4:6:** Saitanate da:goiya: ba:be tabo Godokono Bukalo hibinomolo bitana, iyo, wadiyala ama: Sam Ohale Buka 91:11-12 numiya: Saitanako ba: konomo ha:da amihodawala, ba:bema: komo tetelo ebete Godokono hiya:hiya: tabo tawakalubino ukui mabamo wadahanako, huiyatiya ba:bi taboeno hibi ipuwa ebete kahawakalilamenaha; iyo, ba:moe ba:be gabodo ebete ibi kuba gabamo emogabuila:menako, ebete Ya:sutamo ododima: dewageliya: ba:ba ka:na. ✱ **4:6:** Ohale 91:11-12 ✱ **4:7:** Tutumu 6:16 ✱ **4:10:** Tutumu 6:13 ✱ **4:12:** Ma: 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20 ✱ **4:15:** Ais 9:1-2

iyu, puya:te hoe ipuwalo demedehona,
huiyatiya ka:ka: alote ibi ka:la:minalema:ne.”

¹⁷ Ba:ba tetelo Ya:suti Godokono tabo olamagi ba tupuimi na:goiya; “La: eno kubane ohobila:te ukui hiya:ma: na:midila:la; mabu Godokono Ko Gawadalagima: eda: tete tatalila.” ✧

*Ya:suti Daha Uwateholepi Netewa-netewa Duwatiya:
Mak 1:16-20; Luk 5:1-11*

¹⁸ Ba:bene Ya:suti Ga:lili Bobo dododo ba peto dubu netewa ba:bo nulamiya; Saimonoko ebenu eta mahilo Pitatela ba:gala ebenu ekawi A:nduluku, ibi netewapi daha uwateholepila, iba:te daha kama:hamo na:hutiya. ¹⁹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La: na na:ta:mahena:la; ba:bene nale la: tawakalubi uwatepima: komidilima:nemata.” ²⁰ Ba:ba tetenomolo iba:te ibino kamahu miya:palette Ya:suku ba:bo ta:matuya:

²¹ Ba:bene Ya:suti nanekela:mo gala katote Sebedikono gudu Ya:imesiko ba:gala ebenu ekawi Yoneko ba:bo kanulamiya; iba:te ibino nabiwa:go bogelo emedehote kamahu bihiduilamitiya. Ba:bene Ya:suti ibi netewapi da:ka:lamiya; ²² ba:ba tetenomolo iba:te ibino boge ba:gala nabiwi miya:palette Ya:suku ba:bo ta:matuya:

*Ya:suti Godokono Heloamo Tawakalubi Hiliyonomo Dowalubilinakui
Luk 6:17-19*

²³ Ba:bene Ya:suti Ga:lili hopo konomodo da:petonakui, ba:ba tetelo ebete Yu tawakalubino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo ibi ba iya:tulame, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be ko:moeno Hido Tabo iba:tamo ba:bo olamaginakui, ba:gala tawakalubi ipuwalo puya:te hiya:hiya: temetema:go demedehonama: ebete ibi hiliyonomo atumu akahiduilamenakui. ✧ ²⁴ Ba:bene ba:ba tetelo Siliya hoponapi hiliyonomate atumu Ya:sukunu komo kulihote, iba:te ibino hiya:hiya: temetema:gopi ebetamo ba:bo magahelenakuya. Ba:ma ka:na kuba gobogobagopi, ala: temetema:gopi, ape kodakoda temetema:gopi, ba:gala komo hiya:hiya: tawetawa:gopi hiliyonomate Ya:sutamo da:pelamenakui, ebete ibi ba:bo hiduilamenakui. ✧ ²⁵ Ba:hibila, ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate Ya:sutamo hiya:hiya: hopone pelamiya; iyo, iba:te Ga:lili hopone, Ta:ni Hababoboeno hopone, Yelusalema ko habane, Yudiya hopone, ba:gala Yodane Tuli hapuni hiya:hiya: pelameholete Ya:suku ba:bo ta:matuya: ✧

5

Ya:suti Tawakalubi Iya:tulamema: Haka Hunamo Da:nodoluya:

¹ Ba:bene ba:bi tawakalubi hiliyonomate Ya:sutamo da:pelamiya; ebete ibi ulamete haka hunamo nodolote dito nemediya. Ba:bema: ebe ta:matapi dubate pelamete ebe da:panatagama:diguya; ² ebete ibi iya:tulame ba:bo tupuimiya:

*Godokono Hibi Kalakala Komo
Luk 6:20-23*

³ Ya:suti iba:tamo na:goiya;
“Puya:te ibi ha:kiya ibi hegehegema: ga:lalo

- Godoko ibino Kodawama: da:ga:lanaka,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu Godote Ko Gawadalagima: deda:na,
 ba:be hido haboeno komo ibinola! ✧
- ⁴ Ba:gala puya:te ba:ma tetelo temetema:go dihimina,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu Godote iba:tamo gelebadi kikalamema:ne! ✧
- ⁵ Ba:gala puya:te awagahaha:pima: deda:hana,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu Godote ba:moe hopo konomo iba:tamo kikalamema:ne! ✧
- ⁶ Ba:gala puya:te tuputupu emede komoma: da:kapimina,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu Godote ibino kape komo komodobuilamema:ne! ✧
- ⁷ Ba:gala puya:te malemale da:hawakalilamena,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu Godote iba:tamo ebena malemale kohawakalimima:ne!
- ⁸ Ba:gala puya:te ibino tepo ipuwa hidamo dukulalena,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu iba:te Godokono holoholo kumima:na!
- ⁹ Ba:gala puya:te maubahapa:tamo gelebadi dikalamena,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu Godote ibi ebena gugudima: kogoema:ne!
- ¹⁰ Ba:gala puya:te tuputupu gabodo ba wapata:lamena
 ba:be mabuma: temeteme duwatanaka,
 wadiyala iba:te na:kalakalahamina;
 mabu Godote Ko Gawadalagima: deda:na,
 ba:be hido haboeno komo ibinola! ✧
- ¹¹ “Ba:gala tawakaluba:te na mabuma: la: iduduputilamelo
 koko temeteme ba ikalame la: kubapima: da:ga:lanaka, la: atumu
 na:kakalakahala:!” ✧ ¹² Iyo, la: konomamo na:kalakalahala:, mabu
 galane tetelo la:le Godokono Hunu Habalo la:eno huiya kokonomo
 konuwatema:nemata. Numa:la:, dopamo tetelo demedenama: ba:bi
 kubapa:te atumu Godokono ukui hawakalimipa:tamo koko temeteme
 ba:ba ka:na kikalamenama:” ✧

Solo Ba:gala Alo Ibino Komo

Mak 9:50; Luk 14:34-35

¹³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La: ba: ba:moe hopoeno solo
 golalata, huiyatiya la:eno solo golate dalatidimini, eta lumagiti gala
 soloma: a:kamida:mene. Ba:be solo ba: kubanomoma: eda:, ba:bema:
 tawakaluba:te gobogobamo hola:minalete natamo komikimoelema:na:.”

¹⁴ “Ba:gala eta komo, la: ba: ba:moe hopo konomoeno alolata,
 mabu hibila, haka hunulu ditana tawakaluba:te ba:be haba hidono-
 mammo buminamena:.” ✧ ¹⁵ Iyo, lumagiti ebena wuiki alo pa:titi
 bagolo ipuwamo a:kihata:mene huiyatiya ebete hawakala baha:mo
 kihatema:ne, ba:bene ba:be alote genama gulu demedena ba:bi
 tawakalubi hiliyonomo ka:la:minalema:ne. ✧ ¹⁶ Ba: atu gabodo
 wadiyala la:eno alote komo tawakalubi na:la:minala:mene, ba:bene

✧ 5:3: Ais 57:15 ✧ 5:4: Ais 61:2-3; Haw 7:17 ✧ 5:5: Ohale 37:11 ✧ 5:6: Ais 55:1-2
 ✧ 5:10: 1Pit 3:14 ✧ 5:11: 1Pit 4:14 ✧ 5:12: Oel 7:52 ✧ 5:14: Yon 8:12; 9:5 ✧ 5:15:
 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33

iba:te la:eno hidohido ododili komo ulamete la:eno Hunu Haboeno Nabiwi komilimihoma:na.” ✧

Godote Moseseko Ipuwado Tawakaluba:tamo Dikalamiya: Ba:bi Tutumu Taboeno Komo

¹⁷ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya, “La: hidamo nemalagidolala, Godote Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya: ba:gala ebenu ukui hawakalimipa:te ebenu Bukamo da:miya:tiya:, nale ba:bi hidohido Tutumu Tabo gobogobamo miya:tama: kapiya:ha:. Ao, eba ka:naha:. Nale huiyatiya ba:bi Tutumu Taboeno hibi komo hawakalimima: piya:mo. ✧ ¹⁸ Na la:tamo hibi tabo begoemo. Ba:moe hopo ba:gala alomo ibino ilinate tete ga:ga:nomolo ba:pola:na Godokono Tutumu Tabote atumu ba:kapola:namena:, ibi hiliyonomo ipuwalo eta deha:potonomo tabote a:kalatida:mene. Iyo, Godote kebe tabo komokomo ebenu Bukamo da:miya:tiya:, ba:bi komate tawakalubi biya:tulamenakomena: ebenu oko hiliyonomo upula:le kuitita:mo! ✧ ¹⁹ Ba:bema: Godokono Tutumu Tabo hiliyonomo ipuwalo kebe lumagiti eta deha:potonomo tabo ubiha:ma: eda:te, ba:bene ebete komopi papamila:haha: komo diya:tulamemene, galane tetelo ebete Godokono Hunu Habalo deha:potonomoma: koneda:ma:ne. Huiyatiya kebe lumagiti Godokono Tutumu Tabo hiliyonomamo ba:pamimawata komo tawakalubi atu komo ododilima: diya:tulamemene, ebete Godokono Hunu Habalo koma: koneda:ma:ne. ✧ ²⁰ Ba:bema: nale la: begoelamemata, wadiyala la:le Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi ibino komo nemalagidolala:. Tawakaluba:te ibi tuputupupima: ga:lana, huiyatiya la:eno tuputupu emede komote ibino emede komo gogoloheno la: Godokono Hunu Habamo a:kana:pa:la:hamata.”

Tawakalubino Mauba Komo

²¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya, “Dopamo tetelo tawakaluba:te Godokono eta tutumu ba:ma ka:na diya:tulamenakui, la: uliya:mata. ‘Lumagi akanakapuma:la:. Pote eta lumagi danakapumimini, tawakalubino tabo anagilamelelamedawate ebetamo kuba huiya kikamema:ne.’ ✧ ²² Huiyatiya ba:ma tetelo nale eta tabo bekagoemo. Kebe lumagiti ebenu ekawitamo da:maubamene, tabo anagiya:midawate ebetamo kuba huiya kikamema:ne, ba:gala kebe lumagiti ebenu ekawi diduduputimimini, Ka:nisolo dubate ebetamo kuba huiya kikamema:na:, ba:gala kebe lumagiti ebenu ekawi watohenoma: da:goemene, ba:be kuba mabuma: Godote ebe Koe Habamo konoemema:ne. ✧ ²³ Ba:bema: ama: Godoko owatidoloenoma: hawa:goeno ilina patapatamo ba:adahe ama: ukui hidamo ba:ma ka:na da:nelawemena:, ‘A:iye! Naeno ekawiti natamo na:maubana!’ ✧ ²⁴ wadiyala ba:ba tetelo ama: amia:no malemale ilina ba:bamo na:miya:patepuya:. Ama: dopamo tote amia:no ekawi negelebadimiti, ba:bene ama: gala kapete ba:be malemale ilina Godotamo ba:bo na:pikamiya:.

²⁵ “Ama:tamo da:maubana ba:be lumagiti ama: gabomani ko dubutamo da:magatamena:, la: ebetamo nuluhukuhino wadiyala ama:

✧ 5:16: Epe 5:8-9; 1Pit 2:12 ✧ 5:17: Lom 3:31 ✧ 5:18: Luk 16:17; 21:33 ✧ 5:19: Yai 2:10 ✧ 5:21: Ikuli 20:13; Tutumu 5:17 ✧ 5:22: 1Yon 3:15 ✧ 5:23: Mak 11:25

dopamo alaholodawago gelebadima: na:nediya:la:. Ama: ebe gelebadimihino, hibila, ebete ama: ko dubuino kokotamo konihatema:na:ta, ba:bene ko dubuti huiyatiya amia:no kuba anagiya:midamete ama:polisi dubutamo ba noeme, ama: du genamamo ba:bo kotoma:na:ta.²⁶ Na ama:tamo hibi tabo begoemo, ama: du genama gulu ba nemedede, gabomani dubuti kebako tete huiyama: ama: da:kiyamemena:, ama:le ba:bako kuba huiya modobotenomo modobotete habamo gala kakapema:na:ta, huiyatiya ama:le ba:be huiya modoboteheno a:kuluhukamena:ta.”

Kamena Pilo Komo

²⁷ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Tawakaluba:te Godokono eta tutumu ba:ma ka:na diya:tulamenakui, la: uliya:mata. ‘Eta lumagino kamena pilolo akalawa:la.’ ✧ ²⁸ Huiyatiya ba:ma tetelo nale eta tabo bekagoemo. Kebe dubuti eta kamena umiti ubi ebetamo dihatemene, Godokono umi ipuwalo ebete ebena tepo ipuwalo ba:be kuba ya:lo ododi. ²⁹ Ba:bema: amia:no tu hapu baiditi ama: kuba gabamo demogabuimina, ama: magubutiti gobogobamo na:da:na! Wadiyala amia:no baiditi ba:ma tetelo alatidi, kubala galane tetelo Godote amia:no ape konomo Koe Habamo a:da:na! ✧ ³⁰ Ba:gala amia:no tu hapu kokotote ama: kuba gabamo demogabuimina, ama: itamidate gobogobamo na:da:na. Wadiyala amia:no kokotote ba:ma tetelo alatidi, kubala galane tetelo ama:le ape konomago Koe Habamo to!” ✧

Kamena Ibuki Komo

Ma:t 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18

³¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Ba:gala tawakaluba:te Godokono eta tutumu ba:ma ka:na iya:tulamenakuya:, ‘Kebe dubuti ebena ubiha: tetelo kamena dibukimini, kubaha:. Ebete ebe ibuki tabo pepamo miya:tete ebetamo ikamelo ba:bo konoemema:ne.’ ✧ ³² Huiyatiya ba:ma tetelo nale eta tabo bekagoemo. Eta dubuino kamenate eta dubago kuba ododihino, ba:bene ebena awiti ebe ubiha:ma: eda:te dito dibukimini, ba:be dubuti ko kuba kododima:ne, ba:bene ebete Godogodone kuba huiya hibilo kolawema:ne. Mabu ebena kuba ododi komodo ebena kamenate ba to eta dubu da:nelawemene, Godokono umi ipuwalo ibi netewapino ododi komote ba: pilo komoma: keda:ma:ne.” ✧

Godokono Holoholo Hapulu Tabo Hibinomolo Goe Komo

³³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Dopamo tetelo tawakaluba:te Godokono eta tutumu ba:ma ka:na diya:tulamenakui, la: uliya:mata. ‘Ama:le Godokono mahilamo kebe tabo dolamagihomena: ba:bi tabo hiliyonomo hibinomolo nododiliya:.’ ✧ ³⁴ Huiyatiya ba:ma tetelo nale eta tabo bekagoemo. Ama:le komopa:tamo hibinomo tabo goema: dewagelemana:, iba:te amia:no tabo hibima: komidima: ama:le Godokono Hunu Haboeno mahilo akaka:ma:la:, mabu ba:be Haba talonama: eda:na, ba: Godokono emede bahila. ✧ ³⁵ Ba:gala ba:moe hopo haboeno mahilo akaka:ma:la:, mabu ba:moe hopo atumu talonama: eda:na, ba: Godokono nato a:puti bahila. Ba:gala atumu Yelusalema ko haboeno mahilo akaka:ma:la:, mabu ebe ba: aeno Ko

✧ 5:27: Ikuli 20:14; Tutumu 5:18 ✧ 5:29: Ma:t 18:9; Mak 9:47 ✧ 5:30: Ma:t 18:8; Mak 9:43 ✧ 5:31: Tutumu 24:1-4; Mak 10:4 ✧ 5:32: 1Kol 7:10-11 ✧ 5:33: Ikuli 20:7; Hawi 19:12; Nabas 30:2; Tutumu 23:21 ✧ 5:34: Ais 66:1; Ya:i 5:12; Ma:t 23:22

Gawadalagi Godokono habala. ✧ ³⁶ Ba:gala amia:no tabo ulidawate amia:no tabo hibima: komidima: ama:le amia:no mahilo akaka:ma:la: mabu ama: kodawaha: iyo, ama:godolo helo kitanaha: amia:no kapiya kilikili hinibo keyakeyama: midi. ³⁷ Wadiyala ama: huiyatiya amia:no tabo olamagi ipuwalo eta ilinoeno mahilo ka:mihino tabo hibilo ba:ma ka:na na:goiya:, ‘Iyo, na kododima:nemo,’ ba:gala keba tetelo ama: eta komo ododi modoboha:ma: deda:mena:, wadiyala ama: eta hibi tabo ba:ma ka:na na:goiya:, ‘Ao, na a:kododa:mo.’ A:iye! Komopa:te amia:no tabo hibima: komidima: ama:le amia:no tabo heluimima: eta tabo akagaa:la:, mabu ba:bako tabo olamagi komote Saitanagodone kopema:ne.”

Ama:tamo Kuba Dododinako Ba:be Lumagitamo Kuba Akododa:la:

Luk 6:29-30

³⁸ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Tawakaluba:te Godokono eta tutumu ba:ma ka:na diya:tulamenakui, la: uliya:mata. ‘Eta lumagiti amia:no baidi da:kubahimimini, ama: huiyatiya ebena baidi kokubahimimima:na:ta. Ba:gala eta lumagiti amia:no lalo da:wakaa:midalemene ama: atumu ebena lalo kowakaa:midalemema:na:ta.’ ✧ ³⁹ Huiyatiya ba:ma tetelo nale eta tabo bekagoemo. Pote ama:tamo kuba dododinako ebe akaduhima:la:, ba:ma ka:na ebete ama: tu hapu tatakolo danagalimimina:, wadiyala ama: pele hapu ebetamo na:kikamiya:. ⁴⁰ Ba:gala keba lumagiti amia:no atuino ilina lawema: ubi ihatelo ama: tabo anagiya:mida habamo magatama: da:goemene, wadiyala ebetamo dito nikamiya: ba:gala ba:be atu tetelo amia:no sete ilina akamawada:la:, ama:le ebetamo malemalelo dito na:kikamiya:. ⁴¹ Ba:gala eta gabomani dubuti ebena ilina kapiya kilomita tatalidopamo agatamema: ama: da:goememena:, wadiyala ama: kalakalago ebena ilina netewa kilomita muhuludopamo aguti eba:go na:tuya:. ⁴² Ba:gala keba lumagiti amia:no eta ilinama: ama: da:toemehomena:, wadiyala ama: ebetamo malemalelo nikamiya:. Iyo, etate eta tetelo ama:godone ilina lawete gala ama:tamo ikamema: da:kagoemene, wadiyala ama:le ebe nowalubiya:.”

La:go Alaholohopi Malemalelo Emalagidole Komo

Luk 6:27-28,32-36

⁴³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Tawakaluba:te ba:ma ka:na diya:tulamenakui, la: uliya:mata. ‘Ama: amia:no hopodalagi malemalelo nemalagidolona, huiyatiya pote ama:go dalaholona ama:le ba:bako lumagitamo mauba kubaha:.’ ✧ ⁴⁴ Huiyatiya ba:ma tetelo nale eta tabo bekagoemo. La:tamo dalaholohona, wadiyala la: ibi malemalelo nemalagidolenala:, ba:gala la:tamo temeteme dikalamena ibi Godotamo na:wadiya:paa:latelenakuya:la: ebete ibi hidamo kowalubilinama:. ⁴⁵ Ba:mako ododi komodo la: Hunu Haboeno Nabiwino gugudima: beda:hanamata, mabu ebete ebena hegeloeno alo ba:gala ebena wegoloeno a:la:li kuba tawakalubi ba:gala tuputupu tawakalubi iba:tamo kapimilo pikalamenako. ✧ ⁴⁶ Puya:te la: malemalelo demalagidolena, la: ba:bi tawakalubi kapiya demalagidolenama la:eno ukui keba ka:nala:ka? Ba:be mabuma: Godote la:tamo hido huiya ba:kikalametamena:? Ao, mabu mani pilolo uwatepa:te atumu ibino

✧ 5:35: Ohale 48:2; Ais 66:1 ✧ 5:38: Ikuli 21:24; Hawi 24:20; Tutumu 19:21 ✧ 5:43: Hawi 19:18 ✧ 5:45: Ikuli 23:4-5; Luk 23:34; Oel 7:60; Lom 12:14,20

mabulubi kapiya emalagidolenaka! ⁴⁷ Ba:gala la: la:eno tawakalubi kapiyatamo hidohido komo dododilinama la:eno ukui keba ka:nala:ka?: La: ba:bi hidohido ododili ipuwado komo tawakalubi ba:ka:gogoleoma? Ao, mabu hibima: midiha:pa:te atumu ibino tawakalubi kapiyatamo hidohido komo ododilinaka! ⁴⁸ Ba:bema: la:eno ododili ipuwalo hidonomamo nemedeniya:la:, la:eno Hunu Haboeno Nabiwi keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na, mabu ebegodolo eta kapiya kuba kitanaha:.” ✧

6

Tawakalubino Hidohido Ododili Komo Ba:gala Awaepa:tamo Malemale Ilina Ikalame Komo

¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La: hidamo, hidohido komo ododili tetelo komopa:te la:eno hido komo umima: ibino holoholo hapulu akododila:la:. La: eba ka:na dewagelema la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti la:tamo hido huiya a:kikalama:mena:ta. ✧ ² Ba:bema: malemale ilina awaepa:tamo ikalame tetelo komopa:te la:eno hido ododi komo umima: hawakala akododa:la:. Numa:la:, ma:lapila netewa tawakaluba:te baidi ibubulamehole genamalo ba:gala tawakalubino holoholo hapulu ibino malemale ilina diyamo konomago ikalamenaka komopa:te ibi komililameholema:. Ba:bema: na la:tamo hibi tabo begoemo, iba:te tawakalubino mililamehole ipuwalo ibino ko huiya ba: a:lawa:, Godogodone gala a:kuwata:mena:. ³ Huiyatiya la:eno malemale ilina ikalame tetelo wadiyala la:le diya gabodo nododiya:la:, ba:ma ka:na la:eno eta hido mabulubiti akiya:tawala:, Godoko kapiyate niya:tawamene. ⁴ Iyo, la: malemale ilina diya gabodo nikalamenakuya:la:, ba:bene la:eno Nabiwi Godote la:eno diya ododi komo umiti ebete ha:kiya la:tamo hido huiya bikalamenakomena:ta.”

Godokoba: Tabo Ga:la Komo

Luk 11:2-4

⁵ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La:le Godokoba: tabo ga:la tetelo ma:lapila netewa tawakalubima: akeda:hala:. Iba:te baidi ibubulamehole genamalo ba:gala tawakalubino holoholo hapulu utitatate tabo madodo hunamo wadiya:paa:latelelo Godotamo ba:bo ga:lanaka, mabu ibi ubila tawakaluba:te ibino ga:la komo kulilatelema:. Ba:bema: na la:tamo hibi tabo begoemo, iba:te tawakalubino mililamehole ipuwalo ibino ko huiya ba: a:lawa:, Godogodone gala a:kuwata:mena:. ✧ ⁶ Huiyatiya ama:le Godokoba: tabo da:ga:lama, wadiyala ama: genamamo nodolote gigiho na:pekalapiluya:. Ba:bene ama:le amia:no Nabiwa:go diya gabodo tabo ba ga:la, ama:le ebe a:kuma:mena:ta, huiyatiya ebete amia:no diya ododi komo umiti ama:tamo hido huiya ba:bo kikamema:na:ta.

⁷ “Ba:bema: ama:le Godokoba: tabo ga:la tetelo, ama: Godoko iya:tawaha: lumagima: akeda:la:. Numa:la:, ba:bako lumagiti Godoko toemeho tetelo ba:ma ka:na emalagidolonako, ‘Nale atu toetoe tabo hiliyo teta:mo dolamaginakomo, ba:bema: Godote naeno tabo hibi-nomolo kulima:ne.’ ✧ ⁸ Huiyatiya la: ba:bako lumagima: akeda:hala:, mabu la:le la:eno modoboha: komokomoma: Godoko ga:lameheno ebete

✧ 5:48: Hawi 19:2; Tutumu 18:13 ✧ 6:1: Ma:t 23:5 ✧ 6:5: Ma:t 23:5; Luk 18:10-14 ✧ 6:7: 1Gaw 18:26-29

ya:lo iya:tawanako. ✨ ⁹ Ba:bema: la: Godotamo toetoe tabo ba:ma ka:na na:ga:lanakuya:la;

‘Aeno Hunu Haboeno Nabiwi,

wadiyala amia:no talona mahilo tawakaluba:te nadipata:mena;

¹⁰ ba:gala wadiyala ama:le Ko Gawadalagima: deda:na

ba:be komote na:hawakalamene.

Hibila, ama:le amia:no ubi keba ka:na ka:miya:teona

Hunu Habalo ba:ba ka:na bododilinakomena:ta,

ba:bema: wadiyala ama: hopo habalo

amia:no ubi komokomo atumu na:kododilinakuya: ✨

¹¹ Ba:gala wadiyala ama: ba:moe kapiya hegeloeno baa: atamo mod-obolo nikaa:ma:.

¹² Ba:gala komopa:te atamo kuba dododilina,

ale ba:bi kuba egebolelamete kadodoholelamema:nema;

ba:bema: wadiyala ama: atumu

aeno kuba egebolea:mete nadodoholea:ma: ✨

¹³ Ba:gala Saitanakono kuba gabamo emogabuimi ipuwalo

ama:le huiyatiya a ba owalubi

amia:no hido gabodo na:magatoenakuya;

iyo, ebena kuba ododi ipuwane

aeno ka:ka: na:mula:lea:ma;

mabu amia:no Ko Gawadalagi komo,

ba:gala helo konomo,

ba:gala awagaha komo

emedena emedena tetelo ama:godolo ba:pola:namena:.

Ba:ba:la.’ ”* ✨

¹⁴ Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya; “Komopa:te kuba la:tamo dododili, la:le ibino kuba dadodoholelamema la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti atumu la:eno kuba egebolelamete kadodoholelamema:na:ta, ✨ ¹⁵ huiyatiya la:le komopino kuba adodolelameheno, la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti atumu la:eno kuba egebolelamete a:kadodoholelama:mena:ta.”

Godokono Oko Owatima: Baa: Nahaheno Pola:na Komo

¹⁶ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “La:le Godokono oko owatima: baa: nahaheno da:pola:nama, ma:lapila netewa tawakalubima: akeda:hala:. Iba:te baa: nahaheno pola:na tetelo ibino dopo menemenema: eda:halamenaka, mabu ibi ubila tawakaluba:te ibino baa: nahaha: komo kumilamema:. Ba:bema: na la:tamo hibi tabo begoemo, iba:te tawakalubino mililamehole ipuwalo ibino ko huiya ba: a:lawa; Godogodone gala a:kuwata:mena:. ✨ ¹⁷ Huiyatiya amia:no baa: naheno luta tetelo wadiyala ama: ba:be komo diya gabodo nodod-inakuya:. Ba:bema: ama: baa: kapete umihino, ama:le kalakalago demedena ama: ba: ba:ba ka:na na:lutiya; ama:le amia:no hinibo a:higiliwadolete amia:no holoholo hidamo kukulama:na:ta. ¹⁸ Ba:bene tawakaluba:te a:kiya:tawahamena: ama:le baa: naheno da:luta, Nabiwi

✨ **6:8:** Ma:t 6:32 ✨ **6:10:** Luk 22:42 ✨ **6:12:** Ma:t 6:14-15; 18:21-35 * **6:13:** Ma:t 6:13b komoeno tabo Ma:tiyuti bukamo kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya: ✨ **6:13:** Luk 22:40; Ya:i 1:13; Yon 17:15; 2Tes 3:3 ✨ **6:14:** Mak 11:25-26 ✨ **6:16:** Ais 58:5-9

Godoko kapiyate kiya:tawama:ne. Ama:le ebe a:kuma:mena:ta, huiyatiya ebete amia:no diya ododi komo umiti ama:tamo hido huiya ba:bo kikumema:na:ta.”

Godokono Hunu Habalo Ilina Dogodoguila Komo

Luk 12:33-34

¹⁹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya, “La: ba:moe hopolo ilina akadogodoguila menala, mabu ba:moe hopolo hidohido kaliko unawa:te a:kubahilamenaka ba:gala auli ilina hakate atumu a:kakubahilamenaka. Iyo, ba: hibila, pilo tawakaluba:te genama guamo pogomote la:eno komo ilina dito kopekubahilamenaka:.”
 ✧ ²⁰ Ba:bema: wadiyala la: Godokono Hunu Habalo la:eno ilina na:dogodoguila menala, mabu ba:bolo unawa:te ilina a:kanala:la, ba:gala hakate ilina a:kakubahilama:le, ba:gala pilo tawakaluba:te genama guamo ogomote la:eno ilina a:kuwata:mena:.” ✧ ²¹ La: hidamo! La:eno ilinate kebolo da:pola:nama:na: la:eno tepo ipuwoeno ukui atumu ba:bolo konepola:nama:na:.”

Apeno Alo Komo

Luk 11:34-36

²² Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya, “Lumagino apeno alo ba: ebenu baidila. Ba:bema: amia:no baiditi hidamo da:la:minalemene amia:no tepo ipuwoeno alote atumu hidonomamo kaka:la:minama:ne, ²³ huiyatiya baiditi hidamo a:la:minaleheno amia:no apete du ipuwalo kitanama:ne. Ba:bema: ama: hidamo, amia:no tepo ipuwoeno alote da:dumini, ba:be du komo bada konomola:ka:!”

Godoko Ba:gala Mani Ibino Komo

Luk 16:13

²⁴ “Ba:gala ba:moe ba: eta komola, lumagiti netewa gawadubatamo okodawama: eda: modoboha:.” Ebete ba:ba ka:na dewagelemene etatamo ba maubana eta malemalelo bemalagidolonamene, ba:gala ebe etatamo ba utina eta ubiha:ma: beda:namene. Ba:bema: ama: ba: atumu, Godotamo ba:gala manitamo kapiya tetelo papamiwata modoboha:.”

Godoko Hibima: Midi Komo

Luk 12:22-31

²⁵ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya, “Nale la: begoelamemata, la:eno emedeho komokomoma: aka-ukuibilibilihonala, iyo, la:le naha ilina, niho ilina, ba:gala pupulino ilina uwatema: koamo akemalagidola:la, mabu naha ilina ba:gala pupulino ilina iba:te kokoma: keda:hanaha:.” Naha ilinate lumagitamo hibi ka:ka: ba:kikumemene? Ao, a:kikama:mene, ba:gala pupulino ilinate atumu ebenu ape emedena tetelo a:kowalubinamene. ✧ ²⁶ Ba:bema: la: holaholoeno komo nemalagidolala, iba:te pali ilina a:kamihala: ba:gala iba:te pelamete nahoeno kikipo a:kapetapihala, iyo, ibino pali ilina miya:teno genama puliyala, huiyatiya la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti iba:tamo baa: modobolo ikalamenako. Numa:la, Godokono malemale hibilo bitana holaholatamo, huiyatiya la:tamo keba ka:na kitana? Ba: hibila, ebenu malemale la:tamo konomoma: eda:te emedena emedena tetelo bitanamene! ✧ ²⁷ Ba:bema: la: ukui bilibilima: akeda:hala. Lumagiti ebe ha:kiya ebenu hoe tete eta hegelamo keba ka:na na:kihatemene,

✧ 6:19: Ya:i 5:1-3 ✧ 6:20: Mat 19:21; Luk 18:22 ✧ 6:25: Pil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pit 5:7

✧ 6:26: Mat 10:29-31; Luk 12:6-7

ba:gala ebete ebena ka:ka: keba ka:na na:ka:ga:gima:tepamene? Gabo pupiyala, kitanaha:

²⁸ “Ba:bema: mabu keka: la: pupulino ilinama: ukui bilibilima: deda:hanama? La: hopoeno haiyaino komo nemalagidolala:, iba:te oko a:kowata:la: ba:gala pupulino ilina a:kododila:la:. ²⁹ Nale la: begoelamemata, Ko Gawadalagi Solomonote dogodogodawanomoma: eda:nami, huiyatiya ebete hidohido tita:goeno ilina da:pupulinakui, ba:bi kalikoeno titi ba:moe hopoeno haiyaino hido komote na:gogolena. ✧ ³⁰ Numa:la:, ba:moe hopoeno hemate ka:lo napepehuta, dumutu tawakaluba:te koa:mo kiya:hekema:na:, huiyatiya Godote ba:bi nonoka ilina tita:goenoma: midilina, ba:bema: ebete atumu la:tamo pupulino ilina modobolo bikalamenakomena:ta. La: ba:moe komo hidamo iya:tawaheno la:eno hibima: midi komo Godotamo kokoha:!

³¹ “Ba:bema: la:le ukui bilibilima: eda:halo ba:ma ka:na akaga:lanakala:, ‘A bada na:ka:nahama:, ba:gala a bada na:ka:nihoma:, ba:gala a bada na:ka:pupulima:?’ ³² Hibima: midiha:pa:te ba:moi ilina ukui bilibila:go oholena, la: huiyatiya eba ka:na akewagelenala:, mabu ba:bi ilina la:godolo modobolo pola:naheno la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti ya:lo iya:tawanako. ✧ ³³ Ba:bema: la: la:eno Ko Gawadalagi Godotamo papamila:lo ebena tuputupu emede komo dopamo nohowada:la:, ba:bene la:eno modoboha: tetelo ebete la:eno komokomo ulamelelamete la:tamo modobolo bikalameholenakomena:ta. ✧ ³⁴ Ba:bema: la: dumutu hegeloeno komoma: ukui bilibilima: akeda:hala: mabu ba:be hegeloeno komote ha:kiya: kupuluhukuma:ne. Ka:lo hegelalo da:pola:na ba:bi hiya:hiya: komo nemalagidola:la:, huiyatiya eta hegeloeno kuba komate pikulihino dopamo tole komote la:tamo akapa:la:.”

7

Tawakalubino Komokomo Anagilamelelame Komo

Luk 6:37-38,41-42

¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Komo tawakalubino kuba ododili komoma: la:le ibi kubapima: tiyolo akaka:lama:la:, ba:bene Godote la: kubapima: a:kaka:lama:mena:ta, ✧ ² mabu la:le tawakalubino komo keba ka:na danagilamelelamema, Godote ba: ba:ba ka:na la:eno komo kanagilamelelamema:na:ta, ba:gala la: komopa:tamo keba ka:na dododilinakoma, ba:ba ka:na Godote la:tamo atumu ba:kododilinakomene. ✧ ³ Keka: mabu amia:no ekawino baidilo puhulu deha:poto umilo huiyatiya amia:no baidilo ditana ba:be ko keha tete kuminaha:? ⁴ Ba:gala bada mabuma: amia:no ekawitamo ba:ma ka:na da:goita, ‘Wadiyala amia:no baidilo ditana ba:be puhulu deha:poto nale kolawemema:nemata,’ huiyatiya amia:no baidilo ditana ba:be ko keha tete ama: kalawenaha:? ⁵ A:iye! Ama: ma:lapila netewa lumagilata! Wadiyala ama: dopamo amia:no baidilo ditana ba:be keha lawete, ama:le galane hidamo gahimiti amia:no ekawino baidilo ditana ba:be puhulu deha:poto ba:bo kolawemema:na:ta.

⁶ “Ba:gala ba:moe ba: eta komola, la:le Godokono talona ilina gahaghatamo akikalama:la:. La: ba:ba ka:na dewagelema, diyala, iba:te

✧ **6:29:** 1Gaw 10:4-7 ✧ **6:32:** Ma:t 6:8 ✧ **6:33:** 1Gaw 3:13-14; Ohale 37:4,25; Lom 14:17
✧ **7:1:** Lom 2:1; 1Kol 4:5; Yai 4:11-12 ✧ **7:2:** Mak 4:24

la:tamo ohobila:te la: kubanomamo da: aloholetamena:, ba:gala la:eno hidohido mani goegoa:tamo akikalama:la:, iba:te ba:bi ilina natamo mikimoetele dito miya:paledemena:.”

Modoboha: Tetelo Godoko Toemeho Komo

Luk 11:9-13

⁷ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La: Godoko na:toemehala:, ebete la:tamo kikalamema:na:ta. Iyo, la: ebene hido komo nohowada:la:, la:le kumima:nemata, ba:gala gigiho nanakama:la:, ebete la:tamo ka:hiya:midama:ne. ✧ ⁸ Numa:la:, puya:te Godoko da:toemehonaka, iba:te ebegodone kolawema:na:, ba:gala puya:te ebene hido komo dohowadinaka iba:te kumima:na:, ba:gala puya:te gigiho danakaminaka ebete iba:tamo ka:hiya:midama:ne. ✧ ⁹ La: ipuwalo kebe dubu ebene guduti ebe baa:ma: da:toemehomene, huiyatiya ebetamo nakola ba:kikamemene? ¹⁰ Ba:gala ba:be guduti ama: dahama: da:toemehomena:, ama: huiyatiya ebetamo bu kalu ba:kikameomena:? ¹¹ Numa:la:, la: hidohido tawakalubiha: huiyatiya la: iya:tawahala la:eno guguda:tamo hidohido baa: ikalamema:, ba:bema: la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti atumu iya:tawanomola hidohido komo tawakaluba:tamo ikalamema:, puya:te ebe da:toemehonaka iba:tamo kikalamema:ne. ✧

¹² “Ba:bema: tawakaluba:te la:tamo bada komo ododima: la:le ubi dihatenakoma, la: komopa:tamo ba: ba:ba ka:na nododinakuya:la:, mabu Godote ebene Tutumu Tabo Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya: ba:gala ebene ukui hawakalimipa:te ebene Bukamo da:miya:tiya:, ba:bi koko taboeno ipuwa kapiya ba: ba:ma ka:nala, la: komopa:tamo malemale komo na:hawakaliminakuya:la:.” ✧

Tutuwa Gigihoen Komo

Luk 13:24

¹³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La: tutuwa gigihodo na:pa:la:hala:, mabu Koe Habamo da:na:pa:la:hanaka ba:be gigiho konomola, gabo kodakodaha:. Tawakalubi hiliyonomate ba:bana na:pa:la:hate ba:be gabodo tolamena. ¹⁴ Huiyatiya Godokono Ka:ka: Habamo da:na:pa:la:hanaka ba:be gigiho tutuwanomola, gabo kodakodala. Tawakalubi kapiyakapiyate ba:be gigiho numiti ba:bana tolamena.”

Keha Ba:gala Ebene Gao

Luk 6:43-44; 13:25-27

¹⁵ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La:le Godokono mahilamo ha:da tabo olamagimipi hidamo nulama:la:. Iba:te gelebadihole sipi-goegoeno tama pupuliti la:tamo ba:bo pelamenaka, huiyatiya ibino tepo ipuwalo ibi helohelo gahagaha keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ✧ ¹⁶ La: ibino ododili komokomo hidamo nulamelelamiya:la:. Lumagiti hidohido gala:ipi gao olagoeno kehalo a:kanolama:mene, ba:gala ebete olagoeno kehamo tote anahu kehoeno gao a:kanetapihamene. ✧ ¹⁷ Numa:la:, hidohido kehalo hidohido gaote konolohoma:na:, ba:gala kuba kehalo ba: kuba gaote konolohoma:na:. ¹⁸ Iyo, hido kehalo kuba gaote a:kanolohamena:, ba:gala kuba kehalo hidohido gaote

✧ 7:7: Mak 11:24; Yon 14:13; 15:7; 16:23-24

✧ 7:8: 1Yon 3:22; 5:14-15

✧ 7:11: Yai 1:17

✧ 7:12: Ma:t 22:39-40; Luk 6:31; Lom 13:8-10

✧ 7:15: Ma:t 24:24; Oel 20:29; 2Pit 2:1

✧ 7:16:

Gal 5:19-22; Yai 3:12

a:kanolohamena; ¹⁹ ba:bema: hibila, hidohido gao nolohoha: keha tawakaluba:te luhuti koa:mo kiya:hekema:na:. ✱ ²⁰ Ba:bema: la: ha:da tabo olamagimipino ododili komokomo ba ulame la:le ibino noloho komamo ibino hibi komo ba:bo kiya:tawahama:nemata. ✱

²¹ “Numa:la:, puya:te na Kodawama: dito da:ka:naminaka huiyatiya hibi komo puliyala, ba:bi tawakaluba:te Godokono Hunu Habamo a:kana:pa:la:hamena:. Huiyatiya puya:te naeno Nabiwino ubi komamo da:papamila:halena, ibi kapiyate ebena Hunu Habamo kona:pa:la:hama:na:. ✱ ²² Ba:bema: Godokono Ko Hegelalo komopa:te natamo ba:ma ka:na koga:lama:na:, ‘Kodawa, Kodawa! Ale amia:no mahilamo Godokono tabo olamagiminakuima:, ba:gala amia:no mahilamo kuba gobogobo oelamenakuima:, ba:gala atumu ale komo hanohano komo ododilinakuima:.’ ²³ Huiyatiya nale iba:tamo kogoema:nemo, ‘Na iya:tawaha: la:eno komo. La: kuba ododilipilata, nagodone na:tolama:la:!’ ” ✱

Genama Netewa Etemotepino Komo

Luk 6:47-49

²⁴ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Kebe lumagiti naeno tabo ulihote ba:bi komokomo dododilimini, ebe hido mulu ukui lumagila. Ebete ebena genama kodakoda haka hunamo detiya:, ba:be dubu keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ²⁵ Ba:ba tetelo wegolate duya: beyate ba:bo odoluya:, ba:bene konomo gogote pete genama da:pemida:miya: genamate kakaguya:ha: mabu ebete hido hakamo etiya:. ²⁶ Huiyatiya kebe lumagiti naeno tabo ulihote ododilihino, ebe ba: daedae ukui lumagila. Ebete ebena genama kulili hakamo detiya: ba:be dubu huiyala. ²⁷ Ba:ba tetelo wegolate duya: beyate ba:bo odoluya:, ba:bene konomo gogote pete genama da:pemida:miya: genamate kagate kubanomoma: ba:bo ediya:. O olalati bada konomola:ka:!”

Tabo Ulihopa:te Ya:suku Mabuma: Da:hanohanohuya:

²⁸ Ba:bene Ya:suti ba:moi komokomo olamagi da:wibuya: ebena tabo ulihopi hiliyonomate na:hanohanohutiya:, ²⁹ mabu ebete Godokono heloamo iya:tulamitiya:, huiyatiya ebe ibino Godokono Tutumu iya:tulamepi huiyaha:. ✱

8

Ya:suti Kuitikuita:goeno Dubu Da:hiduimiya:

Mak 1:40-45; Luk 5:12-16

¹ Ba:ba tetelo Ya:suti haka hununi da:pihitiguya: komo tawakalubi hiliyonomate ebe anatagama:talo ba:bo tolamiya:. ² Ba:bene kuitikuita:goeno dubuti ebetamo pete ebena pupamo pemedete na:pegoiya:, “Kodawa, amia:no ubi ditama:na, ama:le na kohiduinamema:na:ta.”

³ Ya:suti ebena kokoto hogaminate ebe ba ologi ebetamo na:goiya:, “Na ubila, ama: na:hida!” ba:bema: ba:ba tetenomolo kuitikuiti temetemete ebegodone da:wibuya: ebete ba:bo hiduya:. ⁴ Ba:bene Ya:suti ebetamo eta tabo ba:ma ka:na kagoiya:, “Ama: naeno komoma: tawakalubi akanikiyalama:la:. Wadiyala ama: huiyatiya

✱ 7:19: Mat 3:10; Luk 3:9; Yon 15:6 ✱ 7:20: Mat 12:33 ✱ 7:21: Luk 6:46; Ya: 1:25
✱ 7:23: Ohale 6:8; 2Tim 2:19 ✱ 7:29: Mak 1:22; Luk 4:32

ba:moe tetenomolo tote amia:no ape Godotamo hawa:goeno ikamehodawatamo na:nemutuimiya:, ba:bene hawa:goeno malemale ilina Godotamo akona:nikamiya:, Mosesete dolamagiya: ba:ba ka:na. Ba:be komote tawakalubi kiyat:tulamema:ne amia:no temetemetete a:wibui.” ✧

Ya:suti Alaholohodawa Gawadalagino Okodawa Da:hiduimiya:

Luk 7:1-10

⁵ Ba:bene Ya:suti Kapeniyama habamo da:tuya: Lomanapino eta alaholohodawa gawadalagiti ebetamo pete ebe petoemeholo na:pegoemiya:, ⁶ “Kodawa, naeno okodawa genamalo ko tawetawa:go watita, ebe ape kodakoda temetemetete umita.”

⁷ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Wadiyala, na pete ebe kopi-hiduimima:nemo.”

⁸ Alaholohodawa gawadalagiti tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, Kodawa, eba ka:naha: Na hido lumagiha: ama:le naeno genamamo pa:pa:gama:. Huiyatiya na niya:tawutamo, ama:le genamamo peheno tabo dito da:goemena:, naeno okodawate hibinomolo kohidoma:ne. ⁹ Mabu na atumu alaholohopino koko gawadubuino hopodawama: ba eda:na ibino tabamo a:papamiwatanakomo, ba:gala atu tetelo naeno alaholohopa:te naeno umi ipuwalo pola:na. Ibi ipuwalo nale eta da:kiyamemo, ‘Ama: na:toa!’ ebete ba:bo kotoma:ne. Ba:gala eta da:kakiyamemo, ‘Ama: na:pa!’ ebete ba:bo kopema:ne. Atumu nale naeno huiyaha: okodawa da:kiyamemo, ‘Ama: ba:moe komo nododa:!’ ebete ba:be komo kododima:ne. Ba:bema: Kodawa, wadiyala ama: tabote na:gaa: naeno okodawate kohidoma:.”

¹⁰ Ya:suti ba:be tabo duliya: ebete na:la:wiya:, ba:bema: ebe da:ta:matutiya: ba:bi tawakaluba:tamo na:goiya:, “Na la:tamo hibi-nomolo goemo, na Isalaela tawakalubi hiliyonomo ipuwalo ba:mako lumagino hibima: midi komo a:kuma:lemo! ¹¹ Na la:tamo goemo, hiliyonomo tawakaluba:te ba:moe hopo konomoeno hapuhapuni pelameholete, iba:te A:ibalahamako, Aisa:keko, ba:gala Ya:ikoboko iba:go kapimilo Ko Gawadalagi Godokono poko habalo kopepola:nama:na: ✧ ¹² Huiyatiya komo la: Yu tawakalubi Godote la: du ipuwamo kopiya:hekema:na:ta, ba:be du ipuwalo la: lalo ba ikilame konomamo kihimima:nemata.” ✧

¹³ Ba:bene Ya:suti alaholohodawa gawadalagitamo na:goiya:, “Mabu ama:le na hibima: a:midina:ta, ba:bema: ama: tote amia:no okodawa na:numiya:, ebete a:hido.” Ba: hibila, ba:ba tetenomolo Ya:suti ba:be tabo ba goita okodawate ba:bo hiduya:.

Ya:suti Pitakono Moto Kakidubu Da:hiduimiya:

Mak 1:29-31; Luk 4:38-39

¹⁴ Ba:ba tetelo Ya:suti Pitakono genama guamo nodolote ebene moto kakidubu ba:bo numiya:, ebete ape koe tawetawa:go watitiya:.

¹⁵ Ba:bene Ya:suti ba:be kamentoeno kokoto dologimiya:, tawetawete ebegodone ba uluhuku ebete mahigate Ya:suku mabuma: baa: okalimi oko ba:bo tupuimiya:.

¹⁶ Ba gapogapohona habaluba:te hiliyonomo kuba gobogobagopi Ya:sutamo ba:bo magaheleniya:, ba:bene ebete tabo olamagi kapiyamo kuba gobogobo iba:godone ba oelamena komo temetema:gopi

✧ **8:4:** Hawi 14:1-32; Ma:t 9:30; Luk 17:14 ✧ **8:11:** Luk 13:29 ✧ **8:12:** Ma:t 22:13; 25:30; Luk 13:28

hiliyonomo atumu ba:bo kahiduilameniya: 17 Ba: hibila, Ya:suti ba:makomako hidohido komo tawakaluba:tamo ododilinakui, Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate da:goyiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, iyo, ba:be dawate ya:lo tetelo tabo ba:ma ka:na goiya:, “Ebate aeno temeteme ba:gala tawetawe kuwatea:mema:ne.” ✧

Ukui Netewago Ya:suku Ta:mata Modoboha:

Luk 9:57-62

18 Eta hegelalo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku danatagama:diguya:, ebete ba:be komo umiti ebe ta:matapi na:goelamiya:, “A bobo hapuamo kona:hiwaliya:.”

19 Ba:ba tetelo Godokono Tutumu iya:tulamedawa etate pete ebetamo na:pegoiya:, “Iya:tulamedawa, ama: kebamo da:tomena:, nale ama: ba:bamo kota:matama:nemata.”

20 Huiyatiya Ya:suti ebene tabo uliti na:goyiya:, “Hiya:, ama: dopamo ba:moe eta komo hidamo nemalagidola. Tumu gahagahoeno laha bahi haka gugu ba:pola:lama:na ba:gala holaholate ibino genama ete-motehonaka, huiyatiya na Tawakalubino Naniwi* naeno wata bahi puliyala.” ✧

21 Ba:bene eta ta:matadawate na:goyiya:, “Kodawa, wadiyala na dopamo tote, naeno kadele nabiwiti da:hoemene, nale ebe bobamo nihate na galane ama: kota:mahema:nemata.” ✧

22 Ya:suti ebetamo na:huiyuya:, “Ao, ama: ka:lonomo na na:ta:mahena:, huiyatiya wadiyala ha:laha tawakaluba:te ibi ha:kiya ibino ha:lahapi bobamo na:miya:ta:mena:.”

Ya:suti Gogo Da:tatabuiminiya:

Mak 4:35-41; Luk 8:22-25

23 Ba:bene gapogapo tete ba tatalina Ya:suti boga:mo da:nihitiganiya: ebe ta:matapa:te eba:go kapimilo nepalaganiya:. 24 Iba:te boga:mo ololonate da:tolameniya: ba:ba tetelo ko gogonomote ba pena koko gawiyate mahila:halenate boge guamo beya ba:bo pehaminahaniya:, huiyatiya Ya:suti boge gulu u bewataniya:. ✧ 25 Ba:bema: ta:matapa:te ebetamo pelamenate ebe ba pemodoetena ba:bo pega:lameniya:, “Kodawa, aeno ka:ka: na:mula:lea:ma:! A ba: koha:lahama:nema:!”

26 Ya:suti huiyatiya na:goeniya:, “La: badama: ka:toletolehonama? La:eno hibima: midi komo hegehegenomola!” Ba:ba tetelo ebete mahiganate huhu ba:gala gawiya na:kiyahalameniya:, “La: na:tatabahala:!” ba:bene bobote tatabanomoma: ba: dito eda:niya:. ✧

27 Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate ba hanohanohona na:ga:laniya:, “Moe kebako dubula:ka? Huhu ba:gala gawiya iba:te ebene tabo uliti a:papamila:!”

Ya:suti Gadala Habanapi Kuba Gobogobagopi Dubu Netewa Da:hiduilamiya:

Mak 5:1-20; Luk 8:26-39

28 Ba:bene eta hegelalo Ya:suti bobo hapuamo na:hiwate Gadala haboeno hopamo nuluhukuti, hakamo ba nodolo kuba gobogobagoeno dubu netewapa:te eba:go ba:bo paluguya:. Ba:bi dubu netewapa:te

✧ 8:17: Ais 53:4 * 8:20: Tawakalubino Naniwi ba: Ya:sukunu mahilo etala. Ebe ba: tawakalubi hiliyonomoeno Naniwila, atumu Godoko ba: aeno Naniwila. ✧ 8:20: 2Kol 8:9
✧ 8:21: 1Gaw 19:20 ✧ 8:24: Ohale 4:8 ✧ 8:26: Mat 14:31; Ohale 89:9

ha:laha tawakalubino bobo habalo emedenama: ba:gala ibi heloh-elonomola, ba:bema: tawakaluba:te ba:be gabodo wapata:lame koamo toletolehonama:. Ba: hibila, ba:be hopo tawakalubino komo ba:ma ka:nala, iba:te iya:ha:midale nakola haka ba aligili hiya:hiya: bobo ba:bo ododilinakuya: iba:te ibino ha:laha tawakalubi miya:tenoma:.²⁹ Ba:moi dubu netewapa:te Ya:suku dumiya: ba:ba tetenomolo iba:te ga:ga:lo na:ga:luya:, “Ama: Godokono Gudulata! Ama: atamo bada komo na:kododiomena:? Godokono kuba huiya ikalame tete peheno, ama: dopamo a alukuima: ka:pa:wa?” ✧

³⁰ Ba:ba tetelo ibi tamelo dabihoole goegoe hiliyonomate nala:go wapata:lamiya:, ³¹ ba:bema: kuba gobogobagopi dubate Ya:suku toemeholo na:ga:luya:, “Ama: a ba:moi dubagodone oea:mema: ubi dihatita, wadiyala ama:le a goegoa:tamo noea:ma:.”

³² Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Na:tolama:la!” Ba:ba tetelo iba:te dubagodone ikuliti goegoa:tamo ba:bo nogomuya:, ba:bema: ba:bi goegoa:te haka hununi pulila:hate iya:ha:midale hakane da:negudiya:, beyamo nululuhuliti ibi hiliyonomate ba: dito neha:lahuya:.

³³ Ba:ba tetelo Ya:suti kuba gobogobagopi keba ka:na ka:hiduilamiya:, goegoe ulamepi dubate ba:be komo umiti ibino habamo pulila:hate tawakalubi hiliyonomo ba:bo nikiyalamiya:. ³⁴ Ba:bene habalubi hiliyonomate Ya:sutamo pelamete, iba:te ebe da:pumiya: ebe na:pega:lamiya: ebete ibino hopo miya:pate kotoma:.

9

Ya:suti Ape Kodakoda Temetema:goeno Dubu Da:hiduimiya:

Mak 2:1-12; Luk 5:17-26

¹ Ba:bene Ya:suti boga:mo lolote bobo hapuamo na:hiwate ebene emede haba Kapeniyamamo dito nuluhukuya:. ✧ ² Ba:ba tetelo tawakaluba:te ape kodakoda temetema:goeno dubu talatalago agatuya:, ba:bene Ya:suti ibino hibima: midi komo umilamete ebetamo na:goiya:, “Naeno hopodalagi, ama: na:kalakala! Godote amia:no kuba egebolemete adodoholema:ta.”

³ Huiyatiya komo Godokono Tutumu iya:tulamepa:te ba:be tabo uliti ibi ipuwalo tabo ba:ma ka:na ga:lutiya:, “Ba:moe dubuti awagalo kuba tabo begoe Godokono holoholo hapulu!”

⁴ Iba:te ibino tepo ipuwalo da:ga:luya:, Ya:suti iya:tawate iba:tamo na:goiya:, “Mabu keka: la:eno tepo ipuwalo ba:moi kuba komo demalagidolitama? ✧ ⁵ Ba:moe tabo kodakodala:ka: nale goema:, ‘Godote amia:no kuba egebolemete adodoholema:ta?’ O ba:moe eta tabo goema: kodakodala:ka:, ‘Ama: mahigate na:toa?’ ⁶ Ba:bema: nale la:kiya:tulamema:nemata na Tawakalubino Naniwigodolo helo bitana ba:moe hopo konomolo tawakalubino kuba egebolelamete kadodoholelamema:.” Ba:bene Ya:suti temetema:goeno dubutamo na:goiya:, “Ama: mahigate, tilo mokopa:midate genamamo na:toa.” ✧

⁷ Ba:bema: ba:be dubuti mahigate ebene genamamo dito tuya:. ⁸ Ba:hibila, tawakalubi hiliyonomate ba:be komo umiti ba hanohanohuta Godokono mahilo hunamo ba:bo adipatiya:, mabu ibino holoholo hapulu ebete Ya:suku ipuwado ebene helo konomo a:hawakalimiya:.

✧ 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41 ✧ 9:1: Ma:t 4:13 ✧ 9:4: Ma:t 12:25; Luk 9:47; Yon 2:25 ✧ 9:6: Yon 17:2

Ya:suti Ma:tiyuku Da:ka-miya:

Mak 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹ Ya:suti ba:be genamane uluhukuti ba petonato eta dubu ba:bo numiya; ebenu mahilo Ma:tiyutila, ebe ta:kese uwatedawala, ebete ebenu oko habalo lutiya. Ba:ba tetelo Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ama: na na:ta:mahena;” ba:bene ebete mahigate Ya:suku na:ta:matuya.

¹⁰ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:go Ma:tiyukunu genamalo baa: ba nahuta, komo hiliyonomo ta:kese uwatepi ba:gala Godokono Tutumu Tabo uwateha:pi iba:te pelamete iba:go pepola:nuya. ¹¹ Ba:ba tetelo komo Pa:lisi kapiyuimipi dubate ba:be komo umiti ebe ta:matapa:tamo na:ga:luya; “La:eno iya:tulamedawate ta:kese mani ha:da amiholo uwatepi ba:gala Godokono Tutumu Tabo uwateha:pa:go baa: badama: ka:nanako?” ✧

¹² Ya:suti ba:be tabo uliti na:goiya; “Hidohido tawakaluba:te dogetatamo a:katolama:mena; huiyatiya tawetawa:gopa:te kotolamema:na. ¹³ Iyo, puya:te ha:kiya da:ga:lana, ‘A hidohido tawakalubila,’ na ba:bakobako tawakalubi uwatema: kapiya:ha. Na huiyatiya kubakuba tawakalubi kapiya uwatema: piya:mo, iba:te na kota:mahenema. Ba:bema: wadiyala la: ba:moe Godokono Buka taboeno ipuwa na:nohowada:la; ‘La: natamo hawa:goeno ilina dito akapikanama:la; na ubihinola. Huiyatiya na ubila la:eno tepo ipuwalo malemale komo umi.’ ” ✧

Godokono Oko Owatima: Baa: Nahaheno Pola:na Komo

Mak 2:18-20; Luk 5:33-35

¹⁴ Ba:bene komo Yonekono ta:matapa:te Ya:sutamo pelamete ebe na:palatediya; “Mabu keka: a ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi a hiliyonomate hiya:hiya: tetelo baa: nahaheno da:pola:nanakoma: Godokono oko owatima; huiyatiya ama: ta:matapa:te baa: nahaheno a:kapola:nala:?” ✧

¹⁵ Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Dubuti kamena da:lawemene, ba:ba tetelo ebenu mabuluba:te poko habalo tepo menemena:go dito ba:ka:pola:namena: Ao, wadiyaha! Iba:te eba:go poko baa: kapimilo konahama:na. Huiyatiya kamena uli lawe dubuti ebenu kamena eta habamo magata tete ba: na:pe, hibila, ba:ba tetelo ebenu mabuluba:te ibino tepo temeteme komoma: baa: nahaheno kopola:nama:na. Ba:bema: numa:la; ka:lo ba: la:eno kalakalago baa: naha tetela mabu nale la:go bemedenamou.”

Pakala Emede Komo Ba:gala Uli Emede Komo

Mak 2:21-22; Luk 5:36-39

¹⁶ Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya; “Lumagiti uli kaliko hapu pakala kalikoeno bolagala:mo a:kakohomehamene, mabu kaliko ukula tetelo ba:be uli kaliko haputi pakala kaliko kanagiya:midalema:ne, ba:bene bolagalete konomoma: keda:ma:ne. ¹⁷ Ba:gala atu gabodo eta lumagiti pakala gautu-goe tama kalila:mo uli gao beya a:kahaminamene, mabu uli gao beyate pakala gautu-goe tama kalili ka:na:ta:pumima:ne, ba:bene gao beyate hakamo ka:ka:la:te gao beya ba:gala kalili ibi netewate kapiya tetelo kokubakubahama:na. Ba:moe mabuma: iya:tawadawate uli gao beya uliuli tama kalili kapiyamo na:haminahanakamene, gao beya ba:gala kalili iba:te tete ga:ga:lo hidamo kopola:nama:.”

Yu Watodawa Dubuti Ya:suku Da:toemehuya: Ebedo Bohele Kohiduima:

Mak 5:21-23; Luk 8:40-42a

¹⁸ Ya:suti ba:moe tabo iba:tamo ba olamagita, Yu watodawa dubuti ebetamo pete pupamo pemedete na:pegoiya, “Naeno bohele ka:ma:nomo hoe, huiyatiya ama: pete amia:no kokoto ebetamo da:pemowatilamemena: ebete hoene gala kakamahigama:ne.”

Hawi Ka:ka:la: Temetema:goeno Kamenate Ya:sukunu Kaliko Dologiya:

Mak 5:24-34; Luk 8:42b-48

¹⁹ Ba:bema: Ya:suti mahigate ebe ta:matapa:go ba:be ko dubu ba:bo ta:matuya: ²⁰ Ba:ba tetelo eta kamena 12 gogo tetelo hawi ka:ka:la: temetemetete duminami, ebete Ya:sukunu gala hapuni pete ebenedo kaliko ba:bo pologiya:, ²¹ mabu ebete nemalagidoluya:, “Nale ebenedo kaliko dologimo, nale kohidoma:nemo.” ✧

²² Ya:suti ohobigate ebe dumiya: ebetamo na:goiya:, “Kamena, ama: na:kalakala! Amia:no hibima: midi komote ama: a:hiduima:ta.” Ba:ba tetenomolo ba:be kamenoenotemetete ba:bo wibomiya:.

Ya:suti Yu Watodawa Dubuino Bohele Hoene Dadipatiya:

Mak 5:35-43; Luk 8:49-56

²³ Ba:bene Ya:suti Yu watodawa dubuino genamamo pete hoe bohele la:mema: pa:lola: da:moleholitiya: ba:bi dubu ba:gala tawakalubi hiliyonomo ba:bo pulamiya:, iba:te howele konomago pola:nuya: ²⁴ Ba:bema: ebete ibi na:goelamiya:, “La: hiliyonomo genama guni nikula:la: Bohele deha:poto kahaa:kaha:, ebete u bewatita,” huiyatiya ibi hiliyonomate ebe na:walitiya: ²⁵ Ba:ba tetelo Ya:suti tawakalubi genamane poelamete bohelete da:kapitanuya: ba:be habamo na:pa:gate ebenedo kokoto da:nelawemiya: ebete ba:bo mahiguya: ²⁶ Ba:bene ba:be hanohano komoenotabote ba:be hopo konomamo ba: dito tuya:.

Ya:suti Baidi Tamiholame Dubu Netewa Da:hiduilaamiya:

²⁷ Ya:suti ba:be haba miya:pate ba tonato, baidi tamiholame dubu netewapa:te ebe ba ta:matanato ibulunomamo ba:bo nega:lapatiya:, “Da:ibidikono Hogo! Ama: a na:malemalea:tea!” ✧

²⁸ Ba:bene Ya:suti eta genama guamo nodolote ba:bi baidi tamiholame dubate atu genamamo da:kanodoluya: Ya:suti ibi nalateda:liya:, “La: hibima: na:ka:miditutama, nagodolo helo bitana la: kohiduilaamema:?”

Iba:te tabo ba huiya na:ga:luya:, “Iyo, Kodawa, ama:godolo helo bitana.”

²⁹ Ba:ba tetelo Ya:suti ibino baida:mo ebenedo kokoto ba emowatilame iba:tamo na:goiya:, “Mabu la:le na hibima: a:midinimata, ba:be mabuma: nale la:eno baidi kohiduilaamema:nemo.” ³⁰ Ba:bene ibino baiditi da:hidohidoholamiya:, Ya:suti ibi koamo kiyahalamelo iba:tamo na:goiya:, “La: ba:moe komoma: komo tawakalubi akakiyalama:la:!” ✧

³¹ huiyatiya iba:te tote ba:be hopo konomamo Ya:sukunu komo ba:bo nikiyahuya:.

Ya:suti Tabo Olamagiha: Dubu Da:hiduimiya:

³² Ba:bene ba:bi dubu netewapa:te ba tuta komo tawakaluba:te eta dubu Ya:sutamamo ba:bo magatuya:, mabu ebe tabo olamagiha:

kuba gobogobagoenola. ³³ Ba:ba tetelo Ya:suti ebegodone kuba gobogobo doemiya: ebete tabo olamagi ba:bo tupuimiya:, ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te ba:moe komo umiti hanohanoholo na:ga:luya:, “A Isalaela hopolo ba:mako komo kuminakuiha!” ✧ ³⁴ huiyatiya Pa:lisi kapiyuimipa:te na:ga:luya:, “Ebete kuba gobogoboeno Koda-woeno heloamo oelamenako, Godokono heloamoha:!” ✧

Ya:suti Ebene Malemale Tawakaluba:tamo Da:hawakalimiya:

³⁵ Ya:suti Yunapino koko ba:gala hegehege habahabado da:petonakui, ba:ba tetelo ebete ibino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo ibi ba iya:tulame ebete Godokono Ko Gawadalagi komoeno Hido Tabo iba:tamo ba:bo olamaginakui, ba:gala ebete ibino hiya:hiya: temetema:gopi akahiduilamenakui. ✧ ³⁶ Ba:bene eta hegelalo ebete hiliyonomo tawakalubi ulamete ebene tepo ipuwalo konomamo malemalelatelitiya:, mabu iba:te ukui bilibilima: ba:gala heloha:ma: eda:hutiya:, sipi-goegoa:te ulamedawaheno keba ka:na kemedena ba:ba ka:na. ✧ ³⁷ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya:, “Godokono pali ipuwalo kona hiliyonomo ba: a:kodakodahui, huiyatiya wakalami okopi hiliyoha:, ✧ ³⁸ ba:bema: la: pali namutudawatamo toetoe tabo na:ga:lala:, ebete komo okopi pali ipuwamo kopoelamema:ne hidohido kona nahoeno kopewakalamiholema:.”

10

Ya:suti Ebene 12 Oelamepi Dubu Da:ka:lamiya:

Mak 3:13-19; Luk 6:12-16

¹ Ba:ba tetelo Ya:suti ebene 12 ta:matapi dubu ebetamo ka:lamiti iba:tamo helo ba:bo ikalamiya:, iba:te tawakaluba:godone kuba gobogobo konoelamema: ba:gala hiya:hiya: temetema:gopi konihiduilamema:. ✧ ² Ba:moi ba: Ya:sukunu 12 oelamepi dubuino mahilola. Dopo dubu ba: Saimonotela, ebene eta mahilo Pitate, ba:gala ebene ekawi A:ndulutila. Sebedikono gugudi Ya:imesiko ba:gala ebene ekawi Yoneko. ³ Pilipiko, Batolomuku, Tomasiko, ba:gala Ma:tiyuku, ebe ta:kese uwatedawala. A:lapiyasikono gudu Ya:imesiko, Ta:diyasiko, ⁴ ba:gala Saimonoko. Ba:moe eta Saimonoko ubila kapela Loma gabomani tawakaluba:go ba alaholo iba:te ebene Ka:inane hopo ba:bo komiya:pama:. Ba:gala kuititi dawa ba: Keliyotanapi Yudasitila, ebete galane tetelo Ya:suku anakapumipi bowalubiliya:.

Ya:suti 12 Ta:matapi Dubu Doelamiya:

Mak 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ Ya:suti ba:moi 12 dubu ba oelame ibi na:goelamiya:, “La: Yuha:pa:tamo akatolama:la:, ba:gala Samaliya hoponapa:tamo akanikula:la:. ⁶ Huiyatiya la: Isalaela hopolo demedehona ba:bi Yu tawakalubi kapiyatamo na:tolamiya:la:, iba:te tumamo dalatidiholiya: ba:bi sipi-goegoe keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na bemedena. ✧ ⁷ Ba:bene la: ba tolame ba:moe tabo kapiyate

✧ 9:33: Mak 2:12 ✧ 9:34: Ma:t 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 ✧ 9:35: Ma:t 4:23; Mak 1:39
✧ 9:36: Ma:t 14:14; Nabas 27:17; 1Gaw 22:17; Mak 6:34 ✧ 9:37: Luk 10:2 ✧ 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1 ✧ 10:6: Yel 50:6

nolamagiminatuya:la; ‘Godokono Ko Gawadalagima: eda: tete tatalila.’
 ✧ ⁸ Ba:gala la: ba:bolo tawetawete dulamena ba:bi tawakalubi
 na:nihiduilaamenakuya:la; kuitikuita:gopi ibi atumu. Ba:be atu tetelo
 ha:lahapi hoe ipuwane na:wadiya:paa:latelenakuya:la: ba:gala kuba
 gobogobo tawakaluba:godone noelamenakuya:la.

“Ba: hibila, hiliyonomo tetelo Godote ebene hidohido komo la:tamo
 malemalelito dikalamenakata, ba:bema: wadiyala la: komopi atu
 malemale komago nowalubulinakuya:la. ⁹ Ba:bema: la: ba tolame
 koko mani kuiha ipuwamo akamiya:ta:la; ba:gala hegehege mani
 atumu akawatala. ✧ ¹⁰ Gabo tetelo la: kapiyakapiya ilina pupuliti
 komo akuwata:la; ba:gala la: ilina miya:teno hika, nato ilina, ba:gala
 kuku atumu akuwata:la; mabu ba:bolo habaluba:te hido okodawoeno
 modoboha: komokomo na:modobuilamelemenakamena. ✧

¹¹ “La: eta habamo nikuliti hido emede lumagi nohowaditi
 da:numima, ebene genamamo nalehawaminante ebegodolo
 nemedatepate galane ebene genamane eta hopamo kakato-
 lamema:nemata, iyo, la: eta genamane eta genamamo eba ka:na
 akanewagela:la. ¹² Ba:gala la: kebe genamamo da:nalehawaminama,
 wadiyala la: ba:be genamanapa:tamo nolata tabo na:nega:luya:la:
 ba:ma ka:na, ‘Godokono kalakalate la:godolo nitanamene.’ ✧

¹³ Ba:bema: ba:be genamanapa:te la: kalakalago uwatete la:eno
 tabo dulimina; Godokono kalakalate iba:godolo hibilo kitanama:ne,
 huiyatiya iba:te la: uwateheno, la: nolata tabo da:ga:lama ba:be taboeno
 hibi komote ba:bolo a:kitanamene. ¹⁴ Ba:bene kebe tawakaluba:te
 la: kalakalago uwateheno, la: ba:be genamane o habane ba tolame
 la:eno natoeno puhulu na:moda:midatepaliya:la. Ba:moe komote
 ibi kiya:tulamema:ne, Godokono tete ba: na:pe ebete ibino komo
 kopanagilamelelamema:ne. ✧ ¹⁵ Na la:tamo hibi tabo begoemo, Godote
 tawakalubino komo danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo ebete
 ba:moi habaluba:tamo kuba huiya konomo kikalame:ne. Ba:ba
 tetelo ebete Sodomoma ba:gala Gomola habaluba:tamo* kuba huiya ba
 ikalame malemale nanekela:mo kohawakalimima:ne, huiyatiya hibila,
 ebete malemale a:kihatamene ba:moi kuba tawakaluba:tamo.” ✧

Koko Temetema:te Pelamema: Ya:suti Da:goiya:

Mak 13:9-13; Luk 21:12-17

¹⁶ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “La: nuliala! La: sipi-
 goegoe keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, nale la: helohelo gahagahoeno
 kapiyuimi ipuwamo oelamemata. Ba:bema: puya:te la:go alaholo-
 hopima: deda:hana, la:le iba:go ba nepola:na wadiyala la: mulunomo
 ukuia:go nemalagidoleniya:la; ba:gala atu tetelo tatabanomoma: ba
 eda:ha temeteme eta lumagitamo akikamenakala. ✧ ¹⁷ La: hidamo,
 mabu kubapa:te la: heloamo uwatete tabo anagiya:mida habamo
 komagatalema:na:ta, ba:gala Yunapino baidi ibubulamehole genama
 gulu iba:te la: giya:pa:pa:mo ka:na:miga:latilima:na:ta. ✧ ¹⁸ Iba:te
 la: na mabuma: hiya:hiya: koko gawadubino holoholo hapuamo
 heloago da:magatalema:na; ba:ba tetelo la: naeno Hido Tabo iba:tamo

✧ **10:7:** Ma:t 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 ✧ **10:9:** Luk 10:4 ✧ **10:10:** Luk 10:7; 1Kol 9:14

✧ **10:12:** Luk 10:5-6 ✧ **10:14:** Luk 10:10-12; Oel 13:51 * **10:15:** Buka ka:lamiholedawa,
 ama: Sodomoma ba:gala Gomola habanapino komo iya:tawama: dewagelema:na; wadiyala ama:
 Tupuilamehole Mabu 18:16-19:29 numiya. ✧ **10:15:** Ma:t 11:24; Yud 7 ✧ **10:16:** Luk 10:3;
 Lom 16:19 ✧ **10:17:** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15

ba:gala Yuha:pa:tamo kolamagimima:nemata. ¹⁹ Ba:gala iba:te la: tabo anagiya:mida habamo da:magatalemena; ba:ba tetelo la:eno ga:la komoma: aka-ukuibilibilihala; ba:ma ka:na, ‘Na bada tabo na:ka:goemo? Ba:gala na tabo keba ka:na na:kolamagimo?’ Tete da:pemene Godote ebena tabo komokomamo la: kowalubilima:na:ta, ²⁰ mabu la: ha:kiya a:kolamagima:mata, la:eno Nabiwi Godokono Gobogobote la: ipuwado kolamagima:ne. ✧

²¹ “Ba:ba tetelo naniwiti ekawi hoea:mo koemema:ne, ba:gala atu gabodo ekawiti naniwi kanakapumima:ne. Iyo, dubuti ebena gudu ba: atumu kakamitima:ne, ba:gala guguda:te maubahaleta ibino menokobi nabi hoea:mo koelamema:na. ✧ ²² Ba:bene na mabuma: tawakalubi hiliyonomate la:tamo komaubahalema:na; huiyatiya kebe lumagiti temeteme ipuwalo kodakodalo utiti kuitita:mo da:nuluhukumini, Godote ebena ka:ka: komula:mema:ne. ²³ Ba:bema: iba:te la:tamo temeteme dikalamemena; ba:ba tetelo la: huiyatiya eta habamo nalahutihuya:la:. Na la:tamo hibi tabo begoemo, la: Isalaela hopoeno haba hiliyonomolo oko ba nowatiho ba:bi oko upula:leheno Tawakalubino Naniwiti ba:bo kopuluhukuma:ne.

²⁴ “Numa:la; tawakalubino umi ipuwalo sikulu guduino iya:tawa komote ebena iya:tulamedawoeno iya:tawa kagogolonaha; ba:gala okodawoeno helote ebena oko namutudawoeno helo a:kagogolale. ✧ ²⁵ Ba:bema: wadiyala sikulu guduti ebena iya:tawa ipuwalo ebena iya:tulamedawa keba ka:nala:ka: ba:bakoma: na:keda:mene, ba:gala okodawate ebena oko ipuwalo ebena namutudawa keba ka:nala:ka: ba:bakoma: na:keda:mene. La: nulia:la! Iba:te na genama namutudawa kuba gobogobo Biyeesibulu mahilamo a:ka:namiya; ba:bema: galane iba:te atumu la: naeno ekaka:tamo kubanomo mahilamo koka:lamima:na:ta!” ✧

La: Poko Na:ka:tolemeonama

Luk 12:4-7

²⁶ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “Ba:bema: ba:bi helohelo dubu akatolelama:la:. Kebe ihilatehole komate da:pola:na galane tetelo Godote kohawakalilamema:ne, ba:gala awalelahale komate da:pola:na galane tawakaluba:te kulameholema:na. ✧ ²⁷ Ba:bema: nale du tetelo la: da:kiyalamenakoma, la:le huiyatiya alo tetelo nolamagiminakuya:la; ba:gala la: nagodone ganalo duli honakoma, ba:bi komokomoma: la:eno tabo madodo ba adipate tawakalubi hiliyonomatamo na:hawakalilamenakuya:la. ²⁸ La: ape anakapulame iya:tawahapi akatolelama:la:. Iba:godolo helo puliyala tawakalubino gobogobo anakapulamete Koe Habamo iya:hekema:. Huiyatiya la: Godoko na:tolemenala; mabu ebegodolo helo bitana tawakalubino ape ba:gala gobogobo Koe Habamo kapimilo iya:hekema:. ✧ ²⁹ Numa:la; tawakaluba:te netewa de holahola kapiya toea mana:mo uwatelo ba:bi holaholoeno ka:ka: kokoha:ma: ga:lanaka, huiyatiya la:eno Nabiwi Godote ba:bako hegehege holahola ba emalagidolena, ebete modobo tabo goeheno ibi ipuwalo eta kapiyate a:kahaa:mene. ³⁰ Ba:gala hibila, la:eno watoeno hinibo hiliyonomo Godote ya:lo tetelo a:ka:lamiholiya; iyo, la:eno hiya:hiya: komo ebete iya:tawanomola. ³¹ Ba:bema: la: ukui

✧ **10:20:** Yon 14:26 ✧ **10:21:** Mai 7:6; Ma:t 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 ✧ **10:24:** Luk 6:40; Yon 13:16; 15:20 ✧ **10:25:** Ma:t 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 ✧ **10:26:** Mak 4:22; Luk 8:17 ✧ **10:28:** Ya:i 4:12

bilibilima: akeda:hala:. Ebedo malemale holaholatamo hibilo bitana, huiyatiya ebenu malemale la:tamo konomoma: eda:te emedena tetelo bitanamene!” ✧

Tawakalubino Holoholo Hapulu Ya:suku Hawakalimi Komo

Luk 12:8-9

³² Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Kebe lumagiti hawakala da:goemene, ‘Na Ya:suku ta:matadawala,’ na ba: atumu Nabiwi Godokono holoholo hapulu kogoema:nemo, ‘Ba:moe lumagi ba: naeno ekawila.’ ³³ Huiyatiya kebe lumagiti na iya:tawaha:ma: hawakala da:goemene, na ba: atumu Godotamo ebe iya:tawaha:ma: kaka-goema:nemo.” ✧

Ya:suti Tawakalubino Alaholo Mabuma: Eda:na

Luk 12:51-53; 14:26-27

³⁴ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La: na:kemalagidolutama nale ba:moe hopamo gelebadi adahema: pe? Ao, na tawakaluba:tamo gelebadi ikalamema: kapiya:ha:, na alaholo gili ikalamema: piya:mo. ³⁵ Numa:la:, naeno tabo komokomoma: anagiya:mida komote tawakalubi ipuwalo kuluhukuma:ne. Ba: ba:ma ka:na anagiya:mida komote dubu ba:gala ebenu nabiwi ibi ipuwalo kitanama:ne, ba:gala bohele ebenu menokago ibi ipuwalo kitanama:ne, ba:gala kamena ebenu awino menokago ibi ipuwalo kitanama:ne. Iyo, na anagiya:mida komo tawakaluba:tamo ikalamema: piya:mo, ✧ ³⁶ ba:bema: hibila, na mabuma: dubuino genamanapa:te eba:go kalaholohoma:na.

³⁷ “Ba:bema: kebe lumagiti ebenu nabiwi ba:gala menoko konomamo ba emalagidole na nanekela:mo demalagidolonena, ba:be lumagiti naeno oko owatima: a:kamodobamene. Ba:gala kebe lumagiti ebenu gugudi konomamo ba emalagidolena na nanekela:mo demalagidolonena, ba:be lumagiti naeno oko owatima: a:kamodobamene. ³⁸ Ba:gala kebe lumagiti ebenu keha pihiga aguti na ta:maheneheno, ebete atumu naeno oko owatima: a:kamodobamene. ✧ ³⁹ Ba:bema: kebe lumagiti ebenu kateneno ubi gabodo ba to ebenu ka:ka: natamo damawada:mene, ebenu ka:ka:te kalatidima:ne, huiyatiya kebe lumagiti ebenu ka:ka: na mabuma: datutimini, ebete hibi ka:ka: kolawema:ne.”

Godogodone Hido Huiya Lawe Komo

Mak 9:41

⁴⁰ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Kebe lumagiti ama: kalakalago dowlubina ebete na bowalubinina, ba:gala kebe lumagiti na dowlubinina ebete na kapiya kowalubinina:, ebete na Oenamedawa Godoko atumu na:kowalubina. ✧ ⁴¹ Ba:bema: kebe lumagiti Godokono ukui hawakalimidawa kalakalago dowlubina ebete galane Godogodone ebenu ukui hawakalimidawoeno huiya kolawema:ne, ba:gala kebe lumagiti tuputupudawa kalakalago dowlubina ebete ba: atumu tuputupudawoeno huiya kolawema:ne. ⁴² Na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:moi hegehegepi ipuwalo kebe lumagiti na ta:mahenedawama: deda:na, ba:be mabuma: etate gibagiba beya ebetamo dikamemene, ebete Godogodone da:lawemene ba:be hido huiyate a:kalatida:mene.”

✧ **10:31:** Ma:t 6:26 ✧ **10:33:** Mak 8:38; Luk 9:26; 2Tim 2:12 ✧ **10:35:** Mai 7:6 ✧ **10:38:** Ma:t 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Yon 12:25 ✧ **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Yon 13:20

11

Yonete Ebe Ta:matapi Ya:sutamo Doelamiya:

Luk 7:18-35

¹ Ba:bene Ya:suti ebene 12 ta:matapi iya:tulame da:wibuya, ebete ba:be haba miya:pate Yu tawakalubino komo habahabalo ibi iya:tulama:go ba to Godokono tabo ba:bo kiyahanatuya.

² Ba:ba tetelo Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate du genamalo ba emedena, Kelisote hidohido komo dododilinami ebete ba:bi komo ulihote ebe ta:matapi ebetamo ba:bo oelamiya:. ³ Ba:bene ibi netewapa:te Ya:sutamo da:puluhukuya: iba:te ebe ba:ma ka:na pega:lamiya:, “Ama: ba: Yonete pema: da:goi ba:be lumagila:ka:, o ale eta lumagi beka:latiminama:?”

⁴ Ba:bene Ya:suti huiya tabo iba:tamo na:goiya:, “La: tote la:le kebe tabo kulihutama ba:gala kebe komo kulamiutama, ba:bi komokomo Yoneko na:nega:lama:la:. ⁵ Baidi tamihopa:te a:la:minahala: ba:gala nato a:ta:buta:midalelamepa:te ba: na:wapata:lama:! Kuitikuita:gopa:te a:hidohidoha ba:gala galo duhulamepa:te ba: nuliha! Ha:lahapa:te hoene gala a:kamahila:hala: ba:gala awae tawakaluba:tamo Godokono Hido Tabote a:pe! ✧ ⁶ Ba:bema: kebe lumagiti na hibima: ba midini ukui netewama: eda:heno, ebegodolo Godokono kalakala komote bitanamene!”

⁷ Ba:bene Yonete da:poelamiya: ba:bi dubate ba to, Ya:suti Yonekono komoma: tawakaluba:tamo ba:bo olamagiya:. Ebete na:goiya:, “La: Yonekono komo ulihote dito hopamo da:nikulima, bada komo umima: ka:tolamiuima? Pudu kapiya huhuti dito dadegetiti, ba:be umima: ka:tolamiuima? ⁸ O la: hidohido kaliko pupuli dubu umima: ka:tolamiuima? Ao, la: iya:tawahala hidohido kaliko pupulihopa:te dito hopolo kemedehonaha:, huiyatiya iba:te koko gawadubuino genamalo ibino kateneno ubilo emedehona! ⁹ Ba:bema: la: na niya:tunama:la:, la: badama: ka:tolamiuima? Godokono ukui hawakalimidawa umima:la:ka:? Iyo, na la:tamo hibi tabo begoemo, Yonete Godokono ukui hawakalimipi hiliyonomo a:gogoli. ¹⁰ Ba: hibila, Yoneko mabuma: Godote ebene Bukalo tabo ba:ma ka:na goiya:,

‘Nale Kelisokono dopo hapuamo naeno tabo atadawa kopoe-mema:nemo,

ebete ebe dopamete ebene gabo kohiduumima:.’ ✧

¹¹ Ya:suti gala na:kagoiya:, “Nale la:tamo hibi tabo begoemo, tupuimi mabuni ba:ma teta:mo puluhuku ba:moe hopo konomolo da:hawakalahaliya:, ba:bi tawakalubi hiliyonomo ipuwalo Yoneko kodawanomoma: eda:na. Huiyatiya ba:ma tetene tupuimiti Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be habalo kebe lumagiti deha:potonomoma: deda:mene ebete Yoneko hibilo kogogoloma:ne. ¹² Ba:moe ba: eta komola. Yoneko tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, helohelo dubate ubila Godokono Hido Haba ibi ha:kiya ibino heloamo lawete ba:bamo kona:pa:la:hama:, huiyatiya iba:te a:kamodobamena:. ✧ ¹³ La: nulia:la:. Godokono ukui hawakalimipa:te ebene Bukamo da:miya:tiya: ba:gala ebete ebene Tutumu Tabo Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya:, ba:be hido taboeno komote ya:lo tetelo uluhukuti, pete, pete, Yoneko teta:mo ba:bo

puluhukui. ¹⁴ Ba: hibila, Godote dopamo tabo ba:ma ka:na olamagiya:, ebene ukui hawakalimidawa Elayako kopema:ne, iyo, Yoneko ba:moe ba:be lumagila, ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo hibima: na:mida:la: ✧ ¹⁵ Galagodawa, ama: hidamo nulia:!”

¹⁶ Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Na ba:ma tete tawakalubino komo kebe go tabamo na:ka:hawakalimimo? Ibi ba: kolowami habalo diya:da:mita ba:bi gugudi hegehege huiyala. Komo guguda:te komopa:tamo kaga:la, komopa:te komopa:tamo kaga:la, iba:te olowabeletihuiilo ba:ma ka:na ewagelena, ¹⁷ ‘Ale poko ba ododi pa:lola: da:moleholema: huiyatiya la: ago kamoeha:, ba:gala a hoe lumagi bobamo ihatema: dewagelitama: huiyatiya la: ebe kala:mitaha:!’ Iyo, ba:ma tete tawakalubi ba: ba:ba ka:na ewagelena, iba:te Godokono okopa:tamo ubiha: tabo bega:lanaka. ¹⁸ Numa:la:, Yonete da:puluhukui ba:ba tetelo ebete helo gao beya kan-inakuiha: ba:gala komo tetelo ebete baa: naheno lutanakui Godokono oko kowatima:, ba:bema: tawakaluba:te na:ga:luya:, ‘Ebe kuba gobogob-agoenola!’ ¹⁹ Huiyatiya Tawakalubino Naniwiti da:puluhukui, ebene komo hiya:la. Ebete baa: a:nanako ba:gala helo gao beya a:ninako, ba:bema: iba:te ba:ma ka:na ga:lanaka, ‘Ebene kuba numa:la:!’ Ebe tumu goema: eda:te baa: konomamo nanako, ebe helo gao beya ni kodawala! Ebe ta:kese mani ha:da amiholo uwatepi ba:gala komo Godokono Tutumu Tabo uwateha:pi ibino hopodalagila!’ ”

Ba:bene kuititinomolo Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Godokono hido mulu komo da:ta:matana, ba:bi tawakaluba:te ibino ododili ipuwalo ba:be mulu hibinomolo ba:hawakaliminakomena:.” ✧

Hibima: Midiha: Habalubino Komo
Luk 10:13-15

²⁰ Ya:suti kebe habahabalo hanohano komo hiliyonomo dododilina-
naki, ba:bi haba tawakaluba:te ibino kuba ukui hiya:ma: midiliti
Godotamo kohobiliya:ha:. Ba:be mabuma: Ya:suti ibi koamo ba:ma
ka:na kiyahalamiya:, ²¹ “Kolasini haba, ama: kuba huiya konomo
kolawema:na:ta! Betasaida haba, ama: ba: atumu! Mabu nale
la:godolo hanohano komo dododilimo, nale ba:bakobako oko Taya
habalo ba:gala Saidono habalo dopamo nododiliya:tale, ba:bi Yuha:
tawakaluba:te ibino kubakuba ukui hiya:ma: ba:midiliya:na:. Iyo,
iba:te ibino kuba ododili mabuma: tepo temetemema: eda:hate ba:be
temeteme kohawakalimima: kubakuba kaliko pupuliti hoeno puhu-
lamo dito ba:gagahidiya:na:. ✧ ²² Ba:bema: na la:tamo na:goemo,
Godote tawakalubino komo danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo
ebete Taya habanapa:tamo ba:gala Saidono habanapa:tamo kuba huiya
ba ikalame malemale nanekela:mo kohawakalimima:ne, huiyatiya
hibila, Kolasini haba ba:gala Betasaida haba, ebete la:tamo malemale
a:kihata:mene! ²³ Ba:gala Kapeniyama haba, amia:no komo ba:ma
ka:nala. Ama: ubila ama: ha:kiya ama: Godokono Hunu Habamo
kadipatema:, huiyatiya Godote ama: Koe Habamo ka:da:nama:na:ta!
Mabu nale ama:godolo hanohano komo dododilimo, nale ba:bakobako
oko Sodomo habalo nododiliya:tale, ba:bi Yuha: tawakaluba:te ibino
kubane ohobila:hate Godote ibi ba:kanakapulamiya:na:. ✧ ²⁴ Ba:bema:

✧ **11:14:** Ma:l 4:5; Ma:t 17:10-13; Mak 9:11-13 ✧ **11:19:** Ma:t 9:14 ✧ **11:21:** Ais 23; Isi 26:1-28:26; Yow 3:4-8; A:im 1:9-10; Sek 9:2-4 ✧ **11:23:** Ais 14:13-15; Tup Mabu 19:24-28

na ama:tamo na:goemo, Godote tawakalubino komo danagilamele-lamemene, ba:be Ko Hegelalo ebete Sodomu habaluba:tamo kuba huiya ba ikalame malemale nanekela:mo kohawakalimima:ne, huiyatiya Kapenyama haba, ebete ama:tamo malemale a:kihata:mene!” ✧

*Ya:suti Tutulu Emede Komo Tawakaluba:tamo Dikalamena
Luk 10:21-22*

²⁵ Ba:ba tetelo Ya:suti Godotamo na:goiya:, “Nabiwi, ama: ba:moe hopo konomo ba:gala Hunu Haba Namutudawama: eda:nata! Na ama:tamo kalakala tabo begoemo, mabu ama: ba:moe hopoenoko iya:tawahapi dubatamo amia:no mulu ukui ba awaminale iya:tawaha: tawakaluba:tamo hawakalilamia:ta. ✧ ²⁶ Nabiwi, ba: hibila, ba:moe komote amia:no ubilo puluhukui.”

²⁷ Ba:bene Ya:suti tawakaluba:tamo na:goiya:, “Naeno Nabiwi Godote hiliyonomo komokomo naeno kokotamo a:miya:tiya: nale kulame-nama:, ba:bema: ebete ha:kiya iya:tawala na ebenu Guduino komo, eta lumagiti iya:tawaha:. Ba:gala Nabiwino komo atumu, eta lumagiti iya:tawaha: huiyatiya na ebenu Guduti ha:kiya iya:tawala, ba:gala nale puya:tamo Nabiwino komo hawakalimima: ubi dihatemo, ibinomate atumu Nabiwino komo kakiya:tawahama:na. ✧

²⁸ “Ba:bema: la: puya:te menemene ipuwalo demedenama, la: natamo da:pelamema nale tutulu emede komo la:tamo kikalamema:nemata. ✧ ²⁹ Numa:la:, netewa kau-goegoa:te oko ba owatita, namutudawate ibino abau hunamo keha pihiga ihatelamete iba:te kapimilo ba:bo kotoma:na:, ba:bema: ama: ba: atumu, ama: ba:gala na, ale badi ba:tonakoma: oko kowatinama:. Ba:be komo ipuwalo ama: naeno komo hidamo ba:ma ka:na kiya:tawama:na:ta, nale mulu ba:gala tatabadawama: deda:namo. Ba:gala ama: nagodone tutulu emede komo kolawema:na:ta, ³⁰ ba:bema: nale amia:no abau teta:mo dihatemema, ama: ba:be keha pihiga menemenomoma: a:kagaa:mena:ta, ba:gala nale ilina wagatama: dikamema ama: tutuma: kogoema:na:ta.” ✧

12

*Okoha: Talona Hegelalo Komo
Mak 2:23-28; Luk 6:1-5*

¹ Yu tawakalubino eta okoha: talona hegelalo Ya:suti ebe ta:matapa:go kona pali ipuwado petolamiya:, ba:bene baa: kape komote ebe ta:matapa:tamo da:piya:, iba:te kona nahama: kapiyakapiya kubakubadopo ba:bo newakalamiya:. ✧ ² Komo Pa:lisi kapiyuimipa:te ba:be komo umiti Ya:sutamo na:ga:luya:, “Numa:, amia:no ta:matapa:te okoha: talona hegela badikanalita.” ✧

³ Ba:bene Ya:suti tabo ba huiya na:goiya:, “Wadiyala Godote ebenu Bukamo da:miya:tiya:, la: ba:be komo nemalagidolala: Da:ibiditam kuba tete da:piya:, ebete ebenu wapata:lamepa:go baa:ma: da:kapemitiya:, ba:bene ebete bada komo kododiya:? ✧ ⁴ Ebete Godokono Genamamo nodolote, ba:be Genamoeno okopa:te Godotamo da:miya:tenakui ba:be talona baa: ebete ebenu wapata:lamepa:go a:nenahuya:. Ba:be komo ipuwalo iba:te aeno tutumu tabo adikanaliya:,

✧ **11:24:** Ma:t 10:15; Luk 10:12 ✧ **11:25:** 1Kol 1:26-29 ✧ **11:27:** Ma:t 28:18; Yon 3:35; 17:2; Pil 2:9; Yon 1:18; 10:15 ✧ **11:28:** Yel 31:25 ✧ **11:30:** 1Yon 5:3 ✧ **12:1:** Tutumu 23:25 ✧ **12:2:** Ikuli 20:10 ✧ **12:3:** 1Sam 21:1-6

mabu tutumu tabote a biya:tua:mena a hiliyonomate ba:be baa: naha talonala, Godotamo hawa:goeno ikamehopa:te ha:kuya nahanaka. Huiyatiya numa:la:, Da:ibidia:te da:nahuya: Godote ba:be komo kubama: kagoiya:ha:. ✱ ⁵ Ba:gala Godote ebena Bukamo Moseseko ipuwado da:miya:tiya:, ba:moe eta komo nemalagidolala. Puya:te ebetamo hawa:goeno ikamehopima: deda:hana, iba:te okoha: talona hegelalo ebe adikumino genamalo oko dowatihonaka, ba:ba tetelo iba:te ba:be talona hegela dadikanalenaka huiyatiya Godote ba:be komo modoboma: goena. ✱

⁶ “Ba:bema: nale la:tamo goemo, Godoko Adikumino Genamoeno talona hibilo bitana, huiyatiya nagodolo ditana ba:be talonoeno helote komo hiya:hiya: talonoeno helo na:gogolena. ✱ ⁷ Godote ebena Bukalo na:goena, ‘La: natamo hawa:goeno ilina dito akapikanama:la:, na ubihinola, huiyatiya na ubila la:eno tepo ipuwalo malemale komo umi.’ La: Pa:lisi kapiyuimipa:te ba:moe taboeno ipuwa niya:tawahotale, na ta:mahenepa:te tuputupu komo ba ododi la: ibi kubapima: ba:ka:ga:lana:, ✱ ⁸ mabu hibila, na Tawakalubino Naniwiti okoha: talona hegela namutudawama: eda:namo.”

Ya:suti Kokoto Hapu Hoeme Dubu Da:hiduimiya:

Mak 3:1-6; Luk 6:6-11

⁹ Ba:bene Ya:suti ibi miya:palete ibino baidi ibubulamehole genamamo da:nodoluya:, ¹⁰ kokoto hapu hoeme dubuti ba:bolo na:lutiya:. Komo Pa:lisi kapiyuimipa:te ba:bolo da:pola:nuya:, ibi ubila Ya:suku kubadawama: koga:lama:, ba:bema: iba:te ebe nalatediya:, “Okoha: talona hegelalo temetema:godawa hiduimima: talona ba:kitana?” ✱

¹¹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Amia:no sipi-goete talona hegelalo haka gugamo da:negamene, ama: tiyolo ebe nowalubiti konuluhukutima:na:ta, aba: hibila:ka:? ✱ ¹² La: ba:moe komo iya:tawahala, sipi-goeno ka:ka: komote koma: keda:naha: huiyatiya lumagino ka:ka: ba: ko komonomola. Ba:bema: aeno tutumu tabote talona kihatea:menaha: okoha: talona hegelalo hidohido komo ododilima:.” ¹³ Ba:ba tetelo Ya:suti kokoto hapu hoeme dubutamo na:goiya:, “Amia:no kokoto na:hogamina,” ba:bene ebete kokoto da:hogaminuya: ebena kokotote ba:bo hiduya:, hapulu hidoeno ditama:nuya: ba:ba ka:na. ¹⁴ Ba:be mabuma: Pa:lisi kapiyuimipa:te maubahago tolamete tabo ba:bo nega:luya: Ya:suku kanakapumima:. ✱

Godote Ebena Gudu Ya:suku Hido Okodawama: Da:ka:miya:

¹⁵ Ba:ba tetelo Ya:suti Pa:lisi kapiyuimipino kuba nope iya:tawate ebete ba:be haba miya:pate ba: dito tuya:, ba:bene tawakalubi hiliyonomate ebena komo umiti ebe ba:bo ta:matuya:. Ibi ipuwalo puya:te temetema:go da:pola:nuya: Ya:suti ibi hiliyonomo hiduilamete, ¹⁶ ibi ba:ma ka:na kiyahalamiya:, “La: naeno komoma: tawakalubi akakiyalama:la:!” ✱ ¹⁷ Ba:bema: Ya:sukunu ododi ipuwalo Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate da:goiya:, ba:be taboeno hibi komote uluhukuya:. Ya:lo tetelo ebena tabo olamagi ipuwalo Godote ba:ma ka:na goiya:,

¹⁸ “Ba:moe ba: naeno hido Okodawala,

✱ **12:4:** Hawi 24:5-9 ✱ **12:5:** Nabas 28:9-10 ✱ **12:6:** Ma:t 12:41-42 ✱ **12:7:** Hos 6:6; Ma:t 9:13 ✱ **12:10:** Luk 14:3 ✱ **12:11:** Luk 14:5 ✱ **12:14:** Yon 5:16 ✱ **12:16:** Ma:t 8:4; Mak 3:12

nale ebe dopamo a:ka:miya:mo.
 Nale ebe malemalelo ba emalagidolona
 ebetamo koamo na:kalakalanamo,
 ba:bema: nale naeno Hido-talona Gobogobo
 ebe hunamo noemete,
 ba:bene ebete hiya:hiya: hopo tawakaluba:tamo
 ibino ka:ka: mula:lélame komoma: tabo kolamagima:ne. ✧ ✧
 19 Ba:moe Okodawate olowabeletihui komo a:kiya:tawale,
 ebete naeno tabo ba olamagi a:kagaa:tepahamene,
 ba:gala tawakalubino holoholo hapulu
 ebete tabo madodo hunamo a:kadipata:mene.
 20 Puya:te heloha:ma: deda:hana
 ebete iba:tamo malemala:go kotoma:ne,
 ba:ba ka:na ebete balibali pudu dito a:kadikanala:mene,
 ba:gala wuiki aloeno powa deha:potoma: deda:na
 ebete dito a:kaha:guma:mene.
 Ba: hibila, naeno Okodawate hidohido komo ba ododili
 tuputupu emede komote Kuboeno wato kikipo kolawema:ne,
 21 ba:bema: hopo hiliyonomoeno tawakaluba:te
 ba:moe naeno Okodawoeno pe komo belatimina.”

Ya:suku Ba:gala Biyelesibuluku* Ibino Komo
Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10

22 Ba:ba tetelo komo tawakaluba:te eta dubu Ya:sutamoma maga-
 tuya:, ba:be dubuti tabo kolamaginakuiha: ba:gala ebe baidi tami-
 homela, mabu ebe kuba gobogobagoenola. Ba:bene Ya:suti ebe
 da:hiduimiya:, ebete tabo olamagi tupuimiti baidi ba:bo a:la:minaliya.
 23 Ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te ba hanohanohuta na:ga:lutiya:
 “Diyala, ba:moe dubu Ya:suku da: Da:ibidikono hogo Kelisotela:!”
 24 Huiyatiya Pa:lisi kapiyuimipa:te ibino tabo uliti na:ga:luya:, “Ao, ebete
 kubakuba gobogoboeno Kodawa Biyelesibulukunu heloamo oelame-
 nako, Godokono heloamoha:!” ✧
 25 Ba:bema: Ya:suti ibino kuba ukui iya:tawate iba:tamo na:goiya:
 “Numa:la:, haba kapiya tawakaluba:te tetedo dadikanalemena: ba:be
 habate kokubama:ne, ba:gala genama kapiya tawakaluba:te tetedo
 dadikanalemena: ba:be genamanapa:te a:kemedenamena:, ibino gena-
 mate ba: atumu kakakubama:ne. 26 Ba:bema: Saitanakono ukui
 ba:ma ka:nala, ebete ebena kubakuba gobogobo tawakaluba:godone
 a:koelama:mene, mabu ebete ba:ba ka:na dewagelemene ebena oko
 owati helote kowiboma:ne. 27 La:le naeno komoma: na:ga:lamata,
 ‘Ebate kubakuba gobogobo Biyelesibulukunu heloamo oelamenako.’
 Ba:be tabo da:ga:lama hibila:ka:? Ao, hibiha:. La:eno kapiyuimipa:te
 kubakuba gobogobo doelamenaka, ba:be helo iba:tamo pote kikalame-
 nakoma? Ba: Godotela, Saitanateha:! Ba:bema: la:eno kapiyuimipino
 hido ododi komote la:eno kuba ukui behawakalimina. 28 Ba:moe
 komo ba: hibila, nale kubakuba gobogobo Godokono Gobogoboeno
 heloamo oelamenakoma, ba:bema: wadiyala la: ba:moe komone

✧ 12:18: Ais 42:1-4 ✧ 12:18: Ma:t 3:17 * 12:21: Biyelesibuluku ba: Saitanakono eta
 nopodawala, ebete Yu tawakalubino hopolo Saitanakono hopodawama: eda:nami, atumu Tabo
 tawakalubino hopolo Galega:ko bemedena. ✧ 12:24: Ma:t 9:34; 10:25

kiya:tawahama:nemata, Godokono Ko Gawadalagi tetete la:tamo ba:a:pe. ✧

²⁹ “Numa:la, Saitanako ba: eta helo dubu keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, ba:gala ebete pilolo duwatiya: ba:bi tawakalubi ba: ebenu genamoeno ilinala. Ba:bema: tawakaluba:te ba:mako helo dubuino genamamo ogomote ebenu ilina uwatemema: ubi dihatemena:, iba:te dopamo ebe hala:mo matuhumihote ba:bene ebenu ilina ba:bo kuwatemema:na:.

³⁰ “Ba: hibila, kebe lumagiti na owalubinihino ebete naenu alaholodawama: eda:na, ba:ma ka:na ebete tawakalubi kapiya baha:mo magahelama: nago oko owatihino huiyatiya ibi hiya:hiya: oelamenako. ✧ ³¹ Ba:bema: nale la: begoelamemata, tawakalubino hiya:hiya: hiliyonomo kuba komo Godote egebolelamete adodohole iya:tawala, ba:gala kebe lumagiti Godoko ubiha:ma: da:goemene, ba:be kuba tabo komo Godote egebolemete kadodomema:ne. Huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gobogoboenu ododi komoma: kubama: da:goemene, Godote ba:be kuba egebolemete a:kadodoma:mene. ✧ ³² Ba:bema: kebe lumagiti Tawakalubino Naniwino komoma: duhimi tabo dolamagimini, Godote ebenu kuba egeboleme iya:tawala, huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gobogoboenu oko owati komoma: duhimi tabo dolamagimini, Godote ba:be kuba egebolemete a:kadodomenamene, emedena emedena tetelo ebenu kubate bitanamene.”

Kaha Ba:gala Ebenu Gao

Luk 6:43-45

³³ Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Naenu gao keba ka:nala:ka? La: kaha hidoma: da:ga:lanakoma ba:be kehoenu gao ba: hidohidoenola, huiyatiya la: eta kaha kubama: da:ga:lanakoma ba:be kehoenu gao ba: kubakubala. Iyo, ba: hibila, la: hiya:hiya: kehoenu gao ibino holoholamo dulamema la: ba:bo kiya:tawahama:nemata ibi ipuwalo kebe gaote nahama: hidohidoma: keda:hana. ✧ ³⁴ Pa:lisi kapiyuimipa:la:, la: ba: bu kalulata! La:enu tepo ipuwa kubanomoma: ba eda:hana hido tabo keba ka:na na:ka:ga:loma? Gabohenola! Mabu lumagino tepo ipuwalo kebe komate ka:pola:na, ba: ba:bi komate ebenu tabo olamagi komodo kopikulima:na:. ✧ ³⁵ Ba:bema: hido lumagiti ebenu tepo ipuwane hidohido komo buluhukulatelenakomene, huiyatiya kuba lumagino tepo ipuwalo kuba komate pola:na, ba:bema: ebegodenu kuba komate ba:pikulinakomana:.

³⁶ “Na la:tamo na:goemo, tawakaluba:te ibino hiya:hiya: kuba tabo dolamagiminaka, ba:bi kuba tabo mabuma: iba:te Godokono Ko Hege-lalo ebenu dopo hapuamo konikulima:na:, ba:bene ebete ibino hiliyonomo komo ba anagilamelelame iba:tamo huiya dikalamemene, ibi ipuwalo eta lumagiti ebe duhimima: eta tabo a:kagaa:mene. ³⁷ Ba:bema: ama: hidamo! Ama:le kebe hiya:hiya: tabo dolamaginaka, galane tetelo Godote ba:bi hiliyonomo tabo ba anagilameleme, ebete ama: tuputupudawama: da: goemene o ama: kubadawama: da: ka:mimitamena:.”

Pa:lisi Kapiyuimipa:te Hanohano Komo Umima: Ya:suku Da:ga:lamiya:

Mak 8:11-12; Luk 11:29-32

✧ 12:28: Oel 10:38; 1Yon 3:8 ✧ 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50 ✧ 12:31: Yun 6:4-6 ✧ 12:33: Mat: 7:16-20 ✧ 12:34: Mat: 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:45

³⁸ Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi iba:te Ya:suku na:ga:lamiya; “Iya:tulamedawa, a ubila ama:godolo eta hanohano komo umima:.” ✧

³⁹ Ya:suti tabo ba huiya iba:tamo na:goiya; “Kuba ododilipi ba:gala hibima: midiha:pi, iba:te ubi konomola Godokono helo hawakalimino hanohano komo kumima; huiyatiya Godote eta komo a:kahawakalima:mene. Ba: hibila, ebete ebenu ukui hawakalimidawa Yaonako ipuwado da:hawakalimiya; ba:be hanohano komo kapiya la:tamo ikalamiya:ta. ✧ ⁴⁰ Numa:la; Yaonate hegela netewa-kapiya ba:gala du netewa-kapiya ko dahoeno tepo ipuwalo lutiya; ba:bema: ba:be atu gabodo Tawakalubino Naniwiti hegela netewa-kapiya ba:gala du netewa-kapiya bobo ipuwalo kolutama:ne. ✧ ⁴¹ Ba:gala eta komo. Godote tawakalubino komo danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo Niniba habanapa:te mahila:haleta la: Yu tawakalubi kubapima:koka:lamima:na:ta, mabu ba:bi Yuha: tawakaluba:te Yaonakono tabo duliya: iba:te ibino kubane Godotamo ohobiliya: Ba:ba tetelo ibi ubila Godokono tabo Yaonagodone lawe, huiyatiya la: tetelo Godote Tawakalubino Naniwino komo la:tamo ba hawakalimina, la: ba:be komo ubihinola. La: numa:la; Tawakalubino Naniwino helote Yaonakono helo na:gogolona! ✧ ⁴² Ba:gala Godokono Ko Hegelalo Siba hoponapi Ko Gawadalagi Kamenate mahigate la: atumu kubapima:koka:lamima:na:ta, mabu ba:be Yuha: kamenate muhulu hoponomone piya: Isalaela hopamo Ko Gawadalagi Solomonokono mulu tabo kopulihoma: Ba:ba tetelo ebe ubila Godokono mulu Solomonogodone lawe, huiyatiya la: tetelo Godote Tawakalubino Naniwino komo la:tamo ba hawakalimina, la: ba:be komo ubihinola. Ba: hibila, Tawakalubino Naniwino muluti Solomonokono mulu na:gogolona!” ✧

Kuba Gobogobote Lumagitamo Gala Da:kapemene Ba:be Komo

Luk 11:24-26

⁴³ Ba:bene Ya:suti na:goiya; “Kuba gobogobote eta lumagigodone duluhukumini, ba:ba tetelo ebete gagale hopamo tote eta emede bahi kohowadinatoma:ne. Huiyatiya ebete hido emede bahi numihino ⁴⁴ ebe ha:kiya ebetamo kogoema:ne, ‘Nale da:miya:pui mo ba:be atu emede baha:mo gala kakatoma:nemo.’ Ebete gala kapete ba:be emede genamalo etate emedenaheno, hidamo moda:midala ba:gala ilina hidamo miya:tela, ebete ba:be genama ba:ba ka:na kaka-pumima:ne. ⁴⁵ Ba:bene ebete gala katote komo sa:ba:ni kuba gobogobo kanadabuiliti kakamagahelama:ne, iba:te ba:be genamamo a:pa:la:hate ba:bolo kemedehonama: Numa:la; galane da:pelamemena: ba:bi kuba gobogobate koko kuba ba:pododilinakomena; dopamo demedenami ba:be kapiya kuba gobogoboeno emede huiyaha; ba:bema: dopamo ba:be lumagi nanekela:mo kubadopola huiyatiya ba:ma tetelo ebete ba: kubanomoma: keda:ma:ne. Ba:bema: ba:ma teteno kubakuba tawakaluba:la; la: hidamo, mabu la: ba: ba:ma ka:na kewagelema:nemata!” ✧

Ya:sukunu Menoko Ba:gala Ebenu Ekaki

Mak 3:31-35; Luk 8:19-21

✧ **12:38:** Ma:t 16:1; Luk 11:16; Yon 6:30 ✧ **12:39:** Ma:t 16:4; Mak 8:12 ✧ **12:40:** Yaona 1:17 ✧ **12:41:** Yaona 3:5 ✧ **12:42:** 1Gaw 10:1-10 ✧ **12:45:** 2Pit 2:20

⁴⁶ Ya:suti tawakaluba:tamo tabo ba olamagita, ebenu menoko ba:gala ekaki iba:te pelamete genama tamelo pela:mota:hanuya: eba:go tabo kopega:lama:. ⁴⁷ Ba:bema: tawakalubi ipuwalo etate Ya:suku na:kiyamiya:, “Numa:, amia:no menoko ba:gala ekaki iba:te genama tamelo ba:pela:mota:hana. Ibi ubila ama:go tabo koga:lama:.”

⁴⁸ Ya:suti ba:be lumagitamo na:huiyuya:, “Naenu menoko potela:ka:, ba:gala naenu ekaki puya:tela:ka:?” ⁴⁹ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi ebenu kokotamo mida:lamelo na:goiya:, “Ba:moi ba: naenu menokobila ba:gala naenu ekakila, ⁵⁰ mabu pote naenu Hunu Haboenu Nabiwino ubi komo dododimini, ba:be lumagi naenu menokola ba:gala naenu ekawila.” ✧

13

Kona Kikipo Haminahaledawoenu Iya:tulame Uwi

Mak 4:1-9; Luk 8:4-8

¹ Ba:be atu hegelalo Ya:suti genama guni uluhukuti, ebete tawakalubi iya:tulamema: Ga:lili Bobo dodolo nilutiya:, ² ba:bene tawakalubi hiliyonomate ebetamo da:pelamiya:, ebete boga:mo ololote dito emediya: huiyatiya tawakaluba:te haka dodolo pela:mota:hanuya:. ✧ ³ Ba:bene ebete iba:tamo komo hiliyonomo komokomo iya:tulame uwa:mo ba hawakalilame eta tabo ba:ma ka:na goiya:, “Eta lumagiti haka da:hiduimi kona kikipo haminahala:go ba:bo tui. ⁴ Ebete haminahala:go ba tonato komo kikipo iba:te gabamo gudiya:, ba:bema: holaholate pelamete ba:bo penaliya:. ⁵ Komo kikipo iba:te nakola hakamo gudiya, ba:bolo haka koha:. Ba:bema: iba:te tiyonomo ikulihuya: mabu haka dobodoboha:, ⁶ ba:bene hegelate da:podolui iba:te na:waiwaihuya: mabu ibino haha ipuwamo katolameha:, iyo, iba:te ba:bema: tiyonomo ha:lahuya:. ⁷ Komo kikipo iba:te olagopi hemo hakamo gudiya:, ba:bema: ba:bi hemate dapepehui kona ba:bo alukuliya:. ⁸ Huiyatiya komo kikipo iba:te hido hakamo gudiya:, ba:bema: ba:ba:te apepehote ba:bo nolohuya:, komo 100 teta:mo, komo 60 teta:mo, komo 30 teta:mo hiliyonomoma: eda:huya:.”

⁹ Ya:suti gala na:kagoiya:, “Galagodawa, ama: hidamo nulia:!”

Ya:sukunu Hiya:hiya: Iya:tulame Uwino Mabu

Mak 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapa:te ebetamo pelamete na:pega:luya:, “Bada mabuma: ama: uwa:mo tawakalubi diya:tulamenaka?”

¹¹ Ya:suti tabo ba huiya iba:tamo na:goiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komoenu ipuwa kolawema: nale helo la:tamo ikalamimata, iyo, ba:be komoenu awaminale komokomo la: ba: iya:tawahuimata. Huiyatiya nale ba:be iya:tawa komo komopa:tamo kikalameha:. ¹² Ba: hibila, Godokono tabo ulihoma: lumagigodolo hidohido ukui da:pola:na, Godote ebetamo hiliyonomo hidohido komo ikamehote ebenu tepo ipuwa kotabuimima:ne. Huiyatiya lumagigodolo hidohido ukui pola:nahenu, ebegodolo kebe kapiyakapiya komate da:pola:na Godote ebegodone gala kakuwatemema:ne. ✧ ¹³ Ba:be mabuma: nale tawakalubi uwa:mo iya:tulamenakomo, mabu iba:te naenu taboenu ipuwa ohowaditi a:kuma:la:, iyo, iba:te uliti atumu

a:kiya:tawahala:. ¹⁴ Ba:bema: Godokono ukui hawakalimidawa Aisay-ate ibino komoma: da:goyia: ba:be tabote ba: hibima: eda:. Ebete ya:lo tetelo ba:ma ka:na goiya;

'La: tabo bulinakomata
huiyatiya a:kiya:tawahanakamata,
iyo, la: ipuwa bohowadinakomata
huiyatiya a:kuminakamata. ✧

¹⁵ Mabubema: moe tawakalubino ukui hegabema: eda:halamiya;

ibi hibi komo uli ubihinola,
ba:bema: iba:te galo a:muhilameholiya;
ba:gala ibino baidi atumu a:mula:haliya:.

Ba:bema: iba:te ibino baidi mula:haleha:ma: neda:hatale,
ibino baiditi naeno hido komo bulamena;

ba:gala ibino galote nulihotale,
iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui hidamo emalagidolete natamo
bohobila:na;

ba:bema: na modobola ibi nale hiduilamema:.' "

¹⁶ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goyia:; "Godokono kalakala konomo la:godolo bitana, mabu la: la:eno baida:mo ebene komokomo hidamo nulamenamata! Iyo, la:le la:eno galamo Godokono hibi komo hidamo nulihonamata! ✧ ¹⁷ Nale la:tamo hibi tabo begoemo, dopamo tetelo Godokono ukui hawakalimipi ba:gala komo tuputupu emede tawakalubi, iba:te ubi konomo bihatenama: la:le dulamenama ba:bi koko komo ulamema:; huiyatiya iba:te kamodobuya:ha:; ba:gala ibi ubila la:le dulihonama ba:bi komo kulihoma:; huiyatiya iba:te kamodobuya:ha:."

*Kona Kikipo Haminahaledawoeno Iya:tulame Uwino Ipuwa
Mak 4:13-20; Luk 8:11-15*

¹⁸ "Ba:bema: la: kona kikipo haminahala:go da:tui ba:be lumagino uwino ipuwa nulila:la:. ¹⁹ Godote Ko Gawadalagima: deda:na, tawakaluba:te ba:be komoeno tabo uliti ipuwa hidamo iya:tawahaheno, ba:ba tetelo Saitanate pete ibino tepo ipuwane ba:be tabo gala kaka-puwatema:ne. Ba:mako tawakalubi gabamo da:gudi, ibi ba:bi kona kikipo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ²⁰ Ba:gala komo tawakalubi nakola hakamo da:gudi ibi ba: ba:bi kikipola, iba:te Godokono tabo dulimina:; ba:ba tetenomolo kalakalago kolawema:na:; ²¹ huiyatiya ibino tepo ipuwalo haha puliyala. Ba:bema: iba:te Godokono oko ipuwalo nanekela:mo emeda:tepate, ba:bene Godokono taboma: temeteme komate iba:tamo da:pikulimina: ba:gala tawakaluba:te ibino komoma: da:ga:lamena:; iba:te tiyonomo kalahutihoma:na:. ²² Komo tawakalubi iba:te olagopi hemo hakamo da:gudi ba:bi kikipola. Iba:te Godokono tabo kulima:na:; huiyatiya iba:te ilina konomamo emalagidolena ba:gala ibino emede komoma: ukui bilibilima: eda:hana. Ba:bema: ibino tepo ipuwalo ba:bakobako ukui hiliyonomo ba:pola:na, ba:moi ukui komate hido tabo ba anakapumi, ba:bene iba:te a:kanolohamena:.
✧ ²³ Huiyatiya komo tawakalubi iba:te hido hakamo da:gudi ba:bi kikipola. Iba:te Godokono tabo uliti hido iya:tawa lawete hibinomolo konolohoma:na:; komo 100 teta:mo, komo 60 teta:mo, komo 30 teta:mo konolohoma:na:."

✧ **13:14:** Ais 6:9-10; Yon 12:40; Oel 28:26-27 ✧ **13:16:** Luk 10:23-24 ✧ **13:22:** Luk 12:16-21; 1Tim 6:9-10,17

Kuba Hemate Pali Ipuwalo Dikulihui Ba:be Iya:tulame Uwi

²⁴ Ba:bene Ya:suti eta uwi tawakalubi ba iya:tulame na:kagoiya; “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ba: eta dubuti ebenu pali haka hiduimiti hido kona kikipo da:haminahali ba:ba ka:nala. ²⁵ Eta dulu tawakalubi hiliyonomate da:lahani, eba:go alaholodawama: deda:nami ba:be dubuti penate kuba hemo kikipo pali ipuwamo pami-honate ba: dito toni. ²⁶ Galane tetelo konate apepehote da:nolohui, kuba hemate ikuliti konoeno haha ba:bo a:wiholiya; ²⁷ ba:bene pali namutu-dawoeno okopa:te ebetamo pelamete ebe na:pega:lamiya; ‘Ama: pali ipuwamo hidohido kikipo bamihui:ta, huiyatiya ba:moi komo kuba hemo iba:te kebene kikulihui?’

²⁸ “Ebetete tabo ba huiya na:goi, ‘Eta ago dalaholona, ba:bete amihui.’

“Ba:bene okopa:te ebe nalatediya; ‘Wadiyala:ka: a ba:bi kuba hemo komagobeleva:nema:?’

²⁹ “Namutudawate huiyatiya na:goi, ‘Ao, la:le da:magobeleva, diyala, la: atu tetelo komo hidohido kona magobelevemata. ³⁰ Ba:bema: wadiyala iba:te kapimilo napepehamena; huiyatiya galane naha kona uwate tetelo nale okopi kokiyalamema:nemo iba:te dopamo kuba hemo magobelevete koa:mo kiya:hekema; ba:bene iba:te hidohido naha kona uwatete naeno pali ilina miya:teno genamamo kopemiya:tema:na:.’”

Mastada Kikipoeno Iya:tulame Uwi

Mak 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹ Ba:bene Ya:suti eta uwi ibi ba iya:tulame na:kagoiya; “Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komo ba: mastada kikipo huiyala, iyo, eta tetelo dubuti ba:moe kikipo lawete ebenu pali ipuwamo dito ami. ³² Hibila, ba:moe hopo konomolo keha kikipo kokonomo ba:pola:na huiyatiya mastada kikipo ba: deha:potonomola. Huiyatiya numa:la; lumagiti damimini ba:be deha:poto kikipote apete komo hiliyonomo keha kogogolema:ne, ba:bene holaholate pelamete ba:be keha gedawalo ba:pemedehonamena:.”

Palawa Baa: Huhuimino Puhulu Ilieno Iya:tulame Uwi

Luk 13:20-21

³³ Ba:bene Ya:suti eta uwi ibi ba iya:tulame na:kagoiya; “Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komo ba: palawa baa: huhuimino puhulu ilina huiyala. Eta kamenate modobo palawa lawete huhuimino ilina nanekele hola:minalete ba:bo a:ba:gui, ba:bene huhuimino ilinate palawa lawenomo ba lawe palawa baa:te hunamo ba:bo mahigui.”

Ya:suti Tawakalubi Uwa:mo Diya:tulamenuki Ba:be Komoeno Mabu

Mak 4:33-34

³⁴ Ya:suti ba:moi komokomo tawakalubi hiliyonomatamo iya:tulame uwa:mo kiyahanakui, ba:ma ka:na ebete eta komo iba:tamo iya:tulame uwihino kakiyahanakuiha. ³⁵ Ba:be komote uluhukuya: Godote ebenu ukui hawakalimidawa ipuwado da:goiya; ba:be tabote hibima: keda:ma:. Ebete ya:lo tetelo tabo ba:ma ka:na goiya; “Na Godote tawakaluba:tamo tabo olamagi tetelo iya:tulame uwa:mo bolamaginakomo.

Iyo, nale ba:moe hopo dododiya:mo

ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, kebe komate awaminale ipuwalo da:pola:nama;

na ba:bi komo ba:ma ka:na kohawakalilamema:nemo.” ✧

Kuba Hemate Dikulihui Ba:be Iya:tulame Uwino Ipuwa

³⁶ Ba:bene Ya:suti tawakalubi hiliyonomo miya:palette genama guamo dito nodoluya:. Ba:ba tetelo ebe ta:matapa:te ebetamo pelamete na:pega:luya:, “Kona pali ipuwalo dapepehui ba:bi kuba hemoeno ipuwa keba ka:nala:ka:? Ama: a niya:tua:ma:.”

³⁷ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Hido kona kikipo kebe dubuti ka:haminahali, ebe ba: Tawakalubino Naniwila. ³⁸ Ba:bema: ebenuo pali ba: ba:moe hopo konomola, hidohido kona kikipo ibi ba: Godokono Hunu Haboeno gugudila, ba:gala kuba hemo ibi ba: Saitanakono gugudila. ³⁹ Kuba hemo damihui ba: Saitanatela, ba:gala naha kona uwate tete ba: ba:moe hopoeno kuititila, ba:gala naha kona uwatepi ba: Godokono nopopila. ⁴⁰ Ba:bema: okopa:te kuba hemo magobelete koa:mo diya:heki, ba:moe hopoeno kuititi ba:ba ka:na kitanama:ne. ✧

⁴¹ Ba:ba tetelo Tawakalubino Naniwiti ebenuo nopopi kopoelamema:ne. Ba:bema: puya:te ebenuo tawakaluba:go ba emedena kuba dododilinaka, nopopa:te ibi hiliyonomo puwatete ✧ ⁴² konomo koe woe baha:mo ba: dito koniya:hekema:na:, ba:bene iba:te ba:bolo lalo ba ikilame konomamo ba:bo kihimima:na:. ✧ ⁴³ Huiyatiya Godokono tuputupu emede guguda:godolo ebenuo alote konomamo ka:la:minama:ne, ibino Nabiwino Hunu Habalo da:la:minana ba:ba ka:na. Galagodawa, ama: hidamo nulua:!” ✧

Ugumuili Manino Iya:tulame Uwi

⁴⁴ “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ba: lumagiti ko mani ba:gala hidohido ilina ya:lo tetenomolo hakamo dawaminaliya: ba:ba ka:nala. Galane tetelo ebete ba:bo hoiya:, ba:bene gogo hiliyonomo da:petohuya: eta lumagiti haka aligi oko ba owati ba:bi hidohido ilina ba:bo ulamiya:. Ba:ba tetelo ebete kalakalago gala kihilatelete, ba:bene ebenuo genamamo tote ebenuo ilina hiliyonomo kolowamima: nimidiliti modobo mani ba:bo nelawiya:. Ba:bene ba:be mana:mo ebete ba:be haka lawete, ba:be haka ipuwalo ugumuililo da:pola:nuya: ba:bi hidohido ilinate ebenoma: ba:bo eda:huya:.”

Huiya Ko Neheno Iya:tulame Uwi

⁴⁵ “Ba:gala Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ba: kolowami lumagiti hidohido nehe ilina ohola:go da:pata:na ba:ba ka:nala. ⁴⁶ Eta hegelalo ebete kapiya hidonomo nehe dumi, ba:ba tetelo ebenuo ilina hiliyonomo kolowamima: nimidiliti modobo mani nelawete, ba:bene ba:be mana:mo ebete ba:be hido nehe lawete ebenoma: ba:bo midi.”

Kamahuino Iya:tulame Uwi

⁴⁷ “Ba:gala Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ba: lumagiti daha hiliyonomo uwateholema: kamahu tula:mo dahubi ba:ba ka:nala. ⁴⁸ Ba:bene daha hiliyonomate da:tahui ba:ba tetelo okopa:te kamahu tuli dodamo adimuya:midate hidohido daha bagolamo ba miya:te kubakuba daha dito iya:hekiya:. ⁴⁹ Ba:bema: ba:moe hopoeno kuititi ba:ba ka:na kitanama:ne. Ba:ba tetelo Godokono nopopa:te pelamete kuba ododilipi tuputupu emede

✧ 13:35: Ohale 78:2 ✧ 13:40: Yon 15:6 ✧ 13:41: Ma:t 24:31; 25:31; Mak 13:27 ✧ 13:42: Mat 8:12 ✧ 13:43: Dan 12:3

tawakaluba:godone powatiya:midalete ⁵⁰ konomo koe woe baha:mo ba: dito koniya:hekema:na; ba:bene iba:te ba:bolo lalo ba ikilame konomamo ba:bo kihimima:na.” ✧

Godokono Ko Gawadalagi Komoeno Ipuwa Da:lawiya: Ba:be Lumagino Komo

⁵¹ Ba:bema: Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya; “La: ba:moi hiliyonomo komo hidamo na:kiya:tawahonama?”

Iba:te tabo ba huiya na:ga:luya; “Iyo, a modobola.”

⁵² Ba:bene Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “Godokono Tutumu iya:tulamepi ipuwalo, pote Godokono Ko Gawadalagi komoeno ipuwa lawenomo da:lawi, ba:be lumagi ba: ko genama namutudawa huiyala. Ba:be mulu dubuino genamalo koko hidohido ilinate ba:pola:na, ba:ma ka:na pakalapakala ilina ba:gala uliuli ilina kapimilo ba:pola:ma:na, ba:bema: ebete ebenu ubilo ba:bi hiya:hiya: ilina tawakaluba:tamo buluhukulatelenakomene ibi hidonomamo kowalubulinama:.”

Nasaleta Habanapa:te Ya:suku Ubiha:ma: Deda:huya:

Mak 6:1-6; Luk 4:16-30

⁵³ Ba:bene Ya:suti ba:bi iya:tulame uwi olamagi da:wibuya; ebete ba:be habane tote ⁵⁴ ebenu emede haba Nasaleta:mo gala na:katuya. Ebete tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo ibi ba iya:tulamita iba:te hanohanoholo na:ga:lutiya; “Moe dubuino mulu iya:tulame ukui ebete kebolo kiya:tawui? Ba:gala ebete hanohano komo pokono heloamo kododilina? ✧ ⁵⁵ Ebe kapeneta dubuino gudula, ebenu menoko ba: Ma:litila. A iya:tawahala ebenu ekaki Ya:imesiko, Yausepeko, Saimonoko, ba:gala Yudasiko, ✧ ⁵⁶ iyo, ebenu ekaki bohelemele hiliyonomate ago bemedena. Ba:bema: ba:moe dubuti ebenu helo ba:gala mulu kebolo kuwati?”

⁵⁷ Ba:bene iba:te ebe ubiha:ma: ba eda:huta Ya:suti ibi na:kiyalamiya; “Godokono ukui hawakalimidawa tawakaluba:te ebe hunamo kadi-patema:na; huiyatiya ebenu habanapi ba:gala ebenu genamanapi iba:te ebe ubiha:ma: beda:hanakomena:.” ✧ ⁵⁸ Ba:bema: Nasaletenapino hibima: midiha: mabuma: Ya:suti ibino habalo hiliyonomo hanohano komo kododiliya:ha; ebete ibi ipuwalo kapiyakapiyanomo bododiliya:

14

Heloditi Yonekono Wato Ditamidamiya:

Mak 6:14-29

¹ Ba:ba tetelo Ga:lili hopoeno Ko Gawadalagi Heloditi Ya:sukunu ododili komokomo ulihote, ² ebete ebenu hopopa:tamo na:goiya; “Ba:moe Ya:suku ba: Yonete, tawakalubi beyamo wadulateledawala. Ebete hoe ipuwane a:mahigui, ba:bema: ba:moi hanohano komate ebegodone pikulinaka.”

³⁻⁴ Ba:moe komo ba: Yonete keba ka:na ka:hoyia: ba:be komola.

Yonete dopamo ba emedena Heloditi ebenu ekawi Pilipikono kamena pilolo lawiya; ba:be kamento mahilo ba: Helodiyasitila. Ba:moe mabuma: Yonete Helodiko ba kiyahame na:goemiya; “Ama:le ba:be kamena lawe wadiyaha; ko kubanomola!” Ba:bema: Heloditi ebenu alaholohopi da:kiyalamiya; iba:te Yoneko nelawete du genama guamo dito pa:da:nuya; mabu ebete ebenu ubi bihatiya: ba:be ododi komodo

ebete Helodiyasiko kokalakaluumima: ✧ ⁵ Ba:ba tetelo Heloditi ebe anakapumi ubi nihatiitiya: huiyatiya ebete Yu tawakalubi ba tolelame gala dito kamiya:puya:, mabu iba:te Yoneko Godokono ukui hawakalimidawama: ga:lanakuya: ✧

⁶ Ba:bene Heloditi da:hawakaluya:, ba:be hegela emalagidololo ebenu mabuluba:te eba:go poko baa: benahutiya:. Ba:ba tetelo Helodiyasikono bohelete ibi hiliyonomoeno holoholo hapuamo pete ba pemoita, Heloditi ebetamo koamo kalakalutiya:, ⁷ ba:bema: ebete boheletamo na:goiya:, “Nale Godokono mahilamo goemo, ama:le bada komoma: ubi dihatemena: nale ama:tamo hibinomolo kikamema:nemata!”

⁸ Ba:bene boheleno menokote ebe da:kiyamiya:, ebete Heloditamo ba:ma ka:na huiyuya:, “Na ubila Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawoeno wato kikipo kapeyago. Ka:lonomo natamo nikanama:!”

⁹ Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Heloditi ebenu tepo ipuwalo menemenema: ediya:, huiyatiya ebete dopamo da:goiya: ba:be tabo ebete Godokono mahilamo goiya: poko tawakalubi hiliyonomoeno holoholo hapulu. Ba:bema: ebete ebenu eta alaholodawa da:kiyamiya:, ¹⁰ ba:be dubuti du genamamo tote Yonekono wato ba:bo nitamidamiya:. ¹¹ Ba:bene ebete wato kikipo kapeyago adahete boheletamo da:pikamiya:, huiyatiya ebete ebenu menokotamo dito atuya:. ¹² Ba:ba tetelo Yoneko ta:matapa:te ebenu ape pelawete bobo ipuwamo dito nihatiya:, ba:bene iba:te tolamete ba:be komo Ya:suku ba:bo nikiyamiya:.

Ya:suti Hiliyonomo Tawakaluba:tamo Baa: Dikalameholeniya:

Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Yon 6:1-14

¹³ Ya:suti ba:be komo uliti ebe ta:matapa:go boga:go dito tolamiya: ebete ha:kiya tataba hopamo konuluhukuma:, huiyatiya tawakalubi hiliyonomate ebenu to komo duliya:, iba:te ibino habahabane ikuliti Ya:sukuba: konalugama: haka gabuya dito tolamiya:. ¹⁴ Ba:bene Ya:suti boga:go da:nuluhukuya:, tawakalubi hiliyonomo nulamete ibi konomamo nemalemalelateliya:, ba:bema: ebete hakamo nodolote ibino temetema:gopi ba:bo nihiduilamiya:.

¹⁵ Ba gapogapohona ebe ta:matapa:te ebetamo pelamenate ebe na:pega:lameniya:, “Moe tawakalubiha: bahila. Tete ba: a:wibo, tiyo kuduma:ne, ba:bema: ama: ibi noelama:, iba:te habahabamo tolameholete ibi ha:kiya ibino baa: konuwatehoma:.”

¹⁶ Ya:suti ibi na:goelameniya:, “Ao, iba:te tolameheno la:le iba:tamo naha ilina dopamo nikalamehola:la:.”

¹⁷ Iba:te na:huiyaniya:, “Agodolo paibo baa: ba:gala daha netewa, ba:binomate pola:na.”

¹⁸ Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Ba:be baa: ba:gala daha natamo na:wadaha:la:.” ¹⁹ Ba:bene ebete tawakalubi hemolo ahidima: da:kiyalameniya:, ba:ba tetelo ebete paibo baa: ba:gala daha netewa uwatenate, Hunu Habamo gahimilo Godotamo kalakala tabo ba:bo goeniya:. Ba:bene ebete ba:bi baa: wakalamiholenate ebe ta:matapa:tamo ikalamenate, iba:te tawakalubi hiliyonomatamo dito ikalameholeniya:. ✧ ✧ ²⁰ Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate baa: da:nahaniya: ibino kape komo ba:bo wiboholameniya:, ba:bene Ya:suku ta:matapa:te da:luhiliniya: ba:bi baa: komokomamo 12 bagolo betabuilameniya:.

✧ **14:3-4:** Hawi 18:16; 20:21; Luk 13:19-20 ✧ **14:5:** Ma:t 21:26 ✧ **14:19:** Ma:t 15:35-39; Mak 8:6-10 ✧ **14:19:** Luk 6:12; 9:28

21 Ba: hibila, ba:be baa: 5,000 dubate nahaniya: ibino kamenakamena guguda:go.

Ya:suti Beya Hunudu Da:toniya:

Mak 6:45-52; Yon 6:15-21

22 Ba:bene ba:ba tetenomolo Ya:suti tawakalubi ba oelamena ebe ta:matapa:tamo na:goeniya:, “Boge lawete Ga:lili Bobo hapuamo na:na:hiwala:la:.” 23 Ba:bene ebete tawakalubi hiliyonomo oelaminate ebete haka hunamo dito nodoloniya: Godokoba: tabo konega:lanama:. Ba:bene da:duniya: Ya:suti ha:kiya ba:bolo lutiya:. 24 Ba:ba tetelo ta:matapa:te ibino boga:go bobo tuli tetenomodo ba tolamena, gawiyate boge hapuamo ola:la:midanakui, hapuamo ola:la:midanakui, ba:ba ka:na ewageleniya: mabu huhuti ibi na:duhilameniya:, 25 ba:bema: du tetelo hegela owaloho tatalima: ba eda:na, Ya:suti beya hunudu iba:tamo ba:bo toniya:. 26 Huiyatiya ebete beya hunudu ba tonato, iba:te ebe uminate ba toletolehona na:ga:laniya:, “Gubaliti pe!” ba:bema: iba:te tole konomago ba:bo ga:ga:niya:. ☆

27 Ba:ba tetenomolo Ya:suti ibi na:goelameniya:, “Na Ya:sutila, la:katoletolehonala:!”

28 Ba:bene Pitate huiyatiya ebetamo na:goeniya:, “Kodawa, ama:lela:ka:? Ama: na na:kiyanama:, nale beya hunudu ama:tamo kopema:.”

29 Ya:suti ebene tabo ba huiyana na:goeniya:, “Na:pa:!” ba:bene Pitate boge miya:panate beyamo a:putinate beya hunudu ebetamo ba:bo toniya:. 30 Huiyatiya ebete helo huhuino gawiya ulaminate ba:bo toletoleniya:, ba:bene ebete beyamo ba ululuna Ya:sutamo ibulunomolo na:goeniya:, “Kodawa, ama: naeno ka:ka: na:mula:nama:!”

31 Ba:ba tetenomolo Ya:suti kokoto hogaminanate Pitako lawenate na:goemeniya:, “Amia:no hibima: midi komo koha:, nanekelela. Mabu keka: ama:le ukui netewama: deda:?” ☆ 32 ba:bene iba:te gala boga:mo da:kololoniya: huhuti ba:bo wiboniya:.

33 Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapa:te ebe ba adikumina na:ga:laniya:, “Hibila, ama: ba: Godokono Gudulata!”

Ya:suti Genasalete Hopolo Temetema:gopi Da:hiduilamenakui

Mak 6:53-56

34 Ba:bene iba:te duiduiya tetelo bobo hapuamo na:hiwalete Genasalete hopamo dito nikuliya:. 35 Ba:ba tetelo tawakaluba:te Ya:sukunu komo iya:tawahate ba:be hopeno hiliyonomo habahabamo tabo na:noemiya:, iba:te temetema:gopi ebetamo komagahelama:. 36 Ba:bema: Ya:suti ba:bolo ba nemedena, temetema:gopa:te da:pelamenakui ebe na:petoemehonakuya: iba:te ebene kaliko kologihoma:, ba:bene puya:te ebene kaliko dologihonakui ba:ba:te ba:bo hidohidohonakuya:. ☆

15

Yu Tawakalubino Iniwalino Iya:tulame Komo

Mak 7:1-13

1 Ba:ba tetelo komo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, iba:te Yelusalema ko habane pelamete Ya:sutamo

na:pega:luya;, ² “Mabu keka: ama: ta:matapa:te aeno iniwala:te diya:tulamenakui ba:bi tutumu tabo da:wakalaminaka? Numa:, iba:te kokoto ukulalehen baa: ba:bo nahanaka!”

³ Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya;, “La: bada mabuma: iniwala:te da:ga:lanakui ba:bi tutumu tabo ba emalagidolena, huiyatiya Godokono Tutumu Tabo bewakalaminamata? ⁴ Numa:la:, Godote ebena Bukalo na:goiya;, ‘La:eno menokobi nabi nowalubila:la:’ ba:gala ebete na:kagoiya;, ‘Kebe lumagiti ebena menoko o nabiwino komoma: kuba tabo dolamagimini, la:le ebe nanakapumiya:la:’ ✧ ⁵ Huiyatiya la: ba:moe Godokono tabo tama:mo miya:palo na:ga:lanamata, ‘Lumagigodolo da:pola:na menoko nabiwi owalubilima:, ebete iba:tamo ikalamema: ubiha:ma: deda:mene, kubahenola. Ebete dito kogoema:ne, ‘Ba:moi ilina talonala, nale Godotamo ikamehote ba:moi ilinamo naeno menoko nabiwi a:kowalubila:mo.’ ⁶ Ba: ba:ma ka:na la: ipuwalo kuba ukui lumagiti ebena nabiwi a:kowaluba:le, mabu la: Godokono hibi tabo tama:mo miya:telo huiyatiya la:eno iniwala:te da:ga:lanakui la: ba:bi komo kapiya bododilina:komata. ⁷ La: ma:lapila netewa tawakalubilata! Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate la:eno komoma: dopamo hibinomolo ba:ma ka:na goiya;,”

⁸ ‘Ba:moi tawakaluba:te na tabamo adikunamena, huiyatiya ibino tepo ipuwoeno ukui na tamelo kapola:naha:, muhulunomolo ba:nepola:na. ✧

⁹ Iba:te naeno mahilo hunamo nadipatena, huiyatiya hibi komo puliyala,

iyoy, iba:te hopo habanapino tutumu

Godokono hibi Tutumuma: midiliti ba:bo iya:tulamenaka.’ ”

Tawakalubi Da:kubahilamenaka Ba:bi Komokomo

Mak 7:14-23

¹⁰ Ba:bene Ya:suti tawakalubi hiliyonomo ebetamo ka:lamiti iba:tamo na:goiya;, “La: ba:moe tabo uliti la:eno ukui hidamo na:tuputupuilama:la:. ¹¹ Naha ilinate lumagino tepo ipuwamo dopegamene ba:be ilinate ebe a:kakubahima:mene, huiyatiya lumagino tabone dikulimina: ba:bi komate ebe kokubahimima:na:.” ✧

¹² Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebetamo pelamete na:pega:luya;, “Ama: iya:tawala:ka:, Pa:lisi kapiyuimipa:te ama:le da:gaa: ba:be taboma: na:maubaha?”

¹³ Ya:suti huiyatiya na:goiya;, “Naeno Nabiwiti Hunu Habalo demedena, ebena pali ipuwamo tawakaluba:te ha:kiya ibino heloamo damihonaka, ba:bi keha hiliyonomo ebete hahago kopemagobelega:ne, huiyatiya ebete ha:kiya keba keha kamihona, ba:binomate ba:la:mota:hanamena:.” ¹⁴ Ba:bema: la:le Pa:lisi kapiyuimipino tabo akulia:la:, na:miya:paliya:la: mabu ibi ba: baidi tamihopila, iba:te tawakalubi kubamo iya:tulamenaka. Numa:la:, baidi tamiho dubuti eta baidi tamiho dubu gabodo da:magatamene iba:te haka gugamo badi konegudima:na:.” ✧

¹⁵ Ba:bene Pitate ebe na:goemiya;, “Ama: ba:moe komoeno ipuwa a niya:tua:ma:.”

✧ 15:4: Ikuli 20:12; 21:17; Tutumu 5:16 ✧ 15:8: Ais 29:13 ✧ 15:11: Ma:t 12:34 ✧ 15:14: Luk 6:39; Lom 2:19

16 Ya:suti tabo ba huiya na:goiya, “Komopa:te ukui hidamo katuputupuilamenaha; la: ba: atumu. 17 La: iya:tawahala:ka:? Naha ilinate lumagi ipuwamo opegate wapamo tote ba:bene nea:go kopenu-luhukuma:ne, 18 huiyatiya lumagiti ebene tabamo dolamagimini, ba:bi tabo ba: ebene tepo ipuwoeno ukui mabuni kopikulima:na; ba:bi tabote ebe ba:bo kokubahimima:na. 19 Numa:la; lumagino tepo ipuwane hiya:hiya: kuba ukui komate pikulinaka, ba:bene ba:bi kuba ukuia:godone ba:moi koko kubate kapikulinaka—lumagi anakapumi komo ba:gala ilina pilo komo, bohele pilo komo ba:gala eta lumagino kamena pilo komo, ha:da tabo olamagi komo ba:gala eta lumagino mahilo kubahimi komo. 20 Iyo, ba: hibila! Ba:moi kubate pikuliti lumagi ba:bo kokubahimima:na; huiyatiya lumagiti kokoto ukulahaheno baa:da:namene ba:be komote ebene ukui mabu a:kakubahima:mene.”

Taya Habanopi Kamenoeni Hibima: Midi Komo

Mak 7:24-30

21 Ba:bene Ya:suti ba:be hopo miya:pate Taya ba:gala Saidono koko haboeno hopamo dito tuya. 22 Ba:be Ka:inane hopolo demedenami, eta kamena ebe Yuha: lumagila, ebete Ya:sutamo gaa:tepahago pete na:pegoiya, “Da:ibidikono Hogo, naeno gudu bohele kuba gobogoba-goenola, ba:bema: ebete ko temeteme biya:tawana! Wadiyala ama:le na na:malemalenatena!”

23 Huiyatiya Ya:suti ba:be kamenoeni tabo kahuiyuya:ha; ba:bema: ebe ta:matapa:te ebetamo pelamete na:pega:luya, “Ama: ba:moe kamena gobogobamo noema; mabu ebe ago da:patita howele konomo bododita.”

24 Ba:bema: Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya, “Isalaela tawakalubi ipuwalo dalatidiholiya; Godote na ba:bi sipi-goegoe kapiya oholema: poenamuya; komo hopo tawakaluba:tamoha.” ✱

25 Ba:bene ba:be Yuha: kamenate ebene tabo uliti ebetamo gala kapete ebene nato mabamo pepapamiwatalo na:pegoiya, “Kodawa, ama: na nowalubina:.”

26 Ba:bema: Ya:suti ebene tabo ba huiya na:goiya, “Mabu keka: nale ama: dowlubitama? Wadiyaha: tawakaluba:te gugudino baa: komopa:tamo dito ikalame, mabu ba:be ododi komo ba: gahagahatamo ikalame komo huiyala.”

27 Kamenate Ya:sutamo na:goiya, “Iyo, ama:le da:gaa: ba: hibila, huiyatiya eta ko dubuino baa: naha habane hopamo da:penigudinaka, ba:bi baa: hapuhapu gahagahate naha wadiyala!”

28 Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya, “Kamena, ama:godolo hibima: midi komo konomo bitana, ba:bema: ama:le ubi dihatita, na ba:be komo hibilo kododima:nemo.” Ba: hibila, ba:ba tetenomolo ba:be kamenoeni bohelete ba:bo hiduya.

Ya:suti Temetema:gopi Hiliyonomo Da:hiduilamiya:

29 Ba:bene Ya:suti ba:be hopo miya:pate Ga:lili Bobo dododo petote haka hunamo nodolote dito nemediya. 30 Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate Ya:sutamo ba pelame iba:te ibino temetema:gopi ebetamo ba:bo magaheliya; ba:ma ka:na iba:te nato kubakubapi, baidi tamihopi, tabo olamagimiha:pi, ba:gala komo hiliyonomo hiya:hiya: tawetawa:gopi Ya:sutamo magahete ebene nato

✱ 15:24: Ma:t 10:6

mabamo da:pewadila:lateliya, ebete ibi ba:bo hiduilamiya. ³¹ Ba:bene tawakaluba:te konomamo hanohanohuya: mabu iba:te ibino baida:mo ba:moi komokomo ulamiya:, tabo olamagimiha:pa:te tabo olamagimiya:, nato kubakubapa:te a:wapata:lamiya:, ba:gala baidi tamihopa:te a:la:minahaliya:. Ba:bema: ba:ba tetelo Godote Isalaela tawakalubi dowalubilinako, iba:te ebeno mahilo hunamo ba:bo adipatiya:. ✧

Ya:suti Hiliyonomo Tawakaluba:tamo Baa: Gala Da:kikalameholiya:

Mak 8:1-10

³² Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi ebetamo ka:lamiti ibi na:goelamiya:, “Na ba:moi tawakalubi na:malemalelatilitamo, mabu iba:te nago netewa-kapiya hegela demedenati ibino baa: a:wiboholami. Na ubihinola ibi baa:heno ibino habahabamo dito oelame. Diyala, iba:te gabo tetelo heloha:ma: da: neda:hamena:.” ✧

³³ Ebe ta:matapa:te ebetamo na:ga:luya:, “Moe baa:ha: hopola. Ale ba:moi tawakalubi hiliyonomatamo baa: ikalamehole modoboha:.”

³⁴ Ba:bene Ya:suti ibi nalateda:liya:, “La:godolo kebaleta baa:te ka:pola:na?”

Iba:te na:ga:luya:, “Sa:ba:ni baa: ba:gala daha hegehege kapiyakapiyate pola:na.”

³⁵ Ba:bene Ya:suti tawakalubi hakamo kahidima: da:goelamiya:, ³⁶ ba:ba tetelo ebete ba:bi sa:ba:ni baa: komokomo ba:gala daha uwatete Godotamo kalakala tabo ba:bo goiya:, ba:bene ebete wakalamiholetete ebe ta:matapa:tamo dito ikalamiya: iba:te tawakaluba:tamo kikalameholema:. ³⁷⁻³⁸ Ba:ba tetelo puya:te ba:be baa: da:nahuya: ibino kape komo ba: dito wiboholamiya:. Ba: hibila, ba:be baa: 4,000 dubate nahuya: ibino kamenakamena guguda:go, ba:bene da:luhiliya: ba:bi baa: komokomamo Ya:suku ta:matapa:te sa:ba:ni bagolo betabuiliamiya:.

³⁹ Ba:bene Ya:suti ba:bi tawakalubi ibino habahabamo doelamiya:, ba:ba tetelo ebete boga:mo ololote Magadana hopamo ba: dito tuya:.

16

Pa:lisi Kapiyuimipa:te Hanohano Komo Umima: Ya:suku Gala Da:kaga:lamiya:

Mak 8:11-13; Luk 12:54-56

¹ Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipi iba:te ubi bihatiya: Ya:sutamopelamete ebe kuba gabamo kopemogabuimima:. Iba:te ebe ba:ma ka:na pega:lamiya:, “Ama:godolo Godokono helo ditana, ba:be komo hawakalimima: eta hanohano komo atamo nododa:.” ✧

² Ya:suti tabo ba huiya iba:tamo na:goiya:, “Hegelate ba nihitiga hegela hunu hawihawima: da:neda:mene, la: ba:be komo umiti koga:lama:nemata, ‘Dumutu hegela hidamo kopowalohoma:ne.’

³ Ba:gala eta tetelo hegellate ba owalohuta la: wegola bubu dulamema la: koga:lama:nemata, ‘Ba:moe hegellate kokubama:ne.’ Iyo, la: alomoeno komokomo ulame iya:tawahala, huiyatiya ba:ma tetelo Godote la: ipuwalo dododilina ba:bi komoeno ipuwa la: hidamo kiya:tawahanaha:.

⁴ Kuba ododilipi ba:gala hibima: midihapi, iba:te ubi konomola Godokono helo hawakalimino hanohano komo kumima:, huiyatiya

Godote eta komo iba:tamo a:kahawakalima:mene. Ba: hibila, ebete Yaonako ipuwado da:hawakalimiya: ba:be hanohano komo kapiya la:tamo ikalamiya:ta.”*

Ba:ba tetelo Ya:suti ibi miya:palette ba: dito tuya: ✱

Pa:lisi Kapiyuimipi Ba:gala Sa:diyusi Kapiyuimipi Ibino Awagaha Komo

Mak 8:14-21

⁵ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:go Ga:lili Bobo hapuamo da:na:hiwaliya:, ba:ba tetelo iba:te baa: uwate komo nadoduya:.
⁶ Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: hidamo nulia:la:. Palawa baa:te ha:kiya hunamo da:mahiga, Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipi ibino awagaha komo ba:ba ka:nala. A:iye, ba:mako komote la:tamo akuluhukala!” ✱

⁷ Ba:bema: iba:te ibi ipuwalo tabo ba:ma ka:na ga:luya:, “Ebate atamo ba:moe tabo begoe mabu ale baa: kawadaheha:.”

⁸ Huiyatiya iba:te tabo da:ga:lutiya: Ya:suti iya:tawate na:goiya:, “La:eno hibima: midi komo kokoha:. La:le baa:heno pola:na tabo badama: ka:ga:lutama? ⁹ Keka: mabu la:le naeno hibi komo hidamo kuminaha:? Nale eta gapogapolo paibo baa: 5,000 dubatamo da:wakalamiholenimo, ba:moe komoma: la:godolo ukui ba:kitana? Ba:ba tetelo la: kebaleta bagolo ka:tabuilameonima? ✱ ¹⁰ Ba:gala eta hegelalo nale sa:ba:ni baa: 4,000 dubatamo da:kawakalamiholimo, ba:ba tetelo la: kebaleta bagolo ka:tabuilamiuima? ✱ ¹¹ La: bada mabuma: naeno komo hidamo kemalagidolonaha:? Nale la:eno baa:naha komoma: kagoeha:. La: hidamo, Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipi ibino awagaha komote la:tamo akuluhukala!”

¹² Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebena tabo ipuwa hidamo ba:ma ka:na lawiya:, Ya:suti palawa baa: hunamo mahiga tabo da:kiyalamiya:, ebete Pa:lisi kapiyuimipino awagaha iya:tulame komoma: goiya:. Ebe ubihinola ba:be kubate ebe ta:matapa:tamo uluhuku.

Pitate Ya:sukunu Hibi Komo Da:hawakalimiya:

Mak 8:27-30; Luk 9:18-21

¹³ Ba:bene Ya:suti Sisaliya-Pilipai hopamo da:nuluhukuya: ebete ebena ta:matapi ba:bo nalateda:liya:, “Na Tawakalubino Naniwi iba:te pokomo ka:ga:lanaka?”

¹⁴ Iba:te na:ga:luya:, “Komopa:te ama: Yoneko beyamo wadulateledawama: ga:lanaka, komopa:te ama: Elayama: ga:lanaka, komopa:te ama: Yelemayama: ga:lanaka, ba:gala komopa:te ama: Godokono ukui hawakalimidawa etama: ga:lanaka.” ✱

¹⁵ Ba:bene Ya:suti ibi nalateda:liya:, “Huiyatiya la:le na pokomo ka:midinionama?”

¹⁶ Saimono Pitate tabo ba huiya na:goiya:, “Ama: ba: Kelisotela, iyo, ama: ba: Ka:ka: Godoeno Gudulata!” ✱

* **16:4:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Yaonako ba: Godokono ukui hawakalimidawa etala, ebete Godokono tabo Niniba habanapa:tamo atuya:. Yaonate ba:bi Yuha:pa:tamo nuluhukuhino, dopamo gabo tetelo ko olalati ebetamo uluhukuya:, ba:ma ka:na konomo dahate ebe dito migiguya:. Ba:bene Yaonate netewa-kapiya hegelalo dahoeno tepo ipuwalo lutate, ba:ba tetelo Godote ebe malemaletelo ko hanohano komo ba ododi ebena ka:ka: ba:bo mula:miya:. Ya:suti ba:be hanohano komoma: olamagiya: Pa:lisi kapiyuimipa:tamo. ✱ **16:4:** Ma:t 12:39; Luk 11:29 ✱ **16:6:** Luk 12:1 ✱ **16:9:** Ma:t 14:17-21 ✱ **16:10:** Ma:t 15:34-38 ✱ **16:14:** Ma:t 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 ✱ **16:16:** Yon 6:69

17 Ba:bene Ya:suti ebetamo na:huiyuya; “Saimono, Yonekono gudu, ama: koamo na:kalakala! Mabu ba:moe hibi komo eta lumagiti ama: kiyatumiha; ama: naeno Hunu Haboeno Nabiwiti iya:tumia:ta. ✧ 18 Na ama:tamo ba:ma ka:na goemo, ‘Ama: ba: Pitate, naeno nakolalata.† Ba: hibila, nale ba:moe nakola hunamo naeno sose ketema:nemo, ba:bema: Saitanakono hoe komote ba:be sose kubahimima: a:kamodobamene. ✧ 19 Numa; nale Ko Gawadalagi Godokono hiya:hiya: ki ama:tamo kikamehoma:nemata. Ba:bema: ama:le Saitanako koduhimima: ba:moe hopolo kebe gigiho ba:moi kia:mo da:kalapilamena: Godokono Hunu Habalo atu kalapila komote konitanama:ne, ba:gala ama:le lumagino ka:ka: komula:mema: ba:moe hopolo kebe gigiho ba:moi kia:mo da:hiya:midamena; Hunu Habalo atu a:hiya:mida komote konitanama:ne.’ ✧”

20 Ba:bene Ya:suti ebena ta:matapi koamo kiyahalamiya; “Nale Keli-soma: hibilo deda:namo, la:le ba:moe komo komopi akakiyalama:la!”

Ya:suti Ebena Hoe Komoma: Dopamo Da:goiya:

Mak 8:31–9:1; Luk 9:22-27

21 Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapi iya:tulame ba:ma ka:na tupuimiya; “Nale Yelusalema ko habamo tote tawakaluba:godone koko temeteme ba:bo konuwatema:nemo, Godokono ubila. Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu iba:te na kanaka-punamema:na; huiyatiya netewa-kapiya hegelalo Godote na hoene kadipanatenema:ne.”

22 Ba:bene Pitate Ya:suku komo ta:matapa:godone nanekela:mo magate ebe ba:ma ka:na ba:bo nikiyahamiya; “Kodawa, ba:moe kubate ama:tamo akuluhukala; wadiyala Godote na:duhima:mene!”

23 Ba:bene Ya:suti ohobigate Pitatamo na:goiya; “Pita, ama: Saitanako huiyala! Na na:miya:pana! Ama:le naeno nato ukamidawama: editata mabu amia:no ukui Godotamo kihatitaha; ama: tawakalubino ukuilo emedenata!”

24 Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapi na:goelamiya; “Kebe lumagiti na ta:mahenema: ubi dihatemene, dopamo ebete ebena komo adodote ebena keha pihiga aguti na ba:bo na:ta:mahena:mene. ✧ 25 Ba: hibila, kebe lumagiti ebena ka:ka: natamo damawada:mene ebena ka:ka:te kalatidima:ne, huiyatiya kebe lumagiti ebena ka:ka: na mabuma: datutimini, ebete hibi ka:ka: ebo konumima:ne. ✧ 26 Ba:bema: lumagiti hopeno ilina hiliyonomo uwatenomo ba uwate, ebena ka:ka: datutimini ba:be lumagino huiya keka:? Ebete ebena ka:ka: gala kakalawema: bada ilina na:kikamemene? Gabo puliyala, kitanaha: ✧ 27 Ba: hibila, Tawakalubino Naniwiti ebena hido-talona nopopa:go ba:gala Nabiwi Godokono helonomo alago kopema:ne. Ba:ba tetelo ebete tawakalubino komo ba anagilamelelame ibino modobo oko huiya hibilo kikalame:ne. ✧ 28 Na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:ma tetelo demedehona komo iba:te Tawakalubino Naniwi ebena Ko Gawadalagi heloago da:pemene, ba:be ko komo dopamo umiti galane ba:bo koha:lahama:na:”

✧ 16:17: Gal 1:15-16 † 16:18: Pita mahiloeno ipuwa nitana ‘Nakolala.’ ✧ 16:18: Yon 1:42; Epe 2:20 ✧ 16:19: Ma:t 18:18; Yon 20:23 ✧ 16:24: Ma:t 10:38; Luk 14:27 ✧ 16:25: Ma:t 10:39; Luk 17:33; Yon 12:25 ✧ 16:26: Ma:t 4:8-9 ✧ 16:27: Ma:t 25:31; Ohale 62:12; Mulu Tabo 24:12; Lom 2:6; Haw 22:12

17

*Godokono Helonomo Alote Ya:sukunu Ape Da:la:minuya:
Mak 9:2-13; Luk 9:28-36*

¹ Ba:bene sikisi hegela da:wibuya: Ya:suti Pitako, Ya:imesiko, ba:gala ebeno ekawi Yoneko, ibinomo bemagataliya: eta hununomo hakamo.

² Ba:ba tetelo ebe ta:matapino dopo hapulu Ya:sukunu apete hiya:ma: ediya:, ba:bene ebeno holoholote hegeloeno a:la:mina keba ka:nala:ka: ba:bakoma: ba eda:, ebeno pupulino ilinate atumu keyakeyanomoma: eda:hamiya:.

☆ ³ Ba:bene ta:matapino holoholo hapuamo Moseseko ba:gala Elayako iba:te uluhukuti Ya:sukuba: tabo ba:bo ga:lutiya:.

⁴ Ba:ba tetelo Pitate Ya:sutamo na:goiya:, “Kodawa, ale ba:malo da:pola:nama:, kalakala konomola. Ama: ubi dihatemena:, nale mimiya netewa-kapiya ketemotema:nemo, eta amia:nola, eta Mosesekonola, eta Elayakonola.”

⁵ Pitate ba:be tabo ba olamagita, ba:ba tetenomolo hiya:nomo a:la:mina hawaii pete ibi dito patulateliya:, ba:bene hawai ipuwane tabote ba:ma ka:na piya:, “Ba:moe naeno kapiya Gudunomola, na ebetamo na:kalakalutamo. La: ebeno tabo nulia:la:.” ☆

⁶ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ba:be tabo uliti konomamo ba toletoleho hakamo ba:bo gudiya:, ⁷ huiyatiya Ya:suti pete ibi ba pologihole na:pegoyia:, “Na:mahila:hala:, akatoletolehalala:!” ⁸ Ba:ba tetelo iba:te baidi da:gahilameholiya: eta lumagi kumiya:ha:, Ya:suku kapiyate ba:bolo la:nuya:.

⁹ Iba:te haka hununi ba pepalaga Ya:suti ibi na:pikiyalamiya:, “La:le kebe hanohano komo dumima, ba:be komo ba:ma tetelo komopi akakiyalama:la:, huiyatiya Godote na Tawakalubino Naniwi hoene gala da:kadipananemene tawakalubi ba:bo kokiyalamema:nemata.”

¹⁰ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebe nalatediya:, “Mabu keka: Godokono Tutumu iya:tulamepa:te da:ga:lanaka, Elayate dopamo pete, ebeno gala hapuni Kelisote kopema:ne?” ☆

¹¹ Ebete tabo ba huiya na:goiya:, “Hibila, Elayako dopamo pete hiliyonomo komokomo kopetuputupuilamema:ne. ¹² Na la:tamo na:goemo, Elayako tawakaluba:tamo ya:lo a:pi huiyatiya iba:te ebeno komo kiya:tawahaha:, ba:bene iba:te ibino ubilo koko kuba ebetamo ododilina:kuya: Ba:bema: la: niya:tawahala:, Tawakalubino Naniwiti atumu iba:godone koko temeteme hibilo kuwatema:ne.” ☆

¹³ Ba:bene ebe ta:matapa:te ba:be taboeno ipuwa hidamo ba:ma ka:na lawiya:, Ya:suti Yoneko beyamo wadulateledawoeno komoma: goe. ☆

*Ya:suti Kuba Gobogobagoeno Kuhi Da:hiduimiya:
Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a*

¹⁴ Ba:ba tetelo iba:te komo tawakaluba:tamo da:pikuliya:, eta dubuti Ya:sutamo pete pupamo pemedete ¹⁵ na:pegoyia:, “Kodawa, ama: naeno kuhi na:malemaleta: Mabu ebe ala: komote lawenako, ba:bema: komo tetelo ebe koa:mo ba:ga, beyamo ba:ga, ba:ba ka:na ewagelena. ¹⁶ Nale ebe ama: ta:matapa:tamo da:magaha:kamo, huiyatiya iba:godolo helo pulyala ebe hiduimima:.”

☆ 17:2: 2Pit 1:16-18 ☆ 17:5: Ohale 2:7; Ais 42:1; Ma:t 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Tutumu 18:15 ☆ 17:10: Mal 4:5 ☆ 17:12: Ma:t 11:14 ☆ 17:13: Luk 1:17

17 Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goyiya, “A:iye, la: hibima: midiha: kuba tawakalubilata! La:le natamo menemene bikanamenamata, ba:bema: na ubihinola la:go tete ga:ga:lo emedena! La: kuhi natamo na:magaha:la:!” 18 Ba:bene Ya:suti kuba gobogobo da:kiyahamiya: ebete kuhi ipuwane dito uluhukuya:, ba:ba tetenomolo kuhiti ba:bo hiduya:.

19 Ba:bene komo tawakaluba:te pola:naha: tetelo Ya:suku ta:matapa:te ebetamo pelamete na:pega:luya:, “Mabu keka: ale kuba gobogobo oemema: kamodobakaha:?” *

20 Ebete iba:tamo na:goyiya, “Ba:be mabu ba:ma ka:na bitana, la:eno hibima: midi komote hegehegema: eda:hana. Na la:tamo hibi tabo begoemo, mastada kikipo koha:, deha:potonomola. Huiyatiya la:eno hibima: midi komote ba:makoma: deda:mene, la:eno helote modoboma: ba eda: ba:moe hakatamo koga:lama:nemata, ‘Ama: ba:moe ehamo na:toatepa!’ ba:bene hakate la:eno tabamo kopa-pamiwatama:ne. Ba:moe tabo ba: hibila, la:godolo hibima: midi komo ba itana eta ododiha: komote a:kitanamene, iyo, kodakoda komote modobonomoma: keda:ma:ne. * 21 Ba:bema: la:le la:eno emede ipuwalo komo tetelo baa: nahaheno ba pola:na Godokoba: tabo da:ga:lanakoma, la:le helo ba:bo kolawema:nemata ba:mako kuba gobogobo oemema:.”*

Ya:suti Ebena Hoe Komoma: Gala Da:kagoiya:

Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45

22 Eta tetelo Ya:suku ta:matapa:te Ga:lili hopolo da:kakapiyuya:, ebete iba:tamo na:goyiya, “Godote Tawakalubino Naniwi kuba tawakalubino kokotamo kihatema:ne, * 23 ba:bene iba:te ebe kanakapumima:na:, huiyatiya netewa-kapiya hegelalo Godote ebe hoene gala kakadipatema:ne.”

Ba:bema: Ya:suku ta:matapa:te ebena tabo uliti tepo temeteme konomo ba:bo lawiya:.

Godokono Genamoeno Ka:pita:isin Huiya[†] Miya:te Komo

24 Ya:suku ta:matapa:te Kapenyama habamo da:pelamiya:, ba:ba tetelo komo dubate Pitatamo pikuliya: Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno ka:pita:isin huiya uwatema:. Iba:te tabo ba:ma ka:na pega:luya:, “La:eno iya:tulamedawate Godokono Genamoeno ta:kese mani a:kihatenako?” *

25 Pitate na:goyiya, “Iyo, ihatenako.”

Ba:bene Pitate genamamo da:nodoluya: ebete tabo goeheno dopamo Ya:suti ebe na:goemiya:, “Saimono, amia:no ukui keba ka:nala:ka? Ba:moe hopoenoko koko gawadubatamo ta:kese mani puya:te ka:miya:tenaka? Atu hopo tawakaluba:tela:ka: o kapela tawakaluba:tela:ka:?”

26 Pitate ebena tabo ba huiya na:goyiya, “Kapela tawakaluba:te ha:kiya miya:tenaka.”

Ya:suti na:goyiya, “Iyo, ba: hibila, atu hopo tawakaluba:te gabomana:tamo ta:kese mani a:kamiya:ta:la:. Numa:la:, a Yu tawakalubi ba:moe Isalaela hopoenogugudila, ba:bema: mabu keka: ale Godokono

* 17:19: Ma:t 10:1 * 17:20: Ma:t 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kol 13:2 * 17:21: Ma:t 17:21 komoeno tabo Ma:tiyuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. * 17:22: Ma:t 16:21 † 17:23: Ba:moe ka:pita:isin huiya miya:te komo ba:ma ka:nala. Yu tawakalubi ipuwalo hiliyonomo dubate hiliyonomo gogolo ba:moe mani bimiyatenakuya: Godoko Adikumino Hiya: Genama kohiduumima:. * 17:24: Ikuli 30:13; 38:26

Genamoeno okopa:tamo ka:pita:isin mani dikalamenakoma:? Mabu kitanaha: 27 Huiyatiya na iba:tamo temeteme ikalame ubihinola, ba:bema: ama: Ga:lili bobamo tote kimai na:notalama:. Dopamo da:ta:mugamene ba:be daha lawete ebena tabo alalaa:midamete kapiya siliba mani ba:bo numiya:, ba:bene ama: ba:be mani lawete Godokono Genamoeno okopa:tamo na:nikalamiya:, amia:no ba:gala naeno ka:pita:isin huiya komoma:.”

18

Kodawama: Pote Na:keda:mene

Mak 9:33-37; Luk 9:46-48

¹ Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapa:te pelamete ebe na:pega:lamiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be habalo kodawama: pote na:keda:mene?” ✧

² Ba:bene ebete gudu deha:poto ebetamo ka:miti ibi tetenomamo adipiti ³ na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, la:le la:eno awagaha ukui hiya:ma: midiliti gugudi hegehege keba ka:nala:ka: ba:bakoma: neda:huya:la:, mabu la: ba:ba ka:na ewageleheno Godokono Ko Gawadalagi habamo a:kana:pa:la:hamata. ✧ ⁴ Ba: hibila, kebe lumagiti ba:mako gudu deha:potomo ebe ha:kiya ebe hopamo dihatemene, ebete Godokono Ko Gawadalagi habalo kodawama: koneda:ma:ne, ⁵ ba:gala kebe lumagiti naeno mahilamo ba:mako gudu deha:poto kalakalago dowlubina ebete na atumu na:kowalubinina.” ✧

Kuba Gabamo Emogabuimi Komo

Mak 9:42-48; Luk 17:1-2

⁶ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Ba:bema: deha:poto guduti na hibima: ba midinina, kebe lumagiti ebe kuba gabamo demogabuim-ina, wadiyala tawakaluba:te ebe lawete ebena kokoba:mo konomo nakola ma:homete kehaha: kolomamo na:da:namena: ebete kulukulu beyamo kululuma:. ⁷ La: nulia:la:, ba:moe hopo habate kubanomo kokubama:ne! Hibila, Saitanakono kuba gabamo emogabuimi komate tawakaluba:tamo kikulihoma:na:, huiyatiya kebe lumagigodone ba:mako kuba komote duluhukumini, Godote ebetamo kuba huiya konomo kikamema:ne!

⁸ “Ba:gala amia:no kokotote o natote ama: kuba gabamo demogabuim-ina, wadiyala ama: itamidate gobogobamo na:da:na! Wadiyala ama:le kapiya kokotago o kapiya natago Godokono Ka:ka: Habamo nopega, kubala kokoto netewago ba:gala nato netewago Godote ama: Koe Habamo na:da:na. Ba: hibila, ba:be habalo koete itana tetelo na:woena. ✧ ⁹ Ba:gala amia:no baiditi ama: kuba gabamo demogabuim-ina, wadiyala ama: magubutiti gobogobamo na:da:na. Wadiyala ama:le kapiya baida:go Godokono Ka:ka: Habamo nopega, kubala baidi netewago Godote ama: Koe Habamo na:da:na.”

Sipi-goete Dalatidi Ba:be Iya:tulame Uwi

Luk 15:3-7

¹⁰ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Nale la:tamo na:goemo, Godote hegehege gugudi konomamo ba emalagidole ebete ebena nopopi iba:tamo poelamenako ibi kopebuiya:minalema:. Ba:bema: la: hidamo,

✧ **18:1:** Luk 22:24 ✧ **18:3:** Ma:t 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 ✧ **18:5:** Ma:t 10:40; Luk 10:16; Yon 13:20 ✧ **18:8:** Ma:t 5:29-30

la: ba:mako gudu deha:poto ubiha:ma: eda:hate la:eno tabamo ebe akakubahima:la: ✱ ¹¹ Ba:gala eta komo. Na Tawakalubino Naniwiti puya:te kuba ododili ipuwalo dalatidiholena ba:bi tawakalubino ka:ka: mula:lendamema: piya:mo.* ✱

¹² “Ba:bema: la: ba:moe komo keba ka:na na:kemalagidoloma? Eta dubu ebenu 100 sipi-goegoa:te da:pola:ma:na, ba:bene kapiyate dalatidimini ebete bada komo na:kododimini? Iyo, ebete 99 sipi-goegoe hido hemo hopolo miya:palette, ebete hunuhunu hakamo gala kanodolote dalatidi ba:be sipi-goe konohowadima:ne. ¹³ Nale la:tamo hibi tabo begoemo, ba:be dubuino kalakalate bitana komo alatidiholeha: 99 sipi-goegoa:tamo, huiyatiya ebete dalatidi ba:be sipi-goe da:numimini ebenu kalakalate konomoma: keda:ma:ne. Ba: hibila, kalakala bada konomola:ka! ¹⁴ Ba:bema: la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti atumu ubihinola ba:mako gudu deha:poto kapiyate alatidi.”

Ama:tamo Kuba Dododilina Ba:be Dawoeno Komo

¹⁵ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Amia:no naniwiti ama:tamo kuba komo dododimini, ama: diya gabodo tote ebenu kuba komo ebe na:niya:tuma:. Ba:bene ebete amia:no tabo hibinomolo dulimini, wadiyala ama: eba:go gala mabulubima: na:kediya:la:. ✱ ¹⁶ Huiyatiya ebete amia:no tabo uliha:ma: deda:mene, ba:ba tetelo ama: owalubima: ama:le komo tawakalubi kapiya o netewa na:nuwatiya:, ba:bene la: naniwitamo pawa tolamete atu tabo da:nikiyahamema, ebete ba:ba tetelo la:eno tabo hibima: komidima:ne. ✱ ¹⁷ Huiyatiya ebete la:eno tabo uliha:ma: gala da:keda:mene, la:le ebenu komo sose tawakaluba:tamo na:nehawakalimiya:la:, ba:bene ebete sose tawakalubi hiliyonomoeno tabo uliha:ma: deda:mene, wadiyala, nitanamene. Ba:ba tetelo la:le ebe hibima: midiha:dawa keba ka:nala:ka: ba:gala mani pilo dubu keba ka:nala:ka: ba:bako lumagima: miditi eba:go gala akakapiyala:.” ✱

Matuhulamehole Komo Ba:gala Pahalamihole Komo

¹⁸ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, la: Saitanakono komo koduhimima: ebe keba ka:na da:matuhumihoma, ba:be matuhumiho komote Godokono Hunu Habalo ba:ba ka:na konitanama:ne, ba:gala lumagino ka:ka: komula:mema: la: kebe komo ba:moe hopolo da:pahamima, ba:be atu komote Hunu Habalo pahami ba:ba ka:na konitanama:ne. ✱ ¹⁹ Ba:bema: nale la:tamo eta komo bekagoemo, la: hibima: midipi netewapa:te ukui kapiyama: eda:hate naeno Hunu Haboeno Nabiwi toemeholo ebete eta komo matuhumima: da:kiyamema, hibila, ebete la:eno tabo uliti ba:ba ka:na kododima:ne. ²⁰ Mabu netewa o netewa-kapiya hibima: midipa:te ukui kapiyalo ba pola:na, iba:te naeno mahilo da:ka:mimina: nale ba:bolo iba:go hibilo kolutama:nemo.”

Lumagino Kuba Adodome Ubiha:ma: Dedi Ba:be Okodawoeno Iya:tulame Uwi

²¹ Ba:ba tetelo Pitate Ya:sutamo pete na:pegoiya:, “Kodawa, naeno ekawi natamo kuba dododilinako na ebenu kuba kebako teta:mo na:kadodolememo? Sa:ba:ni teta:mo wadiyala:ka:?”

✱ **18:10:** Yun 1:14 ✱ **18:11:** Ma:t 18:11 komoeno tabo Ma:tiyuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebenu buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ✱ **18:11:** Luk 19:10 ✱ **18:15:** Luk 17:3 Gal 6:1 ✱ **18:16:** Tutumu 19:15; Yon 8:17 ✱ **18:17:** Mak 11:24; Yon 15:7 ✱ **18:18:** Ma:t 16:19; Yon 20:23

22 Ya:suti ebetamo na:huiyuya; “Na ama:tamo na:goemo, sa:ba:ni teta:moha: Ao, wadiyala ama:le amia:no emedena tetelo ba:ma ka:na 77 teta:mo ebena kuba egebolemete nadodolemenakuya.” ✱

23 Ba:bene ebete tabo moga:melo na:goiya; “La: numa:la; Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be koma ba:moe uwino ipuwa keba ka:nala:ka: ba: ba:ba ka:nala. Eta hopoeni Ko Gawadalagiti ebena koko mani ba ka:lamihole ebena ukui nitama:nui ebena okopino hibi koma kopulamelelamema: Ba:bene ebete ebena ukui ba:ma ka:na ihati, okopi ipuwalo puya:te ebegodone owalubi mani dito duwata:digahui ibino koma kotuputupuilamema: 24 Ba:bene ebete mani ka:lamihole da:tupuimi, ba:ba tetelo komopa:te ebetamo dopo okodawa bema:gahiya; ba:be dubuti ta:ni taosene koko mani ebegodone dopamo dito uwata:digui. 25 Mabua ebete ba:be mani huiyama: ebegodolo gabote kitanuiha; ba:bema: Ko Gawadalagiti ebena hopopa:tamo tabo ba:ma ka:na goi, ‘La: ba:moe dubu, ebena kamena ebena gugudi eba:go, ibi hiliyonomo uwatete koma koko dubatamo kolowamilo nikalama:la; iba:te emedena tetelo ibino huiyaha: okopima: keda:hanama:. Na ba:be gabodo ba:moe dubuino kuba huiyaha ebetamo kikamema:nemo.’

26 “Ba:ba tetelo huiyaha: dubuti hopamo gate ebena pupamo emedete Ko Gawadalagitamto toetoelo na:goi, ‘Hiya; ama: nuta:tepa. Na gabo numiti ba:bako ko huiyaha hibilo kopehuiyama:nemo!’

27 “Ko Gawadalagiti huiyatiya ebe malemaletelo na:goemi, ‘Amia:no huiyaha: koma nale egebolemete adodolememata. Ama: kalakalago na:toa!’

28 “Huiyatiya ba:be huiyaha: okodawate Ko Gawadalagigodone uluhukuti ba to ebena eta hopodalagi ba:bo numi, ba:be hopodalagiti ebegodone dopamo 100 hegehege mani duwati, gala ebetamo kahuiyaha:. Ba:ba tetelo ebete ebe kokobene lawete ba idadanaa:midaha na:goemi, ‘Ama: naeno mani natamo tiyonomo na:huiya!’

29 “Ba:bene ebena hopodalagiti hopamo gate ebetamo toetoelo na:goi, ‘Hiya; ama: nuta:tepa. Na gabo numiti hibilo kopehuiyama:nemo!’

30 “Huiyatiya ebete ebena hopodalagi malemaletehena du genamamo ba: dito magatui, ebete ba:bolo ba emedena ebena tawakaluba:te pehuiyate ebe ba:bo kopuluhukuma:. 31 Ba:ba tetelo koma okopa:te ba:be koma umiti tepo temetemema: ba eda:ha, iba:te tolamete ibino Ko Gawadalagitamto ba:be koma ba:bo nehawakalimiya:.

32 “Ba:bene Ko Gawadalagiti ba:be okodawa ka:miti koamo ba kiyahame na:goemi, ‘Ama: kubanomo okodawalata! Ama:le ka:lo duiduiyalo na da:toenamehona:ka, nale amia:no konomo huiyaha: koma dito egebolema:kamata. 33 Ba:bema: mabu keka: ama:le naeno eta okodawa kamalemaleta:kaha; nale ama: da:malamaleta:kama ba:ba ka:na?’ 34 Ba:ba tetelo Ko Gawadalagiti ebetamo koamo maubate du genamamo dito noemi, ebete ba:bolo ko temetema:go ba emedena ta:ni taosene koko mani huiyate ba:bo kopuluhukuma:.” ✱

35 Ba:bene Ya:suti kuititi tabo ulihopa:tamo na:goiya; “La: numa:la! La:le la:eno tepo ipuwoeno malemale hawakalilamehena ba:gala koma tawakalubino kuba egebolelamehena, ba:ba tetelo naeno Hunu

Haboeno Nabiwiti la:tamo atumu ba:ba ka:na ododiti la: ko temeteme habamo konoelamema:na:ta.” ✧

19

Kamena Ibuki Komo Mak 10:1-12

¹ Ba:bene Ya:sukunu tabo olamagi komote da:wibomiya; ebete Ga:lili hopo miya:pate Yudiya hopodo petote Yodane Tuli hapuamo dito nuluhukuya. ² Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate ba:be hopamo ebe da:ta:matuya; ebete ibino temetema:gopi ba:bo nihiduilamiya.

³ Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:suku kuba gabamo kemogabuimima: ebetamo pelamete ebe na:palatediya; “Kamenate ebena awitamo bada ko kuba ododiti ebo na:kibukimini? O ba:ba tetelo awiti ebe dibukimini Godokono Tutumu Tabo ba:kadikanalemenene?”

⁴ Ya:suti tabo ba huiya na:goiya; “Wadiyala la: Godokono Bukoeno eta tabo hidamo nemalagidolala: Ba:be tabote ba:ma ka:na itana, Godote ba:moe hopoeno tupuimi mabuni dubu kamena bododiliya; ✧ ⁵ ba:bene ebete na:goiya; ‘Ba:moe mabuma: dubuti ebena nabiwi ba:gala menoko miya:palette, ebena kamenago kapiya bahilo kemedema:na; ba:bene ibi netewapa:te kapiyama: eda:te gala hiya:ma: a:keda:mena: ✧ ⁶ Iyo, ba:ba tetelo ibi ba: kapiyanomola.’ Numa:la; Godote ibi netewapi kapiyama: a:midiliya; ba:bema: lumagiti ibi hiya:ma: midili wadiyaha:.”

⁷ Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipi dubate Ya:sutamo na:ga:luya; “Ama: da:gaa: ba:be tabote hibima: deda:mene, keka: mabu Mosesete tutumu tabo ba:ma ka:na dihatiya; dubuti ebena kamena ibukima: kamena ibuki pepa ododiti ebetamo kikamema:ne?” ✧

⁸ Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Mabu la:eno tepo ipuwa kodakodahibinomola Mosesete ba:moe tutumu la:tamo ba:bema: ikalamiya:ta, huiyatiya ba:moe hopoeno tupuimi mabuni Moseseko teta:mo puluhuku ba:be komote ba:ba ka:na kitanamiha:.” ⁹ Ba:bema: nale la:tamo goemo, kamenate eta dubago kuba ododihino, ba:ba tetelo ebena awiti ebe ibukiti eta kamena da:lawemene, ebete Godokono holoholo hapulu ba:be kamena pilolo kolawema:ne.” ✧

¹⁰ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebetamo na:ga:luya; “Dubuti kamena lawe ipuwalo ba:mako kodakoda komote ditanamene, modobola dubate kamenakamena a:kuwatehola:mena:.”

¹¹ Ba:ba tetelo Ya:suti huiyatiya na:goiya; “Nale la: diya:tulamema ba:be taboeno ipuwa kodakoda hibila. Godote puya:tamo mulu dikalamemene ibinamate ibino ukuilo ba:moe taboeno ipuwa lawe komodoboma:na:.” ¹² Komo dubate kamenakamena uwateholema: kamodobohonaha; mabu komo ibino apete menokobino tepo ipuwalo kubakubadopoma: eda:tepahalamiya: Ba:gala komo dubate kamenakamena uwateholema: kamodobohonaha; mabu alaholo ipuwalo komopa:te ibi ba:ba ka:na amilatiliya: Ba:gala komo dubate kamenakamena uwateholema: kamodobohonaha; mabu ibi ha:kiya ibi ba:ba ka:na midilina Ko Gawadalagi Godokono oko kowatihonama: Ba:bema: kebe lumagiti ba:moe taboeno ipuwa lawe da:modobomene, wadiyala ebete na:lawa:mene.”

✧ **18:35:** Ma:t 6:15; Mak 11:25; Epe 4:32; Kol 3:13 ✧ **19:4:** Tup Mabu 1:27; 5:2 ✧ **19:5:** Tup Mabu 2:24; Epe 5:31 ✧ **19:7:** Tutumu 24:1-4; Ma:t 5:31 ✧ **19:9:** Ma:t 5:32; 1Kol 7:10-11

Ya:suti Guguda:tamo Kokoto Demowatilamiya:

Mak 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³ Ba:bene tawakaluba:te gugudi Ya:sutamo na:magataliya: ebete iba:tamo kokoto ba emowatilame Godoko kogoemema: ebete ibi hidamo kowalubilina:ma:. Huiyatiya ebe ta:matapa:te tawakalubi ba kiyahalame ibi da:duhilamiya:, ¹⁴ Ya:suti ibino ododi komo umiti na:goiya:, “Gugudi natamo pelame wadiyala. Akaduhilama:la: mabu ba:mako tawakaluba:te Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be habamo kona:pa:la:hama:na:.” ✧

¹⁵ Ba:bene ba:bi gugudi kowalubilima: ebete ebene kokoto iba:tamo emowatilamete, ibi ba miya:pale ebene to gabodo ba: dito tuya:.

Ilina Dogodogo Dubuti Ya:sutamo Da:piya:

Mak 10:17-31; Luk 18:18-30

¹⁶ Ba:ba tetelo eta dubuti Ya:sutamo pete na:pegoiya:, “Iya:tulamedawa, na bada hido komo ododiti wiboha: ka:ka: ebo na:ka:lawemo?”

¹⁷ Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Ama:le hido komo ododima: na badama: ka:kiyanama:wa? Godoko kapiyate hidodawala, ba:bema: ama: ubi dihatemena: ebene Ka:ka: Habamo na:pa:gama:, wadiyala ama:le ebene Tutumu Tabamo na:papamiwatanakuya:.” ✧

¹⁸ Dubuti ebetamo na:huiyuya:, “Kebe tutumu taboma: ka:gaa:wa?”

Ya:suti ebene tabo ba huiya na:goiya:, “Ama: lumagi akanakapuma:la:, eta lumagino kamena pilolo akalawa:la:, ilina pilolo akuwata:la:, eta lumagino komoma: ha:da tabo akolamaga:la:, ✧ ¹⁹ ba:gala amia:no nabiwi menoko ibino tabamo na:papamiwatanakuya:. Ba:gala eta tutumu tabote ba:ma ka:na bitana, ama: ha:kiya ama: demalagidolona, wadiyala ama:le ba:ba ka:na ama: tamelo demedena ba:be lumagi malemalelo nemalagidolona.” ✧

²⁰ Ba:bene ba:be uli ape dubuti Ya:sutamo na:goiya:, “Na ba:moi hiliyonomo tutumu kodakodalo uwatete eta kapiya kadikanaliya:ha: Ba:bema: na bada eta komo na:kododimo?”

²¹ Ya:suti tabo ba huiya na:goiya:, “Ama:le hidonomo lumagima: keda:ma: ubi hibilo dihatemena:, wadiyala ama: tote komopa:te amia:no ilina mana:mo uwatehomete, ama:le ba:bi mani awaepa:tamo dito na:nikalamehola:. Ba:ba tetelo ama: gala kapete na na:ta:maheniya:, ba:bene amia:no ilina hiliyonomate Godokono Hunu Habalo konepola:nama:na:.”

²² Ba:be uli ape dubuti ba:be tabo uliti tepo menemena:go dito tuya:, mabu ebe ilina dogodogodawanomola.

²³ Ba:bema: Ya:suti ebe ta:matapi na:goelamiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ilina hiliyonomagodawate ba:be habamo na:pa:gama: kodakodanomola! ²⁴ Nale la:tamo eta komo bekagoemo, ka:molo-goete* kaliko akohomehoeno ola gugudu nilupiga kodakodama: eda:na, gabohenola. Ba: atumu

✧ **19:14:** Ma:t 18:2-3 ✧ **19:17:** Hawi 18:5; Luk 10:28 ✧ **19:18:** Ikuli 20:12-16; Tutumu 5:16-20 ✧ **19:19:** Ikuli 20:12-16; Hawi 19:18 * **19:24:** Ya:suku tetelo Yu tawakalubino komo ba:ma ka:nala, iba:te kokonomo gelebadihole ka:molo-goegoa:mo ibino oko bowatihonakuya:. Iyo, komo hiya:hiya: tetelo ka:molo-goegoa:te ibino ilina bewatanakuya: muhulu hopamo, ba:gala komo tetelo iba:te bogema: watenama:.

ilina hiliyonomagodawate Godokono Ko Gawadalagi habamo na:pa:ga kodakodanomola, gabote hibinomolo a:kitanamene.”

²⁵ Ya:suku ta:matapa:te ba:be tabo uliti konomamo la:wa:hate ebetamo na:ga:luya:, “Ama: da:gaa: ba:be tabote hibima: deda:na, puya:te modobola:ka: Godote ibino ka:ka: mula:lalamema:?”

²⁶ Huiyatiya Ya:suti ibi ulamenate na:goiya:, “Tawakaluba:te ha:kiya ibino ka:ka: mula:le modoboha:, huiyatiya Godoko kapiyate modobola mabu ebegodolo helo bitana hiliyonomo komokomo ododilima:.” ✧

²⁷ Ba:bene Pitate Ya:sutamo ba huiya na:goiya:, “Ama: numa:, a ilina hiliyonomo miya:palette ama: na:ta:mahenata. Ba:bema: Godote atamo bada huiya na:kikaa:memene?”

²⁸ Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, Godote ba:moe hopeno hiliyonomo hiya:hiya: ilina ulinoma: da:midilimini, ba:ba tetelo na Tawakalubino Naniwiti naeno Ko Gawadalagi emede bahilo konomo alago kolutama:nemo. Ba:bene atu tetelo la:le na da:ta:mahenenama, la: koko gawadubuino gagahidi bahilo gagahiditi Isalaela 12 gu tawakalubino komokomo anagilamelelamepima:keda:hama:nemata. ✧ ²⁹ Hibila, kebe lumagiti ebena genama, o ebena nani nanikokubi ekaki, o ebena nabi menokobi gugudi ba:gala ebena hopo, ebete na mabuma: ba:bi komo da:miya:palemene, ebete ba:bi atu komokomo hiliyonomo gala kakuwatema:ne, ba:gala galane nale ebetamo wiboha: ka:ka: kikamema:nemo. ³⁰ Iyo, ka:lo dopopi hiliyonomo da:pola:na iba:te galane galapima: keda:hama:na:, ba:gala ka:lo galapi da:pola:na iba:te galane dopopima: keda:hama:na:.” ✧

20

Gao Pali Okopino Iya:tulame Uwi

¹ Ba:be atu tetelo Ya:suti na:kagoiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ba: ba:ma ka:nala. Eta ko dubuti duiduiyanomolo mahigate ebena genamane uluhukuti ba:bo tui ebena gao pali okopi konuwatema:.” ² Ba:bene ebete komo dubu nulamete iba:tamo kapiya hegeloeno oko huiya ikalamema: negoelami. Iba:te ebena tabo uliti modoboma: da:ga:lui, ebete ibi ba:bo oelami ebena pali oko kone-tupuimima:.

³ “Ba:bene hegellate nanekela:mo da:podolatepui, ebete gala katote komo dubu kolowami habalo dito la:mota:hanalo da:nulami, ⁴ ebete iba:tamo na:goi, ‘Wadiyala la: atumu naeno pali okamo na:katolama:la:, ba:bene nale oko huiya la:tamo modobolo kikalamema:nemata.’ ⁵ Ba:ba tetelo iba:te atu pali okamo dito katolamiya:.”

“Ba:bene hegela tuli tetelo ba:gala hegellate dewegelegui, ba:bi netewa teta:mo ebete gala katote komo okopi atumu kanulamete okamo ba:bo kanoelami. ⁶ Ba:bene hegellate gala da:katoatepui, ebete gala katote komo dubu kolowami habalo dito la:mota:hanalo nulamete na:negoelami, ‘Bada mabuma: la: ka:lo hegellalo okoheno dito da:pola:nama?’

⁷ “Iba:te ebetamo na:huiyuya:, ‘Mabu etate atamo oko kikaa:ma:kaha:.’

“Ba:bene ko dubuti iba:tamo na:goi, ‘Wadiyala la: naeno atu pali okamo na:katolama:la:.’

✧ 19:26: Yauba 42:2 ✧ 19:28: Ma:t 25:31; Luk 22:30; Haw 3:21 ✧ 19:30: Ma:t 20:16; Luk 13:30

8 “Da:gapogapohoni ba:be pali namutudawate penate ebene oko umidawatamo na:pegoeni, ‘Ama: okopi hiliyonomo ka:lamiti huiya nikalamehola: Galanenomolo oko da:petupuima:ka ba:bi dubagadone tupuimiti, huiyatiya duiduiyanomolo oko da:petupuima:ka ama:le ibi kuititilo nowalubiliya.’” ✱

9 “Ba:bene galanenomolo oko da:tupuimi ba:bi dubate dopamo pelamenate, ebete iba:tamo kapiya hegeloeno modobo oko huiya ba:ba ka:na ikalamenti. 10 Ba:bene duiduiyanomolo oko da:tupuimi ba:bi dubate pelamenate kodopamo na:puwatanamo pemalagidoloniya:, huiyatiya ebete iba:tamo ba: atu huiyanomo bekaikalameholeni. 11 Ba:ba tetelo iba:te huiya uwatenate pali namutudawatamo ubiha: tabo ba ga:lana, 12 ibi ipuwalo etate penate na:pegoeni, ‘Galane da:tupuima:ka iba:te tete nanekela:mo powatiti huiyatiya ba:be oko huiya ago modobolo badama: kuwata:, mabu a hegela konomolo oko ko kolohago owatitakama:?’”

13 “Ba:ba tetelo ebete na:huiyani, ‘Naeno hopodalagi, na eta kuba komo ama:tamo kododiha:. Duiduiyalo ama:la, nala, ale hibi tabonomo bega:lakama: ama: kapiya hegeloeno modobo oko huiya kolawema:, nale ama:tamo ba:ma ka:na ba:bema: ikamemata. 14 Ba:bema: amia:no huiya lawete kalakalago na:toa. Ama:le oko huiya da:lawa:, nale ba:be atu modobo mani galane da:tupuima:ka iba:tamo ubi dihatemo, nale ba: ba:ba ka:na kikalamema:nemo. 15 Ba:moe oko huiya mani ba:naeno manila, ba:bema: nale ha:kiya naeno ubilo dododimo ba:be komo ba: naeno komola. Mabu keka: ama:le naeno malemale komoma: da:maubana?’”

16 Ba:bema: Ya:suti kuititi tabo ba:ma ka:na goiya:, “Hibila, ka:lo galapi hiliyonomo da:pola:na iba:te galane dopopima: keda:hama:na:, ba:gala ka:lo dopopi da:pola:na iba:te galane galapima: keda:hama:na:.” ✱

Ya:suti Ebene Hoe Komoma: Gala Da:kagoiya:

Mak 10:32-34; Luk 18:31-34

17 Ba:bene Ya:suti Yelusalema ko habamo ba tuta, gabo tetelo ebene ebene 12 ta:matapinomo uwatete tabo diya na:goelamiya:, 18 “La:nulia:la:, a Yelusalemamo tolamitama:. Ba:bolo Godote Tawakalubino Naniwi tawakaluba:tamo kikalamema:ne, ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, iba:te ebe anakapumima: ga:late ✱ 19 Yuha:pa:tamo ba:bo kikalamema:na:. Ba:ba:te ebe iya:da:tete giya:pa:pa:mo a:na:miga:titi ebe ba:bo kanakapumima:na:, huiyatiya netewa-kapiya hegelalo Godote ebe hoene kadipatema:ne.”

Ta:matapi Netewapino Menokote Kuba Ukuia:mo Ya:suku Eta Komoma: Da:goemiya:

Mak 10:35-45

20 Ba:bene Sebedikono gugudino menokote ebene guguda:go Ya:sutamo pete ebene pupamo pemedete, ebete ebe kowalubima: na:pegoemiya:.

21 Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Ama: bada ubi kihatiuta nale ama:tamo ododima:?”

Ebete tabo ba huiya na:goiya:, “Ba:moi naeno gugudi netewa na:kulamiuta? Ama:le Ko Gawadalagima: deda:mena:, na ubila ama:le

✱ 20:8: Hawi 19:13; Tutumu 24:15 ✱ 20:16: Ma:t 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 ✱ 20:18: Ma:t 16:21; 17:22-23

da:goemena: etate amia:no tu hapulu ba:gala etate pele hapulu amia:no Ko Gawadalagi helo ipuwalo kolumutitama.” ✧

²² Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya, “La:le na hido ukuia:mo kaga:lanamitaha: La: modobola:ka: nale da:nimo ba:be temeteme kalila:mo niho?”

Iba:te na:ga:luya, “A modobola.” ✧

²³ Ya:suti iba:tamo na:goiya, “Ba:moe komo ba: hibila, nale da:nimo la: ba:be kalila:mo nihote temeteme bulihonakomata. Huiyatiya naeno tu hapuamo ba:gala pele hapuamo ahidi komoma: nale a:kagaa:mo. Nabiwi Godote puya:tamo da:hiduilamiya: ba:binomate ba:bolo kopola:nama:na:, iyo, ba:moe komoma: ebete ha:kiya ko-goema:ne.”

²⁴ Ba:bene komo ta:ni ta:matapa:te ba:be komo uliti ba:bi dubu netewapa:tamo na:maubahalitiya:, ²⁵ huiyatiya Ya:suti ibi hiliyonomo ebetamo ka:lamiti na:goiya, “La: iya:tawahala, Godoko hibima: midiha:pino koko dubate ibi ha:kiya ibi ba wadiya:paa:latelele komo tawakalubi heloamo kiyahalamenaka, iba:te ibino ubi komamo kopa-pamila:halenama:.” ✧ ²⁶ Huiyatiya la: ba:bakopima: a:keda:hamata. Kebe lumagiti la:eno koma: eda: ubi dihatemene, ebete la:eno huiyaha: okodawama: neda:mene, ✧ ²⁷ ba:gala kebe lumagiti dopoma: eda: ubi dihatemene, ebete la:eno du genamoeno okodawama: neda:mene, iyo, ebe ha:kiya ebe hoponomamo ihatenomo nihata:mene. ²⁸ Ba:ma ka:na Tawakalubino Naniwiti da:piya:, ebe ubihinola ba:moe hopo tawakaluba:te ebetamo huiyaha: okopima: eda:ha, huiyatiya ebete na:piya: tawakaluba:tamo huiyaha: okodawama: kopeda:ma:, ba:gala ebena ka:ka: gobogobamo ihatete ebena hoe huiyate komo hiliyonomo tawakalubi Saitanakono du genamane dito kuluhukulatelema:.” ✧

Ya:suti Baidi Tamiholame Dubu Netewa Da:hiduilamiya:

Mak 10:46-52; Luk 18:35-43

²⁹ Ya:suti ebe ta:matapa:go Yeliko ko habane da:nikuliya:, ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate ebe beta:matuya:. ³⁰ Ba:bene dubu netewa baidi tamiholamela, iba:te gabo tamelo ba lumutita Ya:sukunu pe komo uliti ibulunomamo na:ga:luya, “Da:ibidikono Hogo! Ama: a na:malemalea:tea!”

³¹ Ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te ibi kiyahalamelo na:duhilamiya: iba:te tatabalo kolumutitama:, huiyatiya iba:te gala ibulunomamo na:kaga:luya, “Kodawa Ya:su, Da:ibidikono Hogo! Ama: a na:malemalea:tea!”

³² Ba:bene Ya:suti ba:bamo utiti ibi ka:lamiti iba:tamo na:goiya, “La: bada ubi kihatiutama nale la:tamo kododima:?”

³³ Baidi tamihopa:te na:ga:luya, “Kodawa, aeno baidi na:hiduilamelea:ma:.”

³⁴ Ba:bene Ya:suti ibi malemalelatelelo ibino baida:mo ebena kokoto demowatilamiya:, ba:ba tetenomolo ibino baiditi hidohidohote iba:te Ya:suku ba:bo ta:matuya:.

21

Ya:suti Yelusalema Ko Habamo Da:na:pa:guya:

Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Yon 12:12-19

✧ **20:21:** Ma:t 19:28; Luk 22:30 ✧ **20:22:** Ma:t 26:39; Yon 18:11 ✧ **20:25:** Luk 22:25-26

✧ **20:26:** Ma:t 23:11; Mak 9:35 ✧ **20:28:** Luk 22:27; Pil 2:7

¹ Ba:bene iba:te Yelusalema ko haba tama:mo ba pelame, Be-tapa:gi haba tamedo tolamete Olibi Kehakeha Hunu Hakamo ba:bo nikuliya:. Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapi netewa dopamo ba oelame ² iba:tamo na:goiya:, “La: ba:be tatali hebamo tote, ba:be habamo ba nuluhuku donoki-goe hala:mo ma:home ebena gudago konulama:digalema:nemata. Wadiyala la: hale pahamiti ebena gudago na:magaheliya:la:. ³ Estate la: duhilame tabo da:goemene la: huiyatiya ba:ma ka:na koga:lama:nemata, ‘Kodawate ba:moi donoki-goegoe ubila, ebete gala tiyonomo kakapoelamema:ne.’”

⁴ Ba:bene ba:moe komote uluhukuya:, Godokono ukui hawakalimi-dawate da:goiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:. Ya:lo tetelo ebete tabo ba:ma ka:na goiya:,

⁵ “La: Yelusalemanapa:tamo na:nega:luya:la:,

‘Numa:la:, la:eno Ko Gawadalagiti la:tamo pita.

Ebete donoki-goe hunamo emedete gelebadia:go pita,

iyo, la: numa:la:, ebete donoki deha:potago ba:pe.’” ✧

⁶ Ba:bene Ya:suku ta:matapi netewapa:te tote, ebete keba ka:na ka:goiya: iba:te ba: ba:ba ka:na nododiya:. ⁷ Iba:te donoki-goe ba:gala ebena gudu Ya:sutamo magahete, ibino watuino kaliko ibi hunamo miya:telamete, Ya:suti ba:bi kaliko hunamo ba:bo emediya:. ⁸ Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate ibino ga:ga:ga: kaliko pipiku-lamete gabamo apohohago tolamiya:, ba:gala komopa:te ele iya:hiliti gabamo atumu kamiya:tehlenatuya:. ⁹ Ba:bene puya:te da:dopuya: ba:gala Ya:sukunu gala hapuni da:pelamitiya:, iba:te kapimilo ibulunomamo na:ga:lutiya:,

“Da:ibidikono hogo nadipata:la:!

Godo, amia:no mahilago da:pita,

wadiyala ama: ba:be lumagi na:koimiya:!

O tawakaluba:la:, la: Godoko milimiholo hunamo nadipata:la:!” ✧

¹⁰ Ba:bema: Ya:suti Yelusalema ko habamo da:na:pa:guya:, ba:moe haba tawakalubi hiliyonomate ebe umima: pikuliti na:pega:luya:, “Ba:moe lumagi potela:ka:?”

¹¹ Ba:ba tetelo Ya:sukuba: da:tolamitiya: ibi hiliyonomate habalubino tabo ba huiya: na:ga:luya:, “Ba:moe ba: Godokono ukui hawakalimidawa Ya:sutula, ebete Ga:lili hopeno Nasaleta habane pe.”

Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genama Da:hiduimiya:

Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Yon 2:13-22

¹² Ba:ba tetelo Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tote, ba:be genamalo ebete ilina kolowamipi nulamete ibi hiliyonomo gobogobamo helonomamo neta:malateliya:, ba:gala ebete mani oweheta:midahalepino patapata gimai kolowamipino ahidi patapatago ba:bo nohoba:midahalelamiya:. ¹³ Ba:bene ebete iba:tamo na:goiya:, “Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na bitana, ‘Naeno Genama tawakaluba:te Godoko Adikumi Genamama: koga:lama:na:, la:le huiyatiya pilo tawakalubino genamama: a:midimata.’” ✧

¹⁴ Ba:ba tetelo baidi tamiholamepi ba:gala nato a:ta:buta:midalelamepi, iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genamamo da:pelamiya: Ya:suti ibi ba:bo hiduilamiya:. ¹⁵ Huiyatiya Godotamo

hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, iba:te Ya:sukunu hido hanohano komo dulamitiya: iba:te ebetamo na:maubahalitiya:. Ba:gala guguda:te ba ga:gita da:ga:lutiya:, “Da:ibidikono hogo nadipata:la!” iba:te ba:be tabo uliti ubiha:ma: eda:hate ¹⁶ Ya:suku na:ga:lamiya:, “Ama: guguda:te tabo kubamo da:ga:luta na:kuliuta?”

Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Iyo, na nulitamo. Wadiyala la: ba:moe Godokono Buka tabo hidamo nemalagidolala:, ‘O aeno Kodawa Godo, gugudi hegehege ba:gala nono da:nihona, ama:le ibino tabo ipuwane hidohido tabo olamaginakata ama: ha:kiya ama: komilimihonama:.’” ✧

¹⁷ Ba:bene da:gapogapohoniya: Ya:suti ibi miya:palenate ko haba ipuwane uluhukunate Betani habamo tonate ba:bo newataniya:.

Ya:suti Gao Nolo:ha: Anahu Keha* Dumiya:

Mak 11:12-14,20-24

¹⁸ Eta duiduiyalo Ya:suti ko habamo gala da:kawiluya:, gabo tetelo ebe baa: kapete umitiya:, ¹⁹ ba:bene ebete anahu keha gabo tamelo pumiti gao oholema: ba:bamo da:tuya: huiyatiya pahanomuya nulamiya:. Ba:bema: ebete anahu kehatamo na:goiya:, “Emedena emedena tetelo gaote ama:godone a:kanolonakamene!” Ba:ba tetenomolo ba:be gao kehate kaloloma: ba:bo ediya:.

²⁰ Ya:suku ta:matapa:te ba:be komo umiti koamo hanohanohote na:ga:luya:, “Anahu kehate kaloloma: tiynomolo badama: keda:?”

²¹ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, la: hiliyonomo tetelo Godoko hibima: ba midina la:eno tepo ipuwalo ukui netewama: eda:haheno, nale anahu kehatamo keba ka:na kododimo, la:le ba:be atu komo ododima: komodoboma:nemata. Ba:gala la: hibima: midilo ba:moe hakatamo ba:ma ka:na da:ga:lama, ‘Ama: kehaha: kolomamo na:toatepa!’ la:le ba:be komo hibilo kumima:nemata. ✧ ²² Iyo, ba: hibila, la: Godoko hibima: ba midina bada komoma: ebe da:toemehoma, ba:ba tetelo la:le ba:be komo kolawema:nemata.” ✧

Yu Watowatopa:te Ya:sukunu Helo Mabuma: Ebe Dalatediya:

Mak 11:27-33; Luk 20:1-8

²³ Ba:bene Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tote tawakalubi ba niya:tulamita, ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Yu tawakalubino komo koko dubu, iba:te ebe duhimima: pelamete ebe ba:ma ka:na palatediya:, “Ama: ba:moi komo pokono heloamo kododiliona? Ba:gala ba:moe helo ama:tamo pote kikameti?”

²⁴ Ya:suti iba:tamo na:huiyuya:, “Nale la: dopamo kapiya komoma: kalateda:lema:nemata. La:le na huiya tabo hidamo da:ga:lanamema, ba:bene nale ba:moi komo pokono heloamo kododilinamo, ba:be komo nale la: ba:bo kokiyalamema:nemata. ²⁵ Naeno alateda: tabo la:tamo ma kumu bitana, Yonete tawakalubi beyamo da:wadulatenakui, ebete ebenu helo pogodone ka:lawi, Godogodonela:ka: o eta lumagigodonela:ka:?”

✧ **21:16:** Ohale 8:2
salibisama: ka:minaka.

* **21:17:** Tawakaluba:te anahu kehoeno mahilo Gogodala tabamo
✧ **21:21:** Ma:t 17:20; Luk 17:6; 1Kol 13:2; Yon 14:12

✧ **21:22:** Ma:t

7:7-11; 18:19

Ba:bema: ibi ha:kiya ibi ipuwalo olowabeletihuilo na:ga:luya:, “Ale da:ga:lama: Godote Yonetamo helo ikami, ebete kogoema:ne, ‘Mabu keka: la:le ebene tabo hibima: kamidiha:?’” ²⁶ Ba:gala a modobo:ha: ebe ba:ma ka:na ga:lame, hopo lumagiti Yonetamo helo ikami, mabu ale ba:moi tawakalubino mauba komo betolemitama:. Ibi hiliyonomate na:ga:lana Yoneko Godokono ukui hawakalimidawala.” ✧ ²⁷ Ba:bema: iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui ugumuililo Ya:sutamo na:ga:luya:, “Yonekono helo mabu a iya:tawaha:.”

Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Ba:bema: nale la: atumu a:kakiyalama:mata nale ba:moi komo pokono heloamo dododilinamo.”

Kuhi Netewapino Iya:tulame Uwi

²⁸ Ba:bene Ya:suti ba:bi Yu watowatopa:tamo na:goiya:, “Na la:tamo eta uwi kokiyama:nemo. La: ba:be uwi hidamo uliti ebene ipuwa natamo na:hawakalimiya:la:. Kapiya dubuti nemedenami, ebene kuhi netewala. Eta hegelalo ebete ebene dopo kuhitamo pete na:pegoi, ‘Ama: tote naeno pali ipuwalo oko na:nowata:.’” ²⁹ Ebene guduti na:huiyui, ‘Ao, na ubihinola,’ huiyatiya galane tetelo ebete ukui hiya:ma: miditi okamo dito tui. ³⁰ Ba:bene ba:be dubuti ekawitamo kapete atu tabo da:kapegoi, ba:be guduti na:huiyui, ‘Iyo, Nabiwi, na kotoma:nemo,’ huiyatiya ebete katoha:.”

³¹ Ba:bene Ya:suti ebene tabo ulihopa:tamo na:goiya:, “La:eno ukui keba ka:nala:ka? Gugudi netewa ipuwalo ebene nabiwi pote ka:kalakaluimi?”

Iba:te na:ga:luya:, “Dopo gudutila.”

Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, ta:kese mani ha:da amiholo uwatepi dubu ba:gala dubu bilibili kame-nakamena, iba:te la:eno haba uwatelamete Godokono Ko Gawadalagi habamo kona:pa:la:hama:na:. ³² Mabu Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate Godokono tuputupu gabodo da:pi, la:le ebene tabo hibima: kamidiha:, huiyatiya mani pilolo uwatepi dubu ba:gala dubu bilibili kamenakamena iba:te ebe hibima: miditi ibino tepo ipuwa Godotamo ohoba:midaliya:. Ba: hibila, ba:ba tetelo la:le ibino komo dulamelelamima, huiyatiya la:eno kubakuba ukui hiya:ma: midilihino Yonekono tabo kalawe:ha:.” ✧

Tupina Gao Pali Lawamepino Iya:tulame Uwi

Mak 12:1-12; Luk 20:9-19

³³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Wadiyala la:le naeno eta iya:tulame uwi nulia:la:. Eta ko dubuti pali ododiti tupina gao keha ba:bo amihui, ba:be gaeno mahilo ba: gala:ipi gaola. Amiho komote da:wibui, ebete kala imiti gao ihi adiluthoeno nakola bobo aligiti, pali lawamepino hunu mimiya ba:bo eti. Ba:ba tetelo ba:be dubuti ebene pali komo lawamepi dubatamo dito miya:pui, iba:te ba:bolo oko ba owatina ba:be pali hidamo umilo ebene gao kuwateholemenakoma:, ba:bene ebete muhulu hopamo ba: dito tui. ✧

³⁴ “Ba:bene gao tapiho tete da:pi ebete pali lawamepa:tamo komo huiyaha: okopi na:poelami, iba:te iba:godone ebene gao kopuwa-tema:. ³⁵ Huiyatiya pali lawamepa:te ibi uwatete eta kukamo ana-galimihuya:, ba:gala eta dito anakapumiya:, ba:gala eta nakolamo

mapemiya: 36 Dopamo pali namutudawate kapiyakapiya huiyaha: okopi bepoelami, ba:bene ebete gala komo hiliyonomo da:kapoelami pali lawamepa:te iba:tamo ba: atu kuba komokomo bekaododiliya: 37 Galanomone ebete ebenu gudu ba poeme ebenu ukuilo na:goi, 'Hibila, iba:te naenu gudutamo kopapamila:halema:na.'

38 "Huiyatiya ba:bi pali lawamepi dubate ba:be gudu pitalo dumi iba:te ibi ipuwalo na:ga:luya:, 'Numa:la:, ba:moe guduti nabiwino ilina namutudawama: deda:mene, ba:be guduti ba: na:pe. Ba:bema: wadiyala ale ebe anakapumiti ebenu pali kolawema:nema:,' * 39 ba:bene iba:te ebe lawete palino kala ipuwane na:da:nate ba: dito nanaka-pumiya:." *

40 Ba:bema: Ya:suti ulihopa:tamo na:goiya:, "La:enu ukui keba ka:nala:ka? Pali namutudawate muhulu hopone da:pemene, ebete bada komo na:ka:pododimini pali lawamepa:tamo?"

41 Yu watowatopa:te ebenu tabo ba huiya na:ga:luya:, "Hibila, ebete ba:bi kuba okopi kubanomamo palukuliti kopanakapulamema:ne. Ba:ba tetelo ebete ebenu pali komo lawamepi dubatamo kopikalamema:ne, gao noloho tetelo iba:te ebenu pali ilina ebetamo hidamo kikamehonakoma:."

42 Ya:suti iba:tamo na:goiya:, "La: dopamo Godokono Bukalo ba:moe tabo hibilo a:ka:lamiholia:mata, 'Genama etepa:te tama:mo dihati,

ba:be hototote huiyatiya genamoenu helo mabuma: eda:na. Ba:moe komo ba: Godote ododi,

ba:bema: aenu ukuilo na:hanohanohutama:!' *

43 "Ba:bema: nale la:tamo na:goemo, Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ebete la:godone puwatete puya:godolo hidohido noloho gao da:pola:na ba:bako tawakaluba:tamo dito kikalamema:ne.

44 Numa:la:, nale hototoenu komoma: da:goemo, ebenu kodakoda ba: nakola huiyala. Iyo, ba:moe nakola hunamo da:gamene ba:be lumagiti kota:ta:pula:tihoma:ne, ba:gala ba:moe nakolate lumagi dihita:timini kotakotakuimima:ne."

45 Ba:bene Godotamo hawa:goenu ikamehopino watowatopi ba:gala komo Pa:lisi kapiyuimipi iba:te Ya:sukunu uwi dulihuya:, iba:te ba:bo iya:tawahuya: Ya:suti ibino komoma: olamagiya:. 46 Ba:bema: iba:te ebe lawema: ubi bihatitiya:, huiyatiya iba:te tawakalubi betolelamitiya: mabu ibi hiliyonomate Ya:suku Godokono ukui hawakalimidawama: ga:lanakuya:.

22

Dubuti Kamena Lawe Pokoenu Iya:tulame Uwi

Luk 14:15-24

1 Ba:bene Ya:suti eta iya:tulame uwi tawakaluba:tamo olamagilo na:goiya:, 2 "Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ba:ma ka:na itana. Eta Ko Gawadalagiti ebenu kuhino kamena lawenu poko ododiti 3 ebenu okopi ba:bo oelami, ebete dopamo da:ka:lami ba:bi tawakalubi nuwatete poko habamo komagahelama:. Huiyatiya iba:te pelamema: ubiha:ma: eda:huya:, 4 ba:bene ebete gala komo okopi ba kanoelame na:kagoi, 'Na dopamo da:ka:lamimo, la:le ba:bi tawakalubi

ba:ma ka:na gala na:kanikiyalama:la:, ‘Na poko ilina a:hiduilama:kamo, kau-goegoe gadigadinamo alukula:kamo, poko ilina hiliyonomo hiduilame a:wibo. Wadiyala la: pelamete na:penahala.’

⁵ “Huiyatiya iba:te ba:be tabo ubiha:ma: eda:hate ibino hiya:hiya: okamo dito tolamiya:, ba:ma ka:na etate ebena pali okamo tui ba:gala etate kolowami habamo tui, ⁶ ba:bene komopa:te Ko Gawadalagino okopi uwatete ba iduduputilame ibi ba:bo anakapulamiya:. ✱ ⁷ Ba:ba tetelo Ko Gawadalagiti konomamo maubalo ebena alaholohopi ba:bo noelami, ba:bene puya:te ebena okopi danakapulami, alaholohopa:te ibi kubamo alukuliti ibino haba koa:mo dito emadomelamiya:.

⁸ “Ba:ba tetelo ebete ebena okopa:tamo na:goi, ‘Naeno kuhino kama lawe pokoeno ilina hiliyonomo a:hiduilama:kamo, huiyatiya nale dopamo da:ka:lamimo ba:bi tawakalubi hidohidoenoha:, iba:te pelamema: na ubihinola. ⁹ Ba:bema: wadiyala la: koko gabo gagagaga teta:mo tolamete la:le da:nulamema, ba:bi tawakalubi hiliyonomo na:nikiyalama:la: iba:te naeno poko baa: kopenahama:.’ ¹⁰ Ba:ba tetelo okopa:te tolamete gabo gagagaga tetelo tawakalubi hiliyonomo ba:bo nuwatiya:, ba:ma ka:na awaepi ba:gala dogodogopi, ba:bi tawakalubi hiliyonomate kapimilo poko habamo pelameholete, iba:te baa: kebe genamalo ka:nahuti ba:be ko genama gu ba: dito tabui.

¹¹ “Ba:ba tetelo Ko Gawadalagiti tawakalubino kokoto uwateholamema: poko genamamo da:pi, ebete kapiya dubu bepumi ebete hidonomo poko kaliko pulihino podolui. ¹² Ko Gawadalagiti ebetamo na:goi, ‘Hopodalagi, mabu keka: ama: hido kaliko pulihino da:podola?’

“Ba:ba tetelo ebete ebena tabo uliti kahuiyaha:, ¹³ ba:bema: Ko Gawadalagiti ebena hopopa:tamo na:goi, ‘Wadiyala la: ebena kokoto nato hala:mo matuhulamelemete du ipuwamo a:da:nate ba:bo na:nimiya:puya:la:. Ebete ba:bolo lalo ba ikilame konomamo kihima:ne.’”

¹⁴ Ba:bema: Ya:suti kuititi tabo ba:ma ka:na goiya:, “Hibila, Godote hiliyonomo tawakalubi beka:lamina, huiyatiya ibi ipuwalo kapiyakapiyanomo buwatanako.” ✱

Loma Tawakalubino Konomo Gawadalagi Sisatamo* Ta:kese Mani Ikameho Komo

Mak 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵ Ba:ba tetelo Pa:lisi kapiyuimipa:te tolamete Ya:sukunu komoma: ibi ipuwalo tabo da:nega:luya: ibino ubi ba:bo nihatiya:, iba:te ebe kuba gabamo ba nemogabuimi ebete kebako tabo goelo ebe ba:bo kolawema:. ✱ ¹⁶ Ba:bene iba:te komo ibino ta:matalepi ba:gala Ko Gawadalagi Helodikono kapiyuimipi atu tetelo Ya:sutamo oelamiya:. Ba:ba:te ebetamo pelamete ha:da amiho gabodo na:pega:luya:, “Iya:tulamedawa, a iya:tawahala ama: hibi lumagilata, iyo, ama: tawakalubi Godokono gabo hidamo iya:tulamenata. Hibila, ama: komopino dito ga:la komamo a:kapapamiwatala:ta, ba:gala ama: tawakalubi hunu nikapa:mo kulamenaha:, ba:ma ka:na eta lumagi

✱ **22:6:** Ma:t 21:35 ✱ **22:14:** Ma:t 8:12; 25:30; Luk 13:28 ✱ **22:14:** Sisako ba: Loma tawakalubino Konomo Gawadalagila, hopo konomolo ebe kapiyate helonomoma: eda:nami. Ebete ebena alaholohopi hiya:hiya: hopamo oelamehokenakui, ba:bene iba:te ba:bi hopolo ba nemedehona tawakaluba:godone ta:kese mani konomo ba:bo nuwatelamenakuya:, ba:bi mana:mo ibino Loma gabomanino hiya:hiya: oko kowatihonama:. ✱ **22:15:** Mak 3:6

miya:palo eta lumagi ebo a:kalawa:la:ta. ¹⁷ Ba:bema: amia:no ukui hawakalimiti a na:kiyaa:ma; Loma tawakalubino Konomo Gawadalagi Sisatamo ta:kese mani ikameho hidola:ka: o kubala:ka:? A ebetamo ba:kikamehoma: o a:kikamehama:?”

¹⁸ Ya:suti ibino ha:da amiho komo iya:tawate na:goiya; “La: ma:lapila netewa tawakalubilata! Mabu keka: la:le na ha:da amihonamema: dewagelitama? ¹⁹ La: ta:kese mani kapiya natamo nikanama:la:.”

Ba:bene iba:te kapiya mani ebetamo dikamiya; ²⁰ ebete ibi nalateda:liya; “Ba:moe mani hunulu da:pola:na, mahilo ba:gala holo-holo pokonola:ka:?”

²¹ Iba:te na:ga:luya; “Konomo Gawadalagi Sisakonola.”

Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Sisakono ilina Sisatamo nikamehala; huiyatiya Godokono ilina Godotamo nikamehala:.” ✧

²² Ba:bema: iba:te Ya:sukunu tabo uliti ba hanohanoho ebe miya:pate ba: dito tolamiya:.

Hoe Ipuwane Ka:ka:mo Mahila:hale Komo

Mak 12:18-27; Luk 20:27-40

²³ Hoe ipuwane mahila:haleha:ma: da:ga:ana, ba:bi tawakalubi ba: Sa:diyusi kapiyuimipila.† Ba:be atu hegelalo komo iba:te Ya:sutamo pelamete ✧ ²⁴ tabo ba:ma ka:na pega:luya; “Iya:tulamedawa, Mosesete Godokono tabo ba:ma ka:na goiya; ‘Dubuti hoete kamena gugudihino da:miya:pamene, ebena ekawiti ba:be hamole lawete ebena naniwi mabuma: gugudi nododilima:mene.’ ✧ ²⁵ Aeno tawakalubi ipuwalo kapiya dubuino sa:ba:ni kuhia:te nemedenama: Dupo guduti kamena lawete gugudi ulameheno hoiya; ba:bene ebena ekawiti ebena hamole dito kalawiya: ²⁶ Ba:ba tetelo ebe ba: atumu gugudi ulameheno dito kahoiya; ba:gala eta tetedawate ba:ba ka:na kewageliya: Ba:bene ba:bi sa:ba:ni badininipala hiliyonomate ba:ba ka:na ha:lahuya; ²⁷ huiyatiya kamentate galane dito hoiya: ²⁸ Ba:bema: iba:te hoe ipuwane ka:ka:mo da:mahila:halemena; ba:be Ko Hegelalo ba:be kamentate sa:ba:ni dubu ipuwalo pokono kamentama: na:keda:mene, mabu ebe ibi hiliyonomate a:lawa:tepahuya:?”

²⁹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:huiyuya; “La: Sa:diyusi kapiyuimipa:te la:eno ukuilo tawakalubino ha:la komoma: kubamo ga:lanakomata, mabu la: Godokono Buka tabo ba:gala ebena helo iya:tawaha: ³⁰ Ba:moe komo ba: hibila, tawakaluba:te hoe ipuwane mahila:hale tetelo iba:te gala kamentakamena a:kapuwatehola:mena: ba:gala dubu a:kapuwatehola:mena; iyo, iba:te Godokono Hunu Haboeno nopopimo bemedehonamena: ³¹ Ba:be mabuma: Godokono Bukate a biya:tua:mena ha:lahapa:te hoe ipuwane mahila:halema; iyo, ebete ebena Bukalo la:tamo ya:lo da:goiya: ba:be tabo la: hibilo a:ka:lamiholia:mata. Ba:be tabote ba:ma ka:na itana, ³² ‘Na ba: Godotela. A:ibalahamako, Aisa:keko, ba:gala Ya:ikoboko, iba:te emedena tetelo poko kadikumina na ba: ba:betela.’ Ba:bema: la: Sa:diyusi kapiyuimipi, la:eno ukuilo na:kemalagidolonama ba:bi iniwalino ka:ka:te a:wibuya:?”

✧ **22:21:** Lom 13:7 † **22:23:** Ya:suku tetelo Sa:diyusi tawakalubi ba: Yu tawakalubino kapiyuimi etala, iba:te Pa:lisi kapiyuimipino hiya:hiya: tutumu hiliyonomamo kapapamila:halekuiha: Ba:gala tawakaluba:te ha:lahate hoene gala kamahila:halete Godotamo da:nikulimina; ba:be komo Sa:diyusi kapiyuimipa:te hibima: kamidinakuha; ba:bema: iba:te ba:be atu hibima: midiha: komamo tawakalubi biya:tulamenakuya. ✧ **22:23:** Oel 23:8

✧ **22:24:** Tutumu 25:5

Ao, kawibuya:ha:, mabu ha:lahapa:te Godoko a:kadikuma:la:, huiyatiya puya:te da:ka:ka:halena ba:bi tawakalubinomate ebe badikumina.” ✧

³³ Ba:ba tetelo hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sukunu tabo uliti ebenu tabamo hanohanoholo na:kalakalahutiya:

Kebe Tutumu Tabote Konomoma: Keda:na
Mak 12:28-34; Luk 10:25-28

³⁴ Ya:sukunu tabote Sa:diyusi kapiyuimipino tabo dalukulilamiya:, ba:be komo Pa:lisi kapiyuimipa:te uliti iba:te kapimilo ebetamo pelamiya:. ³⁵ Ba:bene ibi ipuwalo eta dubu ebe Godokono Tutumu Tabo iya:tawanomola, ebete Ya:suku kuba gabamo emogabuimima: ebe palateda:lo na:pegoiya:, ³⁶ “Iya:tulamedawa, Godokono Tutumu Tabo hiliyonomo ipuwalo kebe tutumuti konomoma: keda:na?”

³⁷⁻³⁸ Ya:suti ebenu tabo ba huiya na:goiya:, “Godokono Tutumu Tabo hiliyonomo ipuwalo ba:moe tabote ba: konomoma: eda:na, ‘Ama: amia:no Kodawa Godoko malemalelo nemalagidolona, amia:no tepo ipuwanomamo, ba:gala amia:no gobogoboeno heloamo, ba:gala amia:no ukui konomamo.’ ✧ ³⁹ Ba:gala ba:moe eta konomo tutumu atumu ba:kaitana, ‘Ama: ha:kiya ama: demalagidolona, wadiyala ama:le ba:ba ka:na ama: tamelo demedena ba:be lumagi malemalelo nemalagidolona.’ ✧ ⁴⁰ Hibila, Godote tawakaluba:tamo Moseseko ipuwado dikalamiya: ba:gala ebenu ukui hawakalimipa:te ebenu Bukamo da:miya:tiya:, ba:bi hiliyonomo Tutumu Taboenu ipuwa ba:kapiyala, ba:moi tutumu netewa ipuwalo ba:pola:na.” ✧

Godokono Oemedawa Kelisoko Potela:ka:
Mak 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Ba:bene Pa:lisi dubate ibino kapiyuimi ipuwalo ba pola:na Ya:suti ibi nalateda:liya:, ⁴² “La: Kelisokono komoma: keba ka:na kemalagidolonama? Ebe pokono hogola:ka:?”

Iba:te ebetamo na:huiyuya:, “Da:ibidikono hogola, ebenu eyoni gugudi ipuwane komahigama:ne.” ✧

⁴³ Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La:eno tabo ba: hibila, ba:bema: mabu keka: Da:ibiditi Kelisoko ebenu Kodawama: da:ka:miya:? Iyo, ebete Godokono Gobogoboeno heloamo tabo ba:ma ka:na olamagiya:,

⁴⁴ ‘Kodawa Godote naeno Kodawa Kelisotamo na:goe,
‘Ama: naenu tu hapuamo na:pemeda:,

ba:bene ama:go alaholohopi

ama:le naenu heloamo ibi komikimoelama:na:ta.’ ” ✧

⁴⁵ Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “La: ba:moe tabo ba emalagidolo na na:kiyanama:la:, Da:ibiditi ebenu hogo Kelisoko ebenu Kodawama: ka:milo ebete Godokono tu hapuamo emedema: goiya:, ba:bema: ba:be komote keba ka:na na:kuluhukumini?”

⁴⁶ Ba:ba tetelo ibi ipuwalo eta lumagiti Ya:sutamo huiya tabo goema: kamodobuya:ha:, ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti tawakaluba:te ebe eta tabo alateda:ma: na:toletolehutiya:.

✧ 22:32: Ikuli 3:6; Ma:t 8:11 ✧ 22:37-38: Tutumu 6:5 ✧ 22:39: Hawi 19:18; Ma:t 7:12
✧ 22:40: Lom 13:10; Gal 5:14 ✧ 22:42: Yon 7:42 ✧ 22:44: Ohale 110:1; Ma:t 26:64

23

Ya:suti Godokono Tutumu Iya:tulamepino Awagaha Komoma: Da:goiya:

Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46

¹ Ba:bene Ya:suti tawakalubi hiliyonomo ba:gala ebena ta:matapa:tamo tabo ba olamagi na:goiya:, ² “Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, Godote iba:tamo Mosesekono oko haba ikalamiya:, ba:ma ka:na Mosesete Bukamo da:miya:tiya: iba:te ba:bi Tutumu Tabo hidamo niya:tulamenakamena:. ³ Ba:bema: iba:te la: Godokono tabamo papamila:ma: da:kiyalamenakomena:, wadiyala la: na:papamila:nakuya:la:, huiyatiya la:le ibino emede komokomo dulamema la: ibi akibamilatela:la:, mabu iba:te komopi koamo kiyahalamanaka hidohido komo kododilima:, huiyatiya hibi komo puliyala, iba:te ba:bi atu hidohido komo a:kododila:la:. ✧

⁴ Numa:la:, iba:te ibino tutumu tabamo tawakaluba:tamo menemene komokomo bikalamenaka, iyo, ibino tutumu tabo ba: tawakaluba:te menemene ilina okamo da:wagalatelena ba:ba ka:nala. Ba:bema: iba:te tawakalubino menemene dulamemena: eta owalubi deha:potonomo a:kihata:la:, kokoto makupuhuliti dito la:mota:hananaka. ⁵ Ba:gala ibi ubi konomola tawakaluba:te ibino hunu tama ba ulamelelame ibi hidohidopima: koga:lama:. Ba:bema: Godokono Buka tabo komokomo iba:te hegehege pepamo miya:teholete ibino wato kala:mo ba:bo matuhulamehokenaka, ba:gala ibino watuino kaliko komokomo iba:te boelamo a:dehote ba:bo ododilinaka.* ✧ ⁶ Iba:te ubi konomola poko ododi tetelo koko habalo ahiditi kopola:nama:, ba:gala ibi ubila a Yunapino baidi ibubulamehole genama gulu koko dubuino habalo kogagahidima:. ⁷ Iba:te ubila kolowami habalo tawakaluba:te ibi ulamete ba:bo kawagaminalema:, ba:gala ibi ubila tawakaluba:te ibi iya:tulamepima: koka:lamima:.”

Ya:sukunu Ta:matapa:te Awagaha Modoboha:

⁸ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo gala na:kagoiya:, “Wadiyaha: komo tawakaluba:te la:tamo iya:tulamepima: ga:la, mabu hibila, la: hiliyonomo ba: kapiya badininipalalata ba:gala na ba: la:eno kapiya Iya:tulamedawanomola. ⁹ Ba:gala ba:moe hopolo la: eta lumagi la:eno nabiwima: akamida:la:, mabu la:eno kapiya Nabiwinomo Hunu Habalo bemedena. ¹⁰ Ba:gala modoboha: komo tawakaluba:te la:tamo watowatopima: ga:la, mabu na Kelisote ba: la:eno kapiya Watodawanomola. ¹¹ Ba:bema: kebe lumagiti koma: eda:ma: ubi dihatemene, wadiyala ebete la:eno huiyaha: okodawama: neda:mene, ✧ ¹² mabu kebe lumagiti ebe ha:kiya ebe koma: da:midimini Godote ebe deha:potoma: komidima:ne, ba:gala kebe lumagiti ebe ha:kiya deha:potoma: da:midimini Godote huiyatiya ebe koma: komidima:ne.” ✧

✧ **23:3:** Ma:l 2:7-8 * **23:5:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: Tutumu Tabo 6:6-9 ba:gala Nabas Ka:lamihole 15:37-41 nulamiya:. Ba:moi buka komokomo ba: Godote Moseseko ipuwado Yu tawakaluba:tamo dikalamiya: ba:bi netewa tutumu tabola. Ya:suku tetelo komo Pa:lisi kapiyuimipa:te ba:bi tutumu tabo netewa kodakodalo uwatete ibino awagaha komodo ba ododili huiyatiya ibino tepo ipuwalo hibi komo puliyala, kapola:lama:namiha:. Ba:be mabuma: Ya:suti ibi koamo kiyahalamiya:. ✧ **23:5:** Ma:t 6:1; Ikuli 13:9; Tutumu 6:8; Nabas 15:38-39 ✧ **23:11:** Ma:t 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 ✧ **23:12:** Yauba 22:29; Mulu Tabo 29:23; Luk 14:11; 18:14

Ya:suti Godokono Tutumu Iya:tulamepino Ma:lapila Netewa Komoma: Da:goiya:

Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47

¹³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, la: galane kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: ma:lapila netewa tawakalubilata! Tawakaluba:te Godokono Ko Gawadalagi habamo a:pa:la:hama: da:pelamenaka, la:le huiyatiya ibino gabo bekalapilalamenamata. La: ha:kiya a:pa:la:hama: ubihinola, ba:bema: la: ibi atumu na:duhilamenamata!

¹⁴ “Ba: hibila, Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, la: ma:lapila netewa tawakalubilata! La:le hamolehamoleno ilina ha:da amiho komodo ba uwate ba:bo wibuilamelelamenakomata, ba:bene la:le ba:be komo kubaha:ma: ga:lalo tolamete Godotamo baidi ba nibubulamehole ga:ga:ga: toetoe tabo ba:bo nega:lanakomata, mabu la: ubila tawakaluba:te la:eno komo umilo la: hidohidopima: koga:lama:. Ba:bema: hibila, la:le kuba huiya konomo kolawema:nemata!†

¹⁵ “Ba: hibila, la: Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, la: kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: ma:lapila netewa tawakalubilata! La: kehaha: kolomolo ba:gala hopo konomolo awagahago wapata:lamenamata eta kapiya lumagi lawete la:eno kapiyuimidawama: komidima:, ba:bene ba:be uli lumagiti la: ba ibamilatele atu kuba komokomo ododiliti huiyatiya ebene kubate la: hiliyonomoeno kuba kogogolema:ne. Ba:bema: hibila, la: hiliyonomate kapimilo Koe Habamo konepalagama:nemata!

¹⁶ “A:iye, la: puya:te kuba gabo diya:tulamenama, la: ba: ba:bi baidi tamihopi dubulata! La: kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: ba:ma ka:na ga:lanakomata, ‘Pote Godoko Adikumino Genamoeno mahilamo olamagiti, ebete ba:be tabo gala da:kadikamidalemene, ba:be komo kubaha:. Huiyatiya ebete atu tabo Godokono Genamoeno golodo ilinoeno mahilamo dolamagimini, ebete ebene tabo kodakodama: miditi gala a:kadikamidala:mene.’ ✱ ¹⁷ Hibila, la: ba: baidi tamiholamepi dubula ba:gala la: daedae ukuipilata! Godoko Adikumino Genamoeno talona konomola, huiyatiya genama gulu ditana ba:be golodo ilinoeno talona koha:!

¹⁸ “Ba:gala la: eta komo ba:ma ka:na ga:lanakomata, ‘Pote Godoko owatidoloeno patapatoeno mahilamo olamagiti, ebete ba:be tabo gala da:kadikamidalemene, ba:be komo kubaha:. Huiyatiya ebete ba:be patapata hunulu ditana ba:be hawa:goeno ilinoeno mahilamo atu tabo dolamagimini, ebete ebene tabo kodakodama: miditi gala a:kadikamidala:mene.’ ¹⁹ Hibila, la: ba: baidi tamiholamepi dubulata! Godoko owatidoloeno patapatoeno talona konomola, huiyatiya ebe hunulu ditana ba:be hawa:goeno ilinoeno talona koha:!²⁰ La: nulia:la:, ba:be patapatate Godoko owatidoloenoma: itana, ba:gala tawakaluba:te patapata hunamo da:miya:tenaka ba:bi hawa:goeno ilinate atumu Godoko owatidoloenoma: kapola:na. Ba:bema: lumagiti talona patapatoeno mahilamo dolamagimini ebete ebene tabo gala

† **23:14:** Ma:t 23:14 komoeno tabo Ma:tiyuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebene buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ✱ **23:16:** Ma:t 15:14

a:kadikamidala:mene, ba:gala etate talona hawa:goeno ilinoeno mahilamo dolamagimini ebete atumu ebenu tabo gala a:kadikamidala:mene. ²¹ Ba: hibila, aeno Ko Talona Godote ebenu Adikumino Genamalo bemedena, ba:bema: lumagiti Godokono talona mahilamo dolamagimini ebete ebenu tabo gala a:kadikamidala:mene, ba:gala etate Godokono Genamoeno mahilamo dolamagimini ebete atumu ebenu tabo gala a:kadikamidala:mene. ²² Ba:gala eta komo, Godokono Hunu Habalo ebete ebenu Ko Gawadalagino luta bahilo bemedena. Ba:bema: lumagiti Hunu Haboeno mahilamo dolamagimini ebete ebenu tabo gala a:kadikamidala:mene, ba:gala etate Ko Gawadalagi Godokono mahilamo dolamagimini ebete atumu ebenu tabo gala a:kadikamidala:mene.

☆

²³ “Ba: hibila, Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, la: kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: ma:lapila netewa tawakalubilata! La: la:eno pali ilina hiliyonomo ipuwalo ta:ni komokomo ba anagilamehole Godotamo ebenu komo hidamo ikamehonakomata. Ba:be komo ipuwalo la: kapiya deha:potonomo komo a:kotalemata, huiyatiya Godokono kokonomo tutumu ododilima: la: hidamo kemalagidolenaha:. Ba:ma ka:na la: tawakaluba:godolo tuputupulu kemedena:, ba:gala la:le ibi malemalelo kemalagidolenaha:, ba:gala la:eno ododili komodo Godokono hibi komo kahawakaliminaha:. Ba:bema: wadiyala la: ba:bi koko komo nododilinala: ba:gala atu tetelo hegehege komo ododili akadodohola:la:. ☆ ²⁴ A:iye, la: puya:te gabo kubamo diya:tulamenama, la: ba: ba:bi baidi tamihopi dubulata! Ba:bema: la:eno ododi komo ba: ba:ma ka:nala, la: beya niho tetelo la: dopamo beya ba hola:minahale hegehege ilina humagago tama:mo miya:tenakomata, huiyatiya la:eno kalili ipuwalo da:pola:na ba:bi koko ababale ilina ulameheno beyago dito nihonakomata!

²⁵ “Ba: hibila, Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, la: kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: ma:lapila netewa tawakalubilata! La:le la:eno kalili ba:gala meleke hunu hapu bukulalenakomata, huiyatiya la:eno tepo ipuwalo da:pola:na ba:bi komokomo a:kukulala:lemata, ba:bema: la:le pilo gabodo ba:gala kateneno ubi gabodo dododilinakoma, ba:bi koko kuba tabotabohonomola. ☆ ²⁶ Ba:bema: Pa:lisi baidi tamihodawa, wadiyala ama: kalili ipuwa dopamo ukulate ba:bene tame atumu na:kukuluya:! Ba:be gabo kapiyado amia:no dalowa:te kowiboma:ne.

²⁷ “Ba: hibila, Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, la: kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: ma:lapila netewa tawakalubilata! Iyo, ha:lahapino bobo bahino piki tawakaluba:te hidohido tita:goenoma: da:midilinaka, la: ba: ba:ba ka:nala mabu hunuti hidamo pola:na huiyatiya piki mabulu tawakalubino goha ababale tabotabohote pola:na! ☆ ²⁸ Hibila, ba: ba:ba ka:na tawakaluba:te la:eno hunu tama ba ulamelelamena la: tuputupupima: ka:laminata, huiyatiya la:eno tepo ipuwalo ma:lapila netewa komo ba:gala kuba ododili komate la:godolo tabotabohote pola:na.” ☆

☆ 23:22: Ais 66:1; Ma:t 5:34 ☆ 23:23: Hawi 27:30; Mai 6:8 ☆ 23:25: Mak 7:4 ☆ 23:27: Oel 23:3 ☆ 23:28: Luk 16:15

Godokono Tutumu Iya:tulamepa:te Ibino Kuba Huiya Lawema: Ya:suti Gala Da:kagoiya:

Luk 11:47-51

²⁹ Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, la: kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: ma:lapila netewa tawakalubilata! Numa:la:, la:eno iniwala:te Godokono ukui hawakalimipi danakapulamenakui, la: ba:ma tetelo ba:bi Godokono tuputupu okopi hunamo ba wadiya:paa:latele ibino bobo bahi hidonomamo ododiliti haiyai ba:bo amihonakomata. ³⁰ Ba:gala atu tetelo la: na:kaga:lanakomata, ‘Aeno iniwala:te demedenama:, a ba:ba tetelo iba:go nemedenatale, ale Godokono ukui hawakalimipa:tamo owalubi ba ihate aeno hidohido ododili komodo ibino ka:ka: ba:mula:lalamiya:na.’ ³¹ Ao, la:le ba: atumu ibi banakapulamiuya:na! Numa:la:, la: ha:kiya la:eno tabamo la:eno kuba ukui behawakalilamenakomata, iyo, la: ba: iniwalino gugudilata! ✧ ³² Ba:bema: la:eno iniwala:te da:tupuimiya:, modobola la: ibino kuba konomo upula:te la:eno kuba huiya Godogodone na:lawiya:la:!

³³ “A:iye, la: kaluino gugudilata, iyo, la: ba: bu kalulata! Ba:bema: la: Koe Haboeno huiya komone keba ka:na na:kalahutihoma? ✧

³⁴ Ba:bema: nale la: na:goelamemata, nale Godokono ukui hawakalimipi ba:gala ebena mulupi dubu ba:gala ebena hibi Tutumu iya:tulamepi la:tamo kopoelamema:nemo. Huiyatiya la:le komopi kehamo ba pi-homolatele kanakapulamema:nemata, ba:gala la:le komo la:eno baidi ibubulamehole genamalo giya:pa:pa:mo ka:na:miga:latilima:nemata, ba:bene naeno okopa:te la:eno temeteme ikalame ipuwane eta habamo da:nawalelahalemena:, la:le ba:bamo nikuliti ibi gala eta habamo kakaneta:malatelema:nemata. ³⁵ Ba:bema: la:le kuba huiya kolawema:nemata, mabu ba:moe hopoeno tupuimi mabuni la:le Godokono ukui hawakalimipi anakapulamenakumata. Tuputupu-dawa A:ibolokono hawiti hakamo da:ka:ka:liya:, ba:be komo ba: tupuimi mabula. Ba:bene la:le komo tuputupu okopi hiliyonomo anakapulamete, kuititi tetelo Godoko Adikumino Genamalo la:le Balakayakono gudu Sekalayako ba:bo kanakapumiya:mata, iyo, ebete ba:be Genamoeno Talona Haba ba:gala Godotamo hawa:goeno ikameho bahi tetenomolo ba la:na, la:le ebe kubanomamo anagalimiya:mata. ✧

³⁶ Ba:bema: na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:ma tete tawakaluba:tamo ba:bi hiliyonomoeno kuba huiyate hibilo kopema:ne.”

Ya:suti Yelusalema Haboeno Komoma: Tepo Temeteme Diya:tawuya: Luk 13:34-35

³⁷ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “O Yelusalema, Yelusalema! Ama:le Godokono ukui hawakalimipi anakapulamenakata, ba:gala ebete ama: kowalubima: da:poelamenako, ama:le ibi nakolamo mapelamelo akanakapulamenakata. Tete ga:ga:nomolo na ubi ni-hatenamimo amia:no tawakalubi naeno ekatamo kitagua:midalema:, kakabate ebena gugudi ditagua:midalenako ba:ba ka:na, huiyatiya ama: ubiha:ma: eda:nama:ta! ³⁸ Ba:bema: mu numitota:, amia:no habate kubanomo kokubama:ne. ✧ ³⁹ Nale ama:tamo na:goemo,

amia:~no tawakaluba:~te na tete ga:~ga:~nomolo a:kunama:~mena; huiyatiya amia:~no galanepa:~te Godotamo ba:~ma ka:~na da:~ga:~lamena; 'Amia:~no mahilago da:~pita, ale ebe hunamo kadipatema:nema:~!' ba:~ba tetelo nale gala da:~kapemo iba:~te na ba:~bo kunamema:~na:~" ✧

24

Godoko Adikumino Hiya: Genama Kubahimi Komo

Mak 13:1-2; Luk 21:5-6

¹ Ba:~bene Ya:~suti Godoko Adikumino Hiya: Genama miya:~pate ba to, ebe ta:~matapa:~te ebetamo pelamete ba:~bi koko genamoeno komokomoma: ba:~bo pega:~lamiya:~. ² Ya:~suti huiyatiya iba:~tamo na:~goiya:~; "La: ba:~moi ilina hiliyonomo bekulamiutama? Na la:~tamo hibi tabo begoemo, galane ba:~moi genamoeno komoma: eta nakolate eta hunulu a:~kapola:~namena:~; mabu alaholohopa:~te nakola hiliyonomo mapitahalete hopamo iya:~hekenomo kopiya:~hekema:~na:~" ✧

Koko Temetema:~te Pelamema: Ya:~suti Da:~goiya:~

Mak 13:3-13; Luk 21:7-19

³ Ba:~bene Ya:~suti Olibi Kehakeha Hunu Hakalo ba luta, ebe ta:~matapi ha:~kiya ebetamo pelamete na:~pega:~luya:~; "Ama: a na:~kiyaa:~ma; Godokono Genama kubahimi komote keba tetelo na:~kuluhukumini? Ama:~le ba:~moe hopamo gala da:~kapemena:~; ba:~be komo ba:~gala hopo haboeno kuititi komoeno tetema: a bada hanohano komote na:~kiya:~tua:~memene?"

⁴ Ya:~suti huiyatiya iba:~tamo na:~goiya:~; "La: hidamo. Eta lumagiti la: ha:~da damiholamemena:~; la: ebena tabo akulia:~la:~; ⁵ mabu komo hiliyonomo dubate naeno mahilamo pelamete kopega:~lama:~na:~; 'Na ba:~Kelisote!' ba:~bene iba:~te hiliyonomo tawakalubi ha:~da ba:~ma ka:~na ba pamiholame hiya: gabamo ba:~bo komagatalema:~na:~. ✧ ⁶ Ba:~gala la:~le hiya:~hiya:~ hopo tawakalubino alaholoho komo ba:~gala ibino alaholohoma:~nopo tamote komo kulihoma:~nemata. Ba:~ba tetelo la:~le la:~eno ukui kodakoduilamete akatoletolehala:~; mabu ba:~moi komate hibilo kopikulima:~na:~ huiyatiya ba:~be tete ebe kuititi teteha:~. ⁷ Ba:~hibila, komo hopo tawakaluba:~te komo hopo tawakaluba:~go kalaholohoma:~na:~; iyo, eta hopote etatamo alaholo komo kododima:~ne; ba:~bene komo habahabalo tawakaluba:~te baa:~heno kemedehoma:~na:~; ba:~gala wima:~la:~te hiya:~hiya:~ hopo hiliyonomatamo kopelamema:~na:~. ⁸ Numa:~la:~; ba:~moi hiliyonomo komo ba:~kamenate gudu lawema:~temeteme da:~tupuimi ba:~ba ka:~nala.

⁹ "Ba:~ba tetelo iba:~te la:~tamo koko temeteme ba ikalame la:~heloamo uwatete anakapulame:~komagatalema:~na:~ta, ba:~gala na mabuma:~hiliyonomo hopoeno tawakaluba:~te la:~tamo komaubahama:~na:~. ✧

¹⁰ Ba:~bene komo hiliyonomo tawakaluba:~te ibino hibima:~midi ipuwalo nato ba ukamidahale, iba:~te ibino mabuluba:~tamo maubahalete diya gabodo ibino mahilo ibi anakapulamepa:~tamo kowatama:~na:~. ¹¹ Ba:~gala Godokono mahilamo ha:~da tabo olamagimipa:~te kikulima:~na:~ komo hiliyonomo tawakalubi kuba gabamo komagatalema:~. ✧ ¹² Ba:~ba tetelo kuba ododili komote konomoma:~keda:~ma:~ne; ba:~bema:~tawakalubino tepo ipuwalo malemale emalagidolo komote gibagiba hibima:~

✧ 23:39: Ohale 118:26 ✧ 24:2: Luk 19:44 ✧ 24:5: Mat 24:23-24; 1Yon 2:18 ✧ 24:9: Mat 10:22 ✧ 24:11: Mat 24:5,24; 1Yon 4:1

keda:hama:ne, ¹³ huiyatiya numa:la:, kebe lumagiti kodakodalo utiti kuitita:mo da:nuluhukumini, Godote ebena ka:ka: komula:mema:ne. ✱ ¹⁴ Ba:bema: Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komoeno Hido Tabo ebena okopa:te dopamo ba:moe hopo konomolo kolam-agimima:na: hiya:hiya: hopoeno tawakalubi hiliyonomate kulihoma:, ba:bene ba:moe hopoeno kuititi ba:bo kuluhukuma:ne.” ✱

*Talona Haba Kubahimidawoeno Komo
Mak 13:14-23; Luk 21:20-24*

¹⁵ Na Ma:tiyuti buka ka:lamiholedawatamo na:goemo, ama: ba:moe tabo Ya:suti da:goiya: hidamo niya:tawa.

Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Godokono ukui hawakalimidawa Da:niyolote dopamo da:goiya: ba:be komote hibilo kuluhukuma:ne, ba:bema: Godokono Genama kubahimidawate ba:be talona habalo la:nalo la:le ebe dumima, ✱ ¹⁶ ba:ba tetelo wadiyala Yudiya hoponapa:te hunuhunu hakamo nalahutihamena: ¹⁷ Iyo, genama panalo da:lutamene, ba:be lumagiti genama guamo a:kana:pa:gamene ebena ilina uwatema:, ✱ ¹⁸ ba:gala tumulu oko dowatitamene, ba:be lumagiti gala genamamo a:katoamene ebena atuino kaliko lawema:.

¹⁹ “Numa:la:, lamitulamitu ba:gala nono dikalamena ba:bi kame-nakamenatamo ba:be hegelate kubanomoma: keda:ma:ne! ²⁰ Ba:bema: wadiyala la: toetoholo Godoko na:toemehuya:la:, la:eno alahutiho komote gibagiba tetelo o okoha: talona hegela tetelo akuluhukala:, ²¹ mabu ba:ba tetelo kokonomo temetema:te hibilo kopikulima:na: Numa:la:, ba:moe hopo tupuimi mabuni tupuimiti ka:lo ba:ma teta:mo puluhuku, ba:bakobako temetema:te dopamo kapikuliya:ha:, ba:gala galane tetelo ba:bakobako temetema:te gala a:kapelama:mena:, iyo, iba:te kapiya tetenomolo kopikulima:na:. ✱ ²² Ba:moe komo ba: hibila, Godote ba:be tete gopowahimihino eta lumagiti ba:moe hopolo a:kemedenamene, huiyatiya ebete da:ka:lamiholiya: ba:bi tawakalubi malemalelelelele tete kogopowahimima:ne.

²³ “Ba:ba tetelo eta lumagiti la:tamo ba:ma ka:na da:goemene, ‘Numa:la:, Godokono Oemedawa Kelisote ba:malo bemedena!’ o, ‘Ebete ba:bolo bemedena!’ la: hibima: akamida:la:, ✱ ²⁴ mabu ha:da Kelisoma: eda:hapi ba:gala naeno mahilamo ha:da tabo olamagimipi, iba:te ikulihote hiya:hiya: hanohano komo kokonomo kododilima:na: Iyo, ibi ubila ba:bi ododili komamo Godote da:ka:lamiholiya: ba:bi tawakalubi hiya: gabamo komagatalema:. ✱ ²⁵ Numa:la:, ba:moi komate pikulihino nale la: dopamo kiyalamemata.

²⁶ “Ba:bema: iba:te la:tamo ba:ma ka:na da:ga:lamena:, ‘Numa:la:, Kelisote dito hopolo bemedena!’ la: ebamo akatolama:la:. Ba:gala iba:te da:kaga:lamena:, ‘Numa:la:, ebete eta lumagino genamalo awalelate ba:luta!’ la: hibima: akamida:la:. ✱ ²⁷ Hibila, hegelate da:la:wa:hiyamene ba:ba tetelo hegelate alomo hunu konomo ba:a:la:mina alote hapuni tupuimiti hapuamo dito kopetoma:ne, ba:bema: na Tawakalubino Naniwiti gala da:kapemo naeno pe komote ba: ba:ba

✱ **24:13:** Ma:t 10:22 ✱ **24:14:** Ma:t 28:19 ✱ **24:15:** Da:n 9:27; 11:31; 12:11 ✱ **24:17:** Luk 17:31 ✱ **24:21:** Da:n 12:1 ✱ **24:23:** Ma:t 24:5 ✱ **24:24:** Tutumu 13:1-3; 2Tes 2:8-9; Haw 13:13-14 ✱ **24:26:** Luk 17:23-24

ka:na kitanama:ne, iyo, hopo habanapi hiliyonomate naeno pe komo kumima:na: ✧

²⁸ “Ba:moe komo ba: hibila, abale ilinate kebolo ditana, wala:te alehola:go ba:bamo koguditama:na:.” ✧

Tawakalubino Naniwino Pe Tete
Mak 13:24-27; Luk 21:25-28

²⁹ “Ba:be ko temeteme tetete da:wibomene, ba:ba tetenomolo hegelate kuduma:ne ba:gala manomete a:ka:la:minamene, iyo, oloka:te alomone hopamo kopigudima:na: ba:gala alomoeno helohelo ilinate komidiwiholema:na:.” ✧ ³⁰ Ba:ba tetelo Tawakalubino Naniwino helo hawakalimino hanohano komote alomolo kuluhukuma:ne, ba:bene ba:moe hopoeno hiliyonomo hiya:hiya: tawakaluba:te ko tola:go kihimima:na:, mabu Tawakalubino Naniwiti alomo hununi ba pihitiga iba:te ebe ba:bo kumima:na:, ebete ebenu heloago ba:gala alo konomago kopema:ne. ✧ ³¹ Ba:bene ebenu nopodawate gebole ibulu ba mole, ebete Hunu Haboeno komo nopopi hiya:hiya: hopo hiliyonomamo kopoelamema:ne, Godote da:ka:lamiholiya: ba:bi tawakalubi ba:moe hopo hapuhapuni kopuwatema:.” ✧

Anahu Kehoeno Komo
Mak 13:28-31; Luk 21:29-33

³² “La: anahu kehoeno komone ba:moe eta komo hidamo niya:tawahala: Gedawoeno huha:te pikuliti uliuli paha da:mogolamemena:, ba:ba tetelo la: kiya:tawahama:nemata gogoeno tete ba: na:tatali, ³³ ba:bema: la:le ba:moi temeteme komo hiliyonomo dulamema, la: kiya:tawahama:nemata Tawakalubino Naniwino pe tete tatalila, ebe ba: gigihodo a:pa:gama: pe. ³⁴ Na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:moi hiliyonomo komate dopamo kopikulihoma:na:, galane ba:ma tete tawakaluba:te ba:bo koha:lahama:na:, ✧ ³⁵ iyo, ba:moe hopo ba:gala alomo iba:te kowiboma:na:, huiyatiya naeno tabote a:kawibamene, itana tetelo bitanamene.” ✧

Tawakalubino Naniwino Pe Tete Tawakaluba:te Iya:tawaha:
Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36

³⁶ “Numa:la:, tawakaluba:te ba:be Ko Hegeloeno tete iya:tawaha:, Hunu Haboeno nopopi ba:gala Godokono Gudu iba:te iya:tawaha:, Nabiwi Godote ha:kiya iya:tawala. ✧ ³⁷ Nowako tetelo kebako komote kuluhukuya:, Tawakalubino Naniwiti gala da:kapemene ba:ba tetelo atu komote kakuluhukuma:ne. ✧ ³⁸ Mabu beyate peheno iba:te ba:ba tetelo baa: nahata ba:gala helo gao beya koamo nihota, dubate kamenakamena uwateholeta ba:gala kamenakaminate dubu uwateholeta, iba:te ba:ba ka:na ba ewagelena Nowate ko boga:mo ba:bo opeguya:.” ³⁹ Ba:ba tetelo iba:te kiya:tawahanamiha: beya konomote odolote ibi hiliyonomo danakapulamemene, ba:bema: Tawakalubino Naniwiti gala da:kapemene ba:be tetete ba: ba:ba ka:na kitanama:ne. ✧ ⁴⁰ Ba:ba tetelo dubu netewate tumulu da:wapatitamena:, Tawakalubino Naniwiti pete eta ba pelawe eta ba:bo komiya:pama:ne, ⁴¹ ba:gala kame-nakamena netewate baa: da:lapahutamena:, ebete pete eta ba pelawe

✧ **24:27:** Ma:t 24:37-39 ✧ **24:28:** Luk 17:37 ✧ **24:29:** Ais 13:10; 34:4; Isi 32:7; Yow 2:10,31; 2Pit 3:10; Haw 6:12-13 ✧ **24:30:** Sek 12:10; Haw 1:7; Da:n 7:13 ✧ **24:31:** 1Kol 15:52; 1Tes 4:16 ✧ **24:34:** Ma:t 16:28 ✧ **24:35:** Ma:t 5:18 ✧ **24:36:** Oel 1:7; 1Tes 5:1-2 ✧ **24:37:** Tup Mabu 6:5-8 ✧ **24:39:** Tup Mabu 7:21-23

eta ba:bo komiya:pama:ne. ⁴² Ba:bema: la: uliholo nemedeniya:la:, mabu la: iya:tawaha: la:eno Kodawoeno pe tete. ✧ ⁴³ Ba:gala ba:moe eta komo na:kemalagidolala:. Genama namutudawate pilo lumagino pe tete diya:tawamene ebete ba:be du konomolo ba:ba teta:mo kulihonama:ne, mabu ebe ubihinola pilo dawate ebena genamamo popegama:. ✧ ⁴⁴ Ba:bema: la: atumu na:hidala:, mabu diyala, la: ulihoheno ba emedena Tawakalubino Naniwiti ba:bo da: pemene.”

Mulu Okodawa Ba:gala Daedae Okodawa Ibino Komo

Luk 12:41-48

⁴⁵ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Namutudawatamo da:papamiwatanako ba:be mulu okodawoeno komo keba ka:nala:ka?: Ba: hibila, namutudawate ebe lawete komo okopi ulamedawama: kihatema:ne, ba:ma ka:na ebete ibino baa: naha tetelo iba:tamo baa: kikalameholema:ne. ⁴⁶ Ba:bene ba:be muludawate oko hidamo ba owatina, ebena namutudawate pete ebena komo da:pumimini, ba:be okodawate koamo kokalakalama:ne. ⁴⁷ Na la:tamo hibi tabo begoemo, namutudawate ba:be mulu okodawoeno komoma: atumu ba pekalakala, ebete ebe ebena ilina hiliyonomo ulamedawama: kihatema:ne. ✧

⁴⁸ “Huiyatiya ba:be okodawate kuba ukui lawete ebena tepo ipuwalo ba:ma ka:na da:goemene, ‘Naeno namutudawate tete ga:ga:dopolo nemedena, tiyolo kapenaha:’ ⁴⁹ ba:ba tetelo ebete oko owatihino komo kuba ododilipa:go ebena namutudawoeno baa: koamo nahate helo gao beya ba:bo konihoma:na:, ba:bema: ebete daedaema: eda:te komo okopi alukuli ba:bo kotupuimima:ne. ⁵⁰ Ba:bene ba:be daedae okodawate ulihoheno ba emedena ebena namutudawoeno pe komo a:kiya:tawamene. Ba:ba tetelo namutudawate pete ⁵¹ daedae okodawa koamo panagalimihote ma:lapila netewa tawakaluba:go konoe-mema:ne ebena kuba huiya konelawema:, ba:be temeteme habalo iba:te lalo ba nikilame konomamo kihimima:na:.”

25

Ta:ni Bohelemelena Iya:tulame Uwi

¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Ba:be hegelalo Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komote ba:ma ka:na kitanama:ne. Eta dubuti uli kamena da:lawi, ba:ba tetelo ta:ni bohelemela:te ibino wuiki alo uwatete genamane nikuliti eba:go poko habamo tolamema: nelatimitiya:, ✧ ² ibi ipuwalo paibo bohelemela:te daedaema: eda:huya:, huiyatiya komo paibate hido ukuia:go tolamiya:. ³ Ba:ma ka:na daedae bohelemela:te ibino wuiki da:watui iba:te modobo beyago kawataha:, ⁴ huiyatiya hido ukuia:go da:tolami ba:bi bohelemela:te modobo beya iyapohote ibino wuiki ba:gala beya ba:bo watuya:.

⁵ “Da:duni dubuti poko habamo tiyolo kapuluhukuniha:, ba:bema: bohelemela:te tete ga:ga:lo nipo da:latimini iba:te ba: dito lahaniya:. ⁶ Iwa tetenomolo eta lumagiti na:goewatani, ‘Dubuti ba: na:pe! La: hiliyonomate eba:go alugama: na:pelama:la:!’

⁷ “Ba:ba tetelo ba:bi bohelemela:te mahila:halenate ibino wuiki pa:tihoma: ba ewagelena, ⁸ ba:bene paibo daedae bohelemela:te ibino

hido ukui mabuluba:tamo na:ga:laniya; ‘Wadiyala:ka: la:eno wuiki beya tata atamo ikaa:mehoe? Aeno wuikiti tatalila koha:lahama:na.’

⁹ “Huiyatiya hido ukui bohelemela:te iba:tamo na:ga:laniya; ‘Ao, ale la:tamo dikalamemena; a hiliyonomate modoboha:ma: keda:hama:nema:. Wadiyala la: tolamete kolowami genamalo beya na:niyapohala:.’ ¹⁰ Ba:bene daedae bohelemela:te beya oholema: da:tolameni, dubuti poko habamo ba:bo puluhukuni. Ba:ba tetelo paibo bohelemela:te dopamo hido ukuia:go da:latimini, iba:te eba:go poko genamamo nalehawaminanate genama namutudawate gigiho ba: dito pekalapilani.

¹¹ “Ba:bene komo paibo daedae bohelemela:te galane da:pelameni, iba:te gigiho tama:mo putitananate genama namutudawa ba:ma ka:na pega:lameniya; ‘Aeno Kodawa! Gigiho na:pa:hiya:midaa:ma:!’ ✧

¹² Huiyatiya ebete na:goeni, ‘Ao, na la:eno komo iya:tawaha:.’ ✧

¹³ Ba:bene Ya:suti kuititi tabo ba:ma ka:na goiya; “La: uliholo nemedenyala; mabu Tawakalubino Naniwino hegela ba:gala tete la: kiyatawahanaha:.” ✧

*Ko Dubuti Okopa:tamo Mani Dikalameholiya: Ba:be Iya:tulame Uwi
Luk 19:11-27*

¹⁴ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komote ba:ma ka:na kitanama:ne. Eta ko dubuti muhulu hopamo ba to ebene okopi ebetamo ka:lamiti, iba:te ebene ilina ba:gala mani hidamo kulamelemenama: hiya:hiya: ikalameholete ba:bo tuya: ¹⁵ Ba:ba tetelo ebete etatamo 5,000 mani bikamiya; ba:gala etatamo 2,000 mani, ba:gala etatamo 1,000 mani, ibino ukuia:go modobolo ba:ba ka:na ba: ikalamehole, ebete ibi ba: dito miya:paliya: ✧ ¹⁶ Ba:bene 5,000 mani da:lawiya: ba:be dubuti tonomo tote eta bisnisi oko ba nowati eta 5,000 mani ba:bo nododiya; ¹⁷ ba:gala 2,000 mani da:lawiya: ba:be dubuti atumu ba kanewagele eta 2,000 mani benododiya; ¹⁸ huiyatiya 1,000 mani da:lawiya: ba:be dubuti tote haka naligiti ebene namutudawoeno mani dito nawaminuya:.

¹⁹ “Komo gogo da:petohuya: ba:bi okopino namutudawate gala kapete iba:go kapimilo ibino mani kuititi ba:bo peka:lamiholelamiya:.

²⁰ Ba:bene 5,000 mani da:lawiya: ba:be dubuti pete 10,000 mani ba pehawakalimi na:pegoiya; ‘Namutudawa, numa:. Ama: 5,000 mani natamo ikanamiya:ta, huiyatiya naeno oko ipuwalo eta 5,000 mani gala da:kododimo, mola.’ ²¹ Ebene namutudawate ebetamo na:goiya; ‘Ehe! Ama: ba: hido okodawalata ba:gala hido tuputupudawalata! Ama: deha:poto komo hidamo ododia:ta, ba:bema: na huiyatiya ama: naeno komo koko komokomo ulamedawama: komidima:nemata. Ama: naeno kalakala poko habamo na:pa:pa:ga.’ ✧

²² “Ba:bene 2,000 mani da:lawiya: ba:be dubuti pete na:pegoiya; ‘Namutudawa, numa:. Ama: 2,000 mani natamo ikanamiya:ta, huiyatiya naeno oko ipuwalo eta 2,000 mani gala da:kododimo, mola.’

²³ Ebene namutudawate ebetamo na:goiya; ‘Ehe! Ama: ba: atumu hido okodawalata ba:gala hido tuputupudawalata! Ama: deha:poto komo hidamo ododia:ta, ba:bema: na huiyatiya ama: naeno komo koko

✧ 25:11: Luk 13:25-27 ✧ 25:12: Mat 7:23 ✧ 25:13: Mat 24:42 ✧ 25:15: Lom 12:6

✧ 25:21: Mat 24:45-47; Luk 16:10

komokomo ulamedawama: komidima:nemata. Ama: naeno kalakala poko habamo na:pa:pa:ga.’

²⁴ “Ba:bene kuititi dawate 1,000 mani da:lawiya:, ebete pete na:pegoiya:, ‘Namutudawa, na iya:tawala ama: tabo helonomo dubulata. Komopa:te ilina damihonaka ama: ba:bi ilina dito ba:petapihonakomena:ta, ba:gala iba:te kikipo ibino pala:mo da:haminahalenaka ama: noloho tetelo dito ba:puwatanakomena:ta ama:le ha:kiya konahama:.’ ²⁵ Ba:bema: ama: da:tuya:la, nale ama: tolemelo amia:no 1,000 mani haka ipuwamo dito nugumuiya:mo. Mola, ba:moe ba:bela. Amia:no ilina na:lawa:.’

²⁶ “Ebeno namutudawate huiyatiya ebetamo na:goiya:, ‘Ama: kubanomo buhama okodawalata! Ama: tabo ba:ma ka:na a:gaa:ta, komopa:te damihonaka nale ba:bi ilina dito ba:petapihonakomo, ba:gala iba:te kikipo da:haminahalenaka nale noloho tetelo dito ba:puwatanakomo. ²⁷ Ba:bema: mabu keka: ama: naeno mani baneka okopa:tamo kanikalamiya:ha:? Iba:te mani uwatete eta oko nowatitale kodopoma: beda:na:, ba:bene nale pete ama:le natamo atu mani huiyatiya nanekela:mo hunudopamo gala ba:kaikanameona:.’

²⁸ “Ba:bene ko dubuti ebeno hopopa:tamo na:goiya:, ‘La: ebeno 1,000 mani lawemete 10,000 mana:goeno dubutamo nikama:la:.’ ²⁹ Mabu kebe lumagigodolo hidohido ukui da:pola:na, etate ebetamo hiliyonomo hidohido komo ikamehote ebeno tepo ipuwa kotabuimima:ne, huiyatiya kebe lumagigodolo hidohido ukui pola:naheno, ebegodolo kebe kapiyakapiya komate da:pola:na etate ebegodone gala kakuwatemema:ne. * * ³⁰ Ba:bema: ba:moe buhama okodawa du ipuwamo dito na:na:da:nala:, ba:bolo ebete komopa:go lalo ba nikilame konomamo kihimima:na:.’”

Godote Hopo Habanapi Hiya:hiya: Da:pemiya:temene *

³¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Tawakalubino Naniwiti ebeno alo konomago ba:gala Hunu Haboeno nopopa:go da:pemene, ba:ba tetelo ebete ebeno Ko Gawadalagi emede bahilo kopilutama:ne tawakalubino komo kopanagilamelelamema: * ³² Ba:bene hiya:hiya: hopo tawakalubi hiliyonomate ebetamo da:pekapiyuimimina:, ba:ba tetelo ebete ibi hiliyonomo hiya:hiya: komiya:tema:ne, sipi-goegoe ulamedawate sipi ba:gala gautu hiya:hiya: keba ka:na ka:miya:tenako ba:ba ka:na, * ³³ ba:bene ebete sipi-goegoe ebeno tu hapuamo miya:tete gautu-goegoe ebeno pele hapuamo komiya:tema:ne.

³⁴ “Ba:ba tetelo Ko Gawadalagiti tu hapu tawakaluba:tamo ba:ma ka:na kogoema:ne, ‘Naeno Naniwiti hidohidopima: da:goena, la: ebeno Ko Gawadalagi habamo na:pa:la:hala: hidohido komokomo ba:bolo kopuwatema: Iyo, ebete hopo haba ododi tetelo la:tamo da:hiduimiya:, la: ba:moe uli haba na:pelawa:la:.’ ³⁵ Mabu na baa: kapete dunamenakui ba:ba tetelo la:le baa: natamo ikanamehonenakuimata, ba:gala na beya kapete dunamenakui la:le na beyamo owalubininakuimata. Nale kapeladawamo la:tamo duluhukunakuimo ba:ba tetelo la:le na kalakalago a:lawenenakuimata, * ³⁶ ba:gala pupulino ilinaha: tetelo dito da:lutanakuimo la:le kaliko a:pulinamenakuimata. Tawetawete dunamenakui ba:ba tetelo la:le na hidamo buiya:menanenakuimata,

* 25:29: Ma:t 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 * 25:29: Da:n 12:2; Yon 5:29 * 25:30: Ma:t 8:12; Luk 13:28 * 25:31: Ma:t 16:27; 19:28 * 25:32: Isi 34:17; Haw 20:11-13 * 25:35: Ais 58:7

ba:gala komo kubapa:te na du genamamo dihatenenakui la:le na unamema: ba:bamo a:pelamenakuimata.’

37 “Ba:ba tetelo tuputupupa:te huiya tabo Ko Gawadalagitamo koga:lama:na:, ‘Kodawa, keba tetelo ama: baa: kapete dumitiya:la, ale ama: umiti baa: ba:bo kikametiya:la? Ba:gala ale beya kebolo kikametiya:la? 38 Keba tetelo ama: kapeladawamo da:puluhukuya:la, ale ama: umiti kalakalago ba:bo ka:lawitiya:la? Ba:gala ale hido kaliko kebolo ka:pulimitiya:la? 39 Keba tetelo ama: tawetawete dumitiya:la ale owalubi ba:bo ka:pihatiya:ma:? Ba:gala komopa:te ama: du genamamo dihatitiya:la ale keba tetelo ama: umima: ba:bamo ka:pelamiya:ma:?’

40 “Ba:bene Ko Gawadalagiti iba:tamo kohuiyama:ne, ‘Ba:moi naeno ta:matapi nulama:la:. Na la:tamo hibi tabo begoemo, la:le ibi ipuwalo deha:potonomo lumagitamo ba:mako hido komo dododinamima, la: natamo ododinamimata.’ ✱

41 “Ba:bene ebete ohobigate pele hapupa:tamo ba:ma ka:na kogoema:ne, ‘Godote la:tamo kuba huiya ikalamema: goena, ba:bema: la: naeno holoholo hapuni na:tolama:la:! Ebete Saitanako ba:gala ebena nopopi mabuma: ha:gaha: koe ya:lo demaduya:, la: ba:be koe ipuwamo na:tolama:la:! ✱ 42 Mabu na baa: kapete dunamenakui la:le baa: natamo kikanamenakuiha:, ba:gala na beya kapete dunamenakui la:le beyamo kowalubininakuiha:. 43 Na kapeladawamo duluhukunakuimo, la:le na kalakalago kalawenenakuiha:, ba:gala na pupulino ilinaha: tetelo dito da:lutanakuimo la:le kaliko kapulinamenakuiha:. Tawetawete na dunamenakui ba:gala komo kubapa:te na du genamamo dihatenenakui, la:le na kapowalubininakuiha:.’

44 “Ba:ba tetelo iba:te huiya tabo ebetamo koga:lama:na:, ‘Kodawa, ama: baa: kapete o beya kapete keba tetelo kumititiya:la? Ba:gala ama: kapeladawamo o ilinaha:dawamo atamo keba tetelo ka:puluhukuya:la? Ba:gala ama: tawetawete dumitiya:la o komopa:te ama: du genamamo dihatitiya:la keba tetelola:ka:? Ale ama: ba:ba ka:na ewagelitalo kuminakuiha:!’

45 “Ebate huiyatiya iba:tamo kogoema:ne, ‘Na la:tamo hibi tabo begoemo, la:le naeno deha:potonomo lumagitamo ba:mako hido komo ododihino demedenamima, la:le natamo kododinamiha:.’ ”

46 Ba:bema: Ya:suti kuititi tabo ba:ma ka:na goiya:, “Ba: hibila, ba:bi kubapa:te wiboha: Temeteme Habamo ba tolame, huiyatiya tuputupupa:te wiboha: Ka:ka: Habamo kotolamema:na:.”

26

*Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:ga:luya:
Mak 14:1-2; Luk 22:1-2; Yon 11:45-53*

¹ Ba:bene Ya:suti ba:moi tabo hiliyonomo olamagi da:wibuya, ebete ebe ta:matapa:tamo na:goiya; ² “La: iya:tawahala Adaguila: Poko* tupuimima: netewa hegelate ba:nepola:na. Ba:ba tetelo Godote Tawakalubino Naniwi tawakalubino kokotamo kihatema:ne, ba:bene iba:te ebe kehamo pihomotete ba:bo kanakapumima:na.” ✧

³ Ba:be gogolo Kayapasiti Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: eda:nami. Ba:bema: ba:be ko dubu ba:gala ebena hopopi ba:gala Yu tawakalubino komo koko dubu, iba:te ebena genamamo pekapiyuimiti ⁴ tabo ba:bo ihatiya: Ya:suku kanakapumima:. Ba:bema: iba:te ebe diya lawema: gabo ba ohowadita ⁵ komopa:te huiyatiya na:ga:luya; “A Poko tetelo ebe a:kalawa:ma; mabu tawakaluba:te atamo maubahalelo ago alaholohodemena:.”

Betani Habanapi Kamenate Ya:sutamo Hido Nibo Ihi Da:haminamiya: Mak 14:3-9; Yon 12:1-8

⁶ Ba:bene Ya:suti Betani habalo eta dubu Saimonokono genamalo lutiya; ba:be dubu dopamo kuitikuita:goenola. ⁷ Ya:suti baa: ba nuta ba:ba tetelo kapiya kamenate pete, hido nibo ihi nakola kalila:mo tabuimi adahete Ya:sukunu watamo ba:bo pehaminamiya; ba:be ihi ilinoeno huiya konomola. ✧ ⁸ Ya:suku ta:matapa:te ba:be komo dumiya: iba:te maubahalete na:ga:luya; “Mabu keka: ebete huiya ko ilina gigilepalama: da:midi? ⁹ A ba:moe ihi kolowamima: na:nimiditale mani komo buwatena; ba:bene ba:bi mani awaepa:tamo dito bikalameholena:!”

¹⁰ Ya:suti ibino tabo ga:la iya:tawate huiyatiya iba:tamo na:goiya; “La:le ba:moe kamena badama: ka:kiyahamiutama? Ebete natamo hidonomo komo bododi. ¹¹ La: numa:la; awaepa:te tete ga:ga:nomolo la:go bemedehonamena; la:eno ubi tetelo ibi nowalubilinakuya:la; huiyatiya na emedena tetelo la:go a:kemedenamona, tete tatalila nale la: komiya:palema:nemata. ✧ ¹² Ba:bema: nale hoeha: tetelo ba:moe kamenate hido nibo ihi naeno apa:mo da:hamina; ba:be komodo ebete gabo bihiduimi naeno ape bobamo ihatema:. ¹³ Na la:tamo hibi tabo begoemo, tawakaluba:te hiya:hiya: hiliyonomo hopamo Godokono Hido Tabo datanakomona; iba:te ba:moe kamenate dododi ba:be komo emalagidololo ba:nolamagiminakomona:.”

Yudasiti Ya:suku Lawema: Nopo Da:tamotiya:

Mak 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴ Ba:bene Ya:sukunu ¹² ta:matapi ipuwalo Keliyotanapi Yudasiti Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:tamo tote, ¹⁵ na:negoiya; “Nale Ya:suku la:eno kokotamo dihatemo, la:le natamo bada huiya na:kikanameoma?” Ba:ba tetelo iba:te 30 siliba mani ba:bo ikamiya; ✧ ¹⁶ ba:bene ba:ba tetene tupuimiti ebete gabo bohowadiya:

* **26:2:** Ba:moe Adaguila: Pokoeno mabu ba: Moseseke tetelo tupuimiyaa. Ba:ba tetelo Isipiti Ko Gawadalagi Pa:lotte Yu tawakalubi hiliyonomo uwatete ibi ebena huiyaha: okopima: midiliya; ba:bema: ebete ubihinola ibi dito oelame ibino Ka:inane hopamo. Godote Pa:lokono wato kodakoda komo dumiya; ba:bema: eta dulu ebete ebena hoe nopodawa Isipiti hopamo na:poemeniya: hiliyonomo Isipitinapino dopo gugudi kopanakapulamenama. Ba:bene ba:be dulu hoe nopodawate Yu tawakalubino gugudi adaguila:lenate, huiyatiya Isipitinapino gugudinomona banakapulameniya. Ba:be hanohano komodo Yu tawakalubi hiliyonomate Isipiti hopone ba:bo ikuliniya; ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: iba:te hiliyonomo gogo ipuwalo Adaguila: Poko bododinakomona. ✧ **26:2:** Ikuli 12:1-27; Ma: 20:18 ✧ **26:7:** Luk 7:37-38 ✧ **26:11:** Tutumu 15:11 ✧ **26:15:** Sek 11:12; Yon 11:57

Ya:suku ibino kokotamo kihatema:.

*Ya:suti Ebe Ta:matapa:go Adaguila: Poko Da:naniya:
Mak 14:12-21; Luk 22:7-14,21-23; Yon 13:21-30*

¹⁷ Ba:bene tawakaluba:te Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko† naha da:tupui miya:, ba:be hegelalo Ya:suku ta:matapa:te ebetamo pelamete na:pega:luya:, “Ale Adaguila: Pokoeno naha ilina kebolo na:ka:hidu ilamema:, ale ama:go kapimilo konahama:?” ✧

¹⁸ Ya:suti iba:tamo na:huiyuya:, “La: netewapi ko habamo tote aeno eta hopodalagi da:numima, ba:be dubutamo ba:ma ka:na na:nega:luya:la:, ‘Iya:tulamedawate goe, naeno olalati komoeno uluhuku tete tatalila, Godokono ubila. Ba:bema: na ubila amia: no genamalo nale naeno ta:matapa:go Adaguila: Poko baa: kopenama:.’ ”

¹⁹ Ba:bene Ya:suti ibi keba ka:na ka:kiyalamiya:, ebe ta:matapa:te ba:ba ka:na nododiti Adaguila: Poko ilina ba:bo nihidu ilamiya:.

²⁰ Ba:bene ba:be dulu Ya:suti ebeno 12 ta:matapa:go baa: nahama: da:gagahidiniya:, ²¹ ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, la: ipuwalo etate na anakapunamepi kowalubilima:ne na lawenema:.”

²² Iba:te tepo menemenenomoma: ba eda:hana Ya:sutamomo etate goenaku:, etate goenaku:, “Kodawa, nalela:ka:?”

²³ Ebete iba:tamo na:huiyaniya:, “Baa: kalila:mo pote nago kokoto ka:ma: daduti, ba:be ba:be lumagila. Ebete na anakapunamepino kokotamo kihatenema:ne. ✧ ²⁴ Ba: hibila, Tawakalubino Naniwiti hoea:mo ba: na:to, Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana, huiyatiya kebe lumagiti ebe anakapumipa:tamo dikalamemene, ba:be lumagiti kuba huiya konomo kolawema:ne. Ba:moe ba:be mabuma: ba:be dubu ebeno menokote ebe alahimiha:ma: eda: ba: wadiyala!”

²⁵ Ba:bene Yudasiko, ebete dopamo Yu watowatopa:go nopo da:tamotiya: Ya:suku lawema:, ebete na:goeniya:, “Iya:tulamedawa, nalela:ka:?”

Ya:suti na:huiyaniya:, “Ama: ba: a:gaa:ta.”

*Ya:suku Emalagidolo Baa: Naha Komoeno Tupuimi Mabu
Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Kol 11:23-25*

²⁶ Ba:bene iba:te baa: ba nahana, Ya:suti baa: lawenate Godotamo kalakala tabo goenate ba:bo wakamihoniya:, ba:bema: ebete ebe ta:matapa:tamo ba ikalamena na:goeniya:, “La: uwatete na:nahala:, ba:moe ba: naeno apela.”

²⁷ Ba:bene ebete kalili kalawenate, Godotamo kalakala tabo goenate iba:tamo ba ikalamena na:goeniya:, “La: hiliyonomo na:nihala:, ²⁸ mabu Godote tawakaluba:go komiloma: nopo da:tamotiya:, ba:moe naeno hawiti ba:be nopo bekodakoduimina, iyo, ba:moe hawiti komo hiliyonomo tawakalubino kuba egebolelamema: koka:ka:la:ma:ne. ✧ ²⁹ Nale la: begoelamemata, na ba:ma tetelo ba:moe gao beya gala a:kana:mo,

† **26:17:** Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko ba: Yu tawakalubino eta pokola. Adaguila: Poko da:wibomene, eta hegelalo ba:moe eta poko tupuimiti iba:te sa:bani hegela tetelo bododina:komena:. Ba:moe pokoeno ipuwa ba:ma ka:nala. Yu tawakaluba:te Isipiti hopone Godokono heloamo dikuliniya:, ba:be dulu ibino palawa baa: ododilinate hidamo okalehonaheno iba:te gahugahulu ba:bo tolameniya:. Mabu ba:bi baa:te hunamo mahila:hama: tetehenola, ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: Yu tawakaluba:te ba:moe poko bododinakomena:. ✧ **26:17:** Ikuli 12:14-20 ✧ **26:23:** Ohale 41:9 ✧ **26:28:** Ikuli 24:8; Yel 31:31-34; Sek 9:11; 1Kol 10:16

huiyatiya naeno Nabiwiti Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be habalo na uli gao beya galane tetelo la:go koninihoma:nema:.”

³⁰ Ba:bene iba:te Godoko adikumino ohale alapihonate, Olibi Kehakeha Hunu Hakamo kotolamenama: genamane ba: dito ikuliniya: ✱

Ya:suti Pitako Da:kiyameniya; Ama:le Na Iya:tawaha:ma: Kogoema:na:ta

Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Yon 13:36-38

³¹ Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goeniya; “Ka:lo dulu la: hiliyonomate na komiya:panema:nemata, mabu Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana, ‘Godote sipi-goegoe ulamedawa danakapumimini, ba:ba tetelo ebena kapiyuimi sipi-goegoa:te hiya:hiya: kalahutihoma:na:.’ ✱ ³² Huiyatiya Godote na hoene gala da:kadipanatenemene, na Ga:lili hopamo dopamo kotoma:nemo. La:le na ba:bolo kopunamema:nemata.” ✱

³³ Ba:bene Pitate Ya:sutamo na:goeniya; “Ibi hiliyonomate hoe tolemelo ama: miya:pate dalahutihomena; huiyatiya nale ama: a:kamiya:pamata!”

³⁴ Ya:suti ebena tabo ba huiyana na:goeniya; “Na ama:tamo hibi tabo begoemo, ka:lo dulu kakabate goehoheno, ama: netewa-kapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.” ✱

³⁵ Pitate ebetamo gala na:kagoeniya; “Na ama:go da:nehoemo, nale ama: iya:tawaha:ma: a:kagaa:mo!” Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapi hiliyonomate ba: atu tabo bekaga:laniya.

Ya:suti Getasemanilo Godotamo Da:toetoeniya:

Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

³⁶ Ba:bene Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi iba:te ko habane ikulinate eta tatali hopamo tolameniya; ba:be hopoeni mahilo Getasemanila. Ya:suti ba:bolo iba:tamo na:negoeniya; “La: ba:malo na:pola:nala: Na ba:moe tatalia:mo tomo Godotamo toetoe tabo konolamagima:.”

³⁷ Ba:ba tetelo ebete Sebedikono gugudi Ya:imesiko ba:gala Yoneko, ibi netewapi ba:gala Pitako baleta, toetoe baha:mo magatalenate, ba:bene tepo menemene komo ba:gala ukui temeteme komo ebetamo konomamo ba:bo pelameniya: ³⁸ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goeniya; “Na tepo temeteme konomamo iya:tawanamo, ba:mako tepo temeteme na anakapuname huiyala. La: ba:malo nago uliholo na:pola:nala:.” ✱

³⁹ Ba:bene ebete nanekela:mo tonate, ebena holoholo hakamo nihatenate Godotamo ba:ma ka:na netoetoeniya; “Naeno Nabiwi, ama: modoboma: da:goemena; ba:moe temeteme kalili nagodone na:lawa: Huiyatiya naeno ubiha; ama: ha:kiya amia:no ubila nododa:.”

⁴⁰ Ba:bene ebete ta:matapa:tamo da:peniya: lahanalo pulamenate Pitatamo na:pegoeniya; “Mabu keka: la:le nago tete nanekelelo uliho modoboha:ma: deda:hanama?” ⁴¹ Ba:ba tetelo Ya:suti ibi na:goelameniya; “Godotamo uliholo na:toetoehonala; mabu la:le Saitanakono kuba gabamo emogabuimi komamo gudidimata. La:eno tepo ipuwalo hido komo ododima: ubila, huiyatiya la:godolo ododi helo puliyala.”

⁴² Ya:suti eta tetelo gala katonate Godotamo ba:ma ka:na kane-toetoeniya; “Naeno Nabiwi, ba:moe temeteme kalili ama: nagodone

✱ 26:30: Luk 22:39; Yon 18:1 ✱ 26:31: Yon 16:32; Sek 13:7 ✱ 26:32: Ma:t 28:7,16 ✱ 26:34: Ma:t 26:69-75 ✱ 26:38: Yon 12:27

lawema: gabote itanaheno wadiyala, amia:no ubi ditanamene na kon-ima:nemo.” ⁴³ Ba:bene ebete ebe ta:matapa:tamo da:kapeniya: lahanalo kapulameniya:, mabu ibino baiditi menemenema: eda:halameniya:.

⁴⁴ Ba:bene Ya:suti netewa-kapiya tetelo ibi gala kamiya:palenate, dopamo ebete toetoe tabo keba ka:na ka:nolamaginiya: ebete Godotamo ba: atumu kanolamaginiya:. ⁴⁵ Ba:ba tetelo ebete ebe ta:matapa:tamo da:kapeniya: iba:tamo na:pegoeniya:, “La: hawela amiholo gala badama: ka:kalahonama? Numa:la:, tete ba: a:pe, kubapa:te Tawakalubino Naniwi ibino kokotamo ba: na:lawa:. ⁴⁶ Iyo, la: na:pakaminala:, a ba: na:tolamema:. Numa:la:, na anakapunamepino kokotamo ihatenedawate ba: na:pe!” ✧

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:laweniya:

Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Yon 18:3-12

⁴⁷ Ya:suti ba:be tabo ba goena Yudasiti ba:bo peniya:, Ya:sukunu 12 ta:matapi ipuwalo ebe ba: etala. Ba:bene eba:go komo dubu hiliyonomate ibino alaholoho gili ba:gala kukago pelameniya:, ba:bi dubu ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Yunapino komo koko dubu, iba:te da:poelameniya: ba:bi dubula. ⁴⁸ Ba: hibila, Yudasiti ibi ya:lo ba:ma ka:na goelameniya:, “Nale daboetehomo, ba:be ba:be lumagila. La: ebe tiyonomo na:lawiya:la:.”

⁴⁹ Ba:bene Yudasiti penate, Ya:sutamo tonomo tonate ebe na:negoemeniya:, “Iya:tulamedawa, nolata!” Ba:ba tetenomolo ebete ebe ba:bo aboetehoniya:.

⁵⁰ Ya:suti ebetamo na:goeniya:, “Naeno hopodalagi, ama: bada komo ododima: da:pa:, nododa:,” ba:bene komo dubate Ya:sutamo pelamenate ibino kokotamo ebe kodakodanomolo ba:bo laweniya:. ⁵¹ Ba:bene Ya:suku ta:matapi ipuwalo eta dubuti ebenu alaholo gili magubutinate, Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawoeno genama okodawa anagaliminate galo hapu ba:bo mapitamidameniya:.

✧ ⁵² Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goeniya:, “Amia:no gili gala na:kahula:, mabu gila:mo dalaholohona galane komopa:te ibi atumu gila:mo kanakapulamema:na:. ✧ ⁵³ Ama: iya:tawala:ka:, nale ubi ihatete Godoko da:kiyamemo, ba:ba tetelo na kowalubinima: ebete ebenu 12 taosene alaholoho nopopi kopoelamema:ne? ⁵⁴ Huiyatiya nale ba:ba ka:na dewagelemo, Godote dopamo ebenu Bukamo da:miya:tiya: ba:bi hibi komate keba ka:na na:kikulimina:? Buka tabote hibilo goena ba:moi komate natamo nikula:mena:!”

⁵⁵ Ba:ba tetelo Ya:suti komo dubu hiliyonomatamo na:goeniya:, “Na pilo lumagila:ka:, o na alaholodawala:ka:? Mabu keka: la:le alaholoho gila:go ba:gala kukago na lawenema: da:pelamema? Na komo hegelalo Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba pemedede tawakalubi diya:tulamenatimo, la:le na ba:bolo kalaweneha:, ✧ ⁵⁶ huiyatiya ba:moi hiliyonomo komate ba: ikuliha, Godokono ukui hawakalimipa:te ebenu Bukamo dopamo da:miya:tiya: ba:bi tabo komate hibima: keda:hama:.”

Ba:ba tetelo ebe ta:matapi hiliyonomate ebe miya:panate dito alahutihoniya:.

Yunapi Ka:nisolo Dubate† Ya:sukunu Komo Danagiya:midameniya:

Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Yon 18:13-14,19-24

⁵⁷ Ba:ba tetelo Ya:suku da:laweniya: ba:bi dubate ebe Kayapasikono genamamo magataniya:, Kayapasiko ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawala. Iba:te Ya:suku ba:be genamamo magatanaheno dopamo Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala komo koko dubu iba:te pelamenate ba:bo pekapiyaniya:. ⁵⁸ Ba:ba tetelo Pitate Ya:suku muhuludopone ba ta:matana, ebete Hununomo Watodawoeno genama kala ipuwamo na:pa:ganate lawamepa:go ba:bo nilutiya:. Ebe ubila kebe komote Ya:sutamo duluhukumini ba:be komo ebene baida:mo kuminama:. ⁵⁹ Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo Ka:nisolo dubu hiliyonomate ha:da tabo ga:lapi boholeniya:, Ya:sukunu kuba oholemenate ebe kanakapumima:. ⁶⁰ Ba:bema: hiliyonomo tabo ga:lapa:te ebene komoma: ha:da bamihohoniya: huiyatiya ibino tabo ga:la ipuwalo Ka:nisolo dubate Ya:sukunu hoe mabuma: eta kuba kuminiya:ha:. Ba:bene kuititi hapuamo netewapa:te badi puluhukunate ⁶¹ ulihopa:tamo na:pega:laniya:, “Ba:moe dubuti ba:ma ka:na goi, ‘Naeno helo modobola Godoko Adikumino Genama anabulimiti netewa-kapiya hegelalo gala kaketema:nemo.’” ✱

⁶² Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate mahiganate Ya:sutamo na:goeniya:, “Ama: tabo goeha:ma: badama: kedeona? Ba:moi dubate ama: mabuma: da:ga:lana keba ka:nala:ka:?” ⁶³ Ya:suti tabo goeheno Hununomo Watodawate ebetamo gala na:kagoeniya:, “Nale ama: Ka:ka: Godokono mahilamo na:goememata, ama: a na:kiyaa:ma:, ama: ba: Godokono Gudu Kelisotela:ka:?” ✱

⁶⁴ Ya:suti ebetamo na:huiyaniya:, “Ama: ba: a:gaa:ta. Nale la: begoelamemata, hibila, la:le na Tawakalubino Naniwi aeno Helodawa Godokono tu hapulu lutalo kunamema:nemata, iyo, galane na Hunu Habane hawai ipuwado kopehawakalama:nemo!” ✱

⁶⁵ Ba:bema: Hununomo Watodawate ba:be tabo ulinate, ebene konomo mauba komo kohawakaliminama: ebete da:puliniya: ba:be atui no ga:ga: kaliko anagiya:midalenate na:goeniya:, “A ba:moe dubuino kuba kiya:tawahama: eta tabo goedawa a ubihinola! Ebete ha:kiya kubanomo tabo da:goe la: ba: ulihomata, mabu ebete na:goe, ‘Na ba:gala Godoko, a ba: kapiyala!’” ✱ ⁶⁶ Ba:bema: la:eno ubi keba ka:nala:ka: ebene komoma:?”

Ka:nisolo dubate huiya tabo na:ga:laniya:, “Wadiyala ebete na:haa:mene!” ✱ ⁶⁷ Ba:bene komo iba:te ebene holoholamo kowe mehoholenate, ba:gala komopa:te kokotamo ebe tatakolo ba anagalimihona ✱ ⁶⁸ na:ga:laniya:, “Ama: Godokono ukui hawakalimidawa Kelisoma: hibilo deda:na, a na:kiyaa:ma: ama: puya:te kanagalimihotana!”

Pitate Ya:suku Iya:tawaha:ma: Da:goeniya:

Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Yon 18:15-18,25-27

† **26:56:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suku tetelo komo Yu tawakalubino watowatopi dubu ba:moe ba:bi Ka:nisolo dubula. Ba:bi watowatopa:te Yu tawakalubino hiya:hiya: komo ba anagilamelelame kubapa:tamo ibino huiya ba:bo ikalame-nakuya:, huiyatiya ba:bi Ka:nisolo dubagodolo helo kitanamiha: lumagi hoea:mo oemema:
✱ **26:61:** Yon 2:19-21 ✱ **26:63:** Ais 53:7; Ma:t 27:12 ✱ **26:64:** Ohale 110:1; Da:n 7:13; Ma:t 24:30 ✱ **26:65:** Ma:t 9:3; Yon 10:33 ✱ **26:66:** Hawi 24:16; Yon 19:7 ✱ **26:67:** Ais 50:6; 53:5

⁶⁹ Ba:ba tetelo Pitate ba:be genamoeno kala ipuwalo ba luta, oko bohelete ebetamo penate ebe na:pikiyameniya; “Ama: ba: atumu ba:moe Ga:lili hoponapi Ya:sukuba: pata:nama:ta!”

⁷⁰ Pitate ibi hiliyonomoeno holoholo hapulu na:goeniya; “Ao, ama:le da:goena ba:be tabo na iya:tawaha:” ⁷¹ Ba:bene ebete kala imi gigi-hamo da:toniya; ba:ba tetelo eta oko bohelete ebe uminate, ba:bolo da:pola:nuya: ba:bi tawakalubi na:kapekiyalameniya; “Ba:moe dubuti Nasaletenapi Ya:sukuba: pata:nami!”

⁷² Huiyatiya Pitate ba: atu tabo bekagoeniya: ba:ma ka:na, “Na Godokono mahilamo goemo, na ba:be dubu iya:tawaha:!”

⁷³ Ba:bene ba:bolo da:pola:nuya: iba:te tete nanekelelo pola:natepanate Pitatamo pelamenate ebe gala na:kapikiyameniya; “Hibila! Ama: ba: Ya:sukunu eta lumagilata, mabu amia:no tabo olamagi komote ba:moe komo behawakalimina, ama: ba: Ga:lili hopodawa etama: eda:nata.”

⁷⁴ Huiyatiya Pitate na:goeniya; “Godokono dopo hapulu utiti na:goemo, nale hibi tabo goeheno ebete na kanagalinamema:ne! Nale ba:be dubu iya:tawaha:!”

Ba:bene ba:ba tetenomolo kakabate da:goehoniya; ⁷⁵ Ya:suti ebetamo dopamo kebe tabo ka:goeniya; Pitate ba:be tabo ba:bo emalagidoloniya; “Kakabate goehoheno ama:le netewa-kapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.” Ba:bene Pitate gobogobamo tonate konomo tepo temetema:go ibulunomo ba:bo nihiniya: ✧

27

Yunapino Watowatopa:te Ya:suku Paeletetamo* Da:magatuya:

Mak 15:1; Luk 23:1-2; Yon 18:28-32

¹ Hegelate da:powalohuya: Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo kokopi, ibi hiliyonomate Ya:suku anakapumima: tabo bega:lutiya;. ² Ba:bene iba:te Ya:suku hala:mo matuhumihote Paeletetamo ba:bo magatuya; ebe ba: Lomanapa:te Yudiya hopamo da:poemiya: ba:be kapela Ko Gawadalagila.

Yudasiti Ha:kiya Ebe Danakapumiya:

Oel 1:18-19

³ Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te Ya:suku anakapumima: nopo hibernomolo da:tamotiya; Yudasiti ba:be komo uliya; ebe ba: Ya:suku ibino kokotamo dihatiya: ba:be lumagila. Ba:bema: ebete du tetelo kebe kuba komo kododiniya: ba:be mabuma: tepo temeteme konomoma: eda:lo, ebete 30 siliba mani Yu watowatopa:tamo kawadahete na:pegoiya; ⁴ “Na kuba ododinimo. Na tuputupunomo lumagi la:eno kokotamo ihatenimo.”

Ba:bene watowatopa:te ebena tabo ba huiya na:ga:luya; “Ebe aeno komoha; ama: ha:kiya amia:no komola.”

⁵ Ba:ba tetelo Yudasiti ba:bi mani Godoko Adikumino Hiya: Genama guamo ba:bo nemela:midaliya; ba:bene ebete tote ebena kokoba:mo hale nema:homete ebe ha:kiya ebe ba:bo nanakapumiya;. ✧

✧ **26:75:** Ma:t 26:34 * **27::** Ya:suku tetelo Loma tawakaluba:te Paeleteko bepoemiya: Yunapino Yudiya hopamo, ebete ibino kapela Ko Gawadalagima: kopeda:nama; ba:bene ba:be hopolo Paeleteko kapiyagodolo helo nitanami lumagi hoea:mo oemema: ✧ **27:5:** Oel 1:18-19; Ma:t 26:14-15

6 Ba:bema: Yu watowatopa:te ba:bi mani ba uwatehole iba:te ba:ma ka:na ga:luya;, “Tutumu tabote talona bihatea:mena ale ba:moe mani Godokono mana:go kapiyuimima;, mabu ba:moe mani ba: lumagi anakapumi manila.” 7 Ba:bene iba:te tabo ba:ma ka:na ihatiya;, “Wadiyala a ba:moe mana:mo Kalili Ododilidawoeno Haka kolawema:nema;, ba:bene kapela tawakaluba:te Yelusalema ko habalo da:peha:lanakomena;, ale ibi ba:moe hakamo ba:miya:tenakoma:.” 8 Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku tawakaluba:te ba:be haka Hawi Huiya Hakama: ka:mina;, mabu dopamo iba:te ba:be mana:mo lumagi anakapumiti ebena hawi hakamo ba:bo ka:ka:liya:.

9-10 Ya:lo tetelo Godokono ukui hawakalimidawa Yelemayate tabo ba:ma ka:na goiya;, “Isalaela tawakaluba:te 30 siliba mani uwatete na:ga:luya;, ‘Ba:moe ba: Godokono okodawoeno huiyala.’ Ba:bema: Kodawa Godote na Yelemayako keba ka:na ka:kiyanami, tawakaluba:te ba:bi mana:mo kebe komo na:kododimina;, iba:te hibilo ba: ba:ka ka:na ododiya;, iyo, iba:te ba:be mana:mo Kalili Ododilidawoeno Haka belawiya:.” Ba:bema: ba:moe komo ba: hibila, Ya:suku tetelo Yu watowatopa:te ba:be haka mana:mo da:lawiya;, ba:ba tetelo Godote Yelemayako ipuwado dopamo da:goiya: ba:be tabote hihinomoma: ba:bo ediya:.

Paeletete Ya:sukunu Komoma: Ebe Dalatediya:

Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Yon 18:33-38

11 Ba:bene Ya:suti kapela Ko Gawadalagi Paeletekono holoholo hapulu ba la:na, ebete ebe ba:bo alatediya;, “Ama: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila:ka:?”

Ya:suti na:goiya;, “Ama: ba: a:gaa:ta.” 12 Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo koko dubu, iba:te Ya:sukunu komoma: na:ga:lutiya: ebete hiya:hiya: kuba bododilinami. Ba:ba tetelo Ya:suti huiyatiya tabo kagoiya:ha:.

13 Ba:bene Paeletete ebetamo na:goiya;, “Iba:te na:ga:lita ama: hiliyonomo koko kuba bododilia:ta. Ibino tabo ga:la na:kuliuta?”

14 Huiyatiya Ya:suti eta tabo deha:poto kapiya kagoiya:ha;, ba:bema: kapela Ko Gawadalagiti konomamo hanohanuya:.

Paeletete Ya:suku Hoea:mo Doemiya:

Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Yon 19:1-16

15 Ba:ba tete tawakalubino komo ba:ma ka:nala, hiliyonomo gogo ipuwalo Yunapino Adaguila: Poko tetelo ibi hiliyonomate du genamalo kapiya lumagi mahilamo da:ka:minakui, kapela Ko Gawadalagi Paeletete ba:be lumagi ebena kuba huiyane dito oemenakui. 16 Ba:ba tetelo eta lumagiti du genamalo nemedenami, ebena mahilo Balabasitila ba:gala ebete kebe koko kuba dododiliya: tawakaluba:te iya:tawahala. 17 Ba:bema: tawakaluba:te Paeletetamo da:pekapiyuya: ebete ibi na:goelamiya;, “La: ubila:ka: nale Balabasiko ebena kuba huiyane dito oeme? O la: ubila:ka: Ya:suku, komopa:te ebe Kelisoma: da:ka:mina:?” 18 Paeletete ba:moe tabo begoiya: mabu ebete iya:tawuya: Yunapi ipuwalo komo ibi hiliyonomate Ya:sutamo na:kalakalahutiya:;

ba:gala ibino watowatopa:te ba:be mabuma: ebetamo maubahate ebe ba: dito magahiya:, iba:godolo hibi komo puliyala, kitanuya:ha: ✱

¹⁹ Ba:ba tetelo Paeletete tabo anagiya:mida habalo ba luta, ebenu kamenate ebetamo tabo ba poeme na:pegoiya:, “Ama: ba:moe tuputupunomo dubutamo eta komo akododa:la:, mabu na ka:lo dulu ebe mabuma: hiyolo temeteme konomo a:lawenakamo.”

²⁰ Huiyatiya Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo koko dubu, iba:te tabo ga:la ipuwalo komo hiliyonomo tawakaluba:tamo helo bikalamiya:, iba:te Paeleteko koga:lamema: ebete Balabasiko ka:ka:mo dito oemete huiyatiya Ya:suku kanaka-pumima:. ²¹ Ba:bene kapela Ko Gawadalagiti iba:tamo gala na:kagoiya:, “Ba:moi netewapi ipuwalo nale poko dito na:koememo?”

Iba:te ebetamo na:huiyuya:, “Balabasiko dito noema:!”

²² Paeletete iba:tamo na:goiya:, “Ba:moe Ya:su komopa:te ebe Keli-soma: da:ga:lana, nale ebe keba ka:na na:kamitimo?”

Ibi hiliyonomate na:ga:luya:, “Keha pihigamo pihomotete, ikoko nalukulima:!”

²³ Ba:bene Paeletete na:goiya:, “Bada mabuma:? Ebete bada kuba kododi?”

Huiyatiya iba:te konomamo ga:ga:lo gala na:kaga:luya:, “Keha pihigamo na:pihomota:!”

²⁴ Ba:ba tetelo Paeletete iya:tawuya: iba:te ebenu tabo kalawitiya:ha: huiyatiya alaholoho komote uluhukutiya:. Ba:be mabuma: ebete beya lawete hiliyonomo tawakalubino holoholo hapulu kokoto ba ukulaha na:goiya:, “Ba:moe tuputupudawoeno hawi ka:ka:la: komote naeno kubama: a:keda:mene, ba: la:eno kubala!” ✱

²⁵ Hiliyonomo tawakaluba:te huiyatiya na:ga:luya:, “Wadiyala! Ebenu hawi ka:ka:la: mabuma:, a ba:gala aeno guguda:go ba:be kuba huiya kolawema:nema:!” ✱

²⁶ Ba:bema: Paeletete Balabasiko du genamane ba: dito oemiya:, ba:gala ebete alaholohopi na:goelamiya: iba:te Ya:suku giya:pa:pa:mo ka:na:miga:tima:. Ba:bene ba:be komo da:wibuya: ebete Ya:suku alaholohopa:tamo dito ikalamiya:, iba:te ebe keha pihigamo pihomotete ikoko kalukulimima:.

Alaholohopi Dubate Ya:suku Da:walititiya:

Mak 15:16-20; Yon 19:2-3

²⁷ Ba:ba tetelo Paeletekono alaholohopi dubate Ya:suku Loma gabomanino ko genama guamo magatate ibino alaholohopino kapiyuimi dubu hiliyonomate iba:go ba:bo nekapiyuya:. ²⁸ Iba:te Ya:suku ba waliti ebenu kalikonomo pekanamete huiyatiya huiya konomo hawihawi kaliko ebetamo ba:bo pulimiya:. ✱ ²⁹ Ba:bene iba:te olagoeno tupina nelawete anagogobeya:midahalo a:dete Ya:sukunu watamo dito pulimiya:, ba:gala iba:te kuku ebenu tu hapu kokotamo ihatemiya:, ko gawadalagino helo hawakalimino kuku keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na. Ba:ba tetelo iba:te ebetamo iya:da:milo ibino pupamo ahiditi ebetamo ba papamila:ha na:ga:luya:, “A:iye! Yu tawakalubino Ko Gawadalagi, ama: nolata!” ³⁰ ba:bene iba:te ebetamo kowe mehohote, ebenu kuku lawemetete watolo ba:bo anagalimihuya:. ✱ ³¹ Iba:te ebe waliti da:wibuya:, hawihawi kaliko ebenu apene pekanamete ebenu

✱ 27:18: Yon 11:47-48; 12:19 ✱ 27:24: Tutumu 21:6-9 ✱ 27:25: Oel 5:28 ✱ 27:28: Luk 23:11 ✱ 27:30: Ais 50:6

kalikonomo gala dito kapulimiya:, ba:bene iba:te ebe hoe habamo na:magatuya: keha pihigamo ebe konepihomotema:.

Alaholohopa:te Ya:suku Keha Pihigamo Da:pihomotiya:

Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Yon 19:17-27

³² Iba:te ko habane ba tolamita alaholohopa:te eta Sailiniya habanapi dubu Saimonoko numiti ba:bo nelawiya: Ya:sukunu keha pihiga ka-gatamema:. ³³ Ba:bene iba:te Gologota hakamo nikuliya:, ba:be hakoeno mahilo ipuwa ba: 'Wato Gohala.' ³⁴ Ba:bolo iba:te helo gao beya ba:gala temeteme uliha: kaka mulamula kapiyuilamete Ya:sutamo dikamiya:, ebete nanekela:mo totoma:namidate ba: dito miya:puya:. ✧

³⁵ Ba:ba tetelo alaholohopa:te ebe kehamo pihomotete ikoko ba:bo alukulimiya:, ba:bene iba:te ebenu kaliko hiya:hiya: alabahamema: nakola hegehege iya:hekeholo iya:da:mi komo ododiti, ✧ ³⁶ hakalo gagahiditi ebe ba:bo umitiya:.

³⁷ Ba:ba tetelo iba:te Ya:sukunu wato hunamo ebenu hoe mabu hawakalimima: tabo ba:ma ka:na miya:tiya:, "Ba:moe Ya:suku ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila," ³⁸ ba:gala iba:te pilo dubu netewa Ya:sukuba: hiya:hiya: kehamo akapihomolateliya:, eta tu hapuamo, eta pele hapuamo. ✧

³⁹ Ba:bene puya:te ba:be gabodo da:petolamitiya: iba:te Ya:suku iduduputimilo niya:da:titiya:, iyo, iba:te ibino wato wadegelatelelo ✧ ⁴⁰ na:ga:lutiya:, "A:iye! Ama: Godokono Genama anabulimiti netewakapiya hegelalo gala etema: da:goi, ama: ba:be lumagilata! Ama: ha:kiya amia:no ka:ka: na:mula:! Ama: Godokono hibi Guduma: deda:na, ama: keha pihiga hununi na:pihitiga!" ✧

⁴¹ Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu, iba:te Ya:suku atumu iya:da:telo na:kaga:lutiya:, ⁴² "Ya:suti komo tawakalubino olalati komo bemula:lelamenakui, huiyatiya ebe ha:kiya ebenu ka:ka: mula: wadiyaha:! Ebete Isalaela tawakalubino hibi Ko Gawadalagima: deda:na, wadiyala ebete keha pihiga hununi hopamo na:pihitigana, iyo, ale ba:be komo umiti ebe hibima: ba:bo komidima:nema:! ⁴³ Ebete na:goenako, 'Na Godoko hibima: na:midinamo, ba:gala na ba: ebenu Gudula!' ba:bema: Godote ebetamo na:kalakalatale, ebete ebenu ka:ka: ba:mula:mena:!" ✧

⁴⁴ Ba:ba tetelo eba:go da:pihomolateliya:, ba:bi pilo dubu netewapa:te atumu Ya:suku iduduputimilo kuba tabo bekaga:lutiya:.

Ya:suti Da:hoeniya:

Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Yon 19:28-30

⁴⁵ Ba:bene hegelate tuli teta:mo dutiya: hopo konomote ba:bo duya:. Ba:ba tetelo du komote hegeloeno alo ba mula:, hegelate a:hiwate nanekela:mo a:nihitigatepaniya:, hegela tuli tetene tupuimiti 3 koloko teta:mo. ⁴⁶ Ba:bene Ya:suti Yu tawakalubino tabamo ibulunomamo na:goeniya:, "Eli, Eli, lama sabakatani?" ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:na itana, "Naeno Godo, naeno Godo, na ama:le badama: ka:miya:pana:wa?" ✧

✧ 27:34: Ohale 69:21 ✧ 27:35: Ohale 22:18 ✧ 27:38: Ais 53:12 ✧ 27:39: Ohale 22:7; 109:25 ✧ 27:40: Mat 26:61; Yon 2:19 ✧ 27:43: Ohale 22:8 ✧ 27:46: Ohale 22:1

⁴⁷ Komo ba:bolo da:pola:nuya: iba:te ebenu tabo ulinate na:ga:laniya:, “Ba:moe dubuti Elayako beka:mina!” ⁴⁸ Ba:ba tetenomolo ibi ipuwalo kapiya dubuti nipuliganate, humago kaka gao beyamo nadutinate pudamo negalapata:midanate Ya:sutamo ba:bo nikameniya: ✱

⁴⁹ Huiyatiya komopa:te na:ga:laniya:, “Hiya:, a kumima:nema! Elayate pete ebenu ka:ka: da:pemula:memene.”

⁵⁰ Ba:ba tetelo Ya:suti ibulunomo gala kagoewatanate hoenomo ba:bo hoeniya:.

⁵¹ Ba:bene Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno kaliko ubiliti tulituliya bolagale hununi tupuiminate hopamo ba:bo pihitiganiya:, ba:gala wima:la:te da:peniya: iya:ha:midale nakola hakate ba bola:la:halena, ✱ ⁵²⁻⁵³ komo tawakalubino ha:laha bobote ha:kiya ba:bo ka:kehola:haniya:. Ba:bema: hibila, Ya:suti hoe ipuwane da:kamahiguya:, ba:be atu tetelo kebe tuputupupa:te dopamo da:ha:lahuya: Godote komo ibi hoe ipuwane atumu ba kawadia:paa:latele, iba:te ibino hiya:hiya: nakola bobo ipuwane ibino apa:go ba:bo pikuliya:, iyo, iba:te Yelusalema ko habamo nikuliti ibi ha:kiya ibino komokomo tawakaluba:tamo ba:bo nehawakalilamiya:.

⁵⁴ Ba:bene alaholohopino gawadalagiti ba:gala ebenu hopopi ipuwalo puya:te Ya:sukunu hoe komo duminiya:, iba:te wima:la: ba:gala komo hanohano komo ba ulamena konomo tole komago na:ga:laniya:, “Hibila, ba:moe ba: Godokono Gudula!”

⁵⁵ Ba:ba tetelo komo hiliyonomo kamenakamenate Ya:suku umima: muhuluni putitataniya:, Ya:suti Ga:lili hopone Yelusalema ko habamo da:tuya: ba:ba:te ebe ba ta:mata ebe hidonomamo owalubinatuya: ✱ ⁵⁶ Ba:bi kamenakamena ipuwalo Magadalanapi Ma:liko, ba:gala eta Ma:li ebenu gugudi netewa Ya:imesiko ba:gala Yausepeko, ba:gala Sebedikono kamena ebete ebenu gugudi netewa dalahilamiya:, ba:moi ba:te pola:nuya:.

A:limitiya Habanapi Yausepete Ya:sukunu Ape Nakola Bobo Ipuwamo Dihateniya:

Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Yon 19:38-42

⁵⁷ Gapogapo tetelo eta ilina dogodogo dubuti na:peniya:, ebenu mahilo Yausepete A:limitiyanapila, ebe Ya:suku ta:matadawa etala. ⁵⁸ Ba:ba tetelo ba:be dubuti Paeletetamo tonate Ya:sukunu ape lawenama: ebe da:nikiyameniya:, Paeletete ebenu alaholohopi ba:bo goelameniya: iba:te ebetamo kikamenama: ✱ ⁵⁹ Ba:bene ebete Ya:sukunu ape lawenate uli keyakeya kalikamo a:wa:tinate ⁶⁰ bobo ipuwamo ba:bo nihateniya:, ba:be bobo ba: uli bobola, tawakaluba:te iya:ha:midale nakola haka ba aligi Yausepekonoma: ya:lo ododimiya:. Ba:ba tetelo Yausepete konomo nakola emokamidanate bobo gigiho netakuminate ba: dito toniya:, ✱ ⁶¹ ba:bene Magadalanapi Ma:liko ba:gala eta Ma:li, iba:te nakola bobo hapulu ba lumutita Yausepekono ododili komokomo ba:bo ulamelemeniya:.

Alaholohopa:te Ya:sukunu Bobo Da:lawamiya:

⁶² Eta hegela ba: Yu tawakalubino okoha: hegelala. Ba:ba tetelo komo Yu watowatopi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi iba:te Paeletetamo tolamete

✱ 27:48: Ohale 69:21 ✱ 27:51: Ikuli 26:31-33; Yun 10:19-20 ✱ 27:55: Luk 8:2-3 ✱ 27:58: Tutumu 21:22-23 ✱ 27:60: Ais 53:9

⁶³ ba:ma ka:na nega:luya; “Kodawa, ba:be ha:da amiho dubu Ya:suku ebete hoeheno dopamo na:goi, ‘Netewa-kapiya hegelalo na hoene kakamahigama:nemo.’ * ⁶⁴ A ba:moe komo ba emalagidolo, a ubila ama: tabo na:gaa: alaholohopa:te ba:be nakola bobo netewa-kapiya hegelalo hidamo kolawamema:, mabu diyala, ebenu ta:matapa:te ebenu ape pilolo da: pelawemena:, ba:bene iba:te ba:ma ka:na koga:lama:na:, ebete hoene a:kamahigui. Numa:, dopo ha:da amiho tabote a teme: teme ikaa:mi, huiyatiya keba tetelo tawakaluba:te ba:moe eta ha:da amiho tabo hibima: da:midimina:, aeno temeteme komote konomoma: keda:ma:ne.”

⁶⁵ Paeletete iba:tamo na:goiya; “Wadiyala, la: bobo haba hidamo lawamema: komo alaholohopi nuwata:la:. Ba:bene la: ha:kiya la:godolo hido ukui da:pola:namene, la: ba:ba ka:na nododiya:la:.”

⁶⁶ Ba:bema: iba:te bobo habamo tolamete, bobo da:kalapiluya: ba:be nakola hunamo kukala ba:bo nihatiya: tawakaluba:te ologikapoma:, ba:bene iba:te bobo lawamema: alaholohopi ba:bo miya:paliya:.

28

Ya:suti Hoene Gala Da:kamahiguya:

Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Yon 20:1-10

¹ Ba:bene Yu tawakalubino okoha: talona hegela da:wibuya:, Sande hegelate ba owalohuta, Ma:li Magadalanapi ba:gala eta Ma:li, iba:te komo kamenakamenago nakola bobo umima: ba:bo tolamiya:. ² Huiyatiya iba:te bobo habamo nuluhukuhino, dopamo konomo wima:la:te piya:, ba:bene Kodawa Godokono nopodawate Hunu Habane pihitigate, bobo da:takumiya: ba:be ko nakola tama:mo penemokamidate ba:be nakola hunulu lutiya:. ³ Ebenu holoholo hegelate da:la:wa:hiya keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, ba:gala ebenu pupulino ilinate keyakeyahibinomoma: ba eda:hame ba:bo a:la:minahalemiya:. ⁴ Ba:be mabuma: bobo haba lawamepi dubate toletoleholo ba lililahale hakamo guditi ha:lahapimo toda:la:mota:hanuya:.

⁵ Godokono nopodawate huiyatiya kamenakamenatamo na:goiya; “La: akatoletolehala: Na iya:tawala, la:le Ya:suku tawakaluba:te ebe keha pihigamo da:pihomoti, ebe bohowaditamata. ⁶ Ebe malo puliyala mabu ebe a:mahigaka, ebete dopamo da:goi ba:ba ka:na! La: pelamete ebete da:kapitanui ba:be haba na:puma:la:. * ⁷ Ba:bene la:le ebenu ta:matapi tiyonomolo na:nikiyalama:la:, ‘Ya:suti hoe ipuwane a:mahigaka. La: nulila:la:, ebete Ga:lili hopamo dopamo kotoma:ne, la: tolamete ebe ba:bo konumima:nemata. Hibila, na Godokono nopodawate ba:moe komoma: la: dopamo kiyalamemata.’ ”

⁸ Ba:bema: iba:te bobo haba tiyolo miya:pate, ko tole komo ba:gala kalakala komote ibi ba uwate, iba:te ba:ba ka:na pulila:huya: Ya:sukunu ta:matapi konikiyalamema:.

⁹ Iba:te ba tolame ba:ba tetenomolo Ya:suti iba:go alugate iba:tamo na:goiya; “Nonolata!” ba:bene iba:te ebenu dopo hapulu hakamo neguditi ebenu nato ba na:ga:da:midaleme ebe ba:bo nadikumiya:.

¹⁰ Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La: akatoletolehala:. La: tolamete,

* **27:63:** Ma:t 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Yon 2:19-21   * **28:6:** Ma:t 12:40; 16:21

na da:ta:mahenena ba:bi naeno ekaki na:nikiyalama:la: iba:te Ga:lili hopamo na:tolama:mena:. Iba:te na ba:bo konunamema:na:.” ✧

Nakola Bobo Lawamepino Ha:da Tabo Ga:la Komo

¹¹ Ba:bene kamenakamenate Ya:sugodone ba tolamita, nakola bobo lawamepi alaholohopa:te ko habamo tolamete Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:bo nikiyalamiya:, bobo habalo dikuliya: ba:bi hiliyonomo komokomo. ¹² Ba:bene ba:bi watowatopa:te komo Yu:napino koko dubago kapiyuimiti tabo ba:bo ihatiya: alaholohopa:tamo koko mani kikalameholema:. ¹³ Iba:te ba ikalamehole na:ga:luya:, “La: tawakalubi ha:da amiholamelo tabo ba:ma ka:na na:nega:luya:la:, ‘Du tetelo ale ba lahana Ya:suku ta:matapa:te pelamenate ebenu ape pilolo ba:bo pelawa:diganiya:.’ ¹⁴ Ba:gala la: aka-ukuibilibilihala:, mabu kapela Ko Gawadalagi Paeleteko ba:moe u laha tabo dulimini, ale ebe konegelebadimima:nema: ebete la:tamo kuba huiya ikalamekapoma:.”

¹⁵ Ba:bene alaholohopa:te ba:bi mani uwatete, Yu watowatopa:te keba ka:na ka:ga:luya: iba:te ba: ba:ba ka:na ododiya:, ba:be mabuma: ba:be ha:da tabote Yu tawakalubino hiya:hiya: habahabamo tuya:, ka:lo ba:be tabote iba:godolo bitana, kekelanaha:.

Ya:suti Kuititi Tabo Ebenu Ta:matapa:tamo Dolamagiya:

Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Yon 20:19-23; Oel 1:6-8

¹⁶ Ba:bene Ya:sukunu 11 ta:matapa:te Ga:lili hopamo dito tolamiya:, Ya:suti ibi dopamo da:kiyalamiya: ba:be hununomo hakamo. ✧ ¹⁷ Iba:te ebe numiti ebe ba:bo nadikumiya:, huiyatiya ba:bolo da:pola:nuya: komo iba:te ukui bilibilima: ba eda:huta hibima: kamiditiya:ha:. ¹⁸ Ba:bene Ya:suti iba:tamo pete ibi ba:ma ka:na pikiyalamiya:, “Godote ya:lo tetelo helo konomo natamo ikanamiya:, ebenu Hunu Habalo ba:gala hopo konomolo ebenu hiliyonomo ubi komokomo kododilina:na:. ✧ ¹⁹ Ba:bema: la: hopo haboeno hiya:hiya: tawakalubi hiliyonomatamo tolamete ibi na ta:mahenepima: na:nimidiliya:la:. Ba:ma ka:na la:le ibi Nabiwi Godokono mahilamo, ba:gala ebenu Guduino mahilamo, ba:gala ebenu Talona Gobogoboeno mahilamo beyamo na:newadulatiya:la:, ✧ ²⁰ ba:gala nale la: diya:tulamima, ba:bi hiliyonomo komokomo la:le ibi na:niya:tulamiya:la: iba:te naeno tabamo kopapamila:halema:. Mu numitota:la:! Na emedena tetelo la:go bemedena, ba:moe hopoeno kuititi tete da:nuluhukumini ba:ba teta:mo.”

YA:SUKUNU HIDO TABO MAKATE MIYA:TIYA:

Yoneko Tawakalubi Beyamo Wadulateledawate Godokono Tabo Dola-magiya:

Ma:t 3:1-12; Luk 3:1-18; Yon 1:19-28

¹ Ya:su Kelisoko ba: Godokono Oemedawala ba:gala ebeno Gudula, ba:bene Ya:sukunu Hido Tabo da:tupuimiya: ba:moe ba:be mabula.

² Ba: hibila, Godote dopamo ebeno ukui hawakalimidawa Aisayako ipuwado Kelisokono pe komoma: ebeno Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,

“Nale Kelisokono dopo hapuamo naeno tabo atadawa kopoe-mema:nemo,

ebete ebeno gabo kopihiduumima:.” ✱

³ Iyo, lumagiti dito hopolo tabo ba:ma ka:na ibulu kopegoema:ne,

‘Kodawoeno gabo na:hiduima:la;

ebeno gabo na:tuputupuima:la!’” ✱

⁴ Ba:be mabuma: Yonete a:puluhukuya:. Ebeta tawakalubi dito hopolo beyamo ba pewadulatele Godokono tabo ba:ma ka:na polamagiya:, “La:eno kubane ohobila:te beyamo aduti komo lawema: na:pelama:la; ba:bene Godote la:eno kuba egebolelamete kadodohole-lamema:na:ta.” ✱ ⁵ Ba:bema: tawakalubi hiliyonomate Yudiya hopone ba:gala Yelusalema ko habane tolamiya: Yonekono tabo ulihoma:, ba:bene iba:te ibino kuba da:nehawakalilameholiya:, Yonete ibi Yodane Tulilo beyamo ba:bo wadulatelya:. ⁶ Ba:ba tetelo Yonekono emede komo komopino emede komo huiyaha:, mabu ebete ka:molo-goe ipo kuba kaliko kau-goe tama kamaka:go pulinakui, ba:gala ebeno baa:wawaka ba:gala molo benahanakui. ✱

⁷ Yonete Godokono tabo ba polamagi na:goiyya:, “Eta lumagiti naeno gala hapuni ba:pena. Ebeno helo konomote naeno helo na:gogolona, ba:bema: na hidoenoha: nale hopamo tudiwatate ebeno nato ukulale-mema:.” ✱ ⁸ Nale la: beyamo wadulatelema:, huiyatiya ebete Godokono Gobogobamo la: kopewadulatelema:na:ta.”

Yonete Ya:suku Beyamo Dadutiya:

Ma:t 3:13-17; Luk 3:21-22

⁹ Ba:ba tetelo Ya:suku Ga:lili hopoeno Nasalete habane pete, Yonete Yodane Tulilo ebe beyamo ba:bo adutiya:. ¹⁰ Ya:suti beyane ba podolo ba:ba tetenomolo Godote ebeno Hunu Haba a:hiya:midutalo ba:bo umiyya:, ba:bene ebete Godokono Gobogobo bumiya: ebetamo gimai holamo da:pihitigutiya:. ¹¹ Ba:bene tabote Hunu Habane ba:ma ka:na pihitiguya:, “Ama: naeno kapiya Gudunomolata. Na ama:tamo na:kalakalutamo.” ✱

Saitanate Ya:suku Kuba Gabamo Kemogabuimima: Ebetamo Dulu-hukuya:

Ma:t 4:1-11; Luk 4:1-13

✱ **1:2:** Ma:l 3:1 ✱ **1:3:** Ais 40:3 ✱ **1:4:** Oel 13:24; 19:4 ✱ **1:6:** 2Gaw 1:8; Ma:t 11:8
✱ **1:7:** Oel 13:25 ✱ **1:11:** Ohale 2:7; Ais 42:1; Ma:t 12:18; Mak 9:7

¹² Ba:ba tetenomolo Godokono Gobogobote Ya:suku dito hopamo na:magatuya; ¹³ ba:bene ebete dito hopolo 40 hegela ba nemedo, Saitanote kuba gabamo kemogabuimima: ebetamo ba:bo uluhukuya: Ba:bolo hiya:hiya: helohelo ilinate na:pola:nuya; huiyatiya Godokono nopopa:te ebe na:buiya:minutiya: ✱

Ya:suti Ebedo Oko Da:tupuimiya:

Ma:t 4:12-17; Luk 4:14-15

¹⁴ Ba:bene gabomana:te Yoneko du genamamo dihatiya; ba:ba tetelo Ya:suti Ga:lili hopamo Godokono Hido Tabo olamaga:go ba:bo piya: ✱

¹⁵ Ebete na:pegoiya; “Hido tete ba: a:pe. Godokono Ko Gawadalagima: eda: tete tatalila, ba:bema: la:eno kubane ohobila:te Hido Tabo hibima: na:mida:la:” ✱

Ya:suti Daha Uwateholepi Netewa-netewa Duwatiya:

Ma:t 4:18-22; Luk 5:1-11

¹⁶ Ba:bene Ya:suku Ga:lili Bobo dododo ba tonato, ebete daha uwateholepi netewapi ba:bo nulamiya; Saimonoko ba:gala ebene ekawi A:nduluku iba:te daha kamahamo na:hutiya: ¹⁷ Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La: na na:ta:mahena:la; ba:bene nale la: tawakalubi uwatepima: komidilima:nemata.” ¹⁸ Ba:ba tetenomolo iba:te ibino kamahumiya:palette Ya:suku ba:bo ta:matuya: ¹⁹ Ba:bene Ya:suti nanekela:mo gala katote Sebedikono gudu Ya:imesiko ba:gala ebene ekawi Yoneko ba:bo kanulamiya; iba:te ibino bogelo emedehote kamahu bihiduilamitiya: ²⁰ Ya:suti ibi da:ka:lamiya; ba:ba tetenomolo iba:te ibino nabiwi Sebediko miya:pate Ya:suku ba:bo ta:matuya; huiyatiya ibino nabiwino mani oko dowatihonama: ba:bi komo dubate eba:go bogelo pola:nuya:

Ya:suti Kuba Gobogobagoeno Dubu Da:hiduimiya:

Luk 4:31-37

²¹ Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapa:go Kapeniyama habamo tolamiya: Ba:bene Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo ebete ibino baidi ibubulamehole genamamo tote ibi da:niya:tulamitiya; ²² iba:te ebene tabamo na:hanohanohutiya; mabu ebete Godokono heloamo iya:tulamitiya: huiyatiya ebe ibino Godokono Tutumu iya:tulamepi huiyaha: ✱

²³ Ba:be atu tetelo kuba gobogobagoeno dubuti ibino baidi ibubulamehole genama gulu na:lutiya; ²⁴ ba:bene ebete gaa:tepahalo na:goiya; “Ya:su Nasaletenapi, ama: atamo bada komo na:kododiomena:? Ama: a kubahia:mema: ka:pa:wa? A:iye, na iya:tawala amia:no komo, ama: ba: Godokono Hido-talona Dawalata!” ✱

²⁵ Ya:suti huiyatiya ebe na:kiyahamiya; “Ama: kodakodate, ebe-godone nuluhuka!”

²⁶ Ba:bene kuba gobogobote gaa:tepahago ba:gala ewagelehago dubuino apene duluhukuya; ✱ ²⁷ tawakaluba:te ba:be komoma: na:hanohanohutiya: Etate eta goemenakui, etate eta goemenakui, “Moe badala:ka:? Moe eta hiya: uli iya:tulame komola:ka:? Ba:moe dubuino helo konomola! Numa:la; kubakuba gobogobate ebene tabamo a:papamila:!” ²⁸ Ba:bema: hibila, ba:be atu hegelalo Ya:sukunu oko owati tabote ba:be Ga:lili hopo konomamo ba: dito tuya; iyo,

✱ 1:13: Ohale 91:11-13 ✱ 1:14: Mak 6:17 ✱ 1:15: Mat 3:2 ✱ 1:22: Ma:t 7:28-29

✱ 1:24: Mak 5:7 ✱ 1:26: Mak 9:26

puya:te ba:bolo demedehonama: ibi hiliyonomate ebena komoma: tabo ba:bo nikiyahuya: ✧

Ya:suti Saimonokono Moto Kakidubu Da:hiduimiya:

Ma:t 8:14-17; Luk 4:38-39

²⁹ Ba:bene Ya:imesiko Yoneko iba:te Ya:sukuba: Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamane pikuliti, Saimonoko A:nduluku ibi netewapino genamamo tolamenomo tolamiya:. ³⁰ Ba:bolo Saimonokono moto kakidubu ape koe tawetawa:go watitiya:, ba:bene tawakaluba:te ba:moe kamenoenom komoma: Ya:suku ba:bo ga:lamiya:. ³¹ Ba:bema: Ya:suti ebetamo pete ebe kokotamo da:padipatiya: ebena tawetawete na:wibuya:, ba:bene ba:be kamenate mahigate ibi mabuma: baa:okalimi oko ba:bo tupuimiya:.

Ya:suti Hiliyonomo Temetema:gopi Da:hiduilameniya:

Ma:t 8:16-17; Luk 4:40-41

³² Ba gapogapohona hegelate da:nihila:minaniya:, habaluba:te hiliyonomo temetema:gopi ba:gala kuba gobogobagopi Ya:sutamoma ba:bo magaheleniya:, ³³ ba:bene komo ibi hiliyonomate genama gigiho dopo hapulu pepola:nuya:. ³⁴ Ba:ba tetelo Ya:suti ibi ipuwalo komo hiya:hiya: temetema:gopi hiliyonomo hiduilamenate, ba:gala hiliyonomo kuba gobogobo komopa:godone ba:bo oelameniya:. Ba:bi kuba gobogobo iya:tawahala Ya:suku ba: Godogodone piya:, ba:bema: iba:te ebena komo kohawakalimima: ebete tabo ga:la talona bihatelameniya: ✧

Ya:suti Ga:lili Hopo Konomolo Godokono Tabo Da:nolamaginakui

Luk 4:42-44

³⁵ Ba:be du tetenomolo owaloho hapuamo Ya:suti ebena u wata bahini mahiganate, ebe ha:kiya tataba hopamo tonate Godokoba: tabo ba:bo nega:laniya:. ✧ ³⁶ Ba:bene duiduiyalo Saimonoko ba:gala ebena mabulubi iba:te Ya:suku ohowadima: da:tolamiya:, ³⁷ iba:te ebe numiti na:nega:lamiya:, “Hiliyonomo tawakaluba:te ama: bohowaditata.”

³⁸ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Kubaha:, a kotolamiya:. Nale komo habahabalo Godokono tabo konolamagima:nemo, mabu na ba:bema: piya:mo.”

³⁹ Ba:ba tetelo ebete Ga:lili hopoenom hiliyonomo habahabamo tonakui, ba:bene ebete Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama gulu Godokono tabo olamaginakui ba:gala ebete kuba gobogobo tawakaluba:godone akoelamenakui. ✧

Ya:suti Kuitikuita:goeno Dubu Da:hiduimiya:

Ma:t 8:1-4; Luk 5:12-16

⁴⁰ Ba:bene kuitikuita:goeno dubuti Ya:sutamoma pete ebena pupamo pemedete ebetamo koamo ba petoetoe na:pegoiya:, “Amia:no ubi ditama:na, ama:le na kohiduinamema:na:ta.”

⁴¹ Ya:suti ebe koamo malemaletelo ebena kokoto hogaminante ebe ologilo na:goemiya:, “Na ubila, ama: na:hida!” ⁴² ba:bema: ba:ba tetenomolo kuitikuiti temetemetete ebegodone wibote ebe ba:bo hiduya:. ⁴³ Ba:bene Ya:suti ebe ba oeme koamo ba:ma ka:na kiyahamiya:, ⁴⁴ “Ama: naeno komoma: tawakalubi akanikiyalama:la:. Wadiyala ama: huiyatiya ba:moe tetenomolo tote amia:no ape Godotamo hawa:goeno

✧ 1:28: Ma:t 4:24 ✧ 1:34: Mak 3:10-12 ✧ 1:35: Ma:t 14:23; Mak 6:46 ✧ 1:39: Ma:t 4:23; 9:35

ikamehodawatamo na:nemutuimiya;, ba:bene hawa:goeno malemale ilina Godotamo akona:nikamiya;, Mosesete dolamagiya: ba:ba ka:na. Ba:be komote tawakalubi kiya:tulamema:ne amia:no temetemetete a:wibui.” ✧

⁴⁵ Huiyatiya ba:be dubuti ba to tawakalubi hiliyonomo na:kiyahalamenatuya;, ba:bema: Ya:suti komo habahabamo hawakala toma: kamodobuya:ha:. Ba:ba tetene tupuimiti ebete huiyatiya dito hopolo emedenami, ba:bene hapuhapuni tawakaluba:te ebetamo pelamenakuya:.

2

*Ya:suti Ape Kodakoda Temetema:goeno Dubu Da:hiduimiya:
Ma:t 9:1-8; Luk 5:17-26*

¹ Ba:bene komo hegela da:wibohuya: Ya:suti Kapeniyama habamo gala na:kapiya:. Ebete ebene genamalo da:lutiya: tawakaluba:te ulihuya;, ² ba:bema: komo ibi hiliyonomate da:pelamiya:, genama gulu ba:gala gigiho dopo hapulu eta habate kitanuya:ha:. Ba:ba tetelo Ya:suti Godokono tabo iba:tamo ba olamagita, ³ netewa-netewa dubate ape kodakoda temetema:goeno dubu ebetamo ba:bo agatuya:. ⁴ Mabu tawakalubi hiliyonomate ba:bolo na:pola:nuya;, ba:bi dubate Ya:suku tama:mo tolamema: gabohenola. Ba:bema: iba:te genama hunamo nalehawaminate, Ya:suti kebo ka:la:nuya: iba:te ba:be genamoeno hunu a:himiti temetema:goeno dubu tilago Ya:sutamoma ba:bana nadutiya:. ⁵ Ya:suti ibino hibima: midi komo umilamete temetema:goeno dubutamo na:goiya;, “Hopodalagi, Godote amia:no kuba egebolemete adodoholema:ta.”

⁶ Huiyatiya komo Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:bo da:pola:nuya;, iba:te ba:be tabo uliti ibino tepo ipuwalo ba:ma ka:na emalagidolutiya;, ⁷ “Ba:moe dubu awagalo kuba tabo badama: ka:goe Godokono holoholo hapulu? Kuba egeboledawa potela:ka:? Ba: Godoko kapiyala!”

⁸ Ba:ba tetenomolo Ya:suti iya:tawuya: iba:te bada komoma: ukui da:miya:titiya;, ba:bema: ebete iba:tamo na:goiya;, “Mabu keka: la:eno tepo ipuwalo ba:moi komo demalagidolitama? ⁹ Ba:moe tabo kodakodala:ka: nale ba:moe temetema:goeno dubutamo goema; ‘Godote amia:no kuba egebolemete adodoholema:ta?’ O ba:moe eta tabo goema: kodakodala:ka; ‘Mahigate, amia:no tilo lawete na:toa?’ ¹⁰ Ba:bema: nale la: kiya:tulamema:nemata, na Tawakalubino Naniwigodolo* helo bitana ba:moe hopolo tawakalubino kuba egebolelamete kadodoholelamema:.” Ba:bene ebete ape kodakoda temetema:goeno dubutamo na:goiya;, ¹¹ “Nale ama: begoememata, na:mahiga! Amia:no tilo mokopa:midate genamamo na:toa.”

¹² Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate ebe ba umita, ba:be dubuti mahigate ebene tilo lawete tiynomolo ba:bo tuya;, ba:bema: iba:te hibinomolo hanohanoholo na:ga:luya;, “Godoko hunamo nadipata:la:. A dopamo ba:mako komo kuminakuiha:!”

✧ **1:44:** Hawi 14:1-32   * **2:10:** Tawakalubino Naniwi ba: Ya:sukunu mahilo etala. Ebe ba: tawakalubi hiliyonomoeno Naniwila, atumu Godoko ba: aeno Nabiwila.

Ya:suti Libaiko† Da:ka-miya:

Ma:t 9:9-13; Luk 5:27-32

13 Ba:ba tetelo Ya:suti Ga:lili dodamo gala na:katuya:, ba:bene tawakalubi hiliyonomate ebetamo da:pelamiya:, ebete ibi ba:bo iya:tulamiya:. 14 Ba:bene ebete ba petonato A:lapiyasikono gudu Libaiko ba:bo numiya, ebe ta:kese uwatedawala, ebete ebeno oko habalo lutiya:. Ba:ba tetelo Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Na na:ta:mahena;” ba:bene ebete mahigate Ya:suku na:ta:matuya:.

15 Ba:bene tete nanekete da:petuya: Ya:suti ebe ta:matapa:go Libaikono genamalo ahiditi baa: ba nahuta, komo ta:kese uwatepi ba:gala Godokono Tutumu uwateha:pi iba:go na:pola:nuya:, mabu hibila, ba:makomako tawakalubi hiliyonomate Ya:suku beta:matuya:.

16 Babema: komo Pa:lisi kapiyuimipino‡ tutumu iya:tulamepi iba:te ba:be komo dumiya:, iba:te Ya:suku ta:matapa:tamo na:ga:luya:, “Ebate ta:kese mani ha:da amiholo uwatepi ba:gala Godokono Tutumu uwateha:pa:go baa: badama: ka:nanako?”

17 Ya:suti ba:be tabo uliti iba:tamo na:goiya:, “Hidohido tawakaluba:te dogetatamo a:katolama:mena:, huiyatiya tawetawa:gopa:te kotolamema:na:. Iyo, puya:te ha:kiya da:ga:lanana, ‘A hidohido tawakalubila,’ na ba:bakobako tawakalubi uwatema: kapiya:ha:. Na huiyatiya kubakuba tawakalubi kapiya uwatema: piya:mo, iba:te na kota:mahenema:.”

Godokono Oko Owatima: Baa: Nahaheno Pola:na Komo

Ma:t 9:14-15; Luk 5:33-35

18 Eta tetelo Yoneko ta:matapi ba:gala Pa:lisi kapiyuimi watowatopino ta:matalepi iba:te baa: nahaheno pola:nuya:. Ba:bene komo tawakaluba:te Ya:sutamato pelamete ebe na:palatediya:, “Keka: mabu Yoneko ta:matapi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi iba:te hiya:hiya: tetelo baa: nahaheno da:pola:nanaka Godokono oko owatima:, huiyatiya ama: ta:matapa:te baa: nahaheno a:kapola:nala:?”

19 Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Dubuti kamena da:lawemene, ba:ba tetelo ebeno mabuluba:te poko habalo baa:heno dito ba:ka:pola:namena:? Ao, wadiyaha! Ebete iba:go ba pola:na poko baa: kapimilo konahama:na:. 20 Huiyatiya kamena uli lawe dubuti ebeno kamena eta habamo magata tete ba: na:pe, hibila, ba:be hegelalo ebeno mabuluba:te ibino tepo temeteme komoma: baa: nahaheno kopola:nama:na:. Ba:bema: numa:la:, ka:lo ba: la:eno kalakalago baa: naha tetela mabu nale la:go bemedenamo.”

Pakala Emede Komo Ba:gala Uli Emede Komo

Ma:t 9:16-17; Luk 5:36-39

21 Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Lumagiti uli kaliko hapu pakala kalikoeno bolagala:mo a:kakohomehamene. Ebete ba:ma ka:na dododimini, uli kaliko haputi pakala kaliko kanagiya:midalema:ne, ba:bene bolagalete konomoma: keda:ma:ne.

† 2:12: Buka ka:lamiholeadawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Libaikono eta mahilo ba: Ma:tiyutula. ‡ 2:16: Ya:suku tetelo Pa:lisi tawakalubi ba: Yu tawakalubino kapiyuimi etala. Godote ibino iniwala:tamo Moseseko ipuwado dikalamiya: ba:bi Tutumu Tabo, ba:gala ibino iniwala:te ha:kiya kebe komokomo koko kukalama: da:ga:lanama:, Pa:lisi tawakaluba:te ba:bi hiliyonomo komamo hidonomamo papamila:hanakuya:, ba:bene iba:te tawakalubi ba:ma ka:na ba iya:tulamena, puya:te ibino tabamo papamila:haheno iba:te ibi kubapima: ga:late iba:go kakapiyuiminakuiha:.

22 Atu gabodo lumagiti pakala gautu-goe tama kalila:mo uli gao beya a:kahaminamene, mabu uli gao beyate pakala tama kalili ka:na:ta:pumima:ne, ba:bene gao beyate hakamo ka:ka:la:te gao beya ba:gala kalili ibi netewate kapiya tetelo kokubakubahama:na: Ba:moe mabuma: iya:tawadawate uli gao beya uliuli tama kalili kapiyamo ba:haminahanakomene.”

Okoha: Talona Hegeloeno Komo

Ma:t 12:1-8; Luk 6:1-5

23 Yu tawakalubino eta okoha: talona hegelalo Ya:suti ebe ta:matapa:go kona pali ipuwado ba petolamenato, ebe ta:matapa:te kona konahama: kapiyakapiya kubakubadopo ba:bo newakalamiya:.
24 Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:sutamo na:ga:luya:, “Numa:, ama: ta:matapa:te okoha: talona hegela badama: kadikanalita?” ✧

25 Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Wadiyala Godote ebene Bukamo da:miya:tiya:, la: ba:be komo nemalagidolala: Da:ibiditamo kuba tete da:piya:, ebete ebene wapata:lamepa:go baa:ma: da:kapemitiya:, ba:bene ebete bada komo kododiya:? ✧ 26 Ebete Godokono Genamamo nodolote, ba:be Genamoeno okopa:te Godotamo da:miya:tenakui ba:be talona baa: ebete a:nenahuya: Numa:la:, aeno tutumu tabote a biya:tua:mena Godotamo hawa:goeno ikamehopa:te ba:be baa: ha:kiya nahanaka, komo tawakaluba:te naha talonala. Huiyatiya Da:ibiditi ba:be baa: nahate eba:go wapata:lamepa:tamo dikalameholiya:, Godote ba:be komo kubama: kagoiya:ha: Ba: hibila, ba:moe komote Abay-atakono tetelo uluhukuya:, ebe Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawala.” ✧

27 Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Numa:la:, Godote okoha: talona hegela tawakalubi owalubilima: ba ododi, ebete ubi kihatiya:ha: okoha: talona hegelamo ibino emede komo kokodakoduilamema:.” ✧

28 Ba:bema: hibila, na Tawakalubino Naniwiti okoha: talona hegela namutudawama: eda:namo.”

3

Ya:suti Kokoto Hapu Hoeme Dubu Da:hiduimiya:

Ma:t 12:9-14; Luk 6:6-11

1 Eta tetelo Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamamo Ya:suti gala da:kanodoluya:, kokoto hapu hoeme dubuti ba:bolo na:lutiya:.

2 Ba:bene ba:be haboeno Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:suku baidi kodakodalo umitiya:, ebete okoha: talona hegelalo ba:be lumagi hiduimilo iba:te ebe kubadawama: koga:lama:.

3 Ba:ba tetelo Ya:suti kokoto hapu hoeme dubutamo na:goiya:, “Ama: mahigate, mamona:pa:.”

4 Ba:bene Ya:suti ba:be napa:tamo na:goiya:, “Aeno tutumu tabote kebe talona komo kiya:tua:mena? Ale okoha: hegelalo hido komo o kuba komo ba:kododima:? Tawakalubi ba:ka:hiduulamema: o ba:ka:kubahilamema:?”

Iba:te huiya tabo kaga:luya:ha:, ✧ 5 ba:bema: Ya:suti maubate ibino wato kodakoda komo umilamete, ba:be mabuma: ibi tepo mene-mena:go ba ulamehole ba:be dubutamo na:goiya:, “Amia:no kokoto

✧ 2:24: Tutumu 23:25 ✧ 2:25: 1Sa:m 21:1-6 ✧ 2:26: Hawi 24:5-9 ✧ 2:27: Tutumu 5:14

✧ 3:4: Luk 14:3

na:hogamina,” ba:bene ebete kokoto da:hogaminuya: ebene koko-tote ba:bo hiduya:. ⁶ Ba:be mabuma: Pa:lisi kapiyuimipa:te maubahago tolamete, ba:ba tetenomolo iba:te Ko Gawadalagi Helodikono kapiyuimipa:go tabo ba:bo nega:luya: Ya:suku anakapumima:. ✧

Hiliyonomo Tawakaluba:te Ya:suku Umima: Da:pelamiya:

⁷⁻⁸ Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapa:go Ga:lili Bobamo gala na:katuya:, ba:bene Yu tawakalubi hiliyonomate ba:be komo uliti iba:te Ga:lili hopone, Yudiya hopone, ba:gala Yelusalema ko habane pelameholete ebe ba:bo ta:matuya:. Ba:gala komo tawakalubi hiliyonomate hiya:hiya: muhulu hopone atumu a:kapelameholiya:, ba:ba:te Idumiya hopone, Yodane Tuli hapuni, Taya ko habane, ba:gala Saidono ko habane pelameholiya:. ⁹⁻¹⁰ Ba:bene ibi ipuwalo Ya:suti temetema:gopi hiliyonomo da:hiduila:miya:, komo temetema:gopi hiliyonomate ba:be komo ba iya:tawaha ebe ologihoma: emokatihuilo da:pelamiya:, ba:be mabuma: Ya:suti ebe ta:matapi na:goelamiya: iba:te boge kadahemema:, ba:bi tawakaluba:te ibino emokatihui komamo ebe kubahimikapoma:. ✧

¹¹ Ba:ba tetelo kuba gobogobagopa:te Ya:suku duminakui, iba:te ebene nato mabamo da:pegudinakui ga:ga:lo na:ga:lanakuya:, “Ama: ba: Godokono Gudulata!” ✧ ¹² huiyatiya Ya:suti ibi koamo kiyahalame-nakui, mabu ebe ubihinola iba:te ebene komo hawakalimi. ✧

Ya:suti Ebene 12 Oelamepi Dubu Da:ka:lamiya:

Ma:t 10:1-4; Luk 6:12-16

¹³ Ba:ba tetelo Ya:suti eta haka hunamo da:nodoluya:, ebete ebene ubi tawakalubi ebetamo peka:lamiti, iba:te ebetamo ba:bo tolamiya:. ¹⁴ Ba:bene ebete ibi ipuwalo 12 dubu uwatete iba:tamo na:goiya:, “La: ba: naeno oelamepilata. Nale la: buwatemata la:le nago kemedinama:, ba:bema: nale la: Godokono tabo olamagimima: koelamema:nemata, ¹⁵ ba:gala na la:tamo helo kikalame:ma:nemata la:le kuba gobogobo tawakaluba:godone konoelamema:.”

¹⁶ Ya:suti 12 dubu duwatiya:, ba:moi ba: ibino mahilola.

Saimonoko, Ya:suti ebetamo eta Pita mahilo bikamiya:. ✧

¹⁷ Sebedikono gudu Ya:imesiko ba:gala ebene ekawi Yoneko, Ya:suti ibi netewapa:tamo Bowanagese mahilo bikalamiya:, ba:be mahiloeno ipuwa ba: ‘Alomo Ga:lawata Dubula.’ ✧

¹⁸ A:nduluku ba:gala Pilipiko,

Batolomuku ba:gala Ma:tiyuku,

Tomasiko ba:gala A:lapiyasikono gudu Ya:imesiko,

Ta:diyasiko ba:gala Saimonoko. Ba:moe eta Saimono ebe ubila kapela Loma gabomani tawakaluba:go ba alaholo iba:te ebene Ka:inane hopo ba:bo komiya:pama:.

¹⁹ Ba:gala Ya:suti Keliyotanapi Yudasiko atumu a:kalawiya:, ba:moe dubu ba: galane tetelo Ya:suku anakapumipi dowlubiliya: ba:be dawala.

✧ 3:6: Mat 22:15-16 ✧ 3:9-10: Mat 14:36 ✧ 3:11: Luk 4:41 ✧ 3:12: Mak 1:34 ✧ 3:16: Yon 1:42 ✧ 3:17: Luk 9:54

*Ya:suku Ba:gala Biyelesibuluku * Ibino Komo**Ma:t 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10*

²⁰ Ba:bene Ya:suti genamamo da:tuya: tawakalubi hiliyonomate ebetamo pelamete gala eba:go da:kapekapiyuya:, ba:bema: Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi baa: nahama: kamodobuya:ha:. ²¹ Ba:ba tetelo ebenu ekaka:te ba:be komo uliti ebe adabuima: ba:bo tolamiya:, mabu tawakaluba:te iba:tamo ba:ma ka:na ga:luya:, “Ebe daedaela.”

²² Ba:bene Godokono Tutumu iya:tulamepi Yelusalema ko habane da:pelamiya:, ba:bi dubate na:pega:luya:, “Biyelesibuluku ebegodolo bemedena, iyo, ebete kubakuba gobogoboeno Kodawoeno heloamo oelamenako, Godokono heloamoha:!” ✧

²³ Ba:bene Ya:suti tawakalubi ebetamo ka:lamiti komo uwi ba iya:tulame na:goiya:, “Saitanate ebenu kubakuba gobogobo lumagigodone ba:koelamemene? Ao, a:koelama:mene. ²⁴ Numa:la:, haba kapiya tawakaluba:te tetedo dadikanalemena: ba:be habate kokubama:ne, ²⁵ ba:gala genama kapiya tawakaluba:te tetedo dadikanalemena: ba:be genamanapa:te a:kemedenamena:, ibino genamate ba: atumu kakakubama:ne. ²⁶ Ba:bema: Saitanakono ukui ba:ma ka:nala, ebete ebenu kubakuba gobogobo tawakaluba:godone a:koelama:mene, mabu keba tetelo ebete ba:ba ka:na dewagelemene ebenu oko owati helote kowiboma:ne, iyo, ebenu kuititi bitana.

²⁷ “Numa:la:, Saitanako ba: eta helo dubu keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, ba:gala ebete pilolo duwatiya: ba:bi tawakalubi ba: ebenu genamoeno ilinala. Ba:bema: tawakaluba:te ba:mako helo dubuino genamamo ogomote ebenu ilina uwatemema: ubi dihatemena:, iba:te dopamo ebe hala:mo matuhumihote, ba:bene ebenu ilina ba:bo kuwatemema:na:.”

²⁸ “Na la:tamo hibi tabo begoemo, tawakalubino hiya:hiya: hiliyonomo kuba komo Godote egebolelamete adodohole iya:tawala, ba:gala tawakaluba:te Godoko ubiha:ma: da:ga:lamena:, ba:bi kuba tabo komokomo Godote egebolelamete kadodoholelamema:ne. ²⁹ Huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gobogoboeno ododi komoma: kubama: da:goemene, Godote ba:be lumagino kuba egebolemete a:kadodomenamene, ebete emedena tetelo ebe kubadawama: ba:goenakomene.”

³⁰ Ba: hibila, ba:moe komo Ya:suti goiya: mabu ba:bi tawakaluba:te ebenu komoma: ba:ma ka:na ga:luya:, “Ebe kuba gobogobagoenola.”

*Ya:sukunu Menoko Ba:gala Ebenu Ekaki**Ma:t 12:46-50; Luk 8:19-21*

³¹ Ba:bene Ya:sukunu menoko ba:gala ebenu ekaki iba:te ebe umima: da:pelamiya:, iba:te genama tamelo ba:pela:mota:hana, ebete iba:tamo pema: tabo ba:bo noemiya:. ✧ ³² Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku tamelo na:pola:nuya:, ba:bene iba:te ebetamo na:ga:luya:, “Numa:, amia:no menoko ba:gala ekaki iba:te genama tamelo ba:pepola:na. Ibi ubila ama:.”

³³ Ya:suti iba:tamo na:huiyuya:, “Naeno menoko potela:ka:, ba:gala naeno ekaki puya:tela:ka:?” ³⁴ Ba:bene ebete tawakalubi ebe tamelo

* **3:19:** Biyelesibuluku ba: Saitanakono eta nopodawala, ebete Yu tawakalubino hopolo Saitanakono hopodawama: eda:nami, atumu Tabo tawakalubino hopolo Galega:ko bemedena.

✧ **3:22:** Ma:t 9:34; 10:25 ✧ **3:31:** Mak 6:3; Yon 2:12; Oel 1:14

da:pola:nuya: ulamete na:goiya:, “Ba:moi ba: naeno menokobila ba:gala naeno ekakila. ³⁵ Pote Godokono ubi komo dododimini, ba:be lumagi naeno menokola ba:gala naeno ekawila.”

4

Kona Kikipo Haminahaledawoeno Iya:tulame Uwi

Ma:t 13:1-9; Luk 8:4-8

¹ Eta tetelo Ya:suti Ga:lili Bobo dodolo tawakalubi biya:tulamitiya:, ba:bene tawakalubi hiliyonomate ebetamo da:pelamiya:, ba:bema: ebete boga:mo ololote boge dodone nanekela:mo nalima:tepate boga:mo dito emediya:, huiyatiya tawakaluba:te Ga:lili haka dodolo pepola:nuya:. * ² Ba:bene ebete komo hiliyonomo komokomo iya:tulame uwa:mo ba hawakalilame, eta iya:tulame tabo iba:tamo ba:ma ka:na goiya:, * ³ “La: nulia:la: Eta lumagiti haka da:hiduimi kona kikipo haminahala:go ba:bo tui. ⁴ Ebete haminahala:go ba tonato, komo kikipo iba:te gabamo gudiya:, ba:bema: holaholate pelamete ba:bo penaliya:. ⁵ Komo kikipo iba:te nakola hakamo gudiya:, ba:bolo haka koha: Ba:bema: iba:te tiyonomo ikulihuya: mabu haka dobodoboha:, ⁶ ba:bene hegelate da:podolui iba:te na:waiwaihuya: mabu ibino haha ipuwamo katolameha:, iyo, iba:te ba:bema: tiyonomo ha:lahuya:. ⁷ Komo kikipo iba:te olagopi hemo hakamo gudiya:, ba:bema: ba:bi hemate dapepehui kona ba:bo alukuliya:, ba:bene ba:ba:te kanolohoha:. ⁸ Huiyatiya komo kikipo iba:te hido hakamo gudiya:, ba:bema: ba:ba:te apepehote ba:bo nolohuya:, komo 30 teta:mo, komo 60 teta:mo, komo 100 teta:mo hiliyonomoma: eda:huya:.”

⁹ Ya:suti gala na:kagoiya:, “Galagodawa, ama: hidamo nulia:!”

Ya:sukunu Hiya:hiya: Iya:tulame Uwino Mabu

Ma:t 13:10-17; Luk 8:9-10

¹⁰ Ba:bene hiliyonomo tawakaluba:te Ya:suku da:miya:puya:, komo kapiyakapiya tawakaluba:te ebeno 12 ta:matapa:go ebetamo pelamete na:pega:luya:, “Amia:no iya:tulame uwino ipuwa keba ka:nala:ka:?”

¹¹ Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komoeno ipuwa kolawema: nale helo la:tamo ikalamimata, iyo, ba:be komoeno awamina komo la: ba: iya:tawahuimata. Huiyatiya komo tawakalubi eba ka:naha:, iba:te iya:tulame uwini hiliyonomo komokomo ulihote hidamo a:kiya:tawahamena:. ¹² Ba: hibila,

‘Iba:te bohowadinakomena:

huiyatiya a:kuminakamena,

ba:gala iba:te bulinakomena:

huiyatiya a:kiya:tawahanakamena,

ba:bema: iba:te ibino kubane a:kohobila:hamena,

ba:gala Godote ibino kuba a:kegebolelama:mene.’ * *

Kona Kikipo Haminahaledawoeno Iya:tulame Uwino Ipuwa

Ma:t 13:18-23; Luk 8:11-15

¹³ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya:, “La: ba:moe iya:tulame uwino ipuwa kiya:tawahutaha:, ba:bema: la: galane tetelo naeno komo iya:tulame uwino ipuwa keba ka:na na:kiya:tawahonama? Ba:moe uwino ipuwa ba:ma ka:nala, ¹⁴ kona kikipo haminahaledawa

* **4:1:** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3   * **4:2:** Ma:t 13:34; Mak 4:33-34   * **4:12:** Ais 6:9-10; Oel 28:26-27

ebete Godokono tabo behaminahlena. ¹⁵ Ba:bene komo tawakalubi gabamo da:gudi ba:bi kona kikipo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, iba:te tabo dulimina: Saitanate pete ibino tepo ipuwane tiyonomo kopuwatema:ne. ¹⁶ Komo tawakalubi nakola hakamo da:gudi, ibi ba: ba:bi kikipola, iba:te Godokono tabo dulimina: kalakalago kolawema:na:, ¹⁷ huiyatiya ibino tepo ipuwalo haha puliyala. Ba:bema: iba:te Godokono oko ipuwalo nanekela:mo emeda:tepate, ba:bene Godokono Taboma: temeteme iba:tamo da:pikulimina: ba:gala tawakaluba:te ibino komoma: da:ga:lamena:, iba:te tiyonomo kalahutihoma:na:. ¹⁸ Komo tawakalubi iba:te olagopi hemo hakamo da:gudi ba:bi kikipola. Iba:te Godokono tabo kulima:na:, ¹⁹ huiyatiya iba:te ilina konomamo emalagidolena ba:gala ibino emede komoma: ukui bilibilinomoma: eda:hana, ba:bema: ibino tepo ipuwalo ba:bakobako ukui hiliyonomo ba:pola:na, ba:moi ukui komate hido tabo ba anakapumi, ba:bene iba:te a:kanolohamena:. ✧ ²⁰ Huiyatiya komo tawakalubi iba:te hido hakamo da:gudi ba:bi kikipola. Iba:te Godokono tabo uliti, hibinomolo lawete konolohoma:na:, komo 30 teta:mo, komo 60 teta:mo, komo 100 teta:mo konolohoma:na:.”

*Wuiki Alo Hawakala Baha:mo Ihate Komo
Luk 8:16-18*

²¹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Lumagiti ebene wuiki alo bagolo ipuwamo a:kihata:mene ba:gala ebene wata bahi ipuwamo a:kihata:mene, huiyatiya ebete hawakala baha:mo kihatema:ne. ✧

²² Kebe awalelahale komate da:pola:na galane tetelo Godote kohawakalilamema:ne, ba:gala kebe ugumuili komate da:pola:na galane tawakaluba:te alo tetelo kulameholema:na:. ✧ ²³ Galagodawa, ama: hidamo nulua:!”

²⁴ Ba:gala Ya:suti iba:tamo na:kagoiya:, “La:le duli honama ba:bi komo hidamo nulamenakuya:la:! La:le eta lumagitamo anagiya:mida komo keba ka:na dododima, Godote la:tamo ba: ba:ba ka:na kopododima:ne, huiyatiya la:eno anagiya:mida huiyate konomamo kopema:ne. ✧

²⁵ Ba: hibila, Godokono tabo ulihoma: lumagigodolo hidohido ukui da:pola:na, Godote ebetamo hiliyonomo hidohido komo gala kakikamehoma:ne. Huiyatiya lumagigodolo hidohido ukui pola:naheno, ebegodolo kebe kapiyakapiya komate da:pola:na Godote ebegodone gala kakuwatemema:ne.” ✧

Kona Kikipoeno Ape Komoeno Iya:tulame Uwi

²⁶ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo ba:ma ka:nala. Dubuti ebene ko pali hakamo kona kikipo da:haminahali, ²⁷ ba:bene ebete kawata, kamahiga, ba:ba ka:na ba ewagelena, ba:bi kona huha:te ikulihote ba:bo apepehuya. Huiyatiya kikipate haka ipuwalo ba pola:na, tete ga:ga:dopolo iba:te keba ka:na dapepehona, ba:be dubuti kiya:tawanaha:, ²⁸ mabu hakate ilina ha:kiya noluilamena, dopamo paha ba:gala ugiugi, ba:bene naha kikipo. ²⁹ Ba:bema: hibila, naha kikipate da:kodakodahamena:, ba:be dubuti tiyonomo tote konewakalamiholema:ne mabu kona wakalami tete ba: a:pe.” ✧

✧ 4:19: Mat:19:23-24 ✧ 4:21: Mat:5:15; Luk:11:33 ✧ 4:22: Mat:10:26; Luk:12:2 ✧ 4:24: Mat:7:2 ✧ 4:25: Mat:13:12; 25:29; Luk:19:26 ✧ 4:29: Yow:3:13; Haw:14:15

*Mastada Kikipoeno Iya:tulame Uwi**Ma:t 13:31-32; Luk 13:18-19*

³⁰ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya;, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komo ale bada goamo na:ka:hawakalimima:, ba:gala ba:be komo ale kebako iya:tulame uwa:mo na:ka:tuputupuimima:?”

³¹ Hibila, ba:moe hopo konomolo keha kikipo kokonomo ba:pola:na huiyatiya mastada kikipo ba: deha:potonomola, ba:bema: Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komo ba: mastada kikipo huiyala.

³² Dubuti damimini, ba:be deha:poto kikipote apete komo hiliyonomo keha gogolete koko gedawa komela:midahalema:ne, ba:bene holaholate pelamete keha gedawoeno dedelalo ba:pemedehonamena:.”

³³ Ba: hibila, tawakalubino iya:tawa komote da:modobuya;, Ya:suti ibi ba:mako hiliyonomo iya:tulame uwa:mo iya:tulamenakui. ³⁴ Iyo, ebete Godokono tabo iya:tulame uwa:mo olamaginakui, huiyatiya komo hiliyonomo tawakaluba:te ibino habahabamo gala da:katolamenakui, ba:ba tetelo ebe ta:matapa:tamo hiliyonomo uwino ipuwa diya gabodo ba:bo hawakalilamenakui.

*Ya:suti Gogo Da:tatabuiminiya:**Ma:t 8:23-27; Luk 8:22-25*

³⁵ Ba:be hegelate da:duniya: Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goeniya:; “A bobo hapuamo kona:hiwaliya:.” ³⁶ Ba:bene iba:te komo tawakalubi hiliyonomo miya:palenata, Ya:suti da:lutiya: ebe ta:matapa:te ba:be boga:mo ololonate ba: dito tolameniya:.

Ba:ba tetelo komo boga:te atumu iba:go na:katolameniya:; ³⁷ ba:bene ko gogonomote ba mahigana koko gawiyoeno beyate ta:matapino boga:mo da:pa:la:haniya:; boge gu beyate dito taboniya:.

³⁸ Huiyatiya Ya:suku boge gala hapulu ebeno wato tenamo apatinate ba:bo wataniya:; ba:bema: iba:te ebe mod-oetenate na:ga:lameniya:; “Iya:tulamedawa, ama: a hidamo badama: kua:menaha:? A ba: koha:lahama:nema:!”

³⁹ Ba:bene Ya:suti mahiganate huhu na:kiyahameniya:; “Na:tataba!” ba:gala gawiyatamo atu tabo bekagoeniya:; “Na:ka:la:liyahala:!” ba:bene huhuti wibonate bobote tatabanomoma: ba: dito eda:niya:.

⁴⁰ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goeniya:; “La: badama: ka:toletolehonama? La:eno hibima: midi komo puliyala:ka:?”

⁴¹ Huiyatiya iba:te konomamo ba hanohanohona ibi ipuwalo na:ga:laniya:; “Moe lumagi potela:ka:? Huhu ba:gala gawiya iba:te ebeno tabo uliti a:papamila:!”

5*Ya:suti Kuba Gobogobagoeno Dubu Da:hiduimiya:**Ma:t 8:28-34; Luk 8:26-39*

¹ Ba:bene Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi iba:te Ga:lili Bobo hapuamo na:hiwaliya: Gelasa haboeno hopamo. ² Ya:suti bogene hakamo ba nodolo kuba gobogobagoeno dubuti eba:go alugama: ba:bo piya:.

Ba:be hopo tawakalubino komo ba:ma ka:nala, iba:te iya:ha:midale nakola haka ba aligili hiya:hiya: bobo ba:bo ododilinakuya: iba:te ibino ha:laha tawakalubi miya:tenoma:.

Ba:bema: ba:moe dubuti ba:be ha:laha tawakalubino bobo habane piya:, ³ mabu ebete ba:bi nakola bobo ipuwalo emedenami. Tawakaluba:te ebe auli hala:mo da:matuhumihonakui ba:be hale kamodobonakuiha:;

⁴ iyo, hiliyonomo tetelo iba:te ebena nato kokoto auli hala:mo da:matuhulameholemenakui, ebete kokotoeno hale iya:hilinakui ba:gala natoeno hale atumu akiya:hilinakui. Ba: hibila, ebete helonomoma: eda:nami, ba:bema: lumagiti ebe duhimi modoboha:.
⁵ Ba:gala ebete hegela du hiliyonomolo nakola bobo habalo ba:gala haka hunulu ba gaa:tepaha, ebe ha:kiya ebena ape nakolamo danagalimihonakui hawiti ba:bo pikulihomenakui.

⁶ Ba:bene ba:moe dubuti Ya:suku muhulamo numiti, ebetamo nipuligate ebena nato mabamo da:nepapamiwatuya:, ⁷⁻⁸ Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Kuba gobogobo, ama: ba:moe dubugodone nuluhuka!”

Ba:ba tetelo ebete gaa:tepahalo na:goiya:, “Ya:su! Ama: Hununomo Godokono Gudulata! Ama:le natamo bada komo na:kododiomena? Na ama: Godokono mahilamo goememata, natamo kuba huiya akanama:la:!” ✱

⁹ Ba:bene Ya:suti ebe nalatediya:, “Amia:no mahilo potela:ka:?”

Ebete na:huiyuya:, “Naeno mahilo Hiliyonomotela mabu a kuba gobogobo hiliyonomola!” ¹⁰ Ba:bene ba:be dubuti Ya:suku koamo ba toemeho ebe na:goemiya:, “Nagodolo demedehona ba:bi kubakuba gobogobo ba:moe hopone akoelama:la:!”

¹¹ Ba:ba tetelo dabihole goegoe hiliyonomate haka hunulu nala:go ba:bolo na:wapata:lamitiya:, ¹² ba:bema: kuba gobogobate Ya:sutamo toetoholo na:ga:luya:, “Ama: a goegoa:tamo noea:ma:, ale iba:tamo konogomoma:.”

¹³ Ba:bene Ya:suti modobo tabo goete ibi ba:bo goelamiya:, “Na:tolama:la:!” Ba:ba tetelo kubakuba gobogobate dubugodone ikuliti goegoa:tamo ba:bo nogomuya:, ba:bema: ba:bi 2,000 goegoa:te haka hununi pulila:hate iya:ha:midale hakane da:negudiya:, beyamo nululuhuliti ibi hiliyonomate ba: dito neha:lahuya:.

¹⁴ Ba:ba tetelo goegoe ulamepi dubate ba:be komo umiti ibino habamo pulila:hate habalubi ba:gala tumu genamalo demedehonama: da:nikiyahalamiya:, tawakalubi hiliyonomate ba:bo pelamiya:, Ya:suti dododiya: ba:be komo umima:.
¹⁵ Iba:te ebetamo pikuliti, dopamo kubakuba gobogobo hiliyonomago demedenami ba:be dubu ba:bo pumiya:, ebete kaliko puliti ba:bolo lutiya: mabu ebena ukui a:tuputupumiya:.
 Ba:moe mabuma: iba:te na:toletolehutiya:, ¹⁶ ba:bene Ya:suti kubakuba gobogobagoeno dubutamo ba:gala goegoa:tamo kebe komokomo kododiliya:, puya:te ba:bi komo dulamiya: iba:te komo tawakalubi ba:bo kiyalamiya:.

¹⁷ Ba:ba tetelo ba:bi tawakaluba:te Ya:suku na:kiyahamiya: ebete ibino hopo komiya:pama:, ¹⁸ ba:bene Ya:suti boga:mo ba ololo, dopamo kubakuba gobogobago demedenami ba:be dubuti ebe ba:bo toemehuya:, “Na niliyala, ama:go kopa:mo!”

¹⁹ Huiyatiya Ya:suti ebe ba duhimi na:goemiya:, “Ama: genamamo na:toa. Godote ama:tamo keba ka:na kododila:ka ba:gala ama: da:malemaleta:ka, ba:bi koko komonomo amia:no mabu tawakalubi na:nikiyalamiya:.”

²⁰ Ba:bema: ba:moe dubuti Ta:ni Habahaboen hopo konomamo tote, Ya:suti ebetamo dododiliya: ba:bi komo olamaga:go tuya:, ba:bene puya:te ba:bi komo dulihuya: iba:te konomamo hanohanohuya:.

Ya:ilasiti Ya:suku Da:toemehuya: Ebedo Bohele Kohiduimima:

Ma:t 9:18; Luk 8:40-42a

²¹ Ba:bene Ya:suti boga:go bobo hapuamo gala da:kana:hiwuya:, ebete ba:bolo ba niluta tawakalubi hiliyonomate ebetamo ba:bo pelamiya:.
²² Ba:ba tetelo Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama umidawa dubu, ebene mahilo Ya:ilasitila, ebete Ya:sutamo pete ebene nato mabamo pepapamiwatate, ²³ konomamo ba petoetoe na:pegoiya:, “Naeno bohele deha:poto hoe tatalila. Ama: pete amia:no kokoto ebetamo na:pemowatima: ebete kohidoma:, ba:bene ebete a:kahaa:mene.”

Hawi Ka:ka:la: Temetema:goeno Kamenate Ya:sukunu Kaliko Dologiya:

Ma:t 9:19-22; Luk 8:42b-48

²⁴ Ba:bene Ya:suti ba:moe dubago to da:tupuimiyaya:, tawakalubi hiliyonomate ebe ba anitaguma:tuta emokatihuia:go tolamitiya:. ²⁵ Ibi ipuwalo eta kamena 12 gogo tetelo hawi ka:ka:la: temetemetete uminami, ²⁶ komo dogeta tawakaluba:te ebetamo hiya:hiya: menemene komo bikamenama:. Iba:te ebe kahiduimiyaha:, huiyatiya ba:be kamenate ebene mani iba:tamo ba ikalame dupula:liya:, ebene temetemetete kodopoma: ediya:. ²⁷ Ba:bema: ebete Ya:sukunu komo duliya: tawakalubi ipuwamo nopegate, ebene gala hapuni pete ebene kaliko ba:bo pologiya:, ²⁸ mabu ebete nemalagidoluya:, “Nale ebene kaliko dologimo na ba:bo kohidoma:nemo.”

²⁹ Ba:bene ebete Ya:sukunu kaliko dologiya:, ba:ba tetenomolo ebene hawi ka:ka:la: komote da:wibuya: ebete iya:tawuya: ebene ape ba: a:hido. ³⁰ Huiyatiya Ya:suti iya:tawuya: helote ebegodone duluhukuya:, ba:bene ebete pohobigate tawakalubi na:palateda:liya:, “Naeno kaliko pote kologi?” ✧

³¹ Huiyatiya ebe ta:matapa:te ebe na:ga:lamiya:, “Ba:moi tawakalubi hiliyonomate ama:tamo emokatihuia:go pelamita. Ama: ibi ulamelo badama: kolamagiuta ama: pote dologita?” ³² Ya:suti ibino tabo kahuiyuya:ha:, huiyatiya ebete ba:moe lumagi kumima: tawakalubi bulameholiya:.

³³ Ba:ba tetelo ba:be kamenate iya:tawuya: Ya:sukunu helote ebene ape a:hiduimi, ba:bema: ebete toletolelo lililago pete, Ya:sukunu nato mabamo pepapamiwatato ebene temetemenom hiliyonomomokomoma: ebe ba:bo pikiyahamiya:. ³⁴ Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Kamena, amia:no hibima: midikomote ama: a:hiduima:ta. Ama: kalakalago na:toa, mabu ama: duminama: ba:be temetemetete ba: a:wibo.” ✧

Ya:suti Ya:ilasikono Bohele Hoene Dadipatiya:

Ma:t 9:23-26; Luk 8:49-56

³⁵ Ya:suti ba:moe tabo ba olamagita, tabo adahepa:te Yu watodawa Ya:ilasikono genamane pelamete ebe na:pega:lamiya:, “Amia:no bohele a:hoe, ba:bema: Iya:tulamedawa gala akagoema:la: ebe kopihiduimima:.”

³⁶ Ya:suti ibino tabo dito ulia:tepuya:, ba:bene ebete Ya:ilasiko na:goemiya:, “Ama: akatoletola:la:, ama: Godoko hibima: na:mida:.”
³⁷ Ba:ba tetelo ebete Pitako, Ya:imesiko, ba:gala ebene ekawi Yoneko, ibi kapiya ba magatale komo tawakalubi na:duhilamiya: iba:te

iba:go tolamema. 38 Ba:bene ibi ha:kiya Ya:ilasikono genamamo da:nikuliya: Ya:suti tawakalubi hiliyonomo ba:bo nulamiya:, iba:te howela:go konomamo ihimitiya:. 39 Ya:suti genama guamo nodolote ibi na:negoelamiya:, “La: hiliyonomo howela:go bada mabuma: kihimiu-tama? Gudu bohele kaha:kaha:, ebete u bewatita.”

40 Huiyatiya iba:te ebe na:walitiya:, ba:bema: ebete ibi hiliyonomo genamane ba: dito poelamiya:, ba:bene Ya:suti guduino menoko, nabiwi, ba:gala ebena netewa-kapiya ta:matapi uwatete, guduti da:kapitanuya: iba:te ba:be habamo dito na:pa:la:huya:. 41 Ba:ba tetelo ebete bohele kokotamo nelawete Yu tawakalubino tabamo na:goemiya:, “Talita kumi!” ba:moe taboeno ipuwa nitana, “Bohele, nale ama: begoememata, na:mahiga!” ✧

42 Ba:bene ba:ba tetenomolo ba:be 12 gogo tete bohelete mahigate na:patiya:. Puya:te ba:moe komo dumiya: iba:te koamo hanohanohuya:, 43 huiyatiya Ya:suti ibi konomamo kiyahalamiya:, “La: ba:moe komoma: komo tawakalubi akakiyalama:la:!” ba:gala ebete iba:tamo na:kagoiya:, “Boheletamo naha ilina nikamehala:.”

6

Nasalete Habanapa:te Ya:suku Ubiha:ma: Deda:huya:

Ma:t 13:53-58; Luk 4:16-30

1 Ba:ba tetelo Ya:suti ba:be habane tote ebena emede haba Nasaleta:mo gala da:katuya:, ebe ta:matapa:te ebe bana kapimilo katolamiya:. 2 Ba:bene Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo ebete baidi ibubulamehole genamalo tawakalubi ba iya:tulamita, komo ibi hiliyonomate ebena tabo dulihiutiya: ba:bema: hanohanohutiya:. Iba:te na:ga:luya:, “Moe dubuino iya:tulame komo mulunomola! Ebete ba:moi komo kebolo kiya:tawui? Ba:gala ebete hanohano komo dododilina bada kokonomola:ka:! ✧ 3 Ebe kapeneta dubunomola, Ma:likono gudula. A iya:tawahala ebena ekaki Ya:imesiko, Yausesiko, Yudasiko, ba:gala Saimonoko, iyo, ebena ekaki bohelemela:te ba:moe habalo ago bemedena.”

Ba:bene iba:te ebe ubiha:ma: ba eda:huta 4 Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Godokono ukui hawakalimidawa tawakaluba:te ebe hunamo kadipatema:na:, huiyatiya ebena habanapi ba:gala ebena genamanapi ba:gala ebena hawi tawakalubi, iba:te ebe ubiha:ma: beda:hanakomena:.” ✧

5-6 Ba:ba tetelo Ya:suti Nasaletenapino hibima: midiha: komoma: koamo la:wa:te, ebete ebena kokoto temetema:gopi kapiyakapiyanomatamo demowatilamiya: ibi ba:bo hiduilamiya:, huiyatiya ebete ibina habalo komo hanohano komo ododilima: kamodobuya:ha:, ba:bema: ebete ibi ba miya:pale huiyatiya komo hiya:hiya: habahabalo iya:tulama:go pata:nami.

Ya:suti 12 Ta:matapi Dubu Doelamiya:

Ma:t 10:5-15; Luk 9:1-6

7 Ba:bene Ya:suti ebena 12 ta:matapi ebetamo ka:lamiti, etapi netewa, etapi netewa, hiya:hiya: habahabamo ba:bo oelamiya:, ba:gala ebete iba:tamo helo ikalamiya: tawakaluba:godone kuba gobogobo konoe-lamema:. 8 Ebete ibi na:goelamiya:, “La:eno tolame tetelo kuku kapiya

nuwatiya:la:, huiyatiya komo ilina akuwata:la:, iyo, la: baa:heno, kuihaheno, ba:gala manihino na:tolamiya:la:. ✧ ⁹ Ba:gala wadiyala la: nato ilina ba:gala kapiyakapiya kaliko pupuliti ba:bo na:tolamiya:la:, komo pupulino ilina akuwata:la:. ¹⁰ Ba:bene la: eta habamo nikuliti kebe genamamo da:nalehawaminama, la: ba:be genamalo nemedatepate galane ba:be genamane eta hopamo kakatolamema:nemata, iyo, la: eta genamane eta genamamo eba ka:na akanewagela:la:. ¹¹ Ba:gala kebe habaluba:te la: kalakalago uwateheno ba:gala la:eno tabo ulihoheno, ba:be haba ba miya:pa la:le natoeno puhulu na:moda:midatepaliya:la:. Ba:moe komote ba:bi tawakalubi kiya:tulamema:ne, Godokono tete ba:na:pe ebete ibino komo kopanagiya:midalamema:ne.” ✧

¹² Ba:bema: Ya:suku ta:matapa:te tolamete Godokono tabo nolamagiminatuya: tawakaluba:te ibino kubane kohobila:ma:. ¹³ Ba:bene iba:te tawakaluba:godone kuba gobogobo boelameholenakuya:, ba:gala iba:te komo temetema:gopi hiliyonomo olibi kikipoeno iha:mo ibino wato dabutilamelelamenakui, ibi ba:bo hiduilamenakuya:. ✧

Hiliyonomo Tawakaluba:te Ya:sukunu Komoma: Da:ga:lanakui
Ma:t 14:1-2; Luk 9:7-9

¹⁴ Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Heloditi ba:bi hanohano komo ulihuya:, mabu hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sukunu komo ba iya:tawaha ibi ipuwalo komopa:te tabo ba:ma ka:na ga:luya:, “Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate hoe ipuwane a:mahigui, ba:bema: ba:moi hanohano komate ebegodone pikulinaka.” ✧ ¹⁵ Ba:bene komopa:te na:ga:luya:, “Ebe Elayate, Godokono ukui hawakalimidawala,” huiyatiya komopa:te na:kaga:luya:, “Ao, ebe ba: Godokono ukui hawakalimidawa etala, dopamo aeno iniwala:tamo da:pikuliya: ba:bi huiyala.”

¹⁶ Huiyatiya Heloditi Ya:sukunu komo duliya:, ebete na:goiyya:, “Ba:moe dubu ba: Yonetela, nale ebene wato ditamidamimo, huiyatiya ebete hoene gala a:kamahigui!”

Heloditi Yonekono Wato Ditamidamiya:
Ma:t 14:3-12

¹⁷⁻¹⁸ Ba:moe komo ba: Yonete keba ka:na ka:hoyiya: ba:be komola.

Yonete dopamo ba emedena Ko Gawadalagi Heloditi ebene ekawi Pilipikono kamena pilolo lawiya:, ba:be kamenoeno mahilo ba: Helodiyasitila. Ba:moe mabuma: Yonete Helodiko ba kiyahame na:goemiya:, “Ama:le ba:be kamena lawe wadiyaha:, ko kubanomola!” Ba:bema: Heloditi ebene alaholohopi doelamiya:, iba:te Yoneko nelawete du genama guamo dito pa:da:nuya:, mabu ebete ebene ubi bihatiya: ba:be ododi komodo ebete Helodiyasiko kokalakuimima:. ✧

¹⁹ Ba:ba tetelo Helodiyasiti Yonetamo maubate ebe anakapumima: ebene ubi ba:bo ihatiya:, huiyatiya Heloditi ba:moe komo ododima: ubihinola. ²⁰ Ebete Yoneko na:tolemenami, mabu ebe iya:tawala Yonete tuputupudawama: ba eda:na Godokono talona ipuwalo emedena. Ba:hibila, ebete Yonekono tabo dopamo duliya: ukui bilibilima: ba:bo ediya:, huiyatiya ebete du genamalo ba emedena, Heloditi ebe hidamo ba umina komo hiya:hiya: tetelo ebene tabo kalakalago ulinakui.

✧ **6:8:** Luk 10:4-11 ✧ **6:11:** Oel 13:51 ✧ **6:13:** Yai 5:14 ✧ **6:14:** Ma:t 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20 ✧ **6:17-18:** Hawi 18:16

²¹ Ba:bene Heloditi da:hawakaluya; ba:be hegela emalagidololo ebete ko poko bododitiya. Ba:bema: ebene gabomani dubu, alaholoho gawadubu, ba:gala Ga:lili hopeno watowatopi, ibi hiliyonomate tolamiya: poko habamo. Ba:ba tetelo Helodiyasiti hido tete bumiya. ²² Ebete ebene bohele noemete, ebete ibino holoholo hapulu da:pemoitiya; Helodiko ba:gala eba:go da:pola:nuya: iba:te ebetamo na:kalakalahutiya. Ba:bene Heloditi boheletamo na:goiya; “Ama:le kebe ubi komoma: na da:goenamemena; nale ama:tamo kikamema:nemata.” ²³ Heloditi ebetamo hibinomolo gala na:kagoiya; “Ama: bada komoma: na da:goenamemena; amia:no ubi dihatemena: naeno komo ilina ba:gala naeno komo hopo, nale ama:tamo kikamehoma:nemata! Naeno tabo a:kadikanela:mo.”

²⁴ Ba:bene ba:be bohelete ebene menokotamo tote na:negoiya; “Na bada komoma: na:ka:negoemo?”

Ebene menokote na:goemiya; “Ama: Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawoeno watoma: ebe na:negoemiya.”

²⁵ Ba:bene ba:be bohelete Ko Gawadalagi Heloditamo gala tiyonomo kapete ebe na:pegoemiya; “Na ubila Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawoeno wato kikipo kapeyago. Ka:lonomo natamo nikanama:!”

²⁶ Ba:bema: Heloditi ebene tepo ipuwalo menemenenomoma: ediya; huiyatiya ebete boheletamo kebe tabo ka:goiya; eba:go da:pola:nuya: iba:te ba:be tabo uliya; ba:be mabuma: ebete amawada:ma: kamodobuya:ha. ²⁷ Ba:ba tetenomolo Heloditi ebene eta alaholohodawa dubu ba noeme, ebe na:goemiya: ebete Yonekono wato konelawema; ba:bene ebete du genama guamo tote Yonekono wato ba:bo nitamidamiya. ²⁸ Ba:bene ebete wato kapeyamo nihatete boheletamo dadahiya; ebete lawete ebene menokotamo ba: dito nikamiya. ²⁹ Ba:ba tetelo Yoneko ta:matapa:te ba:be komo duliya; iba:te ebene ape pelawete nakola bobo ipuwamo dito nihatiya.

Ya:suti Hiliyonomo Tawakaluba:tamo Baa: Dikalameholeniya:

Ma:t 14:13-21; Luk 9:10-17; Yon 6:1-14

³⁰ Ba:bene Ya:suti doelamiya: ba:bi ta:matapi dubate gala ebetamo kapelamete, iba:te kebe komokomo tawakaluba:godolo da:nododiliya: ba:gala ibi keba ka:na ka:niya:tulamiya; ba:bi hiliyonomo komokomoma: iba:te ebe na:pikiyahamiya. ✧ ³¹ Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku umima: gogolatepahuilu wapata:lamitiya; ba:bema: Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi baa: nahama: tete kumiya:ha. Ba:be mabuma: ebete ibi na:goelamiya; “Wadiyala a ha:kuya tataba hopamo tolamete hawela konamihuya;” ³² ba:bene iba:te ibino boga:go eta tataba hopamo tolame ba:bo tupuimiya.

³³ Huiyatiya iba:te ba tolamita, tawakalubi hiliyonomate ibi ulamete iya:tawahuya: ibi puya:tela:ka. Ba:bema: Ya:suti kebamo ka:tutiya; ba:bi hiliyonomo habahabanapa:te ba:be komo umiti, iba:te bobo dododo pulila:hate ba:be hopamo dopamo dito nikuliya. ³⁴ Ba:bene Ya:suti ba:bamo da:nuluhukuya; tawakalubi hiliyonomo nulamete ebene tepo ipuwalo ibi konomamo nemalemalelateliya; mabu sipigoegoa:te ulamedawaheno keba ka:na kemedena iba:te ba:ba ka:na pola:nuya; ba:bema: ebete ibi komo hiliyonomo komokomo ba iya:tulame, ✧ ³⁵ iba:te gapogapo teta:mo ba:bo nikuliniya. Ba:ba

tetelo ebe ta:matapa:te ebetamo pelamenate ebe na:pega:lameniya; “Moe tawakalubiha: bahila, tiyo kuduma:ne. ✧ ³⁶ Ba:bema: ama: ibi noelama; iba:te habahabamo ba:gala tumu genamamo tolameholete baa: konuwatehoma:”

³⁷ Ya:suti huiyatiya ibi na:goelameniya; “Ao, la:le iba:tamo naha ilina nikalamehola:la:”

Ba:bene iba:te ebe nalateda:niya; “A tolamete kapiya gogoeno oko huiya mana:mo baa: uwatehote, iba:tamo ba:kikalameholema:? Ao, a modobo:!”

³⁸ Ba:bene Ya:suti ibi nalateda:leniya; “La:godolo kebaleta baa:te ka:pola:na? La: tolamete na:nulama:la:”

Iba:te ulamenate na:ga:laniya; “Agodolo paibo baa: ba:gala daha netewa ba:pola:na.”

³⁹ Ba:bene ebete ebe ta:matapi na:goelameniya; “Tawakalubi na:kiyalama:la: hiya:hiya: kapiyuilame ododiliti hido hemolo kahidima:.” ⁴⁰ Ba:bema: tawakaluba:te hiya:hiya: kapiyuilame hiliyonomo ododilinate ba:bo pola:nuya; eta kapiyuimi ipuwalo 100, eta kapiyuimi ipuwalo 50, ba:ba ka:na ahidihoniya:.

⁴¹ Ba:bene Ya:suti paibo baa: ba:gala daha netewa uwatenate, Hunu Habamo gahimilo Godotamo kalakala tabo goenate baa: wakalamiholenate ebe ta:matapa:tamo dito ikalameniya: iba:te tawakaluba:tamo kikalameholenama; ba:gala ebete atu gabodo daha netewa kuwatenate tawakalubi hiliyonomatamo ba:bo kikalameholeniya:.

⁴² Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate baa: da:nahaniya: ibino kape komo ba:bo wiboholameniya:.

⁴³⁻⁴⁴ Ba: hibila, ba:be baa: 5,000 dubate nahaniya; ba:bene da:luhiliniya: ba:bi baa: komokomamo ba:gala daha hapuhapamo Ya:suku ta:matapa:te 12 bagolo betabuilameniya:.

Ya:suti Beya Hunudu Da:toniya:

Ma:t 14:22-33; Yon 6:15-21

⁴⁵ Ba:ba tetenomolo Ya:suti tawakalubi ba oelamena ebe ta:matapa:tamo na:goeniya; “Boge lawete Ga:lili Bobo hapuamo na:na:hiwala:la: Betasaida habamo,” ⁴⁶ ba:bene ebete ibi hiliyonomo oelamenate, ebete haka hunamo dito nodoloniya: Godokoba: tabo koga:lanama: ✧

⁴⁷ Da:duniya: ta:matapa:te ibino boga:go bobo tulinomodo ba tola:mena, huiyatiya ba:ba tetelo Ya:suti hakalo ha:kiya lutiya:.

⁴⁸ Ebete ibi ulameniya; iba:te boge helonomamo da:mabihoniya: huiyatiya ibino helo kamodoboniya:ha: mabu huhuti ibi na:duhilameniya; ba:bema: du tetelo hegela owaloho tatalima: ba eda:na, ebete beya hunudu iba:tamo ba:bo toniya: ibino holoholo hapudu kopenuluhukunama:.

⁴⁹ Huiyatiya ebete beya hunudu ba tonato, iba:te ebe uminate gubalima: ga:lanate ba:bo ga:ga:niya: ✧ ⁵⁰ mabu ibi hiliyonomate kubanomamo toletolehoniya:.

Ba:ba tetenomolo Ya:suti ibi na:goelameniya; “Na Ya:sutila, la: kato:letolehonala:!” ⁵¹ ba:bene ebete penate ibino boga:mo da:pololoniya: huhuti ba: dito wiboniya:.

Ba:ba tetelo ebe ta:matapa:te konomamo hanohanohoniya; ✧ ⁵² mabu iba:te ibino tepo ipuwalo kodakodama: eda:hanama; iyo, ba:be mabuma: Ya:suti hiliyonomo tawakaluba:tamo

baa: dikalameholeniya; iba:te ba:be hanohano komoeno ipuwa ibino ukua:mo nipo ohowadiniya:

Ya:suti Genasalete Hopolo Temetema:gopi Da:hiduilamenakui

Ma:t 14:34-36

⁵³ Ba:bene duiduiya tetelo iba:te bobo hapuamo da:na:hiwaliya: Genasalete hopoeno boge utihole baha:mo boge dito nutiya:. ⁵⁴ Iba:te bogene hakamo da:nalehawaminuya; puya:te ba:bolo da:pola:nuya: ba:bi tawakaluba:te Ya:sukunu komo tiyonomo iya:tawahate, ⁵⁵ iba:te ba:be hopoeno habahabamo na:pulila:huya: komo tawakalubi ebena pe komo konikiyalamema:. Ba: hibila, Ya:suti kebe habalo da:lutanakui, tawakaluba:te ba:be komo dulinakui temetema:gopi tilago ba:bo magatalenakuya:. ⁵⁶ Iyo, Ya:suti kebe hiya:hiya: hegehege ba:gala koko habahaba ba:gala tumu genamamo da:tonakui, tawakaluba:te ibino temetema:gopi ba:bamo da:magatalenakui, iba:te ba:bi habahaboeno ilina kolowami habamo ba newadila:latele ebe ba:bo netoemehonakuya: temetema:gopa:te ebena kaliko kologihoma:. Ba:bema: hibila, puya:te ebena kaliko dologihonakui, ba:ba:te ba:bo hidohidohonakuya:.

7

Yu Tawakalubino Iniwalino Iya:tulame Komo

Ma:t 15:1-9

¹ Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi ipuwalo puya:te Yelusalema ko habalo oko dowatihonama; komo iba:te Ya:sutamo kapimilo da:pelamiya; ² iba:te ebena komo ta:matapi bepulamiya; iba:te kokoto ukulalehena baa: da:nahutiya:. Ba:moe gabodo iba:te Pa:lisi kapiyuimipino eta tutumu tabamo kapapamiliya:ha:. *

³ Numa:la; hiliyonomo Yu tawakalubino iniwala:te ibi diya:tulamenakui, ibi hiliyonomate ba:be atu ukuilo ba emedena ba:bo ododilinaka, ba:gala Pa:lisi kapiyuimipa:te ba:bi iniwalino tutumu tabamo atumu hidonomamo kapapamila:halena, kebako deha:potonomo tutumu iba:te a:kadikamidala:la:. Ba:moe mabuma: ibino kokoto hidamo ukulalehena iba:te baa: a:kanahamena; ⁴ ba:gala naha ilina kolowami habalo duwatehomena: iba:te ba:bi ilina ukulalehena a:kapenahamena:. Ba: hibila, iba:godolo beya niho kalili ba:gala hiya:hiya: oho kalili ukulale tutumate ba:kapola:na, iyo, ba:ma ka:na ibino iniwala:te iba:tamo dikalameholiya; komo ba:bakobako tutumu hiliyonomo iba:godolo ba:pola:na. *

⁵ Ba:bema: Pa:lisi kapiyuimipa:te Godokono Tutumu iya:tulamepa:go Ya:suku nalatediya; “Bada mabuma: ama: ta:matapa:te aeno iniwala:te da:ga:lanakui ba:bi tutumamo kapapamila:hanaha; huiyatiya ibi ha:kiya ibi kubahilamete kokoto ukulalehena baa: ba:bo nahanaka?”

⁶ Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La: ma:lapila netewa tawakalubilata! Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate la:eno komoma: dopamo hibi tabo dolamagiya; Godokono Bukalo ba:be tabote ba:ma ka:na itana,

‘Ba:moi tawakaluba:te na tabamo adikunamena,

huiyatiya ibino tepo ipuwoeno ukui na tamelo kapola:naha;

muhulunomolo ba:nepola:na. *

⁷ Iba:te naeno mahilo hunamo nadipatena,

huiyatiya hibi komo puliyala,
 iyo, iba:te hopo habanapino tutumu
 Godokono hibi Tutumuma: midiliti ba:bo iya:tulamenaka.’”

⁸ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “Aisayakono tabo hibinomola, mabu la: Godokono hibi Tutumu Tabo a:miya:paliya:mata, huiyatiya tawakaluba:te da:ga:lanana ba:bi tutumamo papamila:hanamata.

⁹ “La: hibi mulu tawakalubilata! Iyo, la: Godokono hibi Tutumu Tabo tama:mo ba miya:te, huiyatiya la:eno iniwala:te da:ga:lanakui la: ba:bi komo kapiya bododilinakomata. ¹⁰ Numa:la:, Godokono Bukalo Mosesete na:goiya; ‘La:eno menokobi nabi nowalubila:la:’ ba:gala ebete na:kagoiya; ‘Kebe lumagiti ebene menoko o nabiwino komoma: kuba tabo dolamagimini, la:le ebe nanakapumiya:la:’

☆ ¹¹ Huiyatiya la: ba:moe Godokono tabo tama:mo miya:palo na:ga:lanamata, ‘Lumagigodolo da:pola:na menoko nabiwi owalubilima; ebete iba:tamo ikalamema: ubiha:ma: deda:mene, kubahenola. Ebete dito kogoema:ne, ‘Ba:moi ilina talonala, nale Godotamo ikamehote ba:moi ilinamo naeno menoko nabiwi a:kowalubila:mo.’ ¹² Ba:bema: la: ba:bako kuba ukui lumagi nonaminanakomata, ebete ebene menoko nabiwi a:kowalubila:le. ¹³ Iyo, ba:moe gabodo la:eno iya:tulame komate Godokono hibi tabo tama:mo miya:tena, ba:bene la:le ba:be atu kuba ukui gabodo komo hiya:hiya: kuba komo hiliyonomo na:kododilinamata.”

Tawakalubi Da:kubahilamenaka Ba:bi Komokomo

Ma:t 15:10-20

¹⁴ Ba:bene Ya:suti tawakalubi ebetamo gala kaka:lamiti iba:tamo na:goiya; “La: hiliyonomo naeno tabo uliti, ukui hidamo na:tuputupuilama:la:. ¹⁵ Lumagi tamelo ditana ba:be ilinate ebe ipuwamo opegate ebe a:kakubahima:mene, huiyatiya lumagino tepo ipuwane dikulimina: ba:bi komate ebe kokubahimima:na: ☆

¹⁶ Galagodawa, ama: hidamo nulua:!”*

¹⁷ Ba:bene Ya:suti tawakalubi miya:palette genama guamo da:nodoluya; ebe ta:matapa:te ebete bada tabo ka:goiya: ba:be taboeno ipuwama: ebe nalatediya:. ¹⁸ Ebete iba:tamo na:goiya; “Komopa:te ukui hidamo katuputupuilamenaha; la: ba: atumu. La: iya:tawahala:ka:? Naha ilinate lumagino tepo ipuwamo opegate ebe a:kakubahima:mene, ¹⁹ mabu naha ilinate lumagino ukui mabamo katutaha; huiyatiya wapamo tuta ba:bene nea:go kopenuluhukuma:ne.” Ba:bema: hibila, Ya:suti ba:moe tabamo hiliyonomo naha ilinoeno talona hiliyonomo tama:mo miya:tenomo a:miya:tiya:.

²⁰ Ba:bene ebete gala na:kagoiya; “Numa:la; lumagino tepo ipuwane dikulimina: ba:bi komo kapiyate ebe kokubahimima:na; ²¹⁻²² mabu lumagino tepo ipuwane hiya:hiya: kuba ukui komate pikulinaka, ba:bene ba:bi kuba ukuia:godone ba:moi koko kubate kapikulinaka—bohele pilo komo ba:gala eta lumagino kamena pilo komo, ilina pilo komo ba:gala eta lumagino ilina ubi komo, mauba komo ba:gala lumagi anakapumi komo, ha:da amiho komo ba:gala eta lumagino mahilo kubahimi komo, apa:mo kuba ododili komo ba:gala hiya:hiya: kuba oholelo ododili komo, awagaha komo ba:gala daedae ukui komo. ²³ Iyo,

☆ **7:10:** Ikuli 20:12; 21:17; Tutumu 5:16 ☆ **7:15:** Oel 10:14-15 * **7:16:** Mak 7:16 komoeno tabo Makate bukamo kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebene buka ododi gala hapuni eta hibima:mididawate miya:tiya:.

ba: hibila! Ba:moi kuba hiliyonomate lumagino tepo ipuwane pikuliti lumagi ba:bo kokubahimima:na.”

Taya Habanapi Kamenoen Hibima: Midi Komo

Ma:t 15:21-28

²⁴ Ba:bene Ya:suti ba:be hopo miya:pate Taya ko haboeno hopamo dito tuya:. Ba:ba tetelo ebe ubihinola ebete kebe genamamo da:nodoluya: tawakaluba:te iya:tawaha, huiyatiya iba:te ba:be genama tiyo iya:tawahuya:. ²⁵⁻²⁶ Ba:bema: ba:be hoponapi kamena eta, ebene bohele deha:poto kuba gobogobagoenola, ebete Ya:sukunu komo uliti ebetamo pete ebene nato mabamo ba pepapamiwata ebe ba:bo petoemehuya:, ebete ebene bohelegodone kuba gobogobo koemema:. Huiyatiya ba:be kamena Yu lumagiha:, ²⁷ ba:bema: Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Mabu keka: nale ama: dowlubitama? Tawakaluba:te dopamo ibino guguda:tamo baa: nikalama:mena:. Wadiyaha: iba:te gugudino baa: komopa:tamo dito ikalame, mabu ba:be ododi komo ba: gahagahatamo ikalame komo huiyala.”

²⁸ Ebete huiyatiya Ya:sutam na:goiya:, “Kodawa, ama:le da:gaa: ba: hibila, huiyatiya guguda:te hopamo diya:hekenaka, ba:bi baa: hapuhapu gahagahate naha wadiyala!”

²⁹ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Mabu ama: ba:ba ka:na a:gaa:ta, ama: kalakalago genamamo na:toa. Kuba gobogobote amia:no bohelegodone uluhuku.”

³⁰ Ba:bene ba:be kamenate genamamo tote ebene bohele ba:bo numiya:, kuba gobogobote ebegodone ya:lo uluhukuti, ebete tilolo watitiya:.

Ya:suti Galo Duhumi Ba:gala Tabo Olamagiha: Dubu Da:hiduimiya:

³¹ Ba:bene Ya:suti Taya hopo miya:pate Saidono ko habamo tote, ebete Ta:ni Habahaboeno hopodo kapetote Ga:lili Bobamo gala dito kanuluhukuya:. ³² Ba:ba tetelo tawakaluba:te galo duhumi ba:gala tabo olamagiha: dubu Ya:sutam magahete ebe na:petoemehuya: ebete ebene kokoto ba:be dubutamo kemowatimima:. ³³ Ba:bene Ya:suti ba:be dubu tawakaluba:godone nanekela:mo hiya: baha:mo magatate, ebene kokoto dubuino galo ipuwamo ba:bo newadulatiya:, ba:bene ebete ebene kokotamo kowe mehamidate dubuino ma:lapila ba:bo ologimiya:. ³⁴ Ba:ba tetelo Ya:suti Hunu Habamo gahimilo, hawela ama:midate Yu tawakalubino tabamo na:goiya:, “Epa:ta!” ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:na itana, “Na:tutukula:hala:!”

³⁵ Ba:bema: ba:be dubuino galote tutukula:hate ba:gala ebene ma:lapilate da:hiduya:, ebete tabo hidamo ba:bo olamagiya:. ³⁶⁻³⁷ Tawakaluba:te ba:be komo dumiya: iba:te hanohanoholo konomamo ga:luya:, “Ya:suti hiliyonomo komo hidonomamo ododilinako. Numa:la:, ebete galo duhulamepi na:hiduilamena iba:te tabo kulihoma:, ba:gala tabo ga:laha:pi atumu na:kahiduilamena iba:te tabo koga:lama:!”

Ba:bene Ya:suti ibi konomamo kiyahalamiya:, “La:le komo tawakaluba:tamo ba:moe komo akahawakalima:la:!” Ba: hibila, komo hiya:hiya: tetelo Ya:suti tawakalubi ba:ma ka:na kiyahalamenaku, huiyatiya iba:te ebene tabamo papamila:hahene ebene ododili komo ba: dito nehawakalilamenakuya:. ✧

8

*Ya:suti Hiliyonomo Tawakaluba:tamo Baa: Gala Da:kikalameholiya:
Ma:t 15:32-39*

¹ Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate Ya:sutamo pelamete gala na:kapekapiyuya:. Ba:bene ibino baa:te da:wiboholamiya: Ya:suti ebe ta:matapi ebetamo ka:lamiti ibi na:goelamiya:, ² “Na ba:moi tawakalubi na:malemalelatilitamo, mabu iba:te nago netewa-kapiya hegela demedenati ibino baa: a:wiboholami. ✱ ³ Na ibi baa:heno ibino habahabamo doelamemo, diyala, gabo tetelo heloha:ma: da: neda:hamena:, mabu komo iba:te muhulunomone pelamiya:.”

⁴ Huiyatiya ebe ta:matapa:te ebetamo na:ga:luya:, “Moe baa:ha:hopola. Ale ba:moi tawakalubi hiliyonomatamo baa: ikalameholema: modoboha:.”

⁵ Ba:bene Ya:suti ibi nalateda:liya:, “La:godolo kebaleta baa:te ka:pola:na?”

Iba:te na:ga:luya:, “Sa:ba:ni.”

⁶ Ba:bene Ya:suti tawakalubi hakamo kahidima: da:goelamiya:, ba:ba tetelo ebete ba:bi sa:ba:ni baa: komokomo uwatete Godotamo kalakala tabo ba:bo goiya:, ba:bene ebete wakalamiholete ebe ta:matapa:tamo dito ikalamiya: iba:te tawakaluba:tamo kikalameholema:. ⁷ Ba:gala iba:godolo daha hegehege kapiyakapiya na:kapola:nuya:, ba:bene Ya:suti ba:bi dahama: Godotamo kalakala tabo kagoete, ebe ta:matapi na:goelamiya: iba:te tawakaluba:tamo kakikalameholema:. ⁸⁻⁹ Ba:ba tetelo puya:te ba:be baa: da:nahuya: ibino kape komo ba: dito wiboholamiya:. Ba: hibila, ba:be baa: 4,000 tawakaluba:te nahuya:, ba:bene da:luhiliya: ba:bi baa: komokomamo Ya:suku ta:matapa:te sa:ba:ni bagolo betabuillamiya:. Ba:bene Ya:suti ba:bi tawakalubi ibino habahabamo doelamiya:, ¹⁰ ba:ba tetenomolo ebete ebe ta:matapa:go boga:mo ololote Da:lamanuta hopamo ba: dito tolamiya:.

*Pa:lisi Kapiyuimipa:te Hanohano Komo Umima: Ya:suku
Da:ga:lamiya:*

Ma:t 16:1-4

¹¹ Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:sutamo pelamete ebe na:polowabeletiya:. Ibi ubila ebe kuba gabamo kemogabuimima:, ba:bema: iba:te ebe na:ga:lamiya:, “Ama:godolo Godokono helo ditana, ba:be komo hawakalimima: eta hanohano komo atamo nododa:.”

¹² Ba:bene Ya:suti ebeno tepo ipuwalo hawela konomamo ama:midalo na:goiya:, “Mabu keka: ba:ma tete tawakaluba:te hanohano komo dohowadina? Na la:tamo hibi tabo begoemo, Godote ebeno helo hawakalimima: ba:ma tete tawakaluba:tamo hanohano komo a:kikalama:mene!” ✱

¹³ Ba:bene ebete ibi ubiha:ma: eda:lo boga:mo ololote bobo hapuamo gala na:kana:hiwuya:.

Pa:lisi Kapiyuimipi Ba:gala Helodiko Ibino Awagaha Komo

Ma:t 16:5-12

¹⁴ Ga:lili Bobo a:hiwale tupuimihino Ya:suku ta:matapa:te baa: uwate komo nadoduya:, ba:bema: iba:godolo kapiya baa:nomote itanuya: boge gulu. ¹⁵ Ba:bene Ya:suti ibi koamo kiyahalamiya:, “La: hidamo nuliala: Palawa baa:te ha:kiya hunamo da:mahiga, Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala

Helodiko ibino awagaha komo ba:ba ka:nala. A:iye, ba:mako awagaha komote la:tamo akuluhukala!” ✧

¹⁶ Ba:bema: iba:te ibi ipuwalo tabo ba:ma ka:na ga:luya; “Ebeta atamo ba:moe tabo begoe mabu a baa:henola.”

¹⁷ Huiyatiya iba:te tabo da:ga:lutiya: Ya:suti iya:tawate iba:tamo na:goiya; “La:le baa:heno pola:na tabo badama: ka:ga:lutama? La:le naeno hibi komo hidamo kuminaha: ba:gala kiya:tawahanaha: Mabu keka: la:le la:eno tepo ipuwa badama: da:kodakoduilamenama? ✧

¹⁸⁻¹⁹ La: baida:gopila huiyatiya la: a:kuma:lemata, iyo, la: galagopila huiyatiya la: a:kulia:lemata. Nale eta gapogapolo paibo baa: 5,000 dubatamo da:wakalamiholenimo, ba:moe komoma: la:godolo ukui ba:kitana? Ba:ba tetelo la: baa: komokomamo kebaleta bagolo ka:tabuilameonima?”

Iba:te ebetamo na:huiyuya; “12 bagolola.” ✧

²⁰ “Ba:gala eta hegelalo nale sa:ba:ni baa: 4,000 tawakaluba:tamo da:kawakalamiholimo, ba:ba tetelo la: baa: komokomamo kebaleta bagolo ka:tabuilamiuima?”

Iba:te ebetamo na:huiyuya; “Sa:ba:nila.”

²¹ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “Mabu keka: la:le naeno komo hibilo kiya:tawahanaha:?”

Ya:suti Baidi Tamiho Dubu Da:hiduimiya:

²² Ba:bene iba:te Betasaida habamo da:nikuliya; komo tawakaluba:te baidi tamiho dubu Ya:sutamo magahete, ebe ba:bo petoemehuya: ebete ebe kologima: ²³ Ba:bene Ya:suti baidi tamiho dubu kokotamo lawete habane nanekela:mo magatate, ebete ebene baida:mo kowe miya:temete ebene kokoto emowatilamelolo ebe nalatediya; “Ama: ilina na:kulamiuta?”

²⁴ Ba:be dubuti gahimiti na:goiya; “Na tawakalubi da:wapata:lamita nulamitamolo, huiyatiya ibi kehamo la:mota:hana.”

²⁵ Ba:bene Ya:suti ebene kokoto ba:be dubuino baida:mo gala da:kemowatilamiya; ebete ibulu a:la:minalete ebene baiditi ba:bo hidohidohomiya; iyo, ba:ba tetelo ebete ilina hiliyonomo hidamo ba:bo ulameholiya: ²⁶ Ba:bene Ya:suti ebe na:goemiya; “Amia:no genamamo tonomo na:toa, ba:moe habamo gala akapa:la:.”

Pitate Ya:sukunu Hibi Komo Da:hawakalimiya:

Ma:t 16:13-20; Luk 9:18-21

²⁷ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:go Sisaliya-Pilipai hopeno haba-habamo ba tuta, gabo tetelo ebete ebene ta:matapi na:nalateda:liya; “Tawakaluba:te na pokomo ka:ga:lanaka?”

²⁸ Iba:te na:ga:luya; “Komopa:te ama: Yoneko beyamo wadulateledawama: ga:lanaka, komopa:te ama: Elayako Godokono ukui hawakalimidawama: ga:lanaka, ba:gala komopa:te ama: Godokono ukui hawakalimidawa etama: ga:lanaka.” ✧

²⁹ Ba:bene Ya:suti ibi nalateda:liya; “Huiyatiya la:le na pokomo ka:midinionama?”

Pitate ebetamo na:huiyuya; “Ama: ba: Kelisotela, Godokono Oemedawalata!” ✧

³⁰ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi na:kiyahalamiya, “La:le naeno komoma: komopi akakiyalama:la:.”

Ya:suti Ebeno Hoe Komoma: Dopamo Da:goiya:

Ma:t 16:21-28; Luk 9:22-27

³¹ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi ba iya:tulame na:goiya, “Tawakalubino Naniwi tawakaluba:godone koko temeteme galane kuwatema:ne, Godokono ubila. Iyo, Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu iba:te ebe ubiha:ma: keda:hama:na:, ba:bene tawakaluba:te ebe kanakapumima:na: huiyatiya netewa-kapiya hegelalo ebete hoene gala kakamahigama:ne.”

³² Ebete ba:moe tabo iba:tamo da:goiya, Pitate Ya:suku komo ta:matapa:godone nanekela:mo magatate ba:be tabo komoma: ebe ba:bo nikiyahamiya. ³³ Ba:bene Ya:suti ohobigate, komo ta:matapi ulamete Pitako kiyahamelo na:goiya, “Pita, ama: Saitanako huiyala! Na na:miya:pana: mabu amia:no ukui Godotamo kihatitaha:, ama: tawakalubino ukuilo emedenata!”

³⁴ Ba:bema: Ya:suti tawakalubi hiliyonomo ebe ta:matapa:go ebetamo ka:lamiti ibi na:goelamiya, “Kebe lumagiti na ta:mahenema: ubi dihatemene, dopamo ebete ebeno komo adodotele ebeno keha pihiga aguti na ba:bo na:ta:mahena:mene. ✧ ³⁵ Ba: hibila, kebe lumagiti ebeno ka:ka: natamo damawada:mene ebeno ka:ka:te kalatidima:ne, huiyatiya kebe lumagiti Godokono Hido Tabo olamagima: ebeno ka:ka: na mabuma: datutimini, ebete hibi ka:ka: kolawema:ne. ³⁶ Ba:bema: lumagiti hopoeno ilina hiliyonomo uwatenomo ba uwate, ebeno ka:ka: datutimini ba:be lumagino huiya keka:? ³⁷ Ebete ebeno ka:ka: gala kakalawema: bada ilina na:kikamemene? Gabo puliyala, kitanaha: ³⁸ Numa:la:, ba:ma tete tawakaluba:te kubakubanomoma: eda:hate, iba:godolo Godoko hibima: midi komo puliyala. Ba:bema: kebe lumagiti natamo ba:gala naeno tabamo da:hilopomene, na Tawakalubino Naniwiti ba: atumu ebetamo kohilopoma:nemo, iyo, nale naeno Nabiwino helonomo alago ba:gala ebeno hido-talona nopopa:go da:pemo, ba:ba tetelo ebe kopehilopuimima:nemo.” ✧

9

¹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:ma tetelo demedehona komo iba:te Godokono Ko Gawadalagino tetete heloago da:pemene, ba:be ko komo dopamo umiti galane ba:bo koha:lahama:na:.” ✧

Godokono Helonomo Alote Ya:sukunu Ape Da:la:minuya:

Ma:t 17:1-13; Luk 9:28-36

² Ba:bene sikisi hegela da:wibuya: Ya:suti Pitako, Ya:imesiko, ba:gala Yoneko eta hununomo hakamo magataliya:, iba:te ha:kiya ba:bolo konepola:nama:. Ba:ba tetelo ibino dopo hapulu Ya:sukunu apete hiya:ma: ba edita, ✧ ³ ebeno pupulino ilinate a:la:minahamete keyakeyanomoma: hibilo eda:hamitiya:, ba:moe hopo konomolo eta lumagiti kaliko ba:ma ka:na ukulalelo keyakeyanomoma: midili wadiyaha:. ⁴ Ba:bene ta:matapino holoholo hapuamo Moseseko

✧ 8:34: Ma:t 10:38-39; Luk 14:27 ✧ 8:38: Ma:t 10:33 ✧ 9:1: Mak 13:30 ✧ 9:2: 2Pit 1:17-18; Oel 3:22

ba:gala Elayako iba:te uluhukuti Ya:sukuba: tabo ba:bo ga:lutiya:.
 5 Ba:ba tetelo Pitate Ya:sutamo na:goiya:, “Iya:tulamedawa, ale ba:malo da:pola:nama:, kalakala konomola. Wadiyala a mimiya netewa-kapiya ketemotema:nema:, eta amia:nola, eta Mosesekonola, eta Elayakonola.”

6 Ba: hibila, ta:matapa:te konomamo toletolehutiya:, ba:bema: Pitate ukui hidamo emalagidoloheno ba:be tabo ba: dito goiya:.

7 Ba:bene hawaiti pete ibi da:patulatelya:, tabote hawai ipuwane ba:ma ka:na piya:, “Ba:moe naeno kapiya Gudunomola, na ebetamo na:kalakalutamo. La: ebena tabo nulia:la:!” 8 Huiyatiya ba:ba tetelo iba:te hopo tiyonomo umihote Moseseko Elayako ibi gala kulamiya:ha:, Ya:suku kapiyate iba:go ba:bolo la:nuya:.

9 Ba:bene iba:te haka hununi ba:pepalaga Ya:suti ibi na:pegoelamiya:, “La:le kebe komo kumioma, ba:be komo ba:ma tetelo komopi akakiyalama:la:, huiyatiya na Tawakalubino Naniwiti hoene gala da:kamahigamo, la: tawakalubi ba:bo kokiyalamema:nemata.”

10 Ba:bema: iba:te ba:be komo tepo ipuwamo ihatiya:, huiyatiya hoene mahiga komoeno ipuwa ibi ipuwalo ga:lutiya:. 11 Ba:bene iba:te Ya:suku nalatediya:, “Bada mabuma: Godokono Tutumu iya:tulamepa:te da:ga:lanaka, Elayate dopamo pete, ebena gala hapuni Kelisote kopema:ne?”

12 Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Hibila, Elayako dopamo pete hiliyonomo komokomo kopetuputupuilamema:ne. Huiyatiya Godokono Bukalo eta tabo ba:ma ka:na ba:kaitana, Tawakalubino Naniwi teme-teme hiliyonomo kuwatema:ne ba:gala tawakaluba:te ebe ubiha:ma: keda:hama:na:. Ba:moe taboeno ipuwama: la:eno ukui keba ka:na ka:pola:na? * 13 Na la:tamo na:goemo, Elayako tawakaluba:tamo ya:lo a:pi* huiyatiya iba:te ibino ubilo koko kuba ebetamo ododilinakuya:, Godote ebena Bukalo dopamo da:goiya: ba:ba ka:na.” *

*Ya:suti Kuba Gobogobagoeno Kuhi Da:hiduimiya:
 Ma:t 17:14-21; Luk 9:37-43a*

14 Ba:bene iba:te komo ta:matapa:tamo pikuliti, tawakalubi hiliyonomate iba:go ba:pola:na ba:bo pulamiya:. Ba:ba tetelo Godokono Tutumu iya:tulamepa:te Ya:suku ta:matapa:go ba:olowabeletehuita, 15 huiyatiya tawakaluba:te Ya:suku dumiya: iba:te konomamo la:wa:halo ebetamo pulila:hate nolata tabo ba:bo nega:luya:. 16 Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi nalateda:liya:, “Mabu keka: la: ba:moi dubago dolowabeletehuitama?”

17 Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomo ipuwalo eta lumagiti Ya:sukunu tabo ba:huiya na:goiya:, “Iya:tulamedawa, na naeno gudu ama:tamo a:magaha:kamo mabu ebe kuba gobogobote anagalimihona, ba:bema: ebe tabo olamagi modoboha:. 18 Keba tetelo kuba gobogobote ebe gala da:kanagalimihomene hopamo kopena:da:nama:ne, ba:bene ebete lalo ba:ikilame paguti ebena tabo ipuwane pikulimiti, ebena apete kodakodanomoma: ba:bo keda:ma:ne. Nale ama: ta:matapi a:goelama:kamo iba:te kuba gobogobo koemema:, huiyatiya iba:godolo helo puliyala.”

* 9:12: Ma:l 4:5; Ohale 22:1-18; Ais 53:3 * 9:13: Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suti Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawoeno komoma: olamagiya:. * 9:13: Ma:t 11:14

19 Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “A:iye, la: hibima: midiha: tawakalubilata! La:le natamo menemene bikanamenamata, ba:bema: na ubihinola la:go tete ga:ga:lo emedena! La: kuhu natamo na:magaha:la:!”

20 Ba:bene iba:te ba:be kuhu Ya:sutamo da:magatuya:, kuba gobogobote Ya:suku umiti kuhu ba:bo anagalimihuya:. Kuhiti hakamo gate ewageleholo ba miwa:digahuta ebena tabone paguti pikulimitiya:.

21 Ba:ba tetelo Ya:suti kuhino nabiwi nalatediya:, “Ebe ba:moe komo kebako tetelo ka:tupuimi?”

Ebete na:huiyuya:, “Gudu deha:poto tetelo tupuimi. 22 Hiliyonomo tetelo kuba gobogobote ebe koa:mo ba:da:na, ba:gala beyamo ba:da:na, ba:ba ka:na ewagelena ebe kanakapumima:. Ba:bema: amia:no helo modobola:ka: a kowalubima:? Helote modobolo ditama:na, a malemalea:telo ebe nowaluba:.”

23 Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Mabu keka: ama:le naeno helo komoma: da:kiyanama:? Ba:moe komo naeno komoha:, ba: amia:no komola! Wadiyala ama: Godoko hibima: na:mida:, ba:bene ama:godolo helo bitanamene hiliyonomo komokomo ododilima:.” ✧

24 Ba:ba tetenomolo kuhino nabiwiti konomamo na:goiya:, “Na hibima: na:miditamohuiyatiya naeno hibima: midikomodeha:potola. Na:koiminama:!”

25 Ba:bene komo tawakalubi hiliyonomate ba pelamenape, Ya:suti ibi ulamete kuba gobogobo kiyahamelo na:goiya:, “Taboha:dawa ba:gala galo duhumi gobogobo, nale ama: bikiyahamemata, ebegodone uluhukuti na:toa! Gala ebetamo akapopegala:!”

26 Ba:ba tetelo kuba gobogobote ibulu goewatalo kuhu hakamo a:da:nate, ba:bene kuhiti kubanomamo ewageleholo kuba gobogobote ebegodone duluhukuya:, ebete hoemo ba:bo kapitanuya:. Ba:be mabuma: komopa:te na:ga:luya:, “Ebe a:hoe,” ✧ 27 huiyatiya Ya:suti ebe kokotamo lawete dadipatiya: ebe ba:bo mahiguya:.

28 Ba:bene Ya:suti genama guamo da:na:pa:guya:, komo tawakaluba:te pola:naha: tetelo ebe ta:matapa:te ebe nalatediya:, “Mabu keka: ale kuba gobogobo oemema: kamodobakaha:?”

29 Ebete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Pote ebena emede ipuwalo Godokoba: tabo da:ga:lanaka, ebe kapiyate ba:mako kuba gobogobo koemema:ne.”

Ya:suti Ebena Hoe Komoma: Gala Da:kagoiya:

Ma:t 17:22-23; Luk 9:43b-45

30 Ba:bene iba:te ba:be haba miya:pate Ga:lili hopodo ba petolame, Ya:suku ubihinola ebete keholo ka:lutiya: tawakaluba:te iya:tawaha, ✧ 31 mabu ebete ebe ta:matapi komo hiya:hiya: komokomo biya:tulamitiya:. Ebete ibi iya:tulamelo na:goiya:, “Godote Tawakalubino Naniwi kuba tawakalubino kokotamo kihatema:ne, ba:bene iba:te ebe kanakapumima:na:, huiyatiya ebete netewa-kapiya hegelalo hoene gala kakamahigama:ne.” ✧

32 Huiyatiya Ya:suti da:goiya: ebe ta:matapa:te ba:be taboeno ipuwa hidamo kemalagidolutiya:ha:, ba:bema: iba:te ba:moe komoma: Ya:suku alateda:ma: na:toletolehuriya:.” ✧

✧ 9:23: Ma:t 21:21; Mak 11:23 ✧ 9:26: Mak 1:26 ✧ 9:30: Yon 7:1 ✧ 9:31: Mak 8:31; 10:32-34 ✧ 9:32: Luk 9:45

Kodawama: Pote Na:keda:mene

Ma:t 18:1-5; Luk 9:46-48

³³ Ba:bene iba:te Kapeniyama habamo da:pelamiya; Ya:suti genama guamo nodolote ebe ta:matapi ba:bo nalateda:liya; “Gabo tetelo la: bada mabuma: ka:ga:lutakama?”

³⁴ Iba:te tabo kahuiyuya:ha: mabu iba:te ibi ipuwalo pote koma: eda:ma: a:polowabeletehuyia:. ³⁵ Ba:be mabuma: Ya:suti emedete ebena 12 ta:matapi ebetamo ka:lamiti iba:tamo na:goiya; “Kebe lumagiti koma: eda:ma: ubi dihatemene, ebete ebe ha:kiya galanomoma: miditi komopino huiyaha: okodawama: neda:mene.” ✧ ³⁶ Ba:bene Ya:suti gudu deha:poto lawete ibi tetenomamo adipiti, ebe kokotamo ba a:ga:da:mida iba:tamo na:goiya; ³⁷ “Kebe lumagiti naeno mahilamo ba:mako gudu deha:poto kalakalago dowlubina ebete na bowalubinina, ba:gala kebe lumagiti na dowlubinina ebete na kapiya kowalubinina:; ebete na Oenamedawa Godoko atumu na:kowalubina.” ✧

Ago Alaholoha:dawa Ebete A Owalubidawama: Eda:na

Luk 9:49-50

³⁸ Ba:bene Yonete Ya:sutamona:goiya; “Iya:tulamedawa, ale eta dubu umima: ebete amia:no mahilamo kuba gobogobo doelamiti, huiyatiya ale ebe a:kiyahamima: ba:be komo kekelamema: mabu ebe aeno kapiyuimi lumagiha:.”

³⁹ Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La:le ebe akaduhima:la: Kebe lumagiti naeno mahilamo hanohano komo dododimini, ba:be lumagiti tote naeno komoma: kuba tabo a:kanolamaga:mene, ⁴⁰ mabu hibila, kebe lumagiti ago alaholohoha:dawama: deda:na, ebete ba: a bowalubina. ✧ ⁴¹ Nale la:tamo hibi tabo begoemo, la:le na Kelisokono tawakalubima: deda:hanama, ba:be mabuma: etate beya la:tamo dikalamemena; ebete Godogodone da:lawemene ba:be hido huiyate a:kalatida:mene.” ✧

Kuba Gabamo Emogabuimi Komo

Ma:t 18:6-9; Luk 17:1-2

⁴² Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “Deha:poto guduti na hibima: ba midinina, kebe lumagiti ebe kuba gabamo demogabuimina, wadiyala tawakaluba:te ebe lawete ebena kokoba:mo konomo nakola ma:homete kehaha: kolomamo na:da:namena; ebete atu kuba komo eta gudutamo ododikapoma:. ⁴³ Ba:gala amia:no kokotote ama: kuba gabamo demogabuimina, nitamida! Wadiyala ama:le kapiya kokotago Godokono Ka:ka: Habamo na:pa:ga, kubala kokoto netewago Koe Habamo to. Ba: hibila, ba:be habalo koete itana tetelo na:woena, ✧ ⁴⁴ ba:bolo tawakalubino ha:laha ape da:nalenaka ba:bi la:ga:te a:kaha:lahala; ba:gala koete a:kaha:gale. † ⁴⁵ Ba:gala amia:no natote ama: kuba gabamo demogabuimina, nitamida! Wadiyala ama:le kapiya natago Godokono Ka:ka: Habamo na:pa:ga, kubala nato netewago Godote ama: Koe Habamo na:da:na. ⁴⁶ Ba:bolo tawakalubino ha:laha ape da:nalenaka ba:bi la:ga:te a:kaha:lahala; ba:gala koete a:kaha:gale. ⁴⁷ Ba:gala amia:no baiditi ama: kuba gabamo demogabuimina, na:magubuta:!

✧ 9:35: Luk 22:24; Ma:t 20:25-27; Mak 10:43-44 ✧ 9:37: Ma:t 10:40 ✧ 9:40: Ma:t 12:30; Luk 11:23 ✧ 9:41: Ma:t 10:42 ✧ 9:43: Ma:t 5:30 † 9:44: Mak 9:44 ba:gala Mak 9:46 komoeno tabo Makate bukamo kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

Wadiyala ama:le kapiya baida:go Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be habamo na:pa:ga, kubala baidi netewago Godote ama: Koe Habamo na:da:na. ✱ ⁴⁸ Ba:bolo tawakalubino ha:laha ape da:nalenaka ba:bi la:ga:te ba:pola:na, a:kaha:lahala; ba:gala koete a:kaha:gale.” ✱

⁴⁹ Ba:bene Ya:suti eta tabo ba:ma ka:na kagoiya, “Tawakaluba:te solo baa:mo keba ka:na ka:miya:tenaka, Godote tawakalubi hiliyonomoeno emede komamo ebena koe ba:ba ka:na kopemiya:telamema:ne.

⁵⁰ “Solo hidonomola, huiyatiya eta lumagino solo golate dalatidimini, ama:le gala soloma: a:kamida:mena:ta. Ba:bema: Godokono solote la:eno kapiyuimi ipuwalo nitanamene, iyo, wadiyala etate eta malemaletelo ba:ba ka:na nemedeniya:la.” † ✱

10

Kamena Ibuki Komo

Ma:t 19:1-12; Luk 16:18

¹ Ba:bene Ya:suti Ga:lili hopo miya:pate Yudiya hopodo petote Yodane Tuli hapuamo dito nuluhukuya:. Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate ebetamo gala da:kapelamiya; ba:bene ebete ibi gala na:kiya:tulamiya: mabu ebena ododi komo ba: ba:ma ka:nala.

² Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipa:te pelamete, Ya:suku kuba gabamo kopemogabuimima: ebe na:palatediya; “Dubuti ebena kamena dibukimini, Godokono Tutumu Tabo ba:kadikamidalemene?”

³ Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya; “Mosesete la: bada tutumu tabo ka:goelamitiya:la?”

⁴ Iba:te na:ga:luya; “Dubuti ebena kamena ibukima: Mosesete gabo atamo ba:ma ka:na hiduimiya; dubuti ebena ubi dihatemene, ebete kamena ibuki pepa ododiti ebetamo dito kikamema:ne.” ✱

⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Mabu la:eno tepo ipuwa kodakodahibinomola, Mosesete kamena ibuki tabo Godokono Bukamo ba:bema: ihatiya:. ⁶ Huiyatiya numa:la; dopamo Godote ba:moe hopo dododiya; ba:ba tetelo ebete dubu kamena bododiliya:. ✱ ⁷ Ba:moe mabuma: dubuti ebena nabiwi ba:gala menoko miya:palette ebena kamenago kapiya bahilo kemedema:na; ✱ ⁸ ba:bene ibi netewapa:te kapiyama: eda:te gala hiya:ma: a:keda:mena; iyo, ba:ba tetelo ibi ba:kapiyanomola. ⁹ Numa:la; Godote ibi netewapi kapiyama: a:midiliya; ba:bema: lumagiti ibi hiya:ma: midili wadiyaha:.”

¹⁰ Galane genama gulu Ya:suku ta:matapa:te ba:be taboeno ipuwama: ebe da:nalatediya; ¹¹ ebete iba:tamo ba:ma ka:na goiya; “Kebe lumagiti ebena kamena ibukiti eta kamena da:lawemene, ebete Godokono holoholo hapulu ba:be kamena pilolo kolawema:ne, ✱ ¹² ba:gala kebe kamenate ebena dubu ibukiti eta dubu da:lawemene, ebete ba:be dubu atumu pilolo kolawema:ne.”

Ya:suti Guguda:tamo Kokoto Demowatilamiya:

Ma:t 19:13-15; Luk 18:15-17

¹³ Ba:bene komo tawakaluba:te ibino gugudi Ya:sutamo na:magataliya; ebete iba:tamo kokoto ba emowatilame Godoko

✱ **9:47:** Ma:t 5:29 ✱ **9:48:** Ais 66:24 † **9:50:** Buka ka:lamiholeadawa, Ya:suti da:goiya: ba:be go taboeno ipuwa ba:ma ka:nala, solo ba: hibima: mididawoeno emede komola. ✱ **9:50:** Ma:t 5:13; Luk 14:34 ✱ **10:4:** Tutumu 24:1-4; Ma:t 5:31 ✱ **10:6:** Tup Mabu 1:27; 5:2 ✱ **10:7:** Tup Mabu 2:24; Epe 5:31-33 ✱ **10:11:** Ma:t 5:32

kogoemema: ebete ibi hidamo kowalubilinama: Huiyatiya ebe ta:matapa:te ba:bi tawakalubi ba kiyahalame ibi da:duhilamiya; 14 Ya:suti ibino ododi komo umiti iba:tamo maubalo na:goiya; “Gugudi natamo pelame wadiyala. Akaduhilama:la; mabu ba:mako tawakaluba:te Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be habamo kona:pa:la:hama:na. 15 Na la:tamo hibi tabo begoemo, kebe lumagiti gudu deha:poto huiyamo aeno Ko Gawadalagi Godoko laweheno, ba:be lumagiti ebene Kalakala Habamo a:kana:pa:gamene.” ✧ 16 Ba:bene Ya:suti guguda:tamo kokoto ba emowatilame Godoko ba:bo goemiya; ebete ibi hidamo kowalubilinama:

Ilina Dogodogo Dubuti Ya:sutamo Da:piya:
Ma:t 19:16-30; Luk 18:18-30

17 Ba:bene Ya:suti mahigate gabodo ba tuta, eta dubuti ebetamo nipuligate pupamo nemedete ebe na:goemiya; “Hido Iya:tulamedawa, na bada komo ododiti wiboha: ka:ka: ebo na:ka:lawemo?”

18 Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ama:le na hidodawama: badama: ka:ka:nama:wa? Eta hidodawa puliyala, Godoko kapiyate hidodawala. 19 Ama: Godokono Tutumu Tabo iya:tawala. Lumagi akanakapuma:la; eta lumagino kamena pilolo akalawa:la; ilina pilolo akuwata:la; eta lumagino komoma: ha:da tabo akolamaga:la; lumagino ilina ha:da gabodo akuwata:la; ba:gala amia:no nabiwi menoko ibino tabamo na:papamiwatanakuya.” ✧

20 Huiyatiya ebete Ya:sutamo na:goiya; “Iya:tulamedawa, na deha:poto tetene tupuimiti ba:moi hiliyonomo tutumu kodakodalo uwatete eta kapiya kadikanaliya:ha.”

21 Ba:bene Ya:suti ebe uminate malemaletelo ebe na:goemiya; “Kapiya komote ama:godolo kamodobonaha: Wadiyala ama: tote, komopa:te amia:no ilina hiliyonomo mana:mo uwatehomete, ama:le ba:bi mani awaepa:tamo dito na:nikalamehola: Ba:ba tetelo ama: gala kapete na na:ta:maheniya; ba:bene amia:no ilina hiliyonomate Godokono Hunu Habalo konepola:nama:na.” 22 Ebete ba:be taboma: dopo menemenenomoma: eda:te tepo menemena:go dito tuya; mabu ebe ilina dogodogodawanomola.

23 Ba:bema: Ya:suti ebe ta:matapi ulameholelo na:goelamiya; “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ilina hiliyonomagopa:te ba:be habamo na:pa:la:hama: kodakodanomola!”

24 Ba:ba tetelo ebe ta:matapa:te ebene taboma: na:hanohanohutiya; ba:bene Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “Naeno ekaka:la; Godote Ko Gawadalagima: deda:na, tawakaluba:te ba:be habamo na:pa:la:hama: kodakodanomola! 25 Numa:la; ka:molo-goete* kaliko akohomehoeno ola gugudu nilupiga kodakodama: eda:na, gabohenola. Ba: atumu ilina hiliyonomagodawate Godokono Ko Gawadalagi habamo na:pa:ga kodakodanomola, gabote hibinomolo a:kitanamene.”

26 Ba:bene iba:te konomamo la:wa:hate ibi ha:kiya ibi ipuwalo na:ga:lutiya; “Ya:suti da:goe ba:be tabote hibima: deda:na, puya:te modobola:ka: Godote ibino ka:ka: mula:lelamema:?”

✧ 10:15: Ma:t 18:3 ✧ 10:19: Ikuli 20:12-17; Tutumu 5:16-20 * 10:25: Ya:suku tetelo Yu tawakalubino komo ba:ma ka:nala, iba:te kokonomo gelebadihole ka:molo-goegoa:mo ibino oko bowatihonakuya: Iyo, komo hiya:hiya: tetelo ka:molo-goegoa:te ibino ilina bewatanakuya: muhulu hopamo, ba:gala komo tetelo iba:te bogema: watenama:

²⁷ Ya:suti ibi ulamenate na:goiya; “Tawakaluba:te ha:kiya ibino ka:ka:mula:le modoboha; huiyatiya Godoko kapiyate modobola mabu ebe-godolo helo bitana hiliyonomo komokomo ododilima.”

²⁸ Ba:bene Pitate Ya:sutamo na:goiya; “Ama: numa; a ilina hiliyonomo miya:palete ama: na:ta:mahenata.”

²⁹ Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “Na la:tamo hibi tabo begoemo, kebe lumagiti ebena genama, o ebena nani nanikokubi ekaki, o ebena menokobi nabi gugudi ba:gala ebena hopo, ebete na mabuma: ba:gala Godokono Hido Tabo olamagima: ba:bi komo da:miya:palemene,³⁰ ebete ba:ma tetelo hiliyonomo genama, nani, nanikokubi, ekaki, menokobi, gugudi, ba:gala hopo konomo gala kakuwatema:ne. Ba:gala atu tetelo tawakaluba:te temeteme komo ebetamo kikamehoma:na; huiyatiya galane nale ebetamo wiboha: ka:ka: kikamema:nemo. ³¹ Iyo, ba: hibila, ka:lo dopopi hiliyonomo da:pola:na, iba:te galane galapima: keda:hama:na; ba:gala ka:lo galapi da:pola:na, iba:te galane dopopima: keda:hama:na.” ☆

Ya:suti Ebena Hoe Komoma: Gala Da:kagoiya:

Ma:t 20:17-19; Luk 18:31-34

³² Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:go Yelusalema ko habamo ba tolamita, ebete ibi dopalamete tutiya: Ba:ba tetelo ebe ta:matapa:te ukui bilibilinomoma: eda:hutiya; ba:gala kebe tawakaluba:te ibino gala hapuni da:pelamitiya: iba:te atumu na:katoletolehutiya: Ba:bene Ya:suti ebena 12 ta:matapi uwatete, ebetamo da:pikulimina: ba:bi temeteme komoma: ibi ba iya:tulame na:goiya; ☆³³ “La: nulia:la; a Yelusalemamo tolamitama: Ba:bolo Godote Tawakalubino Naniwi tawakaluba:tamo kikalamema:ne, ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino wawatampi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, iba:te ebe anakapumima: ga:late Yuha:pa:tamo ba:bo kikalamema:na. ³⁴ Ba:bene ba:ba:te ebe iya:da:tete, ebetamo kowe mehoholete, giya:pa:pa:mo ebe a:na:miga:titi kanakapumima:na; huiyatiya ebete netewa-kapiya hegelalo hoene gala kakamahigama:ne.”

Ya:imesiko Ba:gala Yoneko Iba:te Kuba Ukuia:mo Ya:suku Eta Komoma: Da:ga:lamiya:

Ma:t 20:22-28

³⁵ Ba:bene Sebedikono gugudi Ya:imesiko ba:gala Yoneko iba:te pete Ya:sutamo na:pega:luya; “Iya:tulamedawa, a ubila ale ama: bada komoma: da:ga:lamemena; nikaa:miya:.”

³⁶ Ya:suti ibi na:goelamiya; “La: bada komo ubila:ka: nale la:tamo ikalamema:?”

³⁷ Iba:te tabo ba huiya na:ga:luya; “Ama:le Ko Gawadalagima: deda:mena; a ubila ama:le da:goemena: etate amia:no tu hapulu ba:gala etate pele hapulu amia:no konomo alo ipuwalo kolumutitama:.”

³⁸ Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La:le na hido ukuia:mo kaga:lanamitaha: La: modobola:ka: nale da:nimo ba:be temeteme kalila:mo niho? La: modobola:ka: Godote na hoe komamo dadunatenemene ba:be komamo la: wadulatele?” ☆

³⁹ Iba:te na:ga:luya; “A modobola.”

Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Ba:moe komo ba: hibila, nale da:nimo galane tetelo la: ba: atumo ba:be kalila:mo nihote temeteme bulihonakomata, ba:gala Godote na dadunatenemene ba:be hoe komoma la: kowadulatelema:na:ta. ✧ ⁴⁰ Huiyatiya naeno tu hapuamo ba:gala pele hapuamo ahidi komoma: nale a:kagaa:mo. Godote puya:tamo da:hiduulamiya: ba:binomate ba:bolo kopola:nama:na; iyo, ba:moe komoma: ebete ha:kiya kogoema:ne.”

⁴¹ Ba:bene komo ta:ni Ya:suku ta:matapa:te ba:be komo uliti, Ya:imesiko ba:gala Yoneko iba:tamo na:maubahalitiya; ⁴² huiyatiya Ya:suti ibi hiliyonomo ebetamo ka:lamiti ibi na:goelamiya; “La:iya:tawahala, Godoko hibima: midiha:pino koko dubate ibi ha:kiya ibi ba wadiya:paa:latele komo tawakalubi heloamo kiyahalamanaka, iba:te ibino ubi komamo kopapamila:halenama. ✧ ⁴³ Huiyatiya la: ba:bakopima: a:keda:hamata. Kebe lumagiti la:eno koma: eda: ubi dihatemene, ebete la:eno huiyaha: okodawama: neda:mene, ✧ ⁴⁴ ba:gala kebe lumagiti dopoma: eda: ubi dihatemene, ebete la: hiliyonomoeno du genamoeno okodawama: neda:mene, iyo, ebe ha:kiya ebe hoponomamo ihatenomo nihata:mene. ⁴⁵ Numa:la; Tawakalubino Naniwiti da:piya; ebe ubihinola ba:moe hopo tawakaluba:te ebetamo huiyaha: okopima: eda:ha, huiyatiya ebete na:piya: tawakaluba:tamo huiyaha: okodawama: kopeda:ma; ba:gala ebena ka:ka: gobogobamo ihatete ebena hoe huiyate komo hiliyonomo tawakalubi Saitanakono du genamane dito kuluhukulatelema:.”

Ya:suti Batimiyasikono Baidi Da:hiduulamiya:

Ma:t 20:29-34; Luk 18:35-43

⁴⁶ Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapa:go Yeliko ko habamo pelamete, ba:bene iba:te komo tawakalubi hiliyonomago kapimilo ba:be habane ikuliti ba tolame, Timiyasikono gudu Batimiyasiko baidi tamiho dubula, ebete gabo tamelo ba luta komo tawakalubi manima: ba:bo toelameholitiya. ⁴⁷ Ba:bene ebete Nasaletenapi Ya:sukunu pe komo uliti ibulunomamo na:goiya; “Ya:su, Da:ibidikono Hogo! Ama: na na:malemalenatena:!”

⁴⁸ Ba:ba tetelo komo hiliyonomo tawakaluba:te ebe kiyahamelo na:duhimiya: ebete tatabalo kolutama; huiyatiya ebete gala ibulunomamo na:kagoiya; “Da:ibidikono Hogo! Ama: na na:malemalenatena:!”

⁴⁹ Ba:bene Ya:suti ba:bamo utiti na:goiya; “La: ebe mamona:ka:ma:la:.”

Ba:bene iba:te ba:be baidi tamiho dubu ba ka:mi ebetamo na:ga:luya; “Na:kalakala, ebete ama: beka:mitata! Na:mahiga!”

⁵⁰ Ba:ba tetelo ebete ebena atuino kaliko tama:mo a:da:nate, tiyonomo mahigate Ya:sutamo ba:bo piya. ⁵¹ Ba:bene Ya:suti ebe nalatediya; “Ama: bada ubi kihatiuta nale ama:tamo kododima:?”

Baidi tamiho dubuti na:goiya; “Iya:tulamedawa, na ubila ilina hidamo kulamema:.”

⁵² Ya:suti ebe na:goemiya; “Ama: na:toa. Amia:no hibima: midi komote ama: a:hiduima:ta;” ba:bema: hibila, ba:ba tetenomolo ebena baiditi da:hidohidohuya; ebete ba:be gabodo Ya:suku ba:bo ta:matuya.

✧

✧ **10:39:** Oel 12:2; Haw 1:9 ✧ **10:42:** Luk 22:25-26 ✧ **10:43:** Ma:t 23:11; Mak 9:35

✧ **10:52:** Mak 5:34

11

Ya:suti Yelusalema Ko Habamo Da:na:pa:guya:

Ma:t 21:1-11; Luk 19:28-40; Yon 12:12-19

¹ Ba:bene iba:te Yelusalema ko haba tama:mo ba pelame, Betapa:gi haba ba:gala Betani haba tamedo tolamete Olibi Kehakeha Hunu Hakamo ba:bo nikuliya:. Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapi netewa dopamo ba oelame ² ibi na:goelamiya:, “La: ba:be tatali habamo tote, ba:be habamo ba nuluhuku donoki-goe deha:poto hala:mo ma:home konuma:digama:nemata, lumagiti dopamo ebe hunamo kemediya:ha:. Wadiyala la:le hale pahamiti na:magahiya:la:. ³ Eate la:tamo da:goemene, ‘La: ba:moe komo badama: kododiutama?’ la: huiyatiya ba:ma ka:na na:ga:luya:la:, ‘Kodawate donoki-goe ubila, ebete gala tiyonomo kakapoemema:ne.’”

⁴ Ba:bene iba:te tote, gabolo donoki-goe deha:poto gigiho tamelo ma:home numiti hale ba:bo nepahamiya:. ⁵ Ba:bema: puya:te ba:bolo da:pola:nuya: iba:te ibi nalateda:liya:, “La: hale bada mabuma: ka:pahamiutama?”

⁶ Ba:bene Ya:suti ibi netewapa:tamo dopamo kebe tabo ka:goiya:, iba:te ba:be atu tabo ibi da:kiyalamiya: ba:bi tawakaluba:te ibi dito miya:paliya:. ⁷ Ba:bene iba:te ba:be donoki-goe deha:poto Ya:sutamaga: magahete, ibino watuino kaliko donoki-goe hunamo miya:temete, Ya:suti ba:bi kaliko hunamo ba:bo emediya:. ⁸ Ba:ba tetelo komo hiliyonomo tawakaluba:te ibino ga:ga:ga: kaliko pipikulamete gabamo apohohago tolamiya:, ba:gala komopa:te gabo tametamene ele iya:hiliti gabamo atumu kamiya:tehlenatuya:. ⁹ Ba:bene puya:te da:dopuya: ba:gala Ya:sukunu gala hapuni da:pelamitiya:, ibi hiliyonomate ibulunomamo na:ga:lutiya:,

“Godoko nadipata:la!”

Godo, amia:no mahilago da:pita,

wadiyala ama: ba:be lumagi na:koimiya:! ✧

¹⁰ Iyo, aeno iniwa nabiji Da:ibidikono hogote Ko Gawadalagima: deda:na,

wadiyala ama:le ebe na:koimiya:!

O tawakaluba:la:, la: Godoko milimiholo hunamo nadipata:la:!”

¹¹ Ba:ba tetelo Ya:suti Yelusalema ko habamo na:pa:gate, Godoko Adikumino Hiya: Genamamo nodolote ilina hiliyonomo ulamehola:go ba:bo petuya:, ba:bene da:gapogapohoniya: ebete Betani habamo gala na:katoniya: ebene ¹² ta:matapa:go.

Ya:suti Gao Noloha: Anahu Keha* Dumiya:

Ma:t 21:18-19

¹² Eta hegelalo iba:te Betanini gala da:kapelamitiya:, gabo tetelo Ya:suku baa: kape komo ba piya:tawa, ¹³ ebete anahu keha paha-goeno muhulamo pumiti, gao oholema: ba:bamo dito tuya:. Huiyatiya ebete ba:bamo da:nuluhukuya: pahanomuya nulamiya:, mabu ba:be tete anahu gao kehoeno noloho teteha:, ✧ ¹⁴ ba:bema: ebete ba:be anahu kehatamo na:goiya:, “Emedena emedena tetelo tawakaluba:te ama:godone gao a:kanahanakamena:!”

✧ **11:9:** Ohale 118:25-26   * **11:11:** Tawakaluba:te anahu kehoeno mahilo Gogodala tabamo salibisama: ka:minaka.   ✧ **11:13:** Luk 13:6

Ba:be tabo ebe ta:matapa:te uliya:.

Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genama Da:hiduimiya:

Ma:t 21:12-17; Luk 19:45-48; Yon 2:13-22

¹⁵ Ba:bene iba:te Yelusalemamo nikuliti Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tolamete, ba:be genamalo Ya:suti ilina kolowamipi nulamete gobogobamo helonomamo neta:malateliya:, ba:gala ebete mani oweheta:midahalepino patapata gimai kolowamipino ahidi patapatago ba:bo nohoba:midahalelamiya:. ¹⁶ Ba:gala Yelusalemanapa:te ibino ilina hapuhapuni da:wadahrenakui, iba:te ba:bi ilinago Godokono Genamoeno kala ipuwado palehawaminanakui hapudu da:nikulinakui, Ya:suti ibi ba:be mabuma: duhilamiya:. ¹⁷ Ba:ba tetelo ebete tawakalubi ba iya:tulame na:goiya:, “Ba: hibila, Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na bitana, ‘Naeno Genama hiliyonomo hiya:hiya: hopo tawakaluba:te Godoko Adikumi Genamama: koga:lama:na:, la:le huiyatiya pilo tawakalubino genamama: a:midimata!’” ✧

¹⁸ Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, iba:te ba:be tabo uliti Ya:suku anakapumima: gabo bohowaditiya:, huiyatiya iba:te ebe na:tolemitiya: mabu hiliyonomo tawakaluba:te ebenu iya:tulame komoma: hanohanoholo na:kalakalahutiya:. ✧

¹⁹ Ba:bene da:gapogapohoniya: Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi ba:be ko habane gala na:kikuliniya:.

Ya:suku Ta:matapa:te Anahu Keha Kaloloma: Eda: Dumiya:

Ma:t 21:20-22

²⁰ Eta hegela duiduiyanomolo iba:te ko habamo gala ba kapelamita, anahu kehate hahane tupuimiti apa:mo puluhuku kaloloma: eda: ba:bo pumiya:. ²¹ Ba:bene Ya:suti dopamo bada komo kododiya:, Pitate ba:be komo emalagidolote Ya:sutamoma na:goiya:, “Iya:tulamedawa, numa: Ama:le da:kiyahami ba:be anahu kehate kaloloma: edi!”

²² Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya:, “La: Godoko hibima: na:mida:la:. ²³ Na la:tamo hibi tabo begoemo, kebe lumagiti hibima: midilo ba:moe hakatamo ba:ma ka:na da:goemene, ‘Ama: kehaha: kolomamo na:toatepa!’ ba:bene ebete tepo ipuwalo ukui netewama: eda:henu, ba:be komote uluhukuma: hibima: da:midimini, ebete ba:be komo hibilo kumima:ne. ✧ ²⁴ Ba:bema: nale la: na:goelamemata, la: bada komoma: Godoko da:toemehoma, la: ba:be komo ya:lo lawema: ga:lalo hibima: na:mida:la:, ba:bene la: ba:be komo hibilo kolawema:nemata. ✧ ²⁵ Ba:gala keba tetelo la:le mahila:hate Godotamo toetoe tabo dolamagimima, ba:bene eta lumagitamo mauba komote ditanamene, la: ba:be lumagino kuba egebolemete nadodoholemiya:la:, ba:bene la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti la:eno kuba egebolelamete atumu kakadodoholelamema:na:ta. ✧ ²⁶ Huiyatiya la: tawakalubino kuba egebolelamete adodoholelamehenu, la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti la:eno kuba egebolelamete a:kadodoholelama:mena:ta.”†

Yu Watowatopa:te Ya:sukunu Helo Mabuma: Ebe Dalatediya:

Ma:t 21:23-27; Luk 20:1-8

✧ 11:17: Ais 56:7; Yel 7:11 ✧ 11:18: Mak 14:1 ✧ 11:23: Ma:t 17:20 ✧ 11:24: Ma:t 7:7

✧ 11:25: Ma:t 6:14-15 † 11:26: Mak 11:26 komoeno tabo Makate bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebenu buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

²⁷ Ba:ba tetelo Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi Yelusalema ko habamo gala na:kapikuliya:. Ba:bene ebete Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba nepata:, Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu, iba:te ebetamo pelamete ²⁸ ebe ba:ma ka:na palatediya:, “Ama: ba:moi komo pokono heloamo kododiliona? Ba:gala ba:moe helo pote kikameti, ama:le ba:moi komo kododilinama:?”

²⁹ Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Nale kapiya komoma: la: kalateda:lema:nemata. La:le na huiya tabo hidamo da:ga:lanamema, ba:bene nale ba:moi komo pokono heloamo kododilinamo, ba:be komo nale la: ba:bo kokiylalamema:nemata. ³⁰ Naeno alateda: tabo ma kumu bitana la:tamo, Yonete tawakalubi beyamo da:wadulatenakui, ba:be helo ebetamo pote kikami, Godotela:ka: o eta lumagiti:ka:?”

³¹ Ba:bema: ibi ha:kiya ibi ipuwalo olowabeletihuiilo na:ga:luya:, “Ale da:ga:lama: Godote Yonetamo helo ikami, ebete kogoema:ne, ‘Mabu keka: la:le ebenu tabo hibima: kamidiha:?’ ³² ba:gala a modoboha: ebe ba:ma ka:na ga:lame, hopo lumagiti Yonetamo helo ikami.” Iba:te tawakalubino mauba komoma: toletoleholo tabo ba:ba ka:na ga:luya:, mabu ibi iya:tawahala tawakalubi hiliyonomate Yoneko Godokono hibi ukui hawakalimidawama: ga:lana. ³³ Ba:bema: iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui ugumuililo Ya:sutamo na:ga:luya:, “Yonekono helo mabu a iya:tawaha:.”

Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Ba:bema: nale la: atumu a:kakiyalama:mata nale ba:moi komo pokono heloamo dododilinamo.”

12

Tupina Gao Pali Lawamepino Iya:tulame Uwi
Ma:t 21:33-46; Luk 20:9-19

¹ Ba:bene Ya:suti eta uwi tabamo ibi ba:ma ka:na iya:tulamiya:, “Dubuti pali ododiti tupina gao keha ba:bo amihui, ba:be gaeno mahilo ba: gala:ipi gaola. Ba:bene amiho komote da:wibui, ebete kala imiti, gao ihi adilutiheno nakola bobo aligiti, pali lawamepino hunu mimiya ba:bo eti. Ba:ba tetelo ba:be dubuti ebenu pali komo lawamepi dubatamo dito miya:pui, iba:te ba:bolo oko ba owatina ba:be pali hidamo umilo ebenu gao kuwateholemenakoma:, ba:bene ebenu muhulu hopamo ba: dito tui. ✧

² “Ba:bene gao tapiho tete da:pi ebenu pali lawamepa:tamo huiyaha: okodawa na:poemi, ebenu iba:godone gaeno mani ipuwane ebenu namutudawoeno komo kopelawema:, ³ huiyatiya iba:te ebenu lawete kukamo anagalimihote ilinaheno dito noemiya:. ⁴ Ba:bene pali namutudawate eta huiyaha: okodawa gala da:kapoemi, huiyatiya iba:te ebenu watolo ba anagalimiho ebenu hilopo ikamete atumu dito koemiya:. ⁵ Ba:bene ebenu gala eta huiyaha: okodawa da:kapoemi iba:te ebenu anakapumiya:. Ba:bene komo huiyaha: okopi hiliyonomate da:pelami, iba:te ba: atumu komo alukuliti dito oelamiya:, huiyatiya iba:te komo anakapulamiya:.”

⁶ “Ba:bene namutudawagodolo eta kapiya nemedenami, ba:be gudu ebenu konomamo emalagidolonami. Ba:bema: galanomone ebenu ba:be

gudu ba poeme ebene ukuilo na:goi, ‘Hibila, iba:te naeno gudutamo kopapamila:hama:na.’

⁷ “Ba:bi pali lawamepi dubate huiyatiya ibi ipuwalo na:ga:luya:, ‘Numa:la:, ba:moe guduti nabiwino ilina namutudawama: deda:mene, ba:be guduti ba: na:pe. Ba:bema: wadiyala ale ebe anakapumiti ebene pali lawenomo kolawema:nema:,’ ⁸ ba:bene iba:te ebe lawete anakapumiti palino kala ipuwane ba: dito na:da:nuya:.” ✱

⁹ Ba:bema: Ya:suti ulihopa:tamo na:goiya:, “La:eno ukui keba ka:nala:ka:, pali namutudawate bada komo na:kododimini? Hibila, ebete pete pali lawamepi panakapulamete ebene pali komopa:tamo kopikalamema:ne. ¹⁰ Iyo, la: dopamo Godokono Bukalo ba:moe tabo hibilo a:ka:lamiholia:mata,

‘Genama etepa:te tama:mo dihati,

ba:be hototote huiyatiya genamoeno helo mabuma: eda:na.

¹¹ Ba:moe komo ba: Godote ododi,

ba:bema: aeno ukuilo na:hanohanohutama:!’” ✱

¹² Ba:bema: Yu watowatopi dubate Ya:suku lawe ubila mabu ibi iya:tawahala ebete ba:be uwi ibino komoma: olamagiya:, huiyatiya iba:te tawakalubi tolelamelo ebe miya:pate dito tolamiya:.

Loma Tawakalubino Konomo Gawadalagi Sisatamo* Ta:kese Mani Ikameho Komo

Ma:t 22:15-22; Luk 20:20-26

¹³ Ba:bene Yu watowatopa:te komo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Ko Gawadalagi Helodikono kapiyuimipi Ya:sutamo oelamiya:, iba:te ebe kuba gabamo ba nemogabuimi ebete kebako tabo goelo ebe ba:bo kolawema:. ✱ ¹⁴ Iba:te ebetamo pelamete ha:da amiho gabodo

na:pega:luya:, “Iya:tulamedawa, a iya:tawahala ama: hibi lumagilata. Ama: komopino dito ga:la komamo a:kapapamiwatala:ta, ba:gala ama: tawakalubi hunu nikapa:mo kulamenaha:, ba:ma ka:na eta lumagi miya:palo eta lumagi ebo a:kalawa:la:ta. Iyo, ama: tawakalubi Godokono gabo hidamo iya:tulamenata, ba:bema: a na:kiyaa:ma:, Loma tawakalubino Konomo Gawadalagi Sisatamo ta:kese mani ikameho hidola:ka: o kubala:ka:? A ebetamo ba:kikamehoma: o a:kikamehama:?”

¹⁵ Huiyatiya Ya:suti ibino ma:lapila netewa komo iya:tawate iba:tamo na:goiya:, “Mabu keka: la:le na ha:da amihonamema: dewagelitama? La: mani kapiya natamo nikanama:la:, nale kumima:nemo.”

¹⁶ Ba:bene iba:te kapiya mani ebetamo dikamiya:, ebete ibi nalateda:liya:, “Ba:moe mani hunulu da:pola:na, mahilo ba:gala holo-holo pokonola:ka:?”

Iba:te na:ga:luya:, “Konomo Gawadalagi Sisakonola.”

¹⁷ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Sisakono ilina Sisatamo nikamehala:, huiyatiya Godokono ilina Godotamo nikamehala:.”

Ba:bema: iba:te ebene taboma: koamo hanohanohutiya:. ✱

Hoe Ipuwane Ka:ka:mo Mahila:hale Komo

Ma:t 22:23-33; Luk 20:27-40

✱ **12:8:** Yun 13:12 ✱ **12:11:** Ohale 118:22-23 ✱ **12:12:** Sisako ba: Loma tawakalubino Konomo Gawadalagila, hopo konomolo ebe kapiyate helonomoma: eda:nami. Ebete ebene alaholohopi hiya:hiya: hopamo oelamehokenakui, ba:bene iba:te ba:bi hopolo ba nemedehona tawakaluba:godone ta:kese mani konomo ba:bo nuwatelamenakuya:, ba:bi mana:mo ibino Loma gabomanino hiya:hiya: oko kowatihonama:. ✱ **12:13:** Mak 3:6 ✱ **12:17:** Lom 13:7

18 Hoe ipuwane mahila:haleha:ma: da:ga:lanana, ba:bi tawakalubi ba: Sa:diyusi kapiyuimipila.† Komo iba:te Ya:sutamo pelamete tabo ba:ma ka:na pega:luya;, ✧ 19 “Iya:tulamedawa, Godokono Bukamo Mosesete tabo ba:ma ka:na miya:tiya;, ‘Dubuti hoete kamena gugudihino da:miya:pamene, ebene ekawiti ba:be hamole lawete ebene naniwi mabuma: gugudi nododilima:mene.’ ✧ 20 Kapiya dubuino sa:ba:ni kuhia:te nemedenama:. Ibi ipuwalo dopo guduti kamena lawete gugudi ulameheno hoiya;, 21 ba:bene ebene ekawiti atu kamena kalawete gugudi ulameheno dito kahoiya;, ba:gala eta tetedawate ba:atumu kewageliya:. 22 Ba:bene ba:bi sa:ba:ni badininipalate gugudihino ba:ba ka:na ha:lahuya;, huiyatiya kamenate galane dito hoiya:. 23 Ba:bema: iba:te hoe ipuwane ka:ka:mo da:mahila:halemena;, ba:be Ko Hegelalo ba:be kamenate pokono kamenama: na:keda:mene, mabu ebe sa:ba:ni dubate a:lawa:tepahuya:?”

24 Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya;, “Mabu la: Godokono Buka tabo ba:gala ebene helo iya:tawaha;, ba:be mabuma: la:eno ukuilo tawakalubino ha:laha komoma: kubamo ga:lanakomata. 25 Numa:la;, tawakaluba:te hoe ipuwane ka:ka:mo da:mahila:halemena;, ba:ba tetelo iba:te gala kamenakamena a:kapuwatehola:mene: ba:gala dubu a:kapuwatehola:mene;, huiyatiya iba:te Godokono Hunu Haboeno nopopimo bemedehonamena:. 26 Ba:be mabuma: Godokono Bukate a biya:tua:mene ha:lahapa:te hoe ipuwane mahila:halema:. Iyo, Mosesete dihatiya: ba:be tabo la: hibilo a:ka:lamiholia:mata, ba:ma ka:na koete kehalo da:woitiya: huiyatiya kehate ka:mutigutiya:ha;, ba:ba tetelo Godote Mosesetamo na:goiya;, ‘Na ba: Godotela. A:ibalahamako, Aisa:keko, ba:gala Ya:ikoboko, iba:te emedena tetelo poko kadikumina, na ba:ba:betela.’ ✧ 27 Ba:bema: la: Sa:diyusi kapiyuimipi, la:eno ukuilo na:kemalagidolonama ba:bi iniwalino ka:ka:te a:wibuya: Ao, kawibuya:ha;, mabu ha:lahapa:te Godoko a:kadikuma:la: huiyatiya puya:te da:ka:ka:halena ba:bi tawakalubinomate ebe badikumina. Ba:moe ba:be mabuma: la: Sa:diyusi kapiyuimipa:te tawakalubino ha:laha komoma: kubamo ga:lanakomata!”

Kebe Tutumu Tabote Konomoma: Keda:na

Ma:t 22:34-40; Luk 10:25-28

28 Ba:bene eta Godokono Tutumu iya:tulamedawate pete, iba:te da:ga:lutiya: ba:be tabo ba:bo puliya;. Ya:suti Sa:diyusi kapiyuimipa:tamo tabo hidamo dolamagiya;, ba:be komo umiti ebete Ya:suku nalatediya;, “Kebe tutumu tabote konomoma: keda:na?” ✧

29 Ya:suti na:goiya;, “Ba:moe ba: konomo tutumula, ‘Isalaela tawakaluba:la;, la: nuliala:!’ Godoko aeno Kodawala, ebe ba: kapiyanomola, eta puliyala. ✧ 30 Ama: amia:no Kodawa Godoko malemalelo nemalagidolona, amia:no tepo ipuwanomamo ba:gala amia:no gobogoboeno heloamo, amia:no ukui konomamo ba:gala amia:no helo konomamo.’ 31 Ba:gala ba:moe ba: eta konomo tutumula.

† 12:18: Ya:suku tetelo Sa:diyusi tawakalubi ba: Yu tawakalubino kapiyuimi etala, iba:te Pa:lisi kapiyuimipino hiya:hiya: tutumu hiliyonomamo kapapamila:halenakuiha;. Ba:gala tawakaluba:te ha:lahate hoene gala kamahila:halete Godotamo da:nikulimina;, ba:be komo Sa:diyusi kapiyuimipa:te hibima: kamidinakuiha;, ba:bema: iba:te ba:be atu hibima: midiha: komamo tawakalubi biya:tulamenakuya;. ✧ 12:18: Oel 23:8 ✧ 12:19: Tutumu 25:5 ✧ 12:26: Ikuli 3:2,6 ✧ 12:28: Luk 10:25-28 ✧ 12:29: Tutumu 6:4-5

‘Ama: ha:kiya ama: demalagidolona, wadiyala ama: ba:ba ka:na ama: tamelo demedena ba:be lumagi malemalelo nemalagidolona.’ Eta tutumu tabote ba:moi tutumu netewa a:kagogola:mene.” ✱

³² Godokono Tutumu iya:tulamedawate Ya:sutamo na:goiya; “Iya:tulamedawa, hibila, ama: hidamo gaa:ta. Aeno Kodawa Godoko ba: kapiyanomola, eta puliyala, kemedena:na. ³³ Lumagiti ebene tepo ipuwanomamo ba:gala ebene gobogoboeno heloamo, ebene ukui konomamo ba:gala ebene helo konomamo ebete Godoko malemalelo nemalagidolonamene. Ba:gala ebe ha:kiya ebe demalagidolona, ebete ba: ba:ba ka:na ebe tamelo demedehona ba:bi tawakalubi malemalelo nemalagidolenamene. Ba: hibila, ba:moi netewa tutumate kokonomoma: eda:hana, huiyatiya Godotamo ikameho komate kokoma: keda:hanaha:, iyo, tawakaluba:te koelo wamote sipi-goegoe ba:gala komo malemale ilina Godotamo dikamehonaka, ebete ba:bi hiliyonomo komo koko komoha:ma: goena.” ✱

³⁴ Ebete tabo hidamo da:goiya;, Ya:suti uliti ebetamo na:goiya; “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be habamo ama: a:pa:gama: ba: tatalila.”

Ba: hibila, ba:ba tetene tupuimiti tawakaluba:te Ya:suku eta komoma: alateda:ma: na:toletolehutiya:

Godokono Oemedawa Kelisoko Potela:ka:

Ma:t 22:41-46; Luk 20:41-44

³⁵ Ba:bene Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo tawakalubi ba iya:tulamita na:goiya; “Godokono Tutumu iya:tulamepa:te na:ga:lanana Godokono Oemedawa Kelisoko ba: Da:ibidikono hogola, ebene eyoni gugudi ipuwane komahigama:ne. Huiyatiya ba:moe komoeno ipuwa keba ka:nala:ka:? ³⁶ Numa:la;, Da:ibiditi Godokono Gobogoboeno heloamo tabo ba:ma ka:na olamagiya; ‘Kodawa Godote naeno Kodawa Kelisotamo na:goe,

‘Ama: naeno tu hapuamo na:pemeda;

ba:bene ama:go alaholohopi

ama:le naeno heloamo ibi komikimoelema:na:ta.’ ” ✱

³⁷ Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya; “La: ba:moe tabo ba emalagidolo na na:kiyanama:la;, Da:ibiditi ebene hogo Kelisoko ebene Kodawama: ka:milo ebete Godokono tu hapuamo emedema: goiya; ba:bema: ba:be komote keba ka:na na:kuluhukumini?”

Ba: hibila, ba:ba tetelo hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sukunu tabo kalakalago ulihutiya:.

Ya:suti Godokono Tutumu Iya:tulamepino Awagaha Komoma: Da:goiya:

Ma:t 23:1-7,28; Luk 11:43; 20:45-47

³⁸ Ba:bene Ya:suti tawakalubi ba iya:tulamita, ebete na:goiya; “La:le Godokono Tutumu iya:tulamepi hidamo nulama:la;. Iba:te ubila ga:ga:ga: kaliko pupuliti kolowami habalo ba wapata:lame, tawakaluba:te ibi ba:bo kawagaminalema:. ³⁹ Iba:te ubila a Yunapino baidi ibubulamehole genama gulu koko dubuino habalo kogagahidima; ba:gala ibi ubila poko ododi tetelo koko habalo ahiditi kopola:nama:. ⁴⁰ Ba:gala iba:te hamolehamoleno ilina ha:da amihoho komodo ba uwate ba:bo wibuilamelelamenaka, ba:bene iba:te ba:be

komo kubaha:ma: ga:lalo tolamete Godotamo baidi ba nibubulamehole ga:ga:ga: toetoe tabo ba:bo nega:lanaka, mabu ibi ubila tawakaluba:te ibino komo umilo ibi hidohidopima: koga:lama:. Ba:be mabuma:, hibila, iba:te kuba huiya konomo kolawema:na:!”

Hamole Kamenate Godotamo Mani Dikamiya:

Luk 21:1-4

⁴¹ Ba:bene Godoko Adikumino Hiya: Genamalo tawakaluba:te mani ba miya:tita, Ya:suti ba:be haba tamelo emedete tawakalubino mani miya:te komo bulamitiya:. Komo ilina dogodogopa:te mani kokonomo bimiya:titiya:, ⁴² ba:bene eta ilinaha: hamole kamenate pete mani hegehege netewa, kapiya toea huiyala, ebete ba:bo pimiya:tiya:. ⁴³ Ya:suti ebe ta:matapi ebetamo ka:lamiti na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, tawakaluba:te mani da:pemiya:ta:, ba:moe ilinaha: hamole kamenate ibi hiliyonomo a:gogole, ✧ ⁴⁴ mabu ilina dogodogopa:te ibino komo ilina da:luhilamenaka ba:bi ilina bepemiya:ta:, huiyatiya ba:moe hamole kamena ilinahenola. Ebete ebena kuititi mani miya:tenomo a:pemiya:te, ba: ebena baa: uwatehoeno manila.”

13

Godoko Adikumino Hiya: Genama Kubahimi Komo

Ma:t 24:1-2; Luk 21:5-6

¹ Ba:bene Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamane ba pihitiguta, ebena ta:matapi ipuwalo etate na:goiya:, “Iya:tulamedawa, amana: nulama:. Ba:moi nakola genama hiya:hiya:nomola ba:gala hidohidonomola!”

² Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goiya:, “Ama: ba:moi koko genama bekulamita? Ba:moi genamoeno komoma: eta nakolate eta nakola hunulu a:kapola:namena:, mabu alaholohopa:te nakola hiliyonomo mapitahalete hopamo iya:hekenomo kopiya:hekema:na:.” ✧

Koko Temetema:te Pelamema: Ya:suti Da:goiya:

Ma:t 24:3-14; Luk 21:7-19

³ Ba:bene Ya:suti Olibi Kehakeha Hunu Hakalo ba luta, Godoko Adikumino Hiya: Genama hapuamo umilo lutiya:. Ba:ba tetelo Pitako, Ya:imesiko, Yoneko, ba:gala A:nduluku, ibinomate ebetamo tolamete na:nega:luya:, ⁴ “Ama: a na:kiyaa:ma:, Godokono Genama kubahimi komote keba tetelo na:kuluhukumini? A bada hanohano komote na:kiya:tua:memene, tete ba: na:pe ba:moi hiliyonomo komate kopikuli-homa:?”

⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: hidamo. Eta lumagiti la: ha:da damiholamemena:, la: ebena tabo akulia:la:, ⁶ mabu komo hiliyonomo dubate naeno mahilamo pelamete kopega:lama:na:, ‘Na ba: Kelisote!’ ba:bene iba:te tawakalubi hiliyonomo ha:da ba:ma ka:na ba pamiholame hiya: gabamo ba:bo komagatalema:na:. ⁷ Ba:gala la:le hiya:hiya: hopo tawakalubino alaholoho komo ba:gala ibino alaholohoma: nopo tamote komo duli-homa, ba:be mabuma: la: akatoletolehala:. Ba:moi komate hibilo kopikulima:na:, huiyatiya ba:be tete ebe kuititi teteha:. ⁸ Ba: hibila, komo hopo tawakaluba:te komo hopo tawakaluba:go kalaholohoma:na:, iyo, eta hopote etatamo alaholo komo kododima:ne, ba:bene wima:la:te hiya:hiya: hopo hiliyonomamo

kopelamema:na, ba:gala komo habahabalo tawakaluba:te baa:heno kemedehoma:na. Numa:la, ba:moe komo ba: kamenate gudu lawema: temeteme da:tupuiumi ba:ba ka:nala.

⁹ “Ba:bema: la: la:eno komo hidamo nulamenala, mabu kubapa:te la: heloamo uwatete tabo anagiya:mida habamo komagatalema:na:ta, ba:gala iba:te Yunapino baidi ibubulamehole genama gulu la: kukamo kalukulima:na:ta. Iba:te na mabuma: la:eno komo danagilamelelamemena, ba:ba tetelo la: hiya:hiya: koko gawadubuino holoholo hapulu utitatate naeno Hido Tabo iba:tamo ba:bo kolamagimima:nemata.

✧ ¹⁰ Iyo, kuititi tete peheno, Godoko ubila dopamo la:le ebena Hido Tabo hiliyonomo hiya:hiya: hopolo konolamagimima:. ¹¹ Ba:bema: tawakaluba:te tabo anagiya:mida habamo la: da:magatalema:, ba:be tetete uluhukuhino la:eno ga:la komoma: aka-ukuibilibilihala, ba:ma ka:na, ‘Na bada tabo na:ka:goemo?’ Tete da:pemene Godote kebe tabo komokomamo la: dowalubilimina, wadiyala la:le ba:bi tabo kapiya nolamagimiyala:, mabu hibila, la: ha:kiya a:kolamagima:mata, Godokono Gobogobote la: ipuwado kolamagima:ne. ✧

¹² “Ba:ba tetelo naniwiti ekawi hoea:mo koemema:ne, ba:gala atu gabodo ekawiti naniwi kanakapumima:ne, iyo, dubuti ebena gudu ba: atumu kakamitima:ne, ba:gala guguda:te maubahaletete ibino menokobi nabi hoea:mo koelamema:na. ✧ ¹³ Ba:bene na mabuma: tawakalubi hiliyonomate la:tamo komaubahama:na, huiyatiya kebe lumagiti kodakodalo utiti kuitita:mo da:nuluhukumini, Godote ebena ka:ka: komula:mema:ne.” ✧

Talona Haba Kubahimidawoeno Komo

Ma:t 24:15-28; Luk 21:20-24

¹⁴ Na Makate buka ka:lamiholedawatamo na:goemo, ama: ba:moe tabo Ya:suti da:goiya: hidamo niya:tawa.

Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Godokono Genama kubahimidawate ba:be talona habalo la:nalo la:le ebe dumima, ba:ba tetelo wadiyala Yudiya hoponapa:te hunuhunu hakamo nalahutihamena. ✧ ¹⁵ Iyo, genama panalo da:lutamene, ba:be lumagiti genama guamo gala a:kana:pa:gamene ebena ilina uwatema, ✧ ¹⁶ ba:gala tumulu oko dowatitamene, ba:be lumagiti gala genamamo a:katoamene ebena atuino kaliko lawema:

¹⁷ “Numa:la, lamitulamitu ba:gala nono dikalamena ba:bi kamenakamenatamo ba:be hegelate kubanomoma: keda:ma:ne! ✧

¹⁸ Ba:bema: wadiyala la: Godoko na:toemehuya:la: ba:moi komate gibagiba tetelo akapikulihala, ¹⁹ mabu ba:ba tetelo kokonomo temetema:te kopikulima:na. Numa:la, Godote ba:moe hopo dododiya: ba:ba tetene tupuimiti ka:lo ba:ma teta:mo puluhuku, ba:bakobako temetema:te dopamo kapikuliya:ha:, ba:gala galane tetelo ba:bakobako temetema:te gala a:kapelama:mena, kapiya tetenomolo kopikulima:na. ✧ ²⁰ Ba:moe komo ba: hibila, Kodawa Godote ba:be tete gopowahimihino eta lumagiti ba:moe hopolo a:kemedenamene, huiyatiya ebete pui ka:lamiti duwatiya: ba:bi tawakalubi malemalelatelelo tete kogopowahimima:ne.

²¹ “Ba:ba tetelo eta lumagiti la:tamo ba:ma ka:na da:goemene, ‘Numa:la, Godokono Oemedawa Kelisote ba:malo bemedena!’ o,

✧ **13:9:** Ma:t 10:17-20 ✧ **13:11:** Luk 12:11-12 ✧ **13:12:** Ma:t 10:21 ✧ **13:13:** Ma:t 10:22; Yon 15:21 ✧ **13:14:** Da:n 9:27; 11:31; 12:11 ✧ **13:15:** Luk 17:31 ✧ **13:17:** Luk 23:29 ✧ **13:19:** Da:n 12:1 Haw 7:14

‘Numa:la; ebete ba:bolo bemedena!’ la: hibima: akamida:la; ²² mabu ha:da Kelisoma: eda:hapi ba:gala naeno mahilamo ha:da tabo olam-agimipi, iba:te ikulihote hiya:hiya: hanohano komo kododilima:na. Iyo, ibi ubila ba:bi ododili komamo Godote da:ka:lamiholiya: ba:bi tawakalubi hiya: gabamo komagatalema: ☆ ²³ Ba:bema: la: hidamo nulia:la; ba:moi hiliyonomo komate pikulihino nale la: dopamo kiyalamemata.”

Tawakalubino Naniwino Pe Tete

Ma:t 24:29-31; Luk 21:25-28

²⁴ “Ba:be ko temeteme tetete da:wibomene, ba:ba tetelo hegelate kuduma:ne ba:gala manomete a:ka:la:minamene, ☆ ²⁵ iyo, oloka:te alomone hopamo kopigudima:na; ba:gala alomoeno helohelo ilinate komidiwiholema:na. ²⁶ Ba:bene ba:ba tetelo Tawakalubino Naniwiti alomo hununi ba pihitiga, iba:te ebe ba:bo kumima:na; ebete ebene heloago ba:gala alo konomago kopema:ne. ☆ ²⁷ Ba:bene ebete Hunu Haboeno nopopi hiya:hiya: hopo hiliyonomamo kopoelamema:ne, Godote da:ka:lamiholiya: ba:bi tawakalubi ba:moe hopo hapuhapuni kopuwatema:.” ☆

Anahu Kehoeno Komo

Ma:t 24:32-35; Luk 21:29-33

²⁸ “La: anahu kehoeno komone ba:moe eta komo hidamo niya:tawahala: Gedawoeno huha:te pikuliti uliuli paha da:mogolamemena; ba:ba tetelo la: kiya:tawahama:nemata gogoeno tete ba: na:tatali, ²⁹ ba:bema: ba:moi temeteme komate ikuliholo dulamema, la: kiya:tawahama:nemata Tawakalubino Naniwino pe tete tatalila, ebe ba: gigihodo a:pa:gama: pe. ³⁰ Na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:moi hiliyonomo komate dopamo kopikulihoma:na; galane ba:ma tete tawakaluba:te ba:bo koha:lahama:na; ³¹ iyo, ba:moe hopo ba:gala alomo iba:te kowiboma:na; huiyatiya naeno tabote a:kawibamene, itana tetelo bitanamene.”

Tawakalubino Naniwino Pe Tete Tawakaluba:te Iya:tawaha:

Ma:t 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36

³² “Numa:la; tawakaluba:te ba:be Ko Hegeloeno tete iya:tawaha; Hunu Haboeno nopopi ba:gala Godokono Gudu iba:te iya:tawaha; Nabiwi Godote ha:kiya iya:tawala. ³³ Ba:bema: la: uliholo nemedeniya:; mabu ba:be tetete da:pemene la: iya:tawaha: ³⁴ Ba:moe komote ba:ma ka:na kitanama:ne, eta ko dubuti eta muhulu hopolo konemeda:tepama: ebene genama huiyaha: okopa:tamo komiya:pama:ne iba:te hidamo kuminama:. Ba:bene ebete iba:tamo oko hiya:hiya: ikalameholete, gigiho umidawa kogoemema:ne, ‘Ama: naeno pe teta:mo uliholo nemedeniya:.’ ³⁵ Ba:bema: la: uliholo nemedeniya:la; mabu la: iya:tawaha: genama namutudawoeno pe tete, diyala, da: gapogapo tetelola: o du tetelola; da: owaloho hapuamola: o duiduiya tetelola: ☆ ³⁶ Iyo, ebete tiyonomo da:pemene la: lahanalo da: pulametamena; ³⁷ ba:bema: nale ba:moe tabo la: kapiyatamo kagoeha; hiliyonomo tawakaluba:tamo goemo, la: uliholo nemedeniya:la!”

☆ **13:22:** Haw 13:13 ☆ **13:24:** Ais 13:10; Yow 2:10,31; 3:15; Haw 6:12-13 ☆ **13:26:** Haw 1:7 ☆ **13:27:** Ma:t 13:41; Mak 13:32 ☆ **13:35:** Luk 12:38

14

*Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:ga:luya:
Ma:t 26:1-5; Luk 22:1-2; Yon 11:45-53*

¹ Adaguila: Poko* ba:gala Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko,† ibino komo tupuimima: netewa hegelate ba nepola:na, ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, iba:te Ya:suku anakapumima: tabo ba:bo ihatiya:, ba:bene iba:te ebe diya lawema: gabo bohowoditiya:. ² Iba:te na:ga:luya:, “A Poko tetelo ebe a:kalawa:ma:, mabu tawakaluba:te atamo maubahalelo ago alaholohodemena:.”

*Betani Habanapi Kamenate Ya:sutamo Hido Nibo Ihi Da:haminamiya:
Ma:t 26:6-13; Yon 12:1-8*

³ Ba:bene Ya:suti Betani habalo eta dubu Saimonokono genamalo baa: benutiya:, ba:be dubu dopamo kuitikuiteda:goenola. Ba:ba tetelo kapiya kamenate pete, hido nibo ihi nakola kalila:mo tabuimi adahete, ebete petokamidate Ya:sukunu watamo ba:bo pehaminamiya:, ba:be ihi ilinoeno mahilo ba: nadala, ebene huiya konomola. ✧ ⁴ Komo tawakalubi ba:bolo da:pola:nuya:, iba:te maubahalete ibi ha:kiya ibi ipuwalo tabo ba ga:la na:ga:luya:, “Mabu keka: ebete ba:moe hido nibo ihi gigilepalama: da:midi? ⁵ A ba:moe ihi kolowamima: na:nimiditale kapiya gogoeno oko huiya mani buwatena:, ba:bene ba:bi mani awaepa:tamo dito bikalameholena:.” Ba:bema: iba:te ba:be kamena ba:bo kiyahamiya:.

⁶ Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: ebe na:miya:pala: Badama: ka:kiyahamiutama? Ebete natamo hidonomo komo bododi. ⁷ La: numa:la:, awaepa:te tete ga:ga:nomolo la:go bemedehonamena:, la:eno ubi tetelo iba:tamo malemale ilina ba:bo nikalamenakuya:la:, huiyatiya na emedena tetelo la:go a:kemedenamoma, tete tatalila nale la: komiya:palema:nemata. ✧ ⁸ Ba:bema: hibila, ba:moe kamenate natamo hido komo bododi, eta kuba kitanaha:. Nale hoeha: tetelo ebete naeno ape bobamo ihatema: gabo bihiduimi, iyo, ba:be komo ba emalagidolo ebete naeno apa:mo hido nibo ihi ba:bema: hamina. ✧ ⁹ Na la:tamo hibi tabo begoemo, tawakaluba:te hiya:hiya: hiliyonomo hopamo Godokono Hido Tabo datanakomema:, iba:te ba:moe kamenate dododi ba:be komo emalagidololo ba:nolamagiminakomema:.”

* **14:1:** Ba:moe Adaguila: Pokoeno mabu ba: Moseseko tetelo tupuimiya:. Ba:ba tetelo Isipiti Ko Gawadalagi Pa:lote Yu tawakalubi hiliyonomo uwatete ibi ebene huiyaha: okopima: midiliya:, ba:bema: ebete ubihinola ibi dito oelame ibino Ka:inane hopamo. Godote Pa:lakono wato kodakoda komo dumiya:, ba:bema: eta dulu ebete ebene hoe nopodawa Isipiti hopamo na:poemeniya: hiliyonomo Isipitinapino dopo gugudi kopanakapulamenama:. Ba:bene ba:be dulu hoe nopodawate Yu tawakalubino gugudi adaguila:lenate, huiyatiya Isipitinapino gugudinomo banakapulameniya:. Ba:be hanohano komodo Yu tawakalubi hiliyonomate Isipiti hopone ba:bo ikuliniya:, ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: iba:te hiliyonomo gogo ipuwalo Adaguila: Poko bododinakomema:. † **14:1:** Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko ba: Yu tawakalubino eta pokola. Adaguila: Poko da:wibomene, eta hegelalo ba:moe eta poko tupuimite iba:te sa:ba:ni hegela tetelo bododinakomema:. Ba:moe pokoeno ipuwa ba:ma ka:nala. Yu tawakaluba:te Isipiti hopone Godokono heloamo dikuliniya:, ba:be dulu ibino palawa baa: ododilinate hidamo okalehonaheno iba:te gahugahulu ba:bo tolameniya:. Mabu ba:bi baa:te hunamo mahila:halema: tetehenola, ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: Yu tawakaluba:te ba:moe poko bododinakomema:. ✧ **14:3:** Luk 7:37-38 ✧ **14:7:** Tutumu 15:11 ✧ **14:8:** Yon 19:40

Yudasiti Ya:suku Lawema:Nopo Da:tamotiya:

Ma:t 26:14-16; Luk 22:3-6

¹⁰ Ba:bene Ya:sukunu 12 ta:matapi ipuwalo Keliyotanapi Yudasiti Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:tamo tote, nopo ba:bo netamotiya: Ya:suku ibino kokotamo kihatema:. ¹¹ Ba:ba tetelo iba:te ba:be komo uliti kalakalahalo tabo ba:bo ihatiya: ebetamo mani kikamema:, ba:bema: Yudasiti iba:godone tote gabo ba:bo nohowadiya: Ya:suku ibino kokotamo kihatema:.

Ya:suti Ebe Ta:matapa:go Adaguila: Poko Da:naniya:

Ma:t 26:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Yon 13:21-30

¹² Yunapino ododi komo ba: ba:ma ka:nala, iba:te hiliyonomo gogolo Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko naha da:tupuiminakui, ba:be dopo hegelalo Adaguila: Pokoma: iba:te sipi-goegoe hegehege balukulinakuya:. Ba:be komo ba emalagidolo Ya:suku ta:matapa:te ebetamo na:ga:luya:, “A tolamete Adaguila: Pokoeno naha ilina kebolo na:ka:nihiduilamema:, ale ama:go kapimilo konahama:?” [☆]

¹³ Ba:bene ebete ebe ta:matapi netewa ba oelame iba:tamo na:goiya:, “La: ko habamo na:toala:, ba:bene beya dagahita ba:be dubuti la:go da:palugamene, la:le ebe ba:bo na:ta:matuya:la:. ¹⁴ Ebete kebe genamamo da:nodolomene, la: ba:be genama namutudawatamo ba:ma ka:na na:nega:luya:la:, ‘Iya:tulamedawate goe, genama keka: nale naeno ta:matapa:go Adaguila: Poko baa: kopenama:?’ ¹⁵ Ba:ba tetelo ebete genama guamo la: komagatalema:na:ta, hunu genamalo haba ko bitana, ya:lo a:hiduima:ka. La: ba:bolo aeno naha ilina na:nihiduilamiya:la:.”

¹⁶ Ba:bene Ya:suku ta:matapi netewapa:te ko habamo nuluhukuti, Ya:suti kebe komoma: ka:kiyalamiya:, iba:te ba:bi komo nulamete Adaguila: Poko ilina ba:bo nihiduilamiya:.

¹⁷ Ba:bema: da:duniya: Ya:suti ebeno 12 ta:matapa:go ba:be genamamo na:pelameniya:. ¹⁸ Iba:te ahidinate baa: ba nahana, Ya:suti na:goeniya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo, la: ipuwalo etate na anakapunamepi kowalubilima:ne na lawenema:.” [☆]

¹⁹ Ba:ba tetelo iba:te tepo menemenema: ba eda:hana, Ya:sutamamo etate goenakui, etate goenakui, “Nalela:ka:?”

²⁰ Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “La: 12 ta:matapi ipuwalo baa: kalila:mo nago kokoto dadutimini, ba:be ba:be lumagila. ²¹ Ba: hibila, Tawakalubino Naniwiti hoea:mo ba: na:to, Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na bitana, huiyatiya kebe lumagiti ebe anakapumipa:tamo dikalamemene, ba:be lumagiti kuba huiya konomo kolawema:ne. Ba:moe ba:be mabuma: ba:be dubu ebeno menokote ebe alahimiha:ma: eda: ba: wadiyala!”

Ya:suku Emalagidolo Baa: Naha Komoeno Tupuimi Mabu

Ma:t 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Kol 11:23-25

²² Ba:bene iba:te baa: ba nahana, Ya:suti baa: lawenate Godotamo kalakala tabo goenate ba:bo wakamihoniya:, ba:bema: ebete iba:tamo ba ikalamena na:goeniya:, “La: nuwata:la:, ba:moe ba: naeno apela.”

²³ Ba:bene ebete kalili kalawenate Godotamo kalakala tabo goenate iba:tamo ba ikalamena, ibi hiliyonomate ba:bo nihoniya:. ²⁴ Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Godote tawakaluba:go komiloma:

nopo da:tamotiya; ba:moe naeno hawiti ba:be nopo bekodakoduim-ina, iyo, ba:moe hawiti komo hiliyonomo tawakalubi owalubilima: koka:ka:la:ma:ne. ✱ ²⁵ Na la:tamo hibi tabo begoemo, na ba:ma tetelo ba:moe gao beya gala a:kana:mo, huiyatiya Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be habalo na uli gao beya galane tetelo ba:bo konin-ima:nemo.”

²⁶ Ba:bene iba:te Godoko adikumino ohale kapiya alapihonate, Olibi Kehakeha Hunu Hakamo kotolamenama: genamane ba: dito ikuliniya:.

Ya:suti Pitako Da:kiyameniya; Ama:le Na Iya:tawaha:ma: Kogoema:na:ta

Ma:t 26:31-35; Luk 22:31-34; Yon 13:36-38

²⁷ Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goeniya;, “La: hiliyonomate na komiya:panema:nemata, mabu Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na bitana, ‘Godote sipi-goegoe ulamedawa danakapumimini, ba:ba tetelo sipi-goegoa:te hiya:hiya: kalahutihoma:na.’” ²⁸ Huiyatiya Godote na hoene gala da:kadipanatenemene, na Ga:lili hopamo dopamo kotoma:nemo. La:le na ba:bolo kopunamema:nemata.” ✱

²⁹ Ba:bene iba:sutamo na:goeniya;, “Ibi hiliyonomate hoe tolemelo dalahutihomena; huiyatiya nale ama: a:kamiya:pamata!”

³⁰ Ya:suti ebeno tabo ba huiyana na:goeniya;, “Na ama:tamo hibi tabo begoemo, ka:lo dulu kakabate netewa teta:mo goehoheno, ama: netewa-kapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.”

³¹ Huiyatiya Pitate ibulunomolo gala na:kagoeniya;, “Na ama:go da:nehoemo, nale ama: iya:tawaha:ma: a:kagaa:mo!” Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate ba: atu tabo bekaga:laniya:.” ✱

Ya:suti Getasemanilo Godotamo Da:toetoeniya:

Ma:t 26:36-46; Luk 22:39-46

³² Ba:bene Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi iba:te ko habane ikulinate eta tatali hopamo tolameniya; ba:be hopoeni mahilo Getasemanila. Ya:suti ba:bolo iba:tamo na:negoeniya;, “La: ba:malo na:pola:nala: Na ba:moe tatalia:mo tomo Godotamo toetoe tabo konolamagama:.”

✱ ³³ Ba:ba tetelo ebete Pitako, Ya:imesiko, ba:gala Yoneko ibi toetoe baha:mo da:magataleniya; ba:bene tepo menemene komo ba:gala ukui temeteme komo ebetamo konomamo ba:bo pelameniya:.

³⁴ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goeniya;, “Na tepo temeteme konomamo iya:tawanamo, ba:mako tepo temeteme na anakapuname huiyala. La:le na mabuma: ba:malo uliholo na:pola:nala:.” ✱

³⁵ Ba:bene ebete nanekela:mo tonate ebeno ape hakamo nihatenate Godotamo ba:bo netoetoeniya; gabote da:modobomene ba:ba teteno temetemetete ebe komiya:pama:.” ³⁶ Ebete na:goeniya;,” “Iya:, Nabiwi! Hiliyonomo komokomo ododilima: ama:godolo helo bitana, ba:bema: ama: ba:moe temeteme kalili nagodone na:lawa:.” Huiyatiya naeno ubiha; ama: ha:kiya amia:no ubila nododa:.” ✱

³⁷ Ba:bene ebete ta:matapa:tamo da:peniya: lahanalo pulamenate Pitatamo na:pegoeniya;,” “Saimono, la: badama: ka:lahonama? Mabu keka: la:le na mabuma: tete nanekelole uliho modoboha:ma: deda:hanama:.” ³⁸ Ba:ba tetelo Ya:suti ibi na:goelameniya;,” “Godotamo

✱ **14:24:** Ikuli 24:8; Sek 9:11; Yel 31:31-34; 1Kol 10:16; Yun 9:20 ✱ **14:28:** Ma:t 28:16; Mak 16:7 ✱ **14:31:** Yon 11:16 ✱ **14:32:** Yon 18:1 ✱ **14:34:** Yon 12:27 ✱ **14:36:** Mak 10:38; Yon 6:38

uliholo na:toetoehonala; mabu la:le Saitanakono kuba gabamo emogabuimi komamo gudidimata. La:eno tepo ipuwalo hido komo ododima: ubila, huiyatiya la:godolo ododi helo puliyala.”

³⁹ Ba:bene Ya:suti gala katonate, ebete dopamo Godotamo toe-toe tabo keba ka-na ka:nolamaginiya; ebete ba: atumu kanolamaginiya; ⁴⁰ ba:bene ebete ebe ta:matapa:tamo gala da:kapeniya: lahanalo kapulameniya: Ba:ba tetelo ibino baiditi menemenenomoma: eda:halameniya; ba:be mabuma: iba:te hilopago ebetamo ga:la tabo nipo ohowadiniya:

⁴¹ Ba:bene ebete gala katonate netewa-kapiya tetelo Godotamo netoe-tonate da:kapeniya: iba:tamo na:pegoeniya; “La: hawela amiholo gala badama: ka:kalahonama? Ba:ba:la, tete ba: a:pe, kubapa:te Tawakalubino Naniwi ibino kokotamo ba: na:lawa: ⁴² Iyo, la: na:pakaminala; a ba: na:tolamema: Numa:la; na anakapunamepino kokotamo ihatenedawate ba: na:pe!”

*Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:laweniya:
Ma:t 26:47-56; Luk 22:47-53; Yon 18:3-12*

⁴³ Ya:suti ba:be tabo ba goena ba:ba tetenomolo Yudasiti peniya; Ya:sukunu 12 ta:matapi ipuwalo ebe ba: etala. Ba:bene eba:go dubu hiliyonomate ibino alaholoho gili ba:gala kukago da:pelameniya; ba:bi dubu ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu, iba:te da:poelameniya: ba:bi dubula. ⁴⁴ Ba: hibila, Yudasiti ibi ya:lo ba:ma ka:na goelameniya; “Nale daboetehomo, ba:be ba:be lumagila. La: ebe tiyonomo lawete hidamo na:magatuya:la:.”

⁴⁵ Ba:bene Yudasiti penate Ya:sutamo tonomo tonate ebe na:negoemeniya; “Iya:tulamedawa!” Ba:ba tetenomolo ebete ebe ba aboetehona, ⁴⁶ komo dubate Ya:suku ibino kokotamo kodakodanomolo ba:bo laweniya: ⁴⁷ Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapi ipuwalo eta dubuti ebenu alaholo gili magubutinate, Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watadowoeno genama okodawa anagaliminate, galo hapu ba:bo mapitamidameniya: ⁴⁸ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goeniya; “Na pilo lumagila:ka; o na alaholodawala:ka? Mabu keka: la:le alaholoho gila:go ba:gala kukago na lawenema: da:pelamema? ⁴⁹ Na komo hegelalo Godoko Adikumino Hiya: Genamalo la:go ba pemede tawakalubi diya:tulamenatimo, la:le na ba:bolo kalaweneha; huiyatiya ba:moi komate ba: ikuliha Godokono Buka tabo komate hibima: keda:hama:.” ☆

⁵⁰ Ba:ba tetelo ebe ta:matapi hiliyonomate ebe miya:panate dito alahutihoniya: ⁵¹ Ba:bolo eta uli ape dubuti na:la:nuya; ebete dopamo hido keyakeya kalikonomo pulinate Ya:suku ta:matapa:go ba:bamo da:puluhukuniya; ba:bema: komo dubate ubila ebe kolawenema; ⁵² huiyatiya ebete ebenu kaliko miya:panate kikipuiyanomo atumu dito kalahula:niya:

☆ 14:49: Luk 19:47; 21:37; Yon 18:20

Yunapi Ka:nisolo Dubate† Ya:sukunu Komo Danagiya:midameniya:

Ma:t 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Yon 18:13-14,19-24

⁵³ Ba:bene iba:te Ya:suku Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawoeno genamamo ba: dito magataniya:. Iba:te ebe ba:be genamamo magatanaheno dopamo Godotamo hawa:goeno ikamehopino komo watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu, ibi hiliyonomate pelamenate ba:bo pekapiyaniya:. ⁵⁴ Ba:ba tetelo Pitate Ya:suku muhuludopone ba ta:matana, ebete Hununomo Watodawoeno genama kala ipuwamo na:pa:ganate ebete lawamepa:go koelo ba:bo nigiga:niya:. ⁵⁵ Ba:bene Hununomo Watodawa ba:gala komo Ka:nisolo dubu hiliyonomate tabo ga:lapi boholeniya:, Ya:sukunu kuba oholemenate ebe kanakapumima:. Huiyatiya iba:te ebena eta kuba kuminiya:ha:, ⁵⁶ iyo, hiliyonomo tabo ga:lapa:te ebena komoma: ha:da ba amihohona, hiya:hiya: tabo da:ga:laniya: ibino tabote huiyatiya kapiyama: keda:haniya:ha:.

⁵⁷ Ba:bene komopa:te mahila:hanate Ya:sukunu komoma: ha:da ba amihohona, iba:te ba:ma ka:na ga:laniya:, ⁵⁸ “Ebate tabo da:goiti ale ba:ma ka:na ulitima:, ‘Ba:moe Godokono Genama tawakaluba:te kokotamo detiya:, nale anabulimiti netewa-kapiya hegelalo eta genama gala kaketema:nemo, ba:bako genama komo tawakaluba:te ete mod-obo:ha:.’” ✧ ⁵⁹ Huiyatiya dopo ha:da amihopi keba ka:nala:ka:, ba:moi uli tabo ga:lapi ba: ba:ba ka:nala, iba:te ibino tabo ga:la ipuwalo Ya:sukunu komoma: ukui kapiyama: keda:haniya:ha:. ⁶⁰ Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate ibi ipuwalo mahiganate Ya:suku nalateda:niya:, “Ama: tabo goeha:ma: badama: kedeona? Ba:moi dubate ama: mabuma: da:ga:lana keba ka:nala:ka:?”

⁶¹ Ba:ba tetelo Ya:suti tabo goeheno dito la:nuya:, ba:bema: Hununomo Watodawate ebe gala na:kalateda:niya:, “Godoko tawakaluba:te dadikumina, ama: ba: ebena Gudu Kelisotela:ka:?”

⁶² Ya:suti na:huiyaniya:, “Na ba: ba:betela. Ba:bene la:le na Tawakalubino Naniwi aeno Helodawa Godokono tu hapulu lutalo kunamema:nemata, iyo, galane na Hunu Habane hawai ipuwado kopehawakalama:nemol!”

⁶³ Ba:bema: Hununomo Watodawate ba:be tabo ulinate, ebena konomo mauba komo kohawakaliminama: ebete da:puliniya: ba:be kaliko anagiya:midalenate na:goeniya:, “A ba:moe dubuino kuba kiya:tawahama: eta tabo goedawa a ubihinola! ⁶⁴ Ebete ha:kiya kubanomo tabo da:goe la: ba: ulihomata, mabu ebete na:goe, ‘Na ba:gala Godoko, a ba: kapiyala!’ Ba:bema: ebena komoma: la:eno ubi keba ka:nala:ka:?”

Ba:bene ibi hiliyonomate Ya:sukunu komo ba anagiya:midamena ebe anakapumima: ba:bo ga:laniya:. ✧ ⁶⁵ Ba:ba tetelo komo iba:te Ya:sutamo kowe mehohlenate, ebena holoholo mula:menate ba analimihona na:ga:laniya:, “Ama: Godokono ukui hawakalimidawama:

† **14:52:** Buka ka:lamiholelawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suku tetelo komo Yu tawakalubino watowatopi dubu ba:moe ba:bi Ka:nisolo dubula. Ba:bi watowatopa:te Yu tawakalubino hiya:hiya: komo ba anagilamelelame, kubapa:tamo ibino huiya ba:bo ikalame-nakuya:, huiyatiya ba:bi Ka:nisolo dubagodolo helo kitanamiha: lumagi hoea:mo oemema:.

✧ **14:58:** Yon 2:19-21 ✧ **14:64:** Hawi 24:16; Yon 19:7

hibilo deda:na, ama: na:gaa: puya:te kanagalimihotana!” ba:bene lawamepi dubate ebe lawenate kokotamo ba:bo anagalimihoniya:

Pitate Ya:suku Iya:tawaha:ma: Da:goeniya:

Ma:t 26:69-75; Luk 22:56-62; Yon 18:15-18,25-27

⁶⁶⁻⁶⁷ Ba:ba tetelo Pitate ba:be genamoeno kala ipuwalo ebene apete kotanotanonama: koelo lutiya:. Ba:bene Hununomo Watodawoeno oko bohelete penate, Pitako hidamo pumihonate ebe na:pikiyameniya:; “Ama: ba: atumu ba:moe Nasaletenapi Ya:sukuba: pata:nama:ta!”

⁶⁸ Huiyatiya Pitate na:goeniya:, “Ao, na ba:be dubu iya:tawaha:. Ama:le da:goena ba:be tabo na kemalagidolonaha:.” Ba:bene ebete kala imi gigihamo da:toniya:, ba:ba tetelo kakabate na:goehoniya:.

⁶⁹ Ba:bene oko bohelete ebe uminate, ba:bolo da:pola:nuya: ba:bi tawakalubi gala na:kakiyalameniya:, “Ba:moe ba: Ya:sukunu eta lumagila!” ⁷⁰ huiyatiya Pitate ba: atu iya:tawaha: tabo bekagoeniya:.

Ba:bene ba:bolo da:pola:nuya:, iba:te tete nanekelelo pola:natepanate Pitako gala na:kakiyameniya:, “Hibila! Ama: ba: Ya:sukunu eta lumagilata, mabu ama: Ga:lili hoponapilata.”

⁷¹ Huiyatiya Pitate na:goeniya:, “Godokono dopo hapulu utiti na:goemo, nale hibi tabo goeheno ebete na kanagalinamema:ne! La:le kebe lumagima: da:ga:lanama, na ebe iya:tawaha:!”

⁷² Ba:bene ba:ba tetenomolo kakabate goeho netewa tetema: deda:meniya:, Ya:suti ebetamo dopamo kebe tabo ka:goeniya:, Pitate ba:be tabo ba:bo emalagidoloniya:, “Kakabate netewa teta:mo goeheno, ama:le netewa-kapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.” Ba:bene Pitate ibulunomo ba:bo ihiniya:.

15

Yunapino Watowatopa:te Ya:suku Paeletetamo* Da:magatuya:

Ma:t 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Yon 18:28-38

¹ Duiduiyanomolo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu, ba:moi Ka:nisolo tawakalubi hiliyonomate nopo betamotiya:. Ba:bema: iba:te Ya:suku hala:mo matuhumihote Paeletetamo da:magatuya:, ✧

² Paeletete ebe nalatediya:, “Ama: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila:ka:?”

Ya:suti ebetamo na:huiyuya:, “Ama:le ba: a:gaa:ta.”

³ Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:te Ya:sukunu komoma: na:ga:lutiya: ebete hiya:hiya: kuba bododil-nami, ⁴ ba:bene Paeletete ebe gala na:kalatediya:, “Ama: ibino tabo ba:ka:huiyomena:? Iba:te na:ga:lita ama: hiliyonomo koko kuba ododil-idawalata!”

⁵ Huiyatiya Ya:suti eta tabo kagoiya:ha:, ba:bema: Paeletete koamo hanohanuya:. ✧

Paeletete Ya:suku Hoesa:mo Doemiya:

Ma:t 27:15-26; Luk 23:13-25; Yon 19:1-16

* **15:1:** Ya:suku tetelo Loma tawakaluba:te Paeleteko bepoemiya: Yunapino Yudiya hopamo, ebete ibino kapela Ko Gawadalagima: kopeda:nama:, ba:bene ba:be hopolo Paeleteko kapiyagodolo helo nitanami lumagi hoesa:mo oemema:. ✧ **15:1:** Luk 22:66 ✧ **15:5:** Ais 53:7; Mak 14:61

⁶ Ba:ba tete tawakalubino komo ba:ma ka:nala, hiliyonomo gogo ipuwalo Yunapino Adaguila: Poko tetelo iba:te du genamalo kapiya lumagi mahilamo da:ka:minakui, Paeletete ba:be lumagi ebena kuba huiyane dito oemenakui. ⁷ Ba:ba tetelo kapiya dubu ebena mahilo Balabasitila, ebete du genama gulu nemedenami, ebena komo ba:ma ka:nala. Dopamo komo dubate Loma gabomana:go alaholohopima: ba eda:ha, iba:te komo tawakalubi ba:bo anakapulamiya:, ba:be mabuma: Loma gabomani watowatopa:te ibi Balabasiko bana uwatete du genamamo dito miya:tiya:. ⁸ Ba:bema: Ya:suti Paeletekono holoholo hapulu ba la:na tawakalubi hiliyonomate ebetamo pelamete na:pega:lamiya:, ebete poko tetelo dopamo keba ka:na kododinakui ba:ba ka:na gala kakododima:. ⁹ Ba:bene Paeletete iba:tamo na:goiya:, “La: ubila:ka: nale la: Yu tawakalubino Ko Gawadalagi dito oeme?” ¹⁰ Ebete ba:moe tabo begoiya: mabu ebete iya:tawuya:, Yunapi ipuwalo komo ibi hiliyonomate Ya:sutamo na:kalakalahutiya:, ba:gala ibino watowatopa:te ba:be mabuma: ebetamo maubahate ebe ba: dito magahiya:, iba:godolo hibi komo puliyala, kitanuya:ha:.

¹¹ Huiyatiya ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:te komo hiliyonomo tawakaluba:tamo helo bikalamiya: iba:te Paeleteko koga:lamema:, ebete Balabasiko du genamane dito oemete huiyatiya Ya:sutamo kuba huiya kikamema:. ✧ ¹² Ba:bene Paeletete iba:tamo gala na:kagoiya:, “Ba:moe dubu la:le Yu tawakalubino Ko Gawadalagima: da:ga:lanama, nale ebe keba ka:na na:kamitimo?”

¹³ Iba:te ga:ga:lo na:ga:luya:, “Keha pihigamo pihomotete, ikoko nalukulima:!”

¹⁴ Ba:bene Paeletete na:goiya:, “Bada mabuma:? Ebete bada kuba kododi?”

Huiyatiya iba:te konomamo ga:ga:lo gala na:kaga:luya:, “Keha pihigamo ebe na:pihomota:!”

¹⁵ Ba:bema: Paeletete ba:bi tawakalubi kokalakuuilamema: ubi ba ihate, ebete Balabasiko du genamane ba: dito oemiya:, huiyatiya ebete ebena alaholohopi na:goelamiya: iba:te Ya:suku giya:pa:pa:mo ka:na:miga:tima:. Ba:bene ba:be komo da:wibuya: ebete Ya:suku iba:tamo dito ikalamiya:, iba:te ebe keha pihigamo pihomotete ikoko kalukulimima:.

Alaholohopi Dubate Ya:suku Da:walititiya:

Ma:t 27:27-31; Yon 19:2-3

¹⁶ Ba:ba tetelo alaholohopi dubate Ya:suku na:magatuya: Loma gabomanino ko genama guamo, ba:be genamoeno mahilo ba: Pelatoliyamala, ba:bene iba:te ibino alaholohopino kapiyuimi dubu hiliyonomo ka:lamiti iba:go ba:bo nekapiyuya:. ¹⁷ Iba:te Ya:suku ba waliti huiya konomo hawihawi kaliko ebetamo ba:bo pulimiya:, ba:gala iba:te olagoeno tupina nelawete anagogobeya:midahalo a:dete ebena watamo dito pulimiya:. ¹⁸ Ba:bene iba:te ebetamo iya:da:milo na:ga:luya:, “A:iye! Yu tawakalubino Ko Gawadalagi, ama: nolata!” ¹⁹ ba:gala iba:te ebe kukamo watolo anagalimihote ebetamo kowe mehohote, iba:te ebe ba waliti ibino pupamo ahiditi ebetamo ba:bo papamila:huya:. ²⁰ Iba:te ebe waliti da:wibuya:, hawihawi kaliko ebena apene pekanamete ebena kalikonomo gala dito kapulimiya:, ba:bene iba:te ebe na:magatuya: keha pihigamo ebe konepihomotema:.

*Alaholohopa:te Ya:suku Keha Pihigamo Da:pihomotiya:**Ma:t 27:32-44; Luk 23:26-43; Yon 19:17-27*

21 Ba:ba tetelo eta dubu Saimonoko ebe ba: Sailiniya habanapila, ebe ba: A:lesandako ba:gala Lupasiko ibino nabiwila, ebete gobogobone ko habamo ba:moe gabodo ba pita, alaholohopa:te ebe duhimiti ba:bo lawiya: Ya:sukunu keha pihiga kagatamema: ✧ 22 Ba:bene iba:te Ya:suku na:magatuya: Gologota hakamo, ba:be hakoeno mahilo ipuwa ba: 'Wato Gohala.' 23 Ba:bolo iba:te helo gao beya ba:gala temeteme uliha: kaka mulamula kapiyuilamete ebetamo dikamiya: Ya:suti kaniya:ha:. 24-25 Ba:bene hegelate nanekela:mo da:podolatepuya: 9 koloko tetelo, alaholohopa:te Ya:suku kehamo pihomotete ikoko ba:bo alukulimiya:, ba:gala iba:te nakola hegehege iya:hekeholo iya:da:mi komo ba ododi ebena kaliko hiya:hiya: uwatemete ba:bo alabahamiya:.

✧ 26 Ba:ba tetelo iba:te Ya:sukunu hoe mabu hawakalimima: tabo hunamo ba:ma ka:na miya:tiya:, "Ba:moe dubu ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila," 27 ba:gala iba:te pilo dubu netewa Ya:sukuba: hiya:hiya: kehamo a:kapihomolatiya:, eta tu hapuamo, eta pele hapuamo. 28 Ba:be komote ba: ba:ma ka:na uluhukuya:, Godote ebena Bukamo dopamo da:miya:tiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, iyo, ebena Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, "Iba:te ebe kubapa:go kapiyama: midiya:." † ✧

29 Ba:bene puya:te ba:be gabodo da:petolamitiya: iba:te Ya:suku iduduputimilo niya:da:titiya:, iyo, iba:te ibino wato wadegelatelelo na:ga:lutiya:, "A:iye! Ama: Godokono Genama anabulimiti, netewakapiya hegelalo gala etema: da:goi, ama: ba:be lumagilata! ✧ 30 Wadiyala ama: ha:kiya amia:no ka:ka: mula:te keha pihiga hununi hopamo na:pihitiga!"

31 Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:te Godokono Tutumu iya:tulamepa:go Ya:suku atumu na:kaiya:da:titiya:, ba:ma ka:na etate etatamo goenakui, etate etatamo goenakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:, "Ya:suti komo tawakalubino olalati komo bemula:lalamanakui, huiyatiya ebe ha:kiya ebena ka:ka: mula: wadiyaha:! 32 Ebete Godokono Oemedawa ba:gala Isalaela tawakalubino hibi Ko Gawadalagima: deda:na, wadiyala ebete keha pihiga hununi hopamo na:pihitigana, iyo, ale ba:be komo umiti ebe hibima: ba:bo komidima:nema:!"

Ba:ba tetelo eba:go da:pihomolatiya:, ba:bi dubu netewapa:te atumu Ya:suku iduduputimilo kuba tabo bekaga:lutiya:.

*Ya:suti Da:hoeniya:**Ma:t 27:45-56; Luk 23:44-49; Yon 19:28-30*

33 Ba:bene hegelate tuli teta:mo dutiya: hopo konomote ba:bo duya: Ba:ba tetelo du komote hegeloeno alo ba mula:, hegelate a:hiwate nanekela:mo a:nihitigatepaniya:, hegela tuli tetene tupuimiti 3 koloko teta:mo. 34 Ba:bene Ya:suti Yu tawakalubino tabamo ibulunomamo na:goeniya:, "Elai, Elai, lama sabakatani?" ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:na itana, "Naeno Godo, naeno Godo, na ama:le badama: ka:miya:pana:wa?" ✧

✧ 15:21: Lom 16:13 ✧ 15:24-25: Ohale 22:18 † 15:28: Mak 15:28 komoeno tabo Makate bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ✧ 15:28: Ais 53:12 ✧ 15:29: Ohale 22:7; 109:25; Mak 14:58 ✧ 15:34: Ohale 22:1

³⁵ Komo ba:bolo da:pola:nuya: iba:te ebenu tabo ulinate na:ga:laniya:, “Numa:la:, ebe Elayako beka:mina!” ³⁶ Ba:bene kapiya dubu nipuliganate, humago kaka gao beyamo nadutinate pudamo negalapatana:midanate Ya:sutamogao nikamena na:goeniya:, “Hiya:, a kumima:nema:! Elayate ebe pelawete hopamo da:padipotemene!” ✧

³⁷ Ba:ba tetelo Ya:suti ibulunomo goewatanate hoenomo ba:bo hoeniya:.

³⁸ Ba:bene Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno kaliko ubiliti tulituliya bolagale hununi tupuiminate hopamo ba:bo pihitiganiya:.

³⁹ Ba:gala Ya:sukunu holoholo hapulu da:la:nuya:, ba:be alaholohopino gawadalagiti Ya:suti keba ka:na ka:hoeniya: ba:be komo uminate na:goeniya:, “Hibila, ba:moe dubu ba: Godokono Gudula!”

⁴⁰⁻⁴¹ Ba:ba tetelo komo kamenakamenate Ya:suku umima: muhuluni putitananiya:, ibi ba: puya:te eba:go Yelusalemamo da:pelamiya: ba:bi kamenakamenala, ba:gala ibi ipuwalo Salomiko, ba:gala Magadalanapi Ma:lisko, ba:gala eta Ma:li ebenu gugudi netewa Yausesiko ba:gala Deha:potodawa Ya:imesiko, ba:moi ba:te pola:nuya:. Ba: hibila, Ya:suti Ga:lili hopolo da:pata:nami ba:moi netewa-kapiya kamenakamenate ebe hidonomamo owalubinama: ✧

A:limitiya Habanapi Yausepete Ya:sukunu Ape Nakola Bobo Ipuwamo Dihateniya:

Ma:t 27:57-61; Luk 23:50-56; Yon 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Gapogapo tetelo A:limitiya habanapi Yausepete na:peniya:, ebe Yunapi Ka:nisolo ipuwalo eta tuputupu lumagima: eda:nami, iyo, ebete Godokono Ko Gawadalagima: eda: tete belatiminami. Ba:bene ebete ba:ma ka:na pemalagidoloniya:, ba:be hegela ba: Yu tawakalubino okoha: hegeloeno ilina hiduilame tetela mabu dumutu ba: talona hegelala, ba:bema: ebete tonate Paeleteko tolehenonakiyameniya: Ya:sukunu ape lawenama: ⁴⁴ Paeletete ba:be tabo ulinate koamo la:wa:nate ukuilo na:goeniya:, “Ya:suku ya:lo a:ka:haa:ka?” ba:bema: ebete alaholohopino gawadalagi ebetamo ka:minate Ya:sukunu hibi hoe komoma: ebe ba:bo alateda:niya:. ⁴⁵ Ba:bene Paeletete alaholohodawa gawadalagigodone Ya:sukunu hoe tete ulinate Yausepetamo modobo tabo ba:bo goeniya: ebete Ya:sukunu ape lawenama: ⁴⁶ Ba:bene Yausepete hidonomo keyakeya kaliko mana:mo lawenate Ya:sukunu ape hopamo padipotenate, hido kalikamo a:wa:tinatena: nakola bobo ipuwamo ba:bo nihateniya:, ba:be bobo tawakaluba:te iya:ha:midale nakola haka ba: aligi ya:lo ba:bo ododiya:. Ba:ba tetelo Yausepete ko nakola emokamidante bobo gigiho ba:bo netakuminiya:, ⁴⁷ ba:bene Magadalanapi Ma:lisko ba:gala Yausesikono menoko Ma:lisko, Yausepete Ya:sukunu ape dihateniya: iba:te ba:be bobo haba uminiya:.

16

Ya:suti Hoene Gala Da:kamahiguya:

Ma:t 28:1-8; Luk 24:1-12; Yon 20:1-10

¹ Ba:bene Yu tawakalubino okoha: talona hegela tete da:wibuya:, Magadalanapi Ma:lisko, Ya:imesikono menoko Ma:lisko, ba:gala Salomiko, iba:te tolamentate hido nibo ilina mana:mo na:nuwatehoniya: eta hegelalo Ya:sukunu apa:mo kopabutillamelemema: ² Ba:bene Sande

hegela duiduiyanomolo hegela ba owalohuta, iba:te nakola bobo habamo da:tolamitiya: ³⁻⁴ na:nega:luya:, “Bobo gigiholo ditana ba:be ko nakola tama:mo pote na:ka:nemokamidaa:memene?” Iba:te ba:ma ka:na ga:lutiya: mabu ba:be nakola menemenomola, huiyatiya iba:te hidamo ba gahilamehole ba:be ko nakola tama:mo ya:lo emokamida ba itana ba:bo umiya:. ⁵ Ba:bene iba:te nakola bobo ipuwamo nogomote, uli ape dubu ga:ga: keyakeya kaliko puliti tu hapulu da:lutiya: numiti konomamo nehanohanohutiya:.

⁶ Ebete iba:tamo na:goiya:, “La: akahanohanohala! Nasaletenapi Ya:suku tawakaluba:te ebe keha pihigamo da:pihomoti, la:le ebe bo-howaditamata. Ebe malo puliyala, ebe a:mahigaka! Iba:te ditidi gapogapolo ebe dihateni ba:be haba la: numa:la:. ⁷ Ba:bema: la: tolamete Pitako ba:gala komo ebe ta:matapi na:nikiyalama:la:, ‘Ya:suti Ga:lili hopamo dopamo kotoma:ne. La: tolamete ebe ba:bo konu-mima:nemata, ebete la: dopamo keba ka:na ka:kiyalamiti ba:ba ka:na.’”

✧ ⁸ Ba:bene iba:te hanohanoholo lililahala:go nakola bobo ipuwane pikuliti ba: dito pipulila:huya:, huiyatiya iba:te eta lumagi kanikiyamiya:ha: mabu iba:te koamo toletolehutiya:.

Ya:suti Magadalanapi Ma:litamo Duluhukuya:*

Ma:t 28:9-10; Yon 20:11-18

⁹ Ba:be Sande hegela duiduiyanomolo Ya:suti hoe ipuwane mahigate Magadalanapi Ma:litamo dopamo nuluhukuya:, ba:be kamenagodone Ya:suti dopamo sa:ba:ni kuba gobogobo boelamiya:. ¹⁰ Ba:bema: Ma:liti tote, puya:te dopamo Ya:sukuba: da:wapata:lamenama: ba:bi tawakaluba:te ba ihimita ibi ba:bo nikiyalamiya:, ¹¹ huiyatiya iba:te Ya:sukunu ka:ka:mo mahiga komo ba:gala Ma:liti ebe dumiya:, iba:te ba:be tabo uliti hibima: kamidiya:ha:.

Ya:suti Netewa Ta:matapa:tamo Duluhukuya:

Luk 24:13-35

¹² Galane Ya:sukunu ta:matapi netewapa:te Yelusalema ko habane ba tuta, Ya:sukunu apete hiya:ma: eda:mete ebete iba:tamo ba:bo nuluhukuya:. ¹³ Ba:bene ibi netewapa:te gala na:katuya: komo ta:matapi konikiyalamema:, huiyatiya iba:te ba:be tabo uliti hibima: kamidiya:ha:.

Ya:suti Ebena 11 Ta:matapa:tamo Duluhukuya:

Ma:t 28:16-20; Luk 24:36-49; Yon 20:19-23; Oel 1:6-8; 1Kol 15:5

¹⁴ Galane Ya:sukunu 11 ta:matapa:te ahiditi baa: ba nahuta Ya:suti iba:tamo ba:bo nuluhukuya:, ba:bema: ebete ibi koamo kiyahalamiya: mabu iba:te ibino tepo ipuwalo kodakodahibima: ba eda:ha hibima: kamidiya:ha:, iyo, komopa:te ebena ka:ka: komo umiti ibi da:pikiyalamiya:, iba:te ibino tabo uliti ebena hoe ipuwane mahiga komo iba:te hibima: kamidiya:ha:.. ✧ ¹⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: hopo konomamo tolamete Godokono Hido Tabo hiliyonomo hiya:hiya: tawakaluba:tamo na:nolamagiminakuya:la:. ✧ ¹⁶ Kebe lumagiti hibima: miditi ba:bene beyamo aduti komo da:lawemene, Godote ebena ka:ka: komula:mema:ne, huiyatiya

✧ **16:7:** Ma:t 26:32; Mak 14:28   * **16:8:** Mak 16:9-20 komoeno tabo Makate bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

✧ **16:14:** 1Kol 15:5   ✧ **16:15:** Oel 1:8

kebe lumagiti hibima: midihino Godote ba:be lumagino komo anagiya:midamete ebetamo kuba huiya hibilo kikamema:ne. ✧
 17 Ba: hibila, Godokono helo hawakalimima: hanohano komate hibima: midipa:godolo kopola:nama:na: Iyo, iba:te naeno mahilamo tawakaluba:godone kuba gobogobo boelamenakomena: ba:gala iba:te Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo bolamagiminakomena: ✧
 18 Ba:bene iba:te kalu kokotamo duwateholenakomena: ba:gala iba:te hoe beya da:nihonakomena:, ba:bi komate ibi a:kakubahilamenakamena:, ba:gala iba:te temetema:gopa:tamo ibino kokoto demowatilamenakomena:, ba:ba tetelo ba:bi temetema:gopa:te ba:hidohidohonakomena:.” ✧

Godote Ya:suku Hunu Habamo Dadipatiya:

Luk 24:50-53; Oel 1:9-11

19 Ba:bene Kodawa Ya:suti iba:tamo tabo olamagi da:wibuya:, Godote ebe pelawete Hunu Habamo ba:bo adipatiya:, ba:bolo ebete Godokono tu hapuamo ba: dito nemediya:. ✧ 20 Ba:bene ta:matapa:te tolamete hiliyonomo hiya:hiya: hopolo Godokono tabo ba nolamagimi, Kodawa Ya:suti iba:go kapimilo Godokono oko na:nowatinami, iyo, ba:ba tetelo ebete Godokono helo hawakalimino hanohano komokomo ipuwado ba:be Hido Tabo na:neheluminami. ✧

YA:SUKUNU HIDO TABO LUKUTI MIYA:TIYA:

Lukukunu Buka Ododi Komoeno Mabu

¹⁻² Naeno hido lumagi Tiyopolasi, nolata.* A ipuwalo kebe komokomate ya:lo dikulihuya; puya:te tupuimi mabuni ibino baidinomamo ba:bi komo dulameholiya; komo iba:te Godokono Hido Tabo ba olamagimi ba:bi atu komokomo a ba:gala komo tawakalubi hiliyonomo ba:bo kiyahaa:miya:. Ba: hibila, ba:ba tetene tupuimiti komopi hiliyonomate ba:bi komokomo pepamo hibinomolo miya:tehoma: newagelenama: huiyatiya ibi ipuwalo etate oko hidamo kupuliya:ha:. ✧ ³ Ba:bema: naeno kodawa, nale ba:moi hiliyonomo komokomo ibino tupuilame mabuni hidonomamo ba emalagidolenape, naeno tepo ipuwoeno ukuilo ubi ba:bo ihatimo ama:tamo buka ododiti ba:moi komokomo kotuputupuilamema; ⁴ iyo, komopa:te ama: diya:tumihui, ama:le ba:bi hiliyonomo komokomo hibinomolo kiya:tawahama; nale ba:moe komo ba:bema: ododimo.

Godokono Nopodawate Yonekono Hawakala Komo Dolamagiya:

⁵ Ba:ba tetelo Heloditi Yudiya hopoeno Ko Gawadalagima: ba eda:na, eta dubu ebeno mahilo Sekalayate, ebete Abayakono kapiyuimidawama: eda:nami, ebe ba: Godotamo hawa:goeno ikamehodawa etala. Ebeno kamenoen mahilo Elisabetitila, ba:be kamenoen nabiwi atumu Godotamo hawa:goeno ikamehodawala. ⁶ Ba:bene ibi netewapino emede komote Godokono holoholo hapulu tuputupunomoma: ba eda:na, iba:te ebeno hiliyonomo tutumu tabamo hibinomolo papamila:nama:. ⁷ Huiyatiya ibi niliya, iba:godolo gudu puliyanomola mabu Elisabetiko hogoha: kamenama: eda:nami, iyo, Sekalayako ba:gala Elisabetiko iba:te kadele kabelenomoma: ba eda:ha gudu umi wadiyaha:.

⁸ Ba:bene eta manomelo Sekalayakono gu tawakalubino tetete uluhukuya; iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genamalo hiya:hiya: oko kopowatihoma:. Ba:bema: eta hegelalo Sekalayate ba:bolo oko nowatiya; ⁹ mabu ba:be hegelalo ebeno tawakaluba:te Godokono ubi komamo papamila:halo ebe belawiya; ebete Godoko Adikumino Genama guamo na:pa:gate, ba:bolo ebete hido nibo puhulu ilina patapata hunamo ba nehaminahale Godotamo konikamehoma:. ✧ ¹⁰ Ba:bene ba:bi ilinate koelo ba wamotita tawakalubi hiliyonomate Godoko Adikumino Genama tamelo ibino toetoe tabo Godotamo ba:bo nolamagimitiya:.

¹¹ Ba:ba tetelo Godokono nopodawate hido nibo puhulu ilina wamoteno patapata tu hapudu ba pehawakala Sekalayako kapiyatamo ba:bo puluhukuya; ¹² ba:bene ebete ebe umiti ukui bilibilinomoma: eda:lo konomamo toletoliya:. ¹³ Huiyatiya nopodawate ebetamo na:goiya; “Sekalaya, ama: akatoletola:la:. Godote amia:no toetoe

* **1:1-2:** Tiyopolasi mahiloeno ipuwa nitana ‘Godokono Hopodalagila,’ ba:bema: buka ka:lamiholedawa, ama: Godokono hopodalagima: deda:na, wadiyala ba:moe bukoeno tabote ama:tamo atumu na:kapena. ✧ **1:1-2:** Oel 1:1 ✧ **1:9:** Ikuli 30:7

tabo uli, ba:bema: amia:no kamena Elisabetiti dubu gudu kalahim-ima:ne. Ama: ebene mahilo Yonema: na:ka:miya:.¹⁴ Ba: hibila, ebete da:hawakalamene ama: konomamo ba:bo kokalakalama:na:ta, ba:gala tawakalubi hiliyonomate ba:be mabuma: atumu konomamo kakakalakalahama:na:.¹⁵ Ebete menokoeno tepolo ba emedena Godokono Gobogobote ebe ya:lo kotabuimima:ne, ba:bema: Godokono dopo hapulu ebete kodawama: keda:ma:ne, ba:gala ebete helo gao beya a:kaninakamene. ✧¹⁶ Ba: hibila, ebete hiliyonomo Isalaela tawakalubi ibino Kodawa Godotamo gala kakamagahelama:ne,¹⁷ iyo, ebete aeno Kodawa dopamete kotoma:ne ba:gala Hido-talona Gobogobote ebe hunamo ba emede ebete helonomoma: keda:ma:ne, Godokono ukui hawakalimidawa Elayako keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na. Ba:bema: ebete nabi ba:gala gugudi kapiyama: gala kakamidilima:ne, iyo, ebete Godokono tabo ulihoha:pino ukui hiya:ma: midililamete kotuputupuilamelelamema:ne, ba:gala ebete Kodawoeno tawakalubi kohiduulamema:ne ebene pe komoma:.” ✧

¹⁸ Sekalayate Godokono nopodawatamo na:goiya:, “Na ba:moe komo hibinomolo keba ka:na na:kiya:tawamo, mabu na kadelenomola ba:gala naeno kamena kabelenomola?”

¹⁹ Ba:bene Godokono nopodawate na:huiyuya:, “Na ba: Ga:ibilyolote, Godokono holoholo hapulu la:nanakomo, iyo, na ebete poename ba:moe hido tabo ama: kopikiyamema:.” ✧²⁰ Naeno tabote hibinomoma: keda:ma:ne, huiyatiya ama:le ba:be tabo hibima: kamidiha:, ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti ba:be hibi komote puluhuku teta:mo ama: tabo olamagiha:ma: keda:ma:na:ta.”

²¹ Ba:ba tetelo hiliyonomo tawakaluba:te Sekalayakono puluhuku komo ba latimita iba:te na:ga:litiya:, “Tete ga:ga:nomolo ebete Godoko Adikumino Genamalo badama: ka:luta?”²² Ba:bene ebete Godoko Adikumino Hiya: Genamane da:puluhukuya: tawakaluba:tamo tabo olamagima: kapemodobuya:ha:. Huiyatiya ebete iba:tamo kokotamo da:polamagiya:, ba:be komodo iba:te ba:ma ka:na iya:tawahuya:, ebete Godokono Genamalo ba luta, Godokono nopodawate ebetamo du-luhuku ebene baidi hiya:ma: ba:bo eda:hame.

²³ Ba:bene Sekalayakono oko tetete Godoko Adikumino Genamalo da:wibuya:, ebete ebene habamo ba:bo tuya:.²⁴ Ba:bene komo hegela da:petohuya: ebene kamena Elisabetiti lamituma: dediya:, ebete ba:ba tetene tupuimiti paibo manome ipuwalo ebene genamanomolo emediya:.²⁵ Ba:ba tetelo ebete ebene tepo ipuwalo tabo ba:ma ka:na goiya:, “Ka:lo kuititi hegela tetenomolo Godote na a:malemalenateni, iyo, ebete gudu natamo ba ikaname naeno hilopo komo gobogobamo ihatenami.”

Godokono Nopodawate Ya:sukunu Hawakala Komo Ma:litamo Dola-magiya:

²⁶ Ba:bene Elisabetiti lamituma: eda:te, sikisi manome da:petohuya: Godote ebene nopodawa Ga:ibilyoloko Ga:lili hopoeno Nasalete habamo ba:bo poemiya:.²⁷ Ebete bohele Ma:litamo Godokono nopo badahiya:, ba:be bohele dopamo Yausepetamo a:galuimiya:, ba:moe dubu Yausepeko ba: Ko Gawadalagi Da:ibidikono eyono gudu etala. ✧

✧ 1:15: Nabas 6:3 ✧ 1:17: Mat 3:1; 4:5-6; Mat 17:11-13 ✧ 1:19: Da:n 8:16; 9:21 ✧ 1:27: Mat 1:16,18

28 Ba:bene nopodawate Ma:liko na:pegoemiya; “Ama: nolata, Kodawa Godote ama: malemalelo a:lawia:ta! Ebete ama:go bemedena!”

29 Ba:bema: Ma:liti ba:be tabo duliya: ukui bilibilinomoma: eda:lo ebene tepo ipuwalo na:goiya; “Moe komo badala:ka:?”

30 Nopodawate ebetamo na:goiya; “Ma:li, ama: akatoletola:la; mabu Godote ama: ba:ma ka:na a:malemaleta:ta, 31 ama:le lamituma: eda:te dubu gudu kalahimima:na:ta, ba:bene ama: ebene mahilo Ya:suma: na:ka:miya:.” ✧ 32 Ebete konomoma: keda:ma:ne, tawakaluba:te ebe Hununomo Godokono Guduma: ba:ka:minakomena; iyo, Godote ebe Ko Gawadalagima: komidima:ne, ebene iniwa Da:ibidiko keba ka:na kemedenami ba:ba ka:na. ✧ 33 Ba:bema: hibila, Ya:ikobokono eyoni gugudi ipuwalo ebete emedena emedena tetelo Ko Gawadalagima: beda:namene, iyo, ebene Ko Gawadalagima: eda: komote a:kawibonamene.”

34 Ma:liti huiyatiya nopodawatamo na:goiya; “Na bohelenomola ba:gala na awihinola. Ba:moe komote natamo keba ka:na na:kuluhukumini?”

35 Nopodawate ebetamo na:huiyuya; “Hido-talona Gobogobote ama:tamo kopema:ne, ba:gala Godokono helote ama: hunamo kemedema:ne, ba:bema: ama:le dalahimimina: ba:be talona gudu tawakaluba:te Godokono Guduma: ba:ka:minakomena:.” 36 Ama: amia:no menokoeno naniko Elisabetikono komo nemalagidola. Dopamo tawakaluba:te na:ga:lanakuya: ebe hogoha: kamenala, huiyatiya ebete kabele tetelo lamituma: eda:te sikisi manome ba: a:wibui. 37 Ba: hibila, hiliyonomo komokomo ododilima: Godogodolo helo bitana, eta ododiha: komote ebegodolo kitanaha:.” ✧

38 Ba:bema: Ma:liti na:goiya; “Na Kodawa Godokono huiyaha: oko bohelela. Wadiyala ama:le da:gaa; ba:be komote nuluhukamene,” ba:bene Godokono nopodawate ebegodone ba: dito tuya:.

Ma:liti Elisabetiko Umima: Da:tuya:

39 Ba:ba tetelo Ma:liti tiyonomo mahigate Yudiya hopoeni hunuhunu hakamo tote eta muhulu habamo dito nuluhukuya:.” 40 Ba:bene ebete Sekalayakono genamamo nodolote Elisabetiko ba na:pa:watameho ebetamo nolata tabo ba:bo nolamagiya:.

41 Ba:bema: Elisabetiti Ma:likono nolata tabo duliya; ba:ba tetenomolo ebene tepo ipuwalo guduti ko kalakala lawete ba:bo midiwihuya:.” Ba:bene Godokono Gobogobote Elisabetikono tepo ipuwa da:tabuimiya; 42 ebete tabo hunamo adipatelo Ma:litamo na:goiya; “Hiliyonomo kamenakamena ipuwalo Godote ama: hunamo adipatelo hidonomamo bowalubinamena:ta, ba:gala ama:le dalahimimina: Godote ba:be Kodawa atumu emedena tetelo bowalubinamene. 43 Naeno Kodawoeno menoko, ama:le na unamema: da:pa: kalakala konomola, huiyatiya ba:moe hidonomo komote na kuba lumagitamo badama: kuluhuku? 44 Ba: hibila, nale amia:no tabo dulimo, ba:ba tetelo naeno tepo ipuwalo guduti ko kalakala lawete ba:bo midiwih, 45 ba:bema: ama:tamo kalakala bada konomola:ka; mabu ama:le Godoko hibima: a:midia:ta ebene tabote ama: ipuwado hibinomoma: keda:ma:ne!”

Ma:liti Godoko Dadikumiya:

- 46 Ba:bene Ma:liti na:goiya,
 “Naeno emalagidolote Godoko nawagaminuta, ✱
 47 iyo, naeno tepo ipuwate naeno Ka:ka: Mula:dawa Godotamo
 na:kalakaluta,
 48 mabu ebete na emalagidolonelo kalakala komo ododi
 na ebena deha:poto huiyaha: oko boheletamo!
 Ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti emedena emedena tetelo
 tawakalubi hiliyonomate na kalakala lumagima:
 ba:ka:naminakomena;
 49 mabu Helonomo Godote natamo koko hidohido komo ododili,
 iyo, ba:be Kodawoeno mahilo ba: talonala!
 50 Ba: hibila, puya:te ebe da:tolemena
 ebete iba:tamo malemale bihatenakomene,
 iyo, tawakaluba:te ba:moe hopolo tete ga:ga:nomolo ba emedehona,
 ebete iba:tamo ba: ba:ma ka:na bewagelenakomene. ✱
 51 Ba:bema: a tetelo ebete ebena kokotamo koko komokomo ododili,
 ba:gala puya:te ibi ha:kiya awagahalo kokoma: da:ga:lui,
 ebete ibino nopo kubahilamete
 ebena heloamo ibi a:ta:malateli. ✱
 52 Ba:gala ebete koko gawadubu ibino helo habane tama:mo a:miya:ti,
 huiyatiya ebete ba:be atu tetelo hegehege tawakalubi
 a:wadiya:paa:lateli. ✱
 53 Iyo, puya:te awaelo demedehonama;
 ebete ibi hidohido ilinamo ba tabuilame,
 huiyatiya dogodogo ilinagopi ilinaheno dito oelami. ✱
 54-55 Ba:bema: hibila,
 ebete aeno iniwala:tamo hihinomolo da:goiya;
 ba:be tabote a tetelo ba: na:hawakala,
 iyo, tete tatalila ebena owalubi komote kuluhukuma:ne
 ebena huiyaha: okodawa Isalaelatamo.
 Ba:moe ba:be mabuma: Godote A:ibalahamatamo kebe malemale
 ka:hawakalimiya;
 ba:be malemala:mo ebena eyoni gugudi emedena tetelo bemalagi-
 dolenamene!” ✱
 56 Ma:liti ba:moi tabo komokomo olamagi da:wibuya; ebete netewa-
 kapiya manome Elisabetikoba: emedete, ba:bene ebete ebena ha-
 banomamo gala dito katuya:

Yoneko Tawakalubi Beyamo Wadulateledawate Da:hawakaluya:

- 57 Ba:bene Elisabetikono gudu alahimi tete da:piya: ebete dubu
 gudu alahimiti, 58 ebe tamelo demedehonama: ba:gala ebena mabu
 tawakalubi, iba:te Godokono hido owalubi komo Elisabetigodolo umiti
 eba:go na:kalakalahuya. 59 Ba:bene sa:ba:ni hegela da:petohuya; a:iti
 hegela tetelo iba:te dubu guduino tama itamida kukala ododima: ba:bo
 pelamiya. Ba:ba tetelo komopa:te ubi bihatiya: ba:be gudu ebena
 nabiji Sekalayakono mahilomo koka:mima; ✱ 60 huiyatiya ebena
 menokote na:goiya; “Ao, la: ebena mahilo Yonema: na:ka:ma:la.”

- 61 Ba:bene iba:te la:wa:hate ebetamo na:ga:luya; “Numa; la:eno
 tawakaluba:godolo ba:moe mahilo kitanaha:!” 62 Ba:bema: iba:te ebena

✱ 1:46: 1Sa:m 2:1-10 ✱ 1:50: Ohale 103:13,17 ✱ 1:51: 2Sa:m 22:28 ✱ 1:52: Yauba
 12:19; 5:11; Ohale 147:6 ✱ 1:53: Ohale 34:10 ✱ 1:54-55: Tup Mabu 17:7; Ohale 98:3; Mai
 7:20 ✱ 1:59: Tup Mabu 17:12; Hawi 12:3; Luk 2:21

nabiwitamo kokotamo ba ga:la ebe nalatediya; ebena ubi keba ka:na kitana gudutamo mahilo kikamema:

⁶³ Ba:bene Sekalayate kokotamo olamagilo komopa:te tabo miya:teno ilina adahemema: da:goelamiya; ebete ba:be ilina lawete ba:ma ka:na miya:tiya; “Ebena mahilo Yonetela.” Ba:be mabuma: iba:te konomamo hanohanohuya; ⁶⁴ ba:bene ba:ba tetenomolo Sekalayakono tabo olamagi komote da:kahidomiya; ebete Godoko milimiho ba:bo tupuimiya. ⁶⁵ Ba:bema: ebena habanapa:te ba:bi hanohano komo dulamiya: iba:te koamo toletolehuya; ba:bene iba:te ba:bi komokomo tawakalubi da:nikiyahalamiya; ba:be tabote Yudiya hopoeno hunuhunu hakoeno hiliyonomo habahabamo ba:bo tuya. ⁶⁶ Ba:gala puya:te ba:be tabo duliya: iba:te ba emalagidolo na:ga:luya; “Ba:moe gudu ebete kebako dawama: na:keda:mene?” Iba:te ba:moe tabo bega:luya: mabu ibino umi ipuwalo Godokono helote ba:be gudugodolo hibinomolo itanuya.

Sekalayate Godokono Ukui Ebena Gobogoboeno Heloamo Da:hawakalilamiya:

⁶⁷ Ba:bene Godokono Gobogobote Yonekono nabiji Sekalayakono tepo ipuwa da:tabuya; ebete Godokono ukui ba:ma ka:na hawakalilamiya;

⁶⁸ “Godote Isalaela tawakalubi hidonomamo dowalubilinako, ale ebe ba:bema: komilimihoma:nema; mabu ebete ebena tawakalubi owalubilima: ba: na:pe, tete tatalila ebete ibino kuba ododili ipuwane ibi kopuluhukulatelema:ne! ✧

⁶⁹ Iyo, Godote a mabuma: dadipati, ba:be Ko Ka:ka: Mula:lea:medawate ba: na:pe, ebe ba: Godokono okodawa Da:ibidikono eyono gudu etala. ✧

⁷⁰ Ba: hibila, puya:te dopamo tetelo Godokono talona ipuwalo demedehonama; ebete ba:bi okopi ipuwado ebena ukui ba hawakalimi na:goiya;

⁷¹ puya:te maubahalete atamo alaholoho komo dododinaka, ebete a ibino helo kokotone kuluhukua:tema:ne. ✧

⁷² Iyo, ebete eta tabo ba:ma ka:na kagoiya; ebete aeno iniwala:tamo ebena malemale bihatenamene, ba:gala ebete iba:tamo kebe nopo hibinomolo da:tamotiya; ba:be hido-talona tabo ba emalagidolona emedena tetelo ebete bododinakomene. ✧

⁷³ Ba:gala ebete aeno iniwa A:ibalahamatamo hibinomolo na:kagoiya; ✧

⁷⁴ puya:te ago dalaholohonaka, ebete a ibino kokoto ipuwane kuwatema:ne, ba:bene ale ibi tolelameheno ebe kapiyatamo oko bowatihonakoma:

⁷⁵ Iyo, ale ebena holoholo hapulu talona tawakalubima: ba eda:hana, ale emedena tetelo ebena tuputupu gabodo ba:wapata:lamenama:.” ✧

⁷⁶ Ba:bene Sekalayate ebena tabo moga:melo gala na:kagoiya; “O naeno gudu Yone,

tawakaluba:te ama: Hununomo Godokono ukui hawakalimi-
 dawama: ba:ka:minamena:ta,
 iyo, ebete da:poememene,
 ama:le ba:be Kodawoeno gabo dopamete ba tonato,
 ebenu gabo kohiduimima:na:ta. ✧

77 Ba:gala ama:le Godokono tawakalubi ba:ma ka:na
 kiya:tulamema:na:ta,
 ebete ibino kuba ba egebolelame kadodoholelamema:ne,
 iyo, ebete ba:be gabodo ibino ka:ka: komula:lelamema:ne. ✧

78 Ba:bema: hibila, aeno Godote a konomamo ba malemalea:tena,
 ebenu ka:ka: mula:leno alote atamo ba:bo kopuluhukuma:ne,
 hegelate tawakaluba:tamo da:puluhukunako ba:ba ka:na. ✧

79 Ba:be alote ebenu Hunu Habane kopa:la:minama:ne,
 hoe ipuwalo ba:gala du ipuwalo demedehona ba:bi
 tawakaluba:tamo,
 ba:bema: kalakala konomola,
 Godote ebenu tatabalo wapata:lame komoeno gabo a ba:bo
 kiya:tua:mema:ne.”

80 Ba:bema: Sekalayakono guduti ba ape Godokono Gobogobote ebe
 ipuwalo helonomoma: ediya:, ba:bene ebete dito hopamo tote ba:bo
 nemedenami, huiyatiya galane Godokono ubi tetelo ebete Isalaela
 tawakaluba:tamo puluhukuya:.

2

Ya:suti Da:hawakalaniya:

Ma:t 1:18-25

¹ Ba:ba tetelo Konomo Gawadalagi Sisa Ogastasete hopo konomamo
 tabo bepoemiya: hiliyonomo tawakaluba:te ibino mahilo gabomanino
 bukamo konemiya:tehoma:, ² ba:be atu tetelo Kiliniyasete Siliya
 hopoeni Kapela Gawadalagima: eda:nami. Buka ka:lamiholelawa,
 wadiyala ama: niya:tawa, ba:moe ba: dopo tetela hiliyonomo
 tawakaluba:te ibino mahilo gabomanino bukamo da:nemiya:tehuya:,
³ ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te ba:be komo konododima: ibino
 inivalino hiya:hiya: habahabamo na:tolameholiya:.

⁴ Ba:bene Yausepete Ga:lili hopoeni Nasaletu habane Yudiya hopoeni
 Beteleheme habamo tuya:, mabu ebe ba: Ko Gawadalagi Da:ibidikoni
 eyono gudu etala ba:gala Da:ibidiko Beteleheme habalo hawakaluya:.

⁵ Ba:ba tetelo Ma:liko ebetamo a:galuimiya: ba:gala ebe lamitula,
 ba:bema: ibi netewapa:te badi tuya: iba:te ibino mahilo ba:bolo kone-
 miya:tema:. ⁶ Ba:bene iba:te Betelehemelo ba nemede eta dulu
 Ma:likoni gudu alahimi tete da:peniya:, ⁷ ebete ebenu dopo bahibahi
 gudu alahimate ebe kalikamo a:wa:tinete kau-goegoeno hemo
 naha bokose ipuwamo dito adila:teniya:, mabu kapela tawakaluba:te
 da:lahanakui ba:be genamalo haba puliyala iba:te ba:bolo emedema:.

Godokono Nopopa:te Sipi-goegoe Ulamepa:tamo
Da:pewakalahaleniya:

⁸ Ba:ba tetelo sipi-goegoe ulamepa:te Beteleheme haba tamelo hemo-
 hemo hopolo ibino sipi-goegoe ba ulamena, ⁹ Kodawa Godokoni
 nopodawate iba:tamo pewakalanate Godokoni alo konomote ibi

ba:bo pa:la:minaleniya;. Ba:bema: iba:te konomamo toletolehoniya;,
 10 huiyatiya nopodawate iba:tamo na:goeniya;, “La: katoletolehonala:!
 Na la:tamo hido tabo badaheho, ba:be tabote tawakalubi hiliy-
 onomatamo kalakala konomo kikalamema:ne, 11 mabu ka:lo dulu
 Da:ibidikono habalo la:eno Ka:ka: Mula:lelamedawa a:hawakala, ebe
 ba: Kodawa Kelisote, Godokono Oemedawala. 12 La: tolamete ba:be
 gudu kalikamo a:wa:ti konumima:nemata, ba:gala ebe kau-goegoeno
 hemo naha bokose ipuwamo adila:tela, iyo, la:le ba:be hanohano komo
 numiti ba:bo kiya:tawahama:nemata naeno tabo ba: hibinomola.”

13 Ba:ba tetenomolo ba:be nopodawago komo Godokono nopopi
 hiliyonomate ba: dito pehawakalahaleniya;, ba:bene iba:te Godoko ba
 adipatena na:ga:laniya;,

14 “Godote ebenu Hununomo Habalo demedena,
 la: ebe milimiholo nadipata:la:.

Ba:moe hopolo ebete puya:tamo da:kalakalana,

ebenu ka:ka: mula: komote iba:godolo nitanamene!” ✧

15 Ba:bene Godokono nopopa:te Hunu Habamo gala
 da:kanalehawaminaniya;, ba:ba tetelo sipi-goegoe ulamepa:te
 na:ga:laniya;, “Kodawa Godote a da:goea:me BeteleHEME habalo ka:lo
 dulu duluhuku, a ba:be komo umima: kotolamiya:.”

16 Ba:bene iba:te tiyonomo tolamenate, Ma:liko, Yausepeko, ba:gala
 a:lia:li gudu kau-goegoeno hemo naha bokose ipuwamo adila:te, iba:te
 ibi ba:bo nulameniya;. 17 Ba:bene sipi-goegoe ulamepa:te gudu nu-
 minate, nopodawate ebenu komoma: da:goeniya;, iba:te ba:be tabo
 Ma:liko Yausepeko ibi ba:bo nikiyalameniya;. 18 Ba: hibila, ba:ba
 tetene tupuimiti puya:te sipi-goegoe ulamepino tabo dulihuya: ibi
 hiliyonomate konomamo hanohanohuya;, 19 ba:gala Ma:liti ba:moi
 komokomo ebenu tepo ipuwamo miya:tenate tete hiliyonomolo koamo
 nemalagidolenami. ✧ 20 Ba:bene ba:be dulu sipi-goegoe ulamepa:te ba
 wilalena, Godoko adikuma:go ba:bo tolameniya;, mabu iba:te Godokono
 nopodawagodone kebe tabo kulihoniya;, iba:te ba:bi hiliyonomo komo
 hibinomolo a:nulameniya;.

Yausepeko Ma:liko Iba:te Ya:sukunu Mahilo Da:ka:miya:

21 Ba:bene wuiki kapiya wibote dubu guduino tama itamida kukala
 ododi tete da:piya;, Yausepeko Ma:liko iba:te ba:moe gudu Ya:suma:
 ka:miya;, mabu ebenu menokote lamituma: eda:henu Godokono nopo-
 dawate ba:moe mahilo ya:lo ikamiya;. ✧

Iba:te Ya:suku Yelusalemamo Da:magatuya: Godotamo Ikamema:

22-24 Ba:bene tete da:piya: iba:te Ya:suku lawete Yelusalema
 ko habamo dito tolamiya: menokola gudula ibino agima talona
 konupula:lema;, Godote Moseseko ipuwado tutumu tabo dihitiya: ba:ba
 ka:na. Iyo, ba:be tutumu tabote Yunapi ba:ma ka:na iya:tulamena,
 agima talona upula: tetelo menokote gimai hola netewa o badu
 hola netewa Godotamo nikamehamene, ba:bema: Yausepeko Ma:liko
 iba:te ba:moe tutumamo papamila:te hawa:goeno ilina ebetamo ba:
 ba:ba ka:na ikamehuya;. Ba:gala ba:be atu tetelo ibi ubila gudu
 Ya:suku Godotamo ikamema;, mabu Godokono eta tutumu tabote

ba:ma ka:na kagoena, dopo dubu gugudi talonama: midiliti Godotamo kikamehoma: ✱

Simiyonote Gudu Ya:suku Da:matopiya:

²⁵ Ba:ba tetelo eta dubu ebenu mahilo Simiyonotela, ebete Yelusalema ko habalo emedenami. Ebe tuputupudawanomola, iyo, ebete Godotamo na:papamiwatanami ba:gala ebete Isalaela tawakalubino ka:ka: mula:le komoenu uluhuku tete belatiminami. Ba:bema: Godokono Gobogobote eba:go ba emedena ²⁶ ebe ya:lo a:goemiya: ba:ma ka:na, ebete Godokono Oemedawa Kelisoko dopamo umiti ebe galane ba:bo kohoema:ne. ²⁷ Ba:bene Ma:liko Yausepeko iba:te Godokono tutumamo papamila:lo ibino gudu Godoko Adikumino Hiya: Genamamo da:magatuya:, ba:be komo Godokono Gobogobote Simiyonoko ba:bo iya:tumiya:. Ba:ba tetelo ebete Godokono Genamamo pete, ²⁸ gudu Ya:suku pumiti ebenu kokotamo ebe pematopa:te Godotamo kalakala tabo ba:ma ka:na polamagiya:,

²⁹ “Kodawa, ama:le dopamo hibinomolo da:goiya:la

ba:be tabote a:hawakala,

ba:bema: na amia:no huiyaha: okodawate gelebadia:go hoea:mo kotoma:nemo.

³⁰ Hibila, ka:lo naenu baida:mo

amia:no ka:ka: mula: komo ba: umimo, ✱

³¹ ba:be ka:ka: mula: komo ama:le a:hidiimiya:ta

hiliyonomo hiya:hiya: tawakalubino holoholo hapulu.

³² Iyo, amia:no ka:ka: mula: komo ba: hido alola,

ba:be alote Yuha:pa:tamo amia:no ubi gabo ba hawakalimina,

amia:no Isalaela tawakaluba:tamo koamo ba:la:minanamene.” ✱

³³ Ba:bene Simiyonote gudu Ya:sukunu komoma: kebe tabo kalamagiya:, Ma:liko Yausepeko iba:te ba:be tabo uliti konomamo hanohanohutiya:.

³⁴ Ba:ba tetelo Simiyonote Godoko bikiyamiya: ebete ibi hidamo kowalubilinama:, ba:gala ebete guduino menoko Ma:litamo na:goiya:, “Ba:moe gudu Ya:suku Godote ebe ya:lo ka:miti a:lamiya:, ba:bema: ebete Isalaela tawakalubi ipuwalo ibino kubakuba komo ba:gala hidohido komo hiliyonomo kanagilamelelamema:ne. Iyo, ebenu emede komote hanohano komoma: eda:te Godokono helo kohawakalimima:ne, ba:bema: komo tawakaluba:te ba:be komo umiti ubiha: tabo ga:late ✱ ³⁵ ibino kubakuba ukui kohawakalilamema:na:. Ba:ba tetelo ko temetemete ama:tamo puluhukuti, alaholohoenu kiyokiyo gili keba ka:nala:ka: ba:be temetemete amia:no tepo ipuwa ba:ba ka:na kalihamidama:ne.”

A:nako Ba:gala Ya:suku Ibino Komo

³⁶ Ba:be atu tetelo eta Godokono ukui hawakalimidawa kamenate nemedenami, ebenu mahilo A:natela, ebenu nabiwi ebe Pa:nuwelate, ebe A:sa gu lumagila. Ba:moe kamena ba: kabelenomola. Dopamo ebete dubu lawete sa:ba:ni gogo emedete ³⁷ ebenu awiti ba:bo hoiya:, ba:bene ebete hamolema: eda:te ba:ba tetene tupuimiti ebenu 84 gogo teta:mo puluhuku, ebete hegela ba:gala du hiliyonomolo Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba emedena ba:be genama kamiya:panakuiha:. Ba:be tete ga:ga:nomolo ebete Godoko ba adikumina, komo tete hiliyonomolo baa: nahahenu Godotamo toetoe tabo ba:bo olamaginakui.

✱ 2:22-24: Ikuli 13:2,12; Hawi 12:1-8 ✱ 2:30: Ais 52:10; Luk 3:6; Tai 2:11 ✱ 2:32: Ais 42:6; 49:6; 52:10 ✱ 2:34: Ais 8:14; Mat 21:42; 1Pit 2:8

³⁸ Ba:bene Yausepeko Ma:liko iba:te Simiyonokoba: tabo ba ga:luta, ba:be atu tetenomolo A:nate pete gudu Ya:suku pumiti kalakala tabo Godotamo ba:bo padipatiya:. Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti, Yelusalemanapi ipuwalo puya:te ibino ka:ka: mula:le komoeno uluhuku tete da:latiminama:, iba:te Godokono Genamamo da:pelamenakui A:nate ibi hiliyonomatamo Ya:sukunu komoma: ba:bo olamaginakui.

Ma:liko Yausepeko Iba:te Nasalet Habamo Gala Da:katuya:

³⁹ Ba:bene Ma:liko ba:gala Yausepeko iba:te Godokono hiliyonomo tutumuino komokomo hidamo ododiliti, iba:te Ga:lili hopoeno Nasalet habamo gala na:katuya: mabu ba:be ba: ibino habanomola. ✧ ⁴⁰ Ba:bolo gudu Ya:suti ba ape heloma: ba:bo ediya:, ba:gala ebete ukui muludawama: eda:lo Godote ebene malemale komamo ebe nowalubinami.

Ya:suti Ebene Kuhi Tetelo Godoko Adikumino Hiya: Genamamo Da:tuya:

⁴¹ Ya:sukunu menoko nabiwi ibino komo ba:ma ka:nala, gogo hiliyonomolo iba:te komo tawakaluba:go Yelusalema ko habamo tolamenakuya: Yunapino Adaguila: Poko konododima:, ✧ ⁴² ba:bene Ya:suti 12 gogo tetema: ba eda: iba:te ebe lawete gala na:katolamiya: ba:be pokohabamo.

⁴³ Ba:bene Pokoeno hegelate da:wibohuya: iba:te Nasalate habamo gala na:kapelamiya:, huiyatiya Ya:suti Yelusalemalo da:pekaguya: ebene menoko nabiwi iba:te kiya:tawahuya:ha:. ⁴⁴ Iba:te Ya:suku tawakaluba:go habamo na:tomo ga:late, ba:be hegela kapiyalo tonomote, ba:bene gapogapolo iba:te ebe ibino tawakaluba:godolo ba:gala mabuluba:godolo nohowadinate ⁴⁵ ebe kanuminiya:ha:. Ba:bema: eta hegelalo iba:te ebe ohowada:go Yelusalema ko habamo gala katote, ⁴⁶ ba:bene netewa-kapiya hegelalo iba:te ebe Godoko Adikumino Hiya: Genamalo iya:tulamepi dubago ba luta ba:bo numiya:, ebete ibino tabo ba uliho ibino iya:tulame komokomoma: ba:bo alateda:lenakui. ⁴⁷ Ba:ba tetelo Ya:suti iba:go tabo ba ga:la ibi tuputupu tabamo da:huiyalamenakui, ba:bema: puya:te ebene tabo dulihutiya: ibi hiliyonomate koamo hanohanohutiya:. ⁴⁸ Ba:bema: Ma:liko Yausepeko ibi netewapa:te ebe da:numiya:, koamo nela:wa:hate menokote ebe na:goemiya:, “Gudu, ama: ba:moe komo atamo badama: kododiui? Amia:no nabiwi ba:gala na, ale ama: tepo temetema:go ohowadinata.”

⁴⁹ Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya:, “Mabu keka: la:le na ba:moe haboeno hiya:hiya: genamalo dohowadinitakama? Wadiyala la:niya:tawahala: na naeno Nabiwino Genamalo ba:lutamo, na eta genamalo luta a:kamodobamo!” ⁵⁰ Iba:te huiyatiya ba:be taboeno ipuwa hidamo kalawiya:ha:.

⁵¹ Ba:ba tetelo Ya:suti ebene menoko nabiwi iba:go Nasalet habamo tote, ba:bolo ba nemedena ibino tabamo a:papamiwatanakui, ba:bene Ma:liti ba:moi komokomo ebene tepo ipuwamo miya:tete hiliyonomo tetelo koamo nemalagidolenami. ✧ ⁵² Ba:bema: ba:moe komo ba:hibila, Ya:suti mulu emalagidolago ba ape, Godoko ba:gala tawakalubi ebetamo na:kalakalahanama:. ✧

✧ 2:39: Ma:t 2:23 ✧ 2:41: Ikuli 12:24-27; 23:14-17; Tutumu 16:1-8 ✧ 2:51: Luk 2:19
✧ 2:52: 1Sa:m 2:26; Mulu Tabo 3:4

3

Yoneko Tawakalubi Beyamo Wadulateledawate Godokono Tabo Dola-magiya:

Ma:t 3:1-12; Mak 1:1-8; Yon 1:19-28

¹ Ba:ba tetelo Sisa Taibiliasiti 15 gogolo hopo konomoeno Konomo Gawadalagima: ba eda:na, komo dubate ebene hopopima: ba:ma ka:na eda:hanama;

Poniyase Paeleteko Yudiya hopoeno Kapela Gawadalagila,

Helodiko Ga:lili hopoeno Ko Gawadalagila,*

ebene ekawi Pilipiko Ituliya hopo ba:gala Ta:konaitasi hopoeno Ko Gawadalagila,

ba:gala Laisaniyasiko A:bilini hopoeno Ko Gawadalagila.

² Ba:be atu tetelo A:nasiko ba:gala Kayapasiko ibi netewapa:te Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watowatopima: eda:nama:, ba:bene Sekalayakono gudu Yoneko ebete dito hopolo ba nemedena Godokono tabote ebetamo ba:bo piya. ³ Iyo, ebete Yodane Tulino hopo konomamo tote Godokono tabo ba:ma ka:na nolamagiya:, “La:eno kubane ohobila:te beyamo aduti komo lawema: na:pelama:la:, ba:bene Godote la:eno kuba egebolelamete kadodoholelamema:na:ta.”

☆

⁴ Ba: hibila, Godote dopamo ebene ukui hawakalimidawa Aisayagodone Yonekono pe komoma: ebene Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya;

“Lumagiti dito hopolo tabo ba:ma ka:na ibulu kopegoema:ne,

‘Kodawoeno gabo na:hiduima:la:,

ebene gabo na:tuputupuima:la:!

⁵ Godote ba:moe hopoeno haka bola:la:ha hiliyonomo ihilateholete,

hunuhunu haka apotalamima: komidilima:ne,

iyo, ebete keka:keka: gabo hibilo tuputupuilamete,

gaboeno haka gugu ihilateholete kodilidililamema:ne.

⁶ Ba: hibila, ebete tawakalubino ka:ka: da:mula:lalamemene,

ibi hiliyonomate ba:be komo ba:bo kumima:na:!’ ” ☆

⁷ Ba:bene tawakalubi hiliyonomate Yonetamo na:pelamiya: ebete ibi beyamo kowadulatelema:, huiyatiya ebete iba:tamo na:goiya:, “La: bu kalulata! La: pote ka:goelamiti beyamo wadulatelema: da:pelamema, aba:, Godokono konomo mauba komote la:tamo a:kapa:mene? Ao, kopema:ne! ☆ ⁸ La:eno tepo ipuwa hiya:ma: da:midilima, wadiyala la: la:eno hibi komo hawakalimima: hidohido komo nododila:la:. La: ha:kiya la:tamo ba:mako tabo ga:la akatupuima:la:, ‘A modobola mabu A:ibalahamako ba: aeno iniwa nabiwila.’ Ao, la: a:kamodobamata! Na la:tamo hibi tabo begoemo, Godogodolo helo bitana ebete ba:moi nakolamo A:ibalahamakono gugudi kododilimima:!’ ☆ ⁹ Ba:bema: ka:lo Godote ebene kabi adi, hiliyonomo nolohoha: gao keha ebete luhuti koa:mo kiya:hekema:ne.” ☆

¹⁰ Tawakaluba:te ba:be komo uliti Yoneko nalatediya:, “A Godokono mauba duhimima: bada komo na:kododima:?”

* **3:1:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suti da:hawakaluya: ba:ba tetelo Yudiya hopolo Ko Gawadalagima: deda:nami, ba:be dopo Helodi ba: ba:moe eta Helodikono nabiwila, iyo, nabiwiti gudutamo atu Helodi mahilo bekaikamiya. ☆ **3:3:** Oel 13:24 ☆ **3:6:** Ais 40:3-5 ☆ **3:7:** Ma:t 12:34; 23:33 ☆ **3:8:** Yon 8:33,39 ☆ **3:9:** Ma:t 7:19

11 Ebete ba huiya na:goiya; “Wadiyala kaliko netewagodawate eta kalikoha:dawa kowalubima:ne, ba:gala baa:godawate baa:ha:dawa kowalubima:ne.”

12 Ba:bene komo ta:kese mani ha:da amiholo uwatepi dubu iba:te beyamo wadulatelema: da:pelamiya; iba:te ebe na:palatediya; “Iya:tulamedawa, a bada komo na:kododima:?” ✱

13 Ebete ibi na:goelamiya; “La:le ta:kese mani uwate tetelo ha:da gabodo konomamo akuwatanakala: la: ha:kiya la: owalubilima; huiyatiya gabomani dubate da:ga:lanaka ba:be modobolo nuwatanakuya:la:.”

14 Ba:bene komo alaholohopa:te Yoneko nalatediya; “A keba ka:nala:ka? A bada komo na:kododima:?”

Ba:bene ebete iba:tamo na:goiya; “La:le komo tawakalubino mani heloamo o ha:da gabodo akuwata:la; ba:gala la:eno tabo ga:la ipuwalo komo tawakalubi akakubahilama:la; ba:gala la:eno oko huiya da:lawenakoma ubiha: tabo ga:laheno kalakalago nuwatanakuya:la:.”

15 Tawakaluba:te Yonekono komo ba emalagidolo, iba:te kalakalahalo nemalagidoluya: Yoneko da: Godokono Oemedawa Kelisotela:

16 Ba:bene Yonete iba:tamo na:goiya; “Nale la: beyamo wadulatelemata, huiyatiya eta lumagiti naeno gala hapuni ba:pena. Ebeno helo konomote naeno helo na:gogolona, ba:bema: na hidoenoha: nale ebeno nato ukulalemema: Hibila, ebete la: Godokono Gobogobamo ba:gala ebeno koa:mo kopewadulatelema:na:ta, ✱ 17 iyo, ebete witi-laisoeno nonoka tama:mo miya:teno ilina a:lawi, ba:bene ebete witi-laisa naheno ebeno genama guamo ba miya:te nonoka koa:mo ba:bo kiya:hekema:ne, ba:be koete itana tetelo na:woena, a:kaha:gale.”

18 Ba: hibila, Yonete Godokono Hido Tabo dolamaginakui, ebete hiliyonomo hiya:hiya: komokomo biya:tulamenakui tawakaluba:te ibino ukui hiya:ma: komidilima: 19 Ba:bene eta hegelalo Yonete Ko Gawadalagi Helodiko konomamo kiyahamiya; mabu ebete ebeno ekawino kamena Helodiyasiko pilolo lawiya: ba:gala ebete komo hiliyonomo kubakuba komo bododilinakui. ✱ 20 Ba:ba tetelo Heloditi eta konomo kuba komo ba:ma ka:na kododiya; ebete Yoneko du genamamo dito ihatiya:

Yonete Ya:suku Beyamo Dadutiya:

Ma:t 3:13-17; Mak 1:9-11

21 Heloditi ebe du genamamo ihateheno, dopamo Yonete tawakalubi hiliyonomo beyamo a:wadulatelya; Ya:suku baleta. Ba:bema: Ya:suti beyamo aduti komo lawete, Godotamo kalakala tabo ba olamagita Godote ebeno Hunu Haba ba:bo a:hiya:miduya: 22 Ba:bene Godokono Gobogobote gimai holomo ebe hunamo ba pihitiga, tabote Hunu Habane ba:ma ka:na pihitiguya; “Ama: naeno kapiya Gudunomolata. Na ama:tamo na:kalakalutamo.” ✱

Ya:sukunu Mabu Tawakalubino Mahiloeno Komo

Ma:t 1:1-17

23 Ya:suti 30 gogoma: ba eda: ebete ebeno ko oko ba:bo tupuimiya; ba:bene ebeno mabu tawakalubino mahiloeno komo ba: ba:ma ka:nala. Tawakaluba:te ibino ukuilo ebe Yausepeko guduma: ga:lanama; ba:moe Yausepeko ba: Hilaikono gudula. ✱

24 Hilaiko Mata:takono gudula.

✱ 3:12: Luk 7:29 ✱ 3:16: Oel 13:25 ✱ 3:19: Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 ✱ 3:22: Yon 1:32

✱ 3:23: Luk 4:22; Yon 6:42

Peleseko Yudakono gudula.

³⁴ Yudako Ya:ikobokono gudula.

Ya:ikoboko Aisa:kekono gudula.

Aisa:keko A:ibalahamakono gudula.

A:ibalahamako Telakono gudula.

Telako Nehokono gudula.

³⁵ Nehoko Selugukunu gudula.

Seluguku Liyukunu gudula.

Liyuku Pelegekono gudula.

Pelegeko Ibakono gudula.

Ibako Silakono gudula.

³⁶ Silako Ka:inanekeono gudula.

Ka:inaneke Apasa:dakono gudula.

Apasa:dako Semakono gudula.

Semako Nowakono gudula.

Nowako La:imekakono gudula. ✧

³⁷ La:imekako Metusalakono gudula.

Metusalako Inokokono gudula.

Inokoko Yeledikono gudula.

Yelediko Mahalalelakono gudula.

Mahalalelako Ka:inanekeono gudula.

³⁸ Ka:inaneke Inosokono gudula.

Inosoko Setakono gudula.

Setako A:da:mekono gudula.

A:da:meko Godokono gudula.

Ba:bema: ba:moe ba: Ya:sukunu mabu tawakalubino komoeno kuititila.

✧

4

Saitanate Ya:suku Kuba Gabamo Kemogabuimima: Ebetamo Duluhukuya:

Ma:t 4:1-11; Mak 1:12-13

¹ Ba:bene Godokono Gobogobote Ya:sukunu tepo ipuwa tabuimiti, Yodane Tulini ba magata ebete dito hopamo ba: dito tuya. ² Ba:bene Ya:suti dito hopolo 40 hegela ba nemedede Saitanate ebe kuba gabamo kemogabuimima: ebetamo ba:bo uluhukuya: Ba:be tete ga:ga:nomolo Ya:suti baa: kananakuiha:, ba:bema: ba:be tete da:wibuya: ebete baa:ma: kape komo ba:bo iya:tawuya:.

³ Ba:bene Saitanate ebe na:goemiya:, “Ama: Godokono hibi Guduma: deda:na, ba:moe nakola baa:ma: na:mida:.”

⁴ Ya:suti ebene tabo ba huiya na:goiya:, “Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana, ‘Lumagiti ba:moe hopoeno baa: kapiyalo a:kaka:ka:namene.’” ✧

⁵ Ba:bene Saitanate Ya:suku hunamo magatate ba:moe hopo konomoeno hiya:hiya: koko hopo ba niya:tumiho, iba:te ba:ba tetenomolo ba:bi hiliyonomo ilina bulameholiya:. ⁶ Saitanate ebetamo na:goiya:, “Ba:moi hiliyonomo ilina ba:gala helo konomo nale ama:tamo kikamehoma:nemata. Ba: hibila, hopo haboeno ilina hiliyonomo Godote natamo ikanamehoniya:, ba:be mabuma: nale kebe lumagitamomo

ikamema: ubi dihatemo nagodolo helo bitana ebetamo kikamehoma:
 7 Iyo, ama:le na nadikunama; ba:bene ba:moi ilina hiliyonomo ama:le
 kuwatema:na:ta.”

⁸ Huiyatiya Ya:suti ebena tabo ba huiya na:goiya; “Godokono Bukalo
 tabo ba:ma ka:na itana, ‘Ama: amia:no Kodawa Godoko adikumilo ebe
 kapiyatamo na:papamiwatanakuya.’ ” ✱

⁹ Ba:bene Saitanate ebe Yelusalema ko habamo magatate Godoko
 Adikumino Hiya: Genamoeno uba hunamo nadipiti ebe ba:bo ne-
 goemiya; “Ama: Godokono hibi Guduma: deda:na, ba:moene hakamo
 na:nepatega, ¹⁰ mabu Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana,
 ‘Godote ebena nopopi kopelamema:ne

iba:te ama: hidamo kopowalubima; ✱

¹¹ iyo, iba:te ibino kokotamo ama: kopelawema:na:ta,

ba:bema: ama:le nakolalo nato a:kanukamidamena:ta.’ ”*
 *
¹² Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:huiyuya; “Ao, nale ba:be kuba komo
 a:kododa:mo, mabu Godokono Bukalo eta tabo ba:ma ka:na itana, ‘Hopo
 lumagiti Kodawa Godoko pawima: akewagela:la.’ Iyo, ba:be mabuma:
 hopo haba lumagiti ebena daedae ukuia:mo eta komo dododimini,
 ebete akemalagidolala: Godote ebena ka:ka: dito kopemula:mema:.” ✱

¹³ Ba:bene Saitanakono kuba gabamo emogabuimiho komokomo
 hiliyonomo da:wibohuya; ebete Ya:suku tete nanekela:mo ba:bo
 miya:puya: ✱

Ya:suti Ebena Oko Da:tupuimiya:

Ma:t 4:12-17; Mak 1:14-15

¹⁴ Ba:ba tetelo Ya:suti Godokono Gobogoboeno heloago Ga:lili hopamo
 gala na:katuya; ba:bene ba:be hopo konomolo demedehonama: ba:bi
 tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu komoma: tabo ba:bo nikiyahuya:
¹⁵ Ebete ba:bi Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo ibi
 diya:tulamenakui, ba:be mabuma: ibi hiliyonomate ebe konomamo
 milimihonakuya:

Nasaleta Habaluba:te Ya:suku Ubiha:ma: Deda:huya:

Ma:t 13:53-58; Mak 6:1-6

¹⁶ Eta hegelalo Ya:suti ebena emede haba Nasaleta:mo na:tuya;
 ba:bene ebete Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo dopamo keba
 ka:na kododinakui, ebete ba:be hegelalo atu komo bekanododiya;
 iyo, ebete tawakalubino baidi ibubulamehole genamamo nodolote
 Godokono Bukoeno tabo ka:lamiholema: ba:bo mahiguya: ¹⁷ Ba:bene
 iba:te Aisaya buka mokopi ebetamo ikamete, ebete pahaa:midate buka
 ka:lamihole ba:ma ka:na ba:bo tupuimiya; ✱

¹⁸ “Godokono Gobogobote na hunulu emedena,

mabu ebete na a:laweniya;

nale awaelo demedehona ba:bi tawakaluba:tamo Godokono Hido
 Tabo katama:

✱ **4:8:** Tutumu 6:13-14 ✱ **4:10:** Ohale 91:11-12 * **4:11:** Saitanate da:goiya: ba:be tabo
 Godokono Bukalo hihinomolo bitana, iyo, wadiyala ama: Sam Ohale Buka 91:11-12 numiya:
 Saitanako ba: konomo ha:da amihodawala, ba:bema: komo tetelo ebete Godokono hiya:hiya:
 tabo tawakalubino ukui mabamo wadahanako, huiyatiya ba:bi taboeno hibi ipuwa ebete
 kahawakalilamenaha; iyo, ba:moe ba:be gabodo ebete ibi kuba gabamo emogabuila-menako,
 ebete Ya:sutamo ododima: dewageliya: ba:ba ka:na. ✱ **4:12:** Tutumu 6:16; 1Kol 10:9 ✱ **4:13:**
 Yun 2:18; 4:15 ✱ **4:17:** Ais 61:1-2

Ebete na a:poenamiya: du genamalo demedehona ba:bi
 tawakaluba:tamo,
 ba:bema: nale ibi kokiyalamema:nemo,
 tete ba: na:pe ibi du genamane kuluhukulatelema:,
 ba:gala na baidi tamiholame tawakalubi kokiyalamema:nemo,
 ibino baiditi ka:la:minahalelamema:
 Iyo, nale menemena:go da:wapata:lamena
 ba:bi tawakalubi tutunomoma: komidilima:nemo,
 19 ba:gala Kodawa Godote ibino ka:ka: da:mula:lendamemene,
 nale ibi ba:moe tabo kokiyalamema:nemo,
 ba:be komote ba: na:pe.”

20 Ba:bene buka ka:lamihole da:wibuya: Ya:suti buka gala kamoko-
 piti okodawatamo ikamete tawakalubi iya:tulamema: ibino holoholo
 hapulu dito emediya:. Ba:ba tetelo baidi ibubulamehole genama gulu
 da:pola:nuya: ba:bi tawakaluba:te Ya:suku hidonomamo umihutiya:;
 21 ba:bema: ebete iba:tamo na:goiya:, “Ka:lo nale ba:moe buka tabo
 da:ka:lamiholemo, ba:ba tetenomolo ebena hibi komote la:tamo ba:
 a:puluhuku.”

22 Ba:bene ebete Godokono tabo iba:tamo ba olamagita ibi hiliy-
 onomate nemalagidolutiya:, “Ya:suku ba: hidonomo lumagila,” ba:gala
 iba:te ebena tabone kebe tabo kulihuya: ba:bi hidohido taboma:
 hanohanoholo na:ga:lutiya:, “Moe ba: Yausepekono gudula, ebena mulu
 keba ka:nala:ka:?” *

23 Ba:bene ebete iba:tamo na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabo be-
 goemo. Tawakaluba:te muluma: da:ga:lanaka, galane la:le ba:bako
 tabo natamo ba:ma ka:na koga:lama:nemata, ‘Ama: hibi dogetama:
 deda:na, wadiyala ama: ha:kiya ama: na:hiduima:.’ Ba:gala la:le na
 kokiyanamema:nemata, ‘Ama:le Kapeniyama habalo da:nododili ale
 ba:bi hanohano komo ulihuima:, ba:bema: ka:lo huiyatiya amia:no
 habanomolo ba:bako komokomo na:kododila:’ ”

24 Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya:, “Na la:tamo hibi tabo begoemo,
 Godokono ukui hawakalimidawa ebena habaluba:te ebe ubiha:ma:
 eda:hate a:kalawa:mena:.” * 25 Ba:bema: la: naeno hibi tabo nuliala:
 Elayate demedenami ba:ba tetelo gogo netewa-kapiyalo wegolate kon-
 akuiha:, hopo konomolo naha ilinate ba:bema: wibohuya:. Ba:ba
 tetelo hamolehamole hiliyonomate Isalaela hopolo awaelo emede-
 honama:, * 26 huiyatiya Godote Elayako ba:bi Yu tawakalubino hamole-
 hamola:tamo kanoemiya:ha:. Ao, ebete ebe Saidono hopoeno Sa:lepata
 habamo noemiya:, ba:bolo demedenami ba:be hamole kapiyanomo
 konowalubima:. Ba:be kamena Yu lumagiha:!” * 27 Ba:gala ba:moe
 ba: eta komola. Eta Godokono ukui hawakalimidawa Elaisakono tetelo
 Isalaela hopolo hiliyonomo kuitikuita:gopi dubate nemedehonama:,
 huiyatiya ibi ipuwalo Godote eta dubu kahiduimiya:ha:, eta Siliya
 hoponapi Na:imanako kapiya bihiduimiya:. Ba:be dubu Yu lumagiha:!”
 *

28 Ba:bene Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo
 da:pola:nuya:, ibi hiliyonomate ba:be tabo duliya: konomamo
 maubahaliya:. 29 Ba:bema: iba:te mahila:halete Ya:suku lawete haba
 ipuwane heloamo ba:bo uluhukutiya:, mabu ibi ubila ebe eta haka
 hunamo magatate iya:ha:midale hakane kopenemokamidama:, iyo,

* 4:22: Luk 3:23; Yon 6:42 * 4:24: Yon 4:44 * 4:25: 1Gaw 17:1,7 * 4:26: 1Gaw 17:8-16
 * 4:27: 2Gaw 5:1-14

ba:mako haka Nasalete haba tamelo itanami. ³⁰ Ba:ba tetelo Ya:suti huiyatiya ba:bi hiliyonomo tawakalubi tetedo tote ebene to gabodo ba:dito tuya:.

Ya:suti Kuba Gobogobagoeno Dubu Da:hiduimiya:

Mak 1:21-28

³¹ Ba:bene Ya:suti Ga:lili hopoeno Kapeniyama habamo tote, Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo tawakalubi da:niya:tulamitiya:, ³² iba:te ebene tabamo na:hanohanohutiya: mabu ebete tabo Godokono heloamo olamagitiya:.

³³ Ba:ba tetelo ibino baidi ibubulamehole genama gulu kuba gobogobagoeno dubuti ba:bolo na:lutiya:, ba:bene ebete gaa:tepahalo ibulunomamo na:goiya:, ³⁴ “Iya! Ya:su Nasaletenapi, ama: atamo bada komo na:kododiomena:? Ama: a kubahia:mema: ka:pa:wa? A:iye, na iya:tawala amia:no komo, ama: Godokono Hido-talona Dawalata!”

³⁵ Ya:suti huiyatiya ebe na:kiyahamiya:, “Ama: kodakodate, ebegodone nuluhuka!” Ba:bene kuba gobogobote tawakalubino holoholo hapulu ba:be dubu hopamo a:da:nate ebegodone ba:bo uluhukuya:, huiyatiya ebetamo eta kuba komo kododiya:ha:.

³⁶ Ba:bema: ba:bi tawakalubi hiliyonomate hanohanoholo etate etatamo goenakui, etate etatamo goenakui, ba:ma ka:na ewagelitiya:, “Ba:moe taboeno helo keba ka:nala:ka:? Ba:moe dubuino helo ba:gala ha:hi konomola! Numa:la:, kuba gobogobate ebene tabo ulihote gobogobamo ba: alahutiha!” ³⁷ Ba:bene Ya:sukunu oko owati tabote ba:be hopo konomamo ba: dito tuya:, iyo, puya:te ba:bolo demedehonama: ibi hiliyonomate ebene komoma: tabo ba:bo nikiyahuya:.

Ya:suti Saimonokono Moto Kakidubu Da:hiduimiya:

Ma:t 8:14-15; Mak 1:29-31

³⁸ Ba:bene Ya:suti Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamane puluhukuti Saimonokono genamamo dito tuya:. Ba:bolo Saimonokono moto kakidubu ape koenomo tawetawete umitiya:, ba:bene ebene komoma: tawakaluba:te Ya:suku ba:bo ga:lamiya:. ³⁹ Ba:bema: Ya:suti tote ebene wata baha:mo nutiti ba:be tawetawete ebe komiya:pama: da:kiyamiya:, ba:ba tetenomolo tawetawete ebegodone ba uluhuku ebete mahigate ibi mabuma: baa: okalimi oko ba:bo tupuimiya:.

Ya:suti Hiliyonomo Temetema:gopi Da:hiduilameniya:

Ma:t 8:16-17; Mak 1:32-34

⁴⁰ Ba:ba tetelo hegelate da:nihila:minaniya:, puya:te ba:be habalo hiya:hiya: temetema:go da:pola:nuya: ibino mabuluba:te ibi hiliyonomo Ya:sutamamo ba:bo magaheleniya:, ba:bene ebete ebene kokoto iba:tamo emowatilamelo ibi hiliyonomo ba:bo hiduilameniya:.

⁴¹ Ba:gala ebete kuba gobogobo da:kiyahalameniya:, iba:te komo tawakalubi hiliyonomagodone ba ikulina ga:ga:go tabo ba:ma ka:na ga:laniya:, “Ya:su, ama: ba: Godokono Gudulata!” Ba: hibila, ba:bi kuba gobogobo iya:tawahala Ya:suku ba: Godokono Oemedawa Kelisotela, huiyatiya ebete ibi ba kiyahalamena tabo ga:la talona ba:bo ihatelameniya: iba:te ebene komo hawakalimima:.

Ya:suti Komo Hiya:hiya: Habahabalo Godokono Tabo Da:nolamaginakui

Mak 1:35-39

⁴² Ba:bene hegelate ba owalohuta Ya:suti ba:be habane uluhukuti tataba hopamo na:tuya; ba:bema: tawakaluba:te ebe ohowada:go tolamete ba:bo numiya; mabu iba:te ubihinola Ya:suti ibi miya:pale.

⁴³ Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Wadiyala na komo habahabamo tote, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komoeno Hido Tabo konolamagima:nemo, mabu Godote na ba:bema: poenamiya:.”

⁴⁴ Ba:bene Ya:suti ba:be hopoeni hiliyonomo habahabamo tonakui Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama gulu Godokono tabo ba:bo nolamaginakui. ✧

5

Ya:suti Ebeno Dopo Ta:matapi Duwatiya:

Ma:t 4:18-22; Mak 1:16-20

¹ Eta tetelo Ya:suti Genasalete Bobo dodolo ba la:na tawakalubi hiliyonomate ebetamo emokatihua:go tolamitiya: Godokono tabo ulihoma:

✧ ² Ba:bene ebete boge netewa bobo dodolo pola:nalo ulamiya; daha uwateholepi dubate ba:bi boge ya:lo miya:palete iba:te ibino kamahu bukulalitiya: ³ Ba:bema: ibi ipuwalo Ya:suti eta dubuino boga:mo ololuya; ba:be dubuino mahilo ba: Saimonotela. Ba:bene Ya:suti ebe da:goemiya: ebete ebeno boge dodone nanekela:mo kalima:tepama; ebete ba:be komo ododiti Ya:suti boga:mo emedete Godokono tabo tawakalubi ba:bo iya:tulamiya:

⁴ Ba:bene ebete Godokono tabo olamagi da:wibuya: Saimonoko ba:bo goemiya; “Boge nanekela:mo kulukulu teta:mo gala kalima:tepate, ama: ba:gala amia:no mabulubi la:eno kamahu beyamo na:wahuba:la: daha kuwateholema:.”

⁵ Huiyatiya Saimonote ebetamo ba huiya na:goiya; “Ko Iya:tulamedawa, a du ga:ga:nomolo nipo wahubihonakama; eta daha kalawenakaha: Huiyatiya kubaha; mabu ama:le na da:kiyanama; ba:bema: nale amia:no tabamo papamiwatalo na kamahu beyamo kowahubitotema:nemo.” ✧ ⁶ Ba:bema: ebete komo okopa:go ba:be komo dododiya; dahadaha hiliyonomate tahate kamahu tatalila ta:teho, ⁷ ba:bene iba:te ibino komo mabulubi eta bogelo da:pola:nuya: kokotamo na:midahalamiya: iba:te ibi kopowalubilima: Ba:bema: iba:te pelamete ba:bi boge netewa dahamo da:petabuilamiya; bogete tatalila beyamo ululuhi. ⁸ Ba:bene Saimonote ba:be komo umiti koamo da:hanohanuya; ebete Ya:sukunu nato mabamo pete pupamo pemedete ba:bo pegoiya; “Kodawa, ama: na miya:panete na:toa, mabu na kuba lumagila!”

⁹⁻¹⁰ Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goiya; “Akatoletola:la; ama: dopamo daha uwateholedawama: eda:nama:ta, huiyatiya ba:ma tetene tupuimiti ama: tawakalubi uwatedawalata.”

Ba:ba tetelo Saimonokoba: daha uwatehole mani oko dowatinama; ba:bi dubu Ya:imesiko ba:gala Yoneko, ibi netewapi ba: Sebedikono gugudila. Ba:bene ibi ba:gala komo okopi ba:bolo da:pola:nuya; iba:te ba:bi daha hiliyonomo ulamete atumu na:kahanohanohutiya: ¹¹ Ba:be

mabuma: Saimonoko ba:gala ba:moi komo dubu netewapi iba:te ibino boge netewa putiholete ibino oko ilina hiliyonomo miya:palette Ya:suku ba:bo ta:matuya. ✧

Ya:suti Kuitikuita:goeno Dubu Da:hiduimiya:

Ma:t 8:1-4; Mak 1:40-45

¹² Eta tetelo Ya:suti eta habalo lutiya:, ba:be habalo kubanomo kuitikuita:goeno dubuti nemedenami. Ba:bene ebete Ya:suku umiti ebetamo pete ebena holoholo hakamo pihatete toetoe tabo na:pegoyia:, “Kodawa, amia:no ubi ditama:na, ama:le na kohiduinamema:na:ta.”

¹³ Ya:suti ebena kokoto hogaminate ebe ba ologi ebetamo na:goiya:, “Na ubila, ama: na:hida!” ba:bema: ba:ba tetenomolo kuitikuiti temetemete ebegodone na:wibuya. ¹⁴ Ba:bene Ya:suti ebe ba kiyahame na:goemiya:, “Ama: naeno komoma: tawakalubi akakiyalama:la:. Wadiyala ama: huiyatiya ba:moe tetenomolo tote amia:no ape Godotamo hawa:goeno ikamehodawatamo na:nemutuimiya:, ba:bene hawa:goeno malemale ilina Godotamo akona:nikamiya:, Mosesete dolamagiya: ba:ba ka:na. Ba:be komote tawakalubi kiya:tulamema:ne amia:no temetemete a:wibui.” ✧

¹⁵ Huiyatiya Ya:suti kebe hido komokomo kododilnakui ba:be tabote ba:be hopo konomamo tuya:, ba:bema: tawakalubi hiliyonomate ebetamo na:pekapiyuimiya: ebena tabo kulihoma: ba:gala ebete ibino temetema:gopi kohiduulamema:. ¹⁶ Ebete huiyatiya ibi miya:palette dito hopamo ha:kiya ba:bo tuya:, ba:be tataba hopolo Godokoba: tabo konega:lama:.

Ya:suti Ape Kodakoda Temetema:goeno Dubu Da:hiduimiya:

Ma:t 9:1-8; Mak 2:1-12

¹⁷ Eta hegelalo Ya:suti tawakalubi ba iya:tulamita, komo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi iba:te Ga:lili hopoeni hiya:hiya: habane pelameholiya:, ba:bene komopa:te atumu Yudiya hopone ba:gala Yelusalema ko habane pelameholetaba:bo pepola:nuya:. Ba:ba tetelo Kodawa Godokono helote Ya:sugodolo nitanyu: ebete temetema:gopi kohiduulamema:, ¹⁸ ba:bene komo dubate ape kodakoda temetema:goeno dubu talatalago agahiya:. Iba:te genama guamo a:pa:la:ha gabo bohowaditiya: ibino hopodalagi Ya:sukunu nato mabamo konadila:tema:, ¹⁹ huiyatiya tawakalubi hiliyonomola ba:bema: iba:te eta gabo kumiya:ha:. Ba:be mabuma: iba:te genama hunamo nalehawamininate, Ya:suti kebo ka:la:nuya: iba:te ba:be genamoeno hunu a:himiti ba:be dubu talatalago ba:bana nadutiya: Ya:sutamo. ²⁰ Ya:suti ibino hibima: midi komo umilamete dubutamo na:goiya:, “Hopodalagi, Godote amia:no kuba egebolema:ta.” ✧

²¹ Huiyatiya Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi dubu iba:te ibino tepo ipuwalo ba:ma ka:na emalagidolutiya:, “Moe dubu awaga konomola, Godokono holoholo hapulu kuba tabo badama: ka:goe? Kuba egeboledawa potela:ka?: Ba: Godoko kapiyala!”

²² Iba:te ibino tepo ipuwalo da:ga:luya: Ya:suti iya:tawate iba:tamo na:goiya:, “Mabu keka: la:eno tepo ipuwalo ba:moi komo demalagidolitama? ²³ Ba:moe tabo kodakodala:ka: nale goema:, ‘Godote

amia:~no kuba egebolemete adodolema:~ta?’ O ba:moe eta tabo goema: kodakodala:~ka; ‘Ama: mahigate, na:~toa?’ ²⁴ Ba:bema: nale la: kiya:tulamema:~nemata, na Tawakalubino Naniwigodo* helo bitana ba:moe hopo konomolo tawakalubino kuba egebolelamete kadodoholelamema:.” Ba:bene ebete temetema:~goeno dubutamo na:~goiya; “Nale ama: begoememata, ama: mahigate, amia:~no tilo mokopa:~midate genamamo na:~toa!” ☆

²⁵ Ba:ba tetenomolo ba:~be dubuti ibino holoholo hapulu mahigate ebeno tilo lawete Godokono mahilo hunamo ba adipate ebeno genamamo dito tuya; ²⁶ ba:bema: ba:~bi tawakalubi hiliyonomate konomamo hanohanohutiya: Iba:~te Godokono mahilo hunamo ba adipate toletolehago na:~ga:luya; “A ka:~lo hegelalo hanohano komo hibinomolo ulamema:!”

Ya:suti Libaiko† Da:~ka:~miya:

Ma:t 9:9-13; Mak 2:13-17

²⁷ Ba:moe komo da:wibuya Ya:suti genama guni nuluhukuti eta dubu Libaiko ba:~bo numiya; ebe ba: ta:~kese uwatedawala, ebete ebeno oko habalo lutiya: Ba:ba tetelo Ya:suti ebetamo na:~goiya; “Ama: na na:~ta:mahena;” ²⁸ ba:bene ebete mahigate ebeno oko ilina hiliyonomo miya:~palette Ya:suku ba:~bo ta:~matuya:

²⁹ Ba:bene tete nanekele da:~petuya: Libaiti ebeno genamalo Ya:suku mabuma: konomo poko bododiya: Ba:ba tetelo komo ta:~kese uwatepi dubu ba:~gala komo hiliyonomo tawakalubi iba:~te Ya:sukuba: poko baa: benahutiya: ³⁰ Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipi‡ ba:~gala ibino tutumu iya:tulamemi iba:~te Ya:suku ta:~matapi na:~kiyahalamiya; “Mabu keka: la:~le ta:~kese mani ha:~da amiholo uwatepi ba:~gala Godokono Tutumu Tabo uwateha:~pi tawakaluba:~go gao beya nihote iba:~go baa: da:~nahanakoma?” ☆

³¹ Huiyatiya Ya:suti ba:~be tabo uliti iba:~tamo na:~goiya; “Hidohido tawakaluba:~te dogetatamo a:~katolama:~mena; tawetawa:~gopa:~te koto-lamema:~na: ³² Iyo, puya:~te ha:~kiya da:~ga:lana, ‘A hidohido tawakalubila,’ na ba:~bakobako tawakalubi uwatema: kapiya:~ha: Na huiyatiya kubakuba tawakalubi kapiya uwatema: piya:~mo, iba:~te ibino kuba ododili komokomone kohobila:~ma:.”

Godokono Oko Owatima: Baa: Nahaheno Pola:~na Komo

Ma:t 9:14-15; Mak 2:18-20

³³ Ba:bene komo tawakaluba:~te Ya:sutamamo na:~ga:luya; “Yoneko ta:~matapi ba:~gala Pa:lisi kapiyuimipino ta:~matalepi iba:~te hiya:~hiya: tetelo baa: nahaheno Godotamo toetoe tabo ba:~bo ga:~lanaka, huiyatiya ama: ta:~matapa:~te ba:~ma ka:~na a:~kapola:~nala: Iba:~te hiliyonomo tetelo helo gao beya nihote baa: ba:~bo nahanaka.”

* **5:24:** Tawakalubino Naniwi ba: Ya:sukunu mahilo etala. Ebe ba: tawakalubi hiliyonomoeno Naniwila, atumu Godoko ba: aeno Nabiwila. ☆ **5:24:** Yon 5:8 † **5:26:** Buka ka:~lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Libaikono eta mahilo ba: Ma:~tiyutula. ‡ **5:30:** Ya:suku tetelo Pa:lisi tawakalubi ba: Yu tawakalubino kapiyuimi etala. Godote ibino iniwala:~tamo Moseseko ipuwado dikalamiya: ba:~bi Tutumu Tabo, ba:~gala ibino iniwala:~te ha:~kiya kebe komokomo koko kukalama: da:~ga:~lanama; Pa:lisi tawakaluba:~te ba:~bi hiliyonomo komamo hidonomamo papamila:~hanakuya; ba:bene iba:~te tawakalubi ba:~ma ka:~na ba iya:tulamema, puya:~te ibino tabamo papamila:~haheno iba:~te ibi kubapima: ga:~late iba:~go kakapiyuiminakuha: ☆ **5:30:** Luk 15:1-2

³⁴ Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Dubuti kamena da:lawemene, ba:ba tetelo ebene mabuluba:te poko habalo baa:heno dito ba:ka:pola:namena:? Ao, wadiyaha! Iba:te eba:go poko baa: kapimilo konahama:na. ✱ ³⁵ Huiyatiya kamena uli lawe dubuti ebene kamena eta habamo magata tete ba: na:pe, hibila, ba:be hegelalo ebene mabuluba:te ibino tepo temeteme komoma: baa: nahaheno kopola:nama:na. Ba:bema: numa:la; ka:lo ba: la:eno kalakalago baa: naha tetela mabu nale la:go bemedenamo.”

Pakala Emede Komo Ba:gala Uli Emede Komo

Ma:t 9:16-17; Mak 2:21-22

³⁶ Ba:bene Ya:suti iba:tamo ba:moe iya:tulame uwi bikiyauya; “Lumagiti uli kaliko itamidate pakala kalikoeno bolagala:mo a:kakohomehamene. Ebete ba:ma ka:na dododimini uli kalikote pakala kalikago a:kamodobamene, gala kakabolagalema:ne. ³⁷ Atu gabodo lumagiti pakala gautu-goe tama kalila:mo uli gao beya a:kahaminamene, mabu uli gao beyate pakala gautu-goe tama kalili ka:na:ta:pumima:ne, ba:bene gao beyate hakamo ka:ka:la:te gao beya ba:gala kalili ibi netewate kapiya tetelo kokubakubahama:na. ³⁸ Ba:moe mabuma: wadiyala iya:tawadawate uli gao beya uliuli tama kalili kapiyamo na:haminahanakamene. ³⁹ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Lumagiti pakala gao beya da:ninako ebete galane tetelo uli gao beya nima: ubiha:ma: keda:ma:ne mabu ebete ba:goenakomene, ‘Pakala gao beya golanomola,’ huiyatiya ba:bako lumagi iya:tawaha: uli gao beyoeno hido gola.”

6

Okoha: Talona Hegeloen Komo

Ma:t 12:1-8; Mak 2:23-28

¹ Yu tawakalubino eta okoha: talona hegelalo Ya:suti ebe ta:matapa:go kona pali ipuwado ba petolamenato, ebe ta:matapa:te kona kapiyakapiya kubakubadopo newakalamiti iba:te konahama: tama ba:bo wehohuya. ✱ ² Ba:bema: komo Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:sutamo na:ga:luya; “Numa; ama: ta:matapa:te aeno tutumu tabamo kapapamila:haha: Iba:te okoha: talona hegela badama: kadikanalita?” ✱

³ Ba:bene Ya:suti iba:tamo ba huiya na:goiya; “Wadiyala Godote ebene Bukamo da:miya:tiya; la: ba:be komo nemalagidolala: Da:ibiditamo kuba tete da:piya; ebete ebene wapata:lamepa:go baa:ma: da:kapemitiya; ba:bene ebete bada komo kododiya:? ✱ ⁴ Ebete Godokono Genamamo nodolote, ba:be Genamoen okopa:te Godotamo da:miya:tenakui ba:be talona baa: ebete a:nenahuya. Numa:la; aeno tutumu tabote a biya:tua:mena Godotamo hawa:goeno ikamehopa:te ba:be baa: ha:kiya nahanaka, komo tawakaluba:te naha talonala. Huiyatiya Da:ibiditi ba:be baa: nahate eba:go wapata:lamepa:tamo dikalameholiya; Godote ba:be komo kubama: kagoiya:ha:.” ✱

⁵ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Ba: hibila, na Tawakalubino Naniwiti okoha: talona hegela namutudawama: eda:namo.”

Ya:suti Kokoto Hapu Hoeme Dubu Da:hiduimiya:

Ma:t 12:9-14; Mak 3:1-6

⁶ Eta okoha: talona hegelalo Ya:suti Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama guamo nodolote tawakalubi ba niya:tulamita, kokoto tu hapu hoeme dubuti ba:bolo na:lutiya:.
⁷ Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi iba:te Ya:suku baidi kodakodalo umitiya:, ebete okoha: talona hegelalo ba:be dubu da:hiduimimini, iyo, iba:te ubila Ya:suti ba:be komo ba ododi kubama: ba:bo koga:lama:.
⁸ Huiyatiya Ya:suti iya:tawuya: iba:te ibino tepo ipuwalo bada komokomo kemalagidolitiya:, ba:bema: ebete ba:be dubutamo na:goiya:, “Ama: mahigate dopo hapuamo na:pa:,” ba:bene ba:be dubuti mahigate dopo hapuamo pete ba: dito putiya:.
⁹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Nale la: balateda:lemata, aeno tutumu tabote kebe talona komo kiya:tua:mena? Ale okoha: talona hegelalo hido komo o kuba komo ba:kododima:? Tawakalubi ba:ka:hiduilamema: o ba:ka:kubahilamema:?”
¹⁰ Ba:ba tetelo Ya:suti ibi hiliyonomo ba pulamehelenato ba:be dubutamo na:goiya:, “Amia:no kokoto na:hogamina,” ba:bene ebete kokoto da:hogaminuya: ebene kokotote ba:bo hiduya:.

¹¹ Ba:be mabuma: Pa:lisi kapiyuimipa:te konomamo maubahalo ibi ipuwalo tabo ba:bo ga:luya:, “A ba:moe dubu Ya:suku keba ka:na na:kamitima:?”

Ya:suti Ebene 12 Oelamepi Dubu Da:ka:lamiya:

Ma:t 10:1-4; Mak 3:13-19

¹² Ba:be dulu Ya:suti Godokoba: tabo ga:lanama: eta haka hunamo nodoloniya:, ba:bema: ebete du ga:ga:nomolo Godokoba: tabo ba ga:lana hegelate ba:bo powalohuya:.
¹³ Ba:bene hegelate da:puluhukuya: ebete ebene ta:matapi ebetamo ka:lamiti, ibi ipuwalo 12 dubu ba uwate ibi na:goelamiya:, “La: ba: naeno oelamepilata.”

¹⁴ Ya:suti 12 dubu duwatiya:, ba:moi ba: ibino mahilola.

Saimonoko Ya:suti ebetamo eta Pita mahilo bikamiya:, ba:gala ebene ekawi A:nduluku,

Ya:imesiko ba:gala Yoneko,

Pilipiko ba:gala Batolomuku,

¹⁵ Ma:tiyuku ba:gala Tomasiko,

A:lapiyasikono gudu Ya:imesiko ba:gala Saimonoko. Ba:moe eta Saimono tawakaluba:te dopamo na:ga:lanakuya:, ebete kapela Loma gabomani tawakaluba:go alaholodawama: eda:nami.

¹⁶ Ba:gala Ya:suti komo dubu netewa bekauwatiya:, Ya:imesikono gudu Yudasiko ba:gala Keliyotanapi Yudasiko, galane tetelo ba:moe kuititi dubuti Ya:suku anakapumipi bowalubiliya: ebe kolawema:.

Ya:suti Temetema:gopi Da:hiduilamiya:

Ma:t 4:23-25

¹⁷ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:go haka hununi eta apotami hopamo da:nepalaguya:, ba:ba tetelo komo ta:matapi ba:gala hiya:hiya: tawakalubi hiliyonomate iba:go ba:bo paluguya:. Komo iba:te Yelusalema ko habane ba:gala Yudiya hopoen komo habahabane pelamiya:, ba:gala komo iba:te kehaha: kolomo dodo hapuni kapelamiya:, ibi ba: Taya ko habalo ba:gala Saidono ko

habalo demedehonama: ba:bi tawakalubila. ¹⁸ Ba: hibila, ba:bi tawakalubi hiliyonomate pelameholiya: Ya:sukunu tabo ulihoma: ba:gala ebete ibino temetema:gopi kohiduilamelelamema:, ba:gala kuba gobogobagopa:te ebetamo atumu a:kapelamiya:, ba:bene ebete ibi hiliyonomo ba:bo hiduilamiya:. ¹⁹ Ba:bema: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ubila Ya:suku kologihoma:, mabu iba:te iya:tawahuya: Godokono helote ebe ipuwane da:puluhukunakui ba:ba tetelo ebete temetema:gopi ba:bo hiduilamenakui.

Kalakala Komo Ba:gala Tepo Temeteme Komo

Ma:t 5:1-12

²⁰ Ba:bene Ya:suti ebene hiliyonomo ta:matapi ba ulamita na:goelamiya:,

“La: puya:te awaelo demedenama,

wadiyala la: na:kalakalahala:,

mabu Godote Ko Gawadalagima: deda:na,

ba:be hido haboeno komo la:enola!

²¹ Ba:gala ba:ma tetelo la: baa: kapete dulamena,

wadiyala la: na:kalakalahala:,

mabu Godote la:eno kape komo komodobuilamema:ne!

Ba:gala ba:ma tetelo la: puya:te temetema:go dihiminama,

wadiyala la: na:kalakalahala:,

mabu galane la: kiya:da:mima:nemata! ✧

²² “Ba:gala Tawakalubino Naniwi mabuma: komopa:te la:tamo maubahalo ubiha: tabo ba ga:la la: diduduputilamena, ba:gala iba:te la:eno mahilo da:kubahilamena, wadiyala la: atumu na:kakalalahala:!” ✧

²³ Iyo, la: kalakalahalo hunamo niya:patela:tepahaliya:la:, mabu galane tetelo la:le Godokono Hunu Habalo la:eno huiya kokonomo konuwatema:nemata. Numa:la:, dopamo ibino iniwala:te ba: atu ubiha: tabo bekaga:lanakuya: Godokono ukui hawakalimipa:tamo.

²⁴ “Huiyatiya ba:ma tetelo la: puya:te dogodogopima: deda:hanama,

la: ko tepo temeteme kiya:tawahama:nemata,

mabu la:eno kalakala ba: na:lawenamata, galane kowiboma:ne!

²⁵ Ba:gala ba:ma tetelo la: puya:te baa:ma: kakapiminaha:,

la: ko tepo temeteme kiya:tawahama:nemata,

mabu galane la: baa:ma: kokapimima:nemata!

Ba:gala ba:ma tetelo la: puya:te diya:da:minama,

la: ko tepo temeteme kiya:tawahama:nemata,

mabu galane la: howela:go kihimima:nemata!

²⁶ “Ba:gala tawakalubi hiliyonomate la: da:mililameholemena:, la: hidamo, mabu galane tetelo la: ko tepo temeteme kiya:tawahama:nemata! Numa:la:, dopamo ibino iniwala:te Godokono mahilamo ha:da amiho tabo olamagimipi atumu a:mililameholenakuya:.”

La:go Alaholohopi Malemalelo Emalagidole Komo

Ma:t 5:38-48; 7:12a

²⁷ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Ba:be mabuma: na la:tamo na:goemo, puya:te la:go dalaholohona, wadiyala la: ibi malemalelo nemalagidolenala: ba:gala iba:tamo hidohido komo nododilinakuya:la:.”

28 Ba:gala la:tamo mela tabo dolamagiminaka, ba:bi tawakalubino komoma: Godotamo na:toetoehonakuya:la: ebete ibi hidamo kowalubilinama:, iyo, puya:te la:tamo kuba komokomo dododilina la: ibi Godotamo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:. 29 Ba:gala pote ama: tatakolo danagalimimina:, wadiyala hapu ebetamo na:kikamiya:. Ba:gala kebe lumagiti amia:no sete ilina heloamo da:lawememena:, ba:be atu tetelo amia:no atuino ilina akamawada:la:, ama:le ebetamo malemalelo dito na:kikamiya:. 30 Iyo, lumagiti amia:no eta ilinama: ama: da:toemehomena:, wadiyala ebetamo malemalelo nikamiya:, ba:gala kebe lumagiti amia:no ilina pilolo duwatemene, ama: tote ba:bi ilina heloamo akanuwata:la:. 31 Ba:bema: tawakaluba:te la:tamo bada komo ododima: la:le ubi dihatenakoma, la: komopa:tamo ba: ba:ba ka:na nododinakuya:la:. ✱

32 “Puya:te la: malemalelo demalagidolena, la: ba:bi tawakalubi kapiya demalagidolenama la:eno ukui keba ka:nala:ka? Ba:be mabuma: Godote la:tamo hido huiya ba:kikalametamena? Ao, mabu kuba ododilipa:te atumu ibino mabulubi kapiya malemalelo emalagidolenaka! 33 Ba:gala puya:te la:tamo hidohido komo dododilina, la: ba:bakobakopi kapiyatamo hidohido komo dododilina la:eno ukui keba ka:nala:ka? Ba:be mabuma: Godote la:tamo hido huiya ba:kikalametamena? Ao, mabu kuba ododilipa:te ibino mabulubi kapiyatamo atu hidohido komo bekaododilinaka! 34 Ba:bema: puya:te la:tamo gala da:kikalamehollenaka, la: ibi kapiyatamo mani dikalameholema la:eno ukui keba ka:nala:ka? Ba:be mabuma: Godote la:tamo hido huiya ba:kikalametamena? Ao, kuba ododilipa:te atumu ibino mabulubi kapiyatamo mani ikalamehollenaka mabu atu komo iba:godone gala kakuwatema:na! 35 Huiyatiya wadiyala la:tamo alaholopima: deda:hana, la: ibi malemalelo nemalagidolenala: ba:gala iba:tamo hidohido komo nododilinakuya:la:. Iba:te manima: la: da:kiyalamemena:, wadiyala la: iba:tamo dito nikalamiya:la:, huiya komo akemalagidolala:. Ba:mako ododi komodo la: Hununomo Godokono gugudima: eda:hate galane tetelo huiya konomo kuwatemala:nemata. Numa:la:, ebete kuba ododilipi ba:gala ebetamo kalakala tabo ga:laha:pi ba:bakobako tawakaluba:tamo malemale komo ododilina. 36 Ba:bema: la: hiliyonomo tawakalubi malemalelo nemalagidolenala:, la:eno Nabiwiti ibi keba ka:na kemalagidolena ba:ba ka:na.”

Tawakalubino Komokomo Anagilamelelame Komo

Ma:t 7:1-5

37 Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La:le komo tawakalubino komokomo anagilamelelamelelo ibi kubapima: tiyolo akaka:lama:la:, ba:bene Godote la:eno komo anagilamelelamelelo la: kubapima: a:kaka:lama:mena:ta. Ba:gala wadiyala la: tawakalubino kuba egebolelamete nadodoholelamiya:la:, ba:bene Godote atumu la:eno kuba egebolelamete kadodoholelamema:na:ta. ✱ 38 Ba:gala wadiyala la: komopa:tamo ilina malemalelo nikalamenakuya:la:, ba:bene Godote atumu la:tamo ba: ikalame tete hiliyonomolo ebete la: ilinamo ba:tabuilamenakomena:ta, iyo, la: komopa:tamo kebako dikalamenakoma, Godote ba: atumu la:tamo ba:bako ba:kikalamenakomena:ta.” ✱

39 Ba:bene Ya:suti iya:tulame uwi ba olamagi na:goiya;, “Baidi tamiho dubuti eta baidi tamiho dubu gabodo hidamo a:kamagatamene. Ebete ba:ba ka:na dewagelemene ibi netewapi haka gugamo badi konegudima:na;, aba: hibila:ka:? ✧ 40 Ba:bema: ka:lo sikulu ulu diya:tawana ba:be guduino iya:tawa komote iya:tulamedawoeno iya:tawa kagolonaha;, huiyatiya galane ebena sikulu da:wibomene ebena iya:tawa komo ba:gala iya:tulamedawoeno komo atu tetelo kopola:nama:na;. ✧

41 “Keka: mabu amia:no ekawino baidilo puhulu deha:poto umilo huiyatiya amia:no baidilo ditana ba:be ko keha tete kuminaha:?
42 Ba:gala bada mabuma: amia:no ekawitamo ba:ma ka:na da:goita, ‘Ekawi, wadiyala amia:no baidilo ditana ba:be puhulu deha:poto nale kolawemema:nemata,’ huiyatiya amia:no baidilo ditana ba:be ko keha tete ama: kalawenaha:? Aiye! Ama: ma:lapila netewa lumagilata! Wadiyala ama: dopamo amia:no baidilo ditana ba:be keha lawete, ama:le galane hidamo gahimiti amia:no ekawino baidilo ditana ba:be puhulu deha:poto ba:bo kolawemema:na:ta.”

Kaha Ba:gala Ebena Gao

Ma:t 7:16-20; 12:33-35

43 Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya;, “Hidohido kehalo kuba gaote a:kanolohamena;, ba:gala kuba kehalo hidohido gaote a:kanolohamena;. 44 Iyo, ba: hibila, la: hiya:hiya: kehoeno gao ibino holoholamo dulamema la: ba:bo kiya:tawahama:nemata, ibi ipuwalo kebe gaote nahama: hidohidoma: keda:hana. Ba:bema: lumagiti olagoeno kehalo tote anahu kehoeno gao a:kanetapihamene, ba:gala ebete olagoeno kehalo hidohido gala:ipi gao a:kanulama:mene. 45 Ba:bema: hido lumagiti ebena tepo ipuwane hidohido komo buluhukulatelenakomene, huiyatiya kuba lumagino tepo ipuwalo kuba komate pola:na ba:bema: ebegodone kuba komate ba:pikulinakomene;, mabu lumagino tepo ipuwalo kebe komate ka:pola:na, ba: ba:bi komate ebena tabo olamagi komodo kopikulima:na;.”

Genama Netewa Etemotepino Komo

Ma:t 7:24-27

46 Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya;, “Keka: mabu la: na Kodawama: dito da:ka:naminama, huiyatiya nale dolamaginatamo ba:bi komo la:le kododilinaha:? ✧ 47 Ba:bema: kebe lumagiti natamo pete naeno tabo pulihote ba:bi komokomo dododilimini, ba:be lumagino komo keba ka:na kitana nale la: hidamo kiya:tulamema:nemata. 48 Ba:be lumagi ba: hido genama detiya: ba:be dubu huiyala. Ebete haka ibulunomo aligiti kodakoda haka hunamo ebena genama ba:bo etiya:, ba:bene hulama beyate ba odolo ba:be genama da:pemida:miya;, huiyatiya genamate kaleguya:ha: mabu etedawate ebena genama hidamo etiya;. 49 Huiyatiya kebe lumagiti naeno tabo ulihote ododilihino, ebe ba: bula:i hakamo genama detiya: ba:be dubu huiyala. Ba:be genamoeno mabu puliyala, kitanuya:ha:, ba:bema: hulama beyate ba odolo ba:be genama da:pemida:miya: hakamo dito kaguya:. O olalati bada konomola:ka:!”

7

*Ya:suti Alaholohodawa Gawadalagino Oko Dubu Da:hidiuimiya:
Ma:t 8:5-13*

¹ Ya:suti tawakaluba:tamo ba:moi komokomo hiliyonomo olamagi da:wibuya: ebete Kapeniyama habamo ba: dito tuya:. ² Lomanapino eta alaholohodawa gawadalagiti ba:bolo nemedenami, ba:bene ebene huiyaha: okopi ipuwalo ebete kebe dubu konomamo demalagidolonami, ba:be dubu ko tawetawete umitiya:, ebe hoe tatalila. ³ Ba:bema: ba:be gawadalagiti Ya:sukunu komo uliti komo Yu watowatopi dubu ebetamo ba:bo ka:lamiya:, iba:te Ya:suku ba:ma ka:na konega:lamema:, ebete pete gawadubuino okodawa kopehidiuimima:. ⁴ Ba:bene komo iba:te Ya:sutammo pelamete ebe toemeholo na:pega:lamiya:, “Ba:moe Lomanapi gawadalagi hido lumagila. Wadiyala ama: ebe na:nowaluba:, ⁵ mabu ebete a Yu tawakalubi koamo nemalagidoloena, ba:gala ebete ebene mana:mo aeno baidi ibubulamehole genama etea:mi.”

⁶ Ba:bema: Ya:suti iba:go na:tuya:. Ebete ba tonato genama tama:mo da:nuluhukuya:, ba:be gawadalagiti ebene mabulubi ba:bo oelamiya: iba:te Ya:suku konega:lamema:, “Kodawa, eta kodakoda komo na mabuma: akododa:la. Na hido lumagiha: ama:le naeno genamamo pa:pa:gama:. ⁷ Ba:gala na hidoenoha: amia:no holoholo hapuamo pema:. Huiyatiya na niya:tawutammo, ama:le genamamo pehenno tabo dito da:goemena:, naeno okodawate hibinomolo kohidoma:ne. ⁸ Mabu na atumu alaholohopino koko gawadubuino hopodawama: ba eda:na ibino tabamo a:papamiwatanakomo, ba:gala atu tetelo naeno alaholohopa:te naeno umi ipuwalo pola:na. Ibi ipuwalo nale eta da:kiyamemo, ‘Ama: na:toa!’ ebete ba:bo kotoma:ne. Ba:gala eta da:kakiyamemo, ‘Ama: na:pa!’ ebete ba:bo kopema:ne. Atumu nale naeno huiyaha: okodawa da:kiyamemo, ‘Ama: ba:moe komo nododa:!’ ebete ba:be komo kododima:ne. Ba:bema: Kodawa, wadiyala ama: tabote na:gaa: naeno oko dubuti kohidoma:.”

⁹ Ya:suti ba:be tabo duliya: ebete na:la:wiya:, ba:bema: ebe da:ta:matutiya: ebete ba:bi tawakalubi hiliyonomatamo ohobigate na:goiya:, “Na la:tamo hibinomolo goemo, na Isalaela tawakalubi hiliyonomo ipuwalo ba:mako hibima: midi lumagi a:kuma:lemo!”

¹⁰ Ba:bene alaholohodawa gawadalagiti doelamiya: ba:bi dubate ebene genamamo gala da:kapelamiya:, iba:te ba:be huiyaha: okodawa hido bepumiya:.

Ya:suti Hamole Kamenoenno Gudu Hoene Dadipatiya:

¹¹ Eta hegelalo Ya:suti eta habamo dito tuya:, ba:be haboenno mahilo ba: Na:inila, ba:ba tetelo ebe ta:matapi ba:gala tawakalubi hiliyonomo eba:go kapimilo tolamitiya:. ¹² Ba:bene ebete haboenno kala imi gigihamo da:nuluhukuya:, ba:ba tetelo hiliyonomo tawakaluba:te hoe dubu aguti habane pikulitiya: ebe bobamo kopinihatema:, ba:be hoe dubuino menoko hamolela, ebene gudu kapiyanomote hoiya:. ¹³ Ba:bema: Kodawate ba:be kamena umiti malemaletelo ebetamo na:goiya:, “Ama: akihitala:.” ¹⁴ Ba:bene Ya:suti tote hoe dubuti da:kapitanuya: ba:be talatala da:nologiya:, ebe dagatutiya: ba:bi dubate ba:bamo ba putitata, ebete hoe dubutammo na:goiya:, “Amoga, nale ama:

begoememata, na:mahiga!” ¹⁵ Ba:bene ba:be dubuti mahigate tabo olamagi da:tupuimiya; Ya:suti ebene menokotamo dito ikamiya. ✱

¹⁶ Ba:bema: ibi hiliyonomate konomamo toletoleholo Godokono mahilo hunamo ba adipate naga:luya; “Godokono ukui hawakalimidawa atamo ba: a:puluhuku! Iyo, Godote ebene tawakalubino ka:ka:mula:lalamema: pe!” ✱

¹⁷ Ba:bema: ba:be Na:ini haboeno hopo ba:gala komo hopo tametamelo demedehonama; ba:bi tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu komoma: tabo ba:bo nikiyahuya:

Yonete Ebe Ta:matapi Ya:sutamo Doelamiya:

Ma:t 11:2-19

¹⁸ Ba:ba tetelo Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawa, ebene ta:matapa:te ba:moi hiliyonomo komokomo ebe ba:bo pikiyahamiya. Ba:bene ibi ipuwalo Yonete netewa dubu ka:lamiti ¹⁹ Ya:sutamo ba:bo noelamiya; iba:te ebe ba:ma ka:na konega:lamea; “Ama: ba: Yonete pema: da:goi ba:be lumagila:ka; o ale eta lumagi beka:latiminama:?” ✱

²⁰ Ba:bene iba:te Ya:sutamo pelamete na:pega:luya; “A Yonete poea:me ama: ma kumu kopalateda:ma; ‘Ama: ba: Yonete pema: da:goi ba:be lumagila:ka; o ale eta lumagi beka:latiminama:?’ ”

²¹ Ba:ba tetenomalo Ya:suti ibino holoholo hapulu hiliyonomo hiya:hiya: temetema:gopi, ba:gala tawetawa:gopi, ba:gala kuba gobogobagopi bihiduilamiya; ba:gala ebete baidi tamihopi atumu a:kahiduilamiya. ²² Ba:bema: ebete huiya tabo Yoneko ta:matapa:tamo na:goiya; “La: tote la:le kebe komo kulameoma ba:gala la:le kebe tabo kulihoma, ba:bi komokomo Yoneko na:nega:lama:la. Baidi tamihopa:te a:la:minahala: ba:gala nato a:ta:buta:midalelamepa:te ba: na:wapata:lama! Kuitikuita:gopa:te a:hidohidoha ba:gala galo duhulamepa:te ba: nuliha! Ha:lahapa:te hoene gala a:kamahila:hala: ba:gala awae tawakaluba:tamo Godokono Hido Tabote a:pe! ✱

²³ Ba:bema: kebe lumagiti na hibima: midinilo ukui netewama: eda:heno, ebegodolo Godokono kalakalate bitanamene!”

²⁴ Ba:bene Yonete da:poelamiya: ba:bi dubu netewate da:tuya; Ya:suti Yonekono komoma: tawakaluba:tamo ba:bo olamagiya. Ebete na:goiya; “La: Yonekono komo ulihote dito hopamo da:nikulima, bada komo umima: ka:tolamiuima? Pudu kapiya huhuti dito dadegetiti, ba:be umima: ka:tolamiuima? ²⁵ O la: hidohido kaliko pupuli dubu umima: ka:tolamiuima? Ao, la: iya:tawahala hidohido kaliko pupulihopa:te dito hopolo kemedehonaha; huiyatiya iba:te koko gawadubuino genamalo emedehona! ²⁶ Ba:bema: na niya:tunama:la; la: badama: ka:tolamiuima? Godokono ukui hawakalimidawa umima:la:ka? Iyo, na la:tamo hibi tabo begoemo, Yonete Godokono komo ukui hawakalimipi hiliyonomo a:gogoli. ✱ ²⁷ Ba:hibila, Yoneko mabuma: Godote ebene Bukalo tabo ba:ma ka:na goiya; ‘Nale Kelisokono dopo hapuamo naeno tabo atadawa kopoe-mema:nemo,

ebete ebe dopamete ebene gabo kohiduimima:.’ ” ✱

²⁸ Ya:suti gala na:kagoiya; “Nale la: begoelamemata, tupuimi mabuni ba:ma teta:mo puluhuku ba:moe hopo konomolo da:hawakalahaliya;

✱ 7:15: 1Gaw 17:23; 2Gaw 4:36 ✱ 7:16: Luk 1:68 ✱ 7:19: Ohale 40:7; Ma:l 3:1; Haw 1:8

✱ 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 ✱ 7:26: Luk 1:76 ✱ 7:27: Ma:l 3:1

ba:bi tawakalubi hiliyonomo ipuwalo Yoneko kodawanomoma: eda:na. Huiyatiya ba:ma tetene tupuimiti Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be habalo kebe lumagiti deha:potonomoma: deda:mene ebete Yoneko hibilo kogogoloma:ne.”

²⁹ Ba:ba tetelo dopamo Yonete pui beyamo da:wadulatelya:, ba:bi ta:kese uwatepi ba:gala komo hiliyonomo tawakalubi iba:te Ya:sukunu tabo uliti Godokono gabo tuputupunomoma: ga:late ba:bo kalakalahutiya:. ✧ ³⁰ Huiyatiya Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi iba:te dopamo Yonetamo kanikuliya:ha: ebete ibi beyamo wadulatelema:. Ba:be komo ipuwalo iba:te Godokono hido komo a:duhimiya:, ba:bema: iba:te Ya:sukunu taboma: kakalakahutiya:ha:. ✧

³¹ Ba:bema: Ya:suti na:goiya:, “Na ba:ma tete tawakalubino komo kebe go tabamo na:ka:hawakalimimo? La: kebako tawakalubila:ka:?” ³² La: ba: kolowami habalo diya:da:mita ba:bi gugudi hegehege huiyala. Komo guguda:te komopa:tamo kaga:la, komopa:te komopa:tamo kaga:la, iba:te olowabeletihuilo ba:ma ka:na ewagelena, ‘Ale poko ba ododi pa:lola: da:moleholema: huiyatiya la: ago kamoeha:, ba:gala a hoe lumagi bobamo ihatema: dewagelitama: la: huiyatiya ago kihimitaha:!’ Iyo, ba:ma tete tawakaluba:la:, la: ba: ba:ba ka:na ewagelenamata, la: Godokono okopa:tamo ubiha: tabo bega:lanakomata. ³³ Numa:la:, Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate da:puluhukui, ba:ba tetelo ebete helo gao beya kani-nakuiha: ba:gala komo tetelo ebete baa: naheno lutanakui Godokono oko kowatima:, ba:bema: la: na:ga:luimata, ‘Ebe kuba gobogoba-goenola!’ ³⁴ Huiyatiya Tawakalubino Naniwiti da:puluhukui, ebena komo hiya:la. Ebete baa: a:nanako ba:gala helo gao beya a:ninako ba:bema: la: ba:ma ka:na ga:lanakomata, ‘Ebena kuba numa:la:!’ Ebe tumu goema: eda:te baa: konomamo nanako, ebe helo gao beya ni kodawala! Ebe ba: ta:kese mani ha:da amiholo uwatepi ba:gala komo Godokono Tutumu Tabo uwateha:pi ibino hopodalagila!’ ✧

³⁵ Ba:bene kuititinomolo Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Godokono hido mulu komo da:ta:matana, ba:bi tawakaluba:te ibino emede ipuwalo ba:be mulu hibinomolo ba:hawakaliminakomena:.”

Ya:suti Saimonokono Genamalo Baa: Da:nuya:

³⁶ Ba:bene eta Pa:lisi kapiyuimidawa dubuti Ya:suku na:goemiya: ebete ebegodolo baa: konenama:, ba:bema: Ya:suti ba:be dubuino genamamo nodolote baa: nama: dito nemediya:. ³⁷ Ba:be habalo eta kuba kamena nemedenami, ba:bene Ya:suti Pa:lisi kapiyuimidawoeno genamalo baa: da:nutiya: ba:be kamenate ba:be komo uliti hido nibo ihi nakola kalila:mo tabuimi ba:bo adahiya:. ✧ ³⁸ Ba:ba tetelo ebete Ya:sukunu gala hapuni pete ebena nato mabamo putiti ebena ihi baida:mo Ya:sukunu nato pukulalemete nato a:la:li ebena hinibamo ba:bo meteteholemiya:, ba:bene ebete ebena nato aboelateholemete ebete dadahiya: ba:be hido nibo ihi ebena nato dito haminamiya:. ³⁹ Ba:bene Ya:suku da:goemiya: ebena genamamo pema:, ba:be Pa:lisi kapiyuimidawate kamentoeno ododi komo umiti ebena tepo ipuwalo ba:ma ka:na emalagidoluya:, “Ba:moe dubu ebe Godokono

✧ 7:29: Luk 3:12 ✧ 7:30: Ma:t 21:32 ✧ 7:34: Luk 15:2 ✧ 7:37: Ma:t 26:7; Mak 14:3; Yon 12:3

ukui hawakalimidawama: neda:tale, ebete ba:be kamenoenno komo biya:tawana:, ebe dologi ba:be kamena ba: dubu bilibili kamenala!”

⁴⁰ Ba:bene Ya:suti Pa:lisi kapiyuimidawatamo na:goiya:, “Saimono, nagodolo tabo deha:poto bitana ama: kiyamema:.”

Ba:bene Saimonote na:goiya:, “Wadiyala, Iya:tulamedawa, na:gaa:.”

⁴¹ Ya:suti na:goiya:, “Eta ilina dogodogo dubu nemedenami, ba:bene dubu netewate ebegodone mani uwatete tete ga:ga:nomolo ebetamo gala kikamehuya:ha:, etate 500 mani, etate 50 mani. ⁴² Ibi netewapa:te ba:ba ka:na huiyahaleheno ba emedena, eta hegelalo ba:be ko dubuti ibi ebetamo ka:lamiti, ibi malemalelatelelo ibino huiyahaleha: komokomo dito egebolelamiya:. Ba:bema: amia:no ukui keba ka:nala:ka:, ibi netewapi ipuwalo ko kalakalago ebe pote kemalagidolonami?”

⁴³ Saimonote tabo ba huiya na:goiya:, “Naeno ukui bitana, mani konomo duwatiya: ba:be huiyaha:dawate.”

Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Ama: hibi tabo begaa:ta.” ⁴⁴ Ba:ba tetelo Ya:suti kamenatamo ohobigate Saimonoko ba:bo alatediya:, “Ama: ba:moe kamena na:kumiuta? Na amia:no genamamo da:podolomo, ba:ba tetelo ama: natamo nato ukulaleno beya kikanameha:. Ebete huiyatiya ebena ihi baida:mo naeno nato ukulalenamete, nato a:la:li ebena hinibamo a:meteteholename. ⁴⁵ Ba:gala ama: na kaboenateneha:, huiyatiya nale genamamo da:podolomo ba:ba tetene tupuimiti ebete naeno nato aboelatehole kekelaimitaha:.”

⁴⁶ Ba:gala ama: hido olibi kikipoeno iha:mo naeno wato kabutimiha:, ebete huiyatiya naeno natamo huiya konomo hido nibo ihi behamina.*

⁴⁷ Ba:bema: na ama:tamo na:goemo, ebete natamo malemale konomamo da:hawakalimi, ba:be ododi komote eta komo ba:ma ka:na kahawakalimi, Godote ebena koko kuba hiliyonomo egebolemete adodoholeme. Huiyatiya numa:, Godote eta lumagino hegehege kuba dadodoholememene, diyala, ba:be lumagiti malemale komo Godotamo da: a:kahawakalima:mene.”

⁴⁸ Ba:bene Ya:suti ba:be kamenoenno tepo ipuwa ba iya:tawa ebetamo na:goiya:, “Godote amia:no kuba egebolemete adodoholema:ta.”

⁴⁹ Ba:bema: eba:go ahiditi baa: da:nahutiya: iba:te ibi ipuwalo na:ga:luya:, “Lumagino kuba egebolemema: da:goe, moe kebe awagaha dubula:ka:?”

⁵⁰ Ba:bene Ya:suti kamenatamo gala na:kagoiya:, “Amia:no hibima: midi komote amia:no ka:ka: a:mula:ma:ta. Kalakalago na:toa.” ✱

8

Ya:suku Dowalubinakui Ba:bi Kamenakamenoenno Komo

¹ Ba:bene komo hegela da:wibuya: Ya:suti koko ba:gala hegehege habahabalo Godokono Hido Tabo olamaga:go ba pata:, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be komo benolamaginakui. Ba:ba tetelo ebena 12 ta:matapi dubate eba:go tolamenakuya:, ² ba:gala komo

* **7:46:** Buka ka:lamiholelawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suku tetelo Yu tawakalubino ododi ipuwalo eta hido lumagiti eta dubuino genamamo da:nodolonakui, genama namutudawate ebena kalakala ebetamo hawakalimima: netewa-kapiya komokomo ba:ma ka:na ododilinaakui. Dopamo ebete ebena tatako hapuhapuni kaboetehoma:ne, ba:bene ebete ebena nato kukulalemema:ne, galane ebete olibi kikipoeno iha:mo ebena wato ba:bo kabutimimima:ne. Saimonote ba:bi netewa-kapiya komo ipuwalo eta komo kododiya:ha: Ya:sutamoma, huiyatiya kuba kamenate pete hidamo pododiliya:. ✱ **7:50:** Luk 8:48; 18:42

kamenakamenate eba:go atumu kawapata:lamenama; dopamo tetelo ibi ipuwalo komopa:te kuba gobogobagopima: eda:hanama: ba:gala komopa:te hiya:hiya: temetema:gopima: eda:hanama:, huiyatiya Ya:suti ibi a:hiduilamiya:. Ba:bi kamenakamena ipuwalo Magadalanapi Ma:liko ba: etala, dopamo Ya:suti ebegodone sa:ba:ni kuba gobogobo boelamiya:. ✱ ³ Ba:gala eta kamena ba: Kusakono kamena Yowanatela, Kusako ba: Ko Gawadalagi Helodikono hopodawa etala. Ba:gala eta kamena ba: Susa:natela. Ba:bi netewa-kapiya kamenakamena iba:te komo hiliyonomo kamenakamenago ibino mana:mo Ya:suku ba:gala ebena 12 ta:matapi dubu bowalubilinakuya:.

Kona Kikipo Haminahaledawoeno Iya:tulame Uwi

Ma:t 13:1-9; Mak 4:1-9

⁴ Ba:bene tawakalubi hiliyonomate hiya:hiya: habahabane pelameholete Ya:sukuba: da:pekapiyuimiya:, Ya:suti iya:tulame uwi iba:tamo ba:ma ka:na olamagiya:, ⁵ “Eta lumagiti haka da:hiduimi, ba:ba tetelo ebete kona kikipo haminahala:go ba tonato komo kikipo iba:te gabamo ba:bo gudiya:, ba:bema: tawakaluba:te natamo da:mikimoeli holaholate ba: dito penaliya:. ⁶ Komo kikipo iba:te nakola hakamo gudiya:, ba:bema: iba:te nanekela:mo apepehote ba:bo waiwaihuya: mabu ba:be hakoeno a:la:li puliyala. ⁷ Komo kikipo iba:te olagopi hemo hakamo gudiya:, ba:bema: iba:te kapimilo apepehote olagopi hemate kona ba: dito alukuliya:. ⁸ Huiyatiya komo kikipo iba:te hido hakamo gudiya:, ba:bema: ba:ba:te apepehote ba: dito nolohuya:, eta konate 100 teta:mo, eta konate 100 teta:mo, iba:te ba: ba:ba ka:na hiliyonomoma: eda:huya:.”

Ba:bema: Ya:suti ibulunomamo na:goiya:, “Galagodawa, ama: hidamo nulia:!”

Ya:sukunu Hiya:hiya: Iya:tulame Uwino Mabu

Ma:t 13:10-17; Mak 4:1-9

⁹ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebe nalatediya:, “Ba:moe iya:tulame uwino ipuwa keba ka:nala:ka:?”

¹⁰ Ya:suti iba:tamo ba huiya na:goiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komoeno ipuwa kolawema: nale helo la:tamo ikalamimata, iyo, ba:be komoeno awaminale komokomo la: ba: iya:tawahuimata. Huiyatiya komo tawakalubi eba ka:naha:, iba:te ba:be komoeno iya:tulame uwi ulihote, iba:te ebena ipuwa bohowadinakomena: huiyatiya a:kuminakamena:, iyo, iba:te bulinakomena: huiyatiya a:kiya:tawahanakamena:.” ✱

Kona Kikipo Haminahaledawoeno Iya:tulame Uwino Ipuwa

Ma:t 13:18-23; Mak 4:13-20

¹¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Ba:moe iya:tulame uwino ipuwa ba:ma ka:nala, kona kikipo ba: Godokono tabola. ¹² Ba:bene komo tawakalubi gabamo da:gudi, ibi ba:bi kona kikipo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Iba:te Godokono tabo dulimina:, Saitanate pete ba:be tabo ibino tepo ipuwane kopuwatema:ne iba:te hibima: miditi ka:ka: mula: komo lawekapoma:. ¹³ Komo tawakalubi nakola hakamo da:gudi, ibi ba: ba:bi kikipola. Iba:te tabo dulimina: kalakalago kolawema:na:, huiyatiya ibino tepo ipuwalo haha puliyala, ba:bema: iba:te hibima:

midi ipuwalo nanekela:mo emeda:tepate temeteme komate iba:tamo da:pikulimina: tiyonomo kogudima:na:.¹⁴ Komo tawakalubi olagopi hemo hakamo da:gudi ba:bi kikipola. Iba:te tabo kulima:na:, huiyatiya iba:te ilina uwatema: ba emalagidolena ukui bilibilima: eda:hana, ba:bema: ibino emede komoeno ubi komate ibino hibima: midi komoeno ka:ka: ba anakapumi iba:te hido naha konama: a:keda:hamena:.¹⁵ Ba:bene komo tawakalubi hido hakamo da:gudi ba:bi kikipola. Iba:te Godokono tabo dulimina: hibinomolo kolawema:na:, ba:bene iba:te ibino tepo ipuwalo ba:be tabamo papamila:halete kodakodanomolo ba utitata hido naha kona ba:bo konolohoma:na:.”

*Wuiki Alo Hawakala Baha:mo Ihate Komo
Mak 4:21-25*

¹⁶ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Lumagiti ebene wuiki alo pa:titi bagolo ipuwamo a:kihata:mene ba:gala ebene wata bahi ipuwamo a:kihata:mene. Huiyatiya ebete wuiki hawakala baha:mo kihatema:ne, ba:bene tawakaluba:te ebene genama guamo da:palehawaminamena: iba:te ba:be alo kopumima:na:.”¹⁷ Numa:la:, kebe awalelahale komate da:pola:na galane tetelo Godote kohawakalilamema:ne, ba:gala kebe ugumuili komate da:pola:na galane tawakaluba:te alo tetelo kulameholema:na:.”¹⁸ Ba:bema: ama: hidamo nulua: Godokono tabo ulihoma: lumagigodolo hidohido ukui da:pola:na, Godote ebetamo hiliyonomo hidohido komo gala kakikamehoma:ne. Ba:gala lumagigodolo hidohido ukui pola:naheno huiyatiya ebete nemalagidolona, ‘Na hidoenola,’ ebegodolo kebe kapiyakapiya komate da:pola:na Godote ebegodone gala kakuwatemema:ne.”¹⁹

*Ya:sukunu Menoko Ba:gala Ebene Ekaki
Ma:t 12:46-50; Mak 3:31-35*

¹⁹ Ba:bene Ya:sukunu menoko ba:gala ebene ekaki ebetamo da:pelamiya:, iba:te ebe umima: kamodobuya:ha: mabu tawakalubi hiliyonomate ebe tamelo na:pola:nuya:.²⁰ Ba:bema: eta lumagiti Ya:suku na:kiyamiya:, “Amia:no menoko ba:gala ekaki iba:te genama tamelo ba:pela:mota:hana. Iba:te ubila ama: kumima:.”

²¹ Ba:bene Ya:suti ibi hiliyonomatamo na:goiya:, “Pote Godokono tabo uliti ebetamo da:papamiwatamene, ba:be lumagi ba: naeno menokola ba:gala ba:bako tawakalubi ba: naeno ekakila.”

*Ya:suti Gogo Da:tatabuiminiya:
Ma:t 8:23-27; Mak 4:35-41*

²² Eta gapogapolo Ya:suti ebe ta:matapa:go boga:mo ololonate ibi na:goelameniya:, “A bobo hapuamo kona:hiwaliya:,” ba:bema: iba:te bobo a:hiwale ba:bo tupuiminiya:.²³ Iba:te ba na:hiwalena Ya:suti ba:be palai boge gulu ba: dito newataniya:, ba:bene ko gogonomote ba mahigana koko gawiyoeno beyate boge guamo da:pa:la:haniya: bogete tatalila ululuna.²⁴ Ba:bema: iba:te Ya:sutamote pelamenate ebe ba pemodoetena ba:bo pega:lameniya:, “Iya:tulamedawa, a ba: koha:lahama:nema:!”

Ba:ba tetelo Ya:suti mahiganate huhu ba:gala koko gawiya na:kiyahalameniya:, “La: na:tatabahala:!” ba:bene huhuti wibonate

bobote tatabama: ba:bo eda:niya;. ²⁵ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goeniya; “La:eno hibima: midi komo keka:?”

Huiyatiya iba:te tola:go hanohanoholo ibi ipuwalo na:ga:laniya; “Moe lumagi potela:ka:? Ebete huhu ba:gala gawiya da:kiyahalame, iba:te ebene tabamo a:papamila:!”

Ya:suti Kuba Gobogobagoeno Dubu Da:hiduimiya:

Ma:t 8:28-34; Mak 5:1-20

²⁶ Ba:bene Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi iba:te Gelasa haboeno hopamo nikuliya; ba:be hopote Ga:lili Bobo hapulu itanami. ²⁷ Ya:suti hakamo ba nodolo Gelasa habanapi kuba gobogobagoeno dubuti eba:go paluguya; ebete tete ga:ga:nomolo kalikoheno emedenami ba:gala ebe genamanomolo kemedenamihia;. Ba: hibila, ba:be hopo tawakalubino komo ba:ma ka:nala, iba:te iya:ha:midale nakola haka ba aligili hiya:hiya: bobo ba:bo ododilinakuya: iba:te ibino ha:laha tawakalubi miya:tenoma; ba:bene ba:be dubuti ba:bi nakola bobo ipuwalo emedenami. ²⁸ Ebete Ya:suku umiti ibulunomo goewatate ebene nato mabamo gate tabo madodo ba adipate na:goiya; “Ya:su! Ama: Hununomo Godokono Gudulata! Ama:le natamo bada komo na:kododiomena:? Nale ama: betoemehomata, natamo kuba huiya akikanama:la:!” ²⁹ Ebete tabo ba:ma ka:na goiya: mabu Ya:suti kuba gobogobo a:kiyahamiya: ebegodone kuluhukuma;. Ba: hibila, dopamo komo hiliyonomo tetelo ba:be kuba gobogobote ba:be dubu ipuwalo helonomoma: eda:nami, ba:bema: tawakaluba:te ebene nato kokoto auli hala:mo da:matuhulameholemenakui, ebete ba:bi hale iya:hilinakui kuba gobogoboeno heloamo dito hopamo ba:bo alahula:nakui.

³⁰ Ba:bene Ya:suti ebe nalatediya; “Amia:no mahilo potela:ka:?”

Ebete na:huiyuya; “Naeno mahilo Hiliyonomotela,” mabu ebe ipuwalo kubakuba gobogobo hiliyonomate emedenama;. ³¹ Ba:bene ba:bi kubakuba gobogobate Ya:suku na:toemehuya; “Ama: a Koe Habamo akanoea:ma:la:!”

³² Ba:ba tetelo dabihoole goegoe hiliyonomate haka hunulu nala:go ba:bolo na:wapata:lamitiya;. Kubakuba gobogobate Ya:suku na:toemehuya: iba:te goegoe ipuwamo konogomoma; ba:bene Ya:suti modobo tabo goete ibi ba:bo goelamiya; “Na:tolama:la:!” ³³ Ba:bema: kubakuba gobogobate dubugodone ikuliti goegoa:tamo da:nogomuya; goegoe hiliyonomate haka hununi pulila:hate iya:ha:midale hakane da:negudiya: beyamo nululuhuliti ba: dito neha:lahuya;.

³⁴ Ba:ba tetelo goegoe ulamepi dubate ba:be komo umiti ibino habamo pulila:hate, habalubi ba:gala tumu genamalo demedehonama: da:nikiyahalamiya; ³⁵ tawakalubi hiliyonomate ba:bo pelamiya: Ya:suti dododiya: ba:be komo umima;. Iba:te ebetamo pikuliti kubakuba gobogobate da:miya:puya: ba:be dubu ba:bo pumiya; ebete kaliko puliti Ya:sukunu nato mabulu lutiya: mabu ebene ukui a:tuputupumiya;. Ba:moe mabuma: iba:te na:toletolehutiya;. ³⁶ Ba:bene puya:te ba:be komo dumiya: ba:bi tawakaluba:te kubakuba gobogobagoeno dubuti keba ka:na ka:hiduya; ba:be komoma: komo tawakalubi ba:bo kiyalamiya;. ³⁷ Ba:ba tetelo ba:bi Gelasa hoponapi hiliyonomate Ya:suku na:ga:lamiya: ebete ibino hopo miya:pate kotoma: mabu iba:te konomamo toletolehutiya;. Ba:bema: Ya:suti boga:mo ololote

ba to, ³⁸ kubakuba gobogobate da:miya:puya: ba:be dubuti ebe na:toemehuya:, “Na niliya, ama:go kopa:mo!”

Huiyatiya Ya:suti ebe ba oeme na:goemiya:, ³⁹ “Ama: genamamo na:toa. Godote ama:tamo kebe komokomo kododila:ka, amia:no habalubi ba:bi komokomo na:nikiyalama:.”

Ba:bene ba:moe dubuti ebenu habamo tote, Ya:suti ebetamo dododiliya: ebete ba:bi komo hiliyonomo tawakaluba:tamo ba:bo no lamagiya:.

*Ya:ilasiti Ya:suku Da:toemehuya: Ebenu Bohele Kohiduimima:
Ma:t 9:18; Mak 5:21-23*

⁴⁰ Ya:suti bobo hapuni gala da:kapa:hiwuya:, ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate na:kalakalahuya: mabu iba:te ebenu pe komo belatimitiya:. ⁴¹ Ba:bene Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama umidawa dubuti Ya:sutamo piya:, ebenu mahilo Ya:ilasitila. Ebete Ya:sukunu nato mabamo pepapamiwatate ebe ba:bo petoemehuya: ebete ebenu genamamo kotoma:, ⁴² mabu ebenu 12 gogo tete bohele kapiyanomo ebete hoe tatalila.

Hawi Ka:ka:la: Temetema:goenu Kamenate Ya:sukunu Kaliko Dologiya:

Ma:t 9:19-22; Mak 5:24-34

Ba:bene Ya:suti Ya:ilasikono genamamo to da:tupuimiya:, hiliyonomo tawakaluba:te ebe ba anataguma:tuta emokatihuia:go tolamitiya:. ⁴³ Ibi ipuwalo eta kamena 12 gogo tetelo hawi ka:ka:la: temetemete uminami, ebete ebenu mani hiliyonomo dogeta dubatamo ba ikalame ba:bo upula:liya:, huiyatiya iba:te ebe kahiduimiya:ha:. ⁴⁴ Ba:bene ba:moe kamenate Ya:sukunu gala hapuni pete ebenu kaliko da:pologiya:, ba:ba tetenomolo ebenu hawi ka:ka:la: temetemete ebegodone ba: dito wibuya:. ⁴⁵ Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Na pote kologini?”

Tawakalubi hiliyonomate iya:tawaha:ma: ba ga:la Pitate ebe na:kiyamiya:, “Hido Iya:tulamedawa, hiliyonomo tawakaluba:te ama: ba anataguma:hita emokatihuia:go pelamita.”

⁴⁶ Ya:suti na:goiya:, “Eta lumagiti na ologini mabu helote na ipuwane duluhuku, na ba:bo iya:tawamo.”

⁴⁷ Ba:bene ba:be kamenate bada komo kododiya: awamina gabo kumiya:ha:, ba:bema: ebete lililago Ya:sukunu nato mabamo pepapamiwatate hiliyonomo tawakalubino holoholo hapulu ebenu komo ba:bo hawakalimiya:. Ebete Ya:suku bada mabuma: ka:pologiya: ba:gala temetemete ba:ba tetenomolo ebegodone da:wibuya:, ebete ba:bi komokomo hiliyonomo Ya:sutamo ba:bo kiyahuya:. ⁴⁸ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Kamena, amia:no hibima: midi komote ama: a:hiduima:ta. Ama: kalakalago na:toa.” ✧

*Ya:suti Ya:ilasikono Bohele Hoene Dadipatiya:
Ma:t 9:23-26; Mak 5:35-43*

⁴⁹ Ya:suti ba:moe tabo ba olamagita Yu watodawa Ya:ilasikono genamane eta tabo adahedawate pete Ya:ilasiko na:pegoemiya:, “Amia:no gudu bohele a:hoe. Iya:tulamedawa gala akagoema:la: ebe kopihiduimima:.”

⁵⁰ Huiyatiya Ya:suti ba:be tabo uliti Ya:ilasitamo na:goiya; “Ama: aka-toletola:la: Ama: Godoko hibima: na:mida; ba:bene amia:no bohelete kohidoma:ne.”

⁵¹ Ba:bene Ya:suti Ya:ilasikono genamamo puluhukuti komo tawakaluba:te genama guamo a:pa:la:hama: ibi na:duhilamiya; huiyatiya Pitako, Yoneko, Ya:imesiko, ba:gala boheleno nabiwi menoko, ba:moi ba:te na:pa:la:huya: eba:go. ⁵² Ba:ba tetelo genama gulu da:pola:nuya: ba:bi tawakalubi hiliyonomate bohele bela:mitiya; ba:bema: Ya:suti ibi na:goelamiya; “La: kihimitala: Gudu bohele kahaa:kaha; ebete u bewatita!” ⁵³ Huiyatiya iba:te iya:tawahuya: gudu:ti hoenomo hoiya; ba:bema: iba:te Ya:suku na:waliya:.

⁵⁴ Ba:bene Ya:suti tote bohele kokotamo nelawete ebe ba ka:mi na:goiya; “Gudu, ama: na:mahiga!” ⁵⁵ Ba:bema: ebena:ka:te ebetamo gala da:kapiya: ba:ba tetenomolo ebete na:kamahiguya; ba:bene Ya:suti ebena:menoko nabiwi na:goelamiya: iba:te ebetamo baa: kikame-homa:. ⁵⁶ Ba:be mabuma: iba:te na:hanohanohutiya: huiyatiya Ya:suti ibi ba kiyalame na:goiya; “La: ba:moe komoma: komo tawakalubi akakiyalama:la:.”

9

Ya:suti 12 Ta:matapi Dubu Doelamiya:

Ma:t 10:5-15; Mak 6:7-13

¹ Ba:ba tetelo Ya:suti ebena:menoko nabiwi na:goelamiya: iba:te ebetamo ka:lamiti iba:tamo helo ba:bo ikalamiya: tawakaluba:godone kuba gobogobo konoelamema: ba:gala hiya:hiya: temetema:gopi konihiduilamema:.

² Ba:bene ebete ibi noelamiya: Godote Ko Gawadalagima: deda:na iba:te ba:be komo tawakaluba:tamo konolamagimima: ba:gala iba:te temetema:gopi konihiduilamema:. ³ Ebete iba:tamo na:goiya; “La:eno tolame tetelo la:le kuku, ba:gala mani miya:teno kuiha, ba:gala baa; ba:gala mani, ba:moi ilina akuwata:la: Ba:gala la: kapiyakapiya ilina pupuliti, komo akuwata:la: ✧ ⁴ Ba:bene la: eta habamo nikuliti kebe genamamo da:nalehawaminama, la: ba:bolo nemedatepate galane ba:be genamane eta hopamo kakatolamema:nemata, iyo, la: eta genamane eta genamamo eba ka:na akanewagela:la: ⁵ Ba:gala kebe habaluba:te la: uwateheno, ba:be haba ba miya:pa la:le natoeno puhulu na:moda:midatepaliya:la: Ba:moe komote ba:bi tawakalubi kiya:tulamema:ne, Godokono tete ba: na:pe ebete ibino komo kopanagiya:midalamema:ne.”

⁶ Ba:bema: Ya:suku ta:matapa:te hiliyonomo habahabamo tolamete Godokono Hido Tabo tawakaluba:tamo ba nolamagimi hiya:hiya: temetema:gopi ba:bo nihiduilamiya:.

Hiliyonomo Tawakaluba:te Ya:sukunu Komoma: Da:ga:lanakui

Ma:t 14:1-2; Mak 6:14-16

⁷ Ba:ba tetelo Ga:lili hopolo Heloditi Ko Gawadalagima: eda:nami. Ba:bene Ya:suti kebe hiliyonomo komo kododilina:ku Heloditi ba:bi komokomo ulihote ukui bilibilima: ba:bo ediya; mabu komopa:te na:ga:luya; “Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate hoe ipuwane a:mahigui!” ✧ ⁸ Ba:bene komopa:te na:ga:luya; “Ya:suku ba: Elayate, Godokono ukui hawakalimidawala, ebete atamo gala

a:kapuluhukui,” huiyatiya komopa:te na:kaga:luya:, “Ao, ebe ba: eta Godokono ukui hawakalimidawala. Aeno iniwala:tamo dopamo da:pikuliya:, ibi ipuwalo etate hoe ipuwane a:mahigui.”

⁹ Ba:bene Heloditi na:goiya:, “Na Yonekono wato itamidamimo, huiyatiya moe dubu potela:ka: nale ebenu ododili komo dulihtonamo?” ba:bema: tete ga:ga:lo ebe ubila Ya:suku kumima: ✧

Ya:suti Hiliyonomo Tawakaluba:tamo Baa: Dikalameholeniya:

Ma:t 14:13-21; Mak 6:30-44; Yon 6:1-14

¹⁰ Ya:suti doelamiya: ba:bi ta:matapi dubate ebetamo gala kapelamete iba:te kebe hiliyonomo komokomo ka:nododiliya: ebe ba:bo pikiyahamiya:, ba:bene ebete komo tawakalubi miya:palete ebe ta:matapinomo uwatete iba:te Betasaida habamo dito tolamiya:.

¹¹ Ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sukunu to komo ulihote ebenu galane na:katolameholiya:, ba:bene ebete ibi kalakalago uwatete Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komo ibi ba:bo iya:tulamiya:, ba:gala atu tetelo ebete ibino temetema:gopi ba:bo kahiduiliamiya:.

¹² Hegelate ba nihitigana Ya:sukunu ¹² ta:matapa:te pelamenate ebe ba:bo pega:lamiya:, “Ama: tawakalubi noelama:, iba:te habahabamo ba:gala tumu genamamo tolameholetе baa: ba:gala laha bahi konulamema:, mabu moe tawakalubiha: bahila.”

¹³ Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Ao, la:le iba:tamo naha ilina nikalamehola:la:.”

Iba:te na:huiyaniya:, “Agodolo paibo baa: ba:gala daha netewa ba:binomate pola:na. Ba:bema: ama: ubila:ka: ale tolamete aeno mana:mo ibino baa: konuwateholamema:?” ¹⁴ Iba:te ba:ma ka:na ga:laniya: mabu 5,000 dubate ba:bolo pola:nuya:.

Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi na:goelameniya:, “La:le tawakalubi hiya:hiya: kapiyuilame ododiliti hakamo ahidima: na:kiyalama:la:, iba:te eta kapiyuimilo 50, eta kapiyuimilo 50, ba:ma ka:na nahidihamena:.”

¹⁵ Ya:suku ta:matapa:te ba:be tabo ulinate ba:ba ka:na ododiniya:, ba:bene tawakalubi hiliyonomate ibino kapiyuimilo hakamo dito gagahidiniya:.

¹⁶ Ba:bene Ya:suti paibo baa: ba:gala daha netewa uwatenate, Hunu Habamo gahimilo Godotamo kalakala tabo goenate ba:bi baa: dahago wakalamiholenate ebe ta:matapa:tamo dito ikalamentiya: iba:te tawakaluba:tamo kikalameholenama:.

¹⁷ Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate baa: da:nahaniya: ibino kape komo ba:bo wiboholameniya:, ba:bene Ya:suku ta:matapa:te da:luhiliniya: ba:bi baa: komokomamo ¹² bagolo betabuilameniya:.

Pitate Ya:sukunu Hibi Komo Da:hawakalimiya:

Ma:t 16:13-19; Mak 8:27-29

¹⁸ Eta hegelalo Ya:suku ha:kiya tataba hopolo Godokoba: tabo ba ga:luta ebenu ta:matapa:te ebetamo ba:bo pikuliya:. Ba:bene ebete ibi nalateda:liya:, “Tawakaluba:te na pokomo ka:ga:lanaka?”

¹⁹ Iba:te na:ga:luya:, “Komopa:te ama: Yoneko beyamo wadulateledawama: ga:lanaka, komopa:te Elayako Godokono ukui hawakalimidawama: ga:lanaka, ba:gala komopa:te ama: Godokono ukui hawakalimipa:te dopamo aeno iniwala:tamo da:pikuliya:, ibi ipuwalo etate hoene na:mahigamo ga:lanaka.” ✧

20 Ba:bene Ya:suti ibi nalateda:liya; “Huiyatiya la:le na pokomo ka:midinionama?”

Pitate ebetamo na:huiyuya; “Ama: ba: Kelisotela, Godokono Oemedawalata!” ✧

21 Ba:bene Ya:suti ibi kiyahalamelo na:goiya; “La:le naeno komoma: komopi akakiyalama:la:!”

Ya:suti Ebene Hoe Komoma: Dopamo Da:goiya:

Ma:t 16:21-28; Mak 8:31-9:1

22 Ba:bene ebete tabo moga:melo na:goiya; “Tawakalubino Naniwi tawakaluba:godone koko temeteme galane kuwatema:ne, Godokono ubila. Iyo, Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu iba:te ebe ubiha:ma: keda:hama:na; ba:bene tawakaluba:te ebe kanaka-pumima:na; huiyatiya netewa-kapiya hegelalo ebete hoene gala kakamahigama:ne.”

✧ 23 Ba:bene ebete ibi hiliyonomatamo na:goiya; “Kebe lumagiti na ta:mahenema: ubi dihatemene, dopamo ebete ebene komo adodote, ba:bene hiliyonomo hegelalo ebete ebene keha pihiga aguti na ba:bo na:ta:mahenenamene. ✧ 24 Ba: hibila, kebe lumagiti ebene ka:ka: natamo damawada:mene ebene ka:ka:te kalatidima:ne, huiyatiya kebe lumagiti ebene ka:ka: na mabuma: datutimini, ebete hibi ka:ka: kolawema:ne. ✧ 25 Ba:bema: lumagiti hopoeno ilina hiliyonomo uwatenomo ba uwate ebene ka:ka: datutimini ebene huiya keka:? Godote lumagigodone ebene ka:ka: da:lawememene, ebegodolo bada hido komote na:kitanamene? 26 Ba:bema: numa:la; kebe lumagiti natamo ba:gala naeno tabamo da:hilopomene, na Tawakalubino Naniwiti ba:atumu ebetamo kohilopoma:nemo, iyo, nale naeno alago da:pemo, ba:ba tetelo Nabiwi Godoko ba:gala ebene hido-talona nopopi ibino helonomo alago pete ebe kopehilopuimima:nemo. ✧ 27 Na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:ma tetelo demedehona komo iba:te Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be ko komo dopamo umiti galane ba:bo koha:lahama:na:.”

Godokono Helonomo Alote Ya:sukunu Ape Da:la:minuya:

Ma:t 17:1-8; Mak 9:2-8

28 Eta kapiya wuiki da:wibuya: ba:ba tetelo Ya:suti Pitako, Ya:imesiko, ba:gala Yoneko uwatete eta haka hunamo magataliya; ebete ba:bolo Godokoba: tabo konega:lama:. 29 Ba:bene ebe ha:kiya Godokoba: tabo ba ga:luta, ebene holoholo hiya:ma: ba:bo ediya: ba:gala ebene pupulino ilinate keyakeyahibinomoma: ba eda:hame ba:bo a:laminahalemiya:. 30 Ba:ba tetenomolo dubu netewa Elayako ba:gala Moseseko, iba:te uluhukuti Ya:sukuba: tabo bega:lutiya:. 31 Iyo, ibi netewapa:te Godokono Hunu Haboeno alago puluhukuti eba:go tabo ba:ma ka:na ga:lutiya; Ya:suti Godokono nopo tawakaluba:tamo kohawakalimima: ebete Yelusalema ko habalo kohoema:ne. ✧ 32 Pitako ba:gala ebene mabulubi netewa iba:te u ba lahuta ba:moe hanohano komo ba:bo uluhukuya; ba:bene iba:te ibino baidi a:la:minahalete Ya:sukunu alo ba:gala dubu netewa eba:go da:la:mota:nuya: ba:bo ulamiya:. ✧ 33 Ba:bene dubu netewapa:te Ya:sugodone ba tuta, Pitate ebe

✧ 9:20: Yon 6:68-69 ✧ 9:22: Luk 9:44; 18:32-33 ✧ 9:23: Ma:t 10:38; Luk 14:27 ✧ 9:24: Ma:t 10:39; Luk 17:33; Yon 12:25 ✧ 9:26: Ma:t 10:33; Luk 12:9 ✧ 9:31: Luk 9:22 ✧ 9:32: 2Pit 1:16-18

na:goemiya; “Hido Iya:tulamedawa, a ba:malo da:pola:nama; kalakala konomola. Wadiyala, a mimiya netewa-kapiya ketemotema:nema; eta amia:nola, eta Moselekonola, eta Elayakonola.” Pitate ukuhihino ba:moe tabo ba:bema: goiya:.

³⁴ Pitate tabo ba olamagita hawaiti pete ibi dito patulateluya; ba:bema: iba:te na:toletolehutiya:. ³⁵ Ba:bene hawai ipuwane tabote ba:ma ka:na puluhukuya; “Ba:moe ba: naeno Gudula, nale ebe dopamo a:ka:miya:mo! La: ebena tabo nulia:la:!” ✧ ³⁶ Ba:be tabote da:wibuya: iba:te Ya:suku kapiya bumiya; ba:bene tete ga:ga:dopolo ba:bi ta:matapa:te kebe komo kumiya: iba:te komo tawakalubi kakiyalamiya:ha:.

Ya:suti Kuba Gobogobagoeno Kuhi Da:hiduimiya:
Ma:t 17:14-21; Mak 9:14-27

³⁷ Ba:be eta hegelalo iba:te haka hununi da:pepalaguya: tawakalubi hiliyonomate pelamete Ya:sukuba: dito paluguya:. ³⁸ Ba:bene ibi ipuwalo kapiya dubuti ibulunomo ba:bo goepatiya; “Iya:tulamedawa, naeno guduino komoma: ama: betoemehomata mabu ebe ba: naeno kapiya gudunomola! ³⁹ Kuba gobogobote gaa:tepahago ebe danagalamihonako, guduti hakamo da:ganako ebena apete kodakodanomoma: eda:menako ba:bene ebena tabone paguti pikuliminako, ba:gala ebe anagalimiho tetelo kuba gobogobote naeno gudu tiyolo a:kamiya:pale! ⁴⁰ Ba:bema: nale ama: ta:matapi a:toelamehola:kamo iba:te kuba gobogobo koemema; huiyatiya iba:godolo helo puliyala.”

⁴¹ Ya:suti huiyatiya ibi hiliyonomatamo na:goiya; “A:iye, la: hibima: midiha: kuba tawakalubilata! La: natamo menemene bikanamena-mata, ba:bema: na ubihinola la:go tete ga:ga:lo emedena!” Ba:bene ebete dubutamo na:goiya; “Amia:no gudu mamona:na:magaha:.”

⁴² Ba:ba tetelo kuhiti ba penape kuba gobogobote ebe anagalimiti hakamo dito a:da:nuya; ba:bene kuhiti kubanomamo ba:bo ewagelehuya: Ba:bene Ya:suti kuba gobogobo da:kiyahamiya; ba:ba tetelo kuhiti hidote Ya:suti ebe ebena nabiwitamo dito ikamiya; ⁴³ ba:bema: ba:be komo dumiya: ba:bi tawakalubi hiliyonomate Godokono ko helo komoma: na:hanohanohutiya:.

Ya:suti Ebena Hoe Komoma: Gala Da:kagoiya:
Ma:t 17:22-23; Mak 9:30-32

Ba:bema: tawakaluba:te Ya:sukunu hiliyonomo ododili komokomoma: ba hanohanohuta, ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya; ⁴⁴ “Nale ba:ma tetelo la:tamo dolamagimo, ba:be tabo hidamo uliti akadodala! Godote Tawakalubino Naniwi kuba tawakalubino kokotamo kihatema:ne.” ✧ ⁴⁵ Ba:ba tetelo iba:te ba:be taboeno ipuwa hidamo kemalagidoluya:ha: mabu awamina ipuwalo itanami, huiyatiya iba:te iya:tawaha:ma: ba eda:ha ba:moe taboeno ipuwa komoma: Ya:suku kiyamema: na:toletolehutiya:.

Kodawama: Pote Na:keda:mene
Ma:t 18:1-5; Mak 9:33-37

⁴⁶ Ba:bene ta:matapa:te ibi ipuwalo pote koma: eda:ma: olowabeletehutiya:.

komo iya:tawuya; ba:bema: ebete gudu lawete ebe tama:mo ba adipi⁴⁸ iba:tamo na:goyia; “Kebe lumagiti naeno mahilamo ba:mako gudu deha:poto kalakalago dowlubina ebete na bowalubinina, ba:gala kebe lumagiti na dowlubinina, ebete na kapiya kowalubininha; ebete na Oenamedawa Godoko atumu na:kowalubina. Ba:bema: la: ipuwalo pote deha:potodawanomoma: deda:mene ba:be dawate konomoma: keda:ma:ne.” ✨

*La:go Alaholoha:dawa Ebete La: Owalubilidawama: Eda:na
Mak 9:38-40*

⁴⁹ Ba:bene Yonete na:goyia; “Hido Iya:tulamedawa, ale eta dubu umima: ebete amia:no mahilamo kuba gobogobo doelamiti, huiyatiya ale ebe a:kiyahamima: ba:be komo kekelamema: mabu ebe aeno kapiyuimi lumagiha:.”

⁵⁰ Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goyia; “La:le ebe akaduhima:la; mabu kebe lumagiti la:go alaholohodawama: deda:na, ebete ba: la: bowalubilinata.” ✨

Samaliya Hoponapa:te Ya:suku Ubiha:ma: Deda:huya:

⁵¹ Ba:bene Ya:suti Godokono Hunu Habamo nodolo tete da:tataliya; ebete ba:be komo iya:tawate ebenu ukui konomamo ba:bo ihatiya: Yelusalema ko habamo kotoma:.⁵² Ba:bene gabo tetelo ebete Samaliya hopoeneta eta habamo nopo atapi dopamo oelamiya; iba:te ba:bolo ebenu wata bahi ba:gala baa: konihiduilamema:.⁵³ Huiyatiya ba:be habanapa:te iya:tawahuya: Ya:suti Yelusalemamo tolame gabodo da:tutiya; ba:bema: iba:te ebetamo ubiha: tabo bega:luya:.*⁵⁴ Ba:bene Ya:imesiko ba:gala Yoneko, iba:te ba:moe komo umiti na:ga:luya; “Kodawa, wadiyala:ka: a Godoko kiyame ebete Hunu Habane koe poemete ibi kokubahilamema:?” ✨

⁵⁵ Huiyatiya Ya:suti ibi netewapa:tamo ohobigate ibi konomamo ba kiyahalame iba:tamo na:goyia; “Mabu keka: la:le na kuba ukuia:mo da:kiyanamema? Mabu la:eno tepo ipuwoeno ukui ba:gala naeno tepo ipuwoeno ukui hiya:hiya: ba:pola:na!⁵⁶ Na Tawakalubino Naniwiti tawakalubi kubahilamema: kapiya:ha; huiyatiya nale ibino ka:ka: mula:lelamema: piya:mo.”† Ebete ba:be tabo goete, iba:te eta habamo lahama: ba: dito tolamiya:

Ukui Netewago Ya:suku Ta:mata Modoboha:

Ma:t 8:19-22

⁵⁷ Iba:te ba tolamita eta dubuti Ya:sutamo na:goyia; “Ama: keba hapuamo da:tomena; nale ama: ba:bamo kota:matama:nemata.”

✨ **9:48:** Ma:t 10:40 ✨ **9:50:** Ma:t 12:30; Luk 11:23 * **9:53:** Buka ka:lamihloedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa. Yu tawakalubi ba:gala Samaliya hopo tawakalubino komo ba:ma ka:nala, iba:te gelebadilo kemedenamihia: Ba:moi kapiyuimi netewoeno iniwoeno mabu kapiyala, ebe ba: A:ibalahamatela, ba:bema: dopamo tetelo iba:te kapiya tawakalubima: eda:hanama: Galane tetelo kapela tawakaluba:te iba:go ba emede, Samaliya hoponapa:te ibino bohelemele ba:bi kapela tawakaluba:tamo ba:bo ikalameholiya; huiyatiya Yu tawakaluba:te eba ka:na kewageliya:ha: Ba:be mabuma: Yu tawakaluba:te Samaliya hoponapi kubapima: ka:laminakuya; Samaliyanapa:te atumu Yu tawakaluba:tamo ubiha: komo bekahawakalim-inakuya: Ba:ma ka:na Ya:suku tetelo ba:moi kapiyuimi netewagodolo kalakala komote kitanamiha; iba:te dito maubatihuinama: ✨ **9:54:** 2Gaw 1:9-16 † **9:56:** Luk 9:55b-56a komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebenu buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:

⁵⁸ Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Hiya, ama: dopamo ba:moe eta komo hidamo nemalagidola. Tumu gahagahoeno laha bahi haka gugu ba:pola:lama:na ba:gala holaholate ibino genama etemotehonaka, huiyatiya na Tawakalubino Naniwi, naeno wata bahi puliyala.”

⁵⁹ Ba:bene Ya:suti eta dubutamo na:goiya:, “Ama: na na:ta:mahena:.” Ebete huiyatiya Ya:sutamo na:goiya:, “Kodawa, wadiyala na dopamo tote, naeno kadele nabiwiti da:hoemene, nale ebe bobamo nihatete na galane ama: kota:mahema:nemata.”

⁶⁰ Ya:suti ebetamo na:huiyuya:, “Wadiyala, ha:laha tawakaluba:te ibi ha:kuya ibino ha:lahapi bobamo na:miya:ta:mena:, huiyatiya ama: tote Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komoeno tabo tawakaluba:tamo na:nolamaginakuya:.”

⁶¹ Ba:bene eta dubuti na:goiya:, “Kodawa, na ubila ama: ta:mahe, huiyatiya wadiyala na dopamo tote naeno genamanapa:tamo yawo tabo konegoema:nemo.” ✧

⁶² Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Kebe lumagiti haka aligilino ilinamo pali oko ba tupuimi, haboeno komokomo emalagidolete okone gala da:kohobigamene, ba:bako lumagiti Ko Gawadalagi Godokono oko owatima: a:kamodobamene.”

10

Ya:suti 72 Ta:matapi Godokono Tabo Olamagimima: Doelamiya:

¹ Ba:moe tabo da:wibuya: ba:ba tetelo Kodawa Ya:suti komo 72 ta:matapi uwatete etapi netewa, etapi netewa, ba:ma ka:na dopamo oelamiya:, ebete da:tomene ba:bi hiliyonomo habahabamo. ✧ ² Ebete iba:tamo na:goiya:, “Godokono pali ipuwalo kona hiliyonomo ba:a:kodakodahui, huiyatiya wakalami okopi hiliyoha:, ba:bema: la: pali namutudawatamo toetoe tabo na:ga:lala:, ebete komo okopi pali ipuwamo kopoelamema:ne hidohido kona nahoeno kopewakalami-holema:. ✧ ³ Ba:bema: la: na:tolama:la:! La: sipi-goegoe hegehege keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, nale la: helohelo gahagahoeno kapiyuimi ipuwamo oelamemata. ✧ ⁴ La: mani miya:teno kuiha akuwata:la:, ba:gala la: baa: miya:teno hika ba:gala nato ilina akuwata:la:. Ba:gala la: gabo tetelo eta lumaga:go da:nalugama eba:go tabo ba nega:la la:eno oko tete akanikubahima:la:. ✧

⁵ “Ba:bene la: kebe genamamo da:nalehawaminama, wadiyala la: ba:be genamanapa:tamo nolata tabo na:nega:luya:la: ba:ma ka:na, ‘Godokono kalakalate la:eno genamalo nitanamene.’ ⁶ Ba:bema: Godokono gelebadi lumagiti ba:bolo demedena, Godokono kalakalate ebegodolo hibilo kitanama:ne, huiyatiya ba:bako lumagiti ba:be genamalo lutaheno, la: nolata tabo da:ga:lama ba:be taboeno hibi komote ba:bolo a:kitanamene. ⁷ La: ba:be genama kapiyalo na:nemediya:la:, ba:bene iba:te la:tamo dikalameholemena: ba:bi baa: nahate ibino beya atumu na:kanihuya:la:, mabu la: okopa:te ba:bako huiya lawe wadiyala, ba:gala eta habamo tolame tete uluhukuhino la: eta genamane eta genamamo eba ka:na akanewagela:la:. ✧ ⁸ Iyo, la:le eta habamo tolamete iba:te la: kalakalago duwatemena:, ba:ba tetelo iba:te kebe naha ilina la:tamo dikalamemena: kalakalago na:nahuya:la:. ✧ ⁹ Ba:gala

✧ **9:61:** 1Gaw 19:20 ✧ **10:1:** Mak 6:7 ✧ **10:2:** Ma:t 9:37-38; Yon 4:35 ✧ **10:3:** Ma:t 10:16 ✧ **10:4:** Ma:t 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 ✧ **10:7:** 1Kol 9:6-14; 1Tim 5:18 ✧ **10:8:** 1Kol 10:27

ba:be habalo demedena la: ba:bi temetema:gopi hiduilamete habalubi hiliyonomatamo na:ga:luya:la: ba:ma ka:na, 'Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komote la:tamo ba: a:tatali.' ¹⁰ Huiyatiya la: eta habamo nikuliti iba:te la: kalakalago uwateheno, la: ba:be haba tulinomolo ba la:mota:hana ibi hiliyonomatamo ba:ma ka:na na:ga:luya:la:, ¹¹ 'La:eno haboeno haka puhulu aeno natone na:moda:midatepalema:, mabu ba:moe komote la: biya:tulamitata Godokono tete ba: na:pe ebete la:eno komo kopanagilamelelamema:. Ba:bema: ba:moe ko komo akadodala:, Godokono Ko Gawadalagi tetete la:tamo ba: a:tatali!' " ✧

¹² Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya:, "Na la:tamo hibi tabo begoemo, Godote tawakalubino komo danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo ebete ba:moi habaluba:tamo kuba huiya konomamo kikalame:ne. Ba:ba tetelo ebete Sodomo habaluba:tamo kuba huiya ba ikalame malemale nanekela:mo kohawakalimima:ne, huiyatiya hibila, ebete malemale a:kihata:mene ba:moi kuba tawakaluba:tamo!" ✧

Hibima: Midiha: Habalubino Komo

Ma:t 11:20-24

¹³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, "Kolasini haba, ama: kuba huiya konomo kolawema:na:ta! Betasaida haba, ama: ba: atumu! Mabu nale la:godolo hanohano komo dododilimo, la: ba:ba tetelo la:eno kubane kohobila:ha:. Huiyatiya nale ba:bakobako oko Taya habalo ba:gala Saidono habalo dopamo nododiliya:tale, ba:bi Yuha: tawakaluba:te ibino kubakuba ukui hiya:ma: ba:midiliya:na:. Iyo, iba:te ibino kuba ododili mabuma: tepo temetemema: eda:hate ba:be temeteme komo kohawakalimima: iba:te kubakuba kaliko pupuliti hoeno puhulamo dito ba:gagahidiya:na:. ¹⁴ Ba:bema: Godote tawakalubino komo danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo ebete Taya habanapa:tamo ba:gala Saidono habanapa:tamo kuba huiya ba ikalame malemale nanekela:mo kohawakalimima:ne, huiyatiya hibila, Kolasini haba ba:gala Betasaida haba, ebete la:tamo malemale a:kihata:mene! ¹⁵ Ba:gala Kapenyama haba, amia:no komo ba:ma ka:nala. Ama: ubila ama: ha:kiya ama: Godokono Hunu Habamo kadipatema:, huiyatiya Godote ama: Koe Habamo ka:da:nama:na:ta!"

¹⁶ Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo ebe ta:matapa:tamo na:goiya:, "Kebe lumagiti la:eno tabo dulimini ebete ba:be komo ipuwalo naeno tabo kulima:ne, huiyatiya kebe lumagiti la: ubiha:ma: deda:mene ebete ba:be komo ipuwalo na ubiha:ma: keda:ma:ne, ba:gala kebe lumagiti na ubiha:ma: deda:mene ebete na kapiya ubiha:ma: a:keda:mene, ebete na Oenamedawa atumu ubiha:ma: kakeda:ma:ne." ✧

Ya:sukunu 72 Dubate Ebetamo Da:kawilaliya:

¹⁷ Ba:bene Ya:suti doelamiya: ba:bi 72 dubate tolamete hiya:hiya: habahabalo oko nowatiti, iba:te da:kawilaliya: ko kalakalanomago ebetamo na:pega:luya:, "Kodawa, ale kuba gobogobo amia:no mahilamo da:nikiyahalamima: iba:te aeno tabamo papamila:halete tawakaluba:godone ikuliya:!"

¹⁸ Ya:suti iba:tamo ba huiya na:goiya:, "Hibila, Godote Saitanako heloha:ma: miditi Hunu Habane da:pa:da:nui nale umimo, iyo, hegelate keba ka:na ka:la:wa:hiyanako ebete hopamo tiyonomo ba:ba ka:na

✧ **10:11:** Oel 13:51; 18:6 ✧ **10:12:** Tup Mabu 18:16–19:29; Ma:t 10:15; 11:24 ✧ **10:16:** Ma:t 10:40; Luk 9:48; Yon 5:23

pegui. ☆ 19 La: hidamo nulia:la! Na helo la:tamo ikalamimata la:le kalu ba:gala iwawa la:eno natamo komikimoelenakoma; ba:be helote la:eno alaholodawa Saitanakono helo na:gogolona, ba:bema: eta ilinate la: a:kakubahilama:mena:ta. ☆ 20 Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Kuba gobogobate la:eno tabamo da:papamila:halenaka ba:be mabuma: akakalakahala; huiyatiya Godote la:eno mahilo ebenu Hunu Haboenu Bukamo da:miya:telamiya:la la: ba:be mabuma: na:kalakahala:.” ☆

Ya:suti Godotamo Kalakala Tabo Dadipatiya:

Ma:t 11:25-27; 13:16-17

21 Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote Ya:sukunu tepo ipuwalo da:tabuya: ebete Godotamo kalakalago na:goiya; “Nabiwi, ama: ba:moe hopo konomo ba:gala Hunu Haba Namutudawama: eda:nata! Na ama:tamo kalakala tabo begoemo, mabu ama: ba:moe hopoeno koko iya:tawahapi dubatamo amia:no mulu ukui ba awaminale iya:tawaha: tawakaluba:tamo hawakaliamia:ta. Nabiwi, ba: hibila, ba:moe komote amia:no ubilo puluhukui.”

22 Ba:bene Ya:suti tawakaluba:tamo na:goiya; “Naeno Nabiwi Godote hiliyonomo komokomo naeno kokotamo a:miya:tiya: nale kulame-nama; ba:bema: ebete ha:kiya iya:tawala na ebenu Guduino komo, eta lumagiti iya:tawaha: Ba:gala Nabiwino komo atumu, eta lumagiti iya:tawaha: huiyatiya na ebenu Guduti ha:kiya iya:tawala, ba:gala nale puya:tamo hawakalimima: ubi dihatemo, ibinomate atumu Nabiwino komo kakiya:tawahama:na:.” ☆

23 Ba:bene Ya:suti ebenu ta:matapa:tamo pohobigate tabo diya ba:bo goelamiya; “Godokono kalakala konomo la:godolo bitana, mabu la: la:eno baida:mo ebenu komokomo hidamo nulamenamata! 24 Ba:bema: nale la: begoelamemata, dopamo tetelo Godokono ukui hawakalimipi ba:gala koko gawadubu iba:te ubi konomo bihatenama: la:le dulame-nama ba:bi koko komo ulamema; huiyatiya iba:te kamodobuya:ha; ba:gala ibi ubila la:le dulihonama ba:bi komo kulihoma; huiyatiya iba:te kamodobuya:ha:.”

Samaliya Hoponapi Dubuino Malemale Komoenu Uwi

25 Ba:bene eta Godokono Tutumu iya:tulamedawate ubila Ya:sukunu mulu komo kopumima; da: hibila: o da: hibiha; ba:bema: ebete pete ebetamo na:pegoyia; “Iya:tulamedawa, na bada komo ododiti wiboha: ka:ka: ebo na:ka:lawemo?” ☆

26 Ya:suti tabo ba huiya na:goiya; “Godote Bukamo ebenu Tutumu Tabo da:miya:tiya; ba:bi komate a keba ka:na kiya:tua:mena? Ba:bi komokomoenu ipuwa keba ka:nala:ka:?”

27 Ba:be dubuti na:huiyuya; “Godokono Bukate ba:ma ka:na goena, ‘Ama: amia:no Kodawa Godoko malemalelo nemalagidolona, amia:no tepo ipuwanomamo ba:gala amia:no gobogoboenu heloamo, amia:no helo konomamo ba:gala amia:no ukui konomamo,’ ba:gala eta tutumu tabo ma kumu bitana, ‘Ama: ha:kiya ama: demalagidolona, wadiyala ama:le ba:ba ka:na ama: tamelo demedena ba:be lumagi malemalelo nemalagidolona.’” ☆

☆ 10:18: Yon 12:31; Haw 12:8-9 ☆ 10:19: Ohale 91:13; Mak 16:18 ☆ 10:20: Pil 4:3; Haw 3:5 ☆ 10:22: Yon 3:35; 10:15 ☆ 10:25: Ma:t 22:35-40; Luk 18:18 ☆ 10:27: Tutumu 6:5; Hawi 19:18

28 Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ama: hibi tabo begaa:ta. Ama: ba:moe komo ododiti ba:bo ba:ka:ka:namena:ta.”

29 Ba:be dubuti Ya:sukunu taboma: hilopote huiyatiya ebenu hilopo ugumuilo ba:ma ka:na goiya; “Na tamelo demedena, ba:be lumagi potela:ka? Na poko na:kowalubinamo?”

30 Ya:suti ebenu tabo ba huiya na:goiya; “Eta dubuti Yelusalema ko habane Yeliko habamo ba nihitiguta pilo dubate ebe lawete ebenu pupulino ilina pipikulamelemete ebe ba:bo anagalimihuya. Ba:bene ebenu helote da:wibui iba:te ebe ba:bamo miya:patepate ba: dito to-lamiya. 31 Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehodawate ba:be gabodo ba pita ebe pumiti tamedo dito negogolatepui. 32 Ba:bene Libai gudawate* kapete ba: atumu kapewageli. Dubuti da:kapitanui ebete ba:bamo puluhukuti ebe ba:bo pumi, huiyatiya ebete owalubi ebetamo kaphateha; ba: dito kanegogolatepui.

33 “Ba:bene ba:be gabodo da:piti, eta dubu ebe Yu lumagiha; ebe Samaliya hoponapi dubula,† ebete ba:bamo puluhukuti ba:be dubu da:pumi ebenu tepo ipuwalo malemale konomo bipihati. 34 Ebete ebetamo pete olibi kikipoeno ihi ba:gala hido mulamula ebenu bugumamo abutilamelemete kaliko hapuamo dito matuhulameholemi. Ba:bene ebete ba:be dubu ebenu donoki-goe hunamo adipiti eta habamo ba:bo magatui, ba:be habalo kapela tawakaluba:te da:lahanaka ebete ba:be genamalo ba:be dubu hidonomamo nowalubi. 35 Eta hegelalo Samaliya hoponapi dubuti netewa mani genama namutudawatamo ba ikame na:goi, ‘Ama: ba:moe dubu hidonomamo nowalubinatiya. Ba:moi maniti modoboheno, nale gala da:kapemo ama:tamo gala kakape-huiyama:nemo.’”

36 Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo Godokono Tutumu iya:tulamedawatamo na:goiya; “Amia:no ukui kebanala:ka? Pilo dubate danagalimihui ba:be dubutamo netewa-kapiyate da:pelami, ibi ipuwalo pote ebe owalubidawama: ka:pedi? Ba:gala ebe tamelo demedena ba:bako lumagimo pote ka:pedi ebetamo malemale kohawakalimima:?”

37 Ba:bene Godokono Tutumu iya:tulamedawate tabo ba huiya na:goiya; “Ba: Yuha: lumagi kapiyate ebe koamo pemalemaleti.”

Ba:bene Ya:suti na:goiya; “Amia:no tabo ba: hibila. Wadiyala, ama: tote tawakaluba:tamo malemale ba:ma ka:na na:nehawakaliminakuya.”

Ya:suti Matako Ba:gala Ma:liko Ibino Genamamo Baa: Nama: Da:nodoluya:

38 Ya:suti ebenu ta:matapa:go Yelusalema gabodo ba tolamita iba:te eta habamo da:nikuliya; ba:ba tetelo eta kamena ebenu mahilo Matatela ebete Ya:suku kalakalago na:goemiya: ebete ebenu genamalo

* **10:32:** Buka ka:lamiholelawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Yu tawakalubi ipuwalo 12 gu na:pola:nama; ba:moe Libai gu ba: etala. Ba:be gu kapiyate Godokono oko bowatihonama: komo Yu tawakaluba:tamo. Ba:ma ka:na Yelusalemalo da:la:nami ba:be Godoko Adikumino Hiya: Genamalo Libai gu dubate oko ha:kiya owatihonama; ba:bene hiya:hiya: habahabalo atumu komo iba:te Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo ohale alapi-hopima: eda:hanama; ba:gala komopa:te Godokono Tutumu iya:tulamepima: eda:hanama; ba:gala komopa:te tabo anagiya:midapima: eda:hanama. † **10:33:** Buka ka:lamiholelawa, ama: Samaliya hoponapi ba:gala Yu tawakalubino maubatihui komo iya:tawama: ubi dihate-mena; wadiyala ama: Luk 9:51-56 komoeno owalubi tabo numiya:

baa: kopenama:. ³⁹ Matakono ekawino mahilo Ma:lilita, ba:bene Ya:suti genamamo da:nodoluya: Ma:liti ebena nato mabamo pemedete Kodawa Ya:sukunu iya:tumi komo hidonomamo ulihutiya:. ✱ ⁴⁰ Huiyatiya Matate ha:kiya baa: hiduimi komo ba ododita ebe ubiha:ma: eda:te Ya:suku ba:bo pegoemiya:, “Kodawa, ama: na:kumiuta naeno ekawiti na kowalubinitaha:? Hiliyonomo komo na ha:kiya ododilitamo, ba:bema: wadiyala ama: ebe na:kiyama:, ebete pete na na:powalubinina!”

⁴¹ Kodawa Ya:suti ebena tabo ba huiya na:goiya:, “Mata, Mata! Ama: hiliyonomo hegehege komo ododilima: ukui bilibilinomoma: editata. ⁴² Huiyatiya kapiya komote konomoma: deda:na, Ma:liti ba:be hido komo umiti ba: a:lawe, tawakaluba:te galane ebegodone a:kalawa:mena:.” ✱

11

*Ya:suti Godotamo Toetoe Tabo Ga:la Komo Ebe Ta:matapi
Diya:tulamiya:*

Ma:t 6:9-13; 7:7-11

¹ Eta hegelalo Ya:suti tataba hopolo Godokoba: tabo bega:lutiya:. Ba:be komote da:wibuya: ebe ta:matapi ipuwalo etate ebe na:goemiya:, “Kodawa, Yonete ebe ta:matapi iya:tulami iba:te Godotamo keba ka:na da:toetoehonakomena:, ba:bema: wadiyala ama: a ba:be atu komo na:kiya:tua:ma:.”

² Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: Godotamo toetoe tabo ba:ma ka:na na:ga:lanakuya:la:,

‘Aeno Nabiwi, wadiyala amia:no talona mahilo
tawakaluba:te nadipata:mena:,

ba:gala wadiyala ama:le Ko Gawadalagima: deda:na
ba:be komote na:hawakalamene.

³ Ba:gala wadiyala ama: ba:moe hegeloeni baa: atamo modobolo
nikaa:ma:.

⁴ Ba:gala komopa:te atamo kuba dododilina,
ale ba:bi kuba egebolelamete kadodoholelamema:nema:,

ba:bema: wadiyala ama: atumu
aeno kuba egebolela:mete nadodoholea:ma:.

Ba:gala Saitanakono kuba gabamo emogabuimi ipuwalo
ama:le huiyatiya a ba owalubi
amia:no hido gabodo na:magatoenakuya:.”

⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Diyala, la: ipuwalo eta lumagiti iwa tetenomolo ebena hopodalagimo tote ba:ma ka:na da: ne-goemene, ‘Naeno hopodalagi, wadiyala:ka: ama: na nowalubina:? Baa: netewa-kapiya natamo nikanama:, ⁶ mabu naeno lumagiti muhulu hopone gala a:kawila, huiyatiya nagodolo baa: puliyanomola nale ebetamo ikamema:!’

⁷ “Huiyatiya genama gulu da:luta, ebete tabo ba:ma ka:na ko-goema:ne, ‘Ao, ama: temeteme natamo akikanama:la:. Na gigiho a:kodakoduiminakamo, ba:gala na atumu guguda:go ba: na:watanamo, ba:bema: hidoha: nale mahigate baa: ama:tamo ikame.’

8 “Huiyatiya ama:le amia:no hopodalagi toemeho komo ekelameheno, ama:tamo bada komote na:ka:puluhukumini? Iyo, ebete mahigate amia:no modoboha: komokomo komodobuilamema:ne, huiyatiya ebete ama:tamo baa: ba ikame ama: ebenu hopodalagima: a:kagaa:mene, mabu ebegodolo kalakala puliyala. Ba:bema: mabu keka: ebete ama:tamo owalubi dihatemene? Mabu ama: toetoedawagodolo hilopote kitanaha:, ebete ama: ba:be mabu kapiyama: kowalubima:na:ta.”

9 Ba:bene ba:be taboeno ipuwa ba hawakalimi Ya:suti na:goiya:, “Nale la:tamo goemo, la: Godoko na:toemehala:, ebete la:tamo kikalamema:na:ta. Iyo, la: ebenu hido komo nohowada:la:, la:le kumima:nemata, ba:gala la: gigiho nanakama:la:, ebete la:tamo ka:hiya:midama:ne. 10 Numa:la:, puya:te Godoko da:toemehonaka iba:te ebegodone kolawema:na:, ba:gala puya:te ebenu hido komo dohowadinaka iba:te kumima:na:, ba:gala puya:te gigiho danakaminaka ebete iba:tamo ka:hiya:midama:ne. 11 La: ipuwalo kebe dubu ebenu guduti ebe dahama: da:toemehomene, huiyatiya ebetamo bu kalu ba:kikamemene? 12 Ba:gala ba:be guduti ama: kakaba kikipoma: da:toemehomena:, ama: huiyatiya ebetamo iwawa ba:kikameomena:? 13 Numa:la:, la: hidohido tawakalubiha: huiyatiya la: iya:tawahala la:eno guguda:tamo hidohido baa: ikalamema:, ba:bema: la:eno Hunu Haboeno Nabiwiti atumu iya:tawanomola ebenu Hido-talona Gobogobo tawakaluba:tamo ikalamema:, puya:te ebe da:toemehonaka iba:tamo kikalamema:ne.”

Ya:suku Ba:gala Biyelesibuluku* Ibino Komo

Ma:t 12:22-30; Mak 3:20-27

14 Ba:ba tetelo tabo olamagiha: kuba gobogobagoeno dubuti ba:bolo na:lutiya:, ba:bene Ya:suti ebegodone kuba gobogobo doemiya: ebete tabo olamagi ba:bo tupuimiya:. Ba:bema: komo tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu komoma: ba hanohanohuta, 15 huiyatiya komopa:te na:ga:lutiya:, “Biyelesibulukunu helote ebegodolo bitana. Ebete kubakuba gobogoboeno Kodawoeno heloamo oelamenako, Godokono heloamoha:!”

☆ 16 Ba:ba tetelo komopa:te ubi bihatiya: Ya:suku kuba gabamo emogabuimima:, ba:bema: iba:te ebe na:ga:lamiya:, “Ama:godolo Godokono helo hibilo ditana, eta hanohano komo nododa: ba:be komo atamo kohawakalimima:.” ☆

17 Ba:bema: Ya:suti ibino kuba ukui iya:tawate iba:tamo na:goiya:, “Numa:la:, haba kapiya tawakaluba:te tetedo dadikanalemene: ba:be habate kokubama:ne, ba:gala genama kapiya tawakaluba:te tetedo dadikanalemene: ibino genamate hopamo kokagama:ne. 18 Ba:bema: Saitanakono ukui ba:ma ka:nala, ebete ebenu kubakuba gobogobo tawakaluba:godone a:koelama:mene, mabu ebete ba:ba ka:na dewagelemene ebenu oko owati helote kowiboma:ne. La:le naeno komoma: na:ga:lamata, ‘Ebete kubakuba gobogobo Biyelesibulukunu heloamo oelamenako.’ 19 Ba:be tabo da:ga:lama hibila:ka? Ao, hibiha: La:eno kapiyuimipa:te kubakuba gobogobo doelamenaka, ba:be helo iba:tamo pote kikalamenako? Ba: Godotela, Saitanateha:!”

* **11:13:** Biyelesibuluku ba: Saitanakono eta nopodawala, ebete Yu tawakalubino hopolo Saitanakono hopodawama: eda:nami, atumu Tabo tawakalubino hopolo Galega:ko bemedena.

☆ **11:15:** Ma:t 9:34; 10:25 ☆ **11:16:** Ma:t 12:38

Ba:bema: ba:bi la:eno kapiyuimipino hido ododi komote la:eno kuba ukui behawakalimina. ²⁰ Ba:moe komo ba: hibila, nale kubakuba gobogobo Godokono heloamo tawakaluba:godone oelamenakomo, ba:bema: wadiyala la: ba:moe komone kiya:tawahama:nemata, Godokono Ko Gawadalagi tetete la:tamo ba: a:pe.

²¹ “Numa:la:, Saitanako ba: eta helo dubu keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, ba:gala ebete pilolo duwatiya: ba:bi tawakalubi ba: ebene genamoeno ilinala. Ba:bema: keba tetelo helo dubuti ebene alaholohoeno ilina uwatete ebe ha:kiya ebene genama hidamo da:lawamenamene, genamoeno ilinate hidamo kopola:nama:na:.” ²² Huiyatiya eta dubu ebene helote dopo dubuino helo da:gogolona, ba:be dubuti pete alaholo komo ba pododi dopo dubu kopanagalimihoma:ne. Ba:bene ebete ba:be dubuino alaholoho ilina ba:gala genamoeno ilina uwatemete ebene mabuluba:tamo konalabahalamema:ne. ✧

²³ “Ba: hibila, kebe lumagiti na owalubinihino ebete naeno alaholodawama: eda:na, ba:ma ka:na ebete tawakalubi kapiya baha:mo magahelama: nago oko owatihino huiyatiya ibi hiya:hiya: oelamenako.” ✧

Kuba Gobogobote Lumagitamo Gala Da:kapemene Ba:be Komo

Ma:t 12:43-45

²⁴ Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Kuba gobogobote eta lumagigodone duluhukumini, ba:ba tetelo ebete gagale hopamo tote eta emede bahi kohowadinatoma:ne. Huiyatiya ebete hido emede bahi numihino ebe ha:kiya ebetamo kogoema:ne, ‘Nale da:miya:puimo ba:be atu emede baha:mo gala kakatoma:nemo.’” ²⁵ Ebete gala kapete ba:be emede genama hidamo moda:midala ba:gala ilina hidamo miya:tela, ebete ba:be genama ba:ba ka:na da:kapumimini, ²⁶ ba:bene ebete gala katote komo sa:ba:ni kuba gobogobo kanadabuilti kakamagahelama:ne, iba:te ba:be genamamo a:pa:la:hate ba:bolo kemedehonama: Numa:la:, galane da:pelamemena: ba:bi kuba gobogobate koko kuba ba:pododilinakomena:, dopamo demedenami ba:be kapiya kuba gobogoboeno emede huiyaha:, ba:bema: dopamo ba:be lumagi nanekela:mo kubadopola huiyatiya ba:ma tetelo ebete ba:kubanomoma: keda:ma:ne.”

Godokono Hibi Kalakala Komo

²⁷ Ya:suti ba:moe tabo ba olamagita, tawakalubi ipuwalo eta kame-nate ebetamo ibulunomo na:goiya:, “Ama: dalahimiya:la ba:gala nono ama:tamo dikamiya:la, ba:be kamentoeno kalakala bada konomola:ka:!” ✧

²⁸ Huiyatiya Ya:suti na:goiya:, “Wadiyala ama: eta hibi komo nemalagidola. Puya:te Godokono tabo uliti ebetamo da:papamila:hamena:, ebene hibi kalakalate ba:bi tawakalubi kapiyagodolo bitanamene.”

Tawakaluba:te Hanohano Komo Umima: Ubi Dihatiya:

Ma:t 12:38-42

²⁹ Hiliyonomo tawakaluba:te Ya:suku a:ga:diya:midate ba la:mota:hana ebete iba:tamo na:goiya:, “Ba:ma tete tawakalubi kubakubanomola! Iba:te ubi konomola Godokono helo hawakalimino hanohano komo kumima:, huiyatiya Godote eta komo iba:tamo

a:kahawakalima:mene. Ba: hibila, ebete ebene ukui hawakalimidawa Yaonako ipuwado da:hawakalimiya:, ba:be hanohano komo kapiya iba:tamo ikalamiya:. ✧ ³⁰ Iyo, Godote Yaonakono emede komodo Niniba ko habanapa:tamo ebene helo a:hawakalimiya:, ba:bene ebete atumu Tawakalubino Naniwi ipuwado ebene helo gala kakahawakalimima:ne ba:ma tetelo demede:hona ba:bi tawakaluba:tamo, huiyatiya eta hanohano komo iba:tamo a:kododa:mene. ³¹ Ba:gala eta komo. Godote tawakalubino komo danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo Siba hoponapi Ko Gawadalagi Kamenate mahigate la: Yu tawakalubi kubapima: koka:lamima:na:ta, mabu ba:be Yuha: kamenate muhulu hoponomone piya: Isalaela hopamo Ko Gawadalagi Solomonokono mulu tabo kopulihoma:. Ba:ba tetelo ebe ubila Godokono mulu Solomonogodone lawe, huiyatiya la: tetelo Godote Tawakalubino Naniwino komo la:tamo ba hawakalimina, la: ba:be komo ubihinola. La: numa:la:, Tawakalubino Naniwino muluti Solomonokono mulu na:gogolona! ✧ ³² Ba:gala Godokono Ko Hegelalo Niniba habanapa:te mahila:halete la: atumu kubapima: koka:lamima:na:ta, mabu ba:bi Yuha: tawakaluba:te Yaonakono tabo duliya: iba:te ibino kubane Godotamo ohobiliya:. Ba:ba tetelo ibi ubila Godokono tabo Yaonagodone lawe, huiyatiya la: tetelo Godote Tawakalubino Naniwino komo la:tamo ba hawakalimina, la: ba:be komo ubihinola. La: numa:la:, Tawakalubino Naniwino helote Yaonakono helo na:gogolona!” ✧

Godokono Alote Lumagino Tepo Ipuwamo Opega Komo

Ma:t 5:15; 6:22-23

³³ Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Lumagiti ebene wuiki alo pa:titi awamina baha:mo a:kihata:mene, ba:gala ebete bagolo ipuwamo a:kihata:mene, huiyatiya ebete hawakala baha:mo kihatema:ne, ba:bene tawakaluba:te ebene genama guamo da:nalehawaminamena: iba:te ba:be hido alo ba:bo konumima:na:. ✧

³⁴ “Amia:no apeno alo ba: amia:no baidila. Ba:bema: amia:no baiditi hidamo da:la:minalemene amia:no tepo ipuwoeno alote atumu hidonomamo kaka:la:minama:ne, huiyatiya baiditi hidamo a:la:minaleheno amia:no ape konomote du ipuwalo kitanama:ne. ³⁵ Ba:bema: ama: hidamo, amia:no tepo ipuwoeno alote duma: akeda:la:!” ³⁶ Amia:no ape konomote alo ipuwalo ditanamene ba:gala amia:no ape hapu du ipuwalo itanaheno, ba:ba tetelo ama: konomamo ka:la:minama:na:ta, hido wuiki alote ama: da:la:minana ba:ba ka:na.”

Ya:suti Pa:lisi Kapiyuimipi Koamo Da:kiyahalamiya:

Ma:t 23:4-7,23-36; Mak 12:40; Luk 20:46

³⁷ Ya:sukunu tabo olamagi da:wibuya: eta Pa:lisi kapiyuimi dubuti ebe na:goemiya: ebete ebegodolo baa: kopenama:, ba:bene Ya:suti ba:be dubuino genamamo nodolote baa: nama: dito nemediya:. ³⁸ Huiyatiya Ya:suti ebene kokoto ukulahaheno baa: nama: da:nemediya:, ba:bema: ba:be Pa:lisi kapiyuimi dubuti koamo la:wiya:. ³⁹ Ba:bene Ya:suti ebe na:goemiya:, “La: Pa:lisi kapiyuimipi la:eno kalili ba:gala meleke hunu hapu bukulalenakomata, huiyatiya la:eno tepo ipuwalo da:pola:na ba:bi ilina a:kukulala:lemata, ba:bema: la:le dododilnakoma ba:bi pilo komo ba:gala komo koko kuba ododili komokomo tabotabohonomola!

✧ **11:29:** Ma:t 16:4 ✧ **11:31:** 1Gaw 10:1-10 ✧ **11:32:** Yaona 3:5-10 ✧ **11:33:** Mak 4:21; Luk 8:16

⁴⁰ A:iye, la: daedae tawakalubilata! Godote lumagino hunu tama ododiti ba:gala ipuwa akododiya; ⁴¹ ba:bema: wadiyala la:eno melekelo ba:gala kalililo bada ilinate ka:pola:na, la: ilinaha:pa:tamo dito nikalamehola:la:! Iyo, ba:be komo ipuwado la:le la:eno tepo ipuwoeno kuba kukulalema:nemata.

⁴² “Ba: hibila, la: Pa:lisi kapiyuimipi kuba huiya konomo kolawema:nemata! La: la:eno pali ilina hiliyonomo ipuwalo ta:ni komokomo ba anagilamehole Godotamo ebeno komo hidamo ikamehonakomata. Ba:be komo ipuwalo la: kapiya deha:potonomo komo a:kotalemata, huiyatiya komo kokonomo komo ododilima: la: hidamo kemalagidolenaha:, ba:ma ka:na la: tawakaluba:godolo tuputupulu kemedenaha: ba:gala Godokono malemal kahawakaliminaha:. Ba:bema: wadiyala la: ba:bi koko komo nododilinala: ba:gala atu tetelo hegehege komo ododili akadodohola:la:!

⁴³ “Ba: hibila, la: Pa:lisi kapiyuimipa:te kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu baidi ibubulamehole genama gulu la: ubila koko dubuino habalo ahidi, ba:gala la: ubila la:le ilina kolowami habalo ba wapata:lame tawakaluba:te la: ulamete ba:bo kawagaminalema:!

⁴⁴ Ba: hibila, la:tamo da:puluhukumini ba:be kuba huiyate konomoma: keda:ma:ne, mabu la: tawakalubino ha:laha ape awaminale bobo huiyalata! Ba:ma ka:na tawakaluba:te iya:tawaha: ababale ilinate da:pola:na, ba:bema: iba:te iya:tawahaheno ba:bana wapata:lamena.”

⁴⁵ Ba:bene eta Godokono Tutumu iya:tulamedawate Ya:sutamo na:goiya; “Iya:tulamedawa, ama: Pa:lisi kapiyuimipi tabamo da:kubahilama:, ama: ba:be tabamo a atumu a:kaiduduputia:ma:ta!”

⁴⁶ Ya:suti ba huiya na:goiya; “Iyo, la: Godokono Tutumu iya:tulamepi, la: ba: atumu kuba huiya konomo kolawema:nemata, mabu la: la:eno tutumu tabamo tawakaluba:tamo menemene komokomo bikalame-nakomata! Iyo, la:eno tutumu tabo ba: tawakaluba:te menemene ilina okamo da:wagalatelena ba:ba ka:nala, ba:bema: la:le ibino menemene dulamenakoma eta owalubi deha:potonomo a:kihata:lemata, kokoto makupuhuliti dito la:mota:hananakomata. ⁴⁷⁻⁴⁸ Ba: hibila, la:tamo da:puluhukumini ba:be kuba huiyate konomoma: keda:ma:ne, mabu la:eno iniwala:te Godokono ukui hawakalimipi hibilo anakapulamenakuya; huiyatiya ka:lo la: la:eno iniwalino ododili komokomo kubama: ga:laheno ibi a:mililameholenakomata. A:iye! Ba:be mabuma:

ibino kubate la: ipuwalo atumu ba:kaitana, huiyatiya la: ba:be kuba ugumulo la:eno iniwala:te danakapulamenakui ba:bi tuputupupino bobo bahi hidonomamo ododilinakomata. Ba:bema: numa:la:, ba:be komote la:eno ma:lapila netewa komo behawakalimina, mabu la:eno tepo ipuwalo atu kuba ododili ubi ba:kapola:na Godokono hibi okopa:tamo!

⁴⁹ Ba:be mabuma: Godokono Mulu Tabote ba:ma ka:na goena, ‘Nale tawakaluba:tamo naeno ukui hawakalimipi ba:gala naeno komo oelamepi konoelamema:nemo, huiyatiya iba:te ba:bi okopi ubihinola, ba:bene iba:te komo ibi ba anakapulame komopa:tamo temeteme bikalamenakomena.’ ⁵⁰ Ba:bema: ba:ma tete tawakaluba:te kuba huiya kolawema:na:, mabu ba:moe hopoeno tupuimi mabuni iba:te Godokono ukui hawakalimipi anakapulamenakuya:.

⁵¹ Iyo, A:ibolokono hawiti hakamo da:ka:ka:liya:, ba:be komo ba: tupuimi mabula. Ba:bene iba:te komo tuputupu okopi hiliyonomo anakapulamete, kuititi tetelo Godoko Adikumino Genamalo Sekalayako ba:bo kanakapumiya:, iyo, ebete

ba:be Genamoeno Talona Haba ba:gala Godotamo hawa:goeno ikameho bahi tetenomolo ba la:na, iba:te ebe danagalimiya: ebete ba: dito hoiya: Ba:bema: na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:ma tete tawakaluba:te ba:bi hiliyonomo kuba mabuma: huiya hibilo kolawema:na:!

⁵² “Ba: hibila, la: Godokono Tutumu iya:tulamepi, la:eno kuba huiyate konomoma: keda:ma:ne, mabu la:le tawakalubino gabo bekalapilala-menamata iba:te Godogodone iya:tawa kolawema:! La: ha:kiya ebene hido komo lawe ubihinola, ba:bema: puya:te ubi dihatena huiyatiya la:le ibi atumu na:duhilamenamata!”

⁵³ Ba:bene Ya:suti ba:be genamane da:pihitiguya:, ba:ba tetelo Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi iba:te konomamo maubahate Ya:sukunu komoma: tabo kubanomamo ga:la ba:bo tupuimiya:. Ba:gala ba:ba tetene tupuimiti iba:te Ya:sutamo da:pelamenakui hiya:hiya: komo ba:bo pikiyahamenakuya:, ⁵⁴ mabu ibi ubila ebe kuba gabamo ba emogabuimi ebete hiya: tabo kubamo goelo ebe ba:bo kolawema:.

12

*Ya:suti Ma:lapila Netewa Komoma: Tabo Dolamagiya:
Ma:t 10:26-27*

¹ Eta tetelo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku umima: da:kapiyuimiya: iba:te emokatihuia:go pelamitiya:, etate eta emokamidanakui, etate eta emokamidanakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:. Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapi na:goelamiya:, “La: hidamo! Palawa baa:te ha:kiya hunamo da:mahiga, Pa:lisi kapiyuimipino awagaha komo ba:ba ka:nala. Ba:bema: ba:mako awagaha komote la:tamo akuluhukala:, mabu ba:be awaga komo ba: ibino ma:lapila netewa komola. ² Numa:la:, kebe ihilatehole komate da:pola:na galane tetelo Godote kohawakalilamema:ne, ba:gala awalelahale komate da:pola:na galane tawakaluba:te kulameholema:na:. ☆ ³ Ba:bene la:le du tetelo dolamagiminakoma, tawakaluba:te huiyatiya alo tetelo kulihoma:na:, ba:gala genama gulu la:le ganalo da:ga:lanakoma, ba:bi komokomoma: iba:te tabo madodo ba adipate tawakalubi hiliyonomatamo kohawakalilamema:na:.”

*La: Poko Na:ka:tolemeonama
Ma:t 10:28-31*

⁴ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Naeno mabuluba:la:, nale la:tamo goemo, ape anakapulame iya:tawahapi akatolelama:la:. Iba:te la: danakapulamemena:, iba:godolo eta helote a:kitanamene la:eno gobogoeno ka:ka: kubahilamema:. ⁵ Ba:bema: la: poko na:ka:tolemeonama? Ebe ba: Godotela, la: ebe na:tolemenala:, mabu ebegodolo helo bitana tawakalubi anakapulamete Koe Habamo iya:hekema:. Iyo, na hibi tabo begoemo, ebe kapiya na:tolemenala:!

⁶ “Numa:la:, tawakaluba:te paibo de holahola netewa toea mana:mo uwateholo ba:bi holaholoeno ka:ka: kokoha:ma: ga:lanaka, huiyatiya Godote ba:bako deha:poto hola kapiya a:kadodamene. ⁷ Ba:gala ba:moe komo ba: hibila, la:eno watoeno hinibo hiliyonomo Godote ya:lo tetelo a:ka:lamiholiya:, iyo, la:eno hiya:hiya: komo ebete iya:tawanomola.

☆ 12:2: Luk 8:17

Ba:bema: la: ukui bilibilima: akeda:hala:. Ebeno malemale holaholatamo hibilo bitana, huiyatiya ebeno malemale la:tamo konomoma: eda:te emedena tetelo bitanamene!” ✧

*Tawakalubino Holoholo Hapulu Ya:suku Hawakalimi Komo
Ma:t 10:32-33; 12:32; 10:19-20*

⁸ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Nale la: begoelamemata, kebe lumagiti hawakala da:goemene, ‘Na Ya:suku ta:matadawala,’ na Tawakalubino Naniwiti ba: atumu Godokono nopopino holoholo hapulu kogoema:nemo, ‘Ba:moe lumagi ba: naeno ekawila.’ ⁹ Huiyatiya kebe lumagiti na iya:tawaha:ma: hawakala da:goemene, na ba: atumu Godokono nopopa:tamo ebe iya:tawaha:ma: kakagoema:nemo.

¹⁰ “Ba:gala kebe lumagiti Tawakalubino Naniwino komoma: duhimi tabo dolamagimini, Godote ebeno kuba egeboleme iya:tawala, huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gobogoboeno ododi komoma: kubama: da:goemene, Godote ba:be kuba egebolemete a:kadodoma:mene.

¹¹ “Ba:bema: iba:te la:eno komo kanagilamelelamema: Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamamo la: da:magatalemena:, ba:ba tetelo la:le gabomani dubu ba:gala komo koko dubu iba:tamo kebako tabo ga:lama: ukui bilibilima: akeda:hala:, ba:ma ka:na, ‘Na kebe tabo na:ka:goemo? Ba:gala na iba:tamo tabo keba ka:na na:ka:huiyamo?’ ✧ ¹² Numa:la:, Godokono Gobogobote ba:ba tetenomolo la:le iba:tamo dolamagimima ba:be tabo la: kiya:tulamema:na:ta.”

Daedae Dogodogodawoeno Iya:tulame Uwi

¹³ Ba:bene tawakalubi hiliyonomate Ya:sukuba: da:pola:nuya:, eta lumagiti ibi ipuwalo ebetamo na:goiya:, “Iya:tulamedawa, naeno naniwi na:kiyama:, aeno nabiwiti atamo da:miya:palea:mi ba:bi dogodogo ilina ebete hidamo nalabala:mene.”

¹⁴ Ya:suti ebetamo na:huiyuya:, “Dubu, ama: pote ka:kiyamiti nale la:eno komo anagiya:midadawama: keda:ma:?” ¹⁵ Ba:bene ebete tawakalubi hiliyonomatamo na:goiya:, “La: hidamo! Ilina uwate ubi komote la:tamo akuluhukala:, mabu lumagiti hiliyonomo ilina ba uwate hibi ka:ka: ebo a:kuma:mene.” ✧

¹⁶ Ba:bene Ya:suti eta iya:tulame uwi iba:tamo ba:ma ka:na olamagiya:, “Eta ilina dogodogodawate nemedenami, ebeno hakalo pali ilinate konomamo apepehonama:.” ¹⁷ Ba:bene ebe ha:kiya ebeno ukuilo na:goi, ‘Naeno pali ilina miya:teno genama modobolo kapola:naha:, ba:bema: na bada komo na:kododimo?’ ¹⁸ Ehe! Na ba:ma ka:na kododima:nemo. Nale naeno pali ilina miya:teno genama anabulilamete uliuli koko genama gala kaketemotema:nemo, ba:bene ba:bi genama ipuwamo naeno pali ilina ba:gala komo koko ilina komiya:tema:nemo. ¹⁹ Ba:ba tetelo nale naeno tepo ipuwalo kogoema:nemo, ‘Na konomo dubula! Na koko ilina hidonomamo a:miya:timo, ba:bema: na komo hiliyonomo gogolo kodakoda oko owatihino, na baa: kana, helo gao beya kani, ba:ba ka:na kalakalago dito bemedenamoi!’ ²⁰ Huiyatiya Godote ebetamo na:goi, ‘Ama: daedae lumagilata! Ka:lo dulu nale amia:no ka:ka: kolawemema:nemata, ba:bene ama: ha:kiya amia:no komoma: da:miya:tenama: ba:bi ilina hiliyonomo pote na:kuwatemene?’ ”

²¹ Ba:bema: Ya:suti ebenu kuititi tabo ba:ma ka:na goiya, “Lumagi ha:kiya ebenu komoma: ilina ba dogodoguulame huiyatiya ebenu tepo ipuwamo Godokono hidohido komo miya:tehenu, ebe ba: ba:bako daedae dawala.” ✱

Godoko Hibima: Midi Komo

Ma:t 6:25-34

²² Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya, “Nale la: begoelamemata, la:enu emedeho komokomoma: akaukuibilibilihonala; iyo, la:le naha ilina ba:gala pupulino ilina uwatema: koamo akemalagidola:la. ²³ Numa:la; naha ilina ba:gala pupulino ilina iba:te kokoma: keda:hanaha; mabu naha ilinate lumagitamo hibi ka:ka: a:kikama:mene, ba:gala pupulino ilinate atumu ebenu ape emedena tetelo a:kowalubinamene. ²⁴ Ba:bema: la: owa holaholoenu komo nemalagidolala; iba:te pali ilina a:kamihala: ba:gala iba:te pelamete nahoenu kikipo a:kapetapihala; iyo, ibino pali ilina miya:teno genama puliyala, huiyatiya Godote iba:tamo baa: modobolo ikalamenako. Numa:la; Godokono malemale hibilo bitana holaholatamo, huiyatiya ebenu malemale la:tamo konomoma: eda:te emedena emedena tetelo bitanamene! ²⁵ Ba:bema: la: ukui bilibilima: akeda:hala: Lumagi ebe ha:kiya ebenu hoe tete eta hegelamo keba ka:na na:kihatemene, ba:gala ebenu ebenu ka:ka: keba ka:na na:ka:ga:gima:tepamene? Gabo puliyala, kitanaha! ²⁶ Numa:la; la: la:enu ka:ka: tete nanekela:mo ga:gilama:tepale modoboha; ba:bema: mabu keka: la: komo komokomoma: dukuibilibilihonama?”

²⁷ “La: hopoenu haiyaino komo nemalagidolala; iba:te oko a:kowata:la: ba:gala pupulino ilina a:kododila:la. Nale la: begoelamemata, Ko Gawadalagi Solomonote ilina dogodogodawanomoma: eda:nami, huiyatiya ebenu hidohido tita:goenu ilina da:pupulinakui, ba:bi kalikoenu titi ba:moe hopoenu haiyaino hido komote na:gogolena. ²⁸ Numa:la; ba:moe hopoenu hemate ka:lo napepehuta, dumutu tawakaluba:te koa:mo kiya:hekema:na; huiyatiya Godote ba:bi nonoka ilina tita:goenu: midilina, ba:bema: ebenu atumu la:tamo pupulino ilina modobolo bikalamenakomena:ta. La: ba:moe komo hidamo iya:tawahenu la:enu hibima: midi komo Godotamo kokoha! ²⁹ Ba:bema: naha ilina ba:gala beya niho komo konomamo akemalagidolenala; ba:gala ukui bilibilima: akeda:hanala. ³⁰ Ba:moe hopo konomolo tawakaluba:te ba:moi ilina ukui bilibila:go oholena, la: huiyatiya eba ka:na akewagelenala; mabu ba:bi ilina la:godolo modobolo pola:nahenu, la:enu Nabiwiti ya:lo iya:tawanako. ³¹ Ba:bema: la: Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komo dopamo nohowada:la; ba:bene la:enu modoboha: tetelo ebenu la:enu komokomo ulamelelamete la:tamo modobolo bikalamehokenakomena:ta.”

Godokono Hunu Habalo Ilina Dogodoguulame Komo

Ma:t 6:19-21

³² Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya, “La: naenu sipi-goego kapiyuimi deha:potolata, ba:bema: la: akatoletolehala! Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be hido komo la:enu Nabiwiti ubila la:tamo ikalame. ³³ Ba:bema: la: tolamete la:enu ilina hiliyonomo nekolowamiholete awaepa:tamo mani na:nikalamehola:la; iyo, la: ba:be gabodo wi-boha: mani kuiha nododila:la; ba:ma ka:na la:enu hidohido ilinate

Godokono Hunu Habalo ba:nepola:lama:namenata. Ba:bi ilinate ba:bolo a:kawibohamena:, iyo, pilo tawakaluba:te a:kuwata:mena: ba:gala nawa:te a:kanala:mena:. ✧ ³⁴ La: hidamo! La:eno ilinate kebolo da:pola:nama: la:eno tepo ipuwoeno ukui atumu ba:bolo konepola:nama:na:.”

Uliholo Emedena Komo

³⁵ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “La: hidamo! Diyala, eta komote la:tamo da: pemene, ba:bema: la:eno kaliko pupuliti na:hidala: ba:gala alo na:pa:tihala:. ✧ ³⁶ Iyo, ko dubuino okopa:te ebene pe komo uliholo keba ka:na ka:latimina, wadiyala la: ba: ba:ba ka:na nemedeniya:la:. Numa:la:, ba:be ko dubuti uli kamenago kapiyama: eda:te poko habane da:pemene, ebene okopa:te ebene pe komo dulimina: gigiho kalakalago ebetamo dito ka:hiya:midamema:na:. ³⁷ Ba:bene ko dubuti da:pemene ibino kalakala konomoma: keda:ma:ne, mabu iba:te ebetamo uliholo ba emedena ebete ibi ba:bo pulame. Nale la: begoelamemata, ebete ibino hido komo pulamelelamete ebete ebene atuno kaliko pepekanate ebe ha:kiya iba:tamo huiyaha: okodawama: ba pimidi, okopa:te gagahiditi ebete iba:tamo hido baa: ba:bo kopikalame:ne. ³⁸ Diyala, ko dubuti iwa tetelo da: pemene o owaloho hapuamo da: puluhukumini, ba:bema: okopa:te ebetamo ba ulihona, ebete iba:tamo da:pemene iba:te koamo kokalakalahama:na:.”

³⁹ “Ba:gala ba:moe eta komo na:kemalagidolala:. Genama namutudawate pilo lumagino pe tete diya:tawamene ebete ba:ba teta:mo kulihonama:ne, mabu ebe ubihinola pilo dawate ebene genamamo popegama:. ✧ ⁴⁰ Ba:bema: la: atumu na:hidala:, mabu diyala, la: ulihoheno ba emedena Tawakalubino Naniwiti ba:bo da: pemene.”

Mulu Okodawa Ba:gala Daedae Okodawa Ibino Komo

Ma:t 24:45-51

⁴¹ Ba:bema: Pitate Ya:sutamo na:goiya:, “Kodawa, ama: ba:moe iya:tulame uwi a kapiyatamo ka:gaa:wa o hiliyonomo tawakaluba:tamola:ka:?”

⁴² Huiyatiya Kodawa Ya:suti na:goiya:, “Namutudawatamo da:papamiwatanako ba:be mulu okodawoeno komo keba ka:nala:ka:? Ba: hibila, oko namutudawate ebe lawete komo okopi ulamedawama: kihatema:ne, ba:ma ka:na ebete ibino baa: naha tetelo iba:tamo modobolo kikalameholema:ne. ⁴³ Ba:bene ba:be muludawate oko hidamo ba owatina, ebene namutudawate pete ebene komo da:pumimini, ba:be okodawate koamo kokalakalama:ne. ⁴⁴ Na la:tamo hibi tabo begoemo, namutudawate ba:be mulu okodawoeno komoma: atumu ba pekalakala, ebete ebe ebene ilina hiliyonomo ulamedawama: kihatema:ne. ✧

⁴⁵ “Huiyatiya ba:be okodawate kuba ukui lawete ebene tepo ipuwalo ba:ma ka:na da:goemene, ‘Naeno oko namutudawate tete ga:ga:dopolo nemedena, tiyolo kapenaha:,’ ba:ba tetelo ebete oko owatihino ebene namutudawoeno baa: koamo nate helo gao beya ba:bo konima:ne, ba:bema: ebete daedaema: eda:te komo okopi dubu ba:gala kame-nakamena alukuli ba:bo kotupuimima:ne. ⁴⁶ Ba:bene ba:be daedae okodawate ulihoheno ba emedena ebene namutudawoeno pe komo a:kiya:tawamene. Ba:ba tetelo namutudawate pete daedae okodawa

✧ **12:33:** Luk 18:22 ✧ **12:35:** Ma:t 25:1-13 ✧ **12:39:** Ma:t 24:43-44; 1Tes 5:2 ✧ **12:44:** Ma:t 25:21,23

koamo panagalimihote komo kuba ododilipa:go konoemema:ne ebenu kuba huiya konelawema:

⁴⁷ “Ba: hibila, kebe okodawate ebenu namutudawoenu ubi komo iya:tawate huiyatiya hido komo ododihino, namutudawate ebe kukamo kopanagalimihoma:ne. ✧ ⁴⁸ Huiyatiya eta okodawate ebenu namutudawoenu ubi komo iya:tawaheno ebete eta kuba ebetamo dododimini, namutudawate ba:be kuba mabuma: huiya kopikamema:ne huiyatiya koamo a:kapanagalimihamene. Numa:la:, tawakaluba:te eta lumagitamohidohido ilina dikamehomena: iba:te konomamo gala uwate-mema: kakaga:lama:na:. Ba: ba:ba ka:na Godote kebe lumagitamohidohido komo hiliyodopo dikamehomene, ebete ba:be lumagino emede ipuwalo atu hidohido komo ba:koholemenakomene.”

Ya:suti Tawakalubino Alaholo Mabuma: Eda:na

Ma:t 10:34-36

⁴⁹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Na hopo habanapa:tamo Godokono koe badahiya:mo, iyo, ibino kuba huiya mabuma: na ubila Godote ba:moe hopo tiyolo kemadomema:. ⁵⁰ Huiyatiya numa:la:, Godoko ubila ebete na hoe ipuwamo kadunatenema:, ba:bema: ba:be komote peheno nale dopamo hopo habanapino kuba mabuma: eta huiya iba:tamo a:kikalama:mo. ✧ ⁵¹ La: na:kemalagidolutama nale ba:moe hopamo gelebadi adahema: pe? Ao, na tawakaluba:tamo gelebadi ikalamema: kapiya:ha:, ibi anagiya:midalema: piya:mo. ⁵² Numa:la:, naeno tabo komokomoma: anagiya:mida komote tawakalubi ipuwalo kuluhukuma:ne. Ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti eta genamalo paibo badininipalate da:pola:namena: ibi teta:mo anagiya:midalete, netewa-kapiyate netewatamo alaholopima: keda:ma:na: ba:gala netewate netewa-kapiyatamo atumu alaholopima: kakeda:ma:na:. ⁵³ Iyo, iba:te ba:ma ka:na kalaholohoma:na:, naba:te ibino kuhia:tamo ba:gala kuhia:te ibino naba:tamo, menokoba:te ibino bohelemela:tamo ba:gala bohelemela:te ibino menokoba:tamo, kamenakamenate ibino awino menokoba:tamo ba:gala ba:bi menokoba:te iba:tamo.” ✧

Ya:suti Tawakalubino Iya:tawaha: Komoma: Da:goiya:

Ma:t 16:2-3

⁵⁴ Ba:bene Ya:suti hiliyonomo tawakaluba:tamo na:goiya:, “La: hegelate da:nihitigana ba:ba hapulu bubu odolonalo dumima, la: ba:ma ka:na koga:lama:nemata, ‘Wegolate koma:ne,’ ba:bene ba:be komote hibima: keda:ma:ne. ⁵⁵ Ba:gala eta komo. La: huhu ba:gala gogo ibino mauba komo dumima ba:ma ka:na koga:lama:nemata, ‘Hegelate koenomoma: keda:ma:ne,’ ba:bene ba:be komote hibima: keda:ma:ne. ⁵⁶ Iyo, la: hopo haba ba:gala alomo ibino komokomo ulame iya:tawahala, huiyatiya ba:ma tetelo Godote la: ipuwalo dododilina ba:bi komoenu ipuwa la: hidamo badama: kiya:tawahanaha? Mabu la: ba: ma:lapila netewa tawakalubilata!”

Amia:no Alaholodawago Gelebadima: Eda: Komo

Ma:t 5:25-26

⁵⁷ Ba:bene Ya:suti ebenu tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Bada mabuma: la: ha:kiya la:enu komo hidamo kanagilamenaha:? ⁵⁸ Ama:tamo da:maubana ba:be lumagiti ama: gabomani ko dubutamohidohido komo hiliyodopo dikamehomene, ebete ba:be lumagino emede ipuwalo atu hidohido komo ba:koholemenakomene.”

da:magatamena:, la: ebetamo nuluhukuhino wadiyala ama: dopamo alaholodawago gelebadima: na:nediya:la:. Ama: ebe gelebadimihino, hibila, ebete ama: ko dubutamo komagatama:na:ta, ba:bene ko dubuti huiyatiya amia:no kuba anagiya:midamete ama: polisi dubutamo ba noeme, ebete ama: du genama guamo ba:bo konihatema:na:ta. ⁵⁹ Na ama:tamo na:goemo, ama: du genama gulu ba nemedede, gabomani dubuti kebako tete huiyama: ama: da:kiyamemena:, ama:le ba:bako huiya modobotenomo modobotete habamo gala kakapema:na:ta, huiyatiya ama:le ba:be huiya modoboteheno a:kuluhukamena:ta.”

13

La:eno Kubane Ohobila:heno La: Koha:lama:nemata

¹ Ba:ba tetelo Ya:sukuba: da:pola:nuya: komo ba:bi tawakaluba:te ebe bega:lamiya: Ga:lili hopo tawakalubino komoma:, iba:te sipi-goegoe alukuliti hawi Godotamo ba ikameho Paeletekono alaholohopa:te iba:tamo pikuliti ba:bo panakapulamiya:. ² Ya:suti huiyatiya ba:bi tawakaluba:tamo na:goiya:, “La:eno ukui kebanala:ka? Komo Ga:lili hoponapi kubakubadopola:ka:, huiyatiya Paeletete danakapulami ba:bi kapiya kubakubanomola:ka? Godote ibi kapiyatamo maubate kuba huiya ba:bema: kikalami? ☆ ³ Ao, eba ka:naha! Na la:tamo na:goemo, la: hiliyonomo la:eno kubane ohobila:heno la: ba: atumu kakaha:lahama:nemata. ⁴ Ba:gala ba:moe eta komo na:kemalagidolala:, Silomo hununomo genamate kagate 18 tawakalubi danakapulami, ibino komoma: la:eno ukui keba ka:nala:ka? Ba:bi da:ha:lahui ibi kapiyate kubakubanomola:ka:, huiyatiya komo Yelusalema habanapa:te hidohido tawakalubila:ka? ⁵ Ao, eba ka:naha! Na la:tamo na:goemo, la: hiliyonomo la:eno kubane ohobila:heno la: ba: atumu kakaha:lahama:nemata.”

Noloha: Gao Kehoeno Iya:tulame Uwi

⁶ Ba:bene Ya:suti iba:tamo ba:moe iya:tulame uwi begoiya:, “Eta dubuti ebeno pali ipuwamo gao keha bami, ba:bene ebete galane gao tapihoma: da:pi gao kapulameha:. ⁷ Ba:bema: ebete pali okodawatamo na:goi, ‘Numa:, na netewa-kapiya gogolo ba:moe kehalo gao doholenamo gao kulamenaha:. Wadiyala ama: na:ta:ma:, mabu ba:moe kehate pali bekubahimina.’ ☆

⁸ “Pali okodawate huiyatiya na:goi, ‘Kodawa, wadiyala:ka: na ba:moe kapiya gogolo kuma:tepama:nemo. Na haka gala kohoba:midalete keha mabamo hido haka goegoeno nea:go kohaminahalenatema:nemo, ☆ ⁹ ba:bema: diyala, eta gogolo kehate da: nolomene. Wadiyala ale ba:ma tetelo komiya:pama:nema:, a:kata:ma:ma:, huiyatiya noloheno kota:mema:nemo.’”

Ya:suti Okoha: Talona Hegelalo Buiga Kubadawa Kamena Da:hiduimiya:

¹⁰ Ba:bene eta Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo Ya:suti ibino baidi ibubulamehole genamalo tawakalubi biya:tulamitiya:. ¹¹ Ibi ipuwalo eta kamena na:lutiya:, ebe 18 gogo ipuwalo kuba gobogobote ebetamo dikamiya: ba:be temetemete uminami, ba:bema:

ebete papamiwatane pata:nami, buiga hogaminate hidamo uti mod-obonomoha:.¹² Ya:suti ebe umiti ebe ba ka:mi na:goiya:, “Kamena, ama: duminama: Godote ba:be temetemeni hale a:pahalamilima:ta!”¹³ Ba:bene Ya:suti ebetamo kokoto demowatilamiya: ba:ba tetelo ebete buiga hogaminate hidamo utiti Godotamo kalakala tabo ba:bo adipatiya:.

¹⁴ Huiyatiya baidi ibubulamehole genama namutudawate Ya:sutamo na:maubuya: mabu ebete okoha: talona hegelalo ba:be kamena a:hidiuimiya:. Ba:bema: ba:be dubuti tawakaluba:tamo na:goiya:, “Sikisi hegela ba:pola:na tawakaluba:te oko owatima: La: ba:bi sikisi hegelalo na:pelama:la:, ba:moe dubuti la:eno teme-teme komoma: la: kowalubilima:, huiyatiya aeno talona hegelaloha:!” ✧

¹⁵ Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goiya:, “La: ma:lapila netewa tawakalubilata! Okoha: talona hegelalo la: la:eno kau-goe o donokigoe ibino hale pepahalamiti beya niho baha:mo a:magatalenakomata, aba: hibila:ka:? ✧ ¹⁶ Huiyatiya ba:moe kamena ba: A:ibalahamakono bohele etala. Saitanate ebe 18 gogolo hala:mo matuhumihonami, ba:bema: Godokono talona hegelalo ale ebe owalubiti ebena hale da:pahalamilimima: ba: hido komola!”¹⁷ Ya:suti ba:be tabo dolamagiya: ba:ba tetelo ebe duhimipi hiliyonomate na:hilopohutiya:, huiyatiya komopi hiliyonomate na:kalakalahutiya: mabu Ya:suti hiliyonomo komokomo hidonomamo ododilinami.

Mastada Kikipoeno Iya:tulame Uwi

Ma:t 13:31; Mak 4:30-32

¹⁸ Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komo keba ka:nala:ka? Na ba:be komo bada goamo na:ka:hawakalimimo?”¹⁹ Ba:be komo ba: mastada kikipo huiyala. Dubuti amiti, ba:be deha:poto kikipote apete ko kehama: deda:mene, ba:ba tetelo holaholate pelamete ba:be keha gedawalo ba:pemedehonamena:.”

Palawa Baa: Huhuimino Puhulu Ilinoeno Iya:tulame Uwi

Ma:t 13:33

²⁰ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, nale ba:be komo bada goamo na:ka:hawakalimimo?”²¹ Ba:be komo ba: ba:ma ka:nala. Eta kamenate modobo palawa lawete huhuimino puhulu ilina nanekele hola:minalete ba:bo a:ba:gui, ba:bene huhuimino ilinate palawa lawenomo ba lawe palawa baa:te hunamo ba:bo mahigui.”

Tutuwa Gigihono Komo

Ma:t 7:13-14,21-23

²² Ba:bene Ya:suti Yelusalema ko habamo ba to ebete komo koko habahaba ba:gala hegehege habahabalo tawakalubi iya:tulama:go tuya:.²³ Ba:ba tetelo eta lumagiti ebetamo na:goiya:, “Kodawa, tawakalubi hiliyonomo ipuwalo kapiyakapiyanomate ka:ka: mula: komo ba:ka:lawemena:?”

Ya:suti iba:tamo na:huiyuya:,²⁴ “La: Godokono Hunu Haboeno tutuwa gigihodo a:pa:la:hama: ukui konomamo nihatenala:, mabu nale la:tamo na:goemo, komo hiliyonomate ba:be gigihodo a:pa:la:hama:

dewagelemena: huiyatiya iba:te a:kamodobamena. ²⁵ Numa:la; genama namutudawate mahigate gigiho da:kalapilamene, ba:ba tetelo la: tamelo putititate gigiho ba panakami kopega:lama:nemata, ‘Kodawa, gigiho na:pa:hiya:midaa:ma!’ huiyatiya ebete ba:ma ka:na kogoema:ne, ‘Na iya:tawaha: la:eno komo. La: kebe napila:ka?’

✧ ²⁶ Ba:ba tetelo la: ba:ma ka:na koga:lama:nemata, ‘A ama:go baa: nahate gao beya a:nihonakuima; iyo, ama: aeno habalo tawakalubi iya:tulamenakuya:ta!’ ²⁷ Ebete huiyatiya la:tamo gala kakagoema:ne, ‘Na iya:tawaha: la:eno komo, la: kebene ka:pelameoma? La: kuba ododilipilata, nagodone na:tolama:la!’

✧ ²⁸ Ba:bema: ba:ba tetelo la: muhuludopolo nutititate, la: Godokono Hunu Haba ipuwalo A:ibalahamako, Aisa:keko, Ya:ikoboko, ba:gala Godokono ukui hawakalimipi hiliyonomo kulamema:nemata, huiyatiya Godote la: gobogobamo diya:hekemena; la: lalo ba ikilame konomamo kihimima:nemata. ✧ ²⁹ Numa:la; ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate ba:moe hopo konomoeno hapuhapuni pelamehote, Godote Ko Gawadalagima: deda:na iba:te ba:be haboeno poko ipuwalo kopepola:nama:na. ✧ ³⁰ Ba: hibila, ibi hiliyonomo ipuwalo galapa:te huiyatiya dopopima: keda:hama:na; ba:gala dopopa:te huiyatiya galapima: keda:hama:na.” ✧

Ya:suti Yelusalema Haboeno Komoma: Tepo Temeteme Diya:tawuya: Ma:t 23:37-39

³¹ Ba:ba tetenomolo komo Pa:lisi kapiyuimi dubate pelamete Ya:sutamo na:pega:luya; “Ama: ba:moe habane gobogobamo nalahula; mabu Ko Gawadalagi Heloditi ama: anakapumima: ubi bihatena.”

³² Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya; “La: tolamete ba:be heloha: tumu gahatamo ba:ma ka:na na:nega:lala; ‘Ka:lo ba:gala dumutu na kuba gobogobo tawakaluba:godone oelamete temetema:gopi kohiduulamema:nemo, ba:bene na pino naeno oko kupula:ma:nemo.’”

³³ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “Hibila, na ka:lo ba:moe habane na:tutamo. Ka:lo, dumutu, ba:gala pino nale ba:moe gabodo tote Yelusalemamo konuluhukuma:nemo. Mabu tawakaluba:te Yelusalemalo Godokono ukui hawakalimipi anakapulamenakuya; ba:bema: modoboha: na eta habalo hoe, iyo, iba:te na atumu Yelusalemalo na:kanakapunama:mena.

³⁴ “O Yelusalema, Yelusalema! Ama:le Godokono ukui hawakalimipi anakapulamenakata, ba:gala ebete ama: kowalubima: da:poelamenako, ama:le ibi nakolamo mapelamelo akanakapulamenakata. Tete ga:ga:nomolo na ubi nihatenamimo amia:no tawakalubi naeno ekatamo kitagua:midalema; kakabate ebene gugudi ditagua:midalenako ba:ba ka:na, huiyatiya ama: ubiha:ma: eda:nama:ta! ³⁵ Ba:bema: mu numitota; amia:no habate kubanome kokubama:ne. Nale ama:tamo na:goemo, amia:no tawakaluba:te na tete ga:ga:nomolo a:kunama:mena; huiyatiya amia:no galanepa:te Godotamo ba:ma ka:na da:ga:lamena; ‘Amia:no mahilago da:pita, ale ebe hunamo kadipatema:nema!’ ba:ba tetelo nale gala da:kapemo iba:te na ba:bo kunamema:na.”

✧ 13:25: Ma:t 25:10-12 ✧ 13:27: Ohale 6:8 ✧ 13:28: Ma:t 8:11-12 ✧ 13:29: Ohale 107:3
✧ 13:30: Ma:t 19:30

14

Ya:suti Ape Alupoe Temetema:goeno Dubu Da:hiduimiya:

¹ Ba:bene eta Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo Ya:suti baa: nama: eta Pa:lisi kapiyuimipino watodawoeno genamamo ba nodoluta, ba:bolo da:pola:nuya: ba:bi tawakaluba:te ebe baidi kodakodalo umi-tiya: ² Ba:ba tetelo eta dubu ape alupoe temetemete duminami, ebete Ya:sukunu holoholo hapuamo da:piya:, ³ ba:bema: Ya:suti Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi dubatamo na:goiya:, “Aeno tutumu tabote keba ka:na kiya:tua:mena? Okoha: talona hegelalo lumagi hiduimi wadiyala:ka: o kubala:ka:?” ✱

⁴ Huiyatiya iba:te eta tabo kaga:luya:ha:, ba:bene Ya:suti ba:be dubu kokotamo lawete ebe hiduimiti ebe ba:bo noemiya: ⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Amia:no guduti talona hegelalo haka gug-amo da:negamene, ama:le ebe tiyolo konowalubima:na:ta, aba: hi-bila:ka:? Iyo, ba:be atu hegelalo amia:no kau-goete beya ma:pea:mo da:negamene, ama: atumu ebe tiyolo konuluhukutima:na:ta.” ✱

⁶ Ba:bema: iba:te hilopohote Ya:sutammo huiya tabo ga:lama: kamod-obuya:ha:.

Ya:suti Pokoeno Awagaha Komoma: Diya:tulamiya:

⁷ Ba:bene eta tetelo Ya:suti baa: na habalo ba luta, genama namutudawate dopamo da:ka:lamiya: ebeno poko baa: konahama:, ba:bi dubate da:pelamiya: iba:te ubila koko tawakalubino habalo pegagahidi. Ya:suti ba:be komo umiti iba:tamo eta iya:tulame uwi ba:ma ka:na kiyauya:, ⁸ “Eta dubuti uli kamena lawe poko tetelo ebete ama: eba:go baa: nama: da:kiyamemena:, ba:ba tetelo ama: ko habamo akanemeda:la: Diyala, eta ko dubuti da: pemene, ✱ ⁹ ba:bema: poko namutudawate pete ama:tamo ba:ma ka:na kopegoema:ne, ‘Ama: eba:, nelehega! Ba:moe ko haba ba:moe dubuti kopemedema:ne!’ Ba:ba tetelo ama: ba hilopo deha:poto habanomo kolawema:na:ta. ¹⁰ Ba:bema: wadiyala ama: baa: nama: da:pemena:, ba:ba tetelo ama: deha:poto habanomote na:pelawiya:, ba:bene poko namutudawate pete ama:tamo ba:ma ka:na kopegoema:ne, ‘Hopodalagi, ba:moe deha:poto haba miya:pate, ko haba na:lawa:.’ Ba:bene baa: da:nahuta ba:bi tawakalubi hiliyonomate ama: ba umita, ebete ama: ba:ba ka:na kokalakuim-ima:na:ta, ¹¹ mabu hibila, lumagiti ebe ha:kiya ebe koma: da:midimini Godote ebe deha:potoma: komidima:ne, ba:gala kebe lumagiti ebe ha:kiya ebe deha:potoma: da:midimini Godote huiyatiya ebe koma: komidima:ne.” ✱

¹² Ba:bene Ya:suti baa: kebe genamalo ka:nutiya:, ebete ba:be genama namutudawatamo na:goiya:, “Ama:le poko dododimina: ba:ba tetelo amia:no habanapi, ba:gala amia:no nani ekaki, ba:gala amia:no komo hawi tawakalubi, ba:gala amia:no hopolo demedehona ilina hiliyonomagopi akaka:lama:la:, mabu ba:bako tawakaluba:te ama:tamo gala kakahuiyama:na: ¹³ Huiyatiya ama: poko dododimina:, ba:ba tetelo ilinaha:pi, nato kubakubapi, ba:gala baidi tamiholamepi, ba:bakobako tawakalubi na:ka:lamiya: poko habamo, ¹⁴ mabu iba:godolo ilina puliyala ama:tamo huiyama:. Ama:le ba:ba ka:na dododinakomena:, Godote ama: hidamo bowalubinakomena:ta, ba:gala tuputupu

✱ 14:3: Luk 6:9 ✱ 14:5: Ma:12:11; Luk 13:15 ✱ 14:8: Mulu Tabo 25:6-7 ✱ 14:11: Ma:23:12; Luk 18:14

tawakaluba:te hoe ipuwane da:mahila:hamena: ba:ba tetelo ebete eta hido huiya ama:tamo gala kakikamema:na:ta.” ✧

Ko Pokoeno Iya:tulame Uwi

Ma:t 22:1-10

¹⁵ Ba:bene Ya:sukuba: baa: naha habalo da:pola:nuya:, ibi ipuwalo eta lumagiti ebene tabo uliti ebetamo na:goiya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be habalo baa: da:nahamena: ba:bi tawakaluba:te kokalakahama:na:, kalakala bada konomola:ka:!” ✧

¹⁶ Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goiya:, “Eta dubuti ko poko ododi nopo ba ihate tabo dopamo komo hiliyonomo tawakaluba:tamo noemi iba:te kopelamema:.” ¹⁷ Ba:bene poko hegelate da:pi, ebete ebene okodawa ba:bo oemi ba:bi atu tawakalubi kokiyahalame-natoma: Ba:bene okodawate tote iba:tamo na:nego, ‘La: poko habamo na:pelama:la:, ilina hiliyonomo a:hiduilamema:,’ ¹⁸ huiyatiya ibi hiliyonomate pelamema: ubiha:ma: eda:hate etate eta tabo goenakui, etate eta tabo goenakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:.

“Ibi ipuwalo etate ko dubuino okodawatamo na:goi, ‘Na pali haka mana:mo ka:lo a:lawa:kamo, ba:bema: na umima: tutamo. Nolata, na a:kapa:mo.’ ¹⁹ Etate na:kagoi, ‘Na ta:ni kau-goegoe mana:mo ka:lo uwata:kamo, ba:bema: na iba:godolo oko owatima: tutamo. Nolata, na a:kapa:mo.’ ²⁰ Etate gala na:kagoi, ‘Na uli kamena a:lawa:kamo, ba:bema: na pe modoboha:’ ✧

²¹ “Ba:bene okodawate ebene namutudawatamo kapete ba:bi tawakalubino ubiha:komo ebe na:pikiyami. Ko dubuti ebene tabo duli, ebete maubate okodawa ba:bo kiyami, ‘Ama: tiyonomo gala na:katoa. Ama: ko habamo nuluhukuti, ba:be haboeno koko ba:gala hegehege gabodo ba to, ilinaha:pi, ba:gala nato kubakubapi, ba:gala baidi tamiholamepi, ibi hiliyonomo ba:moe poko habamo na:magaheliya:.’

²² “Ba:bene okodawate gala da:kawilui, ba:ba tetelo ebete na:pegoi, ‘Kodawa, ama:le da:gaa:ka nale a:nododimo. Hiliyonomo tawakaluba:te a:pelama:, huiyatiya poko habalo haba kodopo bitana komopa:te kopelamema:.’

²³ “Ba:bema: ko dubuti ebetamo na:goi, ‘Ama: gala katote tumulu demedehona ba:gala hiya:hiya: gabolo da:wapata:lamita, ba:bi tawakalubi tiyo nowalote ibi atumu na:kamagaheliya: naeno poko genamata kotaboma:.’ ²⁴ Ba:bene ba:be ko dubuti ebene genamapata:tamo ohobigate na:kagoi, ‘Nale la: hibinomolo goelamemata, nale dopamo da:ka:lamimo, ka:lo ba:bi tawakaluba:te ibino ubiha:komo da:hawakalima:ka, ibi ipuwalo eta kapiya lumagiti naeno poko baa: a:kanamene.’”

Ya:suku Ta:mata Komo

Ma:t 10:37-38

²⁵ Ba:bene tawakalubi hiliyonomate Ya:sukuba: da:tolamitiya:, ba:ba tetelo ebete pohobigate iba:tamo na:goiya:, ²⁶ “Kebe lumagiti natamo pema: ubi dihatemene, ebete ebene nabiwi menoko, ba:gala ebene kamena gugudi, ba:gala ebene nani nanikokubi ba:gala ekaki, iyo, ebene kateneno ka:ka: atumu, ebete ba:bi hiliyonomo komokomo gunima:mo ihilateleheni, ebete na ta:mahenema: a:kamodobamene. ✧ ²⁷ Iyo, ba:

hibila, kebe lumagiti ebenu keha pihiga aguti na ta:mahenehenu, ebete nago kapimilo toma: a:kamodobamene.

²⁸ “Numa:la; la: ipuwalo eta lumagiti hununomo genama etema: ubi dihatemene, ebete dopamo emedete genama etenu mani kuititi hidamo emalagidolote, ebegodolo da:pola:na ba:bi mani ba:ma ka:na koka:lamiholema:ne, ba:be genama upula:ma: mani modobola:ka: o modoboha:.” ²⁹ Ebete ba:ma ka:na ewagelehenenu ebenu genamoenenu hototo amihote, ba:ba tetelo mani upula:te oko da:miya:pamene, tawakaluba:te ba:be komo umimiti ebe ba waliti, ³⁰ koga:lama:na; ‘Genama etema: da:tupuimi huiyatiya upula:ma: helohenola, ba:moe ba:be dubula!’

³¹ “Ba:gala eta komo. Eta ko gawadalagiti eta ko gawadalagitamo alaholoma: dewagelemene, ebete dopamo emedete ba:be komo hidamo ba emalagidolota ba:ma ka:na kogoema:ne, ‘Naenu 10 taosenu alaholohopi dubate eta gawadalagino 20 taosenu dubago alaholo modobola:ka:?’” ³² Ebete ebenu ukuilo modoboha:ma: da:goemene, eta ko gawadalagiti muhuludopone ba pita, ebete ebenu ubihale dubu dopamo konoelamema:ne. Ba:bene iba:te eta ko gawadalagitamo nikuliti konega:lama:na; ‘La: bada ubi kihatiutama ale la:tamo kikalamema:? A ubila la:go komiloma:.’”

³³ Ba:bema: Ya:suti kuititi tabo ba:ma ka:na goiya; “Naenu taboenenu ko ipuwa ba:ma ka:nala, kebe lumagiti ebenu emede komokomo hiliyonomo gunima:mo ihilatelehenenu, ebete na ta:mahenema: a:kamodobamene.”

Soloenu Golate Alatidi Komo

Ma:t 5:13; Mak 9:50

³⁴ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “Solo hidonomola, huiyatiya eta lumagino solo golate dalatidimini, ebete gala soloma: a:kamida:mene.*

³⁵ Numa:la; tawakaluba:te nenu ba:gala goegoenu ne kubanomoma: ga:lanaka huiyatiya ba:bako ilina pali hakamo diya:hekemena; ilinate hidamo kapepehoma:na. Huiyatiya lumagino tepo ipuwenenu solo eba ka:naha:. Ebenu solo golate dalatidimini, ebenu ka:ka:te kubanomoma: ba eda: hido oko gala a:kowatinakamene. Ba:bema: ebete ebenu ka:ka: gala hidoma: keba ka:na na:ka:midimini? Gabo puliyala! Galagodawa, ama: hidamo nulua:!”

15

Sipi-goete Dalatidi Ba:be Iya:tulame Uwi

Ma:t 18:12-14

¹ Eta hegelalo ta:kese mani ha:da amiholo uwatepi ba:gala Godokono Tutumu Tabo uwateha:pi komo ibi hiliyonomate Ya:sutamenu pelamiya: ebenu tabo kopulihoma:. ² Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepa:te ba maubaha na:ga:luya; “Numa:la; ba:moe dubuti kuba tawakalubi kalakalago uwatete iba:go baa: ba:bo nanako!” ☆

³ Ba:bema: Ya:suti ba:moe iya:tulame uwi iba:tamo ba:ma ka:na olamagiya; ⁴ “La: ipuwalo eta lumagi ebenu 100 sipi-goegoe da:pola:ma:na, ba:bene kapiyate dalatidimini ebete keba ka:na na:kewagelemene?”

* **14:34:** Buka ka:lamiholedawa, ba:moe go taboenenu ipuwa ba:ma ka:nala, solo ba: hibima: mididawoenenu emede komola. ☆ **15:2:** Luk 5:30

Iyo, ebete komo 99 sipi-goegoe hido hemo naha bahilo miya:palette, eta dalatidi ba:be sipi-goe kapiya ohowadinatote konumima:ne. ✧

⁵ Ebete da:numimini ba:ba tetelo ebete aguti kalakalago komaga-hema:ne. ⁶ Ba:bene ebete gala genamamo kapete ebenu mabulubi ba:gala ebe tamelo demedena, ba:bi tawakalubi peka:lamiti iba:tamo kopegoema:ne, 'La: nago kapimilo na:kalakalahala:, mabu naeno sipi-goe tumulu dalatidi nale gala a:kalawemo!' "

⁷ Ba:bema: Ya:suti tabo ba:ma ka:na goiya:, "Nale la: begoelamemata, kapiya lumagiti ebenu kubane ohobigate ukui hiya:ma: da:midimini, ba:ba tetelo Godokono Hunu Habalo kalakala konomote kitanama:ne. Huiyatiya komo 99 tawakalubi iba:te ha:kiya ibi tuputupupima: da:ga:lana, ibi mabuma: Godokono kalakalate hibilo a:kitanamene."

Mani Kapiyate Dalatidi Ba:be Iya:tulame Uwi

⁸ "Ba:gala eta komo ba:ma ka:nala. Eta kamenoeni ta:ni mani da:pola:ma:na, ba:bene kapiyate dalatidimini ebe keba ka:na na:kewagelemene? Ebete ebenu alo pa:titi ba:gala genama gu hidamo ba moda:mida mani ohowadinatote ba:bo konumima:ne. ⁹ Ba:bene ebete da:lawemene ba:ba tetelo ebenu mabulubi ba:gala ebe tamelo demedena, ebete ba:bi tawakalubi ka:lamiti iba:tamo kogoema:ne, 'La: nago kapimilo na:kalakalahala:, mabu dalatidi ba:be mani nale gala a:kalawemo!' "

¹⁰ Ba:bema: Ya:suti tabo ba:ma ka:na goiya:, "Na la: begoelamemata, kapiya lumagiti ebenu kubane ohobigate ukui hiya:ma: da:midimini, Godokono Hunu Habalo ebenu nopopa:te atumu koamo kokalakalahama:na:."

Kuhiti Dalatidi Ba:be Iya:tulame Uwi

¹¹ Ba:bene Ya:suti eta tabo gala na:kagoiya:, "Kuhi netewagoeno dubuti nemedeni, ¹² ba:bene amogate ebenu nabiwitamo na:goi, 'Ama:le hoe tetelo natamo ikanamema: da:goi, ba:bi ilina ba:gala haka ka:lo natamo nikanama:.' Ba:ba tetelo nabiwiti ebenu ilina ba:gala mani tulituliya anagiya:midalelamete ebenu gugudi netewatamo hiya:hiya: ba:bo ikalameholi.

¹³ "Ba:bene amogate hiliyo hegela kalutiha:. Ebete nabiwigodone da:lawi ba:be haka konomo kolowamiti mani lawete muhulu hopamo ba: dito tui, ba:bolo ebete daedae ukuilo kubakuba komo ba nododili ebenu mani ba: dito nupula:li. ¹⁴ Ba:bene ba:be muhulu hopo konomolo baa: wibo komote tawakaluba:tamo ba:bo uluhukui, ba:bema: baa: kape komote ebe konomamo lawi. ¹⁵ Ba:bema: ebete tote ba:be hopon-apino eta dubugodolo oko ba nelawe, ebete ebe tumamo dito oemi ebenu goegoe konulamemama:ne. ¹⁶ Ba:ba tetelo tawakaluba:te nena:mo da:miya:tenakui ba:bi baa: goegoa:tamo da:pikalamehokenakui, ebete hiliyonomo tetelo ba:bi baa: nahama: ubi nihatenami, huiyatiya eta lumagiti ebetamo naha ilina kikamenakuiha:.

¹⁷ "Ba:bene komo hegela da:wibui ebete ebenu ukui hiya:ma: miditi na:goi, 'Naeno nabiwino okopa:godolo naha ilina konomo ba:pola:na, iba:te ha:kiya nahana modoboha:. Na huiyatiya ba:malo baa: kapelo hoema: ewagelenamo! ¹⁸ Wadiyala na tote naeno nabiwitamo ba:ma ka:na konegoema:nemo, 'Nabiwi, na Godotamo ba:gala ama:tamo kuba komokomo a:nododilimo, ✧ ¹⁹ ba:bema: na hidoenoha: ama:le na

amia:no guduma: ka:nami. Wadiyala ama: na huiyatiya amia:no eta okodawama: na:midina:.’ ’ 20 Ba:ba tetelo ebete mahigate ebena nabiwitamo ba:bo tui.

“Ba:bene ebete muhuluni ba pita, ebena nabiwiti ebe numiti ebe konomamo malemaletelo ebetamo nipuligate ebe ba na:pa:watameho ba:bo naboetehui. 21 Ebena guduti na:goi, ‘Nabiwi, na Godotamo ba:gala ama:tamo kuba komokomo a:nododilimo, ba:bema: na hidoenoha: ama:le na amia:no guduma: ka:nami.’

22 “Huiyatiya ebena nabiwiti eta okodawatamo na:goi, ‘Hidonomo kaliko tiyolo adahemete naeno kuhitamo na:pepulima:, ba:gala kakaeto ebena kokotamo pipulimiti nato ilina akona:pupulimiya:.*’ 23 Ba:bene ama: tote uli ape kau-goe gadinomo nelawete na:nanagalimiya:. Ale poko baa: ba nahana kokalakalahanama:nema:, 24 mabu ba:moe naeno gudu da:hoi ebete ka:lo gala na:kaka:ka:, ebete gobogobamo dalatidi huiyatiya nale ebe gala a:kalawemo.’ Ba:bene ba:ba tetelo iba:te kalakala ba:bo tupuimiya:.*

25 “Huiyatiya ba:ba tetelo naniwiti nabiwino pali habalo oko benowatiti. Da:gapogapohoni ebete oko habane genama tatalia:mo ba puluhukuna moe diyamo ba:gala kalakala ohaleno diyamo ba:bo pulihoni, 26 ba:bema: ebete eta okodawa ebetamo ka:minate nalateda:ni, ‘Moe komo keba ka:nala:ka:?’

27 “Okodawate ebetamo na:goeni, ‘Amia:no amoga a:pa:ka, ba:bema: amia:no nabiwiti uli ape kau-goe gadinomo anagalima:ka. Kalakala konomote itana mabu ebete olalatihino a:kapuluhukaka!’

28 “Ba:be mabuma: naniwiti maubanate genama guamo odolo ubiha:ma: eda:ni, ba:bene ebena nabiwiti puluhukunate ebe na:petoemehoni genamamo kopodolonama:. 29 Ebete huiyatiya ebena nabiwitamo na:goeni, ‘Ama: numa:, na gogo hiliyonomolo amia:no okodawama: ba eda:na, ama:le da:goenamenakui nale ubiha:ma: keda:nakuiha:. Ama: huiyatiya natamo bada ilina kikanamiui? A:iye! Ama: natamo deha:poto gautu-goe kikanameha:, nale naeno mabuluba:go ba naha kokalakalahama:! 30 Huiyatiya ba:moe amia:no eta guduti amia:no ilina uwatete, dubu bilibili kamenakamenago kuba ba nododili amia:no mani a:newatulateli. Ba:bene ba:be lumagiti da:pa:ka, ama: ebe kokalakaluimima: uli ape kau-goe ebetamo anagalimima:kata!’

31 “Ebena nabiwiti ebetamo na:huiyani, ‘Naeno gudu, ama: emedena tetelo nago emedenata, naeno ilina hiliyonomo ba: amia:nola. 32 Huiyatiya ba:moe amia:no amogate da:hoi ebete ka:lo gala a:kaka:ka:, iyo, ebete gobogobamo dalatidi ale ebe gala a:kalawema:. Ba:bema: wadiyala a baa: kapimilo ba nahana kokalakalahanama:nema:.’”

16

Dogodogo Dubuino Ilina Dulamelemenami Ba:be Okodawoeno Iya:tulame Uwi

* 15:22: Ya:suku tetelo kakaeto ba:gala nato ilina ibino pupuli komoeno ipuwa ba:ma ka:nala. Ko dubuti ebena kakaeto okodawatamo a:kikama:mene, huiyatiya ebena helo ebena gudutamo ba ikame ba:be kakaeto ba:bo kikamema:ne. Ba:gala ebena ko genamalo ebena okopa:te nato ilinago wapata:lame talonala, ebena guguda:te ha:kiya nato ilinago kowapata:lamema:na.

✧ 15:24: Epe 2:1,5

¹ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya; “Eta ko dubuti eta dubu bihati ebenu ilina hiliyonomo hidamo kulamelemenama: Ba:bene komo hegela hiliyonomo da:petohui, komo tawakaluba:te ba:be dogodogo dubu na:pega:lamiya; ‘Numa:, ama:le dihati ba:be okodawate amia:no ilina pilo gabodo ba puwate ba:bo newatulatelenako.’

² “Ba:ba tetelo ko dubuti ebenu okodawa ka:miti ebetamo na:goi, ‘Na ka:lo dulimo, ba:be komo kebanala:ka? Ama:le naeno oko ba owatina kebako kuba dododilinama:, wadiyala ama: ba:bi komokomo hiliyonomo amia:no oko bukalo hidamo netuputupuilamete ba:bo nadahiya: nale kiya:tawama:. Mabu ama: modobo: naeno ilina ulamedawama: eda:, ba:bema: ama: ka:lo oko kekelamema:na:ta.’

³ “Ba:bene ba:be okodawate ebenu oko habamo ba to tepo ipuwalo na:negoi, ‘Ko dubuti naeno oko a:duhimi, ba:bema: na keba ka:na na:kewagelemo? Na ubihinola siwi aligili oko owati, na helohenola. Ba:gala na tawakaluba:tamo manima: da:toetoemo na kohilopoma:nemo. ⁴ Ehe, na iya:tawala! Naeno namutudawa ha:da ba amihome komo tawakalubi naeno mabulubima: komidilima:nemo. Nale ba:ba ka:na dododimo, naeno okone uluhuku tetelo ba:bi mabuluba:te naeno modobo: komokomo ipuwalo kalakalago bowalubini-nakomena:.’

⁵ “Ba:bema: ba:ba tetelo ebete ebenu namutudawa ha:da ba:ma ka:na amihomi. Puya:te ba:be ko dubutamo mani huiyahaleheno, ebete ibi hiliyonomo ka:lamiiti dopodawatamo na:goi, ‘Ama: naeno namutudawatamo kebako mani kahuiyaha:?’

⁶ “Ebete na:goi, ‘Nale 100 dolomo aloeno beya* duwatimo, nale kahuiyaha:.’

“Ba:bene ko dubuino ilina ulamedawate ebetamo na:goi, ‘Mola, ama:le duwati ba:be pepa. Ama:le 100 kuititi egebolete huiyatiya 50 dolomo na:miya:ta:.’

⁷ “Ba:bene ebete eta tetedawatamo na:goi, ‘Ama: kebako mani kahuiyaha:?’

“Ebete na:huiyui, ‘Nale 1,000 witi-laisa baika† duwatimo, nale kahuiyaha:.’

“Ba:bene ko dubuino ilina ulamedawate ebetamo na:goi, ‘Mola, ama:le duwati ba:be pepa. Ama:le 1,000 kuititi egebolete huiyatiya 800 baika na:miya:ta:.’ Ba:bene ko dubuino ilina ulamedawate huiyahaleha:pi hiliyonomatamo ba:ma ka:na goenakui, iyo, ebete ba:moe ba:be gabodo ebenu namutudawa ha:da ba amihome komo hiliyonomo tawakalubi ebenu mabulubima: ba: dito midili.

⁸ “Galane ko dubuti ebenu ilina ulamedawoeno ododi komo iya:tawate na:goi, ‘Ehe, ebe bada mulu kodawala:ka! Ebete na ba kubahiname ebe ha:kiya ebe bowalubi.’”

Ba:bene Ya:suti ebenu iya:tulame uwino ipuwa ba:ma ka:na hawakalimiya:, “Ba:moe hopolo hibima: midiha: tawakaluba:te mulunomoma: ba eda:hana ibino mana:mo hiya:hiya: komokomo bododilinaka ibi kowalubilinama:. Huiyatiya alo ipuwalo demedehona ba:bi tawakaluba:te komo tetelo mulu ukui emalagidoloheno ibi

* **16:6:** Yu tawakaluba:te olibi kikipoeno ihi aloeno beyama: midilinakuya:, ka:la:sini keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ba:gala iba:te ba:be aloeno beya kolowamima: dolomo ipuwamo haminahalenakuya:, ba:mako dolomo 20 litama: eda:hanama:. † **16:7:** Yu tawakaluba:godolo ba:mako baika 25 kilogalamama: eda:hanama:.

ha:kiya ibino mana:mo ibi kowalubilinaha. ⁹ Nale la: begoelamemata, wadiyala la: ba:moe hopoeno mana:mo tawakalubi la:eno mabulubima: na:midilinala:, ba:bema: la:eno ha:laha tetelo ba:moe hopoeno ilina da:wiboholamemena:, Godokono Hunu Habalo la:eno mabuluba:te la:atumu kalakalago kuwatema:na:ta.

¹⁰ “Ba: hibila, kebe lumagiti deha:poto komo hidamo dododimini, ebete ko komo atumu hidamo kakododima:ne, ba:gala ebete deha:poto komo ipuwalo ha:da damihomene, ebete ko komo ipuwalo atumu ha:da kakamihoma:ne. ✧ ¹¹ Ba:bema: la: ba:moe hopolo la:eno ilina tuputupu gabodo ulamenaheno, Hunu Habalo da:pola:na ba:bi hidohido komo Godote la:tamo a:kikalamehola:mena:ta, ¹² ba:gala la:le komopino ilina tuputupu gabodo ulamelelamenaheno, eta dawate la:eno ilinanomo la:tamo a:kikalamehola:mena:ta!

¹³ “Ba:gala ba:moe ba: eta komola, lumagiti netewa gawadubatamo okodawama: eda: modoboha:. Ebete ba:ba ka:na dewagelemene etatamo ba maubana eta malemalelo bemalagidolonamene, ba:gala ebete etatamo ba utina eta ubiha:ma: beda:namene. Ba:bema: ama: ba: atumu, Godotamo ba:gala manitamo kapiya tetelo papamiwata modoboha:.” ✧

Ya:suti Komo Hidohido Tabo Dolamagiya:

Ma:t 11:12-13; 5:31-32; Mak 10:11-12

¹⁴ Yu tawakalubi ipuwalo Pa:lisi kapiyuimipa:te mani konomamo emalagidolenama:, ba:bema: komo iba:te Ya:sukunu tabo uliti ebe na:walititiya:. ¹⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: tawakalubino holoholo hapulu la:eno hunu tama bihiduilamenamata, huiyatiya Godote la:eno tepo ipuwa komo iya:tawala, mabu tawakaluba:te kebe komokomo hunamo ba wadiya:paa:latele hidohidoma: da:ga:lana, huiyatiya Godote ba:bi komokomo kuba abale niboma: goena. ✧

¹⁶ “Godote ebenu Tutumu Tabo Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya: ba:gala ebenu ukui hawakalimipa:te Bukamo da:miya:tiya:, ba:be pakala komoeno tabote pete Yoneko teta:mo ba:bo puluhukui. Huiyatiya Yoneko tetene tupuimiti Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be uli komoeno tabote ba: a:pe, ba:bene komopa:te ba:moe Hido Tabo ba olamagimina, komo tawakalubi hiliyonomate uliti ibi ubila Godokono Hido Habamo ibi ha:kiya ibino heloamo na:pa:la:ha. ✧

¹⁷ Ba:moe komo ba: hibila. Ba:moe hopo ba:gala alomo ibino ilinate tete ga:ga:nomolo ba pola:na galane ha:kiya kowibohoma:na:, huiyatiya Godokono Tutumu Tabo hiliyonomo ipuwalo eta madodo deha:potonomote a:kawibamene, ebenu tabote emedena emedena tetelo bitanamene.” ✧

¹⁸ Ba:bene Ya:suti eta tabo beka:goiya:, “Kebe dubuti ebenu kamena ibukiti eta da:lawemene ebete Godokono holoholo hapulu pilo komo kododima:ne, ba:gala dubuti ebenu kamena ibukiti, etate ba:be kamena da:lawemene ebete pilo komo kododima:ne.”

Ilina Dogodogo Dubu Ba:gala Lasalesiko Ibino Komo

¹⁹ Ba:bene Ya:suti ba:moe uwi bikiyahuya:, “Eta ilina dogodogo dubuti nemedenami, ebete huiya koko kaliko bepupulinakui ba:gala tete hiliyonomolo hidohido naha ilina benahanakui, ²⁰ huiyatiya ebenu genama

✧ **16:10:** Luk 19:17-26 ✧ **16:13:** Mat 6:24 ✧ **16:15:** Ma:t 23:28; Luk 18:9-14 ✧ **16:16:** Ma:t 11:12-13 ✧ **16:17:** Mat 5:18

gigiho tetelo awae dubuti watitanakui, ebene mahilo Lasalesitila, ebene apelo kuma kokote pola:ma:nami. ²¹ Ebete ilina dogodogo dubuino baa: naha habane hopamo da:peguditanakui, ba:be baa: ugiugi nahama: ubi nihatitanakui, huiyatiya gahagahate da:pelamenakui ebene kuma ba:bo pa:loma:nalemenakuya.

²² “Ba:bene eta hegelalo awae dubuti da:hoi, Godokono nopopa:te ebene gobogobo pelawete Hunu Habamo A:ibalahamatamo dito magatuya:, huiyatiya ilina dogodogo dubuti da:hoi, tawakaluba:te ebene ape pelawete bobamo dito nihatiya:.” ²³ Ba:bene ilina dogodogodawate Koe Habalo temeteme ipuwalo ba nemedede, muhulunomone negahimite A:ibalahamako binumi, Lasalesikoba: da:lumutiti. ²⁴ Ba:ba tetelo ebete konomamo ba negoewata na:goi, ‘Nabiwi A:ibalahama! Ama: na malemalenatenelo Lasalesiko na:poema:. Wadiyala ebete ebene kokoto nege beyamo adutiti naeno ma:lapila na:pegibagibuimina, mabu na ba:moe Koe Habalo temeteme konomo a:pelawemo!’

²⁵ “Huiyatiya A:ibalahamate na:goi, ‘Gudu, ama: nemalagidola. Ama:le hopo habalo demedenama: ba:ba tetelo ama: hidohido ilina bewatenama:ta, huiyatiya Lasalesiko kubakuba ilina bewatenami. Ba:bema: numa:, ka:lo ebete hido kalakalago piluta, ama: huiyatiya ko temeteme ipuwalo pilutata. ²⁶ Gudu, ba:moe ba: eta komola. Aeno tetetetelo konomo bolagale bitana, ba:bema: ale ba:moene la:tamo pa:hiwale gabo puliyala, ba:gala la:le atamo pa:hiwale gabo atumu kitanaha:.’

²⁷ “Ba:bene ilina dogodogo dubuti na:goi, ‘Nabiwi A:ibalahama, nale ama: betoemehomata, ama: naeno nabiwino genamamo Lasalesiko na:noemiya:, ²⁸ mabu naeno paibo ekaki ba:pola:na. Wadiyala ebete iba:tamo tote na:nikiyahalama:mene, iba:te ba:moe ko temeteme habamo pelamekapoma:.’

²⁹ “A:ibalahamate huiyatiya na:goi, ‘Ao! Godokono tabote iba:godolo bitana, ebete Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya: ba:gala ebene ukui hawakalimipa:te ebene Bukamo da:miya:tiya: ba:bi koko tabo. Wadiyala iba:te ba:bi komokomo ulihote Godokono ubi komamo na:papamila:mena:.’

³⁰ “Ilina dogodogo dubuti na:goi, ‘Ao, Nabiwi A:ibalahama! Etate hoene ka:ka:mo mahigate iba:tamo da:tomene, iba:te ba:be hanohano komo umiti ibino kubane ohobila:te ukui hiya:ma: ba:bo komidilima:na:.’

³¹ “A:ibalahamate tabo ba huiya na:goi, ‘Iba:te Moseseko ba:gala komo Godokono ukui hawakalimipi dubagodone tabo ulihoheno, eta lumagiti hoene iba:tamo da:nemahigamene, iba:te ba:be komo dumimina: ba:be lumagino tabo atumu hibima: a:kamida:mena:.’ ”

17

Saitanakono Kuba Gabamo Emogabuimi Komoma: Ya:suti Da:goiya: Ma:t 18:6-7,21-22; Mak 9:42

¹ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya:, “Hibila, Saitanakono kuba gabamo emogabuimi komate tawakaluba:tamo kikulihoma:na:, huiyatiya kebe lumagigodone dikulihomena: Godote ba:be lumagitamomo kuba huiya konomo kikumema:ne! ² Ba:bema: wadiyala tawakaluba:te ebe lawete ebene kokoba:mo konomo nakola ma:homete kehaha:

kolomamo na:da:namena; eta deha:poto guduti ebena kuba ipuwamo gagakapoma:.³ Ba:bema: la: ha:kiya la:eno komo hidamo nulamenala!

“Amia:no ekawiti ama:tamo kuba dododimini, ama:le ebe na:tutumutiya; ba:bene ebete ebena kubane ohobigate ebena ukui hiya:ma: da:midimini, ama: ebena kuba egebolemete nadodomiya:.
 ☆⁴ Iyo, ebete kapiya hegelalo ama:tamo sa:ba:ni kuba komokomo ododiliti, ba:bene ebete sa:ba:ni teta:mo gala kapete ba:ma ka:na da:kapegoememena; ‘Naeno naniwi, nolata. Na gala ama:tamo kuba a:kododa:mo,’ wadiyala ama:le ebena kuba egebolemete kadodolemema:na:ta.”

Godoko Hibima: Midi Komo

⁵ Ba:bene Kodawa Ya:suti dopamo doelamiya: Godokono oko konowatima; ba:bi oelamepi dubate ebetamo na:ga:luya; “Aeno hibima: midi komo na:kokoilamelea:ma:.”

⁶ Kodawa Ya:suti ba huiya na:goiya; “Mastada kikipo koha; deha:potonomola. Huiyatiya la:eno hibima: midi komote ba:makoma: deda:mene, la:eno helote modoboma: ba eda: la:le ba:moe kehatamo koga:lama:nemata, ‘Ama: ha:kiya amia:no haha magobelete, kehaha: kolomamo na:nuta:!’ ba:bene ba:moe kehate la:eno tabamo kopapamiwatama:ne.” ☆

Okodawoeno Oko Komo

⁷ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya; “La: ba:moe go tabo hidamo nemalagidolala. Tawakalubi ipuwalo etate ko gawadalagima: deda:na ba:bene ebegodolo komo huiyaha: okopi hiliyonomo demedena, ebena ododi komo keba ka:nala:ka:? Ko gawadalagino huiyaha: okodawa etate pali haka aligili oko ba:gala sipi-goegoe ulame oko wibuilamete genamamo da:pemene, ba:ba tetelo ebena kodawate ebetamo ba:ma ka:na ba:ka:goemene, ‘Ama: niliya, amia:no komo dopamo na:numa: Ama: amia:no baa: nate, galane naeno baa: na:pokalimiya:’? ⁸ Ao, ko gawadalagiti eba ka:na a:kewagela:mene, huiyatiya ebete ebena okodawatamo ba:ma ka:na kogoema:ne, ‘Baa: okalimino dalowa:ha: kaliko puliti, naeno baa: na:hiduima; ba:bene nale baa: na habamo ba emede, ama: hidohido baa: ba:gala gao beya natamo kowadahema:na:ta. Naeno baa: na komo da:wibomene, ama: galane amia:no beya niti amia:no baa: ba:bo konama:na:ta.’

⁹ “Ba:moe komo ba: hibila. Ko gawadalagiti ebena okodawa hiya:hiya: oko owatihoma: da:goememene, ba:ba tetelo okodawate ebetamo papamiwatalo ba:bi oko dupula:lemene, ebena kodawate ebetamo ba kalakala huiyatiya koamo a:kamilimihamene mabu ebe ba: ebena okodawoeno watodawala. ¹⁰ Ba:bema: la: ulihopi ba: atumu. Ko Gawadalagi Godote la: kebe hiya:hiya: oko owatihoma: da:goelamemena; wadiyala la: ba:bi hiliyonomo oko upula:lete ba:ma ka:na koga:lama:nemata, ‘A Godokono okopila. Ebete a bada komoma: ka:goea:mi, ale ebena heloamo kalakalago dito ododima; ba:bema: eta lumagiti a milia:mehoe modoboha;. Wadiyala tawakaluba:te aeno Ko Gawadalagi Godoko kapiya na:milimihamena:!’ ”

Ya:suti Ta:ni Kuitikuita:gopi Dubu Da:hiduilamiya:

¹¹ Ba:bene Ya:suti Yelusalema ko habamo ba to, ebete Samaliya hopo ba:gala Ga:lili hopo tetenomodo tuyu:.¹² Ebete eta haba deha:potoamo

da:piya: ta:ni kuitikuita:gopi dubate eba:go palugate muhuluni ebe-tamo ibulunomo na:pega:luya:, ¹³ “Ya:su, Hido Iya:tulamedawa, ama: a na:malemalea:tea!” ✱

¹⁴ Ya:suti ibi muhulamo nulamete iba:tamo na:negoiya:, “La: tolamete la:eno ape Godotamo hawa:goeno ikamehopa:tamo na:nemutuilamehola:la:.”

Ba:bene iba:te ba tolame, gabo tetelo ibino apete ba:bo nihidohidohuya:. ✱ ¹⁵ Ibi ipuwalo eta kapiya ebene apete da:hiduya:, ebete ba:be komo numiti ebene tabo madodo hunamo adipatelo Godoko ba milimiho Ya:sutamo gala na:kapiya:, ¹⁶ ba:bene ebete Ya:sukunu nato mabamo pegate ebetamo kalakala tabo ba:bo polamagiya:. Ba:be dubu ba: Samaliya hoponapila, ¹⁷ ba:bema: Ya:suti ebene komo umiti tawakaluba:tamo na:goiya:, “Numa:la:, Godokono helote ta:ni dubu a:hiduilame, huiyatiya komo naini iba:te kapelameha:. ¹⁸ Keka: mabu ba:moe kapela dubu, ebe kapiyate kapete ebene kalakala tabo Godotamo da:polamagi?” ¹⁹ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Ama: mahigate na:toa. Amia:no hibima: midi komote ama: a:hiduima:ta.”

Godote Ko Gawadalagima: Deda:na Ba:be Komoeno Uluhuku Tete Ma:t 24:23-28,37-41

²⁰ Ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimi dubate Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komoeno uluhuku tetema: Ya:suku dalatediya:, ebete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Hanohano komate la: a:kiya:tulama:mena:ta ba:ma ka:na, Godokono Ko Gawadalagino tete ba: na:tatali. ²¹ Eta lumagiti ha:da amiho tabo ba:ma ka:na kogoema:ne, ‘Numa:la:, ba:be hido komote ba: a:tupuimi, mola!’ ba:gala etate kakagoema:ne, ‘La: ba:be komo ebamo na:numa:la:!’ Huiyatiya Godokono Ko Gawadalagima: eda: komo eba ka:naha:, mabu ba:be komo ba: tepo ipuwoeno komola, iyo, la:tamo ya:lo a:puluhukuya:.”

²² Ba:bene ebete ebe ta:matapa:tamo na:goiya:, “Ba:ma tetelo Tawakalubino Naniwiti ba:moe hopolo ba emedena, hopo habanapa:te hanohano komo ebegodolo ulamenaka. Galane tetelo la: ubi kihatema:nemata ba:mako hegela gala umi, huiyatiya la: a:kuma:mata.

²³ Ba:ba tetelo komopa:te la:tamo ba:ma ka:na koga:lama:na:, ‘Mola, ba:moe hanohano komo na:puma:la:!’ o ‘Bela, ebamo na:numa:la:!’ huiyatiya la: ibi akata:matala:la:. ✱ ²⁴ Ba: hibila, hegelate da:la:wa:hiyamene ba:ba tetelo hegelate alomo hunu konomo ka:la:minahama:ne, ba:bema: na Tawakalubino Naniwiti gala da:kapemo naeno pe hegelate ba: ba:ba ka:na kitanama:ne, iyo, hopo habanapi hiliyonomate naeno pe komo kumima:na:. ²⁵ Huiyatiya hibila, ba:be komote puluhukuhino, dopamo ba:ma tete tawakaluba:te na ubiha:ma: eda:hate natamo temeteme kokonomo kikanamehonema:na:.

²⁶ “Ba: hibila, Nowako tetelo kebako komote kuluhukuya:, Tawakalubino Naniwiti gala da:kapemene ba:ba tetelo ba:be atu komote kaku-luhukuma:ne. ²⁷ Ba:ba tetelo iba:te baa: nahata ba:gala helo gao beya koamo nihota, dubate kamenakamena uwateholeta ba:gala kamenakamenate dubu uwateholeta, iba:te ba:ba ka:na ba ewagelena Nowate ko boga:mo ba:bo opeguya:. Ba:bene ba:ba tetelo beya konomote odolote tawakalubi hiliyonomo ba:bo anakapulamiya:. ²⁸ Ba:gala Lotoko

✱ 17:13: Hawi 13:45-46 ✱ 17:14: Hawi 14:2-3; Yon 3:3; 18:36 ✱ 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8

tetelo duluhukuya; ba:be atu komote ba:ba ka:na kakuluhukuma:ne. Tawakaluba:te baa: nahata ba:gala helo gao beya koamo nihota, ibino ilina kolowamiholita ba:gala mani koamo uwatehota, pali ilina amihota ba:gala genama etemotehota, iba:te ba:ba ka:na ba ewagelena ✧ ²⁹ Lotote Sodomo habane uluhukuti ba:bo alahuliya;. Ba:bene ba:be hegelalo koete Godokono Hunu Habane hopamo pegate ibi hiliyonomate koelo dito ha:lahuya;. ³⁰ Ba:bema: Godote Tawakalubino Naniwino hibi komo da:hawakalimimini, ba:be tetete ba: ba:ba ka:na kakitanama:ne.

³¹ “Ba:be Ko Hegelalo kebe lumagiti genama panalo da:lutamene, ebete genama guamo gala a:kana:pa:gamene ebene ilina uwatema; ba:gala tumulu oko dowatitamene ba:be lumagiti atumu ebene genamamo gala a:katoamene. ✧ ³² Ba:bema: la: Lotokono kamenoenoko komo nemalagidolala!” ³³ Kebe lumagiti ebene kateneno ubi gabodo ba to ebene ka:ka: Godotamo damawada:mene, ebene ka:ka:te kalatidima:ne, huiyatiya kebe lumagiti ebene ka:ka: Godoko mabuma: datutimini, ebete hibi ka:ka: kolawema:ne. ✧ ³⁴ Nale la: begoelamemata, ba:be dulu dubu netewate kapiya tilolo da:lanamena; Tawakalubino Naniwiti pete eta ba pelawe eta ba:bo komiya:pama:ne. ³⁵ Ba:gala kamenakamena netewate baa: da:lapahutamena; ebete pete eta ba pelawe eta ba:bo komiya:pama:ne. ³⁶ Ba:gala dubu netewate pali habalo da:wapatitamena; ebete pete eta ba pelawe eta ba:bo komiya:pama:ne.”†

³⁷ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebe nalatediya; “Kodawa, ba:moi komate kebolo na:kikulihomena:?”

Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya; “Abale ilinate kebolo ditana, wala:te alehola:go ba:bamo koguditama:na:.”

18

Hamole Kamena Ba:gala Tabo Anagilamedawa Ibino Iya:tulame Uwi

¹ Ba:bene Ya:suti eta iya:tulame uwi ebe ta:matapa:tamo nolamagiya; mabu ebe ubihinola iba:te hiliyonomo tetelo Godotamo toetoe tabo ga:la ipuwalo iba:te huiya tabo tiyolo laweheno heloha:ma:eda:hakapoma;. ✧ ² Ebete na:goiya; “Eta habalo tabo anagilamedawa dubuti nemedenami, ebete Godotamo kapapamiwatanakuiha: ba:gala ebete tawakalubi kamalemalelтеленakuiha;. ³ Ba:be atu habalo eta hamole kamenate na:kemedenami, ebete hiliyonomo tetelo tabo anagilamedawatamo penakui ba:ma ka:na pegoenakui, ‘Ama:le nago dalaholohona, ba:be lumagitam kuba huiya nikama:!’

⁴ “Ba:bene tabo anagilamedawate tete ga:ga:dopolo ebene tabo kulinakuiha; huiyatiya galane ebete ebene ukuilo ba:ma ka:na goi, ‘Na Godotamo a:kapapamiwatalemo ba:gala na tawakaluba:tamo malemale a:kihata:lemo, ⁵ huiyatiya ba:moe kamenate tete ga:ga:lo natamo ko temeteme bikanamena. Nale ebe owalubihino ba:moe

✧ **17:28:** Tup Mabu 18:20; 19:25 ✧ **17:31:** Mat 24:17-18 * **17:32:** Buka ka:lamiholedawa, ama: ba:moe komo niya:tawa, Godokono koete Sodomo habamo da:peguya; ba:ba tetelo Lotokono kamenate ubi konomo bihatiya: habamo gala katote ebene genamoeno ilina konuwatema;. Ba:bema: ba:be hegelalo ebete koelo dito hoia: komo Sodomo habalubi hiliyonomago. ✧ **17:33:** Luk 9:24 † **17:36:** Luk 17:36 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebene buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya: ✧ **18:1:** Kol 4:2; 1Tes 5:17

temeteme komote a:kekelamene, ba:bema: wadiyala nale ebenu ubi komamo papamiwatalo eba:go alaholohodawatamo kuba huiya kikamema:nemo!”

⁶ Ba:bene Kodawa Ya:suti na:goiya:, “Ba:moe tabo anagilamedawa ebe ba: kuba lumagila, huiyatiya ebete da:goi, wadiyala la: ba:be tabo hidamo nemalagidolala. ⁷ La:eno ukui keba ka:nala:ka?: Godokono tawakalubi ipuwalo puya:te du tetelo ba:gala hegela tetelo ebetamo toetoholo dihimina, ebete iba:tamo huiya ikalameha:ma: ba:keda:mene? Ba:gala ebete ibi owalubili ubiha:ma: eda:lo tete ba:ka:ga:gima:tebamene? ⁸ Ao! Nale la: begoelamemata, ebete ibi owalubililo iba:go dalaholohona ba:bi tawakaluba:tamo kuba huiya tiyonomo kopikalame:ne, huiyatiya Tawakalubino Naniwiti da:pemene, ba:ba tetelo ebete hopo habanapa:godolo hibima: midi komo ba:ka:pumimini?”

Pa:lisi Kapiyuimidawa Ba:gala Ta:kese Uwatedawa Ibino Iya:tulame Uwi

⁹ Ya:suti ba:moe eta iya:tulame uwi komo tawakaluba:tamo kolumagiya:, mabu ibi ha:kiya ibi tuputupupima: ba ga:lana komopi tawakalubiha:ma: ga:lanakuya:. ¹⁰ Ebete na:goiya:, “Dubu netewate Godoko Adikumino Hiya: Genamamo nodoluya: Godotamo toetohoma:, eta Pa:lisi kapiyuimidawa dubula, eta ta:kese mani ha:da amiholo uwatedawala. ¹¹ Ba:bene Pa:lisi dubuti ebe ha:kiya utiti ebenu komoma: ba:ma ka:na goi, ‘Godo, na ama:tamo kalakala tabo bolamagimo, mabu na ba:moi komo tawakalubidopoha:. Ba:ma ka:na na ilina pilolo a:kuwata:lemo, ha:da gabodo a:kapata:lemo, ba:gala eta dubuino kamena pilolo kalaweha:. Ba:gala ba:moe ta:kese uwatedawate hiya:hiya: kuba dododilina, na eba ka:naha:. ¹² Na kapiya wuiki ipuwalo nale netewa hegela amia:no oko owatima: baa: naheno lutanakomo, ba:gala nale duwatanakomo ba:bi ilina hiliyonomo anagilameholete, komo ta:ni komokomo ipuwane eta kapiya kalawe, eta kapiya kalawe, amia:no komo ama:tamo hibinomolo ikamenakomata.’ ✧

¹³ “Huiyatiya ta:kese uwatedawate muhuludopone nutiti, ebenu wato hopamo toda:midumiti ba la:na ebete hilopago bodolo anagalimilo na:goi, ‘Godo, na koko kuba ama:tamo ododilimo, huiyatiya nale ama: betoemehomata, natamo kuba huiya ikanamehenu na na:malemalenatena:!’” ✧

¹⁴ Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Na la:tamo na:goemo, Godote ba:moe awagaha: lumagino kuba egebolemete ebenu ebenu genamamo ba:bo tui, huiyatiya Pa:lisi dubu eba ka:na kewageleha:. Godote ebenu komo katuputupuimimiha:, ebenu ebenu kubago ba:ba ka:na tui. Mabu hibila, lumagiti ebe ha:kiya ebe koma: da:midimini Godote ebe deha:potoma: komidima:ne, ba:gala kebe lumagiti ebe ha:kiya ebe deha:potoma: da:midimini Godote huiyatiya ebe koma: komidima:ne.” ✧

Ya:suti Guguda:tamo Kokoto Demowatilamiya:

Ma:t 19:13-15; Mak 10:13-16

¹⁵ Ba:bene tawakaluba:te gugudi hegehege Ya:sutamona: magaheliya:, ebenu ebenu kokoto iba:tamo ba emowatilame Godoko kogoemema: ebenu ebenu ibi hidamo kowalubilinama:. Ba:ba tetelo ebe ta:matapa:te ba:be komo umiti tawakalubi kiyahalamelo gugudi na:duhilamiya:,

16 huiyatiya Ya:suti gugudi ebetamo ba ka:lami ebe ta:matapa:tamo na:goiya; “Gugudi natamo pelame wadiyala. Akaduhilama:la; mabu ba:mako tawakaluba:te Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be habamo kona:pa:la:hama:na. 17 Na la:tamo hibi tabo begoemo, kebe lumagiti gudu deha:poto huiyamo aeno Ko Gawadalagi Godoko laweheno, ba:be lumagiti ebena Kalakala Habamo a:kana:pa:gamene.” ✧

Ilina Dogodogo Dubuti Ya:sutamo Da:piya:

Ma:t 19:16-30; Mak 10:17-31

18 Ba:bene Yu tawakalubino eta watodawate Ya:suku ba alateda: na:goemiya; “Hido Iya:tulamedawa, na bada komo ododiti wiboha: ka:ka: ebo na:ka:lawemo?” ✧

19 Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ama:le na hidodawama: badama: ka:ka:nama:wa? Eta hidodawa puliyala, Godoko kapiyate hidodawala. 20 Ama: Godokono Tutumu Tabo iya:tawala. Eta lumagino kamena pilolo akalawa:la; lumagi akanakapuma:la; ilina pilolo akuwata:la; eta lumagino komoma: ha:da tabo akolamaga:la; ba:gala amia:no nabiwi menoko ibino tabamo na:papamiwatanakuya.” ✧

21 Huiyatiya ebete Ya:sutamo na:goiya; “Na deha:poto tetene tupuimiti ba:moi hiliyonomo tutumu kodakodalo uwatete eta kapiya kadikanaliya:ha.”

22 Ya:suti ebena tabo uliti ebetamo na:goiya; “Ama:godolo kapiya komote kamodobonaha. Wadiyala komopa:te amia:no hiliyonomo ilina mana:mo uwatehomete ama:le ba:bi mani komo awaepa:tamo na:nalabahalama. Ba:ba tetelo ama: gala kapete na na:ta:maheniya; ba:bene amia:no ilina hiliyonomate Godokono Hunu Habalo konepola:nama:ne.” 23 Ebete ba:be tabo uliti ebena tepo ipuwalo menemenenomoma: ediya: mabu ebe ilina dogodogodawanomola.

24 Ya:suti ebe umiti na:goiya; “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ilina hiliyonomagopa:te ba:be habamo na:pa:la:hama: kodakodanomola! 25 Numa:la; ka:molo-goete* kaliko akohomehoeno ola gugudu nilupiga kodakodama: eda:na, gabohenola. Ba: atumu ilina hiliyonomagodawate Godokono Ko Gawadalagi habamo na:pa:ga kodakodanomola, gabote hibinomolo a:kitanamene.”

26 Ba:bene Ya:sukunu tabo ulihopa:te ebetamo na:ga:luya; “Ama: da:gaa: ba:be tabote hibima: deda:na, puya:te modobola:ka: Godote ibino ka:ka: mula:lelamema:?”

27 Ya:suti iba:tamo ba huiya na:goiya; “Tawakaluba:godolo da:kodakodahana ba:bi komokomo huiyatiya Godogodolo kodakoda hibiha:.”

28 Ba:bene Pitate Ya:sutamo na:goiya; “Ama: numa; aeno genamoeno ilina hiliyonomo miya:palette ama: na:ta:mahenata.”

29 Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “Na la:tamo hibi tabo begoemo, kebe lumagiti ebena genama, o ebena kamena, o ebena nani ekaki ba:gala ebena menokobi nabi gugudi, ba:bi komo Ko Gawadalagi Godoko mabuma: da:miya:palemene, 30 ebete ba:ma tetelo huiyatiya

✧ 18:17: Ma:t 18:3 ✧ 18:18: Luk 10:25 ✧ 18:20: Ikuli 20:12-16; Tutumu 5:17-20

* 18:25: Ya:suku tetelo Yu tawakalubino komo ba:ma ka:nala, iba:te kokonomo gelebadihole ka:molo-goegoa:mo ibino oko bowatihonakuya. Iyo, komo hiya:hiya: tetelo ka:molo-goegoa:te ibino ilina bewatanakuya: muhulu hopamo, ba:gala komo tetelo iba:te bogema: watenama.

Godogodone ba:bi atu hiliyonomo komokomo gala kakuwatema:ne, ba:gala galane ebete wiboha: ka:ka: kakalawema:ne.”

Ya:suti Ebene Hoe Komoma: Gala Da:kagoiya:

Ma:t 20:17-19; Mak 10:32-34

³¹ Ba:bene Ya:suti ebene 12 ta:matapi dubu ebetamo ka:lamiti iba:tamo na:goyia:, “La: nulia:la:, a Yelusalemamo tolamitama:. Ba:bolo Godokono ukui hawakalimipa:te Tawakalubino Naniwi mabuma: Bukamo da:miya:tiya: ba:bi hiliyonomo komate kopikulihoma:na:.”

☆ ³² Iyo, Godote ebe Yuha:pa:tamo kikalameda:ne, ba:bene iba:te ebe iduduputimilo ba iya:da:te ebetamo kowe komehoholema:na:, ☆

³³ ba:gala iba:te giya:pa:pa:mo ebe a:na:miga:titi ba:bene ebe dito kanakapumima:na:, ebe huiyatiya netewa-kapiya hegelalo hoene gala kakamahigama:ne.”

³⁴ Huiyatiya Ya:suti dolamagiya:, ebe ta:matapa:te ba:be taboeno ipuwa hidamo kalawiya:ha:. Ba:be komote awalelalo itanuya: ba:bema: iba:te hidamo kemalagidoluya:ha:. ☆

Ya:suti Baidi Tamihome Dubu Da:hiduimiya:

Ma:t 20:29-34; Mak 10:46-52

³⁵ Ba:bene Ya:suti Yeliko ko haba tama:mo ba penape, baidi tamihome dubuti gabo tamelo emedete manima: tawakalubi betoelameholitiya:.

³⁶ Ebete tawakalubi hiliyonomo gabodo da:petolamitiya:, ba:be komo uliti komopi ba:bo alateda:liya:, “Bada komote ka:pita?”

³⁷ Iba:te na:huiyuya:, “Nasaletenapi dubu Ya:suti pita.”

³⁸ Ba:bene ebete tabo konomamo goelo na:goyia:, “Ya:su, Da:ibidikono Hogo! Ama: na:na:malemalenatena:!”

³⁹ Ba:ba tetelo dopamo da:petolamitiya: ba:bi tawakaluba:te ebe kiyahamelo na:duhimiya: ebete tatabalo kolutama:, huiyatiya ebete gala ibulunomamo na:kagoiya:, “Da:ibidikono Hogo! Ama: na:na:malemalenatena:!”

⁴⁰ Ba:bene Ya:suti ba:bamo utiti baidi tamihome dubuino komoma: na:goyia:, “Ebe na:magaha:la:.” Ebete tama:mo da:piya:, ba:ba tetelo Ya:suti ebe nalatediya:, ⁴¹ “Ama: bada ubi kihatiuta nale ama:tamo kododima:?”

Ebete na:goyia:, “Kodawa, na ubila ilina hidamo kulameda:ne.”

⁴² Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goyia:, “Ama: baidi na:gahima:! Amia:no hibima: midi komote ama: a:hiduima:ta.”

⁴³ Ba:bema: hibila, ba:ba tetenomolo ebene baiditi da:hidohidohuya:, ebete Godoko ba milimiho Ya:suku ba:bo ta:matuya:, ba:bene hiliyonomo tawakaluba:te ba:be komo umiti iba:te atumu Godokono mahilo hunamo ba:bo adipatiya:.

19

Ya:suti Sa:kiyasekono Genamamo Da:tuya:

¹ Ba:ba tetelo Ya:suti Yeliko haba ipuwado petutiya:, ² ba:be habalo Sa:kiyaseko nemedeni, ebe ta:kese uwatepino watodawala ba:gala ebe ilina dogodogodawala. ³ Ebete ebene tepo ipuwalo na:goyia:, “Ya:suku keba:ka dawala:ka:?” ba:bene ebete ebe umi ubi konomamo nihatiya:, huiyatiya ebe gopotati dubula ba:gala tawakalubi hiliyonomate Ya:suku a:ga:diya:miduya:, ba:be mabuma: ebete Ya:suku

umima: modoboha: 4 Ba:bema: ebete tawakalubino dopo hapuamo puligate, anahu kehamo dito nodoluya: Ya:suku kumima:, mabu Ya:suti ba:be gabodo pitiya: 5 Ba:bene Ya:suti ba:bamo puluhukuti baidi hunamo da:pegahimiya:, ebe pumiti na:pegoemiya:, “Sa:kiyase, amia: tiyo na:pihitiga! Na ka:lo hegelalo amia:no genamalo kolutama:nemo.”

6 Ba:ba tetelo Sa:kiyasete tiyo pihitigate, Ya:suku lawete ebene genamamo kalakala konomago dito magatuya:, 7 ba:bene tawakalubi hiliyonomate ba:be komo umiti ubiha: tabo ba:ma ka:na ga:luya:, “Ebete kuba lumagino genamamo a:to.” ✱

8 Huiyatiya Sa:kiyasete ebene genamalo tawakalubino dopo hapulu mahigate Ya:sutamo na:goiya:, “Kodawa, amia: numa! Ka:lo nale naeno ilina tulituliya anagiya:midalete, naeno komo ilina awaepa:tamo kikalameholema:nemo, ba:gala nale komopino mani ha:da amiho gabodo duwatenakuimo netewa-netewa teta:mo gala kakahuiya-halema:nemo.” ✱

9 Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Ka:lo hegelalo Godokono ka:ka: mula: komote a:pe ba:moe genamamo, mabu ba:moe dubu atumu ba:A:ibalahamakono eyono gudu etala. ✱ 10 Ba: hibila, puya:te kuba ododili ipuwalo dalatidiholena, ba:bi tawakalubi uwatete ibino ka:ka: komula:lalamema: na Tawakalubino Naniwiti ba:bema: piya:mo.” ✱

Ko Dubuti Okopa:tamo Mani Dikalameholiya: Ba:be Iya:tulame Uwi Ma:t 25:14-30

11 Ba:be tabo dulihutiya: ba:bi tawakaluba:te iya:tawahuya: Ya:suti Yelusalema ko haba tama:mo a:puluhuku, ba:bema: iba:te ibino ukuilo na:ga:luya:, “Diyala, ba:ma tetelo Godokono Ko Gawadalagi komote atamo da: uluhukumini.”

Ya:suti ibino komo iya:tawate eta iya:tulame uwi iba:tamo ba:ma ka:na olamagiya:, 12 “Eta ko dubuti muhulu hopamo tuya:, ebe ubila ba:be muhulu hopolo Ko Gawadalagi haba nelawete, ebete ebene habamo ba:bo kakapema: 13 Ebete toheno, dopamo ebene ta:ni okopi ebetamo ka:lamiti etatamo 100 mani, etatamo 100 mani, ba:ba ka:na ba ikalamehole ibi na:goelamiya:, ‘La: ba:moi mani na:kokoilamiya:la: naeno pe kuitita:mo.’

14 “Ba:bene ebete muhulu hopolo ba nemedede, komo ebene honopapa:te ebetamo maubahate ebene gala hapuni tabo atapi ba:bo oelamiya:. Iba:te tolamete tabo ba:ma ka:na nega:luya:, ‘A ubihinola ba:moe dubuti aeno Ko Gawadalagima: eda:, ebete aeno hopamo gala a:kapa:mene.’

15 “Huiyatiya ko dubuti muhulu hopolo ko gawadalagi haba nelawete ebene habanomamo gala na:kapiya:. Ba:ba tetenomolo ebete dopamo puya:tamo mani dikalameholiya:, ba:bi okopi ebetamo na:peka:lamiya: ebene mani kuititi iba:godone kiya:tawama: 16 Dopodawa ebete pete ebetamo na:pegoiya:, ‘Kodawa, amia:no 100 mana:mo nale eta 1,000 mani bododimo.’ 17 Ko dubuti ebetamo na:goiya:, ‘Ehe! Amia: ba: hido okodawalata! Amia: deha:poto komo hidamo ododia:ta, ba:bema: nale amia: ta:ni habahaba ulamedawama: komidima:nemata.’ ✱

18 “Ba:bene eta tetedawate pete ebetamo na:pegoiya:, ‘Kodawa, amia:no 100 mana:mo nale eta 500 mani bododimo,’ 19 ba:bene ko

dubuti ebetamo na:goiya; ‘Nale ama: paibo habahaba ulamedawama: komidima:nemata.’

²⁰ “Galane eta tetedawate pete ebetamo na:pegoiya; ‘Kodawa, ba:moe ba: amia:no 100 manila. Ama: da:tuya:la, na ba:moe mani kalikamo hidamo matuhumihote tawakaluba:te umiha: baha:mo ba:bo ihatiya:mo. ²¹ Na ama: betolemenamata mabu ama: tabo helonomo dubulata. Komopa:te da:miya:tenaka ama: pete ba:bi ilina ba:puwatanakomena:ta, ba:gala iba:te damihonaka ama: ba:bi ilina dito ba:petapihonakomena:ta ama:le ha:kiya konahama:.’

²² “Ba:bema: ko dubuti ebetamo na:goiya; ‘Ama: kuba okodawalata! Ama:le da:gaa; ba:be tabote amia:no kuba behawakalimi! Iyo, ama: tabo ba:ma ka:na a:gaa:ta, na tabo helonomo dubula, ba:gala komopa:te da:miya:tenaka nale ba:bi ilina ba:puwatanakomo, ba:gala iba:te damihonaka nale ba:bi ilina dito ba:petapihonakomo. ²³ Ba:bema: mabu keka: ama:le naeno mani baneka okopa:tamo kanikalamiya:ha? Iba:te mani uwatete eta oko nowatitale kodopoma: beda:na; ba:bene nale pete ama:le natamo atu mani huiyatiya nanekela:mo hunudopamo gala ba:kaikanameona:.’

²⁴ “Ba:bene ko dubuti ebena hopopi na:kiyahalamiya; ‘La: ebena 100 mani lawemete 1,000 mana:goeno dubutamo nikama:la:.’

²⁵ “Iba:te huiyatiya ebetamo na:ga:luya; ‘Kodawa, eba ka:naha! Ba:be lumagiti 1,000 mani ya:lo uwati!’

²⁶ “Ba:bene ko dubuti iba:tamo na:huiyuya; ‘Na la:tamo na:goemo, kebe lumagigodolo hidohido ukui da:pola:na, etate ebetamo hiliyonomo hidohido komo kikamehoma:ne. Huiyatiya kebe lumagigodolo hidohido ukui pola:naheno, ebegodolo kebe kapiyakapiya komate da:pola:na etate ebegodone gala kakuwatemema:ne. ✧ ²⁷ Ba:gala eta komo. Puya:te nago alaholohoma: ba ewagelena ubiha:ma: deda:hana nale ibino Ko Gawadalagima: eda:ma; la: ibi magahete naeno dopo hapulu alaholo gila:mo dito na:panakapulama:la!’ ”

Ya:suti Yelusalema Ko Haba Tama:mo Da:nuluhukuya:

Ma:t 21:1-11; Mak 11:1-11; Yon 12:12-19

²⁸ Ya:suti ba:moe tabo tawakaluba:tamo goete ibi dopalamete Yelusalema ko haba hapuamo ba: dito tuya: ²⁹ Ba:ba tetelo ebete Betapa:gi haba ba:gala Betani haba tamedo tote Olibi Kehakeha Hunu Hakamo ba:bo nuluhukuya; ba:bene ebete ebe ta:matapi netewa dopamo ba oelame ³⁰ iba:tamo na:goiya; “La: ba:be tatali habamo tote, ba:be habamo ba nuluhuku donoki-goe deha:poto hala:mo ma:home ba:bo konumima:nemata, lumagiti dopamo ebe hunamo kemediya:ha. Wadiyala la: hale pahamiti na:magahiya:la. ³¹ Etate la:tamo da:goemene, ‘La: ebe badama: ka:pahamiutama?’ la: huiyatiya ba:ma ka:na na:ga:luya:la; ‘Kodawate donoki-goe ubila.’ ”

³² Ba:bene iba:te gabodo tote habamo ba nuluhuku Ya:suti ibi keba ka:na ka:kiyalamiya; iba:te ba:bi komokomo ba:ba ka:na nulamiya: ³³ Iba:te donoki-goe deha:poto ba pahamita, namutuluba:te iba:tamo na:ga:luya; “La: ebe badama: ka:pahamiutama?”

³⁴ Iba:te tabo ba huiya na:ga:luya; “Kodawate donoki-goe ubila.” ³⁵ Ba:bene iba:te donoki-goe deha:poto Ya:sutamo magahete, ibino watuino kaliko donoki-goe hunamo miya:temete, iba:te Ya:suku ibino

kokotamo adipatete ba: dito adipiya:. ³⁶ Ba:ba tetelo Ya:suti ba tuta tawakaluba:te ibino ga:ga:ga: kaliko pipikulamete gabamo apohohote, ebete ba:be hunudu tuya:.

³⁷ Ebete Olibi Kehakeha Hunu Hakane ba nihitiga Yelusalema ko haba tama:mo da:piya:, ba:ba tetelo ebe da:ta:matanakui ba:bi tawakalubi hiliyonomate Godotamo kalakala tabo kapimilo koamo wadiya:paa:latelelo ebe ba:bo milimihuya:, mabu iba:te koko hanohano komo hiliyonomo ulamiya:. ³⁸ Iba:te tabo ba:ma ka:na ga:lutiya:,

“Godo, amia:no mahilago da:pita,

wadiyala ama: ba:be Ko Gawadalagi na:koimiya:!

O tawakaluba:la:, la: Godoko milimiholo hunamo nadipata:la:,

ebe ba: Hunu Haboeno kalakala komoeno mabula!” ✧

³⁹ Ba:bene tawakalubi ipuwalo da:pola:nuya: ba:bi Pa:lisi kapiyuimi dubate Ya:suku na:kiyahamiya:, “Iya:tulamedawa, ama: ta:matapi na:duhilama:!”

⁴⁰ Ya:suti iba:tamo na:huiyuya:, “Nale la:tamo na:goemo, ba:moi tawakaluba:te na milinamehoneha:tale huiyatiya gaboeno nakolate na ba adipanatene koamo ba:ga:litana:.”

Ya:suti Yelusalema Habanapi Da:la:lamiya:

⁴¹ Ba:bene Ya:suti Yelusalema tama:mo pete haba da:pumiya:, ebete ihilo ⁴² na:goiya:, “Yelusalema, nale amia:no tataba mabuma: deda:namo, ama: ba:be komo niya:tawatale ama: ba:be tataba ba:laweona:, huiyatiya ama: naeno hibi komo umi modoboha:! ⁴³ Ba: hibila, tete ba: na:pe ama:go alaholohopima: deda:hana, iba:te pelamete ama: kopetanamaminama:na:ta amia:no tawakalubi kanakapulamema:, ba:bene iba:te ama: tametamelo kokonomo siwi ba aligili hunuhunu haka hiya:hiya: kododilima:na:, amia:no tawakaluba:te ibino ka:ka: komula:lema: iba:te gobogobamo alahutihokapoma:. ⁴⁴ Ba:bene puya:te amia:no kala imi ipuwalo demedehona, iba:te ba:bi tawakalubi alukuliti kohawaminadigalema:na:, ba:gala amia:no koko genama iya:hekete eta nakolate eta nakola hunulu a:kitanamene. Iba:te ba:ma ka:na kopododima:na: mabu Godote ama: owalubima: da:pe, ama: ba:be tete otate ebe kalaweha:!” ✧

Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genama Da:hiduimiya:

Ma:t 21:12-17; Mak 11:15-19; Yon 2:13-22

⁴⁵ Ba:bene Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tote, ba:be genamalo ebete ilina kolowamipi nulamete gobogobamo helonomamo ba neta:malatele ⁴⁶ iba:tamo na:goiya:, “Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na bitana, ‘Naeno Genama tawakaluba:te Godoko Adikumi Genamama: koga:lama:na:’ la:le huiyatiya pilo tawakalubino genamama: a:midimata!”

⁴⁷ Ba:bema: Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala Yunapino komo kokopi, iba:te Ya:suku anakapumima: gabo bohowaditiya:. Huiyatiya komo hegelalo Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo tawakalubi ba iya:tulamita, ✧ ⁴⁸ iba:te gabo kumiya:ha: mabu tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu tabo ulihoma: ubi konomamo ihatelo iba:te eba:go ba:bo pola:nuya:.

20

*Yu Watowatopa:te Ya:sukunu Helo Mabuma: Ebe Dalatediya:
Ma:t 21:23-27; Mak 11:27-33*

¹ Eta hegelalo Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo tawakalubi ba iya:tulamita Godokono Hido Tabo dolamagitiya:, ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala komo koko dubu, iba:te ebe duhimima: ba:bo pelamiya:. ² Iba:te ebe ba:ma ka:na palatediya:, “A na:kiyaa:ma:, ama: ba:moi komo pokono heloamo kododilion? Ba:gala ba:moe helo ama:tamo pote kikameti?”

³ Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya:, “Nale la: dopamo kapiya komoma: kalateda:lema:nemata. Wadiyala la:le na na:ga:lanamiya:la:, ⁴ Yonete tawakalubi beyamo da:wadulatelenakui, ba:be helo ebetamo pote kikami? Godotela:ka: o eta lumagitila:ka:?”

⁵ Ba:bema: ibi ha:kiya ibi ipuwalo na:ga:luya:, “Ale da:ga:lama: Godote Yonetamo helo ikami, ebete kogoema:ne, ‘Bada mabuma: la:le ebenu tabo hibima: kamidiha:?’ ⁶ Ba:gala a modoboha: ebe ba:ma ka:na ga:lame, hopo lumagiti Yonetamo helo ikami. Tawakaluba:te ba:be tabo uliti a nakolamo mapea:mete kanakapua:mema:na:, mabu iba:te na:ga:lana Yoneko ba: Godokono ukui hawakalimidawala.” ⁷ Ba:bema: iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui ugumuililo Ya:sutamo na:ga:luya:, “Yonekono helo mabu a iya:tawaha:.”

⁸ Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Ba:bema: nale la: atumu a:kakiyalama:mata nale ba:moi komo pokono heloamo dododilinamo.”

*Tupina Gao Pali Lawamepino Iya:tulame Uwi
Ma:t 21:33-46; Mak 12:1-12*

⁹ Ba:bene Ya:suti ba:moe iya:tulame uwi tawakaluba:tamo na:goiya:, “Dubuti pali ododiti tupina gao keha ba:bo amihui, ba:be gaoeno mahilo ba: gala:ipi gaola. Ba:bene ebete ebenu pali komo lawamepi dubatamo dito miya:pui, iba:te ba:bolo oko ba owatina ba:be pali hidamo umilo ebenu gao kuwateholemenakoma:, ba:bene ebete muhulu hopamo tote tete ga:ga:dopo benemeda:tepu. ✧ ¹⁰ Gao tapiho tetelo ebete pali lawamepa:tamo huiyaha: okodawa na:poemi, ebete iba:godone gaoeno mani ipuwane ebenu namutudawoeno komo kopelawema:, huiyatiya iba:te ba:be okodawa kukamo anagalimihote ilinaheno dito noemiya:. ¹¹ Ba:bene ebete eta huiyaha: okodawa gala da:kapoemi, iba:te ebe ba anagalimiho ebe hilopo ikamete atumu dito koemiya:. ¹² Ba:bene ebete gala eta da:kapoemi, ba:be ba: netewa-kapiya tete dubula, huiyatiya iba:te ebe bugumu miya:temete pali ipuwane ebe ba: dito na:da:nuya:. ¹³ Ba:ba tetelo pali namutudawate na:goi, ‘Na keba ka:na na:kewagelemo? Wadiyala nale koamo demalagidolonamo ba:be gudu konoemema:nemo. Diyala, iba:te ebetamo da: papamila:halemena:.’

¹⁴ “Huiyatiya ba:be pali lawamepi dubate ba:be gudu pitalo dumi iba:te ibi ipuwalo na:ga:luya:, ‘Numa:la:, ba:moe guduti nabiwino ilina namutudawama: deda:mene, ba:be guduti ba: na:pe. Ba:bema: wadiyala ale ebe anakapumiti ebenu pali lawenomo kolawema:nema:.’ ¹⁵ Ba:ba tetelo iba:te ebe lawete palino kala ipuwane na:da:nate ba: dito nanakapumiya:.”

Ba:bema: Ya:suti ulihopa:tamo na:goiya:, “La:eno ukui keba ka:nala:ka:? Pali namutudawate bada komo na:ka:pododimini lawamepi dubatamo? ¹⁶ Hibila, ebete pete ibi panakapulamete ebenu pali komopa:tamo kopikalama:ne.”

Tawakaluba:te ba:be tabo uliti na:ga:luya:, “Ao, ba:be kubate a:kuluhukamene!”

¹⁷ Ba:bema: Ya:suti ibi ulamelo na:goiya:, “Godokono Bukalo ditana ba:moe taboeno ipuwa keba ka:nala:ka:?”

‘Genama etepa:te tama:mo dihati

ba:be hototote huiyatiya genamoeno helo mabuma: eda:na.’

¹⁸ Numa:la:, ba:be hototoeno kodakoda ba: nakola huiyala. Iyo, ba:moe nakola hunamo da:gamene ba:be lumagiti kota:ta:pula:tihoma:ne, ba:gala ba:moe nakolate lumagi dihita:timini kotakotakuimima:ne.” *

¹⁹ Ba:bene Godokono Tutumu iya:tulamepi ba:gala Godotamo hawa:goeno ikamehopi gawadubu, iba:te iya:tawahuya: Ya:suti ba:be uwi ibino komoma: goiya:, ba:bema: iba:te ubila ba:ba tetenomolo ebe lawe, huiyatiya tawakalubi ba tolelame gala dito kekelalamiya:.

Loma Tawakalubino Konomo Gawadalagi Sisatamo* Ta:kese Mani Ikameho Komo

Ma:t 22:15-22; Mak 12:13-17

²⁰ Ba:bene Yu watowatopa:te Ya:suku lawema: gabo ba ohowadi komo dubatamo mani ba:bo ikalamiya: iba:te Ya:sutamo tolamete ebe kuba gabamo konemogabuimima:. Iba:te ubila ebegodolo hiya: tabo uliti ba:be taboeno komoma: Loma gabomanino kapela Ko Gawadalagitamo magatate, ebete ebe ba:bolo kanakapumima:.

* ²¹ Ba:bema: ba:bi dubate Ya:sutamo pelamete ha:da amiho gabodo ebe na:pega:lamiya:, “Iya:tulamedawa, a iya:tawahala ama:le dolamaginaka ba:bi komokomo ba: hibila, ba:gala ama: tawakalubi hunu nikapa:mo kulamenaha:, ba:ma ka:na eta lumagi miya:palo eta lumagi ebo a:kalawa:la:ta. Iyo, ama: tawakalubi Godokono gabo hidamo iya:tulamenata, ²² ba:bema: a na:kijaa:ma:, Loma tawakalubino Konomo Gawadalagi Sisatamo ta:kese mani ikameho hidola:ka: o kubala:ka:? A ebetamo ba:kikamehoma: o a:kikamehama:?”

²³ Ya:suti ibino ma:lapila netewa komo iya:tawate iba:tamo na:goiya:,

²⁴ “La: kapiya mani natamo nadaha:la:. Ba:be mani hunulu da:pola:na, mahilo ba:gala holoholo pokonola:ka:?”

Iba:te ebenu tabo ba huiya na:ga:luya:, “Konomo Gawadalagi Sisakonola.”

²⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Sisakono ilina Sisatamo nikamehala:, huiyatiya Godokono ilina Godotamo nikamehala:.”

²⁶ Ba:bene ba:bi dubate kamodobuya:ha: tawakalubino holoholo hapulu Ya:suku kuba gabamo kemogabuimima:, ba:bema: iba:te ba hanohanoho eta tabo kaga:luya:ha:.

Hoe Ipuwane Ka:ka:mo Mahila:hale Komo

Ma:t 22:23-33; Mak 12:18-27

* **20:18:** Ais 8:14-15 * **20:19:** Sisako ba: Loma tawakalubino Konomo Gawadalagila, hopo konomolo ebe kapiyate helonomoma: eda:nami. Ebete ebenu alaholohopi hiya:hiya: hopamo oelameholenakui, ba:bene iba:te ba:bi hopolo ba nemedehona tawakaluba:godone ta:kese mani konomo ba:bo nuwatelamenakuya:, ba:bi mana:mo ibino Loma gabomanino hiya:hiya: oko kowathonama: * **20:20:** Luk 11:54

²⁷ Hoe ipuwane mahila:haleha:ma: da:ga:lana, ba:bi tawakalubi ba: Sa:diyusi kapiyuimipila.† Komo iba:te Ya:sutamo pelamete tabo ba:ma ka:na pega:luya; ²⁸ “Iya:tulamedawa, Godokono Bukamo Mosesete tabo ba:ma ka:na miya:tiya; ‘Dubuti hoete kamena gugudihino da:miya:pamene, ebene ekawiti ba:be hamole lawete ebene naniwi mabuma: gugudi nododilima:mene.’ ²⁹ Dopamo tetelo kapiya dubuino sa:ba:ni kuhia:te nemedenama:. Ibi ipuwalo dopo guduti kamena lawete gugudi ulameheno hoiya; ³⁰ ba:bene ebene ekawiti ebene hamole kalawete ba:ba ka:na kewageliya. ³¹ Ba:gala eta tetedawate ba: atumu kewageliya; ba:bene ba:bi sa:ba:ni badininipalate gugudihino ba:ba ka:na ha:lahuya; ³² huiyatiya kamenate galane dito hoiya. ³³ Ba:bema: iba:te hoe ipuwane ka:ka:mo da:mahila:halemena; ba:be Ko Hegelalo ba:be kamenate pokono kamenama: na:keda:mene, mabu ebe sa:ba:ni dubate a:lawa:tepahuya:?”

³⁴ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Numa:la; ba:moe hopolo dubate kamenakamena uwateholetete, ba:bene kamenakamenate atumu dubu akuwateholenaka, ³⁵ huiyatiya Godokono Hunu Habalo eba ka:naha:. Ebete pui ebene hidohido ga:limapi gugudima: da:ka:lamimini, ba:ba:te hoe ipuwane hibinomolo ka:ka:mo komahila:halema:na; ba:bene ba:ba tetelo iba:te gala kamenakamena a:kapuwatehola:mena; ba:gala dubu a:kapuwatehola:mena:. ³⁶ Ba:moe komo ba: hibila, iba:te hoe ipuwane a:mahila:haliya; ba:bema: iba:te Godokono nopopimo ba emedena gala a:kaha:lahamena; iyo, iba:te Godokono gugudima: ba eda:ha wiboha: ka:ka:go bemedehonamena:. ³⁷ Numa:la; tawakaluba:te hoe ipuwane da:mahila:halemena; ba:be komo Mosesete a hidamo iya:tua:miya:. Iyo, ebete ba:moe komo Godokono Bukamo ihatiya; ba:ma ka:na koete kehala da:woitiya: huiyatiya kehate ka:mutigutiya:ha; ba:ba tetelo Mosesete Kodawa Godoko ka:milo na:goiya; ‘A:ibalahamako, Aisa:keko, Ya:ikoboko iba:te emedena tetelo poko kadikumina, ama: ba:be Godotela.’ ³⁸ Ba:bema: la: Sa:diyusi kapiyuimipi, la:eno ukuilo na:kemalagidolonama ba:bi iniwalino ka:ka:te a:wibuya:? Ao, kawibuya:ha; mabu ha:lahapa:te Godoko a:kadikuma:la: huiyatiya puya:te da:ka:ka:halena ba:bi tawakalubinomate ebe badikumina, iyo, a hiliyonomate ebene wiboha: ka:ka:go bemedenama:!”

³⁹ Ba:ba tetelo komo Godokono Tutumu iya:tulamepa:te Ya:sutamo na:ga:luya; “Iyo, Iya:tulamedawa, ama: hidamo gaa:ta.” ⁴⁰ Ba: hibila, ba:ba tetene tupuimiti tawakaluba:te Ya:suku eta komoma: alateda:ma: na:toletolehutiya:.

*Godokono Oemedawa Kelisoko Potela:ka:
Ma:t 22:41-46; Mak 12:35-37*

⁴¹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Tawakaluba:te na:ga:lana Godokono Oemedawa Kelisoko ba: Da:ibidikono hogola, ebene eyoni gugudi ipuwane komahigama:ne. Huiyatiya ba:moe komoeno ipuwa

† **20:27:** Ya:suku tetelo Sa:diyusi tawakalubi ba: Yu tawakalubino kapiyuimi etala, iba:te Pa:lisi kapiyuimipino hiya:hiya: tutumu hiliyonomamo kapapamila:halenakuiha:. Ba:gala tawakaluba:te ha:lahate hoene gala kamahila:haletete Godotamo da:nikulimina; ba:be komo Sa:diyusi kapiyuimipa:te hibima: kamidinakuiha; ba:bema: iba:te ba:be atu hibima: midiha: komamo tawakalubi biya:tulamenakuya:.

keba ka:nala:ka:? ⁴² La: numa:la:, Da:ibiditi Sam Ohale Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya;

'Kodawa Godote naeno Kodawa Kelisotamo na:goe,

'Ama: naeno tu hapuamo na:pemeda; *

⁴³ ba:bene ama:go alaholohopi

nale ibi amia:no nato a:puti bahima: komidilima:nemo.' ' "

⁴⁴ Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo gala na:kagoiya; "Wadiyala, la: ba:moe tabo ba emalagidolo na na:kiyanama:la:, Da:ibiditi ebena hogo Kelisoko ebena Kodawama: ka:milo ebete Godokono tu hapuamo emedema: goiya; ba:bema: ba:be komote keba ka:na na:kuluhukumini?"

Ya:suti Godokono Tutumu Iya:tulamepino Awagaha Komoma: Da:goiya:

Ma:t 23:1-7,28; Mak 12:38-40

⁴⁵ Ba:bene hiliyonomo tawakaluba:te ebena tabo ba ulihuta Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goiya; ⁴⁶ "La:le Godokono Tutumu iya:tulamepi hidamo nulama:la:. Iba:te ubila ga:ga:ga: kaliko pupuliti kolowami habalo ba wapata:lame tawakaluba:te ibi ba:bo kawagaminalema:. Iba:te ubila a Yunapino baidi ibubulamehole genama gulu koko dubuino habalo kogalahidima; ba:gala ibi ubila poko ododi tetelo koko habalo ahiditi kopola:nama:. ⁴⁷ Ba:gala iba:te hamolehamoleno ilina ha:da amihoho komodo ba uwate ba:bo wibuilamelelamenaka, ba:bene iba:te ba:be komo kubaha:ma: ga:lalo tolamete Godotamo baidi ba nibubulamehole ga:ga:ga: toetoe tabo ba:bo nega:lanaka, mabu ibi ubila tawakaluba:te ibino komo umilo ibi hidohidopima: koga:lama:. Ba:bema: hibila, iba:te kuba huiya konomo kolawema:na:!"

21

Hamole Kamenate Godotamo Mani Dikamiya:

Mak 12:41-44

¹ Ba:bene Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba luta, ilina dogodogopa:te ibino malemale ilina Godotamo da:pemiya:tiya; ebete ibino komo ba umita ² eta ilinaha: hamole kamena ba:bo kumiya; ebete mani hegehege netewa da:pemiya:titiya. ³ Ba:bema: ebete na:goiya; "Na la:tamo hibi tabo begoemo, tawakaluba:te mani da:pemiya:ta: ba:moe ilinaha: hamole kamenate ibi hiliyonomo a:gogole, * ⁴ mabu ilina dogodogopa:te ibino komo ilina da:luhililamenaka ba:bi ilina bepemiya:ta; huiyatiya ba:moe hamole kamena ilinahenola. Ebete ebena baa: uwatehoeno mani miya:tenomo a:pemiya:te."

Godoko Adikumino Hiya: Genama Kubahimi Komo

Ma:t 24:1-2; Mak 13:1-2

⁵ Ba:ba tetelo komo Ya:suku ta:matapa:te Godoko Adikumino Hiya: Genamama: ba:ma ka:na ga:litiya; "Ba:moi koko nakola genama hidohidonomola! Ba:gala tawakaluba:te ba:malo Godotamo malemalelo dikamehonaka, ba:bi ilinate hidohidoma: eda:hana!"

Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; ⁶ "La: ba:moi ilina dulameholi-tama, galane tetelo ibi hiliyonomate kokubakubahama:na:. Ba:ba tetelo ba:moi genamoeno komoma: eta nakolate eta nakola hunulu

a:kapola:namena:, mabu alaholohopa:te nakola hiliyonomo mapita-halete hopamo iya:hekenomo kopiya:hekema:na.” ✧

Koko Temetema:te Pelamema: Ya:suti Da:goiya:

Ma:t 24:3-14; Mak 13:3-13

⁷ Ba:bene iba:te Ya:suku nalatediya:, “Iya:tulamedawa, Godokono Genama kubahimi komote keba tetelo na:kuluhukumini? A bada hanohano komate na:kiya:tua:memena: tete ba: na:pe ba:be komote kopuluhukuma:?”

⁸ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “La: hidamo. Eta lumagiti la: ha:da damiholamemena:, la: ebenu tabo akulia:la:, mabu komo hiliyonomo dubate naeno mahilamo pelamete kopega:lama:na:, ‘Na ba: Kelisote! Tete ba: na:pe!’ huiyatiya la: ibi akata:matala:la:. ⁹ Ba:gala la:le hiya:hiya: hopo tawakalubino alaholoho komo ba:gala ibino alaholohoma: nopo tamote komo dulihoma, ba:be mabuma: la: koamo akatoletolehala:. Ba:moi komate hibilo kopikulima:na:, huiyatiya ba:be tete ebe kuititi teteha:.”

¹⁰ Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya:, “Ba: hibila, komo hopo tawakaluba:te komo hopo tawakaluba:go kalaholohoma:na:, iyo, eta hopote etatamo alaholo komo kododima:ne. ¹¹ Ba:bene koko wima:la:te hiya:hiya: hopo hiliyonomamo kopelamema:na:, ba:gala koko tawetaweno temeteme komate ba:bi hiya:hiya: tawakalubi kuwatemala:na:, ba:gala komo habahabalo tawakaluba:te baa:henu kemedehoma:na:, ba:bene ba:be atu tetelo alomo hunulu hanohano komokomo ba:gala Godokono helo hawakalimino komate kopikulihoma:na:.”

¹² “Ba:moi komate ikulihino kubapa:te dopamo la: heloamo uwatete temeteme ba:bo kikalamema:na:ta. Iyo, Yunapino baidi ibubulamehole genama gulu iba:te la:eno komo anagilamelelamete la: du genamamo dito komiya:tema:na:ta, ba:gala na mabuma: iba:te la: hiya:hiya: koko gawadubuino holoholo hapuamo magatalete, iba:te atumu la:eno komo kakanagilamelelamema:na:ta. ¹³ Ba:ba tetelo la: huiyatiya iba:tamo naeno Hido Tabote nolamagimiya:la:. ¹⁴ Ba:bema: la:le ibino holoholo hapulu ba la:mota:hana la:eno mahilo keba ka:na da:hiduilamema, ba:be tetete uluhukuhino la:eno ga:la komoma: aka-ukuibilibilihala:, ✧ ¹⁵ mabu nale la:tamo mulu ukui ba:gala tabo ba ikalame, puya:te la:go alaholohopima: deda:hana iba:te la:eno hibi tabo kubahilamema: a:kamodobamena:. ✧

¹⁶ “Ba:gala eta komo. La:eno nabi ba:gala menokobi, nani ba:gala ekaki, la:eno komo hawi tawakalubi ba:gala mabulubi, iba:te la:go dalaholohona ba:bi kubapino kokotamo la: konemiya:tema:na:ta, iyo, komo la: la:eno tawakaluba:te dito kanakapulamema:na:ta. ✧ ¹⁷ Ba: hibila, na mabuma: hiliyonomo tawakaluba:te la:tamo komaubahama:na:, ¹⁸ huiyatiya naeno umi ipuwalo la:eno watoeno hinibo eta kapiyate a:kalatida:mene. ¹⁹ Ba:bema: la:eno kodakodalo utitata komodo la:le la:eno ka:ka: ba: ba:ma ka:na komula:lema:nemata:.”

Yelusalema Ko Haba Kubahimi Komo

Ma:t 24:15-21; Mak 13:14-19

²⁰ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Hiya:hiya: hopoeno alaholohopa:te pelamete Yelusalema da:petanamaminamena:, la: ba:be komo dumima la: kiya:tawahama:nemata ebenu olalati tete ba: a:puluhuku.

²¹ Ba:bema: alaholohopa:te pikulihoheno, wadiyala Yudiya hoponapa:te dopamo hunuhunu hakamo nalahutihamena:, ba:gala Yelusalemalo demedehona ibi atumu gobogobamo na:katolama:mena:. Numa:la:, ba:ba tetelo puya:te tumulu da:pola:namena: iba:te ko haboeno kala imi ipuwamo na:pa:la:ha modoboha:, mabu iba:te ba:bolo hido awalela bahi a:kanuma:mena:. ²² Ba: hibila, Godote dopamo ebeno Bukamo da:miya:tiya: ba:bi komate hibinomolo kopikulima:na:, iyo, ba:be tete ba: Yelusalema haboeno kuba huiya lawe hegelala. ✧ ²³ Ba:bema: numa:la:, lamitulamitu ba:gala nono dikalamena ba:bi kamenakamenatamo ba:be hegelate kubanomoma: keda:ma:ne, mabu hibila, Godokono konomo mauba komote Yelusalemanapa:tamo ba itana, ibino hopolo koko tepo temetema:te kopikulihoma:na:! ²⁴ Iyo, alaholohopa:te komo ibi alaholoho gila:mo kanakapulamema:na:, ba:gala komo ibi hala:mo matuhulameholete hiya:hiya: muhulu hopamo komagatalema:na:, ba:bene hibima: midiha:pa:te Yelusalema haba ibino natamo komikitama:na:, Godote iba:tamo dikalamemene ba:be tete kuitita:mo.” ✧

Tawakalubino Naniwino Pe Tete
Ma:t 24:29-31; Mak 13:24-27

²⁵ “Ba:bene hegela, manome, ba:gala oloki, ibi ipuwalo koko hanohano komate dikulihomena:, ba:moe hopo konomolo tawakaluba:te ukui bilibilima: ba eda:ha baidi kohoba:midalema:na:, iyo, ba:be atu tetelo kehaha: kolomoeno koko gawiyate pakaminate haka dodo da:palukulimina:, iba:te ba:be beyoeno diyamo dulimina: konomamo kotoletolehoma:na:. ✧ ²⁶ Ba:gala ba:ba tetelo alomoeno helohelo ilinate komidiwiholema:na:, ba:bema: tawakaluba:te ba:moe hopoeno ko olalati komo ba latimi, iba:te tole konomo lawete heloha:ma: ba:bo keda:hama:na:. ²⁷ Ba:bene ba:ba tetelo Tawakalubino Naniwiti alomo hununi ba pihitiga iba:te ebe ba:bo kumima:na:, ebete ebeno heloago ba:gala alo konomago kopema:ne. ✧ ²⁸ Ba:bema: ba:moi temeteme komate ikuli da:tupuimimina:, ba:ba tetelo la: baidi hunamo na:negahilameholiya:la: mabu la:eno ka:ka: mula:le tete ba: na:tatali.”

Anahu Kehoeno Komo
Ma:t 24:32-35; Mak 13:28-31

²⁹ Ba:bene Ya:suti go tabo iba:tamo ba:ma ka:na iya:tulamiya:, “La: anahu keha ba:gala hiya:hiya: kehoeno komo hidamo nemalagidola:la:. ³⁰ La:le ibino paha mogolame dulamema, ba:ba tetelo la: iya:tawahala gogoeno tete ba: na:tatali, ³¹ ba:bema: ba:moi temeteme komate ikuliholo dulamema, la: kiya:tawahama:nemata Godokono Ko Gawadalagi tete ba: na:pe. ³² Na la:tamo hibi tabo begoemo, ba:moi hiliyonamo komate dopamo kopikulihoma:na:, galane ba:ma tete tawakaluba:te ba:bo koha:lahama:na:, ³³ iyo, ba:moe hopo ba:gala alomo iba:te kowiboma:na:, huiyatiya naeno tabote a:kawibamene, itana tetelo bitanamene.”

Uliholo Emede Komo

³⁴ “La: ha:kiya la: hidamo nulamenala:! La: baa: naha komoma:, ba:gala helo gao beya niho komoma:, ba:gala ba:moe hopoeno ilina uwate komoma: aka-ukuibilibilihala: La: hidamo, ba:be Ko Hegelate

✧ **21:22:** Yel 5:29; 46:10; Hos 9:7 ✧ **21:24:** Ohale 79:1; Haw 11:2 ✧ **21:25:** Ais 13:10; Isi 32:7; Yow 2:31; Haw 6:12-13 ✧ **21:27:** Da:n 7:13; Ma:t 26:64; Haw 1:7

tiyonomolo da:puluhukumini la: konomamo la:wa:hademata, ba:moe komo ba: gubiti ilina danagalimi keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ³⁵ Iyo, ba:be Ko Hegelate ba:moe hopolo demedehona ba:bi tawakalubi hiliyonomatamo ba:ma ka:na kopema:ne, ³⁶ ba:bema: hiliyonomo tetelo la: uliholo ba emedena Godotamo na:toetoehonala:. Ba:be komo ipuwalo la:le ebene helo lawete, koko temetema:te da:pelamemena: la: ba:bi ipuwado nikuliti Tawakalubino Naniwino dopo hapulu konela:mota:hanama:nemata.”

³⁷ Ba:bene komo hegelalo Ya:suti Yelusalemamo da:penakui, ebete Godoko Adikumino Hiya: Genamalo tawakalubi piya:tulamenakui, huiyatiya da:dunakui ebete habane gala kuluhukunakui Olibi Kehakeha Hunu Hakalo ba:bo newatanakui. ³⁸ Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate duiduiyanomolo Godoko Adikumino Genamamo pelamenakuya: ebene tabo kopulihoma:.

22

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:ga:lutiya:

Ma:t 26:1-5; Mak 14:1-2; Yon 11:45-53

¹ Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko ebene eta mahilo ba: Adaguila: Pokola,* † ebene ododi komo da:tataliya:, ² ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Godokono tutumu iya:tulamepi dubu, iba:te Ya:suku anakapumi gabo bohowaditiya:, huiyatiya iba:te tawakalubi tolelamelo hawakala kododitiya:ha:.

Yudasiti Ya:suku Lawema: Nopo Da:tamotiya:

Ma:t 26:14-16; Mak 14:10-11

³ Ba:bene Saitanate Keliyotanapi Yudasikono tepo ipuwamo opeguya:, Ya:sukunu 12 ta:matapi ipuwalo ebe ba: etala. ☆ ⁴ Ebete Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Godoko Adikumino Genama lawamepi dubu iba:tamo tote nopo ba:bo netamotiya: Ya:suku ibino kokotamo kihatema:. ⁵ Ba:ba tetelo iba:te ba:be komo uliti kalakalahalo tabo ba:bo ihatiya: ebetamo mani kikamema:, ⁶ ba:bema: Yudasiti ibino tabamo papamiwatate, iba:godone tote gabo ba:bo nohowadiya: tawakalubiha: tetelo Ya:suku ibino kokotamo kihatema:.

Ya:suti Adaguila: Pokoeno Naha Ilina Hiduilamema: Tabo Da:goiya:

Ma:t 26:17-25; Mak 14:12-21; Yon 13:21-30

⁷ Yunapino ododi komo ba:ma ka:nala, iba:te hiliyonomo gogolo Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko naha da:tupuiminakui, ba:be

* **22:1:** Ba:moe Adaguila: Pokoeno mabu ba: Moseseko tetelo tupuimiya:. Ba:ba tetelo Isipiti Ko Gawadalagi Pa:lote Yu tawakalubi hiliyonomo uwatete ibi ebene huiyaha: okopima: midiliya:, ba:bema: ebete ubihinola ibi dito oelame ibino Ka:inane hopamo. Godote Pa:lokono wato kodakoda komo dumiya:, ba:bema: eta dulu ebete ebene hoe nopodawa Isipiti hopamo na:poemeniya: hiliyonomo Isipitinapino dopo gugudi kopanakapulamenama:. Ba:bene ba:be dulu hoe nopodawate Yu tawakalubino gugudi adaguila:lenate, huiyatiya Isipitinapino gugudonomo banakapulameniya:. Ba:be hanohano komodo Yu tawakalubi hiliyonomate Isipiti hopone ba:bo ikuliniya:, ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: iba:te hiliyonomo gogo ipuwalo Adaguila: Poko bododinakomena:. † **22:1:** Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko ba: Yu tawakalubino eta pokola. Adaguila: Poko da:wibomene, eta hegelalo ba:moe eta pogo tupuimiti iba:te sa:ba:ni hegela tetelo bododinakomena:. Ba:moe pogoeno ipuwa ba:ma ka:nala. Yu tawakaluba:te Isipiti hopone Godokono heloamo dikuliniya:, ba:be dulu ibino palawa baa: ododilinate hidamo okalehonaheno iba:te gahugahulu ba:bo tolameniya:. Mabu ba:bi baa:te hunamo mahila:halema: tetehenola, ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: Yu tawakaluba:te ba:moe pogo bododinakomena:. ☆ **22:3:** Yon 13:2,27

dopo hegelalo iba:te Adaguila: Pokoeno sipi-goegoe hegehege balukuli-nakuya: ✱ ⁸ Ba:bema: Ya:suti Pitako Yoneko ibi netewapi ba noelame na:goiya:, “La: tote Adaguila: Pokoeno naha ilina na:nihiduilamiya:la:, ale kopenahama:”

⁹ Iba:te ebetamo na:ga:luya:, “Ale kebolo na:ka:nihiduilamema:?”

¹⁰ Ebete iba:tamo na:huiyuya:, “La: ko habamo na:toala:, ba:bene beya dagahita ba:be dubuti la:go da:palugamene, la:le ebe ba:bo na:ta:matuya:la:. Ebete kebe genamamo da:nodolomene, ¹¹ la: ba:be genama namutudawatamo ba:ma ka:na na:nega:luya:la:, ‘Iya:tulamedawate ama:tamo goe, genama keka: nale naeno ta:mahenepa:go Adaguila: Poko baa: kopenama:?’ ¹² Ba:ba tetelo ebete la: genama guamo komagatalema:na:ta, hunu genamalo haba ko bitana, ya:lo a:hiduima:ka. La: ba:bolo naha ilina na:nihiduilamiya:la:.”

¹³ Ba:bene iba:te tote, Ya:suti kebe komoma: ka:kiyalamiya:, iba:te ba:bi komo nulamete Adaguila: Pokoeno ilina ba:bo nihiduilamiya:.”

Ya:suku Emalagidolo Baa: Naha Komoeno Tupuimi Mabu

Ma:t 26:26-30; Mak 14:22-26; 1Kol 11:23-25

¹⁴ Tete da:peniya: Ya:suti ebe oelamepi dubago baa: nahama: ahidiniya:, ¹⁵ ba:bene ebete iba:tamo na:goeniya:, “Na ubi konomamo nihatenatimo, nale hoeheno dopamo ba:moe Adaguila: Poko la:go konama:. ¹⁶ Ba:bema: nale la:tamo na:goemo, nale ba:moe poko baa: ba:ma tetelo gala a:kanamo, huiyatiya Godokono Ko Gawadalagi tete da:pemene, ba:ba tetelo ba:moe pokoeno ipuwate hibinomolo da:hawakalamene nale ba:bo konama:nemo.”

¹⁷ Ba:bene Ya:suti kalili lawenate Godotamo kalakala tabo olamaginate iba:tamo na:goeniya:, “La: ba:moe kalili lawete, la: ipuwalo etate etatamo kikame, etate etatamo kikame, ba:ma ka:na newagela:la:. ¹⁸ Nale la:tamo na:goemo, na ba:ma tetelo ba:moe helo gao beya gala a:kana:mo, huiyatiya Godokono Ko Gawadalagi tete da:pemene, ba:ba tetelo nale ba:bo konima:nemo.”

¹⁹ Ba:ba tetelo ebete baa: kalawenate Godotamo kalakala tabo olamaginate, wakamihonate iba:tamo ba ikalamena na:goeniya:, “Ba:moe ba: naeno apela, la: mabuma: Godotamo ikamemo. La:le na emalagidolonelo ba:moe komo nododinakuya:la:.” ²⁰ Ba:bene ibino baa: naha komo da:wiboniya:, ebete kalili gala kalawenate na:goeniya:, “Ba:moe kalili ba: Godote tawakaluba:go komiloma: uli nopo da:tamotiya: ba:moe ba:be komola. La: mabuma: da:ka:ka:la:mene, ba:moe naeno hawiti ba:be nopo bekodakoduimina.

²¹ “La: numa:la! Na anakapunamepa:tamo dikanamemene, ba:be lumagiti nago ba:moe baa: naha habalo ba:luta! ✱ ²² Ba:hibila, Tawakalubino Naniwiti hoea:mo ba: na:to, Godote nopo dopamo da:tamotiya: ba:ba ka:na, huiyatiya kebe lumagiti ebe anakapumpipa:tamo dikalamemene, ba:be dubuti kuba huiya konomo kolawema:ne!”

²³ Ba:bene ibi ha:kiya ibi ipuwalo etate eta goemenakui, etate eta goemenakui, ba:ba ka:na ba ewagelena na:ga:laniya:, “Ba:moe kuba pote na:kododimini?”

Pote Kodawama: Na:keda:mene

²⁴ Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapi ipuwalo pote koma: eda: komoma: olowabletihu komote uluhukuniya: ✱ ²⁵ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Godoko hibima: midiha:pino koko gawadubate ibi ha:kiya ibi ba wadiya:paa:latele komo tawakalubi bikiyahalamanaka iba:te ibino ubi komamo kopapamila:halenama:, ba:gala ba:bi kokopi ubila tawakaluba:te ibi owalubilipima: ba ka:lami ibi ba:bo komililameholema: ✱ ²⁶ Huiyatiya la:eno komo eba ka:naha: Wadiyala la: ipuwalo kodawate uli ape lumagi kebanala:ka: ba:bakoma: neda:mene, ba:gala la:eno watodawate atumu ebe huiyaha: okodawa kebanala:ka: ba:bakoma: na:keda:mene. ✱ ²⁷ Numa:la:, hidohido baa: naha habalo da:luta tawakaluba:te ba:bako lumagi kodawama: ga:lanaka, huiyatiya kebe lumagiti ebetamo baa: dadahemenako iba:te ebe huiyaha: okodawama: ga:lanaka. Ba: hibila, na huiyaha: okodawa kebanala:ka:, nale la: ipuwalo ba:bako deha:potodawama: eda:namo, ba:bema: wadiyala la: atumu ba:ba ka:na nemedeniya:la: ✱

²⁸ “Hibila, naeno kodakoda komo ipuwalo da:lutanakuimo, la:le na kamiya:panenakuiha:, ²⁹ ba:bema: Nabiwiti na Ko Gawadalagima: keba ka:na ka:midiniya: nale la: atumu ba:ba ka:na komidilima:nemata. ³⁰ Ba:bene na Godokono Hunu Habalo Ko Gawadalagima: ba eda:, la: nago poko baa: nahate gao beya ba:bo konihoma:nemata, ba:gala la: koko gawadubuino gagahidi bahilo gagahiditi Isalaela 12 gu tawakalubino komokomo anagilamelelamepima: keda:hama:nemata.” ✱

Ya:suti Pitako Da:kiyameniya:, Ama:le Na Iya:tawaha:ma: Kogoema:na:ta

Ma:t 26:31-35; Mak 14:27-31; Yon 13:36-38

³¹ Ba:bene Ya:suti na:goeniya:, “Saimono, Saimono, ama: nulua: Dubuti witi-laisoeno komo kumima:, da: hidola: o da: hidoha:, ebete keba ka:na kanamogolenako, Saitanate ubila ama: kuba gabamo ba:ba ka:na kemogabuimima:, ba:bema: Godote ba:be komo iya:tawate ebetamo modoboma: goe. ³² Ba:bema: Saimono, nale ama: mabuma: Godoko a:toemehakamo, ebete ama: ba owalubi amia:no hibima: midi komote a:kalatida:mene. Ama: natamo gala da:kohobigamena:, ba:ba tetelo amia:no ekaki na:heluilamiya:.” ✱

³³ Pitate ebetamo na:huiyaniya:, “Kodawa, nale ama:go du genamamo tote da:nehoemo, na ba:be komoma: a:hidomo!”

³⁴ Ya:suti huiyatiya na:goeniya:, “Pita, na ama:tamo na:goemo, ka:lo dulu kakabate goehoheno ama: netewa:kapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.”

Ya:suti Alaholo Gili Lawema: Da:goeniya:

³⁵ Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Nale la: dopamo da:noelamima, la: ba:ma ka:na a:kiyahalamia:mata, ‘Manihino, hikaheno, ba:gala nato ilinaheno na:tolamiya:la:,’ ba:bema: ba:ba tetelo la: modoboha: komo a:ka:niya:tawahuima?”

Iba:te na:huiyaniya:, “Ao, eta awae komo kanumiha:.” ✱

³⁶ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Ka:lo huiyatiya na eta tabo ba:ma ka:na goemo, ale ba tolame la:godolo mani o baeno hika da:pola:lama:na nuwatiya:la:, ba:gala pogodolo alaholo gili itanaheno,

✱ 22:24: Luk 9:46 ✱ 22:25: Ma:t 20:25-27; Mak 10:42-45 ✱ 22:26: Ma:t 23:11; Mak 9:35
✱ 22:27: Yon 13:12-15 ✱ 22:30: Ma:t 19:28 ✱ 22:32: Yon 17:15 ✱ 22:35: Luk 9:3; 10:4

wadiyala ebete ebenu atuinu kaliko nekolowamiti huiyatiya helo giliti na:lawa:mene. ³⁷ Mabu na la:tamo na:goemo, Godote naeno komoma: ebenu Bukamo da:miya:tiya:, tete ba: na:pe ba:be komote kuluhukuma:ne, iyo, buka tabote ba:ma ka:na goena, 'Iba:te ebe kubapa:go kapiyama: midiya:.' * †

³⁸ Ba:bene iba:te na:ga:laniya:, "Kodawa, ama: numa:. Mola, alaholoho gili netewa ba:pola:na!"

Ya:suti na:huiyaniya:, "A:iye! La: naeno taboenu ipuwa hidamo kalawenaha:. Ba:ba:la, nitanana."

Ya:suti Olibi Kehakeha Hunu Hakalo Godotamo Da:toetoeniya:

Ma:t 26:36-46; Mak 14:32-42

³⁹ Ba:bene Ya:suti Yelusalema habane uluhukunate ebete dopamo keba ka:na kododinakui, ba:ba ka:na ebete ebe ta:matapa:go Olibi Kehakeha Hunu Hakamo dito tolameniya:. ⁴⁰ Ebete ba:be hakamo nuluhukunate ibi na:goelameniya:, "La: ba:malo Godotamo na:toetoehonala: mabu la:le Saitanakono kuba gabamo emogabuimi komamo gudidimata."

⁴¹ Ba:bene ebete ibi miya:palenate nanekela:mo tonate, ba:ba tetelo ebete pupamo nemedenate Godotamo ba:bo netoetoeniya:. ⁴² Ebete na:goeniya:, "Nabiwi, ama: ubi dihatemena: ba:moe temeteme kalili nagodone na:lawa:. Huiyatiya naeno ubiha:, ama: ha:kiya amia:no ubila nododa:." ⁴³ Ba:ba tetelo Godokono Hunu Habane nopodawate ebetamo puluhukunate ebe ba:bo peheluiminiya:, ⁴⁴ ba:gala ebete tepo temeteme konomoma: eda:nate helonomamo Godotamo ba toetoena, ebenu kolo-hate hawima: eda:hamenate hakamo ba:bo ka:ka:la:hameniya: †

⁴⁵ Ba:bene ebete toetoe habane mahiganate ebe ta:matapa:tamo da:peniya: iba:te tepo temetema:go lahanalo pulameniya:. ⁴⁶ Ebete iba:tamo na:goeniya:, "La: bada mabuma: ka:lahonama? La: pakaminatate Godotamo na:toetoehonala:, mabu la:le Saitanakono kuba gabamo emogabuimi komamo gudidimata."

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:laweniya:

Ma:t 26:47-56; Mak 14:43-50; Yon 18:3-11

⁴⁷ Ya:suti ba:be tabo ba goena, ebenu ta:matapi 12 ipuwalo eta dubu Yudasiti komo dubu hiliyonomo dopalamenate iba:te kapimilo ba:bo pelameniya:. Ba:bene ebete Ya:sutamo nolata tabo goenate ebe kopaboetehonama: tama:mo da:peniya:, ⁴⁸ Ya:suti ebetamo na:goeniya:, "Yudasi, ama: Tawakalubino Naniwi ba paboeteho ebe anakapumipa:tamo ikalamema: ka:pa:wa?"

⁴⁹ Ba:bene Ya:suku lawe komote uluhukuma: ba pena, ebe ta:matapi dubate ba:be komo uminate na:ga:laniya:, "Kodawa, ale ibi alaholo gila:mo ba:kalukulima:?" ⁵⁰ Ba:bene ibi ipuwalo etate mahiganate Godotamo hawa:goenu ikamehopino Hununomo Watodawoenu genama okodawa anagaliminate ebenu tu hapu galo ba:bo mapitamidameniya:.

⁵¹ Ya:suti huiyatiya ibi na:kiyahalameniya:, "Ba:ba:la, nekelamenata!" ba:bene ebete ba:be dubuino galo dologiminiya: ba:ba tetelo na:hidoniya:.

* 22:37: Ais 53:12 † 22:44: Luk 22:43-44 komoenu tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebenu buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

⁵² Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godoko Adikumino Genama lawamepi dubu, ba:gala komo koko dubu, iba:te Ya:suku lawema: da:pelameniya: ebete iba:tamo na:goeniya:, “Na pilo lumagila:ka:, o na alaholodawala:ka:? La:le na lawenema: alaholoho gila:go ba:gala kukago badama: ka:pelameoma? ⁵³ Na komo hegelalo Godoko Adikumino Hiya: Genamalo la:eno holoholo hapulu da:pelutanakuimo, ba:ba tetelo la:le na kalawenaha:. Huiyatiya ba:moe du la:eno tetela, iyo, du namutudawama: deda:na ebene helo tetete ba:a:puluhuku.”

Pitate Ya:suku Iya:tawaha:ma: Da:goeniya:

Ma:t 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Yon 18:12-18,25-27

⁵⁴ Ba:ba tetelo iba:te Ya:suku kokotamo kodakodanomolo lawenete, Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawoeno genamamo magataniya:, huiyatiya Pitate ibi muhuludopone ta:mataleniya:.

☆ ⁵⁵ Ba:bene komopa:te genamoeno kala ipuwalo koe emadonate ba pola:na, Pitate kala imi ipuwamo na:pa:ganate iba:go ba:bo nilutiya:.

⁵⁶ Ba:ba tetelo Pitate koeno alolo ba niluta, oko bohelete ebe hidamo uminate na:goeniya:, “Ba:moe dubu atumu Ya:sukuba: pata:nami!”

⁵⁷ Pitate huiyatiya na:goeniya:, “Kamena, na iya:tawaha: ebe!”

⁵⁸ Ba:ba tetelo iba:te nanekelolelo pola:natepanate, eta dubuti ebe hidamo uminate gala na:kakiyameniya:, “Ama: ba: atumu ebe ta:matadawa etala!”

Pitate huiyatiya na:goeniya:, “Dubu, na ebe iya:tawaha:!”

⁵⁹ Tete nanekela:mo kodopo da:kapetoniya:, eta dubuti helodopamo na:kagoeniya:, “Hibila, ba:moe dubu Ya:sukuba: pata:nami, mabu ebe Ga:lili hoponapila!”

⁶⁰ Pitate huiyatiya na:goeniya:, “Dubu, ama: da:goena ba:be taboeno komo na iya:tawaha:!”

Ba:ba tetenomole ebete ba:be tabo ba goena kakabate na:goehoniya:, ⁶¹ ba:bene Kodawa Ya:suti ohobiganate da:negahiminiya: Pitako ba:bo numiniya:.. Ba:ba tetelo Ya:suti ebetamo dopamo kebe tabo ka:goeniya:, Pitate ba:be tabo ba:bo emalagidoloniya:, “Ka:lo dulu kakabate goehoheno, ama:le netewa-kapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.”

⁶² Ba:bene Pitate gobogobamo tonate konomo tepo temetema:go ibulunomo ba:bo nihiniya:.

Godokono Genama Lawamepi Dubate Ya:suku Danagalimihoniya:

Ma:t 26:67-68; Mak 14:65

⁶³ Ba:bene Godoko Adikumino Genama lawamepi dubate Ya:suku ba walitina ba:bo anagalimihoniya:.. ⁶⁴ Iba:te kalikamo ebene holoholo mula:menate ebe anagalimiholo na:ga:laniya:, “Ama: Godokono ukui hawakalimidawama: hibilo deda:na, ama: na:gaa: puya:te kanagalimihotana!”

⁶⁵ ba:gala iba:te ebe ba iduduputimina komo hiliyonomo kubakuba tabo ebetamo olamagiminiya:.

Yunapi Ka:nisolo Dubate^S Ya:sukunu Komo Danagiya:midameniya:

Ma:t 26:59-66; Mak 14:55-64; Yon 18:19-24

☆ **22:54:** Ohale 31:11   **§ 22:65:** Buka ka:lamiholelawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suku tetelo komo Yu tawakalubino watowatopi dubu ba:moe ba:bi Ka:nisolo dubula. Ba:bi watowatopa:te Yu tawakalubino hiya:hiya: komo ba anagilamelelame, kubapa:tamo ibino huiya ba:bo ikalamenakuya:, huiyatiya ba:bi Ka:nisolo dubagodolo helo kitanamiha: lumagi hoea:mo oemema:.

⁶⁶ Ba:bene hegela owaloho hapuamo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala Yunapino komo kokopi, iba:te kapiyuiminate komopa:te Ya:suku ibino dopo hapuamo magatanate na:ga:lameniya;, ⁶⁷ “Ama: a na:kiyaa:ma; ama: ba: Godokono Oemedawa Kelisotela:ka:?”

Ebete huiyatiya iba:tamo na:goeniya; “Nale la:eno tabo hibinomolo da:huiyamo la: hibima: a:kamida:mata, ✧ ⁶⁸ ba:gala nale la: eta komoma: dalateda:lema, ba:ba tetelo la:le natamo huiya tabo hidamo a:kaga:lamata. ⁶⁹ Ba: hibila, na Tawakalubino Naniwiti ba:ma tetene tupuimiti Helodawa Godokono tu hapulu konilutama:nemo!” ✧

⁷⁰ Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate na:ga:laniya; “Amia:no taboeno ipuwa keba ka:nala:ka:? Ama: ba: Godokono hibi Gudula:ka:?”

Ebete iba:tamo na:huiyaniya; “La: ba: a:ga:lamata.”

⁷¹ Ba:bema: iba:te na:ga:laniya; “A ba:moe dubuino kuba kiya:tawahama: eta tabo goedawa a ubihinola, mabu a ha:kiya ebena tabonomone ba: ulima:!”

23

Yunapino Watowatopa:te Ya:suku Paeletetamo Da:magatuya:
Ma:t 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Yon 18:28-38*

¹ Ba:bene ibi hiliyonomate mahila:halete Ya:suku lawete Paeletetamo ba: dito magatuya;. ² Iba:te ebena komo ba anagilameleme Paeletetamo na:ga:luya; “A ba:moe dubu umima: ebete aeno tawakalubi ba iya:tulamita da:kubahilamiti, ebete ibi ba:ma ka:na duhilami iba:te Konomo Gawadalagi Sisatamo ta:kese mani ikamehoma; ba:gala ebete iba:tamo na:goenako ebe ba: Kelisote, Ko Gawadalagila.”

³ Ba:bema: Paeletete ebe nalatediya; “Ama: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila:ka:?”

Ya:suti ebetamo na:huiyuya; “Ama:le ba: a:gaa:ta.”

⁴ Ba:bene Paeletete Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala tabo ulihoma: da:pelamiya: ba:bi tawakalubi hiliyonomatamo na:goiya; “Na ba:moe dubuino eta kuba kumitaha:.”

⁵ Huiyatiya iba:te helonomamo gala na:kaga:luya; “Ebete dopamo Ga:lili hopone tupuimiti ba:mamo puluhuku tawakalubi kubamo iya:tulamenakui, ba:ma ka:na Yudiya hopo konomolo ebete ibi na:kiyalamenako iba:te gabomana:tamo alaholoho komo kododima:.”

Paeletete Ya:suku Ko Gawadalagi Heloditamo Da:noemiya:

⁶ Paeletete ibino tabo uliti ebe ha:kiya ebetamo na:goiya; “Ehe, ba:moe dubu ba: Ga:lili hoponapila!” ⁷ Ba:ba tetelo Paeletete iya:tawuya: Heloditi Yelusalama ko habalo emeda:tepama: da:piya; ba:bema: ebete Ya:suku ebetamo ba: dito noemiya: mabu Helodiko Ga:lili hopoeno Ko Gawadalagila ba:gala Ya:suku ba:be hopone piya:.

✧

⁸ Ba:bene Heloditi Ya:suku umiti konomamo kalakaluya; mabu ebete Ya:sukunu ododili komokomo ulihote tete ga:ga:nomolo ebe umima: ubi ba ihatena ba:ma ka:na emalagidolonami, “Diyala, Ya:suti

✧ 22:67: Yon 3:12 ✧ 22:69: Oel 7:56 * 23:: Ya:suku tetelo Loma tawakaluba:te Paeleteko bepoemiya: Yunapino Yudiya hopamo, ebete ibino kapela Ko Gawadalagima: kopeda:nama; ba:bene ba:be hopolo Paeleteko kapiyagodolo helo nitanami lumagi hoema:moe oemema: ✧ 23:7: Luk 3:1

naeno holoholo hapulu eta hanohano komo da: ododimini.”⁹ Ba:be mabuma: Heloditi Ya:suku hiliyonomo komokomoma: nalateda:huya; huiyatiya Ya:suti ebetamo eta tabo kapiya kagoiya:ha:.¹⁰ Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, iba:te mahila:haletete Ya:sukunu komo ba anagilameleme ebe kuba lumagima: ga:lalo helonomamo ga:luya;,¹¹ ba:gala ba:be atu tetelo Heloditi ebene alaholohopa:go Ya:suku iduduputimilo niya:da:titiya: Ba:be iya:da: ipuwalo iba:te koko gawadubate da:pupulinaka ba:bako kaliko ebetamo pulimiti, ba:bene Heloditi ebe Paeletetamo gala ba:ba ka:na kanoemiya:

¹² Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Helodiko ba:gala Paeleteko ibi netewapa:te dopamo etate etatamo maubanaku ba:ba ka:na ewagelenama; huiyatiya ba:moe hegellane tupuimiti iba:te mabulubima: hibinomolo ediya:

Paeletete Ya:suku Hoesa:mo Doemiya:

Ma:t 27:15-26; Mak 15:6-15; Yon 19:1-16

¹³ Ba:bene Paeletete Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, ba:gala Yunapino komo koko dubu, ba:gala puya:te ibino tabo ulihoma: da:pelamiya; ibi hiliyonomo ebetamo ka:lami, ¹⁴ iba:tamo na:goyia; “La: ba:moe dubu natamo tawakalubi kubahilamedawamo magahemata, huiyatiya nale la:eno holoholo hapulu ebene komokomo danagilamelememo ebegodolo eta kuba kumiha:.”¹⁵ Ba:gala Heloditi atumu ebegodolo eta kuba kumimiha; ebete ebe atamo ba:bema: kapoeme. Hibila, ebete eta ko kuba kododiha: ebete ebema: hoela. ¹⁶ Ba:bema: wadiyala nale ebe giya:pa:pa:mo a:na:miga:titi dito koemema:nemo.”

¹⁷ Paeletete ba:moe tabo begoyia: mabu ebene ododi komo ba: ba:ma ka:nala, hiliyonomo gogo ipuwalo Yunapino Adaguila: Poko tetelo iba:te du genamalo kapiya lumagi mahilamo da:ka:minaku, Paeletete ba:be lumagi ebene kuba huiyane ba: dito oemenaku.[†] ¹⁸ Huiyatiya tawakalubi hiliyonomate Paeletetamo ga:ga:lo na:ga:luya; “Ao, Ya:suku nanakapuma! A ubila ama: Balabasiko dito noema!”¹⁹ Balabasikono komo ba:ma ka:nala. Dopamo ebete Loma gabomana:tamo alaholo komo ba ododi komo tawakalubi Yelusalemalo ba:bo anakapulamiya; ba:bema: iba:te ebe du genamamo dito a:da:nuya:

²⁰ Ba:ba tetelo Paeleteko ubila Ya:suku dito koemema; ba:bema: ebete ebene tabo madodo adipatelo tawakalubi hiliyonomo gala na:kakiyalamiya; ²¹ huiyatiya ibi hiliyonomate ibulunomo na:ga:luya; “Keha pihigamo pihomotete, ikoko nalukulima!”

²² Ba:bene netewa-kapiya teta:mo Paeletete gala na:kagoiya; “Mabu keka? Ebete bada kuba kododi? Na ebegodolo eta kuba kumitaha; nale ebe hoesa:mo ebema: oemela! Wadiyala nale ebe giya:pa:pa:mo a:na:miga:titi dito koemema:nemo.”

²³ Huiyatiya iba:te ekelalameheno konomamo ga:ga:lo na:ga:luya: Ya:suku keha pihigamo kopihomotema; ba:bene ibino ga:ga: komote hibinomoma: dediya: Paeletete iba:tamo dito papamiwatuya; ²⁴ iyo, iba:te ebe keba ka:na ka:kayahamiya; Paeletete ba:ba ka:na ododiti

[†] **23:17:** Luk 23:17 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebene buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:

Ya:suku hoea:mo oeme tabo ba:bo goiya. ²⁵ Ba:bene iba:te du genamalo lumagi mahilamo da:ka:miya; ba:be dubu ba: tawakalubi anakapulamadawa ba:gala gabomana:tamo alaholodawala, Paeletete ebe ebenu kuba huiyane dito oemiya; huiyatiya ebete Ya:suku tawakaluba:tamo dito ikalamiya: iba:te ibino ubi komo kododima:

Alaholohopa:te Ya:suku Keha Pihigamo Da:pihomotiya:

Ma:t 27:32-44; Mak 15:21-32; Yon 19:17-27

²⁶ Alaholohopa:te Ya:suku hoe habamo ba magata, Saimonoko Sailiniya habanapi dubula, ebete gobogobone ko habamo ba:be gabodo pitiya; ba:bene iba:te ebe heloamo lawete na:ga:lamiya; Ya:suku dopamo ba tuta Saimonote ebenu keha pihiga kagatamema:

²⁷ Ba:bene tawakalubi hiliyonomate ebe ba ta:matuta, ibi ipuwalo komo kamenakaminate Ya:suku mabuma: ihima:go tolamitiya:

²⁸ Ya:suti huiyatiya iba:tamo ohobigate na:goiya; “Yelusalemanapi kamenakamenala; la: na mabuma: kihimitala; la: ha:kiya la: ba:gala la:eno gugudi mabuma: nihimitala!” ²⁹ Mabu kuba tete ba: na:pe tawakaluba:te ba:ma ka:na koga:lama:na; ‘Hogoha: kamenakamena ba:gala lamituma: eda:haha: kamenakamena ba:gala guguda:tamo nono ikalameha: kamenakamena, iba:te olalati tetelo modobodopoma: keda:hama:na; huiyatiya guguda:gopi konomo tepo temeteme kiya:tawahama:na!’ * ³⁰ Ba:ba tetelo tawakaluba:te temeteme ipuwalo hunuhunu hakatamo koga:lama:na; ‘La: a hunamo na:peguda:la!’ ba:gala hegehege hakatamo koga:lama:na; ‘La: a na:pihia:tea:la!’ * ³¹ Ba:bema: kamenakamenala; la: ba:moe komo nemalagidolala: Kehate kaloloma: eda:haha: tetelo kubapa:te natamo ba:mako ko kuba bododita, ba:bema: galane tetelo kehate kaloloma: deda:hamena; la: hidamo! Diyala, ba:ba tetelo ibino tepo ipuwoeno kubate konomoma: eda:lamete la:tamo ba:gala la:eno guguda:tamo hiya:hiya: kokonomo kuba da: ododilimina.” †

³² Ba:ba tetelo iba:te kuba ododilipi dubu netewa Ya:sukuba: magataliya; iba:te ibi kapimilo hoea:mo konimiya:tema: ³³ Ba:bema: iba:te eta haka hunamo nikuliya; ba:be hakoeno mahilo ba: Wato Gohala, ba:bene iba:te Ya:suku kehamo ba:bolo nipihomotete ikoko ba:bo nalukulimiya; ba:gala kuba ododilipi dubu netewa atumu kuwatete, eta tu hapuamo, eta pele hapuamo, hiya:hiya: keha pihigamo ba:ba ka:na kapihomolateliya: ³⁴ Ba:bene Ya:suti na:goiya; “Nabiwi, ama: ibino kuba egebolelamete nadodolelama; mabu iba:te bada komo kododita ibi iya:tawaha:”

Ba:ba tetelo Ya:suku anakapumipa:te nakola hegehege iya:hekeholo iya:da:mi komo ba ododi ebenu kaliko hiya:hiya: ba:bo alabahamiya:

* ³⁵ Ba:bene tawakaluba:te utitatate ebe ba umita, Yu watowatopi dubate ebe walitilo na:ga:luya; “Ebete komo tawakalubino olalati komo bemula:lelamenakui, ba:bema: ebete Godokono hibi Kelisoma: deda:na, wadiyala ebe ha:kiya ebenu ka:ka: na:mula:na!” *

* **23:29:** Luk 21:23 * **23:30:** Hos 10:8; Haw 6:16 † **23:31:** Ya:suti ba:moe go tabo da:goiya; ba:be taboeno ipuwa ba:ma ka:nala. Lumagiti keha ka:kamo koe demadomene koete koamo a:kawamota:mene, huiyatiya kalolo kehamo koe demadomene konomamo kowamotema:ne. Ba:bema: ba: ba:ba ka:na Ya:suku tetelo kuba ododilipa:te ibino kuba komokomo nanekela:mo ododili ba:bo tupuimiya; huiyatiya galane tetelo ba:bako tawakalubino kuba ukui konomoma: deda:mene, ba:ba tetelo iba:te Ya:suku ta:matapa:tamo koko kuba hibinomolo kododilima:na:

* **23:34:** Ais 53:12; Ohale 22:18 * **23:35:** Ohale 22:7-8

³⁶⁻³⁷ Ba:gala alaholohopa:te ebe atumu iya:da:telo na:kaga:lutiya:, “Ama: Yu tawakalubino hibi Ko Gawadalagima: deda:na, ama: ha:kiya amia:no ka:ka: na:mula:!” Ba:bene iba:te kaka gao beya ebetamo ba:bo ikamiya: ebete konima:, ³⁸ ba:gala iba:te Ya:suku da:pihomotiya: ba:be keha hunamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:, “Ba:moe dubu ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila.”

³⁹ Ba:ba tetelo eba:go keha pihigamo da:pihomolatelya:, ibi netewapi ipuwalo eta dubuti ebe konomamo iduduputimilo ba:ma ka:na goiya:, “Aba:, ama: ba: Kelisote, Godokono Oemedawala:ka:? Ama: ha:kiya amia:no ka:ka: mula:te, aeno ka:ka: atumu na:kamula:lea:ma:!”

⁴⁰ Huiyatiya eta dubuti ebe ba duhimi na:goiya:, “A:iye! Ama: Godoko tolemeha:ma: kediuta? A netewa-kapiyate ba: kapiya hoe huiya ba lawita, ⁴¹ alaholohopa:te atamo kuba huiya hidamo ikaa:mita mabu a kuba komokomo bododilinamima:, huiyatiya Ya:suti eta kuba kododiha:.” ⁴² Ba:bene ebete Ya:sutamo na:goiya:, “Ya:su, ama: Ko Gawadalagi heloago da:kapemena:, ba:ba tetelo na malemalelo na:pemalagidoloniya:!”

⁴³ Ya:suti ebetamo na:huiyuya:, “Na ama:tamo hibi tabo begoemo, ka:lo hegelalo ama: nago Kalakala Habalo kolutama:na:ta.”

Ya:suti Da:hoeniya:

Ma:t 27:45-56; Mak 15:33-41; Yon 19:28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ Ba:bene hegelate tuli teta:mo dutiya:, hegeloeno a:la:mina komote ekelamete hopo konomote ba:bo duya:. Iyo, du komote hegeloeno alo ba mula:, hegelate a:hiwate nanekela:mo a:nihitigatepaniya:, hegela tuli tetene tupuimiti 3 koloko teta:mo, ba:bene Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno kaliko ubiliti tulituliya ba:bo bolagaleniya:. ⁴⁶ Ba:ba tetelo Ya:suti konomamo goewatanate na:goeniya:, “Nabiwi! Nale naeno gobogobo amia:no kokotamo ihatemo!” Ebete ba:moe tabo goenate hoenomo ba:bo hoeniya:.

⁴⁷ Ba:bene alaholohopino gawadalagiti ba:be komo uminate ebete Godokono mahilo ba adipatena na:goeniya:, “Hibila, ba:moe dubu tuputupudawama: ba eda:na eta kuba komo kododiha:!”

⁴⁸ Ba:bene tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu hoe komo umima: da:pelamiya:, kebe komate kikulihoniya: iba:te ba:bi komo ulamenate ko tola:go bodolo alukula:go ibino genamamo ba: dito tolameniya:, ⁴⁹ huiyatiya Ya:sukunu mabulubi hiliyonomo ba:gala kebe kamenakamenate Ga:lili hopone ebe da:ta:mahiya:, iba:te muhuluni putitatanate ba:bi hiya:hiya: komokomo ba:bene pulameniya:.

A:limitiya Habanapi Yausepete Ya:sukunu Ape Nakola Bobo Ipuwamo Dihateniya:

Ma:t 27:57-61; Mak 15:42-47; Yon 19:38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Ba:ba tetelo eta dubu nemedenami, ebena mahilo Yausepetela, ebe Yudiya hopoeno A:limitiya habanapila, ba:be dubu ba: tuputupudawala, ebete Godokono Ko Gawadalagino pe tete belatiminami. Ebe Yunapi Ka:nisolo dubu etala, huiyatiya komo Ka:nisolo dubate Ya:suku anakapumi tabo da:ga:lutiya:, ebete iba:go ukui kapiyama: keditiya:ha:, ⁵² ba:bene ba:be dubuti Paeletekono holoholo hapuamo tonate Ya:sukunu ape lawenama: ebe ba:bo nikiyameniya:. ⁵³ Ba:bene

ebete Ya:sukunu ape hopamo padipotenante, hido keyakeya kalikamo a:wa:tinate nakola bobo ipuwamo dito nihateniya:, tawakaluba:te ba:be bobo iya:ha:midale nakola haka ya:lo aligiya: huiyatiya eta hoe lumagi dopamo kihatiya:ha:.

⁵⁴⁻⁵⁵ Ba:ba tetelo kebe kamenakamenate Ya:sukuba: Ga:lili hopone da:pelamiya:, iba:te Yausepeko bobo habamo ta:matanate, ba:be nakola bobo ba:gala Yausepete Ya:sukunu ape keba ka:na dihateniya:, iba:te ba:bi komokomo ba:bo nulamelemeniya:. Ba:be hegela ba: Palaide hegelala, Yunapino talona hegeloeno ilina hiduilame tetela, mabu dumutu ba: ibino okoha: talona hegelala. ⁵⁶ Ba:bema: ba:bi kame-nakamena:te genamamo katolamenate hidohido nibo ilina ba:bo ni-hiduilameniya: eta hegelalo Ya:sukunu apa:mo kopabutlamelemema:, huiyatiya iba:te Yunapino okoha: hegelalo eta komo kododiya:ha:, mabu Godokono tutumu tabote talona ba:ma ka:na ihatelamenami. ✧

24

Ya:suti Hoene Gala Da:kamahiguya:

Ma:t 28:1-10; Mak 16:1-10; Yon 20:1-10

¹ Ba:bene kamenakamenate Palaide gapogapolo da:hiduilameniya:, iba:te ba:bi hidohido nibo ilina Sande hegela duiduiyanomolo bobo habamo dito watuya:. ² Iba:te ba:bamo nikuliti, bobo da:takumiya: ba:be ko nakola tama:mo ya:lo emokamida ba itana ba:bo numiya:, ³ ba:bene iba:te nakola bobo ipuwamo nogomote huiyatiya Kodawa Ya:sukunu ape kanumiya:ha:. ⁴ Ba:ba tetelo iba:te ba:be komoma: ukui bilibilima: ba eda:huta, dubu netewa ibino kaliko a:la:minahalenomola, iba:te puluhukuti ibi tamelo pela:mota:nuya:. ⁵ Ba:bene kamenakamenate konomamo toletoleholo ibino holoholo hakamo ba miya:te dubu netewapa:te iba:tamo na:ga:luya:, “Keka: mabu la:le ka:ka: lumagi ha:laha tawakalubino bobo habalo da:pohowaditama? ⁶ Ebe malo puliyala, ebe a:mahigaka! Ebete Ga:lili hopolo la: da:kiyalami, la: ba:be tabo nemalagidolala:. ✧ ⁷ Iyo, ebete ba:ma ka:na goiya:, ‘Godote Tawakalubino Naniwi kubapino kokotamo ihatete, iba:te ebe keha pihigamo pihomotete ikoko kalukulimima:na:, huiyatiya ebete netewakapiya hegelalo hoene gala kakamahigama:ne.’ ”

⁸ Ba:ba tetelo ba:bi kamenakamenate Ya:suti iba:tamo dopamo kebe tabo kolamagiya: ba:be tabo ba:bo emalagidoluya:, ⁹ ba:bene iba:te bobo habane habamo katolamete iba:te bobo habalo da:nulamiya: ba:bi komokomo Ya:sukunu ¹¹ ta:matapi ba:gala ebeno komo mab-ulubi hiliyonomo ba:bo nikiyahalamiya:. ¹⁰ Ba:ba tetelo Maga-dalanapi Ma:liko, Yowanako, Ya:imesikono menoko Ma:liko, ba:gala komo kamenakamena, ba:moi ba:tamo kebe komate bobo habalo kikulihuya:, iba:te ba:bi komokomo Ya:sukunu oelamepi dubatamo ba:bo nikiyahuya:, ¹¹ huiyatiya iba:te ibino tabo dulihuya:, ba:be tabo daedae ukui komoma: ga:late hibima: kamidiya:ha:. ¹² Ba:ba tetelo Pitate huiyatiya mahigate bobo habamo dito puliguya:. Ebete nakola bobamo da:nuluhukuya:, na:pa:gaheno papamiwatane Ya:sukunu ape da:wa:tiniya: ba:bi kaliko tamelo ba pola:na ba:bo nulamiya:, huiyatiya eta komo kanumiya:ha:. Ba:be mabuma: ebete ba:be komo ebeno ukuilo konomamo emalagidolago gala na:kapiya:.

Ya:suku Ta:matapi Netewapa:te Emeyasi Habamo Ba Tuta Ebete Iba:tamo Duluhukuya:

Mak 16:12-13

¹³ Ba:be atu hegelalo Ya:suku ta:matapi netewapa:te Yelusalema ko habane Emeyasi habamo tutiya; ba:be gaboeno ga:ga: ba: 10 kilomita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, ¹⁴ ba:bene gabo tetelo iba:te Ya:sutamo dikulihuya: ba:bi hiliyonomo komokomoma: olamagima:go tutiya;. ¹⁵ Iba:te tabo ga:lago ba tuta, Ya:suti ibino gala hapuni pete iba:go da:tutiyaa; ¹⁶ ba:ba tetelo iba:te ibino baida:mo Ya:suku umiya; huiyatiya Godote ibino ukui ba atulatelelame iba:te kemalagidolutiya:ha: ba:moe ba: Ya:sutula. ¹⁷ Ba:bene Ya:suti ibi netewapi na:goelamiya; “La: gabo tetelo ba tuta bada tabo ka:ga:lutama?”

Ba:bema: ibino dopote menemenema: eda:halamete ba: dito la:mota:nuya;. ¹⁸ Ibi ipuwalo etoeno mahilo Kolopasitila, ebete Ya:suku kapela hopo dubumu midilo na:goiya; “Aeno Yelusalema habalo demedehona, ba:bi kapela tawakalubi ipuwalo ama: kapiyate iya:tawaha:ma: kediuta ba:moi hegelalo atamo bada komate dikulihui?”

¹⁹ Ya:suti huiyatiya na:goiya; “Bada komokomola:ka:?”

Ba:bene iba:te na:huiyuya; “Nasaletenapi Ya:sutamo dikulihui ba:bi komo. Ebete Godokono holoholo hapulu ebenu ukui hawakalimidawama: ba eda:na tabo olamagi ipuwalo ba:gala ododili ipuwalo helonomoma: eda:nami. Ba:moe komo tawakalubi hiliyonomate hibinomolo umiya; ²⁰ huiyatiya Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala aeno komo koko dubu, iba:te ebe gabomanino kokotamo dito ihatiya; iba:te ebenu komo ba anagilameleme hoea:mo koemema; ba:bene iba:te ebe keha pihigamo pihomotete ikoko ba:bo alukulimiya;. ²¹ Dopamo a ba:ma ka:na emalagidolonamima; ebe ba: Isalaela tawakalubino ka:ka: mula:lelamedawala, huiyatiya ebete da:hoi ba:be hegelane tupuimiti ba:mamo puluhuku ka:lo ba: netewakapiya hegelama: edita. ☆ ²² Ba:bene aeno kapiyuimi ipuwalo komo kamenakamenatamo ka:lo duiduiyanomolo duluhukaka, ba:be komote a na:hanohanuia:ma:ka. ²³ Iba:te bobo habamo da:tolama:ka Ya:sukunu ape kanuma:kaha; ba:bema: iba:te atamo gala kapelamete na:pega:laka, ‘A Godokono nopopi a:nulamema. Iba:te na:ga:la Ya:suku hoene a:mahigaka!’ ²⁴ Ba:bene aeno kapiyuimi ipuwalo komopa:te bobo habamo da:tolama:ka, ale kamenakamenagodone dulia:kama: ba:bi komo iba:te ba: ba:ba ka:na nulama:ka, huiyatiya Ya:suku kanuma:kaha:.” ☆

²⁵ Ba:bene Ya:suti ibi netewapa:tamo na:goiya; “La:eno iya:tawa lawe komo hibiha; daedae gugudi keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, mabu Godokono ukui hawakalimipa:te dopamo da:ga:lanakui, la: ibino hiya:hiya: tabo hibima: kamidilinaha:!” ²⁶ Ba:moe konomo komo la: iya:tawahala:ka: Godokono ubi komodo ebenu Oemedawa Kelisote dopamo koko temeteme uwatete, ba:bene ebete ebenu A:la:minanomo Habamo kona:pa:gama:ne.” ☆ ²⁷ Ba:bene Godokono Bukalo da:pola:na Kelisokono hibi komo hawakalimima; Ya:suti ba:bi hiliyonomo komokomo ba:bo iya:tulamiya; Mosesete Bukamo da:miya:tiya: ba:ba tetene tupuimiti Godokono ukui hawakalimipa:te da:miya:tiya: ba:bamo nuluhuku. ☆

☆ **24:21:** Luk 19:11; Oel 1:6 ☆ **24:24:** Yon 20:3-10 ☆ **24:26:** Luk 9:22 ☆ **24:27:** Ohale 22:1-21; Ais 53

28 Ba:bene da:gapogapohoniya: iba:te ibino habamo ikulima: ba tola-mena, Ya:suti eta habamo kotonama: da:goeniya:, 29 huiyatiya iba:te ebe duhimate na:ga:lameniya:, “Wadiyala ama: ago na:pa:, mabu hegela ba: na:nihitigana ba:gala tiyolo kuduma:ne.” Ba:bema: Ya:suti ibino genamamo tonate dito nodoloniya:.

30 Iba:te kapimilo baa: ba nahana Ya:suti baa: lawenate kalakala tabo Godotamo goenate, ba:bene baa: wakalaminate ibi netewapa:tamo dito ikalameniya:. 31 Ba:bema: Godote ibino baidi pahaa:midalelamente iba:te Ya:sukunu komo ba:bo iya:tawaniya:, huiyatiya ba:ba tetenomolo Ya:suti ibino holoholo hapuni ba: dito alatidiniya:. 32 Ba:bene ibi netewapa:te tabo ba:ma ka:na ga:laniya:, “Hibila, gabo tetelo ebete ago tabo ba olamaginape Godokono Bukoeno komokomo atamo da:hawakalilama:ka, ba:ba tetelo aeno tepo ipuwalo Godokono koete wamotitaka!”

33 Ba:ba tetenomolo ibi netewapa:te Yelusalema ko habamo gala na:kawilaniya:, ba:bolo Ya:sukunu 11 ta:matapi ba:gala puya:te iba:go da:pola:nuya:, iba:te ibi hiliyonomo ba:bo nulameniya:. 34 Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ibi netewapa:tamo na:ga:laniya:, “Hibila, Kodawa Ya:suti hoene a:mahigaka! Ebete Saimonotamo hibilo uluhukaka!” ✧

35 Ba:bene ibi netewapa:te gabo tetelo bada komo dumiya: ba:gala Ya:suti iba:tamo baa: ba wakamina iba:te ebenu komo diya:tawaniya:, ba:bi komokomo iba:te komo ta:matapi ba:bo kiyahalameniya:.

Ya:suti Ebenu Komo Ta:matapa:tamo Duluhukuniya:

Ma:t 28:16-20; Mak 16:14-18; Yon 20:19-23; Oel 1:6-8

36 Iba:te ba:be tabo ba:ma ka:na ba ga:lana Ya:suti iba:tamo puluhukunate ibino tetenomolo putinate ibi na:goelameniya:, “Godokono kalakalate la:godolo nitanana.”

37 Ba:bema: iba:te la:wa:hanate konomamo toletolehoniya: mabu iba:te nemalagidoloniya: Ya:suku ba: gubalila. ✧ 38 Ebete huiyatiya iba:tamo na:goeniya:, “Keka: mabu la:le toletoleholo ukui bilibilima: deda:hanama? Hibima: midiha: komote la:eno tepo ipuwane badama: kuluhuku? 39 Wadiyala la: naeno kokoto ba:gala nato nulama:la: Na ba: Ya:sutula. La: na na:pologihona:la:, na gubaliha:, na lumagila. La:le na nunamenamata, na katena:goenola ba:gala gohagoenola.”

40 Ebete ba:be tabo goenate ebenu kokoto ba:gala nato iba:tamo ba:bo mutuilameniya:, 41 ba:bene iba:te konomamo kalakalahaniya:, huiyatiya ukui bilibilima: ba eda:hana ibino hibima: midiha: komote kawiboholameniya:ha: Ba:bema: Ya:suti ibi na:goelameniya:, “La:godolo eta ilina ba:kita na nale konama:?” 42 ba:bene iba:te daha okalimi ebetamo ikamenate, 43 ebete lawenate ibino holoholo hapulu ba: dito naniya:.

44 Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Nale la:go ba emedena la:tamo dolamaginuimo, ba:moe ba:be komola. Na dopamo ba:ma ka:na a:goimo, Godokono Bukate naeno komoma: da:goena ba:bi hiliyonomo komate kikulihoma:na:, iyo, Mosesete Tutumu Tabo Bukamo da:miya:tiya:, ba:gala Da:ibiditi Sam Ohale Bukamo da:miya:tiya:, ba:gala komo Godokono ukui hawakalimipa:te da:miya:tiya: ba:bi hiliyonomo tabo komate hibinomoma: keda:hama:na:.” ✧ 45 Ba:bene iba:te Godokono Bukoeno hiliyonomo komo hidonomamo kemalagidolenama: ebete ibino ukui

ba tuputupuilamelelamena ⁴⁶ ibi na:kiyalameniya:, “Godokono Bukalo tabo ba:ma ka:na itana, ebene Oemedawa Kelisote koko temeteme uwatete ba:bo kohoema:ne, huiyatiya netewa-kapiya hegelalo hoene gala kakamahigama:ne. ⁴⁷ Ba:gala ba:moe Hido Tabote Yelusalema habane tupuimiti ba:moe hopo konomamo ba:ma ka:na kotoma:ne, Godokono tabo olamagimipa:te naeno mahilamo tawakalubi konikiyahalamema:na:, iba:te ibino kubane dohobila:hamena: Godote ibino kuba ba:bo kadodoholelamema:ne. ⁴⁸ Ba: hibila, la:le ba:moi komokomo hidonomamo ulameholimata, ba:bema: la: naeno tabo olamagimipima: keda:hama:nemata. ☆ ⁴⁹ Ba:gala eta komo. Naeno Nabiwiti hibinomolo da:goiya: la: ba:be komo kumima:nemata, nale ebene helo la:tamo kopoemema:nemo, ba:bema: wadiyala la: Yelusalema ko habalo ba:be komo na:latimiya:la:, ba:bolo Godokono Helote Hunu Habane la:tamo kopihitigama:ne.” ☆

Godote Ya:suku Hunu Habamo Da:pelawiya:

Mak 16:19-20; Oel 1:9-11

⁵⁰ Ba:ba tetelo Ya:suti ibi Yelusalema ko habane magatalete iba:te Betani haba tama:mo da:nikuliya:, ebene ebene kokoto wadiya:paa:latelelo Godoko ba:bo kiyamiya: ebene ibi hidonomamo kowalubilinama:. ⁵¹ Ebene ba:be tabo ba goita, Godote ebene pelawete Hunu Habamo ba:bo adipatiya:. ⁵² Ba:bema: iba:te ba:bolo Ya:suku adikumiti, Yelusalema ko habamo ko kalakalago na:katolamiya:, ⁵³ ba:bene iba:te ba:be habalo ba emedena komo hiliyonomo hegelalo Godoko Adikumino Hiya: Genamamo da:nalehawaminanakui, iba:te Godokono mahilo hunamo ba:bo adipatenakuya:.

YA:SUKUNU HIDO TABO YONETE MIYA:TIYA:

Godokono Tabote Lumagino Apa:mo Hopo Habamo Da:piya:

¹ Godote ba:moe hopo ododihino dopamo Tabote emedenami, ebete Godokoba: ba emedena ebe ba:gala Godoko ibi ba: kapiyanomola, ✧

² ba:bema: ba:moe hopo tupuimihino Tabote Godokoba: kapimilo ba:ba ka:na emedenama:.

³ Ba:bene Godote ba:moe hopoeno ilina ba:gala alomoeno ilina, hiya:hiya: gobogobo ba:gala tawakalubi, ebete ibi hiliyonomo Tabokono heloamo ododiliya:, ba:bema: ibi hiliyonomo ipuwalo eta kapiya komote eta dawoeno heloamo kuluhukuya:ha:. ✧ ⁴ Ba:ba tetelo hibi ka:ka:te Tabogodolo itanami, ba:bene ba:moe ka:ka:te aloma: eda:te hopo tawakalubi hiliyonomo ba:bo a:la:minaliya:. ✧ ⁵ Ba:be mabuma: ba:moe alote du ipuwalo ba:la:minana, duino helote ha:gumi modoboha:. ✧

⁶ Ba:bene Godokono oemedawa Yonete a:puluhukuya:, ✧ ⁷ ebete tawakalubi hiliyonomatamo ba:be aloeno komo ba pehawakalimi iba:te ebena tabo uliti hibima: ba:bo komidima:. ⁸ Yonete alo ba:moe hopamo kadahiya:ha:, huiyatiya ebete tawakaluba:tamo aloeno komo kopehawakalimima: ba:bema: piya:. ⁹ Yonete da:pehawakalimiya: ba:be alo ba: Godokono hibi alola, ba:be alote hopo habanapi hiliyonomo ba:la:minalena. ✧

¹⁰ Ba: hibila, Godote ba:moe hopo Tabokono heloamo ododiya:, huiyatiya Tabote pete ba:moe hopolo ba pemedena hopo tawakaluba:te ebena komo kiya:tawahuya:ha:, ¹¹ iyo, ebete ebena hoponomamo piya: huiyatiya ebena tawakaluba:te ebe kalakalago kalawiya:ha:. ¹² Huiyatiya numa:la:, kebe tawakaluba:te ebe hibinomolo da:lawiya: ba:gala ebe hibima: da:midiya:, ebete iba:tamo helo ikalamiya: iba:te Godokono gugudima: keda:hanama:. ¹³ Ba:moi guguda:te eta dubuino ubi komamo ba:gala kateneno heloamo kahawakalahaliya:ha:, huiyatiya iba:te Godokono helo kapiyamo hawakalahaliya:. ✧

¹⁴ Ba:bene Tabote lumagino apa:mo pete ago ba pemedena ale ebena alo konomo ba:bo umiya:ma:, ba:bako alo Nabiwi Godote ebena kapiya Gudutamo ikamiya:. Ebena aloeno a:la:mina ipuwalo ale ba:moe komo bumiya:ma:, ebe Godokono malemale komo ba:gala hibi komo tabonomola.

¹⁵ Ba:bene Yonete ebena tabo madodo hunamo adipatelo Godokono Guduino komo ba:ma ka:na hawakalimiya:, “Nale dopamo kebe dawoeno komoma: kolamagimo, ba:moe ba:betela. Nale ebena komoma: ba:ma ka:na goimo, ebete naeno gala hapuni ba:pena, ba:gala Godote ebetamo dikamiya: ba:be helo konomote naeno helo na:gogolona, mabu nale ba:moe hopamo hawakalaheno ebete dopamo nemedenami.”

¹⁶ Ebe malemale tabonomola, ba:bema: ebena malemale komodo ebete a hiliyonomatamo ebena hidohido komo gala ikaa:menakui, gala

---

✧ **1:1:** Yon 17:5; 1Yon 1:1-2; Haw 19:13 ✧ **1:3:** 1Kol 8:6; Kol 1:16-17; Yun 1:2 ✧ **1:4:** Yon 5:26 ✧ **1:5:** Yon 3:19 ✧ **1:6:** Mat 3:1; Luk 1:13-17,76 ✧ **1:9:** Yon 8:12 ✧ **1:13:** Yon 3:3-6; Pil 2:7; Yon 2:11; 1Pit 1:23

ikaa:menakui, ebete ba:ba ka:na ewagelenami. ¹⁷ Ba: hibila, Godote ebenu Tutumu Tabo tawakaluba:tamo Moseseko ipuwado ikalamiya:, huiyatiya ebete ebenu malemal komo ba:gala hibi komo Ya:su Kelisogodone a:hawakalilamiya:. ✱ ¹⁸ Eta lumagiti Godokono holoholo dopamo kuminakuiha:, huiyatiya Godokono Gudu kapiyate ebenu Nabiwino komo tawakaluba:tamo a:pehawakalimiya:, mabu Nabiwi Gudu ibi ba: kapiyanomola ba:gala Guduti Nabiwino holoholo hapulu bemedena. ✱

Tawakalubi Beyamo Wadulateledawa Yonete Ebe Ha:kiya Ebenu Komoma: Dolamagiya:

Ma:t 3:1-12; Mak 1:1-8; Luk 3:1-18

¹⁹ Ba:ba tetelo Yelusalema ko habalo demedehonama:, ba:bi Yu watowatopa:te komo Godotamo hawa:goenu ikamehopi dubu ba:gala Libai gu dubu* Yonetamo ba:bo noelamiya: ebenu hibi komo konumima:. Ba:bene iba:te Yonetamo pelamete ebe na:palatediya:, “Ama: potela:ka? Amia:no hibi komo atamo na:hawakalima:.”

²⁰ Yonete ibino tabo huiyama: ubiha:ma: kediya:ha:, huiyatiya ebete kalakalago ibi hawakala na:goelamiya:, “Na Godokono Oemedawa Kelisoteha!”

²¹ Ba:bema: iba:te ebe gala na:kalatediya:, “Ama: potela:ka? Ama: Godokono ukui hawakalimidawa Elayatela:ka:, a hopo habanapa:tamo gala da:kapoluhukui?”

Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, na ebeteha:.”

Ba:bema: iba:te ebe gala na:kalatediya:, “Mosesete eta lumagino pe komoma: dolamagiya:, ama: ba:be Godokono Ukui Hawakalimidawa etala:ka:?”

Yonete na:huiyuya:, “Ao, na ebeteha:.” ✱

²² Ba:bene iba:te ebetamo gala na:kaga:luya:, “A puya:te da:poea:ma:, ale iba:tamo huiya tabo katama:, wadiyala amia:no komo na:hawakalima:, ama: potela:ka:?”

²³ Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate naenu komo hawakalimima: tabo ba:ma ka:na goiya:, ‘Lumagiti dito hopolo tabo ba:ma ka:na ibulu kopegoema:ne,

‘Kodawoenu gabo na:tuputupuima:la:.’ ” ✱

²⁴ Ba:ba tetelo kebe Yu watowatopa:te ba:bi dubu Yonetamo da:poelamiya:, ibi ba: Pa:lisi kapiyuimipila,[†] ²⁵ ba:bema: ba:bi dubate ebe gala na:kaga:lamiya:, “Ama:le a:ga:ta ama: Kelisoteha:, ba:gala

✱ **1:17:** Ikuli 34:28; Lom 6:14 ✱ **1:18:** Ikuli 33:20; Yon 6:46; 1Tim 6:16 ✱ **1:19:** Yu tawakalubi ipuwalo 12 gu na:pola:nama:, ba:moe Libai gu ba: etala. Ba:be gu kapiyate Godokono oko bowatihonama: komo Yu tawakaluba:tamo. Ba:ma ka:na Yelusalemalo ditanami, ba:be Godoko Adikumino Hiya: Genamalo Libai gu dubate oko ha:kiya owatihonama:. Ba:bene hiya:hiya: habahabalo atumu komo iba:te Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo ohale alapihopima: eda:hanama:, komopa:te Godokono tabo iya:tulamepima: eda:hanama:, ba:gala komopa:te tabo anagiya:midapima: eda:hanama:. ✱ **1:21:** Tutumu 18:15,18; Ma:t

11:14 ✱ **1:23:** Ais 40:3 † **1:24:** Ya:suku tetelo Pa:lisi tawakalubi ba: Yu tawakalubino kapiyuimi etala. Godote ibino iniwala:tamo Moseseko ipuwado dikalamiya: ba:bi Tutumu Tabo, ba:gala ibino iniwala:te ha:kiya kebe komokomo koko kukalama: da:ga:lanama:, Pa:lisi tawakaluba:te ba:bi hiliyonomo komamo hidonomamo papamila:hanakuya:, ba:bene iba:te tawakalubi ba:ma ka:na ba iya:tulamena, puya:te ibino tabamo papamila:hahenu iba:te ibi kubapima: ga:late iba:go kakapiyuiminakuiha:.

ama: Elayateha:, ba:gala Mosesete Godokono eta okodawoeno pe komoma: dolamagiya: ama: ebeteha:. Ba:bema: mabu keka: ama:le tawakalubi beyamo da:wadulatenaka?”

²⁶ Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Hibila, nale tawakalubi beyamo a:wadulatenakomo, huiyatiya la: ipuwalo demedena ba:be eta lumagino komo la: hibilo iya:tawaha:, ebe ba: aeno Kodawala. ²⁷ Ebete naeno gala hapuni ba:pena, huiyatiya na hidoenoha: nale ebena nato ukulalemema:.” ✧ ²⁸ Yonete Yodane Tuli hapulu tawakalubi beyamo da:wadulatenakui, ebete ba:be hopoen Betani habalo ba emedena ba:moe komote ebetamo ba:bo uluhukuya:.

Ya:suku Ba: Hopo Tawakalubino Kuba Huiya Uwatelamedawala

²⁹ Ba:bene eta hegelalo Ya:suti ebetamo ba pita, Yonete ebe umiti komopa:tamo na:goiya:, “Numa:la:, Godokono Sipi-goe Deha:potote pita, ebete hopo tawakalubino kuba ododili huiya uwatelamete ebena hawa:mo kegebolelamema:ne. ✧ ³⁰ Nale dopamo la:tamo kebe dawoeno komoma: kolamagimo, ba:moe ba:betela. Nale ebena komoma: ba:ma ka:na goimo, eta dubuti naeno gala hapuni ba:pena, huiyatiya ebena helo konomola, ebete naeno helo na:gogolona mabu nale ba:moe hopamo hawakalaheno ebete dopamo nemedenami. ✧ ³¹ Iyo, nale ebe umihino dopamo ebena hibi komo na iya:tawaha:, huiyatiya ebena komo nale Isalaela tawakaluba:tamo hawakalimima: piya:mo, ba:gala nale tawakalubi beyamo ba:bema: wadulatenakomo.”

³² Ba:bene Yonete Ya:sukunu komo hawakalimilo na:goiya:, “Nale ebena komo ba:ma ka:na umimo, Godokono Gobogobote Hunu Habane ebetamo gimai holamo pihitigutalo umimo, ebete ebegodolo kopemedinama:. ✧ ³³ Nale ba:be komo umihino dopamo Ya:sukunu hibi komo iya:tawaha:, huiyatiya na tawakalubi beyamo wadulatelema: da:poenamiya: ba:be Kodawate natamo na:goi, ‘Naeno Gobogobote pogodolo kopemedinama: ebetamo da:pihitigamene, ama:le ba:be lumagi umiti kiya:tawama:na:ta, ebe ba: naeno Gobogobamo tawakalubi wadulateledawala.’ ³⁴ Ba: hibila, ba:be komo naeno baida:mo umimo, nale ebena komo ba:bema: hawakalimimo, ebe ba: Godokono Gudula.” ✧

Ya:suti Ebena Dopo Ta:matapi Da:ka:lamiya:

³⁵ Eta hegelalo Yonete ebe ta:matapi netewapa:go da:la:nuya:, ³⁶ ba:ba tetelo Ya:suti ibi tamedo ba petonato, Yonete ebe umiti na:goiya:, “Numa:la:, ba:moe ba: Godokono Sipi-goe Deha:potola, ebete tawakalubino kuba ododili huiya kuwatelamema:ne.” ✧

³⁷ Yoneko ta:matapi netewapa:te ba:be tabo duliya: iba:te ebe miya:pate Ya:suku ba:bo ta:matuya:, ³⁸ ba:bene Ya:suti ohobigate ibi ulamelo na:kiyalamiya:, “La:eno ubi badala:ka:?”

Iba:te ebena tabo ba huiya ebe na:kiyamiya:, “Iya:tulamedawa, ale ama: La:baima: ka:ma:ta, ba:bema: ama: kebolo kemedena, a ubila ba:be haba umi.” Buka ka:lamiholelawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Yunapa:te ibino tabamo eta hido iya:tulamedawa La:baima: ka:minaka.

³⁹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:huiyuya:, “Kubahenola, la: pete na:puma:la:.” Ba:bene hegelate nanekela:mo da:nihitigatepaniya:,

✧ **1:27:** Yon 1:15 ✧ **1:29:** Ais 53:6-7; 1Pit 1:18-19 ✧ **1:30:** Yon 1:15 ✧ **1:32:** Ma:t 3:16
✧ **1:34:** Ma:t 3:17 ✧ **1:36:** Yon 1:29

4 koloko keba ka:nala:ka: ba:bako tetelo ba:bi dubu netewapa:te Ya:sukuba: tonate, ebenu emede haba numinate kapiya dulu eba:go ba:bo nelaniya:.

⁴⁰ Ba:bi dubu netewapi ipuwalo etoenu mahilo A:ndulutila, ebe ba: Saimono Pitakono ekawila. ✱ ⁴¹ Ba:bene duiduiyanomolo A:nduluti tote ebenu naniwi Saimonoko da:numiya: ebe na:nikiyamiya:, “A Mesayako hibinomolo umima:!” Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Yunapa:te Godokono Oemedawa Kelisoko ibino tabamo Mesayama: ka:minaka.

⁴² Ba:bene A:nduluti ebenu naniwi Ya:sutamo da:magatuya:, Ya:suti ebe umiti ebetamo na:goiya:, “Amia:no mahilo ba: Saimonote, ama: Yonekono gudulata, huiyatiya tawakaluba:te ama: uli mahilo Kipasema: koka:mima:na:ta.” Kipase mahiloenu ipuwa nitana ‘Nakolala,’ ba:gala Gulikinapino tabamo iba:te ba:be mahilo Pitama: ka:minaka. ✱

Ya:suti Pilipiko Ba:gala Nata:niyoloko Ebe Ta:matapima: Keda:hanama: Da:ka:lamiya:

⁴³ Ba:bene eta hegelalo Ya:suti Ga:lili hopamo kotoma: ubi dihatiya:, ba:ba tetelo ebete Pilipiko umiti ebe na:kiyamiya:, “Wadiyala ama: na na:ta:mahena:.”

⁴⁴ Ba:be dubu Pilipiko ebe ba: Betasaida habanapila, ba:gala A:nduluku Saimonokoba: iba:te ba:be atu habalo emedenama:.
⁴⁵ Ba:bene Pilipiti Nata:niyoloko numiti ebe na:nikiyamiya:, “Mosesete Godokono Tutumu Bukalo pokono komo ka:hawakalimiya:, ale ba:be Kodawa hibinomolo umima:. Iyo, Godokono komo ukui hawakalimipa:te ebenu Bukalo atu lumagino komoma: tabo gala da:kahawakalimiya:, ba:moe ba:betela. Ebe ba: Ya:suti Nasaletenapila, Yausepekono gudula.” ✱

⁴⁶ Nata:niyolote huiyatiya na:goiya:, “Nasalete haba hido habaha:, ba:bema: ba:be habane bada hido komote na:kuluhukumini?”

Pilipiti ebe na:kiyamiya:, “Wadiyala ama: pete ebenu komo na:puma:.”

⁴⁷ Ba:bene Nata:niyolote ebetamo da:puluhukuya:, Ya:suti ebe umiti ebenu komoma: na:goiya:, “Ba:moe Isalaela hoponapi dubu ba: hibi lumagila. Ebenu tepo ipuwalo eta ha:da amiho komo kitanaha:, puliyanomola.”

⁴⁸ Nata:niyolote ebe nalatediya:, “Mabu keka: ama: naenu tepo ipuwoenu komo diya:tawuta?”

Ba:bene Ya:suti na:huiyuya:, “Pilipiti ama: mamu pema: kiyamehenu ba:gala nale ama:go alugahenu, ama:le gao kehoenu dedela ipuwalo da:lutaka, nale ama: Godokono Gobogoboenu heloamo ya:lo uma:kamata.”

⁴⁹ Ba:ba tetelo Nata:niyolote ebetamo na:goiya:, “Iya:tulamedawa, hibila ama: ba: Godokono Gudulata! Ama: Isalaela tawakalubino Ko Gawadalagilata!” ✱

⁵⁰ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Nale ama: gao kehoenu dedelalo duma:kama, ba:be mabuma: ama:le na hibima: ka:midiniuta? Ba: hibila, ba:moe komo ko komoha:, huiyatiya ama: galane nagodolo kokonomo hanohano komo kulamema:na:ta. ⁵¹ Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, Godote ebenu Hunu Haba a:hiya:midutalo

✱ 1:40: Ma:t 4:18-20 ✱ 1:42: Ma:t 16:18 ✱ 1:45: Tutumu 18:18; Ais 7:14; 9:6; Yel 23:5; Isi 34:23 ✱ 1:49: Ma:t 14:33; 16:16; Mak 3:11

ama: kumima:na:ta, iyo, Tawakalubino Naniwiti[†] wakolama: eda:te, Godokono nopopa:te ba:be wakolado Hunu Habamo kanalehawamina, kapepalaga, ba:ba ka:na ba ewagele, ama:le ibi ba:bo kulamema:na:ta.”
 ☆

2

Ya:suti Ka:ina Habalo Beyanomo Hidonomo Gao Beyama: Da:midiya:

¹ Komo netewa hegelate da:petohuya:, ba:ba tetelo Ga:lili hopoeni Ka:ina habalo eta dubuti uli kamena lawe poko bododitiya:. Ba:be poko ipuwalo Ya:sukunu menokote na:lutiya:, ² ba:gala Ya:suti ebe ta:matapa:go atumu ba:bolo na:kapola:nuya: mabu poko namutudawate ibi a:kiyalamiya: iba:te komo tawakaluba:go baa: kopenahama:. ³ Ba:bene poko ododi ipuwalo hido gao beyate da:wibuya:, ba:ba tetelo Ya:sukunu menokote ebe na:kiyamiya:, “Tawakaluba:te hido gao beya da:niha ba: tiyonomo a:hawamina.”

⁴ Ba:bene Ya:suti ebenu menokotamo na:goiya:, “Adi, nale kebe komo ododima: ama:le na akapikiyanama:la:, mabu naeno helo hawakalimi tete hibilo kapeha:, ba:be tetete uluhukuma: Godote ha:kiya na kokiyanamema:ne.” ☆

⁵ Ba:ba tetelo ebenu menokote ohobigate poko namutudawoeni genama okopa:tamo na:goiya:, “Ebeti kebe komo ododima: la: da:goelamemena:, wadiyala la: ba:be komo dito nododiya:la:.”

⁶ Ba:ba tetelo ba:be genamalo sikisi koko beya upate na:pola:nuya:, ba:moi upa tawakaluba:te nakolamo ododiliya: ba:gala ibi ipuwalo komo 80 litala ba:gala komo 120 litala. Ba:moi upoeni komo ba:ma ka:na itanuya:, niho beyaha: huiyatiya Yu tawakalubino ododili ipuwalo iba:te Godokono eta tutumamo kopapamila:halema: ibino kokotoeno dalowa: ba:makomako upoeni beyamo ukulalenakuya:, ibino iniwala:te ibi diya:tulamiya: ba:ba ka:na. ⁷ Ba:bema: Ya:suti genama okopi na:goelamiya:, “La: ba:moi upa beyanomamo na:tabuilama:la:,” ba:bene iba:te hibinomolo da:tabuilamiya:, ⁸ Ya:suti ibi ba:bo goelamiya: iba:te kalila:mo iyapote poko namutudawatamo konikamema:.

Ba:bene iba:te tolamete poko namutudawatamo da:nikamiya:, ⁹ ba:ba tetelo ebete niti ebenu ukuilo golanomo gao beyama: goiya:. Ba:be beyate hidonomo gao beyama: keba ka:na kediyana: genama umi okopa:te iya:tawahuya:, huiyatiya poko namutudawate ba:be komo iya:tawaheno, ebete uli kamena da:lawitiya: ba:be dubu ebetamo ka:miti ¹⁰ ebe na:goemiya:, “Numa:, aeno ododi komo ba:ma ka:nala, poko ododi tetelo ale tawakaluba:tamo hidonomo gola gao beya dopamo ikalamenakoma:, iyo, iba:te ba:be hido gola beya da:hawaminamena:, ba:bene galane ale golaha:dopo beya iba:tamo ba:bo kikalamema:nema:. Huiyatiya ama: ba:ba ka:na kododiha:, ama: poko kuititi tetelo ba:moe golanomo gao beya tawakaluba:tamo ikalamitata!”

¹¹ Ba:bema: Ga:lili hopoeni Ka:ina habalo Godokono helo hawakalimima: Ya:suti ba:moe ebenu dopo hanohano komo bododiya:. Ba:ba tetelo ebenu ta:matapa:te ebenu konomo helo dumiya:, iba:te ebe hibima: ba:bo midiya:. ¹² Ba:bene ba:moe komo da:wibuya: Ya:suku ba:gala

[†] **1:51:** Tawakalubino Naniwi ba: Ya:sukunu mahilo etala. Ebe ba: tawakalubi hiliyonomoeno Naniwila, atumu Godoko ba: aeno Nabiwila. ☆ **1:51:** Tup Mabu 28:12 ☆ **2:4:** Yon 7:30; 8:20

ebeno ta:matapi, iba:te ebena menokago ba:gala ekaka:go Kapeniyama habamo tolamete tete nanekele ba:bo nemediya. ✱

Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genama Da:hiduimiya:

Ma:t 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46

¹³ Mabu Yunapino Adaguila: Poko* ododi tete da:tatalinapiya, ba:bema: Ya:suti Yelusalema ko habamo dito tuya. ✱ ¹⁴ Ba:bene ebete Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tote, ba:be genamalo tawakaluba:te kau-goegoe ba:gala sipi-goegoe ba:gala gimai holahola ba kolowamiholita ba:bo nulamiya, ba:gala ba:be atu tetelo tawakaluba:te patapatalo ahiditi komopino mani doweheta:midahalitiya: ebete ibi ba:bo kanulamiya. ¹⁵ Ba:moe mabuma: Ya:suti hale uwatete giya:pa:pa: ododiti ebete ba:bi goegoe Godoko Adikumino Genamoeno kala ipuwane helonomamo ba:bo ta:malateliya, ba:gala ebete mani oweheta:midahalepino patapata ohoba:midahalelamete tawakalubino mani ba penegudilame hiya:hiya: ba:bo petohuya. ¹⁶ Ba:bene ebete gimai holahola kolowamipi ba kiyahalame na:goiya, “Ba:moi ilina ba:moe genamane nuluhukulatela:la. Naeno Nabiwino Genama talonala, ba:bema: la:le kolowami habama: akamida:la:!”

¹⁷ Ya:suti ba:moe komo dododiya: ebena ta:matapa:te Godokono Bukoeno eta tabo ba:bo emalagidoluya, ba:be tabote ba:ma ka:na itana, “Amia:no Talona Genama mabuma: naeno tepo ipuwoeno helote koenomoma: eda:na.” ✱

¹⁸ Ba:ba tetelo komo Yu watowatopa:te Ya:suku na:ga:lamiya, “Ama: Godokono helo hawakalimima: aeno holoholo hapulu hanohano komo nododa, ba:bema: a kiya:tawahama:nema: ama:le Godokono Genamalo dododa: ba:be komo amia:no heloamo kododiha, huiyatiya Godokono heloamo ododa:ta.”

¹⁹ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya, “Kubahenola, la:le ba:moe Godoko Adikumino Genama danabulimima, huiyatiya nale netewakapiya hegelalo gala kaketema:nemo.” ✱

²⁰ Yu watowatopa:te ebetamo na:ga:luya, “Ama: na:kemalagidoluta, amia:no helo modobola ba:moe konomo genama netewakapiya hegelalo ketema:? A:iye! Ba:moe genama aeno naba:te 46 gogo ipuwalo etenama:!”

²¹ Huiyatiya Ya:suti kebe tabo da:goiya: ba: ebena apeno komoma: goiya. ✱ ²² Ba:bema: galane tetelo ebete hoe ipuwane da:kamahiguya, ebena ta:matapa:te ba:moe tabo komo ba:bo emalagidoluya, ba:bene Godote ebena komoma: ebena Bukalo kebe komo ya:lo da:hawakalimiya, iba:te ba:be komo hidamo lawete hibima: ba midi Ya:sukunu tabo komo atumu hibima: ba:bo kamidiya. ✱

Ya:suti Hiliyonomo Tawakalubino Tepo Ipuwoeno Kuba Komokomo Iya:tawala

²³ Ba:bene Adaguila: Poko tetelo Ya:suti Godokono helo hawakalimima: kebe koko hanohano komo Yelusalema habalo dododiliya, komo tawakalubi hiliyonomate ba:bi komo ulamete ebe hibima: ba:bo midiya. ✱ ²⁴ Huiyatiya ibi ipuwalo Ya:suti ebena hibi komo eta

✱ **2:12:** Ma:t 4:13 * **2:13:** Buka ka:lamiholelawa, ama: ba:moe Pokoeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena, wadiyala ama: Yon. 18:28 komoeno owalubi tabo numiya. ✱ **2:13:** Ikuli 12:1-27 ✱ **2:17:** Ohale 69:9 ✱ **2:19:** Ma:t 26:61; 27:40 ✱ **2:21:** 1Kol 6:19 ✱ **2:22:** Luk 24:6-8; Yon 12:16 ✱ **2:23:** Yon 7:31

kapiya lumagitamo kahawakalimiya:ha:, mabu ebe iya:tawanomola tawakalubi hiliyonomoeno tepo ipuwalo kuba ha:da amiho komate ba:pola:lama:na. ²⁵ Ba:gala ebete eta lumagi kakiyamenakuiha: ebete ebenu tepo ipuwoeno komo hibernomolo kohawakalimima:, mabu ebete tawakalubi hiliyonomoeno tepo ipuwoeno komokomo ya:lo iya:tawuya:.

3

Ya:suti Yunapino Watodawa Nikadimasikoba: Tabo Da:ga:laniya:

¹ Ba:ba tetelo Yunapino eta watodawate nemedenami, ebenu mahilo Nikadimasitila, ebe ba: Pa:lisi kapiyuimidawa etala. ✧ ² Eta dulu ebete Ya:sutamo penate na:pegoeniya:, “Iya:tulamedawa, a komopa:te iya:tawahala ama: ba: Godote poemiya:ta a kopiya:tua:mema:, mabu Godote kebe lumagigodolo emedenaheno, ebete ama:le dododilina ba:bako hanohano komo ododilima: a:kamodobamene.”

³ Ya:suti ebenu tabo ba huiyana na:goeniya:, “Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, lumagiti ulinoma: eda:lo ba:be uli ka:ka:mo gala hawakalaheno, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be komoeno ipuwa a:kuma:mene.” ✧

⁴ Ba:bema: Nikadimasiti Ya:suku nalateda:niya:, “Lumagiti kadelema: deda:na, ba:ba tetelo ebete ulinoma: gala keba ka:na na:keda:mene? Gabohenola, mabu ebete ebenu menokoeno tepo ipuwamo opegate menokote ebe gala alahimi modoboha:!”

⁵ Ya:suti ebetamo na:huiyaniya:, “Nale ama:tamo hibi tabo begoemo, lumagiti beyamo ba:gala Godokono Gobogoboeno heloamo ulinoma: eda:heno, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be habamo a:kana:pa:gamene. ⁶ Ba:moe hopo habalo lumagiti da:hawakaluya: ba:ba tetelo ebenu ka:ka:te menoko nabiwi iba:godone puluhukuya:, huiyatiya ebenu gobogoboeno hibi ka:ka:te Godokono Gobogobogodone kopema:ne, ✧ ⁷ ba:bema: tawakaluba:te ulinoma: eda:hate gala hawakalahalema: da:goemo, ba:be komoma: ama: akala:wa:la:. ⁸ Lumagiti Godokono Gobogoboeno heloamo ulinoma: eda:lo ba:be uli ka:ka:go gala da:kahawakalamene ba:be komo ba: ba:ma ka:nala. Ba:moe hopolo huhuti ha:kiya ebenu ubilo hiya:hiya: hapuni da:pa:muta, ama:le ebenu diyamo kapiya bulitata huiyatiya huhuti kebene ka:petupuimita ba:gala keba hapulu ka:niwibuta ama: iya:tawaha:.”

⁹ Nikadimasiti huiyatiya Ya:sutamo na:goeniya:, “Amia:no taboenu ipuwa na hidamo kalaweha:. Ba:moe komo keba ka:nala:ka:?”

¹⁰ Ba:bene Ya:suti ebenu tabo ba huiyana na:goeniya:, “Ama: ba: Isalaela tawakalubino iya:tulamedawa etalata, huiyatiya mabu keka: ama: ba:moe komoeno ipuwa kiya:tawanaha:? ¹¹ Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, naeno kapiyuimipa:go ale diya:tawahanama: ba:bi komo bega:lanakoma:, ba:gala ale ya:lo dulamiya:ma: ba:bi komo bikiyahanakoma:, huiyatiya la: komo Yunapa:te aeno tabo a:kulia:lemata. ¹² Iyo, nale ba:ma tetelo la: hopo haboenu komokomo da:kiyahalamenakoma, la: huiyatiya hibima: kamidilinaha:, ba:bema: nale Godokono Hunu Haboenu komokomo la: gala da:kakiyahalamema, diyala, la: ba: atumu hibima: a:kamidila:mata. ¹³ Ba: hibila,

hopo habanapi ipuwalo eta lumagiti Godokono Hunu Habamo kan-
odoluya:ha:, huiyatiya Tawakalubino Naniwiti Hunu Habane ba:moe
hopamo a:pihitiguya:, ba:bema: ebe kapiyate iya:tawala Hunu Haboeno
komokomo.

¹⁴ “Ba:gala eta komo, Mosesete dito hopolo eta kalu auli ilinamo
ododiti kukamo keba ka:na kadipatiya:, wadiyala ama: ba:be komo
nemalagidola. Ba:ba tetelo bu kalate Isalaelanapi ipuwalo pui dalo-
holiya:, ba:ba:te Mosesekono auli kalutamo da:gahilameholiya:, Godote
ibino ka:ka: ba:bo mula:lalamiya:. Ba:bema: hibila, ba:ma tetelo
Godote ba: atu gabodo Tawakalubino Naniwi hunamo kadipatema:ne,
✧ ¹⁵ ba:bene puya:te ebe hibima: da:midimina: iba:te wiboha: ka:ka:
ba:bo kolawema:na:. ✧ ¹⁶ Mabu Godote ba:moe hopo tawakalubi male-
malelo konomamo ba emalagidole ebenu Gudu kapiyanomo ba:moe
hopamo ba:bo poemiya:, ba:bema: puya:te ebe hibima: da:midimina:
ibino ka:ka:te a:kalatidihama: huiyatiya iba:te wiboha: ka:ka: ko-
lawema:na:. ✧

¹⁷ “Ba: hibila, Godote ebenu Gudu da:poemiya:, ba:ba tetelo ebe
ubi kihatiya:ha: ebenu Guduti tawakalubino komo anagilamelelamete
kuba huiya kikalamema:, ao, huiyatiya ebe ubila ebete ibino ka:ka:
kopemula:lalamema:. ✧ ¹⁸ Ba:bema: puya:te Godokono Gudu hi-
bima: da:midina Godote iba:tamo kuba huiya a:kikalama:mene, huiy-
atiya puya:te ebe hibima: midihino Godote ebenu ukui ya:lo ihatiya:
iba:tamo kuba huiya kikalamema:, mabu iba:te hibima: midi ipuwalo
ebenu Gudu kapiyanomo kalaweha:. ✧ ¹⁹⁻²⁰ Numa:, Godokono alote
ba:moe hopamo da:piya: iba:te ubiha:ma: eda:huya:, huiyatiya ibi
ubila du ipuwalo kemedehonama: mabu ibino ododili komokomo
kubakubanomola. Iyo, kuba ododilipa:te hido alo ubiha:ma: ba eda:ha
alo ipuwamo a:kapelama:la:, mabu ibi ubihinola alote ibino kuba
a:la:minalelame, ba:bema: hibila, ibino kuba anagiya:mida komote
iba:tamo kuluhukuma:ne. ✧ ²¹ Huiyatiya puya:te Godokono hibi gabodo
da:tolamena iba:te alo ipuwamo kopelamema:na:, ba:bene iba:te hido-
hido komo Godokono heloamo ba ododili alote ibino hibi komo ba:bo
kohawakalilamema:ne.”

*Tawakalubi Beyamo Wadulateledawa Yonete Ya:sukunu Komo
Da:hawakalimiya:*

²² Ba:be komo da:wibuya: Ya:suti ebe ta:matapa:go Yudiya hopamo to-
lamete, iba:te ba:bolo tete ga:ga:dopolo ba nemedede komo tawakaluba:te
beyamo aduti komo lawema: da:pelamenakui Ya:suti ibi ba:bo owalu-
bilinakui. ✧ ²³ Ba:gala atu tetelo komo tawakaluba:te Yonetamo
da:pelamenakui, ebete ibi Inono haba tamelo atumu kawadulatele-
nakui mabu ba:bolo beya kodopola, ba:be Inono habate Salimi haba
tatalilo itana. ²⁴ Ba:ba tetelo gabomana:te Yoneko du genama guamo
ihatehenola.

²⁵ Ba:bene eta hegelalo Yoneko ta:matapa:te eta Yunapi dubago
tawakalubino apeno dalowa: ukulale komoma: olowabeletihuiya:
²⁶ Ba:bema: komo iba:te ba:be tabo ga:la ipuwane Yonetamo
pelamete ebe na:pega:lamiya:, “Iya:tulamedawa, dopamo Yodane
Tuli hapulu ama:tamo da:puluhukui ba:be dubuino komo ama:le

✧ **3:14:** Nabas 21:4-9; Yon 8:28; 12:32 ✧ **3:15:** Yon 20:31 ✧ **3:16:** Yon 3:36; 10:28; Lom
5:8; 8:32; 1Yon 4:9-10 ✧ **3:17:** Luk 19:10 ✧ **3:18:** Yon 5:24 ✧ **3:19-20:** Yon 1:5,9; 8:12
✧ **3:22:** Yon 4:1-2

atamo da:hawakalimi, ebete gala kapete tawakalubi beyamo ba:pewadulatenate, ba:gala tawakalubi hiliyonomate a miya:poete ebetamo ba: na:tolama:.”

²⁷ Yonete ibino tabo ba huiya na:goiya; “Lumagiti hido komo ha:kiya a:kalawa:mene, Godote ebetamo ikameheno ebete dito kolutama:ne. ²⁸ Nale la:tamo da:goimo, la: ba:be tabo hibilo ulihuimata. Iyo, na ba:ma ka:na goimo, ‘Na Godokono Oemedawa Kelisoteha:, huiyatiya Godote na na:poenamaya: Kelisoko dopamete kotoma:. ✧ ²⁹ Eta dubuti uli kamena da:lawemene, ebete poko ododiti ba:be kamenate hibinomolo ebenoma: keda:ma:ne. Ba:ba tetelo ba:be dubuino hido mabulubiti nanekela:mo ebe tama:mo nutiti, ebene mabulubino tabo madodo uliti ebene ko kalakala dumimini, ebete atumu kokalakalama:ne. Ba: hibila, na ba: ba:ba ka:nala, Kelisoko mabuma: naeno tepo ipuwalo kalakala konomote a:tabui, ³⁰ ba:bema: wadiyala ebete koma: neda:mene, na huiyatiya deha:potoma: keda:ma:nemo.”

Hunu Habane Da:pihitiguya: Ba:be Kodawoeno Komo

³¹ Godokono Hunu Habane da:pihitiguya: ba:be Kodawate hopo tawakalubi hiliyonomo na:gogolena. Kebe lumagiti ba:moe hopolo demedena, ebe ba: ba:moe hopoeno komoma: olamaginako mabu ebe ba: hopo lumagila, huiyatiya Hunu Habane da:piya: ba:be dawa eba ka:naha:. Ebete ba:moe hopolo ha:kiya Kodawanomoma: ba peda:na, ✧ ³² Hunu Habalo kebe komokomo kulamiya: ba:gala kebe komokomo kulihuya:, ebete ba:bi komokomo hopo habanapa:tamo na:pehawakalilamena, huiyatiya ibi ipuwalo komo hiliyonomate ebene tabo a:kalawa:la:. ✧ ³³ Ba:be mabuma: kebe lumagiti ebene tabo hibinomolo da:lawemene, ebete ba:be komodo ba:moe eta komo kohawakalimima:ne, Godoko kapiya ba: hibi komo hawakalimidawala. ³⁴ Ba: hibila, Godote da:poemiya: ba:be Kodawate Godokono hibi tabo bolamaginako, mabu Godote ebene Gobogoboeno helo konomo ebetamo ya:lo ikamiya:, ³⁵ iyo, Nabiwi Godote ebene Gudu malemalelo nemalagidolona, ba:bema: ebete ebetamo helo ikamiya: ebete hiliyonomo komokomo ododilima:. ✧ ³⁶ Ba:be mabuma: kebe lumagiti Godokono Gudu hibima: da:midina, Godokono wiboha: ka:ka:te ebegodolo bitana, ebete ya:lo a:lawi, huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gudutamo papamiwataheno, Godokono konomo mauba komote ebetamo bitana ba:bema: ebete hibi ka:ka: a:kalawenamene. ✧

4

Ya:suti Samaliya Hoponapi Kamenago Tabo Da:ga:luya:

¹ Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:sukunu komo ba:ma ka:na ulihuya:, ebete hiliyonomo tawakalubi ebene ta:matapima: midiliti ibi beyamo ba:bo wadulatenakui, huiyatiya Yonete hiliyo tawakalubi kawadulatenakuiha:. ✧ ² Ba:be teteno hibi komote huiyatiya ba:ma ka:na itanuya:, ba:bi tawakalubi ipuwalo Ya:suti eta lumagi beyamo kadutinakuiha:, ebene ta:matapa:te ha:kiya wadulatenakuya:, ³ ba:bene Ya:suti Pa:lisi kapiyuimipino tabo ga:la komo diya:tawuya:, ba:ba tetelo ebete Yudiya hopo miya:pate Ga:lili hopamo wilama: emalagidoluya:.

✧ **3:28:** Yon 1:20; Ma:t 11:10 ✧ **3:31:** Yon 8:23 ✧ **3:32:** Yon 3:11 ✧ **3:35:** Ma:t 11:27; Yon 5:20 ✧ **3:36:** Yon 3:16-18; 1Yon 5:12 ✧ **4:1:** Yon 3:22

⁴ Ba:bene ba:bamo konuluhukuma: ebete duiduiyanomolo tupuimiti Godokono ubilo Samaliya hopodo tote ⁵ ba:be hopoeno Saika habamo dito nuluhukuya:. Iniwali tetelo Ya:ikobote ebenu gudu Yausepetamo dikamiya: ba:moe Saika haba ba:be haka tamelo itana, ✧ ⁶ ba:gala Ya:ikobote daligiya: ba:be beya ma:pete ba:bolo atumu ba:kaitana. Ba:bene hegela tuli tetenomolo Ya:suti tete ga:ga:dopo pete ba:be beya ma:pe tamelo pemedete hawela bepamitiya:.

⁷⁻⁸ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te baa: mana:mo uwatehoma: habamo da:tolamiya:, ebe ha:kiya beya ma:pelo ba luta eta Samaliyanapi kamenate beya iyapoma: habane ba:bo piya:, ba:bene Ya:suti ebe na:goemiya:, “Na beya kapete unamita. Nolata, na beya nikanama:.”

⁹ Ba:bene kamenate Ya:sukunu tabo ba huiya na:goiya:, “A:iye, ama: Yunapi dubulata ba:gala na Samaliyanapi kamenala! Ama: na beyama: badama: ka:goenama:wa?” Ebete ba:ma ka:na da:goiya: mabu Yunapa:te Samaliyanapi dalowa:gopima: ga:lalo atu kalila:mo beya nihoma: talonama: ga:lanaka. ✧

¹⁰ Ba:bene Ya:suti na:goiya:, “Godote tawakaluba:tamo dito dikalame na ba:gala pote ama: beyama: da:toemeha, ama:le ba:bi netewa komo hibilo niya:tawotale, ama:le na ba:kiyanameona: nale ama:tamo ka:ka: beya kikamema:.” ✧

¹¹ Kamenate ebetamo na:goiya:, “Kodawa, ama: ba:be ka:ka: beya kebene na:ka:laweomena:? Ama:godolo beya iyapoeno ilina puliyala, ba:gala numa:, ba:moe beya ma:pe ba: kulukulunomola. ¹² Ama: aeno iniwa Ya:ikoboko deha:potodawama: goelo ama: ha:kiya ama: koma: ka:midiuta? Ba:moe beya ma:pe ebete a ebenu eyoni gugudi mabuma: aligiya:, ba:bene ebe ba:gala ebenu gugudi, ba:gala ebenu sipi-goegoe ba:gala kau-goegoe, ibi hiliyonomate ba:moe beya binihonama:.” ✧

¹³ Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goiya:, “Kebe lumagiti ba:moe beya da:nimini ebe beya kapete gala kakumima:ne, ¹⁴ huiyatiya nale kebe beya lumagitamo nima: dikamemo ebe beya kapete gala a:kuminakamene. Ba:be ka:ka: beyate lumagino emede ipuwane hiliyonomo tetelo ba:peka:ka:la:namene, ba:ma ka:na ebete wiboha: ka:ka: hibilo kolawema:ne.” ✧

¹⁵ Ba:bene kamenate ebetamo na:goiya:, “Kodawa, nolata, ama: ba:be beya natamo nikanama:. Nale da:nimo, na gala beya kapete a:kunamenakamene ba:gala nale ba:moe beya iyapoma: gala a:kapenakamo.”

¹⁶ Ya:suti ebe na:goemiya:, “Ama: habamo tote, amia:no awi nadabuiti mamo badi na:piya:la:.”

¹⁷ Ba:bene kamenate na:huiyuya:, “Na awihinola.”

Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Ama: awiha:ma: hibi tabo begaa:ta, ¹⁸ mabu ama: dopamo paibo hiya:hiya: dubate a:lawa:tepahuia:ta, ba:gala ka:lo ama:go demedena ba:be dubu amia:no hibi awiha:. Iyo, ama: awiha:ma: hibilo gaa:ta.”

¹⁹ Ba:bema: kamenate ebetamo na:goiya:, “Kodawa, na niya:tawutamo, hibila, ama: ba: Godokono ukui hawakalimidawa etalata. ²⁰ A Samaliyanapino iniwala:te Godoko ba:moe hununomo hakalo adikuminakuya: ba:bema: ale talonama: ga:lanama:, huiyatiya

✧ 4:5: Tup Mabu 33:19; Yos 24:32 ✧ 4:9: Isa 4:1-5 ✧ 4:10: Yon 7:37-38; Haw 21:6 ✧ 4:12: Yon 8:53 ✧ 4:14: Yon 6:35

la: Yunapa:te na:ga:lanakomata tawakaluba:te Yelusalemalo Godoko nadikuminakamena.” ☆

²¹ Ya:suti ebetamo na:goiya; “Kamena, nale da:goitamo, ama: ba:moe tabo hibima: na:mida: Tete ba: na:pe, puya:te Nabiwi Godoko dadikuminamina iba:te gala Yelusalemalo a:kadikuminakamena: ba:gala ba:moe hununomo hakalo a:kadikuminakamena: ²² La: Samaliyanapa:te Godoko adikumi gabo hibilo iya:tawaha; huiyatiya a Yunapa:te ba:moe komo iya:tawahala mabu Godokono ka:ka: mula: komote agodone hopo konomamo pena. ☆ ²³ Ba: hibila, tete kopema:ne, iyo, ba: na:pe, puya:te Nabiwi Godoko hibilo dadikuminamina iba:te uli ukui uwatete ebena Gobogoboeno heloamo ba:gala ebena hibi komodo ebe badikuminakomena; mabu Nabiwiti ba:bako tawakalubi boholena ebe kadikuminama: ²⁴ Godote lumagino holoholamo kemedena; ebe ba:gobogobonomola. Ba:bema: puya:te ebe dadikuminamina, wadiyala iba:te ebena Gobogoboeno heloamo ba:gala ebena hibi komodo nadikuminakamena:.” ☆

²⁵ Ba:bene kamenate ebetamo na:goiya; “Na iya:tawala Mesayate kopema:ne, ebena eta mahilo Kelisotela. Ebete da:pemene Godokono hiliyonomo komokomo atamo kopehawakalilamema:ne.”

²⁶ Ya:suti ebetamo na:huiyuya; “Na ama:go tabo dolamagimitama; na ba: Kelisotela.” ☆

²⁷ Ba:ba tetenomolo Ya:sukunu ta:matapa:te haba ipuwane da:kapelamiya; iba:te koamo pela:wa:huya: mabu ebete ba:moe kamenago tabo ba olamagimita ba:bo pulamiya: Huiyatiya ibi ipuwalo eta lumagiti ba:be kamena ba:ma ka:na kakiyamiya:ha; “Ama: bada komo ododima: kewageliuta?” ba:gala eta lumagiti Ya:suku kakiyamiya:ha; “Mabu keka: ama:le eba:go tabo dolamagimita?”

²⁸ Ba:bema: ba:ba tetelo kamenate ebena upa beya ma:pelo miya:pate habamo tote tawakalubi ba:ma ka:na nikiyalamiya; ²⁹ “Eta dubu na:puma:la: Diyala, ebe da: Kelisotela; mabu nale dopamo kebe kuba komo diya gabodo dododilinamimo, ba:bi komokomo ebete natamo hibinomolo a:hawakalilame.” ³⁰ Ba:bema: habaluba:te kamenaoeno tabamo papamila:haleta Ya:suku umima: ba: dito tolamiya:

Ya:suti Ebena Baa: Na Komoma: Dolamagiya:

³¹ Habaluba:te ba pelamita ba:be atu tetelo Ya:suku ta:matapa:te ebe na:kayahamiya; “Iya:tulamedawa, wadiyala ama: baa: na:na.”

³² Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Ao, nale nama: ditana ba:be baeno hibi komo la: iya:tawaha:.”

³³ Ba:bema: Ya:sukunu ta:matapa:te ibi ipuwalo na:ga:luya; “Diyala, eta lumagiti ebetamo baa: kuda: ikame.”

³⁴ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Na da:poenamiya: nale ebena ubi komamo papamiwatalo ebena oko kuitita:mo da:nuluhukumu, nale ba:be gabodo helo hibinomolo a:lawenakomo, baa: na komo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ☆ ³⁵ Numa:la; la: pali ododili tetelo ba:ma ka:na ga:lanakomata, ‘Netewa-netewa manomete ba:nepola:na, pali ilina naha tete kopema:ne.’ Ba:bema: nale la: eta tabo begoelamemata, la:le Godokono pali ilina hidamo ulamete niya:tawahala; naha ilina

☆ 4:20: Tutumu 12:5-14; Ohale 122:1-5 ☆ 4:22: 2Gaw 17:29-41; Ais 2:3; Lom 9:4-5 ☆ 4:24: 2Kol 3:17; Lom 12:1; Pil 3:3 ☆ 4:26: Mak 14:61-62 ☆ 4:34: Yon 6:38

uwate tete ba: a:pe. ✱ ³⁶ Ba:gala eta komo, kona wakalami okodawate pali namutudawoeno wiboha: ka:ka: mabuma: pali oko ipuwalo naha kona buwatanako. Ba: hibila, namutudawate ebetamo huiya ikame ya:lo a:tupuimi, iyo, ba:moe gabodo kona kikipo amihodawa ba:gala kona wakalami okodawa, iba:te ibino huiya konomo kalakalago kapimilo kuwatema:na. ³⁷ Tawakaluba:te da:ga:lanaka ba: hibila, 'Eta lumagiti kona kikipo amihote huiyatiya ebena ekawiti pali ilina uwate tetelo oko kowatima:ne, ba:bene ibi netewapa:te badi konahama:na.' ³⁸ Ba:bema: nale la: pali ilina uwatema: ba: ba:ba ka:na oelamemata, huiyatiya ba:bi pali ilina la:le kamihoha: Iyo, komo okopa:te dopamo kodakoda oko owatiya:, huiyatiya ka:lo la: ibino hido oko owati ipuwane hidohido naha ilina buwatanakomata."

Samaliya Hoponapi Hiliyonomate Ya:suku Hibima: Da:midia:

³⁹ Ba:ba tetelo ba:be habalo demedenama: ba:bi Samaliyanapi ipuwalo komo hiliyonomate Ya:suku hibima: ba:bo midia:, mabu kamenate ibi a:kiyalamiya:, "Nale dopamo kebe kuba komo diya gabodo dododilinamimo, ba:bi komokomo ba:moe dubuti natamo hibinomolo a:hawakalilame." ⁴⁰ Ba:bene iba:te ibino habane Ya:sutamo da:nikuliya:, iba:te ebe betoemehuya: ebete iba:godolo kameda:tepama:, ba:bema: ba:ba tetelo Ya:suti netewa hegela bekalutia:.

⁴¹ Ba:ba tetelo komo habaluba:te Ya:sukunu tabo komokomo duli-huya:, ibi ipuwalo komo hiliyonomate ebe hibima: miditi, ⁴² kamena ba:ma ka:na kiyamiya:, "Dopamo tetelo amia:no tabo kapiya dulima: ale ba:moe Ya:suku hibima: ba:bo midima:, huiyatiya ka:lo ale aeno hibila galamo ebena tabo ulima:. Hibila, ebe ba: hopo habanapino Ka:ka: Mula:lelamedawala." ✱

Ya:suti Gabomani Dubuino Kuhi Da:hiduimiya:

⁴³⁻⁴⁴ Ya:suti hopo habalo demedenami ebete ebena komoma: hibinomolo ba:ma ka:na goenakui, "Godokono ukui hawakalimidawa ebena habaluba:te ebe hunamo a:kadipata:mena:, huiyatiya iba:te ebe ubiha:ma: beda:hanakomena:." Ba:bema: Ya:suti ba:be komo iya:tawate Samaliya hopolo netewa hegela lutate, ba:bene ba:be hopo miya:pate ebena Ga:lili hopamo gala dito katuya:. ✱ ⁴⁵ Ba:ba tetelo komo Ga:lili hoponapa:te ebe kalakalago lawiya:, mabu iba:te dopamo Adaguila: Pokoma: Yelusalema ko habamo da:tolamiya: Ya:sukunu hiliyonomo ododili komokomo nulamete hidonomoma: ba:bo nega:luya:. ✱

⁴⁶ Ba:bene Ya:suti Ga:lili hopoeno Ka:ina habamo gala dito katuya:, ba:be haba ba: ebete dopamo Godokono helo hawakalimi komodo beyanomo hido gao beyama: da:midia:, ba:be habala. Ba:ba tetelo eta gabomani dubuti ba:bolo na:lutiya:, huiyatiya ebena kuhiti Kapenyama habalo ko tawetawa:go watitiya:. ✱ ⁴⁷ Ba:bene ba:be gabomani dubuti Ya:suti Yudiya hopone pe komo duliya:, ba:bema: ebete ebetamo tote ebe na:nikiyamiya:, "Wadiyala:ka: ama: Kapenyama habamo pete naeno kuhi na:pihiduimiya:, mabu ebe hoe tatalila." ✱

⁴⁸ Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goiya:, "La: tawakalubi hiliyonomoeno komo ba: ba:ma ka:nala, nagodolo koko hanohano komo ulameheno la:le na hibima: a:kamidina:lemata." ✱

✱ 4:35: Luk 10:2 ✱ 4:42: 1Yon 4:14 ✱ 4:43-44: Mat 13:57 ✱ 4:45: Yon 2:23 ✱ 4:46: Yon 2:1-11 ✱ 4:47: Mat 8:5-6 ✱ 4:48: Yon 2:18; 1Kol 1:22

⁴⁹ Gabomani dubuti ebetamo gala na:kagoiya; “Kodawa, nolata. Ama: tiyolo nago na:pa; naeno guduti hoedemene.”

⁵⁰ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ama: kalakalago na:toa. Amia:no kuhino ka:ka:te a:kalatida:mene.”

Ba:ba tetelo ba:be dubuti Ya:sukunu tabo hibima: miditi ebenu Kapenyama habamo to ba:bo tupuimiya; huiyatiya ba:be atu hegelalo ebete habamo kanuluhukuya:ha. ✱ ⁵¹ Ba:bene eta hegelalo komo ebenu genama okopa:te eba:go da:paluguya; iba:te ebe na:pikiyamiya; “Nolata, amia:no kuhiti dutu gala a:kaka:ki!”

⁵² Ebenu kuhiti kebako tetelo ka:hidui, ebete ba:be komo lawema: ebenu okopi dalateda:liya: iba:te na:huiyuya; “Dutu hegela tuli tetelo, 1 koloko tete keba ka:nala:ka; tawetawete ebe ba:bo miya:pui.”

⁵³ Ba:bene nabiwiti ukuilo nemalagidoluya; ba:be tete ba: atu tetenomola Ya:suti ebe da:kiyami kuhino ka:ka:te a:kalatida:mene, ba:bema: ebe ba:gala ebenu genamanapi, ibi hiliyonomate Ya:suku hibima: ba:bo midiya:

⁵⁴ Ba: hibila, Ya:suti Yudiya hopone Ga:lili hopamo pete netewa hanohano komo da:pododiliya; ba:moe komo ba: etala. ✱

5

Ya:suti Nato A:ta:buta:midaleme Dubu Da:hiduimiya:

¹ Ba:moe komo da:wibuya: Ya:suti Yelusalema ko habamo tuya: Yunapino eta poko konumima. ² Yelusalemoeno kala imi tetelo eta gigiho bitana, ebenu mahilo Sipi-goegoeno Gigihola, ba:gala ba:moe gigiho tamelo mala: ikiloeno bobo ba:kaitana, ebenu mahilo Yu tawakalubino tabamo ba: Beteseda. Ba:be bobo hapuhapulu panagoeno genama paibote la:mota:hanama; ³ ba:bene hiya:hiya: temetema:gopi hiliyonomate ba:bi genamoeno dedelalo pola:nanakuya; ibi ipuwalo komo baidi tamihopila, ba:gala komo nato a:ta:buta:midalelamepila, ba:gala komo ape kodakoda temetema:gopila. Iba:te hegela hiliyonomolo beyoeno tete belatimitanakuya; ⁴ mabu hiya:hiya: kapiyakapiya tetelo Kodawa Godokono nopodawate boboeno beya da:pologinakui beyate gelewalemo ba:bo ikiya:midanakui. Ba:ba tetelo kebe temetema:godawate beya ipuwamo tiyolo da:nihitiganakui ebe kapiyate hido komo ba:bo lawenakui.* ⁵ Ba:bene Ya:suti Beteseda bobamo da:nuluhukuya: eta dubuti ba:bolo na:lutiya; ebete 38 gogolo pata: modoboha:ma: eda:nami. ⁶ Ya:suti ebe ba:luta da:numiya; ebete niya:tawuya: ba:be dubuti tete ga:ga:nomolo ba:ba ka:na emedenami. Ba:bema: ebete ebe na:goemiya; “Ama: ubila:ka: Godote ama: hiduimi?”

⁷ Temetema:goeno dubuti ebetamo na:huiyuya; “Kodawa, ba:moe beya Godote gelewalemo da:pikiya:midanako, ba:ba tetelo na owalubinidawa puliyala, ba:bema: na beyamo ba: nihitiguta huiyatiya eta lumagiti dopamo nihitiganako modobo komo konelawema:.”

⁸ Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ama: mahigate, amia:no tilo mokopa:midate, na:toa.” ✱ ⁹ Ba:ba tetenomolo ba:be dubuti hidote, ebenu tilo lawete ba:bo tuya:

Ya:suti ba:be dubu da:hiduimiya; ba:be hegela ba: Yu tawakalubino okoha: talona hegelala. ¹⁰ Ba:bema: ba:be dubuti tilo ba agatuta komo

✱ 4:50: Mat 8:13 ✱ 4:54: Yon 2:11 * 5:4: Yon 5:3b-4 komoeno tabo Yonete bukamo kamiya:tiya:ha; huiyatiya ebenu buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:

✱ 5:8: Mat 9:6

Yu watowatopa:te ebe na:kiyahamiya:, “A:iye! Ba:moe ba: aeno okoha: talona hegelala! Tilo agata ipuwalo ama: aeno kukala badikamidala:ta!”
 ✧

¹¹ Ebete huiyatiya na:goiya:, “Na da:hiduiname ba:be dubuti ba:ma ka:na goename, ‘Amia:no tilo mokopa:midate na:toa.’ ”

¹² Ba:bema: iba:te ebe nalatediya:, “Kebe dubuti ka:goemeta, ama: tilo aguti kotoma:? Ama: a na:kiyaa:ma:, ba:be dubu potela:ka:?”

¹³ Huiyatiya ba:be dubuti Yu watowatopa:tamo huiya tabo goe kamodobuya:ha:, mabu ebete Ya:sukunu komo kiya:tawuya:ha: ba:gala Ya:suti ebe hiduimiti ebete tawakalubi hiliyonomo ipuwamo ba: dito nopeguya:. ¹⁴ Ba:bema: galane Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba:be dubu gala da:kumiya: ba:bo goemiya:, “Numa:, amia:no apete a:hido, ba:bema: ama: eta kuba gala akododa:la:. Diyala, ko temetemetete ama:tamo gala da: kuluhukumini, ba:bema: gala hapu temetemetete konomoma: eda:te, dopamo ama: duminama: ba:be temeteme kogogoloma:ne.”

¹⁵ Ba:ba tetelo ba:be dubuti tote Yu watowatopi ba:ma ka:na nikiyalamiya:, “Na da:hiduinama:ka ba:be dubu ba: Ya:sutila.”

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Ubi Dihatiya:

¹⁶ Mabu Ya:suti Yunapino okoha: talona hegelalo komo temetema:gopi da:hiduilamenakui, ba:bema: komo ibino watowatopa:te ebetamo maubahalete temeteme ikame ba:bo tupuimiya:. ¹⁷ Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Naeno Nabiwiti hiliyonomo hegelalo oko bowatina, ba:bema: na ebenu Guduti atumu oko bekaowatinamo, eta hegela dito a:kalutalemo.” ¹⁸ Yu watowatopa:te ba:be tabo duliya: iba:te ubi konomamo ba:bo ihatiya: ebe kanakapumima:, mabu hibila, dopamo Ya:suti ibino talona hegeloeno kukala badikamidaliya:, huiyatiya ba:ma tetelo ebete Godoko ebenu hibi Nabiwima: goelo ebe ha:kiya ebenu helo Godokono heloago modoboma: goe. ✧

Wiboha: Ka:ka: Godokono Gudugodolo Bitana

¹⁹ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, Godokono Guduti ha:kiya ebenu ubilo eta komo ododi modoboha:, huiyatiya Guduti ebenu Nabiwino ododi komo dumina:ko ebete ba:be atu komo bekaododinako. ✧ ²⁰ Mabu Nabiwi Godote ebenu Gudu malemalelo ba emalagidolona ebenu hiliyonomo ododili komokomo Gudutamo hawakalilamena. Hibila, galane tetelo Nabiwiti ebenu Gudutamo komo kokonomo komokomo kohawakalilamema:ne ebete kododilima:, ba:bema: la: hiliyonomate ba:bi komo ulamete kohanohanohoma:nemata. ²¹ Nabiwiti hoe lumagi ka:ka:mo keba ka:na kadipatenako, Guduti atumu ba: ba:ba ka:na kewagelena, ebete kebe lumagitamo ubi dihatemene ba:be lumagitamo hibi ka:ka: kikamema:ne. ²² Ba:gala Nabiwi Godote ha:kiya eta lumagino komo a:kanagiya:midama:mene, huiyatiya ebete helo Gudutamo ikamiya: ebete tawakalubino komokomo kanagilamelelamema:. ✧ ²³ Ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te Guduino mahilo hunamo kadipatema:na:, iba:te Nabiwino mahilo keba ka:na kadipatenaka ba:ba ka:na. Kebe lumagiti Gudutamo ubiha:ma: deda:na, ebete atumu ubiha: komo

✧ 5:10: Niy 13:19; Yel 17:21 ✧ 5:18: Mat 26:4; Yon 7:1; 10:30 ✧ 5:19: Yon 5:30 ✧ 5:22: Yon 5:27; Oel 10:42

Nabiwi Godotamo na:kahawakalimina mabu ba:moe Gudu Nabiwiti hopo tawakaluba:tamo poemiya: ✱

²⁴ “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, pote naeno tabo uliti ba:bene ebete na Oenamedawa hibima: da:midina, ebegodolo wi-boha: ka:ka: hibinomolo bitana, iyo, Godote ba:be lumagino komo a:kanagiya:midama:mene mabu ebete hoe ipuwane ka:ka:mo ya:lo uluhukui. ✱ ²⁵ Ba:bema: na gala la:tamo hibi tabonomo bekagoemo, tete kopema:ne, iyo, ba: na:pe, ba:ba tetelo ha:laha tawakaluba:te Godokono Guduino tabo madodo dulimina: iba:te wiboha: ka:ka:mo komahila:halema:na:. ²⁶ Ba: hibila, Nabiwi Godoko kapiyagodolo wiboha: ka:ka: bitana, ba:bema: ebete ebene Gudutamo helo ya:lo ikamiya: ebete atumu Ka:ka: Mabudawama: kakeda:nama:, ²⁷ ba:gala Nabiwiti Gudutamo helo gala a:kikamiya: ebete tawakalubino komokomo kanagilamelelamema:, mabu ba:moe Gudu ba: Tawakalubino Naniwila.

²⁸ “Ba:bema: la: ulihopi naeno olamagi taboma: akala:wa:hala:, mabu tete ba: na:pe, ha:laha tawakaluba:te ebene tabo madodo uliti ²⁹ bobo ipuwane ka:ka:mo komahila:halema:na:. Ba:bene ibi ipuwalo puya:te hopo habalo hidohido komo dododilina:kui iba:te Ka:ka: Habamo konalehawaminama:na:, huiyatiya puya:te kuba komokomo dododilina:kui iba:te tabo anagiya:mida habalo ibino kuba huiya konuwa:tema:na:.” ✱

Nabiwi Godote Ebene Gudu Ya:sukunu Hibi Komo Da:hawakalimina Ba:be Komo

³⁰ Ya:suti gala na:kagoiya:, “Na ha:kiya naeno ubilo eta komo ododi modoboha:, huiyatiya naeno Nabiwiti na da:kiyanamenako nale ba:be gabo kapiyado tawakalubino komo ba:bo anagilamelelamenakomo. Ba:gala anagiya:mida ipuwalo nale tuputupunomolo ododinakomo, mabu na ubila na da:poenamiya: ba:be Kodawa kapiya kokalakaluiminama:, na ha:kiya na a:kakalakaluima:mo. ✱

³¹ “Na ha:kiya ba:ma ka:na da:goemo, ‘Na ipuwalo hibi komo bitana,’ tawakaluba:te ba:be taboeno hibi komo a:kalawa:mena:, ³² huiyatiya eta Kodawate bemedena, ebe ba: Godotela, ebete naeno hibi komo behawakalimina. Na iya:tawala, ebete na mabuma: kebe tabo kolamagina ba:be tabo ba: hibinomola.

³³ “Dopamo tetelo la: Yu watowatopa:te komo dubu Yonetamo doelamima, ebete iba:tamo naeno hibi komo atumu a:kahawakalimi. ³⁴ Numa:la:, hopo habanapa:te na mabuma: dolamagimina nale ibino tabo a:kulia:lemo, huiyatiya Yonete dopamo dolamagi ba:be tabo ebene ukui taboha:, ba: Godokono tabola. Ba:be mabuma: nale ba:be atu tabo la: gala na:kagoelamemata, la:le hibima: miditi Godote la:eno ka:ka: komula:lelamema:. ³⁵ Iyo, Yoneko ba: hido alo keba ka:nala:ka: ebe ba:ba ka:na a:la:minanami, ba:bene tete nanekelelo ba:be aloeno komoma: la:le la:eno ubi miya:ta:tepalo gunima:mo gala na:kawilalimata.

³⁶ “Ba:gala eta komo. Nabiwi Godote ya:lo tetelo natamo kebe oko kikanamiya:, nale ba:be oko ba owatina naeno okote naeno hibi komo behawakalimina, na ba: Godote poenamiya:. Ba:bema: dopamo tetelo Yonete na mabuma: hibi komo da:hawakalima:tepui, huiyatiya ba:ma tetelo naeno okote naeno hibi komo hidonomamo hawakalimina. ✱ ³⁷ Ba: hibila, na da:poenamiya: ba:be Nabiwiti naeno hibi komo

✱ 5:23: Pil 2:10-11; 1Yon 2:23 ✱ 5:24: Yon 3:15-18 ✱ 5:29: Da:n 12:2; Ma:t 16:27; Oel 24:15 ✱ 5:30: Yon 5:19; 6:38 ✱ 5:36: Yon 3:2; 14:11

ba hawakalimina, huiyatiya la:le ebena tabo madodo a:kulia:lemata ba:gala ebena holoholo a:kuma:lemata. ✧ ³⁸ Iyo, ebena tabo la:eno tepo ipuwalo kitanaha:, mabu ebete na hopo habamo poenamiya: huiyatiya la:le naeno tabo hibima: kamidinaha:. ³⁹ La:le Godokono Bukoeno tabo komokomo hidonomamo a:ka:lamiholenakomata, mabu la: nemalagidolonamata ba:be gabodo la:le wiboha: ka:ka: kolawema:nemata. A:iye, numa:la:! Ba:moi Buka komokomo hiliyonomate naeno hibi komo behawakalimina, huiyatiya la:eno ka:lamihole ipuwalo ba:bi taboeno hibi ipuwa notanamata, ✧ ⁴⁰ ba:bema: la: ubihinola natamo pelamete nagodone wiboha: ka:ka: kopelawema:.

⁴¹ “Na ubihinola hopo habanapa:te na milinamehone, ⁴² mabu na iya:tawala la: kebako tawakalubila:ka:, la:eno tepo ipuwalo malemale emalagidolo komote Godotamo hibilo kitanaha:. ⁴³ Ba: hibila, nale naeno Nabiwino heloamo piya:mo huiyatiya la:le na kalawenenaha:, huiyatiya eta lumagiti ebe ha:kiya ebena heloamo la:tamo da:pemene la:le ebe kalakalago kolawema:nemata, ⁴⁴ iyo, la: ubila la: ipuwalo etate eta kamilimiho, etate eta kamilimiho, ba:ba ka:na kewagelenama:. La: nulia:la:, la:le tuputupu komokomo aeno kapiya Godotamo ododilima: dewagelema ba:ba tetelo ebete la: komililameholema:na:ta, huiyatiya la: ubihinola. Ba:moe mabuma: la:le na hibima: a:ka:midina:mata, gabo puliyala!

⁴⁵ “La: ba:ma ka:na akemalagidolala:, na kapiyate Nabiwi Godotamo la: kuba ododilipima: koka:lamima:. Ao, Mosesete atumu la: kubapima: kakaka:lamima:na:ta, ebe ba: la:le la:eno hido owalubidawama: da:ga:lanakoma ba:be dawala! ⁴⁶ Ba:gala la:le Mosesekono tabo hibima: na:midionatale la:le na atumu hibima: ba:kamidinona:, mabu ebete Godokono Bukamo tabo komokomo da:miya:tiya:, ba:bi komate naeno hibi komo behawakalimina. ✧ ⁴⁷ La: huiyatiya ebete Bukamo da:miya:tiya: ba:be tabo hibima: kamidinaha:, ba:bema: la:le naeno tabo hibima: keba ka:na na:ka:midiona? Gabo a:kitanamene!”

6

Ya:suti Hiliyonomo Tawakaluba:tamo Baa: Dikalameholeniya: Ma:t 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17

¹ Ba:bene ibino tabo olamagimi komo wibote, komo hegela da:petohuya:, eta tetelo Ya:suti Ga:lili Bobo hapuamo boga:go dito na:hiwuya:, ba:be boboeno eta mahilo ba: Taibiliasila. ² Ba:bene tawakalubi hiliyonomate ebe ba:bamo ta:matuya:, mabu ebete temetema:gopa:tamo dododilina:kui, iba:te ba:bi hanohano komo ulamiya: ba:gala iba:te eta ko komo umima: ubi bihatiya:. ³ Ba:bene Ya:suti haka hunamo nodolote ebe ta:matapa:go ba:bo nilutiya:, ⁴ ba:ba tetelo Yunapino Adaguila: Poko tete ba: tatalima: na:kaediya:.

⁵ Ba:bene gapogapo hapulu komo hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sutamoma da:pekapiyuiminiya:, ebete ibi ulamenate Pilipiko na:goemeniya:, “A ba:moi hiliyonomo tawakalubi owalubilima: baa:kebolo na:kuwatelamema:?” ⁶ Ba:ba tetelo Ya:suti ya:lo iya:tawaniya: ebete tawakaluba:tamo bada komo na:kododimini, ba:bema: ebete Pilipiko ba:moe tabo begoemeniya:, mabu ebe ubila ebena hibima: midi komo kumiminama:, da: hibila: o da: hibiha:.

7 Ba:bene Pilipiti ebetamo na:huiyaniya; “Ba:moi tawakalubi hiliyonomate baa: nanekele nahama: kapiya gogoeno oko huiya maniti a:kamodobamene.”

8 Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matadawa eta, ebeno mahilo A:ndulutila, ebe ba: Saimono Pitakono amogala, ebete Ya:sutamona:goeniya; 9 “Kuhi kapiya mola, ebegodolo paibo palawa baa: ba:gala daha netewa ba:pola:na, huiyatiya ba:bi baa: bilibiliha; ba:moi tawakalubi hiliyonomate a:kamodobamene.”

10 Ba:bene Ya:suti ba:be hopoen hemo konomo uminate ebe ta:matapa:tamo na:goeniya; “La: tawakalubi na:kiyalama:la: iba:te dito kogagahidima:.” Ba:bema: tawakalubi hiliyonomate ba:bamo gagahidinate ba:bi tawakalubi da:ka:lamiholeniya: ibino kuititi ba: 5,000 dubuma: eda:niya;. 11 Ba:bene Ya:suti ba:be baa: uwatenate Godotamo kalakala tabo goenate, da:pola:nuya: ba:bi tawakaluba:tamo dito ikalameholeniya; ba:gala ebete daha kuwatenate ba:ba ka:na kewageleniya: tawakalubino baa: kape komote komodobolamenama:.

12 Ba:ba tetelo ba:bi baa:te ibi da:wigulameniya: Ya:suti ebe ta:matapi na:kiyalameniya; “La: da:luhili ba:bi baa: komokomo hidamo nuwata:la; mabu ale ba:moi baa: gigilepalama: a:kamidila:ma:.”

13 Ba:bema: iba:te tawakaluba:godolo da:luhileniya: ba:bi palawa baa: komokomo duwateniya; iba:te 12 bagolo betabuileniya:.

14 Ya:suti ebeno helo tawakaluba:tamo kohawakaliminama: ba:moe hanohano komo dododiniya; iba:te uminate na:ga:laniya; “Hibila, ba:moe dubu ba: Godokono Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawala, Godote hopo habamo poemema: da:goiya; ba:moe ba:be Kodawala!”

15 Ba:ba tetelo Ya:suti ibino ubi komo biya:tawaniya; iba:te ebe lawenate ibino Ko Gawadalagima: dito komidinama: Huiyatiya ebe ubihinola, ba:bema: ebete ibi miya:palenate ebe ha:kiya eta haka hunamo dito nodoloniya: ✱

Ya:suti Beya Hunudu Da:toniya:

Ma:t 14:22-33; Mak 6:45-52

16 Hegelate ba nihila:minana Ya:suku ta:matapa:te bobo dodamo nepalaganate, 17 huiyatiya hopote da:duniya: ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo tiyolo kapeniya:ha; ba:bema: iba:te boga:mo nololonate bobo a:hiwale ba:bo tupuiminiya: Kapeniyama haba hapuamo. 18 Ba:ba tetelo ko huhuti ba mahigana koko gawiyate ba:bo mahila:haleniya;. 19 Ba:bene iba:te paibo o sikisi kilomita ba:mako tete ga:ga:dopolo ba nemabihona, ba:ba tetelo Ya:suti ibino boge tama:mo beya hunudu da:toniya; iba:te ebe uminate konomamo ba:bo toletolehoniya; 20 huiyatiya ebete ibi na:goelameniya; “Na Ya:sutila, la: ka-toletolehonala:!” 21 Ba:bema: iba:te Ya:suku ibino boga:mo kalakalago da:natopiniya; iba:te na:la:wa:haniya: mabu iba:te kebamo tolamenama: dewageleniya; ba:ba tetenomolo iba:te ba:be boge utihole baha:mo boge ba: dito nutiniya:.

Tawakalubi Hiliyonomate Ya:suku Ohowadima: Kapeniyama Habamo Da:nikuliya:

22 Ba:bene Ya:suti Ga:lili Bobo hapulu da:nemiya:paleniya; eta hegelalo ba:bi tawakalubi hiliyonomate ba:moe komo biya:tawahuya;

Ya:suti ebe ta:matapa:go kapiya boga:go iba:tamo da:pa:hiwaliya;, huiyatiya gapogapo tetelo ta:matapa:te gala ha:kiya da:kana:hiwaleniya;, Ya:suti iba:go katoniya:ha:. ²³ Ba:be atu tetelo Taibiliyasi habanapa:te Kodawa Ya:sukunu hanohano ododi komoma: tabo ba:ma ka:na uliya;, ebete Godotamo baa:ma: kalakala tabo goenate tawakalubi hiliyonomatamo dikalameholeniya;, ba:bema: komo ibi hiliyonomate ebe umima: ibino boga:go ba:be atu hopamo ba:bo pelameholiya;. ²⁴ Huiyatiya iba:te Ya:suku ba:gala ebe ta:matapi ba:bolo nipo da:poholiya;, iba:te boga:mo gala kololohote na:katolamiya: Kapeniyama habamo, iba:te Ya:suku ba:bolo konohowadima.

Ya:suku Ba: Ka:ka: Baa:la

²⁵ Ba:bene ba:bi tawakaluba:te Ya:suku Kapeniyama haba hapulu da:numiya;, iba:te ebe na:nega:lamiya;, “Iya:tulamedawa, ama: ba:mamo kebako tetelo ka:puluhukawa?”

²⁶ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya;, “Nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, la:le nagodone baa: uwatenate, ba:be baa:te la: da:wigulameni la:le na unamema: ba:bema: pelamemata, huiyatiya naeno helo hawakalimino hanohano komoeno ipuwa la:le la:eno ukua:mo kalaweha:. ²⁷ La:le kateneno ubi baa: nahama: oko kowatihonala: mabu ba:be baa:te tiyolo kababalehoma:ne, huiyatiya wadiyala la:le wiboha: ka:ka: baa: lawema: oko nowatihonala:. Ba:mako baa: na Tawakalubino Naniwiti la:tamo kikalamema:nemata, mabu Nabiwi Godote ba:moe komo ya:lo a:hawakalimiya;, na ba: ebena hibidawama: eda:namo.” ✧

²⁸ Ba:bene iba:te ebe na:ga:lamiya;, “Ale Godokono ubi komokomo kododilima: bada oko na:kowatihoma:?”

²⁹ Ya:suti iba:tamo na:huiyuya;, “Godote kapiyanomo komo la:godolo umi ubila, ebete hopo habamo da:poemiya: la: ba:be dawa hibima: na:mida:la:.” ✧

³⁰ Ba:bema: iba:te ebe gala na:kaga:lamiya;, “Ale ama: hibima: komidima: ama:le atamo bada hanohano komo na:kododiomena:? Wadiyala ama: amia:no helo atamo na:hawakalima:!” ✧ ³¹ Numa:, aeno iniwala:te dito hopolo ba emedena, Godokono hanohano ododi komodo iba:te baa: uwatenakuya;, ba:be baeno mahilo ba: ma:nala. Iyo, Godokono Bukoeno tabote ba:ma ka:na itana, ‘Godote iba:tamo Hunu Haboeno baa: bikalamenakui,’ ba:bema: wadiyala ama: ba: atumu amia:no helo na:hawakalima:.” ✧

³² Ya:suti na:goiya;, “Nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, Mosesete la:eno iniwala:tamo dikalamenakui, ba:be baa: Hunu Haboeno hibi baa:ha;, ba:moe hopoeno baa:la, huiyatiya ba:ma tetelo naeno Nabiwiti Hunu Haboeno hibi baa: la:tamo nikalamenata, ³³ mabu Godokono hibi baa: ba: Hunu Habane da:piya: ba:be dawala, ebe kapiyate hopo habanapa:tamo hibi ka:ka: bikalame.”

³⁴ Ba:bene iba:te ebe gala na:kaga:lamiya;, “Iya:tulamedawa, wadiyala ama:le ba:ma tetene tupuimiti ba:be baa: atamo nikaa:menakuya:.”

³⁵ Ba:bene Ya:suti na:goiya;, “Na ba: ka:ka: baa:la. Kebe lumagiti natamo da:pemene ebe baa: kapete gala a:kuminakamene, ba:gala kebe lumagiti na hibima: da:midinimini ebe beya kapete atumu

a:kuminakamene. ✧ ³⁶ Ka:lo nale la:eno komo ba:ma ka:na hawakalimimo, la:le la:eno baidinomamo naeno helo umimata, huiyatiya la:le na hibima: midinima: ubihinola. ³⁷ Naeno Nabiwiti natamo ikanamema: dewagelena, ba:bi tawakalubi hiliyonomate natamo kopelamema:na:, ba:gala kebe dawate natamo da:pemene nale ebe gigiha: baha:mo dito a:koema:mo. ³⁸ Numa:la:, Hunu Habane na da:poenamiya: nale ba:be Kodawoeno ubi komo ododima: ba:moe hopamo piya:mo, na ha:kiya naeno ubi komo a:kododa:mo. ³⁹ Ba:bema: na da:poenamiya: ba:be dawoeno ubi komo ba:ma ka:nala, ebete natamo kebe tawakalubi kikanamena ibi ipuwalo eta kapiyate a:kalatida:mene, ba:bene Kuititi Hegelalo nale ibi hiliyonomo hibi ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:nemo. ✧ ⁴⁰ Iyo, naeno Nabiwiti ubila, kebe lumagiti ebenu Gudu umiti hibima: da:midimini, ebete wiboha: ka:ka: kolawema:ne, ba:bema: hibila, Kuititi Hegelalo nale ba:be lumagi hibi ka:ka:mo kadipatema:nemo.”

⁴¹ Ba:bene komo Yunapa:te Ya:sukunu komoma: ubiha: tabo bega:luya:, mabu ebete tabo ba:ma ka:na goiya:, “Na ba: Hunu Habane da:piya: ba:be ka:ka: baa:la.” ⁴² Ba:bema: iba:te na:ga:luya:, “Aba: hibila:ka:, ba:moe Ya:suku ba: Yausepekono gudula! A iya:tawahala ebenu menokola nabiwila! Mabu keka: ebete Hunu Habane pema: da:goe?” ✧

⁴³ Ya:suti ibino tabo iya:tawate iba:tamo na:huiyuya:, “La: ipuwalo ubiha: tabo kaga:lutala:.” ⁴⁴ Nabiwi Godote eta lumagi natamo magahemenu, ba:be dawate ebenu ubilo ha:kiya natamo pema: a:kamodobamene, huiyatiya Nabiwiti kebe dawa natamo da:magahemene, nale ebe lawete Kuititi Hegelalo wiboha: ka:ka:mo kadipatema:nemo. ✧ ⁴⁵ Numa:la:, dopamo Godokono ukui hawakalimipa:te ebenu Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:, ‘Tete ba: na:pe, Godote ha:kiya hopo habanapi hiliyonomo ebenu gabo kiya:tulamema:ne.’ Ba:bema: ba:moe komo ba: hibila, pote Nabiwino tabo madodo uliti ebegodone hido iya:tawa komo da:lawenako, ba:be dawate natamo kopema:ne. ✧ ⁴⁶ Naeno taboenu ipuwa kubamo akalawa:la:. Eta hopo haba lumagiti Nabiwino holoholo dopamo kumiya:ha:, huiyatiya pote Godogodone da:pihitiguya: ebe kapiyate Nabiwino holoholo umiya:, ba:bema: la:le ebe kapiyagodone Nabiwino tabo kulima:nemata. ✧

⁴⁷ “Iyo, nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti na hibima: da:midinina ebegodolo wiboha: ka:ka:te bitanamene. ✧ ⁴⁸ Na ba: ka:ka: baa:la. ✧ ⁴⁹ Numa:la:, la:enu iniwala:te ma:nama: da:ka:minakui, iba:te dito hopolo ba:be baa: benahanakuya: ba:bene galane tetelo ibi hiliyonomate a:ha:lahuya:, ⁵⁰ huiyatiya Hunu Habane da:piya:, ba:be baa: lumagiti da:namene ebete a:kahaa:mene. ⁵¹ Na ba: Hunu Habane da:piya: ba:be ka:ka: baa:la, ba:bema: hibila, kebe lumagiti ba:moe baa: da:namene ebete emedena tetelo hibi ka:ka:go bemedenamene. Nale ebetamo dikamenakomo ba:be baa: ba: naenu apenu katenela, mabu nale naenu ape hopo habanapa:tamo ikalamemo ibino ka:ka: komula:lalamema:.”

⁵² Ba:bema: Yunapino maubate duluhukuya:, iba:te ibi ipuwalo olowabeletihuilo na:ga:luya:, “Ale ba:moe dubuino katene konahama:, ebete atamo keba ka:na na:kikaa:memene?”

✧ 6:35: Yon 4:14 ✧ 6:39: Yon 10:28-29; 17:12 ✧ 6:42: Mat 13:55 ✧ 6:44: Yon 6:65
✧ 6:45: Ais 54:13 ✧ 6:46: Yon 1:18 ✧ 6:47: Yon 3:15-16 ✧ 6:48: Yon 6:32,58

⁵³ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, la:le Tawakalubino Naniwino katene nahaheno ba:gala ebene hawi nihoheno, hibi ka:ka:te la:godolo a:kitanamene. ⁵⁴ Iyo, kebe lumagiti naeno katene da:nanako ba:gala naeno hawi da:ninako, ebegodolo wiboha: ka:ka:te bitanamene, ba:gala nale Kuititi Hegelalo ebe hibi ka:ka:mo kadipatema:nemo, ⁵⁵ mabu naeno katene ba: hibi ka:ka: baa:la, ba:gala naeno hawi ba: hibi ka:ka: beyala. ⁵⁶ Ba: hibila, kebe lumagiti naeno katene da:nanako ba:gala naeno hawi da:ninako, ebete na ipuwalo bemedena ba:gala nale ebe ipuwalo bemedenamemo. ⁵⁷ Na da:poenamiya: ba:be Nabiwino hibi ka:ka:te nagodolo keba ka:na kitana, ba: ba:ba ka:na kebe lumagiti naeno katene da:nanakomene, ebete naeno ka:ka:go bemedenamene. ✱ ⁵⁸ Ba:bema: numa:la:, naeno ape ba: Hunu Habane da:piya: ba:be ka:ka: baa:la. Ba:moe baa:te lumagitamo hibi ka:ka: bikamenakomene, huiyatiya la:eno iniwala:te da:nahanakui ba:be baa:te ka:ka: iba:tamo hibilo kikalamenakuiha:, iyo, galane iba:te dito ha:lahuya:.”

⁵⁹ Ya:suti Kapeniyama habalo Yu tawakalubino baidi ibubulamehelo genamalo ibi diya:tulamitiya:, ba:ba tetelo ebete iba:tamo ba:moe tabo ga:ga:dopo bolamagiya:.

Ya:suku Ba: Wiboha: Ka:ka: Adahedawala

⁶⁰ Ba:ba tetelo komo Ya:suku ta:matapi hiliyonomate ebene iya:tulame tabo uliti na:ga:luya:, “Ba:moe taboeno ipuwa kodakodanomola, pote lawema: na:ka:modobomene?”

⁶¹ Iba:te ebene iya:tulame komoma: kebe ubiha: tabo da:ga:litiya:, Ya:suti iya:tawate na:goiya:, “Mabu keka: naeno iya:tulame komote la:eno hibima: midi komo da:kubahilamita? ⁶² Ba: hibila, Tawakalubino Naniwiti dopamo demedenami ebete ba:be Kalakala Habamo gala kakanodoloma:ne, ba:bema: la:le ba:be hanohano komo dumima la: keba ka:na na:kewageleoma? ⁶³ Numa:la:, Godokono Gobogobote tawakaluba:tamo hibi ka:ka: bikalamena, huiyatiya kateneno helote iba:tamo ka:ka: ikalamema: a:kamodobale. Ba:bema: hibila, nale la:tamo dolamagimo ba:be tabo ba: ka:ka:la, iyo, ba:be tabote Godokono Gobogobogodone pe, ⁶⁴ huiyatiya la: komopa:te hibima: kamidiha:.”

Ya:suti ba:moe tabo bolamagiya: mabu ebete ebene oko tupuimi mabuni ya:lo iya:tawuya:, ebe ta:matapi ipuwalo puya:te ebe hibima: midiha:pima: deda:hanamena: ba:gala pote ebe anakapumipino kokotamo dihatemene. ✱ ⁶⁵ Ba:bene ebete tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “La:eno hibima: midiha: komoma: nale ya:lo ba:ma ka:na goemo, Nabiwiti helo lumagitamo ikameheno, ebete ha:kiya ebene ubilo natamo a:kapa:mene.” ✱

⁶⁶ Ba:be mabuma: komo Ya:suku ta:matapi hiliyonomate eba:go wapata:lame ubiha:ma: eda:hate ibino hiya:hiya: emede komamo gala dito kawilaliya:. ⁶⁷ Ba:bene Ya:suti ebene komo 12 ta:matapi nalateda:liya:, “La: ba: atumu, la:le na ba:ka:miya:paneoma?”

⁶⁸ Saimono Pitate ebetamo na:huiyuya:, “Kodawa, a potamo na:ka:tolamema: mabu ama: kapiyagodolo hibi ka:ka: tabonomo bitana? ✱ ⁶⁹ A iya:tawahala ama: ba: Godokono Hido-talona Dawalata, ba:bema: ale ama: hibima: na:midinata.”

⁷⁰ Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya; “Aba: hibila:ka; nale ha:kiya la: 12 dubu buwatimata; huiyatiya la: nulia:la; la: ipuwalo kapiyate Saitanakono okodawama: eda:na!” ⁷¹ Ebete ba:moe tabo Yudasikono komoma: goiya; ba:be dubu ba: Keliyotanapi Saimonokono gudula. Dopamo ba:moe dubuti 12 ta:matapi ipuwalo emedenami, huiyatiya galane tetelo ebete Ya:suku anakapumpino kokotamo ebe bihatiya:.

7

Ya:sukunu Ekaka:te Ebe Hibima: Kamidiya:ha:

¹ Ba:bene ibino tabo olamagimi komo da:wibuya; ba:ba tetene tupuimiti Ya:suti Ga:lili hopo konomolo pata:nami, huiyatiya ebete Yudiya hopolo pata: ubihinola mabu ba:be hopoen Yu watowatopa:te ebe anakapumima: ewagelenama: ✧ ² Ba:bene Yunapino Mimiya Etemotehoeno Poko* da:tataliya; ✧ ³ ba:ba tetelo Ya:sukunu ekaka:te ebe na:ga:lamiya; “Wadiyala ama: ba:moe Ga:lili hopo miya:pate Yudiya hopamo gala na:katoa. Diyala, ama:le komo ta:matapi ba:bolo da: nulameomena; ba:bene ama:le dododilinaka iba:te ba:bi hanohano komo hidamo kulamema:na:.” ⁴ Numa; lumagiti ubi dihatemene tawakalubi hiliyonomate ebe kota:matama; wadiyala ebete ebeno komo akugumuia:la: Ba:be mabuma: ama:le ba:moi hanohano komo hibilo dododilinaka, wadiyala ama: ba: atumu amia:no komo hopo habanapi hiliyonomatamo na:hawakalimiya:!” ⁵ Ya:sukunu ekaka:te ebe iya:da:telo ba:moe tabo bolamagimiya: mabu iba:te ebe hibima: kamidiya:ha; komo tawakalubi hiliyonomate hibima: midiha:ma: keba ka:na keda:haliya: ba:ba ka:na. ✧

⁶ Ba:bema: Ya:suti ebeno ekakino tabo ba huiya na:goiya; “La: ha:kiya la:eno hiya:hiya: ubi tetelo la:eno komo ba:bo ododilinakomata, huiyatiya naeno hibi tete Godogodone kapeha:.” ⁷ Hopo habanapa:te la:tamo kamaubahalenaha; huiyatiya iba:te natamo na:maubahalena mabu nale ibino kuba ododili komokomo a:hawakalilamenakomo. ⁸ Ba:bema: la: ha:kiya poko habamo na:tolama:la; huiyatiya na:ka:lo a:katoamo mabu Godokono hibi tete natamo kapeha:.” ⁹ Ya:suti ba:moe tabo goete Ga:lili hopolo ba:bo pekaguya:.

Ya:suti Mimiya Etemoteholeno Pokoma: Da:tuya:

¹⁰ Ya:sukunu ekaka:te pokoma: da:tolamiya; ebete huiyatiya galane diya gabodo ta:mataliya; hawakala katuya:ha:.” ¹¹ Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te poko habalo ebe ba ohowadi na:ga:luya; “Ba:moe dubu Ya:suku keka:?”

✧ **7:1:** Yon 5:18 * **7:2:** Mimiya Etemotehoeno Poko ba: Yunapino eta pokola, iba:te hiliyonomo gogolo bododinakomena: Ibino iniwala:te Isipiti hopone dikuliya; ba:ba tetelo iba:te Ka:inane hopamo tiyolo nikulihino dopamo 40 gogolo dito hopolo emedenama: Ba:be tete ga:ga:nomolo iba:te dito hopoen hiya:hiya: hopolo ba lahatepahanato sipi-goegoe tama walokoa:midahale genamama: midiliti, iba:te ba:bakobako mimiya genamalo lahanakuya; hibi genamaloha: Ba:gala ba:be atu tetelo Godoko adikumino sipi-goegoe tama walokoa:midahale genamate iba:godolo itanami, ba:bema: Godote iba:go ba pata:na ibino modoboha: komokomo ipuwalo ebete ibi hidonomamo owalubilinakui. Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, Godote Yunapino iniwala:tamo hido owalubi komo dihatenaku, iba:te ba:be komo ba emalagidolo hiliyonomo gogolo a:iti hegela ipuwalo ibino kalakala poko bododinakuya: Godotamo. ✧ **7:2:** Hawi 23:34 ✧ **7:5:** Oel 1:14

12 Ba:gala puya:te pokoma: da:pelameholiya: ba:bi Yu tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu komoma: tabo ganalo konomamo olamagimiya: Komo iba:te na:ga:luya:, “Ebe hido lumagila,” huiyatiya komopa:te na:ga:luya:, “Ao, ebe tawakalubi bamihoholamena.” 13 Ba:ba tetelo iba:te Ya:sukunu komoma: hawakala kaga:lutiya:ha: mabu iba:te ibino watowatopino mauba komo betolemitiya:.

14 Ba:bene tawakaluba:te ibino poko ba ododinate eta hegelalo Ya:suti iba:tamo nehawakalate Godoko Adikumino Hiya: Genamamo tote iya:tulame ba:bo netupuimiya:. 15 Ba:ba tetelo ebena iya:tulame taboma: Yu watowatopa:te ba hanohanohuta na:ga:luya:, “A:iye! Ba:moe dubuti kebako iya:tawa ka:lawi mabu ebete kasikuluya:ha:!” ✱

16 Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya:, “Nale la: diya:tulamenama, ba:be tabote na da:poenamaya: ba:be Kodawagodone pena, na ha:kiya naeno ubi komodo kiya:tulamenaha:. ✱ 17 La: ha:kiya la: ipuwalo naeno komoma: ba:ma ka:na ga:lanamata, ‘Ebena iya:tulame komote Godogodone da:pena o da: ebena kateneno ukuini da:pena.’ Numa:la:, la: ipuwalo pote Godokono ubi komo ododilima: ubi dihatena, ebe modobola naeno iya:tulame komoeno mabu la:tamo olamagi. 18 Iyo, keba tetelo lumagiti ebena kateneno ukui hapuni tabo dolamagiana, ebe ha:kiya ebe bawagaminana, huiyatiya keba lumagiti ubi dihatena ebe oemedawa kapiya kawagaminanama:, ba:be lumagi ba: hibi komo hawakalimidawala, ebegodolo eta ha:da amiho komo kitanaha:. ✱ 19 Godote ebena Tutumu Tabo Moseseko ipuwado la:tamo ikalamiya:ta huiyatiya la: ipuwalo eta kapiyate ba:bi hiliyonomo tutumamo hibilo kapapamiwatanaha:, aba: hibila:ka:? Huiyatiya na tuputupu lumagima: ba eda:na, mabu keka: la:le na anakapunamema: dewagelenama?” ✱

20 Ba:ba tetelo Ya:sukunu tabo dulihutiya: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ebetamo na:ga:luya:, “Ama: kuba gobogobagoenolata! Pote ka:goita ama: anakapumima:?” ✱

21 Ya:suti huiyatiya iba:tamo na:goiya:, “Nale la:eno holoholo hapulu kapiya hanohano komo dododimo, la: koamo ba:bo la:wa:huimata. 22 La: numa:la:, Mosesete la:tamo eta kukala dikalamiya:la, ba:be kukala ba: la:le bahibahi guguda:tamo tama itamida kukala komiya:telamenakoma:. Iyo, la:le ba:moe kukala miya:te komo Mosesegodone lawema: ga:lanamata, huiyatiya ba:moe komo ebegodone hibilo kuluhukuya:ha:, la:eno komo iniwala:godone piya:. Ba:gala Mosesete talona hegeloeno kukala atumu la:tamo a:kikalamiya:ta, ba:bema: ba:bi netewa kukala la:godolo ba pola:na eta guduino kukala ihateme tetete okoha: talona hegelalo duluhukunako, la:le dito ododinakomata mabu Godote ba:ma ka:na kagoenaha:, tama itamida kukala ihate komote talona hegeloeno kukala kadikamidalema:ne. ✱ 23 Iyo, la:eno ododi ba: ba:ma ka:nala, la:le Godokono ubi komamo kopapamila:halema: Mosesekono hiliyonomo tutumu ipuwalo kapiya kodakodalo ba lawe okoha: talona hegeloeno kukala ba:bo adikamidalenakomata. Ba:bema: nale okoha: talona hegelalo eta temetema:goeno dubu da:hiduimimo, huiyatiya mabu keka: la:le natamo da:maubahalitama? ✱ 24 A:iye, la: hunu gabodo

✱ 7:15: Ma:13:54; Luk 2:47 ✱ 7:16: Yon 12:49; 14:10 ✱ 7:18: Yon 8:50 ✱ 7:19: Oel 7:53; Lom 2:21-24 ✱ 7:20: Yon 8:48; 10:20 ✱ 7:22: Hawi 12:3; Tup Mabu 17:9-13 ✱ 7:23: Yon 5:8-10,16

naeno komo dito akanagiya:midanama:la:, wadiyala la: huiyatiya Godokono tuputupu gabodo lumagino komo nanagiya:midama:la:!”

Yunapa:te Ya:sukunu Komoma: Hiya:hiya: Tabo Da:ga:luya:

²⁵ Ba:ba tetelo Yelusalema habalo demedehonama: komo iba:te na:ga:luya:, “Aba: hibila:ka:, ba:moe dubu ba: komopa:te anakapumima: dewagelena ba:be lumagila!” ²⁶ Numa:la:, ebete hilopoheno tabo hawakala bolamagita, huiyatiya aeno watowatopa:te ebe duhimima: eta tabo kaga:lutaha:. Diyala, iba:te da: iya:tawahala:, ba:moe dubuti Godokono Oemedawa Kelisoma: deda:na. ²⁷ A iya:tawahala ba:moe dubuino haba komo, huiyatiya Godokono Bukate a biya:tua:mena, hibi Kelisote da:puluhukumini, ba:ba tetelo tawakaluba:te a:kiya:tawahamena: ebete kebene da:pemene.” *

²⁸ Ba:bema: Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo tawakalubi ba iya:tulamita ibulunomo na:goiya:, “La: hibilo iya:tawahala:ka: nale kebene da:piya:mo ba:be haboeno komo? Ba:gala naeno komoma: la:godolo hibi iya:tawa ba:kitana? La: nulia:la:, na ha:kiya naeno ubilo kapiya:ha: la:tamo, na Kodawate poenamiya:. Ebe ba: hibi komo hawakalimidawala, huiyatiya la:le ebena komo kiya:tawahanaha:, * ²⁹ iyo, na ha:kiya ebena komo iya:tawala, mabu nale ebegodone piya:mo ba:gala ebete na a:poenamiya:.”

³⁰ Ba:be taboma: komopa:te ubila Ya:suku du genamamo ihatema:, huiyatiya ibi ipuwalo etate ebe kalawiya:ha: mabu ba:be komote hibilo uluhukuma: Godogodone tete pehenola. * ³¹ Huiyatiya ba:be atu tetelo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku hibima: midilo na:ga:luya:, “Ba:moe dubugodolo hanohano komo hiliyonomo ulamenakoma:, ba:bema: ebe da: Kelisotela:. Iyo, eta lumagiti Keliso mahilamo da:mahigamene, ebena helote ba:moe dubuino helo a:kagogolamene!”

Yu Watowatopa:te Ya:suku Du Genamamo Ihatema: Komo Dubu Doelamiya:

³² Hiliyonomo tawakaluba:te Ya:sukunu komoma: tabo ganalo da:ga:litiya:, Pa:lisi kapiyuimipa:te uliti ba:bene ibi ba:gala Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi iba:te komo Godoko Adikumino Genama lawamepi dubu ba:bo noelamiya:, iba:te Ya:suku nelawete du genamamo kopihatema:. ³³ Ba:be atu tetelo Ya:suti tawakaluba:tamo nolamagitiya:, “Na la:go nanekela:mo emedete, na da:poenamiya: ba:be Kodawatamo gala kakatoma:nemo. ³⁴ Ba:bene la:le na nipo kohowadinima:nemata, mabu nale kebe habamo da:tomo la:le ba:be habamo tolame modoboha:.” *

³⁵ Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi ipuwalo na:ga:luya:, “Ba:moe dubuti kebe habamo na:ka:tomene, ba:bene ale ebe umima: a:kamodobama:? Diyala, aeno komo tawakaluba:te hiya:hiya: Yuha:pino hopolo da:nemedehona, ebete iba:tamo da: tomene iba:go konemedema:, ba:bene ebete ba:bi Yuha:pi Godokono tabo da:niya:tulamemene. ³⁶ Ebete na:goe, ‘La:le na nipo kohowadinima:nemata,’ ba:gala ebete gala na:kagoe, ‘Nale kebe habamo da:tomo la:le ba:be habamo pelame modoboha:.’ A:iye! Ebena taboeno ipuwa keba ka:nala:ka:?”

Wiboha: Ka:ka: Beyoeno Komo

* 7:27: Yon 7:41; 9:29 * 7:28: Mat 11:27; Yon 8:55 * 7:30: Yon 7:44 * 7:34: Yon 8:21; 13:36

³⁷ Yunapino Mimiya Etemoteholeno Poko ipuwalo kuititi hegela ba: ko hegelanomoma: eda:na. Ba:bene ba:be hegellate da:piya: Ya:suti tawakalubi hiliyonomo ipuwalo mahigate ibulunomo na:goiya:, “Kebe lumagi beya kapete dumina, wadiyala ebete pete nagodolo beya na:pena:mene. ✧ ³⁸ Ba:gala kebe lumagiti na hibima: da:midinimini, ba:be lumagino tepo ipuwane wiboha: ka:ka: beyate ba:peka:ka:la:namene, mabu Godokono Bukate ba:ba ka:na goena.” ✧

³⁹ Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa Ya:suti ba:moe tabo Godokono Gobogoboeno komoma: olamagitiya:. Iyo, dopamo tetelo Gobogoboeno helote Ya:suku hibima: midipa:godolo kitanamiha:, huiyatiya Godote ebe hoe ipuwane dadipatiya:, ebete Hunu Habamo odolote ko alonomote ebe ba:bo na:la:minuya:. Ba:ba tetelo Ya:suku hibima: midipa:te Gobogoboeno helo hibilo ba:bo lawiya:. ✧

Yunapa:godolo Ya:suku Mabuma: Anagiya:mida Komote Duluhukuya:

⁴⁰ Ya:sukunu tabo dulihiya: ba:bi tawakalubi ipuwalo komo hiliyonomate na:ga:luya:, “Ba:moe dubu ba: Godokono Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawala, Mosesete dopamo pema: hibilo da:goiya: ba:moe ba:bela.” ✧ ⁴¹ Huiyatiya komopa:te na:ga:luya:, “Ao, ebe ba: Kelisotela, Godokono Oemedawala.” Ba:gala komopa:te na:kaga:luya:, “Ao, ba:moe dubu Ga:lili hoponapila. Modoboha: Kelisote ba:bako kuba hopone pehawakala, ✧ ⁴² mabu Godokono Bukate a biya:tua:mena, Kelisote Da:ibidikono BeteleHEME habalo ebena eyoni guguda:godone kohawakalama:ne, Ga:lili hopoloha:.” ✧ ⁴³ Ba:bema: tawakalubi ipuwalo Ya:sukunu komoma: anagiya:mida komote uluhukuya:, ⁴⁴ ba:gala komopa:te ubila ebe du genamamo kihatema:, huiyatiya ba:ba tetelo ibi ipuwalo eta lumagiti ebetamo eta komo kododiya:ha:.

Yu Watowatopa:te Ya:suku Hibima: Kamidiya:ha:

⁴⁵ Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, iba:te Ya:suku lawema: kebe dubu dopamo da:noelamiya:, ba:bi dubate Ya:suku laweheno gala dito kapelamiya:. Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi na:kialamiya:, “Keka: mabu la:le ba:be dubu atamo kamagaheha:?”

⁴⁶ Ba:bi dubate ibino tabo ba huiya na:ga:luya:, “Ba:be dubuino tabo hidonomola, a dopamo ba:bako tabo kulinakuiha:!” ✧

⁴⁷ Ba:bene Yu watowatopa:te ibi ba kiyahalame na:ga:luya:, “A:iye! La: ebena ha:da amiho tabo uliti hibima: a:ka:midiona? ⁴⁸ Numa:la:, a Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala komo watowatopi, a ipuwalo eta lumagiti ebena tabo hibima: kamidinaha:!” ✧ ⁴⁹ Ba: hibila, kebe kuba dalowa: tawakaluba:te ibino ubi komo ebetamo dihatena, iba:te Mosesekono tutumu tabo hidamo niya:tawahatale, iba:te atumu ebe hibima: ba:ka:midina:. Huiyatiya ibi hiliyonomo ba: daedaepila, ba:bema: Godote ibi Koe Habamo kiya:hekema:ne!”

⁵⁰ Ba:ba tetelo Nikadimasiti ba:bi watowatopino kapiyuimi ipuwalo na:lutiya:, ebe ba: du tetelo Ya:sukuba: tabo olamaginama: dopamo da:toniya: ba:be dubula. Ba:bene ebete komo watowatopa:tamo na:goiya:, ✧ ⁵¹ “La: hidamo! Aeno eta tutumu tabote a biya:tua:mena, eta

✧ 7:37: Hawi 23:36; Ais 55:1; Yon 4:14 ✧ 7:38: Ais 58:11 ✧ 7:39: Yon 16:7; 20:22; Oel 2:4

✧ 7:40: Yon 6:14 ✧ 7:41: Yon 1:46 ✧ 7:42: Ohale 89:3-4; Mai 5:2 ✧ 7:46: Mak 1:22

✧ 7:48: Yon 12:42 ✧ 7:50: Yon 3:1-2

lumagino hibi komo lawema: ebena tabo ulihino ale ebe hunu gabodo kubama: dito a:kaga:lama:.”

⁵² Ba:bene iba:te ebe ba kiyahame na:ga:luya:, “A:iye! Ama: ba: atumu Ga:lili hopoen dalowa: lumagi etala:ka:? Wadiyala ama: Godokono Buka taboen komokomo nulameholiya:, ba:bema: ama: kiya:tawama:na:ta Godokono ukui hawakalimipi hiliyonomo ipuwalo etate Ga:lili hopone dopamo kuluhukunakuiha:.” ☆ ⁵³ Ba:bene da:gapogapohoniya: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ibino hiya:hiya: genamamo ba:bo tolameholeniya:,†

8

1 huiyatiya Ya:suti Olibi Kehakeha Hunu Hakamo ba: dito toniya:.

Ya:suti Eta Kamena Eta Kamenoeno Awa:go Kuba Ododi Komo Dege-bolemya:

² Ba:bene eta hegelalo Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamamo duiduiyanomolo gala kapete, tawakalubi hiliyonomate ebetamo da:pelamiya:, ebete emedete ibi iya:tulame ba:bo tupuimiya:. ³ Ba:ba tetelo komo Godokono tutumu iya:tulamepi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, iba:te eta kamena lawete tawakalubino holoholo hapuamo ba: dito magatuya:, mabu ba:moe kamenate eta kamenoeno awa:go konomo kuba ododitalo iba:te ba:bo ulamiya:. ⁴ Ba:bema: iba:te Ya:suku na:kiyamiya:, “Iya:tulamedawa, ba:moe kamena eta kamenoeno awa:go konomo kuba ba ododita, ale ibi ulamete ba:moe kamena ba:bo lawema:. ⁵ Mosesekono tutumu tabote a biya:tua:mena, ba:mako kamenoeno kuba ododi mabuma: wadiyala tawakaluba:te ebe nakolamo mapemete nanakapuma:mena:. Ba:bema: amia:no ukui keba ka:nala:ka:? Ale ebetamo hoe huiya ba:kikamema:?” ☆ ⁶ Iba:te ba:moe tabo Ya:sutamo na:ga:litiya:, mabu iba:te ubila tawakalubino holoholo hapulu Ya:sukunu komo ba:ma ka:na hawakalimi, ebete Mosesekono tutumu tabamo da:papamiwatamene o da: a:kapapamiwatamene. Ebete papamiwataha:ma: da:goemene, ba:ba tetelo iba:te ebe kubadawama: koga:lama:na:.

Ya:suti huiyatiya ibino tabo huiyaheno tudiwatate ebena kokotamo hakamo hiya:hiya: tabo bimiya:teholitiya:. ⁷ Ba:bema: iba:te atu alateda: tabo ebe kiyahame ekelalameheno, ba:ba tetelo Ya:suti mahigate na:goiya:, “Kubahenola, la: ipuwalo pote kuba ododiha:dawama: deda:na, wadiyala ba:bete dopo nakola lawete ebe na:mida:ma:mene, ba:bene la: komopa:te gala hapuni ebe mapemete ba:bo nanakapumiya:la:.” ☆ ⁸ Ba:bene Ya:suti hakamo gala katudiwatate ebena kokotamo komo hiya:hiya: tabo bekamiya:teholitiya:.

⁹ Ba:bema: puya:te Ya:sukunu tabo duliya:, iba:te ukui hiya:ma: midiliti, ba:bene ibi ipuwalo eta kapiya tonakui, eta kapiya tonakui, ba:bi dubu hiliyonomate hiya:hiya: ba:ma ka:na tolameholiya: kadelekadela:godone tupuimiti uli ape dubatamo nuluhuku. Ba:ba tetelo Ya:suku kapiyate ba:bolo lutiya:, ba:gala ba:be kamenate ebena holoholo hapulu na:la:nuya:. ¹⁰ Ba:bene Ya:suti ebena wato adipatete kamenatamo na:goiya:, “Kamena, kuba huiya ama:tamo ikamema:

☆ **7:52:** Yon 7:41-42 † **7:53:** Yon 7:53-8:11 komoeno tabo Yonete bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ☆ **8:5:** Hawi 20:10; Tutumu 22:22-24 ☆ **8:7:** Tutumu 17:7

dewagelitaka, ba:bi tawakalubi keka? Ama: kuba dawama: da:goita, eta ba:bako lumagi ba:ka:luta?”

¹¹ Ebete huiyatiya na:goiya:, “Ao, Kodawa, natamo kuba huiya ikanamedawa puliyala.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Na ba: atumu ama:tamo kuba huiya a:kikama:mata. Wadiyala ama: na:toa, galane tetelo ba:bako kuba gala akododa:la:.” ✱

Ya:suku Ba: Ba:moe Hopo Haba Konomoeno Alola

¹² Eta tetelo Ya:suti Pa:lisi kapiyuimipa:tamo gala na:kolamagiya:, “Na ba: ba:moe hopo konomoeno alola. Kebe lumagiti na da:ta:mahenena ebete du ipuwalo a:kapata:namene mabu ebegodolo hibi ka:ka: alote bitanamene.” ✱

¹³ Ba:bene Pa:lisi kapiyuimipa:te ebetamo na:ga:luya:, “Ama: ha:kiya ama: adipatelo da:gaa:, ba:bema: tawakaluba:te amia:no tabo a:kalawa:mena:.”

¹⁴ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, na ha:kiya na a:kadipata:lemo, huiyatiya naeno hibi komo na ha:kiya na:hawakalimitale, naeno hiya:hiya: tabote hibinomoma: beda:hana:, mabu na kapiyate iya:tawala nale kebene ka:piya:mo ba:gala nale gala kebamo da:katomo. La:le huiyatiya naeno komo kiya:tawahanaha:, ✱ ¹⁵ mabu la: hopo habanapino ukui gabodo lumagino komo dito anagilamelemenakomata! Numa:la:, nale ba:moe hopolo ba emedena eta lumagino komo anagiya:midamete kuba huiya a:kikama:lemo, ✱

¹⁶ huiyatiya keba tetelo nale eta lumagino komo nanagiya:midametale ebene komo hibilo ba:hawakalimina:, mabu Nabiwiti na da:poenamiya: ebete helo natamo ikanamiya: ba:be komo kododima:. Ebene ukui ba:gala naeno ukui ba: kapiyala, ba:bema: nale eta lumagino komo kubama: da:goitamo na kapiyate kagoitaha:, ba:ba tetelo naeno Nabiwiti atu tabo bekagoita. ✱ ¹⁷ La:eno eta tutumu tabote ba:ma ka:na goena, tawakalubino anagiya:mida ipuwalo netewapa:te atu tabo da:ga:larena: tabo anagiya:midapa:te ba:be komo hibima: koga:lama:na:. ✱ ¹⁸ Ba:bema: numa:la:, nale naeno hibi komo ba hawakalimina, na da:poenamiya: ba:be Nabiwiti atumu naeno hibi komo la:tamo na:kahawakalimina.” ✱

¹⁹ Ba:ba tetelo iba:te ebe na:ga:lamiya:, “Amia:no nabiwi ale kumitaha:. Ebe keka:?”

Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Na ba:gala naeno Nabiwi, aeno komo la: kiya:tawahanaha:. La:le naeno hibi komo niya:tawahotale, naeno Nabiwino komo atumu la: biya:tawahona:.”

²⁰ Ya:suti Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ba luta, ebete ba:be Genamoeno malemale mani miya:tehoeno habalo tawakalubi ba iya:tulamita ba:moi tabo komokomo Pa:lisi kapiyuimipa:tamo ba:bo olamagiya:. Ba:ba tetelo komopa:te ubila ebe du genamamo ihatema:, huiyatiya ibi ipuwalo etate ebe kalawiya:ha: mabu ba:be komote hibilo uluhukuma: Godogodone tete pehenola. ✱

Ya:suti Kebamo Da:tomene Hibima: Midiha:pa:te Ba:bamo Tolame Modoboha:

✱ **8:11:** Yon 5:14 ✱ **8:12:** Ais 49:6; Yon 1:4-9; 9:5; 12:46 ✱ **8:14:** Yon 5:31-32; 7:28 ✱ **8:15:** Yon 12:47 ✱ **8:16:** Yon 5:30; 8:29 ✱ **8:17:** Tutumu 19:15 ✱ **8:18:** 1Yon 5:9 ✱ **8:20:** Yon 7:30

21 Ba:bema: Ya:suti Pa:lisi kapiyuimipa:tamo gala na:kagoiya; “Tete tatalila, nale la: komiya:palema:nemata, ba:bene la:le na ba ohowadini la: la:eno kuba ododili ipuwalo ba: dito koha:lahama:nemata, mabu nale kebe habamo da:tomo la: ba:be habamo nago tolame modoboaha:”

✧

22 Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi ipuwalo na:ga:luya; “Mabu keka: ebete da:goe a eba:go tolame modoboaha:? Ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:nala:ka; ebe ha:kiya ebe ba:kanakapumimini?”

23 Ba:bema: Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya; “La: ba: ba:moe hopo tawakalubilata, huiyatiya na Hunu Habane piya:mo, na ba:moe hopo lumagiha:.” ✧ 24 Ba:bema: nale la: hibinomolo ba:ma ka:na goelamemata, la: la:eno kuba ododili ipuwalo koha:lahama:nemata, mabu na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be Kodawala. La: ba:moe komo hibima: midihino, ba: hibila, la: hiliyonomate la:eno kuba ododili ipuwalo koha:lahama:nemata.”

25 Ba:bene tabo ulihopa:te ebe na:ga:lamiya; “Ama: potela:ka:?”

Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Tupuimi mabuni nale la: ba:ma ka:na a:goelamimata, na ba: ba:be Kodawala. 26 Ba:bema: nagodolo komo hiliyonomo tabo komokomo ba:pola:na, nale la: mabuma: ba olamagi la:eno komo ba:bo kanagilamelelamema:nemata. Huiyatiya numa:la; ba:bi tabo komokomate nagodone kapelamenaha; na Oenamedawagodone pelamena. Ba:be Kodawa ba: hibi komo hawakalimidawala, ba:bema: nale ya:lo tetelo ebegodone kebe tabo komokomo kulihuya:mo na la:tamo ba:bi atu tabonomo bekaolamaginakomo.” 27 Ba:ba tetelo iba:te hidamo kemalagidoluya:ha; Ya:suti Nabiwi Godokono komoma: dolamagiya:.

28 Ba:bema: Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; “La: hopo habanapa:te na Tawakalubino Naniwi keha pihiga hunamo dadipanatenema, la: naeno komo ba:ma ka:na hibilo kiya:tawahama:nemata, na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be Kodawala, ba:gala nale kebe komokomo kododilinamo na ha:kiya naeno heloamo kododilinaha; mabu na Oenamedawate na kebe tabo komokomo ka:kiyanamiya: nale tawakaluba:tamo ba:bi atu tabonomo bekaolamaginakomo. ✧ 29 Ba:gala eta komo. Na da:poenamiya: ba:be Kodawate hiliyonomo tetelo naeno ododili komoma: natamo na:kalakalana, ba:bema: ebete nago ba emedena na kamiya:panenaha:.” 30 Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu tabo dulihuya; iba:te ebe hibima: ba:bo midiya:.

Ape Tutupi Ba:gala Ape Hala:mo Matuhulameholepi Ibino Komo

31 Ba:bene Yu tawakalubi ipuwalo puya:te Ya:suku hibima: da:midiya; ebete iba:tamo na:goiya; “La: naeno iya:tulame ipuwalo demedenama, la: ba: naeno hibi ta:matapilata. 32 Ba:bene la: Godokono hibi komo kiya:tawahama:nemata, iyo, ba:be hibi komote la: huiyaha: menemene oko ipuwane uluhukulatelete tutupima: komidilima:na:ta, ba:gala eta kubadawoeno eta matuhumiho komote la:godolo a:kitanamene.”

33 Ba:ba tetelo iba:te tabo ba huiya na:ga:luya; “A ba: A:ibalahamakono eyoni gugudila. Iniwalino tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, a ipuwalo eta lumagiti eta kubadawoeno huiyaha: okodawama: keda:namiha; ba:gala ale eta lumagino matuhumiho

komo a:kiya:tawahalema:. Ba:bema: mabu keka: ama: atamo da:гаа; Godokono hibi komote a huiyaha: oko ipuwane kuluhukua:tema:?" ✧

³⁴ Ba:bene Ya:suti iba:tamo gala na:kagoiya; "Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, puya:te kuba ododili ipuwalo demedehona, ibi ba: kuboeno huiyaha: okopima: eda:hana. ✧ ³⁵ Hibi gudunomote ebenu nabiwino genamanapi ipuwalo emedena tetelo kalakalago bemedenamene, huiyatiya huiyaha: okodawoeno komo eba ka:naha:. Ebete ebenu oko namutudawoeno matuhumiho ipuwalo bemedena, ba:bema: eta tetelo ba:be namutudawate ebe ubiha:ma: deda:mene, ebete ebenu genamane ebe dito konoemema:ne. ³⁶ Ba:bema: la: nuliala:. Godokono Guduti la: eta kubadawoeno matuhulame ipuwane uluhukulatelete ebenu tutu badininipala ekakima: da:midilimina:, ba:ba tetelo la: hibinomolo tutuma: keda:hama:nemata."

³⁷ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; "Na iya:tawala la: ba: A:ibalahamakono eyoni gugudila, huiyatiya la: naeno iya:tulame komo kuwatenaha: ba:bema: la: ubila na kanakapunamema:. ³⁸ Numa:la:, naeno Nabiwiti ya:lo tetelo natamo da:hawakalilamiya: na ba:bi atu komo la:tamo a:hawakalilamenakomo, ba:gala la: ba: atumu, la:eno ha:da amiho nabiwiti kebe komokomo kiya:tulametiya:la la: ba:bi komo kapiya bododilinakomata."

³⁹ Ba:bene iba:te ebenu tabo ba huiya na:ga:luya; "Aeno nabiwi ba: A:ibalahamatela."

Ba:ba tetelo ebete ibi na:goelamiya; "La: A:ibalahamakono hibi gugudima: neda:honatale, ebete dododilinakui la: ba:bi atu hidohido komo bododilionakona:. ✧ ⁴⁰ Numa:la:, nale Godogodone kebe hibi komokomo kulihuya:mo, na ba:bi atu komo la:tamo a:hawakalilamenakomo. Ba:bema: la: ubila na kanakapunamema; huiyatiya la:eno iniwa nabiwi A:ibalahamate dopamo eta tuputupu lumagitamo maubate ebe anakapumima: kewageliya:ha:. ⁴¹ Ba: hibila, la:eno eta nabiwi bemedena, ba:be kubadawate kebe komokomo kododilinako la: ba:bi atu kuba komo bekaododilinakomata, la:le huiyatiya A:ibalahamakono hidohido komo kododilina:!"

Ba:bene iba:te ebenu tabo ba huiya na:ga:luya; "A pilo gabodo kahawakalahaliya:ha; iyo, a nabiha: gugudima: keda:hanaha:. Ba:bema: Godoko kapiya ba: aeno Nabiwila, ba:gala a ba: ebenu hibi gugudinomola." ✧

⁴² Ya:suti iba:tamo na:goiya; "Godote la:eno hibi Nabiwima: neda:natale, la:le na malemalelo bemalegidoloneonana; mabu na ba: Godogodone la:tamo piya:mo. Iyo, na ha:kiya naeno heloamo kapiya:ha; na Godote poenamiya:. ⁴³ Huiyatiya la:le ba:moe taboeno ipuwa hidamo kalaweha; mabu la:le naeno iya:tulame komo ubiha:ma: eda:hanamata. ⁴⁴ Numa:la; la:eno nabiwi ba: Saitanatela, ba:bema: la:le ebenu gugudima: ba eda:hana ebenu ubi komamo papamila:hanakomata. Dopamo tupuimi mabuni ebe ba: tuputupu lumagi anakapumidawala, ba:gala ebete Godokono hibi komo ubiha:ma: eda:nami. A:iye, ebenu ododili ipuwado ebe ha:kiya ebenu komo ba:ma ka:na hawakaliminako, ebete ha:da tabo kapiya bolamaginako mabu ebegodolo eta hibi komo kitanaha:. Iyo, ebe ba: ha:da amihopino nabiwima: eda:na, mabu hiliyonomo ha:da

amihoho komate ebegodone pikulina! ✧ ⁴⁵ Na huiyatiya hibi tabo komokomo kapiya bolamaginakomo, ba:bema: la:le la:eno ha:da amiho nabiwi huiyama: ba eda:hana la: na hibima: kamidininaha: ⁴⁶ La: iya:tawahala na hibi tabo olamagidawala, ba:gala la: ipuwalo eta lumagi modoboha: na kuba ododidawama: ka:nami. Ba:bema: mabu keka: la:le na hibima: kamidininaha:? ✧ ⁴⁷ Ba:moe komo ba: hibila, kebe tawakaluba:te Godokono hibi gugudima: deda:hamena: iba:te ebena tabamo ba:papamila:hanakomena:, huiyatiya la: eba ka:naha:, ba:bema: la: ebena tabo a:kulialemata.” ✧

Ya:suku Ba:gala A:ibalahamako Ibino Komo

⁴⁸ Ba:ba tetelo komo Yunapa:te Ya:sutamo na:ga:luya:, “Ale amia:no komo hibinomolo ba:ma ka:na hawakalimima:, ama: ba: kuba Samaliya hoponapilata ba:gala ama: ipuwalo kuba gobogobote bemedena.” ✧

⁴⁹ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Na ipuwalo kuba gobogobote kemedena:na. Ao, naeno ododili komate naeno Nabiwino mahilo hunamo adipatenako, huiyatiya la:le naeno mahilo bekubahiminakomata. ⁵⁰ Na ha:kiya na a:kawagaminalemo, mabu eta Kodawate naeno komo ba anagiya:midaname ebete na ba:bo kawagaminanema:ne. ⁵¹ Ba:bema: nale la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti naeno iya:tulame tabamo da:papamiwatamene ebete hoe a:kuma:mene.” ✧

⁵²⁻⁵³ Ba:ba tetelo tabo ulihopa:te Ya:sutamo gala na:kaga:luya:, “Amia:no tabo olamagi komodo a hibilo iya:tawahama: ama: kuba gobogobagoenola. Mabu A:ibalahamako ba:gala komo Godokono ukui hawakalimipi ibi hiliyonomate a:ha:lahuya:, huiyatiya ama:le na:gaa:ta kebe lumagiti amia:no tabamo da:papamiwatamene ebete hoe a:kuma:mene! Ama: na:kemalagidoluta amia:no helote A:ibalahamakono helo ba:gala komo Godokono okopino helo na:gogolena? A:iye, amia:no awagaha komo bada konomola:ka:!”

⁵⁴ Ba:bene Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Keba tetelo na ha:kiya na nawagaminatale, ba:be awagaha ipuwalo eta hibi komote ba:ka:itanana:. Huiyatiya naeno Nabiwiti na nawagaminanena, naleha:. Ebe ba: la:le hibi Godoma: da:ka:minama, ba:betela. ⁵⁵ La: ebena komo hibilo iya:tawaha:, huiyatiya na kapiyate ebena komo iya:tawala. Numa:la:, nale la:tamo ba:ma ka:na na:goetale, ‘Na ebena komo iya:tawaha:,’ na ha:da tabo ba:goena:, huiyatiya na la: ha:da amihopi huiyaha:, ba:bema: nale Nabiwino hibi komo iya:tawala ba:gala nale ebena ubi komokomo kapiya bododilinakomo. ⁵⁶ Ba:gala la: ba:moe eta komo nemalagidolala: La:eno iniwa nabiwi A:ibalahamate ebena tepo ipuwalo naeno pe komo demalagidolonakui ko kalakala komo biya:tawanakui, iyo, ba:be hegelate pema: ebete kalakalago latiminami.”

⁵⁷ Ba:ba tetelo tabo ulihopa:te ebe na:ga:lamiya:, “A:iye! Ama: aeno iniwa A:ibalahamako hibilo a:kumiuya:la? Ebete ya:lo tetenomolo a:hoiya: ba:gala ama: 50 gogo tete lumagiha:, ama: ba: uli ape dubulata!”

⁵⁸ Ba:bene Ya:suti iba:tamo ba huiya na:goiya:, “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be Kodawala. A:ibalahamate hawakalaha: tetelo na dopamo Godokoba: emedenamimo.” ✧ ⁵⁹ Ba:ba tetelo iba:te ba:be tabo mabuma: konomamo

✧ **8:44:** 1Yon 3:8 ✧ **8:46:** 2Kol 5:21; 1Pit 2:22 ✧ **8:47:** 1Yon 4:6 ✧ **8:48:** Mak 3:21-22
✧ **8:51:** Yon 5:24 ✧ **8:58:** Yon 1:1

maubahalete nakola ba:bo uwatiya: ebe mapemete kanakapumima:, huiyatiya Godote ebe ugumuilo Adikumino Hiya: Genama miya:pate ba: dito tuya:.

9

Ya:suti Baidi Tamiho Dubu Da:hiduimiya:

¹ Eta hegelalo Ya:suti ba tonato baidi tamiho dubu ba:bo nu-miya:, ba:be dubuti ebenu menokoeno tepo ipuwane ba:ba ka:na pehawakaluya:. ² Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebe nalatediya:, “Iya:tulamedawa, ba:moe dubuti baidi tamiholo da:pehawakaluya: pokono kubala:ka:? Ebenola:ka: o ebenu menoko nabawi ibino kubala:ka:?” ✧

³ Ba:bene Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Ba:moe dubuino kubaha:, ba:gala ebenu menoko nabawi ibino kubaha:. Ba:moe dubuti ba:ma ka:na da:pehawakaluya:, ba:be mabu bitana Godote ya:lo tetelo ubi bihatiya: ebenu okoeno ko helo ebegodolo kohawakalimima:. ✧ ⁴ La:nulia:la:, a hegeloeno alo ipuwalo ba emedena, na da:poenamiya: ale ba:be Kodawoeno oko bowatihonama:, huiyatiya du komote ba: na:pe, ba:ba tetelo eta lumagiti oko a:kowata:mene. ⁵ Nale ba:moe hopolo ba emedena na ba: hopo haboeno aloma: eda:namo.” ✧

⁶ Ba:ba tetelo Ya:suti ba:be tabo olamagiti, ebete kowe hakamo mehamidate ba:be kowa:mo bula:i ododiti dubuino baida:mo abutil-amelemete ✧ ⁷ ebe na:goemiya:, “Ama: Silomo mahilagoeno mala: ikila baha:mo tote mala: ba:bo na:neta.” Silomo mahiloeno ipuwa ba: nitana ‘Oeme Komola.’ Ba:bene ba:be dubuti ba:be mala: ikila bahilo mala: da:netuya:, ebenu baiditi na:la:minalemte ebete hopo uma:go gala ba:bo kapiya:.

⁸ Ba:ba tetelo ebe tamelo demedehonama: ba:gala puya:te dopamo ebe manima: toetoelo duminakui, iba:te ebe umiti ba:bo ga:luya:, “Ba:moe dubu ba: gabo tamelo emedete manima: da:toetoitanakui, ba:moe ba:be dubula:ka:?”

⁹ Komopa:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya:, “Iyo, ebe ba: ba:betela,” huiyatiya komopa:te na:ga:luya:, “Ao, ebe ebeteha:, ebenu holoholo huiya lumagi etala.”

Huiyatiya ba:be dubuti ha:kiya ebenu komo ba hawakalimi na:goiya:, “Na ba: ba:be dubula.”

¹⁰ Ba:bene iba:te ebe na:ga:lamiya:, “Amia:no baidi keba ka:na ka:hidohidohometa?”

¹¹ Ebete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Eta dubu ebenu mahilo ba: Ya:sutula, ebete kowe hakamo mehamidate ba:be kowa:mo bula:i ododiti naeno baida:mo ba:bo miya:te. Ba:bene ebete na na:goename Silomo mala: ikila bahilo mala: konetama:. Nale ba:ba ka:na da:nododimo, naeno baiditi ba:bo a:la:minahale.”

¹² Ba:bene iba:te ebe gala na:kaga:lamiya:, “Ama: da:hiduima:, ba:be dubu keka:?”

Ebete na:goiya:, “Na iya:tawaha:.”

Pa:lisi Kapiyuimipa:te Ya:sukunu Hido Ododi Komo Kubama: Da:ga:luya:

13-14 Ya:suti baidi tamiho dubu kohiduimima; ebete kebe hegelalo bula:i ododiti ebena baida:mo da:miya:temiya; ba:be hegela ba: Yu tawakalubino okoha: talona hegelala. Ba:bema: komopa:te ba:be hido owalubi komo konehawakalimima; iba:te ba:be dubu lawete Pa:lisi kapiyuimipa:tamo dito magatuya. ¹⁵ Ba:ba tetelo Pa:lisi kapiyuimipa:te talona hegeloeno komo ba emalagidolo ebe na:ga:lamiya; “Amia:no baidi kebako gabodo ka:hidohidohometa?”

Ebete ibino tabo ba huiya na:goiya; “Eta dubuti naeno baida:mo bula:i abutilamelenamete, nale mala: da:netamo naeno baiditi ba:bo a:la:minahale.”

¹⁶ Ba:ba tetelo komo Pa:lisi kapiyuimipa:te na:ga:luya; “Ba:moe dubuti okoha: talona hegeloeno kukala adikamidale, ba:bema: ebe Godokono hibi oemedawaha.” Huiyatiya komopa:te na:ga:luya; “Ao, ebe hido lumagila. Kubadawagodolo Godokono helote kitanaha: ba:mako hanohano komokomo ododilima.” Ba:bema: ibi ipuwalo anagiya:mida komote ba: dito uluhukuya.

¹⁷ Ba:ba tetelo iba:te ba:be dubu gala na:kaga:lamiya; “Amia:no baidi da:hiduilame, ba:be dubu ama:le ebe pokomo ka:goiuta?”

Ebete na:huiyuya; “Nale ebe Godokono ukui hawakalimidawa etama: goitamo.” ☆

¹⁸ Ba:ba tetelo ba:be dubuti menokoeno tepone baidi tamiholo da:pehawakaluya: ba:gala ebena baiditi ka:ma: da:hidohidohome, Yu watowatopa:te ba:bi netewa komokomo hibima: kamidiliya:ha:. Ba:bema: iba:te ba:be dubuino menoko ba:gala nabiwi iba:tamo tabo dito oemiya: iba:te kopema. ¹⁹ Iba:te da:piya: Yu watowatopa:te iba:godone ibino guduino hibi komo lawete ibi na:goelamiya; “La: a:ga:lamata ba:moe dubu ba: la:eno gudula, ba:gala la: a:ga:lamata ebe menokoeno tepone baidi tamiholo pehawakaluya: Ba:bema: la: ba:moe komo atamo na:hawakalima:la; ebena baiditi kebako gabodo ka:hidohidohome?”

²⁰ Ba:bene ebena menoko nabiwi iba:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya; “Hibila, ebe ba: aeno gudula, ba:gala a iya:tawahala ebe menokoeno tepone baidi tamiholo pehawakaluya. ²¹ Huiyatiya a iya:tawaha: ebena baiditi kebako gabodo ka:hidohidohome ba:gala ebena baidi pote ka:hiduilame. Ebe dubu kola. Wadiyala la: ebe na:ga:lama:la; hibi komo ebete la: kokiyalamema:na:ta.” ²² Ba:be dubuino menoko nabiwi iba:te tabo ba:ma ka:na da:ga:luya: mabu iba:te Yu watowatopi betolelamiya: Watowatopa:te ya:lo a:ga:luya; kebe lumagiti Ya:suku Godokono Oemedawa Kelisoma: da:goemene, iba:te ebetamo talona kihatemema:na: ebete baidi ibubulamehole genama guamo komo tawakaluba:go podoloma. ²³ Ba:be mabuma: ba:be dubuino menoko nabiwi iba:te na:ga:luya; “Aeno gudu ba: dubu kola, wadiyala la: ebe na:ga:lama:la.”

²⁴ Ba:bene Yu watowatopa:te dopamo baidi tamiholo demedena:mi, ba:be dubu iba:tamo gala kaka:miti ebe na:kaga:lamiya; “Ama: Godokono holoholo hapulu ba la:na hibi komo atamo na:hawakalima; ba:moe dubu Ya:suti ama:tamo bada komo kododi? A iya:tawahala ebe ba: hiya:hiya: kuba ododilidawala.”

²⁵ Ba:ba tetelo ebete tabo ba huiya na:goiya; “Na iya:tawaha; ebe da: hido lumagila: o da: hido lumagiha: Huiyatiya na kapiya komo

biya:tawutamo, na dopamo baidi tamihodawala, ka:lo naeno baiditi ba:a:la:minahale.”

²⁶ Ba:bene Yu watowatopa:te ebe gala na:kaga:lamiya; “Ebeta ama:tamo bada komo ododiti amia:no baidi ba:bo ka:hiduilame?”

²⁷ Ebeta na:goiya; “Na hibi tabo la: ya:lo a:goelamemata, huiyatiya diyala, la: da: hidamo kuliha:. Ba:bema: la: bada mabuma: ulima: gala da:kewagelitama? La: ebena komo ta:matapima: eda:hama:la:ka:?”

²⁸ Ba:bene iba:te huiyatiya ebe iduduputimilo ba kiyahame na:ga:luya; “Ama: ba: ebena ta:matadawa etalata, aha:! A Mosesekono ta:matapila! ²⁹ Mabu a iya:tawahala Godote Moseseko ipuwado tabo olamaginakui, huiyatiya moe dubuino hibi komo a iya:tawaha:. Ebe eta kuba dalowa: habalo ba:gala pilo gabodo kuda: a:hawakaluya:!”

³⁰ Ba:bene dubuti tabo ba huiya na:goiya; “Moe bada kuba komola:ka? Ba:moe dubuti naeno baidi hanohano gabodo a:hiduilame, huiyatiya la: watowatopi iya:tawaha: ebete kebene ka:piya:! ³¹ A hiliyonomo iya:tawahala Godote kuba ododilipino tabo a:kulia:le, huiyatiya kebe lumagiti ebe Kodawama: goelo ebetamo da:papamiwatamene, Godote ba:be lumagino tabo kulima:ne. ☆ ³² Hopo tupuimi mabuni ba:ma teta:mo puluhuku eta dawate baidi tamiho lumagi da:hiduimiya; a hopo tawakaluba:te ba:be hanohano komo kuminakuiha:. ³³ Ba:bema: naeno ukui ba:ma ka:na itana, ba:moe dubu Godogodone peha:tale, ebete tawakalubi kowalubilima: eta hido komo ododima: ba:ka:modobona:!”

³⁴ Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te ebena tabo ba huiya na:ga:luya; “A:iye! Ama: menokoeno kuba ododi komodo hawakaluya:ta! Mabu keka: ama: a iya:tua:mema: dewagelita?” Ba:bene iba:te ko maubago ba:be dubutamo baidi ibubulamehole genama guamo pa:pa:ga talona ihatemete ba: dito oemiya:. ☆

Godokono Ododi Komo Umiha: Lumagi Ba: Baidi Tamihodawala

³⁵ Ba:bene Yu watowatopa:te ba:be dubu maubago doemiya; Ya:suti ba:be komo uliti ebe ohowada:go da:piya; ebete ba:be dubu pumiti ebe na:pegoemiya; “Ama: Tawakalubino Naniwi hibima: na:ka:midiuta?”

³⁶ Ba:bene ebete na:huiyuya; “Kodawa, Tawakalubino Naniwi potela:ka? Ama:le na diya:tunamemena; nale ebe hibima: ba:bo komidima:nemo.”

³⁷ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya; “Ama:le ebe numitata, mabu ka:lo ama:go ba:bete olamagita.”

³⁸ Ba:be dubuti na:goiya; “Hibila, Kodawa, na ka:lo ama: ba: hibima: na:midimata;” ba:bene ebete pupamo emedete Ya:suku ba:bo adikumiya:.

³⁹ Ba:bene Ya:suti na:goiya; “Na hopo habanapino komokomo anagilamelelamema: piya:mo. Ba:bema: puya:te baidi tamiholo demedehona, na ibino baidi kopahalamililamema:nemo iba:te hiliyonomo komokomo hidamo kulamema; ba:gala puya:te ha:kiya ibino awagaha ipuwalo da:ga:lana, ‘A baidi a:la:minahalepila,’ nale ibino baidi huiyatiya duhuma: komidililamema:nemo.”

⁴⁰ Ba:ba tetelo komo Pa:lisi kapiyuimipa:te Ya:suku tamelo da:la:mota:hanuya; iba:te ebena tabo uliti na:ga:luya; “Ama: na:ka:goiuta, a atumu baidi tamihopila?” ☆

⁴¹ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goyia; “La: Godokono tabo komokomo iya:tawaha:ma: neda:hotale, ebete la: hibi baidi tamihopima: ka:lamihino la:eno kuba ododili mabuma: huiya ikalamema: ba:ka:goena:. Huiyatiya la: na:ga:lanamata, ‘A Godokono tabo komokomo hiliyonomo modobolo ulamenama:,’ ba:bema: la:eno kuba huiyate hibinomolo ba: na:pe.”

10

Sipi-goegoe Ba:gala Ibino Ulamedawa Ibino Komo

¹ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoyia; “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti sipi-goegoeno kala ipuwamo gigihodo pa:pa:gaheno huiyatiya dito tetedo da:popegamene, ebe ba: pilo lumagila ba:gala ebe ba: komopino ilina heloamo uwatelamedawala. ² Huiyatiya kebe lumagiti gigihonomodo da:pa:pa:gamene, ebe ba: sipi-goegoeno hibi ulamedawanomola. ³ Ba:be ulamedawate duiduiyanomolo kala ipuwane uluhukuma: dewagelemene, gigiho umidawate gigiho ebetamo ka:hiya:midamema:ne. Ba:bene ebete ebenonomo sipi-goegoe ibino mahilamo da:ka:lamimini, iba:te ebeno tabo madodo uliti, ebete kala ipuwane ibi ba:bo kopuluhukulatelema:ne. ⁴ Ebete ebeno sipi-goegoe hiliyonomo puluhukulatele, ibi dopalamete ba tonato iba:te ebe ba:bo kota:matama:na: mabu iba:te iya:tawahala ibi ulamedawoeno tabo madodo. ⁵ Huiyatiya sipi-goegoa:te eta hiya: lumagi a:kata:matamena:. Ba:bako lumagiti ibi da:ka:lamimini, iba:te ebe miya:pate gobogobamo dito kalahutihoma:na: mabu iba:te ebeno tabo madodo iya:tawaha:.”

⁶ Ya:suti ba:moe iya:tulame uwa:mo tawakalubi diya:tulamiya; iba:te ebeno ipuwa hidamo kalawiya:ha:, nipo emalagidoluya:.

Ya:suku Ba: Hido Sipigoegoe Ulamedawala

⁷ Ba:bema: Ya:suti iba:tamo gala na:kagoyia; “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, na ba: sipi-goegoeno kala gigihola. ⁸ Na peheno puya:te dopamo da:pelamenakui, ibi hiliyonomo ba: pilo dubula ba:gala komopino ilina heloamo uwatelamepila, huiyatiya sipi-goegoa:te ibino tabo kulihonakuiha: ✧ ⁹ Na ba: gigihola. Kebe lumagiti na ipuwado da:pa:pa:gamene ebete ka:ka: mula: komo hibilo kopelawema:ne. Iyo, ba:bako sipi-goete gapo hapuamo naeno kala ipuwamo kapa:pa:ga, duiduiya tetelo hido hemo nalema: kanuluhuku, ebete ba:ba ka:na ba ewagelena naha ilina modobolo bulamenakomene. ¹⁰ Numa:la; pilo lumagi ba:gala na, aeno komo hiya:hiya:la. Ebete sipi-goegoe pilolo uwate o alukuli ukui kapiyado kopema:ne ibi kopekubahilamema:. Huiyatiya nale na:piya:mo hibi wiboha: ka:ka: iba:tamo ba ikalame iba:te emedena tetelo kokalalalahanama:, ba:bema: ba:be ka:ka: ko-mote ibi ipuwalo tabonomoma: ba eda: lumagiti modobote modoboha:.

¹¹ “Ba:bema: na ba: Hido Sipigoegoe Ulamedawala. Naeno kalakala bitana, nale naeno ka:ka: gobogobamo ba ihate ibino ka:ka: ko-mula:lalamema:. ✧ ¹² Huiyatiya kebe lumagiti sipi-goegoe ulame oko huiyamo dowatina, ebe ibino hibi ulamedawaha:. Keba tetelo ebete

helo gaha penapelo dumimini, ebe ha:kiya ebena ka:ka: ba mula: sipi-goegoe miya:palette gobogobamo dito kalahula:ma:ne, ba:bene helo gahate komo ibi ba palukuli, komo hiya:hiya: ba: dito kalahutihoma:na: ✧
 13 Iyo, ba:mako dubuti sipi-goegoa:tamo olalati komote pelo dumimini, ebete tiyolo kalahula:ma:ne, mabu ebena oko huiya ba:gala ebena ka:ka: ba:bi komo kapiya bemalagidolena, sipi-goegoeno komo hibilo kemalagidololena:.”

14-15 Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya, “Na ba: Hido Sipi-goegoe Ulamedawala. Nale naeno sipi-goegoeno komo iya:tawala, ba:gala iba:te ba: atumu naeno komo iya:tawahala, Nabiwi Godote naeno komo keba ka:na kiya:tawana ba:gala nale ebena komo atumu keba ka:na kiya:tawanamo ba:ba ka:na. Ba:be mabuma: naeno kalakala bitana, nale naeno ka:ka: gobogobamo ba ihate ibino ka:ka: komula:lalamema: ✧
 16 Ba:gala naeno komo sipi-goegoe ba:pola:na, huiyatiya ba:ma tetelo iba:te ba:moe kala ipuwalo kemedehonaha: Ba: hibila, ba:ba:te naeno tabo dulimina:, nale ibi ba:bo komagahelama:nemo iba:te ba:moi dopo sipi-goegoa:go kapimilo kemedehonama:, ba:bene ibi hiliyonomate kapiya kalalo kapiyuimiti na ibino kapiya ulamedawate ibi hidamo ba:buiya:minalenamo. ✧

17 “Numa:la:, naeno kalakala bitana naeno ka:ka: gobogobamo ihatema:, ba:bema: Nabiwiti malemalelo na nemalagidolonena. Ba:gala eta komo, nale naeno ka:ka: gobogobamo dihatemo, nale hibilo gala kakalawema:nemo. ✧
 18 Eta lumagiti naeno ka:ka: nagodone a:kalawa:mene. Ao, na ha:kiya naeno ka:ka: gobogobamo kihatema:nemo mabu ba:moe komo ba: naeno komola, ba:gala na ha:kiya gala kakalawema:nemo mabu helo nagodolo bitana. Naeno Nabiwiti na ya:lo a:goenamuya: bamoe komo kododima:, ba:bema: nale hibilo kododima:nemo.”

19 Ba:ba tetelo Ya:suti dolamagiya: ba:be tabo mabuma: ulihopa:te ibi ha:kiya ibi ipuwalo ukui kapiyama: kamidiliya:ha:, iba:te tulituliya dito kagaliya:.
 20 Komo iba:te na:ga:luya:, “Ba:moe dubuino tabo la:le badama: kulihutama? Ebe kuba gobogobagoenola, ba:bema: ebe na:daedaita!”

21 Komopa:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya:, “Ao, kuba gobogobote daedaema: da:midi, ba:bako lumagiti Godokono iya:tulame tabo hidamo olamagi modoboha:, huiyatiya ba:moe dubuino tabo komokomo hidonomola. Ba:gala kuba gobogobagodawate modoboha: baidi tami-hodawoeno baidi hiduilameleme!”

Tawakaluba:te Ya:suku Ubiha:ma: Deda:huya:

22 Gogo kuititi tetelo giba komote Yu tawakalubino hopolo ba itana, ba:ba tetelo iba:te Yelusalema ko habalo Godoko Adikumi Gen-

✧ 10:12: Oel 20:29 ✧ 10:14-15: Ma:t 11:27; 1Yon 3:16 ✧ 10:16: Ais 56:8; Isi 34:23
 ✧ 10:17: Pil 2:8-9

amoeno A:hiya:mida Poko* bododitiya: mabu ibino komo ba:ba ka:nala. 23 Ba:ba tetelo Godoko Adikumino Genamalo eta pana nitanami, tawakaluba:te ba:be pana Solomonokono mahilamo ka:minakuya: Ba:bene Ya:suti ba:be panalo ba nepata:, 24 komo tawakaluba:te pelamete ebe panataguma:digalo ebetamo na:pega:luya, “Amia:no hibi komo tete ga:ga:nomolo atamo kahawakaliminaha: Ba:bema: wadiyala ama: a niya:tua:ma:, ama: ba: Kelisote, Godokono Oemedawala:ka:?”

25 Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Nale ba:moe komoma: la: dopamo a:goelamimata huiyatiya la:le na hibima: kamidiniha: Ba:gala nale kebe hanohano komo naeno Nabiwino heloamo dododilina-komo, ba:bi komate naeno komo behawakalimina, na ba: ba:betela.

26 Huiyatiya hibila, la:le ba:bi komokomo dulamenakoma na hibima: a:kamidina:lemata, mabu la: naeno sipi-goegoenomoha:.

27 Naeno sipi-goegoa:te naeno tabo madodo ulinaka, ba:bene na ibino komo iya:tawala ba:gala iba:te na na:ta:mahenena. 28 Ba:bema: nale iba:tamo wiboha: ka:ka: dikalamemo iba:te a:kaha:lahamena:, iyo, nale ibi kodakodalo ba uwatele pilodawate naeno kokoto ipuwane eta kapiya a:kalawa:mene. ✧

29 Ba: hibila, naeno Nabiwiti ibi hiliyonomo natamo ya:lo ikanamehoniya:. Ebeno helo konomola, eta dawoeno helote ebene helo a:kagogolale, ba:bema: ebe atumu ba:bi sipi-goegoe kodakodalo ba uwatele pilodawate ebene kokoto ipuwane eta kapiya lawe modoboha:.

30 Nabiwi Godoko ba:gala na, a ba: kapiyanomola.”

31 Ba:ba tetelo tawakaluba:te ba:moe tabo duliya:, iba:te nakola ba: dito uwatiya: Ya:suku mapemete ebe ba:bo kanakapumima:.

32 Huiyatiya Ya:suti iba:tamo na:goiya:, “Naeno Nabiwiti natamo dikanamehoniya:, nale ba:bi hiliyonomo hidohido komo la:eno holoholo hapulu ododilina-komo. Ba:bema: ba:bi hidohido ododili komo ipuwalo la:le natamo bada komoma: ka:maubahaliutama? Mabu keka: la:le na mapenamema: dewagelitama?”

33 Iba:te na:huiyuya:, “Ale amia:no eta hido ododi mabuma: ama: mapemema: kewagelitaha:. Ao, mabu bitana, ama: hopo haba dubuma: ba eda:na huiyatiya ama:le na:gaa:ta, ama: ba:gala Godoko, la: ba: kapiyala! Godokono holoholo hapulu ba:mako tabo kubanomola!” ✧

34 Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Nale da:goemo ba:be tabo kubaha:. Ba:bema: la: ba:moe komo hidamo nemalagidolala:, Godote la:eno iniwala:tamo dikalamiya: ba:be Tutumu Bukalo ebene tabote ba:ma ka:na itana, ‘La: hiliyonomo ba: Godoko huiya tawakalubima: eda:hanamata.’ ✧

35 Numa:la:, Godote ebene Bukalo da:hawakalimina ba:be hibi taboeno helote wiboha: tetelo bitanamene. Ba:bene iniwalino tetelo Godokono Buka tabote ibi Godoko huiyama: ka:lamiya:, 36 huiyatiya la: tetelo Godote na talonama: midiniti hopo habamo ba:bo

* **10:22:** Godoko Adikumi Genamoeno A:hiya:mida Poko ba: Yunapino eta kalakala pokola, iba:te hiliyonomo gogolo bododinakomema:. Ibino iniwalino tetelo eta kapela ko gawadalagiti Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno talona ba adikamidale, ebete netewa-kapiya gogolo kuba dalowa: goegoe genama guamo ba:bo magahelenakui Godokono genama kokubahimima: Ba:bene Yunapa:te ba:be kapela ko gawadalagi ibino hopone ebene hoponomamo heloamo da:ta:matiya:, ba:ba tetelo iba:te Godokono Genama kahiduimiti, talonama: gala kamiditi, hibi adikumipa:tamo gala ba ka:hiya:mida ko kalakala poko Godotamo ba:bo ododiya:. Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, Yunapa:te ibino Godoko Adikumi Genamoeno a:hiya:mida komo ba emalagidolo, iba:te hiliyonomo gogolo a:iti hegela ipuwalo ibino kalakala poko Godotamo ododinakuya:. ✧ **10:28:** Yon 3:16; 6:39 ✧ **10:33:** Hawi 24:16 ✧ **10:34:** Ohale 82:6

poenamiya:. Ba:bema: na ha:kiya na Godokono Guduma: da:goemo, nale kuba tabo kagoeha:. Mabu keka: la:le kubama: da:ga:lama?

³⁷ “Ba:gala eta komo, Godote natamo kebe hidohido komo ododilima: dikanamehonenana, nale ba:bi komo ododilihino wadiyala la: na hibima: akamidina:la:. ³⁸ Huiyatiya nale ba:bi hidohido komo la: ipuwalo hibilo ododilinakomo, ba:bema: wadiyala la: ba:bi komo ba ulamena naeno hibi komo ba:bo niya:tawahanala:. Iyo, naeno hido ododili komate naeno komo behawakalimina ba:ma ka:na, na ba:gala naeno Nabiwi, a ba: kapiyanomola. Huiyatiya la: ubihinola ba:moe komo hibima: midi!”

✧

³⁹ Ba:ba tetelo iba:te ubila Ya:suku du genamamo ba:bo kihatema:, huiyatiya ebete ibi ipuwane gobogobamo ba: dito tuya: iba:te ebe lawekapoma:.

⁴⁰ Ba:bene ebete gala katote Yodane Tuli hapuamo kana:hiwate, Yonete dopamo tawakalubi beyamo da:wadulatenakui ba:bolo ba nemede ✧ ⁴¹ hiliyonomo tawakaluba:te ebetamo ba:bo pelameholiya:. Ba:ba tetelo iba:te na:ga:luya:, “Yonete Godokono heloamo hanohano komokomo kododilinakuiha:, huiyatiya ba:moe Ya:suti dododilina ba:bi hanohano komo ba: kokonomola! Yonete ebena komoma: kebe tabo kolamagi, ba:be taboeno hiliyonomo komokomo ba: hibinomola!”

⁴² Ba:bema: ibi ipuwalo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku hibima: ba:bo midiya:.

11

Lasalesikono Hoe Komo

¹ Eta tetelo eta Betani habanapi dubu, ebena mahilo Lasalesitila, ebe ko tawetawete umitiya:. Ba:moe Betani haba ba: badininipala kamena netewa Ma:liko ba:gala Matakoko, iba:te kebolo kemedena: ba:be habala. ✧ ² Ba:moe Ma:liti ba: eta tetelo Kodawa Ya:sukunu natamo hido nibo ilina haminamete ebena hinibamo a:la:li da:meteteholemiya: ba:be dawala, ba:gala tawetawete dumitiya: ba:moe dubu Lasalesiko ba: ebena amogala. ✧ ³ Ba:bene ba:ba tetelo Ma:liko ba:gala Matakoko iba:te eta lumagi ba: dito oemiya: Ya:suku ba:ma ka:na konikiyamema:, “Kodawa, ama:le konomamo demalagidolona, ba:be lumagi ko tawetawete umina.”

⁴ Ya:suti ba:moe tabo uliti ebena ta:matapa:tamo na:goiya:, “Ba:moe tawetawete Lasalesikono hoe kuititima: a:keda:mene. Tawetawete ebe dumina ba:be mabu ba:ma ka:nala, Godoko ubila ba:moe komodo ebena mahilo ba:gala ebena Guduino mahilo kokokoilamema:.” ✧

⁵ Hibila, Ma:liko, Matakoko, ba:gala Lasalesiko ba: Ya:sukunu hido mabulubila, ebete ibi koamo nemalagidolenami. ⁶ Huiyatiya Ya:suti Lasalesikono tawetawe komo duliya:, ebete ebe konowalubima: Yudiya hopoeno Betani habamo tiyonomolo kanuluhukuya:ha:, ebete kebe habalo kemedena: ba:be habalo netewa hegala gala ba:bo kemediya:.
⁷ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi na:goelamiya:, “Wadiyala a Yudiya hopamo gala kakatolamiya:.”

⁸ Iba:te ebena tabo ba huiya na:ga:luya:, “Iya:tulamedawa, ale ba:be hopoeno mamo a:pelamima: mabu ba:bi tawakaluba:te ama: nakolamo

✧ 10:38: Yon 14:10-11 ✧ 10:40: Yon 1:28 ✧ 11:1: Luk 10:38-39 ✧ 11:2: Yon 12:3
✧ 11:4: Yon 9:3

mapemema: ewagelitiya:. Iba:te ubila ama: kanakapumima:, ba:bema: mabu keka: ama: ba:bamo gala tiyolo kakatoma:?”

⁹ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Kapiya hegela ipuwalo modobo alote itananako, aba: hibila:ka:? Ba:bene lumagiti hegeloeno alo ipuwalo da:patitamene, ebete haka gugamo a:kanegamene mabu ba:moe hopeno hibi alo ebete numita. ¹⁰ Huiyatiya ebete du tetelo da:pata:mene nato ukamida komo kiya:tawama:ne, mabu ebegodolo alo puliyala ebena to gabo hidamo kumima:.” ¹¹ Ba:ba tetelo Ya:suti tabo ba moga:me na:goiya:, “Aeno hopodalagi Lasalesiko u bewatita, huiyatiya nale ebetamo tote ebe konemodoetema:nemo.”

¹² Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebetamo na:ga:luya:, “Kodawa, ebete u da:watita, hidonomola! Tawetawete ebegodone nuluhukuta.”

¹³ Ya:suku ta:matapa:te ba:ma ka:na ga:luya:, mabu ebete iba:tamo u wata tabo da:goiya: ba: Lasalesikono hoe komoma: goiya:, huiyatiya iba:te ba:be taboeno ipuwa kalawiya:ha:, ba:bema: iba:te hibi u wata komoma: na:goemo emalagidoluya:.

¹⁴⁻¹⁵ Ba:bene Ya:suti ebena taboeno ipuwa hawakalimilo ba:ma ka:na goiya:, “La: nulia:la:, ditidi nale Lasalesikoba: lutaha: tetelo ebete hoenomo a:hoi. Huiyatiya nale ebe mabuma: tepo ipuwalo menemene kiya:tawutaha:. La: mabuma: naeno kalakala bitana, mabu tete tatalila ebena hoe komodo la:le naeno ko helo umiti na hibima: ba:bo komidinima:nemata. Ba:bema: wadiyala a ebetamo kotolamiya:.”

¹⁶ Ba:ba tetelo Tomasiko, ebena eta mahilo Nedewale Gudula, ebete komo ta:matapa:tamo na:goiya:, “Kubahenola, a hiliyonomate Iya:tulamedawago ba:bamo tolamete eba:go koneha:lahuya:.” ✧

Ya:suku Ba: Hoe Ipuwane Mahiga Komoeno Helo Mabula

¹⁷ Ba:bene Ya:suti Betani habamo da:nuluhukuya:, ebete Lasalesikono komo ba:ma ka:na nuliya:, ebete da:hoi netewa-netewa hegela bobo ipuwalo kapitanui. ¹⁸ Ba:be Betani haba Yelusalema ko haba tatalinomolo itana, ba:be ko habamo tolame gaboeno tete ba: netewakapiya kilomita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ¹⁹ Ba:bema: komo Yu tawakalubi hiliyonomate Lasalesikono hoe tabo uliti, iba:te ko habane a:pelameholiya: ebena nanikokubi Ma:lika ba:gala Matakoko ibi kopegelebadilamema:.

²⁰ Ba:bene ba:ba tetelo Matate Ya:sukunu pe komo uliti eba:go alugama: ba: dito tuya:, huiyatiya Ma:lika katuya:ha:, ebete genamalo lutiya:. ²¹ Matate Ya:sukuba: nalugate ebete ebe na:negoemiya:, “Kodawa, ama: ba:malo nemedetale naeno amogate ba:ka:hoena:!” ²² Huiyatiya na iya:tawala, ka:lo ama:le Godoko bada komoma: da:kiyamemena:, ebete ama:tamo hibilo kikamema:na:ta.”

²³ Ba:bene Ya:suti ebe na:goemiya:, “Amia:no amogate hoe ipuwane gala kakamahigama:ne.”

²⁴ Matate ebena tabo ba huiya na:goiya:, “Iyo, na iya:tawala Godote Kuititi Hegelalo hibima: midipi hiliyonomo ka:ka:moko kakawadiya:paa:latelema:ne, Lasalesiko bana.” ✧

²⁵ Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Na ba: hoe ipuwane mahiga komoeono helo mabula, ba:gala na ba: wiboha: ka:ka:la, ba:bema: kebe lumagiti na hibima: da:midinimini, hoe ipuwado ebete wiboha: ka:ka: konelawema:ne. ²⁶ Ba: hibila, kebe lumagiti nagodolo ba emedena

na hibima: da:midinimini, ebete a:kahaa:mene. Ama: ba:moe komo hibima: na:ka:midiuta?”

²⁷ Matate ebene tabo ba huiya na:goiya:, “Iyo, Kodawa! Nale ama: hibima: na:miditamata, ama: ba: Kelisote, Godokono Gudula. Ebete ya:lo tetelo ba:moe hopamo kopema: da:goiya:, ama: ba:be lumagilata.”

☆

Ya:suti Lasalesikono Hoe Komoma: Dhiya:

²⁸ Ba:bene Matate ba:moe tabo olamagiti, ebete genamamo gala katote ebene naniko Ma:litamo tabo diya gabodo ba:ma ka:na negoiya:, “Iya:tulamedawa a:pe, ebe ama: umima: ubi bihatita.” ²⁹ Ba:bema: Ma:liti ba:moe tabo duliya: ebete tiyonomo mahigate Ya:sukuba: alugama: ba: dito tuya:. ³⁰ Ba:ba tetelo Ya:suti Betani haba tatalilo hawela bamitiya:, Matate dopamo eba:go kebolo ka:naluguya: ba:be atu bahilo. ³¹ Ba:bene Ma:liti genamane tiyonomo duluhukuya:, ba:ba tetelo komopa:te ebe gelebadimima: da:pelamiya:, ba:bi tawakaluba:te atumu genamane kikuliti ebe ba:bo ta:matuya:, mabu iba:te nemalagidoluya: Ma:liti Lasalesikono bobo habalo ihima: to.

³² Huiyatiya Ma:liti bobo habamo katuya:ha:, Ya:suti kebolo ka:lutiya: ba:bamo tuya:. Ebete ebe numiti ebene nato mabamo ba nega na:goiya:, “Kodawa, ama: ba:malo nemedetale naeno amogate ba:ka:hoena:!”

³³ Ba:ba tetelo Ya:suti Ma:lika ba:gala puya:te eba:go da:pelamiya: ibi hiliyonomoeno ihimi komo umiti ebene tepo ipuwalo ibi konomamo emalagidolete ebe atumu ihima: kewageliya:. ³⁴ Ba:bene ebete ibi na:goelamiya:, “La:le ebe bobamo keba teta:mo kihatiuima?”

Iba:te ebene tabo ba huiya na:ga:luya:, “Kodawa, ama: ago pete ebene bobo haba na:puma:.” ³⁵ Ba:ba tetenomolo Ya:suti ba:bo ihiya:. ³⁶ Ba:bene tawakaluba:te ebene ihi komo uliti na:ga:luya:, “Numa:la:, ebene hopodalagi emalagidolo komo konomola.”

³⁷ Huiyatiya komopa:te na:ga:luya:, “Ba:moe dubuti baidi tamiho dubu a:hiduimi, aba: hibila:ka:? Ebete tiyolo na:petale, ebene hopodalagiti ba:ka:hoena:.” ☆

Ya:suti Lasalesiko Hoe Ipuwane Dadipatiya:

³⁸ Ba:ba tetelo Ya:suti ebene tepo ipuwalo ihima: gala ba kewagele bobo habamo ba:bo tuya:, ba:be bobote haka iya:ha:midale tetelo ba itana, tawakaluba:te Lasalesikono ape ihatete boboeno gigiho ko nakolamo ba:bo takumiya:. ³⁹ Ba:bene Ya:suti ba:bolo da:pola:nuya: komo ba:bi dubu na:goelamiya:, “La: gigihoeno nakola tama:mo nemokamidala:.”

Ba:ba tetelo huiyatiya hoe lumagino naniko Matate na:goiya:, “Kodawa, hiya:! Ka:lo ebene apete netewa-netewa hegela tetelo itana, ba:bema: ebene abale nibote kubanomamo kopatema:ne.”

⁴⁰ Ba:bene Ya:suti ebene tabo ba huiya na:goiya:, “Nale ama: dopamo ba:ma ka:na a:goememata, ama: Godoko hibima: da:midimina: ebene helo konomo kumima:na:ta.” ⁴¹ Ba:bene komo dubate bobo gigihoeno nakola tama:mo emokamidate, Ya:suti Godokono Hunu Habamo gahimilo na:goiya:, “Nabiwi, na ama:tamo kalakala tabo begoemo, mabu ama: naeno toetoe tabo ulinakata. ⁴² Iyo, na iya:tawala ama: hiliyonomo tetelo naeno tabo ulihonakata, huiyatiya nale ba:moe tabo ba:moi tawakalubino holoholo hapulu goemo, iba:te naeno hibi

komo ba:ma ka:na kiya:tawahama:, ama:le ba:moe hopo habamo na a:poenamiya:ta.”

⁴³ Ba:bene Ya:suti ba:moe kalakala tabo Godotamo olamagiti, ebete ebenu tabo madodo hunamo adipatete ibulunomamo na:goiya:, “Lasalesi, ama: bobo ipuwane na:puluhuka!” ⁴⁴ Ba:ba tetelo hoe dubuti Ya:sukunu tabo duliya:, ebete bobo ipuwane ba:bo puluhukuya:, huiyatiya ebenu nato, kokoto, ba:gala wato kalikamo a:wiholemela, Yu-napa:te ibino ha:laha tawakalubi kalikamo keba ka:na ka:wiholenaka ba:ba ka:na. Ba:bene Ya:suti tawakalubi na:goelamiya:, “Wadiyala la:le ebe ba owalubi ebenu apene kaliko na:pahalamilima:la:.”

Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:

Ma:t 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2

⁴⁵ Ba:ba tetelo puya:te Ma:liko gelebadimima: da:pelamiya:, Ya:suti Lasalesitamo bada komo kododiya:, iba:te ba:be hanohano komo umiti komo hiliyonomate hibima: ba:bo midiya:, ⁴⁶ huiyatiya komopa:te hibima: midihino Pa:lisi kapiyuimipa:tamo tolamete ibi ba: dito nikiyalamiya:. ⁴⁷ Ba:be mabuma: Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, iba:te komo Ka:nisolo dubu* ba:bo ka:lamiya: iba:go tabo kapimilo koga:lama: Ba:bene iba:te tabo ba:ma ka:na ga:luya:, “Ba:moe dubuti hiliyonomo hanohano komo bododilina, ba:bema: a bada komo na:kododima: ebe duhimima:? ⁴⁸ Keba tetelo ale eta komo ododihino dito duma:tepama:, hiliyonomo tawakaluba:te ebe hibima: miditi Ko Gawadalagima: koga:lama:na:. Ba:ba tetelo Lomanapino alaholohopa:te pelamete aeno Godoko Adikumino Genama ba:gala aeno hopo konomo kopekubahilamema:na:!”

⁴⁹ Ba:ba tetelo eta dubu ebenu mahilo Kayapasitila, ebete ba:be gogolo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: eda:nami, ba:bene ebete komo Ka:nisolo dubatamo na:goiya:, “A:iye, la: daedaepima: akeda:hala! Mabu keka: la:le ba:moe dubutamo ododima: hibi gabo kumitaha:? Ale ebe dito kanakapumima:nema:!” ⁵⁰ Iyo, wadiyala hiliyonomo tawakalubi ipuwalo kapiyadawanomote na:haa:mene komopi mabuma:, ba:bema: aeno hopote a:kakubamene, aba: hibila:ka:?”

⁵¹ Ba:ba tetelo Kayapasiti Ya:sutamo maubalo ba:ma ka:na emalagidoluya:, ba:moe tabo ebe ha:kiya ebenu mulu ukuia:mo olamagi. Huiyatiya hibi komote ba:ma ka:na itanuya:, Godote ba:moe tabo ebe ipuwado olamagitiya:, mabu ba:be gogolo ebete Kayapasitamo haba ikamiya: ebete hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: keda:nama:. Ba:bema: Ya:suti hoeheno, dopamo Kayapasiti ba:moe taboeno ipuwa iya:tawaheno hibilo a:goiya:, Ya:suti ebenu Yu tawakalubi hiliyonomo mabuma: kohoema:ne. ⁵² Huiyatiya Godote Kayapasiko ipuwado ba:moe tabo Yunapi kapiyatamo kagoiya:ha:, ao, ebete ba:ma ka:na goiya:, ba:moe hopo konomolo hiya:hiya: demedehona ibi ipuwalo puya:te ebenu gugudima: deda:hanamena:, Ya:suti

☆ **11:45:** Yon 7:31 ☆ **11:46:** Luk 16:31 * **11:47:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suku tetelo komo Yu tawakalubino watowatopi dubu ba:moe ba:bi Ka:nisolo dubula. Ba:bi watowatopa:te Yu tawakalubino hiya:hiya: komo ba anagilamelelame, kubapa:tamo ibino huiya ba:bo ikalamenakuya:, huiyatiya ba:bi Ka:nisolo dubagodolo helo kitanamiha: lumagi hoesa:mo oemema:.

ebeno hoe komodo ibi hiliyonomo gala kuwatete ibi kapiya badinini-palama: komidilima:ne. ✧

⁵³ Ba:bene Kayapasiti ba:moe tabo Ka:nisolo dubatamo dolamag-itiya:, ba:ba tetene tupuimiti iba:te Ya:suku anakapumi gabo ba:bo ohowadiya:. ✧ ⁵⁴ Ba:bema: Ya:suti ibino komo iya:tawate tete nanekelelo Yudiya hopolo hawakala kapata:nakuiha:. Ebete huiyatiya ebe ta:matapa:go ba:be hopo miya:pate Ipala:ima habamo tolamete ba:bolo nemediya:, ba:be haba ba: dito hopo tamelo itana.

⁵⁵ Ba:bene Yunapino Adaguila: Poko ododi tete tatalima: dediya:, poko ododi tete peheno komo ibi hiliyonomate Yelusalema ko habamo dopamo tolameholiya:, mabu ibi ubila Godokono holoholo hapulu ibino ape ukulale komodo kuba dalowa: komokomo dopamo wibuilamete galane ebena poko kododima:. ⁵⁶ Ba:ba tetelo komo iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genama ipuwalo nutitatate Ya:suku nohowadilo ibi ha:kiya ibi ipuwalo na:ga:luya:, “La:eno ukui keba ka:nala:ka:, Ya:suku poko habamo ba:ka:pemene?” ⁵⁷ Iba:te tabo ba:ma ka:na da:ga:luya: mabu Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, iba:te tabo ya:lo ihatiya:, “Kebe lumagiti Ya:suku dumi-mini, wadiyala ebete tiyolo a na:pikiyaa:ma:mene, ba:bene ale tolamete ebe nelawete du genamamo dito kopihatema:nema:.”

12

Ma:liti Hido Nibo Ihi Ya:sukunu Natamo Da:haminamiya:

Ma:t 26:6-13; Mak 14:3-9

¹ Yu tawakaluba:te Adaguila: Poko kododima: sikisi hegelate ba nepola:na, Ya:suti Betani habamo gala ba:bo kapuluhukuya:, ba:be haba ba: Ya:suti hoe ipuwane dadipatiya: ba:be dubu Lasalesikono habala. ✧

² Ba:bene Lasalesikono naniko Matate komo owalubipa:go Ya:sukunu hido baa: bododimitiya:, ba:bene dubu hiliyonomate baa: da:nahutiya:, Lasalesiko ibi ipuwalo na:lutiya:. ✧ ³ Huiyatiya ebena eta naniko Ma:liti huiya konomo hido nibo ihi ilina, ebena mahilo ba: nadala, ebete adahete Ya:sukunu natamo pehaminamete ebena hinibamo nato a:la:li ba:bo meteteholemiya:. Ba:bene ba:be genama gu ba:be ilinoeno hido nibote tabonomo a:tabuya:. ✧

⁴ Ba:ba tetelo Ya:sukunu eta ta:matadawate baa: naha habalo na:lutiya:, ebena mahilo ba: Keliyotanapi Yudasitila, galane ebete Ya:suku anakapumipino kokotamo ebe kihatema:ne. Ebete Ma:likono ododi komoma: na:goyiya:, ⁵ “Mabu keka: ebete ba:moe hido nibo ilina kolowamima: kanimidiha:? Ebete ba:ba ka:na newageletale kapiya gogoeno oko huiya mani buwatena:, ba:bene ale awaepa:tamo bikalameholena:!” ⁶ Yudasiti ba:moe tabo da:goyiya: ebete ha:da amiho gabodo goiya:. Ebete ilinaha: tawakalubino modoboha: komokomo kemalagidolenakuiha: huiyatiya ebe ubila ba:be ko mani ebete ha:kiya kuwatema:, mabu ebe Ya:suku kapiyuimipino mani umidawama: ba eda:na komo tetelo ebete mani pilolo uwatenakui.

⁷ Ba:bema: Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goyiya:, “La: Ma:liko na:miya:pala:, ebe natamo hido komo bododi. Iyo, nale hoeha: tetelo ebete naeno ape bobamo ihate komo emalagidololo ba:moe hido nibo

✧ 11:52: Yon 10:16 ✧ 11:53: Yon 5:18 ✧ 12:1: Yon 11:1,43 ✧ 12:2: Luk 10:40 ✧ 12:3: Luk 7:37-38

ilina naeno apa:mo ba:bema: hamina. ⁸ La: numa:la:, awaepa:te tete ga:ga:nomolo la:go bemedehonamena:, la:eno ubi tetelo ibi nowalu-bilinakuya:la:, huiyatiya na emedena tetelo la:go a:kemedenamona, tete tatalila nale la: komiya:palema:nemata.” ✧

Yu Watowatopa:te Lasalesiko Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:

⁹ Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate Ya:suku Betani habalo emede komo duliya: iba:te ebe umima: ba:bamo ba: dito tolamiya:. Huiyatiya iba:te Ya:suku kapiya umima: katolamiya:ha:, ibi ubila Ya:suti hoe ipuwane dadipatiya: ba:be dubu Lasalesiko atumu konumima:. ¹⁰ Ba:bene Yu watowatopi ba:be komo duliya: iba:te nopo ba:bo tamotiya: Lasalesiko Ya:sukuba: kanakapulamema:, ¹¹ mabu Lasalesikono komone hiliyonomo tawakaluba:te Ya:suku hibima: a:midiya:. ✧

Ya:suti Yelusalema Ko Habamo Da:na:pa:guya:

Ma:t 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40

¹² Eta hegelalo puya:te Yelusalema ko habalo Adaguila: Poko ododima: da:pelamiya:, ibi hiliyonomate iya:tawahuya: Ya:suti ba:be habamo da:pitiya:. ¹³ Ba:bema: iba:te ele uwateholete eba:go alugama: ba tolamita ibulunomamo na:ga:lutiya:, “Godoko nadipata:la!”

Godo, amia:no mahilago da:pita,

wadiyala ama: ba:be lumagi na:koimiya:!

Ebe ba: a Isalaela tawakalubino Ko Gawadalagila!” ✧

¹⁴ Ba:bene Ya:suti uli ape donoki-goe umiti ba:be hunamo dito emediya:. Ebete ba:ba ka:na ododiya: Godokono tabote hibima: keda:ma:, mabu ebena Bukalo eta tabote ba:ma ka:na bitana, ✧

¹⁵ “Yelusalemanapa:la:, la: akatoletolehala.

Numa:la:, la:eno Ko Gawadalagiti ba: pita, iyo, ebete donoki-goe deha:poto hunamo emedete pita.”

¹⁶ Ba:ba tetelo Ya:suku ta:matapa:te ba:moe Buka taboeno ipuwa hidamo kemalagidolutiya:ha:, huiyatiya galane Ya:suti Godokono helo alago hoe ipuwane da:mahiguya:, ba:ba tetelo ibino ukuiti tuputupuhulamete iba:te ba:bo ga:luya:, “Hibila, Ya:suti Yelusalemamo ba na:pa:ga, ale ebe da:milimihuima:, Godokono Buka tabote ebena komoma: hibi-nomoma: ba:bo edi!” ✧

¹⁷ Dopamo Ya:suti Lasalesiko bobo ipuwamo neka:miti hoe ipuwane dadipatiya:, ba:ba tetene tupuimiti puya:te ba:be hanohano komo dumiya:, iba:te hiya:hiya: habahabamo tolameholete komo hiliyonomo tawakalubi ba:bo nikiyahalamiya:. ¹⁸ Ba:be mabuma: Yelusalemanapi hiliyonomate ba:be komo iya:tawahate, iba:te Ya:suti ibino habamo pema: duliya: ebe umima: ba: dito pelamiya:. ¹⁹ Ba:bema: Pa:lisi kapiyuimipa:te ubiha:ma: ba eda:ha ibi ha:kiya ibi ipuwalo na:ga:luya:, “La: numa:la:! A kahelohelohutaha:, hiliyonomo tawakaluba:te a miya:poete ebe ba: na:ta:mata!”

Komo Yuha:pa:te Ya:suku Umima: Pilipiko Da:ga:lamiya:

²⁰ Yunapino Adaguila: Poko ododi tetelo komo Yuha:pa:te Yelusalema ko habamo Godoko adikumima: da:tolamiya:, ibi atumu ba:be poko habalo na:nepola:nuya:. ²¹ Ba:bene Ya:sukunu eta ta:matadawa,

✧ 12:8: Tutumu 15:11 ✧ 12:11: Yon 11:45 ✧ 12:13: Ohale 118:25-26; Yon 1:49 ✧ 12:14: Sek 9:9 ✧ 12:16: Yon 2:22

ebe ba: Betasaidanapi Pilipitila, komo iba:te ebetamo nikuliti ebe na:nega:lamiya; “Hopodalagi, a Ya:suku umima: ewagelitama:.”
 22 Ba:bema: Pilipiti A:nduluku da:kiyamiya; ibi netewapa:te badi tote Ya:suku ba:bo nega:lamiya:

23 Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “Tete ba: a:pe, Godokono helo alote Tawakalubino Naniwi ba a:la:muna ebe dawagaminamene, tawakalubi hiliyonomate ebenu hibi komo ba:bo kumima:na. ✱

24 Ba:bema: na la:tamo hibi tabonomo begoemo, kona kikipote haka ipuwamo ma:tigate da:nehoemene, ebenu ka:ka:te hibilo a:kawibamene mabu galane komo kona kikipate ba:be ipuwane kopikulima:na. ✱ 25 Ba:gala kebe lumagiti ebenu ka:ka: kapiya demalagidolona, ebenu ka:ka:te kalatidima:ne, huiyatiya kebe lumagiti ba:moe hopolo ebenu ka:ka: emalagidoloheno, ebenu ka:ka:te Godokono Hunu Habalo itana itana tetelo bitanamene. ✱ 26 Ba:bema: kebe lumagiti naeno huiyaha: okodawama: eda:ma: ubi dihatemene, wadiyala ebete na na:ta:mahena:mene, ba:bene nale kebe habalo demedenamo ebete ba:be atu habalo nago bemedenamene. Ba:gala eta komo, kebe lumagiti naeno hibi okodawama: deda:mene, naeno Nabiwiti ebe hunamo kadipatema:ne.”

Ya:suti Ebenu Hoe Komoma: Da:goiya:

27 Ba:bene Ya:suti Godotamo tabo ba olamagi na:goiya; “Ka:lo na tepo ipuwalo menemenenomoma: editamo, ba:bema: Nabiwi, na ama:tamo bada tabote na:ka:goemo? Nale ba:ma ka:na ba:ka:goemo, ‘Nabiwi, modoboha: ba:moe olalati tetete natamo pe?’ Ao, nale ba:mako tabo a:kagaa:mo mabu na ba:moe temeteme lawema: hopo habamo ba:bema: piya:mo. ✱ 28 Ba:bema: Nabiwi, ama: ha:kiya amia:no helo alo ipuwado ama: nawagaminuya:.”

Ya:suti ba:moe tabo ba goita ba:ba tetenomolo Godokono Hunu Habane tabote ba:ma ka:na pihitiguya; “Na ha:kiya na ya:lo awagaminuya:mo, ba:gala na ha:kiya gala kakawagaminama:nemo!”

29 Ba:ba tetelo puya:te Ya:suku tamelo da:la:mota:hanuya; ba:bi tawakalubi hiliyonomate ba:be tabo madodo uliti na:ga:luya; “Ba:moe ba: alomote goewata,” huiyatiya komopa:te na:ga:luya; “Ao, ebe ba: Godokono nopodawate ebetamo polamagita.”

30 Ya:suti ibino tabo ga:la komo iya:tawate na:goiya; “Ba:moe tabote na mabuma: kapeha; la: mabuma: pe. 31 Ba: hibila, ka:lo hopo habanapa:te ibino kuba ododili mabuma: huiya kuwatema:na; ba:bene ba:moe hopoeni kuba gawadalagi Saitanako Godote ebenu wato kikipo kitamidamema:ne. 32 Ba:gala Godote na hunamo dadipatenemene, ba:be hoe komodo na huiyatiya hiliyonomo tawakalubi natamo komagahelama:nemo.” ✱ 33 Ya:suti ba:moe tabo dolamagiya: ebenu ipuwa ba:ma ka:nala, ebe keha pihigalo keba ka:na da:hoemene, ebete ba:be komo behawakalimiya: ✱

34 Ba:bene tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu tabo ba huiya na:ga:luya; “Godokono Tutumu Tabo Bukate a biya:tua:mena, ebenu Oemedawa Kelisote emedena tetelo bemedenamene. Ba:bema: ama: ba:ma ka:na badama: ka:gaa:wa, Godote Tawakalubino Naniwino

✱ 12:23: Yon 13:31-32; 17:1 ✱ 12:24: 1Kol 15:36 ✱ 12:25: Ma:t 16:25 ✱ 12:27: Ohale 6:3; 42:5; Ma:t 26:38 ✱ 12:32: Yon 3:14 ✱ 12:33: Yon 19:6

hoe komodo ebe hunamo kadipatema:ne? Tawakalubino Naniwi potela:ka:?” ✱

³⁵ Ba:bene Ya:suti gala na:kagoiya:, “Godokono alote la: ipuwalo tete nanekela:mo ga:ga:dopo kitanama:ne, ba:bema: wadiyala la: ba:moe alo ipuwado na:wapata:lamenala:. La: hidamo, du komote la:tamo akapa:la:, mabu du ipuwado da:pata:na ba:be lumagi iya:tawaha: ebete kebe gabodo da:tona! ✱ ³⁶ Ba:bema: du komote peheno alote la:eno tolame gabo ba a:la:minana, wadiyala la: hibima: na:mida:la:, ba:bene la:le aloeno gugudima: keda:hama:nemata.” Ba:moe tabo olamagi da:wibuya:, Ya:suti ba:bi tawakalubi hiliyonomo miya:palette diya gabodo eta baha:mo tote ba:bo nilutiya:. ✱

Komo Yu Tawakaluba:te Ya:suku Hibima: Kamidiya:ha:

³⁷ Ba: hibila, Ya:suti hopo habalo ba emedena Godokono helo kohawakalimima: ebete tawakalubino holoholo hapulu hiliyonomo hanohano komokomo bododilinakui, huiyatiya puya:te ba:bi komo dulamenakui ibi ipuwalo komo Yu tawakaluba:te ebe hibima: kamidiya:ha:. ³⁸ Ba:bene ba:moe komote ba: ba:ba ka:na uluhukuya:, Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate da:goiya:, ba:be tabote hibima: keda:ma:. Ya:lo tetelo ebete tabo ba:ma ka:na goiya:, “Kodawa, ama: amia:no ko helo puya:tamo da:hawakaliminaka, ale amia:no tabo iba:tamo dolamagimima:,

hibima: pote ka:midi?

Lumagi kalutaha:, puliyanomola.” ✱

³⁹ Ba:bema: mabu keka: tawakaluba:te Ya:suku hibima: midi modobo:ma: deda:hana? Aisayate ba:be komo hawakalimima: eta tabo ba:ma ka:na kagoiya:,

⁴⁰ “Godote hibima: midiha:pino baidi duhuma: midililamete, ibino tepo ipuwoeno ukui akakodakoduilamelelamiya:.

Ba:bema: ebete ibi mabuma: na:goena,

Iba:te baida:mo hibi komo umi modobo:ha:,

iyo, ibino tepo ipuwalo naeno hido komo iya:tawa modobo:ha:.

Iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui hidamo nemalagidolotale natamo bohobila:na:,

ba:bema: na modobola ibi nale hiduilame.’”

⁴¹ Ba: hibila, tawakaluba:te Ya:suku ubiha:ma: deda:hamena:, Aisayate ba:be komoma: ba:moe tabo ya:lo a:goiya:, mabu ebena baiditi hiya:ma: ba eda:hame ebete Ya:suku Godokono helo alote a:la:minutalo ba:bo umiya:. ✱

⁴² Ba:bene komo tawakaluba:te Ya:suku ubiha:ma: ba eda:ha, atu tetelo komo tawakalubi ba:gala komo ibino watowatopa:te ebe hibima: ba:bo midiya:. Huiyatiya ba:ba:te Pa:lisi kapiyuimipi tolelamelo ibino hibima: midi komo kahawakalimiya:ha:, Pa:lisi watowatopa:te mauba ipuwalo ibi hiya:hiya: habahaboeno baidi ibubulamehole genamamo a:pa:la:ha talona ihatelamekapoma:. ✱ ⁴³ Ba: hibila, iba:te Ya:suku ta:mata ipuwalo kodakodalo kapola:nuya:ha: mabu ibi ubila tawakaluba:te iba:tamo kokalakalahama:, huiyatiya Godote iba:tamo da:kalakalana iba:te ba:be komo koamo kemalagidolonamiha:. ✱

Ya:sukunu Tabote Tawakalubino Komokomo Anagilamelelame Komo

✱ 12:34: Ohale 110:4; Ais 9:7; Da:n 7:14 ✱ 12:35: Yon 8:12 ✱ 12:36: Epe 5:8 ✱ 12:38: Ais 53:1 ✱ 12:41: Ais 6:1 ✱ 12:42: Yon 9:22 ✱ 12:43: Yon 5:44

⁴⁴ Ba:bema: Ya:suti ibulunomo ba goewata na:goiya:, “Kebe lumagiti na hibima: da:midinina ebete na kapiya hibima: kamidinina: ebete na da:poenamiya: ba:be dawa atumu hibima: na:kamidina, ⁴⁵ ba:gala kebe lumagiti naeno komo dumina, ebete na da:poenamiya: ba:be dawoeno komo na:kumina. ✧ ⁴⁶ Ba: hibila, na ba:moe hopo a:la:minama: piya:mo, ba:bema: kebe lumagiti na hibima: da:midinina ebete du ipuwalo a:kemedenamene.

⁴⁷ “Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Kebe lumagiti naeno tabo uliti papamiwataheno, nale ebena komo a:kanagiya:midama:mo mabu na hopo habanapa:tamo kuba huiya ikalamema: kapiya:ha:, huiyatiya na ibino ka:ka: mula:lalamema: piya:mo. ✧ ⁴⁸ Numa:la:, kebe lumagiti na ubiha:ma: eda:te naeno tabo komokomo uwateheno, ebena komo anagiya:midamema: eta Kodawate ba:luta. Iyo, Godote Kuititi Hegelalo naeno tabo komamo ba:be lumagino komo kanagilamelemema:ne, ⁴⁹ mabu nale dolamaginamo ba:bi tabo komokomo na ha:kiya naeno ukuilo kolamaginaha:, huiyatiya Nabiwiti na da:poenamiya: nale ebetamo papamiwatalo ebena tabonoma bolamaginamo. ⁵⁰ Na ba:moe komo iya:tawala, Nabiwino tutumu tabo ba: wiboha: ka:ka:la, ba:bema: ebete na keba ka:na ka:goenamenako, na ba: ba:ba ka:na olamaginakomo.”

13

Ya:suti Ebena Ta:matapino Nato Dukulalelameniya:

¹ Yu tawakalubino Adaguila: Poko ododima: kapiya hegellate ba nitana, Ya:suti ba:bo iya:tawuya: ba:moe ba: tetela, ebete tatalila ba:moe hopo miya:pate Nabiwi Godotamo kotoma:ne. Ba: hibila, puya:te ba:moe hopolo ebenoma: deda:hanama:, Ya:suti ibi malemalelalelelo konomamo emalagidolenami, ba:bema: ibi ba:be malemala:go magatalete kuititinomamo ba:bo nuluhukuya:

² Ba:bene ba:be dulu Ya:suti ebe ta:matapa:go ahidinate baa: benahaniya:. Ba:be du peheno Saitanate dopamo eta ta:matadawa Yudasikono tepo ipuwamo kuba ukui ba:ma ka:na ihatemiya:, ebete Ya:suku anakapumipino kokotamo ebe kihatema:, ba:moe Yudasiko ba: Keliyotanapi Saimonokono gudula. ✧ ³ Hibila, Ya:suti ba:moi netewakapiya komo ya:lo iya:tawuya:, Nabiwi Godote ebetamo helo ikamiya: hiliyonomo komokomo ododilima:, ba:gala ebe ba: Godogodone piya:, ba:gala ebe ba: Godotamo gala kakatoma:ne. ✧ ⁴ Ba:be mabuma: ebete baa: naha habane mahiganate, atuino kaliko pekananate huiyaha: okodawamo a:la:li meteteholeno kaliko lawenate dito puliniya:. ⁵ Ba:bene ebete wahikalamo beya haminanate ebena ta:matapino nato ukulalelame ba:bo tupuiminiya:, ba:gala ebete da:puliniya: ba:be a:la:li meteteholeno kalikamo ebete ibino nato a:la:li ba:bo meteteholelameniya:.

⁶ Ba:bene ebete Saimono Pitatamo da:peniya: Pitate ebetamo na:goeniya:, “Kodawa, ama: naeno nato ba:kukulaleomena:?”

⁷ Ya:suti tabo ba huiyana ebe na:goemeniya:, “Ama: iya:tawaha: nale ama:tamo bada komo dododinamo, huiyatiya ama: galane kiya:tawama:na:ta.”

✧ 12:45: Yon 14:9 ✧ 12:47: Yon 3:17 ✧ 13:2: Luk 22:3; Yon 13:27 ✧ 13:3: Yon 3:35; 16:28

⁸ Ba:bema: Pitate na:goeniya; “Ao, ba:be komo modoboaha! Ama: naeno nato a:kukulala:mena:ta.”

Ya:suti huiyatiya ebe na:goemeniya; “Nale amia:no nato ukulaleheno ama: nagodolo habahenola.”

⁹ Ba:bema: Pitate ebetamo na:goeniya; “Kodawa, kubaha; ama: naeno nato kapiya akukulala:la. Wadiyala ama: naeno kokoto ba:gala wato atumu na:kukulaleniya:.”

¹⁰ Ba:bene Ya:suti na:goeniya; “Kebe lumagiti mala: ya:lo da:tui ebeno apeno dalowa: puliyala, huiyatiya ebete ebeno nato kapiya nukulala:mene. Ba:moe komo ba: hibila, la: hiliyonomate uliulinoma: eda:huimata, huiyatiya la: ipuwalo kapiya dawate ulinoma: keda:naha.” ✧ ¹¹ Ya:suti ba:moe tabo da:goeniya: mabu ebete ya:lo iya:tawuya; ta:matapi ipuwalo ebe pote anakapumipino kokotamo dihatemene.

¹² Ba:ba tetelo ebete ebeno ta:matapino nato ukulalelame da:wiboniya; ebete ebeno atuino kaliko gala kapulinate ba: dito emedeniya: Ba:bene ebete ibi na:goelameniya; “La: iya:tawahala:ka; nale la:tamo dododimo ba:be komoeno ipuwa? ¹³ La:le na la:eno Iya:tulamedawama: ga:lanakomata ba:gala Kodawama: akaka:naminakomata. Ba: hibila, na ba: ba:betela. ¹⁴ Ba:bema: galane la:le ba:moe naeno ododi komo ba:ma ka:na demalagidolonakoma, ‘Aeno Iya:tulamedawa ba:gala Kodawa, ebete aeno nato ukulalea:meni,’ wadiyala la: ha:kiya la: ipuwalo etate etoeno nato atumu nukulalemenakuya:la:.” ✧ ¹⁵ Iyo, nale la:tamo ba: go bododimo, galane tetelo la:le komopa:tamo ba:ma ka:na nododinakuya:la:.” ✧ ¹⁶ Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, eta okodawoeno helote ebeno oko namutudawoeno helo a:kagogolale, ba:gala tabo atadawoeno helote ebe da:poememene ba:be kodawoeno helo a:kagogolamene. ✧ ¹⁷ Ba:bema: la: ba:moi komokomo iya:tawahate, ba:ma ka:na etate etatamo, etate etatamo, huiyaha: oko dowatinakoma, ba:bene la:godolo konomo kalakalate bitananakomene.”

Ya:suti Yudasikono Komo Da:hawakaliminiya:

Ma:t 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23

¹⁸ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo na:goeniya; “Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana, ‘Nago baa: da:nanako, ba:be lumagiti naeno alaholodawama: keda:ma:ne,’ ba:bema: ba:ma tetelo a ipuwalo ba:moe tabo komote hibima: keda:ma:ne, Godokono ubila. Ba: hibila, na la:eno komo iya:tawanomola, mabu la:le na ta:mahenema: nale la: uwatimata, ba:bema: ba:moe tabo komote la: hiliyonomoeno komoma: kagoenaha; kapiya lumagino komoma: goena.” ✧ ¹⁹ Ba:be lumagino komote uluhukuhino nale la: dopamo goelamemata. Ba:bene ebeno komoma: Buka taboeno komote hibilo duluhukumini, la: hibima: ba:bo komidima:nemata na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be dawala.” ✧ ²⁰ Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, nale kebe okodawa doememo, pote ba:be okodawa kalakalago dowalubimini ebete na kowalubinima:ne, ba:gala pote na dowalubini ebete na kapiya a:kowalubina:mene, ebete na Oenamedawa Godoko atumu kakowalubima:ne.” ✧

✧ **13:10:** Yon 15:3; 6:64,70-71 ✧ **13:14:** Ma:t 20:28; Luk 22:27 ✧ **13:15:** Pil 2:5; Kol 3:13; 1Pit 2:21 ✧ **13:16:** Ma:t 10:24 ✧ **13:18:** Ohale 41:9 ✧ **13:19:** Yon 14:29; 16:4 ✧ **13:20:** Ma:t 10:40

²¹ Ba:bene Ya:suti ba:moe tabo olamagi da:wiboniya: ebete tepo ipuwalo menemenenomoma: eda:nate ebe ta:matapa:tamo hawakala na:goeniya:, “Na la:tamo hibi tabonome begoemo, la: ipuwalo etate na anakapunamepi kowalubilima:ne na kolawenema:.”

²² Ba:bema: ebe ta:matapa:te ibi ipuwalo ba uma:tepahuina nemalagidoloniya:, “Ba:moe kuba pote na:kododimini?” huiyatiya iba:te lumagi kuminiya:ha. ²³ Ba:ba tetelo Ya:suti ebe ta:matapi ipuwalo poko koamo demalagidolonami, ba:bete Ya:suku tamelo na:lutiya:, ²⁴ ba:bene Saimono Pitate kokotamo ba goena ebe na:goemeniya:, “Ama:le Iya:tulamedawa na:kiyama: ebete pokono komoma: kolamagina.”

²⁵ Ba:bene ba:be ta:matadawate Ya:suku tama:mo nemedatepanate ebe na:goemeniya:, “Kodawa, ba:be lumagi potela:ka:?”

²⁶ Ya:suti ebeno tabo ba huiyana na:goeniya:, “Nale baa: kalila:mo adutiti kebe lumagitamo dikamemo, ba:be ba:be lumagila.” Ba:ba tetelo ebete baa: kalila:mo adutinate, Keliyotanapi Saimonokono gudu Yudasitamo ba: dito ikameniya:. ²⁷ Ba:bene Yudasiti ba:be baa: da:laweniya:, ba:ba tetenomolo Saitanate ebeno tepo ipuwamo ba: dito opeganiya:.

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goeniya:, “Ama:le kebe komo ododima: dewagelena, wadiyala tiyonomo nododa:.” ✧ ²⁸ Ba:ba tetelo baa: naha habalo da:pola:nuya:, ba:bi komo ta:matapi ipuwalo eta lumagiti Ya:sukunu taboeno ipuwa kalaweniya:ha. ²⁹ Yudasiti ibino kapiyuimipino mani umidawama: eda:nami, ba:bema: komopa:te nemalagidoloniya: Ya:suti poko ododino komo baa: konuwa-tehoma: goena, ba:gala komopa:te nemalagidoloniya: ebete awaepi mana:mo konowalubilima: goena. ³⁰ Ba:bene Yudasiti Ya:sugodone baa: da:laweniya:, ba:ba tetenomolo ebete iba:godone mahiganate du ipuwamo ba: dito nopeganiya:.

Ya:suti Uli Tutumu Tabo Ebe Ta:matapa:tamo Dikalameniya:

³¹ Yudasiti ibi da:miya:paliniya: ba:ba tetelo Ya:suti komopa:tamo na:goeniya:, “Ba:ma tetelo Godokono helo alote Tawakalubino Naniwi ba a:la:mina ebe kawagaminama:ne, ba:gala Tawakalubino Naniwiti ebeno ododi komodo Godoko kawagaminama:ne. ✧ ³² Ba:bema: Godote ebe ha:kiya ebe Tawakalubino Naniwi ipuwado dawagaminamene, ba:be atu tetelo ebete Tawakalubino Naniwi helo alamo ba a:la:mina ebe kawagaminama:ne. Ba: hibila, ebete ba:be komo tiyonomo kododima:ne.” ✧

³³ Ba:bene Ya:suti eta tabo bekagoeniya:, “Naeno guguda:la: na la:go tete nanekele emeda:tepatate la:le na ba:bo kohowadinima:nemata. Iyo, nale kebe tabo Yu watowatopa:tamo dopamo da:goimo, ka:lo la:tamo ba:be atu tabo bekagoemo, nale kebe habamo da:tomo la:le ba:be habamo pelame modoboha:.” ✧

³⁴ “Huiyatiya ka:lo dulu na la:tamo uli tutumu tabo bikalamemata la: kowalubilima:. Wadiyala la:eno emede ipuwalo etate eta malemalelo nemalagidolonala:, nale la: keba ka:na kemalagidoletanama ba:ba ka:na. ✧ ³⁵ Keba tetelo la: ipuwalo etate eta malemalelo kemalagidolo, etate eta malemalelo kemalagidolo, la: ba:ba ka:na dewagelenama,

✧ 13:27: Yon 13:2 ✧ 13:31: Yon 12:23 ✧ 13:32: Yon 17:5 ✧ 13:33: Yon 7:33-34

✧ 13:34: Yon 15:12,17; 1Yon 3:23; 2Yon 5

ba:moe gabodo hiliyonomo tawakaluba:te kiya:tawahama:na: la: ba:naeno ta:matapilata.”

Ya:suti Pitako Da:kiyameniya;, Ama:le Na Iya:tawaha:ma:Kogoema:na:ta

Ma:t 26:11-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34

³⁶ Ba:bene Saimono Pitate Ya:sutamo na:goeniya;, “Kodawa, ama:kebamo na:ka:tomena:?”

Ya:suti tabo ba huiyana na:goeniya;, “Nale kebe habamo da:tomo, ba:ma tetelo la:le na ta:mahene modoboha;, huiyatiya hibila, la:le na galane kota:mahenema:nemata.”

³⁷ Ba:bene Pitate ebe gala na:kagoemeniya;, “Kodawa, mabu keka:nale ba:ma tetelo ama: ta:maheha:ma: da:gaa:? Na modobola naeno ka:ka: ama: mabuma: gobogobamo kihatema:nemo.”

³⁸ Ba:ba tetelo Ya:suti ebeno tabo ba huiyana na:goeniya;, “Amia:no ka:ka: na mabuma: hibilo ba:kihateomena:? Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, ka:lo dulu kakabate goehoheno ama: netewakapiya teta:mo na iya:tawaha:ma: kogoema:na:ta.”

14

Ya:suku Ba: Hibi Gabola Nabiwi Godotamo

¹ Ba:bene Ya:suti tabo moga:melo ebe ta:matapa:tamo na:goeniya;, “La: tepo menemenema: ba:gala ukui bilibilima: akeda:hala:. Wadiyala la: Godoko hibima: na:mida:la;, ba:gala la: na atumu hibima: na:midina:la:. ² Ba: hibila, naeno Nabiwino genama gulu la:eno emedeho haba hiliyonomo ba:pola:na. Ba:moe komo ha:dama:neda:tale nale la: ba:ka:goelametana;, iyo, na la:eno hibi habanomo hiduilamema: kotoma:nemo. ³ Ba:bene na la:eno haba nihiduilamete gala kapete la: ba:bo kopuwatema:nemata, ba:ba tetelo a hiliyonomate kapimilo naeno habalo ba:nemedenama:. ✧ ⁴ Ba: hibila, nale kebe habamo da:tomo, la: ba:be habamo tolame gabo iya:tawahala.”

⁵ Ba:bene Tomasiti Ya:sutamo na:goeniya;, “Kodawa, ama:le kebe habamo da:tomena: a ba:be haba iya:tawaha;, ba:bema: a gabo keba ka:na na:kiya:tawahama:?”

⁶ Ya:suti ebeno tabo ba huiyana na:goeniya;, “Na ba: gabola, ba:gala na ba: hibi komo hawakalimidawala, ba:gala na ba: wiboha:ka:ka:la. Lumagiti na ipuwado Nabiwi Godotamo kotoma:ne, eta gabodo a:katoamene. ✧ ⁷ Numa:la;, la: naeno komo iya:tawahala, ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti la: naeno Nabiwino komo atumu kakiya:tawahama:nemata. Ba: hibila, la: ebe ya:lo umia:mata.” ✧

⁸ Ba:bene Pilipiti ebetamo na:goeniya;, “Kodawa, ama: atamo Nabiwino komo da:hawakalimimina;, a komodoboma:nema:.”

⁹ Ya:suti tabo ba huiyana na:goeniya;, “Pilipi, nale tete ga:ga:nomolo la:go emedanamimo, ba:bema: mabu keka: ama:le naeno komo hibilo kiya:tawanaha:? Ama:le na dunami ba:be gabodo ama:le Nabiwi ba: umia:ta, ba:bema: keka: mabu ama:le ba:ma ka:na da:gaa;, ‘Nabiwino komo atamo na:hawakalima:’? ✧ ¹⁰ Pilipi, ama: ba:moe komo hibima: na:ka:midiona, na Nabiwi ipuwalo bemedenamomo ba:gala Nabiwiti na ipuwalo bemedena?”

✧ 14:3: Yon 12:26 ✧ 14:6: Yon 11:25; Lom 5:1-2 ✧ 14:7: Yon 8:19 ✧ 14:9: Yon 12:45; Kol 1:15; Yun 1:3

Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapi hiliyonomatamo na:goeniya:, “Nale la:tamo kebe tabo kolamaginakuimo, ba:bi tabo komokomate nagodone kapelamenaha:, huiyatiya na ipuwalo demedena, ba:be Nabiwiti naeno hiya:hiya: tabamo ebenu hido oko bowatina. ✧ ¹¹ Ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo hibima: na:mida:la:, na Nabiwi ipuwalo bemedenamomo ba:gala ebete na ipuwalo bemedena. Huiyatiya la: la:eno ukuilo ba:moe komo kodakodama: da:ga:lanama, ba:bema: nale kebe hanohano komo la: ipuwalo dododilinakuimo, wadiyala la: ba:bi komoeno ipuwa ba emalagidolo na hibima: na:midina:la:. ✧ ¹² Ka:lo dulu na la:tamo hibi tabonomo begoemo, kebe lumagiti na hibima: da:midimini, nale dowatinamo ebete ba:be atu oko ba:kaowatinamene. Ba: hibila, ba:be lumagino oko owati helote naeno oko owati helo konegogoloma:ne mabu na ba: Nabiwitamo kotoma:nemo. ✧ ¹³ Ba:bema: la:le naeno mahilamo bada komoma: na da:toenamehonema, nale la:tamo kikalameda:nemata mabu naeno ododi komodo Nabiwiti ha:kiya ebe kawagaminama:ne. ✧ ¹⁴ Iyo, la: naeno mahilamo bada komoma: na da:toenamehonema, na la:tamo dito kikalameda:nemata.”

Godokono Gobogobote Hibima: Midipa:tamo Pema: Ya:suti Da:goeniya:

¹⁵ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya:, “La: na malemalelo demalagidolonema la: naeno tutumu tabamo kopapamila:hama:nemata. ✧ ¹⁶ Ba:bema: nale naeno Nabiwi kogodemema:nemo, ebete eta Owalubidawa la:tamo kopoemema:, ba:bete emedena tetelo la:go bemedenamene. ✧ ¹⁷ Ebe ba: Godokono Hido-talona Gobogobola, Godokono hibi komo da:hawakalimina ebe ba:be dawala. Hopo habanapa:te ebe a:kuma:la:, ba:gala ebenu komo a:kiya:tawahala:, ba:bema: iba:te ibino tepo ipuwalo ebenu helo hibilo a:kalawa:mena:. Huiyatiya la: hibima: midipino komo eba ka:naha: mabu la: ebenu komo iya:tawahanomola, iyo, ebete emedena tetelo la:godolo bemedenamene. ✧ ¹⁸ Ba:bema: nale la: dito a:kamiya:pala:mata, ao, nale ba:moe Owalubidawa la:tamo hibilo kopoemema:nemo, ba:bene ebete la:godolo ba emedena galane na ha:kiya la:tamo gala kakapema:nemo.

¹⁹ “Tete nanekelero hopo habanapa:te na a:kunama:mena:, huiyatiya la:le na kunameda:nemata, iyo, na wiboha: ka:ka:go emedenamomo, ba:bema: la: ba: atumu ba:be ka:ka:go emedehonamata. ²⁰ La:le na gala da:kunameda:, ba:be hegelate da:puluhukumini, la: ba:moe komo ba:bo kiya:tawahama:nemata, na naeno Nabiwi ipuwalo emedenamomo ba:gala la: na ipuwalo emedehonamata, ba:bene na atumu la: ipuwalo emedenamomo. ✧ ²¹ Ba:bema: puya:te naeno tutumu tabo hiliyonomo uwatete da:papamila:nakomena:, ba:ba:te na malemalelo emalagidolonema. Ba: hibila, kebe tawakaluba:te na malemalelo demalagidolonema, naeno Nabiwiti ibi atumu malemalelo ba:kemalagidolena, ba:gala nale ibi atumu malemalelo ba kemalagidole na ha:kiya naeno komo iba:tamo ba:hawakaliminakomo.”

²² Ba:bene eta Yudasiti, Keliyotanapi Yudasitiha:, ebete Ya:suku nalateda:niya:, “Kodawa, hopo habanapa:te ama: umihino, ba:ba tetelo a ha:kiya ama: keba ka:na na:kumitamena:?”

✧ **14:10:** Yon 12:49 ✧ **14:11:** Yon 10:38 ✧ **14:12:** Mak 16:19-20 ✧ **14:13:** Ma:t 7:7; Yon 15:16 ✧ **14:15:** Yon 15:10; 1Yon 5:3 ✧ **14:16:** Yon 14:26; 15:26; Yon 16:7 ✧ **14:17:** Yon 16:13 ✧ **14:20:** Yon 17:21-23

²³ Ya:suti tabo ba huiyana na:goeniya;, “Kebe lumagiti na malemalelo demalagidolonena, ebete naeno tutumu tabamo ba:papamiwatanakomene, ba:bene naeno tutumu tabamo bemalagidolonamene, ba:gala ale ebetamo pete ebegodolo ba:pemedenama;. ²⁴ Huiyatiya kebe lumagiti na malemalelo emalagidolonenaheno, ebete naeno tutumu tabamo a:kapapamiwatamene. Ba:moe komo ba: hibila, la: nagodolo dulihtonakoma ba:bi tutumu tabo naenoha;, ba:bi tutumate na da:poenamiya: ba:be Nabiwigodone pelamena. ✧

²⁵ “Nale la: miya:paleheno ba:moi komokomo dopamo la:tamo ba: olamagimo. ²⁶ Ba:bene nale la: da:miya:palema, Nabiwi Godote naeno mahilamo eta Owalubidawa la:tamo kopoemema:ne, ebe ba: ebena Hido-talona Gobogobola. Ba: hibila, nale dopamo kebe hiliyonomo komo la: diya:tulamenakuima, ebete pete ba:bi atu komokomo la: gala ba kapiya:tulame la:eno ukui ba:bo ba:tuputupuilamenakomene. ²⁷ Ba:gala ba:moe ba: eta komola, nale la:tamo naeno tepo ipuwalo ditana ba:be hete bikalamemata. Ba:be hete ba:moe hopo haboenoha;, ba:bema: la: la:eno tepo ipuwalo ukui bilibila:go ba:gala tola:go akemedehala:.

²⁸ “Nale la:tamo hibilo da:goemo la: ulimata, na Nabiwi Godotamo tote ba:bene la:tamo gala kakapema:nemo. Numa:la:, la:le na hibilo malemalelo nemalagidolonenatale, naeno to komoma: la: ba:kalakalahona;, mabu ebena helo konomola, naeno helo na:gogolona. ✧ ²⁹ Ba:moe komote uluhukuhino na la: dopamo goelamemata, ba:bema: ba:moe komote hibilo duluhukumini, ba:ba tetelo la: hibima: komidima:nemata. ✧ ³⁰ Huiyatiya ka:lo dulu na la:tamo tabo konomo a:kolamaga:mo, mabu hopo haba namutudawa ba: na:pe. Ba:be kubadawoeno helote hibilo natamo kitanaha: nale ebetamo kopapamiwatama;, ³¹ huiyatiya naeno Nabiwiti na kebe komokomo kododilima: da:kiyanamenako, nale ba:bi komo ba ododili ebe kapiyatamo papamiwatanakomo. Iyo, ba:moe ba:be gabodo hopo habanapa:te naeno komo niya:tawahamena;, nale naeno Nabiwi malemalelo demalagidolonamo.

“Ba:bema: wadiyala la: na:pakaminala;, a ba:moe genamane koto-lamiya:.”

15

Ya:suku Ba: Hibi Gala:ipi Tupina Gao Kehala

¹ Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya;, “Na ba: hibi gala:ipi tupina gao kehala, ba:gala naeno Nabiwiti ba:be gao keha amidawama: eda:na. ² Ba:bema: ba:moe kehoeno nolo-hoha: gedawa hiliyonomo ebete mabunomamo iya:hiliti gobogobamo kiya:hekema:ne, huiyatiya da:nolohonaka ba:bi gedawa hiliyonomo hunu pahago ebete hunuya kiya:hilima:ne iba:te konomamo gala kakanolohoma:; ✧ ³ Ba: hibila, nale la:tamo kebe tabo komokomo kolamaginakuimo ba:bi tabote la: ukulalenomo dukulali, la:le uliulinoma: ba:bo eda:huimata. ⁴ Ba:bema: wadiyala la:le na hibi gao kehagodolo nemedehonala;, ba:bene na ba: atumu la: ipuwalo bemedenamamo. Ba:moe komo hidamo nemalagidolala;, gao gedawate ebena

apa:mo moga:heno ebe ha:kiya a:kanolamene, ba:bema: la: na ipuwalo emedenaheno la:le hibilo a:kanolohamata.

⁵ “Na ba: hibi gala:ipi tupina gao kehala, la: gedawalata. Kebe lumagiti na ipuwalo demedenamene ba:gala na atumu ebe ipuwalo demedenamo, ebete konomamo konoloma:ne. Huiyatiya na la:eno tepo ipuwalo emedenaheno la: ha:kiya eta hido komo a:kododa:mata. ⁶ Ba:bema: kebe lumagiti na ipuwalo emedenaheno, ebe ba: nolohoha: gedawa keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Pali namutudawate ebe gobogobamo da:da:namene kaloloma: ba:bo koneda:ma:ne, ba:bene eta lumagiti pelawete koa:mo dito kopa:da:nama:ne. ✧ ⁷ Ba: hibila, la: na ipuwalo demedenama ba:gala naeno iya:tulame tabote la:eno tepo ipuwalo da:pola:namene, ba:ba tetelo la: naeno hiya:hiya: tabo hibilo ba ta:matale bada komoma: naeno Nabiwi da:ga:lamema ebete ba:be komo la:tamo kikalamema:na:ta. ⁸ Mabu keba tetelo la: naeno hibi gao keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na konomamo da:nolohoma, ba:ba tetelo la: ba:moe komo hidamo kohawakalimima:nemata, la: ba: naeno hibi ta:matapilata. Ba:moe ba:be gabodo Nabiwi Godote ebe ha:kiya ebe kawagaminama:ne. ✧

⁹ “Numa:la:, Nabiwiti na malemalelo keba ka:na kemalagidolonena, nale la: ba:ba ka:na emalagidolenamata, ba:bema: wadiyala la: naeno malemale ipuwalo nemedehoniya:la:. ¹⁰ Ba: hibila, la: naeno hiya:hiya: tutumu tabamo hibilo da:papamila:hanama, ba:be gabodo la:le naeno malemale ipuwalo bemedenamata, nale naeno Nabiwino tutumu tabamo papamiwatalo ebenu malemale ipuwalo demedenamo ba:ba ka:na. ✧ ¹¹ Ba:bema: nale la: ba:moe tabo begoelamemata, mabu na ubila naeno kalakalate la:eno tepo ipuwalo tabote ba:bo kitanama:.

¹² “Ba:moe ba: naeno ko tutumu tabola la:tamo. Nale la: malemalelo keba ka:na kemalagidoletanama, la: ipuwalo etate eta ba:ba ka:na nemalagidolonala:. ✧ ¹³ Numa:la:, eta lumagiti ebenu mabulubino ka:ka: mula:lendamema: ebenu ka:ka: gobogobamo dito dihatemene, ba:ba ka:na ebegodolo hibi malemale komote konomamo kohawakalama:ne. ✧

¹⁴ “Ba:gala eta komo, la:le naeno tutumu tabamo da:papamila:hama, ba:be gabodo la: naeno mabulubima: kedahama:nemata. ✧ ¹⁵ Ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti nale la: naeno huiyaha: okopima: gala a:kaka:lama:mata mabu huiyaha: okopa:te ibino namutudawoeno tepo ipuwoeno ukui hibi a:kiya:tawahala:. Huiyatiya nale Nabiwigodone kebe komokomo kulihuya:mo, ba:bi hiliyonomo komo la:tamo a:hawakalilamimo, ba:bema: la: naeno hibi huiyaha: okopiha:, ao, la: ba: naeno mabulubilata. ¹⁶ Ba:bema: ba:moe ko komo akadodala:, la:le na laweneheno nale la: dopamo uwatimata, la:le hopo haboeno hiya:hiya: hopolo ba nemedehona hibi gaote la: ipuwalo konolohonama:. Ba:bene la:eno gaote emedena tetelo ba pola:na, la: bada komoma: Nabiwi Godoko naeno mahilamo da:toemehonakoma, ebete ba:be komo la:tamo ba:bo bikalamenakomena:ta. ¹⁷ Ba:moe ba: naeno ko tutumu tabola la:tamo, la: ipuwalo etate eta malemalelo nemalagidolonala:.” ✧

Hopo Habanapa:te Ya:suku Ta:matapa:tamo Komaubahama:na:

✧ **15:6:** Ma:t 7:19; 13:42 ✧ **15:8:** Ma:t 5:16 ✧ **15:10:** Yon 14:15; 1Yon 2:5 ✧ **15:12:** Yon 13:34 ✧ **15:13:** Yon 10:11; 1Yon 3:16 ✧ **15:14:** Ma:t 12:50 ✧ **15:17:** Yon 13:34

18 Ba:bene Ya:suti eta tabo bekagoeniya; “Hopo habanapa:te la: naeno ta:matapa:tamo da:maubahamena; ba:ba tetelo nemalagidoluya:la: iba:te dopamo natamo a:maubahaliya;. 19 Ba:bema: la: hopo habanapima: hibilo neda:honatale iba:te la: kalakalago buwatetana; huiyatiya nale la: ibi ipuwane uwatimata; ba:bema: iba:te la: ubiha:ma: eda:halo la:tamo ba:maubahanamena: mabu la: iba:go kapiyama: keda:hanaha;. ✧ 20 Ba:gala nale la: dopamo da:goelamima, la:le ba:moe tabo gala na:kemalagidolala; okodawoeno helote ebena oko namutudawoeno helo a:kagogolale. Ba:bema: kebe tawakaluba:te natamo koko temeteme dikanamenakui, iba:te ba: la:tamo atu temeteme ba:kikalamenakomena:ta, ba:gala kebe tawakaluba:te naeno iya:tulame tabamo da:papamila:hui, ba:ba:te la:eno iya:tulame tabamo atumu kakapapamila:hama:na;. ✧

21 “Numa:la; na da:poenamiya: ba:be dawoeno komo hopo habanapa:te iya:tawaha; ba:bema: iba:te na mabuma: la:tamo kuba komokomo bododilinakomena;. 22 Nale iba:tamo pete Godokono hibi tabo polamagiha:tale, ebena mauba komote ibino kuba ododili mabuma: ba:ka:pena; huiyatiya nale ba:moe hopo habamo da:piya:mo, ba:ba tetene tupuimiti ibino kuba ugumuili gabo kitanamiha; ba:bema: ibino kuba huiyate hibilo ba: na:pe. 23 Numa:la; ibi ipuwalo kebe lumagiti natamo da:maubana, ebete atumu naeno Nabiwitamo na:kamaubana. ✧ 24 Ba:bema: nale hopo habanapi ipuwalo naeno Nabiwino koko hanohano komo pododiliha:tale, ebena mauba komote ibino kuba ododili mabuma: ba:ka:pena;. Huiyatiya na ibi ipuwalo ebena helo konomamo a:hawakalimimo, eta hopo lumagiti ba:bako helo hawakalimi modoboha; iyo, iba:te naeno helo hibinomolo umiya; huiyatiya iba:te natamo ba:gala Nabiwitamo koamo maubahana. 25 Numa:la; ibi ipuwalo ba:moe komote ba:ma ka:na uluhukui Godokono Buka tabote hibima: keda:ma; mabu ebete Yunapa:tamo dikalamiya: ba:be Tutumu Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, ‘Nale ibi mabuma: hidohido komo ba ododilina, huiyatiya iba:te natamo a:maubahuya:.’ ✧

26 “Naeno ta:matapa:la; na eta Owalubidawa la:tamo kopoe-mema:nemo, ebe ba: Nabiwi Godogodone da:puluhukuna ba:be Hidotalona Gobogobola. Ebe ba: Godokono hibi komo hawakalimidawala, ba:bema: ebete hopo habanapa:tamo da:pemene naeno komo kopehawakalimima:ne, ✧ 27 ba:bene la: ba: atumu naeno komo na:kahawakalimiya:la; mabu hibila, naeno oko tupuimi mabuni la: ba:nago emedenamimata.

16

1 “Na ka:lo dulu ba:moi komokomo hiliyonomo la:tamo olamagimo, mabu na ubihinola la:le nato ukamidahale. 2 Tete ba: na:pe, Yu tawakaluba:te la:tamo talona kihatelamema:na:ta la: ibino hiya:hiya: habahaboenno baidi ibubulamehole genama guamo a:pa:lahama; ba:gala ba:ba tetelo komopa:te la: anakapulamema: nopo ba tamote ba:bo kemalagidoloma:na: iba:te Godokono oko bowatina. ✧ 3 Ba: hibila, iba:te ba: ba:ba ka:na la:tamo koko kuba ododilima: kewagelema:na;

✧ 15:19: Yon 17:14 ✧ 15:20: Yon 13:16 ✧ 15:23: Luk 10:16 ✧ 15:25: Ohale 35:19; 69:4
✧ 15:26: Yon 14:26 ✧ 16:2: Mat 24:9; Luk 6:22; Yon 9:22

mabu iba:te naeno komo ba:gala naeno Nabiwino komo iya:tawaha:
 ✧ ⁴ Ba:bema: numa:la:, na ba:moi komokomo la:tamo ba: olamagimo,
 mabu na ubila ba:moe kuba tetete da:puluhukumini la: ba:bo kemalagi-
 doloma:nemata, ebete aeno temeteme komoma: a ya:lo a:kiyaa:mi.”

Godokono Gobogoboeno Oko Owati Komo

Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya:, “Na
 dopamo ba:moi komokomoma: la: kakiyahalameha:, mabu naeno oko
 tupuimi mabuni pete ba:ma teta:mo puluhuku, ba:be tete ga:ga:dopolo
 nale la:go emedenamimo. ⁵ Huiyatiya tete ba: na:pe, na da:poenamiya:
 ba:be dawatamo na gala kakatoma:nemo. La: ba:be komoma: ukui bili-
 bilima: ba eda:hana, huiyatiya etate na ba:ma ka:na kalateda:nenaha:
 ‘Ama: kebamo na:ka:tomena:?’ ⁶ mabu la: naeno to komo ba emalagi-
 dolona tepo ipuwalo menemenenomoma: eda:hanamata. ⁷ Ba:bema:
 nale la: hibi tabo begoelamemata, nale la: da:miya:palema ba: hido ko-
 mola, mabu na toheno la:eno eta Owalubidawa, ebe ba: Godokono Gob-
 ogobola, ebete la:tamo a:kapa:mene. Iyo, na la: ipuwane da:tomo, ba:ba
 tetelo na ba:be Hido Owalubidawa la:tamo hibilo kopolemema:nemo. ✧

⁸ “Ebete hopo habanapa:tamo da:pemene, ba:ba tetelo ebete
 iba:tamo netewa-kapiya komokomo kopehawakalilamema:ne, ba:moi
 komokomo ba: hopo haboeno kuba ododili komo, ba:gala Godokono
 tuputupu emede komo, ba:gala Godote tawakalubino kuba ododili
 mabuma: iba:tamo huiya ikalame komo, ba:moi ba:bi komokomola.
⁹ Ba: hibila, Godokono Gobogobote hopo habanapino kuba ododili
 komo kopehawakalilamema:ne mabu iba:te na hibima: kamidinina:
¹⁰ Ba:gala ebete tuputupu emede komo kopehawakalimima:ne, mabu
 tete tatalila na Tuputupudawate ba:moe hopo miya:pate Nabiwi
 Godotamo gala kakatoma:nemo, ba:ba tetelo la: la:eno baida:mo na
 gala a:kunama:mata. ¹¹ Ba:gala Godote tawakalubino kuba ododili
 mabuma: huiya iba:tamo dikalamemene, ebene Gobogobote ba:be
 komo kopehawakalimima:ne, mabu Godote ba:moe hopoeno Kuba
 Gawadalagi Saitanatamo kuba huiya hibilo kikamema:ne, iyo, ebete
 ba:be komo kododima: tabo ya:lo ihatiya:. ✧

¹² “Ba: hibila, nagodolo hiliyonomo komo ba:pola:na la:tamo
 olamagima:, huiyatiya ba:ma tetelo la:eno ukui modoboha: ba:bi
 komokomo la:le uwate. ✧ ¹³ Huiyatiya Godokono hibi komo
 Hawakalimidawate da:pemene, ba:be Hido-talona Gobogobote la:
 ebene hibi gabodo dopalamete, la: ba magatale hiliyonomo komo
 ba:bo kiya:tawahama:nemata. Ba:ba tetelo ebete ha:kiya ebene ukuilo
 a:kolamaga:mene, huiyatiya ebete kebe komokomo Nabiwigodone duli-
 honako ebete ba:bi komo kapiya la:tamo bolamaginakomene, ba:gala
 kebe komate hopo habamo da:pikulimina:, ba:bi komate pelameheno
 dopamo ebete la:tamo ya:lo ba:hawakalilamenakomene. ¹⁴ Iyo, ebete
 ba:moe gabodo na kopawagaminanema:ne, mabu ebete naeno tepo
 ipuwoeno komokomo uwatete la:tamo hibilo kopehawakalilamema:ne.
¹⁵ Numa:la:, Nabiwigodolo da:pola:na ba:bi hiliyonomo komokomo ba:
 naenola, ba:bema: ebene Gobogobote modobola naeno tepo ipuwoeno
 komokomo la:tamo hawakalilame, nale la: da:goelamema ba: ba:ba
 ka:na.”

Tepo Ipuwoeno Kalakala Komo Ba:gala Menemene Komo

16 Ba:bene Ya:suti ebe ta:matapa:tamo eta tabo bekagoeniya:, “Tete tatalila la:le na la:eno baida:mo a:kunama:mata, ba:bene tete nanekele da:wibomene la:le na gala kakunamema:nemata.” ✧

17 Ba:bene ebenu ta:matapi ipuwalo komopa:te komopa:tamo ga:lanakui, komopa:te komopa:tamo ga:lanakui, ba:ma ka:na ewageleniya:, “Ya:suti ba:moe tabo badama: ka:goe, tete tatalila la: na a:kunama:mata ba:bene tete nanekelelo la: na gala kakunamema:nemata? Ba:gala ebete Nabiwitamo toma: tabo da:goe, ba:moe taboeno ipuwa keba ka:nala:ka:?” 18 Ba:gala ale ba:moe eta komo iya:tawaha:, ebete tete nanekele tabo da:goe, ba:be tete kebako tetela:ka:?”

19 Ba:ba tetelo iba:te ibi ipuwalo Ya:sukunu tabo ipuwoeno komoma: kebe hiya:hiya: alateda: tabo da:ga:laniya:, Ya:suti iya:tawanate iba:tamo gala na:kagoeniya:, “Iyo, nale tabo ba:ma ka:na olamagimo, tete tatalila la:le na a:kunama:mata, ba:bene tete nanekelelo la:le na gala kakunamema:nemata. La: ba:moe taboeno ipuwama: ka:ga:lonama?” 20 Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, na la: ipuwane da:tomo ba:ba tetelo hopo habanapa:te kokalakalahama:na:, huiyatiya la:le na ba la:name tepo menemene konomamo ba:bo kiya:tawahama:nemata. Huiyatiya numa:la:, tete nanekele da:petomene, la:eno tepo menemene komo wibote la:le na mabuma: ko kalakala gala kakalawema:nemata. 21 Ba:bema: ba:moe komo ba: lamitu kamenate gudu alahimima: temeteme dulita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ebete gudu ba alahimi ko temeteme ba:bo kiya:tawama:ne, huiyatiya ebenu gudu da:hawakalamene ba:ba tetelo ebegodolo kalakala kapiyate kitanama:ne, mabu ebenu temeteme ba: a:wibo ba:gala ebenu guduti ka:ka:go hawakala. 22 La:eno komo ba: atumu, ba:ma tetelo la:le naeno to komoma: tepo ipuwalo menemenenomoma: eda:hanamata, huiyatiya nale tote la:tamo gala da:kapuluhukumu la:le ko kalakala gala ba:bo kakalawema:nemata, ba:be kalakala eta lumagiti kubahimi modoboha:.

23 “Na la:tamo hibi tabonomo begoemo, ba:be kalakala hegelate la:tamo duluhukumini, ba:ba tetelo la: la:eno modoboha: komoma: na gala a:katoenamehona:mata. Ba:ba tetene tupuimiti la: naeno mahilamo kebe komokomoma: Nabiwi Godoko da:toemehonakoma, ebete ha:kiya ba:bi komo la:tamo bikalamenakomena:ta. ✧ 24 Dopamo tetelo la:le naeno mahilamo ebe katoemehonakuiha:, huiyatiya ba:ma tetelo nale la: begoelamemata, wadiyala la: ebe na:toemehonakuya:la:, ba:bene la: ebegodone hido komo da:lawenakoma ba:be gabodo la:eno kalakala komote konomamo bitananakomene.”

Ya:sukunu Helote Hopo Haboeno Helo Anakapumi Komo

25 Ba:bene Ya:suti eta tabo bekagoeniya:, “Nale iya:tulame uwa:mo ba:moi komokomo la:tamo ba: a:hawakalilamemo, huiyatiya tete kopema:ne nale la: uwa:mo gala a:kiya:tulama:mata, ba:ba tetelo na naeno Nabiwino komo la:tamo hawakalanomo kolamagima:nemo. 26 Ba:be hegelalo nale Nabiwitamo la:eno modoboha: komoma: gala a:katoetoa:mo, huiyatiya la: ha:kiya naeno mahilamo ebe

ba:toemehonakomata. ²⁷ Numa:la; Nabiwiti la: malemalelo nemalagidolenata. Ebete ba:ma ka:na ewagelena mabu la:le na malemalelo ba emalagidolonena, nale ebegodone da:piya:mo ba:be komo la: hibima: na:midinamata. ✱ ²⁸ Iyo, ba: hibila, na Nabiwigodone ba:moe hopamo piya:mo, huiyatiya ba:moe ba: tetela, nale hopo haba miya:pate Nabiwitamo gala kakatoma:nemo.”

²⁹ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebetamo na:ga:laniya;, “Kalakala konomola, a ba:moe tabo modobolo lawema: mabu ama: atamo iya:tulame uwa:mo kolamaginaha;, hawakala olamaginata. ³⁰ Iyo, ka:lo dulu a ba: iya:tawahama: ama: hiliyonomo komokomo iya:tawanomola, ba:bema: eta lumagiti eta komoma: ama: alateda:heno ama: ebeno tepo ipuwoeno ukui ya:lo kiya:tawama:na:ta. A ba:moe komone hibima: na:midinama:, ama: ba: Godogodone piya:ta!”

³¹ Ba:bene Ya:suti ibino tabo ba huiyana na:goeniya;, “Ka:lo dulu la: na hibilo hibima: na:ka:midinionama? ³² Tete kopema:ne, iyo, ba: na:pe, la: nagodone la:eno hiya:hiya: genamamo alahutihote, ba:bene na ha:kiya kolutama:nemo. Ba:ba tetelo nago demedena ba:be Nabiwi ebe kapiyate na a:kamiya:pana:mene, ebete nago kolutama:ne. ✱

³³ “Ba:bema: numa:la:, nale ba:moi komokomo la:tamo ba: olamagimo, mabu na ubila la:le na ipuwalo ba emedena naeno hetete la:godolo kitanama:. Ba: hibila, ba:moe hopolo la: koko temeteme biya:tawahanakomata, huiyatiya na:kalakalahala:! La: akatoletolehala: mabu naeno helote ba:moe hopoeno helo ya:lo anakapumi.” ✱

17

Ya:suti Ebe Ha:kiya Ebeno Komoma: Godotamo Toetoe Tabo Dolamaginiya:

¹ Ya:suti ba:moe tabo olamagi da:wiboniya;, ba:ba tetelo ebete Godokono Hunu Habamo ba gahimina toetoe tabo ba:ma ka:na olamaginiya;, “Nabiwi, tete ba: a:pe. Wadiyala ama:le na amia:no gudu ba awagaminane naeno hido komo na:hawakalima:, ba:bema: na atumu ama: ba awagamina amia:no hido komo kohawakalimima:nemo. ² Ba: hibila, ya:lo tetelo ama:le ko helo amia:no gudutamo ikamiya:ta, ba:bema: hopo habanapi hiliyonomate ebetamo hibilo kopapamila:halema:na:, ba:gala ama:le ibi ipuwalo kebe tawakalubi ebetamo dikamihuya:la, ibinomate wiboha: ka:ka: ebegodone kolawema:na:. ³ Ba:be wiboha: ka:keno komo ba: ba:ma ka:nala. Tawakaluba:te ama: hibi kapiya Godoma: miditi amia:no komo ba:bo kiya:tawahama:na:, ba:gala atu tetelo iba:te na Ya:su Kelisokono komo kakiya:tawahama:na:, na ba: ama:le da:poenamiya:la ba:be dawala. ✱ ⁴ Ba:bema: nale ba:moe hopamo peheno ama:le ya:lo natamo kebe hiya:hiya: oko kikanamehoniuya:la, nale ba:bi oko hiliyonomo upula:limo, iyo, ba:moe gabodo nale ama: ba awagamina amia:no hido awagaha komo tawakaluba:tamo a:hawakalimimo. ✱ ⁵ O Nabiwi, ba:moe hopo ododiha: tetelo nale ama:go ba emedena agodolo ditanami, wadiyala ama:le ba:be helo alamo na ba a:la:minane amia:no holoholo hapulu na nawagaminaniya:.” ✱

✱ 16:27: Yon 14:21,23 ✱ 16:32: Mat 26:31,56 ✱ 16:33: Yon 14:27; Lom 5:1; 1Yon 5:4
✱ 17:3: 1Yon 5:20 ✱ 17:4: Yon 4:34 ✱ 17:5: Yon 1:1

Ya:suti Ebedo Ta:matapino Komoma: Godotamo Toetoe Tabo Dolam-aginiya:

⁶ Ba:bene Ya:suti ebedo toetoe tabo moga:melo gala na:kagoeniya; “Nabiwi, ba:moe hopolo ama:le natamo dikanami ba:ba:te amia:noma: eda:huya; ba:bema: nale amia:no komo iba:tamo da:hawakalimimo, iba:te amia:no tabamo a:papamila:huya. ⁷ Ba:bema: ka:lo ibi iya:tawahala, ama:le ya:lo natamo kebe hidohido komo kikanamehoniuya:la ba:bi hiliyonomo komate ba: ama:godone pelamiya. ⁸ Iyo, ama:le natamo dikanamehoniya:la ba:bi tabo komokomo nale iba:tamo ikalameholimo, ba:bene iba:te hibilo uwatete ba:bo iya:tawahuya: nale ama:godone da:piya:mo ba:be komo, ba:gala ama:le na da:poenamiya:la iba:te ba:be komo hibima: na:midina. ⁹ Ba:bema: na ibi toetoe tabamo ama:tamo na:pewadiya:paa:latelenamo. Nale ama: komo hopo habanapino komoma: kapetoemehonaha; huiyatiya ama:le ba:ma tetelo natamo kebe kapiyakapiya tawakalubi kikanamehoniui ibi kapiyoenom komoma: toemehonamata, mabu ibi ba: amia:nola. ¹⁰ Iyo, naeno hiliyonomo komokomo ba: amia:nola ba:gala amia:no hiliyonomo komokomo ba: naenola, ba:bema: ba:moi ta:matapi ipuwado ama:le na hopo habalo awagamanania:ta.

¹¹⁻¹² “O naeno Hido-talona Nabiwi, tete tatalila na hopo haba komiya:pama:nemo, huiyatiya ba:moe hopo ba: naeno ta:matapino emede habala. Ba:bema: a netewapa:te kapiya ukuilo keba ka:na kemedinama; iba:te ba: ba:ba ka:na gelebadia:go kapimilo kemedinama: wadiyala ama: amia:no helo mahilamo ibi hidamo nulameniya. Ba:be helo mahilo ama:le natamo ya:lo ikanamiya:ta, ba:gala nale dopamo iba:go ba emedena ba:be mahilamo ibi hidamo buiuya:minalenamimo. Ba: hibila, ibi naeno buiuya:minale ipuwalo eta kapiyate kalatidihia; huiyatiya amia:no Buka tabote hibima: keda:ma: kapiya dubunomote ba:bema: kubui, ama:le Koe Habamo dopamo pote toma: da:goiya:la, ba:moe ba:be dubula. ☆

¹³ “Tete tatalila nale ama:tamo kopema:nemo, iyo, nale ba:moi hiya:hiya: toetoe tabo ba:moe hopolo ba:bema: olamaginamo, mabu na ubila naeno ko kalakalate naeno ta:matapino tepo ipuwalo na:tabotabohamene. ¹⁴ Hibila, nale amia:no hido tabo iba:tamo dikalamimo, ba:be mabuma: hopo habanapa:te iba:tamo na:maubahalena. Dopamo tetelo iba:te hopo habanapa:go kapiyama: eda:hanama; huiyatiya iba:te uli ka:ka: da:lawi iba:te hiya: tawakalubima: ba:bo eda:huya; ba:bema: ka:lo na keba ka:na kemedinama ibi ba: ba:ba ka:nala, ibi ba:gala na, a hopo habanapima: hibilo keda:hanaha.

¹⁵ “O Nabiwi, ama:le ibi ba:moe hopone dito uluhukulatelema: ka-toemehonaha; huiyatiya nale ama: na:toemehonamata, iba:te ba:moe hopolo ba emedena ama:le ibi hidamo kobuiya:minalename: Saitanate ibi kubahilamekapoma. ☆ ¹⁶ Ba: hibila, na ba:moe hopo lumagiha; ba:gala ibi ba: atumu ba:moe hopo tawakalubima: keda:hanaha. ¹⁷ Na iya:tawala amia:no tabo komokomo ba: hibernomola, ba:bema: wadiyala ba:bi hibi tabamo ama:le ibi talonanomoma: na:midiliya: iba:te amia:no oko kowatinama. ¹⁸ Ba:bene ama:le na ba:moe hopamo keba ka:na

ka:poenamiyu:la, nale ibi atumu ba:ba ka:na hopo konomamo kaka-noelamema:nemo. ✧ ¹⁹ Iyo, ba: hibila, ibi mabuma: na ha:kiya na talonama: miditi naeno ape nihatenamo amia:no oko kapiya kowati-nama:, mabu iba:te ba: ba:ba ka:na atumu amia:no talona okopima:kakeda:hama:na:.”

Ya:suti Komo Hiliyonomo Hibima: Midipino Komoma: Godotamo Toetoe Tabo Dolamaginiya:

²⁰ Ba:bene Ya:suti ebene toetoe tabo moga:melo gala na:kagoeniya:, “Nabiwi, nale ama: ba:moe ta:matapi kapiyama: katoemehonaha:. Iba:te amia:no tabo hiya:hiya: tawakaluba:tamo ba nolamagimi puya:te ba:be tabo uliti hibima: da:midimina:, nale ibi mabuma: atumu ba:bema: kapetoemehonamata. ²¹ O Nabiwi, ama:le na ipuwalo keba ka:na kemedena ba:gala nale ama: ipuwalo keba ka:na kemedena, wadiyala ibi hiliyonomate ba: ba:ba ka:na kapiyama: ba eda:ha a ipuwalo nemedehonamena:. Ba:bene hopo habanapa:te ba:be komo dumimina:, iba:te hibima: komidima:na: ama:le na da:poenamiya:la ba:be komo. ²² Ba: hibila, ama:le na awagaminanelo kebe helo alo ya:lo dikanamiya:la, ba:be alo nale iba:tamo ikalamimo, ba:bema: iba:te tawakalubi kapiyama: neda:hanamena:, ale kapiyanomoma: keba ka:na keda:nama: ba:ba ka:na. ✧ ²³ Nale ibi ipuwalo bemedena ba:gala ama:le na ipuwalo bemedena, ba:bema: wadiyala ibi hiliyonomate ba:moe gabodo tawakalubi kapiyanomoma: neda:hanamena:. Ba:bene hopo habanapa:te ibino kapiyama: eda: komo dumimina:, iba:te ba:moe netewa komo ba:bo kiya:tawahama:na:, ama:le na da:poenamiya:la ba:be komo, ba:gala ama:le na malemalelo keba ka:na kemalagidoloneona ibi atumu konomamo ba:ba ka:na ba:kemalagidolenamena:ta.

²⁴ “O Nabiwi, ama:le ya:lo tetelo natamo kebe hiliyonomo hiya:hiya: tawakalubi kikanamehoniyu:la, na ubila ba:ba:te nale demedenamo ba:be habalo nago kapimilo bemedehonamena:, ba:bene ama:le na awagaminanelo kebe helo alo dopamo dikanamiya:la, iba:te ba:be alo ba:bolo konumima:na:. Ba: hibila, ba:moe hopo ododiha: tetelo ama:le na dopamo malemalelo nermalagidolonemena:ta, ba:be mabuma: ama: na awagaminanelo amia:no helo alo natamo ikanamiya:ta.

²⁵ “O Tuputupu Nabiwi, hopo habanapa:te amia:no komo kiya:tawahana:, huiyatiya nale amia:no komo iya:tawala, ba:gala naeno ta:matapi atumu iya:tawahala ama:le na da:poenamiya:la ba:be komo. ²⁶ Iyo, nale amia:no komo ba:moe dopo ta:matapa:tamo a:hawakalimimo ba:gala ba:be atu komo emedena tetelo gala ba:kahawakaliminakomo, mabu ba:moe gabodo ama:le na malemalelo demalagidolonena ba:be komote ibi hiliyonomo ipuwalo bitanamene ba:gala nale iba:godolo bemedena.

“O Nabiwi, naeno ta:matapi hiliyonomo mabuma: ba:moe ba: naeno toetoe tabo kuititila. Ba:ba:la.”

18

*Yu Watowatopa:te Ya:suku Anakapumima: Da:laweniya:
Ma:t 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*

¹ Ba:bene Ya:sukunu toetoe tabo Godotamo olamagi da:wiboniya:, ebeta ebe ta:matapa:go tonate Kidolono bidolo na:hiwanate eta olibi kehakeha pali ipuwamo dito nopeganiya:. ² Ya:suku anakapumipino kokotamo ihatedawa Yudasiko, ebeta ba:be haba iya:tawala, mabu dopamo Ya:suti komo hiliyonomo tetelo ebena ta:matapa:go ba:bamo da:tolamenakui ba:bo nekapiyuiminakuya:. ³ Ba:bema: ba:be dulu Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala Pa:lisi kapiyuimipi, iba:te Godokono Genama lawamepi ba:gala komo alaholohopi dubu boelameniya:. Ba:bene ba:bi dubate ibino alaholoho ilina ba:gala wuiki alo uwatenate, Yudasiti ibi ba:bo magataleniya: Ya:suti dopamo da:toniya: ba:be habamo. ⁴ Ba:ba tetelo Godokono ubi komodo kebe komate Ya:sutamo da:pikulimina:, ba:bi hiliyonomo komate pelameheno Ya:suti dopamo ba iya:tawana, ebeta ba:bi alaholohopi dubatamo hawakala puluhukunate ibi na:pegoelameniya:, “La: poko kohowadionama?”

⁵ Yudasiti ba:bi dubago ba la:na iba:te na:huiyaniya:, “A Ya:suku Nasaletenapi bohowadinama:.”

Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goeniya:, “Na ba:betela,” ⁶ huiyatiya iba:te ebena ‘na ba:betela’ tabo duliniya:, ba:ba tetelo ibi hiliyonomate gala hapuamo ba hilila:na hakamo ba: dito gudiniya:. ⁷ Ba:bene Ya:suti ibi gala na:kalateda:leniya:, “La: poko kohowadionama?”

Iba:te na:huiyaniya:, “A Ya:suku Nasaletenapi bohowadinama:.”

⁸ Ya:suti iba:tamo gala huiya tabo na:kagoeniya:, “Nale la: a:kiyalamemata, na ba: ba:bete. La:le na hibilo dohowadininama wadiyala na na:lawena:la:, huiyatiya na ta:mahenepi na:miya:pala:la: iba:te ibino hiya:hiya: komamo dito kotolamema:.” ⁹ Ebeta ba:moe tabo begoeniya:, ebeta dopamo atu du tetelo Godotamo da:goeniya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, mabu dopamo ebeta toetoe tabo ba:ma ka:na goeniya:, “Nabiwi, ama:le natamo dikanami ba:bi tawakalubi hiliyonomo ipuwalo nale eta kapiya katutiha:.” ✧

¹⁰ Ba:ba tetelo Saimono Pitate ebena alaholo gili magubutinate eta dubuino galo hapu dito mapitamidameniya:, ba:be dubuino mahilo ba: Malakasitila, ebe ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawoeno genama okodawa etala. ¹¹ Ba:bene Ya:suti Pitatamo na:goeniya:, “A:iye, amia:no gili gala kamaka:mo na:kahula:! Naeno Nabiwiti natamo dikanami ba:be temeteme kalili na hibinomolo konima:nemo, ba:bema: mabu keka: ama: na duhinamema: dewagelena:” ✧

Iba:te Ya:suku A:nasitamo Da:magataniya:

¹² Ba:bene puya:te pali habamo da:pelameniya:, ba:bi alaholohopi dubu ba:gala ibino watodawa ba:gala Yunapino komo koko dubu, iba:te Ya:suku lawenate hala:mo matuhumihonate ¹³ A:nasitamo dopamo magataniya:. A:nasiko ba: Kayapasikono kakidubula, ba:gala Kayapasiti ba:be gogolo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: eda:nami. ¹⁴ Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa ba:moe dubu Kayapasiko ebeta dopamo Ya:sukunu komoma: Yunapi Ka:nisolo dubu ba:ma ka:na goelamiya:, “Wadiyala tawakalubi hiliyonomo ipuwalo kapiyadawanomote na:haa:mene komopi mabuma:.” ✧

Pitate Ya:suku Iya:tawaha:ma: Da:goeniya:

Ma:t 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57

¹⁵ Tete nanekele da:petoniya:, Saimono Pitate Ya:sukunu eta ta:matadawago Kayapasikono genamamo ba:bo toniya:, alaholohopa:te Ya:suku dopamo da:magataniya: ba:be atu genamamo. Ba:ba tetelo eta ta:matadawate Ya:suku kuminama: genamoeno kala ipuwamo ba: dito na:pa:ganiya: mabu Kayapasiti ebene komo iya:tawala, ¹⁶ huiyatiya Pitate na:pa:gaheno kaloeno gigiho tamelo la:nuya:. Ba:bene dopamo da:na:pa:ganiya: ba:be ta:matadawate kaloeno gigiho teta:mo gala kapenate gigiho umidawa bohele da:pikiyameniya:, ebete gigiho Pitatamo ba:bo a:hiya:midaniya: ebete kala ipuwamo atumu kopa:pa:ganama:. ¹⁷ Ba:ba tetelo ba:be bohelete Pitako na:kiyameniya:, “Aba: hibila:ka:, ama: ba: Ya:sukunu ta:matadawa etala!”

Pitate huiyatiya na:goeniya:, “Ao, na ebeteha:!”

¹⁸ Ba:bene komo okopi ba:gala genama lawamepi dubu iba:te koe emadonate, ibino apete kotanotanohonama: koelo la:mota:hanuya: mabu ibi gibate ulameniya:. Ba:ba tetelo Pitate atumu iba:go koelo la:nuya:.

A:nasiti Ya:sukunu Iya:tulame Komoma: Ebe Dalateda:niya:

Ma:t 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71

¹⁹ Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate Ya:suku ta:matapino komoma: ba:gala ebene iya:tulame komoma: ebe nalateda:niya:. ²⁰ Ya:suti huiyatiya ebetamo na:goeniya:, “Aeno Yu tawakalubi hiliyonomate kebolo da:kapiyuiminakui nale iba:tamo tabo hawakala olamaginuimo, ba:gala komo tete hiliyonomolo nale aeno baidi ibubulamehole hiya:hiya: genamalo ba:gala Godoko Adikumino Hiya: Genamalo akiya:tulamenakuimo. Iyo, hibila, na eta tabo diya gabodo kolamaginuimaha:. ²¹ Ba:bema: mabu keka: naeno tabo olamagi komoma: ama:le na dalateda:na:? Puya:te naeno tabo dulihoonakui, wadiyala ama: ibi nalateda:la:. Iba:te iya:tawahala nale kebe tabo dolamaginuimo.”

²² Ya:suti ba:moe tabo goenate, ebe tamelo da:la:nuya: ba:be genama lawamedawate ebe tatakolo ba anagalimina na:goemeniya:, “Ama: aeno Hununomo Watodawatamo ba:mako wato kodakoda tabo badama: ka:gaa:wa?”

²³ Ya:suti ebetamo na:huiyaniya:, “Na bada kuba tabo ka:goemo? Wadiyala ama: ba:be kuba na:hawakalima: ulihopa:tamo. Nale eta kuba ododihino hibi tabonomo da:goemo, huiyatiya ama:le na badama: kanagalinama:wa?”

²⁴ Ba:bene A:nasiti Ya:suku hala:mo matuhumiho pahalamilimihino ba:ba ka:na eta Hununomo Watodawa Kayapasitamato dito noemeniya:, ba:be dubu ba: A:nasikono kakidubula, ibi netewapa:te ba:be atu genamalo emedenama:.

Pitate Ya:suku Iya:tawaha:ma: Gala Da:kagoeniya:

Ma:t 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62

²⁵ Ba:ba tetelo Saimono Pitate koelo utinate ebene ape ba otanotanuimina, komopa:te ebe nalateda:niya:, “Aba:, ama: ba: Ya:suku ta:matadawa etala:ka:?”

Pitate na:huiyaniya:, “Ao, na ebeteha:!”

26 Ba:bene Pitate ba:be dulu galo hapu da:mapitamidameniya: ba:be dubuino eta mabulubi, ebe ba: Hununomo Watodawoeno genama okodawa etala, ebete huiyatiya Pitako gala na:kalateda:niya:, “Ka:lo dulu ama:le Ya:sukuba: pali habalo nale la: kapimilo ulamemata, aba:hibila:ka:?”

27 Huiyatiya Pitate gala Ya:suku iya:tawaha:ma: ba kagoena kakabate ba:ba tetenomolo goehoniya:. ✱

Yunapino Watowatopa:te Ya:suku Paeletetamo* Da:magatuya:

Ma:t 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5

28 Ba:bene duiduiyanomolo Yu watowatopa:te Kayapasikono genama miya:pate Ya:suku Loma gabomanino tabo anagiya:mida ko genamamo ba:bo magatuya:. Huiyatiya iba:te ba:be genama guamo kanalehawaminuya:ha:, mabu iba:te ibino eta talona koamo emalagidoluya:, ba:be talonate ba:ma ka:na itana, iba:te Yuha:lumagino genama guamo a:kana:pa:la:hamena: ibino tepo ipuwate dalowa:ma: eda:halamekapoma:. Ibi iya:tawahala iba:te ba:be kukala dito dadikamidalemena:, iba:te Adaguila: Poko† baa: a:kanahamena:.

29 Ba:bema: kapela Ko Gawadalagi Paeletete iba:tamo puluhukuti na:pegoiya:, “La:le ba:moe dubu bada mabuma: ka:magaheoma? Ebete bada kuba kododi?”

30 Iba:te ebetamo na:huiyuya:, “Ebete kuba ododiha:tale ale ebe ama:tamo ba:ka:magahena:!”

31 Paeletete iba:tamo na:goiya:, “La:le ebe magatate la:eno tutumu iya:tawa komamo ebenu komo nanagiya:midamete, la:le ha:kiya ebetamo kuba huiya ba:bo na:nikamiya:la:.”

Yu watowatopa:te huiyatiya na:ga:luya:, “Ao, agodolo lumagi anakapumi helo kitanaha:, ama:tamo ba:be mabuma: magahema:.” ✱

32 Ba:moe komote ba:ma ka:na uluhukuya:, Ya:suti dopamo da:goiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, iyo, ebete ya:lo a:hawakalimiya: ebete keha pihigalo keba ka:na da:hoemene.

✱ 33 Ba:ba tetelo Paeletete ebenu Loma gabomanino ko genamamo na:pa:gate Ya:suku ebetamo peka:miti ebe ba:bo alatediya:, “Ama: ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila:ka:?”

34 Ya:suti ebetamo na:huiyuya:, “Ama: ha:kiya amia:no ukuilo ka:kiyanamiuta, o komopino ukui tabo beka:kiyanamiuta?”

35 Paeletete huiyatiya na:goiya:, “Ama:le na eta Yu lumagima: ka:midiniuta? Amia:no tawakalubinomo ba:gala ibino hununomo watowatopa:te ama: natamo magaha:ta. Ba:bema: ama:le dododi, ba:be kuba na:hawakalima:!” ✱

✱ **18:27:** Yon 13:38 ✱ **18:27:** Ya:suku tetelo Loma tawakaluba:te Paeleteko bepoemiya: Yunapino Yudiya hopamo, ebete ibino kapela Ko Gawadalagima: kopeda:nama, ba:bene ba:be hopolo Paeleteko kapiyagodolo helo nitanami lumagi hoea:mo oemema. † **18:28:** Ba:moe Adaguila: Pokoeno mabu ba: Moseseke tetelo tupuimiya:. Ba:ba tetelo Isipiti Ko Gawadalagi Pa:lote Yu tawakalubi hiliyonomo uwatete ibi ebenu huiyaha: okopima: midiliya:, ba:bema: ebete ubihinola ibi dito oelame ibino Ka:inane hopamo. Godote Pa:lokono wato kodakoda komo dumiya:, ba:bema: eta dulu ebete ebenu hoe nopodawa Isipiti hopamo na:poemeniya: hiliyonomo Isipitinapino dopo gugudi kopanakapulamenama:. Ba:bene ba:be dulu hoe nopodawate Yu tawakalubino gugudi adaguila:lenate, huiyatiya Isipitinapino gugudinomo banakapulameniya:. Ba:be hanohano komodo Yu tawakalubi hiliyonomate Isipiti hopone ba:bo ikuliniya:, ba:bema: ba:be komo emalagidoloma: iba:te hiliyonomo gogo ipuwalo Adaguila: Poko bododinakomena:. ✱ **18:31:** Yon 19:6-7 ✱ **18:32:** Yon 3:14; 12:33 ✱ **18:35:** Yon 1:11

³⁶ Ya:suti na:goiya:, “Naeno Ko Gawadalagi komo hopo haboeno komoha:. Naeno Ko Gawadalagi komo ba:moe hopoeno komoma: neda:tale, naeno ta:matapa:te dito balaholona: ba:bema: Yu watowatopa:te na anakapunamema: ba:ka:lawenena:, huiyatiya naeno Ko Gawadalagino helote eta habane piya:.”

³⁷ Ba:bema: Paeletete ebe nalatediya:, “Ama: Ko Gawadalagima: eda:ma: hibilo ka:goiuta?”

Ya:suti na:huiyuya:, “Ama:le ba: a:gaa:ta. Na ba:moe hopo habamo ba:bema: pehawakaluya:mo, ba:gala na ba:bema: piya:mo Godokono hibi tabo kopehawakalimima:. Puya:te ebena hibi komo ulima: ubi dihatenaka, ba:bi tawakaluba:te natamo pelamenaka.”

³⁸ Ba:bema: Paeletete ebe ha:kiya ebetamo na:goiya:, “Hibi komo badala:ka:?” Ebete ba:moe tabo goete genama guni puluhukuti Yu tawakaluba:tamo gala na:kapegoiya:, “Na ba:moe dubuino eta kuba kumitaha: ebe hoea:mo oemema:.” ³⁹ Huiyatiya hiliyonomo gogolo la:eno Adaguila: Poko tetelo nale la:eno ubi komamo papamiwatalo eta lumagi du genamane ebena kuba huiyane dito poemenakomo. Ba:bema: la: ubila:ka: nale la: Yunapino Ko Gawadalagi dito poeme?”

⁴⁰ Iba:te ba:be tabo duliya: ga:ga:lo na:ga:luya:, “Ao, a ubihinola ba:moe dubu! A Balabasiko ubila!” Iba:te da:ka:miya: ba:be dubu pilo komokomo ba ododili komo tawakalubi ba:bo anakapulamiya:.

19

Paeletete Ya:suku Hoea:mo Doemiya:

Ma:t 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25

¹ Ba:bene Paeletete gala katote ebena alaholohopi dubu na:negoelamiya: iba:te Ya:suku giya:pa:pa:mo ka:na:miga:tima:.

² Ba:be komote da:wibuya: alaholohopa:te olagoeno tupina nelawete anagogobeya:midahalo a:dete Ya:sukunu watamo dito pulimiya: Ba:gala iba:te ebe walitilo huiya konomo hawihawi kaliko kapulimiti *

³ ibi ipuwalo komo hiliyonomate hiya:hiya: pelamiya: ebe tatakolo ba panagalimiho na:pega:luya:, “A:iye! Yu tawakalubino Ko Gawadalagi, ama: nolata!”

⁴ Ba:bene Paeletete tawakaluba:tamo gala kapuluhukuti na:kapegoelamiya:, “Hiya:, na Ya:suku la:tamo gala na:kamagahemo. Na ubila la: niya:tawahala:, na ebegodolo eta kuba kumitaha: nale ebe hoea:mo koemema:.” ⁵ Ba:bene Ya:suti olagoeno ilina ebena watolo ba itana hawihawi kalikago genama guni da:puluhukuya: Paeletete tawakaluba:tamo na:goiya:, “Numa:la:, ba:moe ba:be dubula!”

⁶ Ba:bema: Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala Godoko Adikumino Hiya: Genama lawamepi dubu, iba:te Ya:suku umiti koamo ga:ga:lo na:ga:luya:, “Keha pihigamo pihomotete, ikoko nalukulima:!”

Huiyatiya Paeletete na:goiya:, “Ao, nale a:kododa:mo. La: ha:kiya la:eno ubilo ebe kehamo na:nepihomota:la:, mabu na ebegodolo eta kuba kumitaha:.”

⁷ Ba:bene Yu watowatopa:te na:ga:luya:, “Ebate aeno kukala adikanali mabu ebete ha:kiya na:goi ebe Godokono Gudula, ba:bema: wadiyala ebete na:haa:mene.”

* 19:2: Luk 23:11

⁸ Paeletete ba:be komo duliya: ebena tole komote konomoma: ba eda; ⁹ Loma gabomanino ko genama guamo kana:pa:gate Ya:suku ba:bo nalatediya; “Ama: kebe napila:ka:?”

Ba:ba tetelo Ya:suti eta tabo kahuiyuya:ha: ✱ ¹⁰ Ba:bema: Paeletete Ya:sutamo na:goiya; “Ama: huiya tabo goe ubiha:ma: kediuta? Ama: ba:moe komo hidamo nemalagidola, nagodolo helo bitana ama: dito oeme, ba:gala na modobola keha pihigamo ama: pihomotema:.”

¹¹ Ya:suti ebena tabo ba huiya na:goiya; “Kebe helo ama:godolo ditana, ba:be helo ama:tamo ba: Godote ikamia:ta. Ba:bema: ba: hibila, ama: amia:no kuba huiya kolawema:na:ta, huiyatiya puya:te na amia:no kokotamo dihatena:ka, Godote iba:tamo kuba huiya konomo kikalamema:ne.” ✱

¹² Paeletete ba:be tabo duliya: ebete gabo bohowadiya: Ya:suku dito oemema; huiyatiya Yu watowatopa:te ga:ga:lo na:ga:luya; “Ama:le Konomo Gawadalagi Sisakono* hopodalagima: deda:na, ama: ba:moe dubu dito a:koema:mena:ta mabu ebete na:goi, ‘Na ba: Ko Gawadalagila!’ Ba:be tabo olamagi ipuwalo ebete Sisatamo alaholodawama: eda:na!” ✱

¹³ Paeletete ibino tabo ga:la uliti tabo anagiya:mida habamo ba:bo emediya; ba:bene ebena alaholohopa:te Ya:suku genama guni tawakalubino holoholo hapuamo ba:bo puluhukutiya: Ba:be tabo anagiya:mida haboeno mahilo ba: Nakola Hunulu Utitata Habala, Yu tawakalubino tabamo Gaba:tama: ka:minaka. ¹⁴ Ba:be hegela ba: Adaguila: Pokoeno ilina hiduilame tetela, mabu dumutu ba: Pokoeno ko hegelala. Ba:bene hegela tula:mo utihino ba:ba tetelo Paeletete Yu tawakaluba:tamo na:goiya; “Ba:moe dubu ba: la:eno Ko Gawadalagila!”

¹⁵ Huiyatiya iba:te ga:ga:lo na:ga:luya; “Ebe hoea:mo noema:! Keha pihigamo na:nepihomota:!”

Ba:bene Paeletete iba:tamo na:goiya; “La: hibi ubilo ka:ga:lutama, nale la:eno Ko Gawadalagi keha pihigamo kopihomotema:?”

Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopa:te na:huiyuya; “Aeno Ko Gawadalagi ba: Sisako kapiyala, eta puliyala!”

¹⁶ Ba:ba tetelo Paeletete Ya:suku iba:tamo ba: dito ikalamiya: iba:te ebe keha pihigamo kopihomotema:.

Alaholohopa:te Ya:suku Keha Pihigamo Da-pihomotiya:

Ma:t 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43

Ba:bene alaholohopa:te Ya:suku ba: dito lawiya: ¹⁷ Ebete ebena keha pihiga aguti iba:te ebe hoe habamo ba:bo magatuya; ba:be hakoeno mahilo ba: Wato Gohala, Yu tawakalubino tabamo Gologotama: ka:minaka. ¹⁸ Ba:bene iba:te Ya:suku kehamo nipihomotete ikoko ba:bo nalukulimiya; ba:gala iba:te komo dubu netewa hiya:hiya: kehamo kapihomolatelete, Ya:suti ibino tetelo keha pihigalo ba:bo pihomotitanuya: ¹⁹ Ba:ba tetelo Paeletete eta pepamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya; “Ba:moe Nasaletenapi dubu Ya:suku ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila,” ba:bene alaholohopa:te ba:be pepa lawete Ya:sukunu

✱ **19:9:** Ma:t 27:12 ✱ **19:11:** Yon 10:18; Oel 2:23; Lom 13:1 ✱ **19:12:** Sisako ba: Loma tawakalubino Konomo Gawadalagila, hopo konomolo ebe kapiyate helonomoma: eda:nami. Ebete ebena alaholohopi hiya:hiya: hopo hiliyonomamo oelameholenakui, ba:bema: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ebe Ko Gawadalagima: ba ka:mina ebe kapiyatamo papamila:halenama: ✱ **19:12:** Luk 23:2; Oel 17:7

keha pihiga hunu hapuamo ba:bo nemowatimiya;. ²⁰ Ba:be tabote ba:moi netewa-kapiya hiya:hiya: tabamo pola:nuya; Yu tawakalubino tabamo, ba:gala Loma tawakalubino tabamo, ba:gala Guliki tawakalubino tabamo, ba:bema: komo Yu tawakalubi hiliyonomate ba:be tabo beka:lamiholiya: mabu Ya:sukunu hoe haba ibino Yelusalema ko haba tamelo itanuya;. ²¹ Ba:bene Yunapino hununomo watowatopa:te ba:be tabo umiti ubiha:ma: eda:halo, komo iba:te Paeletetamo tolamete ebe na:nalatediya;, “Ama: tabo ma kumu badama: ka:miya:ta:wa, ba:moe dubu ba: aeno Ko Gawadalagila? A ubila ama: huiyatiya ba:ma ka:na na:miya:ta; ‘Ba:moe dubuti ha:kiya na:goi ebe ba: Yu tawakalubino Ko Gawadalagila!’ ”

²² Huiyatiya Paeletete iba:tamo na:goiya; “Ao, nale kebe tabo ka:miya:temo, na ba:be tabo hiya:ma: a:kamida:mo.”

²³ Ba:ba tetelo alaholohopa:te Ya:suku ikoko alukulimi da:wibuya; iba:te ebene kaliko uwatemete netewa-netewa komo ododiliti iba:te ba:bo alabahuya;. Huiyatiya eta hidoeno kaliko kapiya moga:lamehole tete puliyala, ba:bema: iba:te ba:be kaliko anagiya:midale ubiha:ma: ba eda:ha, ²⁴ ibi ipuwalo na:ga:luya; “Ba:moe kaliko hidonomola, a:kanagiya:midala:ma;. Huiyatiya wadiyala a ba:moi hegehege nakola uwatete kiya:hekehuya; a ipuwalo pote da:lawemene a ba:be komo kiya:tawahama:nema:.”

Ba:bema: alaholohopa:te ba:ba ka:na ododiya;. Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa, ba:moe komote alaholohopi ipuwado uluhukuya: Godokono Buka tabote hibima: keda:ma; mabu ya:lo tetelo ebete Ya:sukunu komoma: da:goiya: ba:be tabote ba:ma ka:na itana,

“Iba:te naeno kaliko ibi ipuwalo alabahuya;

ba:gala hegehege nakola iya:hekehuya:

naeno pulino ga:ga: ilina kolawenamema:.” ✧

²⁵ Ba:ba tetelo Ya:sukunu keha pihiga tamelo ba:moi kamenakame-nate la:mota:hanuya; Ya:sukunu menoko, ebene menokoeno naniko, Kolopasikono kamena Ma:liki, ba:gala eta Magadalanapi Ma:li. ✧

²⁶ Ba:bene eta Ya:sukunu ta:matadawa dubuti ba:bolo na:la:nuya; ebe ba: Ya:suti konomamo demalagidolonami ba:be dubula. Ba:bema: Ya:suti ebe ba:gala ebene menoko la:mota:nalo dulamiya; ebete ebene menokotamo na:goiya; “Adi, ba:moe dubu ba: amia:no gudula.” ✧

²⁷ Ba:bene ebete ta:matadawa dubutamo na:goiya; “Ba:moe kamena ba: amia:no menokola.” Ba:bema: ba:be hegelalo ba:be ta:matadawate Ya:sukunu menoko lawete ebene genamamo ba: dito magatuya: ebe hidamo konowalubinama:.

Ya:suti Da:hoeniya:

Ma:t 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49

²⁸ Ba:bene gapogapo tete da:peniya; Godote dopamo Ya:sukunu komoma: kebe hiliyonomo komo ebene Bukamo da:miya:tiya; Ya:suti ba:bo iya:tawaniya: ba:bi komokomo ba: a:wiboha. Ba:bema: Godokono Bukoeno eta tabote hibima: keda:ma: Ya:suti ba:ma ka:na goeniya; “Beya kapete unamena.” ✧ ²⁹⁻³⁰ Ba:ba tetelo eta ko kalili kaka gao beya tabonomo ba:bolo nitanuya; ba:bene eta alaholohodawate ba:be

beyamo humago adutinate Ya:suti koninama: ebene tabamo ba adipatena, ebete datuiminiya: ba:bo goeniya:, “Ba:ba:la, nale hiliyonomo komokomo ba: a:wibuilamemo!” Ba:ba tetelo ebete ebene wato hopamo da:toda:miduiminiya: hoenomo ba:bo hoeniya:. ✱

Eta Alaholodawa Dubuti Ya:suku Kibila:mo Tabilo Dahohamidaniya:

³¹ Ba:be hegela ba: Adaguila: Pokoeno ilina hiduilame tetela, mabu dumutu ba: Yu tawakalubino okoha: talona hegelala ba:gala ibino Pokoeno ko hegelala, ba:bema: iba:te ba:be hegela hiya:nomoma: ba ga:lana, ibi ubihinola ha:laha apete ba:be hegelalo keha pihigalo pola:na. Ba:bema: komo iba:te Paeletoko na:nikiyameniya:, ebete alaholohopi goelamenate keha pihigamo da:pihomolatelya: ba:bi dubuino nato dito kowakalamililamenama:. Alaholohopa:te ba:ba ka:na dewagelemena:, ba:bi dubate tiyolo ha:lahate, ba:bene ibino ha:laha ape tawakaluba:te keha pihigane pewadipolatelete bobamo dito konimiya:tema:na:. ✱ ³² Ba:bema: alaholohopa:te tolamenate dopo dubuino nato newakalamiliminate eta dubu ba: atumu kamitiniya:, ba:bi dubu netewa Paeletete Ya:sukuba: hoea:mo kapimilo oelamiya:. ³³ Huiyatiya alaholohopa:te Ya:sutamo da:nikuliniya: ebene nato kanewakalamilimeniya:ha: mabu iba:te ebe hoe binuminiya:. ³⁴ Huiyatiya ba:ba tetelo eta kapiya alaholohodawate Ya:suku kibila:mo tabilo ba: dito ahohamidaniya:, ba:bene hawiti beyago ebene apene ba:bo peka:ka:la:halemeniya:.

³⁵ Na buka ododidawate ama: ka:lamiholelawa bikiyamemata, nale ba:moe komo naeno baida:mo hibilo uminiya:mo, iyo, na iya:tawala ba:moe tabo ba: hibila, ba:bema: wadiyala ama: hibima: na:mida:.

✱ ³⁶ Ba:moe komote uluhukuniya: Godokono Buka tabote hibima: keda:ma:, mabu ya:lo tetelo ebete Ya:sukunu komoma: da:goiya: ba:be tabote ba:ma ka:na itana,

“Iba:te ebene eta goha kapiya a:kadikamidala:mena:.” ✱

³⁷ Ba:gala eta Buka tabote ba:ma ka:na goena,

“Tawakaluba:te kibila:mo poko dahohamiduya:,

iba:te ebe kumima:na:.” ✱

A:limitiya Habanapi Yausepete Ya:sukunu Ape Nakola Bobo Ipuwamo Dihateniya:

Ma:t 27:56-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56

³⁸ Ba:ba tetelo eta dubuti nemedenami ebene mahilo Yausepetela, ebe ba: Alimitiyanapila ba:gala Ya:sukunu ta:matadawa etala, huiyatiya ebete ebene komo nugumuinami mabu ebete Yu watowatopi betolelamenami. Ba:bene ba:moe dubuti Paeletetamo tonate Ya:sukunu ape lawenama: ebe da:nikiyameniya:, Paeletete ebetamo modoboma: goeniya:, ba:bema: ebete tonate Ya:sukunu ape ba: dito nelaweniya:.

³⁹ Ba:ba tetelo eta dubu Nikadimasitila, ebete Yausepeko owalubinama: ba:bo peniya:, ba:be dubu ba: du tetelo Ya:sukuba: tabo konolamaginama: dopamo da:toniya: ba:be dubula. Ebete Ya:sukunu apa:mo kikalumunama: komo hiya:hiya: hidohido nibo ilina bewadaheniya:, ba:bi ilinoeno menemene kodopola, ba: 30 kilogalama huiyala. ✱

⁴⁰ Ba:bene ba:bi dubu netewapa:te hidohido nibo ilina Ya:sukunu

✱ 19:29-30: Ohale 69:21 ✱ 19:31: Tutumu 21:22-23 ✱ 19:35: Yon 21:24 ✱ 19:36: Ikuli 12:46; Nabas 9:12; Ohale 34:20 ✱ 19:37: Sek 12:10; Haw 1:7 ✱ 19:39: Yon 3:1-2

apa:mo ikalumunate hidohido keyakeya kalikamo ba:bo a:wa:tiniya:, mabu Yu tawakaluba:te lumagino ape bobamo ihatema: ba:ba ka:na ododinaka. ⁴¹ Alaholohopa:te Ya:suku kebolo kanakapuminiya: ba:be haba tamelo eta pali nitanami, ba:gala ba:be pali ipuwalo nakola bobo atumu na:kaitanami, tawakaluba:te ba:be bobo iya:ha:midale nakola haka ya:lo aligiya: huiyatiya eta hoe lumagi dopamo ba:bamo kihatiya:ha:. ⁴² Ba:bema: Yausepeko Nikadimasiko iba:te Ya:sukunu ape ba:bamo ba: dito nihateniya:, mabu ba:be nakola bobo Ya:sukunu hoe haba tatalilo itanuya:, ba:gala ibi ba:ma ka:na emalagidoloniya:, ka:lo ba: Palaide hegelala, Yunapino talona hegeloeni ilina hiduilame tetela, mabu dumutu ba: ibino okoha: talona hegelala.

20

Ya:suku Ta:matapa:te Ebeno Ape Bobolo Da:nowadiya:

Ma:t 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12

¹ Ba:bene Sande duiduiyanomolo hegelate ba owalohuta duti da:wibutiya:, ba:ba tetelo Magadalanapi Ma:liti Ya:sukunu bobo umima: da:tuya:, ebete bobo da:takumiya: ba:be ko nakola tama:mo ya:lo emokamida ba itana ba:bo numiya:. ² Ba:bene ebete gala kapepuli-gate Saimono Pitako ba:gala eta ta:matadawa Ya:suti konomamo demalagidolonami, ba:bi dubu netewa na:pikiyalamiya:, “Tawakaluba:te Ya:sukunu ape bobo ipuwane pilolo a:lawa:, a iya:tawaha: iba:te kebamo dihata:!”

³ Ba:bema: Pitako ba:gala eta ta:matadawa iba:te bobo umima: ba:bo tuya:. ⁴ Ibi netewapa:te ba pulila:nato, eta ta:matadawate tiyonomo puligate bobo habamo dopamo dito nuluhukuya:. ⁵ Ba:ba tetelo ebete gigiho tamelo nutiti, bobo ipuwamo na:pa:gaheno papami-watane da:negahimihuya:, Ya:sukunu ape da:wa:tiniya: ba:bi hidohido keyakeya kalikonomuya nulamiya:. ⁶ Ba:bene Pitate galane bobamo nuluhukuti bobo ipuwamo nopegate da:negahimihuya: ba:bi atu keyakeya kaliko bekanulamiya:, ⁷ ba:gala Ya:sukunu wato da:wa:timiniya: ba:be eta kalikote mokopa:mida hiya: bahilo ba itana ebete ba:bo numiya:. ⁸ Ba:ba tetelo bobamo dopamo da:nuluhukuya: ba:be eta ta:matadawate bobo ipuwamo atumu kanopegate Ya:sukunu ape numihino ebeno hoe ipuwane mahiga komo hibima: ba:bo nimidiya:. ⁹ Ba: hibila, Godote ebeno Bukamo tabo dopamo a:miya:tiya: Ya:suti hoe ipuwane gala kakamahigama:ne, huiyatiya ba:moi ta:matapi netewapa:te ba:be komoeno ipuwa hidamo kalawiya:ha:. ☆

Ya:suti Magadalanapi Ma:litamo Duluhukuya:

Ma:t 28:9-10; Mak 16:9-11

¹⁰ Ba:bene Ya:suku ta:matapi dubu netewapa:te genamamo dito katuya:, ¹¹ huiyatiya Ma:liti ha:kiya bobo habalo lutiya:. Ebete boboeni gigiho tamelo ba ihita papamiwatane bobo ipuwamo ba:bo negahimihutiya:. ¹² Ba:ba tetelo Godokono nopopi netewa keyakeya kaliko pupuliti, Ya:suti dopamo da:kapitanuya: ba:be habalo ba lumutita Ma:liti ba:bo ulamiya:, eta wato hapulu, eta nato hapulu. ¹³ Iba:te ebe nalatediya:, “Kamena, ama: badama: kijiuta?”

Ba:bene ebete tabo ba huiya na:goiya:, “Pilo tawakaluba:te naeno Kodawoeni ape kebamo data na iya:tawaha:.”

☆ 20:9: Oel 2:24-32; 1Kol 15:4

14 Ma:liti ba:moe tabo da:goiya: ebete ohobigate Ya:suku la:nalo umiya:, huiyatiya ebete kiya:tawuya:ha: ebe potela:ka: ☆ 15 Ba:bene Ya:suti ebe nalatediya:, “Kamena, ama: badama: kihuata, ba:gala poko kohowadiuta?”

Ma:liti ba:be dubu pali namutudawamo emalagidololo na:goiya:, “Dubu, nolata, ama:le hoe lumagino ape eta habamo a:ka:nihata:wa? Wadiyala na na:kiyanama:, ba:bene nale ebena ape konelawema:nemo.”

16 Ba:ba tetelo Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Ma:li!”

Ba:bene ebete Ya:sutamo ohobigadigate Yu tawakalubino tabamo ebetamo na:goiya:, “Laboni!” Buka ka:lamiholelawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, ba:moe taboeno ipuwa ba: “Iya:tulamedawa.”

17 Ya:suti ebetamo na:goiya:, “Na ibulu akalawenitala: mabu na naeno Nabiwitamo odolohenola. Wadiyala ama: tote naeno ekaki na:negoelama:, ‘Na Ya:suti goemo, naeno Nabiwi ba: la:eno Nabiwila, iyo, naeno Godo ba: la:eno Godola. Tete tatalila na ebetamo gala kakatoma:nemo.’” ☆

18 Ba:bene Magadalanapi Ma:liti tote Ya:suku ta:matapi ba:be atu tabo ba negoelame iba:tamo na:negoiya:, “Na Kodawa Ya:suku umimo, ebete na a:kiyaname ba:moe tabo la: kopikiyalamema:.”

Ya:suti Ebena Komo Ta:matapa:tamo Duluhukuniya:

Ma:t 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49

19 Ba:be atu Sande hegela du tetelo Ya:suku ta:matapa:te kapiya genamalo ba pola:na genama gigiho a:kodakoduilameniya: mabu iba:te Yu watowatopi betolelameniya:. Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo puluhukunate ibino tetenomolo putinate ibi na:pegoelameniya:, “Godokono kalakalate la:godolo nitanamene.” 20 Ebete ba:be tabo goenate ebena kokoto ba:gala tabino bugumu ibi ba:bo mutuilameniya:, ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ebe uminate ibino tepo ipuwalo ko kalakala biya:tawahaniya: ☆

21 Ya:suti iba:tamo gala na:kagoeniya:, “Godokono kalakalate la:godolo nitanana. Nabiwi Godote na hopo habanapa:tamo keba ka:na ka:poenamiya:, ba:ma tetelo nale la: ba:ba ka:na koelamema:nemata.”

22 Ba:ba tetelo ebete hawela iba:tamo ba: ama:midana na:goeniya:, “Godokono Gobogobo na:lawa:la:.” 23 Ba:bene la:le eta lumagitamo ba:ma ka:na da:gala:lama, ‘Godote amia:no kuba egebolemete adodolema:ta,’ Godote ba:ba ka:na kododima:ne, ba:gala eta tetelo eta lumagitamo da:kaga:lama, ‘Godote amia:no kuba egebolemete a:kadodolema:mena:ta,’ ba:be komote atumu ba: ba:ba ka:na kakitanama:ne.” ☆

Ya:suti Tomasitamo Duluhukuniya:

24 Ya:sukunu 12 ta:matapi ipuwalo Tomasiko ba: etala, komopa:te ebe Nedewale Guduma: ka:minakuya:. Ya:suti komo ta:matapa:tamo duluhukuniya: ba:moe dubuti ba:be dulu iba:go kalutiya:ha:, 25 ba:bema: komopa:te ebe da:ga:lameniya:, “A Ya:suku umima:,” ebete ibino tabamo ba:ma ka:na huiyaniya:, “Ao! Nale ebena kokotolo ikokoeno bugumu ulamehena, ba:gala nale ebena bugumu naeno kokotamo

☆ 20:14: Luk 24:16; Yon 21:4 ☆ 20:17: Lom 8:29; Yun 2:11-12 ☆ 20:20: Yon 16:22; 1Yon 1:1 ☆ 20:23: Ma:t 16:19

ologilihino, ba:gala nale ebenu tabino bugumamo naeno kokoto udubukateheno nale ba:be komo hibima: a:kamida:mo.”

²⁶ Ba:bene kapiya wuiki da:petuya:, Ya:suku ta:matapa:te Tomasikoba: kapiya genamamo pekapiyuiminate genama gigiho kodakoduilamenate ba:bo pola:nuya:. Ba:ba tetelo Ya:suti iba:tamo puluhukunate ibino tetenomolo putinate ibi na:goelameniya:, “Godokono kalakalate la:godolo nitanamene.” ²⁷ Ba:bene ebete Tomasiko na:goemeniya:, “Naeno kokoto ulamete ikokoeno bugumu na:pologila:, ba:gala amia:no kokoto hogaminate naeno tabino bugumamo na:pudubukata:. Ama: ukui netewama: akeda:la:, na hibima: na:midina:!”

²⁸ Tomasiti ebenu tabo ba huiyana na:goeniya:, “Ama: naeno Kodawalata! Ama: ba: naeno Godolata!”

²⁹ Ba:bene Ya:suti ebe na:goemeniya:, “Ama: na unamete hibima: ba:bo midina:ta, huiyatiya puya:te na unameheno hibima: da:midinimina:, Godote iba:tamo kalakala konomamo bikalamenakomene!” ✧

Yonekono Buka Ododi Komoeno Mabu

³⁰ Buka ka:lamiholewawa, wadiyala ama: ba:moe komo hidamo niya:tawa. Ya:suti ebenu ta:matapino holoholo hapulu komo hiliyonomo hanohano komo dododilinakui, huiyatiya komo ba:bi hiliyonomo komokomo na ba:moe bukalo kahawakalilamitaha:.

³¹ Huiyatiya kebe komokomo nale da:miya:temo, ba:bi komate na:pola:namena: ama:le Ya:sukunu hibi komo kiya:tawama:. Ebe ba: Kelisote, Godokono Gudula, ba:gala ama: ebe hibima: da:midinamena: ebenu mahilamo hibi ka:ka: kolawema:na:ta. ✧

21

Ya:suti Taibilyasi* Bobolo Ebenu Sa:ba:ni Ta:matapa:tamo Da:nuluhukuya:

¹ Ba:moe komo wibote komo hegela da:petohuya:, Ya:suti Taibilyasi Bobolo ebe ha:kiya ebenu sa:ba:ni ta:matapa:tamo ebenu komo gala na:kahawakalimiya:, ba:bene ba:be komote ba:ma ka:na uluhukuya:.

² Saimono Pitako ba:gala Tomasiko, ebenu eta mahilo Nedewale Gudula, ba:gala Nata:niyoloko, ebe Ga:lili hopoeno Ka:ina habanapila, ba:gala Sebedikono gugudi netewa, ba:gala komo Ya:suku ta:matapi netewa, ba:moi ba:te kapimilo pola:nuya:. ³ Ba:bene ba gapogapohona Saimono Pitate komopa:tamo na:goeniya:, “Na dahama: tomo.”

Ba:ba tetelo ibi hiliyonamate na:ga:laniya:, “Wadiyala a ama:go kopelamema:nema:,” ba:bene iba:te tolamenate boga:mo ba: dito nololoniya:, huiyatiya ba:be dulu iba:te daha kuwateholeniya:ha:, puliyanomola. ✧

⁴ Ba:bene duiduiyalo hegellate ba owalohuta, Ya:suti Ga:lili Bobo dodolo ba:bo la:nuya:, huiyatiya ebenu ta:matapa:te kemalagidoluya:ha: ebe ba: Ya:sutila.

⁵ Ya:suti ebenu tabo madodo adipatelo iba:tamo na:goiya:, “Mabuluba:la:, la: daha a:kuwateholeoma?”

Iba:te na:huiyuya:, “Ao, puliyala.”

⁶ Ba:bema: ebete ibi na:goelamiya:, “La: boge tu hapuamo kamahu dahubima la: daha kuwateholema:nemata.” Ba:bene iba:te ba:ma

✧ 20:29: 1Pit 1:8 ✧ 20:31: Yon 3:15; Lom 1:17; 1Yon 5:13 ✧ 21: Taibilyasi ba: Ga:lili Boboeno mahilo etala. ✧ 21:3: Luk 5:4-7

ka:na dewageliya; iba:te kamahu adipatema: kamodobuya:ha: mabu kamahamo hiliyonomo dahadahate tahuya:

⁷ Ba:ba tetelo Ya:suti ebena ta:matapi ipuwalo koamo demalagidolonami ba:be dubuti Pitatamo na:goiya; “Ba:moe ba: Kodawala!” Ba:bene Pitate ba:be tabo uliti, ebete oko owatima: kebe kaliko ka:pekananiya: ba:be atuino kaliko lawete beyamo epategate hakamo ba: dito niholuya; ✱ ⁸ mabu ta:matapino bogete bobo dodo tatalidopolo itanuya: Ba:ba tetelo komo ta:matapa:te ibi ha:kiya daha hiliyonomagoeno kamahu boga:go adimuya:tate hakamo ba: dito nutiya; ⁹ ba:bene iba:te hakamo ba nidimutita koe ba:bo numiya; ba:be koelo baa: ba:gala daha oho na:pola:nuya:

¹⁰ Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La:le duwateholema komo daha mamona:wadaha:la:.”

¹¹ Ba:ba tetelo Pitate boga:mo gala kanololote dahagoeno kamahu hakamo ba:bo adimuya:miduya; ba:be kamahamo 153 koko dahate tahuya: huiyatiya kamahuti kata:galiya:ha: ✱ ¹² Ba:bene Ya:suti iba:tamo na:goiya; “La: pelamete baa: na:penahala:.” Ibi hiliyonomate iya:tawahuya: ba:moe dubu ba: ibino Kodawala, ba:bema: ibi ipuwalo etate Ya:suku ba:ma ka:na kalatediya:ha; “Ama: potela:ka:?” ¹³ Ba:ba tetelo Ya:suti baa: ba:gala daha uwatete iba:tamo dito ikalameholiya; ¹⁴ ba:bema: hibila, ebete hoe ipuwane da:mahiguya; ba:moe ba: ebena netewa-kapiya tetela ebena ta:matapa:tamo duluhukuya. ✱

Ya:suti Pitako Ebena Okodawama: Gala Da:kaka-miya:

¹⁵ Ba:bene ibino baa: naha komote da:wibuya; Ya:suti Saimono Pitako nalatediya; “Saimono, Yonekono gudu, ba:moi ta:matapa:te na malemalelo demalagidolonena, huiyatiya amia:no malemale komote ibino malemale komo hibilo na:ka:gogolena?”

Ba:ba tetelo Pitate tabo ba huiya na:goiya; “Iyo, Kodawa, ama: iya:tawala na amia:no hido mabulubila.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya; “Naeno sipi-goegoe hegehege hidamo nulameniya:.”

¹⁶ Ba:bene Ya:suti Pitako gala na:kalatediya; “Saimono, Yonekono gudu, ama: na hibilo malemalelo na:kemalagidoloneona?”

Ba:bene Pitate tabo ba huiya na:goiya; “Iyo, Kodawa, ama: iya:tawala na amia:no hido mabulubila.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya; “Naeno sipi-goegoe hidamo nulameniya:.” ✱

¹⁷ Ba:bene Ya:suti netewa-kapiya tetelo Pitako gala na:kalatediya; “Saimono, Yonekono gudu, ama:le da:gaa: ba:moe tabo hibila:ka:? Ama: naeno hibi mabulubima: kedeona?”

Ba:ba tetelo Ya:suti netewa-kapiya teta:mo Pitakono malemale komoma: ebe dalatediya; ba:bema: ebete ukui bilibilima: eda:lo na:huiyuya; “Kodawa, ama: hiliyonomo komokomo iya:tawanomola. Ba: hibila, na amia:no hido mabulubila.”

Ba:bene Ya:suti ebetamo na:goiya; “Wadiyala, ama: naeno sipi-goegoe hidamo nulameniya; ¹⁸ Na ama:tamo hibi tabonomo begoemo, ama: uli ape tetelo ama: ha:kiya amia:no apeno ilina pupuliti amia:no ubilo pata:nama:ta, huiyatiya ama: kadele teta:mo da:nuluhukumina: amia:no komote ba:ba ka:na a:kitanamene. Ba:ba tetelo amia:no

✱ 21:7: Yon 13:23; Ma:t 14:29 ✱ 21:11: Luk 5:6 ✱ 21:14: Yon 20:19,26 ✱ 21:16: Oel 20:28

ubiti itanaheno eta lumagiti pete amia:no kokoto pehogaminalemete da:pematuhulameholememena; ebete ama: temeteme habamo ba:bo komagatama:na:ta.” ¹⁹ Pitate keba ka:na da:hoemene ba:gala ebena hoe komote Godoko keba ka:na dawagaminamene, ba:bi komo kohawakalilamema: Ya:suti Pitatamo ba:moe tabo ba:bema: goiya. Ba:bene ebete ebena tabo moga:melo Pitatamo gala na:kagoiya; “Wadiyala ama: na na:ta:mahena.” ✧

Pitate Eta Ta:matadawoeno Komoma: Ya:suku Da:kiyamiya:

²⁰ Ba:ba tetelo eta ta:matadawa Ya:suti konomamo demalagidolonami ebete ibi netewapi ba ta:matalita, Pitate gala hapuamo pohobigate ebe ba:bo pumiya. Ba:moe ta:matadawate dopamo Adaguila: Poko baa: naha tetelo Ya:suku tama:mo nemedatepanate ebetamo ba:ma ka:na goeniya; “Kodawa, a ipuwalo pote ama: anakapumipi na:kowalubilimini?” ✧ ²¹ Pitate ba:be dubu umiti Ya:suku na:kiyamiya; “Kodawa, ba:moe dubu tawakaluba:te keba ka:na na:kamitimina:?”

²² Huiyatiya Ya:suti ebetamo na:goyiya; “Na ubi dihatemo ebete naeno pe teta:mo emedenama; ba:moe ba: naeno komola, amia:noha. Wadiyala ama: na ta:mahene komo kapiya nemalagidola.” ²³ Galane tetelo komo Ya:suku ta:matapa:te ba:moe tabo duliya: iba:te ba:ma ka:na ga:la ba:bo tupuimiya; ba:moe ta:matadawate a:kahoenamene, huiyatiya Ya:suti Pitatamo ba:mako tabo kagoiya:ha. Ebete na:goyiya; “Na ubi dihatemo ebete naeno pe teta:mo emedenama; ba:moe ba:naeno komola.”

Yonete Bukamo Da:miya:tiya: Ba:be Kuititi Tabo

²⁴ Na ba:moe ta:matadawate ba:moe bukamo da:miya:temo, ba:moi tabo komokomo ipuwalo hibi komo behawakalimitamo, iyo, a hibima: midipi hiliyonomo iya:tawahala, ba:moi hiya:hiya: tabo ba: hibernomola. ✧

²⁵ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Ya:suti ba:moe hopolo komo hiliyonomo komokomo dododilinakui, nale ba:bi komo ba:moe buka kapiyalo hawakalilame modoboha. Naeno ukui bitana, buka ododilipa:te Ya:sukunu hiliyonomo komokomo hawakalilamema: dewagelemana; iba:te kebe buka hiliyonomo dododilimina; tawakaluba:te ba:bi buka miya:tema: ba:moe hopo konomolo miya:te habate a:kamodobamene.

Kalakala konomola, ba:moe ba: naeno buka tabo kuititila. ✧

YA:SUKUNU OELAMEPI DUBUINO ODODILI KOMOKOMO

Ba:moe Bukoeno Ododi Komoeno Mabu

¹⁻² Naeno hido lumagi Tiyopolasi, nolata. Ba:moe ba: netewa tetema: eda: nale ama:tamo buka ododi. Hibila, Ya:suti ebena oko da:tupuimiya: ba:ba tetene pete ebete Hunu Habamo dodoluya: ba:ba teta:mo puluhuku, ebete kebe komokomo kododilinakui ba:gala tawakalubi keba ka:na kiya:tulamenakui ba:bi komo hiliyonomo nale naeno dopo bukalo a:hawakalilamiya:mo. ✧

Ya:suti Hido-talona Gobogobote Pema: Hibilo Da:goiya:

Ba: hibila, Godote Ya:suku Hunu Habamo pelaweheno dopamo ebete ebena oelamepi dubu Hido-talona Gobogoboeno heloamo tutumulateliya:, iyo, ba:bi dubu ebete ebena oelamepima: ya:lo a:ka:lamiya:.³ Ba:bene Ya:sukunu koko temeteme da:wibomiya:, ba:ba tetelo ebete 40 hegela ipuwalo komo hiya:hiya: tetelo iba:tamo ebena holoholonomamo uluhukunakui iba:te ebena ka:ka:mo mahiga komo umiti ebe hibima: komidima:, ba:gala ba:bi atu tetelo ebete Godokono Ko Gawadalagi komoma: ibi ba:bo iya:tulamenakui. ✧⁴ Ba:bene eta tetelo ebete iba:go ba emede ibi ba:ma ka:na tutumulateliya:, “La: Yelusalema ko habane muhino akatolama:la:, mabu naeno Nabiwiti la:tamo ikalamema: hibilo da:goiya: la: ba:be komo na:latimiya:la:. Iyo, nale la: dopamo da:kiyalamima, ba:be komo la: ba:ma ka:na ulimata, ✧⁵ Yonete dopamo tetelo tawakalubi beyanomamo wadulatenakui, huiyatiya la: hegela kapiyakapiya pola:nate Godote ebena Gobogobamo ba:bo kopewadulatelema:na:ta.” ✧

Godote Ya:suku Hunu Habamo Da:pelawiya:

⁶ Ba:ba tetelo Ya:suti ebena oelamepi dubago kapiyuimi habalo ba pola:na, iba:te ebe alateda:lo na:ga:lamiya:, “Kodawa, ama: ba:ma tetelo ba:moe hopo konomoeno namutulubima: eda:ha komo amia:no Isalaela tawakaluba:tamo gala ba:kikalameomena:?” ✧

⁷ Ya:suti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Hiya:hiya: komoeno pelame tete naeno Nabiwiti ebena heloamo ha:kiya kolamagima:ne. Ebe ubihinola la:le ba:bi komokomoeno tete iya:tawaha, ✧⁸ huiyatiya ebena Gobogobote la: hunamo da:pemedemene, ba:ba tetelo ebena helo komote la:eno tepo ipuwa da:tabuilamemene, la:le naeno komo hawakalimima: tabo atapima: keda:hama:nemata. Ba:be mabuma: ba:moe Yelusale-malo ba:gala Yudiya hopoeno komo habahabalo ba:gala Samaliya hopoeno habahabalo ba:gala ba:moe hopo konomoeno kuititi hapuhapulu la:le naeno tabo konolamagimima:nemata.” ✧⁹ Ba:bene Ya:suti ba:moe tabo olamagi da:wibuya:, iba:te ebe ba umita Godote hunamo ba:bo adipatiya:, iyo, ebete hawai ipuwamo da:nopeguya: iba:te ebe gala kumiya:ha.

¹⁰ Iba:te hunamo tala:te ba umita, dubu netewate keyakeya kaliko pupula:go iba:tamo uluhukuti ibi tamelo ba la:mota:na¹¹ iba:tamo

✧ **1:1-2:** Mak 16:19; Luk 1:3; 24:49-51 ✧ **1:3:** Luk 24:36-49; Oel 10:41 ✧ **1:4:** Luk 24:49; Yon 14:16-17; Oel 2:33 ✧ **1:5:** Mat 3:11 ✧ **1:6:** Luk 24:21 ✧ **1:7:** Mak 13:32 ✧ **1:8:** Mat 28:19; Luk 24:48

na:ga:luya; “La: Ga:lilinapi dubala; la: bada mabuma: hunamo tala:lo da:la:mota:hanama? Ba:moe Ya:suku la:le ba umita Godote ebe Hunu Habamo da:pelawe, ebete la:godone hunamo keba ka:na ka:nodolo, galane ebete ba: ba:ba ka:na kakapema:ne.” ✱

Matayasiti Yudasikono Oko Haba Da:lawiya:

¹² Ba:bema: Ya:sukunu oelamepi dubate Olibi Kehakeha Hunu Hakane nepalagate Yelusalema ko habamo ba:bo tolamiya; ba:be haka Yelusalema tamelo itana, ba:bamo tolame gabo muhuluha; kapiya kilomita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ✱ ¹³ Ba:bene iba:te ko habamo nikuliti, iba:te demedenama: ba:be hunu genamalo ditanami ba:be habamo dito nalehawaminuya;. Ba:ba tetelo ba:be genamalo ba:moi ba:bi oelamepi dubate pola:nuya:—Pitako, Yoneko, Ya:imesiko, ba:gala A:nduluku, Pilipiko ba:gala Tomasiko, Batolomuku ba:gala Ma:tiyuku, ba:gala eta Ya:imesiko Alapiyasekono gudu, ba:gala Saimonoko ebete dopamo Loma gabomani tawakaluba:go alaholohodawama: eda:nami, ba:gala Yudasiko Ya:imesikono gudu. ✱ ¹⁴ Ba:bene ba:moi oelamepi dubago Ya:sukunu ekaki ba:gala ebenu menoko Ma:lika ba:gala komo kamenakama, iba:te 40 hegela ipuwalo ba:be atu genamalo pekapiyanakui, ba:bene komo hiya:hiya: tetelo iba:te Godotamo toetoe tabo ba:bo polamagiminakuya;.

¹⁵ Ba:bene komo hegela da:wibohuya; ba:ba tetelo 120 hibima: midipa:te gala da:kakapiyuya; Pitate ibi ipuwalo mahigate iba:tamo ba:ma ka:na olamagiya; ¹⁶⁻¹⁷“Ekaka:la; Godokono Gobogobote dopamo Da:ibidikono tabone Yudasikono komoma: da:goyia; ba:be Buka tabote hibima: keda:ma: olalati komote ebetamo ba:ba ka:na ba:bema: uluhukui. La: iya:tawahala Yudasiko ba: aeno eta kapiyuimidawama: eda:nami, iyo, Ya:suti ebe a:lawi ago kapimilo oko kowatinama;. Huiyatiya ba:moe dubuti eta dulu Ya:suku anakapumipi ba owalubilina, iba:te ebe ba:bo laweniya;.” ✱

¹⁸ Ba:bema: buka ka:lamiholewada, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, ba:moe dubu Yudasiti ebenu ko kuba ododi ipuwalo kebe mani kuwatiya; ebete ba:be mana:mo eta dubuino pali haka benelawiya; ba:bene ebete tote ba:be hakalo da:nehoyia; ebenu apete hakamo ba pega tepo bolagalemete maladiti ba:bo pikulimiya;. ✱ ¹⁹ Ba:ba tetelo Yelusalema ko habalo da:pola:nuya; ba:bi Yu tawakalubi hiliyonamate ebenu hoe komo uliti ba:be pali hakoeno mahilo ibino tabamo Akeledamama: ka:miya; ba:be mahiloeno ipuwa nitana ‘Hawa:goeno Pali Hakala.’

²⁰ Ba:bene Pitate tabo moga:melo gala na:kagoyia; “Da:ibiditi Sam Ohale Bukalo Godokono tabo ba:ma ka:na miya:tiya; ‘Wadiyala kuba lumagino genamate dito nitanamene,

iyo, ba:be genama gulu eta lumagiti gala a:kalutamene.’

Huiyatiya Da:ibiditi ba:be lumagino oko haboeno komoma: eta tabo ba:ma ka:na kagoyia;

‘Wadiyala kuba lumagino oko haba etate na:lawa:mene.’ ✱

²¹⁻²² Ba:bema: eta lumagiti oko ipuwalo ago na:kapiyamene, Kodawa Ya:suti hoe ipuwane da:mahigui ba:be tabo konehawakaliminakoma;. Iyo, ago tete ga:ga:nomolo demedenami, wadiyala ba:bako lumagiti

✱ **1:11:** Ma:t 26:64; Luk 21:27 ✱ **1:12:** Luk 24:50-53 ✱ **1:13:** Ma:t 10:2-4 ✱ **1:16-17:** Ohale 41:9 ✱ **1:18:** Ma:t 27:3-8 ✱ **1:20:** Ohale 69:25; 109:8

ago oko kotupuimima:ne, ba:ma ka:na Yonete tawakalubi beyamo wadulatelema: tabo da:polamagi ba:ba tetene tupuimiti, Ya:suti Hunu Habamo da:nodolui ba:ba teta:mo nuluhuku, ba:be tete ga:ga:nomolo puya:te Ya:sukuba: da:wapata:lamenama: ibi ipuwalo a eta kapiya kolawema:nema:.” ✧

²³ Ba:bema: iba:te dubu netewoeno mahilo beka:lamiya:, Yausepe Basabasiko ebena eta mahilo Yasitasitila, ba:gala Matayasiko. ²⁴ Ba:ba tetelo iba:te Godotamo ba toetoeho na:ga:luya:, “Kodawa, hiliyonomo tawakalubino tepo ipuwoeno komokomo ama: iya:tawala, ba:bema: aeno Kodawa, ba:moi netewa dubu ipuwalo ama:le ya:lo poko da:lawiya:la, wadiyala ama: a niya:tua:ma:. ²⁵ Ba:ma ka:na amia:no eta oemedawa Yudasiti da:miya:pui, ba:be oko haba amia:no eta uli lumagiti kolawema:ne, huiyatiya Yudasiti ebena kuba huiya lawema: Koe Habamo ya:lo a:tui, ba:be kuba haba eba:go na:nemodobona.”

²⁶ Ibino toetoe tabo olamagimi komo da:wibuya:, ba:ba tetelo iba:te nakola anagogobeya:midale netewa uwatete, eta nakolamo etoeno mahilo ihatemete, eta nakolamo etoeno mahilo akihatemiya:. Ba:bene iba:te Godokono ubi komo kumima: ba:bi nakola da:niya:hekiya: Matayasikono mahilo ba:bo lawiyya:, ba:bema: ba:be gabodo ba:be dubuti Ya:sukunu komo 11 oelamepi dubago kapiyama: ba:bo ediya:.

2

Godokono Gobogobote Hibima: Midipa:tamo Da:piya:

¹ Ba:bene Pentekose Poko Hegela* duluhukuya:, ba:ba tetelo Ya:suku hibima: midipi hiliyonomate kapiya genamamo pekapiyuimiya:. ✧

² Ba:ba tetelo ko diyamonomote Hunu Habane iba:tamo puluhukuya:, konomo huhuti da:goenape ba:ba ka:na pete iba:te da:pola:nuya: ba:be genama gu dito petabuya:. ³ Ba:bene koe powoeno ma:lapila keba ka:nala:ka: ibi hiliyonomatamo ba nikuliho, hiya:hiya: kaneka:kehote etatamo etatamo ibi hunamo ba:bo negagahidiya:. ✧ ⁴ Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote ibi hiliyonomo da:tabuilamiya:, ebete ibi ba heluilame komo kapela tawakalubino hiya:hiya: tabamo olamagimi ba:bo tupuimiya:. ✧

⁵ Ba:bema: buka ka:lamiholewawa, ama: numa:, ba:be Pentekose Poko hegela pehena dopamo komo Yunapi ba:gala komo Yuha:pi Godoko dadikuminakui, ibi hiliyonomate ibino hiya:hiya: muhulu hopone Yelusalema ko habamo pelameholiya: ba:be poko kapimilo kopododima:. ⁶ Ba:bene Godote ebena Gobogobo Ya:sukunu hibima: midipa:tamo ko diyamago da:poemiya:, hiya:hiya: hopone pokoma: da:pelamiya: komo ibi hiliyonomate ba:be diyamo uliti hibi komo kumima: ba:bo pekapiyuya:. Ba:bema: iba:te koamo hanohanohutiya: mabu hibima: midipa:te Yu tawakalubino tabamo kaga:lutiya:ha: huiyatiya hiya:hiya: tabamo ga:lutiya:, ba:ma ka:na ulihopi ipuwalo etate

✧ **1:21-22:** Ma:t 16:19; Mak 1:9; Yon 15:27 * **2:1:** Pentekose Poko Yu tawakaluba:te dododinakomena: ebena mabu ba:ma ka:nala. Ibino Adaguila: Poko da:wibonako, 50 hegela gala hapuamo iba:te ba:moe eta poko bekaododinaka. Ba:be Poko tetelo iba:te palino witi-laisa iya:hili tupuimi komo ba emalagidolo ibino kalakala Godotamo ba:bema: adipatenaka, mabu ibi iya:tawahala iba:te Godogodone hido owalubi komo a:lawiya:. ✧ **2:1:** Hawi 23:15-21; Tutumu 16:9-11 ✧ **2:3:** Ma:t 3:11 ✧ **2:4:** Oel 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

ebeno tabonomo ulinakui, etate atumu ebeno tabonomo akulinakui, ibi hiliyonomate ba:ba ka:na ewagelitiya:.

⁷ Ba:bene iba:te la:wa:hate ba hanohanoho na:ga:luya:, “Ba:moe tabo da:ga:luta, ba:moi tawakalubi aeno hoponapiha:, ibi ba: Ga:lili hoponapila, ⁸ ba:bema: keba ka:nala:ka: iba:te aeno hiya:hiya: tabonomamo da:ga:luta a nulihutama:? ⁹ A:iye, a hiliyonomate komo muhulu hopone pelameholima:! Iyo, a komo Patiyapila, Midiyanapila, Ila-manapila, ba:gala Mesopotemiyapila, ba:gala komo a Yudiyanapila, Ka:padosiyapila, Pontasenapila, ba:gala A:isiyanapila. ¹⁰ Ba:gala a komo Piligiyapila, Pa:mapiliyanapila, ba:gala Isipitinapila, hibila, komo a Sailiniya haboeno Libiya hopone pelamima:, ba:gala komo a Loma ko habane da:pelamima: ba:bi tawakalubila. ¹¹ Numa:la:, a ipuwalo komo Yu tawakalubinomola, ba:gala a komo Yu tawakalubiha: huiyatiya ale iba:godone hibi Godo adikumi komo belawiya:ma:, iyo, a komo Kulitinapila ba:gala komo Alebiyanapila, ba:bema: ba:moi tawakaluba:te Godokono koko ododili komoma: da:ga:luta, ale aeno hiya:hiya: tabonomamo badama: kulihutama:?” ¹² Ba:be mabuma: ibi hiliyonomate hanohanoholo ukui bilibilima: ba eda:ha, etate etatamo goenakui, etate etatamo goenakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:, “A:iye! Ba:moe komoeno ipuwa keba ka:nala:ka:?”

¹³ Huiyatiya komopa:te Ya:sukunu oelamepi dubu ba walilatele na:ga:luya:, “Ba:moi dubate helo gao beya nihote da:wigulamehole, ba:bema: daedaeholita!”

Pitate Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:

¹⁴ Ba:bene Pitate komo 11 oelamepi dubago mahigate ebena tabo madodo hunamo ba adipate tawakalubi hiliyonomatamo ba:ma ka:na olamagiya:, “Naeno Yu mabuluba:la:, ba:gala komo la: Yelusalemamo da:pelameholima la: hiliyonomo atumu, nale ba:moe komoeno ipuwa la:tamo kohawakalimima:nemo, ba:bema: wadiyala la: naeno tabo hidamo nulia:la:. ¹⁵ Ba:moi dubu la:le helo gao beya nihoma: da:ga:lutama, ebe tabo hibiha:. Iba:te helo gao beya kanihakaha:, mabu hibila, dubate helo gao beya duiduiyalo a:kanihala: Numa:la:, hegela ka:ma: podoluta! ¹⁶ Huiyatiya ba:moe komo ba: Godokono ukui hawakalimidawa Yowelate dopamo dolamagiya:, ba:be tabola. ¹⁷ Iyo, Godote Yowelako ipuwado tabo ba:ma ka:na goiya:,

‘Ba:moe hopoeno kuititi tetelo

na Godote naeno Gobogobo hiliyonomo tawakalubi hunamo ko-haminama:nemo.

Ba:ba tetelo la:eno kuhi ba:gala bohelemele,

iba:te naeno ukui hibilo kohawakalimima:na:,

ba:gala la:eno uli ape dubuino baiditi hiya:ma: eda:halamete

koko komokomo kulameholema:na:,

ba:gala la:eno kadelekadela:te atumu

hiyolo naeno komokomo kiya:tawahama:na:. ✧

¹⁸ Iyo, ba: hibila, ba:be hegelalo naeno huiyaha: okopi dubu ba:gala kamenakamena,

nale ibi hunamo naeno Gobogobo da:haminamo,

iba:te naeno ukui hibinomolo ba:bo kohawakalilamema:na:.

¹⁹ Ba:bene nale alomo hunulu

koko hanohano komo kododilima:nemo,

- ba:gala hopo habalo nale atumu
 iwawi komokomo ba pododili,
 tawakaluba:te hawi ka:ka:la: komo ba:gala koe ba:gala ahuta ku-
 lamema:na:
- ²⁰ Ba:ba tetelo hegelate kuduma:ne,
 ba:gala manomete hawihawinomoma: keda:ma:ne,
 ba:bene Kodawoeno Ko Hegelate ko alonomago kopuluhukuma:ne.
- ²¹ Ba:bema: hibila, puya:te Kodawoeno mahilo da:ka:mimina:
 Godote ibino ka:ka: ba:bo komula:lelamema:ne.’ ”
- ²² Ba:bene Pitate tabo moga:melo gala na:kagoiya;, “La: Isalaelanapi
 tawakaluba:la:, la: ba:moe tabo nulua:la:. La: iya:tawahanomola ba:moe
 Ya:suku Nasaletenapi Godote hopo habamo poemiya;, mabu Godote
 ebe ipuwado koko hanohano komo ba:gala iwawi komo la:godolo
 ba pododili ebena helo a:pehawakalimi. ²³ Ba: hibila, ba:moe hopo
 konomolo eta komote uluhukuhino Godote ba:be komo dopamo
 kiya:tawama:ne. Ba:bema: ebena mulu iya:tawa komodo ebete nopo
 ba:ma ka:na ihatiya;, ebete Ya:suku la:eno kokotamo ihatete, ba:bene
 kuba ododilipa:te la: ba owalubili la:le ebe lawete keha pihigamo
 pihomotete ikoko ba:bo alukulimimata, iyo, la:le ebe ba:moe gabodo
 anakapumimata. ²⁴ Huiyatiya Godote Ya:sukunu hoe temeteme pahala-
 milimiti ebe hoe ipuwane ba:bo adipati, mabu hoete ebe lawema: helo
 puliyala. ²⁵ Ba:be mabuma: Da:ibiditi Godokono heloamo Ya:sukunu
 komoma: tabo ba:ma ka:na miya:tiya;,
 ‘Na Kelisote naeno Kodawa Godoko na tamenomolo buminamo,
 iyo, ebete naeno tu hapulu ba:la:na
 nale waguwagukapoma: ✧
- ²⁶ Ba:bema: naeno tepo ipuwate ba moena,
 nale ko kalakalago olamaginakomo,
 iyo, nale Godoko hibima: midi ipuwalo ba emedena,
 naeno apeno hoe komoma: nale a:ka-ukuibilibila:mo.
- ²⁷ Mabu, Godo, ama:le naeno ape ha:lahapino habalo
 a:kamiya:pamena:ta,
 iyo, amia:no Talona Guduti da:hoemene,
 ama:le ebena abale komo duhimiti
 ebe ka:ka:mo gala kakadipatema:na:ta.
- ²⁸ Ba: hibila, ama:le na ka:ka: gabo ya:lo iya:tunamiya:ta,
 ba:bene nale amia:no holoholo hapuamo da:puluhukumu,
 ama:le natamo ko kalakala kikanamema:na:ta.’ ”
- ²⁹ Ba:bene Pitate tabo moga:melo gala na:kagoiya;, “Ekaka:la:, na
 hilopoheno aeno iniwa Da:ibidikono komo hawakalimima: la:tamo
 kolamagima:nemo. Ebete ba:moe tabo Godokono Bukamo da:miya:tiya:
 ebena komoma: kamiya:tiya:ha:, mabu numa:la:, ebete da:hoiya:
 iba:te ebe bobamo ihatiya;, ba:bene ka:lo ebena bobo haba agodolo
 bitama:na. ✧ ³⁰ Da:ibidiko ba: Godokono ukui hawakalimidawa etala.
 Ba:be mabuma: Godote ebena mahilamo hibi tabonomo Da:ibiditamo
 da:goiya;, ebete ba:bo iya:tawuya: Godote ebena eyoni gugudi ipuwalo
 eta kapiya lawete ebena Ko Gawadalagi emede baha:mo kadipima:ne.
 ✧ ³¹ Ba:gala Kelisote galane tetelo hoe ipuwane da:mahigamene, ba:be
 komo uluhukuhino dopamo Da:ibiditi Godokono heloamo dumiya;,
 ba:be komoeno tabo ba:bema: ebena Bukamo ba:ma ka:na miya:tiya;,

‘Godote ebe ha:lahapino habalo a:kamiya:pamene,

ba:gala ebe bobo ipuwalo a:kabala:mene.’ ✧

³² Ba: hibila, Da:ibiditi ba:moe tabo Kelisokono komoma: miya:tiya:, iyo, ba:moe Kelisoko ba: Ya:sutila, Godote ebe hoe ipuwane dadipati ale aeno baidinomamo ebe ba:bo umima:, ³³ ba:gala ba:moe Ya:suku Godote hununomamo adipatete ebenu tu hapuamo dito adipi. Ba:bema: numa:la:, Nabiwi Godote a hibima: midipa:tamo ikaa:mema: hibilo da:goiya:, ba:be kalakala komote ka:lo ba: uluhuku. Ba: hibila, ebete Ya:sutamono Talona Gobogobo ya:lo ikami, ba:bema: ebete ka:lo a hunamo ebenu helo ba: a:hamina, iyo, la:eno galamo dulihutama ba:gala la:eno baida:mo dumitama ba:moe ba:be komola. ✧

³⁴ “Ba:bema: la: ba:moe komo hidamo nemalagidolala:, Ya:suti Godokono Hunu Habamo keba ka:na ka:nodolui, Da:ibiditi ba:ba ka:na kanodoluya:ha:. Ba:be mabuma: Da:ibiditi Ya:sukunu komoma: Godokono Bukamo eta tabo gala ba:ma ka:na kamiya:tiya:,

‘Kodawa Godote naeno Kodawa Kelisotamo na:goe,

‘Ama: naeno tu hapuamo na:pemeda:, ✧

³⁵ ba:bene ama:go alaholohopi

nale ibi amia:no nato a:puti bahima: komidilima:nemo.’

³⁶ Ba:bema: la: Isalaelanapi hiliyonomala:, wadiyala la: iya:tawanomo niya:tawahala:, ba:moe Ya:suku la:le kehama da:pihomotima, Godote ebe kapiya lawete aeno Kodawama: ba:gala aeno Kelisoma: a:midi!” ✧

³⁷ Ba:bene tabo ulihopa:te Pitakono taboeno komoma: ko tepo teme-teme ba lawita, ebe ba:gala komo oelamepi dubatamo na:ga:luya:, “Nana:la:, a bada komo na:kododima:?”

³⁸⁻³⁹ Pitate huiyatiya na:goiya:, “Wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno ukui hiya:ma: midiliti la:eno kuba ododili ipuwane nohobila:la:, ba:bema: ale la: Ya:su Kelisokono mahilamo beyamo kowadulatelema:na:ta. Ba:bene Kodawa Godote la:eno kuba egebolelamete ba adodolelame, ebete ebenu Gobogobo malemalelo la:tamo dito kopoemema:ne. Iyo, la: ba:gala la:eno gugudi ba:gala hiya:hiya: muhulu hopolo demedehona ba:bi tawakalubi atumu, la: hiliyonomo ipuwalo ebete kebe tawakalubi ebetamo pelamema: da:ka:lamina ebete iba:tamo ebenu Gobogoboeno helo kikalamema:ne, dopamo hibilo keba ka:na ka:goiya: ba:ba ka:na.” ✧

⁴⁰ Ba:bene Pitate komo ba:makomako tabo hiliyonomo ba olamagi ibi ba:ma ka:na kiyahalamiya:, “Ba:moe hopolo kuba ododili ipuwalo da:wapata:lamena, la:le ba:bi tawakalubi ipuwane nikulihala: la:eno ka:ka: mula: komo kolawema:!” ⁴¹ Ba:ba tetelo puya:te ebenu tabo dulihuya: komo ibi hiliyonomate hibima: miditi, ba:bene Ya:sukunu oelamepi dubate ibi beyamo ba:bo wadulatelya: Ba: hibila, ba:be hegela kapiyalo 3,000 tawakaluba:te hibima: midi ipuwalo iba:go kapiyama: eda:huya:. ✧

Hibima: Midipino Emede Komo

⁴² Ba:bene komo hegela hiliyonomolo hibima: midipa:te ibino kapiyuimi komo kamiya:panakuiha:, iyo, iba:te kapimilo oelamepi

✧ 2:31: Ohale 16:10 ✧ 2:33: Oel 5:32; 7:55-56 ✧ 2:34: Ohale 110:1 ✧ 2:36: Oel 5:30-31

✧ 2:38-39: Ais 57:19 ✧ 2:41: Oel 2:47; 4:4

dubuino iya:tulame komo ulihonakuya: ba:gala Ya:suku emalagi-dolo baa: nahanakui ba:gala Godotamo toetoe tabo akolamagimina-kuya: ✱ ⁴³ Ba: hibila, Godote oelamepi dubu ipuwado hiliyonomo hanohano komo ba:gala iwawi komo dododilinakui, ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:godolo ko tolenomote itanami. ⁴⁴ Ba:gala eta komo, hibima: midipa:te ukui kapiyama: ba eda:ha, ibino ilina hiliyonomo kapiyama: midiliti, ba:bi ilinamo etate eta owalubinakui, etate eta akowalubinakui, ba:ba ka:na ewagelenama: ✱ ⁴⁵ Ba:bema: iba:godolo modoboha: komokomo dikulinakui, ba:ba tetelo etate ebeno pali haka kolowamima: nimidinakui, etate ebeno eta ilina kolowamima: akanimidinakui, iba:te ba:be gabodo mani duwatehonakui awaepi ba:bo owalubilinakuya:.

⁴⁶ Ba:gala hibima: midipa:te komo hiya:hiya: hegela hiliyonomolo Godoko Adikumino Hiya: Genamamo pekapiyuiminakuya:, ba:bene iba:te gala ibino genamamo da:katolamenakui, hegehege kapiyuimi ipuwalo ibino baa: ba alabaha kalakala konomago ba:bo nahanakuya: ⁴⁷ Ba: hibila, iba:te ba:moi ododili komodo Godokono mahilo hunamo ba adipatena, komo hiliyonomo tawakaluba:te ibino komoma: hidohido tabo ba:bo ga:lanakuya:. Ba:ba tetelo Godote pui dopamo da:ka:lamiholiya:, ba:bi tawakaluba:te ibino ka:ka: mula: komo ebegodone kolawema:, iba:te komo hiya:hiya: hegelalo hibima: midipa:tamo da:pelamenakui, hibima: midipino kuitititi hunamo ba:bema: nodolonami. ✱

3

Pitate Ya:sukunu Heloamo Nato A:ta:buta:midaleme Dubu Da:hiduiminiya:

¹ Eta hegelalo hegelate nanekela:mo da:nihitigatepaniya:, ba:be tete ba: 3 koloko tetela, Pitako ba:gala Yoneko iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genamamo Godotamo toetoe tabo ga:lanama: toniya: ² Ba:ba tetelo eta dubuti ba:bo na:lutiya:, ebete menokoeno tepo ipuwane nato a:ta:buta:midaleme ba:ba ka:na pehawakaluya:. Ba:be mabuma: ebeno mabuluba:te komo hiliyonomo tetelo ebe Godokono Genamamo agahenakuya:, ebete kala imi tetelo ditana ba:be Hido Holoholo mahilagoeno gigiholo pemedete tawakalubi manima: ba:bo kopetoelameholenakoma: ³ Ba:bene Pitako Yoneko iba:te Godoko Adikumino Hiya: Genama guamo kona:pa:la:nama: ba tona ba:moe dubuti ibi manima: ba:bo toelameholeniya: ⁴ Huiyatiya ibi netewapa:te ebe baidi kodakodalo ba umihona, Pitate ebe na:goemeniya:, “Ama: a nua:ma:.” ✱

⁵ Ba:bene ba:be dubuti ibi netewapi ba ulamena nemalagidoloniya:, “Iba:te natamo mani kikanamema:na:.”

⁶ Ba:ba tetelo Pitate ebetamo na:goeniya:, “Nagodolo eta mani kitanaha:, huiyatiya nagodolo eta komo bitana ama:tamo ikamema:. Nale ama: Ya:su Kelisoko Nasaletanapino mahilamo goememata, wadiyala ama: mahigate na:pata:!” ✱ ⁷ Ba:bene Pitate ba:be dubu tu hapu kokotone lawenate dadipateniya:, ebeno natote ba:ba tetenomolo hidohidohomeniya: ⁸ Ba:bema: ebete hunamo epateganate pata: ba:bo tupuiminiya:, ba:bene ebete epategahago ba:gala Godoko milimihago

ebe Adikumino Hiya: Genamoeno kala ipuwamo Pitako Yoneko iba:go ba: dito na:pa:la:haniya:.

⁹⁻¹⁰ Ba:bene ebete ba:bamo da:na:pa:ganiya:, hiliyonomo tawakaluba:te ebe uminate na:ga:laniya:, “A:iye! Ba:moe ba: nato a:ta:buta:midaleme dubula, ebete hiliyonomo tetelo Hido Holoholo mahilagoeno gigiholo emedete manima: toetoitanakui!” Ba: hibila, iba:te ba:be atu dubu buminiya:, ebete nato hidamo a:putihonalo ba:gala ebete Godoko milimihago da:pata:niya:, ba:bema: iba:te koamo ba hanohanohona nipo emalagidoloniya: ba:moe komote ebetamo keba ka:na kuluhuku.

Pitate Godoko Adikumino Genamalo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamaginiya:

¹¹ Godoko Adikumino Genamalo eta pana nitanami, tawakaluba:te ba:be pana Solomonokono mahilamo ka:minakuya:, ba:bene Pitako Yoneko iba:te ba:bamo nutihonate, ba:be dubuti ibino kokoto ba uwatelelamena hiliyonomo tawakaluba:te ko hanohano komago pipulila:haniya:. ¹² Ba:bene Pitate tawakalubino komo uminate iba:tamo tabo nolamaginiya:, “La: Isalaelanapi tawakaluba:la:, la: bada mabuma: a ua:melo konomamo da:hanohanohonama? La: bada komo kemalagidolonama? Ale ha:kiya aeno heloamo ba:gala aeno tuputupu emede komamo ba:moe dubu na:hiduimimo ka:ga:lonama? ¹³ Ao, ale kododiha! Huiyatiya A:ibalhamako, Aisa:keko, Ya:ikoboko, ba:gala aeno komo iniwala:te dadikuminakui, ba:be Godote ba:moe komo ha:kiya ododi ebenu Okodawa Ya:suku kawagaminanama:. Numa:la:, la:le ebe anakapumima: Paeletetamo da:magatuima, ba:ba tetelo Paeletete la:eno kokoto ipuwane ebe dito koemema: ubi dihati, huiyatiya la: ebenu holoholo hapulu Ya:suku gunima:mo ba ihiti ubiha:ma: ga:luimata. ✧

¹⁴ Iyo, ba:moe gabodo la:le hido tuputupu lumagitamo ubiha: komo ba hawakalimi, huiyatiya Paeleteko na:ga:lamimata ebete tawakalubi anakapulamedawa dubu Balabasiko ebenu kuba huiyane dito koemema:. ¹⁵ Ba:bema: tawakaluba:tamo ka:ka: dikalamena la:le ba:be Kodawa anakapumimata, huiyatiya Godote ebe hoe ipuwane ka:ka:mo gala a:kadipati, iyo, ba:moe komo ale aeno baida:mo dumima: a ba:bema: ga:lanama:. ¹⁶ Ba:bema: hibila, ba:moe dubu la:le duminama ebenu nato Ya:sukunu helo mahilote a:hiduilameleme. La:iya:tawahanomola ebete dopamo kebe temeteme ipuwalo kemedenanami, huiyatiya Ya:sugodone da:pena ba:be hibima: midi komodo ebete la: hiliyonomoeno holoholo hapulu a:hido.

¹⁷ “Ba:bema: naeno ekaka:la:, na iya:tawala la: ba:gala la:eno watawopa:te Ya:sukunu hibi komo iya:tawahaheno ebetamo hiya:hiya: kuba komo ba:bo ododilimata. ✧ ¹⁸ Huiyatiya ba:be komoma: ukui bilibilima: akeda:hala:, mabu ya:lo tetelo Godote ebenu ukui hawakalimipi hiliyonomagodne da:hawakalimiya:, ba:be taboeno hibi komote la:eno ododili komodo puluhukui, iyo, ba:ma ka:na ebenu Oemedawa Kelisote la: tawakalubino kokotone koko temeteme uwati. ¹⁹ Ba:bema: wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno ukui hiya:ma: midiliti Godotamo nohobila:la:, ba:bene ebete la:eno kuba egebolelamete kadodoholelamema:na:ta. ✧ ²⁰ Ba:moe gabodo komo hiliyonomo tetelo la:eno tepo ipuwa heluimi komote Kodawa Godokono holoholo

hapuni ba:penakomene, ba:gala Godote la: mabuma: Ya:suku gala kakapoemema:ne, iyo, Godote ya:lo tetenomolo ebe ebena Oemedawa Kelisoma: ka:miya:. ²¹ Ba: hibila, ebete Godokono Hunu Habalo nemedenamene ebena pe kuitita:mo, huiyatiya ebete da:pemene ba:ba tetelo ebete hiliyonomo pakalapakala komo ba pehawaminale uliuli komo kopemiya:tema:ne, Godote ebena talona ukui hawakalimipi ipuwado dopamo keba ka:na ka:hawakalimiya: ba:ba ka:na.

²² “Numa:la:, Mosesete Kelisokono komoma: dopamo ba:ma ka:na goiya:, ‘La:eno Kodawa Godote la: kopowalubilima: na keba ka:na ka:poenamiya:, ebete ba:ba ka:na ebena eta Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawa la: ipuwane kadipatema:ne. Ba:bema: ebete kebe komokomo la: diya:tulamemena:, wadiyala la: ba:bi hiliyonomo tabamo na:papamila:haliya:la:, ²³ mabu la: ipuwalo kebe lumagiti ebena tabo ulihino, Godote ebe hibima: midipi tawakaluba:godone ebe tama:mo ba a:mida ba:bo kokubahimima:ne.’”

²⁴ Ba:bene Pitate gala na:kagoeniya:, “Mosesekono gala hapuni komo Godokono ukui hawakalimipi hiliyonomate ibino tabo olamagimi ipuwalo ba:ma teteno komokomo behawakalilamenakuya:, Sa:miyolokono tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku. ²⁵ Ba:bema: numa:la:, Godote la:eno iniwala:tamo kebe nopo hibilo da:tamotiya:, ba:gala ebete ebena ukui hawakalimipi ipuwado kebe hidohido komo la: galanapi mabuma: kododilima: dolamaginakui, la: ba:ma tetelo ba:bi komo hiliyonomo kuwatema:nemata. Iyo, Godote la:eno eta iniwa A:ibalahamatamo ba:ma ka:na olamagiya:, ‘Nale amia:no galanedawagodolo ba:moe hopo konomolo demedehona ba:bi tawakalubi kapiyuimi hiliyonomo hidonomamo bowalubilinakomo.’ ²⁶ Ba:moe ba:be mabuma: Godote ebena Okodawa Ya:suku adipatete la: Yu tawakaluba:tamo dopamo poemiya:, iyo, ebe ubila Ya:suti la:eno koko kuba ododili ipuwane la: ba ohoba:midale hidonomamo kowalubilinama:.” ²⁷

4

Yu Watowatopa:te Pitako Ba:gala Yoneko Du Genamamo Da:miya:teniya:

¹ Ba:bene Yonete ebe ba owalubina Pitate tabo olamagi ipuwalo gapogapo hapuamo da:nuluhukuniya:, ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopi, ba:gala Godoko Adikumino Genama lawamepino watodawa, ba:gala komo Sa:diyusi kapiyuimipi, ba:bi koko dubate ibi kopeduhilamenama: ba:bo pelameniya:. ² Ba: hibila, iba:te Pitako Yoneko iba:tamo konomamo maubahaleniya:, mabu ba:bi oelamepi dubu netewapa:te tawakalubi ba:ma ka:na iya:tulameniya:, Godote Ya:suku hoene ka:ka:mo adipatiya:. ³ Ba:moe mabuma: ba:bi koko dubate Pitako ba:gala Yoneko uwatenate du genama guamo dito nimiya:teniya:, mabu ba:be tete ba: na:gapogapohoniya:, ba:gala ibi ubila eta hegela powaloholo ibino komo hidamo kanagiya:midalamema:. ⁴ Huiyatiya puya:te Pitakono tabo dulihoniya: ibi ipuwalo komo hiliyonomate hibima: a:midiniya:, ba:ba tetelo hibima: midipino kuititi ba: 5,000 tawakalubima: eda:niya:. ⁵

²¹ 3:22: Tutumu 18:15,18-19 ²² 3:25: Tup Mabu 22:18 ²³ 3:26: Oel 13:46 ²⁴ 4:4: Oel 2:41

Yunapi Ka:nisolo Dubate Pitako Ba:gala Yoneko Ibino Iya:tulame Komoma: Da:kiyahalamiya:

⁵ Ba:bene eta hegelalo Yu watowatopi, ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ba:gala Yunapino komo koko dubu, ibi hiliyonomate Yelusalema ko habamo pelamete ba:bo pekapiyuya. ⁶ Ba:ba tetelo ibi ipuwalo ba:moi koko dubate na:pola:nuya:—A:nasiko ebe Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawala, ba:gala Kaya-pasiko, Yoneko, A:lesandako, ba:gala komo A:nasikono badininipala dubu gugudi. ⁷ Ba:bene iba:te Pitako ba:gala Yoneko ibino dopo hapuamo magahetele ibi ba:bo alateda:liya:, “La:le dutu gapogapolo ba:moe dubu da:hiduiminima, kebako heloamo ba:gala pokono mahilamo ka:hiduimionima?”

⁸ Ba:bema: Godokono Gobogoboeno helote Pitakono tepo ipuwa da:tabuya:, ebete ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Naeno tawakalubino watowatopi ba:gala koko dubala:, la: nulia:la:. ⁹ Ba:moe nato a:ta:buta:midaleme dubuti da:hidoni, la:le ebenu komo umiti a ba:bema: kalatediutama hido komote ebetamo keba ka:na kuluhukuni? ¹⁰ Aeno watowatopa:la:, wadiyala la: ba:gala Isalaela hopo tawakalubi hiliyonomo atumu, la: hiliyonomate ba:moe tabo hidamo niya:tawahala: Ka:lo la:eno holoholo hapulu hidonomamo da:la:na, ba:moe dubuti Ya:su Kelisoko Nasaletenapino heloamo a:hidoni. Numa:la:, ba:moe Ya:suku ba: la:le keha pihigamo da:pihomotima ba:be dawala, huiyatiya Godote hoene ka:ka:mo ebe gala a:kadipati. ✧ ¹¹ Ba: hibila, Godokono Bukate ebenu komoma: ba:ma ka:na goena, ‘La: genama etepa:te tama:mo dihatima, ba:be hototote huiyatiya genamoeno helo mabuma: eda:na.’ ✧

¹² Ba:bema: numa:la:, Ya:suku kapiyate modobola tawakalubino ka:ka: mula:lalamema:, ba:moe hopo konomolo eta lumagi puliyala. Iyo, Godote Ya:sukunu helo mahilo kapiya atamo ikaa:mi, ba:bema: wadiyala ale ka:ka: mula: komo ebegodone kolawema:nema:.” ✧

¹³ Ba:bene Yu watowatopa:te iya:tawahuya: Pitako ba:gala Yoneko ibino tabo ga:la komo hidonomola, tole komo puliyala, huiyatiya iba:te sikulamo katuya:ha:. Ba:moe mabuma: iba:te hanohanoholo ibino tepo ipuwalo na:ga:luya:, “Hibila, ba:moi netewapa:te Ya:sukuba: wapata:nama:, ba:bema: diyala, iba:te ebegodone ba:moe hido iya:tawa kuda: a:lawiya:.” ¹⁴ Ba:ba tetelo dopamo nato a:ta:buta:midaleme dubuti demedenami, ebete Pitako ba:gala Yoneko ibi tamelo da:la:nuya: Yu watowatopa:te ebe umiya:, ba:bene iba:te ba:be dubuino hido komo umilo kuba tabo ga:lama: gabo nipo ohowadiya:. ¹⁵ Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi netewa-kapiya na:kiyalamiya: iba:te ba:be kapiyuimi habane kikulima:, ba:bene iba:te iba:godone dikuliya: Yu watowatopa:te ha:kiya tabo ba:ma ka:na ga:luya:, ¹⁶ “A Pitako Yoneko iba:tamo bada komo na:kododima:? Iba:te kebe hanohano komo kododini Yelusalemanapi hiliyonomate ba:be komoeno hibi komo iya:tawahuya:, ba:bema: ba:moe komoma: a modoboha: ha:da tabo ga:lama:. ¹⁷ Huiyatiya a ubihinola ibino mulu ododi komote ba:moe Yelusalemane komo hiya:hiya: tawakaluba:tamo to, ba:bema: wadiyala a ibi kiyahalamete talona kihatelamema:nema: iba:te Ya:sukunu mahilamo gala a:kaga:lanakamena:.”

18 Ba:bema: iba:te Pitako ba:gala Yoneko gala iba:tamo kaka:lamiti ibi ba:ma ka:na kiyahalamiya:; “La: tawakalubi iya:tulamelo Ya:sukunu mahilamo tabo gala akaga:lanakala!” ✧

19 Ba:bene iba:te ibino tabo ba huiya na:ga:luya:; “Wadiyala la: ba:moe komo ha:kiya nemalagidolala: Ale la:eno tabamo ba:ka:papamila:ma: o Godokono tabamola:ka? Godokono ubi keba ka:nala:ka:? ✧ 20 Ba:bema: numa:la:; ale kebe komokomo kulihuima: ba:gala kebe komokomo kulamima:; a ba:bi komoma: tabo olamagimi a:kamiya:pama:.” 21-22 Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te ubila kuba huiya iba:tamo kikalameda:; huiyatiya iba:te gabo nipo ohowadiya: mabu hiliyonomo tawakaluba:te Pitako ba:gala Yoneko ibino hido ododi komo ya:lo ulihuya: Iyo, iba:te Pitako Yoneko mabuma: Godoko na:milimihutiya:; mabu hibila, ebete ibi ipuwado da:hiduiminiya: ba:be nato a:ta:buta:midaleme dubuti 40 gogolo ba:be temetema:go emedenami. Ba:bene watowatopa:te ba:be komo ba iya:tawaha, iba:te eta komo ododihino Pitako ba:gala Yoneko ibi gala kakiyahalamete ibino genamamo ba: dito oelamiya:.

Hibima: Midipa:te Helo Kolawema: Godotamo Da:toetoe huiya:

23 Ba:bema: Yu watowatopa:te ibi dito doelamiya:; ba:ba tetelo Pitako Yoneko ibino hibima: midipi mabuluba:tamo tote ibi ba:bo nikiyalamiya:; Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala komo koko dubate iba:tamo da:ga:luya: ba:be komo. 24 Ba:bene hibima: midipa:te ba:be komo uliti Godotamo ibino tabo madodo ba adipate kapimilo ba:ma ka:na ga:luya:; “Aeno Helonomo Kodawa, ama:le ha:kiya Hunu Haba ba:gala hopo haba konomo ba:gala hiya:hiya: kehaha: kolomo ba:gala ilina hiliyonomo ododiliya:ta. ✧ 25 Ba: hibila, amia:no okodawa Da:ibidiko ba: aeno iniwa nabiwila, ama:le ebene tabone amia:no Talona Gobogoboeno heloamo ba:ma ka:na olamagiya:ta,

‘Mabu keka: hibima: midiha:pa:te Godotamo koamo da:maubahalitiya:?’

Ba:gala hopo tawakaluba:te ebe kubahimima:

nopo bada mabuma: ka:tamotiya:?’ ✧

26 Iyo, ba:moe hopolo koko gawadubate ebetamo kuba ododima: la:mota:hanuya;

ba:gala watowatopi dubate a:kapiyuimiya;

iba:te Kodawa Godoko ba:gala ebene Oemedawa Kelisoko

iba:tamo alaholo komo kododima:.’”

27 Ba:bene hibima: midipa:te toetoe tabo olamagimi ipuwalo gala na:kaga:luya:; “O Godo, hibila, amia:no Hido-talona Okodawa Ya:suku ama:le amia:no Oemedawa Kelisoma: ya:lo a:midiya:ta, huiyatiya Ko Gawadalagi Helodiko ba:gala Poniya: Paeleteko, iba:te ba:moe Yelusalema habalo komo hibima: midiha:pi ba:gala Isalaela tawakaluba:go a:kapiyuimiya: eba:go kalaholohoma:.” ✧ 28 Iyo, ba: hibila, ama:le ya:lo tetelo amia:no heloamo ba:gala ukuia:mo nopo da:tamotiya:la, ba:be nopoeno hibi komote kuluhukuma: iba:te kapiyuimiti alaholo komo Ya:sutamo ba:bo ododiya:.” ✧ 29 Ba:gala ka:lo, Kodawa, iba:te atumu kuba atamo ododima: da:kakiyahuta, ama: nulitata, ba:bema: wadiyala ama:le a amia:no okopi na:heluia:ma: ale amia:no tabo toleheni kolamagimima:.” ✧ 30 Ba:gala wadiyala ama:le

✧ 4:18: Oel 5:28 ✧ 4:19: Oel 5:29 ✧ 4:24: Ikuli 20:11; Niy 9:6; Ohale 146:6 ✧ 4:25: Ohale 2:1-2 ✧ 4:27: Ma:t 27:1-2; Luk 23:7-11; Oel 3:13 ✧ 4:28: Oel 2:23 ✧ 4:29: Epe 6:19

amia:no kokoto hogaminata temetemete dulamena ba:bi tawakalubi na:hiduulamiya:, iyo, amia:no Talona Okodawa Ya:sukunu mahilamo koko hanohano komo ba:gala iwawi komo a ipuwado nododiliya:.”

³¹ Ba:ba tetelo ibino toetoe tabo olamagimi komote da:wibuya:, iba:te da:pola:nuya: ba:be genamate ba:bo aleguya:, ba:bene Godokono Gobogobote ibino tepo ipuwa ba tabuilame, iba:te toleheno Godokono tabo heloamo olamagimi ba:bo tupuimiya:.

Hibima: Midipa:te Ibino Ilina Malemalelo Dikama:tihuiya:

³² Ba:ba tetelo hibima: midipi hiliyonomo tepo ipuwoeno komo ba:gala ukui komo kapiyanomoma: eda:halamiya:, ba:bema: ibi ipuwalo etate ebena ilina ebenonomoma: kagoenakuiha:, huiyatiya ibino ilina hiliyonomo kapiyama: midiliti, ba:bi ilinamo etate eta owalubinakui, etate eta akowalubinakui, ba:ba ka:na ewagele-nama:.

✧ ³³ Ba:bene Kodawa Ya:suti hoe ipuwane da:mahiguya:, oelamepi dubate ba:be tabo helo konomamo ba olamagimina Godokono malemale komote ibi ipuwado oko helonomamo ba:bo owatinami.

³⁴ Ba:bema: hibima: midipi ipuwalo eta lumagigodolo awae komote kitanamiha:, mabu puya:godolo ibino genama ba:gala pali haka koko da:pola:lama:nami, iba:te komo kolowamima: ba nimidili mani da:nuwatenakui, ✧ ³⁵ ba:bene iba:te oelamepi dubatamo malemalelo ba:bo pikalamenakuya:, iba:te ba:bi mani hidonomamo ba ulamena awaepa:tamo ba:bo kikalameholema:.

³⁶ Ba:ba tetelo eta Libai gu dawa Yausepeko Saipalase hoponapila, oelamepi dubate ebetamo eta Banabasi mahilo bikamiya, ba:be mahiloeno ipuwa nitana ‘Tawakalubino Tepo Ipuwa Gelebadilame Dawala.’ ³⁷ Ba:bene ba:be dubuti ebena eta pali haka ba: ba:ba ka:na kolowamima: atumu kanimiditi mani uwatete oelamepi dubatamo malemalelo dito pikalamiya:.

5

A:nanayasiko Ba:gala Sapailako Iba:te Godoko Ha:da Damihomiya:

¹ Ba:ba tetelo eta dubu ebena mahilo A:nanayasitila, ebete ebena kama Sapailakoba: ibino eta pali haka kolowamima: nimiditi, ² ba:bene A:nanayasiti mani uwatete komo ba pugumuili komo wadahete oelamepi dubatamo dito pikalamiya:.

Ba: hibila, ebete dododiya: ba:be komo ebena kama nate iya:tawuya:.

✧ ³ Ba:bema: Pitate huiyatiya na:goiya:, “A:nanayasi, bada mabuma: ama: gigiho Saitanatamo da:hiya:midaka? Numa:, ebete amia:no tepo ipuwamo a:pa:gate ama: da:tabuima:ka, ba:ba tetelo ama:le pali haka kolowami ipuwalo duwata:ka ba:bi mani komo ba pugumuili Godokono Gobogobo ha:da ba:bo pamihoma:kata.

✧ ⁴ Ba:be pali haka ama:le kolowamiha: tetelo amia:nonomoma: eda:nami, ba:gala ama:le ba:be haka ba kolowami duwata:ka ba:bi mani ba: amia:nonomola ama:le ha:kiya amia:no ubi komokomo kododilima:.

Ba:bene ama:le amia:no tepo ipuwoeno kuba ukui lawete ba:moe komo badama: kododa:wa? Ba: hibila, ama:le ba:moe hopo lumagi kamihomeha:, Godoko bamihoma:ta!”

⁵ Ba:bema: A:nanayasiti ba:be tabo uliti hopamo gate hoenomo ba:bo hoiya:, ba:ba tetelo ba:moe komo dulihuya: ibi hiliyonomate konomamo

toletolehutiya: 6 Ba:bene uli ape dubate pelamete ebene ape kalikamo pa:wa:titi ba:bo agatuya: bobamo konihatema:

7 Ba:bene hegelate nanekela:mo dewegelegatepuya:, ba:ba tetelo A:nanayasikono kamenate na:piya:, huiyatiya ebene awitamo duluhukuya:, ebete ba:be komo iya:tawaheno Pitate da:lutiya: ba:be genamamo dito pa:pa:guya:. 8 Ba:bene Pitate ebe nalatediya:, “Ama: na na:kiyanama:, la: pali haka kolowamima: da:nimida:kama ba:moi maninomo bekuwata:wakama?”

Ebete na:huiyuya:, “Iyo, hibila, ba:moe ba:be huiyanomola.”

9 Pitate huiyatiya ebetamo na:goiya:, “La: netewapi la:eno ukui badama: ka:kapiyuima:wakama Kodawoeno Gobogobo ha:da kami-homema:? Ama: nulia:, amia:no awi bobamo da:nihata: ba:bi uli ape dubate gigiho tetedo ba:pelamenapa: Iba:te amia:no hoe ape atumu bobamo kakagatama:na:!” 10 Ba:ba tetenomolo ba:be kamenate Pitakono nato mabamo gate hoenomo ba:bo kahoiya:, ba:bene uli ape dubate pelamete ebene hoe komo pumiti, iba:te ebene ape agatate ebene awi kebamo ka:nihatiya: ba:be atu bobamo ebene awi tama:mo dito kanihatiya:. 11 Ba:bema: sose tawakalubi hiliyonomo ba:gala komo hibima: midiha:pi atumu, ibi hiliyonomate ba:bi komo dilihuya: konomamo ba:bo toletolehutiya:.

Ya:sukunu Oelamepi Dubate Ebene Heloamo Hanohano Komo Dododilinakui

12 Ba:ba tetelo Ya:sukunu oelamepi dubate tawakalubi ipuwalo hiliyonomo hanohano komo ba:gala iwawi komo bododilinakuya:, ba:gala hibima: midipi hiliyonomate a:kakapiyuiminakuya: Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno eta panamo, ba:be pana Yu tawakaluba:te Solomonokono mahilamo ka:minakuya:. ✧ 13 Ba:gala ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate hibima: midipino komoma: hidohido tabo da:ga:lanakui, huiyatiya komo iba:te ibino watowatopino mauba komo koamo emalagidololo iba:go kapiyuimima: na:toletolehonakuya:. 14 Ba:bema: Godokono Gobogobote tawakalubi ipuwalo oko ba owatina eta hegelalo komo dubu ba:gala kamenakamena magahelenakui, eta hegelalo komopi akamagahelenakui, komo ibi hiliyonomate ba:ba ka:na Kodawa Ya:suku hibima: midilo ebe ta:matapa:go kapiyama: ba:bo peda:huya:. 15 Ba:bene tawakaluba:te ibino temetema:gopi talatalago ba:gala tilago da:magahelenakui Pitakono peto gabo tama:mo ba:bo pewadila:latelenakuya:. Iba:te ba:ma ka:na emalagidolonakuya:, Pitate da:petomene ebene gote ibi ba pemula:lenato temetema:gopa:te ba:bo kohidohidohoma:na:. 16 Ba:bema: Yelusalema ko haba tamelo da:pola:nama: ba:bi hegehege habahabane komo tawakalubi hiliyonomate ibino hiya:hiya: temetema:gopi ba:gala kuba gobogobagopi da:magahelenakui, ibi hiliyonomate ba:bo pehidohidohonakuya:.

Yu Watowatopa:te Ya:sukunu Oelamepi Dubatamo Alaholo Komo Datupuimiya:

17 Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa ba:gala ebene hopopi, ibi ba: Sa:diyusi kapiyuimipila, iba:te ko mauba komo betupuimiya: mabu komo tawakalubi hiliyonomate Ya:sukunu oelamepi dubatamo koamo kalakalahutiya:. 18 Ba:bema: iba:te oelamepi dubu uwatete du genamamo dito miya:tiya:.

19 huiyatiya ba:be dulu Kodawa Godokono nopodawate penate du genamoeno koko gigiho pa:hilaminate ibi uluhukulatelenate iba:tamo na:goeniya; * 20 “La: tolamete Godoko Adikumino Genamalo nutititate tawakaluba:tamo ba:moe uli emede komoeno hiliyonomo komokomoma: tabo na:nolamagimiya:la:” 21 Ba:bema: oelamepi dubate ba:moe tabo ulinate, duiduiyanomolo Godoko Adikumino Hiya: Genamamo nalehawaminate tawakalubi ba:bo niya:tulamitiya:

Ba:bene ba:be komo iya:tawahaheno Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa ba:gala ebeno hopopi, iba:te komo Yunapino koko dubu ka:lamiti, ba:bene ba:bi Ka:nisolo dubu hiliyonomate da:pekapiyuimiya: komo Godokono Genama lawamepi ba:bo noelamiya: Ya:sukunu oelamepi dubu du genamane iba:tamo komagahelama:.

22 Huiyatiya iba:te du genamamo da:tolamiya: oelamepi dubu du genama gulu nipo noholiya:, ba:bema: iba:te dito kapelamiya: Yunapi Ka:nisolo dubu kopikiyalamema:. 23 Iba:te tabo ba:ma ka:na pega:luya:, “Ale du genama gigiho kodakoduilame pola:nalo nulamema:, ba:gala genama lawamepi dubu atumu tamelo ba la:mota:hana ba:bo kanulamema:, huiyatiya gigiho da:na:hilamema: ba:ba tetelo ale genama gulu eta lumagi kanumiha:!” 24 Ba:bene Godokono Genama lawamepino watodawa ba:gala Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi, iba:te ba:be tabo duliya: ukui bilibilinomoma: eda:huya:, mabu ba:be komote keba ka:na kuluhukuya: iba:te nipo emalagidoluya:.

25 Ba:ba tetelo eta dubuti pete iba:tamo na:pegoiya:, “A:iye, nulia:la! La:le du genamamo da:miya:tima, ba:bi dubate Godoko Adikumino Genamalo tawakalubi biya:tulamita!”

26 Ba:bene lawamepino watodawate ebeno hopopa:go Godoko Adikumino Genamamo tolamete Ya:sukunu oelamepi dubu ba:bo nad-abuiliya: Yunapi Ka:nisolo dubatamo komagatalema:. Iba:te huiyatiya ibi heloamo kanuwatiya:ha: mabu iba:te toletoleholo ibino teo ipuwalo na:ga:lutiya:, “Diyala, tawakalubi ipuwalo puya:te ba:moi dubatamo da:kalakalahana, ba:ba:te atamo koamo maubahalete a kanakapua:mema: nakolamo mapea:medemena:.”

27 Ba:bene iba:te Ya:sukunu oelamepi dubu Ka:nisolo dubatamo da:magataliya:, iba:te ibino dopo hapulu ba la:mota:hana Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate ibi na:goelamiya:, 28 “Ale la: dopamo helonomamo a:kiyahalamia:ta la: Ya:sukunu mahilamo akiya:tulamenakala:, huiyatiya la:le dododinama ba:be kuba numa:la:! La: na:ga:lanamata a watowatopa:te Ya:suku kuba gabodo anakapumima:, ba:bene ba:moe la:eno iya:tulame komote hopo konomamo tote Yelusalema habanapi hiliyonomate ba: ulihuya:!” *

29 Ba:bene Pitako ba:gala komo oelamepi dubu, iba:te ebeno tabo ba huiya na:ga:luya:, “Ale Godoko kapiyatamo ba:papamila:hanakoma:, komopa:tamoha:!” * 30 Ba: hibila, Ya:suku la:le keha pihigamo pihomotete ba:bo anakapumimata, huiyatiya aeno iniwala:te dadikuminakui ba:be Godote ebe hoene adipati, 31 ba:bene ebete ebe ebeno tu hapuamo adipatete tawakalubino Watodawama: ba:gala Ka:ka: Mula:lamedawama: ba:bo midi. Ba:moe ododi komodo Godote Isalaela tawakaluba:tamo hido tete bikalami, iba:te ibino ukui hiya:ma:

midiliti ebetamo ba ohobila: ebete ibino kuba ododili komokomo ba:bo kegebolelamema: ✧ ³² Mabu ale ba:moi komokomo aeno baida:mo dulamima:, ale ba:bema: ga:lanama: ba:gala a ipuwado Hido-talona Gobogobote atu komokomo bekahawakalilamena. Ba: hibila, puya:te Godotamo da:papamila:hana, ebete ebena Gobogoboeno helo iba:tamo nikalamena.”

³³ Ba:bene Yunapi Ka:nisolo dubate ba:be komo uliti kubanomamo ba maubaha Ya:sukunu oelamepi dubu anakapulamema: tabo ba:bo ga:luya: ³⁴ Huiyatiya ibi ipuwalo eta Pa:lisi kapiyuimidawa ebena mahilo Gameliyelatela, ebe Godokono Tutumu iya:tulamedawa etala ba:gala tawakalubi hiliyonomate ebena mulu komoma: ebe nawagam-inanama: Ba:ba tetelo ebete mahigate tabo ba:ma ka:na goiya:, iba:te oelamepi dubu Ka:nisolo ipuwane uluhukulatelete tete nanekele tamelo kopola:nama: ³⁵ Ba:bene oelamepi dubate iba:godone dikuliya:, Gameliyela Ka:nisolo dubatamo na:goiya:, “La: Isalaela dubala:, ba:moi dubatamo eta kuba ododihino dopamo la: hidamo nemalagidolala: ³⁶ Mabu la: iya:tawahala, dopamo Tiyudasiko demedenami ebe ha:kiya ebe koma: goenakui, ba:bene ebetamo komo 400 dubate kapiyuimiya: Huiyatiya numa:la:, gabomanino alaholohopa:te ebe danakapumiya: ebena kapiyuimipa:te hiya:hiya: ba alahutiho ebena komote ba:bo wibuya: ✧ ³⁷ Ba:bene galane tetelo tawakaluba:te ibino mahilo gabomanino bukamo da:miya:tehuya:, ba:be atu gogolo eta Ga:lili hoponapi dubu Yudasiti ba:bo kuluhukuya: Ebete komo tawakalubi hiliyonomo ebetamo ka:lamiti ba:ba ka:na ba ewagele, huiyatiya alaholohopa:te ebe atumu ba:bo kanakapumiya:, ba:bema: ebena kapiyuimipa:te atumu hiya:hiya: dito kalahutihuya: ³⁸ Ba:bema: numa:la:, ka:lo ale ba:moi dubuino komo danagilamelelamitama:, ibino komoma: nale la: begoelamemata, la:le iba:tamo eta komo akododa:la: Ibi na:miya:pala:la:, mabu ibino tabo komo ba:gala oko komo ibi ha:kiya ibino heloamo dododilinaka ba:be komote ha:kiya kowiboma:ne, ³⁹ huiyatiya ibino oko owati helote Godogodone da:pena, ba:bema: la:godolo helo kitanaha: ibi duhilamema: La: hidamo, la: Godotamo alaholodemata!”

⁴⁰ Ba:bene Yunapi Ka:nisolo dubate Gameliyelakono tabamo ba: dito papamila:haliya: Iba:te Ya:sukunu oelamepi dubu ibino dopo hapuamo ka:lamiti giya:pa:pa:mo a:na:miga:latiliti ibi ba:ma ka:na goelamiya:, “La: Ya:sukunu mahilamo tawakaluba:tamo tabo gala akaga:lanakala:!” Ba:bene iba:te ibi ba: dito noelamiya: ✧

⁴¹ Ba:ba tetelo oelamepi dubate Ka:nisolo haba miya:pate ko kalakalago ba ikuli ibi ipuwalo na:ga:luya:, “Hibila, Godote a ebena hidohido ga:limapi gugudima: ba ka:mi ebete ebena ubi ba:bo ihate, aeno Ya:suku ta:mata mabuma: komopa:te temeteme ba:gala hilopo atamo kikaa:mema:!” ✧ ⁴² Ba:bema: hiliyonomo hegelalo iba:te Godoko Adikumino Genamalo ba:gala tawakalubino hiya:hiya: genamalo oko owati ekelalamehena tawakalubi ba iya:tulame Ya:su Kelisokono Hido Tabo ba:bo olamagiminakuya:

6

Sose Tawakaluba:te Oelamepi Dubu Kowalubilima: Sa:ba:ni Dubu* Duwatiya:

¹ Ba:be atu gogolo Ya:suku ta:matapino kuitititi hunamo odolo eke-laheno ibi ipuwalo olowabeletihui komote ba:ma ka:na uluhukuya. Guliki tabamo da:ga:lanakui ba:bi Yu tawakaluba:te ubiha: tabo behawakalimiya: hibi Yu tabamo da:ga:lanakui ba:bi Yudiya hoponapa:tamo, mabu komo hiliyonomo hegelalo baa: alabahalame tetelo ibino hamolehamola:te hido owalubi kalawenakuiha:. ✧ ² Ba:bema: Ya:sukunu 12 oelamepi dubate komo ta:matapi hiliyonomo iba:tamo ka:lamiti ibi na:kiyalamiya:, “Ba:moe komo modoboha:, ale la:eno baa: alabahalame komo ba tuputupuimi huiyatiya Godokono tabo olamagimi oko dito miya:pa. ³ Ba:bema: ekaka:la:, la: ipuwalo sa:ba:ni dubu nuwata:la:, tawakaluba:te pui tuputupupima: ba:gala Godokono Gobogobamo tabotabohopima: ba:gala mulupima: da:ga:lanaka. Ba:bene ale baa: alabahalame oko iba:tamo ba ikalame ⁴ a huiyatiya hiliyonomo tetelo ba:moi netewa koko komo bulamenakoma:, Godokoba: tabo ga:la komo ba:gala ebena tabo tawakaluba:tamo olamagimi komo.”

⁵ Ba:ba tetelo ba:be taboma: hibima: midipi hiliyonomate koamo kalakalahuya:, ba:bene iba:te dopamo Stibiniko belawiya:, ebena hibima: midi komo kodakodanomola ba:gala Godokono Gobogobo tabonomola. Ba:bene iba:te ba:moi komo dubu bekauwatiya:—Pilipiko, Palokolasiko, Nikanoko, Timonoko, Pamenaseko, ba:gala kuititidawa Nikolasiko, ba:moe Nikolasiko Yu lumagiha: huiyatiya ebete dopamo A:ntiyoka ko habalo Yunapa:godone hibi Godokono komo duliya:, ba:ba tetelo ebete ebe adikumima: iba:go kapiyama: ba:bo pediya:. ⁶ Ba:bene hibima: midipa:te ba:moi sa:ba:ni dubu oelamepi dubatamo da:magataliya:, iba:te ibino komoma: Godotamo toetoe tabo ba olamagimi kokoto ba:bo emowatilameholiya: ebena helote iba:godolo kitanama:.

⁷ Ba:bema: ba:moe gabodo Godokono tabote ba:be hopo konomodo pinuluhukuya:, ba:gala Yelusalema ko habalo Ya:suku ta:matapino kuitititi hunamo ba odolona kekelanamiha:. Ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopi dubu ipuwalo komo hiliyonomate atumu Ya:suku hibima: midi komo ba:bo lawiya:. ✧

Komo Yunapa:te Stibinitamo Maubahaleta Ibino Ka:nisolo Dubatamo Da:magatuya:

⁸ Ba: hibila, hibima: midipa:te oelamepi dubu kowalubilima: duwatiya:, ba:bi dubu ipuwalo eta kapiya dubu Stibinikono komo ba:ma ka:nama, ebena tepo ipuwalo Godokono malemale ba:gala helo konomote pola:nama:, ba:bema: ebete tawakalubi ipuwalo koko hanohano komo ba:gala iwawi komo bododilinakui. ⁹ Ba:ba tetelo Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama eta nitanami, ebena mahilo ba: ‘Matuhulamehole Ipuwane Dikuliya: Ba:bi Dubuino Kapiyuimila,’ ba:be kapiyuimi ipuwalo komo Sailiniya habanapila, komo A:lesandiya habanapila, komo Silisiya hoponapila, ba:gala komo A:isiya hoponapila, ibi hiliyonomate kapimilo emedehonama:. Ba:bene eta hegelalo komo ibino kapiyuimipa:te pelamete Stibiniko ba peduhimi eba:go olowabeletihui komo ba:bo pododiya:, ¹⁰ huiyatiya

* 6:: Tukulubino tabamo hibima: midipa:te ba:moi dubu dikonema: ga:lanaka. ✧ 6:1: Oel 4:35 ✧ 6:7: Oel 2:41; 16:5

ibino helote Stibinikono heloago kapemodobuya:ha: mabu Godokono Gobogobote ebetamo hidonomo mulu bikamiya: ✱

¹¹ Ba:bema: ba:bi dubate ibino modoboha: komo umiti iba:te diya gabodo tolamete komo dubatamo mani ba nikalame ba:ma ka:na nikiyalamiya:, “La: ba:mako ha:da tabo Stibinikono komoma: na:nega:luya:la:, la: ulimata ebete la:eno dopo hapulu kuba tabo dolamagi Mosesetamo ba:gala Godotamo.”

¹² Ba:bene ba:bi ha:da amihopa:te tolamete ibino tabo ga:la ipuwalo komo Yu tawakalubi ba:gala ibino watowatopi ba:gala Godokono Tutumu iya:tulamepi, ibi hiliyonomatamo helo ba:bo nikalamiya: Stibinitamo komaubahalema: Ba:bema: komo iba:te Stibiniko heloamo pelawete Yunapi Ka:nisolo dubatamo ba:bo magatuya: ebene komo konanagiya:midamema: ¹³ Ba:ba tetelo iba:te komo dubu ba:bo magaheliya: Ka:nisolo dubuino holoholo hapulu Stibinikono komoma: ha:da tabo kopolamagimima:, ba:bene ba:bi tabo atapa:te pelamete tabo ba:ma ka:na pega:luya:, “Ba:moe dubuti Godoko Adikumino Talona Genamoeno komoma: ba:gala Mosesete atamo dikaa:miya: ba:bi Tutumu Taboeno komoma: hiya:hiya: kuba tabo olamagi kekelamenaha: ¹⁴ Hibila, ale ebene tabo ulima:, ebete ba:ma ka:na goi, ‘Ya:suku Nasaletenapi dubuti Godoko Adikumino Genama anabulimiti, ba:bene Mosesete aeno iniwala:tamo dikalamiya: ebete ba:bi hidohido ododili komo kubahilamete hiya:ma: komidilima:ne!’ ” ¹⁵ Ba:ba tetelo Yunapi Ka:nisolo kapiyuimi ipuwalo da:pola:nuya:, ba:bi dubu hiliyonomate ohobila:hate Stibiniko baidi kodakodalalo ba umiho, huiyatiya Godokono nopodawoeno alo keba ka:nala:ka: ebene holoholote ba:ba ka:na a:la:minutiya:.

7

Stibiniti Yunapi Ka:nisolo Dubatamo Ibino Iniwalino Komoma: Dola-magiya:

¹ Ba:bene Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate Stibiniko nalatediya:, “Ba:moe komo hibila:ka:?”

² Stibiniti tabo ba huiya na:goiya:, “Nani ba:gala nabi, la: naeno tabo nuliala: Aeno iniwa A:ibalahamate Mesopotemiya hopolo ba emedena Ha:la:na habamo peheno, ba:ba tetelo A:la:mina Godote ebetamo puluhukuti ✱ ³ ba:ma ka:na pegoiya:, ‘Amia:no hopo ba:gala amia:no mabu tawakalubi miya:palete, nale ama: da:goemema ba:be hopamo na:tuya:.’ ⁴ Ba:bema: ebete Ba:baloni hopo miya:pate Ha:la:na habamo dito tuya:, ba:bene ebete ba:bolo ba nemedena ebene nabiwiti da:hoiya:, Godote ebe ba:moe Ka:inane hopamo ba:bo magahiya:, la:le ka:lo demedehonama ba:moe hopamo. ✱ ⁵ Godote huiyatiya ba:ba tetelo Ka:inane hopo konomo ipuwalo eta emede bahi deha:poto kikamiya:ha: ebenonomoma: keda:nama:, ba:gala ba:ba tetelo ebete gugudihino ba emedena Godote ebetamo hibilo a:goiya:, ebete galane tetelo Ka:inane hopo ebetamo ba:gala ebene galanepa:tamo kikalamema: ✱ ⁶ Ba:bene Godote ebetamo gala ba:ma ka:na kagoiya:, ‘Amia:no galanepa:te eta kapela tawakalubino hopolo da:nemedenamena:, ba:be hoponapa:te

✱ 6:10: Luk 21:15 ✱ 7:2: Tup Mabu 11:31; 12:1 ✱ 7:4: Tup Mabu 11:31–12:5 ✱ 7:5: Tup Mabu 12:7; 15:18; 17:8

ibi huiyaha: okopima: midiliti 400 gogolo koko temeteme bikalamenakomena: ✱ ⁷ Huiyatiya hibila, puya:te iba:tamo temeteme dikalamemena:, nale ba:bi tawakalubino komo anagiya:midalamete kuba huiya kikalamema:nemo, ba:bene nale amia:no galanepi ba:be muhulu hopone uluhukulatelete da:magahelemo, ba:ba tetelo iba:te na ba:moe hopolo kopadikunamema:na:’ ✱

⁸ “Ba:ba tetelo Godote A:ibalahamatamo nopo hibinomolo da:tamotiya:, ba:be nopeno kukala hawakalimima: tama itamida komo bikamiya:, ba:bema: A:ibalahamate ebene hogo Aisa:keko umiti kapiya wuiki da:wibuya: ebetamo tama itamida komo ba:bo ihatemiya:. Ba:gala galane tetelo Aisa:kete ba:moe atu komo bekaododiya: ebene gudu Ya:ikobotamo, ba:bene Ya:ikobote ebene 12 dubu guguda:tamo ba:moe atu tama itamida kukala bekamiya:telamiya:, galane ba:bi guguda:te aeno 12 gu tawakalubino nabima: eda:huya: ✱

⁹ “Ba:bene Ya:ikobokono 12 guguda:te apepehote ba:bi aeno guguino naba:te ibino amoga Yausepekono hido emede mabuma: ba maubahale komo kolowamipi dubatamo manima: ba: dito nikalamiya:, ebete Isipiti hopolo huiyaha: okodawama: koneda:nama:. Huiyatiya Godote eba:go ba nemedena ✱ ¹⁰ ebene temeteme hiliyonomo ipuwalo ebene ka:ka: hidamo mula:menakui. Ba:bene Yausepete Isipiti hopoeni Ko Gawadalagi Pa:lokono holoholo hapuamo duluhukuya:, ba:ba tetelo Godote ebetamo hidonomo mulu ukui bikamiya:. Ba: hibila, Godokono owalubi ipuwado Pa:lote Yausepetamo konomo kalakaluya:, ba:bema: ebete ebe Isipiti hopo konomo ba:gala ebene ko genama ulamedawama: ba:bo midiya: ✱

¹¹ “Ba:ba tetelo Isipiti hopo ba:gala Ka:inane hopo konomolo baa:te ba wiboho konomo awae komote tawakaluba:tamo piya:, ba:bema: aeno iniwala:godolo baa: uwateho gabote kitanamiha: ✱ ¹² Ba:bene Ya:ikobote Isipiti hopolo konate da:pola:nami, ba:be komo uliti aeno iniwa nabi baa: konuwatehoma: ba:bamo dito noelamiya:. Ba:moe ba: ibino dopo tetela. ¹³ Ba:bene iba:te netewa teta:mo gala da:katalamiya:, ba:ba tetelo Yausepete ebene komo ebene nana:tamo hawakalimilo ba:ma ka:na goiya:, ‘Na ba: Yausepetela!’ ba:gala ba:be atu tetelo Ko Gawadalagi Pa:lote Yausepekono mabu tawakalubino pelame komo ba:bo iya:tawuya: ✱ ¹⁴ Ba:bene Yausepete ebene nabiwi Ya:ikobotamo tabo benoemiya:, ebe ba:gala ebene mabu tawakalubi ibi hiliyonomate Isipiti hopamo kopelamema:, iyo, ba:ba tetelo Ya:ikobokono tawakalubino kuititi ba: 75 tawakalubila, ba:moi ba:te pelamiya: Isipiti hopamo. ✱

¹⁵ “Ba:bene Ya:ikobote ebene tawakaluba:go tote Isipiti hopolo ba nemedena, ebe ba:gala komo aeno iniwala:te ba:bo neha:lahuya: ✱ ¹⁶ Ba:bene ibino guguda:te Ya:ikoboko ba:gala Yausepeko ibino ape Ka:inane hopoeni Sekeme habamo gala kawadahete bobamo ba:bo pimiya:tiya:, ba:be bobo haba A:ibalahamate Hamokono guguda:godone mana:mo ya:lo a:lawiya:.” ✱

Stibiniti Mosesekono Komoma: Dolamagiya:

✱ **7:6:** Tup Mabu 15:13-14; Ikuli 12:40 ✱ **7:7:** Ikuli 3:12 ✱ **7:8:** Tup Mabu 17:9-14; 21:4
 ✱ **7:9:** Tup Mabu 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23 ✱ **7:10:** Tup Mabu 41:37-44 ✱ **7:11:** Tup Mabu 41:54; 42:1-2 ✱ **7:13:** Tup Mabu 45:1-4,16 ✱ **7:14:** Tup Mabu 45:9-11; 46:27 ✱ **7:15:** Tup Mabu 46:1-7; 49:33 ✱ **7:16:** Tup Mabu 23:2-20; 33:19; Yos 24:32

17 Ba:bene Stibiniti tabo moga:melo Yunapi Ka:nisolo dubatamo gala na:kolamagiya; “Godote A:ibalahamatamo hibinomolo da:goiya; ba:be taboeno hibi komote uluhukuma: ba tatali Isipiti hopolo aeno Isalaela tawakaluba:te hiliyonomoma: eda:huya. ✧ 18 Ba:ba tetelo Isipiti hopolo eta Ko Gawadalagiti mahiguya; Yausepete dopamo Isipitinapi keba ka:na kowalubilinakui ebete ba:be komo hidamo kiya:tawuya:ha. 19 Ba:bema: ebete aeno tawakalubi ha:da amiholamenami, ba:gala ebete aeno iniwali ba:mako helo tabamo kubahilamenami, iba:te ibino a:lia:li gugudi agima habalo dito komiya:palenakoma. ✧

20 “Ba:ba tetelo Mosesete ba:bo hawakaluya; ebene holoholo hidonomola. Ebete netewa-kapiya manomelo ebene nabiwino genamalo emedete, ✧ 21 ba:bene ebene menoko nabiwi iba:te ebe genamane nanekela:mo matopa:tate dito da:nemiya:patepuya; ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Pa:lokono bohelete ebe numiti ebene guduma: nimiditi hidonomamo dabinami. ✧ 22 Ba:bene Mosesete Pa:lokono genamalo ba ape Isipiti hoponapa:te ibino hiliyonomo mulu komokomo ebe ba:bo iya:tumihuya; ba:bema: ebete ebene tabo olamagi ipuwalo ba:gala ododili ipuwalo helonomoma: ediya.

23 “Mosesete 40 gogo tetedawama: ba eda:na ebete ebene tepo ipuwalo ukui bihatiya; ebene Isalaela tawakaluba:te keba ka:na kemedena: ba:be komo konumima. 24 Ba:ba tetelo Isipitinapi dubuti eta Isalaela dubu danagalimihutiya; Mosesete numiti Isipiti dubutamomo kuba huiya ba nikame ebe ba:bo nanakapumiya; ✧ 25 mabu ba:be ododi komodo ebete nemalagidoluya: ebene tawakaluba:te ba:moe komo kiya:tawahama; Godote Mosesekono kokotamo ibi Pa:lokono helo ipuwane kuluhukulatelema:ne. Huiyatiya iba:te ebene hido ododi komoeno ipuwa kalawiya:ha. 26 Ba:bema: eta hegelalo Isalaela dubu netewapa:te dalaholutiya; Mosesete ibi ulamete ibi ba gelebadilame na:goelamiya; ‘Naeno nana:la; la: ba: kapiya badininipala tawakalubi huiyalata. Bada mabuma: etate etatamo, etate etatamo kuba komo dododitama?’

27 “Huiyatiya ba:ba tetelo kebe dubuti etatamo helonomoma: dedi-tiya; ebete Moseseko tama:mo ba nemokamida ba:bo kiyahamiya; ‘Ama: pote ka:goemiti ama:le aeno koma: eda:ma:? Ama: aeno komo anagiya:midadawaha!’ 28 Ama: ubila:ka: na anakapuname, ama:le dutu Isipiti dubu danakapumi ba:ba ka:na?’ 29 Mosesete ba:be tabo uliti ebete ko tole lawete Isipiti hopone ba:bo alahuliya; ba:bene ebete Midiyana hopolo ba nemedena kamena lawete dubu gugudi netewa ba:bo nulamiya. ✧

30 “Ba:bene 40 gogo da:petohuya: eta hegelalo Mosesete Sainai Hununomo Hakoeno dito hopolo ba patita Godokono nopodawate koe ipuwado ebetamo ba:bo uluhukuya; iyo, koete kehalo da:woitiya: huiyatiya kehate ka:mutigutiya:ha; ✧ 31 Mosesete ba:be komo umiti koamo hanohanuya. Ba:bema: ebete hidamo umima: tatalia:mo ba to Kodawa Godokono tabote ebetamo ba:ma ka:na piya; 32 ‘Na ba: Godotela. Amia:no iniwa nabi A:ibalahamako, Aisa:keko, ba:gala Ya:ikoboko iba:te poko kadikumina, na ba: ba:betela.’ Mosesete ba:be

✧ 7:17: Ikuli 1:7 ✧ 7:19: Ikuli 1:11-22 ✧ 7:20: Ikuli 2:2 ✧ 7:21: Ikuli 2:3-10 ✧ 7:24: Ikuli 2:11-15 ✧ 7:29: Ikuli 2:21-22; 18:3-4 ✧ 7:30: Ikuli 3:1-4

tabo uliti heloha:ma: ba eda; ebete tabo goedawa kumima: ebene ape lililalo ko tolenomo ba:bo lawiya:

³³ “Ba:bene Kodawa Godote ebetamo na:goiya; ‘Amia:no nato ilina na:pipikuma: mabu ama:le da:la:na ba:be haka talona hakala. ³⁴ Naeno tawakaluba:te Isipiti hopolo koko temetema:go demedena, nale ka:lo ibino modoboha: komokomo ulamelelamo, iyo, nale ibino ihimi komo ulilatele na Hunu Habane ba:bema: pihitigamo ibi kuba ipuwane kuluhukulatelema: Ba:bema: ama: na:pa:, nale ama: Isipiti hopamo konoemema:nemata naeno oko ba:bolo konowatima:’ ”

Isalaelanapa:te Moseseko Ubiha:ma: Eda:ha Komo Stibiniti Dolamagiya:

³⁵ Ba:bene Stibiniti tabo moga:melo Yunapi Ka:nisolo dubatamo gala na:kolamagiya; “Numa:la; Isalaela tawakaluba:te Mosesetamo ibino ubiha: komo dopamo ba hawakalimi ba:ma ka:na ga:luya; ‘Ama: pote ka:goemiti ama:le aeno koma: eda:ma:? Ama: aeno komo anagiya:midawaha:!’ Huiyatiya ba:moe tetelo Godote Moseseko gala a:kapoemiya: ibi ulamedawama: ba:gala ibino ka:ka: mula:lelamedawama: kopeda:ma:. Hibila, koete kehalo da:woitiya; ba:ba tetelo Godokono nopodawate ebetamo uluhukuti helo ba:bo ikamiya: ibi kowalubilinama: ³⁶ Ba:bema: 40 gogo ipuwalo Mosesete koko hanohano komo Isipiti hopolo ba:gala Hawihawi Kehaha: Kolomolo ba:gala dito hopolo ododilinakui, iyo, ebete Isalaela tawakalubi ba:moe gabodo uluhukulateliya: Isipiti hopone. * ³⁷ Ba:bene ba:moe ba:be Mosesete Isalaela tawakaluba:tamo na:goiya; ‘Galane Godote ebene Hiya:nomo Ukui Hawakalimidawa eta, na dopo, la: ipuwalo kadipatema:ne,’ ³⁸ ba:gala Isalaela tawakaluba:te dito hopolo da:nekapiyuya: ba:moe Mosesete iba:go nemedenami, ba:gala ebete ba:bi aeno iniwala:go ba emedena Godokono nopodawate Sainai Hununomo Hakalo ebetamo dolamagiya: ba:bi Tutumu Tabo ebete Godogodone uwatete atamo ba:bo ikaa:miya: emedena tetelo a kowalubinama:.*

³⁹ “Huiyatiya ba:ba tetelo aeno iniwala:te Godotamo papamila:ha ubiha:ma: eda:huya; ba:bene iba:te ebe ta:mata komo tama:mo ba owatiya:mida ibino tepo ipuwalo Isipiti hopamo wilalema: gala ubi na:kamiya:tenama: ⁴⁰ Ba:bema: Mosesete tawakaluba:go lutaha: tetelo iba:te ebene naniwi A:lonitamo na:ga:luya; ‘Aeno ida:da:li nododilia:ma; iba:te a dopaa:mete komagatoema; mabu ba:moe Moseseko a Isipiti hopone da:magahiya: kebamo dalatidi!’ * ⁴¹ Ba:ba tetelo iba:te uli ape kau-goeno holoholamo ida:da:li ododiti ebetamo hawa:goeno ilina ba ikameho, iba:te ha:kiya ibino kokotamo dododiya: ba:be ilinatamo ko kalakala poko bododiya:.* ⁴² Ba:be kuba mabuma: Godote ibi gunima:mo ba ihilatele dito miya:paliya: ibi ha:kiya ibino ubilo alomoeno oloki kadikulamenama: Ba: hibila, ba:moe komo Godokono ukui hawakalimipa:te ebene Bukalo ya:lo ba:ma ka:na hawakalimiya;

‘La: Isalaela tawakaluba:la:

la:le 40 gogolo dito hopolo da:wapata:lamenamima,
la:le na adikunamema: dalukulinakuima,

* 7:36: Ikuli 7:3; 14:21; Nabas 14:33   * 7:38: Ikuli 19:3   * 7:40: Ikuli 32:1   * 7:41: Ikuli 32:2-6

ba:bi sipi-goegoeno hawi hibi tepo ipuwoeno komago kapikaname-
honenakuiha: ✱
 43 Huiyatiya la:le la:eno ida:da:li Molekakono sipi-goeno tama talona
genama hunamo alokoa:miduya:mata,
 ba:bene eta ida:da:li Lapanako olokinolo holoholamo
akododiya:mata,
 ba:moi ba: la:le dadikulamenamima ba:bi ida:da:lila.
 Ba:moe mabuma: nale la:tamo kuba huiya kikalamema:
 naeno hido Ka:inane hopone kuba Ba:baloni hapuamo konoe-
lamema:nemata.’”

Stibiniti Yunapi Ka:nisolo Dubatamo Ebeno Kuititi Tabo Dolamagiya:

44 Ba:bene Stibiniti tabo moga:melo gala na:kolamagiya:, “Ba:moe
komo ba: hibila, Godokono sipi-goe tama alokoa:mida Talona Genama
aeno iniwala:godolo ba itana Godote iba:go ba:bolo nemedenami.
Numa:la:, Godokono iya:tumi ipuwalo Mosesete keba ka:na kuliya:
ba:gala ebeno baida:mo keba ka:na kumiya:, ebete ba:be genama
hidonomamo ba: ba:ba ka:na ododiya:. 45 Ba:bene aeno iniwalino
guguda:te ba:be Talona Genama ibino naba:godone lawete, iba:te aguti
Yosuwakoba: Ka:inane uli hopamo ba: dito tolamiya:. Ba:ba tetelo ba:be
hopoenohiya:hiya: tawakalubi Godote ebeno heloamo neta:malatelete
Isalaela tawakaluba:tamo ba:bo nikalamiya:, ba:bene ebeno talona
genamate ba:bolo ba nitana iba:te ba:ba tetene pelamete Da:ibidiko
teta:mo pikuliya:. ✱ 46 Ba:bene Godote Da:ibidikono ododili komo
ulamelemete ebe malemalelo emalagidolonami, ba:bema: eta tetelo
Godokono emede bahima: Da:ibiditi ebe ba:bo kiyamiya: ebete ebe
adikumino hiya: genama ketema:, hibila, ba:moe Godo ba: Da:ibidikono
iniwa Ya:ikobote dopamo dadikuminakui ba:be Godola. ✱ 47 Huiyatiya
Da:ibidikono gudu Solomonote Godoko Adikumino Genama etiya:,
Da:ibiditiha: ✱

48 “Huiyatiya la: hidamo nulia:la:, tawakaluba:te Hununomo Godoko
mabuma: detemotehona, ebete ba:bi genamalo hibilo kemedena:ha:.
Iyo, dopamo ebeno eta ukui hawakalimidawate ba:moe komo ba:ma
ka:na hawakalimiya:,

49 ‘Kodawa Godote na:goena,

‘Hunu Haba ba: naeno emede habala,

ba:gala hopo haba naeno nato a:puti bahila.

Ba:bema: la: hopo tawakaluba:te natamo kebako genama na:keteoma?
Naeno hawela ami bahi la:le kebole na:kododioma?

50 Mabu ba:moe komo ba: hibila,

ba:moe hopoenohiya: ilina na ha:kiya naeno kokotonomamo
ododiliya:mo,

ba:moi ilina hiliyonomate naenoma: ba:bema: eda:hana.’ ”

51 Ba:bene Stibiniti Yunapi Ka:nisolo dubatamo kuititi tabo ba
olamagi na:goiya:, “A:iye, la: ba: wato kodakoda tawakalubilata!
La: Godokono Tutumu Tabamo papamila:halo tama itamida kukala
hunu gabodo lawiya:mata, huiyatiya tepo ipuwoeno kodakoda komo
kiya:hiliya:ha:! Iyo, la: hiliyonomo tetelo la:eno galo ba muhilame
Godokono Hido-talona Gobogobo beduhiminamata, la:eno iniwala:te

✱ 7:42: A:im 5:25-27

✱ 7:45: Yos 3:14-17

✱ 7:46: 2Sa:m 7:1-16

✱ 7:47: 1Gaw 6:1-38

dewagelenama: ba:ba ka:na! ✧ ⁵² Numa:la:, Godokono ukui hawakalimipi hiliyonomo ipuwalo la:eno iniwala:te kapiya dawatamo malemale kihatenakuiha: huiyatiya ibi hiliyonomatamo temeteme bikalamenakuya:. Ba: ba:ba ka:na puya:te Godokono Tuputupu Okodawoeno pe komoma: dopamo tabo dolamagimiya: la:eno iniwala:te ibi anakapulametakuya:, ba:gala ba:ma tetelo Tuputupudawa Ya:suti ebena komo la:tamo da:pehawakalimi, la:le ebe ha:da amiho gabodo lawete ebe anakapumimata. ✧ ⁵³ Ba:bema: hibila, Godokono Tutumu Tabo ebena nopopa:godone duwatiya:ma, la: ba: ba:bi tawakalubilata, la:le huiyatiya ba:bi Tutumu Tabamo hibilo kapapamila:hanaha:!”

Yunapi Ka:nisolo Dubate Stibiniko Nakolamo Mapemete Danakapumiya:

⁵⁴ Ba:bene Yunapi Ka:nisolo dubate ba:moe tabo duliya: iba:te ibino konomo mauba Stibinitamo kohawakalimima: pitoko ba:bo aliwatahaliya:. ⁵⁵ Ba:ba tetelo huiyatiya Stibiniko Godokono Gobogobote da:tabuimiya:, ebete Hunu Habamo da:negahimiya: Godokono konomo alo ba umita, Ya:suti atumu ebena tu hapulu na:kala:nuya:. ✧ ⁵⁶ Ba:bema: ebete na:goiya:, “La: numa:la:!” Godote Hunu Haboeno gigiho da:hiya:miduta nale bumitamo, Tawakalubino Naniwiti ebena tu hapulu ba:la:na!” ✧

⁵⁷ Ba:ba tetelo Yunapi Ka:nisolo dubate kapimilo ga:ga:go galo muhilameholete ebetamo na:nepulila:huya: ebe konekubahimima:. ⁵⁸ Ba:bene iba:te ebe heloamo nelawete haba ipuwane magatate nakolamo mapeme ba:bo netupuimiya:. Ba:ba tetelo kebe dubate Stibinikono komoma: ha:da amiho tabo Ka:nisolo dubatamo da:pega:luya:, ba:bi dubate ebe dopamo anakapumihino ibino watuino kaliko eta uli ape dubu Solokono nato mabamo dito nimiya:tiya:. ⁵⁹ Ba:bene iba:te Stibiniko nakolamo ba mapeme ebete ebena Kodawa ka:milo na:goiya:, “Kodawa Ya:su, naeno gobogobo ama:le na:pelawa:!” ⁶⁰ Ba:ba tetelo ebete pupamo gate ibulunomo na:goiya:, “Naeno Kodawa, ba:moe kuba iba:te dododita, ama:le iba:tamo kuba huiya akikalama:la:.” Ba:bene ebete ba:moe tabo goete hoenomo ba:bo hoiya:. ✧

8

Solote Hibima: Midipa:tamo Temeteme Ikalame Da:tupuimiya:

¹ Ba:ba tetelo ba:be uli ape dubu Solote Stibinikono hoe komo umiti na:kalakaluya:. Ba:gala ba:be atu hegelalo sose tawakaluba:te Yelusalema ko habalo demedehonama:, Yu watowatopa:te iba:tamo koko temeteme ikalame ba:bo tupuimiya:. Ba:be mabuma: Ya:sukunu oelamepi dubate ha:kiya ko habalo na:pola:nuya:, huiyatiya komo Ya:suku hibima: midipi hiliyonomate alahutihuya:, ba:ma ka:na komo Yudiya hopamo ba:gala komo Samaliya hopamo hiya:hiya: tolameholiya:. ² Ba:bema: komo Yelusalemanapi Godokono malemala:go demedenama:, iba:te Stibinikono ape pelawete bobamo ba nihate ebe mabuma: konomamo nihimitiya:. ³ Ba:ba tetelo Solote ba:moe eta kuba komo betupuimiya:, ebete sose tawakalubino hiya:hiya: genamamo nodolonakui dubu ba:gala kamenakamena da:nulamenakui, ebete ibi uwatete da:wadimuya:talenakui du genamamo dito niya:hekenakui. ✧

✧ 7:51: Ais 63:10 ✧ 7:52: Ma:t 23:31 ✧ 7:55: Ohale 110:1 ✧ 7:56: Kol 3:1 ✧ 7:60: Luk 23:34 ✧ 8:3: Oel 9:1,13; 22:4; 26:9-11

Pilipiti Samaliya Ko Habalo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:

⁴ Ba:bema: hibima: midipa:te kebe hiya:hiya: hopamo kalahutihuya:, iba:te ba:bolo hiya:hiya: ba newapata:lame Ya:sukunu Hido Tabo tawakaluba:tamo ba:bo nolamagiminakuya:. ⁵ Ibi ipuwalo Pilipiko ba: etala, ebete Samaliya ko habamo tote Ya:su Kelisokono komoma: tabo da:nolamagitiya:, ⁶ tawakalubi hiliyonomate ebene tabo hidonomamo ulihutiya:, ba:gala ebete Godokono heloamo kebe hanohano komokomo kododilitiya: iba:te atumu nulamitiya:. ⁷ Ba:ba tetelo Pilipiti tawakaluba:godone kuba gobogobo doelamiya: iba:te ga:ga:go ba:bo ikuliya:, ba:gala ebete ape kodakoda temetema:gopi ba:gala nato a:ta:buta:midalelamepi akahiduilamiya:, ⁸ ba:bema: ba:be Samaliya haba konomolo ko kalakalanomote itanuya:.

Giwali Ododilidawa Saimonote Godokono Helo Mana:mo Lawema: Dewageliya:

⁹ Ba: hibila, Pilipiti Samaliya ko habamo dopamo peheno, eta dubuti ba:bolo nemedenami ebene mahilo Saimonotela, ebete ebene giwali ododili komamo tawakalubi behanohanuilamenami. Ba:gala ebe ha:kiya ebe koma: ba midina, ¹⁰ Samaliya hopoene dito tawakalubi ba:gala koko mahilago tawakalubi ibi hiliyonomate ebene iya:tulame komo hidonomamo ulihonakuya:. Ba:bene iba:te na:ga:lanakuya:, “Ebene helo Hunu Habane pena, ba:bema: ale ebetamo Helonomodawa mahilo kikamiya:!” ¹¹ Iyo, Saimonote tete ga:ga:lo ebene giwali iya:tawa komamo ba:bi tawakalubi da:hanohanuilamenami, ba:bema: iba:te ebene ododili komodo ebe beta:matanama:.

¹² Huiyatiya Pilipiti da:piya: ebete Hido Tabo ba polamagi, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be komo ba:gala Ya:su Kelisokono helo komo ba:bo pehawakalilamiya:. Ba:ba tetelo Samaliyanapa:te hibima: miditi, ba:bene Pilipiti kamenakamena ba:gala dubu hiliyonomo beyamo ba:bo wadulateliya:. ¹³ Ba:gala Saimonote atumu hibima: miditi Pilipiti ebe beyamo ba:bo kadutiya:, ba:bene Pilipiti Godokono heloamo kebe koko hanohano komo dododilinakui, Saimonote ebe tamenomolo ba luta ba:bi komokomo dulamenakui koamo hanohanonakui.

¹⁴ Ba:be atu tetelo Yelusalema ko habalo oelamepi dubate Samaliya hoponapino komo ba:ma ka:na uliya:, iba:te Godokono tabo a:lawiya:, ba:bema: iba:te Pitako ba:gala Yoneko ba:be komo umima: ibi ba: dito noelamiya:. ¹⁵ Ba:bene ibi netewapa:te ba:bamo nuluhukuti uliuli hibima: midipi Godotamo ba:bo newadiya:paa:lateliya: iba:te ebene Gobogobo kolawema:, ¹⁶ mabu dopamo Pilipiti ba:bi hibima: midipi beyamo da:wadulateliya: Kodawa Ya:sukunu mahilo kapiyamo ododiya:, huiyatiya ba:ba tetelo Godokono Gobogobote ibi hunamo kapemediya:ha:. ¹⁷ Ba:bema: Pitako Yoneko iba:te ba:be komo iya:tawahate ibino kokoto Samaliya hibima: midipa:tamo demowatilameholiya:, iba:te Godokono Gobogobo ba:bo lawiya:. ✧

¹⁸ Ba:ba tetelo Godote oelamepi dubagodone ebene Hido-talona Gobogobo tawakaluba:tamo keba ka:na kikalamiya:, giwali ododilidawa Saimonote ba:be komo dumiya:, ebete mani iba:tamo ba ikalame na:goiya:, ¹⁹ “La:godolo ditana ba:be helo nale la:godone mana:mo kolawa:mo, ba:bene nale puino watamo naeno kokoto demowatilamenakomo, iba:te atumu Godokono Gobogobo nagodone ba:lawenakomena:.”

²⁰ Ba:bene Pitate ebene tabo ba huiya na:goiya; “Amia:no ape ba:gala amia:no mani Saitanakono Koe Habamo kapimilo kotoma:na; mabu amia:no ukui ba:ma ka:na itana, lumagiti Godokono Gobogoboeno helo mana:mo kolawema:ne! Ao, eba ka:naha:!” ²¹ Amia:no kuba ukui komoma: ama: Godokono oko owati ipuwalo ago a:kakapiyamena:ta, mabu Godokono umi ipuwalo amia:no tepo ipuwoeno ukui katuputupuha:.

²² Ba:bema: wadiyala ama: ukui hiya:ma: miditi ama:le demalagidoluta ba:be kuba ododi komone nohobiguya; ba:gala ama: Godoko na:toemehuya: ebete amia:no kuba ukui egebolemete kadodomema:.

²³ Ba: hibila, na iya:tawala amia:no tepo ipuwoeno mauba komote da:tabui, ba:be mabuma: ama: Saitanakono du genamalo bemedenata!”

²⁴ Ba:bene Saimonote tabo ba huiya na:goiya; “La: nonolata, wadiyala:ka: la: na Kodawa Godotamo nadipanateniya:la; mabu la:le kebe komoma: ka:ga:loma ba:be kuba huiyate natamo hibilo duluhukumini nale a:kamodobamo.”

²⁵ Ba:bema: ba:moe komo da:wibuya; ba:ba tetelo Pitako Yoneko iba:te Samaliya ko habalo Kodawa Ya:sukunu tabo komokomoma: hawakala ga:late Yelusalemamo gala ba:bo kawiluya; ba:bene iba:te ba to gabo tetelo Samaliya hopoenno hegehege habahabado Hido Tabo olamagima:go ba:bo tuya:.

Pilipiti Itiyopiyanapi Ko Dubutamo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:

²⁶ Ba:ba tetelo Kodawa Godokono nopodawate Pilipitamo na:goiya; “Ama: mahigate siyale hapuamo na:toa, Yelusalemane Gasa habamo dito hopodo da:tolamenaka ba:be gabamo.” ²⁷ Ba:bene ebete mahigate ba:bamo na:tuya:.

Ba:be atu tetelo eta ko dubu, ebete Itiyopiya hopoenno Ko Gawadalagi Kamena Ka:ndesikono okodawama: eda:nami, ebete ebene koko ilina ba:gala mani bulamelemenami, ba:be dubuti ba:moe atu gabodo pitiya:.

Ebete Yelusalema ko habamo Godoko adikumima: ya:lo tote ²⁸ gala ba kapita, ebene sa:liyote-boge hunulu emedete Godokono ukui hawakalimidawa Aisayakono Buka ka:lamihola:go ba pita, Pilipiti ebe ba:bo numiya:.

²⁹ Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote Pilipiko na:goemiya; “Ama: sa:liyote-boge tama:mo nuluhukuti eba:go kapimilo na:tonatuya:.”

³⁰ Ba:bema: Pilipiti sa:liyote-boga:go ba puliganato, ko dubuti Aisayakono Buka tabo da:ka:lamiholitiya: ebene tabo nuliti ebetamo na:goiya; “Ama:le da:ka:lamiholita ba:be taboenno ipuwa na:kemalagidoluta?”

³¹ Ebete tabo ba huiya na:goiya; “Ao, na keba ka:na na:kiya:tawamo? Na iya:tunamedawa puliyala.” Ba:ba tetelo ebete Pilipiko na:kiyamiya: ebete sa:liyote-boga:mo ololote ebe tama:mo kopemedema:.

³² Ba:bene ko dubuti Aisayakono Bukalo Godokono tabo ba:ma ka:na ka:lamiholitiya:;

“Iba:te ba:be dubu lawete a:magatuya: sipi-goemo konanakapumima:.

ba:bene lumagiti sipi-goe deha:potoeno ipo diya:hilimita,

ba:be sipiti gelebadilo ba luta

tabo goeha:ma: keba ka:na keda:nako,

ebete ba: ba:ba ka:na tabo akote eta tabo kagoiya:ha:.

³³ Ba:ba tetelo iba:te ebe ba iduduputimi

ebeno komo hidamo anagiya:midameheno
hoea:mo dito noemiya:

Numa:la:, iba:te ebena ka:ka: hopo habalo itamidamiya,
ba:bema: ebena galanepino komoma:
pote na:kolamagimini?"

³⁴ Godokono Buka ka:lamihole komo da:wibuya: ko dubuti huiyatiya Pilipitamo na:goiya:, "Ama: na na:kiyanama:, Aisayate pokono komoma: kolamagitiya:, ebe ha:kiya ebena komoma:la:ka: o eta lumagino komoma: kolamagitiya:?" ³⁵ Ba:bema: iba:te badi ba tuta ko dubuti da:ka:lamiholiya:, Pilipiti ba:be taboeno ipuwa dopamo hawakalim-iti, ba:bene Godokono Bukoeno komo tabo komokomoeno ipuwa atumu kahawakalilamete Ya:sukunu Hido Tabo ebetamo ba:bo olamaginatuya:. ³⁶ Ba:bene ibi netewapa:te ba:be gabodo ba tonato beya boba deha:potoamo da:nuluhukuya:, ko dubuti na:goiya:, "Ama: ba:moe beya numa:. Ama: modobola:ka: na beyamu adunatene? Eta kodakoda ba:kitana?" ☆

³⁷ Ba:bene Pilipiti ebetamo na:goiya:, "Ama: amia:no tepo ipuwalo Godokono tabo hibima: da:mida:, nale ama: beyamo kadutima:nemata."

Ebete tabo ba huiya na:goiya:, "Na ka:lo Ya:suku hibima: a:midimo, ebe ba: Kelisote, Godokono Gudula."*

³⁸ Ba:ba tetelo ko dubuti sa:liyote-boge atadawa bikiyamiya: ebete boge ba:bamo koduhimima:, ba:bene ebete Pilipikoba: hititi Pilipiti ebe beyamo ba:bo adutiya:. ³⁹ Ba:bene ibi netewapa:te beya ipuwane ba podoluta Kodawa Godokono Gobogobote Pilipiko eta hopamo da:magatuya:, ko dubuti ebe gala kumiya:ha:, ebete huiyatiya ko kalakalago ba:be gabodo gala dito katuya:. ⁴⁰ Ba:ba tetelo Pilipiti Godokono heloamo Asotase habamo nuluhukuti, ebete ba:be habane tote ba:be hopoeno hiliyonomo habahabado Godokono Hido Tabo olamaga:go Sisaliya ko habamo ba:bo nuluhukuya:. ☆

9

Solote Ebena Kuba Ododili Komone Ya:sutamo Dohobiguya:

Oel 22:6-16; 26:12-18

¹ Ba:be atu tetelo Solote Kodawa Ya:suku ta:matapi anakapulamema: tabo helonomamo olamaginakui, ebete Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawatamo tote ☆ ² leta uwatema: ebe ba:bo nikiyamiya:. Ebe ubila ba:bi letago Dama:sakase ko habamo tote, Yunapino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamamo na:pa:gate, puya:te Ya:suku Hibima: Midi Gabodo da:wapata:lamenama: ba:bi dubu ba:gala kamenakamena konoholema:, ba:bene ebete ibi da:nulamemene ibi heloamo nuwatete Yelusalema ko habamo magachelete du genamamo ba:bo kopiya:hekema:.

³ Ba:bene ebete Dama:sakase ko haba tama:mo duluhukunatuya: ba:ba tetenomolo Godokono Hunu Habane alote ba pihitiga hegellate da:la:wa:hiya keba ka:nala:ka:, ba:be alote ba:ba ka:na ebe ba:bo panagogobeya:midadiguya:. ⁴ Ba:bene ebete hakamo gate tabo ba:ma ka:na uliya:, "Solo, Solo! Keka: mabu ama:le natamo koko temeteme dikanamena?"

☆ **8:36:** Oel 10:47 * **8:37:** Oel 8:37 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ☆ **8:40:** Oel 21:8 ☆ **9:1:**

⁵ Solote na:huiyuya; “Kodawa, ama: potela:ka:?”

Huiya tabote na:piya: ebetamo, “Na ba: Ya:suti, ama:le temeteme dikanamena, na ba:be lumagila. ⁶ Ama: mahigate haba ipuwamo na:nopega. Ba:bolo eta lumagiti ama: kokiyamema:na:ta ama:le bada komo dododimina:”

⁷ Ba:ba tetelo Soloko bana da:tolamiya: ba:bi dubate ba:be tabo madodo ba uli huiyatiya lumagi kumiya:ha:, ba:bema: iba:te hanohanoholo ka:la:liya ga:lahalamete dito la:mota:hanuya:. ⁸ Ba:bene Solote hakane mahigate baidi pahaa:midalete da:gahimiya: ba:ba tetelo ilina kulamiya:ha:, ba:bema: ebene mabuluba:te ebe kokotamo lawete Dama:sakase ko habamo dito magatuya:. ⁹ Ba:bene ebete netewakapiya hegelalo ilina ulameheno ba:bolo dito nemediya:, ebete baa:kananakuiha: ba:gala beya kaninakuiha:.

¹⁰ Ba:ba tetelo ba:be Dama:sakase ko habalo eta Ya:suku ta:matadawa nemedenam, ebene mahilo A:nanayasitila. Ebete u wataheno ebene baiditi hiya:ma: ba eda:hame Kodawate ebe na:ka:miya:, “A:nanayasi!”

Ebete na:huiyuya; “Kodawa, na moela. Badala:ka:?”

¹¹ Ba:bene Kodawate ebetamo na:goiya:, “Ama: mahigate, gabo mahilo Tuputupula ba:bamo tote Yudasikono genamalo Tasasenapi dubu Soloko na:nohowada:. Ba:ma tetelo ebete ba:bolo toetoe tabo natamo dolamagita, nale nulitamo. ¹² Ba:bema: ebete u wataheno ebene baiditi hiya:ma: ba eda:hame A:nanayasi mahilagoeno dubu bumi, ba:be dubuti ebene baidi kohiduulame: ebete ebene kokoto ebetamo ba pemowatilamita ba:bo umi.”

¹³ A:nanayasiti ebene tabo ba huiya na:goiya:, “Kodawa, na tawakalubi hiliyodopagodone ulimo, ba:moe dubuti Yelusalemalo amia:no tuputupu tawakaluba:tamo koko kuba bododilinakui. ¹⁴ Ba:gala na iya:tawala, ba:ma tetelo ebete a Yunapino koko watowatopa:godone helo a:lawi, ebete ba:moe Dama:sakase habalo puya:te amia:no mahilo da:ka:mina ibi uwatete du genamamo koniya:hekema:”

¹⁵ Kodawate huiyatiya ebetamo na:goiya:, “Wadiyala ama: na:toa, mabu nale ya:lo tetelo ebe a:lawiya:mo ebete naeno hido okodawama: keda:ma:, iyo, ebete naeno mahilamo tote, Isalaela tawakalubi ba:gala Yuha: tawakalubi ba:gala ibino koko gawadubu ibi hiliyonomatamo naeno komo konehawakalimima:ne. ✧ ¹⁶ Ba:bema: na ha:kiya ebe kiya:tumima:nemo, naeno mahilo mabuma: ebete kebako koko temeteme duwatanakomene.” ✧

¹⁷ Ba:bene A:nanayasiti tote ba:be genama guamo nodolote ebene kokoto Solotamo ba nemowatilame na:goemiya:, “Naeno amoga Solo, ama:le gabodo ba pita ama:tamo duluhukui ba:be Kodawa Ya:suti na beponame, amia:no baidi pehiduulameleme, ba:bene Godokono Gobogobote amia:no tepo ipuwa kotabuimima:ne.” ¹⁸ Ba:ba tetenomolo ebene baidi da:mula:lemiya: ba:bi baidino gibuti hakamo ba gudimi ebene baiditi ba:bo hidohidohomiya:, ba:bene ebete da:mahiguya: A:nanayasiti ebe beyamo adutiti, ¹⁹ ba:ba tetelo ebete baa: da:kanuya: helo gala ba:bo kalawiya:.

Solote Ya:sukunu Hido Tabo Dama:sakase Ko Habalo Dolamagiya:

Ba:bene komo hegelalo Solote Dama:sakase ko habalo Ya:suku ta:matapa:go ba emede, ²⁰ ebete Yu tawakalubino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo Ya:suti Godokono Guduma: deda:na ba:be komo hawakalimi ba:bo netupuimiya:. ²¹ Ba:bene puya:te ebene tabo duliya: ibi hiliyonomate hanohanoholo na:ga:luya:, “Ba:moe ba: Yelusalemalo Ya:sukunu mahilo da:ka:mina ba:bi tawakalubi da:kubahilamenakui, ba:moe ba:be lumagila! Ebete ba:mamo ba:bema: pi, iyo, ebe ubila Ya:suku hibima: midipi heloamo puwatete Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopa:tamo komagatalema:!” ✧

²² Ba:ba tetelo Solote Godokono tabo olamagi ipuwalo helonomoma: eda:te, Ya:suti Godokono Oemedawa Kelisoma: deda:na ebete ba:be komo hawakaliminomo hawakalimiya:, ba:bema: hibila, Dama:sakase ko habalo demedehonama: ba:bi Yu tawakaluba:te ukui bilibilima: ba eda:ha, iba:te olowabeletihui komago ebene tabo duhimima: kamod-obuya:ha:. ✧

Yu Tawakaluba:te Soloko Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:

²³ Ba:bene komo hegela da:petolamiya: Yu tawakaluba:te kapiyuiti Soloko anakapumima: nopo ba:bo tamotiya:. ²⁴ Ba:ba tetene tupuimiti iba:te hegela ba:gala du hiliyonomolo Dama:sakase ko haba kaloeno hiya:hiya: gigiholo lawamepi ba:bo miya:tiya: Solote ba:bamo nuluhukulu ba:bo kanakapumima:. Huiyatiya iba:te ganalo dolamagimi-tiya: eta lumagiti Soloko ya:lo a:piya:tumiya:, ²⁵ ba:bene eta dulu Soloko ta:matapa:te ebe lawenate ele kuiha ipuwamo adipinate kala hunudu hopamo nadutinate, ebete ba:be habane ba: dito alahula:niya:. ✧

Solote Yelusalema Ko Habamo Gala Da:kawiluya:

²⁶ Solote Yelusalemamo gala da:kapiya: komo Ya:suku hibima: midipa:go kapiyama: eda:ma: pewageliya:, huiyatiya ibi hiliyonomate ebe ba toleme hiya:hiya: alahutihuya: mabu iba:te ebe Ya:sukunu hibi ta:matadawama: kaga:luya:ha:. ✧ ²⁷ Ba:be mabuma: Banabasiti ebe lawete oelamepi dubatamo ba magata ba:moi komokomo ibi ba:bo nikiyalamiya:, Solote gabo tetelo Kodawa Ya:suku dumi, ba:gala Kodawate ebetamo tabo dolamagi, ba:gala ebete Dama:sakase habalo Ya:sukunu mahilamo tabo heloamo dolamaginati. ✧ ²⁸ Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti Solote hibima: midipa:go ba emede Yelusalema haba konomolo Kodawa Ya:sukunu mahilamo tabo heloamo olamagi ba:bo netupuimiya:. ²⁹ Ba:bene komo tetelo ebete Guliki tabamo da:ga:lanakui ba:bi Yu tawakaluba:go Ya:sukunu komoma: olowabeletihuinakuya:, ba:bema: iba:te gabo bohowaditiya: ebe anakapumima:. ³⁰ Ba:ba tetelo hibima: midipi ekaka:te ba:be komo diya:tawahuya:, iba:te Soloko Sisaliya ko habamo magatate ba:bene Tasase habamo dito noemiya:.

³¹ Ba:bema: Yudiya ba:gala Ga:lili ba:gala Samaliya hopo kokonomolo demedehonama:, ba:bi sose tawakaluba:te gelebadi komago ba pola:na iba:te hibima: midi ipuwalo helonomoma: eda:halo ba:bo apepehuya:. Ba: hibila, hibima: midipa:te Kodawa Ya:sutamoma papamila:halelo ebene Gobogoboeno owalubi komodo ibino kuitititi konomoma: ba:bo ediya:.

Pitate Ape Kodakoda Temetema:goeno Dubu Da:hiduimiya:

✧ 9:21: Oel 8:3 ✧ 9:22: Oel 18:28 ✧ 9:25: 2Kol 11:32-33 ✧ 9:26: Gal 1:17-19 ✧ 9:27: 1Kol 9:1

³² Ba:bene Pitate Yudiya ba:gala Samaliya hopodo ba peto, ebete eta hegelalo Lida habamo ba:bo nuluhukuya: Godokono tuputupu tawakalubino emede komo konumima:. ³³ Ebete ba:bolo eta dubu binumiya:, ebenu mahilo Iniyasitila, ebe a:iti gogo ipuwalo ape kodakoda temetemete ba umina ebenu wata bahilo dito watitanakui. ³⁴ Pitate ebe na:goemiya:, “Iniyasi, Ya:su Kelisote ama: a:hiduima:ta. Ama: mahigate amia:no tilo na:mokopa:mida.” Ba:ba tetenomolo temetemete ba:be dubugodone da:wibuya: ebete ba:bo mahiguya:, ³⁵ ba:bema: Lida ba:gala Salono habalo demedehonama: ba:bi tawakalubi hiliyonomate ebenu hido komo umiti Kodawa Ya:sutamo ba:bo ohobiliya:

Pitate Dokasiko Hoe Ipuwane Dadipatiya:

³⁶ Ba:bene Yopa habalo Ya:suku ta:matadawa eta kamena nemedenami, ebenu mahilo Tabitatela, tawakaluba:te ba:be mahilo Guliki tabamo Dokasima: ka:mina, ba:moe mahiloeno ipuwa nitana ‘diya-goela.’ Ba:moe kamentoeno komo ba:ma ka:nala, ebete hidohido komo ba ododili awaepa:tamo malemale kodawanomoma: eda:nami. ³⁷ Eta hegelalo ebe tawetawete da:lawiya: ba: dito hoiya:, ba:bene genamanapa:te ebenu ape ukulate hunu genamoeno haba ko ditanami ba:be habamo dito nadila:tiya: komo tawakaluba:te ebe ba:bolo kopela:mema:. ³⁸ Ba:moe Yopa habane Lida habamo to muhuluha:, ba:bema: Pitate Lida habalo demedenami, komo Ya:suku ta:matapa:te ba:be komo uliti netewa dubu ba:bo noelamiya:, iba:te ebe ba netoemehoe ebete tiyolo kopema:

³⁹ Ba:bene Pitate mahigate iba:go ba:bo piya:. Ebete Dokasikono genamamo da:podoluya:, hoe kamentoeno ape konumima: tawakaluba:te ebe ba:bo magatuya: hunu genamalo haba ko ditanami ba:be habamo. Ba:bolo komo hamolehamola:te ebe tamelo putitatate ba ihimita ibino pupulino ilina ba:bo mutuimihuya:, Dokasiti ba emedena dopamo malemalelo dikalamehokenakui ba:bi kaliko. ⁴⁰ Ba:ba tetelo Pitate ibi hiliyonomo Dokasikono wata bahini poelamete, ebe ha:kiya pupamo emedete Godoko ba:bo toemehuya:, ba:bene ebete hoe kamentamo ohobigate ebe na:goemiya:, “Tabita, ama: na:mahiga!” Ba:ba tetenomolo ebete ebenu baidi a:la:minalete Pitako dumiya: ebenu wata bahini mahigate dito emediya:, ⁴¹ ba:bene Pitate kokoto hogaminate ebete komahigama: ba owalubi, ebete hamolehamole ba:gala komo hibima: midipi ka:lamiti Dokasiko iba:tamo ba:bo ikalamiya:. ⁴² Ba:hibila, ba:moe tabote Yopa haba konomamo da:tuya: hiliyonomo tawakaluba:te Kodawa Ya:suku hibima: ba:bo midiya:, ⁴³ ba:bema: Pitate komo hegela hiliyodopo ba:be habalo emediya: Saimonokono genamalo, ba:be dubu ba: kau-goegoeno tamamo ilina ododilidawala.

10

Koniliyasiti Pitako Kopema: Tabo Da:noemeniya:

¹ Ba:ba tetelo eta dubuti Sisaliya ko habalo nemedenami, ebenu mahilo Koniliyasitila, ebe ba: Lomanapi alaholohopino gawadalagi etala, ba:gala ebenu alaholohopino kapiyuimi mahilo ba: Italinapino Kapiyuimila. ² Ebete ebenu ododili ipuwalo Godotamo na:papamiwatanami, ba:ma ka:na ebete ebenu genamanapa:go Godoko

badikuminakuya; ba:gala komo tetelo ebete Yunapi awaelo demedehonama: ba:bi tawakalubi malemalelo owalubilinakui, ba:gala hiliyonomo hegelalo ebete Godotamo toetoe tabo bolamaginakui. ³ Ba:bene eta hegelalo hegelate nanekela:mo da:nihitigatepaniya; ba:be tete ba:3 koloko tetela, ebene baiditi hiya:ma: ba eda:hamena Godokono nopodawa hidamo ba:bo uminiya. Nopodawate ebetamo pa:pa:ganate na:peka:miniya; “Koniliyasi!”

⁴ Ba:ba tetelo Koniliyasiti nopodawa tola:go ba umihona ebetamo na:goeniya; “Kodawa, badala:ka:?”

Nopodawate ebetamo na:huiyaniya; “Ama:le toetoe tabo Godotamo dolamaginaka ba:gala awaepa:tamo malemale komo dododilinaka, ba:be mabuma: Godote ama:tamo na:kalakalana, ebete ubila eta hido komo ama:tamo ododi. ⁵ Ba:bema: ama:le ka:lo komo dubu noelama: Yopa habamo, iba:te eta dubu Saimono Pitako komagahema: ⁶ Ba:moe Pitako ebe eta Saimono kau-goegoeno tamamo ilina ododilidawoeno genamalo bemedena, ebene genamate kehaha: kolomo dodolo la:ma:na, ba:bene ama:le pui da:noelamemena; ba:bi dubate ba:bamo nikuliti Pitako ba:bo konumima:na.”

⁷ Ba:ba tetelo Koniliyasitamo dolamaginiya: ba:be nopodawate ebegodone da:toniya; ebete ebene genama guino okopi netewa ba:gala alaholodawa dubu kapiya ba:bo ka:lamiya; ba:be alaholodawa dubuti Godotamo na:papamiwatanami ba:gala ebe Koniliyasikono hido hopodawa etala. ⁸ Ba:bene Koniliyasitamo kebe komote kuluhukuniya; ebete ba:be komo ibi kiyalamenate Yopa habamo ba:bo oelameniya:

⁹ Eta hegelalo iba:te Yopa haba tama:mo ikulima: ba tolamenato, Pitate hegela tuli tetelo Godokoba: tabo ga:lama: genama hunamo ha:kiya dito nodoluya;. ¹⁰ Ba:ba tetelo ebene tepo ipuwalo baa: kape komo ba iya:tawuta baa: nama: ubi bihatitiya; huiyatiya genamanapa:te baa: ka:ma: ba hiduimita ebene baiditi hiya:ma: ba:bo eda:hamiya;. ¹¹ Ba:bene Godote Hunu Haba a:hiya:midutalo Pitate ba:bo umiya; ebegodone eta ilinate pihitiguya; konomo kaliko mubumubu netewanetewa uwatelete hopamo ba:bo padipotiya;. ¹² Ba: hibila, ba:be kaliko ipuwalo da:ka:ka:halena ba:bi hiya:hiya: ilina hiliyonomate pola:nuya; ba:ma ka:na natamo wapata:lame ilina, tepamo wapata:lame ilina, ba:gala hiliyonomo holahola, Pitate ba:bakobako ilina bulamiya;. ¹³ Ba:bene tabote ebetamo ba:ma ka:na pihitiguya; “Pita, ama: mahigate eta ilina anakapumiti na:na!”

¹⁴ Huiyatiya Pitate na:goiya; “Ao, Kodawa, na modoboha! Ama:le a Yunapa:tamo dopamo da:miya:tea:miya:la, nale ba:bi talona kadikamidalenakuiha: Nale ba:makomako kuba goegoe, kalu, ba:gala holahola a:kanahalemo!” ✱

¹⁵ Ba:bene gala ebetamo eta tabote kapiya; “Ba:ma tetelo Godote kebe ilina hidohidoma: da:goena, ama:le ba:bi ilina kubakubama: akagaa:la.” ✱ ¹⁶ Ba:bene Godote Pitatamo ba:be komo netewakapiya teta:mo ododiti, ba:be ilinagoeno kaliko Hunu Habamo gala dito kalawa:diguya.

¹⁷ Ba:ba tetelo Pitate ba:moe komoeno ipuwama: ukui bilibilima: ba edita, Koniliyasiti eta gapogapolo doelameniya: ba:bi dubate Saimonokono genama niya:tawahate ba:be genamoeno kala imi gigiholo

ba:bo nela:mota:hanuya. 18 Ba:bene iba:te genamanapi nalateda:liya; “Saimono Pitako ba:moe genamalo ba:ka:luta?”

19 Ba:be atu tetenomolo Pitate kebe komo kumiya; ebete ba:be komoeno ipuwa ba ohowadita Godokono Gobogobote ebe na:kiyamiya; “Gigiho tamelo dubu netewa-kapiyate ama: ba:pohowaditata. 20 Ama: mahigate iba:tamo na:nihitiga. Ama: ibino tabo dulimina: iba:go toma: aka-ukuibilibila:la; mabu ibi nale poelamimo.”

21 Ba:ba tetelo Pitate ba:bi dubatamo pihitigate na:pegoiya; “Na ba: la:le dohowadinitama, ba:be dubula. La: badama: ka:pelameoma?”

22 Iba:te ebetamo na:huiyuya; “Alaholohopino Gawadalagi Koniliyasiti dutu gapogapolo a ama:tamo poea:meni. Ebe tuputupudawala, ebete hibi Godo badikumina ba:gala Yunapi hiliyonomate ebe hidodawanomoma: ga:lanaka. Godokono eta talona nopodawate ebe a:kiyameni ama:le ebene genamamo kopema; ba:bene ebete amia:no tabo kulima:ne.” 23 Ba:bema: Pitate ibino tabo uliti genama guamo magatalete ba:be dulu ibi hidamo owalubiliniya.

Pitate Koniliyasiko Konowalubima: Da:tuya:

Ba:bene eta hegelalo Pitate mahigate ba:bi dubago na:tuya; ba:gala Yopa habane komo hibima: midipi dubate iba:go a:katolamiya. 24 Iba:te gabo tetelo nelahanate, eta hegelalo Sisaliya ko habamo ba:bo nikuliya; huiyatiya iba:te Koniliyasitamo nikulihino ebete dopamo ebene hawi tawakalubi ba:gala komo mabulubi ka:lamiti, iba:te ebene genamamo pekapiyuimiti Pitako ba:bo pelatimitiya. 25 Ba:bene Pitate ba:bamo puluhukuti genamamo a:pa:gama: ba newagelita, Koniliyasiti eba:go palugate ebene nato mabamo pepapamiwatalo ebe ba:bo padikumiya. 26 Pitate huiyatiya ebe adipatelo na:goiya; “Ama: na akadikunama:la! Ama: na:mahiga, mabu na hopo lumagila, na ba: ama: huiyala.” *

27 Ba:bene Pitate eba:go tabo ga:lago genama guamo ba na:pa:la; tawakalubi hiliyonomate ya:lo kapiyuimiti ba pola:na ba:bo nulamiya. 28 Pitate iba:tamo na:goiya; “La: iya:tawahala a Yunapa:godolo talona bitana eta Yuha: lumagino genamamo odolo, ba:gala ale Yuha: lumaga:go a:kakapiyuima:ma; huiyatiya Godote eta komo na iya:tunami, nale eta lumagitamo ubiha:ma: eda:lo dalowa:goenoma: a:kagaa:mo. 29 Ba:bema: la:le natamo tabo da:poemenima, na ba:be tabo uliti ukui bilibila:go kapeha; kalakalago pemo, huiyatiya nonolata, la:le natamo tabo badama: ka:noemeonima?”

30 Ba:bene Koniliyasiti ebene tabo ba huiya na:goiya; “Netewa-kapiya hegela da:peniwibui eta ko komote natamo uluhukuni. Ba:ba tetelo hegelate nanekela:mo da:nihitigatepani nale naeno genamalo Godotamo toetoe tabo bolamaginimo, ba:bene dubuti a:la:mina kalikago puluhukunate naeno dopo hapulu la:nalo uminimo. 31 Ebete natamo na:goeni, ‘Koniliyasi! Godote amia:no toetoe tabo uli ba:gala amia:no malemale ododili komoma: na:kalakalana. 32 Ba:bema: ama: tabo na:noemiya: Yopa habamo Saimono Pitate kopema; ebete eta Saimono kau-goegoe tamamo ilina ododilidawoeno genamalo beme-dena, ebene genamate kehaha: kolomo dodolo la:ma:na.’ 33 Ba:bema: nale tabo tiynomolo poemenimo ama:le kopema; ka:lo ama: a:pa:ta. Kalakala konomola, a hiliyonomate ba:malo Godokono holoholo hapulu

ba:pola:nama:, Kodawa Godote ama:tamo dikamehui ba:be tabo ale hidamo kulihoma:nema:.”

Pitate Koniliyasikono Genamalo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:

³⁴ Ba:bene Pitate tabo olamagi ba tupuimi na:goiya:, “Hibila, na iya:tawamo Godote tawakalubino hunu tama kulamelelamenaha:, ³⁵ ba:bema: ba:moe hopo konomolo hiya:hiya: tawakalubi ipuwalo kebe lumagiti Godotamo papamiwatalo tuputupu komo dododilinamene, ebete ba:be lumagitamo ba:kalakalanamene.

³⁶ “Godote dopamo a Isalaela tawakaluba:tamo da:poemi, la: ba:be tabo iya:tawahala, iyo, ebete ba:be Hido Gelebadi Tabo atamo Ya:su Kelisoko ipuwado a-pehawakalimi, Ya:suku ba: ba:moe hopo tawakalubi hiliyonomoeno Kodawala. ³⁷⁻³⁸ Ba:gala la: ba:moe eta ko komo iya:tawahala, Yoneko tawakalubi beyamo wadulateledawate Godokono tabo da:polamagi, Nasaletenapi Ya:suti ebene oko ba:ba tetelo tupuimi, iyo, ebene komote Ga:lili hopolo dopamo hawakalate Yudiya hopo konomamo ba:bo nuluhukui. Ba:bema: la: iya:tawahala, Godote ebe lawete ebene Talona Gobogoboeno helo ebe hunamo da:haminui, ba:be mabuma: ebete hidohido komo ododila:go ba pata:, Saitanate hala:mo da:matuhulameholenami ebete ba:bi tawakalubi hiliyonomo bihiduilamenakui mabu Godote eba:go nemedenami. ³⁹ Ba:bema: numa:la:, Ya:suti a Yunapino hopolo ba:gala Yelusalema ko habalo dododilinakui, ba:bi komokomo ale aeno baida:mo dulamenakuima:, a ba:bema: ga:lanama:. Ba: hibila, tawakaluba:te ebe keha pihigamo pihomotete ikoko alukulimiti ba:bo anakapumiya:, ⁴⁰ huiyatiya netewakapiya hegelalo Godote ebe hoene ka:ka:mo adapatelo tawakaluba:tamo ba:bo hawakalimi.

⁴¹ “Huiyatiya Ya:suti hoe ipuwane da:mahigui hiliyonomo tawakaluba:tamo kuluhukuha:, ao, Godote ebene ubilo pui Ya:sukunu komo hawakalimima: ya:lo da:ka:lamiholiya:, ebete a kapiyakapiyatamo uluhukui. Ba:bema: hibila, komo tetelo ebete ago baa: a:nanakui, ⁴² ba:bene eta tetelo ebete a a:kiyaa:mi ale tawakaluba:tamo Godokono Hido Tabo kolamagiminakoma:. Ale ba:moe komo ba:bema: hawakaliminama:, puya:te demedehona ba:gala puya:te dopamo da:ha:lahuya:, Ya:suti ba:bi hiliyonomo tawakalubino komo kanagilamelelamema:ne, mabu ya:lo tetenomolo Godote ebetamo ba:be oko bikamiya:. ⁴³ Iyo, ba: hibila, Godokono ukui hawakalimipi dopamo demedenama: ibi hiliyonomate Ya:sukunu komo ba:ma ka:na hawakaliminakuya:, puya:te ebe hibima: da:midimina: Godote ibino kuba Ya:sukunu mahiloeno heloamo egebolelamete kadodoholelamema:ne.” ⁴⁴

Godokono Gobogobote Yuha:pi Tawakaluba:tamo Da:piya:

⁴⁴ Pitate ba:moe tabo ba olamagita, Godokono Gobogobote tabo ulihopi hiliyonomo hunamo ba:bo pihitiguya:. ⁴⁵ Ba:bene komo Yunapi hibima: midipa:te Yopa habane Pitakoba: da:pelamiya:, iba:te ba:be komo umiti koamo hanohanohutiya:, mabu Godote ebene Gobogobo Yuha:pi hunamo malemalelo dito haminuya:, dopamo ebete Yunapa:tamo keba ka:na kikalamiya: ba:ba ka:na. ⁴⁶ Iyo,

☆ **10:34:** Tutumu 10:17; Lom 2:11 ☆ **10:37-38:** Ma:t 3:16; 4:12-17; Luk 4:17-20 ☆ **10:41:** Oel 1:8; Luk 24:42-43 ☆ **10:42:** Oel 17:31; 1Pit 4:5 ☆ **10:43:** Ais 53:5-6; Yel 31:34 ☆ **10:44:** Oel 11:15; 15:8

Yuha:pa:te Godokono Gobogoboeno heloamo Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo ebe ba awagaminuta, Yunapa:te ba:bo ulihutiya:, ba:bema: Pitate ebena mabuluba:tamo na:goiya:, ✧⁴⁷ “Numa:la:, ba:moi tawakaluba:te Godokono Gobogobo a:lawa:, ale dopamo da:lawima: ba:ba ka:na. Ba:bema: ale ibi beyamo wadulatele modobola, ba:moe hido komo ododima: eta lumagiti a a:kaduhia:ma:mene.”⁴⁸ Ba:bene Pitate komo ibi na:kiyalamiya: iba:te Ya:su Kelisokono mahilamo Yuha:pi beyamo kowadulatelema:. Iba:te ba:be komo ododi da:wibuya:, Koniliyasia:te Pitako ba:bo toemehuya: komo hegela iba:go kameda:tepama:. ✧

11

Pitate Yelusalema Sose Watowatopa:tamo Ebena Ododi Komo Da:pehawakalimiya:

¹ Ba:ba tetelo Yudiya hopo konomolo demedenama: ba:bi oelamepi dubu ba:gala komo hibima: midipi ekaki, iba:te ba:moe komo uliya: Yuha:pa:te Godokono tabo da:lawiya:. ² Ba:bema: Pitate Yelusalema ko habamo da:piya: komo iba:te ebe koamo kiyahamiya:, mabu iba:te na:ga:lanakuya: Yuha:pi dubate Yunapino tama itamida kukala uwa-teheno iba:te hibima: midipa:go akakapiyuima:la:. ³ Ba:bema: iba:te Pitatamo na:ga:luya:, “Ama: bada mabuma: tama itamida kukala uwa-teha:pino genamamo dito nodolote iba:go baa: badama: ka:nenui? Ama: aeno ko kukala benadikamidalia:ta!” ✧

⁴ Ba:bema: Pitatamo kebe komate kikulihuya:, ebete ba:bi komoeno tupuilame mabuni tupuimiti hidamo ba:ma ka:na hawakalilamiya:, ⁵ “Na Yopa habalo ba nemedenate eta hegelalo Godokoba: tabo da:ga:lutima: naeno baiditi hiya:ma: ba:bo eda:hanami. Ba:ba tetelo Godokono Hunu Habane eta ilinate pihitigutalo umimo, ebete konomo kaliko mubumubu netewa-netewa uwatelete natamo ba:bo padipoti. ✧

⁶ Ba:ba tetelo nale tatalinomolo utiti kaliko ipuwalo da:pola:nui ba:bi ilina hidamo ulamimo, natamo wapata:lame dabihole ilina, ba:gala komo hiya:hiya: dabiholeha: goegoe, ba:gala tepamo wapata:lame ilina, ba:gala holahola hiliyonomo. ⁷ Ba:bene tabote natamo ba:ma ka:na pi, ‘Pita, ama: mahigate, eta ilina anakapumiti na:na!’

⁸ “Huiyatiya nale na:goimo, ‘Ao, Kodawa, na modoboha:. Ama:le dopamo a Yunapa:te nahama: talona da:miya:tea:miya:la, nale ba:makomako kuba ilina a:kanahalemo!’

⁹ “Ba:bene tabote gala Hunu Habane na:kapi natamo, ‘Ba:ma tetelo Godote kebe ilina hidohidoma: da:goena, ama:le ba:bi ilina kubakubama: akagaa:la:.’ ¹⁰ Ba:bene Godote natamo netewa-kapiya teta:mo ba:be komo ododiti, ba:be ilinagoeno kaliko Hunu Habamo gala dito kalawa:digui.

¹¹ “Ba:bene ba:ba tetenomolo Sisaliya habane natamo da:poelami, ba:bi dubu netewa-kapiyate ale demedenatima: ba:be genamamo ba:bo pikuliya:. ¹² Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote na niya:tunami, nale iba:go ukui bilibilihino kotoma:, ba:bema: ba:moi hibima: midipi sikisi ekaki Yopa habane nago Sisaliya habamo tolamete Koniliyasikono genamamo ba:bo nalehawaminuima:. ¹³ Ba:bene Godokono nopodawate eta gapogapolo Koniliyasitamolo duluhukuni, ebete ba:be komo

a ba:bo kiyaa:mi. Ba:be nopodawate ebene genamalo da:la:nui ebetamo na:goeni, ‘Ama: Yopa habamo tabo na:noema: Saimono Pitate kopema:.’¹⁴ Ebete pete Godokono tabo da:polamagimini, ba:be gabodo ama: ba:gala amia:no genamanapi la: hiliyonomate ka:ka: mula: komo Godogodone kolawema:nemata.’^{*}

¹⁵ “Ba:bene nale Koniliasikono tabo uliti tabo olamagi ba tupuimi, Godokono Gobogobote ibi hunamo ba:bo hitigui, dopo tetelo atamo da:hitigui ba:ba ka:na. ^{*} ¹⁶ Ba:ba tetelo Kodawa Ya:suti dopamo dolamagi, nale ebene tabo gala na:kemalagidoluimo. Ebene tabo ba:ma ka:nala, ‘Yonete la: beyanomamo da:wadulатели, huiyatiya Godote la: ebene Gobogobamo kowadulatelema:na:ta.’ ^{*} ¹⁷ Hibila, Godote ebene Gobogobo Yuha:pa:tamo ba:ma ka:na ikalami, dopamo ebete atamo dikaa:mi ba:ba ka:na, ale Kodawa Ya:su Kelisoko hibima: da:midima: ba:ba tetelo. Ba:bema: na potela:ka:, nale Godoko duhimima: dewage-lenamo? Nale Godokono helo iba:godolo dumimo Yuha:pi beyamo ba:bema: wadulatelimo.”

¹⁸ Ba:ba tetelo sose watowatopa:te Pitakono tabo uliti ebene ododi komoma: eta duhimi tabo kaga:luya:ha:, huiyatiya iba:te Godoko ba milimiho na:ga:luya:, “Ba: hibila, Godote atumu Yuha:pa:tamo hido tete ikalami, iba:te kuba ukui ipuwane ohobila:te Godokono hibi ka:ka: kolawema:.”^{*}

Ya:sukunu Hido Tabote A:ntiyoka Ko Habamo Da:piya:

¹⁹ Ba:moe ba: eta komola. Yu watowatopa:te Stibiniko danakapumiya: ba:ba tetelo ibino maubate helonomoma: ediya: Ya:suku hibima: midipa:tamo, ba:bema: iba:te Yelusalemane hiya:hiya: alahutihuya:, komopa:te Ponisiya hopamo, komopa:te Saipalase hopamo, ba:gala komopa:te A:ntiyoka ko habamo, iba:te ba:ba ka:na alahutihuya:. Ba:bene iba:te ba:bi hiya:hiya: hopolo ba nemedehona, iba:te dopamo Yu tawakalubi kapiyatamo Ya:sukunu Hido Tabo olamagimi ba:bo netupuimiya:. ^{*} ²⁰ Huiyatiya Saipalase hoponapi ba:gala Sailiniya hoponapi, ibino komo hibima: midipa:te A:ntiyoka ko habamo da:pelamiya:, iba:te Yuha:pa:tamo atumu Kodawa Ya:sukunu komoma: Hido Tabo ba:bo polamagimiya:. ²¹ Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomate ibino tabo hibima: miditi Kodawa Ya:sutamamo ba:bo ohobiliya:, mabu Kodawoeno helote iba:godolo nitanami.

²² Ba:bene Yelusalema ko haboeno sose watowatopa:te ba:be komo uliti Banabasiko ba:bo poemiya: A:ntiyoka ko habamo. ^{*} ²³ Ebete ba:bamo da:puluhukuya: Godokono malemale komote ibi ipuwalo oko dowatinami ba:be komo pumiti koamo pekalakaluya:, ba:bema: ebete ibi na:kiyalamiya: iba:te ibino tepo ipuwa kodakoduilamete Kodawa Ya:suku ipuwalo hibernomolo kemedinama:. ²⁴ Ba: hibila, ba:moe Banabasiko ba: hido dubunomola, Godokono Gobogobote ebe a:tabuimiya: ba:gala ebene hibima: miditi komote konomoma: eda:nami, ba:bema: Godote ebe ipuwado hido oko ba owati hiliyonomo tawakaluba:te Kodawa Ya:sutamamo ba:bo ohobiliya:.

²⁵ Ba:bene Banabasiti Tasase ko habamo ba: dito tuya: Soloko konumima:. ^{*} ²⁶ Ebete ebe numiti A:ntiyoka ko habamo dito magahiya:, ba:bene ibi netewapa:te kapiya gogo ipuwalo sose

^{*} 11:14: Oel 16:31   ^{*} 11:15: Oel 2:4   ^{*} 11:16: Oel 1:5   ^{*} 11:18: Oel 13:48; 14:27
^{*} 11:19: Oel 8:1-4   ^{*} 11:22: Oel 4:36   ^{*} 11:25: Oel 9:30

tawakaluba:go da:kapiyuiminakui, iba:te komopi hiliyonomo ba:bo iya:tulamenakuya. Ba:ba tetelo komo A:ntiyokanapa:te Ya:suku ta:ma:tapi ebena mahilamo ka:lamilo Kelisoko huiya tawakalubima: ka:lami ba:bo tupuimiya.

²⁷ Ba:bene komo Godokono ukui hawakalimipi dubate Yelusalema ko habane A:ntiyokamo dito tolamiya. ²⁸ Ibi ipuwalo eta dubu A:gabasiti mahigate Godokono Gobogoboeno heloamo tabo ba:ma ka:na olamagiya, “Ba:moe hopo konomolo tete ga:ga:dopolo naha ilinate kow-ibohoma:na!” Ba:bema: ba:be komote galane hibinomolo uluhukuya, Lomanapino Konomo Gawadalagi Kolodiyasiko tetelo. ✧ ²⁹ Ba:bene Ya:suku ta:matapa:te ba:be komo uliti tabo ba:ma ka:na ihatiya, ibi hiliyonomagodolo kebako maniti modobolo ka:pola:nuya, ba:bi mani miya:tete iba:te Yudiya hopolo demedehonama: ba:bi hibima: midipi ekaki malemalelo konowalubilima. ³⁰ Ba:bema: iba:te ba: ba:ba ka:na ododiya, ba:bi mani iba:te Banabasiko ba:gala Soloko ibino kokotamo miya:tete ba:bo oelamiya: Yelusalema sose watowatopa:tamo. ✧

12

Ko Gawadalagi Heloditi Sose Tawakaluba:tamo Koko Temeteme Dikalamiya:

¹ Ba:be atu tetelo Yelusalema ko habalo Ko Gawadalagi Heloditi koko temeteme sose tawakaluba:tamo ikalame ba:bo tupuimiya, ² ba:ma ka:na ebete alaholohopi noelamete, iba:te Yonekono naniwi Ya:imesiko nelawete du genamalo ebe alaholo gila:mo ba:bo anakapumiya. ³ Ba:bema: komo hibima: midiha: Yu tawakaluba:te ebena ododi komoma: da:kalakalahutiya, Heloditi ba:be komo iya:tawate Pitako atumu anakapumima: ubi na:kihatitiya, ba:bene Yu tawakaluba:te ibino Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko* ba ododita ebete Pitako ba:bo lawiya. ⁴ Ba:bene Pitako du genamamo ba noeme Heloditi ebena komo alaholohopi dito nimiya:tiya: iba:te ebe hidamo konuminatema. Ba:bi alaholohopa:te Pitako ba uminate ibino netewa-netewa kapiyuil-amelu pola:nuya, eta kapiyuimilo powa, eta kapiyuimilo powa, iba:te ba:ba ka:na pola:nuya, mabu Heloditi ubi nihatitiya, Adaguila: Poko† da:wibomene ebete Pitako uluhukutiti tawakalubino holoholo hapulu ebena komo anagiya:midamete ebe ba:bo kanakapumima. ⁵ Ba:bema: Pitate ba:be tete ba latimi du genamalo ba:bo emediya, huiyatiya sose tawakaluba:te ebe mabuma: Godotamo konomamo toetoehonama.

Eta Dulu Godote Pitako Du Genamane Duluhukutiniya:

⁶ Heloditi Pitako tawakalubino holoholo hapulu anakapumima: da:goiya, ba:be hegela peheno eta dulu Pitate netewa alaholohopi dubuino tetelo wataniya, auli hale ma:holamelemela, ba:gala ba:be dulu komo netewa alaholohopi dubate du genama gigiholo na:la:mota:nuya. ⁷ Ba:bene ba:ba tetelo Kodawa Godokono nopodawate uluhukadiganate ba la:na alote du genama gu ba:bo a:la:minaniya. Ebete Pitako ala ipini ologilo ba modoetena na:goemeniya, “Pita, tiyo na:mahiga!” ba:bene ebete ba:be

✧ **11:28:** Oel 21:10 ✧ **11:30:** Oel 12:25 * **12:3:** Buka ka:lamiholewada, ama: ba:moe Pokoeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena, wadiyala ama: Ma:t 26:17 komoeno owalubi tabo numiya. † **12:4:** Buka ka:lamiholewada, ama: ba:moe Yunapino eta Pokoeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena, wadiyala ama: Ma:t 26:2 komoeno owalubi tabo numiya.

tabo ba goena Pitakono kokotoeno auli halete ha:kiya ba:bo pahamila:haleminiya:.⁸ Ba:bene Godokono nopodawate ebetamo na:goeniya:, “Amia:no apeno ilina pupuliti nato ilina na:kapupuliya:.” Pitate ba:be komo ododinate nopodawate ebe gala na:kagoemeniya:, “Ama: amia:no atuino kaliko puliti na na:ta:mahena:.”

⁹ Ba:bene Pitate ebe ba ta:matana Godokono nopodawate ebetamo dododiniya: ba:be komo ebete hiyolo numinamo goeniya:.¹⁰ Iba:te ba:ba ka:na ba tona eta lawamedawa negogolonate, eta kanegogolonate, ba:ba ka:na iba:te du genamoeno auli gigihamo ba:bo nuluhukuniya:. Ba:ba tetelo koko gigihate ha:kiya a:hilamenate iba:te haba teta:mo ba: dito nuluhukuniya:, ba:bene iba:te haba ipuwoeno eta gabodo nanekela:mo tonate Godokono nopodawate Pitagodone ba: dito natalidiniya:.*

¹¹ Ba:ba tetelo Pitate hido ukui lawenate na:goeniya:, “Hibila, na ka:lo iya:tawamo Kodawa Godote ebene nopodawa a:poeme, iyo, ebete na Helodikono helo ipuwane a:puluhukunatenene, ba:gala komo hibima: midiha: Yunapino kuba ubi komo ipuwane ebete naeno ka:ka: a:mula:name.”

¹² Ba:bema: ebete ba:moe komo diya:tawaniya: ebete Yone Makakono menoko Ma:likono genamamo dito nuluhukuniya:, mabu hibima: midipi hiliyonomate ba:bamo ya:lo a:kapiyuiminiya: iba:te Godotamo toetoe tabo Pitako mabuma: kolamagiminama:.¹³ Ba:bene Pitate gigiho ba nanakamina, eta oko bohele ebene mahilo Laudate gigiho a:hiya:midama: ba pena,¹⁴ ebete Pitakono tabo madodo pulinate gigiho a:hiya:midaheno kalakalago puliganate, Pitate gigiho tamelo da:pela:nuya: ba:be komo ebete tawakalubi ba:bo nikiyalameniya:.

¹⁵ Iba:te ebetamo na:huiyaniya:, “Ao, ama: na:daedaenata!” Huiyatiya ebete ebene tabo hibinomoma: gala da:kagoeniya:, iba:te ukui hiya:ma: midilinate na:ga:laniya:, “Diyala, Pitate ya:lo hoete Godokono nopodawate ebene holoholamo kuda: a:pe.”

¹⁶ Iba:te ba:be tabo ba ga:lana huiyatiya Pitate gigiho anakami kekelameniya:ha:, ba:bema: iba:te pelamenate gigiho da:pa:hiya:midaniya: Pitako uminate koamo hanohanohoniya:.¹⁷ Ba:ba tetelo Pitate ebene kokotamo tawakalubino kalakala diyamo ba duhilamena, Kodawa Godote ebe du genamane keba ka:na kuluhukutiniya: ba:be komo ebete ibi ba:bo goelameniya:. Ba:bene ebete iba:tamo na:goeniya:, “Ba:moe komo Ya:imesiko ba:gala aeno komo hibima: midipi ekaki na:nikiyalama:la:.” Ba:ba tetelo Pitate ibi miya:palenate diya gabodo eta genamamo dito toniya: gabomana:te ebe gala lawekapoma:.

¹⁸ Eta duiduiyalo hegelate da:powalohuya: ba:ba tetelo du genama lawamepi dubate Pitako du genamane keba ka:na kuluhukuniya:, iba:te ba:be mabuma: konomamo ba hanohanohuta ukui bilibilinomoma: eda:hutiya:.*¹⁹ Ba:bene Ko Gawadalagi Heloditi ba:be komo duliya: tabo ba:bo ihatiya: Pitako kohowadima:, huiyatiya iba:te ebe nipo ohowadiya:. Ba:ba tetelo Heloditi ibi Pitakono komoma: konomamo dalateda:liya:, huiyatiya iba:te hibi komo hawakalimima: kamodobutiya:ha:, ba:bema: ebete ebene komo alaholohopi bikiyalamiya: iba:te ba:bi du genama lawamepi dito kanakapulamema:.

Godote Ko Gawadalagi Heloditamo Kuba Huiya Dikamiya:

Ba:be komo da:wibuya: gala hapuni Ko Gawadalagi Heloditi Yudiya hopone Sisaliya ko habamo dito tuya: tete ga:ga:dopolo ba:bolo konemedenama:.²⁰ Ba:bene eta tetelo ebete Taya ba:gala Saidono koba haba netewatamo konomamo da:maubuya:, ba:be mabuma: ba:bi tawakaluba:te ukui bilibilinomoma: eda:huya: mabu ibi hiliyonomate Helodikono hopolo baa: uwatenakuya:. Ba:ba tetelo iba:te Sisaliya ko habamo pelamete Ko Gawadalagino genama umidawa Balastasiko dopamo na:pega:lamiya: ebete ibi mabuma: Helodiko kogeledimima:.

²¹ Ba:bema: Heloditi iba:go tabo kolamagimima: kebe tete ki-hatiya:, ba:be tete da:piya: ebete ebena ko gawadalagino ilina pupuliti tabo anagiya:mida bahilo ba luta iba:tamo tabo ba:bo olamagiya:.

²² Ba:bema: iba:te Helodikono tabo duliya:, ebe ba milimiho ibulunomamo ga:lalo na:huiyuya:, “Atamo dolamagita ebe hopo lumagiha:, ebe ba: aeno Godola!”²³ Ba:bene Heloditi ba:be tabo kalakalago lawete huiyatiya hibi Godo kadipatiya:ha:. Ba:be mabuma: Kodawa Godokono nopodawate ba:ba tetenomolo ebe anagalimiti, ba:bene ukate ebena apa:mo ogomote ebena tepo ipuwoeno ilina naleme ba tupuimi ba: dito hoiya:.*

²⁴ Ba:ba tetelo Godokono tabote ba:be hopo konomamo ba peto konomoma: ba:bo ediya:.*²⁵ Ba:gala ba:be atu tetelo Banabasiko ba:gala Soloko iba:te Yelusalemalo oko owatima: da:tuya:, ba:be oko nupula:te iba:te A:ntiyoka ko habamo gala ba kawila Yone Makako ba:bo magahiya:.*

13

A:ntiyoka Sose Watowatopa:te Banabasiko Soloko Uli Okamo Doelamiya:

¹ Ba:ba tetelo A:ntiyoka ko haboeno sose ipuwalo komo Godokono ukui hawakalimipi dubu ba:gala komo iya:tulamepi dubu hiliyodopo iba:te ba:bolo nemedenama:. Ba:bi dubuino mahilo ba: Banabasiko, ba:gala Simiyonoko ebena eta mahilo Kilikilidawala, ba:gala Lusiyasiko ebe Sailiniya habanapila, ba:gala Manayaneko gudu deha:poto tetelo Ko Gawadalagi Helodikono menokote dabinami, ba:gala Soloko.² Ba:bene eta hegellalo iba:te Kodawa Godoko ba adikumita ebete ibino tolame gabo hidamo kiya:tulamema: baa: nahaheno pola:nuya:. Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote ibi na:goelamiya:, “La: Banabasiko Soloko ibi netewapi naeno komoma: tama:mo na:miya:ta:la:. Ibi nale a:ka:lamiya:mo iba:te naeno eta oko kowatinama:.”*

³ Ba:bene iba:te baa: nahaheno ba pola:na, ibi netewapi mabuma: Godotamo toetoe tabo ga:late, kokoto iba:tamo emowatilameholete uli okamo ba:bo oelamiya:.*

Banabasiko Soloko Iba:te Saipalase Hopolo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagimiya:

⁴ Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote Banabasiko Soloko da:noelamiya:, iba:te Selusiya habamo nuluhukuti ba:bolo ko palai boge lawete kehaha: kolomo hapuamo dito na:hiwuya: Saipalase hopamo.⁵ Ba:bene ba:be hopoeno Salamasi habamo nuluhukuti iba:te Yu tawakalubino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo Godokono

* 12:23: Da:n 5:20 * 12:24: Ais 55:11 * 12:25: Oel 11:29-30; 15:37 * 13:2: Oel 9:15

* 13:3: Oel 6:6

tabo olamagima:go ba:bo newapatiya:. Ba:ba tetelo Yone Makate oko ipuwalo ibi nowalubilinatuya: ✱

6-8 Ba:bene iba:te Saipalase hopodo ba petonato ba:be hopoeno eta habamo ba:bo nuluhukuya:, ba:be haboeno mahilo ba: Peposala. Ba:bolo iba:te eta giwali dubu binumiya:, ebena mahilo ba: Ba-Ya:sutula ba:gala ebena eta mahilo Guliki tabamo ba: Elimasitila. Ba:moe dubu ba: Yunapila, huiyatiya ebete tawakalubi ba iya:tulamena ha:da tabo Godokono mahilamo ba:bo olamaginakui. Ba:ba tetelo Saipalase hopoeno Kapela Ko Gawadalagi ebena mahilo Segiyasi Polasitila, ebete hido mulu ukuidawama: eda:nami, ba:bene ebete Banabasiko ba:gala Soloko ebetamo na:ka:lamiya: iba:godone Godokono tabo kulima:. Huiyatiya ebena hopodalagi Ba-Ya:suti ubihinola, ba:bema: ebete Soloko ba:gala Banabasiko ba duhilame Kapela Ko Gawadalagi na:kiyamiya: ibino tabo hibima: akamida:la:. ⁹ Buka ka:lamihole dawa, wadiyala ama: niya:tawa Solokono eta mahilo ba: Polotela, ba:bema: Godokono Gobogoboeno helote ebe ba tabuimi, ebete ba:be giwali dubu baidi kodakodalo umilo ba:ma ka:na kiyahamiya:, ¹⁰ “Ama: ba: Saitanakono gudulata, ba:gala ama: Godokono tuputupu komo duhimidawama: eda:nata! Iyo, ama:godolo hiya:hiya: ha:da amihoho komo tabonomola! Keka: mabu ama:le Kodawa Godokono tuputupu gabo da:keka:kekiminaka? ¹¹ Ba:bema: ka:lo Godokono kokotote ama: danagalimimina: amia:no baiditi duhuma: keda:hama:ne, iyo, tete ga:ga:dopolo ama: hegeloeno alo a:kuminakamena:ta.”

Ba:ba tetenomolo du konomote ebena ape da:pemuliya: Elimasiti ebena kokotamo ba ologia:tepale owalubidawa bohowadiya: ebe gabo kiya:tumima:. ✱ ¹² Ba:bema: kebe komote duluhukuya:, Kapela Ko Gawadalagi Segiyasi Polasiti ba:be komo umiti Godoko hibima: ba:bo midiya:, ba:gala ebete Kodawa Godokono iya:tumi komoma: konomamo hanohanutiya:.

Polote Pisidiya Hopoeno A:ntiyoka Habalo Ya:sukunu Hido Tabo Dolamagiya:

¹³ Ba:bene Polote ebena mabuluba:go ba:be Peposa habalo ko palai boge lawete kehaha: kolomo na:hiwalete Pa:mapiliya hopoeno Pega habamo dito tolamiya:. Ba:bolo Yone Makate ibi miya:palette Yelusalema ko habamo gala dito katuya:. ✱ ¹⁴ Huiyatiya Polua:te Pega habane tolamete Pisidiya hopoeno A:ntiyoka habamo dito nikuliya:, ba:bene iba:te Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo ibino baidi ibubulamehole genamamo nalehawaminata komo tawakaluba:go dito nahidiya:. ¹⁵ Ba:bene Mosesete Godokono Tutumu Tabo ebena Bukamo da:miya:tiya: ba:gala Godokono Ukui Hawakalimipa:te da:miya:tiya:, ba:bi netewa komokomo genama umipa:te tawakaluba:tamo ba:bo ka:lamiholiya:. Ba:ba tetelo iba:te Poloko ba:gala Banabasiko iba:tamo tabo ba:ma ka:na noemiya:, “Nana:la:, la:godolo a kodakodua:me tabo ditanamene, wadiyala atamo na:ga:luya:la:.”

¹⁶ Ba:bema: Polote mahigate ebena kokoto hunamo adipatelo na:goiya:, “Isalaela tawakaluba:la:, ba:gala la: Yuha:pi puya:te hibi Godo dadikuminama, la: naeno tabo nulia:la:. ¹⁷ A Isalaelanapino iniwala:te Isipiti hopolo kapela tawakalubima: ba eda:hana, aeno Godote ibi

uwatete kapiyuimi konomoma: ba:bo midiliya:, ba:bene ebete ebenu ibo heloamo Isipiti hopone ibi ba:bo uluhukulateliya:. ✧ ¹⁸ Ba:bene iba:te 40 gogolo dito hopolo ba wapata:larena Godotamo temeteme nikamenama:, huiyatiya ba:be tete ga:ga:nomolo ebete ibi hidamo buiya:minalenami, ✧ ¹⁹ ba:gala ebete Ka:inane hopolo hiya:hiya: sa:ba:ni kapiyuimipi alukuliti ibino hopo ebenu Isalaela tawakaluba:tamo dito ikalamiya:. ✧ ²⁰ Ba: hibila, Godote ba:bi Isalaela tawakalubino iniwali Isipiti hopone duluhukulateliya: ba:ba tetene tupuimiti, iba:te Ka:inane hopo da:pelawiya: ba:ba teta:mo puluhuku, ba: 450 gogo a:petohuya:.

“Ba:bene Godote ibi kowalubilima: komo tabo anagilamepi iba:tamo ikalamiya:, ba:moe komote ba:ba tetene tupuimiti Godokono ukui hawakalimidawa Sa:miyoloko teta:mo puluhukuya:. ✧ ²¹ Ba:ba tetelo iba:te Sa:miyoloko na:ga:lamiya: ibi ipuwalo ko gawadalagi kadipatema:, ba:bema: Godote Beniyaminakono gu ipuwalo Kisikono gudu Soloko iba:tamo ikalamiya:, ebete 40 gogolo ibino watodawama: keda:nama:. ✧ ²² Huiyatiya Godote Soloko tama:mo ba ihate Da:ibidiko ba:bo adipatiya: ebete ibino eta Ko Gawadalagima: keda:ma:. Ba:ba tetelo Godote Da:ibidikono komoma: tabo ba:ma ka:na olamagiya:, ‘Nale Yesikono gudu Da:ibidiko umimo, ebenu tepo ipuwa hidonomola, na huiyala, iyo, ebete naeno hiliyonomo ubi komamo a:papamiwatanako.’ ✧

²³ “Ba:bene Godote kebe tabo dopamo hibinomolo da:goiya: ba:be taboeno komote a tetelo ba:ma ka:na uluhukuya:, ebete Da:ibidikono eta eyono gudu Ya:suku badipatiya:, ebete Isalaela tawakalubino Ka:ka: Mula:lamedawama: keda:ma:. ✧ ²⁴ Ba:bene Ya:suti ebenu oko tupuimihino, dopamo Yonete Isalaela tawakalubi hiliyonomatamo Godokono tabo ba:ma ka:na polamagiya:, iba:te ibino kubane ohobila:hate ba:bene ebete ibi beyamo kowadulatelema:. ✧ ²⁵ Ba:gala Yonekono oko upula: tete da:tataliya:, ebete ibi na:goelamiya:, ‘La:le na pokomo ka:ga:lonakoma? Na Kelisoteha:, ebete naeno gala hapuni ba:pena, iyo, na hidoenoha: nale ebenu nato ukulalemema:.’ ✧

²⁶ “Ba:bema: naeno ekaka:la:, la: puya:te A:ibalahamakono eyoni gugudima: deda:hanama ba:gala la: Yuha:pi puya:te hibi Godo dadikuminama, Godote ba:moe ebenu ka:ka: mula: tabo a hiliyonomatamo a:poemiya:. ²⁷ Huiyatiya Yelusalema habanapi ba:gala ibino watowatopi iba:te Godokono ukui hawakalimipa:te ebenu Bukamo dopamo da:miya:tiya:, ba:bi tabo komokomo iba:te hiliyonomo okoha: talona hegelalo a:ka:lamiholenaka, huiyatiya numa:la:, iba:te ba:bi taboeno hibi ipuwa hidamo a:kalawa:la:. Ba:be mabuma: iba:te Ya:suku ubiha:ma: ba eda:ha ebe anakapumima: tabo ba:bo ihatiya:, huiyatiya iba:te kiya:tawahuya:ha: ba:be ododi komodo Godokono tabote hibima: keda:ma:ne. ²⁸ Ba:ba tetelo iba:te Ya:suku hoesa:mo koemema: ubi dihatiya: ebenu kuba nipo ohowadimiya:, huiyatiya iba:te ekelalameheno Paeleteko gala na:kapega:lamiya: ebete ebe kanakapumima:. ✧ ²⁹ Ba:bene Godote Ya:sukunu komoma: kebe komokomo ebenu Bukamo dopamo da:miya:tiya:, iba:te ba:bi hiliyonomo komo ebetamo ododiliya:, ba:bene ebete da:hoiya: iba:te ebe keha pihigane adipotete

✧ **13:17:** Ikuli 1:7; 6:6; 12:51 ✧ **13:18:** Nabas 14:34; Tutumu 1:31 ✧ **13:19:** Tutumu 7:1; Yos 14:1 ✧ **13:20:** Tabo Anagi 2:16; 1Sa:m 3:20 ✧ **13:21:** 1Sa:m 8:5,19; 10:20-24 ✧ **13:22:** 1Sa:m 13:14; 16:12; Ohale 89:20 ✧ **13:23:** 2Sa:m 7:12-16 ✧ **13:24:** Ma:t 3:1-2 ✧ **13:25:** Yon 1:20,27 ✧ **13:28:** Ma:t 27:22-23

nakola bobo ipuwamo dito ihatiya: ✧ ³⁰ Huiyatiya Godote hoene ebe gala a:kadipatiya:, ³¹ ba:bema: puya:te Ya:sukuba: Ga:lili hopone Yelusalemamo da:tolamiya:, ebete komo hiliyonomo hegelalo hiya:hiya: tetelo iba:tamo uluhukunakui, iyo, iba:te ibino baida:mo Ya:suti hoene ka:ka:mo mahiga komo duminakui, ka:lo iba:te Yu tawakaluba:tamo ebena komo ba:bema: hawakalimina. ✧

³² “Ale la:tamo da:ga:lutama:, ba:moe ba: Godokono Hido Tabola. Numa:la:, ebete aeno iniwala:tamo kebe tabo hibinomolo da:goiya:, ³³ ba:be taboeno komote a tetelo ba:ma ka:na uluhukuya:, ebete Ya:suku hoene adipatiya:. Iyo, ebete Sam Ohale Buka sapta 2 tetelo Ya:sukunu komoma: ba:ma ka:na goiya:,

‘Ama: ba: naeno Gudulata,

ka:lo na ba: amia:no Nabiwima: eda:mo.’ ✧

³⁴ Ba:bene Polote ebena tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Iyo, ba: hibila, Godote Ya:suku hoene adipatiya:, ba:bema: ebena apete kabalema: bobo ipuwamo gala a:katoamene. Ba:bema: Godote ebena Bukalo eta tabo ba:ma ka:na kagoiya:,

‘Naeno gudu, nale Da:ibiditamona ikamehoma: hibinomolo da:goiya:mo, ba:bi talona ba:gala hibi komokomo ama:tamo kikamehoma:nemata,

emedena tetelo ama: kowalubinama:.’ ✧

³⁵ Ba:gala Godokono Bukate eta tetelo na:kagoena,

‘Godona, amia:no helo hawakalimi ipuwado

abale komote bobo ipuwamo a:kapa:mene

amia:no Hido-talona Okodawa kokubahimima:.’ ✧

³⁶ Ba:bene Polote ba:moe taboeno ipuwa hawakalimilo gala na:kagoiya:, “Numa:la:, ba:moe tabote Da:ibidikona komoma: kagoenaha:. Da:ibiditi ba:moe hopolo ba emedena ebe ba: Godokona okodawama: eda:nami, huiyatiya ebete da:hoyia: iba:te ebena ape ebena iniwalina bobo tama:mo nihatete ba:bo abaliya:. ³⁷ Huiyatiya numa:la:, Godote kebe dawa hoene dadipatiya:, ba:moe Ya:suti bobo ipuwalo kabaliya:ha:.

³⁸⁻³⁹ “Ba:bema: naeno ekaka:la:, ale kebe tabo la:tamo dolamagimitama: la: hidamo niya:tawahala:, Ya:suti modobola la:eno kuba egebolelamete la: ebena tuputupupima: komidilima:. Iyo, Godote Moseseko ipuwado atamo dikaa:mehuiya: ba:bi Tutumu Tabote tawakalubino kuba ododili komoeno hale pahalamililame modoboha:, huiyatiya puya:te Ya:suku hibima: da:midimina: Godote kuboeno helo ipuwane ibi kuluhukulatelema:ne. ✧ ⁴⁰ Ba:bema: la: hidamo! La:le ebe hibima: midihino, Godokona ukui hawakalimipa:te dopamo dolamagimiya: ba:be kuba huiyate la:tamo kuluhukuma:ne! Iyo, Godokona tabote ibi ipuwado ba:ma ka:na hawakaluya:,

⁴¹ ‘Naeno tabo komokomoma: na diduduputinamenama,

la: hidamo nulia:la:!

Numa:la:, la:eno emedehe tetelo

nale eta ko komo kododima:nemo,

huiyatiya komopa:te ba:moe komoeno ipuwa la:tamo da:hawakalimimina:,

la: hibima: a:kamida:mata,

ba:be mabuma: la: naeno ododi komo umiti ba hanohanoho

✧ 13:29: Mat 27:59-60 ✧ 13:31: Oel 1:3,8 ✧ 13:33: Ohale 2:7 ✧ 13:34: Ais 55:3

✧ 13:35: Ohale 16:10 ✧ 13:38-39: Lom 10:4

la: dito koha:lahama:nemata!’ ” ✧

⁴² Ba:bene tabo olamagi da:wibuya:, Poloko Banabasiko iba:te Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamane ba pihiti, tawakaluba:te ibi na:kiyalamiya: eta okoha: talona hegelalo ba:bi atu komokomo ibi gala kakapiya:tulamema:. ⁴³ Ba:bene ibi hiliyonomate ba:be kapiyuimi habane dikuliya:, komo Yunapi ba:gala Yuha:pi puya:te hibi Godo dadikuminama: iba:te Poloko Banabasiko ba ta:matalenato, ibi netewapa:te komo hidohido tabamo ibi ba:bo owalubilinatuya: iba:te Godokono malemale ipuwalo kodakodalo kemedehonama:.

Iba:te Eta Okoha: Talona Hegelalo Godokono Tabo Gala Da:kolamagimiya:

⁴⁴ Ba:bene eta okoha: talona hegelalo habalubi hiliyonomate pelameholiya: Godokono tabo ulihoma:. ⁴⁵ Ba:ba tetelo komo Yunapa:te tabo ulihopino iya:wa komo dumiya:, ba:bema: iba:te konomamo ba maubahale Polote dolamagiya: ba:be tabo kubama: ga:lalo ebe ba:bo iduduputimiya:. ⁴⁶ Ba:bene Poloko Banabasiko iba:te toleheno tabo ba huiya na:ga:luya:, “Godoko ubila ebena tabote la: Yu tawakaluba:tamo dopamo uluhuku, huiyatiya la: ubiha:ma: eda:hamata. Ba:bema: la: hidohidoenoha: la:le Godogodone wiboha: ka:ka: lawema:, mabu la: ha:kiya la:tamo gigiho ba: a:kalapilamata! Ba:be mabuma: ale la: ba miya:pale a huiyatiya Yuha: tawakaluba:tamo kotolamema:nema:.” ✧

⁴⁷ Mabu Kodawa Godote a ba poea:me ebena Bukoenno eta tabo komamo a ba:ma ka:na tutumua:tiya:,

‘Nale ama: a:ka:miya:mata,

ama:le hiya:hiya: hopo tawakalubi hiliyonomatamo aloma: koneda:nama:,

ba:bema: ama:le ba:moe hopo konomamo tote,

tawakalubino ka:ka: mula:lelame komo iba:tamo katama:na:ta.’ ” ✧

⁴⁸ Ba:bene tabo ulihopi ipuwalo Yuha: tawakaluba:te ba kalakalahuta Godokono tabo hidonomoma: ga:late ebe ba:bo milimihutiya:, ba:gala ibi ipuwalo Godote dopamo wiboha: ka:ka:mo da:ka:lamiya:, ibi hiliyonomate ebena tabo hibima: ba:bo midiya:.

Yu Watowatopa:te Ibi Pisidiya Hopone Heloamo Da:noelamiya:

⁴⁹ Ba:ba tetelo Kodawa Godokono tabote Pisidiya hopo konomamo ba:bo tuya:, ⁵⁰ huiyatiya A:ntiyoka habalo Yuha:pa:te Godoko dadikuminama:, ibi ipuwalo komo koko kamenakamena ba:gala haba watowatopi dubu, Yunapa:te ibino ukui kubahilamelelamete helo ba:bo ikalamiya: iba:te Poloko Banabasiko iba:tamo komaubahalema:. Ba:bema: ba:bi watowatopa:te ibi netewapa:tamo temeteme ba ikalame ibino hopone heloamo ba:bo noelamiya:. ⁵¹ Ba:bene haba watowatopa:te ibi ba ulamita, Poloko Banabasiko iba:te ibino nato puhulu moda:midatepaleta ibi dito miya:paliya:, iba:te kiya:tawahama: Godokono tete ba: na:pe ebete ibino kuba huiya iba:tamo kopikalame:. Ba:bene Poloko Banabasiko iba:te Aikoniya habamo dito tuya:, ✧ ⁵² huiyatiya iba:te A:ntiyoka habalo da:miya:paliya:, ba:bi Ya:suku ta:matapi Godokono Gobogobote ibino tepo ipuwa ko kalakala komamo ba:bo tabuilamelelamiya:.

✧ 13:41: Ha:b 1:5 ✧ 13:46: Oel 3:26; 18:6 ✧ 13:47: Ais 49:6 ✧ 13:51: Mat 10:14; Oel 18:6

14

Poloko Banabasiko Iba:te Aikoniyama Habalo Ya:sukunu Komo Da:hawakalimiya:

¹ Ba:bene Aikoniyama habalo Poloko Banabasiko iba:tamo ba: atu komote kuluhukuya:. Iba:te Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamalo Godokono tabo hidonomamo ba olamagimi, Yunapi ba:gala Yuha:pi hiliyonomo atumu iba:te Ya:suku hibima: ba:bo midiya:. ² Huiyatiya komo Yu tawakaluba:te hibima: kamidiya:ha:, ba:bema: iba:te Yuha:pino ukui ba kubahilamelelame helo ba:bo ikalamiya: iba:te hibima: midipi ekaka:tamo komaubahalema:. ³ Huiyatiya Poloko Banabasiko iba:te ba:be Aikoniyama habalo tete ga:ga:dopo ba emede Kodawa Ya:sukunu malemale emalagidolo komoma: tole-heno ga:lanakuya:, ba:bene Kodawate ibino tabo ba heluimi iba:tamo helo ikalamenakui iba:te hiya:hiya: hanohano komo kododilima:. ✧ ⁴ Ba:bema: ba:be haba tawakalubi ipuwalo anagiya:mida komote uluhukuya:, komopa:te Yu tawakaluba:tamo utitatuya: ba:gala komopa:te Ya:sukunu oelamepi dubatamo utitatuya:.

⁵ Ba:ba tetelo komo Yunapi ba:gala Yuha:pi iba:te ba:be haba watawata:go tabo bihatiya: oelamepi dubatamo koko temeteme ba ikalame nakolamo mapelamete ba:bo kanakapulamema:. ✧ ⁶ Ba:bema: Poloko Banabasiko iba:te ba:moe komo iya:tawate Laikoniya hopoeno Lista haba ba:gala Debi habamo dalahutiya:, ⁷ iba:te ba:bi haboeno hopodo ba to Ya:sukunu Hido Tabo ba:bo olamagiminatuya:.

Polote Lista Habalo Nato A:ta:buta:midaleme Dubu Da:hiduimiya:

⁸ Lista habalo eta nato a:ta:buta:midaleme dubuti nemedenami, ebete menokoeno tepone ba:ma ka:na hawakaluya:, ebe pata: iya:tawaha:. ⁹ Eta tetelo Polote Godokono tabo dolamagitiya: ba:be dubuti nulitiya:, ba:bene Polote ebe baidi kodakodalo ba umiho ba:bo iya:tawuya: ebene hibima: midi komoeno helo modobola Godote ebene nato kohiduilamelemema:ne. ¹⁰ Ba:bema: Polote ebetamo ibulunomo na:goiya:, “Ama: mahigate, nuta:!” Ba:ba tetenomolo ba:be dubuti hunamo epategate pata: ba:bo tupuimiya:.

¹¹ Ba:ba tetelo Polote kebe komo kododiya: tawakalubi hiliyonomate ba:be komo umiti ibino Laikoniya hopoeno tabamo ga:ga:lo na:ga:luya:, “Aeno netewa hiya:hiya: ida:da:lino gobogobate dubuino holoholamo aeno hopamo hibilo a:puluhuka!” ✧ ¹² Ba:bene iba:te Banabasitamamo ibino ida:da:lino Susa mahilo ikamete ba:gala Polotamo eta ida:da:lino Hemisi mahilo akikamiya:, mabu ibi netewapi ipuwalo Poloko ba: tabo olamagi helodawanomola. ¹³ Ba:be Lista haba tamelo ibino ida:da:li Susako Adikumawo Genamate na:la:nami, ba:bene Susatamo hawa:goeno ikamehodawate ba:be genamane pete kau-goegoe ba:gala haiyai ilina haboeno kala imi gigihamo ba:bo wadahiya: Poloko Banabasiko iba:tamo kopikalamema:. Ebete ubila kau-goegoe anakapulamete hawi ibi netewapa:tamo ba ikalame ibi ba:bo kadikulamema:.

¹⁴ Huiyatiya Banabasiko Poloko iba:te ba:be komo dumiya: menemene konomo iya:tawahate, ba:bene iba:te tawakalubi ipuwamo pulila:te ibino menemene kohawakalimima: ibi ha:kiya ibino pupulino ilina anagilamete ga:ga:lo na:ga:luya:, ¹⁵ “Mabuluba:la:, la: ba:moe

komo badama: kododiyutama? A hopo tawakalubila, a la: huiyala, ba:bema: a akadikua:ma:la:la! Ale Ka:ka: Godokono Hido Tabo badahima: la:tamo, ba:ma ka:na la:le ba:makomako ida:da:li adikulame ipuwane ebetamo kohobila:ma:. Numa:la:, ebe ba: Hunu Haba ba:gala hopo haba ba:gala hiya:hiya: kehaha: kolomo ba:gala ilina hiliyonomo Ododili-dawala. ✧ ¹⁶ Dopamo tetelo tawakaluba:te ibino kateneno ubi gabodo da:wapata:lamenama: Godote ibi kaduhilamenakuiha:. ✧ ¹⁷ Huiyatiya numa:la:, komo hiliyonomo tetelo ebete ebene hibi komo hopo habanapa:tamo ba:ma ka:na hawakaliminako, ebete alomo hununi we-gola ba poeme la:eno pali ilinate ibino hidohido tetelo apepehonaka, ba:gala ebete la:tamo modobo baa: ba ikalame la:eno tepo ipuwoeno kalakalate a:tabotabohonaka. Ba:bema: mabuluba:la:, wadiyala la: ba:moe hibi Godo kapiya nadikuma:la:, aha:!” ✧ ¹⁸ Ba:ba tetelo Poloko Banabasiko iba:te ba:moe helo tabamo tawakalubi biduhilamiya:, huiyatiya iba:godolo ibi netewapi adikulame ubi kekelalamiya:ha:.

Lista Habanapa:te Poloko Nakolamo Da:mapemiya:

¹⁹ Ba:bene komo Yu tawakaluba:te Pisidiya hopoen A:ntiyoka haba ba:gala Aikoniyama habane da:pelamiya:, iba:te Lista habanapino ukui kubahilamelelamete helo iba:tamo ba:bo ikalamiya: Polotamo komaubahalema:. Ba:bema: iba:te Poloko nakolamo mapemete ebene ape habane adimuya:tate hoemo ga:late ba: dito nimiya:patepuya:. ✧ ²⁰ Huiyatiya hibima: midipa:te galane pelamete ebe tamelo ibino pupamo ba pegagahidi, Polote mahigate atu haba ipuwamo kana:pa:gate, ba:bene eta hegelalo ebe Banabasikoba: Debi habamo dito tuya:.

Poloko Banabasiko Iba:te Siliya Hopoen A:ntiyoka Ko Habamo Da:kawiluya:

²¹ Poloko Banabasiko iba:te Debi habalo ba nemedi, Ya:sukunu Hido Tabo dolamagiminakui hiliyonomo tawakaluba:te ba:be tabo hibilo lawete Ya:suku ta:matapima: ba:bo eda:huya:. Ba:bene ibi netewapa:te Debi habamo kebe gabodo ka:puluhukuya: ba:be atu gabodo kawiluya:. Iba:te ba:ma ka:na Lista haba ba:gala Aikoniyama haba ba:gala Pisidiya hopoen A:ntiyoka habamo da:kanuluhukuya:, ²² iba:te ba:bi habahabalo hibima: midipi ba nowalubili na:tutumulatenatuya: iba:te hibima: midi ipuwalo kodakodalo kola:mota:hanama:. Ba:ba tetelo iba:te hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagiminatuya:, “Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ale ba:be Habamo kona:pa:la:hama: a dopamo koko temeteme ipuwado kotolamema:nema:.” ✧ ²³ Ba:gala iba:te ba:bi hiya:hiya: habahabalo hibima: midipi ipuwalo komo dubu buwatiya: iba:te soseno watowatopima: keda:hanama:. Ba:bene ibi netewapa:te ibino toetoe tabo olamagimi ipuwalo helo kolawema:, baa: nahaheno ba lumutita Kodawa Ya:suku ba:bo toemehuya:, ebete ba:bi sose tawakalubi hiliyonomo hidamo kobuiya:minalenama:, mabu hibila, ba:bi tawakaluba:te ibino hibima: midi komo ebetamo ihatenomo ihatiya:.

²⁴ Ba:bene Poloko Banabasiko iba:te Pisidiya hopodo tote Pa:mapiliya hopamo dito nuluhukuya:, ba:be hopo ba: hunuhunu hakalo ditana ba:be hopola. ²⁵ Ba:bene iba:te ba:be hopoen Pega habalo Godokono

✧ **14:15:** Oel 10:26; Ohale 146:6 ✧ **14:16:** Oel 17:30 ✧ **14:17:** Yel 5:24 ✧ **14:19:** Oel 17:13; 2Kol 11:25 ✧ **14:22:** Oel 15:32; 1Tes 3:3

tabo nolamagimiti, ba:be haba miya:pate kehaha: kolomoeno Ataliya habamo dito nihitiya:

²⁶ Ba:bolo iba:te ko palai boge lawete kehaha: kolomo na:hiwate Siliya hopoeno A:ntiyoka ko habamo gala dito kanuluhukuya:. Ba:moe ba:be habala, hibima: midipa:te ibi dopamo Godokono okamo ba oelame ebe da:toemehuya:, ebete ibi ebenu malemale komamo hidamo kowalubilatema:. Ba:bema: Poloko ba:gala Banabasiko iba:te ba:be oko kuitita:mo da:nuluhukuya: A:ntiyokamo gala dito kawiluya:, ✧ ²⁷ ba:bene iba:te sose tawakalubi hiliyonomo kapiya baha:mo ka:lamiti ibi na:goelamiya:, Godote ibi ipuwado kebe komo kododilinakui ba:gala ebete gabo keba ka:na ka:hiya:miduya: Yuha:pa:te ebenu tabo hibima: komidima:. ✧ ²⁸ Ba: hibila, Poloko Banabasiko iba:te tete ga:ga:lo A:ntiyoka haboenu hibima: midipa:go ba:bo emediya:.

15

Yelusalema Sose Watowatopa:te Yuha:pino Komoma: Da:ga:luya:

¹ Ba:bene komo dubate Yudiya hopone A:ntiyoka ko habamo pelamete hibima: midipi ekaki ba piya:tulame na:pega:luya:, “Mosesete a Yu tawakaluba:te kododima: diya:tua:menakui, la: Yuha:pi dubate ba:be tama itamida kukala lawehenu Godote la:enu ka:ka:a:kamula:lalama:mena:ta.” ✧ ² Poloko Banabasiko iba:te ba:be tabo duliya: ba:bi dubago tabo ba ga:la koamo ba:bo olowabeletihuiya:. Ba:bema: A:ntiyoka sose tawakaluba:te Poloko Banabasiko ba:gala komo dubu buwatiya:, iba:te Yelusalema ko habamo tolamete Ya:sukunu komo oelamepi dubu ba:gala sose watowatopa:go ba:moe komo hidamo konega:lama:. ✧

³ Ba:bene A:ntiyoka sose tawakaluba:te ibi da:noelamiya:, gabo tetelo iba:te Ponisiya ba:gala Samaliya hopodo ba tolame, Yuha:pa:te kuba ododili ipuwane Godotamo dohobiliya: ba:be komo iba:te hibima: midipi ekaki ba:bo kiyahalamenatuya:. Ba: hibila, puya:te ba:be tabo duliya: iba:te konomamo ba:bema: kalakalahuya:. ⁴ Ba:bene Polua:te Yelusalema habamo da:nikuliya:, ba:ba tetelo Ya:sukunu oelamepi dubu ba:gala komo sose watowatopi ba:gala komo hibima: midipi, ibi hiliyonomate ibi kalakalago uwatiya:, ba:bene Godote ibi ipuwado Yuha:pi ipuwalo dododilinakui iba:te ba:bi komokomo hiliyonomo ba:bo nikiyahuya:. ✧ ⁵ Ba:ba tetelo huiyatiya komo hibima: midipi, ibi ba: Pa:lisi kapiyuimipila, iba:te pakaminate helo tabo ba:ma ka:na ga:luya:, “Wadiyala ba:bi Yuha:pi dubate a Yunapino tama itamida kukala na:lawa:mena:, ba:gala la: ibi na:nikiyalamiya:la: iba:te Mosesekono komo Tutumu Tabamo atumu hidamo kopapamila:halenakoma:.”

⁶ Ba:bene ba:be taboenu komo koga:lama: oelamepi dubu ba:gala komo sose watowatopi iba:te ha:kiya ba:bo kapiyuimiya:. ⁷ Iba:te tabo tete ga:ga:lo da:ga:lutiya: Pitate ibi ipuwalo mahigate na:goiya:, “Naenu ekaka:la:, la: iya:tawahala Godote la: ipuwane na a:laweni, Yuha:pa:te naenu tabone ebenu Hido Tabo uliti hibima: komidima:. ✧ ⁸ Ba: hibila, Godote hiliyonomo tawakalubino tepo ipuwa iya:tawanomola. Ba:bema: Yuha:pa:te ebenu tabo nagodone da:lawi, ebete ba:be komoma: ba kalakala ebenu kalakala kohawakalimima: Hido-talona Gobogobo iba:tamo ba:bo ikalami, dopamo a Yunapa:tamo dikaa:miya

✧ 14:26: Oel 13:1-2 ✧ 14:27: Oel 15:4,12 ✧ 15:1: Gal 5:2 ✧ 15:2: Gal 2:1 ✧ 15:4: Oel 14:27 ✧ 15:7: Oel 10:1-43

ba:ba ka:na. ✱ ⁹ Numa:la; ba:moe ododi komodo ebete ba:moe komo behawakalimi, ibi ba:gala a Yunapi, a hiya:hiya:ma: keda:hanaha; mabu hibila, ebete a hiliyonomo aeno hibima: midi komodo aeno tepo ipuwoeno kuba ukulalea:mi. ¹⁰ Ba:bema: la: Godotamo temeteme kikamema: ubi badama: kihateonama? A ba:gala aeno iniwali, ale Mosesekono Tutumu ipuwalo demedenamima; a kamodobonamiha: mabu ba:bi Tutumu menemene ilina wagata keba ka:nala:ka: atamo ba:ba ka:na eda:huya:. Ba:bema: la:eno ukui keba ka:nala:ka; ba:ma tetelo ale Yuha:pa:tamo atu menemene Tutumu ba:kikalamema:? Ao, modoboha:! ✱ ¹¹ Ulihopa:la; kalakala konomola, a ba:moe ko komo hibima: na:midinama; a ba:gala Yuha:pi, a hiliyonomate Kodawa Ya:su Kelisokono malemale kapiyado ka:ka: mula: komo na:lawenama; tama itamida kukala lawe komodoha:” ✱

¹² Ba:ba tetelo sose watowatopi hiliyonomate eta tabo kaga:luya:ha; huiyatiya Poloko Banabasiko iba:tamo tete bikalamiya: ibino komo kohawakalimima; ba:ma ka:na Godote ibi ipuwado hiya:hiya: koko hanohano komo Yuha:pi ipuwalo dododilinakui. ¹³ Ibi netewapino tabo olamagimi da:wibolamiya; Ya:imesiti huiyatiya komo watowatopa:tamo na:goiya; “Ekaka:la; la: naeno tabo nulia:la: ✱

¹⁴ Saimono Pitate a hidamo a:kiyaa:me, Godote dopamo Yuha:pa:tamo ebena malemale keba ka:na ka:hawakalimi, ebete hiya:hiya: hopo tawakalubi ipuwane komo uwatete ebenoma: komidilima:. ¹⁵ Ba: hibila, Godokono ukui hawakalimipa:te ya:lo da:hawakalimiya: ba:gala Pitate ka:ma: da:kagoe, ba:bi hiya:hiya: taboeno ipuwa ba: kapiyala, mabu Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana,

¹⁶ Ba:moe komo da:wibomene,

na gale kapete Da:ibidikono genama kakapetema:nemo, iyo, ba:be genamate dopamo kagate ka:lo kubanomolo itana, huiyatiya nale gala kakapehiduimima:nemo. ✱

¹⁷ Ba:bema: komo hiya:hiya: hopo tawakaluba:te na ibino Kodawa kohowadinima:na;

iyo, nale pui ka:ka:lamiholiya:mo, ba:bi Yuha:pa:te kopelamema:na: naeno gugudima: kopeda:hama:.

¹⁸ Na Kodawa Godote ba:moe komo hibinomolo goemo, nale kebe komo ya:lo da:hawakalimiya:mo ba:moe ba:be komola.’”

¹⁹ Ba:bene Ya:imesiti tabo moga:melo gala na:kagoiya; “Yuha:pino komoma: nale ba:ma ka:na emalagidolomo, ibi ipuwalo Godotamo dohobila:na ale iba:tamo temeteme a:kikalama:ma:. ²⁰ Wadiyala ale huiyatiya leta ododiti ibi ba:ma ka:na kokiyalamema:nema:. Komopa:te ida:da:la:tamo dikalamenaka iba:te ba:bi ilina hiliyonomo a:kanahanakamena; mabu ba:bi ilinate Godokono holoholo hapulu dalowa:ma: eda:hana. Ba:gala kamena pilo dubu pilo talonala, iba:te a:kododilina:ka:ma:na. Ba:gala kokobe dowa:ga:dililamenaka ba:bi ilina naha talonala, mabu hawiti ba:be katene ipuwalo bitana. Ba:bema: modobola iba:te ba:moi kapiyakapiya tutumamo na:papamila:hanakamena; eta komamoha:.” ✱ ²¹ Numa:la; hopo

✱ **15:8:** Oel 10:44; 11:15 ✱ **15:10:** Mat 11:30; Gal 3:10 ✱ **15:11:** Gal 2:16; Epe 2:5-8
✱ **15:13:** Gal 2:9 ✱ **15:16:** A:im 9:11-12 ✱ **15:20:** Ikuli 34:15-17; Hawi 17:10-16

habanapi hiliyonomate a Yunapino komo iya:tawahanomola. Iyo, ya:lo tetenomone tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku hiliyonomo hopoeno habahabalo ale aeno baidi ibubulamehole genamalo Mosesekono Tutumu Tabo hiliyonomo a:ka:lamiholenakuima; ba:gala ka:lo ba:moi Tutumu Taboeno hiya:hiya: komo ale okoha: talona hegela hiliyonomolo a:hawakalilamenakoma:.”

Sose Watowatopa:te Leta Tabo Da:miya:tiya: Yuha:pi Hibima: Midipi Ekaka:tamo

²² Ba:bene Ya:sukunu oelamepi dubu ba:gala komo sose watowatopi, iba:te komo hibima: midipi hiliyonomago Ya:imesikono tabo hidoma: ga:lalo ibi ipuwalo komo dubu buwatiya; Poloko Banabasiko bana kotolamema: A:ntiyoka ko habamo. Ba:ba tetelo iba:te Yudasiko ebena eta mahilo Basabasitila, ebe ba:gala Sailasiko buwatiya; mabu ibi netewapa:te ekaki ipuwalo koko dubuma: eda:nama: ²³ Ba:bene ba:bi dubate A:ntiyokamo katama: Yelusalema sose watowatopa:te leta tabo ba:ma ka:na miya:tiya;

A Ya:sukunu oelamepi dubu ba:gala sose watowatopi, a ba: la:eno nani nabima: deda:hanama; ale ba:moe leta ba:bema: poemema:

La: Yuha:pa:te A:ntiyoka habalo ba:gala Siliya hopolo ba:gala Silisiya hopolo demedehonama, la: aeno ekaka:te Godoko hibima: da:midinama, nonolata.

²⁴ Hibila, a ulima: komo tawakalubi ha:kiya ibino ubilo agodone pelamete ibino tabamo la:tamo menemene ba pikalame la:eno ukui a:pekubahilamiya; huiyatiya ibi ale kapoelameha: ²⁵ Ba:bema: a ukui kapiyama: miditi tabo ba:bo ihatema: komo dubu Poloko Banabasiko bana kopoelamema; iba:te la:eno ukui kopetuputupuilamema: Ba: hibila, Poloko ba:gala Banabasiko ibi ba: aeno hidohido mabulubila, ²⁶ ba:gala ibi netewapa:te Kodawa Ya:su Kelisoko kapiyatamo papamila:lo ebena oko mabuma: ibino ka:ka: gobogobamo dito miya:tiya: ²⁷ Ba:bema: ibi kowalubilinapema: ale Yudasiko ba:gala Sailasiko ibi atumu na:kapoelamema; ale kebe tabo ba:moe leta ipuwamo da:miya:tama: iba:te ba:bi atu komokomo la: ibino tabonomamo kopikiyalamema:na:ta.

²⁸ Ba: hibila, Godokono Gobogobote a da:kapiyuia:mi ba:bema: aeno ukui ba:ma ka:na itana, a ubihinola eta menemene la:tamo ikalame, huiyatiya la:le ba:moi kapiyakapiya tutumamo na:papamila:hanakuya:la: ✧ ²⁹ Ba:ma ka:na komopa:te ida:da:la:tamo dikalamenaka la: ba:bi ilina a:kanahanakamata, ba:gala kokobe dowa:ga:dililamenaka ba:bi ilina naha talonala mabu hawiti ba:be katene ipuwalo bitana, ba:gala la: kamena pilo ba:gala dubu pilo a:kododilinakamata. Ba:bema: la:le ba:moi komo hibilo talonama: da:midilinakoma, ale la:godolo eta komo kubama: a:kaga:lama:

Nonolata, ba:moe aeno leta tabo kuititila.

³⁰ Ba:bene Yelusalema sose watowatopa:te duwatiya: ba:bi dubu ba:moe letago da:noelamiya; iba:te A:ntiyoka ko habamo nikuliti hibima: midipi hiliyonomo kapiyumi habamo ba:bo ka:lamiya: leta iba:tamo kikalamema: ³¹ Ba:bene A:ntiyoka sose tawakaluba:te leta ka:lamiholete koamo kalakalahuya: mabu ba:be tabote ibi hibilo owalubiliya: ³² Ba:ba tetelo Yudasiko Sailasiko iba:te tete ga:ga:dopolo hibima: midipi ekaki iya:tulame tabamo ba owalubilita

ba:bo heluilamiya:, mabu hibima: midipi ipuwalo ibi ba: Godokono ukui hawakalimipila. ³³ Ba:bene iba:te komo hegela hiliyonomo ba:bolo emede, eta hegela hibima: midipi ekaka:te ibi mabuma: Godotamo ba toetoeho ubi ba:bo ihatiya: ibi kalakalago Yelusalema sose watowatopa:tamo gala kakapoelamema:, ³⁴ huiyatiya ba:ba tetelo Sailasiko ubila ba:bolo kopekagama:, ba:bema: ebete Yudasikoba: Yelusalemamo gala kapiya:ha:.*

Poloko Banabasiko Iba:te Oko Ipuwalo Hiya:hiya: Da:tuya:

³⁵ Ba:ba tetelo Poloko Banabasiko iba:te A:ntiyoka ko habalo tete ga:ga:dopo ba emede, komo okopa:go Kodawa Ya:sukunu tabo ba olamagimi tawakalubi ba:bo iya:tulamenakuya:. ³⁶ Ba:bene komo hegela da:petohuya: Polote Banabasitamo na:goiya:, “Ale dopamo Kodawoeno tabo kebe hiya:hiya: habahabalo da:nolamagiminakuima:, wadiyala a ba:bi habahabamo gala kakatoma:nema: aeno ekakino hibima: midi komo konulamelelamema:.” ³⁷ Ba:ba tetelo Banabasiko ubila Yone Makako iba:go tote, ebete oko ipuwalo ibi konowalubilima:,* ³⁸ huiyatiya Poloko ubihinola, mabu dopamo tetelo Makate Pa:mapiliya hopolo ibi miya:palette oko ipuwane dito palahuliya:, ba:ma ka:na ebete iba:go oko kuitita:mo kanuluhukuya:ha:.* ³⁹ Ba:be mabuma: Poloko Banabasiko iba:te koamo olowabeletihuiti hiya:hiya: gabodo ba:bo tuya:, ba:ma ka:na Banabasiti Makako lawete ko palai boga:go kehaha: kolomo dito na:hiwuya: Saipalase hopamo, ⁴⁰ huiyatiya Polote Sailasiko lawete eta gabodo dito katuya:. Ba:ba tetelo A:ntiyoka haboeno hibima: midipi ekaka:te Poloko Sailasiko mabuma: Kodawa Godoko betoemehuya:, ebete ebena malemale komamo ibi hidama kowalubilinatema:, ⁴¹ ba:bene ibi netewapa:te Siliya ba:gala Silisiya hopodo ba to, ba:bi hopoeno hiya:hiya: sose tawakalubino hibima: midi ipuwalo ibi ba:bo kodakoduilamenatuya:.

16

Timotiti Poloko Sailasiko Kowalubilima: Oko Ipuwamo Da:pa:guya:

¹ Ba:bene Polote Debi haba ba:gala Lista habamo nuluhukuti eta Ya:suku ta:matadawa ba:bo numiya:, ebena mahilo Timotitila. Timotikono menoko ba: Yunapi kamenala ba:gala ebe hibima: mididawala, huiyatiya ebena nabiwi Yuha: lumagila, ebe ba: Guliki hoponapima: eda:nami.* ² Lista ba:gala Aikoniya habalo demedehonama: ba:bi hibima: midipi hiliyonomate Timotikono emede komo iya:tawahate hidonomoma: ga:lanakuya:,* ³ ba:bema: Poloko ubila Timotiti Godokono oko ipuwalo eba:go pata:. Huiyatiya ba:be hopolo demedehonama: ba:bi Yunapi hiliyonomate ba:moe komo biya:tawahuya:, Timotikono nabiwi ba: Guliki hoponapila ba:bema: Timotiti Yunapino tama itamida kukala kalawiya:ha:. Ba:be mabuma: Polote Timotiko eta okamo magataheno, Yunapino ukui komodobuilamema: ebete Timotiko dopamo tama itamida iya:tawa lumagitamoma noemiya: ba:be komo konelawema:. ⁴ Ba:bene Polua:te Timotiko lawete komo habahabamo kapimilo da:tolamenakui, iba:te Yelusalema sose watowatopi

* **15:34:** Oel 15:34 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.* **15:37:** Oel 12:12,25 * **15:38:** Oel 13:13; Kol 4:10 * **16:1:** Oel 14:6; 2Tim 1:5 * **16:2:** Pil 2:19-22

ba:gala oelamepi dubagodone kebe tutumu dopamo duwatiya:, ba:bi komokomo benehawakalilamenakuya: hibima: midipa:te ba:bi tutumamo kopapamila:halenama:. * 5 Ba:bema: hibila, ba:be hopo konomolo Godote sose tawakalubino hibima: midi ipuwalo ibi ba heluilame, komo hegela hiliyonomolo ibino kuitititi hunamo odolo kekelanamihia:.

Polote Ma:sadoniya Hopamo Kotoma: Hiyo Da:watahaniya:

6 Ba:ba tetelo Godokono Gobogobote Polui na:duhilamiya: iba:te A:isiya hopolo ebena tabo konolamagimima:. Ba:bema: iba:te Piligiya ba:gala Galesiya hopodo ba tolame * 7 Misiya hopo tatalia:mo da:nikuliya:, ibi ubila eta Bitiniya hopamo konogomoma: huiyatiya Ya:sukunu Gobogobote ibi gala na:kaduhilamiya:. 8 Ba:be mabuma: iba:te Misiya hopodo tolamete kehaha: kolomoeno Talowase habamo dito nepalaguya:. 9 Ba:be dulu Polote hiyolo Ma:sadoniya dubu buminia:, ebete utinate Poloko ba:ma ka:na toemehoniya:, “Ama: a owalubima: Ma:sadoniya hopamo na:pa:hiwuya:.”

10 Ba:bene eta duiduiyalo ale Polokono hiyo komo iya:tawahate tabo ba:ma ka:na ga:luya:ma:, “Godote ebena ubi atamo a:hawakalimi, ale Ma:sadoniya hopo tawakaluba:tamo ebena Hido Tabo konolamagimima:.” Ba:bema: ba:ba tetenomolo ale ilina hiduilamete ba: dito tupuimiya:ma:.

Lidiyate Ya:suku Hibima: Da:midiya:

11 Ba:bene ale ko palai boga:mo ololote Talowase haba ba miya:pa kehaha: kolomoeno Sa:mota:si hopamo ba:bo na:hiwaliya:ma:, ba:bene eta hegelalo ale gala katupuimiti Niyapolisi habamo dito nikuliya:ma:. 12 Ba:bene a haka gabodo gala katolamete Pilipai ko habamo ba:bo nikuliya:ma:, ba:be Pilipai haba ba: Ma:sadoniya hopoeno konomo habala, ba:bema: komo Loma habanapi hiliyonomate ibino hoponomone pelamete ba:be habalo pemedehonama:. Ba:bene ale komo hegelalo ba:bolo emeda:tepate, 13 Yu tawakalubino okoha: talona hegelalo ale ba:be haba miya:pate tuli dodamo dito nepalaguya:ma: mabu a ba:ma ka:na emalagidoluya:ma:, diyala, Yunapi kapiyakapiyate Godotamo toetoe tabo ga:lama: ba:bamo da: pekapiyuimimina:. Ba:bene komo kamenakamenate kapimilo da:pola:nuya:, ale ibi nulamete iba:go nahiditi tabo ba:bo nega:luya:ma:. 14 Ba:bi kamenakamena ipuwalo eta dogodogodawate na:lutiya:, ebena mahilo ba: Lidiyatela, ebe ba: Tayataila habanapila ba:gala ebete hawihawi kaliko kolowami ipuwalo koko mani buwatanakui. Ba:moe kamenate hibi Godo badikuminakui, ba:bene Polote Ya:sukunu komoma: tabo dolamagiya:, Kodawate ebena tepo ipuwa ba:bo a:hiya:midamiya: ebete tabo hibernomolo kolawema:. 15 Ba:bema: Lidiyako ba:gala ebena genamanapi, ale ibi beyamo wadulatelete ebete a ba:ma ka:na kiyaa:miya:, “La:le na Kodawa Ya:sukunu eta hibima: mididawama: hibilo da:ga:lama, wadiyala la: pelamete naeno genamalo na:pemediya:la:.” Ba:bene ebete a koamo da:toea:mehuya: ale ebena tabamo papamila:hate eba:go dito pelamiya:ma:.

Pilipai Ko Haboeno Watowatopa:te Poloko Ba:gala Sailasiko Du Genamamo Diya:hekiya:

¹⁶ Komo hegela da:petohuya:, eta tetelo ale Godotamo toetoe tabo ga:la habamo gala da:katolamiya:ma:, gabo tetelo komopino huiyaha: oko bohelete ago ba:bo aluguya:. Ebe kuba gobogobagoenola, ba:be kuba gobogobote ebene olamagi ipuwado tawakalubi begoelamenakui kebe hiya:hiya: komate iba:tamo dikulimina:, ba:bema: ba:be boheleno namutuluba:te ebene pakani komo ododi ipuwado tawakaluba:godone koko mani buwatenakuya:. ¹⁷ Ba:bene ba:be bohelete aeno gala hapuni Poloko ba:gala a ba ta:matoe gaa:tepahalo ba:ma ka:na negoiya:, “Ba:moi dubu ba: Hununomo Godokono okopila! Iba:te la: kokiyalamema:na:ta la: ka:ka: mula: komo kebe gabodo na:ka:laweoma!” ✧ ¹⁸ Komo hiliyonomo hegelalo ebete atamo ba: ba:ba ka:na ewagelenakui, ba:bene eta tetelo Polote menemenema: eda:te boheletamo ohobigate kuba gobogobo ba:bo kiyahamiya:, “Nale Ya:su Kelisokono mahilamo ama: bikiyahamemata, ama: ebegodone nuluhuka!” Ba:ba tetenomolo kuba gobogobote bohelegodone ba: dito uluhukuya:.

¹⁹ Ba:bema: boheleno namutuluba:te ba:moe komo umiti iya:tawahuya:, ba:be bohele ipuwado ibino mani lawe gabo ba: a:wibo. Ba:moe mabuma: iba:te Poloko ba:gala Sailasiko heloamo uwatete, ba:be Pilipai ko haboeno watowatopa:te kebole ka:pola:nuya: ba:be kolowami habamo ba:bo wadimuya:taliya:. ²⁰ Ba:bene iba:te ba:bi Loma gabomani dubuino holoholo hapuamo ibi magatalete na:nega:luya:, “Ba:moi Yunapi dubu netewa iba:te aeno haba bekubahimina!” ✧ ²¹ Ibino tutumu hiya:la, a Lomanapino tutumu huiyaha:, ba:bema: ibino iya:tumi komote a bikiyaa:mena aeno hidohido kukala kowakalamima:!” ²² Ba:bene ba:ba tetelo komo habalubi hiliyonomate Poluino ododili komokomoma: atu kuba tabo bekaga:luya:.

Ba:bema: Loma gabomani dubate ibi netewapino kaliko heloamo pipikulamelelamete komo alaholohopi ba:bo kiyalamiya: ibi giya:pa:pa:mo ka:na:miga:latilima:. ✧ ²³ Ba:bene ibi kubanomamo a:na:miga:latiliti iba:te Poloko ba:gala Sailasiko du genamamo niya:hekete, ba:bene du genama umidawa na:kiyamiya: ebete ibi hidamo kulamenatema: iba:te alahutikapoma:. ²⁴ Ba:bema: du genama umidawate ba:be tabo duliya:, ebete ibi du genama ipuwanomamo magatalete ibino nato keha gugamo newadulatelelamete ibi dito nimiya:paliya:.

²⁵ Ba:be du iwa tetenomolo Poloko Sailasiko iba:te Godotamo toetoehonakui komo adikumi ohale akalapihonakuya:. Ba:bene gabomana:te komo dubu ibino kuba ododili mabuma: du genamamo ya:lo da:miya:tiya: ba:bi dubate Poloko Sailasiko ibino komo ba ulihona, ²⁶ ba:ba tetenomolo ko wima:la:te penate du genama kubanomamo ba padegetena, gigihote ha:kiya a:hilamenate du genamanapino kokotoeno auli halete ha:kiya ba:bo ta:teholameniya:. ²⁷ Ba:bene du genama umidawate ebene genamanomolo mahiganate du genamoeno gigiho ya:lo a:hilame da:pulameniya: ebete nemalagidoloniya:, du genamanapi hiliyonomate ba: alahutiha. Ba:bema: ebete tole konomo lawenate ebene alaholo gili magubutinate ebe ha:kiya ebene ape ahohamidana: ba ewagelena, ✧ ²⁸ ba:ba tetenomolo Polote ba:be

✧ 16:17: Mak 1:24 ✧ 16:20: Mak 13:9 ✧ 16:22: 2Kol 11:25; 1Tes 2:2 ✧ 16:27: Oel 12:18-19

komo uminate ebe na:goepatemeniya; “A:iye! Ama: ha:kiya ama: akanakapuma:la! A hiliyonomo moela, kalahutihoha!”

²⁹ Ba:ba tetelo du genama umidawate ebene hopopi begoelameniya: iba:te alo kowadahenama; ba:bene ebete du genama guamo tola:go tiyonomolo na:pa:ganate, Poloko Sailasiko ibino nato mabamo neganate ba:bo nilililaniya:. ³⁰ Ba:bene ebete ibi netewapi du genamane puluhukulatelenate ba:bo pegoelameniya; “Koko dubala; na bada komo ododiti Godogodone ka:ka: mula: komo ebo na:ka:lawemo?” *

³¹ Iba:te na:huiyaniya; “Ama: Kodawa Ya:suku hibima: na:mida; ba:bene ebete ama: ba:gala amia:no genamanapino ka:ka: komula:lendamema:na:ta.” ³² Ba:bene iba:te du genama umidawa ba:gala ebene genamanapa:tamo Kodawa Ya:sukunu tabo ba olamagimina ebene komo ba:bo hawakaliminiya:. ³³ Ba:bema: ba:ba tetenomolo du genama umidawate ibi netewapino bugumu ukulalalamenate, iba:te huiyatiya ebe ba:gala ebene genamanapi hiliyonomo beyamo dito wadulateleniya:. ³⁴ Ba:bene du genama umidawate Poloko Sailasiko ibi ebene genama guamo magatalenate baa: ba:bo nikalameniya:. Ba: hibila, ebe ba:gala ebene genamanapa:te konomamo kalakalahaniya; mabu iba:te ba:be dulu ibino hibima: midi komo Godotamo a:miya:teniya:.

³⁵ Ba:bene hegelate da:powalohuya: Loma gabomani koko dubate komo polisi dubu du genama umidawatamo ba:moe tabago poelamiya; “Ama:le ba:bi dubu netewa du genamane dito nuluhukulatela:.”

³⁶ Ba:bene du genama umidawate Poloko atu tabo bekanikiyamiya; “Gabomani koko dubate tabo a:poema; nale ama: ba:gala Sailasiko la: ba:moe du genamane kuluhukulatelema: Ba:bema: ka:lo la: uluhukuti kalakalago na:toala:.”

³⁷ Huiyatiya Polote ba:bi polisi dubu ulamelo iba:tamo na:goiya; “Ao, ale dito a:kuluhukama:. La:eno koko gabomani dubate ha:kiya na:pelama:mena: a kopuluhukua:tema; mabu a netewapa:te ba:moe hopolo Loma gabomanino pepago wapata:nama;,* ba:gala ale kuba ododihino iba:te aeno komo hidamo kanagiya:midaa:meha; iba:te huiyatiya a giya:pa:pa:mo a:na:miga:titi du genamamo dito iya:hekiya:. Ba:bema: ka:lo ibi ubila a diya gabodo gelebadia:go dito koea:mema: Ao, iba:te dopamo a na:pua:ma:mena:!”

³⁸ Ba:bene polisi dubate tolamete Polokono tabo koko gabomani dubu da:nikiyalamiya; ba:ba tetelo ba:bi dubate Poloko Sailasiko Loma gabomanino pepago wapata: komo uliti koamo toletolehuya:. ³⁹ Ba:bema: iba:te pelamete Poloko Sailasiko iba:tamo nolata tabo pega:late ibi konomamo petoelameholiya; iba:te Pilipai ko habane eta hopamo gelebadia:go kotoma:. ⁴⁰ Ba:bene ibi netewapa:te du genamane puluhukuti,

☆ **16:30:** Oel 2:37 * **16:37:** Poloko tetelo Loma gabomana:te ibino Itali hoponapi kapiyatamo ba:bako pepa ikalameholenakuya; iba:te komo hiya:hiya: hopolo ba wapata:lame ba:bi hopoeno gabomanino okopa:te temeteme iba:tamo ikalamekapoma: Ba:bema: ba:bako pepagoeno lumagiti hibi kuba ododiha: tetelo eta gabomani dubuti ebene komo hidamo anagiya:midameheno temeteme ebetamo dito dikamemene, ba:be mabuma: Loma koko gabomana:te pelamete ba:be gabomani dubutamo konomo kuba huiya kopikamema:na: Poloko Itali hoponapiha; ebe Yu lumagila. Huiyatiya ebete Tasase ko habalo da:hawakaluya; ba:ba tetelo ebete Loma gabomana:godone pepa a:lawiya; mabu Loma gabomana:te Tasase habanapa:tamo konomamo ba kalakalaha ibi hiliyonomatamo ba:bako pepa dito ikalameholiya; iba:te ibino Itali hoponapa:tamo dikalamenakui ba:ba ka:na.

iba:te tote dopamo Lidiyakono genamamo nodolote, ba:bolo iba:te hibima: midipi ekaki da:nulamiya:, komo owalubi tabo nikiyahalamete Pilipai ko habane ba: dito tuya:.

17

Tesalonaika Ko Habalo Ko Mauba Komote Duluhukuya:

¹ Ba:bene Poloko Sailasiko iba:te A:mapipolisi haba ba:gala A:poloniya habado tote Tesalonaika ko habamo ba:bo nuluhukuya:, Yunapino eta baidi ibubulamehole genamate ba:bolo na:la:nami. ² Ba:bene Polote komo habahabalo keba ka:na ka:pododinakui ebete Tesalonaika ko habalo ba: atumu kapododiya:, ebete netewa-kapiya okoha: talona hegelalo Yunapino baidi ibubulamehole genamamo nodolonakui Godokono Buka taboeno komokomo iba:tamo ba:bo nolamaginakui. ³ Ba:bene ebete hiya:hiya: taboeno ipuwa ba hawakalilame ibi hibirinomolo ba:ma ka:na iya:tulameholiya:, Godote ya:lo tetelo dihatiya: ba:be ebene nopo ipuwado Kelisote puluhukuti, tawakaluba:godone koko temeteme puwatete, hoe ipuwane gala kakamahigama:ne. Ba:bema: Polote iba:tamo na:goyia:, “Ba:moe Kelisoko nale ebene komo la:tamo dolamagimo, ebe ba: Ya:sutila! Hoe ipuwane gala a:kamahiguya:!”

⁴ Ba:ba tetelo komo Yunapa:te ba:be taboeno hibi komo lawete Poloko Sailasiko bana kapiyama: ba:bo eda:huya:, ba:gala ba:be Guliki hopolo demedehonama:, komo ba:bi Yuha:pa:te hibi Godo dopamo dadikumina: ba:gala komo Yuha:pino koko watowatopi kamenakamena atumu, ibi hiliyonomate kapimilo hibima: ba:bo midiya:. ⁵ Huiyatiya komo Yu tawakaluba:te ba:bi Yuha:pino hibima: midi komo dulamelelamiya:, ba:be mabuma: iba:te maubahaleta ilina kolowami habamo tolamete, komo hiya:hiya: kuba ododilipi dubu nuwatete iba:go kapimilo konomo mauba komo ba:bo nadipatiya:. Ba:bema: iba:te haba konomolo helo adipatelo eta dubu Ya:isonikono genamamo gahugahulu tolamete gigiho newakalamiti Poloko Sailasiko ba:bo noholiya:, iba:te ibi nuwatete tawakaluba:tamo kopuluhukulatelema:. ⁶ Ba:ba tetelo iba:te ibi netewapi nipo noholet huiyatiya Ya:isoniko ba:gala komo Ya:suku ta:matapi genamane ba:bo wadimuya:taliya: ba:be haboeno gabomani dubatamo. Ba:bene iba:te gabomani dubatamo ibulunomano na:ga:luya:, “Ba:moe hopo konomo da:kubahimina ba:bi dubate aeno habamo a:pikuliya:!” ⁷ Ba:gala ba:moe eta dubu Ya:isoniti ba:bi kuba ododilipi kalakalago uwatete ebene genamalo laha haba iba:tamo ikalami. Ibi hiliyonomate Konomo Gawadalagi Sisakono kukala bewakalamina, mabu iba:te na:ga:lana eta Ko Gawadalagi ba:luta, ebene mahilo ba: Ya:sutila!” ✧

⁸ Ba:bene habalubi hiliyonomo ba:gala gabomani dubate ba:be tabo uliti ukui bilibilinomoma: ba:bo eda:huya:. Ba:bema: ibi ipuwalo hiya:hiya: tabo konomamo ba ga:luta ⁹ gabomana:te Ya:isoniko ebene mabuluba:go ibi na:kialamiya:, “Wadiyala la:eno kuba mabuma: mani atamo kohuiyama:nemata, huiyaheno ale la: du genamamo koniya:hekema:na:ta.” Ba:ba tetelo gabomana:te iba:godone mani uwatelamete ibino genamamo ba: dito noelamiya:.

Beliya Habanapa:te Ya:sukunu Tabo Hido Mulu Ukuia:go Da:lawiya:

10 Ba:bema: ba:be dulu hibima: midipi ekaka:te Poloko ba:gala Sailasiko ba:be habane dito oelameniya: Beliya habamo, ba:bene iba:te ba:bamo nuluhukunate, eta hegelalo iba:te Yunapino baidi ibubulamehole genamamo dito nodoluya: 11 Ba:ba tetelo Beliya habanapa:te ibino tepo ipuwoeno gigiho a:hilamiya: Ya:sukunu tabo hido mulu ukuia:go kolawema:, Tesalonaikanapa:te dewageliya: eba ka:naha: Belianapa:te huiyatiya hegela hiliyonomolo Godokono Buka taboeno komokomo da:ka:lamiholelenakui, ibi ipuwalo ba:bi komoeno ipuwa hidamo ba ga:la hibi komo ba:bo iya:tawahanakuya:, mabu ibi ubi konomola ba:moe komo umi, Polote iba:tamo dolamagiya: ba:be tabo da: hibila: o da: ha:dala: 12 Ba:bema: ibi ipuwalo komo Yunapi hiliyonomate Ya:sukunu tabo hibima: na:midiya:, ba:gala ba:be atu tetelo ba:be Guliki hopolo demedehonama: ba:bi Yuha:pino koko watowatopi kamenakamena ba:gala dubu atumu, komo ibi hiliyonomate Ya:sukunu tabo kapimilo ba:bo lawiya:.

13 Huiyatiya ba:ba tetelo Tesalonaika ko habalo demedehonama: ba:bi Yu tawakaluba:te Polote Godokono tabo Beliya habalo da:nolamagiya:, iba:te ba:be komo uliti ba:bamo tolamete Belianapa:tamo helo ba nikalame ibi ba:bo nadipalателиya: iba:te Polotamo komaubahalema: 14 Ba:ba tetenomolo hibima: midipi ekaka:te Poloko kehaha: kolomoeno eta habamo komo dubago ba: dito noemiya:, huiyatiya Sailasiko Timotiko iba:te Beliya habalo ba:bo pipikuliya:, iba:te Polokoba: katuya:ha: 15 Ba:bene Poloko da:buiya:minuya: ba:bi Belianapi dubate boge lawete eba:go A:tenese ko habamo da:nikuliya:, ba:ba tetelo ibino habamo gala kakawilalema: ba ewagelita, Polote ibi na:kiyalamiya: Sailasiko Timotiko iba:tamo tabo katama:, iba:te A:tenesa:mo ebetamo tiyolo kopuluhukuma:.

Polote A:tenese Ko Habalo Ida:da:li Adikulamepa:tamo Godokono Tabo Dolamagiya:

16 Polote Sailasiko Timotiko ibino pe komo ba latimi, ba:be A:tenese ko habalo ida:da:li adikulame komokomo hiliyonomo dulameholiya:, ebete tepo ipuwalo menemenenomoma: ediya: 17 Ba:bema: ebete Yunapino baidi ibubulamehole genamalo ibi ba:gala komo Yuha:pa:te hibi Godo dadikuminama:, ebete ibi hiliyonomatamo Godokono Buka taboeno ipuwa komokomo konomamo olamaginakui, ba:gala komo hegela hiliyonomolo ebete kolowami habalo dito da:wapata:lamitanakui ba:bi tawakaluba:tamo atu komokomo bekaolamaginakui. ☆ 18 Ba:bene Polote A:tenese habanapa:tamo Ya:sukunu hoene mahiga komo da:hawakalimiya:, iba:te ibino ukuilo nemalagidoluya: Ya:suku ba: eta hopo ida:da:lino gobogobola, ba:bema: komopa:te na:ga:luya:, “Ebe ubila ale muhulu hopoeno eta ida:da:lino komo kota:matama:” Ba:bene ibi ipuwalo komo Epikuliya

kapiyuimipi* ba:gala Stowika kapiyuimipino† iya:tulamepa:te Polokoba: olowabeletihui da:tupuimiya:, komopa:te ebe walitilo na:ga:luya:, “Ba:moe wato ko dubuti daedae tabo dolamaginako, ebenu ipuwa badala:ka:?”

¹⁹ Huiyatiya komo iba:te Polotamo hido tete ba ikame ebe ibino A:tenese haboenu mulupino ahidi baha:mo ba:bo magatuya:, ba:be ahidi bahino mahilo ba: Aleyopagasela. Ba:ba tetelo Polote ibino holoholo hapuamo da:nuluhukuya: iba:te ebe nalatediya:, “A ubila ama:le a na:kiyaa:ma:, ba:moe uli iya:tulame tabo dolamaginaka keba ka:nala:ka:?” ²⁰ Mabu ama:le dolamagina ba:be taboenu komokomo aenu uliho ipuwalo hiya:nomoma: eda:hana, ba:bema: a ubila ama: ba:moe taboenu ipuwa atamo hidamo na:hawakalima:.” ²¹ Iba:te Poloko ba:ma ka:na kiyamiya:, mabu A:tenese habanapi ipuwalo puya:te ba:bolo da:hawakalahaliya: ba:gala puya:te muhulu hopone pelamete ba:bolo da:pemedehonama:, ibi hiliyonomate ubi konomamo ihate-nama: ibino mulupino hiya:hiya: kapiyuimi ipuwalo uli komokomo ulihote koga:lanama:.

²² Ba:bene Polote Aleyopagase mulupi dubuino dopo hapulu mahigate na:goiya:, “A:tenese haba dubala:, na umimo la: ida:da:li adikulame komo ipuwalo helonomoma: eda:hanamata. ²³ Iyo, nale la:enu hido habalo ba pata: la:godolo hiya:hiya: ida:da:li adikulame bahi da:pola:na ulamimo, ba:gala ba:bi hiliyonomo ipuwalo nale eta kapiya adikumi bahi bekumimo, eta lumagiti ba:be hunamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,

‘Tawakaluba:te iya:tawahahenu dadikuminaka,

ba:moe ba:be Kodawa Adikumi Bahila.’

“Ba:bema: la: A:tenese habanapa:te iya:tawahahenu dadikuminakoma, nale ba:be Kodawoenu komo la:tamo kohawakalimima:nemo. ²⁴ Ebe ba: hopo konomo ba:gala ilina hiliyonomo Ododilidawala, iyo, ebete ba:moe hopolo ba:gala Hunu Habalo Kodawanomoma: eda:na, ba:bema: ebe ubihinola tawakaluba:te detemotehona ba:bi adikumi genamalo emedena. ☆ ²⁵ Ba:gala ebe ubihinola a hopo tawakaluba:te aenu kokotamo eta ilina ododiti ebetamo ikame, mabu ebe ba: atamo hido ka:ka: ba:gala helo dikaa:mena ba:be Kodawala, iyo, ebete a hiliyonomenu modoboha: komokomo ba emalagidolena ebenu malemale ipuwalo hiliyonomo hidohido komo atamo dito ikaa:mena. Huiyatiya numa:la:, ale ebe owalubima: ebetamo bada ilina na:kikamehoma: Puliya, kitanaha:, mabu ebe ha:kiya modobonomolo emedena! ☆

²⁶ “Ba:gala eta komo. Ba:moe Kodawate kapiya dubu ododiti, ebe ipuwane hiya:hiya: tawakalubi kapiyuimipi hiliyonomate ikuliya:. Ba:bene ebete ibi ba:moe hopo konomamo hiya:hiya: oelameholete ibino hiya:hiya: emede tetenu kuititi ba:gala ibino hopoenu kuititi

* **17:18:** Buka ka:lamiholewawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa. Poloko tetelo Epikuliya tawakalubi ba: Guliki hoponapino kapiyuimi etala. Iba:te ibino ta:matapi ba:ma ka:na iya:tulamenakuya:, hiya:hiya: ida:da:lino gobogobenu helo kitanaha:, ba:bema: wadiyala tawakaluba:te ibino tole komokomo gobogobamo ba miya:te katenenu ubilo kalakalago dito nemedehamena: † **17:18:** Stowika tawakalubi ba: Guliki hoponapino eta kapiyuimila. Ibi Epikuliya kapiyuimipi huiyaha:, ba:bema: iba:te komo hiya:hiya: ida:da:li hiliyonomo badikulamenama:, ba:gala ba:bi ida:da:lino helo ba tolelamena iba:te tuputupunomolo emedehonama:. Iba:te ibino ta:matapi ba:ma ka:na iya:tulamenakuya:, a hopo tawakalubi hiliyonomate ha:kiya aenu heloamo tepo ipuwoenu mulunomo ukui duwatema:, ba:ba tetelo a hibi kalakalago bemedehonama: ☆ **17:24:** 1Gaw 8:27; Oel 7:48 ☆ **17:25:** Ohale 50:12

iba:tamo a:miya:telamiya:, ebete dopo dubu ododihino nopo dopamo keba ka:na kihatiya: ba:ba ka:na. ²⁷ Numa:la:, Godote ba:be ododi komodo ebenu ubi bihatiya:, tawakalubi hiliyonomate ibino hiya:hiya: hopolo ba emedehona, iba:te ibi Ododilidawoeno komo emalagidololo ibino mulu ukuia:mo ebe dohowadimina: ebenu hibi komo ba:bo kumima:na:, baidi tamihodawate ebenu kokotamo gabo keba ka:na kohowadinako ba:ba ka:na. Huiyatiya kalakala konomola, ale ebe umima: eta kodakoda komote hibilo kitanaha:, iyo, ebete muhululu kemedenaha:, a tamenomolo bemedena. ✧ ²⁸ Ba:be mabuma: eta muludawate tabo dopamo ba:ma ka:na goiya:, ‘Ale aeno Hununomo Talonadawoeno ka:ka: ipuwalo emedenama:, iyo, ale ebenu heloamo wapata:lamenama:, mabu ebe ba: aeno ka:ka: mabuma: eda:na.’
Ba:gala A:tenesenapa:la:, la: numa:la:, la:eno ohale ododilipi ipuwalo etate ohale ba:ma ka:na miya:tiya:, ‘Ba:moe komo ba: hibinomola, ale Kodawoeno gugudima: eda:hanama:.’”

²⁹ Ba:bema: Polote tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “La: hidamo nulia:la:. Hibila, ba:moe Kodawa Godote a hiliyonomo ebenu gugudima: ododiya: ba:bema: a ba:ma ka:na a:kemalagidolama:, aeno kokotamo o aeno mulu ukui komamo eta ilinamo aeno Nabiwino holoholo kododima:nema:. Ao! Tawakaluba:te golodo o siliba o hido nakolamo dododilinaka, hibi Godo ba:bi hiya:hiya: ida:da:li ilina huiyaha:. ✧
³⁰ Ba: hibila, dopamo tawakaluba:te ebenu hibi komo iya:tawahaheno kuba komokomo dododilinakui, Godote iba:tamo kuba huiya hibilo kikalamenakuiha:, huiyatiya ba:ma tetelo ebete hiliyonomo hiya:hiya: hopo tawakalubi begoelamena iba:te ibino kuba ododili ipuwane ebetamo kohobila:ma:, ³¹ mabu ebete ibi hiliyonomoeno komokomo kanagilamelelamema: ebenu Ko Hegela ya:lo ihatiya:. Iyo, ebete helo kebe dawatamo kikamiya:, ba:be Tuputupu Dubuino anagiya:mida ipuwalo tawakalubi hiliyonomate ibino kuba huiya ba:gala hido huiya modobonomo kuwatema:na:. Ba:bema: mabu keka: tawakaluba:te ba:moe taboeno komo hibima: da:midimina:? Mabu bitana Godote tawakalubino holoholo hapulu ba:be Tuputupu Dubu Ya:suku hoe ipuwane adipatiya:!” ✧

³² Ba:bene ba:bi A:tenese mulupi dubate Ya:sukunu hoene mahiga komo duliya: iba:te Poloko ba:bo walitiya:, huiyatiya komopa:te ebetamo na:ga:luya:, “Wadiyala ama: gala kapete atamo tabo na:kapolamagiya:.” ³³ Ba:bene Polote tabo ga:la habane ba uluhuku, ³⁴ komo dubate ebenu tabo hibima: miditi eba:go ba: dito nekapiyuya:, ibi ipuwalo Dayonisiyasiko ba: Aleyopagase mulupino kapiyuimi dubu etala, ba:gala ba:be atu tetelo eta kamena Damalisiko ba:gala komo kamenakamena iba:te atumu Ya:suku hibima: ba:bo midiya:.

18

Polote Kolini Ko Habalo Da:nemedenami

¹ Ba:moe komote da:wibuya: Polote A:tenese haba miya:pate Kolini ko habamo ba: dito tuya:, ² ba:bene eta Yu dubu ebenu mahilo Akuilatela, Pontase hopolo hawakaluya:, ebete Polokoba: ba:bo aluguya:. Ba:ba

tetelo ba:be dubuti ebenu kamena Pilisilakoba: Itali hopone piya:, mabu Konomo Gawadalagi Kolodiyasiti Yu tawakaluba:tamo maubalo a:goelamiya: ibi hiliyonomate ebenu Itali hopono Loma ko habane kikulihomea: Ba:bema: eta hegelalo Polote ibi netewapa:tamo nuluhukuti, ✱ ³ ibino mani oko ipuwalo ibi owalubili ba netupuimi iba:go ba:bo nemediya:, mabu ebete ba:be oko iya:tawala, ebete dopamo sipigoegoe tamamo walokoa:midahale genama bododilinakui. ✱ ⁴ Ba:ba tetelo Yu tawakalubino okoha: talona hegela hiliyonomolo Polote ibino baidi ibubulamehole genamamo tonakui, ba:bene ebete ibi ba:gala Guliki hoponapi iba:go ba kapiyuimi iba:tamo Godokono tabo komokomo ba:bo olamaginakui, mabu ebe ubi konomola iba:te Ya:sukunu hibi komo kiya:tawahama:

⁵ Ba:bene Sailasiko Timotiko iba:te Ma:sadoniya hopone Kolini ko habamo Polotamo da:puluhukuya:, ebete sipigoegoe tama genama ododili mani oko ba:bo miya:puya:. Ba:ba tetelo ebete Godokono oko kapiya ba owatina Yu tawakaluba:tamo ba:ma ka:na olamaginakui, Ya:suku ba: Kelisote, Godokono Oemedawala. ✱ ⁶ Huiyatiya eta hegelalo iba:te Poloko iduduputimilo ebenu iya:tulame komokomo da:duhilamiya:, Polote ibino dopo hapulu ebenu kalikoeni puhulu ba moda:midatepale na:goiya:, “Ba:moe komone la: niya:tawahala:, la:le ba:bolo Godokono ka:ka: mula: komo nelaweheno, ba:be komo ba: la:eno kubala! Naeno kubaha:, mabu nale Godokono hibi komo la: hidamo iya:tulamimata, huiyatiya la: ubihinola. Ba:bema: ba:ma tetelo na la:godone ohobigate huiyatiya Yuha:pa:tamo kotoma:nemo.” ✱ ⁷ Ba:bene Polote ibi miya:palette eta Yuha: dubuino genamalo nemediya:, ba:be dubuino mahilo ba: Taitasi Yasitasitila, ebe hibi Godo badikuminami ba:gala ebenu genamate Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama tamelo la:nami. ⁸ Ba:ba tetelo eta dubu, ebenu mahilo Kilipasatela, ebete Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genama umidawama: eda:nami, ebe ba:gala ebenu genamanapi iba:te Kodawa Ya:suku hibima: a:midiya:. Ba:gala komo Kolini habanapi hiliyonomate atumu Godokono tabo Pologodone ulihote hibima: miditi beyamo wadulatele komo ba:bo lawiya:.

⁹ Ba:bene eta dulu Kodawa Ya:suti Poloko hiyolo na:goemeniya:, “Ama: naeno tabo olamagima: akatoletola:la:, ba:gala tabo goeha:ma: akeda:la:, ¹⁰ mabu nale ama:go bemedena, ba:bema: eta lumagiti ama: akakubahima:mena:ta. Ba:gala ba:moe haba konomolo naeno komo tawakalubi hiliyonomate bemedena, ama: kapiyaha:.” ✱ ¹¹ Ba:bema: Polote ba:bolo kapiya gogo ba:gala sikisi manome ba emedena Godokono tabo komokomo tawakalubi ba:bo iya:tulamenakui.

Yunapa:te Poloko Guliki Hopono Kapela Ko Gawadalagitamo Ibinu Heloamo Da:magatuya:

¹² Ba:be gogolo Loma gabomani koko dubate Ga:liyoko bepoemiya: ebete Guliki hoponapino uli Kapela Ko Gawadalagima: kopeda:nama:, ba:bema: ba:be hopono Yu tawakaluba:te ukui kapiyama: miditi Poloko ebetamo ba:bo magatuya: ebenu komo kanagiya:midamema:.

¹³ Ba:ba tetelo iba:te Ko Gawadalagitamo na:ga:luya:, “Ba:moe dubu

✱ 18:2: Lom 16:3 ✱ 18:3: Oel 20:34 ✱ 18:5: Oel 17:14-15 ✱ 18:6: Oel 13:46,51; 20:26
✱ 18:10: Yos 1:9; Ais 41:10

Godoko adikumino hiya: gabo ba iya:tulame, ebete tawakaluba:tamo helo bikalamena gabomanino kukala kowakalamima:”

¹⁴ Ba:bema: Polote ubila huiya tabo kogoemema:, huiyatiya Ga:liyote ebe duhimiti Yu tawakaluba:tamo na:goiya:, “Lumagiti eta ko kuba hibilo nododitale, nale la: Yunapino tabo komokomo hidamo bulihona:, huiyatiya moe komo ko komoha:!” ¹⁵ La: la:eno Yu hopoenomoma: olowabeletihuitamata, ba:bi komo ba: la:eno Buka taboeno ipuwa komokomo, ba:gala la:eno tawakalubino mahiloeno komokomo, ba:gala la:eno iniwalino kukala komokomola, ba:bema: wadiyala la: ha:kiya la:eno ubiha: komo na:netuputupuima:la:. Na ubihinola ba:bi komo anagilamedawama: eda:!” ¹⁶ Ba:bene Ga:liyote helo lawete ibi hiliyonomo ebena tabo anagiya:mida genamane dito ta:malateliya:. ¹⁷ Ba:ba tetelo ba:bi Yunapa:te menemenenomoma: eda:hate ibino baidi ibubulamehole genama umidawa Sostenisiko lawete Ga:liyokono tabo anagiya:mida genama dopo hapulu kubanomamo ba:bo anagalimihuya:, huiyatiya Ga:liyote ba:be komo ko komoma: kagoiya:ha:, ba:bema: ebete iba:godone dito ohobiguya: ebena komo oko kowatima:.

Polote Siliya Hopoenomoma A:ntiyoka Ko Habamo Kakawilama: Ubi Dihatiya:

¹⁸ Ba:be komote da:wibuya: Polote tete ga:ga:dopo hibima: midipi ekaka:go emedete, ba:bene Kolini haba ba miya:pa ebete Pilisilako ba:gala Akuilako uwatete Siliya muhulu hopamo tolame ba:bo tupuimiya:. Ba:bene iba:te Senekiliya habamo nikuliti ko palai boga:mo nololoheno, dopamo Polote ebena tepo ipuwoeno hibi komo kohawakalimima: ebena hinibo ba:bo nelepiya:, mabu ebete dopamo kebe tabo Godotamo hibilo da:goiya:, ebete ba: ba:ba ka:na oko owati ipuwalo kuitita:mo a:nuluhukuya:.*

¹⁹ Ba:bene Polua:te gala katolamete Epesese ko habamo da:nikuliya:, ebete Pilisilako ba:gala Akuilako ba:bo nimiya:paliya: iba:te ba:bolo kemedena:ma:. Ba:ba tetelo Polote ha:kiya tote Yunapino baidi ibubulamehole genamamo nodolote Godokono Buka tabo komokomo iba:tamo ba:bo nolamagiya:. ²⁰ Ba:bene iba:te ebe na:ga:lamiya: tete ga:ga:dopo iba:go kemedema:, huiyatiya Polote na:goiya:, “Ao, na kotoma:nemo.” ²¹ Ba:ba tetelo ebete ibi ba miya:pale eta tabo ba:ma ka:na goelamiya:, “Godote ubi dihatemene na la:tamo gala kakapema:nemo,” ba:bene ebete tote ko palai boga:mo da:nololuya:, ba:be bogete Epesese ko habane ba: dito tuya:.

²² Ba:bene bogete kehaha: kolomo na:hiwate Sisaliya ko habamo da:nutiya:, ba:ba tetelo Polote haka gabodo tote Yelusalema ko habamo nuluhukuti sose tawakaluba:tamo ebena malemale tabo nolamagiti, ba:bene ibi miya:palette ebete A:ntiyoka ko habamo ba: dito katuya:. ²³ Ba:bene ebete tete ga:ga:dopo A:ntiyokalo emedete, ba:be ko haba kamiya:pate Galesiya ba:gala Piligiya hopodo ba peto Ya:suku ta:matapi owalubila:go ebete ibi ba:bo peheluilamenatuya:.

Apolositi Godokono Oko Ipuwalo Eta Tabo Olamagidawama: Dediya:

²⁴ Ba:ba tetelo eta Yu dubu ebena mahilo Apolositi, ebe A:lesandiya habanapila, ebe Godokono Buka taboeno hiya:hiya: komoeno ipuwa

* 18:18: Nabas 6:18; Oel 21:24

iya:tawanomola ba:gala ebene tabo olamagi mulunomola, ebete Epesese ko habamo piya:.²⁵ Ba:moe dubu eta lumagiti Kodawa Ya:suku ta:mata gabo dopamo iya:tumiya:, ba:bema: ebete ebene tepo ipuwamo koenomoma: ba eda:na Ya:sukunu komoma: komopi hidonomamo iya:tulamenakui. Huiyatiya ebete Yonekono beyamo wadulatele komo kapiya biya:tawuya:, ba:bema: ebete kiya:tawuya:ha: Godote ebene Gobogobamo tawakalubi keba ka:na da:wadulatenako ba:be komo.²⁶ Ba:bene eta hegelalo Apolositi Yunapino baidi ibubulamehole genamalo Godokono tabo toleheno dolamagiya:, Pilisilako ba:gala Akuilako iba:te ebene tabo uliti, Apolosiko ibino genamamo magatate Godokono gaboeno komoma: komo hidohido iya:tulame tabo komamo ebe ba:bo nowalubiya:.

²⁷ Ba:bema: eta tetelo Apolositi Guliki hopamo toma: ubi dihatiya:, Epesese hibima: midipi ekaka:te leta boemiya: Gulikinapi hibima: midipa:tamo iba:te ebe kalakalago kolawema:. Ba:bene Apolositi ba:bamo da:nuluhukuya:, puya:te Godokono malemoledo hibima: midipima: deda:hanama:, ebete ba:bi tawakalubi koamo ba:bo nowalubiliya:.²⁸ Ba:ba tetelo ebete Godokono tabo olamagi helonomoma: neda:te, komo Yunapa:te ebene taboeno hiya:hiya: komo duhilamema: dewagelenakui, huiyatiya Apolositi tawakalubi hiliyonomoeno holo-holo hapulu ibino tabo modobolo alukulilamenakui. Iyo, ebete Godokono Buka tabo komokomoeno ipuwa hidamo ba:ma ka:na hawakaliminakui, Ya:suku ba: Kelisote, Godokono Oemedawala. ✧

19

Polote Epesese Ko Habalo Da:nemedenami

¹ Ba:bene Apolositi Kolini habalo ba nemedena, ebete kebe haba da:miya:puya: Polote A:isiya hopoeno komo habahabado petote ba:be atu Epesese ko habamo dito nuluhukuya:. Ba:ba tetelo ebete komo Ya:suku ta:matapi ba:bolo nulamete ✧ ² ibi na:nikiyalamiya:, “La:le la:eno hibima: midi komo Ya:sutamo dihatima, ba:ba tetelo Godokono Gobogobo a:ka:lawiuima?”

Iba:te huiyatiya na:ga:luya:, “Ao, a Godokono Gobogobote tawakaluba:godolo demedena ba:be komo dopamo kuliha:.” ✧

³ Huiyatiya Polote ibi nalateda:liya:, “Komopa:te la: beyamo da:wadulateri, pokono mahilamo kododi?”

Iba:te na:huiyuya:, “A beyamo Yonekono mahilamo palaguima:.”

⁴ Ba:bene Polote iba:tamo na:goiya:, “Tawakaluba:te ibino kuba ododili ipuwane Godotamo dohobiliya:, Yonete ibi beyamo ba:bema: wadulateriya:, ba:gala ba:be atu tetelo ebete Isalaela tawakalubi na:kiyalamiya:, iba:te ebene gala hapuni da:pena ba:be lumagi hibima: komidima:, ebe ba: Ya:sutula.” ✧

⁵ Ba:bene Epesese hibima: midipi ekaka:te ba:be tabo uliti Polote ibi Kodawa Ya:sukunu mahilamo beyamo gala ba:bo kawadulateriya:.

⁶ Ba:gala Polote ebene kokoto iba:tamo demowatilamiya:, Godokono Gobogobote ibi hunamo ba hitiga, iba:te helo lawete Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo ko kalakala adipatelo Godokono tepo ipuwoeno ukui tabo komokomo ba:bo hawakalilamiya:.⁷ ✧ Ba: hibila,

✧ 18:28: Oel 9:22 ✧ 19:1: 1Kol 3:6 ✧ 19:2: Oel 8:16 ✧ 19:4: Ma:t 3:11 ✧ 19:6: Oel 8:17; 10:44,46

ba:ba tetelo Godokono Gobogoboeno helote 12 dubatamo ba:ma ka:na hitiguya:.

⁸ Ba:bema: Polote netewa-kapiya manome Yu tawakalubino baidi ibubulamehole genamamo odolonakui Godokono tabo toleheno ba:bo olamaginakui, ba:bene ba:be tete ga:ga:dopolo Polote iba:go Godote Ko Gawadalagima: deda:na, ba:be komoeno hibi komoma: konomamo olamagiminakuya:. ⁹ Huiyatiya komo iba:te wato kodakodahibima: ba eda:halame hibima: kamidiya:ha:. Iba:te tawakalubino holoholo hapulu Ya:suku Hibima: Midi Gabo kubama: ga:luya:, ba:bema: Polote Ya:sukunu hibi ta:matapi kapiya uwatete iba:te hibima: midiha:pa:godone kapimilo ba: dito ikuliya:. Ba:ba tetene tupuimiti iba:te ha:kiya Taila:nasikono Sikulu genamalo da:kapiyuiminakui, Polote komo hegela hiliyonomolo Godokono Buka tabo komokomoeno ipuwa iba:tamo ba:bo olamaginakui. ¹⁰ Ba:bema: hibila, ebete netewa gogolo Epesese ko habalo ba emedena, A:isiya hopo konomolo demedehonama: ba:bi Yunapi ba:gala Yuha:pi atumu, ibi hiliyonomate Kodawa Ya:sukunu tabo ba:bo ulihuya:.

Sikibakono Kuhino Kuba Ododi Komo

¹¹ Ba:ba tetelo Godote Poloko ipuwado komo koko hanohano komo bododilinakui. ✧ ¹² Ba:ma ka:na tawakaluba:te Polokono wato matumino kaliko ba:gala atuino kaliko ebena apene duwatemenakui, ba:bene iba:te watate temetema:gopa:tamo da:nemowatilamenakui ibino temeteme komate iba:godone ba: dito wiboholamenakui ba:gala kuba gobogobate iba:godone akikulinakuya:. ✧ ¹³⁻¹⁴ Ba:be atu tetelo komo Yu dubate ba:be hopolo ba wapata:lamena tawakaluba:godone kuba gobogobo oelamenakuya:, ba:bene iba:te ba:be oko ba owatina komo tetelo Polokono mahilo ba:gala Kodawa Ya:sukunu mahilo ka:lamilo kuba gobogobo ba:bo kiyahalamenakuya:. Ba:bene ibi ipuwalo eta Yu dubu Sikibakono sa:ba:ni kuhia:te nemedenama:, ibino nabiwi ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino watodawa etala. Eta tetelo ba:bi sa:ba:ni kuhia:te eta dubugodone kuba gobogobo oemema: ba ewagelita, iba:te na:ga:luya, “Polote Ya:sukunu komoma: dolamaginata, ale ba:be Helodawoeno mahilamo la: bikiyahalama:ta ebegodone nikula:la:.”

¹⁵ Huiyatiya kuba gobogobote iba:tamo na:goiya:, “Ya:suku ba:gala Poloko na iya:tawala, huiyatiya la: puya:tela:ka:?” ¹⁶ Ba:bene kuba gobogobagoeno dubuti ko heloago iba:tamo pepategate ibi kubanomamo ba palukuli ibino kaliko pipikulamelelamete, iba:te genamane hawi ka:ka:la:halama:go kikipuiya ba: dito alahutihuya:.

¹⁷ Ba:bema: Epesese ko habalo demedehonama:, ba:bi Yu tawakalubi ba:gala Guliki hoponapi atumu, ibi hiliyonomate ba:be komo duliya: iba:te konomamo toletolehote Kodawa Ya:sukunu mahilo hunamo ba:bo adipatiya:. ✧ ¹⁸ Ba:ba tetelo hiliyonomo tawakaluba:te Ya:suku hibima: miditi, ba:bene iba:te tawakalubino holoholo hapuamo pelamete ibino kuba ododili komokomo ba:bo pehawakalilamiya:. ¹⁹ Ba:gala ba:be atu tetelo komo giwali ododilipa:te ibino giwali iya:tawaha buka wadahete tawakalubi hiliyonomate ba ulamita koa:mo ba: dito pepuhamidahaliya:. Ba: hibila, iba:te da:kubahilamiya: ba:bi bukoeno huiya kuititi konomola, deha:potoha:, iyo, ba:bi buka hiliyonomoeno

huiya da:ka:lamiholiya: ba: 50 taosene manima: ediya:. ²⁰ Ba:bema: ba:moe ododi gabodo Godokono tabote helonomoma: ba eda: ba:be hopo konomamo ba:bo tuya:

Epese Ko Habalo Ko Mauba Komote Polotamo Duluhukuya:

²¹ Ba:moi komate da:wibohuya:, ba:ba tetelo Polote nopo bihatiya: Ma:sadoniya ba:gala Guliki hopodo petote Yelusalema ko habamo gala kakanuluhukuma:. Ebete na:goiya:, “Na ubila Yelusalemalo tete nanekele nemedete, ba:bene na Loma ko haba umima: kotoma:nemo.”
 ✧ ²² Ba:bene Ma:sadoniya hopamo toheno Polote ebene owalubipi netewa Timotiko ba:gala Elastasiko ba:be hopamo dopamo noelamiya:, huiyatiya ebete A:isiya hopolo tete nanekele gala kakemedema: goelo iba:go katuya:ha:. ²³ Ba:bene ba:ba tetelo Ya:suku Hibima: Midi Gaboma: Epese ko habalo eta ko kubanomote ba:ma ka:na uluhukuya:. ✧

²⁴ Ba:bolo eta dubuti nemedenami, ebene mahilo Dimitiyasitila, ebe ba: siliba ilinamo ida:da:li ododilidawala. Ba:ma ka:na ebete ebene ko bisnisi ipuwalo eta habali ida:da:li Atimisiko nabuma: ebe adikumino genama hegehege siliba ilinamo dododilinaku, ebe ba:gala ebene okopa:te tawakaluba:tamo kolowamilo koko mani buwatenakuya:, iyo, tawakaluba:te ba:bi hegehege genama mana:mo uwatete ibino genama gulu patapata hunamo ba nimiya:te Atimisiko emalagidololo ebe ba:bo adikuminakuya:. ²⁵ Ba:bene eta hegelalo Dimitiyasiti ebene okopi ba:gala komo ida:da:li ododilipi, ibi hiliyonomago tabo koga:lama: ka:lamiti iba:tamo na:goiya:, “Dubala:, la: iya:tawahala aeno bisnisi ipuwalo a koko maninomo bododilinakoma:, iyo, ba:moe ba: aeno ka:ka:la. ²⁶ Huiyatiya ba:moe dubu Polote bada komo kododina, la:le la:eno baida:mo uminakomata ba:gala galamo ulihonakomata. Ebete na:goenako tawakaluba:te kokotamo dododilinaka ba:bi ida:da:lino helo kitanaha:, hibi Godo keba ka:nala:ka: eba ka:naha:. Ba:bema: aeno Epese habalo ba:gala ba:moe A:isiya hopo konomolo tawakaluba:te ebene tabo uliti hibima: ga:late ibino ida:da:li adikulame ipuwane ohobila:huya:. ²⁷ Diyala, ale eta komo ododihino tatalila tawakaluba:te aeno bisnisi ododi komo kubama: da: ga:lamena:, ba:gala atu tetelo iba:te Atimisiko Adikumino Hiya: Genamamo alehawamina komoma: diya:da:temena:. Ba:be mabuma: ba:ma tetelo tawakalubi hiliyonomate aeno A:isiya hopolo ba:gala ba:moe hopo konomolo dadikuminaka, ba:be aeno ida:da:li Atimisiko ebene helo konomo kowibomema:nel!”

²⁸ Ba:bema: ulihopi hiliyonomate ba:be taboma: konomamo maubahalet ga:ga: ekelalameheno iba:te na:ga:luya:, “Epese napino Atimisiko, ebe aeno Kodawanomola!” ²⁹ Ba:bene ibino helo komote haba konomamo da:tuya:, habalubi hiliyonomate konomamo maubahaliya:. Ba:ba tetelo puya:te maubahala:go da:tolamitiya: iba:te Ma:sadoniya hoponapi netewapi Ga:iyasiko ba:gala A:listakasiko heloamo nuwatete habalubino tabo ga:la habamo gahugahulu dito wadimuya:taliya:, mabu ibi netewapi ba: Polokoba: wapata:nama:.
 ✧ ³⁰ Ba:bema: Polote ubila tawakalubi ipuwamo tote ibi hidohido tabamo konegelebadilamema:, huiyatiya Ya:suku ta:matapi ipuwalo ebene mabuluba:te ebe na:duhimiya:, ³¹ ba:gala ba:be A:isiya hopoen gabomani dubu ipuwalo komo Polokono mabuluba:te atumu ebe

toemeholo tabo ebetamo na:poemiya:, “Ama: habalubino tabo ga:la habamo akapa:la!”

³² Ba:bene ba:ba tetelo habalubino kapiyuimi ipuwalo ko mauba komote hibinomolo uluhukuya:, komopa:te ga:ga:lo eta tabo ga:lanakui, eta tabo ga:lanakui, ba:ba ka:na ewagelitiya:, ba:gala atu tetelo komopa:te ukui bilibilima: eda:hutiya:, mabu iba:te kiya:tawahuya:ha:tawakaluba:te kapiyuimi habamo badama: ka:pelamiya:. ³³ Ba:bene komo Yu dubate ibino eta lumagi A:lesandatamo helo ba ikame, ebete tawakalubino dopo hapulu mahigate kokoto ba:bo a:midahuya:tawakaluba:te tabo ga:la kekelalamema:, mabu ebe ubila iba:tamo owalubi tabo kolamagima:. ³⁴ Huiyatiya iba:te ebe umihote, ebete Yu lumagima: deda:na ba:be komo iya:tawahate ibulunomo kapimilo ga:ga: gala na:katupuimiya:, “Epeseenapino Atimisiko, ebe aeno Kodawanomola!”

Ba:bene iba:te tete ga:ga:nomo ba:ba ka:na ba ewagelita, ³⁵ eta gabomani dubu, ebe ba: Epesese haboeno kukala iya:tulamedawala, ebete ibi tatabuilamete iba:tamo na:goiya:, “Epesese dubala:, hiliyonomo tawakalubi iya:tawahala, aeno Epesese ko haba ba: Kodawa Atimisiko Adikumi Genamoeno hopola. Ba:gala ibi iya:tawahala, ba:be habali ida:da:lino talona nakola konomo Hunu Habane atamo ya:lo peguya:, ka:lo ba: aeno habalo bitana ale hidamo kuminama:. ³⁶ Ba:bema: numa:la:, mulu iya:tawa lumagigodolo helo kitanaha: Atimisikono komoma: ha:da tabo goema:. Ba:be mabuma: la: ukui bilibilihino tatabalo na:polana:, daedae ukuilo eta kuba komo akododa:la!”

³⁷ “Ba:bema: la: ba:moi dubu netewapi ba:mamo badama: ka:magahaleoma? Iba:te Atimisiko Adikumino Genamalo pilo komo kododiha:, ba:gala iba:te aeno ida:da:lino komoma: eta kuba tabo kaga:laha:. ³⁸ Ba:bema: DIMITIYASIKO ba:gala ebeno okopi, iba:godolo mauba komo eta lumagitamo hibilo ditana, wadiyala iba:te aeno gabomani dubatamo na:tolama:mena: tabo anagiya:midapino holoholo hapulu konolowabeletihuima:. ³⁹ Ba:gala la: eta komo umi ubi dihatitama, wadiyala komo habaluba:te la:go pekapiyuimiti tatabalo kopega:lama:nemata, Loma gabomaniti atamo helo dikaa:mena ba:ba ka:na. ⁴⁰ Ba:bema: nale la: begoelamemata, la: hidamo! Ale ka:lo kebe komo kododima:, Loma gabomana:te dulimina:, diyala, iba:te ba:be komo haba kubahimi komoma: da: ga:lamena:, ba:bene iba:te atamo kuba huiya hibinomolo kikaa:mema:na: mabu aeno mauba komo ipuwalo hibi komo kitanaha:.” ⁴¹ Ba:bene ebeno tabo olamagi da:wibuya:, Epesese haboeno kukala iya:tulamedawate tawakalubi hiliyonomo ibino genamamo ba: dito oelameholiya:.

20

Polote Ma:sadoniya Ba:gala Guliki Hopamo Gala Da:katuya:

¹ Ba:bema: Epesese habanapino ko mauba komote da:wibuya:, Polote Ya:suku ta:matapi ebetamo ka:lamiti ibi komo tabamo ba owalubili yawo tabo goete Ma:sadoniya hopamo ba:bo tuya:. ² Ba:bene ebete ba:be hopo konomolo ba nepata:, ebete sose tawakaluba:tamo owalubi tabo hiliyonomo olamaginatote Guliki hopamo ba: dito nuluhukuya:.

³ Ebete ba:bolo netewa-kapiya manome ba nemedede, ba:bene ebete Siliya hopamo palai boga:go toma: goiya:. Ba:ba tetelo komo Yu dubate

huiyatiya ebe anakapumima: nopo da:tamotiya:, Polote ba:be komo uliti ebene ukui hiya:ma: miditi Ma:sadoniya haka gabodo gala na:kapiya:.⁴ Ba:ba tetelo ba:moi dubate Polokoba: tolamiya:, Beliyana Pilasikono gudu Sosipatako, ba:gala Tesalonaikanapi dubu netewa A:listakasiko ba:gala Sekandasiko, ba:gala Debinapi Ga:iyasiko, ba:gala Timotiko, ba:gala A:isiya hoponapi dubu netewa Tikikasiko ba:gala Topimasiko, iyo, ba:moi dubate Poloko bana tolamiya:.⁵ Ba:bene iba:te dopamo tolamete Talowase habamo nikuliti a ba:bo nelatia:mitiya:,⁶ huiyatiya Pilipai ko habalo paibo hegela da:peniwibuya:, ba:ba tetelo a komopa:te Hunamo Mahigaha: Palawa Baa: Poko ododiti, ba:bene ko palai boga:go Talowasa:mo tolamete Polua:tamo ba:bo nikuliya:ma:. Ba:ba tetelo ale iba:go kapimilo sa:ba:ni hegela ba:bolo nemediya:ma:.

Polote Eta Dulu Talowase Habalo Godokono Tabo Dolamaginiya:

⁷⁻⁸ Ba:bene Satade dulu ale Ya:suku emalagidolo baa: nahama: eta hunu genamalo ditanami ba:be ko habamo da:kapiyuiminiya:ma:, ba:be kapiyuimi bahilo wuiki alo hiliyonomate wamotehoniya:. Ba:bene Polote eta hegellalo toma: ba ewagelena, ebete Godokono tabo olamagi ga:gima:tepanate iwa tetenomamo ba:bo nuluhukuniya:.⁹ Ba:ba tetelo a ipuwalo eta uli ape dubuti na:lutiya:, ebene mahilo Yutikasitila, ebete alulu tetelo ba luta ko unomote ba:bo laweniya:. Ba:bema: Polote tabu ga:ga:nomo ba olamagina Yutikasiko uti da:laweniya:, ebete ba da:da:gahana ba:be toela genama hununi hopamo ba:bo peganiya:, ba:bene komo tawakaluba:te pepalaganate ebe da:padipateniya: hoenomo bepuminiya:.¹⁰ Huiyatiya Polote da:pihitiganiya: ebene ape Yutikasikono bodolo hunamo pemowatiminate ebe ba a:pa:watamena na:goeniya:, “La: katoletolehonala:, ebene ka:ka: bitama:na!”¹¹ Ba:ba tetelo Polote gala kanodolonate Ya:suku emalagidolo baa: wakamihonate ale kapimilo ba:bo nahaniya:ma:, ba:bene tete ga:ga:nomolo ebete ago tabo ba olamagimina hegela ba:bo owalohuya:. Ba:bene Polote a miya:poete ba: dito tuya:,¹² huiyatiya Yutikasiti gala ka:ka: da:kalaweniya:, ebene tawakaluba:te ba:bema: ko kalakalago ebe ebene genamamo ba:bo magatuya:.

Polua:te Talowase Habane Mailitase Habamo Da:tolamiya:

¹³ Ba:ba tetelo Polote A:soso habamo dopamo tuya: haka gabodo, huiyatiya a komo ba:bamo ko palai boga:go tolamiya:ma:, mabu Polote a ba:ma ka:na kiyaa:miya: ale ebe ba:bolo konatopima:.¹⁴ Ba:bema: ale eba:go A:soso habalo da:naluguya:ma:, ebete ale da:tolamiya:ma: ba:be boga:mo lolote a hiliyonomate kapimilo Mitilina habamo ba:bo na:hiwaliya:ma:.¹⁵ Ba:bene Mitilina habane katolamete eta hegellalo Kiyosi kiyamo nikuliti, ba:bi kiyoeni dododo tolamete eta hegellalo Samoso habamo na:hiwalete, eta hegellalo Mailitase habamo dito nikuliya:ma:.¹⁶ Ba:ba tetelo Polote ebene nopo ba:ma ka:na ihatiya:, ebete ko palai boga:go ba to Epesese ko haba dito konegogoloma:, mabu ebe ubihinola ba:be A:isiya hopolo tete ga:ga:lo nemedi, huiyatiya ebe ubila Yelusalema ko habamo tiyolo tote Pentekose Poko* ebe hulupida: kododima:.

* **20:16:** Buka ka:lamiholedawa, ama: ubi dihatemena: ba:moe Yu tawakalubino eta Pokoeni ipuwa kiyatawama:, wadiyala ama: ba:moe atu Oelamepi Buka 2:1 komoeni owalubi tabo numiya:.

Polote Epesese Sose Watowatopa:tamo Ebedo Kuititi Tabonomo Dola-magiya:

¹⁷ Ba:bene Polote Mailitase habane tabo benoemiya: Epesese sose watowatopa:tamo iba:te ebetamo kopelamema: ☆ ¹⁸ Ba:bi watowatopa:te ebetamo da:pikuliya:, ba:ba tetelo ebete iba:tamo na:goiya:, “Na dopo tetenomolo A:isiya hopamo da:pimo, ba:be hegelane tupuimiti komo hegela hiliyonomo ipuwalo la:godolo kebako emede ka:pemedenamimo, la: ba:be komo iya:tawahala. ☆ ¹⁹ Ba:ma ka:na na ha:kiya na hopamo ihatelo Kodawa Ya:sukunu oko ba powatina ihi baida:go pepata:namimo, mabu Yunapa:te natamo temeteme ba ikanamena na anakapunamema: ewagelenama:. ²⁰ Huiyatiya ba:be tete ga:ga:nomolo la: kowalubilima: Godokono tabo olamagima: na katoletolenamiha:, ba:bema: komo hiliyonomo tetelo nale hawakala bahilo ba:gala la:eno hiya:hiya: genama gulu la: ba iya:tulame nale eta kapiya komo kotanakuiha:. ²¹ Iyo, ba:ba tetelo na Yu tawakalubi ba:gala Yuha:pi atumu, ibi hiliyonomo a:kiyalamenakuimo, iba:te ibino kuba ododili ipuwane Godotamo ohobila:hate Kodawa Ya:suku hibima: komidima:.

²² “Ba:bema: ka:lo la: numa:la:, na Godokono Gobogobote da:kiyanami ba:be komamo papamiwatate Yelusalemamo toma: ewagelemo, huiyatiya na iya:tawaha: ba:bolo natamo bada komate dikulihomena:. ²³ Huiyatiya Godokono Gobogobote na diya:tunami ba:be kapiya komo biya:tawanamo, hiliyonomo habahabalo du genamoeno temeteme ba:gala komo kodakoda komate na belatinamena. ☆ ²⁴ Huiyatiya naeno ka:ka: nitanana, nale koamo a:kemalagidolamo. Kodawa Ya:suti natamo ya:lo dikanamiya:, ba:be oko ba: Godokono Hido Tabo olamagi okola, ba:bema: ba:be tabo olamagi ipuwalo nale Godokono malemale komo hawakalimima: oko kuitita:mo hibinomolo konuluhukuma:nemo. ☆

²⁵ “Ba:moe komo ba: hibila, Godote Ko Gawadalagima: deda:na, nale ba:be komo la: ipuwalo olamaga:go pata:namimo. Huiyatiya naeno mabuluba:la:, ka:lo na niya:tawutamo la: hiliyonomate naeno holoholo gala a:kuma:mata, ²⁶ ba:bema: ka:lo hegelalo nale la: bikiyalamemata, la: ipuwalo eta lumagino ka:ka:te da:nalatidimini, ba:be komote naeno kubama: a:keda:mene. ²⁷ Ba: hibila, Godote tawakalubi hiliyonomatamo ebene ubi keba ka:na kihateni iba:te kododilinama:, nale ba:bi hiliyonomo komokomo la:tamo olamagima: katoletolenamiha:, ba:bema: nale la: ba iya:tulame eta kapiya komo kotanakuiha:.

²⁸ “Ba:bema: watowatopa:la:, la: ha:kiya la: ba:gala la:eno sipigoegoe hiliyonomo hidamo nulamenala:, mabu Godokono Gobogobote la: ibi ulamepima: a:midilia:ta. Iyo, wadiyala la: Godokono sose tawakaluba:tamo hidohido baa: nikalamenakuya:la:, mabu ebete ebene hawa:mo ibi uwatiya: iba:te ebene gugudima: keda:hanama:. ☆ ²⁹ Na iya:tawala, nale la:godone duluhukumu, ba:ba tetelo helohelo tumu gahagahate la: ipuwamo pa:pa:la:hate la:eno sipigoegoe kubanomamo kopaloholema:na:. ☆ ³⁰ Ba:gala la:eno tawakalubinomo ipuwalo komo dubate mahila:halete Godokono hibi taboeno ipuwa komokomo ohoba:midalete huiyatiya ha:da taboma: komidilima:na:, Ya:suku hibima: midipi kuba emogabuimi gabamo komagatalema:. ³¹ Ba:bema:

☆ 20:17: Oel 18:21 ☆ 20:18: Oel 18:19 ☆ 20:23: Oel 9:16; 21:11 ☆ 20:24: Oel 21:13; 2Tim 4:7 ☆ 20:28: 1Tim 4:16; 1Pit 5:2-4 ☆ 20:29: Mat 7:15; Yon 10:12

la: uliholo nemedeniya:la: ba:gala naeno komo akadodala:! Ba: hibila, nale netewa-kapiya gogo ipuwalo naeno ihi baida:go du ba:gala hegela hiliyonomolo la: hiliyonomo iya:tulamenakuimata. ✱

³² “Ba:bema: ka:lo nale la: Godokono kokotamo miya:temata, ebena malemaleda la:tamo da:pi ebete ba:be tabamo la: hidamo kobuiya:minalenama. Iyo, ebe modobola la: kokodakoduilamema:, ba:bene ebete ya:lo ebena talona tawakalubima: da:midiliya:, ba:bi tawakalubi ba:gala la:, ebete ebena hidohido komo la: hiliyonomatamo kapimilo kikalameholema:na:ta, ebete dopamo hibinomolo keba ka:na ka:goiya: ba:ba ka:na. ³³ Numa:la:, nale la: ipuwalo eta lumagino mani ba:gala pupulino ilina naeno ukuia:mo kuhiliminakuiha. ✱

³⁴ La: iya:tawahala, na ha:kiya ba:moi kokoto netewamo nale oko ba owatina, na ha:kiya na ba:gala nago da:wapata:lamenama: aeno modoboha: komokomo a:modobuilamenakuimo. ✱ ³⁵ Ba:ma ka:na nale hiliyonomo ododili komokomo ipuwalo la: iya:tulamenakuimata, la:le hiya:hiya: oko kodakodalo ba owatiho mani uwatete awaepi ba:bo kowalubilinama. Iyo, Kodawa Ya:suti dopamo kebe tabo ka:goiya:, wadiyala la: ba:be tabo gala na:kemalagidolala:, mabu hibila, ebete ba:ma ka:na goiya:,

‘Ilina uwate tetelo

hopo haboeno kalakala bitana,

huiyatiya eta lumagitamo ikame tetelo

Godokono kalakalate ama: ipuwalo konomoma: keda:ma:ne.’ ”

³⁶ Ba:bene Polokono tabo olamagi sose watowatopa:tamo da:wibuya:, ba:ba tetelo ibi hiliyonomate ebe bana pupamo gagahiditi toetoe tabo Godotamo ba:bo adipatiya:. ³⁷⁻³⁸ Ba:bene ibi hiliyonomate boge utihole baha:mo kapimilo da:nepalagutiya:, iba:te Poloko a:pa:watameholo ba:gala ba aboeteho ko tepo temetema:go ihimitiya: mabu Polote iba:tamo ba:ma ka:na olamagiya:, iba:te ebena holoholo gala a:kuminakamena:.

21

Polote Yelusalemamo Ba To Hiya:hiya: Habahabamo Duluhukuhunatuya:

¹ Ba:ba tetelo ale Epesese hibima: midipa:tamo yawo tabo ga:late kehaha: kolomo a:hiwalenomo na:hiwalete Kosa hopamo ba:bo nikuliya:ma:, ba:bene eta hegela a Lodesa hopo nelawete, ba:bene Patala habamo dito tolamiya:ma:. ² Ba:bolo Ponisiya hopamo a:hiwama: ditanuya: ba:be eta ko palai boge ale numiti, ba:ba tetelo a ba:be boga:mo nololote tolame ba:bo netupuimiya:ma:. ³ Ba:bene ale da:tolamiya:ma: Saipalase hopo numiti pele hapuamo ba a:mida ale Siliya hopamo na:hiwalete, namutudawate ebena boge Taya ko habamo dito nutiya: ebena ilina kokolowamima:. ⁴ Ba:be habalo ale komo Ya:suku ta:matapi ohola:go petolamete ibi nulamete sa:ba:ni hegela iba:go ba:bo nemediya:ma:, ba:bene kebe kuba komote Polotamo duluhukumini, iba:te ba:be komo Godokono Gobogoboeno heloamo iya:tawahate ebe na:kiyahamiya: ebete Yelusalemamo a:katoamene.

✱ ⁵ Ba:bene boge namutudawate atamo kebe tete dikaa:miya:, ba:be tete duluhukuya: ale ibi miya:palema: ga:late boga:mo ba:bo

pepalaguya:ma:. Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate ibino kamenakamena guguda:go a miya:poema: habane ago pelamiya: boge utihole baha:mo, ba:bene a hiliyonomo kehaha: kolomo dodolo pupamo pegagahiditi Godotamo toetoe tabo ba:bo padipatiya:ma:. Ba:be komo da:wibuya:, komopa:te komopa:tamo yawo tabo ga:late ⁶ ale boga:mo ololote iba:te ibino genamamo gala dito kawilaliya:.

Polote Sisaliya Ko Habalo Tete Nanekelero Da:nemediya:

⁷ Ba:ba tetelo Taya ko haba miya:pate ale ko palai boga:go tolame gala na:katupuimiya:ma:, ba:bene Tolameyasi habamo da:nikuliya:ma:, ba:bolo hibima: midipi ekaka:tamo kalakala tabo nega:late kapiya du iba:go ba:bo nelahaniya:ma:. ⁸ Ba:bene eta hegelalo ale Sisaliya ko habamo nikuliti Godokono Hido Tabo atedawa Pilipikono genamamo nalehawaminante ba:bo nemediya:ma:. Hibila, Yelusalema sose tawakaluba:te dopamo sa:ba:ni dubu Godokono oko owatima: duwatiya:, Pilipiko ba:bi tuputupu okopi ipuwalo ebe ba: etala, ⁹ ba:gala ebegodolo ebena netewa-netewa koko bohelemela:te emedenama:, Godokono Gobogobote ebena hiya:nomo helo iba:tamo ikalamiya: ebena tepo ipuwoeno ukui kohawakalilamenakoma:.

¹⁰ Ba:bene ale komo hegelalo ba:bolo ba emede, eta Godokono ukui hawakalimidawa A:gabasiti Yudiya hopone atamo ba:bo puluhukuya:. ¹¹ Ebete a pua:mete Polokono kamake lawete ebe ha:kiya ebena nato kokoto ba matuhulamehole na:goiya:, “Godokono Gobogobote ba:ma ka:na goita, Yunapa:te Yelusalemalo demedehona, kebe dubuti ba:moe kamake da:pulinako iba:te ba:be dubu heloamo lawete Yuha:pa:tamo konikalame:na: ebe kokubahimima:.” ¹² Ba:ba tetelo a ba:gala komopi ba:moe tabo duliya:ma:, ale Poloko na:toemehuya:ma:, “Ama: Yelusalemamo akatoala:!”

¹³ Ba:bene Polote aeno tabo huiyalo na:goiya:, “Natamo badama: kihimiutama? Mabu keka: la:le tepo temeteme natamo ikanamema: dewagelitama? Ba: hibila, nale a:hidomo Yelusalemalo komopa:te naeno ape hala:mo matumihoma:, ba:gala naeno kalakala bitana ba:bolo Kodawa Ya:suku mabuma: hoe.” ¹⁴ Ba:ba tetelo ale Polokono ukui hiya:ma: midi kamodobuya:ha:, ba:bema: ba:be komo dumiya:ma: a na:ga:luya:ma:, “Kubahenola, Godokono ubi komote nuluhukamene.” Ba:bene ale eta tabo kaga:luya:ha:.

¹⁵ Ba:bene ba:be komo da:wibuya: ale aeno ilina hiduilamete Yelusalema ko habamo haka gabodo ba: dito tolamiya:ma:. ¹⁶ Ba:ba tetelo komo Ya:suku ta:matapa:te ibino Sisaliya habane a da:buiya:minoenatuya:, iba:te a Nesonikono genamamo dito magatoiya: ale ba:bolo konemedema:. Nesoniko ba: Saipalase hoponapila, dopo tawakaluba:te Ya:suku hibima: da:midia: ibi ipuwalo ebe ba: etala.

Yelusalema Sose Watowatopa:te Poloko Da:tutumutiya:

¹⁷ Ba:be atu hegela Yelusalema ko habalo demedehonama: ba:bi hibima: midipi ekaka:te a ko kalakalago uwatiya:. ¹⁸ Ba:bene eta hegelalo a hiliyonomate Polokoba: Ya:imesiko umima: da:tolamiya:ma:, ba:ba tetelo ale ebe komo sose watowatopi hiliyonomago ba luta ba:bo numiya:ma:. ¹⁹ Ba:bema: Polote iba:tamo kalakala tabo negoete, Godote

ebeno oko ipuwado kebe hiliyonomo komokomo Yuha:pi ipuwalo dododilinakui, ebete ba:be komo iba:tamo ba:bo hawakalimiya: ✱

²⁰ Iba:te ba:moi tabo dulihuya: Godoko milimiholo na:ga:luya:, “Aeno naniwi, kalakala konomola, huiyatiya ba:moe eta komo hidamo numa:, a Yunapi ipuwalo kebako hiliyonomo taosene tawakaluba:te Ya:suku hibima: a:midiya: Huiyatiya hibila, Godote Moseseko ipuwado aeno iniwala:tamo dikalamiya:, ibi hiliyonomate ba:bi Tutumu Tabo ta:matalema: konomamo emalagidolena. ✱ ²¹ Ba:bema: komo hibima: midiha: Yunapa:te aeno komo ekakino ukui kubahilamelelamelo dopamo ba:ma ka:na kiyalamiya:, hiya:hiya: muhulu hopolo demedehona ama:le ba:bi Yunapi a:niya:tulamenakata iba:te Mosesekono Tutumu ipuwane kohobila:ma:. Ba:bene iba:te amia:no komoma: eta ha:da tabo bekaga:luya: ba:ma ka:na, ama:le tawakaluba:tamo talona bihate-lamenata ibino dubu guguda:tamo Godokono tama itamida kukala komiya:telamema: ba:gala aeno iniwalino komo hiya:hiya: komokomo kododilima:.

²² “Ba:bema: a keba ka:na na:kewagelema:? Hibila, iba:te amia:no pe komo kiya:tawahama:na:, ²³ ba:bema: a ubila ama: ba:moe komo nododiya:. Aeno kapiyuimi ipuwalo netewa-netewa dubate ba:pola:na, iba:te dopamo tawakalubino holoholo hapulu tabo olamagimiya: ibino ape Godotamo hibinomolo kikamehoma: ✱ ²⁴ Ibino tete ba: na:pe, ba:bema: wadiyala ama: ibi magatalete ibi hawakala na:nowalubiliya:, hawa:goeno ilina mana:mo uwatete Godotamo ba nikameho ibino tepo ipuwoeno dalowa: kupula:lelamema:. Ba:bene ama: iba:go tote hinibo elepeho iya:tawahapa:tamo mani nikalamiya: iba:te hinibo elepeho komo kuwatema: Ba:moe gabodo tawakalubi hiliyonomate kiya:tawahama:na: komopa:te amia:no komoma: ha:da tabo da:ga:lana ba:be tabo hibiha:, huiyatiya iba:te kumima:na: ama: atumu Mosesekono Tutumu Tabo ipuwalo bemedinata. ²⁵ Ba: hibila, a sose watowatopa:te dopamo Yuha:pi hibima: midipa:tamo leta oemima:, iba:te Mosesekono Tutumu ipuwalo keba ka:na na:kemedehonamena:. Ba:be leta taboeno komo ba:ma ka:nala, komopa:te ida:da:la:tamo dikalamenaka iba:te ba:bi ilina a:kanahanakamena:, ba:gala kokobe dowa:ga:dililamenaka ba:bi ilina naha talonala mabu hawiti ba:be katene ipuwalo bitana, ba:gala iba:te kamena pilo dubu pilo a:kododilinakamena:.” ✱

²⁶ Ba:bene eta hegelalo Polote ba:bi netewa-netewa dubu magatalete ebe ba:gala ibino tepo ipuwoeno dalowa: komoma: Godotamo hawa:goeno ilina ba:bo nikamehuya:. Ba:bene ebete Godoko Adikumino Hiya: Genamoeno kala imi ipuwamo nopegate ibino mahilo ba nimiya:te okodawa ba:bo nikiyamiya:, “Sa:ba:ni hegela da:wibomene, nale ba:moi dubago gala kapete ibino hiya:hiya: komokomoma: kuititi hawa:goeno ilina Godotamo kopikamehoma:nemo.” ✱

Godoko Adikumino Genamalo Yunapino Maubate Polotamo Duluhukuya:

²⁷ Ba:bene sa:ba:ni hegela wiboma: ba tatali, komo Yunapa:te A:isiya hopone dopamo da:pelamiya:, iba:te eta hegelalo Poloko Godoko Adikumino Genamalo ba:bo numiya:. Ba:bema: iba:te kuba ukui

✱ 21:19: Oel 15:12 ✱ 21:20: Oel 15:1,5 ✱ 21:23: Nabas 6:1-20; Oel 18:18 ✱ 21:25: Oel 15:29 ✱ 21:26: 1Kol 9:20

lawete ubi bihatiya; ba:bolo da:pola:nuya: ba:bi tawakalubi hiliyonomatamo helo ikalamete iba:te Polotamo komaubahalema; ba:bene iba:te Poloko heloamo lawete ²⁸ ga:ga:lo na:ga:luya; “Isalaela dubala; la: a nowalubia:la! Hopo konomolo hiliyonomo tawakalubi kubamo da:magatalena, ba:moe ba:be dubula! Ebeno iya:tulame ipuwado ebete aeno tawakalubi ba:gala aeno tutumu komokomo ba:gala ba:moe talona genama bekubahilamenako! Ba:gala eta hegelalo ebete komo Yuha:pi ba:moe Godoko Adikumino Genamamo magachelete aeno talona haboeno kukala adikamidali!” ²⁹ Iba:te ba:moe tabo bega:luya: mabu eta hegelalo iba:te Poloko ba:gala eta Epesesenapi dubu Topimasiko Yelusalemalo badi wapatitalo dulamiya; ba:bema: iba:te ba:ma ka:na emalagidoluya; Polote ibino talona adikamidaletete ba:be Yuha:dubu Godoko Adikumino Genamamo a:magata, huiyatiya ba:be komo hibiha: ✱

³⁰ Ba:ba tetelo Yelusalema ko habalo tawakalubi hiliyonomate ba:be tabo dulihuya; iba:te hapuhapuni ba:bo pipulila:huya: Komo iba:te Poloko heloamo pelawete Godoko Adikumino Genamane adimuya:tate, ba:bene genama umipa:te kaloeno gigiho dito kalapilahaliya: ³¹ Iba:te Poloko anakapumima: ba ewagelita, Loma gabomanino alaholohopino watodawate ba:bo iya:tawuya: Yelusalemalo alaholo komo konomote uluhukuta. ³² Ba:bema: ba:ba tetenomolo ebete ebeno komo hopopi ba:gala alaholohopi dubu uwatete tawakalubino alaholo komo duhimima: ba:bo pipulila:huya; ba:bene tawakaluba:te ibino pelame komo dumiya: Poloko anagalimiho ba: dito ekelalamiya: ³³ Ba:bene alaholohopino watodawate Poloko tama:mo pete ebeno hopopi na:kiyalamiya; iba:te ebe lawete auli hale netewamo ebe komatuhumihoma; ba:gala ebete tawakalubi nalateda:liya; “Ba:moe dubu potela:ka:? Ebete bada kuba kododi?”

³⁴ Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate ga:ga:lo eta tabo ga:lanakui, eta tabo ga:lanakui, ba:ba ka:na ewagelitiya: Ba:bema: iba:te howele konomo ba ododita alaholohopino watodawate ba:be komoeno ipuwa hidamo laweheno ebeno hopopi dito kiyalamiya: iba:te Poloko gabomanino genamamo komagatama; ba:be konomo genama ba: Lomanapi alaholohopino oko genamala ba:gala laha genamala. ³⁵ Ba:bene iba:te Poloko ebamo magatate genamoeno wakolamo ba na:putihole ebeno ka:ka: mula:mema: ibino kokotamo ebe hunamo ba:bo adipatiya; mabu habalubino mauba komote konomamo uluhukutiya: ³⁶ Ba:ba tetelo ibi hiliyonomate Poloko helo konomago ba ta:mahe alaholohopa:tamo ga:ga:lo na:ga:lanapiya; “Ebe nanakapuma:la! Ebe nanakapuma:la!” ✱

Polote Yu Tawakaluba:tamo Tabo Olamagima: Alaholohopino Watodawa Da:kiyamiya:

³⁷ Ba:bene Loma gabomanino alaholohopa:te Polokoba: ibino konomo genama guamo na:pa:la:haheno, dopamo ebete ibino watodawatamo na:goiya; “Na eta tabo ama:tamo ba:ka:goemo?”

Alaholohopino watodawate la:wa:lo na:huiyuya; “O! Ama: Guliki tabo iya:tawala! ³⁸ Ba:bema: eta Isipitinapi dubuti ebeno 4,000 dubu dito hopamo magatalete a Loma gabomana:tamo alaholo nopo da:netamoti, ama: ebeteha: Diyala, ama: da: eta hoponapiya:” ✱

³⁹ Polote ebene tabo ba huiya na:goiya; “Na Yunapila, na Silisiya hopoen Tasase ko habalo hawakaluya:mo, ba:bema: hibila, naeno haba deha:poto habaha. Na ama: betoemehomata, nale naeno tawakaluba:tamo tabo kolamagima:”

⁴⁰ Ba:bene alaholohopino watodawate modoboma: goete, Polote genamoeno wakola hunulu utiti ebene kokotamo tawakalubi ba duhilame, ba:bene ibino tabo ga:la komo dito ekelalamiya:. Ba:ba tetelo ebete Yu tawakalubino tabamo olamagi ba:ma ka:na tupuimiya:;

22

¹ “Naeno ekaki, nabi, naeno kuba ododiha: komo la:tamo dolamagimo, la: nulia:la:.” ² Ebete iba:tamo Yu tabamo dolamagitiya:, iba:te uliti tabo ga:lahaheno tatabanomolo pola:nuya:

Ba:bene Polote gala na:kagoiya; ³ “Na Yu lumagila, Silisiya hopoen Tasase ko habalo hawakaluya:mo, huiyatiya na ba:moe Yelusalema habalo apete, ba:bene komo hiliyonomo gogolo Gameliyelite na iya:tunamenakui. Ba:bene ebene iya:tumi ipuwane Godote aeno iniwala:tamo kebe Tutumu Tabo dikalamiya:, nale ba:bi komokomo kodakodalo ba uwate naeno ape konomo Godokono okamo ba:bo ihatiya:mo, ka:lo la: hiliyonomate keba ka:na kemedeonama ba:ba ka:na. ✧ ⁴ Ba:bema: komo gogolo nale ba:moe ukuido puya:te Ya:suku Hibima: Midi Gabodo da:wapata:lamenama: iba:tamo koko temeteme ikalamenakuimo. Iyo, nale ibi ipuwalo dubu ba:gala kamenakamena heloamo uwatenakuimo du genamamo dito niya:hekenakuimo, ba:bene komopa:te ibi danakapulamenakui na ba:be komoma: ba:bo kalakalanakuimo. ✧ ⁵ Ka:lo nale kebe tabo dolamagitamo ba:be taboeno hibi komo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa ba:gala komo Ka:nisolo dubu, ibi hiliyonomate iya:tawahala. Iba:te natamo komo leta ikanamehonete Dama:sakase habamo na dito oenamuya: nale aeno Yunapi ekaka:tamo ba:bi leta konikalameholema:. Ba:ba tetelo na ubi bihatiya:mo, nale ba:be habamo ba nu-luhuku Ya:suku ta:matapi ba:bolo nuwatete hala:mo matuhulameholete Yelusalemamo magahetele iba:tamo kuba huiya kopikalame:.”

Polote Ya:sutamo Keba Ka:na Kohobiguya: Ba:be Komo Da:hawakalimiya:

⁶ Ba:bene Polote ebene tabo moga:melo gala na:kagoiya; “Huiyatiya na hegela tulilo Dama:sakase haba tama:mo duluhukunatuya:mo, ba:ba tetenomolo Godokono Hunu Habane alo konomote ba pihitiga hegellate da:la:wa:hiya keba ka:nala:ka:, na ba:be alote ba:ba ka:na panagogobeya:midadiganiya:. ⁷ Nale hakamo gate tabo ba:ma ka:na uliya:mo, ‘Solo, Solo! Keka: mabu ama:le natamo koko temeteme dikanamena?’

⁸ “Nale na:huiyuya:mo, ‘Kodawa, ama: potela:ka:?’

“Ba:bene ebene huiya tabote ba:ma ka:na piya:, ‘Na ba: Ya:suti Nasaletenapila, ama:le natamo temeteme dikanamena na ba:be lumagila.’ ⁹ Ba:ba tetelo kebe dubate nago da:tolamiya:, iba:te natamo dolamagitiya: ba:be lumagino tabo madodo hidamo kuliya:ha:, huiyatiya alo kapiya bumitiya:.

¹⁰ “Ba:bene nale na:goiya:mo, ‘Kodawa, ama: bada ubi kihatiuta nale kododima:?’

“Ebeta na:huiyuya; ‘Ama: mahigate Dama:sakase haba ipuwamo na:nopega, ba:bene ama:le kododilima: Godote ebenu ubi komo ya:lo tetelo dihatiya; ba:bi komokomo eta lumagiti ba:bolo kokiyahamema:na:ta.’ ¹¹ Ba:ba tetelo naeno baiditi a:duhunamiya: mabu nale alo konomo bumiya:mo, ba:bema: naeno mabuluba:te na kokotamo lawenete Dama:sakase habamo dito magataniya:.

¹² “Ba:bolo eta dubu ebenu mahilo A:nanayasitila, ebete Godoko tolemelo Mosesekono Tutumu Tabamo papamiwatanami, ba:gala Yunapa:te ba:be habalo demedehonama: ibi hiliyonomate ebe tuputupudawama: ga:lanama:. Ebete na unamema: da:piya: ¹³ na tama:mo putiti na:pegoyia; ‘Naeno ekawi Solo, amia:no baiditi hidamo na:kagahilameholena!’ Ba:ba tetenomolo naeno baiditi da:hidohidohuya: nale ebe hidamo ba:bo umiya:mo.

¹⁴ “Ba:bene ebete natamo na:goiya; ‘Aeno iniwala:te dadikuminakui, ba:be Godote ama: ya:lo a:ka:miya:ta ama:le ebenu ubi komo kiya:tawama; ba:gala ebenu Tuputupu Okodawoenu holo-holo kumima; ba:gala amia:no galamo ba:moe Tuputupudawoenu tabo madodo kulima:. ¹⁵ Iyo, ama:le ebegodone kebe komokomo kulihui ba:gala kebe komokomo kulamiui, ebe ubila ama:le ba:bi komokomo tawakalubi hiliyonomatamo konolamagima:. ¹⁶ Ba:bema: bada ka:latimiuta? Ama: mahigate beyamo aduti komo na:lawa:. Ama:le ebenu mahilo da:ka:mimina; ebete amia:no kuba ukulalemete kadodolemema:na:ta.’”

Ya:suti Ebe Yuha:pa:tamo Keba Ka:na Koemiya: Polote Ba:be Komo Da:hawakalimiya:

¹⁷ Ba:bene Polote tabo moga:melo gala na:kagoiya; “Nale Yelusale-mamo gala da:kapiya:mo, eta hegelalo Godoko Adikumino Genamalo eba:go tabo ba ga:lita naeno baiditi hiya:ma: eda:hanamete hido komo ba:bo umiya:mo. ¹⁸ Ba:ba tetelo Kodawate natamo ba:ma ka:na goiya; ‘Ama: ka:lonomo Yelusalemane tiyonomolo nuluhukuya; mabu ba:moi tawakaluba:te ama:godone naeno hibi komo a:kalawa:mena:.’ * ”

¹⁹ “Ba:bene nale na:huiyuya:mo, ‘Kodawa, ba:moenapi iya:tawahala, nale ibino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo ama: hibima: midipi dohokenakuimo, nale ibi ba uwate komo alukulinakuimo, komo du genamamo dito niya:hekenakuimo. * ²⁰ Ba:gala ibi iya:tawahala, komopa:te ya:lo gogolo amia:no hibi komo hawakalimidawa Stibiniko danakapumi, nale ba:be komo kalakalago ba umita ebe anakapumpipino watuino kaliko bulamelelamitimo.’ * ”

²¹ “Huiyatiya Kodawate natamo gala na:kagoiya; ‘Ba:moe habane ama: nuluhukuya; mabu nale ama: muhululu demedehona ba:bi Yuha:pa:tamo konoemema:nemata.’ * ”

²² Tabo ulihopi hiliyonomate Polokono tabo hidonomamo ulihonapiya; huiyatiya ebete Yuha:pa:tamo Godokono ubilo toma: tabo dolamagiya: ba:ba tetelo mauba konomote iba:tamo uluhukuti ga:ga: ba katupuimi Loma gabomana:tamo gala na:kaga:luya; “Nanakapuma:la: Ba:moe dubuti na:hoena, ebe wadiyaha: ka:ka:na!” ²³ Ba:bema: ibino mauba ipuwalo ba ga:gita iba:te ibino watuino kaliko pipikulamete heloamo hakamo iya:heketete, ba:bene haka puhulu uwateholete hunamo ba:bo iya:hekeholiya:.

Polote Loma Gabomanino Pepago Pata: Komo Da:hawakalimiya:

²⁴ Ba:bema: Loma alaholohopino watodawate tawakalubino mauba komo umiti ebenu alaholohopi dubu na:kiyalamiya:, iba:te Poloko gabomanino genama guamo magatate ebe giya:pa:pa:mo ba na:na:miga:ti, Yunapa:te ebetamo badama: ka:ga:gitiya: ba:be komo ebegodone hibilo kiya:tawama:. ²⁵ Ba:bene alaholohopi dubate tolamete Poloko ka:na:miga:tima: ebenu ape da:nehogaminuya:, ba:ba tetelo Polote ebe tamelo da:la:nuya: ba:be eta gawadalagi na:kiyamiya:, “Talona ba:kitana, Loma gabomanino pepago da:pata:na ba:bako lumagi dito a:na:miga:tima:? O la: dopamo ebenu komo hidamo ba:kanagiya:midameoma?”* ✧

²⁶ Alaholohopino gawadalagiti ba:moe tabo duliya:, ebete ebenu watodawatamo gala katote ebe ba:bo nalatediya:, “Ama: ba:moe dubutammo bada komo ododima: kewageliuta? Ama: iya:tawala:ka: ebete Loma gabomanino pepago da:pata:na?”

²⁷ Ba:bene alaholohopino watodawate Polotamo nuluhukuti ebe ba:bo nikiyamiya:, “Ama: hibilo na na:kiyanama:, ama: Loma gabomanino pepago ka:pateona?”

Polote na:huiyuya:, “Iyo, ba: hibila.”

²⁸ Ba:bene alaholohopino watodawate na:goiya:, “Na atumu ba:bi pepago pata:namo, huiyatiya na ba:bi pepa ko maninomamo uwatiya:mo.”

Polote na:goiya:, “Na huiyatiya ba:bi pepa mana:mo kuwatiya:ha: Nale da:hawakaluya:mo ba:ba tetelo gabomana:te naeno nabiwitamo dito ikamiya:.”

²⁹ Ba:bene Poloko a:na:miga:tima: da:hidutiya: ba:bi alaholohopa:te ebenu tabo duliya:, ba:ba tetenomolo iba:te tole komo lawete ebe miya:pate tama:mo dito utitatuya:. Ibino watodawate atumu na:katoletetiya: mabu ebete iya:tawaheno Loma gabomanino pepagoeno lumagi auli hala:mo da:matuhumihuya:, ebete ba:ba ka:na ibino eta ko kukala badikamidaliya:. ✧

Yunapi Ka:nisolo Dubate Polokono Komo Danagiya:midamiya:

³⁰ Ba:ba tetelo Polote Yu tawakalubino ukuilo iba:tamo bada kuba kododiya:, alaholohopino watodawate ubila ba:be komo hibinomolo kiya:tawama:. Ba:bema: eta hegelalo ebete tabo benoelameholiya:, Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala komo Yunapi Ka:nisolo dubu ibi hiliyonomate kopekapiyama:, ba:bene iba:te da:pelameholiya: ebete Poloko du genamane uluhukutiti ibino holoholo hapuamo ba: dito magahiya:.

23

¹ Ba:ba tetelo Polote toleheno Yunapi Ka:nisolo dubu ulameholelo na:goiya:, “Naeno nana:la:, gogo hiliyonomo pete ba:ma teta:mo puluhuku, nale Godokono holoholo hapulu naeno tepo ipuwoeno mulu ukuido tuputupulu ba emedena ebetamo eta kuba kododiya:ha:.”

² Ba:bema: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa,

* 22:25: Buka ka:lamiholelawa, ama: ba:moe Polokono taboeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena:, wadiyala ama: ba:moe atu Oelamepi Buka 16:37 komoeno owalubi tabo numiya:.

✧ 22:25: Oel 16:37 ✧ 22:29: Oel 16:38

ebeno mahilo A:nanayasilata, ebete Poloko tamelo da:la:mota:hanuya: ba:bi dubu na:kiyalamiya: etate ebe tabone kanagalimima: ✱

³ Polote ba:be tabo uliti ebetamo na:huiyuya:, “A:iye! Godote huiyatiya ama: kanagalimima:na:ta! Ama: kuba kala imi tawakaluba:te hido keyakeya tifa:goenoma: da:midi ba:ba ka:nala, hunu tama modobola huiyatiya ipuwa abalenomola. Ama: tabo anagiya:midadawoeno oko habalo ba luta, wadiyala ama: naeno komo Mosesekono Tutumu komago modobolo nanagiya:midanama:. Ba:bema: mabu keka: ama:le na anagalinamema: da:gaa:? Ba:be ododi ipuwalo ama: ha:kiya Mosesekono eta tutumu adikamidala:ta!” ✱

⁴ Ba:ba tetelo Poloko tamelo da:la:mota:hanuya: ba:bi dubate ebe na:kiyahamiya:, “Mabu keka: ama:le Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa diduduputima:? Ama: konomo kuba bododa:ta!”

⁵ Polote na:huiyuya:, “Naeno nana:la:, nonolata. Hibila, Godokono Buka tabote ba:ma ka:na itana, ‘Amia:no tawakalubino watowatopi ipuwalo etoeno komoma: kuba tabo akagaa:la.’ Na iya:tawaha: ebete Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: deda:na.” ✱

⁶ Ba:ba tetelo da:kapiyuimiya: ba:bi Yunapi Ka:nisolo dubu Polote ulamiya:, hapulu Sa:diyusi kapiyuimipila, hapulu Pa:lisi kapiyuimipila. Ba:bema: ebete eta ukui lawete ebena tabo madodo adipatelo iba:tamo na:goyiya:, “Naeno nana:la:! Na ba: Pa:lisi kapiyuimidawala ba:gala naeno nabi atumu Pa:lisi kapiyuimipila! Numa:la:, na hibima: na:midinamo Godote ha:laha tawakalubi ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:ne, ba:bema: la: komopa:te naeno komo huiyatiya kubamo anagiya:midanamitamata!” ✱

⁷ Ebete ba:moe tabo dolamagiya:, ba:ba tetelo Ka:nisolo dubu ipuwalo anagiya:mida komote uluhukuti, ba:bene Pa:lisi kapiyuimipi ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipi iba:te ba:bo olowabeletihuitiya:.

⁸ Ibino olowabeletihui komoeno mabu ba:ma ka:nala, Sa:diyusi kapiyuimipa:te na:ga:lanaka Godote ha:laha tawakalubi ka:ka:mo a:kawadiya:paa:latela:mene, huiyatiya Pa:lisi kapiyuimipa:te hibima: na:midina Godote ba:be komo hibilo kododima:ne. Ba:gala Sa:diyusi kapiyuimipa:te na:ga:lanaka Godokono Hunu Haboeno nopopi puliyala ba:gala tawakalubino gobogobo puliyala, huiyatiya Pa:lisi kapiyuimipa:te na:ga:lanaka Godote ebena Hunu Haboeno nopopi ododiliti ba:gala tawakalubino ape gobogobago akododiliya: ✱

⁹ Ba:bema: Yunapi Ka:nisolo dubuino olowabeletihui ipuwalo tabo itatihulo helo tabonomote uluhukutiya:, ba:bene komo Pa:lisi kapiyuimipino Godokono Tutumu Tabo iya:tulamepa:te pakaminete helonomamo na:ga:luya:, “A ba:moe dubugodolo eta kuba kumitaha! Diyala, eta hido gobogobo o Hunu Haboeno eta nopodawate ebetamo Godokono nopo kuda: a:hawakalimiya:!” ¹⁰ Ba:bene Ka:nisolo ipuwalo olowabeletihui komote da:kuya: alaholo tatalila. Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate na:toletolitiya: komopa:te Poloko kubamo anagalimiholo anapakumidimina:, ba:bema: Polokono ka:ka: komula:mema: ebete ebena alaholohopi na:kiyalamiya:, iba:te

✱ 23:2: Yon 18:22-23 ✱ 23:3: Ma:t 23:27 ✱ 23:5: Ikuli 22:28 ✱ 23:6: Oel 26:5 ✱ 23:8: Ma:t 22:23

Ka:nisoleno kapiyuimi ipuwamo nepalagate Poloko nelawete Loma gabomanino konomo genamamo gala kakamagatama:

¹¹ Ba:bene ba:be dulu Kodawa Ya:suti Poloko tamelo putinate ebe na:pegoemeniya:, “Ama: na:kodakoda! Mabu ama: na mabuma: ba:moe Yelusalemalo tabo hidamo dolamaga:ka, ama: Loma ko habamo tote ba:be atu tabo na:kanolamagiya:.” ✧

Komo Yu Dubate Poloko Anakapumima: Nopo Da:tamotiya:

¹² Ba:bene eta duiduiyalo komo Yu dubate pekapiyuimiti nopo ba petamote Godokono mahilamo helo tabo ba:ma ka:na pega:luya:, iba:te baa: nahaheno ba:gala beya nihoheno talonalo pola:nate Poloko anakapumi teta:mo ba:bo kikulima:. ¹³ Ba:ba tetelo ba:moe nopo da:tamotiya: ba:bi dubate ibino kuititi da:lawiya: 40 a:gogoluya:. ¹⁴ Ba:bene ba:bi dubate Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopi ba:gala komo Yunapino koko dubatamo tolamete na:nega:luya:, “Aeno ukui kapiyuimiti ale Godokono mahilamo tabo ba:ma ka:na hibilo ga:lama:, ale baa: nahaheno talonalo pola:nate Poloko anakapumi teta:mo ba:bo kikulima:. ¹⁵ Ba:bema: wadiyala la: aeno komo Ka:nisolo dubago Loma gabomanino alaholohopino watodawatamo tabo na:noemiya:la:, ebete Poloko genamane puluhukutiti la:tamo komagahema:. La:le ha:da amihome gabodo ebe na:nega:lamiya:la: ba:ma ka:na, la: ubila Polokono komo hidamo kanagiya:midamema: ba:gala ebena tabo komokomo gala kakulihoma:. Huiyatiya ebete Poloko da:magahemene, la:tamo puluhukuhino a ya:lo kohidoma:nema: ebe gabo tetelo kanakapumima:.” ✧

¹⁶ Huiyatiya ba:ba tetelo Polokono bohelete dalahimiya:, ba:be kuhiti Yu dubate nopo da:tamotitiya: ba:be tabo uliti, diya gabodo Lomanapi alaholohopino konomo genamamo tote Poloko ba:bo nikiyamiya:. ¹⁷ Ba:bene Polote alaholohopino eta gawadalagi ebetamo ka:miti ebe na:goemiya:, “Ba:moe uli ape dubu la:eno Watodawatamo na:magata, mabu ebegodolo eta komo bitana Watodawa kokiyamema:.”

¹⁸ Ba:bene alaholohopino gawadalagiti ba:be kuhi ebena wato-dawatamo magatate na:negoemiya:, “Aeno du genamalo da:luta ba:be dubu Polote na a:kiyaname ba:moe uli ape dubu ama:tamo komagahema:, mabu ebegodolo eta komo bitana ama: kokiyamema:.”

¹⁹ Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate ba:be kuhi kokotamo lawete nanekela:mo hiya: baha:mo ebe magatate diya ba:bo nalatediya:, “Ama:godolo bada komote kitana na kiyanamema:?”

²⁰ Ebete na:huiyuya:, “Komo Yu dubate ukui a:kapiyuimiya: ama: ba:ma ka:na kopikiyamema:, ama: dumutu Poloko ba:moe genamane uluhukutiti ibino Ka:nisolo dubatamo komagatama: Ba:ba tetelo iba:te ha:da amiho gabodo ama: ba:ma ka:na kopikiyamema:na:ta, iba:te ubila Polokono komo hidamo anagiya:midamete ebena tabo komokomo gala kakulihoma:. Huiyatiya ba:be tabo hibiha:. ²¹ Ama: ibino tabamo akapapamiwatala:, mabu 40 dubu keba ka:nala:ka: ba:bako dubate Polokono to gabolo tanama miya:teholemete ba:bo ba:pola:na, ebe belatimita. Iba:te ukui kapiyuimiti Godokono mahilamo helo tabo ba:ma ka:na ga:laka, iba:te baa: nahaheno ba:gala beya nihoheno talonalo pola:nate Poloko anakapumi teta:mo kikulima:. Hibila, iba:te ya:lo

hidote ama: belatimitata, ama:le amia:no alaholohopi kokiyalamema: iba:te Poloko ba:bamo komagatama:.”

²² Ba:bene alaholohopino watodawate ba:be kuhi ba noeme na:kiyamiya:, “Ama:le na da:pikiyanama:, ba:be komo komopa:tamo akanehawakalima:la:.”

Alaholohopino Watodawate Poloko Loma Gabomanino Ko Gawadalagi Pilikisitamo Da:noemiya:

²³ Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate ebeno hopopi gawadubu netewa ebetamo ka:lamiti ibi na:kiyalamiya:, “La:eno 200 kiyokiyo gila:mo alaholohopi dubu, ba:gala komo 70 oso-boga:go da:wapata:lamena ba:bi alaholohopi dubu, ba:gala komo 200 kibila:mo alaholohopi dubu, la:le ibi hiliyonomo uwatete na:hiduya:la: ka:lo dulu 9 koloko tetelo Sisaliya ko habamo kotolamema:. ²⁴ Ba:gala komo oso-boge Poloko mabuma: modobolo nuwata:la:, ebete ibi hunamo emedete kotoma:. Na ubila la:le ebe aeno Loma gabomanino kapela Ko Gawadalagi Pilikisitamo olalatihino hidamo na:magatuya:la:.”

²⁵ Ba:bene ba:ba tetelo alaholohopino watodawate leta ododiti tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,

²⁶ Naeno Hidonomo Ko Gawadalagi Pilikisi, ama: nolata. Na Kolodiyasi Lisiyasiti ba:moe leta ama:tamo poememo.

²⁷ Pote ama:tamo ba:moe letago da:puluhukumini, ba:moe dubuino komo ba:ma ka:nala. Eta hegelalo Yunapa:te ebe heloamo lawete anakapumima: dewageliti, nale komo alaholohopi uwatete ibino helo ipuwane ebe ba:bo uluhukutimo, mabu nale ba:moe komo iya:tawuimo ebete Loma gabomanino pepago da:pata:na. ✧

²⁸ Ba:bene ebete Yunapa:tamo kebe kuba kododi, nale ba:be komo hidamo kiya:tawama: ubi ba ihate ebe ibino Ka:nisolo dubuino holoholo hapuamo ba:bema: magatuimo. ✧ ²⁹ Ba:bolo nale iya:tawuimo, iba:te ibino iniwalino tutumuino komokomoma: ebetamo da:maubahaliti, huiyatiya ebete eta ko kuba kododiha: nale ebe hoea:mo o du genamamo ebema: oemela. ³⁰ Ba:moe komo gala hapuni etate diya gabodo pete na a:pikiyanami, komo Yu dubate ebe kanakapumima: eta gabo bihiduimiya:. Ba:bema: nale ba:be komo uliti ebe ama:tamo tiyonomolo poememo, ba:gala nale ebetamo da:maubahaliti ba:bi dubu a:kiyalamimo iba:te amia:no holoholo hapulu ebeno komo kopanagiya:midamema:. Kalakala konomola, ba:moe ba: naeno tabo kuititila. ✧

³¹ Ba:bema: alaholohopino gawadubu netewapa:te ibino watodawoeno tabamo papamila:te, ebeno leta lawete ba:be dulu iba:te ibino alaholohopa:go Poloko A:ntipatisi habamo dito magataniya:.

³²⁻³³ Ba:bene eta hegelalo natamo da:tolamitiya: ba:bi alaholohopi dubu hiliyonomate Yelusalema ko haboeno gabomani genamamo gala kawilaletete dito kapelamiya:, huiyatiya oso-boga:go da:tolamitiya: ba:bi alaholohopi dubate Poloko ha:kiya magatuya: Sisaliya ko habamo. Ba:bolo iba:te kapela Ko Gawadalagitamoni nikuliti ibino watodawoeno leta ba nikame Poloko ebeno umi ipuwamo ba:bo nihatiya:.

³⁴ Ba:ba tetelo kapela Ko Gawadalagiti ba:be leta ka:lamiholete Poloko ba:bo alatediya: ebe kebe hoponapila:ka:. Ba:bene Polote ebe Silisiya hoponapima: eda:ma: da:goiya:, Ko Gawadalagiti ba:be tabo

duliya: ³⁵ ebetamo gala na:kagoiya:, “Ama:le kuba ododima: da:ga:luti ba:bi dubate mamo da:pikulimina:, ba:ba tetelo nale amia:no komo kanagiya:midamema:nemata.” Ba:bema: ebete ebena komo alaholohopi na:kiyalamiya:, Ko Gawadalagi Heloditi dopamo detiya: iba:te Poloko ba:be hidonomo genamamo magatate ba:bolo konuminatema:.

24

Yunapa:te Pilikisitamo Polokono Ododili Komo Kubama: Da:ga:luya:

¹ Ba:bene paibo hegela da:wibuya: ba:ba tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawa A:nanayasiti komo Yu watowatopa:go Sisaliya ko habamo ba:bo pelamiya:. Ba:ba tetelo iba:te eta Loma gabomanino tutumu iya:tawadawa, ebena mahilo Tetalasitila, ba:be dubu magahete iba:te kapela Ko Gawadalagi Pilikisikono holoholo hapuamo kapimilo pikuliya: Polokono ododili komoma: ebe kopega:lamema:.

² Ba:bene Ko Gawadalagi Pilikisiti Polote pema: tabo noemete, ebete da:puluhukuya: Tetalasiti Yunapino ubiha: komo Poloko mabuma: Pilikisitamo ba:ma ka:na hawakalimiya:, “Aeno Hidonomo Watodawa, ama: nolata! Amia:no ko gawadalagi ipuwalo a tete ga:ga:nomolo heta:go emedenamima:, ba:gala aeno hopolo hiya:hiya: kubate ikuliho tetelo amia:no mulu ukulo ba:bi komokomo a:hiduilaenamkata. ³ Ba:bema: hibila, hiliyonomo tetelo ale aeno habahaba hiliyonomolo ama:godone hidohido owalubi komo ba uwate ama:tamo koamo kalakalahanakoma:. ⁴ Nolata, na tabo a:kaga:gima:mo mabu na ubihinola amia:no tete kubahimi, ba:bema: nale ama: betoemehomata ama: kalakalago aeno tabo deha:poto nulia:.

⁵ “Ba:moe dubuino komo ale ya:lo umiya:ma:, ebe ba: hiya:hiya: kuba tupuilamedawala, mabu eta Nasaleta dubuino kapiyuimi ipuwalo ebe ba: watodawa etala. Ebete ba:moe hopo konomolo da:pata:na, ebena kuba ododili ipuwalo aeno komo Yunapa:te hiya:hiya: hopolo demedehona ebetamo ba maubahale alaholoho komate ba:bo ikulinaka. ✱ ⁶ Ba:gala eta komo, ebete aeno Godoko Adikumino Genama kubahimima: dewageliti, ale ebe ba:bo lawima:. Ba:ba tetelo a ubila aeno tutumu komodo ebena komo kanagiya:midamema:, ✱ ⁷ huiyatiya alaholohopino watodawa Lisiyasiti pete agodone ebe heloamo pelawi, ⁸ ba:bema: a ipuwalo puya:te ba:moe Polokono ododili komoma: kubama: da:ga:lanama:, Lisiyasiti a a:kiyaa:mi ale amia:no holoholo hapuamo kopelamema:.* Ba:bema: wadiyala ama: ha:kiya ebena ododili komokomoma: ebe nalateda:, ba:bene ba:moi hiliyonomo komo ale da:ga:lama:, ba:be taboeno hibi komo ama: ebegodone kiya:tawama:na:ta.”

⁹ Ba:ba tetelo komo Yunapa:te Tetalasikono tabo moga:melo na:ga:luya: ba:moi komokomo ba: hibila.

Polote Ebena Kuba Ododiha: Komo Pilikisitamo Da:hawakalimiya:

¹⁰ Ba:bene ba:ba tetelo kapela Ko Gawadalagi Pilikisiti Poloko kokotamo kiyamiya: ebete ebena tabo olamagi kotupuimima:. Ba:bene Polote na:goiya:, “Kodawa, ama: nolata! Na iya:tawala ama:

✱ 24:5: Oel 17:6 ✱ 24:6: Oel 21:28-30 * 24:8: Oel 24:6b-8a komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

komo hiliyonomo gogolo aeno hoponapino komokomo anagilamele-lamenakuya:ta, ba:bema: nagodolo kalakala bitana naeno kuba ododiha: komo ama:tamo hawakalimima:. ¹¹ Ama: hibi komo ba:ma ka:na kiya:tawama:na:ta, nale Yelusalemano Godoko adikumima: da:tuimo, ba:ba tetene tupuimiti ba:mamo puluhuku ¹² hegelanomote a:peniwibui. ¹² Ba:bema: puya:te na kuba ododidawama: da:ga:lita iba:te na Godoko Adikumino Genamalo eta lumaga:go heloamo tabo ga:litalo kunameha:, ba:gala aeno hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo ba:gala Yelusalema ko habalo na heta:go ba pata: tawakaluba:tamo alaholoho ukui kikalameha:. ¹³ Ba:bema: nale kubakuba komo nododilinamo iba:te da:ga:lita, ba:be taboeno hibi komo kitanaha:, iyo, iba:te naeno eta kuba hawakalimi modoboha:.

¹⁴ “Numa:, komo Yunapa:te na:ga:lanaka Ya:sukunu Gabo hibi gaboha:. Huiyatiya nale ama: eta hibi komo kokiyamema:nemata, na Ya:suku ta:mata gabodo ba tona, a Yunapino iniwala:te dadikuminakui nale ba:be hibi Godo badikuminakomo. Komo Yunapi keba ka:nala:ka: na atumu ba: ba:ba ka:nala, Mosesete Godokono Tutumu Tabo da:miya:tiya: ba:gala Godokono Ukui Hawakalimipa:te da:miya:tiya:, ba:bi Buka tabo hiliyonomo ale ba: kapimilo hibima: na:midilinama:. ¹⁵ Ba:bema: Godokono hido owalubi komote atamo kuluhukuma: nale naeno Yunapi mabuluba:go na:latiminama:, iyo, a ba:moe komo hibima: na:midinama:, Godote kuba ododilipi ba:gala hido komo ododilipi ibi hiliyonomatamo huiya kikalameha: ha:laha ipuwane ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:ne. ☆ ¹⁶ Numa:, ba:moe mabuma: na ubi konomola, Godoko ba:gala tawakalubi ibino holoholo hapulu nale naeno tepo ipuwoeno mulu ukuido tuputupulu kemedinama:.

¹⁷ “Ba:bema: naeno komo ba:ma ka:nala, nale Yelusalema hopone uluhukuti komo gogolo hiya:hiya: muhulu hopolo nemedenamimo, ba:bene nale naeno hoponomamo gala na:kapimo nale komo awaepa:tamo mani malemalelo kopikalameholema: ba:gala Godotamo hawa:goeno ilina kopikamehoma:. ¹⁸ Nale Godoko Adikumino Genamalo ba:ma ka:na ba ododita, komo dubate ba:bo unamiya:. Ba:hibila, na ba:be talona genamamo podoloheno, dopamo Godotamo hawa:goeno ilina ikamehote naeno tepo ipuwoeno dalowa: ba:bo ukulalimo, ba:gala nale alaholo komo kotupuimima: eta lumagitamo kuba ukui kikameha:. Huiyatiya na ha:kiya heta:go ba luta, ba:ba tetelo iba:te na unamete heloamo ba:bo pelaweniya:. ☆ ¹⁹ Ba:ba tetelo ibi ipuwalo komo Yunapi dubu A:isiya hopolo demedena iba:te a:pola:nuya:, huiyatiya ka:lo ba:bi dubate amia:no holoholo hapuamo kapelameha:. Ba:bema: numa:, nale iba:tamo kuba hibilo nododilitale, wadiyala iba:te ha:kiya ba:be komo ama:tamo ba:pehawakalimina:, ²⁰ huiyatiya ba:moi komo Yu dubate ka:lo da:pikula:, iba:te ibino Ka:nisolo ipuwalo naeno komo ya:lo anagiya:midanamiya:. Ba:ba tetelo iba:te naeno kuba ododi komo numitale, wadiyala iba:te ama:hibilo ba:kiyametana:, ²¹ huiyatiya numa:, iba:te naeno kuba nipo ohowadiya:. Ba:hibila, nale iba:tamo ba:moe kapiya tabo bolamagimo, ‘Na hibima: na:midinamo, Godote ha:laha tawakalubi ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:ne, ba:bema: komo iba:te naeno komo kubamo

anagiya:midanamita.’ Diyala, iba:te ba:moe tabo uliti na ubiha:ma:kuda: eda:huya.” ✧

²² Mabu Pilikisiti Ya:suku Hibima: Midi Gaboeno komo hidonomamo ya:lo iya:tawuya:, ba:bema: ebete Poloko ba:gala komo Yunapino tabo ga:la ba duhilame na:kiyalamiya:, “A ba:moe komo ba:mamo miya:pate, alaholohopino watodawa Lisiyasiti da:pemene ba:ba tetelo nale ba:moe komo eba:go gala kakumima:nemo.” ✧ ²³ Ba:bene Pilikisiti Poloko duminami ba:be alaholo dubu na:kiyamiya: ebete Poloko hidamo kuminatema:. Ba:gala ebete ebe gala na:kakiyamiya:, “Polote gabomanino genama gulu pata:ma: ama: talona akihata:la:, ba:gala ebena mabuluba:te ebena modoboha: komokomo ipuwalo ebe owalubima: da:pelamenakomena: ama: ibi akaduhilamenakala:.”

Ko Gawadalagi Pilikisiti Godokono Tabo Kulima: Da:toletoliya:

²⁴ Komo hegela da:wibohuya: Pilikisiti ebena kamena Dulusilakoba: gala na:kapiya:, ba:moe kamena ebe ba: Yu lumagila. Ba:bene ebete Polote pema: tabo doemiya:, Polote Ya:su Kelisoko hibima: midi komo ebetamo da:polamagiya: Pilikisiti ba:bo uliya:. ²⁵ Ba:ba tetelo Polote tabo ga:ga:dopo dolamagiya:, ebete Godokono tuputupu emede komo ba:gala kateneno ubi komamo papamila:haleha: komo Pilikisitamo ba:bo hawakalilamiya:. Ba:bene Godote tawakalubino komokomo danagilamelelamene ba:be Ko Hegeloen pe komo Polote dolamagi-tiya:, Pilikisiti tole lawete ebe na:kiyamiya:, “Ba:ba:la! Ama: na:toa! Na hido tete dumimo ama: pema: tabo gala kakapoemema:nemo.”

²⁶ Ba:ba tetelo Pilikisiti ubi bihatenami Pologodone koko mani uwatete du genamane ebe dito kuluhukutima:, ba:bema: ebete komo hiliyonomo tetelo tabo boemenakui Polote eba:go tabo kopega:lama:. ²⁷ Huiyatiya netewa gogo da:petohuya: ba:ba tetelo Loma gabomana:te Posiyase Pesitasiko bepoemiya:, ebete Pilikisikono kapela Ko Gawadalagi haba kopelawema:. Ba:ba tetelo Pilikisiti Yu tawakalubi kokalakaluilamema: ubi ba ihate, Poloko du genama gulu miya:pate eta hopamo ba: dito tuya:.

25

Polote Ebena Kuba Ododiha: Komo Sisakono Holoholo Hapulu Konehawakalimima: Ubi Dihatiya:

¹ Pesitasiti ba:be hopoen kapela Ko Gawadalagi haba da:pelawiya:, ba:ba tetelo netewa-kapiya hegela wibote ebete Sisaliya ko habane Yelusalemamo ba:bo tuya:. ² Ba:bene ba:bolo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo Yunapino koko dubu iba:te Pesitasitamo tolamete Poloko mabuma: ibino ubiha: komokomo ba:bo nehawakalilamiya:. ✧ ³ Ba:bene iba:te ebe koamo ba toemehona:ga:lamiya:, “Ale Polokono komo hidamo kanagiya:midamema:, wadiyala ama: ebe ba:moe Yelusalemamo na:magahiya:.” Iba:te ba:ma ka:na da:ga:luya: mabu iba:te nopo ya:lo a:tamotiya: Poloko gabo tetelo kanakapumima:. ✧

⁴ Pesitasiti ibino tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, Polote Sisaliyalo du genamalo bemedena, ba:gala tatalila nale ba:bamo gala kakatoma:nemo. ⁵ Ba:bema: la:eno watowatopi komo nago

da:tolamemena; ibino ukui komate ba:be dubuino ododili komoma: keba ka:na ka:pola:na, iba:te ba:bi komo gabomanino tabo anagiya:mida habalo na:nehawakalilama:mena:.”

⁶ Ba:ba tetelo Pesitasiti komo a:iti o naini o ta:ni hegela Yelusalemalo emedete Sisaliya ko habamo gala dito katuya;. Ba:bene eta hegelalo ebete tabo anagiya:mida habalo emedete alaholohopi ba:bo kiyalamiya: iba:te Poloko ebene holoholo hapuamo komagahema;. ⁷ Polote tabo anagiya:mida habamo da:puluhukuya; ba:ba tetelo puya:te Yelusalemane da:pelamiya: ba:bi Yu dubate Polokono gunimi hapuni ba:gala tametamene ba pegagahidi, ibi ipuwalo etate mahiganakui, etate mahiganakui, ebe koko kuba ododilidawama: ba:bo ga:lanakuya;. Huiyatiya iba:te kebe komokomo da:ga:lanakui ba:bi taboeno hibi komo hawakalimima: kamodobuya:ha:.*

⁸ Ba:bene Polote ebene kuba ododiha: komo ba:ma ka:na hawakalimiya; “Naeno Yu tawakalubino tutumu, ba:gala Godoko Adikumino Genamoeno kukala, ba:gala Konomo Gawadalagi Sisakono tutumu, nale ba:moi komo hiliyonomo ipuwalo eta kapiya kadikanaleha:.”

⁹ Ba:ba tetelo Pesitasiti ubila Yu dubu kokalakuilamema: ba:bema: ebete Poloko na:goemiya; “Ama: ubila:ka: Yelusalemamo tote, nale amia:no komo ba:bolo hidamo konanagiya:midamema:?”

¹⁰ Polote tabo ba huiya na:goiya; “Ao, na ubihinola. Ka:lo na ba:moe Sisaliya habalo Konomo Gawadalagi Sisakono eta hidonomo tabo anagiya:mida habalo la:namo. Ba:gala ka:lo ama:godolo Sisakono helo bitana, ama:le ha:kiya naeno komo anagiya:midanamete na du genamane dito kuluhukunatenema; iyo, ama: hibi komo iya:tawanomola, nale Yunapa:tamo eta kapiya kuba kododiha:.” ¹¹ Numa; nale Loma gabomanino ko tutumu nadikanaletale nale hoe huiya lawema: ba:kalakalana; ba:bene naeno ka:ka: mula:ma: ba:ka:goena;. Ba:gala ba:moi Yu dubate naeno komoma: da:ga:lita ba:bi tabo hibiha; ba:bema: la: gabomana:godolo helo kitanaha: na ibino kokotamo gala ihatenema; huiyatiya na ubi bihatemo Loma ko habamo tote Sisakono holoholo hapulu naeno kuba ododiha: komo ba:bo konehawakalimima:nemo!”

¹² Ba:bema: Pesitasiti ebene hopopa:go Polokono ubi komoma: ga:late, ba:bene ebete Poloko ba:ma ka:na goemiya; “Ama: na:gaa:ta Sisatamo kotoma; ba:bema: hibila, nale ama: ebetamo konoemema:nemata:.”

Pesitasiti Polokono Komoma: Ko Gawadalagi Agilipako Da:kiyamiya:

¹³ Ba:bene komo hegela da:petohuya: Ko Gawadalagi Agilipako ba:gala ebene naniko Benisiko iba:te Sisaliya ko habamo pete ibino kalakala tabo Pesitasitamo pega:late komo hegela eba:go ba:bo pemedate:puya;. ¹⁴ Ba:bene iba:te tete ga:ga:dopo emedete, eta hegelalo Pesitasiti Polokono komoma: Agilipako ba:ma ka:na kiyamiya; “Pilikisiti du genamalo da:miya:pui eta dubu ba:malo bemedena.*

¹⁵ Nale Yelusalemamo da:tuimo, ba:ba tetelo Yunapino Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopi ba:gala komo ibino kokopi, iba:te ba:be dubuino koko kuba ododili mabuma: na a:kiyanamiya: nale ebe hoea:mo koemema;. ¹⁶ Ba:bema: nale ibino tabo ba huiya na:goimo, ‘Ao, a Loma gabomanino komo ba:ma ka:nala. Keba tetelo komopa:te eta lumagi ko kuba ododidawama: da:ga:lamena; ale ebe

dito a:kanakapuma:ma: huiyatiya ale ebetamo tete kikamema:nema: ibino holoholo hapulu ebenu komo hidamo kohawakalimima:. Ba:be gabodo a gabomana:te hibi komo umiti ba:be lumagino komo hidamo kanagiya:midamema:nema:.’

¹⁷ “Ba:bema: Yunapa:te ba:be dubu Polokono komo anagiya:midamema: ba:mamo da:pelami, nale ibino tete kakubahimiha:, iyo, eta hegelalo nale tabo anagiya:mida habalo emedete alaholohopi ba:bo kiyalamimo iba:te ebe naeno holoholo hapuamo komagahema:. ¹⁸ Ba:ba tetelo nale nemalagidoluimo Yunapa:te ebenu eta ko kuba kohawakalimima:na:, huiyatiya iba:te mahila:halete ¹⁹ ibino Godoko adikumino kukala komokomoma: ebe koamo kiyahamiya:. Ba:gala eta dubu ebenu mahilo Ya:sutula, iba:te ebenu komoma: na:ga:luya:, ‘Ebe ya:lo a:hoyia:,’ huiyatiya Polote na:goi, ‘Ao, ebete ba:ka:ka:na.’ ²⁰ Ba:be mabuma: na gabo kumiha: ba:bi komoeno hibi komo keba ka:na na:kuya:tawamo, ba:bene nale Poloko na:goemimo, ‘Ama: ubila:ka: Yelusalemamo tote, nale amia:no komo ba:bolo hidamo gala kakananagiya:midamema:?’ ²¹ Huiyatiya ba:ba tetelo Polote na na:goenami ba:moe Sisaliya haboeno du genamalo kemedema:, mabu ebe ubila Loma ko habamo tote aeno Konomo Gawadalagi Sisate ha:kuya ebenu komo ba:bo kanagiya:midamema:. Ba:bema: nale ebetamo papamiwatalo na:goimo, hido gabo dumimo ebe Sisatamo ba:bo konoemema:nemo, ba:gala nale alaholohopi dubu na:goelamimo iba:te du genamalo ebenu modoboha: komokomo ipuwalo ebe hidamo kuminatema:.”

²² Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Agilipate Pesitasikono tabo komokomo ulihote ebetamo na:goiya:, “Wadiyala:ka: na atumu ba:moe dubuino tabo naeno hibila galamo kulihoma:?”

Ba:bene Pesitasiti na:goiya:, “Kubaha:. Ama: dumutu ebenu tabone kulihoma:na:ta.”

Polote Ko Gawadalagi Agilipakono Holoholo Hapuamo Duluhukuya:

²³ Ba:bene eta hegelalo Ko Gawadalagi Agilipako ba:gala ebenu naniko Benisiko iba:te ibino hidohido tita:gopi kaliko pupuliti, ibino hopopa:te ibi ba awagaminale, komo alaholohopino watowatopi ba:gala Sisaliya haboeno koko dubate ibi ba ta:mahele iba:te gabomani genamoeno tabo ga:la baha:mo ko kalakala diyamago ba:bo piya:. Ba:bene ibi hiliyonomate da:nihiduya:, ba:ba tetelo Pesitasiti komo alaholohopi na:goelamiya: iba:te Poloko komagahema:. ²⁴ Ba:ba tetelo Pesitasiti na:goiya:, “Ko Gawadalagi Agilipa ba:gala la: hiliyonomo ago da:pola:nama, la: nonolata. Ba:moe dubuino komo numa:la:. Ba:moe Sisaliya habalo demedehona ba:gala Yelusalemalo demedehona, ba:bi Yu tawakalubi hiliyonomate ebenu komoma: ibino ubiha: komokomo natamo ba wadahe iba:te ga:ga:lo na a:kuyanamiya: ebete na:haa:mene. ²⁵ Huiyatiya nale ebenu komo danagiya:midamimo, ebenu eta kapiya kuba kumiha: ebe hoesa:mo koemema:. Ba:bema: hibila, ebete Sisakono holoholo hapulu ebenu kuba ododiha: komo konehawakalimima: na da:goenami, nale tabo ba:bo ihatimo ebe Sisatamo konoemema:. ²⁶ Huiyatiya nale leta ipuwalo ba:moe dubuino komoma: aeno Kodawa Sisatamo kebe tabo na:ka:miya:temo? Naeno ukui hidamo kitanaha:, ba:bema: wadiyala la: ulihopi na nowalubiniya:la:. Ko Gawadalagi Agilipa, nale ama: mamo ba:bema: ka:mimata, ama:le na ba owalubini

ba:moe dubuino komo hidamo anagiya:midamete na Sisakono leta hidamo ba:bo kododima:nemo, ²⁷ mabu modoboha: nale du genamalo demedena ba:be lumagino komo leta ipuwalo hidamo hawakalimihino ebe Sisatamo dito oeme.”

26

Polote Ebena Kuba Ododiha: Komo Agilipatamo Da:hawakalimiya:

¹ Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Agilipate Polotamo na:goiya:, “Wadiyala ama: ha:kiya amia:no komo atamo na:hawakalima:.”

Ba:bene Polote ebena kokoto adipatelo ebena kuba ododiha: komo hawakalimima: ba:ma ka:na tupuimiya:, ² “Ko Gawadalagi Agilipa, Yunapa:te nale hiliyonomo hiya:hiya: kuba nododilinamo ga:lana, huiyatiya ka:lo kalakala kapiyate nagodolo bitana, mabu hido tete natamo ba: a:pe nale amia:no holoholo hapulu naeno kuba ododiha: komo kohawakalimima:. ³ Ba:moe komo ba: hibila, a Yunapino iniwalino kukala ba:gala ibino ododili komokomo ba:gala a ipuwalo kebe komokomoma: dolowabeletihuinakoma:, ama: ba:bi komo iya:tawanomola. Ba:bema: nolata, nale ama: bikiyamemata, wadiyala ama: naeno tabo kalakalago nuliha.

⁴ “Yu tawakalubi hiliyonomate naeno emede komo iya:tawahanomola, iyo, na deha:poto tetelo naeno hopolo demedenamimo ba:gala Yelusalemalo nale da:pemedenamimo, ⁵ ba:be tete ga:ga:nomolo iba:te naeno emede komo numinama: Ba:bema: iba:te ubi dihatemena:, wadiyala iba:te naeno komo ba:ma ka:na na:hawakalima:mena: na hido Pa:lisi kapiyuimidawa etala. Ba:moe komo ba: hibila, Yunapi ipuwalo a Pa:lisi kapiyuimipa:te ha:kiya iniwalino tutumu komokomo hiliyonomamo hidonomamo papamila:halenakoma:, huiyatiya komo Yunapa:te ba:ba ka:na kewagelenaha:. ✧ ⁶ Ba:gala eta komo. Ka:lo na amia:no tabo anagiya:mida ipuwalo la:namo, mabu Godote aeno iniwala:tamo hibinomolo da:goiya:, nale ba:be tabo hibima: midilo ebena owalubi komote atamo kuluhukuma: na:latiminamo. ✧ ⁷ Ba:gala naeno Ko Gawadalagi, ama: numa:, aeno Yunapino 12 gu tawakalubi hiliyonomate ba: atumu du ba:gala hegela hiliyonomolo Godoko ba adikumina ebena tabo hibima: midilo ebena owalubi komo bekalatimina. Iyo, ba:moe komo ba: hibila, ba:bi Yu tawakalubi ba:gala na, ale atu hido komo Godogodone lawema: na:latiminama:, huiyatiya iba:te na ubiha:ma: eda:hate naeno hibima: midi mabuma: nale koko kuba nododilinamo ga:lana.”

⁸ Ba:bene Polote gala na:kagoiya:, “La: komo ulihopi, nonolata, mabu keka: la: la:eno ukuilo ba:ma ka:na demalagidolonama, Godote ha:laha tawakalubi ka:ka:mo a:kawadiya:paa:latela:mene? ⁹ Na dopamo atumu komo kubakuba ukui emalagidolenakuimo, ba:bema: puya:te Nasaletenapi Ya:sukunu mahilo hunamo dadipatena ba:bi tawakaluba:tamo nale hiya:hiya: alaholo komo bododilinakuimo, ✧ ¹⁰ iyo, nale Yelusalemalo ba emedena ba:ba ka:na ewagele-namimo. Ba:bema: hibila, Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:te natamo helo dikanamenakui, nale komo Ya:sukunu tuputupu tawakalubi hiliyonomo du genamamo ba:bo oelamenakuimo,

ba:gala tabo anagiya:mida habalo ibino komoma: da:ga:lanakuima: nale ibi hoea:mo oelamema: modoboma: goenakuimo. ¹¹ Ba:gala komo tetelo aeno Yu tawakalubino hiya:hiya: baidi ibubulamehole genamalo nale Ya:suku ta:matapa:te kuba nododilinamo ba goena, ba:bema: na komopa:go iba:tamo koko temeteme ba:bo ikalamenakuima:. Ba:ba ka:na ba ewagelena na ubila iba:te Ya:suku hibima: midi ipuwane ohobila:halete ebena komo ha:dama: koga:lama:. Ba:bene naeno mauba iba:tamo koenomoma: eda:lo komo hiya:hiya: muhulu hopoenoko habahabamo tonakuimo ibi ba:bo nekubahilamenakuimo.”

Polote Ya:sutamo Keba Ka:na Kohobiguya: Ba:be Komo Da:hawakalimiya:

¹² Ba:bene Polote ebena tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Nale ba:ba ka:na ba ewagelena, eta tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopino watowatopa:te komo leta ba:gala ibino helo natamo dikanamiya: nale Dama:sakase ko habamo ba: dito tuya:mo. ¹³ Nale hegela tuli tetelo komo dubago ba:bamo ba tuta, gabo tetelo alote Godokono Hunu Habane pihitigate a ba:bo panagogobeya:midadiguiya:, ba:be alo helonomola, ebena helote hegeloeno aloeno helo a:gogoluya:. ¹⁴ Ba:ba tetelo a hiliyonomate hakamo guditi nale eta dawoenoto tabo madodo Yu tawakalubino tabamo ba:ma ka:na uliya:mo, ‘Solo, Solo! Keka: mabu ama:le natamo koko temeteme dikanamena? Ama:le nago alaholodawama: deda:na, ama: ha:kiya ama: bekubahiminata. Aba: hibila:ka:, kau-goete ebena namutudawa natamo aliamidama: dewagelemene, namutudawate ebe huiyatiya kukamo gala dito kakanagalimima:ne!’

¹⁵ “Ba:bene nale na:goiya:mo, ‘Kodawa, ama: potela:ka:?’

“Kodawate naeno tabo ba huiya na:goiya:, ‘Na ba: Ya:suti, ama:le natamo temeteme dikanamena, na ba:be lumagila. ¹⁶ Wadiyala ama: na:mahiga, mabu nale ama:tamo uluhukumu nale ama: naeno okodawama: komidima:. Ba:bema: ka:lo ama:le nagodolo bada komo kulama:wa ba:gala nale galane ama: diya:tumihoma, ba:bi hiliyonomo komokomo ama:le komo tawakaluba:tamo konehawakalilamema:na:ta. ¹⁷ Ba:bene ama: naeno oko ba nowatina Yu tawakalubino helo ipuwalo nale amia:no ka:ka: ba:mula:menakomata, ba:gala Yuha:pino helo ipuwalo na atumu ama: ba:kowalubinakomata. Ba:hibila, nale ama: ba:bi Yuha:pa:tamo konoemema:nemata, ¹⁸ mabu ama:le ibino baidi konepahalamililamema:na:ta iba:te du ipuwane alamo kohobila:halema:. Iyo, iba:te Saitanakono helo ipuwane Godotamo ohobila:hate na Ya:suku hibima: da:midinimina:, ba:be komodo Godote ibino kuba egebolelamete kadodoholelamema:ne, ba:gala ebete ibi ebena komo tuputupupa:go kapiyama: midiliti eta hido haba iba:tamo kikalamema:ne.’” ✧

Polote Godotamo Kebe Oko Kowatinami Ba:be Komo Da:hawakalimiya:

¹⁹ Ba:bene Polote ebena tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Ko Gawadalagi Agilipa, Godokono Hunu Habane natamo kebe komote kuluhukuya:, nale ba:be komo umiti ba:bo papamiwatuya:mo. ²⁰ Ba:ba tetene tupuimiti nale tawakaluba:tamo Godokono tabo ba:ma ka:na olamaginuimo, ‘La:eno tepo ipuwa hiya:ma: midiliti Godotamo nohobila:la:, ba:gala wadiyala la:eno hidohido ododili ipuwado la:eno

Godotamo ohobila: komo na:hawakaliminakuya:la:’ Ba: hibila, dopamo tetelo nale Dama:sakase ko habalo tabo ba:ba ka:na olamagiya:mo, ba:bene Yelusalemamo pete ibi ba:be atu tabo a:kapikiyalamiya:mo, ba:bene nale Yudiya hopo konomamo Godokono tabo olamaga:go tote Yuha:pino hiya:hiya: muhulu hopamo ba:bo nuluhukuya:mo. ²¹ Ba:moe mabuni komo Yunapa:te na ubiha:ma: eda:hate, eta hegelalo iba:te Godoko Adikumino Genamalo na heloamo lawenete ubi ba:bo ihatiya: na kanakapunamema: ²² Huiyatiya Godokono owalubiti nagodolo nitanui, ba:bema: ka:lo na ba:malo da:la:namo Godote na hibinomolo dopamo diya:tunamiya: nale ba:be komo la: koko tawakalubi ba:gala hegehege tawakalubi la: hiliyonomatamo na:hawakalimitamo. Iyo, dopamo tetelo Mosesete komo Godokono ukui hawakalimipa:go kebe komote uluhukuma: dolamagiminakui, na ba: atu komo bekaolamagitamamo. ²³ Ba:moe tabo ba: ba:ma ka:nala, Godokono Oemedawa Kelisote da:hoemene, hoe ipuwane ka:ka:mo gala da:kamahigamene ebete dopo lumagima: keda:ma:ne, ba:bene ebete ka:ka: muleno alo ebena Yunapi ba:gala kapela Yuha:pi ibi hiliyonomatamo kohawakalimima:ne.” ✧

Agilipate Ya:suku Hibima: Komidima: Polote Ebe Da:kiyamiya:

²⁴ Ba:ba tetelo Kapela Ko Gawadalagi Pesitasiti Polokono tabo olamagi ubiha:ma: eda:te ebe ba:bo goepatemiya:, “A:iye! Polo, ama: daedae lumagilata! Ama: buka ka:lamihole kodawanomolata, ba:bema: diyala, amia:no iya:tawa komote ama: daedaema: kuda: a:midia:ta!”

²⁵ Ba:bene Polote Pesitasitamamo na:huiyuya:, “Naeno Hidonomo Kodawa, na daedae lumagiha:. Naeno tabo ba: hibila ba:gala na tuputupu ukuinomolo olamagitamamo. ²⁶ Ko Gawadalagi Agilipate naeno taboeno hibi komo iya:tawala, ba:bema: na hilopoheno ebena holoholo hapulu kolamagima:nemo. Nale kebe komokomoma: dolamagitamamo, ebete ba:bi hiliyonomo komo ya:lo iya:tawuya: mabu ba:bi komate diya gabodo kikuluhuya:ha:.”

²⁷ Ba:bene Polote gala na:kagoiya:, “Ko Gawadalagi Agilipa, Godokono ukui hawakalimipa:te dopamo ebena Bukamo da:miya:tiya:, ama: ba:bi komo hibima: na:ka:midiliuta? Iyo, na iya:tawala ama: hibima: na:midilitata!”

²⁸ Ba:ba tetelo huiyatiya Agilipate Polotamo na:goiya:, “Ama: natamo bada komo ododima: kewageliuta? Amia:no tabo olamagi ipuwalo ukui ba:kitana, nale ba:moe gopowahi tetenomolo Ya:sukunu eta ta:matadawama: keda:ma:?”

²⁹ Polote na:huiyuya:, “Ama: Ya:sukunu tabo tete gopowahilo uliti ebe hibima: da:midimina: naeno kalakala hibilo kitanama:ne, o ama: tete ga:ga:dopo emedete hibima: midi komo da:lawemena: na atumu kokalakalama:nemo. Iyo, la: hiliyonomate naeno tabo dulihutama, nale la:eno komoma: Godoko na:toemehonamo la:eno hibima: midi ipuwalo la:le nago kapiyanomoma: keda:hama:. Huiyatiya la: mabuma: na ba:moe kapiya komo ubihinola, nale ba:moi auli hala:go da:pata:namo komopa:te la: ba:bako hala:mo matuhulame modoboha:.”

³⁰ Ba:ba tetelo Ko Gawadalagi Agilipako, ba:gala ebena naniko Benisiko, ba:gala kapela Ko Gawadalagi Pesitasiko, ba:gala komo tabo ulihopi, ibi hiliyonomate mahila:halete ³¹ tabo ga:la bahini ba tolamita

ibi ipuwalo na:ga:luya; “Ba:moe dubugodolo eta kuba puliyala gabomana:te ebe hoea:mo oemema; ba:gala modoboha: ebete du genamalo dito emedena.”

³² Ba:bene Agilipate Pesitasitamo na:goiya; “Ba: hibila, ba:moe dubuti amia:no tabo anagiya:mida ipuwalo dopamo da:la:nui, ba:ba tetelo ebete Sisakono holoholo hapuamo toma: ama: kiyameha:tale ale ebe du genamane dito boemena; huiyatiya ebete aeno Konomo Gawadalagitamo toma: ama: a:kiyamia:ta, ba:be mabuma: ebete ebetamo na:nuluhukamene.”

27

Polote Loma Ko Habamo Toma: Ko Palai Boga:go Da:tupuimiya:

¹ Ba:bene Loma gabomana:te a ibino Itali hopamo palai boga:go komagatoema: tabo dihatiya; ba:ba tetelo alaholohopa:te Poloko ba:gala komo du genamalo demedehonama; ibi hiliyonomo eta alaholohopino watodawoeno kokotamo ba: dito nimiya:tiya: Ba:be alaholohopino watodawoeno mahilo Yuliyasitila, ba:gala ebena alaholohopino kapiyuimino mahilo ba: Konomo Gawadalagi Sisakono Kapiyuimipila. ² Ba:bene eta ko palai bogete A:damitiyama habane uluhukuti A:isiya hopoeno komo kehaha: kolomoeno habahabamo gala kakatoma: dewagelitiya; ale ba:be boga:mo nololote ba:bo tolamia:ma:. Ba:ba tetelo eta Ma:sadoniya hoponapi A:listakasiko, ebe Tesalonaika habalo hawakaluya; ago ba:moe dubuti tuya: ✧

³ Ba:bene eta hegelalo ale Saidono ko habamo da:nikuliya:ma; ba:ba tetelo alaholohopino watodawa Yuliyasiti Poloko malemaletelo ebetamo tete bikamiya; ebete ba:be habalo ebena komo mabulubi nulamete iba:te ebena modoboha: komokomo ipuwalo ebe hidamo kowalubima:. ⁴ Ba:bene a Saidono habane gala da:katolamiya:ma; kehaha: kolomo ba na:hiwale ko huhuti a da:duhia:miya; ba:bema: Saipalase hopamo nikuliti ba:be hopoeno kehaha: kolomoeno dododo ba:bo tolamia:ma: mabu ba:be gabote atamo tatabadopoma: ediya:. ⁵ Ba:bene ale kehaha: kolomo gala kana:hiwalete Silisiya ba:gala Pa:mapiliya hopo tamedo petolamete Lisiya hopoeno Maila habamo ba:bo nikuliya:ma:. ⁶ Ba:bolo eta ko palai bogete A:lesandiya habane Itali hopamo toma: dewagelitiya; alaholohopino watodawa Yuliyasiti ba:be komo iya:tawate a ba:be boga:mo ololoma: dito noea:miya:

⁷ Ba:bene ale ba:be boga:go da:katolamiya:ma: ba:ba tetelo huhuino komo umilo a ukuiya ba tolame ko temeteme beniya:tawahuya:ma:. Ba:bene komo hegela da:petohuya: a Sanaidase haba teta:mo nikuliti huhuti a ba:bolo hibilo da:duhia:miya; a huiyatiya ukui hiya:ma: miditi tataba gabo ohowada:go tolamete kehaha: kolomo ba:bo na:hiwaliya:ma: Kuliti hopoeno Salamone haka kiyamo. ⁸ Ba:bene a Kuliti hopoeno kehaha: kolomo dododo ko temetema:go petolamete eta boge utihole bahi ba:bo numiya:ma; ba:be boge utihole bahino mahilo nitana ‘Boge Utiholeno Tataba Bahila,’ Laseya haba tamelo itana.

9 A ba:be Kuliti hopamo pelamema: tete ga:ga:nomoma: dediya:, ba:bema: Septemba manomeno Ko Hegelate* ba peniwibo ba:be hopo konomolo ko huhuti a:mo ya:lo a:tupuimiya:. Mabu ale kehaha: kolomodo kotolamema: hido tete dotuya:ma:, ba:bema: Polote boge okopi ba kiyalame na:goiya:, 10 “Dubala:, na numitamo a ba:ma tetelo tolamema: dewagelema: ale konolalatiholema:nema:, iyo, bogeno ka:ka: ba:gala ilina ba:gala a tawakalubino ka:ka:te kalatidiholema:na:.”

11 Ba:ba tetelo alaholohopino watodawate Polote da:goiya: ba:be tabo kuliya:ha:, huiyatiya ebete boge atadawa ba:gala boge namutudawa ibino ubi komamo dito papamiwatuya:. 12 Iyo, ibino tabo ga:la ipuwalo ibi hiliyonomate ubi nihatiya: ba:be haba miya:pate Kuliti hopoeno eta tatali haba Pinikisa:mo konikulima:, mabu iba:te boge da:putiya: ba:be boge utihole bahi modoboha: ko palai bogete huhu tetelo tete ga:ga:nomolo ba:bolo itana. Ba:ba tetelo iba:te nemalagidoluya: Pinikisi haboeno boge utihole bahino magata kodopola, hegelate da:nihitiganako ba:ba hapulu ba itana ba:bema: huhuti ba:be boge utihole bahi koamo a:kalawa:le.

Huhu Ba:gala Koko Gawiyate Palai Boge Kubanomamo Danagalimi-huya:

13 Ba:ba tetelo ko huhuti da:wibuya: huiyatiya siyale hapuni nanekela:mo da:pa:mutiya:, ba:bema: boge okopa:te kalakala lawete a ba:be habane ikuli hidoma: ga:lalo iba:te bogeno aga mabu magubutiti Kuliti hopoeno kehaha: kolomo dododo tolame gala ba:bo katupuimiya:. 14 Huiyatiya iba:te nanekela:mo ba tolamita, konomo huhuti Kuliti hopo hapuni gala kanemahigate ba:bo piya:, boge okopa:te ba:be huhuino mahilo Dibilidubu Hapuino Huhuma: ka:miya:. 15 Ba:ba tetelo huhuti boge da:panagalimiya: okopa:te boge haka hapuamo ohoba:midama: dewageliya: kamodobuya:ha:, ba:bema: iba:te bogeno kiya:li mabu miya:pate huhuti a hakane ko kolomamo ba: dito puluhukua:tiya:. 16 Ba:bene ale kehaha: kolomoeno eta deha:poto haka, ebeno mahilo Kolodala, ba:be haka siyale hapudu ba negogoluta tete nanekelelo gawiyate tatabadopoma: ba:bo ediya:. Ba:ba tetelo ale ko palai bogeno ka:ka: mula:meno boge deha:poto ba:bo nihiduimiya:ma: ba:be bogete ko kolomolo ululukapoma:. Iyo, ale ba:be komo ko temetema:go ba:ma ka:na ododiya:ma:, 17 okopa:te ba:be deha:poto boge ko kolomoeno beyane adipatete ko palai bogeno guamo ihatete hala:mo matumihote ba:bo kodakoduimiya:. Ba:be atu tetelo iba:te komo koko hala:mo ko boge a:wa:digahalo atumu a:kama:homehuya:, mabu iba:te na:toletolehutiya: Libiya hopoeno kehaha: kolomoeno beya tetelo ditana, ba:be kulili hakamo huhuti aeno boge datamene. Diyala, bogete ba:be kulili hakamo da:nemuigamene, gawiyate boge ba:bolo kubanomamo anagalimihote bogete dito da: nepapohola:hamene. Ba:be mabuma: okopa:te ukui bilibilima: ba eda:ha iba:te eta komo ba:ma ka:na kaododiya:, iba:te ko bogeno palai pahamihote boge guamo

* 27:9: Septemba manome kuititi hapulu Yunapa:te ibino eta komo ba:ma ka:na ododinaka, iba:te kapiya hegelalo baa: nahaheno ba pola:na ibino kuba ododili komo Godotamo hibinomolo a:hawakalilamenaka ebete ba:bi hiliyonomo komokomo egebolelamete kadodoholelamema:. Lukuti ba:be komo ba emalagidolo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:, ba:moe Septemba manomeno Ko Hegelate ya:lo a:peniwibui.

dito ihatiya:, ba:bene kehaha: kolomoeno gawiyate ha:kiya a ba:bo atoiya:

¹⁸ Huiyatiya huhu ba:gala gawiya ibino helote kekelalamitiya:ha:, ba:bema: eta hegelalo okopa:te bogeno kolowami ilina hiliyonomo beyamo dito iya:hekiya:, ¹⁹ ba:gala eta hegelalo iba:te atumu kaewageliya:, palai bogeno komo hiya:hiya: oko ilina ibino kokotonomamo uwatete beyamo ba: dito kiya:hekiya:. ²⁰ Ba:ba tetelo bogete konomo hawai bubu ipuwado tonami, ba:be mabuma: ale komo hegela ba:gala du hiliyonomolo hegela ba:gala oloki ulameheno konomo huhuti a kubanomamo dalukuinami aeno ka:ka: mula: komoeno ukuiti a-nalatidihoa:miya:.

²¹ Ba:bema: boge okopa:te komo hegela hiliyonomolo tole komago ba emedena baa: kanahanakuiha:, ba:bene eta hegelalo Polote ibino holoholo hapulu mahigate na:goiya:, “Dubala:, la: naeno tabo nulihotale ale Kuliti hopoeno haka ba:ka:miya:pana:, iyo, ba:moe bogete ba:ka:kubana: ba:gala ilina hiliyonomate ba:kalatidiholena:.

²² Huiyatiya ka:lo nale la: toelameholelo na:goemo, la: helo gala na:kalawa:la:, mabu bogete kokubama:ne huiyatiya la: ipuwalo eta lumagino ka:ka:te a:kalatida:mene! ²³ Na Godokono lumagi etala, iyo, ebete na ya:lo a:laweniya: nale ebene okodawama: keda:nama:. Ba:bema: ka:lo dulu ebene nopodawate natamo puluhukuti ²⁴ na:pegoe, ‘Polo, ama: akatoletola:la:, ama: Sisakono holoholo hapuamo hibilo konuluhukuma:na:ta. Ba:gala Godote ebene malemalelo eta tabo ba:ma ka:na kagoe, ba:moe bogelo ama:go demedena ebete ama: mabuma: ba:bi dubu hiliyonomoeno ka:ka: komula:lelamema:ne.’ ²⁵ Ba:bema: naeno dubala:, la: helo gala na:kalawa:la: mabu na Godoko hibima: na:miditamo, ebete na da:kiyaname ba:be komote hibinomolo ba:ba ka:na kuluhukuma:ne. ²⁶ Ba:moe komo ba: hibila, gawiyate a atoete kehaha: kolomoeno eta hopamo konemiya:poema:ne, ale aeno ka:ka: mula: komo ba:bo konuwatema:.” ✧

Ko Palai Bogete Gawiya Koko Ipuwalo Da:papohola:huya:

²⁷ A Kuliti hopo da:miya:puya:ma:, ba:ba tetene tupuimiti 14 hegela ba petoho koko gawiyate a Meditala:iniya kehaha: kolomo tetenomodo ba atoe, ba:bene eta dulu iwa tetenomolo boge okopa:te ibino ukuilo haka na:tataliminamo ga:laniya:. ²⁸ Ba:bema: iba:te auli ilina deha:poto hala:mo ma:homenate ko kolomoeno kulukulu da:modoboteniya: 40 mita buminiya:, ba:bene tete nanekele toatepanate gala da:kanemodoboteniya: 30 mitama: eda:niya:. ²⁹ Ba:bene gawiyate a nakolamo na:nitakua:midoenamo ba ga:lana okopa:te konomamo toletolehonate, iba:te boge gala hapuamo netewa-netewa menemene aga iya:hekemenate hegelate tiyo kowalohoma: Godotamo ba:bo toetoehoniya:. ³⁰ Ba:ba tetelo bogeno olalati komo uminate, okopa:te ha:da amiho gabodo a komiya:poenama: iba:te ka:ka: muleno boge deha:poto beyamo ba adipotena a komopi ba:bo kiyaa:meniya:, “Ale boge dopo hapuino aga iya:hekema: kotolamenama:.”

³¹ Polote huiyatiya ibino ha:da komo uminate alaholohopino wa-todawa na:kiyameniya:, “Na niya:tawanamo, ba:moi okopa:te bogelo ago pola:naheno la:eno ka:ka:te kalatidiholema:na:,” ³² ba:bema: komo

alaholohopa:te boge deha:potoeno hale da:niya:hiliminiya: ba:be bogete tawakalubihino ba: dito okoa:taniya:.

³³ Ba:bene owaloho tete da:tataliniya: Polote dubu hiliyonomoeno baa: nahaha: mabuma: tabo helodopamo ba kiyahalamena, ebete ba:ma ka:na goeniya:, “Ba:moi 14 hegelalo la:le la:eno ka:ka: komoma: ukui da:bilibilihonatima, la:le tete ga:ga:nomolo baa: kanahanakuiha:.”
³⁴ Nale la: ba:bema: kiyahalamenamata, la:le baa: konahama: Baa: naha ipuwalo la:le helo kolawema:nemata, ba:bene olalatiti la:tamo da:puluhukumini la:eno ka:ka:te a:kalatidihamena:, iyo, ba: hibila, la: hiliyonomo ipuwalo eta lumagino watoeno hinibo eta kapiyate a:kalatida:mene.”

³⁵ Polokono tabo olamagi da:wiboniya:, ba:ba tetelo ebete ibino holo-holo hapulu baa: lawenate Godotamo kalakala tabo goe da:wiboniya: baa: adikamidalenate na ba:bo tupuiminiya:, ³⁶ ba:bema: ibi hiliyonomate ibino tole komo gobogobamo miya:tenate Polokoba: baa: ba:bo nahaniya:.”
³⁷ Ba:be dulu a puya:te ba:be ko bogelo da:pola:nuya:ma:, aeno tawakalubino kuititi ba: 276 tawakalubila, ³⁸ ba:bene baa:te a hiliyonomo da:wigua:meniya:, komo okopa:te bogeno komo kolowami ilina ba:be witi-laisa kodopo kolomamo dito iya:hekeniya:, mabu ibi ubila bogete tutuma: ba eda:na hido haka teta:mo konutinama:.

³⁹ Ba:bene hegelate dowalohuya: boge okopa:te kehaha: kolomoeno eta hopo ba:bo umiya:, huiyatiya ibi hiliyonomate ba:be hopo dopamo kuminakuiha: Ba:ba tetelo iba:te ba:be hopoeno kolomo dodo ba umihuta hido tete ba:bo umiya:, nakola puliyala, kulili haka kapiyate itanuya:, ba:bema: ibino bogete ba:be kulili haka teta:mo konutima: ubi ba ihate iba:te gabo ba:bo ohowadiya:.”
⁴⁰ Ba:be mabuma: iba:te bogeno hiya:hiya: agoeno hale iya:hilimiti kolomolo dito miya:paliya:, ba:gala ba:be atu tetelo iba:te dopamo da:matuhulamiya: ba:bi kiya:lino hale pahalamiti, ba:bene eta deha:poto palai ibino boge dopo hapulu ba:bo adipatiya:, huhuti ibi ba owalubilinato bogete hido kulili hakamo konutima:.”
⁴¹ Huiyatiya iba:te ba:ba ka:na ba newagelita, bogete hido haka teta:mo nidihino dopamo beyalo ditanuya: ba:be eta kulili haka teta:mo nutiti bogeno dopo haputi ba:bo nekodakoduya:, ba:bema: ba:ba tetelo koko gawiyate bogeno gala hapu kubanomamo ba anagal-imihuta bogete papohola:ha ba:bo tupuimiya:.

⁴² Alaholohopa:te bogeno olalati dumiya: nopo ba:bo tamotiya:, iba:te du genamane boga:go da:magaheliya: ba:bi dubu hiliyonomo kanakapulamema:, komo iba:te hakamo niholoholete dito nalahutihokapoma:.”
⁴³ Ba:ba tetelo huiyatiya alaholohopino watodawate ubila Polokono ka:ka: komula:mema:, ba:bema: ebete ebene hopopi na:duhilamiya: iba:te ba:bi dubu anakapulamema: Ba:be atu tetelo ebete ibi hiliyonomo na:kiyalamiya:, ibi ipuwalo puya:te iholohoma: dewagelitiya: iba:te bogene iya:patila:halete hakamo dopamo koniholohoma:.”
⁴⁴ ba:gala iholoho iya:tawaha:pa:te boge papohola:hale hapuhapamo alukuila:halete ba:bo kona:hiwalema: Ba: hibila, a hiliyonomate ba:ma ka:na aeno ka:ka:go hakamo modobolo nidimutiya:ma:.

¹ Ba:bene a hiliyonomate olalatihino hakamo da:nidimutiya:ma:, ba:be hopo tawakaluba:te a na:kiyaa:miya: ba:moe kehaha: kolomolo ditana ba:be hopoen mahilo ba: Molotala. ² Ba:ba tetelo iba:te a konomamo malemalea:telo haka dodolo koe emadoa:mete a ba:bo ka:miya: aeno ape kotanotanuilamema:, mabu wegolate ba uta a ko gibate ua:mitiya:. ✧ ³ Ba:bene Polote keha piwipiwi nuwatete ba pepaduta, bu kaluti ba:be ipuwane puluhukuti ebe kokotolo paliwatate ba:bo ta:muitanuya:. ⁴ Ba:bema: Molota hoponapa:te kaluti Polokono kokotolo ta:muitanalo dumiya:, ibi ipuwalo komopa:te komopa:tamo na:ga:luya:, “Ba: hibila, ba:moe dubuti eta dubu anakapumi. Numa:la, tawakaluba:tamo kuba huiya dikalamenako ba:be aeno ida:da:lino gobogobote ebetamo kuba huiya ikame! Ebete kehaha: kolomoeno olalati ipuwane dalahula:ka, huiyatiya ebena kuba huiyate eta gabodo ebetamo hibilo a:puluhuku.”

⁵ Ba:ba tetelo Polote ebena kokotone kalu danamogamiduya: koa:mo ba: dito guya:, huiyatiya Polokono apa:mo kaluino helote kodoluya:ha:. ✧ ⁶ Ba:bene tawakaluba:te ebe ba umita ibino ukuilo ba:bo ga:luya:, tatalila ebete kohoema:ne. Huiyatiya tete ga:ga:dopo nipo dumitiya: ba:ba tetelo iba:te ibino ukui hiya:ma: midiliti na:ga:luya:, “Diyala, ebe da: kuba lumagiha:, huiyatiya aeno ida:da:lino gobogobo etate ba:moe dubuino holoholamo atamo kuda: a:puluhuku!” ✧

Polote Molota Hoponapi Temetema:gopi Da:hiduilamiya:

⁷ Ba:be kehaha: kolomolo ditanami ba:be hopoen ko gabomani dubuino mahilo ba: Pubiliyasitila, ale kebe haka dodamo ka:nidimutiya:ma: ba:be haka tamelo ebena koko pali haka ba:gala genamate na:pola:ma:nami. Ba:be dubuti a komopi malemalea:telo uwatete a ebena genamamo dito magatoiya:, ba:bene netewakapiya hegelalo ebete a hidamo ba ua:menate ba:bo owalubinaku. ⁸ Ba:ba tetelo Pubiliyasikono nabiwi tawetawete ba uminate ne hawa:go lihonaku, ba:bema: Polote ba:be kadeleno wata baha:mo tote Godotamo ba netoetoe kokoto ebetamo da:nemowatimiya:, ebete ba:bo hiduya:. ⁹ Ba:bene Polote dododiya: Molota hoponapa:te ba:be kamo ulihote, koma hegelalo iba:te ibino temetema:gopi da:magahelenaku Polote Godokono heloamo ba:bo hiduilamenaku. ¹⁰ Ba:be mabuma: iba:te a milia:mehoelo malemale ilina hiliyonomo atamo dito ikaa:mehoenakuya:, ba:gala ale eta ko palai boga:go gala tolamema: da:kewageliya:ma:, ba:ba tetelo agodolo kebe ilinate modobolo pola:naheno iba:te ba:bi ilina wadahete boga:mo atamu dito kamiya:tea:miya:.

Ale Loma Ko Habamo Da:nikuliya:ma:

¹¹ Ale Molota hopolo ba emede netewa-kapiya manome da:wibuya:, ba:ba tetelo ale eta ko palai boga:go tolame gala dito katupuimiya:ma:. Ba:bene ko huhuino tete puluhukuhino ba:be bogete dopamo A:lesandiya habane Molota hopamo puluhukuti, ko huhuino wibo tete ba:bo pelatimiya: ba:gala ba:be bogeno wato netewala, ba:moe boge namutudawate Lomanapino ida:da:lino Nedewale Gugudino holoholamo ododiliya:. ¹² Ba:bene a ba:be boga:go kehaha: kolomo na:hiwalete Silakuse ko habamo nikuliti netewa-kapiya hegela ba:bo

nemediya:ma:. ¹³ Ba:ba tetelo ale gala katolamete kehaha: kolomo kana:hiwalete Legiyama habamo ba:bo nikuliya:ma:, ba:bene eta hegelalo hido huhuti siyale hapuni da:piya:, ba:be huhuti netewa hegelalo a ba powalubi bogete tote Putiyoli habamo ba: dito nutiya:.

¹⁴ Ba:bolo ale komo Ya:suku hibima: midipi ekaki da:nulamiya:ma:, iba:te a na:kiyaa:miya: iba:go kemedema:, ba:bema: ale iba:go sa:ba:ni hegela emedete gala nato gabodo na:katolamiya:ma: Loma ko habamo.

¹⁵ Ba:bene komo Lomanapi hibima: midipa:te aeno komo uliti, iba:te gabo tetelo ago alugama: ko habane ba:bo pelamiya:. Ibi ipuwalo dopo tawakaluba:te A:piyase haboeno ilina kolowami habalo ago palugate, ba:gala komopa:te gabo tetelo ago gala na:kapaluguya:, ba:be gabo teteno mahilo ba: ‘Kapela Tawakalubino Netewa-kapiya Laha Genama Tetela.’ Ba:ba tetelo Polote ba:bi Lomanapino holoholo dulamiya: ebete Godotamo kalakala tabo ba goe tepo ipuwalo helo ba:bo lawiya:.

¹⁶ Ba:bene ale Loma ko habamo hibilo da:nikuliya:ma:, ba:ba tetelo gabomana:te Poloko na:ga:lamiya: ebete du genamalo a:kemeda:mene, huiyatiya eta genamanomolo ba nemedede eta alaholodawa dubu kapiyate eba:go kemedema:ne ebete alahula:kapoma:.

Polote Loma Ko Habalo Ya:sukunu Komoma: Yunapa:tamo Tabo Dolamagiya:

¹⁷ Netewa-kapiya hegela da:peniwibuya:, Polote tabo ba:bo noemiya: Loma ko habalo demedehonama: ba:bi Yunapino watowatopa:te ebetamo kopelamema:, mabu hibila, iba:te Ya:sukunu hibi komo dopamo kuliya:ha:. Ba:bene iba:te da:pekapiyuya: ebete iba:tamo na:goiya:, “Naeno nana:la:, ba:moe komo ba: hibila, nale aeno Yu tawakaluba:tamo eta kuba kododiha: ba:gala aeno iniwalino kukala eta kapiya kadikamidaleha:, huiyatiya komo aeno tawakaluba:te natamo ba maubahale iba:te Yelusalemalo na lawenete Loma gabomanino kokotamo ba: dito ihateniya:. ¹⁸ Ba:bene komo gogote da:petohui ba:ba tetelo gabomana:te naeno komo ba anagiya:midaname, iba:te na hoea:mo koenamema: naeno eta kapiya kuba kumiha:, huiyatiya ibi ubila na du genamane dito kuluhukunatenema:. ✧ ¹⁹ Ba:be mabuma: Yunapa:te gabomana:tamo ibino ubiha: komo koamo hawakalimiya:, ba:bene na gabomanino tabo anagiya:mida habalo ba la:na nale eta gabo kumiha:. Ba:bema: ba:ba tetelo nale naeno ubi komo hawakala ihatimo Sisakono holoholo hapulu naeno kuba ododiha: komo konehawakalimima:, huiyatiya la: nonolata, naeno ukuiti kitanuiha: Sisakono holoholo hapulu aeno Yu tawakalubino komoma: eta kuba tabo konegoema:. ✧ ²⁰ Ba: hibila, nale la:go tabo kolamagimima: tabo ba:bema: poememo. Ba:bema: wadiyala la:le naeno kokotolo ditana ba:moe auli hale numa:la:, mabu a Isalaela tawakaluba:te pokono pe komoma: kalakalago da:latiminama:, ba:be Kodawa mabuma: nale ba:moe matuhulamehole komago emedenamo.” ✧

²¹ Ba:ba tetelo Yu watowatopa:te Polotamo na:ga:luya:, “Nolata. Ale ama: mabuma: komo leta Yudiya hopone kuwateha:, ba:gala komo aeno ekaka:te ebene kapelameha: amia:no ododili komoma: eta kuba tabo a kopikiyaa:mema:. ²² Huiyatiya kalakala konomola, a iya:tawahala

hiya:hiya: hopolo komo tawakaluba:te amia:no uli kapiyuimino komoma: kubanomamo ga:lana. Ibino tabo ga:la komo da: hibila: o da: ha:dala:, ba:bema: aeno ubi bitana amia:no tabo komokomo hidamo kulihoma:” ☆

²³ Ba:bene ba:ba tetelo iba:te eta kapiya hegela ka:miti, ba:be hegelalo dopamo da:pelamiya: ba:bi watowatopa:te ba:gala komo tabo ulihopi hiliyodopo iba:te Polokono genamamo ba:bo pekapiyuimiya: Ba:bene duiduiya tetene tupuimiti gapogapo teta:mo nuluhuku Polote Godokono Ko Gawadalagi komo ibi ba:bo iya:tulamiya:. Ba:ba tetelo Mosesete Bukamo da:miya:tiya: ba:gala Godokono Ukui Hawakalimipa:te da:miya:tiya:, Polote ba:bi Buka komokomo ba hawakalilamita ebete ibi ba:bo kiyalamiya: Ya:suku hibima: komidima:. ²⁴ Ba:bene komo iba:te Polokono tabo modoboma: ga:late Ya:suku hibima: na:miya:, huiyatiya komopa:te hibima: kamidiya:ha:. ²⁵ Ba:be mabuma: hegelate ba gapogapohona olowabeletihui komote iba:tamo da:peniya:, ba:ba tetelo iba:te hiya:hiya: tabo ba ga:lana ibino genamamo ba: dito tolameniya:. Ba:ba tetelo Polote hibima: midiha: Yunapa:tamo ba:moe kapiya kodakoda tabo begoeniya:, “Godokono Gobogobote ebena ukui hawakalimidawa Aisayako bikiyamiya:, ebete la:eno iniwala:tamo tote tabo hibinomolo ba:ma ka:na konolamagima:, ²⁶ ‘Amia:no tawakaluba:tamo tote ibi ba:ma ka:na na:nikiyalamiya:,

‘La: tabo bulinakomata

huiyatiya a:kiya:tawahanakamata,

iyu, la: ipuwa bohowadinakomata

huiyatiya a:kuminakamata.

²⁷ Mabu ba:moe tawakalubino ukui hegabema: eda:halamiya:,

ibi hibi komo uli ubihinola,

ba:bema: iba:te galo a:muhilameholiya:,

ba:gala ibino baidi atumu a:mula:haliya:.

Ba:bema: iba:te ibino baidi mula:haleha:ma: neda:hatale,

ibino baiditi naeno hido komo bulamena:,

ba:gala ibino galote nulihotale,

iba:te ibino tepo ipuwoeno ukui hidamo emalagidolete natamo

bohobila:na:,

ba:bema: na modobola ibi nale hiduilamema:.’ ’ ”

²⁸ Ba:bene Polote ebena tabo moga:melo gala na:kagoeniya:, “Wadiyala la: niya:tawahala:, ba:ma tetelo Godokono ka:ka: mula: komoeno tabo ebete ba: Yuha:pa:tamo ikalami, mabu iba:te kalakalago uliti kolawema:na: huiyatiya la:leha:.” ²⁹ Ba:bema: Polokono tabo olamagi komote da:wiboniya:, Yunapa:te ebena genamane ba tolamena ibi ha:kiya ibi ipuwalo olowabeletihui konomago tolameniya:.*

³⁰ Ba:bene Polote gogo netewa Loma ko habalo ba emedena ebete kebe wata genama ka:huiyahanami, puya:te ba:be genamamo da:pelamenakui ebete ibi kalakalago ba:bo uwatenakui. ³¹ Ba:bema: ba:be tete ga:ga:nomolo ebete Godokono Ko Gawadalagi komo ba:gala Kodawa Ya:su Kelisokono komo ba:bi tawakaluba:tamo hawakala olamaginakui, etate ebe kaduhiminakuiha:.

☆ 28:22: Oel 24:14 * 28:29: Oel 28:29 komoeno tabo Lukuti bukamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena buka ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:.

POLOTE LETA LOMA SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polote, Ya:su Kelisokono okodawala, iyo, ebena sosa tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala, mabu Godote na ka:namiti ba:bema: laweniya: nale ebena Hido Tabo kolamaginama:.*

² Ba:moe Hido Tabo ba: Godote dopamo hibinomolo kopema: ebena ukui hawakalimipi ipuwado da:goiya:, ba:moe ba:be komola, iyo, ebete ebena Hido Taboeno pe komo ebena Hido-talona Bukalo ya:lo tetenomolo a:hawakalimiya:.* ³ Ba:bema: ba:moe Hido Tabote Godokono Guduino komo ba:ma ka:na hawakalimima, ebete Da:ibidikono eyoni gugudi ipuwane lumagino apa:mo hopo habamo a:pehawakaluya:, ⁴ ba:gala ebete hopo habalo ba emedena Hido-talona Gobogoboeni holoholonomamo emedenami, ba:bene Godote ebena Guduino hibi komo kohawakalimima: ebe hoe ipuwane ka:ka:mo adipatiya:. Iyo, ba:moe Gudu ba: aeno Kodawa Ya:su Kelisotela. ⁵ Ba: hibila, Kelisokono mahilote konomoma: keda:ma: Godote na malemale laweniya:, ba:ma ka:na na ebena oemedawama: ba eda:na nale hopo haboeno hiliyonomo hiya:hiya: tawakalubi ebetamo komagahelenakoma:, ba:bene iba:te ebe hibima: midi ipuwalo ebetamo kopapamila:halema:.* ⁶ Ba:bema: la: puya:te Loma ko habalo demedehonama, Godote ebena oko ipuwado la: ba: atumu a:kaka:lamiya:ta la:le Ya:su Kelisokonomo: keda:hanama:.

⁷ Ba:be mabuma: Loma habanapi ipuwalo la: puya:te Godokono tawakalubima: keda:hanama: ebete ebena malemale emalagidolo ipuwalo la: da:ka:lamiya:la, na Polote la: hiliyonomatamo ba:moe leta bepoememo. Wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta.*

Polote Loma Sose Tawakaluba:tamo Pema: Godotamo Toetoe Tabo Dolamagiya:

⁸ Naeno dopo tabo ba:ma ka:nala, Ya:su Kelisote atamo da:hiduimia:miya:, ba:be toetoe tabo olamagi gabodo nale la: hiliyonomo mabuma: kalakala tabo Godotamo adipatenakomo, mabu hopo haba konomolo tawakaluba:te la:eno hibima: midi komo nulihona. ⁹⁻¹⁰ Numa:la:, nale Godoko kokalakuiminama: ebena Guduino Hido Tabo olamagi oko naeno tepo ipuwoeno helo konomomo owatinamo. Ba:bema: hibila, ebete naeno komo ba:ma ka:na iya:tawana, nale komo tete hiliyonomolo la: toetoe tabamo ba wadiya:paa:latele ebe ba:bo toemehonakomo, ebena ubi ditanamene ebete gabo natamo na:hiduima:mene nale la:tamo kopema:, mabu tete ga:ga:nomolo nale ba:be komo belatiminamo.*

¹¹ Iyo, naeno konomo ubi ba:ma ka:nala, nale la: da:pulamema ba:ba tetelo Godokono Gobogobote ebena oko kowatinama: kebe

* **1:1:** Oel 9:15   * **1:2:** Lom 16:25-26   * **1:5:** Oel 26:16-18; Gal 2:7-9   * **1:7:** Nabas 6:25-26   * **1:9-10:** Oel 19:21; Lom 15:23

hiya:nomo helo natamo dikanamiya:, nale la: ba:be komamo kopowalubilima:nemata la:le hibima: midu ipuwalo kokodakodahama:. ¹² Ba:bene ale kapimilo ba emedena aeno hibima: midu komodo etate eta kowalubi, etate eta kowalubi, ba:bo kowaluba:tihuima:nema:, iyo, la:eno hibima: midu komote na ba owalubini, naeno hibima: midu komote la: atumu ba:bo kakowalubilima:na:ta. ¹³ O naeno hibima: midupi ekaka:la:, wadiyala la: ba:moe komo hidamo niya:tawahala:, nale naeno ubi komo ya:lo ihatiya:mo, nale la:tamo pete la:eno Loma haba konomolo Godokono oko ba powati komo noloho gao kopetapihoma:, nale dopamo komo Yuha:pino hiya:hiya: hopolo oko keba ka:na kowatinamimo ba:ba ka:na. Ba:bema: hibila, komo hiliyonomo tetelo na nopo a:miya:tenakuimo la:tamo kopema:, huiyatiya komo hiya:hiya: komate na a:duhinamenakuya:.*

¹⁴ Numa:la:, Godote na huiyaha: okodawama: a:midiniya: nale hopo habanapi hiliyonomatamo ebenu Hido Tabo katama:, ba:bema: puya:te Guliki tawakaluba:godolo ibino hiya:hiya: mulu ukui duwatiya: ba:gala puya:te uwateha:pima: deda:hana, puya:te koko sikulamo da:tolamiya: ba:gala puya:te iya:tawaha:pima: deda:hana, nale ibi hiliyonomatamo hibilo ba:tonakomo. ¹⁵ Iyo, ba:moe ba:be mabula, nagodolo ubi konomo bitana nale Loma ko habamo pete la:eno habanapa:tamo atumu Godokono Hido Tabo kakapolamagima:.

Godokono Hido Taboenu Helo Komo

¹⁶ Ba:bema: Godokono Hido Tabo olamagi mabuma: nagodolo hilopo kitanaha:, mabu puya:te hibima: da:midimina:, Godote ebenu Taboenu heloamo ibino ka:ka: komula:lelamema:ne, iyo, dopamo Yunapa:te ibino ka:ka: mula: komo uwatete ba:bene Yuha:pa:te atumu kakuwatema:na:. * ¹⁷ Ba: hibila, Hido Tabote ba:moe komo behawalimina, Godote tawakalubi ibino hibima: midu komo kapiyado tuputupupima: midilinako, iyo, tawakaluba:te hibima: midu komone tupuimuti kuitita:mo ba:ba ka:na konikulima:na:, mabu Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, "Puya:te Godokono tuputupupima: deda:hana, iba:te ebe hibima: midu komodo hibi ka:ka: kolawema:na:." *

Godokono Holoholo Hapulu Tawakalubi Hiliyonomate Kubapima: Deda:hana

¹⁸ Ba:bema: tawakalubino kuba ododili komokomo ba:gala ibino tepo ipuwoenu kubakuba ukui, Godote ba:bi komo hiliyonomo kanagilamelelamema: ebenu konomo mauba komote Hunu Habane ba: na:hawakala, mabu tawakalubino hiya:hiya: kuba komate ibi na:duhilamena iba:te Godokono hibi komo kiya:tawahama:. ¹⁹ Numa:la:, tawakaluba:te ebenu komo hibilo kumima: Godote ya:lo tetelo hidohido ukui iba:tamo modobolo ikalamiya:, ba:be mabuma: ebete ebenu hibi komo duhimipa:tamo kuba huiya hibinomolo kikalamema:ne. * ²⁰ Ba: hibila, Godote hopo haba dododiya:, ba:ba tetene tupuimuti ba:ma teta:mo puluhuku, tawakaluba:te ebe mabuma: ibino baidinomamo kebe netewa komokomo ulamema: modoboha:ma: deda:hanama:, ba:bi komo ba: ebenu wiboha: tetenu helo komo ba:gala ebenu talonanomolo emede komola. Huiyatiya numa:la:, Godote

* **1:13:** Oel 19:21 * **1:16:** Mak 8:38; 1Kol 1:18-24; Oel 13:46 * **1:17:** Lom 3:21-22; Ha:b 2:4 * **1:19:** Oel 14:15-17; 17:24-28

hopo habanapa:tamo ebena komo eta gabodo modobolo hawakalim-
inako, ba:be gabo ba: iba:te ebena hibi komo ibino tepo ipuwoeno
baida:mo dumina ba:be gabola. Ba:bema: hibila, ebete dododiliya:
ba:bi tawakaluba:te ba:moe hopo ba:gala hopoeno ilina hiliyonomo
ulamete ebena komo ibino tepo ipuwalo ba:bo iya:tawahana, ba:be
mabuma: gabote hibilo kitanaha: iba:te ibino kuba huiya uwate komone
kalahutihoma. ✱

²¹ Iyo, tawakaluba:te Godokono komo ba:ba ka:na iya:tawahuya,
huiyatiya iba:te ebe hibi Godoma: ga:laheno ebe kamilimihonakuiha:
ba:gala ebetamo kalakala tabo kadipatenakuiha:, ba:bema: ibino ukuiti
ba:moe ododiha: komodo daedaenomoma: ba eda:halame ibino tepo
ipuwoeno kodakoda ukuiti duhuma: ba:bo eda:halamiya. ✱ ²² Ba:bene
ibi ha:kiya ibi iya:tawa kokopima: ba ga:la huiyatiya daedaema: dito
eda:huya. ✱ ²³ Ba:be mabuma: iba:te emedena emedena tetelo deme-
denamene ba:be Kodawa Godoko adikumi komo miya:pate, huiyatiya
komo ida:da:li adikulame komo ba:bo tupuimiya:, iyo, iba:te komo
ida:da:li ibino ha:laha apeno holoholonomamo, ba:gala komo goegoeno
hiya:hiya: holoholamo, ba:gala komo holaholoeno holoholamo, ba:gala
komo kaluino holoholamo dito ododiliya. ✱

²⁴ Ba:moe ba:be mabuma: Godote ibi dito miya:paliya:, iba:te ibino
tepo ipuwoeno kuba dalowa: ba hawakalilame, ibi ipuwalo etate
etatamo, etate etatamo, koko hilopo komo ibino apa:mo kododili-
nakoma. ²⁵ Ba:bema: ba:bi tawakalubino kuba komoeno mabu ba:
ba:ma ka:nala, iba:te Godokono hibi komone ohobila:hate ha:da komo
kalakalago dito lawiya:, ba:gala iba:te ba:moe hopoeno hiya:hiya:
ilina adikulamema: ida:da:lino okopima: ba eda:ha, huiyatiya ba:bi
ilina hiliyonomo dododiliya: iba:te ba:be hibi Kodawa adikumi dito
miya:puya:. A:iye! Wadiyala tawakaluba:te hibi Godo kapiya emedena
emedena tetelo nadikuminakamena!: Ba:moe tabo ba: hibinomola,
ba:ba:la.

²⁶ Ba:bema: hibila, hopo habanapa:te hibi Godo adikumi
da:miya:puya:, Godote ibi atumu dito kamiya:paliya: iba:te ibino
tepo ipuwalo kebe kubakuba ubi komo demalagidolenama: ba:bi
hilopo komo kododilinakoma:. Ba:be mabuma: kamenakamenate
ibino awa:go ododi komo miya:pate huiyatiya komo kamena-kamena
gabatamo hilopo komo bododilinaka, ²⁷ ba:gala atu gabodo dubate
ibino kamenakamenago ododi komo miya:pate huiyatiya komo
dubatamo hilopo komokomo ba:bo kaododilinaka, iyo, ba:ba:te
dubu gabatamo kubakuba komo kododilima: ibino tepo ipuwalo
koenomoma: eda:hana, ba:bema: ibino kuba huiyate Godogodone
iba:tamo modobolo penako. ✱

²⁸ Numa:la:, tawakaluba:te ibino tepo ipuwalo Godokono hibi komo
ubiha:ma: deda:huya:, ba:bema: Godote ibi dito miya:paliya: iba:te
ibino ukuilo kuba dalowa:nomoma: ba eda:ha ebena kukala dito
kowakalaminakoma:. ²⁹ Ba:be mabuma: ibino tepo ipuwalo hiliyonomo
hiya:hiya: kuba tabotabohonomoma: ba: dito eda:huya:. Iyo, ba:ma
ka:na ilina konomamo uwate ubi komo, ba:gala ibino ukui kuba
dalowa:ma: midili komo, ba:gala komopino ilina mabuma: iba:tamo

✱ 1:20: Yauba 12:7-9; Ohale 19:1 ✱ 1:21: Epe 4:17-18 ✱ 1:22: Yel 10:14; 1Kol 1:20

✱ 1:23: Tutumu 4:15-19; Ohale 106:20 ✱ 1:27: Hawi 18:22; 20:13; 1Kol 6:9

mauba komo, ba:gala tawakalubi anakapulame komo, ba:gala ala-holoho komo, ba:gala ha:da amihoho komo, ba:gala komopino emede komo kubahilame ukui komo, ba:moi komate iba:godolo tabotabohonomola. Ba:bene komopa:te pola:naha: tetelo iba:te ibino komoma: kubakuba tabo bega:lanaka, ³⁰ iyo, eta tetelo iba:te ha:da amiho tabamo komopino komo dito kubahilamenaka. Ba:bene iba:te Godotamo ba maubahana, komo hiya:hiya: tawakalubi iduduputilamelo ibino konomo awagaha ipuwalo ibi ha:kiya ibi ba:bo wadiya:paa:-latelenaka, ba:gala iba:te ibino tepo ipuwalo komo uliuli kuba ododili komo boholenaka, ba:gala iba:te ibino nabi menokobi iba:tamo a:kapapamila:hala: ³¹ Iyo, iba:godolo eta hido ukui kapiyanomote kitalama:naha:, ba:be mabuma: iba:te keba tetelo eta komo hibilo kododima: da:ga:lanaka huiyatiya gala hapulu a:kododa:la:, ba:gala iba:te owalubi komo awaedawatamo a:kihata:la: mabu iba:godolo malemale puliyanomola. ³² Iba:te Godokono tuputupu taboeno komokomo ya:lo ba:ma ka:na iya:tawahuya:, kebe dawate ba:bako kuba komokomo dododilina, ebete hoe huiya modobolo kolawema:ne. Huiyatiya iba:te ba:be komo hibilo emalagidoloheno atu kuba komokomo gala ba kododili, kebe uliuli tawakaluba:te ba:bi ododili ipuwalo iba:go da:pekapiyanaka iba:te iba:tamo ba:bema: kalakalahanaka.

2

Godote Tuputupu Gabodo Hiliyonomo Tawakalubino Komo Kanagil-amelelamema:ne

¹ Huiyatiya naeno hopodalagi, ama: hidamo! Ama: ba:ma ka:na akemalagidolala:, na modobola eta lumagino komo anagilamelemema: Hibila, ama: ba:ba ka:na dewagelemena:, ba:ba tetelo kuba huiyate ama:tamo kopema:ne mabu ama: ba: atu kuba komokomo bekaododilina: nakata. ✧ ² Ba: hibila, kebe tawakaluba:te hiya:hiya: kuba dododilina: na, nale ibino komoma: dopamo a:goemo, ba:bene nale eta tabo ba:ma ka:na na:kagoemo, a iya:tawahala Godote ba:bakobako kuba ododilipa:tamo huiya ikalamema: ibino komo tuputupulu kanagil-amelelamema:ne.

³ Ba:bema: hopodalagi, ama: eta lumagino kuba komokomo ba anagilameleme ama:le atu komokomo da:kododilinaka, ama: daedae ukulo ba:ma ka:na akemalagidolala:, na modobola, Godokono mauba komote natamo a:kapa:mene. ⁴ Numa:, ama: ba:bako daedae ukui demalagidolomena:, diyala, ama:le amia:no tepo ipuwalo ba:ma ka:na da: goeomena:, “Godote ebenu malemale ipuwalo tete ga:ga:nomolo kuba ododilipa:tamo huiya hibilo kikalamenaha:, ba:bema: diyala, ebegodolo helo da: kitanaha: natamo kuba huiya kikanamema:.” A:iye! Godokono malemale komote ama: eba ka:na kiya:tuminaha:, huiyatiya ebenu malemale komote ama: ba:ma ka:na iya:tuminata, ama: ba:ma tetenomolo kuba ododili ipuwane kohobigama: mabu galane tetelo ebenu mauba komote hibinomolo kopuluhukuma:ne! ✧

⁵ Huiyatiya ama:le kuba ododili komoma: amia:no tepo ipuwa na:kodakoduiminakata, ba:bema: Godokono Ko Hegelalo ebenu konomo mauba komote ebenu tuputupulu anagiya:mida komago duluhukumini, amia:no kuba huiyate konomoma: keda:ma:ne.

6 Ba: hibila, ba:ba tetelo Godote tawakalubi hiliyonomoeno komo ba anagilamelelame iba:tamo modobo huiyanomo ba:bo kikalameholema:ne. ☆ 7 Iyo, puya:te hopo habalo ba emedena hidohido komo dododilina, iba:te ba:be gabodo ibino hibi kalakala ba:gala wiboha: ka:ka: ba:gala awagaha komo Godogodone uwatema: ubi da:miya:tena, ba:bi tawakaluba:tamo ebete emedena teteno ka:ka: hibinomolo kikalame:ne. 8 Huiyatiya hopo habanapi ipuwalo puya:te ibi ha:kiya ibi kapiya ba emalagidolena kuba ododili komo ta:matalelo Godokono hibi gabo ubiha:ma: deda:hana, Godote ba:bi tawakalubino komo anagilamelelamete ebena mauba komote iba:tamo konomamo kopema:ne. ☆ 9 Iyo, ba: hibila, puya:te kuba komo dododilina, Godote ibi hiliyonomatamo olalati komokomo ba ikalame, iba:te temeteme ba:bo kiya:tawahama:na:, ba:be huiya komote Yunapa:tamo dopamo uluhukuti ba:bene Yuha:pa:tamo atumu kakuluhukuma:ne. 10 Huiyatiya puya:te hidohido komo dododilina, Godote ibi hiliyonomatamo kalakala komo ba:gala awagaha komo ba:gala hete komo kikalame:ne, ba:be huiya komote Yunapa:tamo dopamo uluhukuti ba:bene Yuha:pa:tamo atumu galane kakuluhukuma:ne. 11 Ba:bema: ama: nulia:, Godote tawakalubi hiliyonomoeno komokomo kapiya tuputupu gabodo kanagilamelelamema:ne.

Lumagiti Mosesekono Tutumu Tabo Uliho Gabodo Ka:ka: Mula: Komo A:kalawa:mene

12 Ba:moe ba: eta komola. Godote ebena Tutumu Tabo komokomo Yunapa:tamo Moseseko ipuwado ba ikalame ebete Yuha:pa:tamo kikalamiya:ha:, ba:bema: Yunapa:te ba:bi Tutumu ulihote ba iya:tawaha iba:te da:wakalamimina:, Godote ebena Tutumu Tabo komamo ibino komo ba:bo kanagilamelelamema:ne. Huiyatiya numa:, Yuha:pa:te ba:bi Tutumu Tabo ulihoheno da:wakalamimina:, iba:te atumu kuba huiya ba:bema: kolawema:na:, iyo, iba:te ibino kuba ododili mabuma: dito koha:lahama:na:. 13 Ba:bema: hibila, tawakaluba:te Godokono Tutumu Tabo dito dulihome:na:, ba:be komo kapiyado Godote ibi tuputupupima: a:kamidila:mene. Ao, iba:te ebena Tutumu Tabo hiliyonomamo hibinomolo da:papamila:hamena:, ba:ba tetelo ebete ibi ebena tuputupupima: koka:lamima:ne.

14 Ba:bema: wadiyala ama: Yuha:pino komo nemalagidola, iba:te Godokono Tutumu Tabo dopamo kulihuya:ha:, huiyatiya ibino ulihoha: tetelo ibi ipuwalo puya:te tuputupu ubi komodo Godokono Tutumu komamo da:papamila:hanaka, ba:ba:te ba:moe komo behawakalimina, ibi modobola ibi ha:kiya ibino tepo ipuwoeno iya:tawa komodo hido komo ba:gala kuba komo kanagilame:ne. ☆ 15 Ba: hibila, Godote ha:kiya Yuha:pi hiliyonomoeno tepo ipuwanomamo ebena Tutumu Tabo ya:lo a:miya:telamiya:. Iyo, ibino tepo ipuwoeno mulu ukui komate ba:be komo ba:ma ka:na hawakalimina, keba tetelo ibi ipuwalo etate kuba komo dododimini ebena tepo ipuwoeno ukuiti ebe kubadawama: ba:bo koka:mima:ne, ba:gala keba tetelo ebete tuputupu komo dododimini ebena tepo ipuwoeno ukuiti ebe tuputupudawama: ba:bo koka:mima:ne. 16 Ba:moe ba:be mabuma: tete hiliyonomolo

☆ 2:6: Ohale 62:12; Mulu Tabo 24:12; Ma:t 16:27; 2Kol 5:10 ☆ 2:8: 2Tes 1:8 ☆ 2:14: Oel 10:35

na Polote Godokono Hido Tabo olamagi ipuwalo ba:moe komo bolamaginakomo, Godokono Ko Hegelalo ebete Ya:su Kelisoko ipuwado tawakalubino ugumuili komo hiliyonomo hawakalilamelelamete, Yunapi ba:gala Yuha:pi ibi hiliyonomoeno komo kapimilo ba:bo kanagilamelelamema:ne.

Yunapa:te Godokono Tutumu Tabamo Hibilo Kapapamila:hanaha:

¹⁷ Ba:bema: naeno Yunapi hopodalagi, amia:no komo keba ka:nala:ka? Ama: ha:kiya ama: awagaha ipuwalo na:goenata, “Na Yu lumagila. Iyo, Godote ebenu Tutumu Tabo naeno iniwala:tamo ya:lo ikalamiya:, ba:bema: na eta komo ododihino na modobola ka:ka: mula: komo kolawema:, mabu Godote a Yunapi ebenoma: keda:hanama: ya:lo uwatiya:.” ¹⁸ Hibila, ama: gala na:kagoenata, “Na Godokono ubi komokomo iya:tawanomola, iyo, na ebenu hiya:hiya: Tutumu Tabo ba iya:tawa, na ha:kiya modobola kuba ododi komo ba:gala hido ododi komo hidamo kanagilamema:.” ¹⁹ Ba:gala ama: na:kagoenata, “Na modobola baidi tamihopi gabo iya:tulame, iyo, na ba: alola, puya:te du ipuwalo demedehona naeno alote ibi a:la:minalenako. ²⁰ Ba:gala na modobola daedaepi tuputupu gabodo magatale, iyo, nale uliuli ape tawakalubi iya:tulamenakomo mabu Mosesekono Tutumu Tabo komate nagodolo ba:pola:na. Ba:moe ba:be mabuma: naeno ukui modobola Godokono iya:tawa komo ba:gala ebenu hibi komo uwatenomo kuwatema:.” *

²¹ A:iye! Ama: pote komopi iya:tulamema: dewagelena huiyatiya ama: ha:kiya ama: hidamo kiya:tuminaha? Iyo, ama: Godokono Tutumu Tabo tawakalubi ba iya:tulame na:goenata, “La: komopino ilina pilolo akuwata:la:,” huiyatiya ama: ba:be atu pilo komo a:kododinakata! * ²² Ba:gala ama: na:kagoenata, “La: eta dubuino kamena pilolo akalawa:la:,” huiyatiya ama: ba:be atu kuba a:kododinakata! Ba:gala ama: ida:da:li adikulame komo konomo kubama: dolamaginaka, huiyatiya ama: ba:be tabo olamagi komone tote komopino ida:da:li adikulameno genamamo diya gabodo na:pa:gate ba:bi ilina pilolo ba:bo nuwatelamenakata! ²³ Iyo, Godokono Tutumu Tabo komate amia:no tawakaluba:godolo da:pola:na, ba:be komoma: ama: pote dawagahana ama: ba: ba:be lumagilata, huiyatiya ama: ebenu Tutumu hibilo emalagidoleheno da:wakalamina ebenu mahilo hopamo ba:bo adipotetakata. ²⁴ Ba: hibila, amia:no komo kohawakalimima: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, “La: Yunapino kuba ododili komone Yuha:pa:te Godokono komoma: kubakuba tabo bega:lanana!” *

²⁵ Ba:bema: Yu dawa, keba tetelo ama: Godokono Tutumu Tabo hiliyonomamo hibilo da:papamiwatanamena:, ba:be komodo ama:le gudu deha:poto tetelo da:lawa:ya:la, Godote ba:be tama itamida kukaloeno komo hidoma: kogoema:ne. Huiyatiya ama: nulua:, ama:le ebenu komo Tutumu Tabo komamo papamiwataha:ma: deda:mena:, amia:no tama itamida komoeno hido komote a:kitanamene. ²⁶ Ba:gala wadiyala ama: Yuha:pino komo nemalagidola. Ibi ipuwalo etate tama itamida kukala laweha: tetelo huiyatiya Godokono komo Tutumu Tabo komamo da:papamiwatanamene, aba: hibila:ka:, Godote ebenu tama itamida laweha: komo emalagidoleheno ebe tuputupudawama: kogoema:ne! * ²⁷ A:iye! Galane Godokono holoholo hapulu ba:bako tama itamida

kukala laweha: lumagiti la: Yunapi kubapima: kogoema:ne, mabu Tutumu Tabo komate la:godolo ba pola:na, la:le tama itamida kukala apa:mo uwatelo huiyatiya Godokono komo hiliyonomo kukala dito wakalaminakomata!

²⁸ Ba: hibila, Godokono umi ipuwalo pote hibi Yu lumagima: deda:mene, ebete ebenu hunu tama kapiya hiya:ma: a:kamida:mene, ao, ebenu tepo ipuwate atumu hiya:ma: na:keda:mene. ²⁹ Ba:bema: puya:te kuba ododili ipuwane ikuliti ibino tepo ipuwalo hiya: tawakalubima: deda:hana, ba:moi tawakalubi kapiya ba: hibi Yunapila, iyo, ba:moe hopolo Godokono komo tawakaluba:te hibilo kapola:naha:. Ba:moe ba:be mabuma: ebete kebe tutumu tabo dopamo dihatiya: Yu dubate ibino apa:mo ebenu kukala kuwatema:, ba:ma tetelo ebete ba:be tutumu tama:mo ihatete eta ubi komo ba:ma ka:na hawakalimina, ebenu Gobogoboeno heloamo tawakalubino tepo ipuwalo eta kukala kihatelamema:. Ba:bema: hibila, puya:te ibino tepo ipuwalo hiya:ma: ba:ba ka:na deda:hana, Godote ibi kapiya mililamehole tabamo bawagaminalenakomene, huiyatiya diyala, hopo habanapa:te iba:tamo da: a:kakalalakahamena:. ✧

3

Yunapa:te Godotamo Hibi Komo Ododihino Huiyatiya Ebete Ibino Hibidawama: Beda:namene

¹ Ba:bema: naeno tabo ulidawa, diyala, ama:le na ba:ma ka:na da: kiyanameomena:, “Kebe lumagiti a Yunapa:godolo hawakalate ba:bene bahibahi guduino tama itamida kukala da:lawiya:, ebete ba:be komodo bada hido komo ka:lawiya:? Da: puliyala:, iyo, Godokono umi ipuwalo Yunapa:godolo eta hido komote da: kitanaha:.”

² Nale huiyatiya na:goemo, “Ao, eba ka:naha! Godote a Yunapi kowalubinama: komo hiliyonomo hidohido komo atamo ikaa:miya:, ba:bi komo ipuwalo dopo komo ba: ebenu Bukoeno tabo komokomo ikaa:me komola.”

³ Ba:bene ama:le na ba:ma ka:na gala da:kakiyanamemena:, “Numa:, a Yunapa:te Godotamo papamila:haheno hibi komo kododilinakuuha:, ba:bema: ebete dopamo a emedena tetelo kowalubinama: hibilo da:goiya:, ebete ba:be tabo gala a:kemalagidolamene, aba: hibila:ka:?”

⁴ Nale huiyatiya na:kagoemo, “Ao, Godokono komo eba ka:naha:. Hopo habanapi hiliyonomate ha:da amihopima: ba eda:hana, ebe kapiyate hibidawanomoma: beda:namene, ba:bema: ebete kebe tabo dopamo hibilo da:goiya: galane ba:be tabo a:kadikamidala:mene. Iyo, Godokono hibi komo hawakalimima: ebenu Bukalo tabote ba:ma ka:na itana,

‘Godo, ama: kebe tabo komokomo dolamaginaka,

galane tetelo tawakaluba:te ba:bi taboeno hibi komo kumima:na:, ba:bema: puya:te ama: ha:dadawama: da:ga:ana,

amia:no hidohido ododili komate

ibino daedae ukui komo ba:bo kohawakalilamema:ne.’ ” ✧

⁵ Ba:bema: diyala, eta lumagiti hopo habanapino daedae ukui:mo natamo ba:ma ka:na da: huiyamene, “Godote aeno kuba ododili mabuma: huiya ikaa:mema: modoboha:, iyo, ebete ba:ba ka:na dewagelemene tuputupu komo a:kahawakalima:mene. Numa:, ebete

aeno kuba ododili komodo hido tete belawenako ebena malemale komo hawakaliminomo kohawakalimima: Ba:bema: mabu keka: ebete kuba huiya atamo galane ikaa:mema: da:goena? Ebete ba:ba ka:na dododimini, ba:be komo ba: tuputupu komoha:, ebena kuba ododi komola.”

⁶ Na huiyatiya ba:ma ka:na goemo, “A:iye! Ama:le da:gaa:, ba:be tabo hibi taboha:! Godoko ba: tuputupu ododilidawala, ebegodolo eta kuba ododi komo puliyanomola. Ba:bema: ebe kapiya modobonomola hopo habanapi hiliyonomoeno komo anagilamelelamete huiya iba:tamo ikalame.”

⁷ Ba:bema: diyala, eta daedae lumagiti ba:ma ka:na da: kagoemene, “Godote naeno ha:da amiho komodo hido tete belawenako ebena hido ododi komo hawakaliminomo kohawakalimima: Iyo, ba: ba:ba ka:na ebe ha:kiya ebe bawagaminanako, ba:bema: ebete tawakalubino komo danagilamelelamemene, ba:ba tetelo modoboha: ebete na kuba ododidawama: goe! ⁸ Ba:be mabuma: kubaha: a hopo habanapa:te aeno ubilo hiya:hiya: kuba komokomo bododilinama:, mabu Godote aeno kuba ododili ipuwane ebena hido malemale komo ba uluhukuti atamo kuba huiya a:kikaa:ma:mene.”

Ba:bema: na Polote na:kagoemo, “Ama:le kebako kubanomo daedae tabo da:gaa:, komo ha:da amiho tawakaluba:te ba:bako tabo ba ga:la eta kuba tabo ba:ma ka:na kaga:lanaka, nale naeno iya:tulame komago iba:go kapiyama: eda:te atu tabo bekagoenamo. A:iye! Ba:bi ha:da amihopa:te ibino kuba tabo mabuma: Godogodone huiya modobolo kuwatema:na:!”

Hopo Habanapi Hiliyonomate Kuba Ododilipima: Deda:hana

⁹ Ba:bema: la: Yuha:pa:te naeno Yunapino komoma: bada ukui na:kihateoma? Godokono umi ipuwalo Yunapino ododili komo hido hidodopola:ka:, ba:gala Yuha:pino ododili komo kubadopola:ka:? Ao, eba ka:naha:! Na ba:moe leta dopo hapulu hibi komo ba:ma ka:na hawakalimimo, Yunapi ba:gala Yuha:pi, ibi hiliyonomoeno namutudawa ba: kapiyala, ebe ba: ibi ipuwalo ditana ba:be kuba ododili komoeno helo komola. ✧ ¹⁰ Ba:be komo hawakalimima: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana,

“Hopu haba konomolo kuba ododiha:dawa puliyanomola, iyo, eta tuputupudawa kapiyate kalutaha:.” ✧

¹¹ Ba:gala eta hido emalagidolodawa puliyala, iyo, Godokono hibi gabo ohowadidawa kemedena:.

¹² Ba: hibila, hopo habanapi hiliyonomate Godogodone ohobila:hate, ba: kubanomoma: eda:huya:, ba:bema: hidohido ododilidawa kalutaha:, iyo, eta kapiya puliyanomola.

¹³ Ba:bema: tawakalubino tabo ga:la komo ba: ha:lahapino bobo huiyala, pote ba:be bobo ipuwa da:hiya:midamene abale kapiya ba:bo kumima:ne.

Iyo, ibino ma:lapilate ha:da tabo bega:lanaka, ba:bema: helo kaluino pagu keba ka:nala:ka:, ibino tabo komokomo ba: ba:ba ka:nala. ✧

¹⁴ Ba: hibila, iba:te maubahate

- ibino tabo ipuwane mela tabo kokonomate pikulinaka, ✱
- 15 ba:gala iba:te ibino ubi komo konomamo miya:tenaka,
gahugahulu tolamelo komopa:tamo temeteme ba nikalame
komopi dito konanakapulamema: ✱
- 16 Iyo, iba:te kebe hiya:hiya: hopamo da:tolamenaka,
ba:bolo tawakalubi ba nekubahilame
iba:tamo hiya:hiya: menemene komo ba:bo nikalamenaka.
- 17 Ba:moe komo ba: hibila,
ibi hibi tataba emede komo iya:tawahaha;
- 18 ba:gala iba:te ibino kuba ododili mabuma:
Godokono helo komoma: katoletolehonaha:” ✱
- 19 Ba:bema: a ba:moe ko komo iya:tawahala, kebe tawakaluba:te
Godokono Tutumu Tabo dopamo dulihuya:, ba:ba tetene tupuimiti
ba:bi Tutumu Tabo komate ibino namutudawama: ba: dito ediya:
Ba:moe ba:be mabuma: Godote ibino komo danagilamelelamemene,
ba:ba tetelo iba:te kuba huiya uwatelo ebe duhimima: eta tabo ga:lama:
a:kamodobamena: Iyo, Godote ba: ba:ba ka:na ba:moe hopo konomolo
demedehona ba:bi Yunapi ba:gala Yuha:pi ibi hiliyonomatamo ibino
kuba huiya modobolo kikalamema:ne. 20 Ba:bema: hibila, Godote
ebeno Tutumu Tabo tawakaluba:tamo dikalamiya:, ba:ba tetelo ebete
ukui kihatiya:ha: ebete Tutumu ikalame gabodo eta lumagi tuputupu-
dawama: komidima: Ao, ebete ebeno Tutumu Tabo tawakaluba:tamo
ikalamiya:, ibi hiliyonomate ibino kuba ododili komo hidonomamo
kiya:tawahama: ✱

*Godote Tawakalubino Hibima: Midi Komodo Ibi Ebena Tuputupupima:
Da:midilinako*

21 Ba:bema: Godote ebena Tutumu Tabo komamo eta lumagi
tuputupudawama: a:kamida:mene, huiyatiya ebete tawakalubi ebena
tuputupupima: kebe komodo ka:midilina, ba:ma tetelo ebete ba:be
komo atamo a:hawakalimiya:. Numa:la:, dopamo Mosesete ba:be
komoma: hibinomolo da:goiya: Godokono Tutumu Tabo bukamo
ba:bo miya:tiya:, iyo, komo Godokono ukui hawakalimipa:te atu
komonomoma: kaga:lanakuya:. 22 Ba:be komo ba: ba:ma ka:nala,
puya:te Ya:su Kelisoko hibima: da:midimina:, Godote ba:be komodo ibi
ebena tuputupupima: komidilima:ne. Iyo, ba:ma tetelo Godote Yunapi
ba:gala Yuha:pi ibi hiliyonomo kapimilo ba:ba ka:na ibino hibima: midi
komodo owalubilinako, ✱ 23 mabu hopo habanapi hiliyonomate kuba
komokomo ododiliti ibino hibo gabo ududi komodo Godokono holoholo
hapuni muhulunomamo a:tolamiya:. 24 Huiyatiya iba:te Godotamo
eta hido komo ododiha: tetelo ebete ebena malemale ipuwalo Ya:su
Kelisokono oko komodo ibi tuputupupima: ba:bo ka:lamiya:. Iyo,
Godote tawakalubino kuba ododili komoeno helo ipuwane ibi ba:ma
ka:na uluhukulateliya:, ✱ 25 ibino kuba ododili mabuma: ebete Ya:suku
hawa:goeno malemale ilinama: miditi keha pihigalo ba: dito hoiya:
Ba:bema: puya:te Ya:sukunu hoe komo hibima: da:midimina:, Godote
ba:be gabodo ibino kuba ododili komo hiliyonomo egebolelamete ba:bo
kadodoholelamema:ne, hibila, ebete ba:be gabo bihiduimiya: ebena
tuputupu ododi komo kohawakalimima: Iyo, numa:la:, Ya:suti hopo

✱ 3:14: Ohale 10:7 ✱ 3:15: Ais 59:7-8 ✱ 3:18: Ohale 36:1 ✱ 3:20: Ohale 143:2; Lom
7:7; Gal 2:16 ✱ 3:22: Gal 2:16 ✱ 3:24: Lom 5:1

habamo peheno dopamo puya:te demedehonama; Godote ebena malemale ipuwalo ibino kuba ododili mabuma: huiya iba:tamo hibilo kikalamenakuiha; ²⁶ mabu ebe ubila ebena tuputupu ododi komo a tetelo hibilo hawakaliminomo ba:ma ka:na kohawakalimima; ebe kapiya tuputupudawama: ba eda:na ebete tawakalubi hiliyonomo ipuwalo puya:te Ya:suku hibima: da:midimina: ibi atumu tuputupupima: komidilima:ne.

²⁷ Ba:bema: ale tuputupupima: eda:ha komo ba emalagidolo awagaha komote agodolo akitanala; mabu ale aeno heloamo Godokono Tutumu Tabamo papamila:ha gabodo o eta hido ododi komodo owalubi komo kalawiya:ha. Ba: hibila, ale aeno hido komo ododiha: tetelo Ya:sukunu ododi komo kapiya hibima: da:midiya:ma; ba:be gabodo ale Godokono tuputupupima: eda:huya:ma; ²⁸ iyo, a ba:moe konomo komo iya:tawahala, lumagiti hibima: midi komodo tuputupudawama: keda:ma:ne huiyatiya Godokono Tutumu Tabamo papamiwata komodoha:. ²⁹⁻³⁰ Ba:bema: la:eno ukui ba:ma ka:na kitana, Godoko ba: Yunapi kapiyoeno Godola? Ao, Yuha:pi ba:gala Yunapi, Godoko ba: ibi hiliyonomo kapiya Godola, ba:bema: ebete ibi hiliyonomo kapiya gabonomodo tuputupupima: midilinako, ba:be gabo ba: Ya:suku hibima: midi komola. ✧ ³¹ Ba:bema: la: ba:ma ka:na kemalagidolutama, ale Godokono Tutumu Tabamo papamila:ha komo tama:mo dito kihatemala:nema:? Ao, eba ka:naha:. Ale Tutumu Tabamo papamila:ha komo ko komonomoma: ga:lanama; huiyatiya ale hibima: midi komo kapiyado helo kolawema:nema:. ✧

4

Godote Yunapino Iniwa A:ibalahamakono Hibima: Midi Komodo Ebe Tuputupudawama: Da:midiya:

¹ Ba:bema: wadiyala la: Yuha:pa:te a Yunapino iniwa A:ibalahamakono komo nemalagidolala:. Ebena hibima: midi komoma: Godote bada ko komonomo kiya:tumiya:? ² Numa:la; A:ibalahamate kebe hidohido komo kododilinakui, Godote ba:bi ododili komodo ebe tuputupudawama: na:midiya:tale, ebe ha:kiya ebe bawagaminuya:na:. Huiyatiya Godokono umi ipuwalo A:ibalahamate ebena hidohido ododili mabuma: ebe ha:kiya ebe awagaminama: modoboha; ³ ba:bema: ebena Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, "Godote A:ibalahamakono hibima: midi komo umiti ebe tuputupudawama: ba:bo ka:miya:." ✧

⁴ Numa:la; kebe dubuti mani oko dowatina, ebete oko namutudawagodone huiya da:lawemene, ba:be huiya lawe komo ba: namutudawoeno dito ikame komoha:. Ao, ba:be dubuti oko owati ipuwalo ebena heloamo modobo huiya ba: a:lawe, eta lumagino malemale komodoha:. ⁵ Huiyatiya kebe dubuti Godoko hibima: da:midina, ebena komo hiya:la mabu ebete ebena oko owati heloamo hido huiya lawema: kagoenaha:. Ao, ebete Godokono oko owati helo kapiya hibima: ba midina, Godote ebe tuputupudawama: ka:milo hido huiya ba:bo kikamema:ne, mabu hibila, ba:be Kodawa iya:tawanomola puya:te ebetamo papami-la:haha:pima: deda:hana, ebete ba:bi tawakalubi ibino papamila:haha: komo ipuwane uluhukulatelete ibi tuputupupima:

✧ 3:29-30: Tutumu 6:4; Lom 10:12; Gal 3:20 ✧ 3:31: Ma:t 5:17 ✧ 4:3: Tup Mabu 15:6; Gal 3:6

komidilima: 6 Ba:bema: kebe lumagiti hidohido komo ododiliha: tetelo Godote ebe lawete tuputupudawama: dito da:ka:mimini, ebete Godokono owalubi mabuma: ko kalakalanomo kolawema:ne. Da:ibiditi ba:be komo ba emalagidolo Godokono Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya:,

7 “Godote puino kuba ododili komo malemalelo dadodoholelamemene, ibino kalakala bada konomola:ka:, mabu Godote ibino kuba dito egeboleleme! ✧

8 Iyo, Kodawate pokono kuba ododili komo gala emalagidolemeha:ma: da:goemene, ebene kalakalate konomoma: keda:ma:ne.”

A:ibalahamate Tama Itamida Kukala Laweheno Dopamo Godote Ebe Tuputupudawama: Da:ka:miya:

9 La:eno ukui keba ka:nala:ka:? Godokono ododi ipuwalo du-luhukuna, ba:be kalakala komo ba: puya:te bahibahi gugudino tama itamida kukala da:lawiya: ibi kapiyatamo kitana? O ba:be kalakalate tama itamida kukala laweha:pa:tamo atumu ba:ka:itana? Numa:la:, a ya:lo a:ga:lama: ba:ma ka:na, Godote A:ibalahamakono hibima: midi komo umiti ebe tuputupudawama: ba:bo ka:miya:. 10-11 Ba:bema: ba:moe tuputupudawama: ka:mi komote A:ibalahamatamo kebako tetelo kuluhukuya:, ebe tama itamida kukala laweha: tetelola:ka:, o ebete kukala da:lawiya: gala hapunila:ka:? Iyo, ebete kukala laweha: tetelo Godote ebene hibima: midi komodo ebe tuputupudawama: ka:miti, gala hapuni ebene tuputupudawama: eda: komo hawakalimima:, ebete Godokono tabamo papamiwatate tama itamida kukala ba:bo lawiyya:. Ba:bema: puya:te tama itamida kukala laweha: tetelo Godote ibino hibima: midi komodo ibi tuputupupima: da:ka:lamina, A:ibalahamako ba: ba:bi Yuha:pi hiliyonomoeni iniwa nabiwila. ✧ 12 Ba:gala ba:moe hopo habalo a puya:te tama itamida kukala ya:lo da:lawiyya:ma:, a Yunapi ipuwalo puya:te hibima: midi gabodo da:wapata:larena, ibi atumu ba: A:ibalahamakono hibi eyoni gugudila. Ba:bema: naeno Yunapi mabuluba:la:, aeno iniwa nabiwi A:ibalahamate tama itamida kukala laweha: tetelo hibima: midi ipuwalo keba ka:na ka:pata:nami, wadiyala ale emedena tetelo ba: ba:ba ka:na atumu ba:kawapata:larena:na:.

Godote Tawakaluba:tamo Hidohido Komo Ikalamema: Hibilo Da:goiya:, Iba:te Hibima: Midi Komodo Kuwatema:na:

13 Ba:bene ya:lo tetenomolo Godote A:ibalahamako ba:gala ebene eyoni gugudi hibilo ba:ma ka:na goelamiya:, ba:moe hopo konomo ibinoma: beda:namene. Mabu keka: ebete ba:ma ka:na da:goiya:? A:ibalahamate ebene Tutumu Tabamo da:papamiwatanami ba:be mabuma:la:ka:? Ao, ebete A:ibalahamakono hibima: midi komodo ebe tuputupudawama: da:ka:miya:, ba:be mabuma: ebe ba:gala ebene eyoni gugudi kowalubilinama: ba:be tabo bihatiya:. ✧ 14 Numa:la:, Godote tawakaluba:tamo ikalamema: hibilo da:goiya:, iba:te ebene Tutumu Tabamo ba papamila:hana ba:bi hidohido komo ibi ha:kiya ibino heloamo duwatemena:, ba:ba tetelo iba:te hibima: midi komo ko komoha:ma: koga:lama:na:, iyo, iba:te daedae ukui lawete ba:ma ka:na kemalagidoloma:na:, aeno helo modobola huiyatiya Godote a owalubima: dopamo da:goiya: ba:be taboeno helote hibilo kitanaha:.

✧ 4:7: Ohale 32:1-2 ✧ 4:10-11: Tup Mabu 17:10-11 ✧ 4:13: Tup Mabu 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29

☆ 15-16 Huiyatiya hibila, Godokono Tutumu Tabo komodo iba:te ebegodone hidohido komo a:kuwata:mena:, kapiya komonomo k-lawema:na:, ba:be komo ba: ibino kuba ododili huiya lawe komola.

Ba:be mabuma: Godote ebene Tutumu Tabo tama:mo ba miya:te eta gabo a:hiduimiya: tawakaluba:te ebene hidohido komo kuwatema:, mabu Tutumu Tabo pola:naha: tetelo tawakalubino papamila:haha: mabuma: kuba huiya lawe komote a:kitanamene. Numa:la:, Godote atamo da:hiduimiya:, ba:be gabo ba: hibima: midi gabola, iyo, ba:be malemale gabodo a A:ibalahamakono eyoni gugudi hiliyonomate Godogodone hidohido komo buwatanakoma:. Ba:bema: hibila, puya:te A:ibalahamako ba ta:matana hibima: midi komodo Godokono Tutumu Tabamo da:papamila:hana, A:ibalahamako ba: ba:bi tawakalubi hiliyonomoeno iniwa nabiwila. ☆ 17 Iyo, Godote ebene Bukalo A:ibalahamatamo ba:ma ka:na goiya:, “Nale ama: tawakalubino kapiyuimi hiliyonomoeno iniwama: a:midimata,” ba:bema: A:ibalahamate poko hibima: da:midinami, ba:be Kodawoeno umi ipuwalo ebe ba: a hibima: midipino iniwa nabiwima: eda:na.

Numa:la:, ba:be Kodawa Godoko kapiyagodolo helo bitana ha:laha tawakalubi ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:, iyo, ebe kapiya modobola ebene ubilo hiliyonomo komokomo ebene tabo kapiyanomamo ododilima:, eta lepalamoha:. ☆ 18 Ba:bema: Godote A:ibalahamatamo ikamema: da:goiya:, ebete ba:be gudu lawema: gabo umihino huiyatiya Godoko hibima: ba:bo midiya:. Iyo, ebete hibi komo lawema: tete ga:ga:lo uliholo demedenami, ba:be gabodo ebe tawakalubi kapiyuimi hiliyonomoeno iniwama: ediya:, mabu Godote ebetamo dopamo hibilo a:goiya:, “Amia:no galanepa:te hiliyonomoma: keda:hama:na:.” ☆ 19 Ba:bene A:ibalahamate 100 gogo tetema: ba eda:na, ebene ape dumiya: ebe tatalila hoe, huiyatiya ebete ba:be komo ba:gala Selakono hogoha:ma: eda: komoma: ukui bilibilima: eda:heno hibima: midi ipuwalo kodakodalo la:nami. ☆ 20 Iyo, Godote ebetamo ikamema: hibilo da:goiya:, ebete ba:be komo hibima: midi gabone kelehegatepanakuiha:, ba:bema: ebete hibi komo laweheno ebene tepo ipuwoeno ukui ba kodakoduimi Godoko ba:bo milimihonakui. 21 Ebete ebene tepo ipuwalo iya:tawanomo niya:tawanami, Godote kebe komo ododima: hibilo da:goiya: ebegodolo helo bitana ba:be komo kododima:. 22 Iyo, ba:moe ba:be mabuma: Godote A:ibalahamakono hibima: midi komodo ebe tuputupudawama: ba:bema: ka:miya:. ☆

23 Huiyatiya eta ko komo ba: ba:ma ka:nala. A:ibalahamakono tuputupudawama: eda: komo Godokono Bukalo ditana, ba:be tabote ebe kapiya mabuma: kagoenaha:, 24 ao, ba:be tabote a mabuma: atumu na:kagoena, mabu kebe dawate aeno Kodawa Ya:suku hoe ipuwane dadipatiya:, a puya:te ebe hibima: da:midinama: ebete ba:be komodo a atumu ebene tuputupupima: kaka:mina. 25 Ba:bema: kalakala konomola, mabu Godote aeno kuba ododili komoma: Ya:suku ebe anakapumipa:tamo ikalamiya:, huiyatiya ebete da:hoyiya: Godote ebe hoe ipuwane gala a:kadipatiya:, ebete ba:be gabodo a ebene tuputupupima: koka:minama:. ☆

☆ 4:14: Gal 3:18 ☆ 4:15-16: Lom 3:20; 5:13; Gal 3:7 ☆ 4:17: Tup Mabu 17:5 ☆ 4:18: Tup Mabu 15:5 ☆ 4:19: Tup Mabu 17:17 ☆ 4:22: Tup Mabu 15:6 ☆ 4:25: Ais 53:4-5

5

Aeno Kuba Ododili Mabuma: Godogodolo Dopamo Ditanami, Ebete Ba:be Mauba Komo Kelisokono Hawi Ka:ka:la: Komodo Da:dodomatiya:

¹ Ba: hibila, aeno hibima: midi komodo Godote a ebenu tuputupupima: a:midiya:, ba:bema: aeno Kodawa Ya:su Kelisote a mabuma: dowatiya:, ba:be oko ipuwado ale Godokoba: gelebadi ipuwalo bemedehonama:. ² Iyo, Kelisote aeno hibima: midi komodo a Godoko tama:mo a:magahiya: ale ebenu malemale ipuwalo kemedena:. Ba:bema: kalakala bada konomola:ka:, mabu a Godokono hido huiya lawema: uliholo ba latimina, a iya:tawahala galane ale ebenu konomo alo ipuwalo hibilo bemedena:.

³ Ba:gala ale kebe temeteme ipuwalo kemedena: ba:bi temeteme ipuwalo atumu a na:kakalakalahanama:, mabu a iya:tawahala aeno temeteme ipuwane aeno hibima: midi komoeno kodakodalo la:mota:hana komote kuluhukuma:ne. ✧ ⁴ Ba:bene aeno kodakodalo la:mota:hana komone aeno tepo ipuwalo hidamo apepeho komote kuluhukuma:ne. Ba:bene aeno tepo ipuwano apepeho komone Godokono hido huiya lawema: uliholo latimi komote kuluhukuma:ne.

⁵ Ba: hibila, a ipuwalo kebe lumagiti ba:bako uliholo latimi ipuwalo demedena, ebete galane hidonomo komo Godogodone laweha:ma: a:keda:mene, mabu Godote hido ododi komo ya:lo ba:ma ka:na hawakalimiya:, ebete ebenu Gobogobo atamo ba: dito ikaa:miya:, ba:bene ba:be Gobogobote pete ebenu malemale emalagidolo komo aeno tepo ipuwamo konomamo a:pehaminuya:.

⁶ Ba:bema: ba:moe eta komo numa:la:. A ha:kiya a owalubima: modoboha:ma: ba eda:hana, Godote ba:be komo umia:mete hido tetenomoma: goiya:, a puya:te ebenu ubi komamo papamila:haha:pima: deda:hanama: Kelisote a mabuma: kohoema:. ⁷ Ba: hibila, hopo habanapi ipuwalo eta lumagiti eta lumagino ka:ka: komula:mema: da:hoemene, ba:bako komote kapiyakapiya tetenomolo ikulinaka. Iyo, eta lumagiti ebenu tamedawoeno tuputupunomo emede komo ba emalagidolo, diyala, ebete ebenu ka:ka: mula:mema: da: hoemene. ⁸ Huiyatiya Godote ebenu malemale atamo da:hawakalimiya: bada konomola:ka:, mabu a tuputupuha:pa:te kuba ododili ipuwalo ba emedehona Kelisote a hiliyonomo mabuma: hoiya:!

⁹ Numa:la:, Godote Kelisokono hawi ka:ka:la: komodo a ebenu tuputupupima: hibilo a:midiya:, ba:bema: a iya:tawahanomola ba:moe eta komo atumu hibinomoma: keda:ma:ne, Godote ebenu konomo mauba komo kuba ododilipa:tamo da:hawakalimimini, ba:be atu tetelo ale Kelisoko ipuwalo ka:ka: mula: komo kolawema:nema:!
✧ ¹⁰ Iyo, a iya:tawahala ale dopamo Godokoba: alaholohopima: eda:hanamima:, huiyatiya ebete ebenu Guduino hoe komodo gabo da:hiduimia:miya:, ba:ba tetelo ale ebenu hidohido mabulubima: hibilo ba:bo eda:huya:ma:. Ba:be mabuma: a iya:tawahanomola ba:moe eta hido komote hibinomolo kuluhukuma:ne, ebete ebenu Gudu Kelisokono ka:ka: komodo aeno ka:ka: komula:lea:mema:ne! ¹¹ Ba:gala eta komo, ale Godoko hibima: midi ipuwalo ba:moi hidohido komo ba iya:tawahana, aeno konomo kalakalate Ya:su Kelisogodolo atumu

ba:kaitana, ebe ba: aeno Kodawala, pote ebena oko owati ipuwalo a Godokono mabulubima: da:midiya: ba:moe ba:be dawala.

A:da:mekono Kuba Ododi Komo Ba:gala Kelisokono Hido Ododi Komo

¹² Ba:bema: A:da:mete Godokono kukala dadikamidaliya:, wadiyala ale ba:be komo kemalagidoloma:nema:. Ebe kapiya dubula, huiyatiya ebena kuba ododi gabodo hoe huiyate hopo habanapi hiliyonomatamo dito uluhukuya:, iyo, ba:moe mabuma: tawakalubi hiliyonomate koha:lahama:na: mabu iba:te atumu Godokono komo kukala a:kawakalamiya:.
 ✧ ¹³⁻¹⁴ Ba: hibila, Godote Mosesetamo ebena Tutumu Tabo dikamehuya:, ba:ba tetene tupuimiti Kelisoko teta:mo puluhuku puya:te ba:bi tabamo papamila:haha:ma: deda:huya:, Godote ibino kuba ododili mabuma: iba:tamo hoe huiya bikalamenakui, ebete A:da:metamo ebena papamiwataha: mabuma: hoe huiya dopamo keba ka:na kikamiya: ba:ba ka:na. Ba:gala Godote ibino kuba ododili mabuma: eta komo ba:ma ka:na kododinakui, ebete ibino kuba ododili komokomo hiliyonomo ebena Huiya Ikalame Bukamo a:miya:telamenakui. Huiyatiya numa:la:, A:da:meko tetene tupuimiti Moseseko teta:mo nuluhuku, tawakaluba:godolo Godokono Tutumu Tabo komate kapola:namiha: mabu ba:be tete ga:ga:nomolo ebete iba:tamo kikalamiya:ha:. Ba:be mabuma: ba:ba tetelo demedehonama: ba:bi tawakaluba:te iya:tawaha:ma: ba eda:hana Godokono hiya:hiya: kukala da:wakalaminakui, ebete iba:tamo hoe huiya kapiya bikalamenakui huiyatiya ebena Huiya Ikalame Bukamo ebete ibino kuba ododili komokomo kamiya:telamenakuiha:.

Ba: hibila, dopo dubu A:da:mekono emede komo atamo ba: goma: eda:na, galane da:pehawakaluya: ba:be Kodawa Kelisokono komo ale kiya:tawahama:.
 ✧ ¹⁵ Huiyatiya A:da:mete atamo dikaa:miya: ba:gala Godote Kelisoko ipuwado atamo da:kikaa:miya:, ba:bi netewa komokomo hiya:hiya: ba:pola:na. Ba: hibila, kapiya dubuino kuba ododi ipuwado hopo habanapi hiliyonomate hoe huiya belawiya:, huiyatiya ba:moe eta komo atumu hibinomoma: keda:na, hiliyonomo tawakaluba:te eta kapiya dubu Ya:su Kelisokono malemale komodo Godokono ka:ka: belawiya:, iyo, Godote ebena malemale konomo iba:tamo ba:ma ka:na hawakalimiya:!
¹⁶ Numa:la:, dopo dubuti Godokono kukala dadikamidaliya:, Godote ebe kuba ododidawama: ka:miti hoe huiya ba:bo ikamiya:. Huiyatiya ba:ma tetelo hiya: komote uluhukuya:. A A:da:mekono gala hapu tawakaluba:te komo hiliyonomo tetelo Godokono kukala da:wakalaminakuima:, Godote atamo hoe huiya ikaa:meheno ebena malemalelo a kuba ododiliha:pima: ka:miti hibi ka:ka: atamo dito ikaa:miya:.
¹⁷ Iyo, ba: hibila, kapiya dubuti kuba dododiya: ba:bema: hoe komote hopo habanapino namutudawama: ediya:, huiyatiya ba:moe eta komo atumu hibinomoma: keda:na, eta kapiya dubu Ya:su Kelisokono hido ododi komodo komo tawakaluba:te hibi ka:ka: ipuwalo bemedehonamena:. Iyo, puya:te Godogodone ebena konomo malemale ba:moe hopolo da:lawemena:, ba:ba:te ebena tuputupupima: ba eda:hana kuba ododi komoeno wato kikipo ba:bo kolawema:na:.
¹⁸ Ba:bema: kapiya dubuino kuba ododi komodo hoe huiyate tawakalubi hiliyonomatamo keba ka:na ka:piya:, ba: ba:ba ka:na eta kapiya dubuino hidonomo ododi komodo hibi ka:ka: komote

iba:tamo piya:, iyo, Godote ibi tuputupupima: ba ka:lamina ebenu ka:ka: iba:tamo dito ikalamena. ✧ ¹⁹ Ba:bema: numa:la:, kapiya dubuti Godokono tabamo papamiwataha: komodo hiliyonomo tawakaluba:te Godokono komo kukala wakalamipima: atumu a:keda:huya:. Huiyatiya eta kapiya dubuti Godotamo hibinomolo da:papamiwatuya:, ba:be dubuino hido ododi komodo Godote gabo bihiduimiya: komo hiliyonomo tawakalubi uwatete ebenu tuputupupima: komidilima:. ✧

²⁰ Ba:bema: mabu keka: Godote dopamo ebenu Tutumu Tabo tawakaluba:tamo dikalamiya:? Ba: hibila, ebete ba:moe komo ododiya: mabu ebete ubi bihatiya: iba:te ebenu hiya:hiya: kukala ba wakalamina ibino modoboha: komo ba:bo kiya:tawahama:. Huiyatiya kalakala konomola, keba tetelo hopo habanapino kuba ododili komate hiliyonomoma: deda:huya:, ba:be atu tetenomolo Godokono malemale komote konomamo kuluhukuya: ba:bi kuba ododili komo hibinomolo kegebolema:. ²¹ Iyo, ebete ebenu ubi ba:ma ka:na ihatiya:, kuba ododili komate dopamo hoe huiya ipuwado aenu namutudawama: keba ka:na kediyaya:, ba: ba:ba ka:na ba:ma tetelo Godokono malemale komote a tuputupupima: midi komodo aenu namutudawama: ba eda:na, ale aenu Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwado wiboha: ka:ka: hibinomolo kolawema:. ✧

6

Lumagiti Kelisoko Ipuwalo Kemedinama: Ebete Kuba Ododili Komoma: Na:haa:mene

¹ Ba:bema: diyala, la: ipuwalo etate tabo ba:ma ka:na da: goemene, “Godote aenu kuba ododili komokomo ebenu malemalelo degebolea:mena, ba:bema: ale hiya:hiya: kuba dododilinakoma:, kubaha:, mabu ba:be gabodo ebete ebenu konomo malemale atamo kohawakalimima:ne.”

² A:iye! Ba:mako ukui ba: daedaenomo ukui komola! A hibima: midipima: neda:huya:tale kuba ododili komate agodolo ba:ha:lahuya:na:, ba:bema: ale kuba ododili ipuwalo gala badama:na:kemedinama:? ³ La: ba:moe komo iya:tawahanomola, komopa:te a beyamo da:wadua:tiya:, iba:te ba:be komo Ya:su Kelisoko ipuwalo ododiya:, ale ebenu hoe komo ipuwamo eba:go kapimilo konogomoma:. ✧ ⁴ Iyo, aenu beyamo wadua:te komodo ale eba:go kapimilo ha:lahate, ba:bene aenu ha:laha apa:te bobo ipuwamo atumu eba:go kapimilo ba: dito nogomuya:. Ba:be mabuma: Nabiwi Godote ebenu konomo aloenu heloamo Kelisoko hoe ipuwane keba ka:na kadipatiya:, ebete ba: ba:ba ka:na a atumu a:wadiya:paa:tiya: ale ebenu uli ka:ka:go kemedinama:. ✧

⁵ Ba:bema: hibila, ale Kelisokono hoe komo ipuwamo eba:go kapimilo da:nogomuya:ma:, ba:be mabuma: ale atumu ebenu uli ka:ka: komamo eba:go kapimilo kakamahila:halema:nema:. ⁶ Iyo, a ba: iya:tawahala Kelisote keha pihigalo da:hoyaya:, ba:ba tetelo Godote aenu pakala emede komo eba:go kapimilo keha pihigamo a:pihomolatelea:miya:, ebete ba:be gabodo pakala emede komoenu helo ba anakapumi ale kuba ododili komoenu huiyaha: okopima: gala a:keda:hanama:. ✧ ⁷ Ba: hibila, keba tetelo lumagiti ebenu pakala emede komoma: da:hoemene,

ba:ba tetelo ebete kuba ododili komoeno helo ipuwane hibilo kuluhukuma:ne.

⁸ Ba:bema: ale ba:moe komo hibima: na:midinama:, ale Kelisokoba: hibilo da:ha:lahuya:ma:, ba:be mabuma: ale eba:go ebena ka:ka:go atumu bemedinama:. ⁹ Iyo, a ba: iya:tawahala, Godote Kelisoko hoe ipuwane dadipatiya:, ba:bema: hoe komoeno helote ebetamo gala kitanaha:, ebete emedena tetelo gala a:kahoenamene. ¹⁰ Ba: hibila, ebete kuba ododili komoeno wato kikipo lawema: kapiya tetenomolo a:hoyia:, iyo, hoe komoeno helote ebetamo gala a:kuluhukunamene, mabu ba:ma tetelo ebete Godoko mabuma: uli ka:ka:go bemedenamene.

¹¹ Ba:bema: wadiyala la: ba: atumu la:eno kateneno ubi komo kododilinama: ha:laha tawakalubima: ba eda:hana, la:le huiyatiya ba:be komo emalagidololo Kelisoko ipuwalo Godoko mabuma: nemedeniya:la:. ✧ ¹² Ba: hibila, la:eno ha:laha apene kateneno hiya:hiya: ubi komate a:mahila:hakenaka, huiyatiya ba:bi kuba ubi komate la:eno namutudawama: akeda:la:, la:le ba:bi kuba ododili komamo papamila:hakapoma:. ✧ ¹³ Iyo, la:eno apeno hiliyonomo komokomo ipuwalo eta deha:potonomo komamo kateneno eta kuba ubi komamo akapapamila:hala:. La: huiyatiya la:eno ape konomo Godotamo ikamehonomo nikamehonala: ebena tuputupu komokomo kapiya kododilinama:, mabu numa:la:, la:le eta hido komo kapiya kododima: la: dopamo ha:lahapimo ba emedena, Godote la: ebena ka:ka:mo ba:bo wadiya:paa:lateliya:ta. ✧ ¹⁴ Ba:bema: kuba ododi komote la:eno namutudawama: gala a:keda:mene, mabu ba:ma tetelo la:le Godokono malemale ipuwado ebena heloamo emedenamata, iyo, kalakala konomola, la: ha:kiya la:eno heloamo ebena Tutumu Tabamo papamila:hama: dewagelenamima, ba:be komote la: ipuwalo ya:lo a:wibuya:. ✧

Hibima: Midipa:te Godokono Tuputupu Emede Komoeno Huiyaha: Okopima: Neda:hamena:

¹⁵ Ba:bema: diyala, la: ipuwalo etate tabo ba:ma ka:na da: goemene, “Wadiyala ale aeno ubilo hiya:hiya: kuba komokomo dito bododilina:koma:, mabu ale Godokono malemale ipuwalo bemedinama:, ebena Tutumu Tabamo papamila:ha komodoha:. Ba:be mabuma: ale ebena kukala da:wakalamima:, kuba huiya komote ebegodone atamo a:kapa:mene.”

A:iye! Ba:mako ukui ba: daedaenomo ukuila! ¹⁶ La: ba: iya:tawahala, keba tetelo eta lumagiti ebena ape ba:gala ka:ka: konomo eta lumagitamoma ikamehonomo dikamehomene, ba:ba tetene tupuimiti ebete ba:be namutudawa kapiyatamo papamiwatalo ebena huiyaha: oko bowatihonamomene. Ba:bema: la: ba: ba:ba ka:nala. Keba tetelo la:le la:eno ka:ka: konomo kuba ododili komamo dikamehoma, kuba ododili komote la:eno namutudawama: ba eda:na, la:le hoea:mo dito konikulima:nemata. Huiyatiya la:le la:eno ka:ka: konomo Godotamo papamila:ha komamo dikamehoma, ebete la:eno namutudawama: eda:te la: tuputupupima: komidilima:na:ta. ✧ ¹⁷⁻¹⁸ Ba:bema: wadiyala ale Godotamo kalakala tabo kadipatiya:! Ba: hibila, dopamo la:le ba: kuba ododili komoeno huiyaha: okopima: eda:hanamimata, huiyatiya la: ba:be menemene emede ipuwane ikuliti Godokono tutupima: eda:huya:mata. Iyo, keba tetelo komopa:te ebena uli emede komoma:

✧ 6:11: 2Kol 5:15; Gal 2:19 ✧ 6:12: Tup Mabu 4:7 ✧ 6:13: Lom 12:1 ✧ 6:14: 1Yon 3:6

✧ 6:16: Yon 8:34; 2Pit 2:19

la: diya:tulamiya:la, la:le la:eno tepo ipuwoeno ukui konomamo ba:bi komamo papamila:halete tuputupu emede komoeno huiyaha: oko ba:bo tupuimiya:mata.

¹⁹ Ba:bema: nale ba:moe eta komoma: la: hopo habanapino ukui komamo kiyalamemata, mabu la:le la:eno tepo ipuwalo heloha:dopoma: eda:hanamata. Dopamo tetelo la:eno ape konomo la:le kateneno kuba dalowa: ukui komamo ba:gala koko kuba ododili komamo ikamehonomo ikamehuya:mata, iyo, la: kuba ododili komoeno huiyaha: okopima: eda:hanamimata. Ba:bema: ba:ma tetelo wadiyala la: ba:ba:ba ka:na tuputupu emede komoeno huiyaha: okopima: ba eda:hana, la:eno ape konomo Godokono hido-talona oko owati komamo nikamehonalaa: ²⁰ Numa:la:, keba tetelo la:le kuba ododili komoeno huiyaha: okopima: deda:hanamima, ba:ba tetelo Godokono tuputupu emede komote la:eno namutudawama: keda:namiha:. ²¹ Ba:bema: ba:ma tetelo la:le keba komokomo ba ododili hilopoma: da:ga:lanama, dopamo la:le ba:bi kuba komo ba ododili bada hido komo ka:lawiuiya:ma? A:iye! La:le eta hido komo kalawiya:ha:, mabu kuba ododili komone hoe huiya kapiyate uluhukuna! ²² Huiyatiya kalakala konomola, Godote la: kuba ododili komoeno menemene ipuwane uluhukulatelete, ba:bene ba:ma tetelo la: tutu emede ipuwalo ebena huiyaha: okopima: eda:hanamata. Ba:be mabuma: la:eno uli emede komone hido noloho gaote ba ikulihona, Godote la: ebena talona okopima: ba:bo koka:lamima:na:ta, ba:bene la:le ebena wiboha: ka:ka: hibilo kolawema:nemata. ²³ Ba:hibila, kuba ododili komoeno huiya ba: hoela, huiyatiya kalakala konomola, Godote aeno Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwalo wiboha: ka:ka: malemalelo atamo dito ikaa:mena. ✧

7

Dubu Ba:gala Kamena Ibino Kapiyama: Eda: Komoeno Tutumu Tabo

¹ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, la: hopo habanapino hiya:hiya: tutumu tabo diya:tawahanama, ba:be mabuma: la: ba:moe komo iya:tawahanomola, eta dubuti ba:moe hopolo ba emedena ebena hopoeno gabomana:te keba tutumu tabo da:miya:tena ebete ba:bi taboeno helo ipuwalo bemedenamene. Ebete huiyatiya da:hoemene ba:ba tetelo ba:bi hiya:hiya: tutumu taboeno helote ebegodone kowiboma:ne. ² Ba:bema: wadiyala la: ba:moe go tabo numa:la:. Eta kamenoenno awiti ba emedena, ebete eta dubago toma: ba:moe hopoeno talona konomote bitana. Huiyatiya ebena awiti da:hoemene, ba:ba tetelo ebena kapiyama: eda: komoeno tutumuti wibote, talonate a:kitanamene ebete gala eta dubago kapiyama: kakeda:ma:. ³ Iyo, ba:be kamenoenno awiti ba emedena ebete eta dubutamo da:tomene, gabomanino tabo anagiya:midadawate ebe dubu pilolo lawe kamenama: kogoema:ne, huiyatiya keba tetelo ebena awiti da:hoemene, ba:ba tetelo ebete eta dubu da:lawemene ba:be komo pilo komoma: a:keda:mene.

⁴ Ba:bema: naeno ekaka:la:, ba:moe go taboeno ipuwate la:tamo ba:ma ka:na itana. Godote Moseseke ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya:, dopamo la:le ba:bi Tutumu Tabago kapiyama: eda:hanamimata. Huiyatiya la:le hibima: midi komodo Tutumu Taboeno helo komoma: ha:lahapima: eda:huya:mata, ba:be mabuma: la: ba:ma tetelo Kelisokoba: kapiyama: ba eda:na la: ebena ape ipuwalo

bemedenamata. Iyo, Godote hoe ipuwane poko dadipatiya:, la: ba:be Kodawoeno uli kamenama: eda:hanamata, Godokono hidohido gaote la:godolo konolohonakoma:. ✱ ⁵ Ba: hibila, ale dopamo Tutumu Taboeno helo ipuwalo demedenamima:, ba:ba tetelo ale aeno kateneno ubi komamo dito papamila:hanamima:. Iyo, Tutumu Tabo komate aeno kuba ododili komo hibilo kaduhilamiya:ha:, huiyatiya ba:bi Tutumu uliho komodo aeno kateneno ubi komate helo gala a:kalawiya: komo kuba komokomo kododilinama:. Ba:bema: ba: ba:ba ka:na hoe komoeno kuba gaote agodolo ba:bo nolohonakuya:, aeno kuba ubi komate aeno ape ipuwalo oko konomamo kowatinama:. ⁶ Iyo, dopamo ale ba: ba:ba ka:na Tutumu Taboeno komodo aeno kuba ododili komoeno huiyaha: okopima: eda:hanamima:. Ale huiyatiya Kelisoko hibima: midi komodo Tutumu Taboeno helo komoma: da:ha:lahuya:ma:, ba:bema: ale ibino helo ipuwane ikuliti ba:be helote atamo gala a:kitanamene, gabomanino tutumuino helote hoe lumagigodone keba ka:na ka:wibonako ba:ba ka:na. Ba:bema: Mosesete Godokono Bukamo da:miya:tiya:, ale pakala emede tetelo ba:bi Tutumu Taboeno helo ipuwalo ba emedena, ale aeno heloamo Godotamo kebe oko kowatihonamima: ba:bi oko ipuwalo a kamodobonamiha:. Huiyatiya kalakala konomola, ba:ma tetelo ale ebena Gobogoboeno uli emede komodo ebena heloamo modobo oko hibilo nowatihonama:. ✱

Godokono Tutumu Tabo Ba:gala Lumagino Kuba Ododili Komo

⁷ Ba:bema: diyala, la: ipuwalo etate tabo ba:ma ka:na da: goemene, “Godokono hidohido Tutumu Tabote tawakalubi kuba ododilipima: midilina!”

A:iye, ba:mako ukui ba: daedae ukui komola! Godokono Tutumu Tabote na kuba ododidawama: kamidiniya:ha:, ao, huiyatiya ebete kebe ododili komo kubama: da:goena, ebena Tutumu Tabote ba:bi komokomo na biya:tunamiya:. Ba:bema: Tutumu Tabote na ba:ma ka:na da:kiyanamiya:, “Ama:le eta lumagino ilina uwatema: ubi akihata:la:,” na ba:bo iya:tawuya:mo Godote ba:be komo ba: kubama: goena. ✱ ⁸ Ba:bene ba:be kuba ododi komote hido tete dumiya:, ebete Godokono Tutumu Tabo komodo na ipuwalo oko owati ba:bo tupuimiya: nale hiya:hiya: tawakalubino ilina uwatema: ubi kihate-nakoma:. Ba:bema: numa:la:, keba tetelo eta lumagiti hiya:hiya: Tutumu Tabo hibilo iya:tawaheno, ba:ba tetelo kuba ododi komoeno helote ebegodolo hibilo a:kitanamene.

⁹ Ba:be mabuma: naeno komo ba: ba:ma ka:nala. Dopamo tetelo nale Tutumu Tabo komokomo iya:tawaha:ma: ba eda:na, na modobolo emedenamimo, huiyatiya ba:bi Tutumu Tabo komate natamo da:pikuliya:, ba:be atu tetenomolo na ipuwalo kuba ododi ukuiti koma: dediya:, ¹⁰ na ba:bo iya:tawuya:mo nale Godoko kokalakuimima: ya:lo a:hiya:mo, iyo, helo nagodolo kitanaha: ebena ubi komamo kopapamiwatama:. Ba:bema: hibila, Godote ebena Tutumu Tabo natamo ikanamiya: nale hibilo koka:ka:nama:, huiyatiya na niliya mabu ba:be Tutumu Tabo komodo hoe komote natamo dito piya:, ¹¹ iyo, kuba ododi komote Tutumu Tabo komodo hido tete dumiya:, na ha:da ba amihoname hibi ka:ka: nagodone pilolo ba:bo lawiya:. ✱

✱ 7:4: Lom 6:2,11 ✱ 7:6: Lom 8:2; 6:4 ✱ 7:7: Ikuli 20:17; Tutumu 5:21 ✱ 7:11: Tup Mabu 3:13

12 Ba:bema: Godokono Tutumu Taboeno hiliyonomo hiya:hiya: komate talonanomoma: ba:gala tuputupunomoma: ba:gala hidohidonomoma: deda:hana, nale ba:be komo ba iya:tawana, ☆ 13 nale gala ba:ma ka:na a:kolamaginakamo, naeno tepo ipuwoeno hoe komote ba:bi Tutumu Tabo komone uluhukuya:. Ao, ba:bako ukui ba: daedae ukui komola! Ba: hibila, kuba ododi komote Godokono hidohido Tutumu Tabo ipuwado hoe huiya natamo dito ikanamiya:, ba:bema: kuba ododi komoeno helote Tutumu Tabo komodo na ipuwalo hunamo odolotalo diya:tawuya:mo, ebena abalenomo nibote da:patiya: nale ba:bo niyobuya:mo.

Kuba Ododi Komote Hido Ododi Komago Lumagino Tepo Ipuwalo Dalaholona

14 A ba:moe komo iya:tawahala, Godokono Tutumu Tabote ebena ubi komokomo atamo na:hawakalilamena, huiyatiya na niliya, na hopo haba lumagima: ba eda:na hoe komote na ipuwalo na:helona, ba:bema: na kuba ododi komoeno huiyaha: okodawama: eda:namo. 15 Mabu keka: nale naeno apa:mo kuba komokomo dododilinamo? A:iye! Naeno ododili komoeno mabu na hibi iya:tawaha:, iyo, naeno tepo ipuwalo na ubihinola eta kuba komo ododi, huiyatiya nale kebe komo kuba niboma: da:goenamoma ba:bako komokomo gala dito kaododilina:komo. ☆ 16 Ba:bema: numa:la:, keba tetelo nale apa:mo eta kuba komo ba ododita, ba:bene naeno tepo ipuwalo ba:be komo ododi ubiha:ma: deda:mo, ba:be komote na:hawakalimita nale naeno tepo ipuwalo Godokono Tutumu Tabo hidoma: goemo. 17 Ba:be mabuma: kuba ododi komoeno helote naeno tepo ipuwoeno ukui komone hibilo kuluhukunaha:, ao, kuba ododi komote naeno katene ipuwalo ba emedena, ebena helote natamo ba:bana uluhukuna. 18 Iyo, na iya:tawala, eta hido ododi komo kapiyate naeno katene ipuwalo hibilo kitanaha:, ba:bema: Godote naeno tepo ipuwamo hido ubi komo dihatiya:, ba:be komote ba itana nagodolo helote kitanaha: ba:be komo kododima:! 19 A:iye! Naeno tepo ipuwalo kebe hido ododi ubi komote ditana nale a:kododa:lemo, ba:gala nagodolo kebe kuba ododiha: ubi komote ditana, nale ba:be kuba dito ododinakomo. 20 Ba:bema: nale naeno tepo ipuwoeno ubiha: komo naeno kateneno ubilo dito dododinakomo, ba:be komote naeno komo ba:ma ka:na hawakalimina, ba:be ododi komoeno helote naeno tepo ipuwane kuluhukunaha:. Ao, eba ka:naha:, huiyatiya kuba ododi komote naeno kateneno ubilo ba emedena, ebena helote natamo ba:bana puluhukuna.

21 Ba:moe ba:be mabuma: na ba:ma ka:na iya:tawanamo, nale naeno tepo ipuwalo eta hido komo ododima: ubi dihatenakomo, huiyatiya kuba ododi komote naeno kateneno ubi komone atumu ba puluhukuna na ebetamo ba: dito papamiwatanakomo. 22 Ba: hibila, naeno tepo ipuwalo nale Godokono Tutumu Tabamo kopapamiwatama: hibilo na:kalakalanamo, 23 huiyatiya naeno katene ipuwalo ditana, ba:be komote naeno tepo ipuwoeno hido ukui komago nalaholona. Iyo, ba:be helo komote na na:matuhunamena, nale kuba ododili komo ipuwane alahula:kapoma:. ☆

24 A:iye, ba:moe naeno menemene komo bada konomola:ka! Naeno katene ipuwalo ditana ba:be helo komote na hoe komamo hibinomolo

magatanena, ba:bema: naeno ka:ka: pote na:ka:mula:namemene?
 25 Wadiyala a kalakala konomo Godotamo kadipatiya:, mabu ebe kapiya
 Ka:ka: Mula:dawama: ba eda:na aeno Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwado
 aeno ka:ka: komula:lea:mema:ne!

Ba:bema: ba:moe komo ba: ko iya:tulame komola, nale naeno tepo
 ipuwoeno heloamo Godokono Tutumu Tabamo ba papamiwatana,
 huiyatiya nale naeno kateneno ubi komoeno heloamo kuba ododili
 komoeno tutumamo dito papamiwatanakomo. ✧

8

Kelisokono Gobogoboeno Heloamo Emede Komo

¹ Ba:be mabuma: puya:te Ya:su Kelisoko ipuwalo tuputupupima:
 deda:hana, eta dawate ibi kubapima: ka:lami modoboha:. ² Numa:la:,
 dopamo tetelo Godote Moseseke ipuwado atamo dikaa:mehuiya:
 ba:bi Tutumu Tabo komate aeno namutudawama: deda:nami, ale
 ba:bi kukala ba wakalami hoe huiya ba:bema: iya:tawahanakuima:,
 huiyatiya Ya:su Kelisoko ipuwalo ebena Gobogobote naeno namutu-
 dawama: dediya:, ba:ba tetelo ebete na pakala namutudawoeno helo
 ipuwane uluhukunatenete ka:ka: natamo ba:bo ikanamiya:. ³ Ba:
 hibila, Mosesekono Tutumu Tabo komate atamo helo kikka:miya:ha:
 ale ebena kukalamo kopapamila:hanama:, mabu aeno kateneno ubi
 komate hiya:hiya: kuba komo kododilima: a ipuwalo helohelonomoma:
 eda:hanama:. Huiyatiya kalakala konomola, Godote aeno modoboha:
 komo umiti a ba:ma ka:na owalubiya:, ebete ebena Gudu lumagino
 apa:mo poemiya: ba:moe hopamo, ba:bema: a tawakaluba:te aeno kate-
 neno ubilo kebe kuba komokomo dododilinama:, ebete ba:bi komoeno
 hoe huiya a mabuma: a:pelawea:miya:. Iyo, ebete ba:moe hopolo
 atu kateneno ubi komokomo ba piya:tawa, huiyatiya ba:bi komamo
 papamiwataheno kuba ododili komoeno helo ba: dito panakapumiya:.
⁴ Ba:bema: hibila, Godote ba:moe gabodo helo atamo ikaa:miya: ale
 tuputupulu ba emedena ebena hiliyonomo Tutumu Tabamo kopa-
 pamila:hanama:. Iyo, ba:moe ba:be mabula ale ba:ma tetelo aeno
 kateneno kuba ubi komamo papamila:haheno ebena Gobogoboeno
 heloamo bemedenama:. ✧

⁵ Ba: hibila, puya:te ibino kateneno kuba ubi komamo
 da:papamila:hana ibino kateneno ubi komate ba: ibino
 namutudawama: eda:na, huiyatiya puya:te Godokono Gobogoboeno
 ubi komamo da:papamila:hana, ebete ibino namutudawama: ba eda:na
 ebena hido komokomo kododilima: iba:tamo hidohido ukui koamo
 miya:telamena. ⁶ Ba:gala kebe lumagiti ebena kateneno kuba ubi komo
 ebena namutudawama: da:midina, ebetamo hoe huiyate kopema:ne,
 huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gobogobo ebena namutudawama:
 da:midina, ebete hibi ka:ka: ba:gala hete kuwatema:ne. ⁷ Ba:bema:
 pote ebena kateneno kuba ubi komamo da:papamiwatanako, ebete
 Godokoba: alaholodawama: eda:na, mabu ebe ubihinola Godokono
 Tutumu Tabamo papamiwata ba:gala ebegodolo helo kitanaha:
 ba:be komo kododima:. ⁸ Ba: hibila, kebe lumagiti ebena kateneno
 ubi komamo da:papamiwatanako, ebete Godoko kalakaluimima:
 modoboha:!

⁹ Ba:be mabuma: Godokono Gobogobote la: ipuwalo hibilo demedena, la: la:eno kateneno ubi komamo a:kapapamila:hanamata, huiyatiya ebete la: keba ka:na ka:kiyalametana la: ba:ba ka:na bemedenamata. Iyo, ba: hibila, Kelisokono Gobogobote kebe lumagigodolo emedena:na, ba:be lumagi ba: Kelisokonoha:! ✧ ¹⁰ Numa:la:, la: niliya mabu la: ba:gala komo hopo habanapi hiliyonomo kuba ododilipima: ba eda:hana la:eno apete ba:bema: hibinomolo koha:lahama:na:. Huiyatiya kalakala konomola, Kelisote la: ipuwalo hibilo demedena, ebena Gobogobote la:tamo hibi ka:ka: kikalamema:na:ta mabu Godote la: ebena tuputupupima: ya:lo a:midiliya:ta. ✧ ¹¹ Iyo, kebe dawate Ya:su Kelisoko hoe ipuwane ka:ka:mo dadipatiya:, ebena Gobogobote la: ipuwalo hibilo demedena, ebete atumu la:eno ha:laha ape koka:kilamema:ne mabu ebena Ka:ka: Gobogobote la: ipuwalo hido oko bowatina. ¹²⁻¹³ Ba:bema: naeno ekaka:la:, wadiyala ale Godokono Gobogoboeno ubi komamo ba:papamila:hanakoma:, aeno kateneno ubi komamoha:, mabu numa:la:, la:le ba:ma tetelo ebena ubi komamo papamila:hate kateneno kuba ododili komo hibilo danakapulamenakoma la:le wiboha: ka:ka: ba:bo kolawema:nemata, huiyatiya la: la:eno kateneno ubi komamo da:papamila:hanakoma hoe huiyate la:tamo kopema:ne. ✧

¹⁴ Ba: hibila, Godokono Gobogobote pui da:magatalena, ibi ba: Godokono gugudila, ¹⁵ ba:bema: Godote la:tamo dikalamiya:la ba:be Talona Gobogobo ipuwado la:le tole komo kalawenaha:. Iyo, huiyaha: okopa:te oko ba owatina ibino namutudawoeno mauba komamo keba ka:na ka:toletolehona la: eba ka:na kewagelenaha:, mabu Gobogobote la: hibi gugudima: a:midiliya:ta, huiyaha: okopima:ha:. Ba:be mabuma: ale ebena heloamo aeno Nabiwi Godoko Abama: ka:milo toetoe tabo ebetamo olamagiminakoma:, ✧ ✧ ¹⁶ iyo, hibila, ale toetoe tabo olamagimi tetelo ebena Gobogobo ba:gala aeno gobogobo, iba:te ukui kapiyama: eda:hate a ebena hibi gugudima: ba:bo ka:minaka. ✧ ¹⁷ Ba:bema: la: ba:moe eta komo na:kuma:la:, ale Godokono gugudima: hibilo deda:hanama:, ba:be mabuma: galane aeno Nabiwigodone ebena hidohido komo konomamo konuwatema:nema:, Kelisote dopamo keba ka:na ka:nuwatiya: ba:ba ka:na. Iyo, ale ba:moe hopolo Kelisoko mabuma: temeteme komokomo eba:go duwatanakoma:, ba:be mabuma: ale galane tetelo eba:go ebena konomo alo ipuwalo konepola:nama:nema:.

Godokono Guguda:te Ebena Konomo Alo Ipuwalo Bemedenamena:

¹⁸ Huiyatiya ale ba:ma tetelo kebe temeteme ipuwalo demedenama:, ba:be komo nale ko komoha:ma: goemo mabu Godote galane tetelo kebe konomo alamo a da:la:minoemene nale ba:be hido komo konomamo emalagidolonamo. ¹⁹ Numa:la:, Godote ba:moe hopo tupuimi mabu tetelo dododiliya:, ba:bi hiya:hiya: ilina hiliyonomate kapimilo ubi konomamo miya:tena Godokono guguda:te ebegodone hido huiya hawakala ba uwate ba:bo kumima:. ²⁰⁻²¹ Ba: hibila, ba:bi ilinate ubihinola ba:moe hopolo temetema:go pola:na, huiyatiya ibi mabuma: Godote ebena ubi ya:lo ba:ma ka:na ihatiya:, iba:te Saitanakono hoe temeteme ipuwalo tete ga:ga:nomolo pola:nate Godokono gugudino

✧ **8:9:** 1Kol 3:16; 12:3 ✧ **8:10:** Gal 2:20 ✧ **8:12-13:** Gal 6:8; Kol 3:5 ✧ **8:15:** 2Tim 1:7; Mak 14:36 ✧ **8:15:** Gal 4:5-7; Haw 21:7 ✧ **8:16:** 2Kol 1:22

hido aloeno a:la:mina teta:mo ibino temeteme ipuwane konikulima: Iyo, keba tetelo ebena guguda:te ebegodone hido huiya duwate-mena:, ba:moe hopoeno ilina hiliyonomate ba:be atu tetenomolo ibino kokonomo menemene ipuwane ikuliti ibino hibi kalakala atumu iba:go kapimilo kakuwatema:na. ✧

²² Ba:bema: a iya:tawahanomola, ba:moe hopo tupuimi mabuni pete ba:ma teta:mo puluhuku, da:ka:ka:halena ba:bi ilina hiliyonomate koko temetema:go ihimina, kamenate gudu ko temetema:go keba ka:na kalahiminako ba:ba ka:na. ²³ Huiyatiya ba:moe hopoeno ilina hiliyonomo kapiyate kihiminaha:, ao, a puya:te Godokono Gobogobo da:lawiya:ma: a ba: atumu aeno tepo ipuwalo koko temetema:go ihiminama:, mabu a ubi konomamo nihatenama: ale aeno Nabiwigodone uliuli apeno wiboha: ka:ka: konuwatema:. Ba: hibila, ebete ebena Gobogobo atamo dopamo da:poemiya:, ba:be ododi komodo ebete galane teteno komo ba:ma ka:na hawakalimiya:, keba tetelo ale hibi gugudima: eda:ha komote da:hawakalamene, ba:be atu tetelo ale wiboha: ka:keno komo hidohido komo hibiinomolo kuwatema:nema:. ✧ ²⁴⁻²⁵ Numa:la:, lumagiti keba hido komo lawema: uliholo da:latimina, ba:be komote ebetamo hibilo duluhukumini ebete ba:be komo lawema: uliholo gala a:kemedenamene mabu ebete ebena ubi komo ba: a:lawi. Huiyatiya a hibima: midipino komo eba ka:naha:. Ba: hibila, ale aeno hido ka:ka: Godogodone lawema: uliholo da:latiminamima:, ebete ba:be komodo aeno ka:ka: a:mula:lea:miya:, huiyatiya aeno uliholo latimi komote kekelaa:menaha:. Iyo, ba:ba tetelo ale aeno hidonomo komo hibilo kalawiya:ha:, galane tetelo Godogodone konelawema:nema:, ba:bema: ale tete ga:ga:nomolo uliholo ba latimina ubiha:ma: a:keda:hama:.

²⁶ Ba:bema: numa:la:, ale ba:be hido ka:keno hiliyonomo komo uwa-teha:ma: deda:hanama:, Godokono Gobogobote ba:be komoma: atumu kemalagidolona, ba:bema: aeno hiya:hiya: modoboha: komokomo ipuwalo ebena owalubi komo ba: ba:ma ka:nala. A ubila ale aeno komoma: Godotamo toetoe tabo olamagimima:, huiyatiya a ha:kiya gabo hibi iya:tawaha:. Ba:be mabuma: Gobogobote aeno modoboha: komoma: ko tepo temeteme ihi komago ebe betoemehonako, huiyatiya hopo habanapa:te ibino hiya:hiya: tabamo da:ga:lana ebete ba:bako tabamo a:kolamaga:le, ebete ebena tabonomamo olamaginako. ²⁷ Ba:bema: kalakala konomola, mabu Godote a tawakalubino tepo ipuwoeno ukui iya:tawanomola, ba:gala ebete ebena Gobogoboeno ukui atumu iya:tawala, iyo, keba tetelo Gobogobote a ebena tawakalubi mabuma: da:toetoenako, ba:ba tetelo ebete Godokono ubi komago a hibilo a:wadiya:paa:tenako. ✧

Godote Hibima: Midipi Ebena Gugudima: Keda:hanama: Keba Ka:na Ka:ka:lamiya:

²⁸ Ba:bema: a ba:moe komo iya:tawahala, puya:te Godoko malemalelo demalagidolona ba:gala ebete pui ka:ka:lamiya: ebena ubi komokomo kododilinama:, ba:bi tawakaluba:tamo keba hiliyonomo temeteme komate dikulihona Godote ba:bi komokomo ipuwalo oko ba owatina, ibi mabuma: ebete ba:bi temeteme ipuwane hidohido komo buluhukulatelenakomene. ✧ ²⁹ Ba: hibila, hopo tupuimiha: tetelo Godote

pui ebenoma: keda:hanama: iba:tamo kukala da:miya:telamiya:, ebete ba:be komo ba emalagidolo ba:bi atu tawakalubi a:kuwatiya: iba:te ebene Guduino holoholonomo kohawakaliminama:, iyo, ba:be gabodo ebene badininipala ipuwalo Ya:suti dopodawama: ba eda:na ebene komo hiliyonomo ekaka:te eba:go bemedehonamena:. ☆ ³⁰ Ba:bema: Godote pui ebene gugudima: keda:hanama: ibi duwatiya:, ebete ibi a:kaka:lamiya:. Ba:bene ebete pui da:ka:lamiya:, ebete ibi ebene tuputupupima: a:kamidiliya:. Ba:bene ebete pui ebene tuputupupima: da:midiliya:, ebete ibi ebene konomo alo ipuwamo a:kamagaheliya: iba:te ebene wiboha: a:la:mina alo ipuwalo kemedehonama:.

Godokono Malemale Komote Ya:su Kelisoko Ipuwalo Ditana

³¹ Ba:bema: a ba:moi hidohido komo ba emalagidole a bada tabo na:ka:ga:lama:? Wadiyala a tabo ba:ma ka:na koga:lama:nema:, Godote a hapulu hibilo ba:la:na, ba:bema: ago dalaholohona ba:ba:te wato kikipo a:kalawa:mena:! ☆ ³² Numa:la:, Godote a mabuma: ebene Gudunomo kokolomiya:ha:, huiyatiya ebete ebe aeno kuba ododili komoeno hoe huiya lawema: a hiliyonomatamo dito ikaa:miya:. Iyo, ebete ebene Gudu atamo dikaa:miya:, malemale bada konomola:ka:! Ba:bema: ba:moe komo ba: hibila, ebete komo hiliyonomo hidohido komo atu malemale komodo atamo dito bikaa:menakomene.

³³ Ba:bema: Godote pui ebene tawakalubima: keda:hanama: duwatiya:, pote na:ka:modobomene ibi kubapima: koka:lamima:? Eta puliyanomola mabu Godote ibi ebene tuputupupima: ya:lo a:ka:lamiya:, ☆ ³⁴ iyo, etate a kubapima: ka:mi modoboha: mabu Ya:su Kelisote a mabuma: hoiya:. Ba:bene Godote ebe hoe ipuwane ka:ka:mo dadipatiya:, ba:ba tetelo ebete Godokono tu hapuamo nemediya:, ba:bema: ba:ma tetelo kalakala bada konomola:ka:, ebete aeno modoboha: komokomo Godotamo a:wadiya:paa:latelenako!
³⁵ Ba:bema: Kelisokono konomo malemale ipuwane a tama:mo miya:tema: pote na:ka:modobomene? Eta puliyanomola! Ba: hibila, komopa:te Ya:suku mabuma: atamo temeteme dikaa:mena, ibino ododili komo ba:gala komo hiya:hiya: menemene komo ba:gala komo ukui bilibili komo, ba:bi komokomo hiliyonomate a ebene malemale komone uluhukua:tema: kamodobonaha:. Ba:gala atumu baa: kape komo ba:gala ilinaheno emede komo, olalati komo ba:gala hoe komo, ba:bi komokomo hiliyonomate modoboha: a Kelisokono malemale ipuwane uluhukua:tema:!

³⁶ Ba: hibila, Godokono Buka ipuwalo eta tabote aeno komo ba:ma ka:na hawakalimina,

“Godote, tete hiliyonomolo komopa:te ama: mabuma:

a anakapua:mema: ewagelena,

iyo, ibi ubila a dabihole sipi-goegoemo kanakapua:mema:!” ☆

³⁷ Huiyatiya aeno Kodawate a malemalelo konomamo emalagidoloena, ba:bema: ale ebe ipuwado ba:moi hiliyonomo kuba komo ipuwalo a wato kikipo kolawema:nema:! ³⁸ Iyo, ba:moe komo na iya:tawanomola, atamo hoe ikaa:me komo ba:gala ka:ka: ikaa:me komo, ba:bi hiya:hiya: komate aeno Kodawoeno malemale ipuwane a a:kuluhukua:tea:mene. Ba: hibila, Hunu Haboeno nopopi, ba:gala Saitanakono helohelo nopopi,

ba:gala ebena komo kubakuba gobogobo, iyo, kebe hiya:hiya: komate ba:ma tetelo dikulihona ba:gala galane tetelo dikulihomena; ³⁹ ba:gala alomo hunulu da:pola:na, ba:gala haka ipuwalo da:pola:na, ba:gala hopolo da:wapata:larena, ba:moi gobogobo ba:gala ilina hiliyonomo ipuwalo eta kapiyate a Godokono malemale ipuwane uluhukua:te modoboha; mabu ba:be malemale komo ebete aeno Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwado atamo hibinomolo ya:lo ikaa:miya:

9

Godote Yu Tawakalubi Kowalubilinama: Iba:tamo Kebe Komokomo Dikalamiya:

¹ Ba:bema: na Polote Kelisoko ipuwalo hibi tabo goelo ha:da tabo kagoitaha; iyo, naeno tepo ipuwoeno mulu ukuiti Godokono Gobogob-oeno heloamo naeno hibi komo ba:ma ka:na hawakalimita, ² naeno hawi tawakalubi mabuma: naeno tepo ipuwalo konomo temeteme komote wiboha: menemene komago na:tabona. ³ Ba:bene naeno ubi ba:ma ka:na itana, gabote modobolo ditanamene, diyala, naeno Yunapino hibima: midiha: mabuma: na kapiyate Godokono mauba ipuwamo da: nopegamo, ba:bema: Godote Kelisoko ipuwane na itami-danete Koe Habamo ba a:da:nane, ebete huiyatiya ibino ka:ka: ba:bo komula:lendamema:ne. *

⁴ Ibi ba: Godote dopamo da:ka:lamiholiya: ba:bi Isalaela tawakalu-bila, ba:bema: ebete ibi malemalelo uwatete ebena gugudima: ba midili ebena konomo alo iba:tamo ba:bo hawakalimiya; ba:gala ebete ibi kowalubilinama: ibino iniwala:tamo ebena hidohido nopo bimiya:tenakui, ba:bene ebena Tutumu Tabo komokomo atumu gala a:kikalamiya: Ba:bema: iba:godolo Godoko hibi adikumi iya:tawa ko-mote bitana, ba:gala ebete ebena Bukalo ibino ka:ka: komula:lema: kebe komokomo hibinomolo dolamaginakui, ba:bi hidohido tabo komate iba:godolo atumu ba:kapola:na. * ⁵ Ba:bene A:ibalahamako ba:gala komo koko iniwa nabi, Yunapi ba: ba:bi dubuino eyoni gugudila, ba:gala kalakala konomola, Kelisote ibi ipuwane hopo lumagino apa:mo pehawakaluya:

Ba: hibila, Kelisoko ba: Godotela! Iyo, ebena helo komote komopi hiliyonomoeno helo komokomo na:gogolena, ba:bema: wadiyala tawakaluba:te emedena emedena tetelo ebe na:milimiho-nakamena! Ba:ba:la!

Godote Yunapi Kowalubilinama: Hibi Tabo Dolamagiya; Ebete Ba:be Tabo Kadikamidaliya:ha:

⁶ La:le naeno iya:tulame komo hidamo na:lawa:la; nale Godokono komoma: ba:ma ka:na kagoitaha; ebe ha:da tabo olamagidawama: eda:na. Ao, ebete Yunapi emedena emedena tetelo kowalubilinama: hibinomolo dolamagiya; ba:be tabo ebete kadikamidaliya:ha: huiyatiya ba:be taboeno hibi komote a hibima: midipa:godolo uluhukuya: Numa:la; ebena umi ipuwalo puya:te Yunapino hawa:mo da:hawakalahalenaka ibi hiliyonomate ebena hibi Isalaela tawakalubima: keda:hanaha: ⁷ Iyo, katene hapulu A:ibalahamakono eyoni gugudima: deda:hana, ibi ipuwalo komopa:te Godokono hibi gugudima: keda:hanaha: Ba:moe ba:be mabuma: Godote

A:ibalalahamatamo dopamo ba:ma ka:na goiya; “Amia:no gugudi ipuwalo ama:le Aisa:keko kapiyagodone amia:no gugudi hogo hiliyonomo kulamema:na:ta.” ✱ ⁸ Ba:moe taboeno ipuwa ba: ba:ma ka:nala, puya:te kateneno ubi gabodo da:hawakalahalemena; iba:te Godokono hibi gugudima: a:keda:hamena:. Ao, puya:te Godokono hibi owalubi tabodo da:hawakalahalemena; ebena umi ipuwalo ibi kapiyate ebena hibi gugudima: keda:hama:na:. ✱ ⁹ Ba:be mabuma: Godote A:ibalahamako kowalubima: ebetamo hibinomolo ba:ma ka:na goiya; “Na hibi tetenomolo gala da:kapemo, ba:ba tetelo Selate dubu gudu kalahimima:ne.” ✱

¹⁰ Ba:bema: wadiyala la:le ba:moe eta komo atumu na:kemalagidolala:. A Yunapino eta iniwa nabiwi Aisa:kete Lebekagodolo dubu gugudi netewa bulamiya; ba:bene iba:te ebe kapiya ibino nabiwima: ka:minakuya:. ¹¹⁻¹² Huiyatiya ba:bi nedewale guguda:te eta hido komo ba:gala eta kuba komo ododilihino, iyo, iba:te ibino menokoeno tepo ipuwane hawakalahaheno, ba:ba tetelo Godote ebena ubilo ibi ipuwalo kapiya gudunomo belawiya; ebete ba:be gudu ipuwado ebena ubi komokomo kododilinama:. Ba:bema: ebete ba:be komo kohawakalimima: Lebekatamo na:goyiya; “Ehomono dubuino helote konomoma: ba eda:na, naniwino hiya:hiya: gugudino kapiyuimipa:te ebetamo huiyaha: okopima: beda:hanamena:.” Ba:be komone a ba:moe komo iya:tawahala, Godote ebena ubi komo kapiyado ebena hibi gugudi uwatenako, ibino ododili komodoha:. ✱ ¹³ Iyo, ba:be komo kohawakalimima: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana, “Na Ya:ikoboko malemalelo ba emalagidolona ebe ba:bo lawiya:mo, huiyatiya na ebena naniwi Isoko ubiha:ma: ediya:mo.” ✱

¹⁴ Ba:be mabuma: ale Godoko tuputupu komo ododiha:dawama: ba:ka:ga:lama:? Ao, ba:mako ukui ba: daedae ukuila! ¹⁵ Godote ebena komo kohawakalimima: Mosesetamo tabo ba:ma ka:na goiya;

“Na ba: Godotela,

ba:bema: keba tetelo na ha:kiya ubi dihatemo,

ba:ba tetelo eta lumagitamo malemale kohawakalimima:nemo,

ba:gala keba tetelo naeno ubi ditanamene,

na eta lumagi malemalelo ba:bo kowalubima:nemo.” ✱

¹⁶ Ba:bema: kapiya ko komonomote bitana, ba:be komo ba: Godokono malemale komola. Iyo, lumagiti ha:kiya ebena ubi komodo ba:gala ebena heloamo oko owati komodo eta hido komo Godogodone a:kalawa:mene, Godokono malemale kapiyado kolawema:ne! ✱

¹⁷ Numa:la; Godokono Bukalo ebete Ko Gawadalagi Pa:lokono wato kodakoda komoma: ebetamo ba:ma ka:na goiya; “Nale ha:kiya ama: ko gawadalagi habamo ihatiya:mata, nale ama:godone naeno ubi komokomo kododilima:. Iyo, nale ama: ipuwado naeno helo hopo habanapa:tamo ba hawakalimi, ibi hiliyonomate naeno awagaha mahilo ba:bo kiya:tawahama:na:.” ✱ ¹⁸ Ba:bema: ba:moe komo ba: hibinomola, Godote ebena ubilo kapiya lumagitamo malemale ba hawakalimi, eta lumagino wato dito kodakoduimiya: ebena mauba komote ebetamo kuluhukuma:.

Godokono Mauba Komo Ba:gala Ebena Malemale Komo

✱ 9:7: Tup Mabu 21:12 ✱ 9:8: Gal 4:23 ✱ 9:9: Tup Mabu 18:14 ✱ 9:11-12: Tup Mabu 25:23 ✱ 9:13: Ma:l 1:2-3 ✱ 9:15: Ikuli 33:19 ✱ 9:16: Epe 2:8 ✱ 9:17: Ikuli 9:16

19 Ba:bema: diyala, la: ipuwalo etate natamo tabo ba:ma ka:na da: goemene, “Godote ha:kiya wato kodakoda ukui eta lumagitamo dikamemene, ebete ba:be lumagino kuba ododi mabuma: huiya keba ka:na na:kikamemene? Ebete ba:ba ka:na dododimini, ba:be komo tuputupu ododi komoha; mabu ebe ha:kiya ebenu ubilo wato kodakoda ukui ba:be lumagitamo ikame! A:iye, hopo lumagigodolo helo kitanaha: Godokono ubi komo duhimima:!”

20 Na huiyatiya ba:bako tabo goedawatamo na:goemo, “Naeno hopodalagi, ama: pote ama: ha:kiya ama: koma: midilo Godokono ubi komago dolowabeletihuita? Numa; muludawate ebenu ubilo eta kalili gebetamo dododimini, ba:ba tetelo kaliliti ebetamo ba:mako daedae ukui tabo a:kagaa:mene, ‘Na ubihinola ba:moe holoholoma luta. Mabu keka: ama:le na ba:ma ka:na dododina:?’” ✧ 21 A:iye! Kalili ododilidawa ba: mulu iya:tawadawala. Ba:bema: ebete ebenu ubilo kapiya gebetone eta kalili hido baeno oko kowatima: ododiti, ba:gala eta kalili neneno oko kowatima: da:kaododimini, ba:be komo ba: ebenu komola. Eta dawate modoboha: ebe kuba okodawama: goe.” ✧

22 Ba:moe go tabote Godokono komo behawakalimita. Ebete ebenu ubilo hopo habanapi hiliyonomo dito ododiliya; ibi ipuwalo komopa:te hibima: midiha:pima: ba eda:hana ebete iba:godolo ebenu helo komo ba:gala mauba komo kohawakalilamema: Numa:la; ba:bako tawakaluba:te ya:lo a:hiduya: Godote ibino kuba ododili mabuma: ibi kokubahilamema; huiyatiya tete ga:ga:nomolo ebete ibi kahawaminadigalenaha: mabu ebenu konomo mauba hawakalimi komote ibi ipuwado kekelamenaha. 23 Ba:gala Godote a hibima: midipi akododiya: ebete a ipuwado ebenu konomo alo kohawakalimima; iyo, ebete ya:lo tetelo ebenu malemalelo a a:hiduia:miya: ale ebenu konomo aloeno hidohido dogodogo komo ebegodone konuwatema. 24 Ba:bema: hibila, Godote Yunapi ba:gala Yuha:pi hiliyonomo ipuwalo puya:te ebenu gugudima: keda:hanama: da:ka:lamiholiya; a ba: ba:bi tawakalubila.

25 Numa:la; Godote Yuha:pino komo kohawakalimima: ebenu Bukalo ebenu okodawa Hoseyagodone tabo ba:ma ka:na goiya;

“Kebe tawakaluba:te naeno tawakalubima: keda:hanamiha; nale ibi naeno hibi tawakalubima: koka:lamima:nemo, ba:gala nale dopamo kebe gudu malemalelo kemalagidolonamiha; nale huiyatiya ebe naeno hidonomo guduma: kogoema:nemo.” ✧

26 Ba:bema: na Godote dopamo kebe hoponapi da:kiyalamiya:mo, ‘La: ba: naeno tawakalubiha;’ ba:ma tetelo ibino hoponomolo komopa:te iba:tamo koga:lama:na; ‘Emedena emedena tetelo da:ka:ka:namene, la:le ba:be Kodawa Godokono gugudima: eda:hanamata.’” ✧

27 Ba:bene Godote ebenu Bukalo ba:moe helonomo tabo Aisayagodone ba:ma ka:na goena,

“Isalaela tawakalubino ka:lamihole kuititi ba: kehaha: kolomoeno kulili keba ka:nala:ka; iba:te hiliyonomoma: ba:ba ka:na ba eda:hana, huiyatiya ibi ipuwane nale kapiyakapiyanomo uwatete ibino ka:ka: komula:lelamema:nemo.” ✧

28 Mabu tete gahugahulu ba: na:pe, na Kodawate hopo habanapino komokomo ba anagilamelelame,

ibi hiliyonomatamo modobonomo huiya ba:bo kikalamema:nemo.”
²⁹ Iyo, ba:moe tabo hawakalimihino, Aisayate dopamo Godokono
 Bukalo eta tabo ba:ma ka:na kagoiya;
 “Helonomo Kodawate ebena malemale nanekele atamo hawakalim-
 iha:tale,
 aeno kuba ododili mabuma:
 ebete a upulenomo bupulia:na;
 iyo, ebete Sodomo haba ba:gala Gomola habanapi keba ka:na kanaka-
 pulamiya;
 ebete a ba:ba ka:na ba:kubahia:mena:.” ✧

Yunapa:te Tuputupupima: Eda:ha Gabodo Nato Dukamidahaliya:

³⁰ Ba:bema: ba:moe iya:tulame komoeno konomo ipuwa ba: ba:ma
 ka:nala. Keba tetelo Yuha:pa:te Godokono tuputupupima: eda:ha
 gabo ohowadihino, ba:ba tetelo huiyatiya Godote ibi uwatete ibino
 hibima: midi komodo ibi tuputupima: ba:bo midiliya. ³¹ Huiyatiya
 Godote dopamo da:ka:lamiholiya: ba:bi Yunapa:te Mosesekono Tu-
 tumu Tabo hiliyonomo ipuwalo eta helo ikalame tutumu konomamo
 nipo ohowadiya; iba:te ba:be tutumu tabamo papamila:ha komodo
 tuputupupima: keda:hanama. ³² Mabu keka: iba:te kumiya:ha:? Mabu
 iba:te hibima: midi gabodo kohowadiya:ha; iba:te huiyatiya kebe
 komo ibino heloamo dododilina:ba:bi komo ko komonomoma: ba
 ga:la, iba:te tuputupupima: eda:hama: Godokono nakolalo nato dito
 nukamidahaliya: ✧ ³³ Ba:be mabuma: Godote ebena Bukalo Kelisokono
 komoma: tabo ba:ma ka:na goena,
 “Numa:la; nale Isalaela tawakalubino Sayono hopamo*
 tawakaluba:te nato ukamidahaleno nakola bihatiya:mo,
 iyo, ba:be nakola ba: nale iba:tamo da:poemiya:mo
 ba:be Hido Okodawala.
 Ba:bema: komo iba:te ba:be nakolalo nato ukamidahaleta
 ba:bo konegudima:na;
 huiyatiya puya:te naeno Okodawa hibima: da:midimina;
 iba:te hilopo gala a:kiya:tawahanakamena:.” ✧

10

Yunapa:te Godokono Ka:ka: Mula: Gabo Keba Ka:na Dotuya:

¹ Naeno hibima: midipi ekaka:la; naeno Yu tawakaluba:te ka:ka:
 mula: komo kolawema: nale ba:be komo tepo ipuwalo konomamo
 ba emalagidolo Godoko ba:bema: toemeho-nakomo. ² Na ibino ko-
 moma: hibi tabonomo la:tamo ba:ma ka:na olamagimo, iba:te ibino
 hiliyonomo komokomo Godotamo ba ododilina ba:bo emalagidolonaka
 ebete iba:tamo kokalakalama:ne, huiyatiya ibi iya:tawaha: iba:te ebena
 hibi gabo ya:lo dotuya. ³ Iyo, Godote tawakalubi ebena tuputupupima:
 kebe gabodo ka:midilina, Yunapa:te ba:be gabodo tolamema: ubiha:ma:
 ba eda:ha, ba:bema: iba:te Godokono ubi komamo papamila:haheno ibi
 ha:kiya ibino eta ukui gabo hibi gaboma: ba:bo ga:luya; ⁴ ba:be gabo
 ba: Godote ibino iniwala:tamo Moseseko ipuwado dikalamiya: ba:bi Tu-
 tumu Tabamo papamila:ha gabola. La: huiyatiya numa:la; Kelisokono
 oko ipuwalo ebete ba:be pakala gabo a:duhimiya; ba:bema: ba:ma

✧ 9:29: Tup Mabu 18:16–19:29; Ais 1:9 ✧ 9:32: Ais 8:14 * 9:33: Buka ka:lamiholedawa,
 wadiyala ama: niya:tawa, Isalaela tawakalubino hopoenno eta mahilo ba: Sayonola. ✧ 9:33:
 Ais 28:16; 1Pit 2:6

tetelo ebena uli gabo kapiyanomote bitana, iyo, puya:te ebe hibima: da:midina Godote ibi hiliyonomo ebena tuputupupima: midiliti, iba:te ka:ka: mula: komo ba:bo kolawema:na:

Ya:suku Ka:mi Ipuwalo Lumagiti Ka:ka: Mula: Komo Kolawema:ne

⁵ Ba:bema: Godote eta lumagi ebena Tutumu Tabamo papamiwata komodo tuputupudawama: da:ka:mimini, Mosesete ba:be komo Godokono Bukalo ba:ma ka:na hawakalimiya:, “Pote Godokono hiliyonomo Tutumu Tabamo da:papamiwatanako eta kapiya adikanaleheno, Godote ebe tuputupudawama: ka:miti hibi ka:ka: ebetamo ba:bo kikamemene.” Huiyatiya numa:la:, a hopo habanapi niliya mabu a ipuwalo ba:bako lumagiti kalutaha: ✧

⁶ Huiyatiya Godote kebe lumagi ebena hibima: midi komodo tuputupudawama: da:ka:mimini, ebete ba:bako dawoeno komoma: ebena Bukamo komo tabo komokomo a:kamiya:tiya: Iyo, ebena Bukalo dopo tabote ba:ma ka:na goena, “Hopu lumagi, ama: ba:mako tabo tepo ipuwalo akagaa:la:, ‘Naeno hibi ka:ka: konelawema:, Hunu Habamo pote na:ka:nodolomene?’” A:iye! Ba:moe tabo ba: daedae ukui tabola, mabu hibima: mididawate iya:tawala Kelisote Hunu Habane hopo habamo ya:lo a:pihitiguya:! ✧ ⁷ Ba:gala atu Buka tabote gala ba:ma ka:na kagoena, “Hopu lumagi, ama: atumu eta daedae tabo ma kumu akagaa:la:, ‘Naeno hibi ka:ka: konelawema:, ha:laha tawakalubino hopamo pote na:ka:nihitigamene?’” Hibima: mididawa, ama: numa:, Kelisote ba:bamo ya:lo nihitigate hoe ipuwane atamo gala ba:bo kamahiguya:! ⁸ Ba:bema: Godokono Bukalo eta tabote hibima: mididawoeno komoma: ba:ma ka:na itana, “Naeno ka:ka: tabote ya:lo puluhukuti ama: tamenomolo bitana, iyo, amia:no tepo ipuwalo ba itana ba:bo olamaginakata.” Ba: hibila, tawakaluba:te Ya:suku hibima: komidima: ale iba:tamo dolamagiminakoma:, ba:moe ba:be Hido Tabola.

⁹ Ba:bema: Godote Ya:suku hoe ipuwane dadipatiya:, kebe lumagiti ba:be komo ebena tepo ipuwalo hibima: ba midina, Ya:suti Kodawama: deda:na ba:be komo ebena tabamo da:hawakalimimini, Godote ba:be lumagino ka:ka: komula:mema:ne. ¹⁰ Ba: hibila, ale hibima: da:midinama:, Godote a tuputupupima: ba:bema: ka:mina, ba:gala ale aeno hibima: midi komo tabamo da:hawakaliminakoma:, Godote ba:be gabodo aeno ka:ka: ba:bo mula:lea:menako. ¹¹ Ba:bema: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana, “Puya:te ebe hibima: da:midimina:, ibi hiliyonomate hilopo gala a:kiya:tawahanakamena:.” ✧ ¹² Numa:la:, Godote ba:moe tabamo tawakalubi hiliyonomoeno komoma: goena, mabu ebena ododi ipuwalo ebete Yunapi ba:gala Yuha:pi atu gabodo uwatete kapiya tawakalubima: ba:bo midiliya:. Iyo, Kodawa Ya:suku ba: ibi hiliyonomoeno kapiya Kodawala, ba:bema: ibi hiliyonomo ipuwalo puya:te ebena mahilo da:ka:mimina:, ebete ibi hiliyonomatamo hido-hido dogodogo komo konomamo kikalamema:ne. ✧ ¹³ Ba: hibila, Godote ebena Bukalo eta tabo gala ba:ma ka:na kagoena, “Puya:te Kodawoeno owalubi komo lawema: ebena mahilo da:ka:mimina:, Godote ibi hiliyonomoeno ka:ka: hibinomolo komula:lalamema:ne.” ✧

Yunapa:te Godokono Hido Tabo Uliti Ubiha:ma: Deda:huya:

✧ 10:5: Hawi 18:5 ✧ 10:6: Tutumu 30:12-14 ✧ 10:11: Ais 28:16 ✧ 10:12: Oel 15:9
✧ 10:13: Yow 2:32

14 Ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo nemalagidolola: Tawakaluba:te Kodawa Ya:suku hibima: midihino, iba:te ebe keba ka:na na:ka:ka:mimina: ebete ibino ka:ka: komula:lelamema:? Ba:gala iba:te ebena komo ulihoheno ebe hibima: keba ka:na na:ka:midimina:? Ba:gala komopa:te ebena Hido Tabo iba:tamo olamagimihino, iba:te keba ka:na na:kulihomena:? 15 Ba:gala Godote okopi ebena heloago oelameheno iba:te Hido Tabo keba ka:na na:ka:nolamagimimina:? Numa:la:, ba:be komo hawakalimima: ebena Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana, “Olalati ipuwalo demedehona, puya:te ba:bako tawakalubi kowalubilima: Hido Tabo dadahemena:, ba:bi okopino pelame komo bada hidonomola:ka:!” ✧

16 Huiyatiya Ya:sukunu Hido Tabote Yunapa:tamo duluhukuya:, komo ibi hiliyonomate ubiha:ma: eda:huya:. Ba:bema: eta tetelo Godokono ukui hawakalimidawa Aisayate ebe na:goemiya:, “O Kodawa, a amia:no okopa:te tabo dolamagiminakoma: tawakaluba:te huiyatiya a:kulihala:, ibi ipuwalo kapiyakapiyanomate hibima: midinaka!” ✧ 17 Ba:moe komo ba: hibila, tawakalubino hibima: midi komote Kelisokono Hido Tabo uliho komodo uluhukunako, ba:gala Kelisokono tabo hawakalimi komodo iba:te ba:bo ulihonaka. 18 Ba:bema: hibila, Yunapa:te Kelisokono tabo ibino galonomamo ba: ba:ba ka:na ulihuya: huiyatiya kalawiya:ha:, iyo, Godokono Bukalo eta tabote ibino uliho komo ba:ma ka:na hawakalimima,

“Godote tupuimi mabu tetelo dododiliya:,
 ba:bi ilinate ebena komoma: tabo ba olamagimima,
 ba:be tabote ba:moe hopo konomamo ba: dito tuya:.”
 Ba:bema: muhulu hoponomolo demedehona,
 ba:bi tawakaluba:te ebena tabo komokomo hidamo ya:lo ulihuya:.”

✧

19 Ba:bema: na Polote naeno leta tabo ulihopi la: begoelamemata, la: ba:ma ka:na kemalagidolutama, Isalaela hopolo demedehona Godokono tabote ba:bi Yunapa:tamo da: kuluhukuya:ha:? Ao, iba:te hibinomolo ulihote huiyatiya kalawiya:ha:, mabu ibino hibima: midiha: komo uluhukuhino, dopamo Mosesete ba:be komo Godokono Bukalo ba:ma ka:na hawakalimiya:,

“Godote na:goe,
 ‘La: Yunapa:te pui tawakalubiha:ma: da:ga:lanama,
 nale la:eno haba ba:bi Yuha:pa:tamo dikalamemo,
 la: ba:bema: komaubahama:nemata.
 Iyo, dopamo daedae ukui ipuwalo demedehonama:,
 nale la:eno iya:tawa komokomo iba:tamo dikalamemo,
 ba:be mabuma: la: tepo ipuwalo iba:tamo koenomoma:
 keda:hama:nemata.’” ✧

20 Ba:gala eta tetelo Aisayate toleheni Godokono Bukalo Yuha:pino komo gala na:kahawakalimiya:,

“Godote na:goe,
 ‘Na ohowadiniha:pa:te na unamiya:,
 iyo, nale pema: puya:te na katoenahoniya:ha:,
 huiyatiya na iba:tamo malemalelo a:puluhukuya:mo.’” ✧

21 Ebete huiyatiya Isalaela tawakalubino komoma: ba:ma ka:na kagoiya:,

✧ 10:15: Ais 52:7 ✧ 10:16: Ais 53:1 ✧ 10:18: Ohale 19:4 ✧ 10:19: Tutumu 32:21

✧ 10:20: Ais 65:1

“Nale ibino ka:ka: komula:lendamema,
tete ga:ga:nomolo naeno kokoto iba:tamo hogaminalete
da:la:namimo,
huiyatiya iba:te naeno tabamo papamila:haheno
wato kodakodahibinomoma: eda:hanama:.” ✧

11

Yunapa:te Godoko Ubiha:ma: Ba Eda:hana Ebete Huiyatiya Ibi Ubiha:ma: Keda:naha:

¹ Ba:bema: nale la: begoelamemata, la:eno ukui ba:ma ka:na kitana, Godote ebenu Yu tawakalubino komoma: ukui hiya:ma: miditi iba:tamo ubiha:ma: ba:bo kediyā: Ao, eba ka:naha: Ba: hibila, komo ibi hiliyonomate Kelisoko hibima: kamidinaha:, huiyatiya numa:la:, ba:moe atu tetelo komo kapiyakapiyate ebe hibilo lawiya:. Ba:ma ka:na na atumu Yu lumagima: ba keda:na huiyatiya hibima: na:midinamo, iyo, A:ibalahamako ba: naeno iniwa nabiwila, ba:gala na Isalaela tawakalubino Beniyaminakono gu ipuwane hawakaluya:mo. ✧ ² Ba:bema: hibila, Godote ba:moe hopo tupuimiha: tetelo puya:te ebenu gugudima: keda:hanama: ebenu kukala iba:tamo da:miya:telamiya:, ba:ma tetelo ebete ba:bi Isalaela tawakalubi ubiha:ma: keda:naha:. La: iya:tawahala, Godokono Bukalo eta tabote keba ka:na kitana, iyo, Godote Isalaelanapa:tamo kuba huiya ikalamema: Elayate ebe ba toemeho tabo ba:ma ka:na goiya:, ³ “O Kodawa, Isalaela tawakalubino kuba ododili komo ba: kokonomola. Iba:te ama: owatidoloeno nakolamo ododili patapata kubahilamete amia:no ukui hawakalimipi hiliyonomo ba:bo anakapulamiya:, ba:bema: ibi ipuwalo na kapiyate ba ka:ka:na iba:te atumu na anakapunamema: kewagelena!” ✧

⁴ Ba:bene Godote Elayakono tabo ba huiya na:goiya:, “Naeno Isalaela tawakalubi ipuwalo ama: kapiyate hibima: midi ipuwalo kemedena: Ba: hibila, komo miliya:ni tawakalubi hiliyonomate na ya:lo miya:panete ha:da amiho ida:da:li Ba:iliko ibino godoma: ka:minaka, huiyatiya Ba:iliko adikumiha:pi komo sa:ba:ni taosene tawakaluba:te ba:pola:na, iba:te na adikunamenaka. Numa:, ba:bi hibima: midipino kuititi hiliyoha:, huiyatiya nale ibi hidamo anakulamemama:.” ✧

⁵ Ba:bema: Elayako tetelo dopamo duluhukuya:, ba:ma tetelo ba:be atu komote kuluhukuya:, komo Yunapi hiliyonomate Godoko ubiha:ma: ba eda:hana, huiyatiya ibi ipuwalo ebete ebenu malemale komodo kapiyakapiyanomo buwatiya:. ⁶ Ba: hibila, Godote ibi ibino hidohido ododili komodo kuwatiya:ha:, ao, ebete ibi ebenu malemale komodo ba: dito uwatiya:. Numa:la:, ba:moe hopolo oko namutuluba:te hido huiya hidohido okopa:tamo ba ikalamena huiyatiya kuba huiya kubapa:tamo ikalamenaka, huiyatiya Godokono komo eba ka:naha:, ebete ebenu hido komo a kuba ododilipi hiliyonomatamo dito ba ikaa:mena ebenu hibi malemale komo ba:ma ka:na hawakaliminako. ✧

⁷ Ba:bema: ba:moe komoeno ipuwa keba ka:nala:ka:? Ba: hibila, Isalaela tawakaluba:te ibi ha:kiya ibino heloamo Godogodone hido komo lawema: ba ewagelena huiyatiya iba:te gabo nipo ohowadiya:. Ba:bene ibi ipuwalo Godote pui ebenu gugudima: keda:hanama: dopamo da:ka:lamiholiya:, ba:bi kapiyakapiyanomate hibi komo ba

✧ 10:21: Ais 65:2 ✧ 11:1: 1Sa:m 12:22; Ohale 94:14; Pil 3:5 ✧ 11:3: 2Gaw 19:10,14
✧ 11:4: 1Gaw 19:18 ✧ 11:6: Gal 3:18

lawe, huiyatiya Godote komo Yunapi hiliyonomoeno galo ba: dito muhilamelelamiya: iba:te ebene tabo ulihokapoma:.⁸ Iyo, ebene Bukalo eta tabote ibino komo ba:ma ka:na hawakalimina, “Godote iba:tamo u laha komo bikalamiya;

ba:bema: ya:lo tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, iba:te ibino baida:mo Godokono hibi komo kuminakuiha; ba:gala iba:te ibino galamo ebene tabo kulihonakuiha:.”^{*}

⁹ Ba:gala eta tetelo Da:ibiditi Godokono Bukalo Yunapino komoma: tabo ba:ma ka:na kagoiya;

“Iba:te ukui bilibilihino poko baa: ba nahuta, wadiyala Godote ibino kuba huiya iba:tamo nikalama:mene, iyo, iba:te ebene gubi ipuwamo ba nigudi, kubanomamo ba:bo na:nela:wa:hamena:.”^{*}

¹⁰ Ba:bene ibino baiditi na:duhulama:mena; iba:te ebene hido komo umikapoma;

ba:gala menemene komo ipuwalo ba emedehona, wadiyala iba:te koko temetema:go na:wapata:lamenamena:.”

Godokono Ka:ka: Mula: Komote Yuha:pa:tamo Da:piya:

¹¹ Ba:bema: nale la: eta komoma: kagoelamemata. La:eno ukui ba:ma ka:na kitana, Yunapa:te hibima: midi ipuwalo nato da:nukamidahaliya; Godote ba:be mabuma: ibi gunima:mo dito kihilatiliya:ha: iba:te emedena emedena tetelo ebegodone muhulunomolo kopola:nama: Ao, eba ka:naha:! Numa:la:, Yunapino hibo gabo ududi komodo Godokono ka:ka: mula: komote Yuha:pa:tamo piya:. Ba:bema: Yunapa:te ba:bi muhulupino hibi kalakala komo dumimina; diyala, iba:te ba:be komoma: maubatepahaleta Godotamo da: ohobila:mena; ba:bene ibino kalakala atumu ebegodone kakalawema:na:.”^{*} ¹² Ba: hibila, keba tetelo Isalaela tawakaluba:te hibi gabo da:miya:puya; komo hiya:hiya: hopo tawakaluba:te gabo ba:bo umiya: Godogodone hidohido komo kuwatemala: Iyo, Yunapino hibima: midiha: komone iba:te keba komokomo katulателиya; Yuha:pa:te ba:bi atu komokomo ba: dito uwatiya; ba:bema: ibino kalakala komote ba:ma tetelo konomoma: eda:na. Huiyatiya Yunapa:te ibino ka:ka: mula: komo atumu da:kalawemena; aeno kalakala bada konomola:ka: mabu a hibima: midipino gala hapuino kalakalate ba:ma teteno kalakala konegogoloma:ne!

¹³ Ba:bema: na Polote ba:moe eta tabo la: Yuha:pa:tamo goemo, ba: hibila, Godokono oelamepi ipuwalo ebete na la: mabuma: a:laweniya: Ba:be oko owati komoma: nagodolo ko kalakalanomote itana, ¹⁴ mabu naeno Yu tawakalubinomate la: Yuha:pino ka:ka: muleno hibi kalakala dumilamemena; diyala, iba:te ba:be komoma: maubatepahaleta Godotamo da: ohobila:mena; ba:bene ibino kalakala komo ebegodone atumu kakalawema:na: Ba:bema: kalakala konomola, nale oko Yuha:pa:tamo ba owatina, ba:be atu oko ipuwalo gabote da: itanamene Yunapino ka:ka: mula: komote iba:tamo naeno oko ipuwado kopema:.”¹⁵ Numa:la:, Godote Yunapi tama:mo ba miya:ta:tapa, huiyatiya ba:moe hopo haboeno Yuha:pino hido tetete ba:bo uluhukuya: iba:te Godokoba: hidohido mabulubima: gala kakeda:hama: Ba:bema: galane tetelo Godote ebene Yunapi gala da:kuwatemene, kalakala

bada konomola:ka:, mabu puya:te ba:ma tetelo da:ha:lahana ba:ba:te ka:ka:mo komahila:hama:na:!

¹⁶ Numa:la:, keba tetelo lumagiti palawa baa: hapu talonama: miditi Godotamo dikamemene, ba:ba tetelo ba:be baa: mumuhiyanomote Godokonoma: keda:ma:ne. Ba:gala eta lumagiti hido gao keha talonama: miditi Godotamo dikamemene, ba:be kehoeno ape konomote ebena gedawa ba:gala hahago Godokono talona ilinama: keda:ma:ne.

¹⁷ Ba:bema: la: ba:moe eta go tabo nemalagidolala:. Eta dawate hido olibi gao keha ebena genama tama:mo dito amiya:. Ba:bene ebete ba:be kehoeno komo gedawa iya:hiliti, tumulu da:la:nuya: ba:be eta olibi gao kehatamo tote gedawa kapiya nitamidate, gala kapete tumu kehoeno gedawa dopo kehoeno apa:mo dito pemowatimiya:, iba:te atu ka:ka:go ba pola:na hidohido gaote kapimilo konolohonakoma:. Ba:bema: la: Yuha:pa:te Godoko hibima: da:midinama, la:eno komo ba: ba:ba ka:nala. Godote la: malemalelo uwatete Yunapino ka:ka: mabamo a:pemowatimiya:ta, la:le iba:go kapimilo ebena hidohido komokomo kalakalago kuwatenakoma:. ✧ ¹⁸ La: huiyatiya hidamo! Godote la:tamo haba ikalamema: goelo komo Yunapino gedawa dito diya:hiliya:, la: ha:kiya ibino olalati komoma: akawagahala:. A:iye! La: ba: gedawanomolata, la: kehoeno hibi ka:ka: mabuha:! Kehoeno hahate la: gedawatamo ka:ka: bikalamenata, huiyatiya la:le hahatamo eta hido komo kikalamenaha:.

¹⁹ Ba:bema: diyala, la: ipuwalo etate naeno tabo ba huiya ba:ma ka:na da: goemene, “Kalakala konomola, haba natamo ikaname mabuma: Godote komo Yunapino gedawa dito iya:hiliya:.”

²⁰ Ba:bema: nale ba:be lumagitamo kohuiyama:nemo, “Amia:no tabo ba: hibila, huiyatiya hidamo! Ama: Godoko tolemelo ama: ha:kiya akawagahala:, mabu puya:te dopamo hibima: midiha:ma: deda:hanama: ebete ibi dito iya:hiliya:, ba:bene ama: amia:no hibima: midi komo kapiyado ibino habalo la:nata. ²¹ Ba: hibila, dopamo Godote komo gedawa ibino hibima: midiha: mabuma: kokololamiya:ha:, ba:bema: ama: hibima: midiha:ma: deda:mena:, ebete ama: atumu ba: dito kakitamidama:na:ta!”

²² Ba:bema: la: Yuha:pi hibima: midipa:la:, wadiyala la: Godokono konomo malemale ba:gala ebena helo konomo ba:moi netewa komokomo nemalagidolenala:. Puya:te kuba ododili ipuwamo da:negudiya: ebete iba:tamo koamo ba helona, huiyatiya la:tamo ebena malemale behawakalimina, iyo, keba tetelo la:le ebena malemale ipuwane gudihino ba:be malemalete la: mabuma: a:kawibonamene. Huiyatiya la:le kubapino komo ba ta:mata atumu da:kanegudima, hidamo! Ba:ba tetelo Godote la: atumu ba: dito kakiya:hilima:na:ta!

✧ ²³ Ba:gala keba tetelo Yunapa:te kuba ipuwane ikuliti Kelisoko hibima: da:midimina:, ba:ba tetelo Godote ba:be gedawa gala kuwatete ebena olibi gao kehoeno ka:ka: mabamo kakemowatitamema:ne, mabu ebegodolo helo bitana ba:be malemale komo kododima:.

²⁴ Ba:bema: numa:la:, Godote la: Yuha:pino gedawa ebena olibi gao kehamo emowatitamema: kodakodadopola, mabu la: ba: tumu gao kehoeno gedawala. Huiyatiya ebete ebena Yunapino gedawa gala da:kemowatitamemene, ba:be komo ebete ododima: kodakodaha:

mabu ba:bi gedawa ba: atu kehane ya:lo diya:hiliya: ba:bi gedawala, iyo, ba:be kehoeno mabu ba: ibino ka:ka: mabunomola.

Galane Tetelo Isalaela Tawakalubi Hiliyonomate Ibino Ka:ka: Mula: Komo Kolawema:na:

²⁵ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, Godote galane tetelo kododima: dopamo dugumuiya:, nale ba:be komo la:tamo kohawakalimima:nemo, la:le la:eno ka:ka: mula: komo lawe mabuma: awagahakapoma:. Ba:be komo ba: ba:ma ka:nala, Isalaela tawakalubino wato kodakoda komote emedena tetelo a:kitanamene, ao, Yuha:pi ipuwalo puya:te hibima: da:midimina: ibi hiliyonomate Godotamo dopamo pelamete, ba:bene Yunapa:te atumu galane kakapelamema:na:. ²⁶⁻²⁷ Ba:bema: hibila, ba:ba tetelo Isalaela tawakalubi hiliyonomate ibino ka:ka: mula: komo kolawema:na:, mabu Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, “Na Godote ibino kuba ododili komo
gobogobamo da:watalamemo,

ba:ba tetelo nale naeno uli nopo tamotete
iba:tamo ba:ma ka:na kohawakalimima:nemo,
Ya:ikobokono eyoni gugudino Ka:ka: Mula:lelamedawate
Isalaela hopolo* da:mahigamene,
ebete ibino Godoko holoholoha: komokomo
iba:godone uwatelamete
tama:mo dito komiya:telamema:ne.” ☆

²⁸ Ba:bema: Godote ebene ubi ba:ma ka:na ihatiya:, Yunapa:te ebene Hido Tabo lawema: ubiha:ma: eda:hate, ebete iba:go ala-holodawama: ba eda:na ibino ubiha: komodo ka:ka: mula: gigiho la: Yuha:pa:tamo ka:hiya:midalamema:. Huiyatiya numa:la:, ebete ibi hibilo kibulakeliya:ha:, ao, ebete ibino iniwa nabi malemalelo ya:lo duwatiya:, ba:bema: ba:be komo adodoheno ebete ba:bi hibima: midipi mabuma: ibino eyoni gugudi emedena tetelo malemalelo atumu ba:kemalagidolenamene. ²⁹ Ba: hibila, Godote dopamo kebe hidohido komo tawakaluba:tamo dikalamiya:, ebete ukui hiya:ma: miditi gala a:kuwata:mene, ba:gala ebete dopamo pui malemalelo duwatiya:, ebete galane tetelo ibi ubiha:ma: eda:te dito a:kamiya:pala:mene.

³⁰ Ba:bema: numa:la:, dopamo tetelo Godote ebene malemale Yunapa:tamo ba hawakalimima, ba:ba tetelo la: Yuha:pa:te ebetamo kapapamila:hanamiha:, huiyatiya ba:ma tetelo la: Yuha:pa:te ibino papamila:haha: komodo malemale Godogodone na:lawenamata. ³¹ Ba:gala Godokono malemale la:tamo hawakalimi mabuma: Yunapa:te tete nanekelelo ibino papamila:haha: komo ipuwalo emeda:tepate, ba:bene galane tetelo ibi atumu ebegodone malemale gala kakalawema:na:. ³² Iyo, ba: hibila, Godote hopo habanapi hiliyonomatamo tete ikalamiya: iba:te kuba ododili komoeno matuhumiho ipuwalo kameda:tepama:, mabu ebe ubila ibi hiliyonomate ba:be temetema:go ba:ba ka:na ba emedena ebete iba:tamo ebene malemale ba:bo kohawakalimima:.

Polote Godoko Adikumima: Tabo Dadipatiya:

³³ Ba:bema: Godokono malemale komo ba:gala ebene mulu komo ba:gala ebene iya:tawa komo bada kokonomola:ka:!

* **11:26-27:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa, Isalaela tawakalubino hopoeno eta mahilo ba: Sayonola. ☆ **11:26-27:** Ais 59:20-21; Yel 31:33-34

Ebeno ododili komoeno ipuwa hibilo uwatema:

eta lumagiti a:kamodobamene,

iyō, ebeno tuputupu gaboeno mabu

eta dawate a:kiya:tawamene! ✱

³⁴ Dopamo tupuimi mabuni eta lumagiti

Kodawa Godokono tepo ipuwoeno ukui hibilo kalawenakuiha;

ba:gala eta dawate ebe uli komo iya:tumima: kamodobonakuiha!

✱

³⁵ Ba:gala hibila, Godogodolo eta kapiya modoboha: komo kitanaha;

ba:bema: ebete hopo lumagigodone eta owalubi komo hibilo

a:kalawa:le,

ebete ba:be lumagitamo gala ebema: kahuiyala! ✱

³⁶ Ba: hibila, Godote ebeno heloamo hiliyonomo ilina bododiliya;

ba:bene ibi hiliyonomate ebe kawagaminanama:

ebeno ka:ka: ipuwalo pola:na,

ba:bema: wadiyala emedena emedena tetelo

awagaha komote ebegodolo nitanamene!

Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la! ✱

12

Hibima: Midipa:te Ibino Ka:ka: Godotamo Ikameho Komo

¹ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, Godote ebeno malemale konomo atamo keba ka:na ka:hawakalimiya:, nale la: ba:be komo ba:moe leta ipuwalo hidamo iya:tulamemata. Ba:be mabuma: nale la: betoelameholemata, la:le la:eno emede ipuwalo la:eno ka:ka: ebetamo hibinomolo nikamehonala:, komo tawakaluba:te ebetamo hawa:goeno ilina keba ka:na kikamehonaka ba:ba ka:na. Iyo, la:le Godoko kokalakaluuminama: wadiyala ebeno oko owati komoma: la:eno ka:ka: talonama: na:midilinakuya:la:, ba:bene ba:moe gabodo la:le ebe hido tuputupu ukuia:go badikuminakomata. ✱ ² Ba:bema: hopo habalo demedehona ba:bi hibima: midiha:pino ododili komodo ibi akibamilatela:la:, la: huiyatiya Godotamo haba nikamenala: ebete la:eno tepo ipuwoeno ukui uliulinoma: komidilinama:, ba:bene Godote kebe komo hidohidonomoma: da:goena, la: ba:bi komo hidamo kiya:tawahama:nemata la:le ebeno ubi komamo kopapamila:hanama:.

³ Ba:bema: nale Godokono oko kowatinama: ebete kebe hiya:nomo helo natamo malemalelo dikanamiya:, nale ba:be komamo la: hiliyonomo ba:ma ka:na kiyalamemata, awagaha ipuwalo la: ha:kiya la: kokopima: akamidila:la:. Huiyatiya Godote la:eno hibima: midi komodo la:tamo kebakobako hiya:hiya: helo dikalameholiya:la, wadiyala la: ba:bi komo tuputupu ukuia:go nemalagidolenala:, mabu la: ba: ba:ba ka:na hibilo kiya:tawahama:nemata la:le ebetamo kebe hiya:hiya: oko modobolo dowatihonama. ✱ ⁴ Ba:bema: wadiyala a hiliyonomate lumagino apeno komo ba emalagidolo eta go tabo ba:ma ka:na kumima:nema:, lumagino ape ba: kapiyala huiyatiya ebeno hiya:hiya: oko owatiho komo ba:pola:ma:na. ✱ ⁵ Ba: ba:ba ka:na a hibima: midipa:te Kelisoko ipuwalo kapiya apema: ba eda:na aeno hiya:hiya: oko kapimilo bowatihonama:. Ba:gala eta komo, lumagino apeno moga:lamehole

✱ **11:33:** Ais 55:8-9 ✱ **11:34:** Ais 40:13; 1Kol 2:16 ✱ **11:35:** Yauba 41:11 ✱ **11:36:** 1Kol 8:6 ✱ **12:1:** Lom 6:11,13; 1Pit 2:5 ✱ **12:3:** 1Kol 12:11; Epe 4:7 ✱ **12:4:** 1Kol 12:12,27

komate ibino hiya:hiya: habalo modobolo da:pola:namena: ibino oko owati komate hidamo kopola:nama:na:, huiyatiya apeno hiya:hiya: komokomo ipuwalo eta kapiyate ko ape ipuwane ditamidamene ebe ha:kiya oko owati a:kamodobamene.

⁶ Ba: hibila, Godote malemalelo a hiliyonomatamo hiya:hiya: helo ikaa:mehoiya: ale ebena oko kapimilo kowatihonama:. Ba:bema: hibima: mididawa, Godote ama:tamo hiya:nomo helo dikamiya:la ebena ukui hibinomolo kohawakaliminama:, wadiyala ama:godolo ditana ba:be hibima: midi komago ama:le ebena ukui na:hawakaliminakuya:. ⁷ Ba:gala ebete ama:tamo hiya:nomo helo dikamiya:la tawakalubino ododili ipuwalo ibi kowalubilinama:, wadiyala ama:le ibi nowalubilinakuya:. Ba:gala ebete ama:tamo hiya:nomo helo dikamiya:la ebena Bukoeno tabo komokomo kiya:tulamenama:, wadiyala ama:le tawakalubi niya:tulamenakuya:. ⁸ Ba:gala ebete ama:tamo hiya:nomo helo dikamiya:la tawakalubino temeteme ipuwalo ibi kogeledilamenama:, wadiyala ama:le ibi na:lebedilamenakuya:. Ba:gala ebete ama:tamo hiya:nomo helo dikamiya:la awaepa:tamo mani ba:gala ilina kikalameholenama:, wadiyala ama: iba:tamo konomamo nikalamenakuya:. Ba:gala ebete ama:tamo hiya:nomo helo dikamiya:la tawakalubino watodawama: keda:nama:, wadiyala ama: hidonomo ukuido ibi na:magatalenakuya:. Ba:gala ebete ama:tamo hiya:nomo helo dikamiya:la ebena malemale komopa:tamo kohawakaliminama:, wadiyala ama: ba:be malemale iba:tamo kalakalago na:hawakaliminakuya:. ☆

Tawakalubi Malemalelo Emalagidole Komo

⁹ Ba:bema: wadiyala la: hibima: midipa:te eta kapiya lumagi ha:da amihomaheno komopi hiliyonomatamo malemale na:hawakaliminakuya:la:, ba:gala kuba ododili komoma: konomamo ubiha:ma: ba eda:hana hido ododi komo kodakodalo natila:nuya:la:. ¹⁰ Hibila, la: Kelisoko ipuwalo kapiya badininipalama: eda:hanamata, ba:bema: la: ipuwalo etapa:te etapi malemalelo ba emalagidolena, la: ha:kiya la: hopamo miya:telo la:eno ukui ipuwalo komopi hunamo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:.. ☆ ¹¹ Ba:gala la: buhamama: eda:haheno Kodawa Ya:sukunu oko la:eno tepo ipuwono helo konomago nowatinala:. ¹² Iyo, ebena pe komoma: uliholo ba emedena na:kalakalahanala:, ba:gala temeteme komate la:tamo dikulihomena:, la:eno hibima: midi ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana la: Godokoba: tabo ga:la akekelalamenala:. ☆ ¹³ Ba:bene ebena tawakalubi ipuwalo puya:te modoboha:ma: deda:hana, wadiyala la:le ibi nowalubilinakuya:la:., ba:gala kapela tawakalubi atumu ba owalubili baa: ba:gala laha haba iba:tamo nikalameholenakuya:la:.. ☆

¹⁴ Ba:gala puya:te Kelisoko mabuma: la:tamo temeteme dikalamena, wadiyala la: Godoko na:toemehonakuya:la: ebete ibi hidamo kowalubilinama:, huiyatiya la:le ebe akakiyama:la: ebete ibi dito kokubahilamema:.. ☆ ¹⁵ Ba:bene puya:te kalakala ipuwalo demedena wadiyala la: iba:go kapimilo na:kalakalahanala:, ba:gala puya:te temeteme ipuwalo demedehona wadiyala la: iba:go kapimilo nihiminala:.. ¹⁶ Ba:ma ka:na la: hiliyonomate kapimilo tatabalo ba emedehona la: ha:kiya

☆ 12:8: 1Kol 12:4-11; 1Pit 4:10-11 ☆ 12:10: 1Pit 1:22 ☆ 12:12: 1Tes 5:16-18 ☆ 12:13: Yun 13:2 ☆ 12:14: Ma:t 5:44; 1Kol 4:12

la: akawagaminalenakala:, iyo, la: wato kokoma: eda:haheno koko mahiloha: tawakaluba:go mabulubima: neda:huya:la:. ✱

¹⁷ Ba:bema: eta lumagiti ama:tamo kuba dododimini ebeno kubama: akahuiyala:, huiyatiya hiliyonomo tawakaluba:te hidoma: da:ga:lanaka ba:bako hido komo kapiyate ebetamo nododiya:. ✱ ¹⁸ Ba:gala keba tetelo tawakaluba:te ama: duhimihino iba:go tatabalo kemedenama:, wadiyala ama: ibi hiliyonomago kapimilo ba: ba:ba ka:na nemedeniya:.

¹⁹ Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la:, la:go alaholohopima: deda:hana iba:tamo kuba huiya akikalama:la:. La: huiyatiya Godokono mauba komo hawakalimi tete na:latima:la:, mabu ebeno Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana,

“Na Kodawate goemo,

na kapiyate ba: kuba huiya ikalamedawala,

ba:bema: tawakalubino kuba ododili mabuma:

nale naeno hibi tetenomolo iba:tamo huiya kikalameda:nemo.” ✱

²⁰ Ba:gala Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na kagoena,

“Ama:go dalaholohona ba:be lumagi baa: kapete dumimini,

wadiyala ama: ebetamo baa: nikamiya:,

ba:gala ebe beya kapete dumimini,

ama: ebe beyamo na:kowalubiya:.

Hibila, ba:moe ododi gabodo

ebete ebeno kuba ododili komoma: hilopo kolawema:ne.” ✱

²¹ Ba:bema: naeno hopodalagi, ama: hidamo! Kuba ododi komote eta lumagigodone ama:tamo duluhukumini, ba:be kuba ododi komamo akapapamiwatala:. Wadiyala ama: huiyatiya hidohido komo kapiya ba ododili kuba komoeno wato kikipo ba:bo na:lawiya:.

13

Gabomana:tamo Papamila:ha Komo

¹ La: hibima: midipi hiliyonomate gabomana:tamo na:papamila:hanala:, mabu gabomani okopi hiliyonomo ba: Godote miya:tiya: ibino habamo. ✱ ² Ba:bema: kebe lumagiti ebeno kuba ododi komodo eta gabomani okodawoeno komo da:duhimimini, ebete gabomani ibino oko habamo pote ka:miya:tiya: ba:be Kodawa Godoko atumu koduhimima:ne, ba:bene ebete ebeno kuba ododi komodo ebe ha:kiya ebetamo kuba huiya hibinomolo kadahema:ne. ³ Ba: hibila, kuba ododilipa:te gabomana:tamo na:toletolehona, huiyatiya hidohido komo dododilina ba:ba:te katoletolehonaha:. Ba:bema: hopodalagi, ama: ubila:ka: toleheno kemedenama:? Wadiyala ama: hidohido komo kapiya nododilinakuya:, ba:bene gabomana:te ama:tamo ba kalakalaha ama: ba:bo komilimihoma:na:ta, iyo, ba:be mabuma: ama:godolo tole komote a:kitanamene. ✱ ⁴ Ba: hibila, gabomani okodawa ba: Godokono okodawala, ebete ama: mabuma: hido oko bowatina. Huiyatiya keba tetelo ama:le eta kuba komo dododimina:, ama: ba:be komoma: na:toletoliya: mabu gabomana:te ama:tamo kuba huiya hibilo kikamema:na:ta, iyo, ba:be dawate Godokono okodawama: ba eda:na ebegodolo helo bitana kuba ododilipa:tamo huiya ikalamema:.. ⁵ Ba:bema: wadiyala la: hiliyonomate gabomana:tamo

✱ 12:16: Mulu Tabo 3:7 ✱ 12:17: 1Tes 5:15 ✱ 12:19: Tutumu 32:35; Ma:t 5:39 ✱ 12:20: Mulu Tabo 25:21-22; Ma:t 5:44 ✱ 13:1: Tai 3:1; Mulu Tabo 8:15 ✱ 13:3: 1Pit 2:13-14

na:papamila:hanala:, mabu la:eno tepo ipuwoeno mulu ukuiti la: ba:ba ka:na iya:tulamenata, ba:gala diyala, la:le papamila:haheno iba:godone temeteme komo da: laweoma.

⁶ Ba:moe ba:be mabuma: la:le gabomana:tamo ta:kese mani nikalame-nakuya:la:, mabu iba:te ba:bi mana:mo ibino hiya:hiya: oko hiliyonomo Godoko mabuma: owatihona. ✧ ⁷ Iyo, gabomana:te tawakalubi tutumu tabo keba ka:na ka:kiyalamenaka, wadiyala la: iba:tamo ba:ba ka:na hiya:hiya: ta:kese mani modobolo nikalamenakuya:la:, ba:gala wadiyala la:eno tepo ipuwoeno ukuilo la: ha:kiya la: hopamo ba miya:te gabomani okopi hiliyonomo hunamo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:.

Tawakalubi Malemalelo Emalagidole Komo

⁸ Ba:gala eta komo. Amia:no modoboaha: tetelo eta hopodalagigodone mani ba lawita ama:le ebetamo gala kakikamema: da:kiyami, wadiyala ama: tiyonomolo na:kahuiyuya:, ba:bene ama:le ba:bako gabodo mani gala akalawa:la:. Huiyatiya numa:la:, la: hibima: midipino modoboaha: komokomo ipuwalo, etate etatamo, etate etatamo malemalelo dito dikama:tihuinakoma, talona puliyala. Ba: hibila, eta lumagino modoboaha: tetelo ama:le ebe malemaletelo dito dowalubimina:, ba:bako malemale emalagidole komodo ama: Godokono hiliyonomo Tutumu Tabo komamo kopapamiwatama:na:ta. ✧ ⁹ Numa:, Godokono Tutumu Tabo hiliyonomate ba:moe kapiya tutumu ipuwalo ba:pola:na, ba:moe ko tutumu ba: ba:ma ka:nala, “Ama: ha:kiya ama: demalagidolona, wadiyala ama:le ba:ba ka:na ama: tamelo demedena ba:be lumagi malemalelo nemalagidolona.” Ba:bema: lumagiti ba:moe ko tutumu tabo kapiya kodakodalo ba atila:na, komo tutumu tabo wakalami gabote ebegodolo a:kitanamene, iyo, ebete eta dubuino kamena pilolo a:kalawa:mene, ba:gala eta lumagi dito a:kanakapuma:mene, ba:gala eta ilina pilolo a:kalawa:mene, ba:gala eta lumagino ilina uwatema: ubi a:kihata:mene. ✧ ¹⁰ Ba: hibila, malemale emalagidole komote lumagigodole ba itana, ebete kuba ododi ipuwalo eta dawatamo temeteme a:kikama:le, ba:moe mabuma: kebe lumagiti komopi malemalelo emalagidole tutumamo hibinomolo da:papamiwatanako, ebete ba:be komodo atumu Godokono komo hiliyonomo tutumu tabamo a:kapapamiwatanako. ✧

Alo Ipuwalo Emede Komo

¹¹ Nale ba:moi komokomo la: bikiyalamemata, mabu na ubila la: ba:ma teteno komo ba:ma ka:na niya:tawahala:, tete hibinomolo a:pe la:le u laha komone komahila:hama:, mabu a hibima: midipino ka:ka: mula: tetete ba: na:tatali. Numa:la:, dopamo ale aeno hibima: midi komo Ya:sutamo dihatiya:ma:, ba:ba tetelo aeno ka:ka: mula: komoeno uluhuku tete muhuludopolo itanami, huiyatiya ba:ma tetelo ba: tatalinomoma: edi. ✧ ¹² Iyo, hegela owaloho tete ba tatali du teteno hilibubuti ba: na:wibo, ba:bema: wadiyala ale du teteno kuba ododili komo tama:mo miya:tete, ale alo teteno alaholoho komo kododima: modobo ilina kopupulima:nema:. ✧ ¹³ Ba:bema: ale hegeloeno alo ipuwalo ba emedena, komopa:te aeno hidohido ododili komo kapiya bulamenakomena:. Ba: ba:ma ka:na a hibima: midipa:godole kuba

✧ **13:6:** Mat 22:21 ✧ **13:8:** Mat 22:39-40; Ya:i 2:8 ✧ **13:9:** Ikuli 20:13-15,17; Tutumu 5:17-19,21 ✧ **13:10:** 1Kol 13:4-7 ✧ **13:11:** Epe 5:14; 1Tes 5:6-7 ✧ **13:12:** 1Yon 2:8

hilopo poko ododi komo ba:gala gamoda niho komo, bohelemele pilo komo ba:gala iba:tamo hilopo tabo ga:la komo, alaholoho komo ba:gala mauba komo, ba:bi kuba komo hiliyonomate agodolo akapola:nala. ✧
 14 Ba:bema: wadiyala la:eno kateneno ubi komamo papamila:ha komote ba ekelalame, la:le huiyatiya Kodawa Ya:su Kelisokono hidohido kaliko na:pupula:la. ✧

14

Eta Lumagiti Ebeno Hibima: Midi Komone Eta Komo Dododimini, Ama: Ba:be Komo Kubama: Akagaa:la:

¹ La: hibima: midipi ipuwalo pote heloha:ma: deda:na, wadiyala ama:le ebe malemale emalagidolamo na:lawiya:, ba:bene ebete ebeno hibima: midi komone kebe komokomo dododilinako, ama:le ba:bi komoma: eba:go akolowabeletihua:la. ✧ ² Ba:bema: numa:la:, eta hibima: midi dawate ebeno hibima: midi ipuwalo heloma: deda:na, ebete kolowami habamo tote, puya:te ida:da:li adikulameno katene ilina da:pemiya:tenaka, ebete ba:bako ilina lawema: talonama: kagoenaha:. Huiyatiya eta dawate ebeno hibima: midi ipuwalo heloha:dopoma: ba eda:na, kolowami habane pali ilinanomo buwatanako mabu ba:bi ilina ida:da:li adikulameno ilinaha:. ✧ ³ Ba:bema: dopo lumagiti ilina hiliyonomo naha talonaha:ma: ba goena, huiyatiya ebeno hibima: midi ekawiti eta ilina naha talonama: da:goemene, ebete ba:be komoma: ebeno ekawino ukui kubama: akagaa:la:. Ba:gala pote eta ilina naha talonama: da:goemene, ebete talonaha:ma: goedawoeno ododi komo atumu kubama: akagaa:la:, mabu Godote ebe malemale emalagidolamo ya:lo a:lawiya:. ✧ ⁴ A:iye! Mabu keka: ama:le Godokono eta okodawoeno komo danagiya:midamenaka? Ba:be okodawoeno Namutudawate ha:kiya ebeno komo ba anagiya:midame hidoma: da:goemene o kubama: da:goemene, huiyatiya ama:leha:! Numa:, Kodawa Godokono helo modobola ba:be okodawatamo owalubi komo ihate, ba:bema: hibila, ebete ebeno hibima: midi ipuwalo a:kagamene, huiyatiya ebete kodakodalo kola:nama:ne. ✧

⁵ Ba:gala eta komo. Eta hibima: midi dawate Godoko adikumima: kapiya hegela konomamo emalagidolonako, ba:bema: ebete ba:be hegela talonama: ba goena tawakaluba:tamo talona ba:bo ihatenako, iba:te ba:be hegelalo ibino hiya:hiya: oko owatiho komo ba:gala kalakala komo kododilima:. Huiyatiya eta lumagiti Godoko adikumima: hiliyonomo hegela modoboma: ba goena eta kapiya hegela hiya:nomo talona hegela: kamidinaha:. Ba:bema: ba:moe komoma: la:eno sose tawakalubino hiya:hiya: ukuiti da:pola:lama:na, la: ipuwalo etate etoeno ukui komamo dito akapapamiwatata:. Ao, wadiyala la: hiliyonomate ba: ba:ma ka:na nododiya:la:, eta lumagino hibima: midi komote ebeno tepo ipuwalo keba ka:na kiya:tumina, ebe ha:kiya ba:be ukui kodakodalo lawete aeno Kodawa kawagaminanama: ba:ba ka:na nemedenamene. ✧ ⁶ Iyo, numa:la:, la: ipuwalo pote eta hegela koma: da:goena, ebete eta lumagino komo emalagidoloheno aeno Kodawa kapiya adipatema: ba:be hegela talonama: midinako. Ba:gala pote kolowami habalo katene lawete da:nanako, ebete atumu aeno Kodawa

✧ 13:13: Luk 21:34; Epe 5:18 ✧ 13:14: Epe 5:11 ✧ 14:1: Lom 15:7 ✧ 14:2: Tup Mabu 9:3-4 ✧ 14:3: Kol 2:16 ✧ 14:4: Ma:t 7:1; Ya:i 4:11-12 ✧ 14:5: Gal 4:10-11

kapiya emalagidololo ododinako, mabu ebete ba:be naha ilinama: Godotamo kalakala tabo badipatenako. Ba:gala pote ba:be katene na talonama: da:goena, ebete atumu aeno Kodawa kapiya emalagidololo komo naha ilinoeno komoma: kalakala tabo ebetamo ba adipate, huiyatiya ba:be katene ilina tama:mo dito ihatenako. ⁷⁻⁸ Ba:bema: la: ba:moe ko komo nemalagidolala:, a hibima: midipa:te ba:moe hopolo ba emedena, a ha:kiya a kokalaku:ma: aeno ubi komokomo ododili modoboha:, mabu a aeno Kodawa kawagaminanama: bemedena: Ba:bema: ale aeno hibima: midi mabuma: da:ha:lahama:, ba:be komo atumu aeno ubi gabodo a:kododa:ma:, ale aeno Kodawa kawagaminanama: koha:lahama:nema:. Ba:bema: ale demedenama: o ale da:ha:lahama: ba:be komo ko komoha:. Ko komo ba: ale Kodawoeno tawakalubima: deda:hanama: ba:be komola. *

⁹ Ba: hibila, Kelisote ba:be mabuma: hoe ipuwane gala ka:ka:mo a:kamahiguya:, dopamo da:ha:lahuya: ba:gala ba:ma tetelo ka:ka:go demedehona ba:bi tawakalubi hiliyonomoeno Kodawama: keda:nama:.

¹⁰ Ba:bema: mabu keka: ama:le amia:no hibima: midi ekawino komo danagiya:midamenaka? Ba:gala bada mabuma: ama:le ebena tepo ipuwoeno ukui kubama: da:goena? Numa:, a hiliyonomate Godokono holoholo hapulu ba la:mota:hana ebe kapiyate aeno komo ba:bo kanagilamelea:mema:ne. * ¹¹ Ba:be mabuma: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana,

“Na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be Kodawala,

ba:bema: na hibi tabonomo begoemo,

hiliyonomo tawakaluba:te pupamo ba pegahidi

na ba:bo kopadikunamema:na:.

Iyo, na hibi Godoma: deda:nama,

ibi hiliyonomate ba:be komo ibino tabamo kopehawakalimima:na:.” *

¹² Ba:bema: ba:moe komo ba: ko komonomola, Godoko kapiyate a hiliyonomoeno komo ba anagilamelea:me, ale aeno hiya:hiya: kuba ododili huiya uwatelo ebe duhimima: ale eta tabo ga:lama: a:kamodobama:.

Ama: Eta Hibima: Midi Ekawino Nato Ukamidawama: Akeda:la:

¹³ Ba:bema: wadiyala a hibima: midipi ipuwalo etate etoeno komo anagiya:midame komote nekelaa:ma:mene. La: huiyatiya ba:moe komo nemalagidoluya:la:, la: ipuwalo etate ebena hibima: midi ekawino nato ukamidawama: akeda:la: ebete gakapoma:.

¹⁴ Ba: hibila, na Kodawa Ya:suku ipuwalo ba emedena ba:moe ukui komote nagodolo konomoma: eda:na, naha ilina hiliyonomo ipuwalo Godote eta ilina kapiya talonama: kagoenaha:, huiyatiya keba tetelo lumagiti ebena hibima: midi komone eta ilina talonama: da:goemene, ba:ba tetelo ba:be ilinate ebetamo dalowa:ma: keda:ma:ne. * ¹⁵ Ba:bema: amia:no hibima: midi ekawiti keba ilina talonama: da:goena, ama:le ba:be ilina ba nuta ebena ukui da:kubahimimina:, ama:le ba:be komo malemale emalagidolamo kododitaha:.

A:iye! Ama: baa: na ipuwalo ekawino nato ukamidawama: akeda:la:, mabu Kelisote ba:be lumagi mabuma: atumu a:kahoiya:!

* ¹⁶ Ba:bema: amia:no hibima: midi komone keba komo ododima: modoboma: da:goena, ama: ba:be komo ba ododita eta lumagino nato dukamidamemena:, ba:be komo modoboha:.

* 14:7-8: Gal 2:20 * 14:10: 2Kol 5:10 * 14:11: Ais 45:23; Pil 2:10-11 * 14:14: Oel 10:15; Tai 1:15 * 14:15: 1Kol 8:11-13

Mabu keka: ama:le eta komo amia:no tuputupu ukuilo ba ododita, komopa:te ba:be komoma: kubama: da:ga:luta? ¹⁷ Numa:, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komoeno ipuwa ba: naha komoha: ba:gala niho komoha:! Ao, ebene Gobogobote hibima: midipa:tamo dikalamena, ba:be tuputupulu emede komo ba:gala hete komo ba:gala kalakala komo, ba:bi komokomo ba: ebene Ko Gawadalagi komoeno ipuwala. ¹⁸ Ba:bema: eta lumagiti ba: ba:ba ka:na Kelisotamo oko ba owatina ebene hibima: midi ekawino nato ukamidameheno, Godote ebetamo hibilo kokalakalama:ne ba:gala tawakaluba:te atumu ebetamo kokalakalahama:na:

¹⁹ Ba:moe ba:be mabuma: wadiyala ale aeno ukui konomamo hete gabo kapiya ba:ta:matanama:, ale ba:ba ka:na etate eta kowalubi, etate eta kowalubi, ale hibima: midi ipuwalo kapepehoma:. ✧ ²⁰ Ba:bema: Godote kebe hido oko eta lumagi ipuwalo dowatina, ama:le amia:no baa: na komamo ba:be oko akakubahima:la:. Naha ilina hiliyonomo talonahenola, huiyatiya ama: eta ilina ba nuta hibima: midi dawoeno nato ukamidadawama: deda:mena:, Godote ba:be komoma: kubama: kogoema:ne. ✧ ²¹ Huiyatiya keba tetelo eta ododi komoma: talona hibi itanaheno, ba:bene ama:le amia:no hibima: midi ekawi ba emalagidolo ama: ha:kiya ama:tamo talona dihatenakomena:, Godokono umi ipuwalo ama:le hidonomo komo bododinakomena:ta, mabu ama: mabuma: ekawiti ida:da:li adikulameno katene na komodo o helo gao beya ni komodo o eta ba:bako hiya:hiya: ododili komodo nato a:kukamidamene.

²² Ba:bema: ba:bako hiya:hiya: ododili ipuwalo Godote amia:no hibima: midi komodo eta komoeno talonaha: komo ama: diya:tumina, wadiyala ama: ba:be tepo ipuwoeno ukui komopa:tamo akahawakalima:la:. Numa:, kebe lumagiti ebene hibima: midi komone ba:ma ka:na diya:tawana, ebene ododili komo hiliyonomo ipuwalo ebete Godokono eta deha:poto talona kapiya kadikamidalenaha:, ba:bema: ebete na:kalakalamene! ²³ Huiyatiya ebete ebene tepo ipuwalo eta ilina nama: talonama: ba goe dito da:namene, kuba huiya ebetamo kopema:ne mabu Godote ebetamo dikamiya:, ebete ba:be tepo ipuwoeno hibima: midi komamo kapapamiwataha:. Ba: hibila, lumagiti ebene tepo ipuwoeno hibima: midi komamo papamiwataha:ma: ba edita eta komo dododimini, Godokono umi ipuwalo ba:be komote ba: hibo gabo ududi komoma: keda:ma:ne.

15

La:le Komopi Emalagidoleheno La: Ha:kiya La:eno Komo Kapiya Akemalagidolenala:

¹ Ba:bema: hibima: midipi ipuwalo a puya:te helohelopima: deda:hanama:, wadiyala ale aeno heloheloha: hibima: midipi ekaki ba owalubili, iba:te kodakodalo kola:mota:hanama: a ha:kiya aeno komo kapiya a:kemalagidolenama:. ² Iyo, a hiliyonomo ipuwalo etate ebene ododili ipuwalo ebene ekawi hidamo ba owalubi ebe na:kalakaluima:mene, ebete ebene hibima: midi ipuwalo hidamo kapema:. ✧ ³ Numa:la:, Kelisote ba: ba:ba ka:na ewagelenakui, iyo, ebene ododili ipuwalo ebe ha:kiya ebene komo kapiya

kemalagidolonamiha; ba:bema: ebete Godokono Bukalo ebena komo ya:lo ba:ma ka:na hawakalimiya; “Godo, tawakaluba:te kebe komamo ama: diduduputiminaka, nale ama:tamo papamiwata ipuwalo ba:bi atu komate natamo ba: na:kaikulihona.” ✧ ⁴ Ba: hibila, Godote ebena Bukamo kebe hiya:hiya: tabo dopamo da:miya:tiya; ba:bi tabo komokomo hiliyonomate a iya:tua:mema: pola:na, iyo, ale ebena Buka tabo komokomone owalubi helo lawete temeteme ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana, aeno hibi kalakala tetete kopema: uliholo latiminama: ✧

⁵ Ba:bema: pote ebena hibima: midipa:tamo kodakodalo la:mota:hana komo ba:gala owalubi helo komo dikalamena, wadiyala ba:be Kodawa Godote la: nowalubila:mena:ta, la:le Ya:su Kelisoko ba ta:mata ukui kapiyama: keda:hanama:. ⁶ Ba:moe ba:be gabodo la: hiliyonomate la:eno tabo madodo kapiyama: ba midi, aeno Kodawa Ya:su Kelisokono Nabiwi Godoko ba:bo komilimihoma:nemata.

Yuha:pa:te Godoko Milimiho Komo

⁷ Ba:bema: komopa:te la:eno tuputupu emede komoma: Godoko komilimihoma; wadiyala la: ipuwalo etate eta malemale emalagidolamo na:lawenakuya:la; Kelisote la: malemalelo keba ka:na kuwati-tiya:la ba:ba ka:na. ✧ ⁸ Nale la: begoelamemata, Kelisote a Yunapa:tamo huiyaha: okodawamo piya; Godote aeno iniwali naba:tamo kebe hibi tabo dopamo dolamaginakui ba:bi komate ebena ododili ipuwalo hibinomolo kohawakalahalema: Ba:gala Kelisote Godokono hibi komo ba:ba ka:na ba pehawakalimi, ✧ ⁹ ba:be komodo ebete la: Yuha:pa:tamo atumu gabo a:pa:hiya:miduya: la:le Godokono malemale komoma: ebe komilimihonakoma: Ba:be komo hawakalimima: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana,

“O Godo, nale Yuha:pi ipuwalo ba la:na,
naeno kalakala tabo ama:tamo ba:bema: adipatenakomo,
iyo, ibi ipuwalo nale ama: adikumi ohale balapihonakomo.” ✧

¹⁰ Ba:gala Godokono Bukalo eta tabote na:kagoena,

“La: Yuha:pa:la;,
wadiyala la:le komo hibima: midipa:go koamo na:kalakalahanala!” ✧

¹¹ Ba:gala Godokono Bukoeno eta tabote ba:ma ka:na kitana,

“La: Yuha:pa:la; Kodawa Godoko na:milimihala;,
iyo, hiliyonomo hiya:hiya: hoponapa:te ebe adikumi ohale nalapi-hamena:!” ✧

¹² Ba:gala eta tetelo Aisayate Godokono Bukamo tabo ba:ma ka:na miya:tiya;,
“Da:ibidikono nabiwi Yesiko,

ebena eyoni gugudi ipuwane eta Kodawate kopehawakalama:ne.
Ba:bene Yuha:pa:te ebena ubi komamo kopapamila:hanama;,
Godote ebe ebena Ko Gawadalagi habamo kihatema:ne,
ba:bema: iba:te ibino ka:ka: mula: komo ebegodone lawema:
ebena pe komoma: uliholo bemedehonamena:.” ✧

¹³ Ba: hibila, Godote helo hibima: midipa:tamo ikalamiya: iba:te ibino ka:ka: mula: komo hibilo lawema: uliholo kemedehonama: Ba:bema: wadiyala ebete la: Yuha:pino hibima: midi komodo la:eno tepo ipuwa

✧ **15:3:** Ohale 69:9 ✧ **15:4:** 2Tim 3:16 ✧ **15:7:** Lom 14:1 ✧ **15:8:** Ma:t 15:24 ✧ **15:9:** Oel 3:25; Ohale 18:49 ✧ **15:10:** Tutumu 32:43 ✧ **15:11:** Ohale 117:1 ✧ **15:12:** Ais 11:10; Haw 5:5

ko kalakala komamo ba:gala hete komamo na:tabuilama:mene, ba:bene la:le ebena Gobogoboeno heloamo uliholo emede komo ipuwalo konomamo kapepehoma:nemata.

Polote Komo Hiya:hiya: Tabo Toleheno Lomanapi Da:kiyalamiya: Ba:be Komoeno Mabu

¹⁴ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, nonolata. Naeno tepo ipuwalo niya:tawanamo la:godolo hidohido ododili komo ba:gala koko iya:tawa komo tabotabohonomola, iyo, la: ipuwalo etate eta mulu komamo iya:tumi modobola. ¹⁵ Huiyatiya na ba:moe leta ba ododi, la:le kebe komokomo dopamo diya:tawahuya:ma nale toleha: komago ba:bi atu komo la: bekaiya:tulamemata, mabu Godote ebena malemale komodo na a:laweniya:, ¹⁶ nale Ya:su Kelisokono okodawama: ba eda:na la: Yuha:pi mabuma: ebena oko kowatinama:. Iyo, na Godotamo hawa:goeno ikamehodawa huiyama: ba eda:na, nale Yuha:pi hawa:goeno malemale ilinamo midiliti ebetamo ba:bo nikamehonakomo. Ba:bema: naeno ubi komo ba: ba:ma ka:nala, Godote ba:bi hibima: midipi Yuha:pi nagodone kalakalago ba uwate, ebena Gobogobote ibi ebena talona okopima: ba:bo komidilima:ne. ✧

¹⁷ Ba:bema: na Ya:su Kelisoko ipuwalo Godotamo ba:moe oko ba owatina, ba:be mabuma: awagahanamo. ¹⁸⁻¹⁹ Numa:la:, Kelisote na ipuwado kebe hidonomo oko Yuha:pi mabuma: dowatinami, na ba:be kapiya komoma: tabo toleheno kolamagima:nemo. Ba:be oko ba: nale tabo olamagi komamo ba:gala apa:mo ododili komamo, iyo, Godokono hanohano ododili komamo ba:gala ebena Gobogoboeno helo komamo dowatinamimo, ba:moe ba:be okola. Ba:gala naeno oko ba: nale Yuha:pi Godotamo ba magatale iba:te ebetamo da:papamila:halena ba:be komola, ba:bema: nale Kelisokono Hido Tabo olamagi komago tote Yelusalema ko habane tupuimiti Ilikama muhulu hopamo ba: dito nuluhukuimo, iyo, ba:be oko konomo nale hibilo upulimo. ²⁰ Ba: hibila, na ubi konomamo ba:ma ka:na ihatenamimo, nale Kelisoko iya:tawaha:pa:tamo ebena Hido Tabo konolamaginakoma:, mabu na ubihinola eta lumagiti dopamo da:tupuimi ba:be oko hunamo oko gala kanowati. ✧ ²¹ Numa:la:, Godokono Bukalo eta tabote ba:be komo hawakalimima: ba:ma ka:na itana,

“Dopamo puya:te Kodawoeno komo kiya:tawahuya:ha;

iba:te ebena komo kumima:na;

ba:gala puya:te ebena tabo dopamo kulihuya:ha;

iba:te galane tetelo hidamo kiya:tawahama:na:” ✧

Polote Loma Ko Habamo Toma: Ebena Nopo Da:hawakalimiya:

²² Ba:bema: hibila, dopamo komo hiliyonomo tetelo nale la:tamo pema: dewagelenakuimo, gabote huiyatiya natamo kalapilalo itananakui. ✧ ²³⁻²⁴ Huiyatiya ba:ma tetelo ba:moi tatali hopo hiliyonomolo oko ba: upula:limo, ba:bema: na ubila nale Spa:ini hopamo okoma: ba peto gabo tetelo la: pulame. Ba: hibila, komo gogo hiliyonomolo la: mabuma: ubi ba:ma ka:na ihatenakuimo, ba:bema: tete tatalila na la:go kalakalago ba pemeda:tepa, wadiyala la:le na ba:bo kowalubinima:nemata nale naeno uli oko habamo kotoma:. ²⁵ Ba:ma tetenomolo nale huiyatiya la:tamo pehena dopamo Yelusalema ko

habamo kotoma:nemo, Godokono tawakaluba:te ba:bolo demedehona ibi konowalubilima: ☆ ²⁶ Mabu Ma:sadoniya hopo ba:gala Guliki hopolo demedehona, ba:bi sose tawakaluba:te ibino ubilo malemale ba hawakalimi mani ba:bo miya:tiya, Godokono tawakaluba:te Yelusalemalo demedehona ibino awaepi kowalubilima: ☆ ²⁷ Ba:hibila, iba:te Yunapino komo awae tawakalubi kowalubilima: ibino ubi komo kalakalago dihati, ba:be komo ba: modobo ukui komola. Iyo, dopamo Yunapa:te Yuha:pino ka:ka: mula:le mabuma: iba:tamo Godokono tepo ipuwoeno hidohido komo huiyaheno dito ikalamiya:, ba:bema: wadiyala ba:ma tetelo Yuha:pa:te ibino malemale mana:mo ba:gala ilinamo Yunapi dito nowalubila:mena: ☆

²⁸⁻²⁹ Ba:bema: naeno komo ba:ma ka:nala. Yuha:pa:te malemalelo da:miya:ti, nale ba:be mani kodopo Yelusalema-napa:tamo ba pikalame, ba:be owalubi oko iba:tamo pupula:te nale Spa:ini muhulu hopamo to ba:bo kotupuimima:nemo. Ba:bene nale Yudiya hopamo da:tamo da:puluhukumu, na iya:tawala nale la:go ba pemedatepa, Kelisote na ipuwado ebena kalakala komokomamo la: ba:bo kotabuulamema:na:ta. ☆

³⁰ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, nale Godokono Gobogoboeno malemale komamo la: aeno Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwalo ba:ma ka:na toelameholemata, nale naeno komoma: Godotamo keba ka:na ka:toetoenakomo, wadiyala la:le nago kapimilo atumu na helonomamo nadipanateniya:la: ☆ ³¹ Ba:bene nale Yudiya hopamo da:tamo, wadiyala la:eno toetoe taboeno owalubi komodo Godote na ba:bolo na:ga:lunatena:mene hibima: midiha:pa:te na kubahinamekapoma:, ba:gala ebena tawakaluba:te Yelusalemalo demedehona, nale komo hibima: midipino malemale mani iba:tamo da:nikalamemo, ebete ba:be komodo ibino kalakala na:koimilama:mene. ³² Ba:bema: hibila, Godote ubi dihatemene, na ba:be komone la:tamo ko kalakalago pete naeno gobogobo hapulu nale la:godolo hido hawela kopama:tepama:nemo.

³³ Tawakaluba:tamo hete dikalamena, wadiyala ba:be Godote la: hiliyonomagodolo nemedenamene. Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la.

16

Polote Leta Kuititi Hapulu Nolata Tabo Komokomo Ebena Mabu-luba:tamo Dolamagiya:

¹ Ba:bema: a hibima: midipino naniko Pibikono komoma: na Polote la: begoelamemata, ebe ba: Senekiliya haboeno sose watowatopi ipuwalo eta hido owalubi kamenama: eda:na. ² Ebete la:tamo da:puluhukumini, wadiyala la:le Kodawoeno mahilamo ebe kalakalago ba lawe, eta modoboha: komo ebegodolo dumima ebetamo dito nikamiya:la:, mabu Godokono tawakaluba:te ba:bako ododi komodo ebena hidohido ga:limapi gugudima: eda:hana. Ba: hibila, dopamo komo hiliyonomo tetelo na ba:gala komo hiliyonomo tawakalubi ebete a hidamo owalubinakui.

³ Ba:gala nale Pilisilako Akuilako iba:tamo nolata tabo bepoememo, hibila, iba:te Ya:su Kelisoko ipuwalo nago hido oko bowatinaka. ☆ ⁴ Iyo, eta tetelo iba:te na mabuma: ibino ka:ka: atulatelema: na:ga:luya: ba:be

☆ **15:25:** 1Kol 16:1-4 ☆ **15:26:** 1Kol 16:1; 2Kol 8:1; 9:2,12; Oel 24:17 ☆ **15:27:** 1Kol 9:11
 ☆ **15:28-29:** Lom 1:11 ☆ **15:30:** 2Kol 1:11; Kol 4:3; 2Tes 3:1 ☆ **16:3:** Oel 18:2

komo ba: ko komoha; ba:bema: ibino katene apa:mo tatalila ha:la, ba:be mabuma: na ba:gala Yuha:pino sose tawakalubi hiliyonomate iba:tamo na:kalakalaha-nama:. ⁵ Ba:gala kebe hibima: midipa:te ibino genamalo da:kapiyuiminaka, naeno nolata tabo iba:tamo atumu na:kapoememo.

Ba:gala naeno hidonomo lumagi Epinitasitamo nolata tabo bekapoememo, ebe ba: A:isiya hopo konomolo Kelisoko hibima: midipi ipuwalo dopo lumagima: ediya:.

⁶ Ba:gala naeno nolata tabo Ma:litamo na:kapoememo, ebe ba: la:mabuma: oko helonomamo dowatinami ba:be kamenala.

⁷ Ba:gala naeno komo Yunapi dubu A:ndolonaikasiko ba:gala eta kamena Yuniyasiko, iba:tamo naeno nolata tabo atumu na:kapoememo. Iba:te Ya:sukunu oelamepi ipuwalo kokopima: eda:hana, hibila, iba:te dopamo nago du genamalo emedenama:, ba:gala nale Kelisoko hibima: midihino iba:te dopamo ebetamo ohobiliya:.

⁸ Ba:gala A:mapiliyatasitamo naeno nolata tabo bekapoememo, ebete aeno Kodawa ipuwalo naeno hido hopodalagima: eda:na.

⁹ Ba:gala naeno nolata tabo Ebanasitamo na:kapoememo, ebe Kelisoko ipuwalo ago oko bowatina, ba:bene naeno eta hido lumagi Sta:ikisiko ebete atumu naeno nolata tabo uliti na:lawa:mene.

¹⁰ Ba:gala Apilisitamo naeno nolata tabo bekapoememo, ebete ebena Kelisoko ta:mata komo tolehenyo ya:lo hawakaliminomo hawakalimiya:.

Ba:gala Alistabulasikono genama gunapa:tamo naeno nolata tabo atumu na:kapoememo.

¹¹ Ba:gala naeno eta Yu lumagi Helodiyanatamo naeno nolata tabo bekapoememo.

Ba:gala Nasisasikono genama gunapi ipuwalo puya:te Kodawa Kelisoko hibima: midipima: deda:hana, nale naeno nolata tabo iba:tamo atumu na:kapoememo.

¹² Ba:gala Taipinako Taiposako iba:tamo naeno nolata tabo bekapoememo, ba:moi kamenakamenate Kodawatamo oko hidamo owatina.

Ba:gala nale naeno hidonomo lumagi Pesisitamo naeno nolata tabo atumu na:kapoememo, ebe ba: Kodawatamo oko helonomamo dowatinami ba:be eta kamenala.

¹³ Ba:gala Lupasitamo naeno nolata tabo bekapoememo, ebete Kodawatamo oko heloamo ba owatina hidonomo mahilo ba:bo lawiya:, ba:gala ebena menokote atumu naeno nolata tabo uliti na:lawa:mene, mabu ebete na ebena eta guduma: midiniya:.*

¹⁴ Ba:bene Asinikitasiko ba:gala Pelegoniko, Hemisiko ba:gala Patobasiko, ba:gala eta dubu Hemasiko, ibi ba:gala iba:go demedena nale ba:bi hibima: midipi hiliyonomatamo atumu naeno nolata tabo bekapoememo.

¹⁵ Ba:bene Pologasiko ba:gala Yuliyako, Neliyasiko ba:gala ebena ekawi bohele, iyo, Olimapasiko atumu ba:gala Godokono komo hiliyonomo tawakaluba:te iba:go demedena, iba:tamo nale naeno nolata tabo bekapoememo.

¹⁶ Ba:bene la: da:kapiyuimima, wadiyala la: hiliyonomo etapa:te etapino kokoto uwatehuilo na:pa:watamehuiya:la:. Ba: hibila, komo hiya:hiya: sose tawakalubi hiliyonomate ibino nolata tabo la:tamo poelama:.*

Polote Ebena Kuititi Iya:tulame Komokomo Dolamagiya:

¹⁷ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, nale la: koamo goeholamemata, la: hidamo! Puya:te hibima: midipi ipuwalo anagiya:mida komokomo ba ododili komopino hibima: midi komo da:kubahilamenaka, la: iba:go kapiyama: akeda:hala:. Ba: hibila, la:le hido ukuia:go dopamo duwatiya:ma, iba:te ba:bi hidohido iya:tulame komago alaholohona, ✧

¹⁸ ba:bema: puya:te ba:bako kuba komokomo dododilina, iba:te aeno Kodawa Kelisotamo hibi oko owatihoheno, ibino kateneno kuba ubi komokomo kapiyamo papamila:hana. Ba:bene puya:te kuba ododili iya:tawaha: gugudimo demedena, iba:te ba:bako tuputupupi ha:da amiho mulu komodo ba awagaminalena ibino tepo ipuwoeno ukui ba:bo kubahilamenaka. ✧ ¹⁹ Huiyatiya la:eno komo eba ka:naha:. Iyo, komo tawakalubi hiliyonomate ya:lo ulihuya:, la:le Kelisokono hibi tabamo da:papamila:hanama, ba:bema: la: mabuma: na koamo kalakalanamo, ba:gala na ubila la: mulu ukuido hidohido komo kapiya ba emalagidolena, kuba ododili iya:tawaha: gugudimo nemedenalaa: ✧

²⁰ Ba:bene tawakaluba:tamo hete dikalamena, ba:be Godote tete tatalila Saitanako la:eno nato mabamo a:da:nate, la:le ebe natamo ba:bo komikitama:nemata. Wadiyala Kodawa Ya:sukunu malemale komote la:godolo nitanamene. ✧

²¹ Ba:bene nago oko kapimilo dowatina, ba:be hidodawa Timotiti naeno komo Yu mabuluba:go Lusiyasiko ba:gala Ya:isoniko ba:gala Sosipatako, iba:te ibino nolata tabo la:tamo poema:. ✧

²² Ba:gala eta komo. Na Tetiyasiti Poloko mabuma: ba:moe leta tabo a:miya:temo, ba:ma ka:na nale aeno Kodawoeno mahilamo naeno nolata tabo atumu la:tamo na:kapoememo.

²³ Ba:gala Ga:iyasiti ebena nolata tabo bekapoeme, ebena genamamo sose tawakaluba:te pekapiyuiminaka, ba:gala na Polote eba:go ba emedena ebete na hidamo owalubininako. Ba:bene ba:moe ko haboeno gabomani hapulu mani dumina ba:be dubu Elastasiko, ebete aeno hibima: midi ekawi Katasikoba:, iba:te la:tamo ibino nolata tabo atumu na:kapoema:. ✧

²⁴ Wadiyala aeno Kodawa Ya:su Kelisokono malemale komote la: hiliyonomadodolo nitanamene. Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la:.*

Polote Leta Kuititi Hapulu Godoko Da:milimihuya:

²⁵ Ba:bema: wadiyala a Godoko kawagaminuya:! Na Polote Ya:su Kelisoko mabuma: kebe Hido Tabo dolamaginakomo, Godote modobola ba:be hido komamo la: hibima: midi ipuwalo kodakoduilame. Ba: hibila, ebete dopamo tete ga:ga:nomolo kebe hibi komo dugumuinami, ba:ma tetelo ebete ba:be komo ba hawakalimina na ba:bema: olamaginakomo. ✧ ²⁶ Iyo, Godokono ukui hawakalimipa:te ebena Bukamo dopamo da:miya:tenakui, ba:bi tabo komokomone ebena hibi komote ba:ma tetelo ba: na:hawakalana, ba:bema: Wiboha: Ka:ka: Godote a ebena okopi na:tutumua:tena, ale ebena hibi komo hopo habanapi hiliyonomatamo konehawakalimima:, iba:te ebe hibima: ba midina ebetamo kopapamila:halenama:.

✧ **16:17:** Mat 7:15; Tai 3:10 ✧ **16:18:** Pil 3:19; 2Pit 2:3 ✧ **16:19:** Lom 1:8; 1Kol 14:20

✧ **16:20:** Tup Mabu 3:15 ✧ **16:21:** Oel 16:1-2; 19:22; 20:4 ✧ **16:23:** Oel 19:9; 1Kol 1:14

* **16:24:** Lom 16:24 komoeno tabo Polote ebena letamo kamiya:tiya:ha:, huiyatiya ebena leta ododi gala hapuni eta hibima: mididawate miya:tiya:. ✧ **16:25:** Epe 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Lom 1:5

²⁷ Ba:bema: Mulunomodawa ba: Godoko kapiyala. Wadiyala ebete Ya:su Kelisoko ipuwado awagaha komo lawete, ba:bene ba:be hido komote emedena emedena tetelo ebegodolo nitanamene! Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE DOPO LETA KOLINI SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela, Ya:su Kelisote ebenu sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala mabu Godote ebenu ubilo na ba:bema: ka:namiya:. Na ba:gala a hibima: midipino ekawi Sostenisiko, ² ale la: puya:te Kolini habalo Godokono sose tawakalubima: deda:hanama, iyo, ebete Ya:su Kelisoko ipuwalo la: pui ebenu hido-talonapima: keda:hanama: da:ka:lami, ale ba:moe leta la:tamo poemema:. Ba:gala puya:te hiya:hiya: hopolo ba emedehona aeno Kodawa Ya:su Kelisote ibi kowalubilima: ebenu mahilo da:ka:minaka, ba:moe leta ibi hiliyonomatamo atumu na:katoamene, mabu ibino Kodawa ba:gala aeno Kodawa, ebe ba: kapiyala.

³ Wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta.

Polote Kolini Sose Tawakalubi Mabuma: Kalakala Tabo Godotamo Dadipatiya:

⁴ Komo hiliyonomo tetelo na la: mabuma: kalakala tabo Godotamo adipatenakomo, mabu ebete Ya:su Kelisokono oko ipuwado ebenu malemale komo la:tamo hibinomolo ikalamia:ta. ⁵ Numa:la:, la: Kelisoko ipuwalo ba emedena la:eno tepo ipuwoeno owalubi komo hiliyonomo ebegodone dito uwatimata, ba:bema: ebenu helo ba:gala iya:tawa komokomo la:godolo ba:pola:na, la:le hiya:hiya: hiliyonomo tetelo ebenu tabo hidamo kolamagiminakoma: ba:gala ebenu ukui hidamo kohawakaliminakoma:. ⁶ Ba: hibila, ale Kelisokono komo la:tamo da:polamagimima:, Godote ba:be tabo la: Kolini sose tawakalubino tepo ipuwamo ihatelamete ba:bo kodakoduimi. ⁷ Ba:bene aeno Kodawa Ya:su Kelisokono komo hawakalimi tete kopema: la:le kalakalago ba latimina, ebenu Gobogobote ebenu oko kowatinama: kebe hiya:hiya: helo komo tawakaluba:tamo dikalamena, la:le ba:bi owalubi komo hiliyonomo ba:bo uwatimata, iyo, ba:bi dito ikalame komokomo ipuwalo eta kapiya laweha: komote la:godolo kitanaha:. ⁸⁻⁹ Ba:bema: kalakala konomola, mabu Godokono ododili komo hiliyonomo ipuwalo ebe ba: hibidawanomola. Numa:la:, ebete la: hibinomolo a:ka:lami:ta, la:le hibi tuputupupima: ba eda:hana Kodawa Ya:su Kelisokono Ko Hegelalo la:le ebenu holoholo hapuamo ba:ba ka:na konikulima:nemata. Ba:bema: hibila, la:le la:eno hibima: midi ipuwalo kuititi teta:mo kodakodalo kola:mota:hanama: ebete la: hidamo ba:buiya:minalenakomena:ta, iyo, ebete ebenu ubi ya:lo ihatiya: la:le ebenu Gudago kapimilo kalakalago kemedehonama:, ba:be Gudu ba: aeno Kodawa Ya:su Kelisotela. ✧

Kolini Sose Tawakalubi Ipuwalo Anagiya:mida Komate Dikulihuya:

¹⁰⁻¹¹ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, nale Kalowikono genamanapa:godone tabo ba:ma ka:na ulimo, hiya:hiya: olowabeletihui komate la:godolo ba:pola:na. Ba:bema: aeno Kodawa Ya:su Kelisokono mahilamo nale la: ba:ma ka:na kiyalamemata, la: Godokono ubi komo

✧ **1:8-9:** 1Tes 3:13; 5:23-24; 1Yon 1:3

kapimilo kododilinakoma: ukui kapiya na:lawenakuya:la: ba:bakobako anagiya:mida komate la: ipuwalo pola:nakapoma; iyo, wadiyala la: la:eno tepo ipuwalo ukui kapiyanomoma: neda:hanala: ✱ ¹² Numa:la:, naeno ubiha: komo ba: ba:ma ka:nala. La:eno sose kapiyuimi ipuwalo komo la: hiliyonomate hiya:hiya: daedae ukui tabo ba:ma ka:na ga:lanakomata, etate na Polokono kapiyuimidawama: ba:goe, etate na Apolosikono kapiyuimidawama: ba:goe, ba:bene etate atumu na Pitakono* kapiyuimidawama: ba:kagoe, ba:gala etate atumu ebena awagaha ipuwalo na Kelisokono kapiyuimidawama: kagoenako. ✱

¹³ A:iye! Kelisokono sosete ebena ape kapiyama: ba eda:na, la: komopa:te ba:be ape hiya:hiya: anagilamema: ewagelenamata! Komo la: naeno kapiyuimipima: da:ga:lanama, na ubihinola. Numa:la:, na Polote la: mabuma: keha pihigalo kahoiya:ha; ba:be mabuma: la:le la:eno beyamo wadulatele komo da:lawima, ba:be komo ba: Kelisokono mahilamo lawimata, naeno mahilamoha:! ¹⁴ Iyo, naeno kalakalate bitana, mabu nale la: beyamo kawadulateleha: huiyatiya la: hiliyonomo ipuwalo Kalisipasiko ba:gala Ga:iyasiko ba:bi dubu netewanomo be-wadulatelimo. ✱ ¹⁵ Ba:bema: komo la: hiliyonomo ipuwalo etate kamod-obonaha: ba:mako daedae tabo goe, beyamo aduti ipuwalo na Polokono ta:matadawama: edimo. ¹⁶ Hiya:! Eta ukui natamo ka:ma: a:kuluhuku, ba:ma ka:na la: ipuwalo nale Stepanasiko ebena genamanapa:go atumu beyamo a:kawadulatelimo, ba:bene la:godolo eta dawa kuda: a:luta nale ebe beyamo dadutimo, huiyatiya ba:be dawoeno komo na nipo emalagidolutamo. ✱

¹⁷ Ba: hibila, Kelisote na hiya:hiya: tawakaluba:tamo koenamiya:ha: nale ibi beyamo konewadulatelema:, ao, ebe huiyatiya na ebena Hido Tabo olamagima: oenamiya:. Numa:la:, ba:be Taboeno helo komo ba: Kelisote keha pihigalo da:hoyia: ba:be komoeno helo hawakalimi komola, ba:bema: nale hopo habanapino hiya:hiya: mulu komamo Hido Tabo olamagi modoboha; mabu kebe lumagiti ba:be Tabo hopo haboeno mulu tabo komamo dolamagimini, Kelisokono hoe komoeno helote ba:be tabo olamagi ipuwalo hibilo a:kahawakalamene.

Kelisoko Ba: Godokono Helo Ba:gala Mulu Hawakalilamedawala

¹⁸ Ba: hibila, puya:te ibino ka:ka: mula: gabo ota ipuwalo Saitanakono hibo gabo dududina, iba:te nemalagidolona nale Kelisokono hoe komoma: dolamaginakomo ba:be tabo ba: daedae ukui tabola. Huiyatiya a puya:te aeno ka:ka: mula: komo lawema: hibima: midi gabodo da:tolamenama:, aeno ukuilo ba:be tabo ba: Godokono helo hawakalimi komola. ✱ ¹⁹ Ba:be mabuma: Godote ebena Bukalo tabo ba:ma ka:na goena,

“Hopo habanapa:te pui ibino mulupima: da:ga:lana, nale ba:bi dubuino hiya:hiya: mulu komo kokubahilamema:nemo, iyo, iba:te sikulu ipuwalo kebe koko komo diya:tawahuya; nale ba:bi komo kokoha:ma: goete tama:mo dito komiya:tama:nemo.” ✱

²⁰ Ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:nala, ba:moe hopote kuititi teta:mo nuluhukuhino tawakalubi hiliyonomo ipuwalo muludawa eta

✱ **1:10-11:** Pil 2:2 ✱ **1:12:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa Pitakono eta mahilo ba: Kipasetela. ✱ **1:12:** 1Kol 3:4; Oel 18:24-28 ✱ **1:14:** Oel 18:8; Lom 16:23 ✱ **1:16:** 1Kol 16:15 ✱ **1:18:** Lom 1:16 ✱ **1:19:** Ais 29:14

kapiyate hibilo a:kemedenamene, iyo, ibino koko sikulu ipuwalo la:le hibi iya:tawadawa kapiya a:kuma:lemata, ba:gala gabomani hapulu dolowabeletihuinaka ba:ba:te ibino daedae ukui komokomo kapiya bolamagiminaka. Ba:bema: hibila, hopo habanapa:te kebe komo hidohido mulu komoma: da:ga:lana, Godote ba:bi hiliyonomo komoeno daedae komo ya:lo a:hawakalimiya! ☆ ²¹ Numa:la:, Godote ebena hibi mulu komodo gabo a:duhimiya:, hopo habanapi ha:kiya ibino mulu ukui komodo ebena hibi komo kiya:tawahama:. Ba:ba tetelo ebete huiyatiya ebena ubi komo ba:ma ka:na ihatiya:, ale tawakaluba:tamo kebe Hido Tabo dolamagiminakoma:, ba:be Tabo iba:te aeno daedae ukui taboma: da:ga:lana, Godote ba:be Tabo hawakalimi komodo hibima: midipino ka:ka: hibinomolo na:mula:lelamena. ☆ ²² Ba: hibila, Yunapino komo ba:ma ka:nala, komo ibi hiliyonomate na:ga:lana, iba:te Godokono helo hawakalimino hanohano komo hibilo dulamemena: ebena tabo hibima: ba:bo komidima:na:. Huiyatiya Yuha:pino komo hiya:la, komo ibi hiliyonomate na:ga:lana, keba tetelo iba:te eta tabo uliho komodo ba:moe hopoeno mulu komokomo diya:tawahamena:, iba:te ba:be tabo hibima: ba:bo komidima:na:.

²³ A huiyatiya ba:bi hibima: midiha:pino hiya:hiya: kuba ukui komamo papamila:haheno, Kelisote keha pihigalo da:hoyia: ba:be komo ko komonomoma: ba ga:lana ba:be tabo tawakaluba:tamo ba:bo olamagiminakoma:. Ba:be mabuma: hibima: midiha:pi ipuwalo Yunapino komo ba:ma ka:nala, iba:te Hido Tabo uliholo eta hanohano komo umihino nato ba:bo ukamidahalenaka, ba:gala Yuha:pa:te atumu ba:be Taboma: ubiha:ma: ba keda:ha daedae ukui tabo komoma: ba:bo emalagidolonaka. ☆ ²⁴ Huiyatiya kalakala konomola, Yunapi ba:gala Yuha:pi ipuwalo Godote pui ebena gugudima: eda:hama: da:ka:lamiya:, ba:ba:te Hido Tabo uliho tetelo hibima: ba midi ba:ma ka:na ba:bo ga:lanaka, hibila, Kelisoko ba: Godokono helo ba:gala ebena mulu hawakalilamedawala. ☆ ²⁵ Iyo, numa:la:, Godokono ododili ipuwalo hopo habanapa:te kebe komo daedae ukui komoma: da:ga:lana, ba:be komoeno muluti ibi hiliyonomoeno mulu komo ba: na:gogolena, ba:gala Godokono ododili ipuwalo iba:te kebe komo heloha: komoma: da:ga:lana, ba:be komoeno helote atumu ibi hiliyonomoeno helo ba:na:kagolena. ☆

²⁶ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, Godote la: ebena gugudima: eda:hama: da:ka:lami, ba:be kalakala tetete uluhukuhino la: dopamo kebako tawakalubima: keda:honamima, wadiyala la: ba:be komo hidamo nemalagidolala:. Ba: hibila, la: hibima: midipi hiliyonomo ipuwalo dopamo kapiyakapiyate hopo habanapino mulu ukui komamo ba:gala helo komamo ba:gala dogodogo ilina uwate komamo kokopima: eda:hanamimata. Iyo, la: kapiyakapiyanomate Hido Tabo kalakalago ba lawe, huiyatiya la:eno tawakalubi ipuwalo komo mulupi ba:gala helohelopi ba:gala ilina dogodogopi ibi hiliyonomate ubiha:ma: ba:bo eda:huya:. ☆ ²⁷ Numa:la:, hopo habanapa:te pui muluha:pima: ba:gala dito tawakalubima: da:ga:lana, ya:lo tetenomolo Godote ba:bi tawakalubinomo buwatiya:, mabu ebete ebena ubi ba:bo ihatiya: ba:be ododi komodo hopo habanapino mulupi ba:gala

☆ **1:20:** Ais 19:12; 33:18; 44:25; Yauba 12:17 ☆ **1:21:** Mat 11:25 ☆ **1:23:** Lom 9:32; 1Kol 2:14 ☆ **1:24:** Kol 2:3 ☆ **1:25:** 2Kol 13:4 ☆ **1:26:** Ma:t 11:25; Ya:i 2:5

kokopa:tamo hilopo kikalamema:.²⁸ Iyo, hopo habanapa:te pui hidohidoha:pima: ba:gala tawakalubiha:ma: da:ga:lanana, Godote ba:bako tawakalubi ebena gugudima: keda:hanama: uwatiya:, mabu ebe ubila ba:be ebena ododi komodo kebe komokomo ba:moe hoponapa:te hidohidonomoma: da:ga:lanana, ba:bi komo hiliyonomate wibohote ebete ibino hibi modoboha: komokomo ba:bo kohawakalilamema:ne.²⁹ Ba:bema: hibila, hopo habanapi hiliyonomate Godokono holoholo hapuamo da:nikulimina:, ibi ipuwalo eta kapiyate a:kamodobamene ebe ha:kiya ebe kawagaminama:. ✧

³⁰ Numa:la:, Godokono ododi komodo la: ba:ma tetelo Ya:su Kelisoko ipuwalo emedehonamata, la:eno ododi komodoha:, iyo, ebete Kelisoko ebena mulu hawakalimidawama: da:midiya:, ba:bema: ebete ebe ipuwado atamo hibi mulu ukui bikaa:menako. Ba:gala ba:moe ba: eta komola, ba:moe Kelisote a Saitanakono du genama ipuwane duluhukua:tiya:, ba:ba tetelo ebete ebena tuputupu emede komo atamo ikaa:mete a Godokono tawakalubima: dito midiya:. ✧ ³¹ Ba:be mabuma: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana, “Lumagiti ha:kiya ebena ododi komoma: akawagaminala:, huiyatiya Godote ebe ipuwalo hido oko dowatina, wadiyala ebete ba:be komoma: ba kalakala ebena Kodawa kapiya nawagaminamene.” ✧

2

Kelisote Keha Pihigalo Da:hoiya:, Polote Ba:be Komo Kolini Habanapa:tamo Dopamo Da:polamagiya:

¹ Ba:bene naena hibima: midipi ekaka:la:, dopamo nale la:tamo da:puluhukuimo, ba:ba tetelo na Godokono hibi komo la:tamo kohawakalimima: ebena tabo ba olamagi na hopo habanapino koko iya:tulame tabo komamo ba:gala ibino mulu ukui komamo kapolamagiha:, mabu na ubiha:ma: edimo la:le na hunamo adipanatenema:.² Ba:bema: nale la:go ba emedena naena tepo ipuwoena ukui ba:ma ka:na ihatimo, naena hiliyonomo ododili ipuwalo kapiyadawa hunamo ba adipatena, ebena hidonomo oko kapiya ba:bo kohawakalimima:. Ba:be dawa ba: Ya:su Kelisotela, ba:bene ebena hidonomo oko ba: ebete keha pihigalo da:hoiya: ba:be komola. ³ Ba: hibila, nale la: ipuwalo oko dowatinamimo, ba:be tete ga:ga:dopolo naena ape heloha:ma: ba eda:na, nale Godokono tabo la:tamo hidamo kolamagiya: komo hiliyonomo tetelo na la:eno holoholo hapulu tole komago a:lililanakuimo. ✧ ⁴ Ba:gala eta komo. Ba:ba tetelo nale Hido Taboena komokomo la:tamo kohawakalilamema: hopo habanapino mulu ukui komamo kolamaginakuaha:. Iyo, na iya:tawuimo nale ba:moe hopoena mulu ukui komamo la: diya:tulamema, ba:bema: Godokono Gobogobote la: ipuwalo hibi oko a:kowata:mene, huiyatiya keba tetelo ebete ebena heloamo la:eno tepo ipuwoena ukui hiya:ma: da:midililamemena:, la: ebena oko owati ipuwado hibima: midipima: ba:bo keda:hama:nemata. ✧ ⁵ Ba:be mabuma: la: ba:moe komo hidamo niya:tawahala:, la:eno hibima: midi komoena mabu ba: Godokono helo komola, hopo habanapino mulu ukui komoha:.

✧ 1:29: Epe 2:9 ✧ 1:30: Yel 23:5-6 ✧ 1:31: Yel 9:24 ✧ 2:3: Oel 18:9; 2Kol 10:1 ✧ 2:4: 1Tes 1:5

Godokono Gobogobote Ebedo Mulu Komo Hibima: Midipa:tamo Dikalamena

⁶ La: huiyatiya numa:la:, ale Hido Tabo dolamagiminakoma: ba:be Taboeno mulu komo hibilo bitana, puya:te hibima: midi ipuwalo hidamo dapepehona ibi kapiyate ba:be mulu modobolo lawenaka. Huiyatiya ba:be Taboeno mulu komo ba:moe hoponapa:te ibino ukuilo kalawenaha:, ba:gala kebe kuba gobogobate ba:moe hopolo helohelonomoma: deda:hana, ibi atumu ba:be mulu komo modobolo a:kalawa:la:, hibila, ba:bi kuba gobogoboeno helo komote ba:na:wibona. ⁷ Iyo, ale Godokono Hido Tabo ba olamagimi, ebete dopamo diya gabodo dugumuiya: ba:be mulu komote hibima: midipa:tamo ba:ma tetelo na:hawakalana, mabu Godote ba:moe hopo ba:gala alomo ododilihino dopamo ebete ebene ebene ubi komo ba:ma ka:na ihatiya:, galane tetelo ebete ebene mulu ukui komamo a hibima: midipi kawagaminoema:ne.

⁸ La: huiyatiya numa:la:, ba:moe hopolo helohelonomoma: deda:hana, ba:bi kuba gobogobate kamodobuya:ha: Konomo Alago Emededawoeno hoe komoeno hibi mulu ipuwa lawe. Iyo, iba:te ba:be Kodawoeno hoe komoeno ipuwa hibilo niya:tawahuya:tale iba:te ebe keha pihigalo ba:kanakapumiya:na:. ⁹ Huiyatiya Godokono Bukalo eta tabote a hibima: midipino komo ba:ma ka:na hawakalimina, “Hopo habanapi hiliyonomate dopamo kebe hido komo kuminakuiha:, ba:gala iba:te kebe hido komo dopamo kulihonakuiha:, ba:gala iba:te kebe hido komote kuluhukuma: ibino tepo ipuwoeno ukuilo kemalagidolonakuiha:, ba:moe ba:be komo Godote a:hiduimiya:, puya:te ebe malemalelo demalagidolona, ba:bi tawakalubi kapiyatamo kikalamema:.” ✧

¹⁰ Ba:bema: Godote dopamo dugumuiya:, ba:ma tetelo ebete ba:be hido komo ebene Gobogoboeno heloamo atamo a:hawakalimiya:. Ba: hibila, kebe komate Godokono tepo ipuwalo da:pola:na, ebene Gobogobote ba:bi komo iya:tawanomola, iyo, kebe komate awalela ipuwalo da:pola:na, ba:bi komo hiliyonomo ba: atumu ebete modobonomolo ulamenako. ¹¹ Numa:la:, lumagino tepo ipuwoeno ukui eta lumagiti hibilo a:kiya:tawamene, huiyatiya ba:be lumagino gobogobo kapiyate ebene tepo ipuwoeno komo iya:tawala. Ba: ba:ba ka:na Godokono tepo ipuwoeno ukui eta lumagiti iya:tawa modoboha:, huiyatiya ebene Gobogobo kapiyate ebene komo iya:tawala. ¹² Ba:moe ba:be mabuma: ba:moe hopolo demedehona ba:bi hiya:hiya: gobogobo ipuwalo Godote eta kapiya a hibima: midipa:tamo kika:miya:ha:, ao, ebe huiyatiya ebene Gobogobonomo atamo ikaa:miya:, ba:bene ale ebene oko kowatinama: ebete kebe hiya:hiya: helo atamo dito dikaa:miya:, ale ebene Gobogoboeno ukui komodo ba:bi owalubi komo hidamo kiya:tawahama:nema:.

¹³ Ba:be mabuma: ale hopo habanapino mulu iya:tulame komamo Godokono tabo a:kolamagima:lema:, ao, a huiyatiya ebene Gobogoboeno iya:tulame tabo komamo olamagiminakoma:. Numa:la:, ale Godokono taboeno ipuwa komokomo ebene Gobogoboeno owalubi komamo da:hawakalilamema:, puya:te ebene ukuilo demalagidolona ba:ba:te ba:bi taboeno ipuwa komokomo hidamo kuwatema:na:.

14 Huiyatiya pote Godokono Gobogoboeno ukuilo emalagidolona-heno, ba:be lumagi modoboha: Godote tawakaluba:tamo dikalamena ba:bi hiya:hiya: helo komo kuwatema:. Ba: hibila, ba:be lumagiti Godokono dito ikame komo hibima: midipa:godolo dulamemene, ba:bi komoeno mabu iya:tawaheno tawakalubino daedae ukui komoma: ba:bo kemalagidoloma:ne. Iyo, Gobogobote ebe owalubihino ebete ba:be Gobogoboeno oko owati komokomo hidamo a:kiya:tawamene.

15 Huiyatiya la: numa:la:, pote Godokono Gobogoboeno ukuilo demalagidolona, ba:be lumagi modobola kebe komate ebe ba:gala komo tawakaluba:godolo da:pola:na, ba:bi hiliyonomo komo Gobogoboeno owalubi komamo hidamo kanagilamelelamema:ne. Huiyatiya kalakala konomola, hopo habanapi ipuwalo eta lumagiti modoboha: hibima: mididawagodolo da:pola:na ba:bi komo kanagilamelemema:, mabu Godote ha:kiya ebeno komo kanagilamelemema:ne.

16 Ba:be mabuma: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, “Dopamo tupuimi mabuni eta lumagiti

Kodawa Godokono tepo ipuwoeno ukui hibilo kalawenakuuha:,
ba:bema: eta dawate modoboha: ebe uli komo iya:tumima:!”

A hibima: midipa:te huiyatiya Kelisokono tepo ipuwoeno ukui komokomo hiliyonomo ya:lo uwatiya:ma:. ✧

3

Polote Kolini Sose Tawakalubino Anagiya:mida Komoma: Ibi Da:kiyahalamiya:

1 Naeno hibima: midipi ekaka:la:, nonolata, nale la:tamo dopamo da:puluhukuimo, ba:ba tetelo la: Godokono Gobogoboeno ukuilo demedehona ba:bako tawakalubima: keda:hanamiha:, iyo, la: Kelisokono emede ipuwalo a:lia:li gugudi huiyama: eda:hanamimata! Ba:bema: hibila, Godokono tabo iya:tulame ipuwalo na ba:be taboeno koko ipuwa komo la:tamo hawakalilame kamodoboha:, huiyatiya la: puya:te hopo habanapino ukuilo demedenama nale la: ba:bako tawakalubimo ba emalagidole la: ba:bo owalubilinakuimata. 2 Iyo, ba:ba tetelo naeno iya:tulame ipuwalo nale la:tamo nono kapiya bikalamenakuimata, nale hibi baa: la:tamo ikalame kamodobonakuuha:.

Ba:bene tete ga:ga:dopo ba peto, la: huiyatiya hibima: midi ipuwalo apepehoheno, ba:ma tetelo la: ba: atumu hibi baa: nahama: kamodobonaha:. ✧ 3 Numa:la:, hibima: midiha:pa:te keba ka:na kemedehona, la: ba:ba ka:na la:eno kateneno ukuilo emedenamata, iyo, la: ipuwalo komopa:te komopino mulu ukui ba:gala ilinama: ba maubaha, hiya:hiya: olowabeletihui komate la:godolo ba:pola:na. Ba: hibila, ba:bi komodo la:eno hibi komote ba:ma ka:na hawakalana, la: la:eno kateneno ukuilo emedenamata. ✧ 4 Ba:gala nale dopamo a:goemo, la:eno sose ipuwalo etate na Polokono kapiyuimidawama: ba:goe, etate na Apolosikono kapiyuimidawama: ba:goe. Ba:be komodo la:eno hibi komote atumu kahawakalana, la:le hibima: midiha:pino emede komo bibamilatelenamata. ✧

5 A:iye! Ba:moe Apolosiko potela:ka:? Ba:gala na Poloko potela:ka:? A netewapi ba: Godokono okopila, iyo, la: aeno oko ipuwado ebeno Hido Tabo hibima: a:midimata. Ba:bema: numa:la:, a netewapa:te la:

ipuwalo hiya:hiya: oko bepawatima; Godote atamo keba ka:na kikka:mi ba: ba:ba ka:na. ✧ ⁶ Iyo, nale dopamo pete Hido Taboeno kikipo la: ipuwamo pamihote, ba:bene Apolositi pete ba:bi kikipo hunamo modobo beya bepehaminahui. Ba:bene a netewapino oko gala hapuni Godote ha:kiya ba:bi kikipatamo helo ba ikalame, iba:te hidamo ba:bo apepehuya. ⁷ Ba:bema: oko owati ipuwalo kikipo amihodawa ba:gala beya hola:minahalelamedawa ibino ododili komo ba: hegehegenomola, iyo, oko ipuwalo Godoko kapiyate konomo komo bododinako, mabu ebe kikipatamo helo ikalamedawala, iba:te hidamo ba:bema: apepehonaka. ⁸ Numa:la:, Godokono umi ipuwalo puya:te kikipo amiho oko dowatihona ba:gala puya:te beya hola:minahalelame oko dowatihona, iba:te ibino hiya:hiya: komo ba ododili huiyatiya kapiya oko bowatina, ba:be mabuma: ebete ibino oko kapiyanomo gabodo danagilamelelamemene ibi hiliyonomatamo modobonomo huiya ba:bo kikalameholema:ne. ✧ ⁹ Ba: hibila, Apolosiko ba:gala na, a ba: Godokoba: oko kapimilo dowatina: ba:bi okopila, ba:bene la: hibima: midipi ba: ebene hidohido naha ilinate kebolo kapepehona ba:be pali hakala, ba:gala la: ba: ebete detena ba:be hido genamala.

Kelisote Hibima: Midipino Hiya:hiya: Okoeno Komo Koa:mo Emdolame Komodo Kohawakalilamema:ne

¹⁰ Ba:bema: hibila, Godokono oko kowatinama: ebete ya:lo tetelo kebe hiya:nomo helo natamo dikanamiya; na ba:be heloamo ebene hidonomo genama ete oko la: ipuwalo ba:bo tupuimimo, mulu okodawate tuputupu ukuilo nopo keba ka:na ka:tamotenako ba:ba ka:na. Ba:bene naeno gala hapuni komo okopa:te pelamete, iba:te nale dopamo da:pehawakalimimo ba:be hototo mabu hunulu eta hido oko bekaowatina. Ba:bema: wadiyala okopi hiliyonomate ibino hiya:hiya: oko hidonomamo nulamenakamena; ¹¹ mabu Godote ebene genamoeno kodakoda hototo ya:lo amiya; ba:be hototo ba: Ya:su Kelisotela. Ba:be mabuma: okopi ipuwalo eta lumagiti modoboha: Godote damiya: ba:be dopo hototo magubutiti eta uli hototo ba:bo kamima: ✧

¹² Ba: hibila, okopa:te ibino hiya:hiya: ilina uwatenaka ba:be hototoeno genama ete oko kupula:ma; ba:bene komo iba:te golodo ilina, ba:gala siliba ilina, ba:gala huiya kokonomo a:la:minale nakola uwatete, ba:bako hidohidonomo ilinamo genama ete oko ba:bo owatina. Huiyatiya komo iba:te balibali keha, ba:gala kalawa oga, ba:gala sa:lo uwatete, ba:bako ilinamo atu oko bekaowatina. ¹³ Ba:bema: Kelisokono Ko Hegelate da:puluhukumini, ba:bi genama etepino hiya:hiya: oko owati komate hibinomolo kohawakalahama:na. Iyo, iba:te genama ete ipuwalo kebe ilinamo detena, ebete pete ba:bi ilina hiliyonomo ebene koa:mo ba pemadolame kubakubadopo ilina ba: dito kohawaminadigalema:ne, ba:bene koete naleha: ilina ba:bi kodakoda ilina kapiyate ebene genamalo emedena tetelo ba:pola:namene. Ba: hibila, Kelisote ba:be gabodo hiliyonomo okopino hiya:hiya: hidohido oko ba:gala kubakuba oko ba:bo kohawakalilamema:ne. ✧

¹⁴ Ba:bema: Godote damiya; kebe lumagiti ba:be hototo hunulu hido oko dowatina, ba:be lumagino okote koe ipuwalo wiboheno ebete ebene hido huiya ba:bo kolawema:ne. ¹⁵ Huiyatiya kebe lumagiti Godokono genama ete ipuwalo kuba oko dowatina, ebene okote koe

ipuwalo alatiditi, ba:bene ebete Godokono malemale ipuwalo ebene ka:ka: mula: komo kapiya kolawema:ne huiyatiya eta hido huiya a:kalawa:mene. Iyo, ba:be lumagino komote ba:ma ka:na kitanama:ne, eta lumagino genama koete ba woita, ebete ilinaheno ebene ka:ka: kapiyago koe ipuwane keba ka:na ka:puluhukunako ebete Hunu Habalo ba:ba ka:na konilutama:ne.

Hibima: Midipi Ba: Godoko Adikumino Genamala

¹⁶ La: iya:tawahala, la: hibima: midipi ba: Godoko adikumino hiya: genamalata, ba:gala ebene Gobogobote la: ipuwalo bemedena, ☆ ¹⁷ ba:bema: kebe lumagiti Godoko adikumino genama da:kubahimimini, Godote ba:be lumagi hibinomolo kokubahimima:ne. Numa:la:, Godoko adikumino hiya: genama ba: ebene hido-talona genamanomola, iyo, la: hibima: midipi ba: ba:be genamama: eda:hanamata.

¹⁸ Ba:bema: la: ipuwalo eta lumagiti ebe ha:kiya ebe ha:da akami-homa:la:, iyo, etate hopo habanapino hiya:hiya: mulu ukui komodo ebe ha:kiya ebe muludawama: akagaa:la:. Wadiyala ebe huiyatiya hopo habanapino holoholo hapulu daedae lumagima: ba eda:na Godogodone hibi mulu ukui komo ba:bo nuwata:mene. ¹⁹ Mabu hopo habanapa:te kebe komokomo ibino mulu ukui komoma: da:ga:ana, huiyatiya Godote ba:bi komo ibino daedae ukui komoma: goena. Ba:be mabuma: ebene Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, “Godote hopo habanapino mulu komamo gubi a:delamete, iba:te ba:bamo dito konegudima:na:” ☆ ²⁰ Ba:gala ebene Bukalo ebete gala ba:ma ka:na kagoena, “Mulupa:te ibino tepo ipuwalo kebe nopo ka:tamolatenaka, na Kodawate iya:tawamo ba:bi ukui komodo eta hido komote a:kuluhukamene!” ☆

²¹ Ba:bema: la: ipuwalo etate hopo habanapino mulu komoma: ebe ha:kiya ebe gala akawagaminala:! Numa:la:, la: Kelisoko ipuwalo ba emedena, ebene hiliyonomo hidohido komate la:enoma: eda:hana. ²² Iyo, na Poloko ba:gala Apolosiko ba:gala Pitako,* a Kelisokono okopima: ba eda:hana la:eno okopima: atumu keda:hanama:. Ba:bene ba:moe hopoeni ilina hiliyonomo ba:gala hibi ka:ka: komo ba:gala hoe ipuwalo wato kikipo lawe komo ba:gala ba:ma tetelo dikulihona ba:bi komokomo hiliyonomate la:enoma: ba eda:hana, galane tetelo dikulihomena: ba:bi hiliyonomo komate atumu la:enoma: kakeda:hama:na:. Ba:bema: hibila, hidohido komo hiliyonomo ba: la:eno komola, ²³ mabu la: Kelisokono tawakalubima: eda:hanamata, ebe ba: atumu Godokonoma: keda:na.

4

Ya:sukunu Hibi Oelamepino Hiya:hiya: Temeteme Komo

¹ Ba:bema: wadiyala la:le na Poloko ba:gala Apolosiko ba:gala komo a huiya hibima: midipi, la:le aeno komo ba emalagidole a Kelisokono hibi okopima: na:midiya:la:. Iyo, Godote dopamo dugumuiliya:, ebete ba:ma tetelo ba:bi komo puya:tamo da:hawakalilamiya: iba:te hopo habanapi hidamo kiya:tulamema:, a ba: ba:bi okopila. ² Numa:la:, ba:moe hopolo eta kodawate ebene hiliyonomo okopi ipuwalo kapiyakapiya kuwatemala:ne iba:te komopino oko namutulubima: keda:hanama:, ba:bema:

☆ **3:16:** 1Kol 6:19; 2Kol 6:16 ☆ **3:19:** Yauba 5:13 ☆ **3:20:** Ohale 94:11 * **3:22:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa Pitakono eta mahilo ba: Kipasetela.

ba:bi watowatopa:te komo okopino ododili ipuwalo ibi hidonomamo ba owalubilina ibino kodawa ba:bo kokalakuimima:na; iyo, iba:te ba:be gabodo ibino tepo ipuwoeno hibi komo ebetamo kohawakalimima:na.
✧

³⁻⁴ Ba:bema: naeno komo ba:ma ka:nala, na ha:kiya naeno komo anagiya:midaheno ba:be komo naeno anagiya:midadawa Godotamo miya:panamo. Ba:bene la:le naeno oko komo anagilamelenamete kubama: da:ga:lama, ba:gala gabomana:te atumu naeno komo anagiya:mida ipuwalo kubama: da:kaga:lamena; na ba:be komoma: ukui bilibilima: a:keda:mo. Ba: hibila, naeno tepo ipuwoeno mulu ukuiti na kuba ododidawama: kamidininha; huiyatiya numa:la; Godoko kapiyate naeno hibi komo iya:tawala, naeno tepo ipuwoeno ukui komoteha:.
⁵ Ba:be mabuma: Kodawa Kelisote puluhukuhino, la:le eta lumagino komo anagiya:midamete ebe kubadawama: akaga:lala: Ba: hibila, Kelisokono hibi tetenomolo ebe ha:kiya tawakalubino komo ba panagilamelelame, iba:te ba:ma tetelo kebe komo du ipuwamo dugumuilina ba:gala kebe ubi komo ibino tepo ipuwamo dawaminalena, ebete ba:bi hiliyonomo komo alamo uluhukulatelete ba:bo kohawakalilamema:ne. Ba:bema: ba:be tete ba: Godokono hido tetema: keda:ma:ne, ebete ebeno hiliyonomo tawakalubino hidohido ododili mabuma: ibi komililameholema:.
✧

⁶ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la; la:eno ukui kotuputupuilamema: nale Apolosiko ba:gala na, aeno oko komo ba hawakalimi ba:moi hiya:hiya: tabo la: biya:tulamemata. Na ubila la: naeno iya:tulame tabo komodo hido ukui ba:ma ka:na kolawema:nemata, Godote ebeno Bukalo a keba ka:na ka:tutumua:tena, la: ba:bi hidohido owalubi komone a:kohobila:hamata, iyo, modoboha: la: ipuwalo etate etoeni ododi komoma: ebe kapiya ba awagamina eta lumagino komo kubama: dito goe.
✧ ⁷ La: ba:ma ka:na kemalagidolutama, Godote la: hiya:hiya: miya:tete eta hunamo ba adipate eta huiyatiya hopamo dito ihati? Ao, eba ka:naha; ebete la: kapiya tawakalubima: a:midilia:ta, la:le awagahaheno kopola:nama: Numa:la; kebe hidohido komate la:godolo da:pola:na, ba:bi hiliyonomo komo Godote malemalelo la:tamo dito ikalamia:ta, la: ha:kiya la:eno heloamo eta hido komo kalaweha: Ba:bema: mabu keka: la: ipuwalo komopa:te ibi ha:kiya ibino komoma: dawagaminalena?
✧

⁸ A:iye, la: puya:te dawagahanama, la: kubamo emalagidolonamata eta kapiya modoboha: komote la:godolo kitanaha:! Diyala, la:eno ukuilo la: ba:ma ka:na da:ga:lonama, Godokono Gobogobote hibima: midipa:tamo dikalamena, ba:bi komo ipuwalo la: dogodogopima: ba eda:ha huiyatiya a komopa:te awaepima: eda:hanama:! Ba:gala la: da:kaga:lanama, Godokono umi ipuwalo la: koko gawadubuma: ya:lo eda:huiyata, huiyatiya aha:!

Ba:bema: na Polote ba:bako daedae ukuipa:tamo na:goemo, la:le koko gawadubuma: hibilo neda:hatale, a Ya:sukunu hibi oelamepa:te la: mabuma: ba:kalakalahana; iyo, a ba:be komone biya:tawahana; la: ba:gala a, ale kapimilo koko gawadubuma: ba eda:ha hiliyonomo tawakaluba:te atamo kalakalago kopapamila:hama:na:.
⁹ Huiyatiya Godokono ubi komo eba ka:naha; iyo, naeno umi ipuwalo ebete a

hibi oelamepi ya:lo a:miya:tiya: hibima: midipi ipuwalo ale kuititi-nomopima: keda:hanama:. Ba:be mabuma: ebete gabomani kaduhil-amenaha:, iba:te a hibi oelamepino como anagilamelea:mete a kubapima: ka:milo tawakalubino holoholo hapulu a dito kanaka-pua:mema:. Iyo, ebeno ubi komo ba:ma ka:na itana, ebeno Hunu Habalo demedena ba:bi nopopi, ba:gala kuba gobogobo ba:gala hopo habanapi atumu, ibi hiliyonomate aeno modoboha: komo hibinomolo kumima:.

¹⁰ A:iye! Diyala, la: ba:ma ka:na demalagidolonama, a Kelisokono hibi oelamepa:te ebe mabuma: daedaepima: eda:hanama:, huiyatiya la: ebe ipuwalo mulupima: eda:hanamata! Ba:gala la: ba:ma ka:na da:kemalagidolonama, a hibima: midi ipuwalo heloha:ma: ba eda:hana huiyatiya la: helonomoma: eda:hanamata, iyo, tawakaluba:te la: hu-namo ba wadiya:pa:latele iba:te huiyatiya a kokoha:pima: ga:lana!

¹¹⁻¹² Huiyatiya numa:la:, aeno hibi komo ba: ba:ma ka:nala. A oko tupuimi mabuni ba:ma teta:mo puluhuku, komo hiliyonomo tetelo baa: kape komote a ua:menako ba:gala beya kapete atumu atamo a:kapenako, iyo, a kubakuba kaliko kapiyakapiya bepupulinakoma:. Ba:be mabuma: a ha:kiya aeno modoboha: komo ulamelea:mete komo tetelo a mani nanekete kuwatema: kodakoda oko aeno kokotamo dito owatinakoma:. Ba:gala eta komo. Aeno laha genama hibilo pola:naheno, a hiya:hiya: hopolo ba wapata:lamena ba:bo lahatepa-hanananakoma:, ba:bene komo tetelo hibima: midiha:pa:te a ba iduduputia:me a tatakolo dalukuinaka, a huiyatiya ibi mabuma: Godoko betoemehonakoma: ebete ibi hidamo kowalubilinama:. Iyo, keba tetelo tawakaluba:te temeteme atamo dikaa:menaka, a huiyatiya oko owati ipuwalo kodakodalo la:mota:hananakoma:, ¹³ ba:gala iba:te ibino tabamo a da:kubahia:mena, a ibi malemale tabamo owalubili-nakoma:. Ba:bema: wadiyala la: a hibi oelamepino komo ba:ma ka:na hidamo niya:tawahala:, hopo habanapino umi ipuwalo a ba: ibino nene huiyama: eda:hanama:, iyo, iba:te a ubiha:ma: ba eda:hana, a kuba nibo ilinama: ga:late gigilepalama: ya:lo a:midiya:.

Kolini Sose Tawakalubi Ipuwalo Puya:te Polokono Tabo Laweheno, Ebete Iba:tamo Heloamo Puluhukuma: Dolamagiya:

¹⁴ O naeno mabuluba:la:, nale ba:moe tabo la:tamo hilopo ikalamema: kamiya:taha:. Ao, nale konomamo demalagidolenamo la: ba:bako gugudima: ba eda:hana, naeno ubi ba:bema: ihatemo la: hibi gabo kiya:tulamema:. ¹⁵ Numa:la:, la:eno Kelisoko ta:mata komoma: la:eno iya:tulamepi hiliyonomate ba pola:na, lumagiti ibi ka:lamiholema: da: kamodobonaha:, huiyatiya na kapiyate la:eno nabiwi huiyama: eda:namo. Iyo, la:le Ya:su Kelisoko ipuwalo kemedanama:, ebeno Hido Tabo la:tamo olamagi ipuwalo na ba: dopo lumagima: edimo, ¹⁶ ba:bema: naeno guguda:la:, nale la: betoelameholemata, la:eno emede ipuwalo wadiyala la:le na la:eno nabiwi nibaminatena:la:. ¹⁷ Numa:la:, ba:be komo ba emalagidolo nale naeno eta hibima: midi gudu Timotiko la:tamo poememo, mabu nale konomamo demalagi-dolonamo ebete ba:bako guduma: eda:na, iyo, ebete naeno ubi komo hibinomolo ododilinako. Ba:bema: ebete la:tamo da:puluhukumini, nale hiya:hiya: hopolo sose tawakalubi Kelisokono emede komoma:

keba ka:na kiya:tulamenakomo, ebete ba:bi atu komo ba: ba:ba ka:na la: kakapiya:tulamema:na:ta. ✧

¹⁸ Na ba:moe komo iya:tawala, la: komopa:te nawagahanamata mabu la: kubamo ba:ma ka:na emalagidolonamata, nale la:tamo a:kapa:mo.

¹⁹ Huiyatiya aeno Kodawate ubi dihatemene, tete tatalila na hibilo kopema:nemo. Ba:bema: ba:ba tetelo nale ba:bi awagahapino hibi komo kopumima:nemo, ba:ma ka:na ibino tabo ga:la kokonomola huiyatiya Godogodone duluhukuna ba:be hibi helote iba:godolo kitanaha:.

²⁰ Numa:la:, Godote Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komoeno ipuwate lumagino ukui tabo komone kuluhukunaha:, ao, ba:be komoeno ipuwate kapiya gabodo kohawakalama:ne, ebe ba: Godokono helote lumagino emede ipuwalo ditanamene ba:be gabola. ✧ ²¹ Ba:bema: la: puya:te dawagahanama, la:eno ubi keba ka:nala:ka:? Nabiwiti ebena wato koko gugudi kukamo keba ka:na kalukulinako, la:eno kuba ododili mabuma: nale la:tamo ba:bako komo ba:ka:pododimo? Huiyatiya na peheno, wadiyala la: dopamo la:eno awagaha komone nohobila:huya:la:, ba:bene na malemale ukuiya:go ba:gala tataba komago la: naeno guguda:tamo ba:bo kopema:nemo.

5

Polote Kolini Sose Tawakalubi Da:kiyahalamiya; Iba:te Konomo Kuba Ododidawa Dito Konoemema:

¹ Ba: hibila, la: ipuwalo eta konomo kubate duluhukui, komo hiya:hiya: tawakaluba:te ba:be komoma: tabo a:ga:lanaka, iyo, la:eno sose kapiyuimidawa etate ebena nabiwino kamenago kapiyama: eda:nako. A:iye! Godoko iya:tawaha:pi ipuwalo ba:bako kubate a:kuluhukale, mabu ibi iya:tawahala ba:be hilopo ododi komo kubanomoma: eda:na! Huiyatiya la: koko daedaepi huiyama: ba eda:hana, ba:be kuba ododidawatamo la:le eta komo kododiha:! ✧

² A:iye! Mabu keka: la:le la:eno sose komoma: dawagahanama? Wadiyala la: huiyatiya la: ipuwalo ditana ba:be kuba mabuma: tepo temetema:go nihimiya:la:, ba:gala wadiyala la: kuba ododidawatamo talona nihatemiya:la: ebete la:eno kapiyuimi ipuwamo gala akapa:la:.

³⁻⁴ Numa:la:, nale muhulunomolo ba emedena, huiyatiya Kelisoko ipuwalo nale naeno gobogoboeno ukui komamo la:go kapimilo bemedena. Ba: hibila, nale galane la:eno Kolini habamo puluhukuti kuba ododidawoeno komoma: keba ka:na da:pododimo, na huiyatiya la:tamo puluhukuhino dopamo ba: ba:ba ka:na nale ba:be dubuino komo Kodawa Ya:sukunu mahilamo anagiya:midamete kuba huiya ihatemimo. Ba:bema: nale lutaha: tetelo la:le gala da:kakapiyuimima, wadiyala naeno gobogoboeno ukui komamo papamila:hate Kodawa Ya:sukunu heloamo ✧ ⁵ ba:be dubu Saitanatamo dito nikamiya:la: Numa:la:, la: ba:ba ka:na dododima, Saitanate ba:ma tetelo ebena ape kokubahimima:ne, huiyatiya aeno Kodawate ebena Ko Hegelalo ba:be dubuino gobogobo hapuino ka:ka: dito komula:mema:ne. ✧

⁶ Ba: hibila, la:le dawagahanama ba:be komo ba: hido komoha: La: iya:tawahala, tawakaluba:te ba:ma ka:na ga:lana, "Palawa baa: kokalimima: kamenate huhuimino puhulu ilina nanekelenomo

✧ 4:17: Oel 19:22 ✧ 4:20: 1Kol 2:4 ✧ 5:1: Hawi 18:7-8; Tutumu 22:30 ✧ 5:3-4: Kol 2:5

✧ 5:5: 1Tim 1:20

palawago da:kapiyuimimini, baa:te ha:kiya ba:bo kohuhuma:ne.” Ba: ba:ba ka:na la:eno kapiyuimi ipuwalo awagaha komo deha:potonomote ditana, ba:be kubate ha:kiya koma: keda:ma:ne, aba: hibila:ka? ✱
 7 Ba:bema: wadiyala la:le pakala emede komoeno awagaha komo hiliyonomo la:eno kapiyuimi ipuwane nuluhukulatela:la; la: ipuwalo eta kuba deha:potonomote itanaheno Godokono umi ipuwalo la:le uliulinoma: keda:hanama:.

Numa:la; gogo hiliyonomolo Yunapa:te ibino Adaguila: Poko* ba ododi iba:te ba:be Pokoeno palawa baa: ohoma: huhuimino puhulu palawago kapiyuimihino ohonaka, mabu Godote ibi ba:be komo kododinakoma: ya:lo a:tutumulatelya: Iyo, ebete ibi biya:tulamiya: huhuimino puhulu ilina ba: gola, tawakaluba:te awagaha ipuwalo kebe kuba komo dododilinaka ba:bi komo huiyala, ba:bema: iba:te ebetamo ibino ko poko tupuimihino, iba:te dopamo ibino hiliyonomo genamane huhuimino puhulu uluhukulatelenomo nuluhukulatelenakamena: Huiyatiya Kelisote a hibima: midipi mabuma: ebene ape Adaguila: Pokoeno sipi-goe deha:potomo miditi Godotamo ba ikame, ebene hawi ka:ka:la: komodo ebete a uliuli tawakalubima: ya:lo a:midiya: ale aeno kuba ododili komoeno hoe huiya uwa:tekapoma: ✱ 8 Ba:bema: a hibima: midipa:te Godoko adikumilo eta ko poko ebetamo ododi tupuimihino, wadiyala ale dopamo aeno pakala emede komoeno awagaha komo hiliyonomo a ipuwane kuluhukulatelema:nema: Ba:ma ka:na aeno tepo ipuwalo hiya:hiya: kuba ododili ukui komate pola:naheno, hibi gaboen o ododili komo ba:gala tabo ga:la komo kapiyate aeno emede ipuwane bikulihonakomena: ✱

9 Ba:bema: nale la:tamo dopamo da:poemimo, ba:be leta ipuwalo la: ba:ma ka:na kiyalamimata, la: bohelemele pilolo duwatanaka ba:gala kamenakamena pilolo duwatanaka, ba:bako tawakaluba:go akakapiyala: 10 Huiyatiya modoboha: la: naeno taboeno ipuwa kubamo lawe. Numa:la; la: sose tawakalubi ipuwalo puya:te ba:bako koko kuba dododilinaka nale ibino komo kapiyama: olamagimo, mabu ibi Godokono hibi komo ya:lo iya:tawahuya: Huiyatiya hopo habanapi ipuwalo komo hiliyonomate Godokono komo kiya:tawahanaha; ba:bema: iba:godolo kamenakamena ba:gala bohelemele pilo komate ba:pola:na, ba:gala iba:te dogodogopima: keda:hama: ubi konomamo ba miya:te komo tetelo komopino ilina pilolo uwatanaka, ba:gala iba:te hiya:hiya: ida:da:lino gobogobo akadikulamenaka. Ba:bema: nale la:tamo talona kihateha: ba:bako hibima: midiha:pa:go wapata:lamema; mabu la: ba:moe hopolo iba:go kapimilo ba emedena gabote a:kitanamene la: ha:kiya la: ibi ipuwane hibinomolo kowatiya:midalema: 11 Iyo, nale la: sose tawakalubino komo kapiyama: olamagimo. La:le pui la:eno hibima: midipi ekakima: da:ka:laminama, ibi ipuwalo pote bohele pilo o kamena pilo dododinako, pote dogodogodawama: keda:ma: ubi konomamo dihatenako ba:gala pote eta ida:da:lino gobogobo dadikuminako, pote komopino komoma: ha:da amiho gabodo kuba tabo dolamaginako ba:gala pote gamoda da:nihonako, ba:gala pote komopino ilina pilolo duwatanaka, nale ba:bako sose lumagino komoma: la: gala na:kakiyalamitamata la: eba:go

✱ 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Buka ka:lamihole dawa, ama: ba:moe Pokoeno ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena; wadiyala ama: Ma:t 26:2 komoeno owalubi tabo numiya: ✱ 5:7: Ais 53:7; 1Pit 1:19 ✱ 5:8: Tutumu 16:3

akakapiyala; iyo, la: eba:go baa: nahama: la:tamo talona bihate-lamemata. ✱

¹²⁻¹³ Ba: hibila, puya:te sose ipuwalo pola:naheno Godote ha:kiya ba:bi hibima: midiha:pino komo kanagilamelelamema:ne, ba:bema: ba:be oko ba: ebenola, na ebe tolemelo a:kowata:lemo. Huiyatiya sose ipuwalo da:pola:na ba:bi tawakalubino komo anagilamelelame oko hiya:la, iyo, Godote ba:be oko a hibima: midipa:tamo ikaa:miya:. Ba:bema: la: ipuwalo puya:te kuba dododilina ibino komo nanagilamelelametota:la, mabu Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na bitana, “La:le konomo kuba ododidawa la: ipuwane dito noemiya:la:!” ✱

6

Hibima: Midipa:te Olowabeletihui Komoma: Gabomana:tamo Tolamema: Polote Talonama: Da:goiya:

¹ Ba:moe ba: eta komola. La:eno kapiyuimi ipuwalo etate etago eta komoma: dolowabeletihuimina:, mabu keka: la:le Godokono ubi komoma: toleheno gabomanino tabo anagiya:midadawatamo da:tolamema, ba:be tuputupu emede komo iya:tawaha: lumagiti la:eno komo kanagiya:midalamema:? A:iye! Wadiyala Godokono sose tawakaluba:te ha:kiya ibino olowabeletihui komo nanagilamelelama:mena:!² La: ba: iya:tawahala, galane tetelo Godokono tawakaluba:te ba:moe hoponapi hiliyonomoeno komo kanagilamelelamema:na:. Iyo, Godokono ubilo la:le ba:be anagiya:mida oko ipuwalo kopola:nama:nemata, ba:bema: ba:ma tetelo kebe olowabeletihui komate la: ipuwalo dikulihonaka, la:eno ukui ba:gala helo modobola ba:bi hegehege komo tuputupulu kanagilamema:, aba: hibila:ka:? ✱ ³ Ba:gala la: hibilo iya:tawahala, Godote ebena Hunu Haboeno hiya:hiya: oko kowatihonama: dododiliya:, ba:bi nopopino komo a hibima: midipa:te kanagilamelelamema:nema:. Ba: hibila, a ba:be oko kowatima: Godote modobo helo atamo kikaa:mema:ne, ba:bema: a iya:tawahanomola, ba:moe hopolo atamo kebe komate dikulihona, ebete modobo helo atamo atumu na:kikaa:mena ba:bi komo hidamo kanagilamema:.⁴ Ba:bema: mabu keka: la:le olowabeletihui ipuwalo gabomanino tabo anagiya:midapa:tamo da:tolamenakoma? Numa:la:, a sose tawakalubi iya:tawahala, ba:bi hibima: midiha:pa:te Godokono komo ba:gala aeno komo hibilo kiya:tawahanaha:.⁵ A:iye! La:le kohilopohoma: nale la:eno kuba ododi komo ba:bema: hawakalimimo. Na iya:tawala la:eno komo mulu ukuipi ba:pola:na, ibi ba: modobola la: hibima: midipino olowabeletihui ipuwalo la:eno komo kanagilamelelamema:. Huiyatiya diyala, komo la: ba:ma ka:na daedae ukuilo da:ga:lonama, “Eta mulu ukuidawate aeno kapiyuimi ipuwalo kalutaha:.”⁶ Numa:la:, la: hibima: midipi ekakima: ba eda:ha, la:eno daedae ukui mabuma: etate eta gabomanino tabo anagiya:midadawatamo dito magatanakomata, iyo, la:le la:eno olowabeletihui komokomo hibima: midiha:pa:tamo watanakomata!

⁷ A:iye! La:eno kapiyuimi ipuwalo etate eta gabomana:tamo da:magatamene, ba:ba tetelo la:eno alaholodawa Saitanate la:eno wato kikipo ya:lo a:lawe, iyo, la: ebena ubi komamo a:papamila:hamata! Numa:la:, etate ama:tamo kuba ododiti ba:bene ama: ba:be komo dito

degebolememena; ba:be komo modobola, huiyatiya modobo: wato kikipo Saitanatamo dito ikame! Iyo, etate amia: no eta ilina pilolo lawete ba: bene ama: ba:be komo dito dadodomena; ba:be komo modobola, huiyatiya Saitanatamo papamiwata modobo:!⁸ Ba:bema: la: eno ododi komo eno kuba bada konomola: ka; mabu la: le hibima: midipi ekakima: ba eda: hana etate etatamo kuba bododinakomata ba: gala eto eno ilina pilolo a: kalawenakomata!

⁹ La: ba: iya: tawahala, tuputupulu emede: ha: tawakaluba: te Godokono Ko Gawadalagi habo eno hidohido dogodogo komo ipuwalo eta komo a: kalawa: mena: . Iyo, ba: moe komo ba: hibinomola, puya: te bohelemele ba: gala kamenakamena pilolo duwatanaka, ba: gala ida: da: lino gobogobo dadikulamenaka, ba: gala dubu gabatamo dododilinaka, ¹⁰ ba: gala komopino ilina diya gabodo pilolo duwatanaka, ba: gala komopino ilina ibino heloamo dito duwatanaka, ba: gala dogodogopima: keda: hama: ubi konomamo da: miya: tenaka, ba: gala gamoda da: nihonaka, ba: gala komopino komoma: ha: da amiho gabodo kuba tabo da: ga: lanaka, ba: bako kuba ododilipi hiliyonomo ipuwalo etate Godokono Ko Gawadalagi habo eno hidohido komo a: kuwata: mene. ¹¹ Numa: la; dopamo tetelo komo la: ba: bako kuba ododili ipuwalo emedenamimata, huiyatiya kalakala konomola, ba: ma tetelo la: ba: ba ka: na kemedena: ha: . Iyo, Kodawa Ya: su Kelisote la: eno kuba ododili komo dukulalelami, ebete aeno Godokono Gobogobo eno heloamo la: ebene tuputupupima: ba midili, la: le ebene ubi komokomo kapiya kododilinakoma: la: talonapima: ba: bo eda: huimata. ^{*}

*Hibima: Midipa: te Ibino Apa: mo Ododili Komamo Godoko Nawagam-
inanakamena:*

¹² Ba:bema: diyala, la: ipuwalo etate natamo ba: ma ka: na da: goemene, “Numa: , apa: mo ododili komo hiliyonomo ipuwalo nale eta komo kododima: talona hibilo kitanaha: .”

Ba: bene nale ebene tabo ba: huiya kogoema: nemo, “Iyo, na Kelisoko ipuwalo tutudawama: ba eda: na, talona natamo hibilo kitanaha: eta komo kododima: . Huiyatiya numa: , apa: mo ododili komo hiliyonomo ipuwalo komo ododili komate naeno hibima: midi ipuwalo na a: kowalubina: mena; ba: bema: nale naeno tepo ya: lo a: kodakoduimiya: mo ba: bako kuba ododili komamo a: kapapamiwatamo, iyo, nale eta kuba ododi komo naeno namutudawama: a: kamida: mo.” ^{*}

¹³ Ba:bema: diyala, eta lumagiti tabo ba: ma ka: na da: goemene, “Numa: , Godote tawakalubino kape mabuma: hiya: hiya: baa: ododililamiya; ba: gala ebete tawakalubi ba ododili ibino tepo ipuwamo ubi komokomo ba: bo miya: telamiya: baa: konahanama: .”

Ba: bene nale ebene tabo ba: ma ka: na kohuiyama: nemo, “Iyo, Godote tawakalubi ba: gala ilina hiliyonomo ododiliya; huiyatiya ebene ubi tetelo ebete kateneno ubi komokomo ba: gala baa: naha komo kapimilo dito kohawaminadigalema: ne. Ba: bema: ko komo ba: ba: ma ka: nala, la: dubate la: eno apa: mo hiya: hiya: kuba ubi komo bohelemela: tamo ba: gala kamenakamenatamo ododili modobo: ha; mabu Kodawate tawakalubino apeno modobo: ha: komokomo ipuwalo ibi malemalelo ba owalubilina, ubi ba: bo ihatenako iba: te ibino apa: mo ebene ubi

komokomo kapiya kododilinakoma:.” ✧ 14 Numa:la, Godote aeno Kodawa hoe ipuwane ba adipate ebena hoe ape ba:bo ka:kimiya, ba:bema: ebete ebena heloama a wadiya:paa:telo aeno ha:laha ape atumu kakaka:kilamema:ne. ✧

15 La: ba: iya:tawahala, a hibima: midipi hiliyonomate Kelisokono talona apema: eda:hanama:, ba:bema: aeno hiya:hiya: ape ba: ebena apeno hiya:hiya: komola. Ba:be mabuma: a ipuwalo etate Kelisokono talona apeno eta komoma: ba eda:na, ebete dubu bilibili kamenatamo ba:ka:tomene eba:go kuba ba ododi kapiyama: keda:ma:? Ao, ba:be komo ba: kubanomoma: keda:ma:ne! ✧ 16 A:iye! La: iya:tawahala, keba tetelo eta dubuti ebena ape dubu bilibili kamenatamo dikamemene, ibi netewapa:te kapiyama: ba:bo keda:ma:na:, aba: hibila:ka:? Numa:la, ibi netewapino komoma: Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na goena, “Dubuti kamenago kapiyama: keda:ma:ne,” ✧ 17 ba:bema: ba: ba:ba ka:na pote hibima: midi ipuwalo ebena gobogobo Kodawa Kelisotamo dikamemene, ibi netewapa:te gobogobo hapulu kapiyama: keda:ma:na. ✧

18 Ba:bema: hibima: mididawa, wadiyala ama:le bohelemele ba:gala kuhi pilo, kamenakamena ba:gala dubu pilo, ba:bako hiliyonomo ododili komokomo ama:le kuba nibote patema: goelo ba:bi ododili ipuwane nalahula:nakuya:. Ba: hibila, pote ba:bako kuba dododimini, ba:be komodo ebe ha:kiya ebena ape kokubahimima:ne, huiyatiya komo hiliyonomo kuba ododili komo eba ka:naha:. 19 Ama: iya:tawala, Godote ama:tamo dikami ba:be Gobogobote ama: ipuwalo ba emedena, amia:no apete ba: ebe adikumino genamama: eda:na, aba: hibila:ka:? Iyo, amia:no ape ba: amia:noha:, 20 mabu Kelisote ebena huiya komo hawa:mo ama: a:lawia:ta. Ba:bema: amia:no apeno ododili ipuwalo wadiyala ama:le ebe kapiya kawagaminanama: hiliyonomo komokomo nododilinakuya:. ✧

7

Dubu Ba:gala Kamena Ibino Kapiyama: Eda: Komoma: Polote Sose Tawakalubi Diya:tulamiya:

1 Ba:bema: la: dopamo la:eno leta ipuwalo kebe komoma: na da:kiyanamima, nale ba:ma tetelo ba:bi komo la: kiya:tulamema:nemata. Dopo komo ba: la: komopa:te ba:ma ka:na da:ga:lanama, “Dubuti kamena laweheno ebe ha:kiya demedenamene, ba:be komo ba: hido komola.”

2 Huiyatiya bohelemele ba:gala kamenakamena pilo komo ipuwalo, iyo, atumu kuhi ba:gala dubu pilo komo ipuwalo Saitanate kuba gabamo emogabuimi komo hiliyonomo bewadahanako, ba:bema: hibima: midipi hiliyonomo ipuwalo wadiyala eta dubuti ebena kamena na:lawa:mene, ba:gala eta kamenate atumu ebena awi na:kalawa:mene.

3 Ba:gala dubu ebena kamenago kapiyama: eda: ipuwalo, kamenate ebena awi kokalakaluimima: wadiyala ebete ebena ape ebetamo nika-menakamene, ba:gala dubuti atumu ebena kamena kokalakaluimima: ebena ape ebetamo na:kikamenakamene, mabu Godote ebena ubi komo tawakaluba:tamo dopamo ba:ba ka:na ihatiya:. 4 Numa:la, ba:be

✧ 6:13: 1Tes 4:3-5 ✧ 6:14: Lom 8:11; 1Kol 15:20; 2Kol 4:14 ✧ 6:15: Epe 5:30 ✧ 6:16: Ma:t 19:5 ✧ 6:17: Yon 17:21-23; Lom 8:9-11 ✧ 6:20: 1Kol 7:23; 1Pit 1:18-19

komo ipuwalo kamenate ebena ape namatudawama: keda:naha:, awiti ba: ebena ape namatudawama: eda:na, ba:gala atumu dubuti ebena ape namatudawama: keda:naha:, huiyatiya ebena kamenate ebena ape namatudawama: keda:na. ⁵ Ba:bema: dubuti ebena kamenago kapiyama: eda: ipuwalo etate etatamo ba:be komo kododima: talona akihata:la:, huiyatiya ibi netewapa:te ukui kapiyama: ba eda: ba:ma ka:na da:ga:lamena:, iba:te gopowahi tetelo kapiyama: eda: komo a:kododa:mena: iba:te Godokoba: tabo ga:la komo kododinakoma:, ba:be komo kubaha:, hido ododi komola. Huiyatiya iba:te kebe gopowahi tete dihatemena: ba:ba teta:mo da:nuluhukumina:, wadiyala iba:te kapiyama: eda: komo tiyonomolo gala na:katupuima:mena:, mabu Saitanate kateneno ubi komodo iba:tamo da:wadahenako, iba:te ba:bi kuba gabamo emogabuimi komamo eta dubago o eta kamenago gudi modoboha:. ⁶ Huiyatiya la: hidamo niya:tawahala:, la:le la:eno komo komiya:patepama: na Polote la: katutumulateleha:, ao, nale na:goemo talona puliyala la: ba:be komo kododima:.

⁷ Ba: hibila, naeno ubi komo ba:ma ka:na bitana, la: kamenakamenaheno emedena modobola, nale keba ka:na kemedenamamo ba:ba ka:na. Huiyatiya na iya:tawala Godote kebe hiya:nomo helo natamo dikanamiya: nale kamenaheno kemedenama:, diyala, ebete ba:be atu helo la: komopa:tamo da: kikalameha:. Iyo, hibima: midipa:te ebena hiya:hiya: oko kowatihonama:, ebete iba:tamo ebena hiya:hiya: helo dito ikalamenako, ba:ma ka:na ebete eta hiya:nomo helo kapiya lumagitamo ba ikame huiyatiya etatamo eta hiya:nomo helo ba:bo kakikamema:ne.

⁸ Ba:bema: hibima: midipi dubu ipuwalo puino kamenakamenate da:ha:lahuya: ibino komoma: ba:gala hamolehamoleno komoma: na Polote tabo ba:ma ka:na goemo, nale kamenaheno keba ka:na kemedenamamo, wadiyala iba:te ba: ba:ba ka:na nemedenamena:. ⁹ Huiyatiya ibi ipuwalo kebe dawoeno kateneno ubi komate helohelonomoma: deda:hana, ba:ma ka:na eta dubuti kamena laweheno kuba ododi komamo da:gamene, wadiyala ba:bako dubuti eta kamena na:lawa:mene ba:gala ba:bako kamenate atumu eta dubu na:kalawa:mene. Numa:la:, keba tetelo dubuti kamena tuputupu gabodo da:lawemene, ba:be komo ba: hido komola, huiyatiya ebete laweheno ebena tepo ipuwalo koenomoma: deda:mene, ba:be komote Saitanakono kuba gabamo emogabuimi komoma: keda:ma:ne. ✧

¹⁰⁻¹¹ Ba:gala eta komo. Kebe dubuti ebena kamenago demedena ba:gala kebe kamenate ebena awa:go demedena, nale ba:bako tawakaluba:tamo tutumu tabo bikalamemo, ba:moe tutumu tabo naeno ukuiha:, ebe ba: aeno Kodawoeno tutumu tabola. Iyo, ebena ubi komo ba: ba:ma ka:nala, dubuti ebena kamena dito akibuka:la: ba:gala kamenate atumu ebena awi akamiya:pala:. Huiyatiya kebe kamenate ebena awi ya:lo da:miya:pui, wadiyala ebete awihino dito nemedenamena, ba:bene ebete ba:ba ka:na ba emedena ukui hiya:ma: deda:mene, talona a:kitanamene ebete ba:be atu awa:go kapiyama: gala keda:te eba:go gala kakemedenamena:. ✧

¹² Ba:bema: nale la: komopa:tamo eta tabo begoemo, ba:moe tabo da: naeno ukui komola:, iyo, ba:moe tabote aeno Kodawagodone natamo da: kapeha:. Diyala, la: hibima: midipi ipuwalo eta dubuti

ebeno hibima: midiha: kamenago demedena, ba:bene ba:be kame-noeno ubi ditama:na eba:go kemedena: ebete ebe dito akibuka:la. ¹³ Ba:gala hibima: midi kamenate hibima: midiha: awa:go demedena, ba: atumu ba:be dubuino ubi ditama:na eba:go kemedena: ebete ebe dito akibuka:la. ¹⁴ Ba: hibila, Godote eta hibima: midiha: dubu ebena hibima: midi kamena ipuwado ebe tatalia:mo komagahema:ne, ba:gala ebete hibima: midiha: kamena atumu ebena hibima: midi awi ipuwado ebe tama:mo pema: kowalubima:ne. Numa:la:, ba:be komote hibima: eda:ha:tale, ba:be dubu ba:gala ebena kamena ibino guguda:te Godokono umi ipuwalo dalowa:ma: ba eda:ha, iba:te ebetamo pelamema: ba:ka:modobona: huiyatiya ba:be komote ba:ba ka:na kitanaha:, ao, ba:bako guguda:te Godoko tama:mo pelamema: talona puliyanomola.

¹⁵ Huiyatiya numa:la:, keba tetelo hibima: midiha: kamenate ebena hibima: midi awi miya:pama: ubi dihatemene, ba:gala keba tetelo hibima: midiha: dubuti ebena hibima: midi kamena miya:pama: dewagelemene, hibima: mididawate eta duhimi komo akododa:la. Ba:bene hibima: midiha:dawate ebena hibima: midi kamena o awi ba:ba ka:na da:miya:pamene, ba:ba tetelo hibima: mididawate tutunomoma: ba eda: eta matuhumi komote ebegodolo gala a:kitanamene. Huiyatiya Godote a hibima: midipi hiliyonomo ya:lo a:ka:miya: ale komopa:go alaholohoheno tataba ipuwalo kemedena:, ¹⁶ ba:bema: hibima: midi kamena, wadiyala ama: gabo nohowadiya: amia:no hibima: midiha: awa:go tatabalo kemedena:. Diyala, amia:no awiti ama: ipuwado ebena ka:ka: mula: komo da:lawemene. Ba:gala hibima: midi dubu, wadiyala ama: ba: atumu gabo na:kohowadiya: amia:no hibima: midiha: kamenago tatabalo kemedena:, mabu ama: hibilo kiya:tawanaha: ebete ebena ka:ka: mula: komo ama: ipuwado da:lawemene. ✧

Polote Yunapi Dubuino Tama Itamida Kukala Lawe Komone Eta Komo Diya:tulamiya:

¹⁷ Ba:bema: nale sose hiliyonomo ipuwalo keba komo kiya:tulamenakomo, ba:be tutumu tabo a hiliyonomo mabuma: ba:ma ka:na bitana. Godote eta lumagi ebe hibima: komidima: da:ka:mimini, ebena emede komo keba ka:na kitana, ebete galane tetelo gabo akohowada:la: ba:be emede komo ebe ha:kiya ebena heloamo hiya:ma: komidima:. Ao, Kodawate ebetamo kebako emede komo kikami, wadiyala ebete ba:be atu emede ipuwalo kalakalago nemedenamene, ebena ubi komo eta lumagino emede komamo akihata:la:. ¹⁸ Ba: ba:ba ka:na Godote Yunapino tama itamida kukala lawe dubu da:ka:mimini, ebete gabo akohowada:la: ba:be kukala ebena apene egebolemema:, ba:gala Godote eta tama itamida kukala laweha: dubu da:ka:mimini, ebete ebena ubi komo akihata:la: ba:be komo kolawema:. ¹⁹ Numa:la:, Godokono umi ipuwalo eta dubuti Yunapino tama itamida kukala ya:lo da:lawiya: ba:be komo ko komoha:, ba:gala eta dubuti ba:be komo laweha:ma: deda:mene ba:be komo atumu ko komoma: a:keda:mene. Ko komo kapiya bitana, ba:be komo ba: Godokono komo koko tutumu tabamo papamiwata komola. ✧

²⁰ Ba:bema: ba:moe komone a hiliyonomate iya:tawahala, ba:ma ka:na Godote eta lumagi da:ka:mimini, ebene emede komo keba ka:na kitana ebete galane tetelo gabo akohowada:la: ba:be emede komo ebe ha:kiya hiya:ma: komidima:. ²¹ Iyo, hibima: mididawa, Godote ama: da:ka:mi, ba:ba tetelo ama: eta ko dubuino huiyaha: okodawama: dedi, ba:be mabuma: ama:le ba:ma tetelo amia:no emede komo hiya:ma: komidima: ukui bilibilima: akeda:la:. Huiyatiya ama: numa:, amia:no namutudawate ama:tamo gabo malemalelo da:hiduimimini ama:le ebene huiyaha: oko ipuwane kuluhukuma:, kubaha:, ama: ba:be hido tutu emede komo ebegodone dito na:lawiya:.

²² Ba: hibila, pote eta ko dubuino huiyaha: okodawama: ba eda:na Godote ebe Kodawa Kelisoko hibima: midima: da:ka:mi, ba:ba tetene tupuimiti ebete Kelisokono oko ipuwalo ebene tutudawama: edi. Ba:gala ba: atumu pote eta ko dubutamo huiyaha: oko owatiha: tetelo Godote ebe da:ka:mi, ba:ba tetenomolo ebete Kelisotamo huiyaha: oko owati ba:bo tupuimi. ✧ ²³ Iyo, Kelisote ebene huiya konomo hawa:mo la: uwatia:ta, ba:bema: la: ebe kapiyatamo oko ba owatina komopino huiyaha: okopima: akeda:hanala:. ²⁴ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, ba:moe ba: naeno iya:tulame taboeno ko komola. Godote kebe lumagi da:ka:mimini, ba:be lumagino emede komo keba ka:na kitana, ebete Godokoba: kalakalago ba emedena gabo akohowada:la: ba:be emede komo ebe ha:kiya ebene heloamo hiya:ma: komidima:.

Kebe Dubuti Kamenaheno Demedena Ba:gala Kebe Kamenate Dubuhino Demedena Polote Ibino Komoma: Ebene Ukui Tabo Dolamagiya:

²⁵ Ba:bema: la:eno leta ipuwalo la: eta komoma: na da:kiyanamima, ba:be komo ba: la:eno sose ipuwalo puya:te kamenaheno demedena ba:gala puya:te dubuhino demedena, ba:bi dubu ba:gala kamenakamena iba:te keba ka:na na:kewagelemena:. Numa:la:, nale ba:moe komoma: aeno Kodawa Kelisogodone eta tutumu tabo dopamo hibilo kalaweha:, huiyatiya na iya:tawala ba:ma ka:na ebete ebene malemalelo na hibi okodawama: ka:namiti ebene oko habamo ihateniya:, nale ba:mako komoma: naeno ukua:mo la: kowalubilima:.

²⁶ Ba: hibila, hibima: midipa:tamo temeteme ikuli komote ya:lo tupuimiti, ba:bi temeteme komate tete tatalila kokonomoma: keda:hama:na:, ba:bema: naeno ukui ba: ba:ma ka:nala, Godote ba:ma tetelo kebe dubu da:ka:mimini, ebene emede komo keba ka:na kitana, wadiyala ebete ba: ba:ba ka:na kalakalago nemedenamene, iyo, ebete gabo akohowada:la: ebene emede komo hiya:ma: komidima:.

²⁷ Ba:bema: hibima: midi dubu, ama:le kamena dopamo da:lawi, ama: ebe ibukima: ukui akihata:la:, ba:gala ama:le ba:ma tetelo kamenaheno demedena, amia:no kamena lawe gabo akohowada:la:.

²⁸ Huiyatiya numa:, ama:le kamena lawema: ubi ba ihate tuputupu gabodo da:lawemena:, Godokono umi ipuwalo ba:be komo kubaha:, ba:gala ba: atumu eta bohelete dubu da:lawemene, Godote ba:be komo kubama: a:kagaa:mene.

La: huiyatiya ba:moe komo niya:tawahala:, kamenakamena ipuwalo pote awi dopamo lawete eba:go demedena, ba:gala dubu ipuwalo pote kamena dopamo lawete eba:go demedena, ba:be mabuma:

iba:te ba:moe hopoeno komo hiya:hiya: temeteme komokomo biya:tawahanakomena: Ba:bema: hibima: midi dubu, na ubila ama:le kamena laweheno ba:bako temeteme a:kiya:tawamena:ta, ba:gala hibima: midi bohele, na ubila ama: atumu awi akalawa:la: ama:le ba:bako temeteme komo uwatekapoma:

²⁹ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, naeno iya:tulame taboeno ipuwa ba: ba:ma ka:nala, Godokono Kuititi Hegelate ba: na:tatali, ba:bema: kebe dubuti kamena dopamo lawete eba:go demedena, wadiyala ebete ba:ma tetene tupuimiti kamena laweha: dubu huiyamo nemedenamene. ³⁰ Ba:bene ba: ba:ba ka:na pote temetema:go dihina, wadiyala ebete atumu temetemeha: lumagimo nemedenamene, ba:gala pote kalakala ipuwalo da:luta, wadiyala ebete kalakalaha: lumagimo nemedenamene, ba:gala pote dogodogo ilina mana:mo dopamo duwati, wadiyala ebete ilinaha:dawamo nemedenamene, ³¹ ba:gala pote ba:moe hopoeno komoma: oko dowatina, wadiyala ebete ba:bi hiya:hiya: oko ya:lo da:miya:pali ba:bako lumagimo nemedenamene, mabu ba:moe hopoeno komate keba ka:na ka:pola:na, ba:bi pakala komo hiliyonomate ba wiboho uli komate ba: na:pikulihona. ✧

³² Ba:bema: na ubihinola la: hopo haboeno komoma: ukui bilibilima: eda:ha. Numa:la:, kebe hibima: midi dubuti kamenaheno demedena, ebete aeno Kodawa kokalakuimima: ebenu ubi konomo ba ihatena ebenu komokomo kapiya ba:bo emalagidolenako. ³³ Huiyatiya kebe hibima: midi dubuti kamena dopamo lawete eba:go demedena, ebete ebenu konomo ubi ba:be kamena kokalakuimima: ihatenako, ba:ma ka:na ebete ba:moe hopoeno komokomo ba emalagidolena ³⁴ ebenu tepo ipuwalo ba:bi komate Godokono ubi komago nalaholohona. Ba:bene kebe hibima: midi kamenate awihino demedena ba:gala kebe hibima: midi bohelete awihino demedena, iba:te aeno Kodawoeno talona oko mabuma: ibino ape ba:gala gobogobo ebetamo kikamehoma: ebenu komokomo kapiya ba:bo emalagidolenaka. Huiyatiya kebe hibima: midi kamenate dubu dopamo lawete eba:go demedena, ebete ebenu konomo ubi ba:be awi kokalakuimima: ihatenako, ba:ma ka:na ebete ba:moe hopoeno komokomo nemalagidolena.

³⁵ Ba:bema: tabo ulihopa:la:, nale ba:moi iya:tulame tabamo kamena lawe komoma: ba:gala dubu lawe komoma: la:tamo kukala kamiya:telameha:, ao, na ubila ba:moi tabamo la: ba owalubili la:le hidonomamo kemedenamena:, ba:gala la:le la:enu komo aeno Kodawoeno oko mabuma: ebetamo hibinomolo kikamehoma:, na ubihinola eta kapiya duhimi komote la:godolo itanama:.

³⁶ Ba:gala eta komo. Keba tetelo hibima: midipi ipuwalo eta bohele ba:gala eta kuhi ba emedena, ibino nabi menokoba:te ebe ebetamo da:galuimimina:, ba:bene tete ga:ga:dopolo iba:te kapiyama: eda:henu ba:be kuhiti ebe lawema: ebenu ubi komote konomoma: deda:mene, keba ka:nala:ka: ebete ebetamo modoboha: ukui komokomo emalagidole da:tupuimimini, ba:ba tetelo ebete ebe ebenu kamenama: da:midimini Godokono umi ipuwalo ebete eta kuba a:kododa:mene. ³⁷ Huiyatiya keba tetelo ba:be kuhiti eta lumagino ubi komamo papamiwataheno, ba:bene ebe ha:kiya ebenu kateneno ubi komo ebetamo da:galuimi ba:be boheleno komoma: ba matuhumiho, ebete ebenu tepo ipuwoeno ukui ba:ma ka:na da:kodakoduilamemene Godokono

hiya:hiya: oko kapiya kowatihonama; ebete ba:be bohele ebene kamenama: tiyolo midihino tete da:ga:gima:tepamene, Godokono umi ipuwalo ebete atumu kuba a:kododa:mene. ³⁸ Ba:bema: numa:la:, kebe kuhiti ebetamo da:galuimi ba:be bohele tiyolo da:lawemene, ebete hido komo kododima:ne, ba:gala kebe kuhiti Godokono oko kowatina:na: ebetamo da:galuimi ba:be bohele tete ga:ga:nomolo laweheno ba:ba ka:na demedenamene, ebene ododi komote atumu hidoma:keda:ma:ne, iyo, ebene ododi komoeno hido komote dopo kuhino hido komo konegogoloma:ne.

³⁹ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Hibima: midi kamenoen awino hoe teta:mo ebete talona ipuwalo ba emedena eta dubu akalawa:la:, huiyatiya keba tetelo ebene awiti da:hoemene, ba:be talonate ebegodone wibote ebene ubilo eta dubu da:lawemene, kubaha:, huiyatiya ebete hibima: midiha:dawa akalawa:la:. ✧ ⁴⁰ Ba:bene Godokono Gobogobote nagodolo ba emedena, na nemalagidolutamo ba:moe eta ukui komote ebegodone duluhuku, kebe kamenate hamolema: eda:te Godokono oko mabuma: awihino demedenamene, ebene kalakalate konomoma: keda:ma:ne, iyo, ebene kalakalate eta dubu da:lawemene ba:be kamenoen kalakala konegogoloma:ne.

8

Hibima: Midiha:pa:te Ida:da:la:tamo Dikalamenaka, Polote Ba:bako Katene Nahama: Talonaha:ma: Dolamagiya:

¹ Ba:bema: la:eno leta ipuwalo la:le eta komoma: na da:kiyanamima, ba:be komo ba: eta hibima: midi dawate kolowami habamo tote, puya:te ida:da:li adikulameno katene ilina da:pemiya:tenaka, ebete ba:bi tawakalubino ilina lawema: talonala:ka: o talonahenola:ka:. Ba:be komoma: la: komopa:te na:ga:lanakomata, “A hiliyonomate iya:tawa komo ya:lo a:lawima:.”

Nale huiyatiya na:goemo, “Keba tetelo iya:tawa komote eta dawagodolo ditana, ba:be mabuma: ebe ha:kiya ebe bawagaminanako, huiyatiya keba tetelo malemale emalagidolo komote ebegodolo ditana, ba:be komodo ebete komopi ibino hibima: midi ipuwalo na:kodakoduilamenako.” ✧ ² Ba:bema: numa:la:, pote komopino owalubi tabo komokomo ulihoheno awagahalo ba:ma ka:na demalagidolona, ebete eta komoma: iya:tawa komo dopamo modobolo a:lawi, ebegodolo hibi iya:tawa komote kitanaha:. ✧ ³ Huiyatiya pote Godoko malemalelo demalagidolona, ba:bema: Godote ebene komo hibinomolo ba iya:tawana ebe hidonomamo umina.

⁴ Ba:bema: eta hibima: midi dawate kolowami habamo tote, puya:te ida:da:li adikulameno katene ilina da:pemiya:tenaka, ebete ba:bi tawakalubino ilina lawete da:namene ba:be komo talonala:ka:? A iya:tawahala ida:da:li ba:gala Godoko ibino komo hiya:la, mabu aeno Kodawa kapiyate hibi Godoma: ba eda:na hibi helote ebe kapiyagodolo bitana, huiyatiya ida:da:li gobogoboeno helote hibilo kitanaha:. ✧ ⁵ Hibila, kebe gobogobate alomolo ba:gala hopo haba konomolo demedehona, Godoko hibima: midiha:pa:te ibi ba adikulamena ibi ibino godoma: ba:bo ka:laminaka, iyo, komo tetelo iba:te ibino hiya:hiya: ida:da:li gobogobatamo godo mahilo ba:gala kokopino mahilo dito

ikalamenaka. ⁶ Huiyatiya a hibima: midipino Godo ba: kapiyanomola, ebe ba: aeno Nabiwila. Ba: hibila, pote alomo konomo ba:gala hopo haba konomo dododiliya:, iyo, pote hiya:hiya: ilina ba:gala tawakalubi ba:gala gobogobo hiliyonomo dododiliya:, ebete ba:be Helodawama: ba eda:na ale ebe kawagaminanama: ba:bema: emedehonama:. Ba:gala aeno Kodawa atumu ba: kapiyala, ebe ba: Ya:su Kelisotela, ebene helo ipuwado hiya:hiya: ilina ba:gala tawakalubi ba:gala gobogobo hiliyonomate ikulihuya:, iyo, ale ebene malemale komodo ka:ka:go bemedehonama:.*

Hibima: Midipi Ipuwalo Etate Ebene Ekawino Nato Ukamidawama: Akeda:la:

⁷ Huiyatiya komo hopo habanapi hiliyonomate Godokono hibi komo iya:tawaha:, ibi ba: ida:da:lino gobogobo adikulamepila. Ba:bema: ibi ipuwalo puya:te ba:bi adikulame ipuwane Godotamo dohobila:hamena:, komo iba:te tete ga:ga:dopolo ibino tepo ipuwoeno mulu ukui hibilo kodakoduilameheno, iba:te ida:da:li emalagidole komo tiyolo ba:bema: a:kamiya:pamena:. Numa:la:, ba:bako hibima: mididawate kolowami habamo tote, puya:te ida:da:li adikulameno katene ilina da:pemiya:tenaka, ebete ba:bi tawakalubino ilina lawete da:penamene ebene tepo ipuwoeno ukuiti ebe kuba ododidawama: ba:bema: kogoema:ne. ⁸ Huiyatiya hibi komo ba: ba:ma ka:nala, ale eta ilina da:nama: ba:be ilinate a Godokono holoholo hapulu tuputupupima: a:kamidia:mena:. Ba:bema: hibila, naha ilina hiliyonomo ipuwalo lumagiti eta ilina da:namene ba:be komodo kubadawama: a:keda:mene, ba:gala ebete eta ilina nama: talonama: da:goemene, ebene naha: komodo ebete tuputupudawama: a:keda:mene.

⁹ Huiyatiya la:le ilina hiliyonomo nahama: tutupima: ba eda:hana, la: hidamo! La: ipuwalo kebe lumagiti ebene hibima: midi ipuwalo kodakodalo la:naheno, etate ebene naha komodo ba:be lumagino tepo ipuwoeno mulu ukui kubahilamete ebene nato ukamidawama: akeda:la:.* ¹⁰ Numa:la:, la: puya:te Godokono hibi tutu emede komo diya:tawahanama, la: ipuwalo etate katene ilina konama: eta ida:da:li adikumino genamamo da:tomene, ba:bene ebete ba:bolo ba:be gobogobo adikumino ilina ba nuta, diyala, eta hibima: mididawate ebene ododi komo da: pumimini. Ba:bema: ba:be dawate ebene tepo ipuwoeno mulu ukui dopamo hibilo kodakoduilameheno, ebetamo bada komote na:kuluhukumini? Iyo, ebete ebene tepo ipuwalo ba:be katene ilina naha komo kuba ododi komoma: ba goena, huiyatiya ebene mabulubi ibamitilo dito da:namene, ebete ebene hibima: midi komo ba:bo kokubahimima:ne. ¹¹ Ba:bema: ama: pote ama: iya:tawadawama: da:ka:mina, ama:le amia:no iya:tawa komamo amia:no hibima: midi ekawi ba:ba ka:na dito kokubahimima:na:ta! Numa:, Kelisote ba:be ekawi mabuma: a:hoiya:,* ¹² ba:bema: hibima: midipi ipuwalo puya:te ibino tepo ipuwoeno mulu ukui dopamo kodakoduilameheno, ama:le amia:no tutu emede iya:tawa komodo ba:bako ekakino hibima: midi komo da:kubahilamemena:, ba:be gabodo ama: iba:tamo konomo kuba ba ododi Kelisotamo atu kuba komo hibinomolo ba:bo kakododima:na:ta. ¹³ Ba:be mabuma: nale katene ilina naha komodo naeno hibima: midi ekawino nato ukamidawama: deda:mo, ba:be

komo ba iya:tawa nale emedena tetelo katene ilina gala a:kananakamo, naeno ekawiti na ibaminatenelo kuba ododi komamo gakapoma: ☆

9

Ya:sukunu Oelamepa:te Ibino Oko Owati Komoma: Hibima: Midipa:godone Hidohido Owalubi Komo Uwatema: Talona Puliya

¹ Ba:bema: nale la: balateda:lemata, la: iya:tawahala:ka: nale aeno Kodawa Ya:suku naeno baida:mo hibilo dumiya:mo? Ba:gala la: iya:tawahala:ka: ebete ebena sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya: ba:bi okopi ipuwalo na etama: ba eda:, ba:be oko ipuwalo na tutudawama: deda:nama? Numa:la:, nale aeno Kodawatamo dowatinamimo, ba:be oko ipuwane kebe hidohido gaote dikulihui la: ba: ba:bi tawakalubilata. ☆ ² Ba:bema: komopa:te na Ya:sukunu hibi oelamepi ipuwalo etama: ka:namihino, la: huiyatiya naeno komo iya:tawahala, iyo, la:le Kelisoko ipuwalo demedenama ba:be komote na hibi oelamepi ipuwalo etama: deda:nama ba:be komo behawakaliminako. ☆

³ Ba:bene keba tetelo komopa:te naeno oko komo anagiya:midanamete kubama: da:ga:lanaka, nale naeno tuputupu ododi komo hawakalimima: iba:tamo tabo ba:ma ka:na olamaginakomo, ⁴ na ba:gala puya:te nago oko dowatina ale kebe hibima: midipi dowalubilinakoma:, ale aeno oko huiyama: eta modoboha: komoma: ibi a:kakiyalama:lema:. Huiyatiya numa:la:, aeno oko mabuma: ale sose tawakaluba:godone baa: modobolo kuwatema: talona kitanaha:! ☆ ⁵ A:iye! La: iya:tawahala:ka:, Kodawa Ya:sukunu komo oelamepi, iyo, ebena ekaki ba:gala Pitako* atumu, iba:te oko ipuwalo ibino hibima: midipi kamenakamenago ba wapata:lamena ibi hiliyonomate sose tawakaluba:godone owalubi keba ka:na kuwatenaka, talona puliyala na ba:gala nago oko dowatina ale atumu ba: ba:ba ka:na kawapata:lamenama:? ⁶ Huiyatiya diyala, la: komopa:te na ba:gala Banabasiko a netewapino komoma: ba:ma ka:na demalagidolonama, “Oelamepi ipuwalo ibi kapiyatamo talona bitana sose tawakaluba:godone owalubi komokomo kuwatema:, iyo, wadiyala iba:te huiyatiya hegehege mani oko owati ipuwalo ibi ha:kiya ibino modoboha: komokomo nulama:mena:.”

⁷ A:iye! Nale la:eno daedae ukui tabo ba huiya ba:ma ka:na goemo, “Gabomanino alaholohopi ipuwalo ibi hiliyonomate ibino baa: ba:gala oko huiya gabomana:godone modobolo uwatenaka, aba: hibila:ka:? Iyo, ba: ba:ba ka:na kebe lumagiti gala:ipi gao pali dopamo dododi komo hiliyonomo tetelo ba:bi hidohido gao a:penahanako, ba:gala kebe dubuti sipi-goegoe ulamedawama: deda:na ebena ubi tetelo ba:bi ilinoeno nono uwatenako.”

⁸ Ba:bema: la: na:kemalagidolutama, na ha:kiya naeno ukui komamo ka:goemo ba:moe go tabo? Ao, eba ka:naha:, mabu Godote ebena Bukoeno eta tutumu tabamo ba:be atu komo a biya:tua:mena. ⁹ Iyo, Mosesete Godokono Tutumu Tabo ebena Bukamo ba miya:te eta

☆ 8:13: Lom 14:21 ☆ 9:1: Oel 22:17-18; 26:16; 1Kol 15:8-9 ☆ 9:2: 2Kol 3:2-3 ☆ 9:4:

Luk 10:8 * 9:5: Buka ka:lamiholewawa, wadiyala ama: niya:tawa Pitakono eta mahilo ba: Kipasetela.

tabo ba:ma ka:na hawakalimiya;† “Tawakaluba:te witi-laisa nahoeno kikipo kuwatema: ibino kau-goete ba:bi ilina mikimoelelo oko iba:tamo dowatimini, ba:ba tetelo iba:te ba:be kau-goeno tabo hala:mo matumi modoboha; mabu ebete iba:tamo oko owati ipuwalo witi-laisa kikipo kapiyakapiya naha modobola, iyo, ba:bi naha ilina ba: ebenu okoeno huiya deha:potola.” Ba:bema: la: ba:moe taboeno ipuwa ba emalagidolo na na:kiyanamiya:la:, mabu keka: Godote ba:moe tutumu atamo dikaa:miya:, ebenu malemalelo ebete kau-goegoe konomamo kemalagidolena o ebete tawakalubi konomamo kemalagidolena? ✧
 10 Ba: hibila, ebete aeno ka:ka: konomamo demalagidolena, ba:moe tabo Bukamo ba:bema: miya:tiya:.

Iyo, ebete a ba:ma ka:na kiyaa:mena, pali oko ipuwalo kebe lumagiti haka aligilino ilinamo oko da:tupuiminako ba:gala kebe lumagiti naha ilina uwate oko dowatinako, ibi netewapa:te ba:moe atu ukui komago bemedena, iba:te ibino oko huiyama: naha ilina ipuwane ibino komo kapimilo kuwatema:na: ✧ 11 Numa:la:, pali ododidawate haka ipuwamo kikipo keba ka:na kamihonako, ale dopamo la: Kolini sose tawakalubi ipuwalo oko ba: ba:ba ka:na powatima: Ba:bema: ale kapiyakapiya tetelo la:godone owalubi komo da:lawenakoma:, la: ba:be komo aeno modobo oko huiyama: ba:ka:ga:loma o pilo komoma: ba:ka:ga:loma? ✧ 12 Ba: hibila, komo hiya:hiya: okopa:te la:godone owalubi da:lawenaka ba:be komote modoboma: neda:tale, la:le aeno oko owati komoma: a dowalubinakoma, Godokono umi ipuwalo ba:be komote atumu modobonomoma: ba:kaeda:na: Huiyatiya numa:la:, dopamo ale oko ipuwalo hiya:hiya: modoboha: komokomo ba iya:tawahana, la: ipuwalo eta lumagigodone owalubi komo laweheno aeno tepo ipuwa dito kodakoduilamenakuima: Iyo, ale Kelisokono Hido Tabo puya:tamo dolamagiminakoma:, a ubihinola iba:godone eta owalubi komo ba lawe ba:be komote aeno oko duhimi komoma: eda: ✧

13 Ba:gala eta komo. La: Yunapino komo iya:tawahala:ka:, ba:ma ka:na puya:te Godoko Adikumino Hiya: Genamalo oko dowatina, iba:te ba:be oko ipuwane ibino baa: modobolo nahanaka? Iyo, puya:te Godoko owatidoloeno patapata hunamo hawa:goeno ilina koa:mo da:miya:tenaka, ibi ha:kiya ibi kowalubilima: ba:bi hawa:goeno ilina ipuwane katene hapuhapu uwatenaka. ✧ 14 Ba: hibila, aeno Kodawate ebe ta:matapi atumu a:tutumulatiya:, ba:ma ka:na puya:te ebenu Hido Tabo olamagi oko dowatina, wadiyala hibima: midipi ulihopa:te ibino modoboha: komokomo na:modobuilamelelamenakomena: ✧

Polote Hido Tabo Olamagi Ipuwalo Godogodone Ebenu Huiya Lawema: Dolamagiya:

15 Nale kebe tabo ka:goemo, ba:be tabo ba: hibila, ba:ma ka:na nale oko ipuwalo hiya:hiya: modoboha: komo ba iya:tawana, eta lumagigodone owalubi komo laweheno naeno tepo ipuwa dito kodakoduiminakuimo. Huiyatiya nale ba:moe leta la:tamo ba ododita, naeno ukui kitanaha: ba:ma tetelo la:le naeno eta modoboha: komo umiti na owalubini ba:bo kotupuimima:. A:iye, na ubihinola! Nale

† 9:9: Buka ka:lamiholelawa, wadiyala ama: Tutumu Tabo 25:4 numiya: Ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:nala, kau-goete oko owati ipuwalo tawakalubi dowalubilimini, ba:bema: wadiyala iba:te ibino malemalelo hido owalubi komo kau-goetamo atumu na:kihata:mena: ✧ 9:9: Tutumu 25:4; 1Tim 5:18 ✧ 9:10: 2Tim 2:6 ✧ 9:11: Lom 15:27 ✧ 9:12: Oel 20:34; 2Kol 11:9 ✧ 9:13: Tutumu 18:1-3 ✧ 9:14: Ma:t 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6

la:godone eta kapiya owalubi komo laweheno wadiyala na dopamo kohoema:nemo, mabu keba tetelo nale eta dawagodone owalubi komo lawe da:tupuimimo, naeno Kodawa mabuma: dawagahanamo ba:be komote nagodolo ba:bo kalatidima:ne! ¹⁶ Huiyatiya numa:la:, na Hido Tabo olamagi mabuma: na ha:kiya na a:kawagaminamo, mabu Kodawate ebenu ubilo ba:be oko natamo ikanamiya:, nale naeno ubilo kalawiya:ha:. Ba:bema: nale ba:be oko tama:mo dito dihatemo, natamo duluhukumini ba:be temeteme bada konomola:ka:! ✧ ¹⁷ Iyo, ba:be okote naeno ubi komodo natamo na:puluhukuya:tale, nale modobo oko huiya tawakaluba:godone ba:lawenakona:, huiyatiya Godote ha:kiya na eta hibidawama: ba ka:nami ebenu ubilo Hido Tabo olamagi oko natamo ba:bo ikanamiya:. Ba:bema: nale ebe kapiya kokalakuimima: oko ba owatina ¹⁸ keba hido huiya na:ka:lawemo? Naeno huiya ba:naeno tepo ipuwoeno kalakala komola, iyo, ba:be kalakalate oko owati komodo natamo puluhukuna, mabu gabo bitana nale naeno modoboha: komokomoma: tawakaluba:godone eta hido komo laweheno iba:tamo Hido Tabo huiyaheno dito olamaginakomo.

¹⁹ Ba:bema: na eta hopo lumagino matuhumiho ipuwalo emedenaheno Kelisoko ipuwalo tutudawama: eda:namo, huiyatiya nale Hido Tabo ba olamagina tabo ulihopi mabuma: na ha:kiya na ibi hiliyonomoeno huiyaha: okodawama: a:midinakomo, komo ibi hiliyonomate ba:be tabo hibinomolo kolawema:. ²⁰ Ba: hibila, keba tetelo nale naeno Yunapa:tamo Hido Tabo dolamaginakomo, iba:te ba:be tabo hibilo lawema: nale ibino eta lumagi huiyamo bemedenamomo. Iyo, Godote aeno iniwala:tamo dikalamiya: iba:te ba:bi Tutumu Tabo hiliyonomamo papamila:ha ko komonomoma: ba ga:lana, ba:bema: ba:bi Tutumu Tabamo nale atumu a:kapapamiwatanakomo, iba:te Hido Tabo uliho tetelo eta duhimi komo nagodolo umikapoma:. ✧ ²¹ Ba:gala keba tetelo nale Yuha:pa:tamo Hido Tabo dolamaginakomo, iba:te ba:be tabo hibilo lawema: nale ibino eta lumagi huiyamo atumu ba:kemedenamomo. Iyo, naeno iniwala:te Godogodone duwatiya: nale ba:bi Tutumu Tabo hiliyonomamo papamiwataheno, huiyatiya Kelisokono kapiya tutumu ipuwalo bemedenamomo, mabu na ubihinola Yuha:pa:te Hido Tabo uliho tetelo eta duhimi komo nagodolo umi. ²² Ba:bema: numa:la:, puya:te hibima: midi ipuwalo kodakodalo kala:mota:hanaha:, nale iba:tamo Hido Tabo dolamaginakomo, iba:te ba:be tabo lawema: nale ibino ododili komamo papamiwatate na ha:kiya na ibi huiyama: ba:midinakomo. Iyo, ba: ba:ba ka:na nale komo hiya:hiya: gabodo komo hiya:hiya: tawakalubi huiyama: beda:nakomo, mabu na ubila iba:te Hido Tabo uliho tetelo eta duhimi komo nagodolo umihino komo iba:te tabo hibinomolo ba:bo kolawema:. ✧ ²³ Ba: hibila, na Hido Tabo olamagi mabuma: ba:bi hiliyonomo hiya:hiya: komo ododilinakomo, nale ba:be oko owati ipuwalo emedena teteno hidohido owalubi komo Godogodone kuwatema:.

²⁴ La: iya:tawahala, sikulu gugudino iya:da:mi hegelalo ibi hiliyonomate heloamo ba pulila:ha, ibi ipuwalo kapiyanomote sikulu watodawagodone hido huiya kolawema:ne. Ba:bema: la: Godoko mabuma: oko ba owatina, wadiyala la: ba: ba:ba ka:na helonomoma: neda:huya:la: la:le ebegodone hido huiya konelawema:. ²⁵ Ba:gala

ba:moe ba: eta go tabola. Bolamo iya:da:mipa:te eta kapiyuimino wato kikipo lawema: ubi ba ihate, ko hegela peheno dopamo ibi hiliyonomate ibino ape bekodakoduilamenaka, iyo, ibi ubila wato kikipo lawe ipuwalo tawakaluba:te ibi kawagaminalema:. Ba:bema: numa:la:, iba:te da:lawemena: ba:be kalakalate tete nanekelero itanatepate ba:bo kowiboma:ne:, huiyatiya ale Godokono oko owati ipuwalo kebe hido huiya lawema: ubi dihatenama:, ba:be komo hiya:la mabu ba:be komoeno kalakalate emedena emedena tetelo agodolo a:kawibonamene. ✧ ²⁶ Ba:be mabuma: sikulu gugudino iya:da:mi hegelalo ibi ipuwalo etate dopo lumagima: keda:ma: heloamo keba ka:na ka:puliganako, na oko owati ipuwalo heloamo ba:ba ka:na owatinakomo, ba:gala alaholoho ipuwalo eta dubuti eba:go dalaholohona ba:be eta lumagi kubanomamo keba ka:na kanagaliminako, na alaholoho ipuwalo ba:ba:ba ka:na kewagelenamo wato kikipo kolawema:. ²⁷ Iyo, bolamo iya:da:mipa:te katenueno ubi komamo papamila:haheno ibino ape keba ka:na ka:kodakoduilamenaka, hibima: midi ipuwalo na ba: ba:ba ka:na emedenamamo. Ba:bema: hibila, nale Hido Tabo puya:tamo dolamaginakomo, komo iba:te hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemena:, na ubihinola ibi ipuwalo na kapiyate hido huiya laweha:ma: eda:. ✧

10

Yunapino Iniwala:tamo Dito Hopolo Dikulihuya: Polote Ba:bi Komoma: Dolamagiya:

¹ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, kebe komate a Yunapino iniwala:tamo dikulihuya:, na ubila la: ba:bi komo hidamo kemalagidoluilamema:. Iba:te Isipiti temeteme hopone dikuliya:, ba:ba tetelo Kodawa Godote ebena hawai ipuwado ibi dopalamenakui ibi hiliyonomo ba:bo itagua:midalenakui, ba:bene ibi hiliyonomate ebena owalubi komodo Hawihawi Kehaha: Kolomo hapuamo modobolo na:hiwaliya:. ✧ ² Ba:bema: ale ba:ma tete tawakalubino Kelisoko ta:mata komo kohawakalimima: ibi beyamo keba ka:na ka:wadulatenakoma:, ba: ba:ba ka:na aeno iniwala:te Godokono okodawa Moseseko ba ta:matana, Godote ibi hiliyonomo ebena hawai ipuwamo ba:gala kolomo ipuwamo ba:bo wadulatelya:. ³ Ba:bene iba:te dito hopolo ba wapata:lamena, Godote hanohano komodo iba:tamo dikalamenakui ibi hiliyonomate ba:be baa: ba:bo nahanakuya:, ✧ ⁴ ba:gala ebete eta hanohano komodo nakola ipuwane dikalamenakui, ibi hiliyonomate ba:be beya atumu a:kanihonakuya:, ba:bema: ba:be nakola ba: gola, ebe ba: Kelisotela, kebe Kodawate iba:go da:pata:nami ba:moe ba:be dawala. ✧ ⁵ Huiyatiya numa:la:, iba:te Godokono hiya:hiya: hidohido owalubi ba ulamena, komo hiliyonomate ebe hibima: kamidiya:ha:, ba:bema: ebete iba:tamo maubate ibi danakapulamiya:, ibino ha:laha apa:te dito hopolo hiya:hiya: ba:bo toda:la:mota:hanuya:. ✧

⁶ Ba:bema: Godoko ubila ale ba:bi komodo hido ukui ba:ma ka:na kolawema:, Yunapino iniwala:te kuba komo kododilima: ibino tepo ipuwoeno ubi konomamo keba ka:na ka:miya:tenakui, ale ba:ba ka:na eda:ha modoboha:. ✧ ⁷ Ba:bene eta tetelo komo iba:te eta ida:da:lino poko dododiya:, Godokono Buka tabote ba:be komo ba:ma ka:na

✧ **9:25:** Pil 3:14; 2Tim 4:7-8; 2:4-5 ✧ **9:27:** Lom 8:13; 13:14 ✧ **10:1:** Ikuli 13:21-22; 14:22-29

✧ **10:3:** Ikuli 16:35 ✧ **10:4:** Ikuli 17:6; Nabas 20:11 ✧ **10:5:** Nabas 14:29-30 ✧ **10:6:**

1Kol 10:11; Nabas 11:4,34

hawakalimina, “Tawakaluba:te poko ba ododita, baa: konomamo nahate, helonomo gao beya nihote, hilopo moe komo ba:bo ododiya:.” A:iye! Ibi ida:da:li adikulamepima: keba ka:na keda:huya:, la: ba:ba ka:na eda:ha talonala! ✧ ⁸ Ba:bene eta tetelo komo iba:te bohelemele ba:gala kuhi pilo komo, kamenakamena ba:gala dubu pilo komo, ba:bako koko kuba ododili da:tupuimiya:, ba:bema: kapiya hegela tetelo 23 taosene tawakaluba:te ba: dito ha:lahuya:. A:iye! Ale ba:bako kuba ododili ipuwamo na:pa:la:ha modobo:ha:! ✧ ⁹ Ba:bene eta tetelo komo iba:te Kodawa Godoko bepawiya:, iyo, ebete ibino daedae ukui komamo papamiwataheno ba:be mabuma: iba:te ebene ododi komo kubama: da:ga:luya:, ba:bema: bu kalate ibi ba alohole ibi hiliyonomate ba: dito ha:lahuya:. A:iye! Ale ba:bako kuba tabamo aeno Kodawa pawo modobo:ha:! ✧ ¹⁰ Ba:bene eta tetelo komo iba:te ubiha: tabo Godokono okopa:tamo da:ga:luya:, ba:bema: Godokono Hoe Nipodawate ibi ba:bo anakapulamiya:. A:iye! Ale ba:bako ubiha: tabo ga:la tupuimi modobo:ha:!* ✧

¹¹ Numa:la:, Godote ebene ubi komo dopamo ihatiya:, komopa:te ba:bi hiliyonomo komo ba iya:tawaha iba:te hidohido ukui kuwatema:, ba:bene ebete a mabuma: ba:bi komo ebene Bukamo a:miya:tiya:, ale ba:bi atu kuba ododili ipuwamo gudikapoma:. Ba: hibila, a puya:te ba:ma tetelo demedehonama: hopo haboeno kuititi tetete atamo ba: na:tatali, ¹² ba:bema: pote ba:ma ka:na demalagidolona, “Na naeno heloamo modobolo la:namo,” ebe hidamo! Diyala, tete tatalila ebete kuba ododi ipuwamo da: negamene.

Saitanakono Kuba Gabamo Emogabuimi Ipuwalo Godote Hibima: Midipa:tamo Modobo Helo Dikalamenako

¹³ Ba: hibila, Saitanate hiya:hiya: kuba gabamo emogabuimi komo ama:tamo da:wadahenako, ebete ba:bako atu komokomo hopo habanapi hiliyonomatamo ikalamenako. Huiyatiya kalakala konomola, Godote ama: kowalubima: hibidawama: eda:na. Ba:be mabuma: amia:no hibima: midi helote keba ka:na kitana, ebete ba:be komo ba iya:tawana Saitanako ba:bo koduhimima:ne, ebete amia:no helo da:gogolona ba:bako eta konomo emogabuimi komo ama:tamo kadahema:. Ba:gala ba:be atu tetelo Godote ama: gabo kiya:tumima:na:ta, ama:le Saitanakono emogabuimi komone keba ka:na na:kalahuliomena: ama:le hibima: midi ipuwalo kodakodalo kola:nama:.

Hibima: Midipa:te Ida:da:li Adikulame Komokomo Ipuwane Alahutihoma: Polote Da:goiya:

¹⁴ Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la:, wadiyala la:le hiya:hiya: ida:da:lino gobogobo adikulame komo kuba nibote patema: ga:lalo ba:bi ododili ipuwane nalahutihonakuya:la:. ¹⁵ Numa:la:, la: puya:te naeno tabo dulihutama, nale naeno tepo ipuwoeno ukuilo la: hidohido ukuipima: midilitamata, ba:bema: wadiyala la: ba:moe naeno tabo hidamo nanagiya:midala:. ¹⁶ Ya:suku emalagidolo baa: naha komo ododi tetelo

✧ **10:7:** Ikuli 32:6 ✧ **10:8:** Nabas 25:1-9 ✧ **10:9:** Nabas 21:5-6 * **10:10:** Buka ka:lamihole:da, ama: ubi dihatemena: ba:bi uwino hiya:hiya: komo hidonomamo iya:tawama:, wadiyala ama:le 1 Kolini 10:7 komoma: Ikuli 32:1-6 numiya:, ba:gala 10:8 komoma: Nabas Ka:lamihole 25:1-9 numiya:, ba:gala 10:9 komoma: Nabas Ka:lamihole 21:5-6 numiya:, ba:gala 10:10 komoma: Nabas Ka:lamihole 16:41-50 numiya:. ✧ **10:10:** Nabas 16:41-49

ale kebe kalilino komoma: Godotamo kalakala tabo dadipatenakoma:, ba:be kalili ba: Kelisokono hawi kalilila, ba:bema: hibila, ale kapimilo ba niho a eba:go kapiyama: ba:bo eda:hanakoma:. Ba:gala ale ebe kemalagidoloma: kebe baa: ka:wakamihonakoma:, ba:be baa: ba: ebena apela, ba:bema: ale kapimilo ba naha a Kelisokoba: atumu kapiyama: ba:bo keda:hanakoma:. ✧ ¹⁷ Numa:la:, ale ba:be baa: wakamihoheno dopamo kapiya baa:te itananako, ba:bema: ba:be komo ba: a hibima: midipino komo hawakalimino gola, iyo, a hiliyonomate Kelisokono kapiya apema: ba eda:hana, ale kapiya baa: kapimilo ba:bema: nahanakoma:. ✧ ¹⁸ Ba: hibila, a Isalaelanapino hawa:goeno ilina Godotamo ikameho komo atumu ba: ba:ba ka:nala, ba:bema: wadiyala la:le ba:be komo nemalagidolala:. Iba:te ba:bi ilina Godoko owati-doloeno patapata hunamo miya:teheni, dopamo iba:te mokohotele ibi mabuma: katene hapuhapu tama:mo miya:tenaka, ba:bene iba:te Godoko adikumi tetelo eba:go kapiyama: ba eda:ha katene kapimilo ba:bo nahanaka. ✧

¹⁹ Ba:bema: na ubila ale ida:da:li gobogoboeni adikulame komo gala kakemalagidoluya:. Mabu keka: nale la: ba:be komo ipuwane alahutihoma: da:kiyalamema? Ba:bi ida:da:lino helote hibilo ba:kita, ba:gala adikulamepa:te iba:tamo kebe ilina kikalamenaka ba:bi ilinate talona ipuwalo hibilo ba:ka:pola:na? ✧ ²⁰ Ao, naeno taboeni ipuwa eba ka:naha:!! Hibi komo ba: ba:ma ka:nala, ida:da:li adikulamepa:te ibino hawa:goeno ilina Godotamo a:kikamehala:, iba:te huiyatiya ida:da:lino ha:da amiho gobogobatamo ikalameholenaka. Ba:be mabuma: na ubihinola la: hibima: midipa:te la:eno ododili ipuwalo ba:bako kuba gobogobago kapiyama: keda:hanama:!! ✧ ²¹ A:iye! La:le eta hegelalo Ya:suku emalagidolo kalila:mo nihote, eta hegelalo kuba gobogobo emalagidole kalila:mo da:kanihoma, ba:be komo modoboha:!! Iyo, la:le eta hegelalo Ya:suku emalagidolo baa: eba:go nahate, eta hegelalo kuba gobogobo emalagidolelo iba:go baa: da:kanahama, ba:be komo atumu modoboha:!! ✧ ²² Ba:bema: a hidamo! Ale ida:da:li adikulamepino ododili komamo a:kana:pa:la:hama:, mabu a ubihinola aeno Kodawate ba:be komoma: atamo mauba. Ba:gala ale daedae ukuilo ba:ma ka:na a:kemalagidolama:, aeno helote ebena heloago komodoboma:ne. ✧

Hibima: Mididawate Ebe Ha:kiya Ebe Kapiya Kowalubima: Ukui Aki-hata:la:

²³ Ba:bema: ba:moe ba: eta komola. La: komopa:te ba:ma ka:na na:ga:lanamata, “Apa:mo ododili komo hiliyonomo ipuwalo eta komo kododima: talona hibilo kitanaha:.”

Ba:bema: nale tabo ba huiya na:goemo, “Iyo, lumagiti Kelisoko ipuwalo tutudawama: ba eda:na, talona ebetamo hibilo kitanaha: eta komo kododima:. Huiyatiya numa:la:, apa:mo ododili komo hiliyonomo ipuwalo komo ododili komate aeno hibima: midi ipuwalo a a:kowalubia:mena:, iyo, a sose tawakaluba:te ba:bi ododili komago ba emedena hidamo a:kapepehama:. ✧ ²⁴ Ba:bema: la: ipuwalo etate ukui akihata:la: ebe ha:kiya ebe kapiya kowalubima:, huiyatiya wadiyala ebete komopino hibima: midi ipuwalo ibi kowalubilima: ibino komokomo dopamo nemalagidolenakamene.” ✧

✧ **10:16:** Ma:t 26:26-28 ✧ **10:17:** Lom 12:5 ✧ **10:18:** Hawi 7:6 ✧ **10:19:** 1Kol 8:4

✧ **10:20:** Tutumu 32:17; Haw 9:20 ✧ **10:21:** 2Kol 6:15-16 ✧ **10:22:** Tutumu 32:21

✧ **10:23:** 1Kol 6:12 ✧ **10:24:** Lom 15:1-2

25 Ba: hibila, ama: kolowami habamo tote, puya:te ida:da:li adikula-meno katene ilina da:pemiya:tenaka, ba:bi tawakalubino ilina uwatete da:nahamena:, talona puliyala. Iyo, amia:no tepo ipuwoeno mulu ukui komate amia:no eta naha komoma: ama: kubadawama: ka:mi mod-obo:ha:, 26 mabu Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, “Ba:moe hopo konomo ba: aeno Kodawoenola, ba:bema: hopo haboeno ilina hiliyonomate ba: ebenoma: eda:hana.” ✧ 27 Ba:bema: keba tetelo eta hibima: midiha: mabulubiti ama: eba:go baa: nahama: da:kiyamemena:, ama: ubi dihatemena:, kubaha:, ama:le eba:go tote ebete baa: naha tetelo ama:tamo keba ilina dikamemena:, wadiyala ama: ba:be ilina kalakalago dito na:nuya:, iyo, ama:le tepo ipuwoeno mulu ukui komodo ida:da:li adidawama: kateneno komoma: ukui bilibilima: akeda:la:.

28-31 Ba:bema: numa:, naeno komo ba: ba:ma ka:nala. Na Kelisoko ipuwalo tutudawama: ba eda:na, naeno tepo ipuwoeno mulu ukuiti eta ododi komoma: na kubadawama: ka:namihino, eta dawoeno mulu ukui komate naeno tutu emede komo matuhumiho a:kamodobamena:. Iyo, nale eta baa: na komoma: Godotamo kalakala tabo adipatelo ebena kalakalago da:nama, ba:ba tetelo pote na:ka:modobomene na kuba ododidawama: ka:namima:? A:iye, lumagi puliyala, kalutaha:! Ba:bema: a hibima: midipino ododili komoma: ba:moe ba: naeno ko iya:tulame tabola, amia:no baa: naha ipuwalo, ba:gala amia:no beya niho ipuwalo, ba:gala amia:no komo hiya:hiya: ododili komo hiliy-onomo ipuwalo, wadiyala ama: ba:bi hiliyonomo komamo Godoko nawagaminanakuya:.

Huiyatiya ba:moe ba: eta komola. Keba tetelo eta dawate ama: ba:ma ka:na da:kiyamemena:, “Ba:moe katene ba: ida:da:li adikula-meno ilinala, ale a:kanahama:!” ama: ebe malemalelo emalagidolote ebena tepo ipuwoeno mulu ukui komamo na:papamiwatuya:. Iyo, amia:no tepo ipuwoeno ukuiti ba:be katene nama: modoboma: goena, huiyatiya amia:no hopodalagino komoma: ama: a:kanamena:ta. ✧

32 Ba:bema: amia:no hiliyonomo ododili komamo eta lumagino nato ukamidadawama: akeda:la:, iyo, puya:te Godokono sose tawakalubima: deda:hana, ba:gala puya:te Yunapi ba:gala Yuha:pi ipuwalo hibima: midiha:pima: deda:hana, ibi hiliyonomo ipuwalo etate amia:no ododili komoma: kuba ododi ipuwamo ga modobo:ha:. ✧ 33 Ba: hibila, na ha:kiya na kapiya kowalubima: emalagidoloheno, naeno ubi komo ba:ma ka:na ihatenamo, nale naeno hiliyonomo ododili komamo tawakalubi hiliyonomo dowalubilinakomo, ibi ba kalakaluilamena iba:te Godogodone ibino ka:ka: mula: komo galane ba:bo kolawema:na:. Ba:bema: hibima: mididawa, naeno ubi komote komopa:tamo keba ka:na kitana, wadiyala la:eno ubi komote iba:tamo atumu ba: ba:ba ka:na na:kitananakamene. ✧

11

1 Iyo, wadiyala la: hibima: midipi hiliyonomoeno ododili komokomo ipuwalo la:le na nibaminatena:la:, nale Kelisoko keba ka:na kibamiti-namo ba:ba ka:na. ✧

Polote Kolini Sose Kamenakamenoeno Eta Ododi Komoma: Dolam-agiya:

✧ 10:26: Ohale 24:1 ✧ 10:28-31: 1Kol 8:7; Kol 3:17; 1Tim 4:4 ✧ 10:32: Lom 14:13
✧ 10:33: 1Kol 9:20-22 ✧ 11:1: 1Kol 4:16

² Ba:bema: nale la: bimililameholemata, mabu la:eno hiliyonomo ododili komokomo ipuwalo la:le na ba emalagidolone, nale la: dopo soseno* ododili komo keba ka:na kiya:tulametanakuima, la: ba:bi komamo hibinomolo ba:ba ka:na papamila:hanamata.

³ Huiyatiya na ubila ba:ma tetelo eta uli komo la: kiya:tulamema:, ba:ma ka:na Godote Kelisokono watodawama: keba ka:na keda:na, Kelisote hibima: midipi dubuino watodawama: ba: ba:ba ka:na keda:na, ba:bene hibima: midipi dubuti ebena kamento watodawama: atumu keda:na. ✱ ⁴ Ba:bema: la: ipuwalo eta dubuti Godotamo toetoe tabo olamagi tetelo o ebete Godokono ukui hawakalimi tetelo ebena wato kalikamo da:mula:mene, ba:be ododi komo ba: ebena watodawa Kelisotamo hilopo ikame komo huiyala. ⁵⁻⁶ Huiyatiya la: ipuwalo eta kamentate ebena wato kalikamo mula:hena Godotamo toetoe tabo dolamagimini o ebete Godokono ukui sose tawakaluba:tamo da:hawakalimimini, ba:be ododi komo ba: ebena awitamo hilopo ikame komola, mabu ebena awi ba: ebena watodawala. Numa:la:, la: tawakalubino komo ba:ma ka:nala, eta dubuti ebena kamento konomo kuba mabuma: ebena hinibo elepe komamo hilopo ebetamo kikamema:ne, ba:bema: la: ipuwalo eta kamentate ebena wato kalikamo mula:hena hilopoha:ma: deda:mene, wadiyala ebete hilopo na:lawa:mene, kamento awi hinibo elepe komamo ebetamo hilopo keba ka:na kikamenako ba:ba ka:na. Iyo, la: iya:tawahala, hinibo elepe komo ba:gala hinibo iya:hili komo ba: kamenakamentamo hilopo ikalame komola, ba:bema: wadiyala iba:te ibino wato kalikamo na:mula:lenakamena:.

⁷ Huiyatiya dubuino komo hiya:la, ebete ebena wato kalikamo mula:ha:ma: deda:mene hilopo komote a:kitanamene. Numa:la:, Godote dopo dubu ebena holoholamo ododiya:, ba:bema: ba:ma tetelo dubu hiliyonomate ba:be holoholamo ba emedehona Godokono hido mulu emede ka:ka: komo ba:bo hawakaliminaka. Huiyatiya dubuino hido mulu emede ka:ka: komo kamenakamentate hawakaliminaka, ✱ ⁸ mabu Godote dopo dubu ba:gala kamena ba ododili, ebete dubuino ka:ka: kamenagodone kalawiya:ha:, ao, ebete huiyatiya kamento ka:ka: dubugodone lawiya:. ✱ ⁹ Ba:gala numa:la:, Godote ebe ha:kiya ebe kokalakaluimima: dopo dubu bododiya:, huiyatiya ebete ba:be dubu kokalakaluimima: dopo kamena akododiya:. ¹⁰ Ba:bema: la: ipuwalo kamenakamentate ibino wato kalikamo na:mula:lenakamena:, mabu Godote ebena Gobogoboeno helo iba:tamo dikalami, ibino wato mula:le komote ba:be komo hidamo kohawakalimima:ne. Iyo, ba:be komodo Hunu Haboeno nopopa:te ba:moe komo kiya:tawahama:na:, dubate Godokono hido mulu emede ka:ka: komo keba ka:na ka:hawakaliminaka, talona puliyala hibima: midipi kamenakamentate ba:be atu hido mulu emede ka:ka: komo ba: ba:ba ka:na atumu kohawakalimima:.

¹¹ Huiyatiya ba:moe eta komo akadodala: A hibima: midipi ipuwalo kamenakamentate dubuino komoma: akaga:lala:, “Ale iba:godolo eta owalubi komo a:kuma:lema:,” ba:gala dubate atumu kamenakamento komoma: ba:bako daedae ukui tabo akolamagima:la:. Ao, eba

* **11:2:** Buka ka:lamiholemeta, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suti hoe ipuwane mahigate Hunu Habamo dodoluya:, ba:ba tetelo Yunapino Yudiya hopolo kebe sosete du-luhukuya: ba:be sose ba: dopo sosela. ✱ **11:3:** Tup Mabu 3:16; Epe 5:23 ✱ **11:7:** Tup Mabu 1:26-27 ✱ **11:8:** Tup Mabu 2:18-23

ka:naha; mabu ale aeno Kodawa ipuwalo ba emedena dubu hiliyonomate kamenakamenagodolo owalubi komo ulamenaka, ba:gala atumu kamenakamena hiliyonomate dubagodne owalubi komo a:kauwatenaka. ¹² Numa:la; Godokono ododi komodo dopo kamenate dubugodne uluhukuya; ba:bene ba:ma tetelo ebene owalubi komodo dubu hiliyonomate kamenakamena ipuwane a:hawakalahalenaka, iyo, hiya:hiya: tawakalubi ba:gala ilina hiliyonomate ebene ubi komo kapiyado ba:bema: ikulihonaka.

¹³ Ba:bema: wadiyala la: ha:kiya la:eno ukuia:mo nemalagidolala; la: ipuwalo eta kamenate ebene wato kalikamo mula:heno Godotamo toetoe tabo dolamagimini, ba:be komo modobola:ka: o modoboha:ma: ba:keda:mene? ¹⁴⁻¹⁵ Numa:la; Godote pui ebene ubilo dododiliya; ba:bi hiya:hiya: tawakalubi ipuwalo komo hiliyonomate ibino tepo ipuwoeno ukuilo na:ga:ana, eta dubuti ga:ga:ga: hinibago demedena ba:be komo ba: kuba hilopo komola, huiyatiya eta kamenate ga:ga:ga: hinibago demedena ba:be komo ba: ebe hagalu kamenama: midi komola. Ba:bema: wadiyala la: ba:be komone niya:tawahala; Godote kamenakamenatamo ibino ga:ga:ga: hinibo bikalamiya: ba:bi hinibate ibino wato mula:leno ilinama: keda:hanama:. ¹⁶ Ba:bene la: ipuwalo etate ba:moe komoma: nago olowabeletihuima: dewagelemene, naeno kuititi tabo ebetamo ba:ma ka:na itana, la:eno hopo konomolo puya:te Godokono sose tawakalubima: deda:hana, ibi hiliyonomate ago ukui kapiyama: ba eda:hana kamenakamenoeno komoma: ba: ba:ba ka:na iya:tulamenaka.

Polote Ya:suku Emalagidolo Baa: Naha Komoma: Dolamagiya:

¹⁷ Ba:bema: nale ba:be komo miya:pate nale komo hiya:hiya: komoma: la: diya:tulamema, ba:bi komo ipuwalo nale la: a:kamililamehola:mata, mabu keba tetelo la: da:kapiyuiminakoma, la: la:eno ododili komamo komopino hibima: midi ipuwalo ibi owalubilihino ibi dito kubahilamenakomata. ¹⁸ Ba:bene dopo komo ba:ma ka:nala, komopa:te na a:kiyanamiya; la: sose tawakaluba:te da:kapiyuiminakoma la: ipuwalo anagiya:mida komokomo ba:pola:lama:nata. Ba:bema: ibino tabo ga:la ipuwalo nale komo tabo hibima: a:midilimo, [☆] ¹⁹ mabu diyala, ba:bako anagiya:mida komate Godokono ubilo dikulihuya; la: ipuwalo puya:te ebene ubi komamo hibilo da:papamila:hanama, la:le ebene hiya:nomo tuputupu emede ipuwalo ba la:mota:hana, komopa:te ba:be hido emede komo dumilamemena: iba:te ibino kuba ododili komokomo ba:bo kiya:tawahama:na.

²⁰⁻²¹ Huiyatiya numa:la; la: komopino kuba ododi komo ba: ba:ma ka:nala. La: da:kapiyuiminakoma, la:le Kodawa Ya:suku emalagidolo baa: naha tetelo ebe hibilo kemalagidolonaha:. Iyo, Ya:suku emalagidolo baa: naha tetete peheno, dopamo la:eno poko baa: naha ipuwalo† etapa:te etapi emalagidoleheno ibi a:kalatilama:lemata, ba:bene la: komopi ha:kiya la:eno baa: gahugahulu ba naha komopa:tamo malemalelo a:kalabahalama:lemata. Ba:bema: hibila, la:eno ododi ipuwalo

☆ **11:18:** 1Kol 1:10-12 † **11:20-21:** Buka ka:lamiholewawa, wadiyala ama: Kolini sose tawakalubino ododi komo ba:ma ka:na niya:tawa, iba:te Godoko adikumi hegelalo da:kapiyuiminakui, dopamo iba:te ibino hiya:hiya: badininipala kapiyuimi ipuwalo poko baa: benahanakuya; ba:bene gala hapuni iba:te Ya:suku emalagidolo baa: naha komo ba:bo ododinakuya. Ba:bema: iba:te poko baa: naha tetelo kebe kuba komo kododilinakui, Polote ba:bi komoma: ba:moe tabo bolamagiya:.

komopa:te poko baa: konomamo ba naha huiyatiya komopi baa:te hibilo a:kawigulama:le, komopa:te helo gao beya konomamo niho ipuwalo daedaema: ba eda:ha huiyatiya komopi nonaminalenaka. ²² A:iye! Mabu keka: la:le Godokono sose tawakalubi ipuwalo komopi dito tawakalubima: da:midilinakoma? Ba:gala mabu keka: la:le awaepi owalubilihino iba:tamo hilopo dikalamenakoma? La:eno ukui ba:kitana, nale ba:moe ododi komoma: la: da:mililameholema? Ao, mililamehole tabo nagodolo kitanaha:! Ba:moe kapiya tabo la:tamo olamagimo, la:le la:eno ekaka:tamo malemale hawakalimima: ubiha:ma: deda:hama, la:le soseno kapiyuimi komamo akapelama:la:. Wadiyala la: huiyatiya la: ha:kiya la:eno hiya:hiya: genamalo baa: na:nahanakuya:la:.

²³ Numa:la:, nale Kodawa Ya:sugodone da:lawiya:mo, ba:be atu komo dopamo la: ba:ma ka:na iya:tulamimata, ebenu eta hopodalagiti ebe ebenu anakapumipino kokotamo dihateniya:, ba:be dulu ebete baa: lawenate, ²⁴ Godotamo kalakala tabo olamaginate, ba wakamihona ebe ta:matapa:tamo na:goeniya:, “Ba:moe ba: naeno apela, la: mabuma: Godotamo ikamemo. La:le na emalagidolonelo ba:moe komo nododinakuya:la:.” ²⁵ Ba:bene baa: naha komote da:wibolameniya:, ebete kalili gala kalawenate na:kagoeniya:, “Ba:moe kalili ba: Godote tawakaluba:go komiloma: uli nopo da:tamotiya: ba:moe ba:be komola, iyo, ba:moe naeno hawiti ba:be nopo bekodakoduimina. Keba tetelo la:le da:nihonakoma, wadiyala na emalagidolonelo nododinakuya:la:.”
 ✧ ²⁶ Ba:bema: numa:la:, Kodawate ba:moe hopamo gala peheno, kebe hiya:hiya: tetelo la:le ebe emalagidolo baa: da:nahanakoma ba:gala ebenu hawi kalili da:nihonakoma, ba:bi netewa komodo la: Ya:sukunu hoe komo ba:hawakaliminakomata.

²⁷ Ba:be mabuma: kebe lumagiti ebenu tepo ipuwoeno ukuilo Kodawa Ya:suku hibilo adikumihino ebe emalagidolo baa: da:namene ba:gala ebenu hawi kalili da:nimini, ba:be komodo ebete Kodawoeno apeno talona ba:gala hawino talona wakalamiti konomo kuba kododima:ne.
 ✧ ²⁸ Ba:bema: lumagiti Ya:suku emalagidolo baa: naheno ba:gala ebete ebenu hawi kalilini nihino, wadiyala ebete dopamo ebenu tepo ipuwoeno komo hidamo nanagiya:midamene, ²⁹ mabu kebe dawate Ya:sukunu ape komoeno ipuwa hidamo emalagidoloheno ebe emalagidolo baa: dito da:namene, ba:gala ebenu hawi kalilini dito da:kanimini, ba:be dawoeno komo Godote kubama: kogoema:ne, iyo, ebetamo kuba huiya kikamema:ne. ³⁰ Ba:moe ba:be mabuma: apeno temeteme komate la: komo hiliyonomagodolo ba:pola:na, ba:gala tawetawete atumu la: ba ulamena la: ipuwalo komopa:te dito ha:lahuya:.

³¹ Huiyatiya numa:la:, a ha:kiya aeno komo dopamo modobolo danagilamenakoma:, ba:bema: aeno Kodawate aeno komo anagiya:midaa:me tetelo aeno eta ododi komoma: a kubapima: a:kagaa:mene. ³² Ba: hibila, keba tetelo ebete a anagiya:midoe ipuwalo kuba huiya dikaa:memene, ebenu ubi komo atamo ba:ma ka:na itananako, ebete a ba:ma tetelo temeteme komamo tuputupulu kemedinama: diya:tua:menako, galane tetelo hopo habanapa:te ibino wiboha: teteno kuba huiya ba uwate, a huiyatiya kuba huiya a:kalawa:ma: ✧

³³ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, la:le poko baa: ba:gala Ya:suku emalagidolo baa: naha komoma: da:kapiyuiminakoma, wadiyala la: naha tupuimihino tawakalubi hiliyonomoeno pelame komo na:latiminakuya:la:. ³⁴ Ba:gala la: ipuwalo baa: kapete kebe lumagi koamo dumimini, wadiyala ebete ebene genamalo baa: nanekele dopamo nate ba:bene soseno kapiyuimi komamo na:pa:mene, mabu ba:bako ododi komodo kuba huiyate Godogodone la: sose tawakaluba:tamo a:kapa:mene. Ba:bema: kalakala konomola, ba:ma tetelo ba:moi kapiyakapiya komoma: nale la: hidamo a:kiyalamemata, huiyatiya la:eno komo ododili komoma: kebe tabo dulihiimo, nale da:pemo ba:bi komokomo atumu ba:bo kopetuputupilamema:nemo.

12

Hibima: Midipa:te Godokono Oko Kowatihonama: Ebene Gobogobote Malemalelo Iba:tamo Hiya:hiya: Helo Dikalamenako

¹ Ba:bema: la:le eta komoma: na da:kiyanamima, ba:be komo ba: a hibima: midipa:te Godokono oko kowatihonama: ebene Gobogobote malemalelo atamo hiya:hiya: helo dikaa:menako, ba:bi komate keba ka:na ka:pola:na. Naeno hibima: midipi ekaka:la:, na ubihinola la: ba:bi dito ikalame komoma: iya:tawaha:pima: eda:ha.

² La: iya:tawahala, dopamo la: hibima: midiha:pima: ba eda:hana, ida:da:li adikulame ipuwalo ha:da amiho gobogobate komo hiya:hiya: gabodo la: ba:bo magatalenakuya:ta, huiyatiya ba:bi ida:da:la:godolo hibi ka:ka:te itanaheno iba:te la: kowalubilinamiha:. ☆ ³ Ba:bema: na ubila la: ba:moe komo niya:tawahala:, Godokono Gobogobote eta lumagigodolo demedena, ebete a:kamodobamene kuba tabo ba:ma ka:na goe, “Ya:suku kuba dawama: ba eda:na Godote ebe Saitanakono Koe Habamo ka:da:nama:ne!” Ba:gala la:le eta lumagino tabo ba:ma ka:na dulihioma, “Ya:suku ba: Kodawala!” la: ba:bo kiyatawahama:nemata, Godokono Gobogobote ebe ipuwalo bemedena, mabu ebete ba:be lumagi ipuwalo emedenaha:tale ebete ba:be hibi tabo goe ba:ka:modobona:. ☆

⁴ Ba:bema: numa:la:, Godokono Gobogobo ba: kapiyala, huiyatiya hibima: midipi hiliyonomoma: ba eda:hana, ebete iba:tamo hiya:hiya: helo dikalaemenako ba:bi hiya:nomo helo komate hiya:hiya: ba:pola:na. ☆ ⁵ Ba:gala Kodawa Ya:suku ba: kapiyala, huiyatiya hibima: midipa:te ebe mabuma: dowatihona ba:bi oko komate hiya:hiya: ba:pola:na. ⁶ Ba:bene Godoko atumu ba: kapiyala, huiyatiya ebete hibima: midipa:tamo hidohido ukui dikalamenako, ba:bi ukui komate atumu hiya:hiya: ba:kapola:na iba:te ebene hiya:hiya: oko kowatihonama:.

⁷ Ba: hibila, Godokono Gobogobote hibima: midipi hiliyonomo ipuwalo bemedena, ba:bema: iba:te ba:be komo ba: iya:tawaha kapimilo kapepehoma: ebete ebene hiya:hiya: helo ikame komomo ebene komo iba:godolo hawakaliminako. ⁸ Ba:ma ka:na Godokono Gobogobote eta lumagitamo hiya:nomo helo dito ikamenako komopa:tamo mulu ukui tabo kolamagima:, ba:gala ba:be atu Gobogobote eta lumagitamo hiya:nomo helo dito kikamenako hido iya:tawa komo kohawakalimima:. ⁹ Ba:bene ba:be Gobogobote eta lumagitamo hiya:nomo helo dito ikamenako ebene hibima: midi komo Kelisotamo konomamo

kihatema:, ba:gala ebete eta lumagitamo hiya:nomo helo dito kika-menako temetema:gopi kohiduulamema:. ¹⁰ Iyo, ba:be atu Gobogobote komo tawakaluba:tamo ebene hiya:nomo helo malemalelo hiya:hiya: ikalamehollenako, ibi ipuwalo etate nanohano komo kododilina-koma:, etate Godokono tepo ipuwoeno ukui kohawakaliminakoma:, etate kuba gobogoboeno ododili komo ba:gala Godokono Gobogoboeno ododili komo hidonomamo kanagilamelelamenakoma:, etate Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo kolamaginakoma:, ba:gala etate ba:bako hiya:hiya: taboeno ipuwa ulihopa:tamo kohawakalilamenakoma:. ¹¹ Ba:bema: numa:la:, ba:bi hiliyonomo dito ikalame komate Helodawa kapiyanomo ipuwado ikulihonaka, ebe ba: Godokono Gobogobola, iyo, ebene ubilo ebete hiliyonomo hibima: midipa:tamo ebene hiya:hiya: helo ba:ba ka:na ikalamehollenako. ✧

Hibima: Midipa:te Kelisokono Kapiya Apema: Ba Eda:hana Ba:be Apeno Hiya:hiya: Komate Hiya:hiya: Oko Bowatihona

¹² Ba: hibila, lumagino ape ba: kapiyanomola, huiyatiya hiya:hiya: oko kowatihonama: apeno hiya:hiya: komate ba:pola:ma:na. Ba:bema: ba:ba:ba ka:na Kelisokono kapiya ape ipuwalo apeno hiya:hiya: komate ba:pola:ma:na, ✧ ¹³ ba:bi hiya:hiya: apeno komo ba: a hibima: midipila. Numa:la:, a ipuwalo puya:te Yunapima: deda:hanama: ba:gala puya:te Yuha:pima: deda:hanama:, puya:te komopa:tamo huiyaha: oko dowatihonama: ba:gala puya:te a ha:kiya a kowalubima: hegehege mani oko dowatihonama:, a hiliyonomate beyamo wadulatele komo Godokono kapiya Gobogoboeno heloamo a:lawiya:ma:, iyo, ba:be atu Gobogobote a hiliyonomoeno tepo ipuwa ya:lo a:tabuilamiya:. ✧

¹⁴ Iyo, lumagino ape ipuwalo apeno hiya:hiya: komate ba:pola:ma:na, kapiya komote kitama:naha:. ¹⁵ Ba:bema: lumagino natote ba:ma ka:na da:goemene, “Na apeno eta komoha:, mabu na kokotoha:,” ba:bako tabo goe komote a:kamodobamene ebe ape ipuwane dito kitamidama:. ¹⁶ Ba:gala galote atumu ba:ma ka:na da:goemene, “Na apeno eta komoha:, mabu na baidiha:,” ba:bako tabo goe komote a:kamodobamene ebe ape ipuwane dito kitamidama:. ¹⁷ Numa:la:, lumagino ape konomote baidi kapiyanomoma: neda:tale, ebete hiya:hiya: komo ulihoma: ba:ka:modobona:, ba:gala ebene ape konomote galo kapiyanomoma: neda:tale ebete hiya:hiya: nibo niyobahale ba:ka:modobona:! ¹⁸ Huiyatiya Godote dopo lumagino ape ba ododi, ebete apeno hiya:hiya: komo hiliyonomo ebene ubilo miya:temiya:, ¹⁹ ba:be mabuma: eta lumagino ape konomote kapiya komonomoma: neda:tale, ebene apete hibilo ba:ka:itanana:! ²⁰ A:iye, apeno komo eba ka:naha:, ebe ba: kapiyala huiyatiya hiya:hiya: oko kowatihonama: apeno hiya:hiya: komate ba:pola:ma:na.

²¹ Ba:be mabuma: baiditi modoboha: kokototamo tabo ba:ma ka:na goe, “Na ubihinola ama: mabu ama:godone eta owalubi komo kalawenaha:!” ba:gala watote atumu natotamo ba:mako tabo a:kagaa:mene, “Na ubihinola ama: mabu ama:godolo eta owalubi komo a:kuma:lemo!” ²² Ao, eba ka:naha:. Lumagino ape ipuwalo apeno hiya:hiya: komate ba pola:ma:na, ba:bi komokomo ipuwalo ale kebe komo heloheloha:dopoma: da:ga:lanama:, ebete ba:bi komokomo

ebeno ape ipuwane diya:hilimimini ebena ka:ka:te ba: dito kowiboma:ne. ²³ Ba: ba:ba ka:na ale apeno hiya:hiya: komokomo ipuwalo kebe komo kubakubadopoma: demalagidolenama:, aeno ododili komamo ba:bi komokomo hidonomamo ulamenakoma: iba:te modobolo kopola:nama:. Ba:gala aeno ape ipuwalo kebe komate hawakala ba pola:na atamo hilopo dikaa:mena, ale ba:bi komokomo konomamo emalagidolete kalikamo mula:lenakoma:, ²⁴ huiyatiya numa:la:, kebe komate hawakala ba pola:na atamo hilopo kikaa:menaha:, ale ba:bi komokomo kemalagidolenaha: ibi kalikamo komula:lema:.

Ba:bema: hibila, Godote dopo lumagino ape ba ododi apeno hiya:hiya: komo miya:temelo ukui ba:ma ka:na ihatiya:, tawakaluba:te apeno hiliyonomo komokomo ipuwalo kebe komo kubakubadopoma: da:ga:la:namena:, iba:te ba:bi komokomo konomamo ba emalagidolena ibino ododili komamo hidonomamo bulamenakomena:. ²⁵ Ba:bema: numa:la:, Godoko ubihinola, ebete dododiya: ba:be ape ipuwalo anagiya:mida komote uluhuku. Ebe huiyatiya ubila apeno hiliyonomo komate ba pola:na, etate etatamo atu malemale komo nihatenakamene, ²⁶ ba:bema: keba tetelo eta komote temeteme diya:tawamene, ba:ba tetelo hiliyonomo komate atu temetema:go kopola:nama:na:, ba:gala keba tetelo eta komote eta dawoeno milimiho ipuwalo kalakala da:lawemene, ba:ba tetelo hiliyonomo komate eba:go kapimilo kokalalahama:na:.

²⁷ Ba:bema: la: hibima: midipi hiliyonomo ba: Kelisokono apelata, iyo, ebena ape ipuwalo da:pola:ma:na la: ba: ba:bi hiya:hiya: komolata. ☆ ²⁸ Numa:la:, sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo dolamiya: Godote ba:bi okopi bimiya:tiya: iba:te ebena sose okopi ipuwalo dopopima: keda:hanama:, ba:bene komo okopa:te ba:bi dopopino hopolo kopola:nama: ebete ebena ukui hawakalimipi kamiya:tete, ba:bene ibino hopolo kopola:nama: puya:te ebena Bukoeno tabo komokomo diya:tulamenaka ebete ba:bi okopi kamiya:tete, ba:bene ibino hopolo kopola:nama: puya:te hanohano komo dododilinaka ebete ba:bi okopi ba:bo kamiya:tiya:. Ba:gala Godote puya:tamo hiya:hiya: helo dikalamena iba:te ebena soseno komo oko kowatihonama:, ebete ba:bi okopi atumu a:kamiya:tiya:, ba:ma ka:na ebete dopamo temetema:gopi hiduilamepi miya:tete, ba:bene puya:te tawakalubino ododili ipuwalo ibi dito dowalubilinaka ba:bi okopi kamiya:tete, ba:bene sose tawakalubino komo watowatopi kamiya:tete, ba:bene puya:te Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo dolamagiminaka ba:bi okopi ba:bo kamiya:tiya:. ☆ ²⁹ Ba:bema: numa:la:, soseno hiya:hiya: okopi ipuwalo ibi hiliyonomate Kelisokono dopo oelamepima: keda:hanaha:, ba:gala ba: atumu ibi hiliyonomate Godokono ukui hawakalimipiha:, ba:gala ibi hiliyonomate ebena Bukoeno tabo komokomo iya:tulamepiha:. Hibila, ibi hiliyonomate ebena Gobogoboeno heloamo hanohano komo kododilinaha:, ³⁰ ba:gala ibi hiliyonomate ebena heloamo temetema:gopi kahiduilamenaha:, ba:gala ibi hiliyonomate Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo kolamagiminaha:, ba:gala ibi hiliyonomate ba:bako hiya:hiya: taboeno ipuwa ulihopa:tamo kahawakalilamenaha:. ³¹ Ba:bema: Godokono Gobogobote hiya:hiya: helo hibima: midipa:tamo malemalelo dikalamena, ba:bi komokomo

ipuwalo wadiyala la:le hiya:nomo hidohido helo kuwatema: ubi konomo nihatenakuya:la:.

Huiyatiya numa:la:, na ba:ma tetelo Godokono eta gabo la: kiya:tulamema:nemata, ba:be tuputupu gaboeno hidote ebena Gobogoboeno hiya:hiya: dito ikalame komoeno hido komo na:gogolona.

☆

13

Malemale Emalagidolo Komo

¹ Diyala, hiya:hiya: hoponapino tabamo ba:gala Hunu Haboeno nopopino tabamo olamagi helote nagodolo kuda: itana, huiyatiya malemale emalagidolo komote nagodolo itanaha:tale nale tabo olamagi ipuwalo eta hido komo ba:ka:ododina:, iyo, na ba: lumagiti bele dito danagaliminako ba:bako lumagima: eda:namo, ba:be bele diyamote ekelaheno tawakaluba:te uli ubiha:ma: keda:hama:na:.

² Ba:bene diyala, Godokono ukui kohawakalimima: ebena Gobogobote natamo hiya:nomo helo kuda: ikanamenako, ba:gala hiliyonomo iya:tawa komate nagodolo ba pola:na Godokono ugumuili komo hiliyonomo nale mulu ukuia:mo kuda: iya:tawanakomo, ba:gala hunuhunu haka hiya: baha:mo koelamema: hibima: midi komoeno helote nagodolo kuda: itana, huiyatiya malemale emalagidolo komote nagodolo itanaha:tale na ipuwalo eta hido komote ba:ka:itanana: ☆

³ Ba:bene diyala, nale naeno ilina hiliyonomo awaepa:tamo dito da: ikalamemo, ba:gala Ya:suku mabuma: hibima: midihapa:te naeno ape koa:mo da: emadomemena:, huiyatiya malemale emalagidolo komote nagodolo itanaha:tale nale Godogodone eta hido huiya ba:ka:lawena:.

⁴ Ba:bema: ama: eta lumagi malemalelo demalagidolona, ama:le ebena daedae ododi komoma: ebetamo tiyolo ubiha:ma: a:keda:mena:ta, ba:gala ama: malemale ododili komodo ebetamo hido owalubi kihatema:na:ta. Ba:bene ama:le malemale ipuwalo demedena, ama: eta lumagino ilinama: ebetamo a:kamaubamena:ta, ba:gala amia:no komoma: awagaha tabo olamagihino amia:no tepo ipuwalo ama: ha:kiya ama: hunamo a:kadipata:mena:ta, ⁵ iyo, ama: apeno ododili komamo eta modoboha: ukui kapiya a:kahawakalima:mena:ta. Ba:bene ama:le malemale ipuwalo demedena ama: ha:kiya amia:no komo kapiya a:kemalagidolonamena:ta, ba:gala amia:no tepo ipuwoeno koete eta lumagitamo tiyolo mahigaheno ama: ebena kuba ododili komo dito kadodolemema:na:ta. ⁶ Ba:bene ama:le malemale ipuwalo demedena ama: komopino kuba ododi komo eta lumagitamo dumimina: a:kakalakalamena:ta, ama: huiyatiya Godokono hibi komote da:hawakalamene ama: ba:bo kokalakalama:na:ta. ☆ ⁷ Ba:bema: malemale emalagidolo komote ama:godolo hihinomolo ditana, hiliyonomo temeteme komate ama:tamo dikulihonakomona: ama: emedena tetelo ba:bi kuba komamo papamiwataheno kuiyodopoma: a:keda:mena:ta, huiyatiya ama:le amia:no hibima: midi komo ba atila:na, ba:be komo ipuwalo kodakodalo utiti Godokono hido owalubi tete ba:latiminamena:ta. ☆

⁸ Iyo, malemale emalagidolo komote emedena emedena tetelo a:kawibonamene. Huiyatiya numa:la:, Godokono tepo ipuwoeno

ukui hawakalilame komate ebena okopa:godolo dikulihonaka ba:bi komate kowibohoma:na; ba:gala komopa:te Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo Godokono Gobogobono heloamo dolamagiminaka, ba:bi komate emedena tetelo a:kapola:namena; ba:gala hiliyonomo iya:tawa komate tawakaluba:godolo da:pola:na ba:bi komate atumu kowibohoma:na. ⁹ Ba: hibila, Godote kebe iya:tawa komokomo aeno ukui mabamo da:miya:tena, ba:gala ebete kebe helo atamo dikaa:mena ale ebena tepo ipuwoeno ukui kohawakalilamema; ba:bi komate agodolo ba pola:na huiyatiya Godokono umi ipuwalo kubadopoma: eda:hana. ¹⁰ Ba:bema: kalakala konomola, mabu galane tetelo aeno Hido Tuputupudawanomote hibinomolo da:pemene, ba:ba tetelo kubadopo komokomo hiliyonomate ba: dito kowibohoma:na.

¹¹ Numa:la; na gudu deha:poto tetelo naeno tabo olamagi komo ba:gala komopino tabo anagiya:mida ukui komo ba:gala tepo ipuwoeno emalagidolo komo, ba:bi netewa-kapiya komate nagodolo gudu deha:potoeno ododili huiyama: eda:hanama. Huiyatiya ba:ma tetelo naeno komo hiya:ma: eda:na, mabu na dubuma: dediya:mo ba:ba tetelo gudu deha:potoeno ododili komo hiliyonomo naeno gunimi hapuamo dito miya:paliya:mo. ¹² Ba:bema: hibila, ba:ma tetelo ale Godokono komo nanekelenomo uminakoma; lumagiti dalowa: galasilo ebena holoholo keba ka:na kuminako ba:ba ka:na, huiyatiya galane tetelo a ebena holoholo hapuamo da:nikulima: ebena holoholo hidonomamo ba:bo konumima:nema. Iyo, ba:ma tetelo naeno iya:tawa komate kubadopoma: eda:hana, huiyatiya galane tetelo nale hiliyonomo komokomo hidonomamo kiya:tawama:nemo, Godote naeno hiliyonomo komokomo keba ka:na kiya:tawana ba:ba ka:na.

¹³ Ba:bema: numa:la; emedena emedena tetelo da:pola:namena: ba:moi ba:bi koko komokomola, aeno hibima: midi komo, ba:gala ale Godokono hido tete uluhukuma: uliholo demedenama: ba:be komo, ba:gala ale komopi malemalelo demalagidolenama: ba:be komo, ba:moi ba:bi netewa-kapiya komokomola. Huiyatiya hibila, ba:moi komate ba pola:na ibi ipuwalo malemale emalagidolo komote ko komonomoma: beda:namene. ☆

14

Godokono Ukui Hawakalimidawoeno Hido Komote Hunu Haboeno Nopopino Tabamo Olamagidawoeno Hido Komo Na:gogolona

¹ Ba:bema: wadiyala la: la:eno ukui konomamo nihatenala: malemale emalagidolo ipuwalo kemedinama; ba:gala atu tetelo la: iya:wanomoma: neda:hanala: Godokono Gobogobote hiya:hiya: helo dito dikalamenako la:le ba:bi hiya:nomo komokomo kuwatema: Numa:la; ba:bi dito ikalame komo ipuwalo pote Godokono ukui kohawakalimima: helo da:lawemene, ebete hidonomo komo ba: a:lawe.

☆ ² Huiyatiya kebe lumagiti Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo dolamaginako, ebete ba:be komodo Godoko kapiyatamo olamaginako, hopo habanapa:tamoha. Iyo, ebete Godokono Gobogobono heloamo ebena ugumuili komoma: olamaginako, ba:bema: ulihopa:te ebena taboeno ipuwa lawema: a:kamodobala. ³ Huiyatiya Godokono ukui hawakalimidawoeno komo eba ka:naha. Ebena tabo olamagi komodo tawakaluba:te hidamo ulihonaka, ba:bema:

komo tetelo Godokono tabote ibino hibima: midi ipuwalo ibi ba owalubili a:heluilamenako, ba:gala komo tetelo ibi temeteme ipuwalo a:gelebadilamenako. ⁴ Ba:be mabuma: kebe lumagiti Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo dolamaginako, ba:be komodo ebe ha:kiya ebe hibima: midi ipuwalo a:kodakoduiminako, huiyatiya kebe lumagiti Godokono ukui da:hawakaliminako, ba:be komodo ebete sose tawakalubi hiliyonomoeno hibima: midi komo bekodakoduilamelelamenako.

⁵ Numa:la:, na ubila la: hiliyonomate Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo kolamagimima:, iyo, ba:be ododi komo kubaha:, huiyatiya naeno ubi konomote bitana la:le Godogodone hiya:nomo helo na:lawiya:la:, la:le ebene tepo ipuwoeno ukui hopo habanapino tabamo kohawakalilamema:. Ba:hibila, Godokono umi ipuwalo ebene ukui hawakalimipino hido komote ba:bi nopopino hiya:hiya: tabamo olamagimipino hido komo na:gogolena, mabu keba tetelo lumagiti nopopino tabamo eta komo dolamagimini, ba:ba tetelo sose tawakalubi ipuwalo eta tabo ohoba:midadawate ba:be taboeno ipuwa hawakalimihino ulihopa:te ba:be komodo eta owalubi komo a:kalawa:mena:.

⁶ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, nale la:tamo da:puluhukumu la: ipuwalo Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo da:polamagimo, la:le naeno ododi komodo bada hido owalubi komo na:ka:laweoma? A:iye, eta hido komo puliyala! Ba:be mabuma: nale da:pemo, wadiyala na la:go ba emedena eta tetelo Godokono eta ugumui komo la:tamo la:eno tabamo hawakalimiti, ba:bene eta tetelo eta hido iya:tawa komamo la:eno tabamo atumu la: kakaheluilamema:nemata. Ba:gala nale eta tetelo Godokono ubi komo la:eno tabamo hawakalimiti, ba:bene eta tetelo ebene Bukoeno tabo komokomo la:eno tabamo atumu la: kakiya:tulamema:nemata. Ba:bema: hibila, keba tetelo ba:bi ododili komodo nale la: la:eno tabamo owalubilihino la: nagodone hido ukui lawema: a:kamodobamata! ⁷ Numa:la:, pa:lola: ba:gala dolopo ibino komo ba: atumula. Ba:bako ilina moleholepi ba:gala modohopi iba:te eta ohale ibino hibi ododili komamo hidamo hawakalimihino, ba:ba tetelo ulihopa:te ba:be ohaleno madodo a:kiya:tawahamena:. ⁸ Ba:gala eta komo, alaholoho tetelo eta gawadalagiti gebole hidamo moleheno, komo dubate alaholo ipuwalo ebe owalubima: a:kapihidamena:.

⁹ Ba:bema: la:eno soseno komo ba: atumu ba:ba ka:na ba:kaitana. La: ipuwalo etate Hunu Haboeno nopopino tabamo eta komo dolamagimini, ebene taboeno ipuwate hibilo a:kahawakalamene, iyo, ulihopa:te eta hido iya:tawa komo ebegodone a:kalawa:mena:. A:iye, ba:be lumagino tabo komote ba: ahuta huhuti ba pata ha:kiya keba ka:na ka:piniwibonako ba:ba ka:nala! ¹⁰ Numa:la:, ba:moe hopolo hiya:hiya: tawakaluba:te ibino tabonomamo olamagiminaka, iyo, iba:te ibino hiya:hiya: tabo komodo ibino mabuluba:tamo ibino tepo ipuwoeno ukui modobolo hawakalilamenaka. ¹¹ Huiyatiya keba tetelo na eta hoponapino tabo iya:tawaha:ma: deda:mo, ba:ba tetelo iba:te na kapeladawama: ba ka:nami, nale ba: atumu ibi kapelapima: ba:ka:laminakomo. ¹² Ba:bema: la: Godokono Gobogoboeno hiya:hiya: dito ikalame komo uwatema: ubi konomamo da:mia:tenama, kubaha:, huiyatiya ba:bi komokomo ipuwalo kebe komate sose tawakalubino

hibima: midi komo hibinomolo da:kodakoduilamenaka, wadiyala la: ba:bi komamo oko kowatihonama: ukui konomamo nihatenakuya:la:.

¹³ Ba:be mabuma: la: ipuwalo kebe dawate Hunu Haboeno nopopino eta tabamo dolamaginako, wadiyala ebete Godoko na:toemehamene ebegodone eta hiya:nomo helo komo dito kolawema:, ba:be eta helo komo ba: nopopino hiya:hiya: tabo komoeno ipuwa hawakalilame helo komola. ¹⁴ Ba: hibila, nale nopopino eta tabamo Godotamo toetoe tabo dolamagimo, ba:ba tetelo ebena Gobogobote na ipuwado tabo modobolo ba olamagi, huiyatiya na ba:bi tabo komoeno ipuwa iya:tawaheno naeno tepo ipuwoeno ukuilo eta hido owalubi komo a:kalawa:mo. ¹⁵ Ba:bema: na Godokoba: tabo ga:la ipuwalo bada komo na:kododimo? Numa:la:, nale naeno gobogobo hapulu ebetamo tabo olamaginakomo, ba:gala naeno tepo ipuwoeno ukui komamo a:kolamaginakomo. Ba: atumu nale ebe adikumi ipuwalo naeno gobogobo hapulu ebetamo ohale alapihonakomo, ba:gala naeno tepo ipuwoeno ukui komamo a:kalapihonakomo. ¹⁶ Ba:bema: hibima: mididawa, ama:le soseno kapiyuimi ipuwalo Godoko ba milimiho kalakala toetoe tabo ebetamo dolamagimina:, ba:ba tetelo ulihopi mabuma: ama:le la:eno tabonomamo eta komo olamagihino huiyatiya Godokono Gobogobote nopopino tabamo ama: ipuwado dolamagimini, puya:te la: ipuwalo uliuli tawakalubima: deda:hana iba:te ba:be tabo komoeno ipuwa keba ka:na na:kiya:tawahamena:? Ba:gala iba:te amia:no kalakala toetoe tabo kuititi hapulu “Ba:ba:la” tabo keba ka:na na:ka:ga:lamena:? ¹⁷ Numa:la:, keba tetelo Godokono Gobogobote nopopino tabamo kalakala tabo ama: ipuwado hidonomamo dadipatemene, ba:ba tetelo ulihopa:te amia:no tabo komoeno ipuwa laweheno, ba:be tabo komote ibino hibima: midi komo a:kakodakoduilama:mene.

¹⁸ Ba: hibila, na Polote kalakala tabo Godotamo adipatemo, mabu ebete hiya:nomo helo natamo ikanamiya: Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo kolamaginakoma:, iyo, ba:be ododi komo ipuwalo naeno helote la: hiliyonomoeno helo hibilo na:gogolena. ¹⁹ Huiyatiya keba tetelo nale sose tawakaluba:go da:kapiyuiminakomo, ba:bi hiya:hiya: tete hiliyonomolo na ubi koamo ihatenakomo nale naeno ukui komodo ibino tabonomamo ibi kiya:tulamenakoma:. Iyo, nale paibo hegehegenomo tabo komopino tabonomamo dolamagimo iba:te modobolo kiya:tawahama:na:, huiyatiya nale Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo ta:ni taosene tabo komokomo dolamagimo iba:te nagodone eta iya:tawa komo a:kalawa:mena:!

²⁰ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, la:eno ukui emalagidole ipuwalo iya:tawaha: gugudima: akeda:hala: La: kuba ododili ipuwalo ba:bako gugudima: eda:ha modobola, huiyatiya la:eno hibima: midi ipuwalo wadiyala la: apepehote koko dubuma: ba:gala kamenakame-nama: neda:huya:la:. ✧ ²¹ Numa:la:, dopamo Godote ebena Bukalo tabo ba:ma ka:na olamagiya:,

“Nale hiya:hiya: kapela hoponapino tabo ipuwado

naeno tawakaluba:tamo tabo kolamagima:nemo,

huiyatiya iba:te dopamo keba ka:na kewagelenama:

ba: ba:ba ka:na uliho ubiha:ma: gala kakeda:hama:na:.

Iyo, nale komo kapelapi ipuwado ibi diya:tulamemo

ba:ba tetelo iba:te naeno tabamo atumu a:kapapamila:hamena:” ✧

²² Ba:bema: ale ba:moe komo umima:, sose tawakaluba:te Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo dolamagiminaka, Godote ba:be hanohano komodo ebena helo hibima: midiha:pa:tamo a:hawakaliminako, huiyatiya sose ipuwalo etapa:te etapa:tamo Godokono ukui ibino tabonomamo da:hawakaliminaka, Godote ba:be eta hanohano komodo ebena helo hibima: midipa:tamo a:hawakaliminako. ²³ Ba:bema: la:eno sose konomote ba:kapiyuimi la:hiliyonomate Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo olamagimi da:tupuimima, ba:ba tetelo kebe uliuli tawakalubi ba:gala hibima: midiha:pa:te la:eno kapiyuimi komo umima: da:pelamemena:, iba:te la:eno ododi komoma: keba ka:na na:kemalagidolomena? Iba:te la:eno ododi komodo Godoko hibima: ba:ka:midimina:? Ao, iba:te la: daedae ukuipima: koga:lama:na! ✧ ²⁴ Huiyatiya la:eno kapiyuimi tetelo la: hiliyonomo ipuwalo etapa:te etapa:tamo Godokono ukui la:eno tabonomamo da:hawakalilamema, ba:ba tetelo kebe uliuli tawakalubi ba:gala hibima: midiha:pa:te la:eno kapiyuimi komamo da:pelamemena:, iba:te Godokono tabo modobolo ulihote ibino kuba ododili komokomo ba:gala hibima: midiha: komo ba:bo kiya:tawahama:na. Iyo, iba:te Godokono tabo dulihomena: ba:be taboeno hiya:hiya: komo hiliyonomate ibi ipuwalo eta lumagino komo ba anagilameleme ✧ ²⁵ ebena tepo ipuwano ugumuili komo ebetamo ba:bo kohawakalilamema:na. Ba:be mabuma: ebete ebena kuba ododili komoma: hilopo lawete ebena holoholo hopamo ihatelo Godoko ba adikumi kogoema:ne, “Godote ba:moi sose tawakaluba:godolo hibinomolo bemedena!”

Puya:te Hunu Haboeno Nopopino Tabamo Dolamagiminaka Ba:gala Puya:te Godokono Ukui Hopo Habanapino Tabamo Da:hawakaliminaka Ba:bi Sose Tawakalubino Oko Owati Komo

²⁶ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, la:eno sose kapiyuimi tetelo la:le la:eno komo keba ka:na dododinakoma, ba:be komo ba:ba:ma ka:nala. La: da:kapiyuiminakoma, wadiyala la: ipuwalo etate Godoko eta ohala:mo nadikuminakamene, etate la: komopi Godokono Bukoeno eta tabo komo niya:tulamenakamene, etate Godokono eta ugumui komo la:tamo na:hawakaliminakamene, etate Hunu Haboeno nopopino tabamo eta komo nolamaginakamene, ba:bene etate ba:be taboeno ipuwa la:tamo na:kahawakaliminakamene. Iyo, wadiyala la: ba: ba:ba ka:na newagelenakuya:la: la:eno hiliyonomo hiya:hiya: ododili komamo la:eno hibima: midi komo kokodakoduilamenakoma: ✧ ²⁷ Ba:bema: la:eno kapiyuimi tetelo Hunu Haboeno nopopino tabamo olamagimi helote puya:godolo ditana, wadiyala ibi ipuwalo netewa o netewa-kapiyanomate ba:be komo nododa:mena:, etate netewa-netewa tetedawama: akeda:la:. Ba:gala wadiyala iba:te ibino hiya:hiya: tabo komo la: komopa:tamo kapiya tetelo akolamagiminakala:, ba:gala eta tetedawoeno tabo olamagi da:wibomene, wadiyala pogodolo helo ditana ba:be tabo ohoba:midadawate mahigate ba:be tabo komoeno ipuwa la: komopa:tamo na:hawakalima:mene. ²⁸ Huiyatiya ba:bako tabo ohoba:midama: eta lumagigodolo helo itanaheno, ba:ba tetelo puya:te Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo olamagimima:

helo da:lawenaka, ibino tabo olamagimi komate nekelalama:mena: Numa:la:, ibi ipuwalo eta lumagiti ebe ha:kiya ebetamo ba:gala Godotamo ebeno komo ododima: talona puliyala, huiyatiya ebete sose kapiyuimpino holoholo hapulu akododa:la:.

²⁹ Ba:gala puya:godolo Godokono ukui la:eno tabonomamo hawakalimima: helo ditalama:na ibino komo ba: atumula, la:eno kapiyuimi tetelo ibi ipuwalo netewa o netewa-kapiyate Godokono ukui na:hawakalilama:mena:, ba:bene la: komopa:te ibino tabo komo hidamo ulihote la: ha:kiya la:eno komo ba:bi tabamo nanagilamiya:la:.

✧ ³⁰ Huiyatiya keba tetelo dopo tabo olamagidawate oko ba owati, iya:tawa komote eta tabo olamagidawatamo Godokono heloamo da:pemene, wadiyala dopo lumagiti tabo miya:patepate ebena hopodalagitamo tete ba ikame, ba:be eta tetedawate ebena luta bahini mahigate tabo olamagi ba:bo kotupuimima:ne. ³¹ Ba: ba:ba ka:na la:eno kapiyuimi tetelo la: puya:godolo Godokono ukui hibanomolo hawakalimima: helo ditanamene, la: hiliyonomate la:eno hiya:hiya: tetelo oko bowatihonamata, iyo, tabo ulihopa:te Godokono ubi komo hidamo ba:bo kiya:tawahama:na: iba:te hibima: midi ipuwalo kodakodalo kola:mota:hanama:.

³² Ba:bema: ba:moe ba: eta komola. Kebe lumagiti Godogodone hiya:nomo helo da:lawenako ebena ukui la:eno tabonomamo kohawakalimima:, wadiyala ebete ba:be komo ba iya:tawana ba:be helo komote ebena tepo ipuwoeno mulu ukui komamo papamiwatalo nitanamene. Numa:la:, ebe ha:kiya ebena ubi tetelo tabo dito akolamaga:la:, ³³ mabu Godoko ba: tawakaluba:tamo gelebadi ba:gala tataba dikalamena ba:be hidonomo Godola. Iyo, ebe ubihinola ebena sose tawakaluba:te da:kapiyuiminaka, ibi hiliyonomate ibino ubi tetelo hiya:hiya: awagaha komo ba:gala geboho komo kododilima:, mabu ba:bi komo ba: hibi oko duhimi komola!

Polote Kolini Sose Kamenakamenatamo Talona Dihatelamiya: Iba:te Sose Kapiyuimi Ipuwalo Komopi Godokono Tabamo Kowalubilima:

Ba:bema: ba:moe ba: eta komola. Godokono tawakalubi hiliyonomate ibino hiya:hiya: sose ipuwalo kebe komo kododina, ³⁴ na ubila la: ba:be atu komo na:kododinakuya:la:, ba:ma ka:na la:eno sose kapiyuimi tetelo kamenakamenate Godokono taboeno komoma: ibino ukui tabo olamagimihino dito nulihonakamena:. Iyo, numa:la:, Godote Moseseko ipuwado ebena Tutumu Tabo Yunapa:tamo dikalamiya:, ba:bi Tutumu ipuwalo eta talonate kamenakamenoeno komoma: ba:ma ka:na bitana, ibino watowatopa:tamo ba papamila:ha iba:te ibino ukui tabo komamo ibi akiya:tulamenakala:.

✧ ³⁵ Ba:bema: Godokono tabo olamagidawate eta komo hidamo hawakalimihino, kamenakamenate ba:be komoeno ipuwa hidamo lawema: ubi dihatemena:, wadiyala iba:te sose kapiyuimi komone ibino genamamo tolamete ba:be komo ibino awi ba:bo na:nikiyalama:mena:. Numa:la:, iba:te sose kapiyuimi ipuwalo ba:bako komoma: ibino ukui tabo komokomo da:hawakalilamemena:, ba:be komote ba: hilopo ikalame komoma: keda:ma:ne.

³⁶ A:iye! La: Kolini sose tawakaluba:te awagaha ipuwalo ba:ma ka:na kemalagidolonama, Godokono Hido Tabote la: ipuwalo dopamo tupuimiti, ba:bene komo hiya:hiya: tawakalubi hiliyonomatamo ba:bo nuluhukui? Diyala, la: komopa:godolo eta daedae ukui ba:ma ka:na

kuda: itana, Godokono Hido Tabote la: kapiyatamo puluhukui, komopa:tamoha! ³⁷ Ba:bema: la: ipuwalo pote ebena awagaha ukuilo da:goena Godokono Gobogobote ebetamo hiya:nomo helo ikamenako ebena ukui hibinomolo kohawakalimima:, ba:gala pote demalagidolona ebete Godokono eta oko kowatima: Godote eta hiya:nomo helo ebetamo dito ikamenako, wadiyala ba:bako tawakaluba:te ba:moe komo niya:tawahamena:, nale ba:moe leta ipuwalo la:tamo dolamagimo ba:be komo ba: Kodawoeno tutumu tabola. ✧ ³⁸ A:iye, la: ipuwalo puya:te ba:moe tabo ulihoheno, wadiyala la: komopa:te atumu ibino tabo komokomo akulihala:!

³⁹ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala la: la:eno sose kapiyuimi ipuwalo Godokono ukui la:eno tabonomamo kohawakalilamema: la:eno ukui konomamo nihatenala:, ba:gala puya:te Hunu Haboeno nopopino hiya:hiya: tabamo olamagimima: helo da:lawenaka, iba:tamo talona akihatelama:la: ba:be komo kododima:. ⁴⁰ Eta ko komo ba: ba:ma ka:nala, la:eno kapiyuimi ipuwalo wadiyala la: hiliyonomo komokomo hidonomamo ba ododili, eta dawoeno komo da:wibomene, eta tetedawate mahigate ebena komo ba:bo na:kododa:mene.

15

Godote Kelisoko Hoe Ipuwane Dadipatiya: Ba:be Komo Ba: Hido Tabo Olamagi Komoeno Ko Komonomola

¹ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, dopamo nale Godokono Hido Taboeno komokomo la:tamo dolamagimo, na ubila ba:ma tetelo ba:bi atu komo la: gala kakakiyalamema:nemata. Ba: hibila, la:le nagodone Hido Taboeno koko komo dopamo hibinomolo uwatimata, ba:bene ba:ma tetelo la: hibima: midi ipuwalo la:mota:hanamata. ² Ba:be mabuma: la: la:eno hibima: midi komo kuititi teta:mo kodakodalo datila:nama, Godote la:eno ka:ka: hibinomolo komula:lalamema:na:ta. Numa:la:, la: ba:ma teta:mo modobolo a:pikulimata, ba:bema: modoboha: la: ba:ma tetelo hibima: midi komo miya:pate la:eno ka:ka: mula: komote dito alatidi.

³ Ba: hibila, nale komopa:godone Hido Taboeno ko komonomo keba ka:na ka:lawiya:mo, ba:be atu komo la:tamo ba:ma ka:na olamagimo, Godote ebena Bukamo Kelisokono komoma: keba komokomo dopamo da:miya:tiya: ba:bi komate hibinomolo ikulihuya:. Ba: ba:ma ka:na Kelisote aeno kuba ododili komoma: da:hoyia:, ✧ ⁴ tawakaluba:te ebena ape bobamo ba:bo ihatiya:, huiyatiya netewa-kapiya hegelalo Godote ebe hoe ipuwane ka:ka:mo gala a:kadipatiya:, iyo, ba:bi komate ebetamo ikulihuya: Godokono Buka tabo komate hibima: keda:hama:. ✧ ⁵ Ba:gala Kelisokono hoe ipuwane mahiga komo gala hapuni ebete Pitatamo* dopamo ka:ka:lo uluhukuti, ba:bene ebena 12 oelamepi dubate kapiya habalo ba pola:na ibi hiliyonomatamo ba:bo kuluhukuya:. ✧ ⁶ Ba:gala eta tetelo ebena komo ta:matapa:te kapiya habalo ba pola:na Kelisote iba:tamo atumu ba:bo kuluhukuya:. Ba: hibila, ba:ba tetelo ba:bi ta:matapino kuitititi 500 a:gogoluya:, ba:bene ibi ipuwalo komo hiliyonomate ba:ma tetelo bemedena huiyatiya komo iba:te ya:lo a:ha:lahuya:. ⁷ Ba:gala eta tetelo gala hapuni Kelisote ebena

✧ **14:37:** 1Yon 4:6 ✧ **15:3:** Ais 53:5-12 ✧ **15:4:** Ma:t 12:40; Oel 2:24-32 * **15:5:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa Pitakono eta mahilo ba: Kipasetela. ✧ **15:5:** Luk 24:34; Ma:t 28:16-17

ekawi Ya:imesitamō kuluhukuti, ba:bene ebete ebēno sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo pui da:ka:lamiya: ba:bi komo oelamepi hiliyono-matamo atumu a:kuluhukuya:.

⁸⁻⁹ Ba:bene tete ga:ga:nomo da:petuya: ebete atumu natamo ba:bo kuluhukuya:, iyo, ebete hoe ipuwane mahigate puya:tamo ka:ka:lo du-luhukunakui ibi hiliyonomo ipuwalo na ba: kuititidawama: ediya:mo. Numa:la:, eta guduti menokoeno tepo ipuwane hibi tetelo hawakalaheno, na ba: ba:bako guduma: eda:namo, mabu wadiyala na naeno koko kuba ododili mabuma: dito ba:hoyi:na:, huiyatiya Godokono malemale komodo na ka:ka:lo bemedenamō. Iyo, nale Godokono sose tawakalubi ba kubahilame iba:tamo koko temeteme dito ikalamenakuimo, ba:be mabuma: Kelisote ba:be sose hiya:hiya: hopolo tupuimima: pui doe-lamiya:, ba:bi okopi hiliyonomoeno hido komote naeno hido komo na:gogolona, ba:gala ibi ipuwalo na kapiyate modoboha:ma: eda:namo tawakaluba:te na Kelisokono eta oemedawama: ka:nami. ¹⁰ Ba:bema: hibila, ka:lo na kebe oko ipuwalo kemedenamō, Godote ba:be oko ebēno malemalelo natamo dito ikanamiya:, ba:bene ba:be malemale hawakalimi komodo hidohido gaote naeno oko ipuwane ba:bo ikulihuya:. Ba:bema: hibila, na tete ga:ga:nomolo oko ba owatina, naeno helote komo oelamepi hiliyonomoeno helo ba:bo gogoli, huiyatiya na iya:tawala kebe gaote dikulihui ba:bi hidohido komo ba: Godokono malemale ododili komola, naeno ododili komoha:.

¹¹ Ba:be mabuma: Kolini sose tawakaluba:la:, ko komo ba: a oelamepa:te Hido Taboeno hiya:hiya: komo ba:ba ka:na ba olamagimi la:le hibima: da:midima ba:be komola. Huiyatiya numa:la:, na ba:gala komo oelamepi a hiliyonomo ipuwalo pote ba:bi komokomo la: diya:tulami, ba:be komo ba: ko komoha:.

Godote Hibima: Midipi Hoe Ipuwane Ka:ka:mo Kowadiya:paa:latelema:ne

¹² Ba: hibila, Godote Kelisoko hoe ipuwane dadipatiya:, a oelamepi hiliyonomate ba:be tabo hiya:hiya: hopolo olamagiminakoma:, ba:bema: mabu keka: la: komopa:te ba:ma ka:na da:ga:lanama, galane tetelo Godote ha:lahapi ka:ka:mo a:kawadiya:paa:latela:mene? ¹³ A:iye! La:eno daedae ukui komote hibima: neda:tale, Godote Kelisoko hoe ipuwane hibilo ba:ka:adipatiya:na:!¹⁴ Ba:bema: Godote Kelisoko hoe ipuwane hibilo adipateha:tale, Hido Tabo olamagimi komodo eta hido komote ba:ka:itanana:, iyo, la:eno hibima: midi komodo la:le eta hido komo a:kuma:mata. ¹⁵ Numa:la:, Kelisote hoe ipuwane mahigaha:tale, ale Godokono ododi komoma: ha:da tabo ba:ga:lanana:, mabu Hido Tabo olamagi oko ipuwalo ale ba:ma ka:na olamagiminakoma:, ebete Kelisoko hoe ipuwane hibilo adipatiya:.

Huiyatiya la: komopa:te na:ga:lanamata Godote ha:lahapi ka:ka:mo a:kawadiya:paa:latela:mene. A:iye, ba:be komote hibima: neda:tale, Godote Kelisoko hoe ipuwane hibilo ba:ka:adipatiya:na:!¹⁶ Ba:be mabuma: nale atu tabo ba:ma ka:na kagoemo, Godote tawakalubi hoe ipuwane wadiya:paa:lateleha:tale, a ba:moe komone biya:tawahana: ebete Kelisoko hoe ipuwane kadipatiya:ha:. ¹⁷ Ba:bema: Godote Kelisoko hoe ipuwane adipateha:tale, ebete la:eno kuba ododili komo hibilo ba:kegebolelametana:, iyo, la:eno kuba ododili komo hiliyonomate

la:godolo ba pola:na la:eno hibima: midi komodo Godokono eta hido komote la:tamo a:kuluhukamene.

¹⁸ A:iye! La: komopino ukui komote hibima: neda:tale, dopamo puya:te Kelisoko hibima: midi ipuwalo da:ha:lahuya:, ibi niliya, ibino ka:ka: komote alatidinomo balatidiholelamiya:na! ¹⁹ Ba:bema: numa:la:, ale aeno hibima: midi komo Kelisotamo ba ihatena ba:ma ka:na demalagidolonama:, ba:moe hopolo ba emedena ale hegehege owalubi komo ebegodone kuwatema:nema:, huiyatiya ale da:ha:lahama: eta hido komote uluhukuhino aeno ka:ka:te dito kalatidihoma:na:, ba:be mabuma: wadiyala hibima: midiha:pa:te a awaepima: na:ka:ma:mena:. Iyo, iba:te tabo ba:ma ka:na na:ga:larena:, Kelisoko hibima: midipa:te ebegodone hido owalubi komo hibilo a:kalawa:mena:, ba:bema: ebe ta:matapino modoboha: komote komo hopo habanapi hiliyonomoeno modoboha: komokomo na:gogolena.

²⁰ Huiyatiya kalakala konomola, Godote Kelisoko hoe ipuwane hibinomolo adipatiya:. Numa:la:, lumagino pali ipuwane dikulihomena: ba:bi ilina hiliyonomo ipuwalo ebete doponomo ilina Godotamo kalakalago dito kikamema:ne, mabu ebe iya:tawala galane tetelo Godokono owalubi komodo komo hidohido ilinate ba:be pali ipuwalo bapepehonakomena:. Ba:bema: Kelisoko ba: pali ilinoeno dito ikame komoeno dopo ilina huiyala, mabu ebete dopamo hoe ipuwane mahigate Godotamo ba:bo tuya:. Ba:be komone a hibima: midipi iya:tawahala, galane tetelo a ba: atumu hoe ipuwane komahila:halema:nema:!

²¹ Numa:la:, hoe komote kapiya dubuino ododi komodo a hopo habanapi hiliyonomatamo uluhukuya:, ba:bema: eta dubuino ododi komodo aeno ha:laha ipuwane mahila:hale komote atumu kuluhukuya:.

✧ ²² Iyo, a ba:moe hopolo A:da:mekono ka:ka: ipuwalo ba emedena, a iya:tawahala tete ba: na:pe ale ba: dito koha:lahama:nema:, ba:bema: a atumu iya:tawahala a Kelisokono ka:ka: ipuwalo demedenama:, galane tetelo Godote a hiliyonomo aeno ha:laha ipuwane hibilo kowadiya:paa:tema:ne. ²³ Ba: hibila, Godokono ubilo Kelisote hoe ipuwane mahiga komodo dopo lumagima: ediya:, huiyatiya a puya:te ebene tawakalubima: deda:hanama: a galane tetelo ka:ka:mo komahila:halema:nema:, Kelisote hopo habamo gala da:kapuluhukumini ba:ba tetelo. ✧ ²⁴⁻²⁵ Ba:bema: numa:la:, ba:be tetete ba:moe hopoeno wibo tetema: ba eda:, Kelisote hiya:hiya: helohelonomo gobogobo ba:gala helohelodopo gobogobago alaholo ipuwalo wato kikipo ba:bo kolawema:ne, ba:gala tawakalubi ipuwalo puya:te eba:go dalaholohona ebete Godokono heloamo ba:bi kokopi hiliyonomo atumu hibilo komikimoelema:ne. Kalakala konomola, ebete ba:be wato kikipo lawe teta:mo ebene Ko Gawadalagi emede bahilo na:lutamene, ba:bene ebete ba:be Ko Gawadalagi emede bahi Nabiwi Godotamo kalakalago dito kikamema:ne. ✧

²⁶ Ba: hibila, Kelisokoba: dalaholohona ibi ipuwalo hoe komote kuititidawama: ba eda:na Kelisote ebe atumu kubahiminomo ba:bo kokubahimima:ne. ✧ ²⁷ Iyo, ba:be komo hawakalimima: Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na goena, “Kelisokoba: dalaholohona ebete Godokono heloamo ibi hiliyonomo komikimoelema:ne.” Ba:bema: ale ba:moe taboeno ipuwa iya:tawahala, Kelisote alaholoho ipuwalo

helonomoma: deda:mene, ba:ba tetelo hiya:hiya: gobogobo ba:gala hiya:hiya: tawakalubi ba:gala kebe hiya:hiya: komate Hunu Habalo ba:gala hopo habalo da:pola:na, ibi hiliyonomate ebetamo hibinomolo kopapamila:halema:na:; Huiyatiya numa:la:, ba:ba tetelo Godoko kapiyate Kelisotamo a:kapapamiwatamene, mabu ebe ba: pote Kelisotamo wato kikipo lawe helo dikamiya: ba:be Kodawala. ☆ 28 Ba:bema: hibila, hiya:hiya: komo hiliyonomate Godokono Gudu Kelisotamo ba:ba ka:na da:papamila:halemena:, ba:ba tetelo Guduti ha:kiya ebenu ubilo Nabiwitamo kopapamiwatama:ne, mabu ebe iya:tawala ebete Nabiwino ubilo ba:gala ebenu heloamo wato kikipo ba: a:lawe. Iyo, Guduti ebenu ubi ba:bema: kihatema:ne, ebenu Ko Gawadalagi haba Nabiwiti hibinomolo lawete hiya:hiya: hiliyonomo komate ebe kapiyatamo emedena emedena tetelo ba:papamila:halenakomena:.

29 Ba:bema: wadiyala a ba:moe eta komo atumu kakemalagidoluya: Komopa:te ibino mabulubino ha:laha tawakalubi mabuma: ibi beyamo da:wadulatenaka, iba:te ba:be komo bada mabuma: kododinaka? Numa:la:, ibi iya:tawahala hoe ipuwane mahiga komote hibima: eda:ha:tale, iba:te ibino ododi komodo eta hido komo a:kuma:mena:, huiyatiya iba:te Godoko hibima: ba midina konomamo ga:lana ebete ibino ha:lahapi ka:ka:mo hibinomolo kowadiya:paa:latelema:ne.

30 Ba:gala eta komo. Ha:lahapino ka:ka:mo mahila:hale komote hibima: eda:ha:tale, mabu keka: ale hegela ba:gala du hiliyonomolo komo hiya:hiya: tetelo aeno ka:ka: emalagidoleheno Hido Tabo mabuma: hiya:hiya: hoe olalati komamo dito da:na:pa:la:hanakoma:? ☆ 31 O naeno hibima: midipi ekaka:la:, ale aeno Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena, na la: mabuma: awagahalo la:tamo hibinomolo olamagimo, hegela hiliyonomolo nale naeno ka:ka: gobogobamo ihatenakomo! 32 Ba:bema: la:eno ukui keba ka:nala:ka:? Na Epesese ko habalo helohelonomo goegoe huiya dubago dalaholohuimo, nale ba:be komo tawakalubino holoholo hapulu awagahalo kododimo? Ao, nale ba:moe hopoeno ka:ka: emalagidoloheno Hunu Haboeno hido ka:ka: Godogodone lawema: ododimo. Huiyatiya numa:la:, ha:lahapino ka:ka:mo mahila:hale komote hibima: eda:ha:tale, nale hibima: midiha:pino kuba ukui kota:matama: ba:modobona:, mabu iba:te ba:moe hopo haboeno ka:ka: kapiya ba emalagidolona tabo ba:ma ka:na ga:lana,

“Diyala, dumutu ale da: ha:lahama;

ba:bema: wadiyala a ka:lo a ha:kiya a ba kalakaluia:me,

baa: konomamo nahate

helonomo gao beya koamo ba:bo konihoma:nema:!” ☆

33 Diyala, komopa:te la: ha:da da: amiholametamena:, ba:bema: hidamo! Ba: hibila, ba:bi ha:da amihopino komoma: mulu ukuipa:te tabo ba:ma ka:na ga:lanaka,

“Ama: kuba ododilipa:go da:pata:naka,

iba:te amia:no tepo ipuwoeno hidohido ukui kokubahilamema:na:.”

34 Ba:bema: naeno Kolini sose tawakaluba:la:, wadiyala la: hidohido ukui komamo gala na:kohobila:la:, iyo, la:eno kuba ododili komate nekelalama:mena:ta. A:iye! Nale hilopo la:tamo kikalameda: ba:moe

kodakoda tabo ba:bema: olamagimo, mabu la: komopa:te Godokono komo hibilo kiya:tawahanaha:!

Godote Hibima: Midipi Hoe Ipuwane Ka:ka:mo Da:wadiya:paa:lateleemene, Ibino Uli Emede Komoeno Ape Hunu Habanapino Apema: Keda:hama:na:

³⁵ Ba:bema: diyala, la: ipuwalo etate na ba:ma ka:na da: kiyanamemene, “Godote ha:lahapi ka:ka:mo keba ka:na na:ka:wadiya:paa:lateleemene? Ba:gala lumagiti ka:ka:mo hibinomolo da:mahigamene, ebenu uli emede komoeno apete keba ka:na na:kitanamene? Naeno ukui ba: nitana ba:be komote a:kuluhukamene!”

³⁶ Huiyatiya nale tabo ba:ma ka:na kogoema:nemo, “Ama: daedae ukuidawalata! Numa:, ama: kikipo haka ipuwamo damimina:, ba:be kikipote da:hoemene ebenu ka:ka:te hibilo a:kawibamene, iyo, ebe-godone uli huhiti kuluhukuma:ne. ☆ ³⁷ Ba:gala ama: kona pali ododi tetelo ama: kona kehoeno ape pahago haka ipuwamo a:kamihala:ta, ao, ama: huiyatiya kikiponomo bamihonakata. Numa:, ama: ba:ba ka:na kona kikipo ba:gala komo ba:bakobako hiya:hiya: kikipo damihomena:, galane tetelo ba:bi kikiponomo ipuwane kokonomo ilinate hiya: holoholamo kikulihome:na:.”

³⁸ Ba:bema: hibila, Godokono ubilo ebete eta pali ilinatamo ba:be ilinoeno holoholonomo bikamenako, ba:gala ebete ba: atumu hiya:hiya: kikipatamo ibino hiya:hiya: holoholonomo a:kikalamenako. ³⁹ Ba:bene ka:ka:go da:wapata:lamena ba:bi hiya:hiya: ilinate ba: atumu ibino hiya:hiya: holoholonomago bemedehona, iyo, tawakalubino eta holoholo bitalama:na, ba:gala hakalo da:wapata:lamena ba:bi ilinoeno eta holoholo ba:kaitalama:na, ba:gala holaholoeno eta holoholo bitalama:na, ba:gala beya ipuwado da:wapata:lamena ba:bi ilinoeno eta holoholo bitalama:na. ⁴⁰ Ba:bema: ba:moi ilinate hopo habalo ba:pola:na, ale ibi hiliyonomoeno holoholo iya:tawahala, ba:gala ale atumu alomo hunulu da:pola:na ba:bi ilinoeno hiya:hiya: holoholo iya:tawahala. Iyo, ale ba:moe hopoeno ilina ba:gala alomoeno ilina ba:ma ka:na ulamenakoma:, ibino hido a:la:mina komo kapiyaha:, ao, hiya:hiya: ba:pola:lama:na. ⁴¹ Ba:ma ka:na hegeloeno hido a:la:mina komo ba:gala manomeno hido a:la:mina komo ba:gala olokino hido a:la:mina komo iba:te hiya:hiya:ma: eda:hana, iyo, oloki hiliyonomo ipuwalo ibi ba: atumu hiya:hiya: hido a:la:mina komago ba:pola:na.

⁴² Ba:bema: numa:la:, Godote ha:lahapi ka:ka:mo da:wadiya:paa:lateleemene ibino komote ba: ba:ba ka:na kitanama:ne. Lumagiti ba:moe hopolo ba:emedena ebenu apete ba: hoe apema: eda:na, ba:bema: ebete da:hoemene tawakaluba:te ba:be ape bobo ipuwamo dito kihatema:na:. Huiyatiya Godote keba ape hoe ipuwane dadipatemene, ba:ba tetelo ba:be apete ulinoma: eda:te lumagiti ba:be apa:go emedena emedena tetelo bemedenamene. ⁴³ Ba: hibila, lumagiti keba apa:go hopo habalo demedena, ba:be ape ba: kubadopoma: eda:na ba:gala heloha:ma: keda:na, ba:bema: ebete da:hoemene tawakaluba:te ba:be ape bobamo dito kihatema:na:. Huiyatiya numa:la:, Godote ba:be lumagino ape hoe ipuwane dadipatemene, ba:be apete hido a:la:minama: ba:gala helonomoma: ba:bo keda:ma:ne. ☆ ⁴⁴ Iyo, ba:moe

hopolo lumagiti ba:moe hopoeno apa:mo pata:na, ba:bema: ebete da:hoemene tawakaluba:te ebene ape bobamo dito kihatema:na; huiyatiya Godote ebe hoe ipuwane dadipatemene, ba:ba tetelo ebene apete ulinoma: keda:ma:ne mabu Godokono Gobogobote ebene apetamo hibi ka:ka: kikamema:ne.

Ba:bema: hibila, lumagino ape netewate ba:pola:ma:na, iyo, eta apete ba: ba:moe hopoeno apema: eda:na ba:gala eta ape ba: Hunu Haboeno apema: keda:na, ba:be apa:tamo Godokono Gobogobote hibi ka:ka: kikamema:ne. ⁴⁵ Ba:be mabuma: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na bitana, “Godote dopo dubu A:da:meko ododiti ka:ka: dikamiya, dubuti ba:bo iwigiluya:.” Iyo, ba:be dopo dubuti hopo habalo ba:bema: emedenami, huiyatiya a tetelo da:puluhukuya: ba:be gala hapu A:da:me ebene komo hiya:la, mabu ebe tawakaluba:tamo hibi ka:ka: ikalame gobogoboma: ediya:.^{*} ⁴⁶ Numa:la; a ba:moe komone iya:tawahana:ma:, dopamo hopo haboeno komote uluhukuti, ba:bene galane tetelo uli komote kakuluhukuma:ne, ba:be uli komo ba: Godokono Gobogobote hibi ka:ka: atamo dikaa:memene ba:be komola.

⁴⁷ Iyo, dopo dubu A:da:mete ba:moe hopo ipuwane uluhukuya: mabu Godote ebe haka puhulamo ododiya:, huiyatiya a tetelo duluhukuya: ba:be gala hapu A:da:mete Hunu Habane piya:.⁴⁸ Ba:bema: Godote haka puhulamo poko kododiya:, ba:be dubuti kebako dawama: keda:nami ba:moe hopo habanapa:te ba:ba ka:na haka puhulamo ododilipima: keda:hana, huiyatiya kalakala konomola, a puya:te Hunu Habanapima: deda:hanama:, ale Hunu Habane ba:moe hopamo da:piya: ba:be dubu huiyama: hibilo keda:hama:nema:.⁴⁹ Iyo, ba:ma tetelo a hibima: midipa:te haka puhulamo ododi dubuino holoholamo keba ka:na kemedehonama:, galane tetelo a ba:ba ka:na Hunu Habane da:piya: ba:be dubuino holoholamo bemedehonama:.

Godote Hibima: Midipino Ha:laha Ape Hiya:nomoma: Komidililamema:ne Iba:te Ebene Emedena Emedena Teteno Ka:ka:go Kemedehonama:

⁵⁰ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, naeno iya:tulame taboeno ipuwa ba: ba:ma ka:nala. Lumagiti ba:moe hopolo ba emedena ebene apete kamodobonaha: Godokono Ko Gawadalagi haboeno hidohido komo hibinomolo kuwatema:, iyo, lumagiti ebene hoe apa:mo ba emedena ebete kamodobonaha: emedena emedena teteno ka:ka: kolawema:.

⁵¹⁻⁵² Ba:bema: Godote hibima: midiha:pa:tamo dugumuina, wadiyala la: ba:be komo hidamo niya:tawahala:. A hibima: midipi hiliyonomate dito a:kaha:lahama:, ao, a ipuwalo komopa:te Kuititi Hegelalo ka:ka:go kopola:nama:nema:. Huiyatiya numa:la:, tawakaluba:te kuititi teteno gebole diyamo dulihomena:, ba:ba tetenomolo Godote a hibima: midipi hiliyonomoeno ape hiya:nomoma: dito komidilia:mema:ne, iyo, ebete ba:be komo tiyonomolo kododima:ne, lumagiti ebene baidi ibubulamete keba ka:na ka:la:minalenako ba:ba ka:na. Ba:bema: hibila, gebole mole tetelo Godote ha:lahapi hiliyonomo ka:ka:mo wadiya:paa:latelete, ba:bene iba:te emedena emedena tetelo ba emedehona gala a:kaha:lahamena:, ba:gala ba:be atu tetelo Godote a hibima: midipino ape hiya:nomoma: komidilia:mema:ne,^{*} ⁵³ iyo, ebete tawakalubino ha:laha ape hiya:nomoma: na:midililama:mene iba:te ebene emedena emedena teteno ka:ka:go kemedehonama:.^{*}

^{*} 15:45: Tup Mabu 2:7   ^{*} 15:51-52: Ma:t 24:31; 1Tes 4:15-17   ^{*} 15:53: 2Kol 5:4

⁵⁴ Ba:bema: numa:la:, Godote tawakalubino ha:laha ape hiya:ma: ba midililame iba:tamo emedena emedena teteno ka:ka: dikalamemene, ba:ba tetelo ebena Bukalo kebe tabote ditana ba:be tabote hibima: ba:bo keda:ma:ne. Iyo, ebete ebena Bukamo tabo dopamo ba:ma ka:na miya:tiya:,

“Ba:ba tetelo na Godote hoe komoeno wato kikipo lawete

ebe anakapuminomo kanakapumima:nemo! ✧

⁵⁵ Ba:bema: hoe komo, ama: wato kikipo gala a:kalawa:mena:ta,

iyo, ama:le eta dawatamo temeteme gala a:kikamenakamena:ta!” ✧

⁵⁶ Ba: hibila, ba:ma tetelo hoe komoeno temeteme ikalame helote tawakalubino kuba ododili ipuwado iba:tamo a:puluhukunako, ba:gala Godote dopamo Moseseko ipuwado dikalamiya:, ibino kuba ododili komoeno helote ba:bi Tutumu Tabo komodo a:kapuluhukunako, ✧

⁵⁷ huiyatiya wadiyala a kalakala konomo Godotamo kadipatiya:, mabu ebete aeno Kodawa Ya:su Kelisokono ododi komodo wato kikipo lawe helo atamo nikaa:mena!

⁵⁸ Ba:bema: naeno hidohido hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala la: la:eno hibima: midi ipuwalo kodakodalo na:la:mota:hanala:, iyo, la: ukui gagagagama: eda:haheno aeno Kodawoeno oko owatiho mabuma: la:eno ape ebetamo konomamo nikamehonala:, mabu a iya:tawahala ale ebe ipuwalo ba emedena aeno oko ipuwane hidohido gaote ikulihonaka.

16

Hibima: Midipa:te Yudiya Hopolo Awae Ipuwalo Demedehonama; Kolini Sose Tawakaluba:te Ibi Malemalelo Owalubilima: Polote Da:kialamiya:

¹ Ba:bema: la:le eta komoma: na da:kiyanamima, ba:be komo ba: Godokono tawakaluba:te Yudiya hopolo awae ipuwalo demedehona, la:le ibi malemale mana:mo keba ka:na na:kowalubilioma.

Ba:bene nale dopamo Galesiya hopoeno sose tawakaluba:te kebe komo ododima: da:kialamimo, wadiyala la: ba:be atu komo ba:ma ka:na nododiya:la:. ✧ ² Sande hegela hiliyonomolo la: hiliyonomate la: ha:kiya la:eno malemale mani tama:mo na:miya:tenakuya:la: ba:bi maniti la:godolo kokodopoma: keda:hama:, iyo, Godote eta lumagi ebena emede ipuwalo keba ka:na kowalubinako ebete ba: ba:ba ka:na malemalelo dito na:miya:tenakamene. Numa:la:, na peheno la: hiliyonomate dopamo ba:ba ka:na dododinakoma, ba:be oko la:godolo ya:lo da:wibui nale ba:bo kopumima:nemo. ³ Ba:gala la:le kebe dubu la:eno malemale mani Yudiya hopoeno Yelusalema ko habamo wata modoboma: da:ga:lama, wadiyala la: ibi mabuma: leta nododiya:la:, ba:bene nale la:tamo da:puluhukumu ba:ba tetelo nale ibi la:eno letago ba:gala mana:go ba:bo konoelamema:nemo. ⁴ Huiyatiya ba:ba tetelo la:le la:eno ukuilo na ba:ma ka:na da:kiyanamema, nale ba:bi dubago ebamo kotoma:, kubaha:, naeno kalakalate bitana ale kapimilo kotolamema:.

Polote Kolini Ko Habamo Pema: Nopo Da:hawalimiya:

⁵ Ba:bema: naeno nopote ba:ma ka:na bitana, nale Ma:sadoniya hopodo petote la:tamo ba:bo kopuluhukuma:nemo, mabu na ba:bi hononapi dopamo konulama:tepalema: nemalagidolonamo. ✧ ⁶ Huiyatiya

✧ 15:54: Ais 25:8 ✧ 15:55: Hos 13:14 ✧ 15:56: Lom 7:13 ✧ 16:1: Lom 15:25-26; 2Kol 8:1-9 ✧ 16:5: Oel 19:21

na ubila la:go tete ga:ga:dopolo kemedinama; ba:bema: diyala, nale pete hopoeno gibate wibo teta:mo la:go da: pemedemo. Ba:bene na iya:tawala, ba:ba tetelo nale kebe hopamo toma: ubi dihatemo, la:le na ba:bo kowalubinima:nemata. ✧ ⁷ Iyo, numa:la; na ubihinola ba:ma tetelo la:eno hopodo ba peto la: pulama:tepaleta eta hopamo tiyolo ba:bo kotoma:. Ao, naeno ukuiti eba ka:na kitanaha; ba:bema: Kodawate modoboma: da:goemene, nale tete ga:ga:dopolo la:go kopemedema:nemo. ⁸ Huiyatiya nale pe tupuimihino, dopamo nale komo hegelalo ba:moe Epesese habalo kemedema:nemo Pentekose Poko Hegela* teta:mo. ⁹ Numa:la; ba:moe habalo naeno oko duhimima: komopi hiliyonomate nago nalaholohonaka, huiyatiya kalakala konomola, na numinamo gigihote a:hiya:midalo hibilo bitana, naeno oko owati ipuwado hidohido gaote konolohoma:. ✧

Polote Godokono Komo Okopino Komoma: Dolamagiya:

¹⁰ Ba:gala eta komo. Timotiti la:tamo da:puluhukumini, la:le ebe kalakalago ba lawe eta ukui bilibili komo ebetamo akikama:la; mabu na Kodawoeno oko keba ka:na kowatinamo, ebete ba: atu oko bekaowatina. ✧ ¹¹ Ba:bema: la: ipuwalo eta dawate ebene tepo ipuwalo ba:mako ukui emalagidolo modoboha; Timotiko hibi okodawama: keda:naha:. Wadiyala la: huiyatiya ebe hidamo nowalubiya:la; ebete ebene to gabodo gala kalakalago ba katupuimi natamo modobolo ba:bo kowilama:ne, mabu ebete komo hibima: midipi ekaka:go natamo pema: nale ebe belatiminamo. ✧

¹² Ba:gala aeno hibima: mididawa ekawi Apolosikono komo ba:ma ka:nala. Nale komo tetelo naeno ubilo ebe a:kiyamenakuimo ebete komo hibima: midipi ekaka:go pelamete la:go kopemeda:tepama; huiyatiya ebete na:goi ebete Godogodone hibi ukui kalaweha; ba:bema: ebete ba:ma tetelo la:tamo a:kapa:mene. Huiyatiya wadiyala la: niya:tawahala; ebene ubi komote hibilo bitana Godokono hido tetelo la:tamo kopema:. ✧

¹³ Ba:bema: la: uliholo ba emedena hibima: midi ipuwalo kodakodalo na:la:mota:hanala; iyo, alaholoho ipuwalo toleha:ma: ba eda:hana la: na:helohelohonala:. ¹⁴ Ba:bene la:eno emede ipuwalo wadiyala la:le hiliyonomo komo malemale emalagidolo kapiyado nododilinakuya:la:.

¹⁵ Naeno hibima: midipi ekaka:la; la: ba:moe komo iya:tawahala, Stepanasiko ba:gala ebene genamanapi ibi ba: Guliki hopo konomolo puya:te dopo tetenomolo Ya:sutamo dohobili ba:bi tawakalubila, iba:te Godokono komo tawakalubi kowalubilinama: ibino ape konomo hibinomolo a:miya:tiya:. Ba:be mabuma: na Polote la: ba:ma ka:na toelameholemata, ✧ ¹⁶ wadiyala la: ba:bako tuputupu ododilipa:tamo na:papamila:hanala; ba:gala puya:te iba:go oko dowatihona iba:tamo atumu na:kapapamila:hanala:.

¹⁷ Ba:bema: numa:la; Stepanasiko ba:gala Potunatasiko ba:gala Akeyakasiko ibino pelame komoma: nale konomamo kalakaluimo. Ba: hibila, la:le muhululu ba emedena la: kalakala natamo ikanamema:

✧ **16:6:** Lom 15:24 * **16:8:** Pentekose Poko ba: Yunapino eta kalakala pokola, iba:te hiliyonomo gogolo Godotamo bododinakomena:. Ba:be Pokoeno ododi mabu ba:ma ka:nala, iba:te palino witi-laisa iya:hili tupuimi komo ba emalagidolo kalakala Godotamo ba:bo kadipatema:na; mabu ibi iya:tawahala iba:te ebegodone hido owalubi komo a:lawia:. ✧ **16:9:** Oel 19:8-10; 2Kol 2:12 ✧ **16:10:** 1Kol 4:17 ✧ **16:11:** 1Tim 4:12 ✧ **16:12:** 1Kol 3:6 ✧ **16:15:** 1Kol 1:16

modoboha:, huiyatiya iba:te la:eno haba ba pelawe ¹⁸ naeno ukui bilibili komo la: mabuma: gobogobamo ba:bo pimiya:tiya:, dopamo iba:te la:eno ukui bilibili komo keba ka:na ka:piwibuilami ba:ba ka:na. Ba:bema: keba tetelo la: sose tawakaluba:te da:kapiyuiminakoma, wadiyala la: ba:bako dubu na:mililamehokenakuya:la:.

Polote Kuititi Nolata Tabo Komokomo Dolamagiya:

¹⁹ Ba:bema: A:isiya hopo konomolo hiya:hiya: demedehona, ba:bi sose tawakaluba:te ibino nolata tabo la:tamo poelama:, ba:bene Akuilako Pilisilako ibi ba:gala ibino genamalo da:kapiyuiminaka ba:bi sose tawakalubi, ibi hiliyonomate Kodawa Ya:suku ipuwalo ba emedena ibino konomo kalakala nolata tabo la:tamo atumu kapoelama:. ☆

²⁰ Iyo, puya:te ba:malo nago demedena, ba:bi hibima: midipi ekaki hiliyonomate atumu ibino nolata tabo la:tamo kapoelama:. Wadiyala la: da:kapiyuimima la: hiliyonomo etapa:te etapino kokoto uwatehuilo na:pa:watamehuiya:la:.

²¹ Ba:bene ba:moe leta kuititi hapulu na Polote na ha:kiya naeno kokotamo ba:moe kapiya nolata tabo da:miya:temo, la: ba:moe tabo numa:la:, iyo, eta lumagiti ba:moe kuititi tabo kamiya:teha:.

²² Ba: hibila, tawakalubi ipuwalo pote Kodawa Ya:suku malemalelo emalagidolonaheno, wadiyala Godote ebetamo kuba huiya nikama:mene ebete emedena tetelo temeteme kiya:tawanakoma:!

O aeno Kodawa, wadiyala ama: na:pa:! ☆

²³ Ba:bema: wadiyala aeno Kodawa Ya:sukunu malemale komote la:godolo nitanamene, ²⁴ ba:gala a Ya:su Kelisoko ipuwalo kapiyama: ba eda:hana, wadiyala naeno malemale emalagidolo komote la: hiliyonomagodolo atumu na:kaitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE NABA 2 LETA KOLINI SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela, Ya:su Kelisote ebena sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala mabu Godote ebena ubilo na a:laweniya:. Na ba:gala a hibima: midipino ekawi Timotiko, ale la: puya:te Kolini habalo Godokono sose tawakalubima: deda:hanama, ba:gala komo la: puya:te Guliki hopo konomolo Godokono tawakalubima: da:keda:hanama, ale ba:moe leta la: hiliyonomatamo poemema:

² Wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta.

Polote Godokono Gelebadi Ikame Komoma: Kalakala Tabo Dadipatiya:

³ Wadiyala ale aeno Kodawa Ya:su Kelisokono Nabiwi Godotamo kalakala tabo kadipatiya:, mabu ebe ba: ebena gugudi konomamo da:malemalelatelena ba:be Nabiwila, ba:gala ebe ba: iba:tamo gelebadi dikalamena ba:be Godola. ✧ ⁴ Iyo, ebete a aeno temeteme hiliyonomo ipuwalo a:gelebadia:menako, mabu ebe ubila ale kebe gelebadi ebegodone da:lawenakoma: a ba:be atu gelebadi komamo komopino hiya:hiya: temeteme ipuwalo ibi atumu kakowalubilinakoma:. ⁵ Numa:la:, ale Kelisoko ipuwalo ba emedena ebe mabuma: hiya:hiya: temeteme komate atamo konomamo keba ka:na kikulihonaka, ba: ba:ba ka:na ebe ipuwado gelebadi komote atamo konomamo atumu ba:kuluhukunakomene. ✧ ⁶ Ba:bema: Godokono ubi komo ba: ba:ma ka:nala, kebe hiya:hiya: temeteme komate atamo dikulihonaka, ba:bi temeteme komodo la:le la:eno temeteme ipuwalo la:eno gelebadi komo ba:gala ka:ka: mula: komo kuwatema:nemata, ba:gala aeno temeteme ipuwalo kebe gelebadi komote atamo duluhukunako, ba:be gelebadi komodo la:le atumu la:eno gelebadi komo kakalawema:nemata. Iyo, agodolo da:pola:na ba:bako atu temeteme komate la:tamo da:pikulimina:, ba:bi temeteme ipuwalo la:le hido gelebadi komo lawete kodakodalo ba:bo kola:mota:hanama:nemata. ⁷ Ba:bema: numa:la:, la:le la:eno hibima: midi ipuwado kuititi teta:mo modobolo da:nikulima, ale ba:be ebe komo galane tetelo kumima: hibima: na:midinama:. Iyo, ba:moe komote aeno ukuilo kodakodalo bitana, mabu a iya:tawahala atu hiya:hiya: temeteme komate la: ba:gala a hiliyonomatamo kapimilo keba ka:na kikulihonaka, ba:ba ka:na Godokono gelebadi komote atumu la: ba:gala a hiliyonomatamo kapimilo ba:kuluhukunakomene.

⁸ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, A:isiya hopolo atamo duluhukui, a ubila la:le ba:be komo hidonomamo iya:tawaha. Hibila, ba:ba tetelo koko temeteme komate atamo dikulihui aeno ukui komate menemenomoma: ba eda:haa:me, ale ba:bo emalagidoluima: ale aeno temeteme komoma: ba: dito koha:lahama:nema:. ✧ ⁹ Iyo, ale aeno tepo ipuwalo ba:ma ka:na emalagidoluima:, Godokono ubilo aeno ha:laha tetete hibinomolo uluhukui. Huiyatiya eba ka:naha:, hoe komote atamo kuluhukuha:. Ao, Godote a mabuma: ebena

eta ubi ba:ma ka:na ihati, ale ba:bi temeteme ipuwado a ha:kiya aeno helo modoboha:ma: ga:lalo ale ebe kapiya hibima: ba:bo komidima:, mabu ebe ba: ha:lahapi ka:ka:mo da:wadiya:paa:latelenako ba:be Godola. ¹⁰⁻¹¹ Ba: hibila, ebete ba:bako konomo hoe olalati ipuwalo aeno ka:ka: a:mula:lea:mi, ba:bema: a iya:tawahala ebete galane tetelo aeno ka:ka: gala kakamula:lea:mema:ne, iyo, la:le a toetoe tabamo ba owalubi ale aeno hiya:hiya: olalati komo hiliyonomo ipuwalo aeno hibima: midi komo Godotamo bihatenama: ebete aeno ka:ka: komula:lea:mema:. Ba:bema: numa:la:, Godote la:eno hiliyonomo toetoe tabo dulihona ba:be komodo ebete a hidamo bowalubinakomene, iyo, komo tawakalubi hiliyonomate kalakala tabo ebetamo ba:bema: badipatenakomena: ✧

Polote Dopamo Da:tamotiya:Ebete Ba:be Nopo Hiya:ma: Midima: Tabo Dolamagiya:

¹² Ba:bema: hibila, ale nawagahanama: mabu aeno tepo ipuwoeno mulu ukui komate a ba:ma ka:na kiyaa:menaka, aeno ododili ipuwalo ale hopo habanapi hiliyonomatamo Godokono talona ba:gala tuputupu emede komo kapiyanomo ba hawakalimi, huiyatiya ba:be komo la: Kolini sose tawakaluba:tamo konomamo a:hawakaliminakuma:. Numa:la:, Godokono malemale komodo ebete helo atamo nikaa:mena ale ba:ba ka:na kemedenama:, eta hopo lumagino mulu ukui komodo ale helo a:kalawa:lema:. ¹³ Ba:be mabuma: nale naeno hiya:hiya: leta ipuwalo naeno ubi bihatenamo, la:le naeno tabo komokomo ba ka:lamihole naeno iya:tulame komoeno ipuwa tiyolo ba:bo kuwate-nakoma:, ¹⁴ iyo, wadiyala la:le dopamo aeno iya:tulame komo nanekele keba ka:na ka:lawa:tepuima, ba:ma tetelo la: huiyatiya ba:be iya:tulame komoeno konomo ipuwa hidonomamo kolawema:nemata. Ba:bema: numa:la:, la: ba:be gabodo Kodawa Ya:sukunu Ko Hegelalo a mabuma: kawagahama:nemata, ba:ba tetelo ale la: mabuma: keba ka:na dawagahama: ba:ba ka:na. ✧

¹⁵⁻¹⁶ Ba: hibila, na ba:be komo ba iya:tawa nale nopo ba:ma ka:na ihatimo, la: kowalubilima: nale netewa hiya:hiya: tetelo la:tamo kopuluhukuma:nemo. Ba:bema: nale ba:ma ka:na emalagidoluimo, na Ma:sadoniya hopamo ba to gabo tetelo la:go dopamo pemedatepate, ba:bene Ma:sadoniya hopone da:kawilamo la:tamo atumu gala kapuluhukuma:nemo. Ba:gala nale eta ukui ba:ma ka:na kihatimo, nale la: ipuwane Yudiya hopamo to ba tupuimi la:godone owalubi ba:bo kolawema:nemo. ✧ ¹⁷ Huiyatiya nale ba:be nopo hiya:ma: miditi la:tamo kapuluhukuha:, ba:bema: diyala, la:le na ukui gagagagadawama: kuda: a:midinimata. La: iya:tawahala, hopo habanapa:te ha:da amiho gabodo etapa:tamo “Iyo, na kododima:nemo” tabo ba ga:la, huiyatiya ba:be tabo komone ohobila:hate “Ao, na a:kododa:mo” tabo etapa:tamo gala dito kaga:lanaka. A:iye! La:le na ba:bako lumagima: kemalagidolonama?

¹⁸ Numa:la:, Godoko hibidawanomoma: ba eda:na ebete aeno hibi komo iya:tawala, ale la:tamo pelamema: ha:da amiho gabodo “Iyo” tabo kaga:laha:. Ba: hibila, ale aeno dopo tabo komone ohobila:te ale la:tamo pelamema: “Ao” tabo gala ba kaga:la, a ba:be komo hibi gabodo ododima:. ¹⁹ A:iye! Na Poloko ba:gala Sailasiko ba:gala Timotiko, ale dopamo la: ipuwalo Hido Tabo ba polamagimi Godokono Gudu Ya:su

Kelisokono komo ba:ma ka:na hawakaliminakuima; ebete etapa:tamo “Iyo, na kododima:nemo” tabo ha:da amiho gabodo goete, ba:be tabone etapa:tamo ohobigalo “Ao, na a:kododa:mo” tabo a:kagaa:mene. Numa:la; ebete hibidawama: ba eda:na, a hibima: midipi kowalubinama: hiliyonomo tetelo “Iyo” tabo kapiyanomo begoenako, ☆²⁰ mabu hibila, Godote a kowalubinama: hiya:hiya: tabo dolamaginanako, ba:bi hiliyonomo tabo komoma: Ya:suti “Iyo” tabo ba goena, ebe kapiyado ba:bi komate hibinomoma: beda:hanamena: Ba:moe mabuma: ale Godokono hidohido ododili komoma: aeno toetoe tabamo ebe dawagaminanakoma; ale “Ba:ba:la” tabo Ya:sukunu mahilamo ba:bema: ga:lanakoma: ☆²¹ Ba:bema: kalakala konomola, mabu ale la:go kapimilo Godokono Oemedawa Kelisoko ipuwalo ba emedena, Godoko ba: a da:kodakodua:mena ba:be Helodawala. Iyo, ale ebena oko kowatihonama: ebete a ba:bema: uwatiya; ²² ba:bene ale ebenoma: deda:hanama: ba:be komo kiya:tawahama: ebete ebena kukala atamo ba miya:tea:me, ebena Gobogobo aeno tepo ipuwamo ba: dito ihatea:miya: Ba: hibila, ale ba:be komodo ba:ma ka:na kiya:tawahama:nema; kebe hidohido komate ebegodolo da:pola:na, galane tetelo ebete atumu ba:bi hiliyonomo komo atamo hibinomolo kikaa:mema:ne. ☆

²³ Ba:bema: numa:la; Godote naeno tepo ipuwoeno komokomo ba ulamelenamena, ebete naeno tabo hibi tabonomoma: goe, ba:ma ka:na na eta ko temeteme la:tamo ikalamema: ubiha:ma: edimo, ba:bema: nale naeno nopo hiya:ma: miditi la:eno Kolini habamo kapeha: ²⁴ Huiyatiya ale la: mabuma: kebe oko kowatinama; ba:be oko komoma: ukui kubamo akalawa:la: Numa:la; Godokono hibi kalakalate la:eno tepo ipuwalo kitanama: ale oko ba:bema: owatinama; mabu a iya:tawahala la: hibima: midi ipuwalo kodakodalo la:mota:hanamata, iyo, a ubihinola la:le a la:eno kokopima: ka:milo aeno ukui komamo la:le la:eno menemene komago dito papamila:hale! ☆

2

¹ Ba:bema: nale la: mabuma: ukui ba:ma ka:na ihatimo, ba:ma tetelo nale la:tamo a:kapa:mo, mabu nale da:pemo, diyala, la:le kalakala nagodone laweheno huiyatiya menemene komo kapiya da: laweoma. ☆ ² A:iye! Nale la: menemenema: da:pimidilima, ba:be menemene komote ba itana la: ipuwalo kalakala natamo pote na:kikanamemene? Lumagi puliyala, da: a:kalutamene! ³ Ba: hibila, nale dopamo naeno eta leta la:tamo dododimo, ba:ba tetelo na ubiha:ma: edimo, nale la:tamo ba puluhuku la:godone kalakala laweheno huiyatiya menemene komo kapiya pelawe. Iyo, nale ba:ma ka:na emalagidoluimo, “Wadiyala kalakala komote iba:godone natamo na:puluhukamene, menemene komoteha:!” ba:bene nale la:eno komoma: ba:moe eta komo hibima: ba midina ba:bo kemalagidoluimo, “Keba tetelo naeno tepo ipuwalo kalakalate ditanamene, ba:ba tetelo iba:te ba: atumu nago hibilo kokalakalahama:na:” ⁴ Ba:moe ba:be mabuma: nale la:tamo dopo leta ba ododi la: mabuma: ukui bilibilima: eda:te ko temetema:go ba:gala ihi baida:go tabo ba:bo miya:timo, mabu na ubihinola naeno tabo komote la: menemenema: midili. Ao, na huiyatiya naeno ubi ba:ma ka:na

☆ 1:19: Oel 18:5 ☆ 1:20: Haw 3:14 ☆ 1:22: Epe 1:13-14; 2Kol 5:5 ☆ 1:24: 1Pit 5:3
 ☆ 2:1: 1Kol 4:21

ihatimo, nale malemalelo la: konomamo demalagidolenama, la:le ba:be komo naeno tabo uliho komodo hibilo kiya:tawahama:nemata. ✧

Polote Kolini Sose Tawakalubi Da:kiyalamiya: Iba:te Eta Konomo Kuba Ododidawoeno Komo Dito Kegebolemema:

⁵ Ba:bema: numa:la:, la: ipuwalo pote konomo kuba dododi, ba:be lumagino kuba ododi komodo menemene komote na kapiyatamo kuluhukuha:, ao, la: hiliyonomate ba:be atu menemene komo nanekele iya:tawatepahuimata. Huiyatiya nale ba:moe tabamo ba:ma ka:na kagoeha:, la:le ba:be dawoeno komo kubanomoma: ba ga:la eta kuba huiya ebetamo gala ikame, ⁶ ao, ebete la: komopi hiliyonomagodone dopamo da:lawi ba:be kuba huiyate ba: modoboma: edi. ⁷ Ba:bema: wadiyala la: ba:ma tetelo ebena kuba egebolemete nadodoma:la:, iyo, gelebadi komo ebetamo nikama:la:, ebete la:eno malemale hawakalimiha: mabuma: menemene konomo lawete kuiyodopoma: dito eda:kapoma:. ⁸ Ba:be mabuma: nale la: betoelameholemata, la:le ebe malemalelo demalagidolonama, wadiyala la: ba:be komo ebetamo gala na:kahawakalima:la:. ⁹ Ba: hibila, nale dopamo naeno eta leta la:tamo ododimo mabu na ubi ba:ma ka:na ihatimo, la:eno ododili komodo la: kopawilima:, ba:ma ka:na la:le naeno tabamo da:papamila:homa o da: a:kapapamila:hamata. ¹⁰ Ba:bema: numa:la:, keba tetelo la: eta lumagino kuba ododi komo egebolemete dadodomema, ba:ba tetelo na ebena kuba atumu dito kegebolemema:nemo, huiyatiya diyala, ba:ma tetelo ba:bako kubate la: ipuwalo hibilo da: kitanaha:. Ba: hibila, nale eta lumagino kuba egebolemete dadodomemo, nale ba:be komo Kelisokono holoholo hapulu la: mabuma: kododima:nemo, ¹¹ mabu na ubihinola Saitanate ago ba alaholohona ebete ebena eta ha:da amiho gabodo atamo heloma: eda:. Iyo, a iya:tawahala ebete tawakalubi ebena gubi ipuwamo kebe hiya:hiya: gabodo da:magatalenako! ✧

Polote Talowase Habalo Ukui Bilibilima: Dediya:

¹² Ba:bema: wadiyala la: niya:tawahala:, nale Kelisokono Hido Tabo Talowase habalo konolamagima: ebamo da:nuluhukuimo, Kodawate gigiho natamo ya:lo a:hiya:mida ba itana ba:bo numimo. ✧

¹³ Huiyatiya ba:ba tetelo nale aeno hibima: midi ekawi Taitasiko nipo da:nowadimo, ba:bema: nale ukui bilibilima: ba eda: Talowase hibima: midipi tiyolo miya:palete ba:moe Ma:sadoniya hopamo ba: dito pimo. ✧

Polote Ya:sukunu Hibi Okopino Tuputupu Oko Komoma: Tabo Dolamagiya:

¹⁴ Numa:la:, ba:moe hopoeno eta ko gawadalagino ododi komo ba:ma ka:nala, alaholo ipuwalo puya:tamo helonomoma: deda:mene, ebete ba:bi tawakalubi hala:mo matuhulameholete ibi ebena haba tulinomodo dopalamete dito komagatalema:ne ebena awagaha komo hibilo kohawakalimima:. Ba:bema: a Godotamo kalakala tabo kadipatiya:, mabu Kelisoko ipuwalo a puya:te ebena hibi okopima: deda:hanama: ebete a ba: ba:ba ka:na dopaa:mena ebe ha:kiya ebe kawagaminanama:. Iyo, ebe ubila ebete a hopo haba konomodo ba magatoena tawakalubi hiliyonomate Kelisokono komo agodolo ba:ma ka:na

kiya:tawahama:na:, ebe ba: hido nibote keba ka:na ka:patena ba: ba:ba ka:nala. ¹⁵ Ba: hibila, Godoko adikumidawate eta hido nibo ilina ebe owatidoloenoma: koa:mo dito dihatenako, Kelisote a Godotamo ba: ba:ba ka:na ikaa:mehuiya:, ba:bema: puya:te ka:ka: mula: gabodo da:tolamena ba:gala puya:te hoe gabodo da:tolamena ibi hiliyonomatamo Kelisokono hido nibote agodone patena. ¹⁶ Iyo, puya:te hoe gabodo da:tolamena iba:te ba:be nibo kuba hoe ikame komoma: ga:lana, huiyatiya puya:te ka:ka: gabodo da:tolamena iba:te ba:be atu nibo hido ka:ka: ikame komoma: ga:lana. Ba:bema: a Kelisokono hibi okopi hiliyonomo ipuwalo pote modoboma: keda:na ebena oko kowatinama?: Lumagi puliyanomola mabu aeno helote hibilo kitanaha:.

¹⁷ Ba:bema: numa:la:, a puya:te hibi oko dowatinama: ba:gala puya:te kateneno ubi komamo dowatina, aeno komo ba:gala ibino komo hiya:hiya:la, mabu iba:te Godokono Tabo olamagimi oko ba owatina, ulihopa:godone mani uwatema: konomamo emalagidolonaka, ilina kolowamipa:te ibino ilina kolowami habamo kebe ukuido ka:watanaka ba:ba ka:na. Huiyatiya a hibi okopino komo ba:ma ka:nala, Godote a ebena oko owatima: hibilo uwatiya:, ba:bema: ale ebena holoholo hapulu ba la:mota:hana eta ha:da amiho tabo olamagimihino, ale Kelisokono ukui tabo kapiya bolamagiminakoma:.

3

Godokono Uli Nopo Komodo Tawakaluba:tamo Oko Dowatina Ba:bi Okopino Komo

¹ Huiyatiya modoboha: la:le ba:ma ka:na emalagidolo, a hibi okopa:te a ha:kiya a ba:moe tabamo dawagaminoema:. A:iye, komo okopa:te ibino komo kohawakalimima: iba:te komopino letago keba ka:na ka:wapata:lamenaka, ale la:tamo ba:ba ka:na a:kapelama:lema: mabu la:le aeno komo ya:lo iya:tawahuimata! Ba:gala a atumu ubihinola ale la:godone eta hopeno sose tawakaluba:tamo ba nikuli, la:le a mabuma: iba:tamo ba:bako leta ba:bo ododili! ² Numa:la:, la: Kolini sose tawakalubi la: ba: aeno hibi komo hawakalimino letalata. Iyo, Kelisote ebe ha:kiya aeno tepo ipuwamo la:eno komokomo bimiya:ti, hopo habanapi hiliyonomate ba:bi tabo ba ka:lamihole la:eno komo ba:gala aeno komo hibinomolo kiya:tawahama:.

³ Ba: hibila, ebena leta ododi tetelo la:eno komo kohawakalimima: ebete hopo haboeno baelo pene kalaweha: ba:gala ebete atumu ba:moe hopeno tabo miya:teno koko dilidili nakola kuwateha:. Ao, ebete huiyatiya Ka:ka: Godokono Gobogoboeno heloamo ba:be leta ba ododi aeno tepo ipuwanomamo la:eno komokomo ba:bo miya:ti, ba:bene ebete a hiya:hiya: hopamo oea:mi hiya:hiya: tawakaluba:te la:eno komo a ipuwado hidamo kiya:tawahama:.

⁴ Numa:la:, aeno Kelisoko ipuwalo emede komodo ale Godoko hibima: ba midina la:eno komo hawakalimima: ba:moe tabo ba:bema: ga:lama:, ⁵ huiyatiya a iya:tawahala, a ha:kiya aeno heloamo Godokono oko mabuma: eta tabo ga:la modoboha:. Huiyatiya kalakala konomola, ale ebena oko kowatima: ebe kapiyate a a:modobuia:menako, ⁶ iyo, Godote modobo helo atamo ya:lo ikaa:miya: ale ebena uli nopo komodo

☆ 2:16: Luk 2:34; 2Kol 3:5-6 ☆ 3:1: 2Kol 5:12; Oel 18:27 ☆ 3:2: 1Kol 9:2 ☆ 3:3: Ikuli 24:12; Yel 31:33; Isi 36:26-27

tawakaluba:tamo owalubi oko kowatinama:. Ba:bema: numa:la:, ebete dopamo ebenu hiya:hiya: Tutumu Tabo ba:moe hopoeno netewa koko nakola hunamo keba ka:na ka:miya:tiya:, ebete ba:ma tetelo ebenu uli nopoeno tabo ba:ba ka:na kamiya:tiya:ha:, mabu ba:bi pakala Tutumu Tabo komodo hopo habanapa:te hoe huiya kapiya belawenaka. Iyo, ba:ma tetelo ebete ebenu uli nopo ebenu Gobogoboeno heloamo ba:bema: hawakalimiya:, mabu ba:be Gobogobo ba:hibi ka:ka: tawakaluba:tamo dikalamena ba:be hido Owalubidawala. *

⁷ Ba:hibila, Godote dopamo ebenu Tutumu Tabo koko nakola hunamo miya:tete Mosesetamo ba ikame ba:be atu tetenomolo ebete ebenu konomo alo ebetamo ba:bo hawakalimiya:. Ba:be mabuma: Mosesekono holoholote a:la:minanomoma: ediya:, ba:bene ebete tawakaluba:tamo gala da:kapuluhukuya: ba:be a:la:mina komo ha:kiya ba wibonato iba:te huiyatiya ebetamo gahilamehole kamodobuya:ha:. Ba:bema: numa:la:, tawakaluba:tamo hoe huiya dikalamena ba:bi Tutumu Taboeno nopote Godokono alago ba:ba ka:na da:puluhukuya:, * ⁸ ba:be komodo a iya:tawahala, ebenu Gobogobogodone galane tetelo duluhukuya: ba:be nopoeno alo bada konomola:ka:, iyo, ba:be uli a:la:minoeno helote dopo a:la:minoeno helo na:gogolona! ⁹ Ba:hibila, Godote ebenu dopo nopoeno komodo tawakalubi kuba ododilipima: ka:laminako, huiyatiya ba:be kuba huiya ikalame nopote ebenu konomo alago uluhukuya:. Ba:bema: ba:be komote a ba:ma ka:na iya:tua:mena, Godote ba:ma tetelo kebe uli nopoeno komodo tawakalubi ebenu tuputupupima: da:ka:laminako, ba:be uli nopoeno a:la:mina helote dopo nopoeno a:la:mina helo hibinomolo na:gogolona! * ¹⁰ Ba:moe ba:be mabuma: ale dopamo tetelo kebe nopo konomo a:la:mina komoma: da:ga:lanakuima:, a tetelo uli nopoeno hibi konomo a:la:mina komote ba:be dopo komoeno haba da:pelawiya:, ale ba:be uli komo ba umi ukui hiya:ma: midiliti ba:bo ga:luya:ma:, dopo komo ba:hibi a:la:mina komoha:, iyo, pakala nopoeno a:la:mina komote aenu ukui ba: dito wibadiguya:. ¹¹ Numa:la:, kebe nopote agodolo tete nanekete kitanatepama: dopamo duluhukuya:, ba:be nopoeno a:la:mina komote hibilo itanami huiyatiya galane ha:kiya wibuya:, ba:bema: ba:be komodo a hibilo iya:tawahala, kebe uli nopote Godokono ubilo emedena emedena tetelo ditanamene, ba:be nopoeno a:la:mina helote dopo a:la:minoeno helo konomamo na:gogolona!

¹² Ba:gala eta komo. A Godokono hibi okopa:te ebenu konomo a:la:mina komo hibilo kumima: uliholo bemedenamama:, ba:bema: ale tolehenenu Hido Tabo olamagimi oko helonomamo bowatinakoma:. ¹³ Huiyatiya a puya:te ba:ma tetelo oko dowatinama: a Moseseko huiyaha:, mabu ebenu holoholote a:la:minama: dediya:, ba:ba tetelo ebe ubiha:ma: ediya: Isalaela tawakaluba:te ba:be a:la:mina komote ebe-godone wibadigalo umi, iyo, ebete ba:be komo iba:tamo kawaminama: ebenu holoholo kalikamo ba:bema: muliya:. * ¹⁴⁻¹⁵ Numa:la:, Moseseko tetelo Isalaela tawakaluba:te Godotamo wato kodakodahibinomoma: eda:hanama:, iyo, Mosesete ebenu holoholo kalikamo keba ka:na ka:muliya:, Godote ba:ba ka:na ibino tepo ipuwoenu ukui atumu a:kamula:lelamiya: iba:te du ipuwalo kemedehonama:. Ba:bema: ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku ibino ukui komote ba:ba:ba

* **3:6:** Yel 31:31; 1Kol 11:25; Yon 6:63   * **3:7:** Ikuli 34:29   * **3:9:** Tutumu 27:26; Lom 1:17

* **3:13:** Ikuli 34:33

ka:na du ipuwalo pola:lama:nama:, iyo, Mosesete Godokono Bukamo pakala nopoeno hiya:hiya: Tutumu Tabo ba:gala komo owalubi tabo da:miya:tiya:, iba:te ba:bi komokomo ba ka:lamihole ba:bi taboeno ipuwa hibilo kuwatanaha:. Huiyatiya numa:la:, keba tetelo lumagiti Kelisokoba: kemedenama: ebetamo da:pemene, Godote ba:be komo kapiyado ebena tepo ipuwa mula:meno kaliko ebegodone kolawemema:ne, ¹⁶ iyo, kalakala konomola, lumagiti aeno Kodawatamo dohobigamene ba:ba tetelo Godote ebena tepo ipuwoeno du komo ebegodone hibinomolo kuluhukutimima:ne. ☆

¹⁷ Ba:bema: numa:la:, aeno Kodawa ba:gala ebena Gobogobo ibi ba: kapiyala, ba:bema: ba:be Kodawoeno Gobogobote keba lumagigodolo demedena ba:be lumagiti hibi tutu emede komo kiya:tawama:ne. ☆

¹⁸ Iyo, kalakala konomola, ba:be mabuma: a hibima: midipi hiliyonomate ba:ma ka:na bemedehonama:, aeno holoholo komula:lema: eta komote itanaheno Kodawoeno konomo a:la:mina komote a ipuwane hibinomolo uluhukunako. Ba: hibila, aeno Kodawa ba:gala ebena Gobogobo iba:te kapiyanomoma: deda:na, ba:bema: ebegodone du-luhukuna ba:gala agodone da:kuluhukuna ba:be a:la:mina komo atumu ba: kapiyala. Ba:bema: numa:la:, ba:be a:la:mina komote a ipuwalo hido oko ba owatina a hiya:nomo tawakalubima: midina. Iyo, lumagiti wakolado hunamo keba ka:na ka:nodolonako ale ba: ba:ba ka:na Kodawoeno konomo a:la:mina hawakalimi komodo alehawaminanama:, ba:bema: galane tetelo ale ebena holoholonomoma: hibi-nomolo koneda:hama:nema:.

4

Godokono Hibi Okopa:te Kubadopo Gebeto Hakamo Ododili Kalilima: Ba Eda:hana, Ebete Ebena Huiya Konomo Ka:ka: Tabo Ibi Ipuwamo Dito Dihatiya:

¹ Ba:bema: a puya:te Godokono hibi okopima: deda:hanama: ale oko owati ipuwalo kuiyodopoma: a:keda:hama:, mabu Godote ebena malemale komodo ba:moe hido oko atamo dito ikaa:miya:. ² Ba:be mabuma: ale ba:moe oko hidamo kowatinama:, hopo habanapa:te keba hiya:hiya: hilopo komo diya gabodo dododilina ale ba:bi hiliyonomo komo gunima:mo ya:lo ihilateliya:ma:. Ba:gala ale Godokono taboeno ipuwa komokomo hibinomolo ba hawakalilame, tabo ulihopa:te aeno ubi komamo kopapamila:halema: ale ha:da amiho gabodo ibi dito kakalakuwilamenaha:. Ao, ale Godokono umi ipuwalo demedenama: ba:be komo ba emalagidolona, ale ebena hibi komo hawakala ba:bema: olamagiminakoma:, mabu a ubila aeno tabo ulihopi hiliyonomate ibino tepo ipuwoeno mulu ukui komago ba:ma ka:na koga:lama:na:, a ba: Godokono hibi okopima: eda:hanama:, ba:bene iba:te ebena iya:tulame tabo komokomo agodone hidamo kuwatema:na. ☆

³ Numa:la:, ale Hido Tabo ba olamagimi huiyatiya ba:be taboeno ipuwate ulihopa:godone awaminalo ditanamene, ibi ipuwalo puya:te hoe gabodo da:tolamena ibi kapiyate ba:be ka:ka: taboeno ipuwa a:kalawa:mena:. ⁴ Iyo, iba:te Kelisoko hibima: kamidinaha: mabu Saitanate hopo haba konomolo hibima: midiha:pino godoma: ba eda:na, ebete ibino tepo ipuwoeno ukui duma: ya:lo a:midililamiya: iba:te

Hido Tabo ipuwane duluhukuna ba:be alo umikapoma:. Huiyatiya numa:la:, Kelisogodolo konomo a:la:mina komote ditana ebena Hido Tabote ba:be komo ba:ma ka:na hawakalimina, ebe ba:gala Godoko ibi ba: kapiya holohonomola. ✧ ⁵ Ba:moe ba:be mabuma: a ha:kiya a ba awagaminoe aeno komoma: tabo kolamagiminaha:, ao, a huiyatiya Hido Tabo olamagimi ipuwalo Kodawa Ya:su Kelisokono komo kapiya ba hawakalimina, ebe mabuma: a ha:kiya a la:eno huiyaha: okopima: ba:midinama:. ⁶ Ba: hibila, Godote ba: dopamo ba:ma ka:na goiya:, “Alo, ama: du ipuwane puluhukuti na:pa:la:mina,” ba:bema: a tetelo ba:moe atu Helodawate ebena alamo aeno tepo ipuwa a:pa:la:minalea:miya:, Kelisokono holoholo ipuwane duluhukuna ba:be a:la:mina komodo ale Godokono konomo alo hidonomamo kuminama:.

⁷ Huiyatiya numa:la:, a puya:te Godokono hibi okopima: deda:hanama: aeno komo ba: ba:ma ka:nala. Ale kubadopo gebeto hakamo ododili kalilima: ba eda:hana, ebete ebena huiya konomo ka:ka: tabo a ipuwamo dito ihatiya:, mabu ebe ubila ba:be tabote a ipuwalo ba itana a ba:bo kiya:tawahama:nema:, ba:be ka:ka: taboeno konomo a:la:mina helo aenoha:, ba: ebenola. ✧ ⁸ Ba:be mabuma: hiliyonomo hiya:hiya: gabodo temeteme komate atamo ikulihonaka, huiyatiya ba:bi komate aeno ka:ka: mula: komo lawema: gabo duhimi modoboha:. Ba:gala ukui bilibili komate atamo a:pelamenaka, huiyatiya ba:bi komate oko gunima:mo ihiti ukui atamo ikaa:me modoboha:. ✧ ⁹ Ba:gala atamo hiya:hiya: alaholohopa:te a:mahila:halenaka, huiyatiya iba:te atamo temeteme ikaa:me ipuwalo Godote a a:kamiya:poa:le. Ba:gala komo hiliyonomo tetelo iba:te a kubamo alukuinaka, huiyatiya ebete ibi na:duhilamena iba:te a hibinomolo kubahia:mekapoma:.

¹⁰ Ba:bema: hibila, hiya:hiya: tete hiliyonomolo ale ba:moe hopolo aeno ha:laha apa:go ba wapata:lamena, ale aeno temeteme komodo hiya:hiya: tawakaluba:tamo Ya:sukunu hoe komo ba:hawakaliminakoma:, mabu a ubila iba:te atu tetelo ebena ka:ka: agodolo hibinomolo umi. ✧ ¹¹ Iyo, ale Ya:suku mabuma: ba:moe hopolo ba emedena atamo hiya:hiya: hoe olalati komate ba:bo pelamenaka, mabu ebe ubila ba:moe hopo habanapa:te ebena ka:ka: aeno ha:laha apeno temeteme komodo umi. ✧ ¹² Ba:bema: kalakala konomola, keba tetelo ba:bako hoe komote a ipuwalo oko dowatina, ba:be atu tetelo Ya:sukunu hibi ka:ka:te la: ipuwalo oko ba:kaowatina.

¹³ Ba: hibila, Godokono Bukalo ebena eta okodawate tabo dopamo ba:ma ka:na goiya:, “Nale Godoko hibima: ba midina tabo ba:bema: olamagimo.” Ba:bema: numa:la:, a ba: atumu, aeno tepo ipuwoeno gobogobate atu hibima: midi komo ba lawe, ale Godokono tabo ba:bo olamagiminakoma: mabu ale ebe hibima: na:midinama:.

✧ ¹⁴ Iyo, a ba:moe komo iya:tawahala, pote aeno Kodawa Ya:suku ka:ka:mo dadipatiya:, ba:be Helodawate ebe keba ka:na ka:ka:kimiya:, ebete ba: ba:ba ka:na a ebena hibi okopi ka:ka:mo atumu kowadiya:paa:tema:ne, ba:bene ebete la:la, ala, a hiliyonomo ebena holoholo hapuamo hibilo ba: dito komagatoema:ne. ✧ ¹⁵ Ba:gala ba:moe eta komo na:kuma:la:, la: tabo ulihopi mabuma: ale aeno hiya:hiya: temeteme

✧ **4:4:** Epe 2:2; Kol 1:15; Yun 1:3 ✧ **4:6:** Tup Mabu 1:3; Ais 9:2; 2Kol 3:18 ✧ **4:7:** 2Kol 5:1 ✧ **4:8:** 2Kol 1:8; 7:5 ✧ **4:10:** 1Kol 15:31 ✧ **4:11:** Lom 8:36 ✧ **4:13:** Ohale 116:10 ✧ **4:14:** 1Kol 6:14

komo biya:tawahanakoma: Ba:be mabuma: ba:ma tetelo Godokono malemale komote hopo haba konomamo ba tona, komo hiya:hiya: tawakaluba:te ibino dopo tetenomolo ebenu tabo dulihonakomena:, ibi ipuwalo komo hiliyonomate kalakala tabo ebetamo ga:la ba:bo kotupuimima:na:, iyo, ba:be komodo iba:te ebe hibinomolo kawagami-nama:na:.

¹⁶ Ba:moe ba:be mabuma: ale oko ipuwalo kuiyodopoma: a:keda:hama:. Iyo, ale aeno ha:laha apeno ka:ka:te hopamo hitigalo duminama:, a huiyatiya ba:moe eta komo kalakalago biya:tawahanama:, aeno tepo ipuwoeno ka:ka:te Godogodone ba pena, eta hegelalo eta helo kalawe, eta hegelalo eta helo kalawe, ba: ba:ba ka:na ba:be hibi ka:ka: komoeno helote a ipuwalo hunamo odolona. ✧ ¹⁷ Ba:bema: hibila, ba:ma tetelo ale kebe temeteme komo diya:tawahanakoma: ale ba:bi komo hegehegenomo komoma: ga:lanama:, mabu a iya:tawahala ba:bi komate emedena emedena tetelo agodolo a:kapola:namena:. Iyo, ba:bi temeteme komodo ale wiboha: a:la:mina huiya konomo konelawema:nema:, ba:bema: ba:be hido teteno kalakala komote ba:ma teteno temeteme komo hibinomolo konomamo konegogoloma:ne. ✧ ¹⁸ Ba:bema: numa:la:, ba:ma tetelo ale ba:moe hopolo kebe hiliyonomo komo aeno baida:mo dulamenama:, ale ba:bi komo hibilo kemalagidolenaha:, a huiyatiya tawakaluba:te ibino baida:mo ulamema: modoboha:ma: deda:hana, ba:bi komokomo kapiya konomamo emalagidolonama:. Ba: hibila, ba:bi komate emedena emedena tetelo Godogodolo ba:pola:namena:, huiyatiya hopo habalo da:pola:na ba:bi ilinate na:wibohona. ✧

5

Hibima: Midipa:te Ibino Uli Ka:ka: Ape Godogodone Lawema: Ubi Dihatena

¹ Ba:bema: a hibima: midipi iya:tawahala, a ba:moe hopolo ba emedena aeno ha:laha apa:te ba: tawakaluba:te kubadopo mimiya tumulu detemoteholena ba:bi mimiya huiyala. Huiyatiya kalakala konomola, ba:ma tetelo da:pola:ma:na ba:bi mimiya da:kubakubahamena:, Godote a mabuma: kebe ulinonomo genama ebenu Hunu Habalo detiya:, ale ba:be hibi genama lawete emedena emedena tetelo ba:bolo bemedena:ma:. Numa:la:, nale da:goemo ba:be tabo ba: gola, mabu lumagiti kebe uli genama Godogodone da:nelawemene ba:be genama ba: ebenu uli ka:ka: apela, iyo, Godote ba:be genama ha:kiya etiya:, ba:moe hopo lumagitiha:. ✧ ² Ba:bema: hibila, ba:ma tetelo ale temetema:go ba ihimina aeno ubi komo konomamo ihatenama:, Godote a ba:be Hunu Haboeno genamamo tiyonomolo konewadipima:. Numa:la:, a ba:be hibi genama da:nelawema:, ✧ ³ ba:be komo ba: lumagiti uli hidonomo kaliko keba ka:na ka:pulinako ba:ba ka:nala, iyo, ebete uli kaliko kalakalago kolawema:ne mabu ebete kalikoheno hilopago emede ubihinola. ⁴ Ba: hibila, ale hopo haboeno apa:go ba emedena ba:moe hopoeno hiya:hiya: menemene ipuwalo ihiminama:, huiyatiya aeno ukui komote ba:ma ka:na kitanaha: ale ba:moe hopoeno ape dito miya:pale. Ao, ale ba:ma tetelo aeno ape modobodopoma: ga:lanama:, huiyatiya ba:moe atu tetelo ale Hunu Haboeno uli emede

✧ 4:16: Epe 3:16 ✧ 4:17: Lom 8:17-18 ✧ 4:18: Kol 1:16 ✧ 5:1: 2Kol 4:7 ✧ 5:2: Lom 8:23

ape uwatema: ubi konomamo ihatenama; mabu a iya:tawahala ale hibilo da:nuwatema; ba:ba tetelo wiboha: uli emede ka:ka: komote aeno pakala emede ape ba mula:lea:me ba:bi ape hiya:ma: ba:bo komidilima:ne. ⁵ Ba:bema: numa:la; ale ba:be uli emede ka:ka: kolawema: pote a da:hiduia:miya: ba:be Helodawa ba: Godotela. Iyo, ebete ebena Gobogobo atamo dito ikaa:miya; ba:bema: ale ba:be komodo ba:ma ka:na kiya:tawahama:nema; kebe hidohido komate ebegodolo da:pola:na, galane tetelo ebete atumu ba:bi hiliyonomo komo atamo hibinomolo kikka:mema:ne.

⁶ Ba:gala eta komo. Ale aeno hibima: midi ipuwalo toleheno kalakalago bemedena:ma; mabu a iya:tawahala ale ba:moe hopoeno apa:go ba emedena aeno uli ka:ka: apa:te aeno Kodawagodolo ebena Hunu Habalo ba:nepola:ma:na. Huiyatiya numa:la; ba:be hido ka:ka:te a muhulunomolo ditana, ✧ ⁷⁻⁸ ale ba:be komoma: ubiha:ma: keda:hanaha; ao, a toleheno kalakalago bemedena:ma: mabu ale ba:ma tetelo aeno baida:mo kebe komo ulamema: modoboha:ma: deda:hanama; ale hibima: midi ipuwalo ba wapata:larena ba:bo biya:tawahanama; ale ba:bi komo galane tetelo hibinomolo kulamema:nema. Iyo, hibila, a ubi konomola ba:moe hopo haboeno ape miya:pate aeno Kodawoeno uli genamalo eba:go konemedena:ma; ✧ ⁹ huiyatiya ale ba:moe hopolo tete ga:ga:nomolo demedena:ma: o ba:moe hopo tiyolo miya:pate Hunu Habalo da:nemedena:ma; ale hiliyonomo tetelo aeno Kodawa kapiya kalakaluimima: aeno tepo ipuwoeno ubi konomamo ihatenama. ✧ ¹⁰ Ba:bema: ba:moe komo ba: ko komonomola, a hiliyonomate Kelisotamo da:nikulima; ebete Godokono ubi komodo aeno komokomo ba:bo kanagilamelea:mema:ne. Iyo, ale hopo haboeno apa:go ba emedena kebe hiya:hiya: komo dododilinakoma; ebete ba:bi hiliyonomo komoma: atamo hido huiya ba:gala kuba huiya modobonomolo ba:bo kikka:mema:ne.

Godote Kelisokono Ododi Komodo Hopo Habanapi Ebena Mabulu-bima: Da:midiliya:

¹¹ Ba:bema: numa:la; a puya:te aeno Kodawoeno hibi okopima: deda:hanama; ale ebe toleme gabo ba iya:tawaha komopi hiliyonomo ba:bema: kiyalamenakoma: iba:te ebetamo kohobila:halema. Iyo, Godote aeno hibi komo iya:tawanomola, huiyatiya na ubila la: la:eno tepo ipuwoeno mulu ukui komago aeno komo ba: atumu hidamo niya:tawahuya:la. ¹² Numa:la; ba:moe tabamo a ha:kiya a kawagaminoeha; ao, a huiyatiya aeno ubi komo ba:ma ka:na ihatema; ale aeno hibi ododi komoma: hidohido ukui la:tamo ba ikalame la:le a mabuma: ba:bo kawagahama:nemata. Ba:bema: la:eno sose ipuwalo puya:te komopino tepo ipuwoeno komokomo hibilo emalagidoleheno ba:bi tawakalubino hunu tama kapiyama: dawagahana, ba:ba:te ibino kuba ukuia:go la:go dolowabeletihuima, ba:ba tetelo la:le modobo helo kolawema:nemata iba:tamo tabo hidamo kohuiyama:

¹³ A:iye! Iba:te aeno hibi oko owati komoma: a daedaepima: da:ga:lana ba:be tabo hibila:ka? Ao, hibiha; huiyatiya la: komopa:te tabo ba:ba ka:na da:ga:lama, kubaha; mabu a ba:bo kemalagidoloma:nema: ale Godoko kapiya kawagaminanama: oko bowatinama. Ba:gala eta tetelo la:le la:eno ukui hiya:ma: miditi a daedaeha:pima:

da:kaga:lama, ba:be komote atumu modoboma: keda:ma:ne, mabu ba:ba tetelo a ba:ma ka:na kemalagidoloma:nema: aeno oko owati ipuwalo la:le hibi owalubi komo a:lawemata. ¹⁴ Numa:la:, oko owati ipuwalo Kelisokono malemale emalagidolo komo kapiyate a a:magatoenako, mabu ale ba:moe komo hibima: na:midinama:, ebe kapiyate hopo habanapi hiliyonomo mabuma: hoiya:, iyo, ba:be mabuma: ibi hiliyonomate atumu ebe ipuwado a:kaha:lahuya:. ¹⁵ Numa:la:, ebete ibi hiliyonomo mabuma: hoiya:, mabu Godoko ubihinola hopo habanapa:te ibi ha:kiya ibi kalakaluilamelolo gala kakemedehonama:. Ebete huiyatiya ebenu ubi komo ba:ma ka:na ihatena, kebe Kodawate ibi mabuma: da:hoiya: iba:te ebe kapiya kokalakuiminama: nemedehonamena:, iyo, ebe ba: Godote ka:ka:mo dadipatiya: ba:be dawala. ✧

¹⁶ Ba:be mabuma: ale ba:ma tetene tupuimiti eta lumagino komo ba:moe hopo haboeno hunu tama gabodo gala a:kanagiya:midama:ma:. A:iye! Ale dopamo Kelisokono komo ba:ba ka:na kubamo anagiya:midamenakuima:, huiyatiya kalakala konomola, ale ba:be kuba ukui komo miya:palete ba:ma tetelo ebe hidamo buminama:. ¹⁷ Ba:bema: kebe lumagiti Kelisoko ipuwalo demedena ebenu komo ba: ba:ma ka:nala, ebenu pakala emede komote ebegodolo da:wibui, uli emede komote ebetamo ba: dito pi, iyo, ba:ma tetelo ebe uli lumagima: eda:na. ✧ ¹⁸ Numa:la:, ba:be hido okoeno hiliyonomo komo Godote ya:lo tetelo ha:kiya ododiliya:, iyo, ale dopamo eba:go alaholohopima: ba eda:hana, ebete huiyatiya a uwatete Kelisokono ododi ipuwado a ebenu hidonomo mabulubima: ba:bo midiya:. Ba:ba tetelo ebete ba:be atu hido oko atamo ba:ma ka:na ikaa:miya:, ale komo tawakalubi ebetamo ba magahela iba:te ago kapimilo ebenu hido mabulubima: keda:hanama:. ✧ ¹⁹ Ba:bema: ale hopo habanapi hiliyonomatamo tabo ba:ma ka:na olamagiminakoma:, Godote Kelisokono ododi komodo iba:tamo hido oko ba owatina ibi ebenu hido mabulubima: ba:bo midiliya:, iyo, iba:te dopamo kebe kuba kododilina:ku: ebete ba:bi hiliyonomo komokomo ebenu ukuini ba: dito egebolelamiya:. Ba: hibila, a puya:te ba:moe oko dowatinama:, dopamo tetelo Godote a ebenu hibi okopima: ba ka:mi ebete ba:moe oko atamo ba:bema: ikaa:miya:, iyo, ebe ubila tawakaluba:te ebenu tabo a ipuwado kulihoma:. ✧

²⁰ Ba:moe ba:be mabuma: ale ba:moe hopolo Kelisokono oko habalo ba la:mota:hana ale tawakaluba:tamo ba:ma ka:na olamagiminakoma:, “Ale la: betoelamehola:ta, wadiyala la: Godotamo haba nikama:la:, ba:bene la:le eba:go alaholoho komo dododinakoma, ebete la: ba:be komone uluhukulatelete la: ebenu hido mabulubima: komidilima:na:ta.” Numa:la:, Godote a ipuwado ba:moe tabo bolamaginako, aleha:. ²¹ Ba: hibila, Kelisote eta kuba ododi komo hibilo kiya:tawanamiha:, huiyatiya Godote a kowalubima: aeno kuba ododili komo ebetamo miya:tea:mete ebe eta kuba ododilidawa huiyama: ba: dito midiya:, mabu ebete ebenu ubi ba:ma ka:na ihatiya:, ale Kelisoko ipuwalo demedenama: ebete ba:be komodo a ebenu tuputupupima: komidima:. ✧

6

¹ Ba:bema: la: nonolata, a Godokono hibi okopa:te eba:go oko

✧ 5:15: Lom 14:7-8 ✧ 5:17: Lom 8:1; Gal 6:15 ✧ 5:18: Lom 5:10 ✧ 5:19: Lom 3:23-25

✧ 5:21: Yun 4:15

ba owatina, ale la: ba:ma ka:na toelamehola:ta, Godote hopo habanapa:tamo da:hawakalimiya: la: puya:te ba:be malemale komo da:lawima, la: hidamo! Modoboha: ba:be malemale komote la: ipuwalo hibi oko owatihino la: ipuwane hidohido gaote ba:bema: a:kikulihamena:. ² Iyo, Godote ebena Bukalo eta tabo ba:ma ka:na goena,

“Nale kebe tete hidoma: da:goiya:mo,

ba:ba tetenomolo nale la:eno toetoe tabo uliya:mo,

iyo, nale la:eno ka:ka: komula:lema:

kebe hegela modoboma: da:goiya:mo,

ba:be hegelanomolo la: hibilo owalubiliya:mata.”

Ba:bema: la: hidamo nulia:la:, ba:moe tete ba: Godokono hido tetela, iyo, ba:moe hegela ba: ebena ka:ka: mula: hegelala. ✧

Polokono Oko Mabuma: Hiya:hiya: Temeteme Komate Ebetamo Dikuli-huya:

³ Numa:la:, a ubihinola ale tawakaluba:tamo dowatinama: etate ba:be oko kubama: goe, ba:bema: ale oko hidonomo ukuia:go owatinama: ale komopino nato ukamidalepima: eda:hakapoma:. ⁴ Ba:be mabuma: a Godokono hibi okopima: deda:hanama:, ale ba:be komo aeno hiliyonomo ododili ipuwalo kohawakaliminakoma: aeno oko ipuwalo kodakodalo ba:bema: la:mota:hanama:, iyo, hiya:hiya: temeteme komo ba:gala menemene komo ba:gala olalati komate atamo dikulihonaka, ba:bi komoma: ale oko a:kamiya:palema:. ⁵ Ba:bema: numa:la:, komo tetelo hibima: midiha:pa:te a alukuinaka, ba:gala komo tetelo iba:te a du genamamo dito iya:hekenaka, ba:gala komo tetelo iba:te tawakaluba:tamo helo ikalamenaka a kanakapua:mema:. Iyo, komo tetelo komopa:te a owalubihino a ha:kiya menemene oko owatihonakoma:, ba:gala komo tetelo u laha komote a a:miya:poenaka, ba:gala komo tetelo baa: kape komote a ua:menako. ✧

⁶ Huiyatiya ba:bako hiliyonomo komokomo ipuwalo Godote atamo dikaa:mena ba:be hido dalowa:ha: emede komo, ba:gala ebena mulu iya:tawa komo, ba:gala aeno tepo ipuwa kodakoduilame komo, ba:gala ebena malemale hawakalimi komo, ale ba:bi hidohido komo kapiya behawakalilamenakoma:. Ba:bene ebena Hido-talona Gobogobote a ipuwalo demedena ba:be komo, ba:gala ale tuputupu gabodo komopi konomamo demalagidolenama: ba:be komo, ✧ ⁷ ba:gala ale ebena Hibi Tabo dolamagiminakoma: ba:be komo, ba:gala ebena helote a ipuwalo oko dowatina ba:be komo, ale atumu ba:bi komokomo bekahawakalilamenakoma:. Numa:la:, Godokono tuputupu emede komote ba: aeno alaholo gilima: eda:na, ba:bako gila:te aeno kokoto netewalo ba:pola:na.

⁸ Ba:bema: hibila, komo tetelo tawakaluba:te a hunamo a:wadiya:paa:tenaka ba:gala komo tetelo iba:te atamo hilopo ikaa:menaka, iyo, komo tetelo iba:te a kuba ododilipima: a:ga:lanaka ba:gala komo tetelo iba:te a a:milia:mehoenaka. Ba:bene iba:te a ha:da amihopima: a:ka:minaka, huiyatiya hiliyonomo tetelo ale hibi tabo kapiya bolamagiminakoma:, ⁹ iyo, iba:te a uwatema: ubiha:ma: ba eda:hana, huiyatiya Godote a kalakalago uwatenako. Ba:gala iba:te na:kaga:lana aeno olalati mabuma: tatalila a ba: koha:lahama:nema:, huiyatiya numa:la:, ale Godokono ubilo ka:ka:go bemedinama:,

iyu, ale iba:godone koko temeteme iya:tawahanakoma; huiyatiya ebete ibi na:duhilamenako aeno ka:ka: hibinomolo kiya:hilia:mema: * 10 Ba:bema: komo tetelo ale ihi baida:gopima: eda:hanakoma; huiyatiya hiliyonomo tetelo aeno tepo ipuwalo kalakala kapiyate itananako, ba:gala tawakaluba:te a awaepima: ga:lanaka huiyatiya komo ibi hiliyonomo ale Godokono tepo ipuwoeno hidohido komamo dogodogopima: midilinakoma; iyo, iba:te a ilinaha:pima: ka:minaka huiyatiya Godokono dogodogo komo hiliyonomate agodolo ba:pola:na.

11-12 O Kolini mabuluba:la; numa:la! Ale la: ba emalagidolena aeno tepo ipuwoeno malemale gigihote la:tamo a:hiya:midalo bitana, iyo, ale eta hibi komo awaminaheno tabo la:tamo hawakala ba:bema: olamagimima: La: huiyatiya la:eno tepo ipuwoeno gigiho atamo a:kalapilalimata, 13 ba:bema: nale la: naeno gugudima: ba midili tabo ba:ma ka:na olamagimo, aeno tepo ipuwalo la: mabuma: ditana, wadiyala la:le ba:be atu malemale komodo la:eno tepo ipuwoeno gigiho atamo atumu na:ka-a:hilama:la: *

Oku Owati Ipuwalo Hibima: Midiha:te Hibima: Midiha:pa:go Kapiyama: Akeda:hala:

14 La: hidamo! La:le eta oku owati ipuwalo hibima: midiha:pa:go kapiyama: akeda:hala; mabu puya:te Godokono tuputupu ododilipima: deda:hana ba:gala puya:te Godokono tutumu tabamo papamila:ha ubiha:ma: deda:hana, iba:te eta komo kapimilo keba ka:na na:kododimina:? Iyo, alo ipuwalo da:wapata:lamena ba:gala du ipuwalo da:wapata:lamena, iba:te kapimilo keba ka:na na:kemedenamena:? * 15 A:iye! Kelisoko ba:gala Saitanako iba:te eta komo ododima: ibino ukui kapiyama: a:kamida:mena! Iyo, hibima: mididawa ba:gala hibima: midiha:dawa, ibino ukui komate hiya:hiya: ba pola:na iba:te kapimilo emedenama: gabote a:kitanamene! 16 Ba:gala ba: ba:ba ka:na Godoko adikumidawa ba:gala ida:da:li gobogobo adikulamedawa, ibi netewapino ukui komate ba alaholohona milo komoeno nopo tamote gabo a:kuma:mena! Numa:la; a puya:te Ka:ka: Godo hibima: da:midinama; a ba: ebe adikumino hiya:nomo genamala, ba:bema: ebete ba:be komo ba emalagidolo ebenu Bukalo tabo dopamo ba:ma ka:na goiya;

“Nale naeno tawakaluba:go ba emedena,

iba:te naeno holoholo hapulu ba:wapata:lamenamena;
iyo, iba:te na kapiya ibino Godoma: ba ka:namina,

nale atumu ibi naeno hibi tawakalubima: ba:ka:laminamo.” *

17 Ba:bema: Kodawate gala ba:ma ka:na kagoiya;

“Naeno tawakaluba:la;

wadiyala la:le hibima: midiha:pi ipuwane nikulihala;
la: ba:gala ibi,

la:le netewa hiya:hiya: kapiyuimi ipuwalo kemedehonama:.

Ba:bene nale kebe komokomo kubama: da:goenakomo,

la:le ba:bi kuba dalowa: komo akologilinakala;

mabu la:le ba:moe tabamo da:papamila:hanakoma,

nale la: hibilo kalakalago buwatanakomata. *

18 Iyo, ba:ba tetelo nale la:eno nabiwima: ba eda:na,

* 6:9: 2Kol 4:10 * 6:13: 1Kol 4:14 * 6:14: Epe 5:11 * 6:16: 1Kol 3:16; Hawi 26:12

* 6:17: Ais 52:11; Haw 18:4

la:le naeno gugudima: beda:hanamata,
 mabu na Helonomo Kodawate
 ba:moe tabo hibilo goemo.” ☆

7

¹ Naeno hidohido mabuluba:la:, numa:la:, Godote ba:bi hido tabo a hibima: midipi mabuma: hibernomolo olamagiya:, ba:bema: ale aeno apa:mo dododilinakoma: ba:gala aeno tepo ipuwalo demalagidole-nakoma:, ba:bi hiliyonomo komo ipuwalo eta dalowa: komote itana modobo:ha:. Iyo, kebe kuba dalowa: komate agodolo da:pola:na, wadiyala ale ba:bi komo hiliyonomo ukulalete, Godoko toleme ipuwalo ba emedena aeno ka:ka: konomo ebe kapiyatamo bikamehonakoma:.

Polote Kolini Sose Tawakalubino Ododili Komoma: Ko Kalakala Da:lawiya:

² Ba:bema: nale la: gala na:kakiyalamemata, wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno gigiho atamo na:hilama:la:, mabu numa:la:, ale la:eno kapiyuimi ipuwalo eta lumagitamo eta kuba komo kododiha:, iyo, ale eta kapiya lumagi kakubahimiha: ba:gala ha:da amiho gabodo eta lumagino eta kapiya ilina kalawemeha:. ³ Huiyatiya nale ba:moe tabo komamo ba:ma ka:na kagoitaha:, la:le eta kuba natamo ododimata. Ao, nale ba:moe leta ipuwalo dopamo keba ka:na ka:goemo atu tabo gala ba:ma ka:na kagoitamo, ale aeno tepo ipuwoeno malemalelo la: nemalagidolenata, iyo, la:la, ala, ale tete ga:ga:nomolo ba:moe hopolo kapimilo demedehonama:, aeno ha:laha teta:mo ba:be atu malemale ipuwado pawa konikulima:nema:. ⁴ Ba:bema: la:le na atumu malemalelo da:kemalagidolonenama, nale ba:be komo hibilo ba iya:tawana la: mabuma: konomamo awagahanamo. Iyo, naeno tepo ipuwalo kalakala komote konomamo bitana, mabu a hibi okopa:tamo hiya:hiya: temeteme komate dikulihuya:, nale ba:bi temeteme ipuwalo ba luta la:eno hibi komo demalagidolonakomo, gelebadi komote naeno tepo ipuwa ba:bo tabuiminako.

⁵ Numa:la:, ale aeno konomo oko mabuma: heloha:dopoma: ba eda:ha ba:moe Ma:sadoniya hopamo ba:bo pelamima:, huiyatiya ale ba:malo hawela amiho tete hibilo kapumiha:, mabu komo hiya:hiya: temeteme komate atamo gala ba:ma ka:na kapikuliya:, komo hibima: midiha:pa:te alaholo komo atamo a:wadahiya: ba:gala aeno tepo ipuwalo tole komate a:mahila:haliya:. ☆ ⁶ Huiyatiya Godoko iya:tawanomola, puya:te oko ipuwalo kuiyodopoma: deda:hana ba:bi tawakalubino tepo ipuwa koheluilamema:, ba:bema: aeno ukui bilibili ipuwalo ebete Taitasikono pe komamo a owalubi. ⁷ Hibila, ale ebeno pe komo dumima: kalakala ba:bo lawima:, huiyatiya ba:ba tetelo ale ba:be kapiyanomo komoma: kakalakalahaha:. Ao, la:le ebe keba ka:na kowalubiuima, ale ba:be tabo ebegodone dulima: eta kalakala gala ba:bo kalawima:. Ba:bene ebete a ba:ma ka:na da:kiyaa:mi, la:le na unamema: ubi konomamo dihatenama, ba:gala la:le natamo temeteme ikaname mabuma: la:eno tepo ipuwalo menemenema: deda:hanama, ba:gala ba:ma tetelo la:le na kokalakaluinamema: konomamo demalagidolonama, nale ba:bi komokomo dulihumo naeno kalakalate hununomamo ba:bo odolui.

⁸ La:le naeno eta leta ododi komodo temeteme da:lawima, nale ba:be komo iya:tawate temeteme komo atumu a:kalawa:tepuimo, huiyatiya

nale ba:be temeteme tama:mo dito ihatimo mabu na ba:ma ka:na iya:tawuimo, naeno tabo komote kebe temeteme la:tamo dikalami ba:be temeteme komote tete ga:ga:nomolo la:godolo a:kitanamene. ✧

⁹ Ba:bema: ba:ma tetelo naeno leta ododi komoma: kalakala komote nagodolo bitana, huiyatiya numa:la:, la:le dopamo diya:tawahuima ba:be temeteme komoma: na kakalakalanaha:, ao, naeno kalakala bitana mabu Godote la:eno temeteme komamo eta hido oko la: ipuwalo ba owati, la:le la:eno ukui hiya:ma: midiliti ebetamo gala ba:bo kohobilimata. Ba:bema: hibila, a Godokono hibi okopa:te aeno tabamo temeteme la:tamo dikalami, ale ba:be komodo eta kuba komo la:tamo kododiha:!¹⁰ Iyo, kebe temeteme komate Godogodone lumagitamamo dikulinaka, ba:bi temeteme komodo ebete ebena ukui hiya:ma: midiliti Godotamo ba:bo kohobigama:ne, ba:bema: ebete ka:ka: mula: komo da:lawemene, ba:ba tetelo ebena temeteme komote wibadigate kalakala kapiyate kitanama:ne! Huiyatiya kebe temeteme komate ba:moe hopoenno ubi komo ta:matale ipuwane lumagitamamo dikulinaka, ebete ba:bi komodo eta kalakala a:kuma:mene mabu ebete hoe komo kapiya kolawema:ne. ✧¹¹ Ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo numa:la:. Godote la:eno temeteme komodo la: ipuwalo eta hidonomo oko ba:ma ka:na owati, la:le ebegodone hido ukui lawete ebena tuputupu emede komo kohawakalimima: la:eno ubi konomamo ba:bo ihatimata. Ba:bene la:eno kapiyuimi ipuwalo kebe lumagiti kuba dododi, la:le ebena kuba mabuma: tole konomo ba lawe la:eno mauba komo ebetamo hibinomolo ba:bo hawakalimimata. Iyo, la:le na gala kakunamema: ubi konomamo ba ihate, la:le la:eno ododili komamo na kokalakaluinamema: ukui hibinomolo ba:ma ka:na a:lawimata, la:le kuba ododidawatamo ebena kuba huiya modobonomolo kikamema:. Ba:bema: kalakala konomola, la:le ba:moi hiliyonomo ododili komodo la:eno tepo ipuwoeno tuputupu komo a:hawakalimimata, iyo, kebe kubate la: ipuwalo duluhukui Godote ba:be kuboeno huiya la:tamo ba:bema: a:kikalama:mena:ta.

¹² Ba: hibila, dopamo nale la:tamo eta leta dododimo, ba:be komodo nale kuba ododi dubutamamo ebena temeteme huiya ikamema: kemalagidoloha:, ba:gala ebete potamo kuba dododi nale ba:be lumagi gelebadimima: ukui atumu kihateha:. Ao, nale huiyatiya naeno ubi komo ba:ma ka:na ihatimo, la:le a Godokono hibi okopi malemalelo konomamo keba ka:na kemalagidoloeonama, la:le la:eno tuputupu ododi komodo ebena holoholo hapulu ba:be komo hidamo kiya:tawahama:nemata. ¹³ Ba:bema: ba:moe ba:be mabula, ale la:eno komo Taitasigodone dulima:, ba:be komodo hido gelebadi komote atamo ba:bo pi.

Ba: hibila, ba:be atu tetelo eta hido komote atamo ba:ma ka:na kuluhukui, ale Taitasikono kalakala dumima: aeno kalakalate hunamo ba:bo odolui, mabu ebete a bikiyaa:mi, ebegodolo kebe ukui bilibili komote ditanui, ba:be komo ipuwalo la: hiliyonomate ebe keba ka:na kowalubiui. ¹⁴ Numa:la:, dopamo nale Taitasiko la: Kolini sose tawakalubino komoma: ba kiyame naeno oko komoeno hido awagaha ipuwalo la: ba:bo mililameholimata, ba:bema: kalakala konomola, ebete la:tamo da:puluhukui la:le ebena holoholo hapulu kebe hidohido komo dododilinakuima, la: ba:be komodo na kahilopuinameha:. Ba: hibila, ale la:eno komoma: kebe mililamehole

tabo da:ga:luima:, ebete ebenu baida:mo ba:bi komokomo la:godolo hibinomolo a:pulami. ¹⁵ Iyo, la: hiliyonomate Taitasiko ba toleme la:eno ukui ebe hunamo adipatelo da:lawima, ba:gala la:le ebenu tabo ulihote ebetamo da:papamila:huima, ebete ba:ma tetelo ba:bi komo kalakalago ba emalagidole, ebenu tepo ipuwalo ditana ba:be malemale komote la: mabuma: hununomamo odolona. ¹⁶ Ba:bema: Kolini sose tawakaluba:la:, nagodolo ditana ba:be kalakala bada konomola:ka:, mabu na la:eno hibi komo iya:tawanomola, ba:ma ka:na na katoletole-naha: la:le la:eno ododili komodo natamo hilopo kikanamema.

8

Kolini Sose Tawakaluba:te Awaepi Kowalubilima: Polote Ibi Da:kiyalamiya: Iba:te Malemalelo Ibino Komo Mani Tama:mo Komiya:tema:

¹ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, a ubila la:le ba:moe komo niya:tawahala:, Godote ebenu malemale Ma:sadoniya hopoeno hiya:hiya: sose tawakaluba:tamo ba ikalame iba:godolo bada hido oko dowati. ✧

² Numa:la:, keba tetelo iba:te ibino hibima: midi mabuma: koko temeteme duwatenakui, iba:te huiyatiya ibino awae emede komo kubanomamo ba iya:tawaha ibino kalakala hununomamo dodolui, ba:bema: iba:te konomo malemala:go ibino mani Godotamo konomamo dito ikamehuya:. ³ Iyo, na Polote hibi tabo ba:ma ka:na goemo, ibi ha:kiya ibi owalubilima: eta komo amawada:henu Godotamo konomamo ikamehuya:, ba:bema: a komopa:te Ma:sadoniyapano awae emede komo ba emalagidolo iba:te Godotamo keba mani ikamehoma: modoboma: da:ga:luima:, ibino ikame ukuiti huiyatiya aeno ikameho ukui a:gogolui. Ba: hibila, eta lumagiti ibi kiyalameha: tetelo ibi ha:kiya ibino ubilo ⁴ a betoea:mehoiya:, ale komo hopoeno sose tawakaluba:tamo tete keba ka:na kikalamima: ale iba:tamo tete ba:ba ka:na kakikalameha:, Godokono tawakalubi ipuwalo puya:te awaelo kubamo demedehona iba:te ba:bi Yudiya hoponapi ibino mana:mo kowalubilima:. ⁵ Ba:bema: numa:la:, iba:te a toea:mehoe komodo ibino tepo ipuwaoeno hido ukui ba:ma ka:na hawakalimiya:, iba:te ibino ka:ka: konomo aeno Kodawatamo dopamo ikamehote, ba:bene Godokono ubilo iba:te ibino ka:ka: atamo malemalelo atumu gala a:kikaa:mehuiya:. Ba: hibila, ale ibino tabo dulima:, a koamo la:wa:hate kalakala ba:bo lawima:.

⁶ Ba:be mabuma: Kolini sose tawakaluba:la:, la: ipuwalo ba:moe malemale oko dopamo da:tupuimi ba:be dawa ba: Taitasitila, ba:bema: ale ebe a:kiyamima:, la:le la:eno komo mani malemalelo tama:mo da:miya:tenakoma, wadiyala ba:be komo hibilo kupula:ma: ebete la: komo tabamo na:powalubila:mena:ta. ⁷ Numa:la:, Godote la:tamo ebenu hidohido komo konomamo ikalamia:ta, ba:ma ka:na la:eno hibima: midi komo, ba:gala la:le ebenu tabo olamagimi komo, ba:gala la:eno iya:tawa komo, ba:gala ebenu oko owatima: la:eno ubi konomamo miya:te komo, ba:gala la:eno malemale atamo hawakalimi komo, ba:bi hidohido komo hiliyonomate la:godolo modobonomolo pola:na. Ba:bema: a ubila la: ba: atumu ba:ma tetelo ba:moe eta

✧ 8:1: Lom 15:26; 2Kol 9:1-2

malemale oko owati ipuwalo la:eno mani awaepa:tamo konomamo dito nikalamiya:la: ✧

⁸ Numa:la:, nale ba:moe tabo olamagi komodo la:tamo Godokono eta tutumu tabo kikalameha:, ao, nale huiyatiya ubi bihatemo la:eno malemale emalagidolo komo kumima:, da: kola: o da: deha:potola:. Iyo, komo hibima: midipa:te ibino malemale komo hawakalimima: ibino ubi komo konomamo keba ka:na ka:miya:tena, nale ba:be komoma: goemo mabu na ubila la: la:eno ubi komo atumu ba: ba:ba ka:na na:kamiya:tiya:la:. ✧ ⁹ La: iya:tawahala aeno Kodawa Ya:su Kelisote ebena malemale keba ka:na ka:hawakalimiya: ba:be komo. Ba: hibila, ebete Hunu Habalo dogodogodawanomoma: ba eda:na, huiyatiya la: mabuma: ebe ha:kiya ebe awaedawama: miditi ba:moe hopamo ba:bo pehawakaluya:, iyo, ebete ebena ubi bihatiya: la:le ebena awae emede komodo dogodogopima: keda:hanama:.

¹⁰ Numa:la:, la:le awaepi kowalubilima: ya:lo gogolo la:eno komo mani malemalelo tama:mo miya:te da:tupuimima, la:le hibima: midipi hiliyonomo ipuwalo dopo tawakalubima: eda:huimata, iyo, komopa:te eta komo tupuimihino la:le la:eno ubi komo dopamo a:hawakalimimata. Ba:be mabuma: naeno ukui ba:ma ka:na itana, ba:moe tetete ba: hido tetenomoma: eda:na la:le ba:be hido oko kupula:ma:. ¹¹ Ba:bema: la:godolo kebako maniti modobolo da:pola:lama:na, wadiyala la:le malemalelo ba: ba:ba ka:na dito na:miya:tenakuya:la:, iyo, la:le ba:moe oko owatima: kebe hidonomo ubi komo dopamo da:miya:tima, wadiyala la: ba:ma tetelo ba:be atu ubi komago la:eno komo nupula:digala:. ¹² Ba:gala eta komo. Kebe lumagiti eta komo Godotamo malemalelo ikamema: dewagelena, ebena tepo ipuwa komote keba ka:na kitana ba:gala ebegodolo kebe maniti modobolo da:pola:na, Godote ba:bi komo ba iya:tawa ebena ikame komo modoboma: o modobo:ma: ba:bo kogoema:ne, iyo, kebe lumagigodolo mani pola:ma:naheno Godote ebena ikameha: komoma: ebe kubadawama: a:kagaa:mene. ✧

¹³⁻¹⁴ Ba:bema: numa:la:, naeno ubi komo ba:ma ka:naha:, la: kapiyate la:eno mani malemalelo miya:te komodo konomo temeteme ba iya:tawaha, komo hibima: midipa:te hibilo a:kododa:mena:. Ao, na iya:tawala la:eno maniti ba:ma tetelo kokodopoma: eda:hana, ba:bema: naeno ukui ba: hibima: midipi ipuwalo puya:te ba:ma tetelo awaelo demedehona, wadiyala la: la:eno dogodogo komamo ibi dito nowalubiliya:la:. Ba:bema: hibila, galane keba tetelo iba:te dogodogopima: deda:hanamena:, la: huiyatiya awae ipuwalo ba emedena iba:te owalubi komo la:tamo ba:bo kihatema:na:. Kalakala konomola, ba: ba:ba ka:na hibima: midipi hiliyonomo ipuwalo etapa:te etapa:tamo ibino hiya:hiya: modobo tetelo nikama:tihuinakamena:. ¹⁵ Numa:la:, ba:be komo hawakalimima: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na bitana,

“Godote Isalaela tawakaluba:tamo hanohano gabodo dikalamenakui, puya:te ba:be ma:na baa: konomamo duwatanakui

iba:godolo komo ka:luhulinakuiha:,

ba:gala puya:te nanekela:mo duwatanakui

ibino baa:te atumu kawibonakuiha:.” ✧

Taitasiko Ba:gala Komo Netewa Hibima: Midipi Ekaki Ibino Pelame Komoma: Polote Dolamagiya:

¹⁶ Ba:bema: wadiyala a Godotamo kalakala tabo kadipatiya:, mabu la: kowalubilima: kebe ubi komote agodolo konomamo ditana, ebete ba:be atu ubi komo Taitasikono tepo ipuwamo ya:lo ihati. ¹⁷ Numa:la:, sose tawakaluba:te awaepi mabuma: mani malemalelo da:miya:tenaka, Taitasiti ba:be oko la: ipuwalo katama: ale ebe da:kiyamima:, ebete ebene ubi komo ba hawakalimi aeno tabo kalakalago ba:bo uli, ba:bene ebete ebene ubi konomo ba:moe eta komodo atumu a:kahawakalimi, ebe ha:kiya ebene ubilo tabo ba:bo ihati ebete ba:moe leta la:tamo adahete la:eno malemale ododi ipuwalo la: kopowalubilima:.

¹⁸ Ba:bema: ale eba:go aeno eta hibima: mididawa ekawi la:tamo kapoemema:, ebe ba: Hido Tabo olamagi oko hidonomamo dowatina ba:be dubula, iyo, ebene oko mabuma: hiya:hiya: sose tawakalubi hiliyonomate ebene komo iya:tawahate ebe na:milimihona. ¹⁹ Ba:gala ba:moe owalubidawoeno komoma: ba:moe eta komo na:kuma:la:, sose watowatopa:te ebe a:lawiya:, ebete a komo okopa:go ba wapata:lamena sose tawakalubino malemale mani awaepa:tamo katama:. Ba: hibila, a hiliyonomoeno ubi komo ba: ba:ma ka:nala, wadiyala ba:moe oko owati ipuwalo tawakaluba:te Kodawa Godoko nawagaminamena:, ba:gala awaepi kowalubilima: kebe ubi komote a watowatopa:godolo konomamo ditana, wadiyala ale aeno ododi komamo ba:be hido ukui komo hibima: midipi hiliyonomatamo kohawakalimima:nema:. ²⁰ Huiyatiya sose tawakaluba:te kebe mani ibino konomo malemale:go da:miya:tenaka, ale ba:be konomo mani eta muhulu hopamo katama: iba:godone duwatema:, a ubihinola eta lumagiti aeno hiliyonomo ododili komo ipuwalo eta kapiya komo kubama: goe. ²¹ Iyo, ale aeno konomo ubi komo ba:ma ka:na ihatenama:, aeno Kodawa Godokono holoholo hapulu tuputupu komokomo kapiya kododilima:, ba:bene ale ba:be komo ba emalagidolona aeno ubi komo na:kaihatenama:, ale hopo habanapi hiliyonomoeno holoholo hapulu atumu tuputupulu kowapata:lamenama:.

²² Ba:moe ba:be mabuma: ale aeno komo netewa okopa:go ba:moe eta hibima: mididawa ekawi la:tamo kapoemema:. Ba: hibila, ale hiya:hiya: oko ebetamo dopamo dikamehonakuima:, ebete ba:bi hiliyonomo komo tuputupunomolo kododilima: ebene ubi komo koamo ba hawakalimi ale ba:bo uminakuima:. Ba:bema: ba:ma tetelo ebete ebene ubi konomamo gala na:kaihatena ba:moe eta oko la:godolo kopowatima:, mabu la:le la:eno malemale komo awaepa:tamo hibilo da:hawakalimima ebete ba:be komo hibima: na:midina. Numa:la:, ba:moe uli oko kowatima: ebegodolo kebe ubi komote kitana, ba:be komoeno helote ebegodolo dopamo ditanami ba:be pakala ubi komoeno helo hibilo na:gogolona. ²³ Ba:bema: nale dopamo da:goemo ba:be komoma: gala na:kagoemo, na ubila naeno hidonomo mabulubi Taitasiko la:tamo gala kapuluhuku, mabu ebe ba: la: mabuma: nago oko kapimilo dowatina ba:be lumagila. Ba:gala numa:la:, komo netewa hibima: midipi ekaka:te Taitasikoba: la:tamo ba:moe letago da:puluhukumina:, ibi ba: ba:moe Ma:sadoniya hopoeno hiya:hiya: sose kapiyuimipa:te la:tamo da:poelama: ba:bi okopila, ba: hibila, ibino ododili ipuwalo iba:te Kelisoko nawagaminana.

²⁴ Ba:bema: Kolini sose tawakaluba:la:, la:godolo ditana wadiyala la: ba:be malemale komo iba:tamo na:hawakalimiya:la:, ba:bema: ba:moe hopoeno hiya:hiya: sose tawakaluba:te ba:ma ka:na kiya:tawahama:na:, la:eno malemale komote hibilo ba itana, ale la: mabuma: kebe mililamehole tabo dopamo da:ga:lanakuima: ba:be tabote hibinomoma: eda:na.
✧

9

Kolini Sose Tawakaluba:te Ibino Komo Mani Malemalelo Da:miyatemenā: Polote Ba:be Komo Hibima: Midilo Tabo Dolamagiya:

¹ Numa:la:, Godokono awaepi mabuma: komo hiya:hiya: sose tawakaluba:te malemalelo ibino mani tama:mo da:miya:tenaka, nale ba:be komo la:tamo hawakalimihino, na iya:tawala la: huiyatiya la:eno komo modobolo kododima:nemata, ✧ ² mabu la:le la:eno tepo ipuwalo ba:bi awaepi malemalelo kowalubilima: ya:lo a:hiduimata. Iyo, nale naeno oko komoeno hido awagaha ipuwalo la: Guliki hoponapi sose tawakalubi ba mililamehole, la:le ya:lo gogolo da:hiduima ba:be komo Ma:sadoniya hopoeno hibima: midipa:tamo olamagimo. Ba:bema: kalakala konomola, la:le la:eno malemale hawakalimima: ubi konomamo da:miya:tenakoma, komo ibi hiliyonomate ba:be komo uliti atu malemale oko tupuimima: ukui ba:bo lawiya:. ³ Huiyatiya na ubihinola nale dopamo la: kebe komoma: da:mililameholima, la: ba:ma tetelo ba:be komo ododiha:pima: eda:ha. Ba:bema: numa:la:, nale ba:moi hibima: midipi ekaki la:tamo poelamemo, mabu iba:te la: komo tabamo ba powalubili, la:eno malemale mani noelame tete peheno la:le ba:be komo ododima: dopamo hibilo kohidoma:nemata, nale la: mabuma: dopamo keba ka:na kolamagimo ba:ba ka:na. ⁴ Huiyatiya la: nulia:la:, na ba:gala komo Ma:sadoniya hopoeno hiya:hiya: sose tawakalubi, ale la:eno malemale mani uwatema: da:pikulima:, ba:ba tetelo la: ba:be komo ododiha:pimo da:pulamemena:, a keba ka:na na:kewagelema:? Iyo, aeno hilopote konomoma: keda:ma:ne, mabu a dopamo la: hibima: ba midili la:le ba:be malemale komo hibinomolo kododima: hawakala a:ga:luima:. A:iye, ba:ba tetelo la: ba: atumu, la: kebe hilopo da:lawema ba:be hilopo bada konomola:ka:!

⁵ Ba:moe mabuma: nale naeno ukui ba:ma ka:na ihatimo, nale peheno ba:moi komo ekaki kogahugahuilamema:nemo iba:te la:tamo dopamo kopikulima:. Ba: ba:ba ka:na la:le kebe konomo malemale komo hibilo ododima: dopamo dolamagimima, iba:te la: komo tabamo ba powalubili, la:le la:eno komo mani tama:mo malemalelo dito komiya:tema:nemata naeno pe teta:mo. Iyo, wadiyala nale peheno la: ha:kiya la:eno kalakala tetelo ba:be malemale komo dopamo na:hiduimiya:la:, huiyatiya modoboha: nale la:eno ododiha: komo pumiti, la: ba pikiyahalame la:le hilopo komago la:eno komo ba:bo ododi.

Pali Hakamo Konomamo Damihona Ba:be Lumagiti Ebedo Huidi Huiya Konomamo Kolawema:ne

⁶ Ba:bema: ba:moe ba: ko komonomola. Kebe lumagiti kapiyakapiya kikipo hakamo damihomene ebete ba: ba:ba ka:na ebenedo pali ipuwane

kapiyakapiya naha ilina kuwatema:ne, huiyatiya kebe lumagiti hiliyonomo kikipo damihomene ebete atumu hiliyonomo naha ilina kuwatema:ne. ✧ ⁷ Ba:bema: wadiyala la: hiliyonomate la:eno malemale mani ba:ma ka:na na:miya:tenakuya:la:. Eta lumagiti kebako mani da:miya:temene, ba:be komoma: etate ebe iya:tumihino ebe ha:kiya ebenu tepo ipuwoeno ukui dopamo keba ka:na ka:kodakoduimi, wadiyala ebete ba: ba:ba ka:na na:miya:ta:mene, huiyatiya ebete tepo ipuwoeno ubiha: komago a:kikama:mene, kalakala kapiyate ebegodolo nitanamene mabu Godote ba:bako ikamedawa malemalelo nemalagidolona. ⁸ Numa:la:, Godokono helo modobola la:eno emede komoeno hiliyonomo komokomo ipuwalo la: konomamo kowalubilinakoma:, iyo, ba: ba:ba ka:na ebete la:eno hiliyonomo modoboha: komokomo ba: modobuilamelelame, la:godolo komo mani ba:gala ilina modobonomolo ba:pola:namena: la:le ebenu komo hiliyonomo hidohido oko kowatihonama:. ⁹ Ba:bema: ba:be komo hawakalimima: ebenu Bukalo tabote ba:ma ka:na itana,

“Puya:te awae ipuwalo demedehona,

ebete malemalelo iba:tamo konomamo ikalamenako, iyo, ebenu malemale hawakalimi komote

iba:tamo emedena emedena tetelo bitanamene.” ✧

¹⁰ Ba:bema: numa:la:, kebe Kodawate hiliyonomo hiya:hiya: kikipo pali ododidawatamo dikamehonako ba:gala naha ilina tawakaluba:tamo atu gabodo modobolo da:kikalamenako, ebete la:eno modoboha: komokomo ipuwalo la: atumu ilinamo ba:gala mana:mo kakowalubilima:na:ta. Iyo, ebete la:tamo kikipo konomamo dopamo ikalamete, ba:bene ebenu heloamo ba:bi kikipo ipuwane ilinate hidonomamo apepehonaka, ba:bema: kalakala konomola, mabu la: naha ilina uwate tetelo ebete la:eno malemale ikalame komodo la: ba:gala komo tawakalubi hiliyonomatamo modobo baa: kapimilo kikalamema:na:ta. ✧ ¹¹ Ba: hibila, emedena tetelo Godote la:eno modoboha: komokomo hidonomamo bulamelelamenakomena:ta, la:le la:eno dogodogo komone hiliyonomo tetelo komo hiliyonomo tawakalubi atumu kowalubilinakoma:, iyo, ebe ubila ale la:eno malemale mani awaepa:tamo da:nikalamema:, iba:te la: mabuma: kalakala tabo ebetamo ba:bo kadipatema:na:. ✧

¹² Ba:bema: numa:la:, la:le la:eno malemale mani tama:mo da:miyatenakoma, Godote ba:be gabodo ebenu komo tawakalubino modoboha: komokomo komodobuilamelelamema:ne. Huiyatiya la:eno ododi komodo ba:be hido komo kapiyate a:kuluhukamene, ao, awaepa:te ibino owalubi komo da:lawemena:, ba:ba tetelo atumu eta hido komote ba:ma ka:na kakuluhukuma:ne, ba:bi tawakaluba:te ibino konomo kalakala Godotamo hununomamo ba:bo kadipatema:na:. ¹³ Iyo, ba:moe oko owati ipuwalo komopa:te la:eno tepo ipuwoeno hibi komo hidamo ba:ma ka:na kumima:na:, la:le Kelisoko mabuma: kebe Hido Tabo dolamagiminakoma ba:be tabamo la: hibinomolo papamila:hanamata. Ba:gala iba:te ba:moe eta komo kakiya:tawahama:na:, la:eno malemale ipuwalo ibi konomamo keba ka:na kowalubiliuima, la: ba:be atu gabodo komo hiliyonomo tawakalubi atumu a:kowalubilinakomata. Ba:bema: hibila, la:eno ododi komoma: iba:te Godoko awagaminalo ¹⁴ ibino tepo ipuwoeno

✧ 9:6: Mulu Tabo 11:24-25 ✧ 9:9: Ohale 112:9 ✧ 9:10: Ais 55:10 ✧ 9:11: 2Kol 1:11; 4:15

malemale komago la: ba emalagidole la: toetoe tabamo ba:bo kowadiya:paa:latelema:na:ta, mabu iba:te ba:moe komo umiya:, ebena malemale komote la: ipuwalo hidonomo oko bowatina. ¹⁵ Ba:bema: wadiyala a kalakala tabo Godotamo kadipatiya:, mabu ebete atamo da:hawakalimiya: ba:be malemale bada konomola:ka:, iyo, eta lumagiti ba:be dito ikaa:me komo ebena tabamo hibilo hawakalimi a:kamodobamene!

10

Puya:te Polokono Oko Owati Komokomo Kubadopoma: Da:ga:luya: Polote Iba:tamo Ebena Okoeno Hibi Komo Da:hawakalimiya:

¹ Ba:bema: na Polote naeno tepo ipuwoeno ukuilo la: betoelameholemata la:le naeno ubi komamo kopapamila:halema:. Numa:la:, la: komopa:te na mabuma: ba:ma ka:na ga:lanamata, “Ebate dopamo agodolo ba pemedena ebena taboeno helote hibilo kitanamiha:, iyo, ebete aeno helo tolemelo oko bepowatinami, huiyatiya ebete a ipuwane muhulamo da:tui ba:ba tetene tupuimiti ebena leta ipuwalo komo helo tabo komokomo bolamaginapi!” Nale huiyatiya ba:bako daedae ukui tabo emalagidoloheno, Kelisokono tataba emede ukui komamo * ² la: gala ba:ma ka:na katoelameholemata, wadiyala la: naeno ubi komamo na:papamila:huya:la:, mabu nale la:tamo hibilo kopema:nemo, ba:bema: ba:ba tetelo la:le naeno ubi komokomo ododililo la: da:pulamema, helo tabo olamagi komote nagodolo a:kitanamene. Huiyatiya la: ipuwalo puya:te a hibi okopino komo kubamo da:hawakaliminama, ba:ma ka:na la:le a ha:kiya aeno tepo ipuwoeno kuba ukui komodo oko owatima: da:ga:lanama, la: hidamo! A:iye, na ha:kiya naeno komo hibilo niya:tawanamo, nale la:tamo da:puluhukumu naeno helote komodoboma:ne la: la:eno daedae ukui taboma: kokiyahalamema:!* *

³ Ba:bema: numa:la:, a puya:te Godokono hibi okopima: deda:hanama:, ale hopo habalo ba emedena huiyatiya hopo haboeno ukui komamo kalaholohonaha:. ⁴ Ba: hibila, ale kebe ilinamo dalaholohonakoma: ba:bi ilina hopo habanapa:te atamo kikaa:miya:ha:, ao, a huiyatiya ba:bi helohelonomo alaholo ilina Godogodone uwatiya:ma:, ba:bema: ale ba:bi ilinamo Saitanakono hiya:hiya: alaholohoeno kala imi ba:bo anabulilamenakoma:. *

⁵ Iyo, ba:bi ilinamo ale komopino ha:da amiho iya:tulame komo bekubahilamenakoma:, ba:gala kebe hiya:hiya: awagaha komamo iba:te Godokono hibi iya:tawa komago dalaholohona, ba:bi awagaha komo atumu ale hopamo a:piya:hekenakoma:. Ba:bene hopo habanapino tepo ipuwalo kebe hiya:hiya: ukui komate da:pola:na, ale Godokono alaholohoeno ilinamo ba:bi hiliyonomo komo atumu kodakodalo ba uwate ba:bo matuhulamehokenakoma:, iba:te ibino hiliyonomo ukui komodo Kelisoko kapiyatamo kopapamila:halema:.

⁶ Ba:bema: Kolini sose tawakaluba:la:, keba tetelo la:eno hiliyonomo ododili komokomo ipuwalo la:le Kelisotamo da:papamila:halema, ale ba:be komo hibilo dumima:, galane tetelo la: puya:te papamila:ha ubiha:ma: gala da:keda:hama, a hibi okopa:te alaholoho ipuwalo

kohidoma:nema: la:eno hiliyonomo papamila:haha: ododili komoma: kuba huiya la:tamo kikalamema:

⁷ A:iye, la:le tawakalubi hunu nikapa:mo ulamenakomata, huiyatiya ba:bako kuba ukui komote la:godolo itana modoboha! La: ipuwalo etate ebenu ukuilo ebe ha:kiya ebe Kelisokono hibi ta:matadawama: da:goena, wadiyala ebete a hibi okopino komo gala ba kemalagidolo ukui ba:ma ka:na na:lawa:mene, a ba: atumu Kelisokono hibi ta:matapima: eda:hanama:, ebe ha:kiya ebenu komoma: keba ka:na ka:goena ba:ba ka:na. ⁸ Ba:bema: la: nonolata, aeno helo komoma: nale ba:moi awagaha huiya tabo la:tamo olamagimo, huiyatiya nale ba:be komoma: hilopo a:kalawa:mo. Numa:la:, Kodawate ha:kiya ba:moe helo atamo hibinomolo ikaa:miya:, ale la: sose tawakalubi ulamepima: ba eda:hana la:eno hibima: midi ipuwalo ale la: kokodakoduilamema:, huiyatiya ebete atamo helo kika:miya:ha: ale aeno eta ododi komamo la:eno hibima: midi komo kokubahilamema:.*

⁹ Ba:bema: nale naeno hiya:hiya: leta ipuwalo kebe tabo kolamaginakomo, la: komopa:te ba:bi tabo ba uliho ba:mako ukui kubamo lawenakomata, Polote atamo tole ikaa:mema: kuda: ewagelena. Ao, naeno leta ododili ipuwalo naeno ubi komo eba ka:na kitanaha:. ¹⁰ Ba:gala la: komopa:te daedae ukuilo eta komo ba:ma ka:na ga:lanamata, “Polote ebenu leta ipuwalo atamo tole komo ikaa:mema: helonomo tabo bolamaginako, huiyatiya dopamo ebete ago ba pemedena ale ebenu apeno heloha: komo ba:bo umima:, ba:gala ebete aeno holoholo hapulu tabo dolamaginaku ale ebenu helo hibilo kuminakuiha:.” ¹¹ Ba:bema: la: puya:te ba:ba ka:na da:ga:lanama, wadiyala la: niya:tawahala:, keba tetelo a hibi okopa:te la:godolo kemedena:, ba:ba tetelo ale aeno leta ipuwalo kebe helo komo ka:hawakaliminakoma:, ba: hibila, ale la:tamo da:pikulima: ba:be atu helo komo aeno ododili ipuwalo la:le la:eno baidinomamo kumima:nemata!

¹² A:iye, puya:te a mabuma: kubamo demalagidolona, ibino daedae ukui komo bada konomola:ka! Numa:la:, ibi ha:kiya iba:tamo komo hiya:hiya: kukala dito miya:tenaka, mabu ibi iya:tawahala ba:bi atu kukalamo iba:te papamila:ha ya:lo a:tupuimiya:. Ba:be mabuma: iba:te tawakalubino holoholo hapulu ibi ha:kiya ibino kukala mabuma: ba:bo awagaminalenaka, huiyatiya puya:te ibino kukala da:wakalamina iba:te ibi kubapima: dito ga:lana. Iyo, ba: ba:ba ka:na iba:te tawakalubino hiya:hiya: komo ibino kukalamo modobolatelelamenaka, sose ipuwalo ibi ha:kiya ibi hunamo kowadiya:paa:latelema:

Huiyatiya a Godokono hibi okopi ubihinola ale aeno komo ibino kukalamo modobolatele, ba:bema: diyala, iba:te a mabuma: eta daedae ukui tabo ba:ma ka:na da: ga:lamena:, “Tole komote Poluia:godolo bitana aeno kukalamo kopapamila:hama:!” ¹³ Numa:la:, ibino awagaha komo ba:gala a hibi okopino awagaha komo hiya:hiya:la, mabu iba:te awagaha ipuwalo komopino oko bekubahilamena. Huiyatiya aeno komo ba:ma ka:nala, Godote atamo dikaa:miya: ebete ba:be oko komoeno kuititi komokomo a ya:lo iya:tua:miya:, ale eta hibima: mididawoeno oko ipuwamo nogomokapoma:, iyo, ale Godogodone ya:lo tetelo da:lawiya:ma: ba:be oko kapiyama: awagaha tabo ba:ga:lanakoma:

Numa:la: la: Kolini sose tawakaluba:te aeno oko komoeno kuititi komokomo ipuwalo hibilo ba:pola:namata,* ¹⁴ mabu puya:te muhuluni

pelamete Kelisokono Hido Tabo la:tamo da:polamagimi, a ba: ba:bi okopila, iyo, ale la:tamo da:pelamima: ba:ba tetelo ale eta lumagino oko ipuwamo kapogomoha:.¹⁵ Ba:gala eta komo. Godote atamo dikaa:miya: ale ba:be oko komoeno kuititi komokomo ba iya:tawaha, modoboha: ale eta hibima: mididawoeno oko ipuwamo nogomote ebena oko owati komoma: a ha:kiya a awagaminoe. Huiyatiya numa:la:, ale la: ipuwalo kebe oko kowatinama: ba:be okoma: aeno ubi komo ba:ma ka:na bitana, la: hibima: midi ipuwalo ba apepeho, aeno okote la: ipuwalo atumu apete Godokono ubilo konomoma: eda:te,¹⁶ ebete gigiho atamo ba:bo ka:hiya:midama:ne ale la: Kolini habanapino Guliki hopo hapuamo kotolamema: Ba: hibila, puya:te ba:bolo demedehona ale iba:tamo Kelisokono Hido Tabo ba nolamagimi, a ha:kiya a eta hibima: mididawoeno oko komoma: a:kanawagahama:, mabu eta lumagiti ba:bi muhulu hopolo oko dopamo kanetupuimiha:.

¹⁷ Ba:bema: wadiyala a ba:moe eta komo kemalagidoluya: Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, “Lumagiti ha:kiya ebena ododi komoma: akawagaminala:, huiyatiya Godote ebe ipuwalo hido oko dowatina, wadiyala ebete ba:be komoma: ba kalakala ebena Kodawa kapiya nawagaminamene.” ☆ ¹⁸ Iyo, ba: hibila, keba tetelo aeno Kodawate eta lumagi hido okodawama: da:goena, ebete ba:be lumagi ebena hibi kalakalago kolawema:ne, huiyatiya kebe lumagiti awagaha ipuwalo ebe ha:kiya ebe hido okodawama: da:goena, Kodawoeno kalakalate ebetamo a:kitanamene. ☆

11

Kolini Sosete Komo Ha:da Amihopi Kelisokono Hibi Oelamepima: Da:ka:lamiya:, Polote Ibino Komoma: Tabo Dolamagiya:

¹ Ba:bema: Kolini sose tawakaluba:la:, la: nonolata, na ubila la: ba:moe eta tabo ulihoma: ubiha:ma: akeda:hala:, mabu nale naeno hibi komo kohawakalimima: daedae ukui huiya tabo la:tamo kolamagima:nemo.

² Wadiyala la: ba:moe go tabo nemalagidolala: La:eno sose kapiyuimi ba: dubuino komo iya:tawaha: bohele huiyala, iyo, dopamo tetelo ba:be bohelete komo dubuino komoma: tuputupu ukui kapiya be-malagidolonami, ba:bene nale ebena nabiwima: ba eda:na, ebe kapiya dubutamo a:galuimimo, ba:be dubu ba: Kelisotela. Ba:bema: ba:ma tetelo komo dubate naeno hido bohele pilolo lawema: ubi da:miya:tena, nale ibino kuba ubi komo ba ulamelelamena, Godogodone kuba ododilipi mabuma: duluhukuna ba:be koete naeno tepo ipuwalo iba:tamo ba:bo mahiganako. ☆ ³ A:iye! La:le dopamo la:eno tuputupu ubi komo Kelisoko kapiyatamo hibilo ihatenakuimata, huiyatiya nale na:toletolenamo la:le ba:be hido ukui ta:mata gabo Saitanakono ha:da amiho komodo dito komiya:pama:, dopo kamena Ibiti kaluino ha:da amiho mulu komodo ebena kuba gabamo emogabuimi komamo keba ka:na ka:guya: ba:ba ka:na. ☆ ⁴ La: iya:tawahala a dopamo Ya:sukunu hibi komoma: kebe tabo la:tamo ka:polamagimima:, ba:gala la: iya:tawahala ba:ba tetelo la:le ebena Hido Tabo kalakalago uliti ebegodone kebe Gobogobo ka:lawiuima. Huiyatiya ba:ma tetelo ha:da amiho okopi ipuwalo etate pete Ya:sukunu komoma: eta hiya: tabo la:tamo da:polamagi, la:le ebena tabamo kalakalago

a:papamila:huiмата, iyo, la:le ba:be ha:da tabo dulima Godokono Hido Taboma: miditi, ba:bene ba:be lumagigodolo oko dowatina la:le ba:be ha:da amiho gobogobo ba:bo lawimata. ☆

⁵ A:iye! La:le ba:bako ha:da amihopino oko hununomamo adipatelo ibi Kelisokono hiya:nomo oelamepima: ka:laminamata! Huiyatiya numa:la:, Kelisokono hibi oelamepi ipuwalo na etama: ba eda:na, naeno tepo ipuwalo nale ba:moe komo niya:tawanamo, ba:bi ha:da amihopa:te kebe hiya:hiya: oko dowatihona, ba:bi okoeno helote eta kapiya deha:poto komodo naeno okoeno helo hibilo kagogolona:!
 ☆ ⁶ Diyala, komopa:te ba:ma ka:na da:ga:lana, nale eta ko sikulamo katonakuiha: ba:bema: na tabo olamagi iya:tawa hibilo kalawiya:ha:. Hibila, komo tetelo Godokono tabo olamagi tetelo naeno tabo madodote heloha:dopoma: eda:na, huiyatiya numa:la:, na Godokono hiya:hiya: taboeno ipuwa iya:tawanomola, iyo, la: dopamo komo hiliyonomo tetelo ba:be iya:tawa komo a hibi okopa:godolo hidonomamo uminakuimata. ☆

⁷ Numa:la:, nale dopamo Godokono Hido Tabo la:tamo da:polamagimo, ba:ba tetelo la: ulihopi hunamo kowadiya:paa:latelema: na ha:kiya na hopamo ba ihate naeno oko mabuma: la:godone eta deha:poto huiya kalaweha:. Ba:bema: la:eno ukui ba:ma ka:na kitana, nale ba:be oko owati ipuwalo la:godone huiya laweheno, ba:moe gabodo nale la:tamo eta kuba bekododimo? A:iye, nale la:tamo dododimo ba:be komo ba: hido komola, kuba komoha:!
 ☆ ⁸ Huiyatiya diyala, komo hiya:hiya: sose kapiyuimipa:te naeno ododi komo kubama: da:ga:lana, mabu nale la: Kolini sose tawakaluba:tamo oko ba owatina, nale naeno modoboha: komokomo ipuwalo iba:godone mani dito uwatenakuimo, la:godoneha:. Iyo, komo iba:te ba:be ododi komo pilo komoma: da: ga:lana, mabu nale ibino mani duwatenakuimo huiyatiya iba:godolo eta oko owatihino la: kapiyagodolo owatinamimo.
 ☆ ⁹ Ba: hibila, nale la:go demedenamimo ba:be tete ga:ga:nomolo naeno modoboha: komokomo ipuwalo nale eta deha:poto owalubi komo la:godone kalaweha:, mabu Ma:sadoniya hopoeni hibima: midipi ekaka:te da:pelami ibi kapiyate naeno modoboha: komo komodobuimima: mani natamo ba:bo pikanamiya:. Numa:la:, dopamo na oko owati ipuwalo eta temeteme la:tamo kikalamenakuiha:, ba:bema: ba: ba:ba ka:na nale galane tetelo atumu eta temeteme deha:potonomo la:tamo a:kikalama:mata.

¹⁰ A:iye, nale awagaha huiya tabo da:goemo, ba:be tabo ba: Kelisokono hibi tabola. ba:bema: nale ba:be tabo olamagima: Guliki hopo konomolo eta lumagiti na a:kaduhinama:mene! ¹¹ Ba:bema: la:le na mana:mo owalubiniha: komo nale hiya:hiya: tawakaluba:tamo ba nehawakalimi la:eno ukui ba:ma ka:na kitana, nale la: malemalelo hibilo kemalagidolenaha:? Ao, eba ka:naha:!
 Naeno tepo ipuwalo la: mabuma: hibilo ditana, ba:be malemale emalagidolo komo Godote iya:tawala!
¹² Numa:la:, nale naeno oko huiya laweha: komo a:hawakaliminakomo, mabu na ubila nale naeno hibi ododi komo ba nehawakalimi, ha:da amiho okopino awagaha tabo olamagimi komote iba:godolo ba:bo

☆ **11:4:** Gal 1:8-9 ☆ **11:5:** 1Kol 15:10; 2Kol 12:11 ☆ **11:6:** 1Kol 2:1,13 ☆ **11:7:** 1Kol 9:18
 ☆ **11:8:** Pil 4:15-16; 2Kol 12:13

kekelalamema:ne, mabu iba:te ha:da amiho tabo ba:ma ka:na olamagiminaka, ibi ba:gala a hibi okopi, a hiliyonomate kapiyanomo gabodo atu oko bowatihonama:

¹³ A:iye! Ba:bi dubate ibi ha:kiya ibi Kelisokono hibi oelamepima: ka:laminaka, ba:bema: tawakalubi ha:da kamiholamema: ibi ha:kiya ibi hibi oelamepino holoholoma: midilina, huiyatiya iba:godolo hibi komote kitanaha:, ibino oko owati ipuwalo ha:da amiho komo kokonomate ba:pola:na. ¹⁴⁻¹⁵ Huiyatiya la:la, ala, ale ibino ododili komoma: a:kala:wa:hama:. Numa:la:, Saitanate tawakalubi ha:da kamiholamema: ebe ha:kiya ebe Godokono eta hido a:la:mina nopodawamo midina, ba:bema: ebenu okopa:te ebe ba ta:matana, iba:te atumu hopo habanapi ha:da kamiholamema: ibi ha:kiya ibi Godokono tuputupu emede okopimo midilina. Ba:bema: la:le ibino hiya:hiya: ha:da amiho ododili komone niya:tawahala:, ibino kuititi tetelo ibino kuba ododili mabuma: huiya modobonomolo kuwatema:na:

Polote Kelisokono Eta Hibi Oemedawama: Ba Eda:na Ebenu Oko Owati Ipuwalo Kebe Hiya:hiya: Temeteme Duwatanakui

¹⁶ Ba:bema: nale dopamo da:goemo ba:be atu tabo gala na:kagoemo, modoboha: eta lumagiti ebenu ukuilo na hibi daedae lumagimo midini. A:iye, la: komopa:te na ba:bako lumagima: ya:lo da:midinima, kubaha:, huiyatiya wadiyala la:le naenu komoma: ba:be kuba ukui ba emalagidolo ba:moe naenu tabo nulia:la:! Ba:moi ha:da amiho okopa:te ibino hiya:hiya: awagaha tabo la:tamo keba ka:na kolamagiminaka, nale naenu hibi komo kohawakalimima: na ba: ba:ba ka:na daedae awagaha tabo kapiyakapiya atumu kakolamagima:nemo. ¹⁷ Ba:bema: nale ba:ma tetelo kebe awagaha tabo dolamagimo, la: niya:tawahala: ba:be tabo nale aenu Kodawoenu ukui komamo a:kolamaga:mo, ao, na huiyatiya hopo habanapino daedae ukui komamo kolamagima:nemo. ¹⁸ Ba: hibila, la: ipuwalo komo ha:da amiho okopi hiliyonomate hopo habanapino ukui komamo ibino hiya:hiya: awagaha tabo bolamagiminaka, ba:bema: kubaha:, na ba: atu tabo olamagi gabodo ibi kota:matalema:nemo.

¹⁹ A:iye, la: Kolini sose tawakaluba:te la: ha:kiya la: mulu ukuipima: ba ga:lana, la: huiyatiya ba:bako daedaepino awagaha tabo ulima: konomamo kalakalahanamata! ²⁰ Iyo, ba: ba:ba ka:na komopa:te ibino ubilo la:tamo pelamete ibi ha:kiya ibi hibi okopima: ba pega:la la: ibi hibima: ba:bo midilimata. Ba:bema: ibi ipuwalo etate la: sose tawakaluba:te ebenu ubi komokomo kododilima: la: heloamo da:kiyahalami, ba:gala etate ha:da amiho gabodo mani la:godone dito duwati, ba:gala etate la: ebenu gubi ipuwamo da:magatali, ba:gala etate la:enu holoholo hapulu ebe ha:kiya ebe dadipati, ba:gala etate la: iduduputilamelo ebenu tabamo la: dalukuli, ba:ba tetelo la: huiyatiya ibi ubiha:ma: eda:hahenu ibino ododili komokomo kubama: kaga:laha:. ²¹ Diyala, la:le a hibi okopino komoma: ba:ma ka:na kubamo da:ga:lonama, ale ba:bako helo hawakalimi komo la: ipuwalo a:kododila:lema: mabu a tawakalubino mauba komoma: na:toletolehonama:, iyo, la: ba:bako tabo komodo la:enu ubi komo dihatenama, na Polotamo hilopo kikanamema:! Huiyatiya numa:la:, na hilopo la:godone a:kalawa:mo mabu tole komote a hibi okopa:godolo kitanaha:!

Ba:bema: ha:da amiho okopa:te ibino daedae ukuilo tolehenenu ibino awagaha tabo kebe komokomoma: dolamagiminaka, nale ba:ma tetelo

naeno hibi komo kohawakalimima: ba:bi atu komoma: awagaha tabo la:tamo atumu kakolamagima:nemo. A:iye! Ba:moe tabo olamagi komodo na ha:kiya na eta daedae lumagima: komidima:nemo, huiyatiya kubaha; wadiyala la: hidamo nulia:la:. ✧ ²² Ba:bi ha:da amiho okopa:te Yunapino hawi tawakalubima: eda:ha komoma: awagahana, huiyatiya na ba: atumu Yunapima: keda:namo. Ba:gala iba:te Isalaela tawakalubima: deda:hana ba:be komoma: kawagahana, huiyatiya na ba: atumu Isalaela lumagima: keda:namo. Ba:gala iba:te A:ibalahamakono eyoni gugudima: deda:hana ba:be komoma: kawagahana, huiyatiya numa:la:, na ba: atumu ebena eta eyoni guduma: keda:namo. ²³ Ba:gala iba:te awagaha ipuwalo ibi ha:kiya ibi Kelisokono okopima: kaga:lana, huiyatiya na ebena oko atumu ba kowatina naeno oko ipuwalo dikulihui ba:bi gaoeno hido komote ibino gaoeno hido komo hibilo na:gogolona. A:iye, na niliya! Nale ba:bi ha:da amihopino awagaha olamagimi tabo ta:mata komodo na ha:kiya na watoha: daedae lumagima: a:midimo!

Ba:bema: wadiyala la: naeno hibi okoeno komokomo hidamo niya:tawahala; mabu nale Kelisokono oko owati ipuwalo naeno okoeno helote ibino okoeno helo konomamo a:gogolui. Ba: hibila, Kelisoko mabuma: komo hiliyonomo tetelo tawakaluba:te na kubamo anagalinamehonenakuya: ba:gala gabomana:te na du genamamo dito ihatenenakuya:, ba:bema: ba:bi netewa komodo naeno temeteme komate ha:da amiho okopino temeteme komo konomamo atumu a:kagogoliya:. Ba:bene komo hiya:hiya: tetelo nale hoe olalati ipuwamo hibilo a:nopeganakuimo, ✧ ²⁴ ba:ma ka:na paibo hiya:hiya: tetelo Yunapa:te giya:pa:pa: ilinamo ³⁹ teta:mo na dito a:na:miga:natenenakuya:, ✧ ²⁵ ba:gala netewa-kapiya hiya:hiya: tetelo komo hibima: midiha:pa:te na kukamo anagalinamehonenakuya:, ba:gala eta tetelo iba:te na anakapunamema: nakolamo mapenamiya:. Ba:bene netewa-kapiya hiya:hiya: tetelo na komopa:go ko palai boga:go ba wapata:lame aeno bogete beyamo dito ululunakui, ba:gala eta tetelo ba:mako olalatiti da:pi nale kapiya hegela ba:gala kapiya du konomolo kehaha: kolomoeno beyate dito okoa:natenenati. ✧ ²⁶ Ba:bene nale Kelisoko mabuma: hiya:hiya: hiliyonomo hopodo ba pata:na, komo hiya:hiya: olalati komate natamo a:pikulinakuya:, iyo, hiya:hiya: hulama beya komo, ba:gala puya:te wapata:lamepino ilina iba:godone heloamo duwate-naka ba:bi pilo dubuino komo, ba:gala naeno Yunapi ba:gala komo Yuha:pi ibino mauba komo, ba:gala kebe olalati komate koko habalo ba:gala dito hopolo ba:gala kehaha: kolomolo dikulihona ba:bi komo, ba:gala puya:te ha:da amiho gabodo hibima: midipi ekakimo demedehona ibino kuba ododili komo, ba:moi ba:bi hiliyonomo hiya:hiya: olalati komate natamo hibinomolo pikulinakuya:. ✧ ²⁷ Ba: hibila, nale naeno kokotamo menemene oko ba owatihona komo hiya:hiya: kodakoda komo atumu a:kulamenakuimo, ba:bene komo tetelo u wata komote na dito miya:panenakui, ba:gala komo tetelo baa: kape komo ba:gala beya kape komate na unamenakuya:, iyo, komo tetelo nale baa:naha komoma: ba:gala laha genama komoma: ba:gala apa:mo pupulino ilina komoma: modoboha: komokomo hibilo iya:tawanakuimo.

²⁸ Ba:bema: numa:la:, ba:makomako hiya:hiya: temeteme komate nagodolo ba pola:na, naeno eta ko temeteme atumu ba:ma ka:na

✧ 11:21: Pil 3:5 ✧ 11:23: Oel 16:23 ✧ 11:24: Tutumu 25:3 ✧ 11:25: Oel 16:22; 14:19

✧ 11:26: Oel 9:23; 14:5

kitananako, nale komo hiliyonomo hopoeno hiya:hiya: sose tawakalubi ba malemalelelele ibino modoboha: komokomoma: nale koamo emalagidolenamo. Iyo, iba:godolo kebe temeteme komate dikulihonaka nale atu temeteme komo hiliyonomo bekaiya:tawanakomo. ²⁹ Ba:bema: ibi ipuwalo etate heloha:ma: deda:mene, nale ebe owalubima: atumu heloha:ma: keda:ma:nemo, ba:gala keba tetelo etate kuba ododi ipuwamo da:negamene, nale ebe mabuma: naeno tepo ipuwalo konomo menemene komo kiya:tawama:nemo.

³⁰ Ba:bema: numa:la:, kebe komate naeno heloha: komo ba:gala naeno modoboha: komo da:hawakalilamenaka, ba:bi komokomo kapiyama: na awagahalo bolamaginakomo. ³¹ Ba: hibila, aeno Kodawa Ya:sukunu Nabiwi ba: Godotela, ba:bema: wadiyala tawakaluba:te ebe emedena emedena tetelo hunamo nadipatenakamena:, iyo, ebete naeno tepo ipuwoeno komo iya:tawala, nale dolamagitamo ba:be tabo ha:da taboha:. ³² Ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo niya:tawahala:, nale ya:lo tetelo Dama:sakase ko habalo ba emedena, ba:be hopoeno Ko Gawadalagi Aletasiko mabuma: ebena eta hopodawate ba:be ko haba namutudawama: ba eda:na, ebete ebena alaholohopi ba:bo kiyalamiya: iba:te na lawenete du genamamo dito kihatenema:. Ba:bene ba:be komo ododima: komo lawamepa:te haba kaloeno hiya:hiya: gigihamo tolameholete, nale ba:moe habane uluhuku komo ba nelatimi, ✱ ³³ huiyatiya eta dulu naeno komo mabuluba:te na ele kuiha ipuwamo adipinate kala hunudu hopamo da:nadunateneniya:, na ba:be gabomani dubuino helo ipuwane ba:moe gabodo ba: dito alahula:niya:mo.

12

Polokono Baiditi Hiya:ma: Deda:hamiya: Ba:be Komo Ba:gala Ebena Eta Ko Temeteme Komoma: Tabo Dolamagiya:

¹ Numa:la:, awagaha tabo olamagi ipuwalo eta hido gaote a:kuluhukamene, huiyatiya la:tamo da:pikuli ba:bi ha:da amiho okopino hiya:hiya: awagaha tabo mabuma:, wadiyala na ba: atumu komo awagaha huiya tabo la:tamo kakolamagima:nemo. Ba:bema: dopamo eta lumagino baiditi hiya:ma: ba eda:hame, Kodawate kebe hiya:hiya: hidohido komo ebe diya:tumiya:, nale ba:ma tetelo ba:bi komo la: kokiyalamema:nemata. ² Iyo, na ba:be dubuino komo iya:tawanomola, ba:ma ka:na ebetamo hanohano komote duluhukuya: ba:ba tetene tupuimiti ba:mamo puluhuku 14 gogote a:petohui. Ba:bema: ba:be dubuino baiditi hiya:ma: deda:hamiya: ba:be komo ba: ba:ma ka:nala, ebete Kelisoko ipuwalo ba emedena, eta tetelo Godote ebe ebena Hununoma Habamo magatate ebe ba:bamo dito nadipiya:. Huiyatiya numa:la:, ba:ba tetelo ebete ebena apa:go Hunu Habamo da:nodoluya: o ebena gobogobo kapiyate da:nodoluya:, ba:be komo na hibi iya:tawaha:, Godoko kapiyate iya:tawala. ³⁻⁴ Ba:bema: nale atu tabo gala na:kagoemo, na iya:tawala Godote ba:be dubu ebena Kalakala Habamo hibilo a:magatuya:, huiyatiya na iya:tawaha: ebete ebena apa:go ba:bamo da:nodoluya: o ebena gobogobo kapiyate da:nodoluya:, mabu ba:be komo Godoko kapiyate iya:tawala. Ba:bene ba:ba tetelo Hunu Habalo ebetamo duluhukuya: ba:be komo ba: ba:ma ka:nala, ba:be dubuti komo hiya:hiya: koko hanohano komo

ba:bo ulihuya:, iyo, hopo habanapa:te ba:bi komo ibino tabamo hawakalilamema: kamodobonaha: ba:gala iba:godolo talona bitana ba:bi komo olamagima:.

⁵ Ba:be mabuma: nale ba:be dubuino komoma: awagaha huiya tabo ba olamagi, huiyatiya naeno komoma: eta awagaha tabonomo olamagihino, kebe komate naeno heloha: komo ba:gala naeno modoboha: komo da:hawakalilamenaka, ba:bi hiya:hiya: komo kapiyama: olamaginakomo. ⁶ Numa:la:, nale naeno oko komoma: awagaha tabo olamagima: ubi hibilo nihattetale, nale hibi daedaedawama: ba:ka:eda:na: mabu naeno hiya:hiya: tabote hibinomoma: beda:hana:.. Huiyatiya na ha:kiya naeno komoma: awagaha tabonomo a:kolamaga:mo, mabu na ubihinola eta lumagiti ba:bako awagaha tabo uli komodo na humamo adipanatene! Wadiyala nale oko owati ipuwalo kebe komo kododilinakomo ba:gala kebe tabo kolamaginakomo, tawakaluba:te ba:bi komo kapiyado naeno hibi komo hidamo na:lawa:mena:, awagaha tabo olamagi komodoha:.

⁷ Numa:la:, kebe dubuino baiditi hiya:ma: eda:hame komoma: dola-magimo, na ba: ba:be dubula, huiyatiya ba:ba tetelo nale kebe koko hanohano komo kulamiya:mo, Godoko ubihinola nale ba:bi komoma: awagahama:.. Ba:be mabuma: ebete Saitanatamo modobo tabo bolamagiya:, ebete ebeno eta kuba ododi nopodawa natamo ba poeme ebete natamo eta konomo temeteme kikanamenakoma:, iyo, ba:be temetemete naeno ape ipuwalo tete ga:ga:nomolo kitanama:ne nale awagahakapoma:. ✧ ⁸ Ba:bema: netewa-kapiya hiya:hiya: tetelo nale aeno Kodawa betoemehonakuimo, ebete ba:be temeteme komo nagodone kuluhukutima:, ⁹ huiyatiya ebete naeno tabo ba huiya na:goiya:, “Ao, a:kuluhukuta:mo. Nale ama:tamo kebe malemale komo da:hawakaliminamo, ba:be malemale komote amia:no temeteme ipuwalo ama: ba:modobuiminakomena:ta. Ama: numa:, kebe lumagite ebeno heloha: komo dumina, naeno helote ebe ipuwalo naeno hido oko hibinomolo kupula:ma:ne.”

Ba:bema: Kolini sose tawakaluba:la:, nale naeno hiya:hiya: heloha: komoma: konomo kalakala ba lawe awagaha tabo hibilo kolamagima:nemo, mabu na iya:tawala ba:bako heloha: komote nagodolo ba itana, Kelisokono helote na ipuwalo kebe oko kowatina, tawakaluba:te ba:be hido komo ba:bo kumima:na:. ✧ ¹⁰ Ba:bema: hibila, Kelisoko mabuma: naeno ape ipuwalo da:pola:na ba:bi heloha: komo, ba:gala komopa:te na iduduputinamelo hiya:hiya: tabo da:ga:lanana:ba:bi komo, ba:gala nale hiya:hiya: kodakoda komo ipuwalo demedenamo ba:bi komo, ba:gala komopa:te alaholoho ipuwalo temeteme natamo dikanamena ba:bi komo, ba:gala komo hiya:hiya: olalati komo atumu, ba:bi hiliyonomo komate natamo ba ikulina na kalakala kapiya ba:lawenakomo, mabu keba tetelo nale naeno heloha: komokomo dula-menakomo, ba:ba tetelo hibi helote na ipuwalo oko bowatinakomene.

Polote Kolini Sose Tawakalubino Komoma: Ebeno Ukui Bilibilima: Eda: Komo Da:hawakalimiya:

¹¹ Ba: hibila, Godote na owalubiniha:tale na ipuwalo eta hido komote ba:ka:itanana:. Ba:be mabuma: naeno awagaha tabo olamagi ipuwalo na ha:kiya na daedae lumagima: a:midimo, huiyatiya numa:la:,

nale eta gabo hibilo kumiha: la:eno kuba ukui komokomo la:tamo kohawakalilamema:. Iyo, la:le la:eno hibi ukuilo naeno oko mabuma: na na:mlinamehonetale, nale awagaha tabo la:tamo ba:ka:olamagina:. La: huiyatiya na milinamehoneheno komo ha:da amihopino oko hununomamo adipatelo ibi Kelisokono hiya:nomo hibi oelamepima: ka:laminamata. A:iye, numa:la:! Kelisokono hibi oelamepi ipuwalo na etama: ba eda:na, nale ba:moe komo niya:tawanamo, ba:bi ha:da amihopa:te kebe hiya:hiya: oko kowatihona, ba:bi okoeno helote naeno eta kapiya deha:poto okoeno helo komodo hibilo kagogolonaha:! ✧

¹² Iyo, Godokono helo kohawakalimima: nale komo hiliyonomo tetelo ebena hiya:hiya: hanohano komo la: ipuwalo ba ododili, na eta kapiya tetelo ba:be oko kowatima: ubiha:ma: keda:nakuiha:. Numa:la:, ba:bi hanohano ododili komate naeno komo ba:ma ka:na hawakalimina, nale Kelisokono hibi oelamepi ipuwalo etama: hibilo eda:namo. ✧

¹³ Huiyatiya diyala, la: komopa:te ba:ma ka:na da:ga:lonama, nale la: Kolini sose tawakaluba:tamo hido owalubi kihateha:. A:iye, nale hiya:hiya: sose ipuwalo oko ba owatina kebe owalubi komo iba:tamo dikalamenakomo, ba:bi hiliyonomo komo ipuwalo nale eta kapiya hido ododi komo la:tamo kamawada:ha:! Nale kapiya komonomo la:tamo kododinakuiha:, ba:be komo ba: nale naeno modoboha: komoma: la: manima: kakiyalamenakuiha:! Huiyatiya diyala, la: komopa:te daedae ukui lawete la:eno hido ododiha: komo naeno kuba ododi komoma: da:midiona, ba:bema: la: ubila:ka:, la:le la:eno kuba ododi komo naeno kubama: ba ga:la, nale la: ba:ka:toelameholetama la:le ba:be kuba kegebolenamema:? A:iye, ba:be daedae ukui komoma: nale la: a:katoelamehola:mata mabu nale kuba la:tamo kododiha:! ✧

¹⁴ Ba: hibila, ba:ma tetelo nale la:tamo gala kakapema: na:hidomo, iyo, nale la: gala da:kapulamema, ba:moe ba: netewa-kapiya tetema: keda:ma:ne. Huiyatiya naeno pe komoma: eta kuba ukui akalawa:la:, mabu nale naeno modoboha: komoma: la: manima: a:kapiyalama:mata. Ao, na ubihinola la:eno ilina ba:gala mani puwatema:, na huiyatiya ubi konomola la: malemalelo kopowalubilima:. Numa:la:, Godokono ubi komote a hopo habanapa:tamo ba:ma ka:na bitana, keba tetelo hegehege guguda:te ibino nabi menokobi owalubiliha:pima: deda:hana, kubaha:, huiyatiya nabi ba:gala menokobi iba:te hiliyonomo tetelo ibino guguda:tamo hidohido owalubi komokomo na:miya:tenakamena:. ¹⁵ Ba:bema: nale la: mabuma: naeno mani ba:gala ilina hiliyonomo dupula:lemo, ba:gala la: kowalubilima: nale naeno ka:ka: gobogobamo dito dihatemo, nale konomamo kokalakalama:nemo. Iyo, nale kebe malemale komago la: demalagidolenama, ba:be malemale bada konomola:ka:, huiyatiya la:eno malemale natamo keba ka:na kitana? Deha:potoma: kuda: eda:na!

¹⁶ Ba:bema: la: hiliyonomate iya:tawahala, nale kebe tabo kolam-agimo ba:be tabo ba: hibila, ba:ma ka:na nale eta kapiya tetelo la: manima: kakiyalameha:! Huiyatiya diyala, la: komopa:te na mabuma: eta kuba tabo ba:ma ka:na da: ga:loma, “Polokono ha:da amiho mulu ukui gabodo ebete a ebena guba:mo a:magatoi!” ¹⁷ A:iye, nale kebe hiliyonomo okopi la:tamo dopamo da:poelamenakuimo, ibi atumu ibi ipuwalo eta kapiyate eta hido komo la:godone ha:da amiho gabodo

lawema: ukui kapihateha! ¹⁸ Ba:gala numa:la:, nale dopamo Taitasiko la:tamo pema: ba kiyame ebe ba:gala eta hibima: mididawa ekawa:go la:tamo da:poelamimo, ebete la:tamo puluhukuti ha:da amiho gabodo la:godone bada hido komo ka:pelawi? A:iye! La: iya:tawahala ebena komo, ebe ba:gala na, a oko owati ipuwalo aeno tepo ipuwoeno ukui kapiyanomoma: ba eda:hana, ale atu nato bobodo tuputupulu wapata:nama: ✧

¹⁹ Ba:bema: a puya:te Godokono hibi okopima: deda:hanama:, ale ba:moe leta ipuwalo kebe hiya:hiya: tabo kolamagiminapema:, diyala, la: komopa:te ba:bi taboma: ba:ma ka:na da: emalagidoloma, komopa:te a kuba ododilipima: ba ga:la, ale ibi tolelanelo la:eno holoholo hapulu a ha:kiya a kuba ododiha:pima: ba:bema: ga:lanama:. Ao, eba ka:naha:! Ale Godokono holoholo hapulu ba la:mota:hana, eta lumagi tolemeheno Kelisokono ukui tabo kapiya bolamagiminakoma:, iyo, a ubila ale aeno hiliyonomo tabamo la: hibima: midi ipuwalo kokodakoduilamema:, mabu la: ba: aeno hidohido mabulubilata. ²⁰ Numa:la:, naeno ukui bilibili komote ba:ma ka:na itana, nale la:tamo pete la:eno hiya:hiya: ododili komo da:pulamelelamema, ba:ba tetelo diyala, naeno kalakalate la:tamo da: a:kitanamene. Ba:bene ba:ba tetelo nale naeno ubiha: komodo kebe komokomo la:tamo da:pododilimo, diyala, ba:be mabuma: la: komopa:te natamo atumu da: a:kakalakahamata. Iyo, ukui bilibili komote nagodolo bitana, mabu na ubihinola la:godolo ba:makomako kuba komo pulame—olowabeletihui komo, ba:gala komopino ilinama: mauba komo, ba:gala tepo ipuwalo koete tiyolo mahiga komo, ba:gala lumagiti ebe ha:kiya ebe kapiya emalagidolo komo, ba:gala komopi iduduputilame komo, ba:gala komopino komoma: tabo ga:la komo, ba:gala awagaha komo, ba:gala hiya:hiya: utitata komo. ²¹ Iyo, na iya:tawala la:le kebe koko kuba dopamo dododilinakuima, la: ipuwalo komo hiliyonomate ba:bi kuba ipuwane Godotamo hibilo kohobila:haha:, ba:ma ka:na kamenakamena pilo komo ba:gala bohelemele pilo komo, ba:gala tepo ipuwoeno kuba dalowa: ukui hawakalilame komo, ba:gala bohelemela:tamo kateneno kuba ubi tabo ga:la komo, ba:bako hiya:hiya: kuba la: komopa:te hibilo kamiya:paleha:. Ba:bema: naeno ukui bilibili komo bitana, mabu nale la:tamo gala da:kapemo, ba:ba tetelo diyala, nale la:eno kuba ododili komoma: konomamo da: pihimo, iyo, la:eno holoholo hapulu naeno Godote hilopo natamo ba:ba ka:na dikanamemene. ✧

13

Polote Leta Kuititi Hapulu Komo Owalubi Tabo Heloamo Dolamagiya:

¹ Iyo, nale la:tamo gala da:kapemo, ba:moe ba: netewa-kapiya tetema: keda:ma:ne. Ba:bema: ba:moe ba: eta komola, Godokono Bukate a biya:tua:mena, keba tetelo eta hibima: mididawate ha:kiya pete eta lumagino ododi komo kubama: da:pegoemene, ale ebena tabo a:kulia:ma:, huiyatiya netewa o netewa-kapiyate ebena kuba komo da:pehawakalimimina:, ba:ba tetelo ale ebetamo kuba huiya kikamema:nema:. ✧ ² Ba:bema: la: puya:te dopamo hiya:hiya: kuba

dododilinakuima, ba:gala la: puya:te ba:ma tetelo kuba dododilina-
nakoma, na peheno la: hiliyonomo dopamo ba:ma ka:na kiyahala-
memata, nale da:pemo la: kuba ododilipi hiliyonomatamo la:eno kuba
huiya kopikalame:memata. Numa:la:, nale dopamo da:pimo, ba:be
tete ba: naeno netewa tetema: edi, puya:te ba:ba tetelo kuba ododili
ipuwalo da:pola:nui, nale ibi ba:moe atu tabamo ba:bo pikiyahalamimo.

³ A:iye! Nale la:go lutaha: tetelo la:le ba:ma ka:na olamagimimata,
ale Kelisokono helo Pologodolo hibilo dumima: ebe hibi okodawama:
ba:bo koga:lama:nema:. Ba:bema: tete tatalila, la:le naeno komo ba:ma
ka:na hibilo kumima:nemata, naeno tabo olamagi komodo Kelisote
ha:kiya la: ba:bo kokiyahalamema:na:ta, iyo, ebete la: ipuwalo ebena
oko ebena helo konomamo ba owatina la:tamo kuba huiya ikalamema:
heloha:ma: keda:naha:!⁴ Numa:la:, dopamo Kelisote ebe ha:kiya ebe
heloha:dawama: da:midia: ba:ba tetelo kuba ododilipa:te ebe keha
pihigamo pihomotete ikoko ba:bo alukulimiya:, huiyatiya kalakala
konomola, ba:ma tetelo ebete Godokono heloamo ka:ka:go bemedena.
Ba:bema: hibila, Kelisote dopamo heloha:ma: keba ka:na kediya:, a
ebena hibi okopa:te ba: atumu heloha:ma: eda:hanama:, huiyatiya ale
ebe ipuwalo ba emedena Godokono helo ba:bo kolawema:nema:, ale la:
mabuma: hiya:hiya: oko hidamo kowatihonama:.*

⁵ Ba:bema: wadiyala la: ha:kiya la:eno hiya:hiya: komo hidamo nula-
menala:, mabu diyala, la: hibima: midi ipuwalo kuda: emedehonamata
o da: kemedehonaha:. La: iya:tawahala, la: puya:te hibima: midi
ipuwalo demedenama, Ya:su Kelisote la: ipuwalo hibilo bemedena,
aba: hibila:ka:? Huiyatiya numa:la:, la: puya:te hibima: midi ipuwalo
emedenaheno, la: niliya!⁶ Ba:gala na ubila la:le aeno komo atumu hi-
damo na:kulamenala:, mabu ba:be komodo la: kiya:tawahama:nemata,
a puya:te Godokono hibi okopima: deda:hanama:, ale hibima: midi
ipuwalo hibinomolo bemedenama:.

⁷ Ba:bema: ale Godoko betoemehonakoma: la:le la:eno hiliyonomo
ododili ipuwalo eta kapiya kuba ododikapoma:, mabu a ubila la:
Godokono umi ipuwalo tuputupu komokomo kapiya ododili. Huiyatiya
numa:la:, la:le tuputupu ododili komokomo ipuwalo hibilo demede-
nama, a ubihinola tawakaluba:te la:eno emede komoma: a hunamo
wadiya:paa:te, ao, iba:te daedae ukuilo la: hidohidopima: ba ga:la
huiyatiya a kubapima: da:kaga:lamena:, ale ba:be komo ko komoha:ma:
koga:lama:nema:.⁸ Ba: hibila, Godokono hibi tabo olamagi oko owa-
tima: ale eta duhimi komo ododima: kamodobonaha:, mabu ebete mod-
obo helo atamo nikaa:mena ale kapiya komonomo kododima:, ba:be
komo ba: ale ebena hibi komo da:hawakaliminakoma: ba:be komola.
⁹ Numa:la:, keba tetelo ale aeno heloha: komo ba iya:tawaha huiyatiya
la: hibima: midi ipuwalo helohelopima: eda:halo dulamena, ba:ba tetelo
aeno kalakalate hibilo bitana, iyo, ale Godoko betoemehonakoma:
ebena owalubi komodo la: hibima: midi ipuwalo kodakodalo gala
kakala:mota:hanama:.

¹⁰ Ba:bema: konomo komo ba: ba:ma ka:nala. Nale la:godone
muhululu ba emedena ba:moe leta ododiti la:tamo poememo, mabu
na ubihinola nale da:pemo ba:ba tetelo nale la:eno hiya:hiya: kuba
ododili komoma: la: heloamo ba pikiyahalame kuba huiya la:tamo
dito pikalame. Ba:bema: na peheno wadiyala la: dopamo la:eno

kuba ododili komone nohobila:hala:, ba:bene Kodawate kebe helo natamo dikanamiya:, nale ba:be heloamo la:eno hibima: midi ipuwalo la: kopekodakoduilamema:nemata. Ba: hibila, ebete helo natamo kikanamiya:ha: nale la:eno hibima: midi komo kokubahilamema: ☆

Polote Kuititi Nolata Tabo Komokomo Dolamagiya:

¹¹ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, ba:moe leta kuititi hapulu nale la:tamo yawo tabo bolomagimo. Wadiyala la: la:eno ukui konomamo nihatenakuya:la:, la:le la:eno hibima: midi ipuwalo kodakodalo gala kakala:mota:hanama:. Ba:gala la:le awaepi kowalubilima: nale la: da:kiyalamema, wadiyala la: ba:be tabamo na:papamila:hala:la:, ba:bene ukui kapiyama: ba eda:ha hido tataba ipuwalo nemedenala:. Ba:bema: la: ba:ba ka:na ba emedehona, pote malemale komo ba:gala hete komo tawakaluba:tamo dikalamena, ba:be Godote la: ipuwalo bemedenamene.

¹² Wadiyala la: da:kapiyuimima la: hiliyonomo etapa:te etapino kokoto uwatehuilo na:pa:watamehuiya:la:. ¹³ Godokono tawakaluba:te ba:malo demedehona, ibi hiliyonomate ibino nolata tabo la:tamo poelama:

¹⁴ Wadiyala Kodawa Ya:su Kelisogodone duluhukuna ba:be malemale komo, ba:gala Godogodone duluhukuna ba:be malemale emalagidolo komo, ba:gala Hido-talona Gobogobogodone duluhukuna ba:be kalakalago kapimilo emede komo, ba:bi komate la: hiliyonomagodolo na:pola:namena:. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE LETA GALESIYA HOPOENO SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela, Ya:su Kelisote ebenu sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala, iyo, pote ebe hoe ipuwane dadipatiya:, ba:be Nabiwi Godote eba:go na ba:be oko kowatinama: a:ka:namiya:, eta lumagino ubi komodoha:. ² Na ba:gala nago demedena ba:bi hibima: midipi ekaki, ale la: puya:te Galesiya hopoeno hiya:hiya: sose tawakalubima: deda:hanama, ale ba:moe leta la: hiliyonomatamo poemema:.

³ Wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta.

⁴ Ba: hibila, Kelisote aeno Nabiwi Godokono ubi komamo papamiwatalo aeno kuba ododili mabuma: ebenu ka:ka: gobogobamo ihatiya:, ebete a ba:moe hopoeno koko kuboeno helo ipuwane kuluhukua:tema:. ✧

⁵ Ba:bema: wadiyala Godogodolo awagaha komote emedena emedena tetelo nitanamene. Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la!

Godokono Hido Tabote Ka:ka: Mula: Gabo Kapiyanomo Behawakalim-ina

⁶ Ba:ma tetelo nale la: mabuma: konomamo na:la:wa:namo, mabu la:le eta ka:ka: mula: gaboeno ha:da amiho tabo dulihuima, ba:bema: la:le Hido Tabone ohobila:hate pote Kelisokono malemale komodo la: da:ka:lami, ba:be Kodawa tiyonomolo miya:pama: ewagelenamata.

⁷ La: hidamo nuliala:, eta ka:ka: mula: gabote hibilo kitanaha:!
Huiyatiya komopa:te Kelisokono Hido Tabo kubahimima: ba ewagelena, iba:te eta hiya: gaboma: tabo olamagimiti ukui bilibili komo la:tamo ba:bema: ikalamenata. ✧ ⁸ A:iye! Nale dopamo tetelo kebe Hido Tabo la:tamo da:polamagimo, pote ba:be tabo hiya:ma: miditi eta ka:ka: mula: gabo da:hawakalimimini, wadiyala Godote ebe Saitanakono Koe Habamo dito noema:mene! Ba:bene Hunu Haboeno nopopi ipuwalo etate ba:be atu konomo kuba komo dododimini, iyo, na ba: atumu, wadiyala aeno kuba huiyate ba: ba:ba ka:na atamo atumu na:kapa:mene. ✧ ⁹ Ba:bema: ale dopamo la: kebe komo ka:kiyalamiti, nale ba:be atu komo la: gala ba:ma ka:na kakiyalamemata, la:le dopamo kebe Hido Tabo da:lawima, pote ba:be tabo hiya:ma: miditi eta hiya: ka:ka: mula: gabo da:hawakalimimini, wadiyala Godote ebe Saitanakono Koe Habamo dito noema:mene!

¹⁰ Numa:la:, ba:moe tabo olamagi ipuwalo nale eta hopo haba lumagi kalakaluimima: kewagelenaha:, ba:gala nale eta lumagigodolo na milinamehone tabo ulima: ubi kihatenaha:. Ao, eba ka:naha:, Godote naeno komoma: da:kalakalana, nale ba:be ubi kapiyamo ihatenamo! Ba: hibila, dopamo nale komo hopo habanapi hiliyonomo kalakaluilamema: ewagelenamimo, huiyatiya ba:ma tetelo na modoboha: ba:ba ka:na ewagelena mabu nale oko Kelisoko kapiyatamo owatinamo, eta lumagitamoha:. ✧

Polote Hiya:hiya: Hopolo Sose Tupuimi Oko Owatima: Godote Ebe Keba Ka:na Ka:ka-miya:

¹¹ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, na ubila la: ba:moe eta komo hidamo niya:tawahala:, nale kebe Hido Tabo kolamaginakomo, ba:be Tabote eta hopo lumagino ukui komone kuluhukuya:ha:. ✧ ¹² Iyo, nale ba:be Tabo hopo habanapi ipuwalo eta iya:tulamedawagodone kalawiya:ha:, huiyatiya hibila, Ya:su Kelisote ha:kiya ba:be Tabo natamo ikanamete ebena ipuwa ba:bo hawakalimiya:.

¹³ La: dopamo ba:moe komo ulihumata, naeno pakala emede ipuwalo nale Godoko adikumima: Yunapino ododili komo hiliyonomo keba ka:na ka:ta:matalenakuimo. Numa:la:, ba:ba tetelo nale komo Yu watowatopa:go Godokono hibi sose tawakalubi kubanomamo kubahilamema: koko temeteme iba:tamo hibinomolo ikalamenakuima:. ✧ ¹⁴ Ba:gala naeno komo Yunapa:te Godoko adikumima: nale ibino ododili ipuwalo ibi ba iya:tulamena ibi ipuwalo eta kodawama: ba:bo ediya:mo, mabu hibila, a Yunapino iniwala:te atamo kebe hiya:hiya:kukala dikaa:mehuiya:, nale ba:bi hiliyonomo kukalamo papamiwatalo helonomoma: ba eda:na, naeno helo komote naeno apegabo dubu hiliyonomoeno helo dito negogoliya:.

¹⁵ Huiyatiya kalakala konomola, nale naeno menokoeno tepone hawakalaheno, dopamo Godote ebena malemale komodo na ka:namiti ba:bo laweniya:, nale galane tetelo Yunapino ododili komo ipuwane uluhukuti ebena hibi oko kowatinama:. Ba:gala nale ibino ododili ipuwalo ba emedena, ebete atu ubi komo gala ba:ma ka:na ki-hatiya:; ✧ ¹⁶ ebena Guduino komo natamo hawakalimiti, ba:bene nale tote Yuha:pa:tamo Hido Tabo ba nolamagi iba:te ebena komo atumu hidamo kiya:tawahama:. Ba:bene ba:be komote natamo du-luhukuya:, nale naeno mabulubi ipuwalo eta lumagitamo katuya:ha:, nale keba ka:na da:nododimo ba:be ukui ebegodone konelawema:.

¹⁷ Ba:gala Yelusalema ko habalo demedehonama:, nale ba:bi Ya:sukunu komo oelamepino ukui lawema: iba:tamo atumu katuya:ha:. Iyo, na iya:tawuya:mo Ya:suti na ka:namihino ebete ba:bi dubu dopamo a:ka:lamiya:, huiyatiya nale iba:tamo nuluhukuhino Ala:biya dito hopamo tote, na ha:kiya ba:bolo nemedatepate ba:bene Dama:sakase ko habamo gala dito kawiluya:mo.

¹⁸ Ba:bene netewa-kapiya gogote da:petohuya:, ba:ba tetelo nale Pitakoba: tabo ga:lama: Yelusalemamo tote eba:go netewa wuikilo ba nemedatepa, ✧ ¹⁹ huiyatiya komo oelamepi dubu ipuwalo nale eta kapiyanomo ba:bo numiya:mo, ba:be dubu ba: Kodawa Ya:sukunu ekawi Ya:imesitila. ²⁰ La: nulua:la:, nale ba:moe leta ipuwalo da:hawakalimimo ba:be tabo ba: hibinomola, iyo, Godoko iya:tawala na ha:da amiho tabo kolamagitaha:.

²¹ Ba:bene nale Yelusalemane tiyolo gala kapete, Siliya hopo ba:gala Silisiya hopamo dito nuluhukuya:mo. ✧ ²² Ba:moe ba:be mabuma: kebe sose tawakaluba:te Yudiya hopoeno hiya:hiya: habalo demedehonama:, ba:bi Kelisoko hibima: midipa:te na ibino baida:mo unameheno naeno komo ba:be mabuma: hidamo kiya:tawahuya:ha:. ²³ Huiyatiya iba:te komopino tabo ga:la kapiya ba:ma ka:na ulihuya:, “Dopamo kebe dubuti

✧ 1:11: Mat 16:17 ✧ 1:13: Oel 8:3 ✧ 1:14: Oel 22:3 ✧ 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7 ✧ 1:18: Oel 9:26 ✧ 1:21: Oel 9:30

a hibima: midipi kubahia:mema: koko temeteme atamo dikaa:menakui, ebete ba:ma tetelo tabo olamaginako tawakalubi hiliyonomate Ya:suku hibima: komidima:!” ²⁴ Ba: hibila, iba:te ba:be tabo uliti na mabuma: Godoko ba:bo milimihuya:.

2

Polote Yelusalema Ko Habalo Komo Oelamepi Dubago Da:kapiyuimiya:

¹ Ba:bene 14 gogo da:kapetohui, ya:lo gogolo na Taitasiko lawete Banabasiko bana Yelusalemamo gala na:katuimo, ☆ ² mabu Godote ebene ubi natamo a:hawakalimi nale ba:be komo kododima:. Ba:bene nale sose koko watowatopi kapiyago ba nekapiyuimi, na Hido Tabo mabuma: kebe tabo komokomo Yuha:pa:tamo kolamaginakomo, ba:bi komo iba:tamo ba:bo hawakalilamimo. Ba: hibila, nale ba:be komo benododimo, mabu na ubihinola kebe gaote naeno kodakoda oko ipuwalo Yuha:pa:godone da:pikuli, iba:te ba:bi gao kubadopoma: ga:la. ³ Ba:bene iba:te naeno tabo ulihote, na owalubinidawa Taitasikono komoma: iba:te nago ukui kapiyama: ba:bo eda:huya:, ba:ma ka:na ebe Yuha:dawama: ba eda:na, talona puliyala ebete Yunapi dubuino tama itamida kukala laweha:ma: eda:lo Godokono oko nago kapimilo kowatinama:. ⁴ Huiyatiya aeno kapiyuimi habamo puya:te ha:da amiho gabodo da:pelami, ibi ha:kiya ibi hibima: midipi ekakima: ba ka:lami ba:bo ga:luya:, ebete tama itamida kukala na:lawa:mene. A:iye! Ba:bi dubate kuba ukui gabodo ago pekapiyuya:, a puya:te Yuha:pi ipuwalo oko dowatihonama: aeno ododi komo kubama: koga:lama:, ba:bema: a Ya:su Kelisoko ipuwalo Mosesekono Tutumu Taboeno menemene ipuwane dikulima:, iba:te ba:be tabo ulihote ubi ba:bo ihatiya: Tutumu Taboeno hala:mo a gala kakamatuhua:mehoema:. ☆ ⁵ Huiyatiya iba:te Taitasitamo ododima: da:ga:lui, ale ibino ubi komamo papamila:haheno aeno ukulo tete nanekelenomolo ukui gagagagama: keda:haha:, iyo, ale la: Yuha:pi hibima: midipi mabuma: ibi ba:bo duhilamima:, iba:te Hido Taboeno hibi komo kubahimikapoma:.

⁶⁻⁸ Ba:ba tetelo aeno kapiyuimi ipuwalo puya:te watowatopima: deda:hui, ba:ba:te huiyatiya naeno okoeno ododili komo hiliyonomo ulihote modoboma: ga:luya:. Iba:te ba:moe komo iya:tawahuya:, Godote ya:lo tetelo natamo Hido Tabo Yuha:pa:tamo olamagi oko dikanamiya:, dopamo ebete Pitatamo Hido Tabo Yunapa:tamo olamagi oko keba ka:na kikamiya: ba:ba ka:na. Ba: hibila, Godote kebe heloamo Pitako Yunapa:tamo oemedawama: da:midiya:, ebete ba:be atu heloamo na Yuha:pa:tamo oenamedawama: a:kamidiniya:, ba:bema: ba:bi watowatopa:te naeno oko komoma: modoboma: ga:late eta hiya: gabodo kododima: na kakiyanameha:. Huiyatiya numa:la:, iba:te naeno oko kubama: na:ga:latale nale ba:be komoma: ukui bilibilima: ba:ka:eda:na:, mabu hopo habanapa:te pui kokopima: da:ga:lana, Godote ba:bi dubu hunu nikapa:mo kulamenaha: huiyatiya ebete tepo ipuwamo ulamena. ☆

⁹ Ba:bene Ya:imesiko, Pitako, ba:gala Yoneko iba:te ba:be kapiyuimipino umi ipuwalo koko watowatopima: ba eda:hana, iba:te naeno hidonomo oko Godogodone pe komo diya:tawahui, ba:ba

tetelo iba:te na ba:gala Banabasiko aeno kokoto uwatehuilo ale kapimilo tabo ba:ma ka:na ga:luima:, na Banabasikoba: oko Yuha:pino hiya:hiya: hopolo ba owatina, ibi huiyatiya oko Yunapino hopolo bowatihonamena: ¹⁰ Ba:bene ale eta kapiya komo ododima: iba:te a ba:bo kiyaa:miya:, ba:ma ka:na Yunapi ipuwalo puya:te awaepima: deda:hana, ale Yuha:pi hibima: midipi kokiyalamema: iba:te ba:bi tawakalubi malemale mani miya:te komamo kemalagidolenakoma:, huiyatiya numa:la:, ibino tabo ulihino nale ba:be komo ododima: na ha:kiya naeno ubi dopamo ihatimo. ✧

Polote A:ntiyoka Ko Habalo Pitakono Kuba Ododi Komoma: Ebe Da:kiyahamiya:

¹¹ Ba:bene komo hegela hiliyonomo da:petohui, eta tetelo Pitate A:ntiyoka ko habamo puluhukuti eta kuba komo Yuha:pi hibima: midipi ekaka:tamo da:pododi, na ba:bema: sose tawakalubino holoholo hapulu ebe koamo kiyahamimo. ¹² Iyo, ebete ago da:pemeda:tepui, komo hegelalo ebete Yuha:pi ekaka:go baa: kapimilo kalakalago a:nahanakui. Huiyatiya Ya:imesiti komo Yunapi dubu Yelusalemane da:poelami, Pitate ba:bo iya:tawui ibi ba: puya:te tama itamida kukala laweha:pa:go pola:na talonama: da:ga:lana ba:bi dubula, ba:bema: ibino ubiha: tabo komoma: ba toletole ebete Yuha:pa:go baa: na ba:bo ekelami. ✧

¹³ Ba:bene A:ntiyoka habalo demedehona, komo ba:bi Yunapi ekaki Banabasiko bana, iba:te Pitakono ododi komo umiti tola:go ba: atu kuba komo ba:bo kaododiya:, iyo, iba:te Yelusalemanapi dubuino ubiha: tabo komoma: toletolehote baa: naha ipuwalo ibino Yuha:pi hibima: midipi ekaki dito miya:paliya:.

¹⁴ Ba:bema: Hido Tabote ale ododima: keba ka:na ka:kiyaa:mena, iba:te ba:be hibi tuputupu gabo da:miya:pui, nale ba:be komo ba umi ibi hiliyonomoeno holoholo hapulu Pitako ba:ma ka:na kiyahamimo, “Ama: Yu lumagima: ba eda:na, huiyatiya Yelusalemanapi pelameheno ama: Yuha:pino komokomo iba:go kalakalago ododinakuya:ta. A:iye, ba:moe ba:hido ododi komola! Ba:bema: mabu keka: ama: ba:ma tetelo ba:be hido ododi komo miya:pate temeteme Yuha:pa:tamo dikalamena, ba:ma ka:na iba:te a Yunapino iniwalino ododili komo ta:matalehenoma: iba:go a:kalutamena:ta?”

Yunapi Ba:gala Yuha:pi Iba:te Hibima: Midi Komo Kapiyado Ibino Ka:ka: Mula: Komo Kolawema:na:

¹⁵ Ba:bema: a puya:te Yunapi ipuwane da:hawakalahaliya:ma:, a ba:moe komo hibilo iya:tawahala, a la: Yuha:pi keba ka:nala:ka: eba ka:naha:, mabu la:eno komo tawakalubi hiliyonomate Godokono hibi gabo iya:tawaha:ma: ba eda:hana koko kuba ba:bo ododilinaka. ¹⁶ Huiyatiya a hibima: midipi hiliyonomate iya:tawahala, lumagiti Ya:su Kelisoko hibima: da:midimini, Godote ba:be komo kapiyado ebe tuputupudawama: koka:mima:ne, ebete Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya: ba:bi Tutumu Tabamo papamiwata komodoha:. Iyo, ba:moe ba:be mabuma: a Yunapi ba:gala la: Yuha:pi, a hiliyonomate Kelisoko hibima: midi gabodo tuputupupima: ba eda:hana ba:bo ga:lanama:, eta gabo kitanaha: lumagiti Godokono

Tutumu Tabamo papamiwata komodo ebenu tuputupudawama: keda:ma: ✱

¹⁷ Ba:bema: diyala, daedae ukuidawate ba:ma ka:na da: goemene, “La: hibima: midipa:te Kelisoko ipuwalo Godokono tuputupupima: eda:hama: ba ga:la, huiyatiya la:le Mosesekono komo Tutumu Tabamo kapapamila:hanaha: Ba:bema: numa:la:, Kelisote la: na:heluilamenata la:le la:eno papamila:haha: komodo hibo gabo kududima:, koko kuba ododilipa:te keba ka:na kududinaka ba:ba ka:na!”

Na huiyatiya ebetamo tabo ba:ma ka:na kogoema:nemo, “Ao, ama: daedae ukuilo gaa:ta! ¹⁸ Godote Moseseke ipuwado atamo dikaa:miya:, nale ba:bi hiya:hiya: Tutumu Tabo kodakodanomolo gala a:kuwata:mo. Ama: numa:, ebete naeno hibima: midi komodo na kebe komo kodakodalo lawema: kubama: goelo diya:tunamiya:, nale ba:be komone ohobigate ba:bene ukui hiya:ma: miditi ba:be atu komo gala da:kalawemo, Godokono umi ipuwalo na ba: eta kuba komo ebetamo kododima:nemo.”

¹⁹ Ba: hibila, Godokono Tutumu Tabo komate na biya:tunamena, na ha:kiya naeno heloamo ebenu ubi komamo papamiwata modoboha: Ba:bema: na ba:bi Tutumu komoeno helo ipuwane uluhukuti naeno heloamo ododi komoma: ba: dito hoiya:mo, nale ba:ba tetene tupuimiti Godokono heloamo ebe mabuma: kemedena:ma: ²⁰ Iyo, ba:moe ba:be gabodo nale Kelisokoba: keha pihigalo ba: dito hoiya:mo, ba:bema: ba:ma tetelo Kelisote na ipuwalo ba emedena na ha:kiya naeno heloamo gala a:kemedena:mo. Ba: hibila, Godokono Guduti na malemalelo ba emalagidolonena ebenu ka:ka: na mabuma: gobogobamo dihatiya:, ba:bema: na ba:ma tetelo ebe hibima: midi komodo bemedena:mo. ✱

²¹ A:iye! Lumagiti Tutumu Tabamo papamiwata komodo tuputupudawama: eda: gabote hibilo nitanatale, a biya:tawahana: Kelisokono hoe komo ba: ko komoha:. Huiyatiya numa:la:, Tutumu Tabamo papamiwata komodo gabote kitanaha:, ba:bema: Godote ebenu eta malemale gabo na diya:tunamiya:, nale ba:be hidonomo gabo ubiha:ma: a:keda:nama.

3

Godote Tawakalubino Hibima: Midi Komodo Ibi Tuputupupima: Da:midilina

¹ O Galesiyanapa:la:, mabu keka: la: daedae tawakalubima: deda:huima? A:iye, Ya:suti keha pihigalo da:hoiya:, na dopamo ba:be komoeno ipuwa la:tamo hidonomamo a:hawakalimimo! Ba:bema: la:godolo dopamo da:pola:nama:, Saitanakono ododi komodo ba:bi hidohido ukui pote kiya:hekelamiti? Numa:la:, la:le ebenu ha:da amiho komokomo uwatete kuba ukui ba:ma ka:na emalagidolo a:tupuimimata, Godote Moseseke ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya: la:le ba:bi Tutumu Tabamo papamila:ha komodo tuputupupima: keda:hanama:. ² Ba:bema: wadiyala la: ba:moe kapiya komo na na:kiyanama:la:, la:le Godokono Gobogoboeno helo kebe gabodo ka:lawiuima, ebenu Tutumu Tabamo papamila:ha gabodola:ka:, o la: ebenu Hido Tabo uli tetelo hibima: da:midima ba:be komodola:ka:?

³ A:iye, la: daedae tawakalubima: akeda:hala:! Godokono Gobogobote la: ipuwalo kebe oko ka:tupuimi, la: modobola:ka: ebenu helo

komone ohobila:hate la: ha:kiya la:eno ododili heloamo ba:be oko upula:? ⁴ Numa:la:, la:eno hibima: midi ipuwalo kebe hiliyonomo komate la:tamo dikulihonakui, Godote ba:bi komodo la: hidamo iya:tulamenakuya:ta, aba: hibila:ka:? A:iye, modoboha: la: ba:bi hidohido ukui dito adodole! ⁵ Ba:bema: Godote ebena Gobogobono helo la:tamo konomamo ba ikalamena la: ipuwalo koko hanohano komo dododilinako, ba:be komote la:godolo bada mabuma: kitana? La: Godokono Tutumu Tabamo papamila:ha mabuma:la:ka:, o la: ebena Hido Tabo uli tetelo hibima: da:midima ba:be mabuma:la:ka:?

⁶ Ba:bema: wadiyala la: A:ibalahamakono komo nemalagidolala: Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, "Godote ebena hibima: midi komo umiti ebe tuputupudawama: ba:bo ka:miya:." ✧ ⁷ Iyo, ba:moe Buka tabone wadiyala la: ba:moe komo hidamo niya:tawahala:, puya:te hibima: midipima: deda:hana ibi ba: A:ibalahamakono hibi eyoni gugudila. ⁸ Numa:la:, Godote a tetelo Yuha:pi uwatete ibino hibima: midi komodo ibi tuputupupima: da:midilina, ba:be komote uluhukuhino dopamo ebete A:ibalahamatamo ba:be nopo ba hawakalimi Kelisokono Hido Taboeno ipuwa ebetamo ba:bo olamagiya:. Iyo, ba:be tabote ebena Bukalo ba:ma ka:na itana, "Hiya:hiya: hopolo demedehona ba:bi tawakalubi kapiyuimi hiliyonomate na ba:ma ka:na ba:toenahononakomona:, 'Ama:le A:ibalahamako keba ka:na kowalubionakui, wadiyala ama:le a atumu ba:ba ka:na nowalubinakuya:.'" ⁹ Ba: hibila, A:ibalahamate Godokono tabo uliti hibima: da:midiya:, ba:ba tetene tupuimiti Godote ebena emede ipuwalo ebe hidonomamo owalubinakui, ba:bema: ba:ma tetelo puya:te Godoko atumu hibima: da:midina, ebete ibi ba: ba:ba ka:na atumu a:kowalubilinako.

¹⁰ Huiyatiya numa:la:, puya:te Tutumu Tabamo papamila:halema: ibi ha:kiya ibino helo hibima: da:midilina, Godote ibi owalubilihino iba:te ibino kuba ododili mabuma: ko temeteme biya:tawahanakomona:. Iyo, ebena Bukalo tabote ibino komoma: ba:ma ka:na itana, "Tutumu Tabo komokomo hiliyonomo ipuwalo pote kapiya tutumu kapiya tetenomolo dadikanalemene, ba:be mabuma: ebete ebena hoe kuitita:mo wiboha: temeteme ba:ma ka:na biya:tawanakomene, ebena kuba huiyate Godogodone hibinomolo kopema:ne!" ✧ ¹¹ Ba:bema: numa:la:, a hopo habanapi hiliyonomagodolo eta lumagiti modoboha:ma: eda:na Godokono hiliyonomo Tutumu Tabamo kopapamiwatama:, iyo, ba:be komone a iya:tawahala, Tutumu Tabamo papamiwata komodo Godote eta lumagi ebena tuputupudawama: a:kamida:mene. Ba: hibila, ba:be gabo kitanaha:, huiyatiya kalakala konomola, Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, "Puya:te Godokono tuputupupima: deda:hana, iba:te ebe hibima: midi komodo hibi ka:ka: kolawema:na:." ✧ ¹² Ba:gala ebena Bukalo eta tabote ba:ma ka:na kagoena, "Puya:te ebena Tutumu Tabo komokomo hiliyonomamo ba papamila:hana eta kapiya adikanaleheno, hopo habanapi ipuwalo ibinomate hibi ka:ka:go bemedenamena:," huiyatiya nale dopamo ba:ma ka:na goemo, ba:bako lumagiti hopo habalo kemedemaha:. Ba:bema: ba:moe komo ba: ko komonomola, Godote ebena Bukalo a biya:tua:mena, Tutumu Tabamo papamiwata komo ba:gala hibima: midi komo, ba:bi netewa komate hiya:hiya: ba:pola:na, ibi kapiyaha:.

¹³ Ba:bema: hibila, ale Godokono Tutumu Tabo adikanale mabuma: ebete a temeteme ipuwalo kemedenama: da:goiya:, huiyatiya Kelisote a malemalea:telo ba:be temeteme uwatea:mete ba:bo hoiya:. Iyo, ba: ba:moe gabodo ebete aeno kuba ododili komoeno temeteme ipuwane a ya:lo uluhukua:tiya:. Numa:la:, Kelisokono hoe komoeno ipuwa kohawakalimima: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, “Tawakaluba:te eta lumagi anakapumima: ebena ape kehamo dihate-mena:, ba:be lumagiti ebena kuba ododili mabuma: Godokono holoholo hapulu wiboha: temeteme ba:lawaenakomene.”* ✧ ¹⁴ Ba:moe ba:be mabuma: Ya:su Kelisote keha pihigalo da:hoyia:, ebete ebena ubi ba:bo ihatiya:, ebena hoe komodo aeno kuba ododili komoeno temeteme huiya kuwatea:mema:, ba:gala ebe ubila ebena Gobogobote aeno hibima: midi komodo a ipuwalo kemedenama:. Iyo, Godote Yunapi kowalubilima: tabo dopamo hibernomolo a:goiya:, huiyatiya ebete Kelisokono hoe komodo Yuha:pa:tamo gigiho atumu a:ka-a:hiya:miduya: ibino emede ipuwalo Godote ibi hidonomamo kowalubulinakoma:, ebete dopamo A:ibalahamako keba ka:na kowalubinakuu ba:ba ka:na.

Godote Dopamo A:ibalahamatamo Kebe Tabo Hibilo Da:goiya: Ba:be Taboeno Helo Ebena Hiya:hiya: Tutumu Taboeno Helote Kadikamidaliya:ha:

¹⁵ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, nale hopo habanapino eta ododi komo go taboma: miditi ba:be komamo la: kiya:tulamema:nemata. Ba:ma ka:na tawakalubino holoholo hapulu netewa dubate ebena ibino nopo tamotete baa: kapimilo da:nahamena:, galane tetelo ibi ipuwalo etate ba:be nopoeno tabo dito adikanale modoboha:, iyo, iba:godolo gabote a:kitanamene ba:be tabo hiya:ma: komidima:. ¹⁶ Ba: ba:ba ka:na Godote ebena Bukalo komo hiya:hiya: tetelo ebena nopo A:ibalahamatamo ba tamote tabo hibernomolo ba:bo goenakuu, ebete ebe ba:gala ebena galanepi kowalubulinakoma:, huiyatiya numa:la:, ba:bi tabo komate A:ibalahamakono galanepi hiliyonomoeno komoma: hunulu ba pola:na, ibino ko ipuwa ba: kapiyanomo galanedawoeno komoma: goena, ba:be dawa ba: Kelisotela. ✧

¹⁷ Ba:bema: naeno ko iya:tulame komo ba: ba:ma ka:nala. Dopamo tetelo Godote ebena nopo ba tamote keba tabo hibilo da:goiya:, ba:be taboeno helote emedena emedena tetelo a:kawibonamene. Iyo, komo 430 gogote da:petohuya:, ba:ba tetelo Godote ebena Tutumu Tabo tawakaluba:tamo dikalamiya:, ba:bi Tutumu Taboeno helote modoboha:ma: ediya: ebena dopo taboeno helo kadikamidalema:. ✧ ¹⁸ Ba:bema: numa:la:, Godokono hidohido owalubi komate Tutumu Tabamo papamila:ha komodo tawakaluba:tamo nikulitale, a biya:tawahana: ebete dopamo hibilo da:goiya: ba:be dopo taboeno helote ba: ya:lo a:wibuya:. Huiyatiya eba ka:naha:. Godote A:ibalahamatamo hibilo da:goiya:, ba:be hibi tabo kapiyado hidohido owalubi komo ebetamo ba: dito ikamehonakuu, A:ibalahamakono eta ododi komodoha:. Ba:moe ba:be mabuma: a iya:tawahala, ba:be hibi

* **3:13:** Buka ka:lamiholeadawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Ya:suku tuputupu-dawanomola, ebete eta kuba kododinakuuha:. Huiyatiya ebete keha pihigalo aeno kuba ododili komo hiliyonomo uwatea:mete, ba:bene emedena emedena tetelo ba:bi kuba komate ebegodolo ba pola:na ebete a mabuma: ba:bi kuba ebena hawa:mo ba:mula:lea:menamene. ✧ **3:13:** Lom 8:3; Tutumu 21:23 ✧ **3:16:** Tup Mabu 12:9 ✧ **3:17:** Ikuli 12:40

taboeno helote emedena tetelo ba itana, ba:ma tetelo a mabuma: atumu hido oko bekaawatina. ☆

Godokono Tutumu Tabo Komoeno Oko Owati Komo

¹⁹ Ba:bema: mabu keka: A:ibalahamakono gala hapuni Godote Tutumu Tabo komokomo tawakaluba:tamo dikalamiya:? Hibila, Godote ba:be ododi komodo ubi bihatiya:, hopo habanapa:te aeno kuba ododili komo hidamo kiya:tawahama: A:ibalahamakono eta eyono guduino pe teta:mo. Numa:la:, ba:be eyono gudu ba: Godote pokono komoma: tabo A:ibalahamatamo hibilo da:goiya: ba:be gudula, iyo, ebe ba: Kelisotela.

Ba:gala eta komo. Dopamo tetelo Mosesete Godoko ba:gala a hopo habanapi tetenomolo ba la:na, Hunu Haboeno nopopa:te Godokono Tutumu Tabo komokomo ebetamo ba:bo ikamehuya:, ebete ba:be Tutumu Taboeno nopo ibi hidamo kiya:tulamema:. ☆ ²⁰ Huiyatiya galane tetelo kebe uli nopote atamo Kelisogodone duluhukuya:, ba:be nopoeno komo hiya:la mabu Kelisoko ba:gala Godoko ibi ba: kapiyanomola. Ba:bema: numa:la:, eta hopo lumagiti Godoko ba:gala a tetenomolo la:naheno, ba:ba tetelo ebe ha:kiya ba:moe hopamo piya: ebenu nopo a kopiya:tua:mema:. ²¹ Ba:bema: la:eno ukui keba ka:nala:ka:? Godokono Tutumu Taboeno nopote Moseseko ipuwado duluhukuya: ba:gala Godokono Hibinomo Tabo Goe Komoeno nopote Kelisogodone duluhukuya:, ba:bi netewa nopo ipuwalo alaholoho komote ba:kitana? Ao, kitanaha! Gabote nitanuya:tale ale eta tutumu tabamo papamila:hale komodo hibi ka:ka: kolawema:, Godote a ba:be gabodo tuputupupima: ba midina ebenu eta nopo atamo ba:ka:ikaa:miya:na:. ☆ ²² Huiyatiya ebenu Bukalo ebete a biya:tua:mena, hopo habanapi hiliyonomate kuba ododili komoeno helo ipuwalo emedena, iba:te hibi ka:ka: lawema: kamodobonaha:. Ba:moe ba:be mabuma: tawakaluba:te ibino ododili komoeno helo hibima: midihino Ya:su Kelisoko kapiya hibima: da:midina, Godote ba:be komodo kebe owalubi komo iba:tamo ikalamema: dopamo hibilo da:goiya:, ba:be komote iba:tamo hibi-nomolo kuluhukuma:ne.

²³ Ba: hibila, Godote ebenu Hibima: Midi Komoeno nopo hawakalimihino, dopamo tete ga:ga:nomolo hibima: midi komoeno pe teta:mo a hopo habanapa:te ebenu Tutumu Taboeno helo ipuwalo emedenamima:, kuba ododilipa:te gabomanino du genamalo keba ka:na kemedena ba:ba ka:na. ☆ ²⁴ Iyo, Godote ebenu Tutumu Tabo atamo dikaa:mehuiya:, ebenu ubi ba:ma ka:na ihatiya:, ale ba:bi taboeno helo ipuwalo ba emedena ba:bi tabo komate Kelisokono pe teta:mo a hidamo iya:tua:menapete, ba:bene ale ebegodone ebenu eta uli nopo duliroma: ebe hibima: midi komodo ebenu tuputupupima: ba:bo keda:hama:nema:. ☆ ²⁵ Ba:bema: kalakala konomola, a ba:ma tetelo Tutumu Taboeno helo ipuwalo kemedenhaha:, iyo, ba:be komoeno helote agodone ya:lo a:wibuya:, hibima: midi komote duluhukuya: ba:ba tetelo.

²⁶ Numa:la:, Ya:su Kelisoko ipuwalo la: hiliyonomate ebe hibima: ba midina Godokono gugudima: beda:hanamata. ☆ ²⁷ Iyo, la:le beyamo wadulatele komo Kelisoko ipuwalo a:lawimata, ba:bema: ba:ma tetelo la: ebenu uli emede komago wapata:lamenamata, lumagiti uli kaliko puliti kalakalago keba ka:na ka:pata:nako ba:ba ka:na. ☆ ²⁸ Ba:bema: hibila, la: Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena, la: puya:te

☆ **3:18:** Lom 4:14 ☆ **3:19:** Lom 5:20; Oel 7:38 ☆ **3:21:** Lom 8:2-4 ☆ **3:23:** Gal 4:3
 ☆ **3:24:** Lom 10:4 ☆ **3:26:** Yon 1:12 ☆ **3:27:** Lom 6:3

Yunapima: deda:hanama ba:gala la: puya:te Yuha:pima: deda:hanama, la: puya:te komopino huiyaha: oko dowatihonama ba:gala puya:te la: ha:kiya la: kowalubilima: mani oko dowatihonama, la: puya:te dubuma: deda:hanama ba:gala la: puya:te kamenakamenama: deda:hanama, Godokono umi ipuwalo la: hiliyonomo ba: kapiya tawakalubilata, la: hiya:hiya: tawakalubima: keda:hanaha:. ✱ ²⁹ Iyo, la: hiliyonomo ba: Kelisokono tawakalubilata, ba:bema: la: A:ibalahamakono hibi eyoni gugudima: ba eda:hana, Godote ebetamo wiboha: owalubi komo ikamehoma: hibilo da:goiya:, la: ba: atumu Godogodone atu owalubi komo ba:kalawenakomata. ✱

4

Godokono Hibi Gugudino Komo

¹⁻² Ba:bema: nale eta go tabo ba:ma ka:na goemo. Eta ko dubuino genamanapi ipuwalo ebena hibi gudu ba:gala huiyaha: okopi iba:te kapimilo emedena. Hibila, galane tetelo ba:be guduti ebena nabiwigodone hiliyonomo ilina ba:gala helo kuwatema:ne, huiyatiya ebena nabiwiti ebena komoma: kebe tete modoboma: ka:goiya:, ebete ba:be ko teta:mo uluhukuhino dopamo ebe ha:kiya ebena ubilo eta komo a:kododa:le. Iyo, ebete deha:potoma: ba eda:na, ebena nabiwiti puya:tamo helo dikalamiya: iba:te ebena dawalipima: ba:gala iya:tulamepima: keda:hanama:, ebete ba:bi kokopino tabamo dito papamiwatanako, ebena nabiwino huiyaha: okopa:te ibino oko namutuluba:tamo keba ka:na ka:papamila:hanaka ba:ba ka:na. ³ Ba:bema: a ba: atumu, kuba gobogobo ipuwalo puya:te ba:moe hopo habalo ba:gala alomo hunulu kokopima: deda:hana, a dopamo ibino helo ipuwalo emedenamima: aeno tepo ipuwoeno iya:tawa komote koma: eda:teta:mo. ✱ ⁴ Ba:bene ba:be tetenomote Godokono ubilo modobonomolo duluhukuya:, ebete ebena Gudu ba:moe hopamo ba:bo poemiya:, iyo, ebete eta kamento tepo ipuwane hawakalate a hopo habanapa:go Godokono Tutumu Taboeno helo ipuwalo emedenami. ✱ ⁵ Numa:la:, ebete ba: ba:ba ka:na ododiya:, a puya:te eba:go Tutumu Taboeno helo ipuwalo demedenamima:, ebete a ba:be helo ipuwane ba uluhukua:te ale Godokono hibi gugudima: ba:bo keda:hama:nema:.

⁶ Ba:bema: kalakala konomola, mabu a hibima: midipa:te ba:ma tetelo Godokono gugudima: deda:hanama:, ebete ebena Guduino Gobogobo atamo ba:bema: poemiya: ebete aeno tepo ipuwalo kopemedena:ma: Numa:la:, ba:be Gobogobote ba: a ipuwado Godoko Abama: ba ka:mina ebe da:toemehonako ba:be dawala. ✱ ⁷ Ba:bema: hibima: mididawa, ama: dopamo Tutumu Taboeno huiyaha: okodawama: ba eda:na kebe temeteme ipuwalo demedenama:, ama: ba:be temeteme ipuwane ya:lo uluhukuti ba:ma tetelo huiyaha: okodawama: gala keda:naha:, ama: huiyatiya Godokono hibi guduma: eda:nata. Ba:gala eta komo. Ama:le ebena guduma: deda:na, ba:bema: Godote ebena gugudi mabuma: kebe hidohido komo ya:lo da:dogodoguilamiya:, ba:bi owalubi komokomo ebete ama:tamo emedena tetelo dito bikamehonakomena:ta.

Polote Galesiya Sose Tawakalubino Komoma: Ukui Bilibili Komo Da:hawalimiya:

✱ **3:28:** Lom 10:12 ✱ **3:29:** Lom 4:13 ✱ **4:3:** Kol 2:20 ✱ **4:4:** Yon 1:14; Lom 1:3 ✱ **4:6:** Lom 8:15-17

⁸ Numa:la:, dopamo la: Godokono hibi komo iya:tawaha:ma: ba eda:hana, komopa:te kebe kuba gobogobo kadikulamenaka la: ba:bi gobogoboeno temeteme ikalame komoeno helo ipuwalo atumu neme-denamimata. ⁹ Huiyatiya ba:ma tetelo la: Godokono hibi komo umimata, ebete ya:lo tetelo la:eno komo hibilo dulamelelamiya:la ba:be dawala. Ba:bema: la: ebe hibidawama: ba ga:lana, mabu keka: la: ubi dihatenama, la:le dopamo kebe kubakuba gobogoboeno temeteme ipuwalo demedehonamima la: ba:bi atu gobogoboeno komamo gala kakohobila:ma:? A:iye, ba:bi gobogobate awaepimo emedehona, iyo, ibino helo hibi kitanaha: la: kowalubilima:! Ba:bema: la: ubi bada mabuma: kihateonama ibino helo ipuwalo gala kakemedehonama:? ¹⁰ A:iye! La:eno ukui komate kubakubahate, ba:bene Yunapino ododili ipuwalo iba:te kokonomoma: da:ga:lana, ba:bi hiya:hiya: hegeloeno komo, ba:gala uli manomeno komo, ba:gala koko pokoen komo, ba:gala komo gogoeno koko ododili komo, la: ba: atumu ba:bi komo kokonomoma: ga:lanamata! ☆ ¹¹ Ba:be mabuma: nale la:eno hibima: midi komoma: nukubilibilitamo. Nale la: ipuwalo kebe oko kodakodalo dowatimo, diyala, ba:be okoeno gaote ya:lo kuda: a:kubakubahuya:!

¹² Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, nale la: betoelameholemata, nale dopamo la:go kapiyama: keba ka:na ka:pedimo, wadiyala la: ba:ba ka:na nago kapiyama: eda:hate na nibaminatena:la:. Iyo, dopamo la:le temeteme natamo kikanamenakuiha:, ba:bema: la: nonolata, ba:ma tetelo temeteme natamo ikaname akatupuima:la:. ¹³ Ba: hibila, natamo dopamo duluhukui, la: ba:be komo iya:tawahala, ba:ma ka:na tawetawete na dunamiti, na ba:be komodo hido tete umiti Godokono Hido Tabo la:tamo ba:bo olamagimo. ¹⁴ Ba:ba tetelo naeno tawetawe komoma: la:le na ba owalubini menemene komote la:tamo uluhukui, huiyatiya la: na iduduputinameheno, la:eno tepo ipuwoeno ukuilo la:le na Godokono Hunu Haboeno eta nopodawa huiyama: da:midinima, naeno tabo olamagi komo ubiha:ma: keda:haha:, iyo, la:le na Ya:su Kelisokomo midiniti na kalakalago ba:bema: lawenimata. ¹⁵ Numa:la:, ba:ba tetelo la:godolo na mabuma: ditanati, ba:be kalakala bada konomola:ka:! Ba:bema: bada komote duluhukui la:eno kalakala ba:bo kanakapumi? Ba: hibila, dopamo la: na mabuma: ubi ba:ma ka:na ihatimata, gabote nitanatale la: ipuwalo etate ebena hidohido baidi magobelete natamo dito bikanamena:. ¹⁶ Huiyatiya numa:la:, nale ba:ma tetelo Godokono hibi komo la:tamo gala da:kahawakaliminamo, ba:be mabuma: komo la: la:eno ukuilo na malemalenateneheno la:le na la:eno alaholodawama: midininamata!

¹⁷ Ba: hibila, puya:te Godokono mahilamo ha:da amiho tabo dola-magiminaka, iba:te la:eno komoma: ibino ubi konomamo ba:ma ka:na ihatena, iba:te la:eno ukui kubahilamete, la: ba:gala na, a hiya:hiya: komiya:tema:, ba:bene la: ibino kapiyuimipima: ba eda:ha la:eno ubi iba:tamo atumu konomamo ba:bo komiya:tema:nemata. ¹⁸ Ba:bema: numa:la:, eta lumagiti la: hibi gabodo kowalubilima: ebena ubi konomamo dihatemene, ba:be komo ba: hidonomola. Iyo, nale la: ipuwalo luta tetelo ba:gala na lutaha: tetelo, la:le ba:bako hido iya:tulamedawatamo ubi dihatema, kubahenola, naeno kalakalate ba:bema: kitanama:ne! ¹⁹ Huiyatiya la: eta dawoeno gugudiha:, la: ba: naeno hidonomo hibima: midipi gugudilata, ba:bema: nale la: mabuma:

diya:tawutamo, ba:be temeteme komo ba: kamenate gudu alahimima: temeteme diya:tawanako ba:ba ka:nala! Hibila, ba:bi temeteme komote kitanama:ne la:le la:eno hibima: midi ipuwalo Kelisoko huiyamo deda:hama ba:ba teta:mo, ²⁰ ba:bema: numa:la:, la: mabuma: nagodolo ditana ba:be ukui bilibili komo deha:potoha:. Ba:moe ba:be mabuma: nale naeno ubi komo konomamo ba:ma ka:na ihatitamo, gabote ditanamene nale ba:ma tetelo pete la:go kapimilo ahiditi Godokono hibi tabo komamo la: diya:tulamema, ba:be atu tetelo naeno malemale hawakalimi komamo la: kowalubilima:nemata!

Ha:igako Ba:gala Selako Ibino Go Taboeno Ipuwa Komo

²¹ Ba:bema: la: puya:te Godokono Tutumu Taboeno helo ipuwalo gala emedema: ubi dihatenama, la: ba:moe komo na na:kiyanama:la:. Mosesete Godokono Buka ipuwamo kebe Tutumu Tabo ka:miya:tiya:, la: modobola:ka: ba:bi Tutumu Taboeno konomo ipuwa hibinomolo lawe? ²²⁻²³ Numa:la:, Godokono Bukalo tabote ba:moe komo behawakalimina, A:ibalahamate dubu gugudi netewa bulamiya:, dopo guduti ebenu huiyaha: okodawa kamenagodone hawakalate, etate ebenu hibi kamenagodone akahawakaluya:. Ba:bene dopo guduti tawakalubino kateneno ubi komodo ba hawakala, eta guduti huiyatiya Godokono hanohano komodo hawakaluya:, mabu dopamo ebete A:ibalahamatamo tabo hibilo a:goiya: ebenu kamenate ba:be gudu kalahimima:ne. ✧

²⁴ Numa:la:, ba:bi kamenakamena netewoeno komo ba: a iya:tua:meno go taboma: eda:na, ba:gala ba:moe komoeno ipuwa ba: ba:ma ka:nala. Netewa kamenakamena ba: Godote hiya:hiya: nopo tawakaluba:tamo da:hawakalilamiya: ba:bi netewa komo huiyala. Dopo kamena Ha:igate huiyaha: okodawama: deda:nami, ba:bema: ebete kebe gugudi kalahilamiya: ba:bi gugudi ba: atumu huiyaha: okopima: keda:huya:. Ba:be mabuma: Ha:igako ba: Godote Sainai Hununomo Hakalo da:hawakalimiya: ba:be Tutumu Tabamo papamila:hale komoeno nopo huiyala, iyo, puya:te ba:be nopoeno helo ipuwalo demedehona ibi ba: huiyaha: okopila, iba:te oko owati ipuwalo koko temeteme kapiya biya:tawahanakomena:. ²⁵ Ba:gala a iya:tawahala Sainai Hakate Ala:biya hopolo bitana, ba:bema: ba:be haka ba: gola, ebe ba: Yelusalema ko habala, mabu ba:ma tetelo Yelusalemalo demedehona ba:bi Yunapi hiliyonomate Godokono Tutumu Taboeno helo ipuwalo ba emedena huiyaha: okopima: eda:hana.

²⁶ Huiyatiya Godokono Hunu Habalo ditana ba:be uli Yelusalema haboeno komo hiya:la. Ba:be haba ba: A:ibalahamakono hibi kamena Selako huiyala, iyo, ebe ba: a hibima: midipino menokola, ba:bema: puya:te hibima: midi ipuwalo demedehona iba:te ibino temeteme oko ipuwane ya:lo ikuliti, ba:ma tetelo oko owati ipuwalo tutupima: ba eda:ha huiyaha: temeteme oko gala a:kowatinamena:. ✧ ²⁷ Numa:la:, Selate tete ga:ga:nomolo hogoha:ma: ba eda:na, Godote kebe hibi tabo ebenu awi A:ibalahamatamo dopamo da:goiya:, ebete ba:be tabo emalagidololo Selako ba:bo owalubiya: Aisa:keko kalahimima:. Ba:be mabuma: Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena, “Hogoha: kamena, wadiyala ama: na:kalakala!

Iyo, ama: dopamo gudu alahimiha:ma: deda:nama:,
 amia:no tabo madodo hunamo adipatelo
 kalakala konomamo na:hawakalima!
 Ba: hibila, tawakaluba:te poko kuba hogoha: kamenama: da:ga:lanama:,
 ba:be kamenate hogo hiliyonomo kulamema:ne,
 ba:bene ebena gugudino kuititi komote
 ya:lo da:lawiya: ba:be kamenoenno gugudino kuititi kone-
 gogoloma:ne.” ✧

²⁸ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, la: ba: Godokono
 gugudilata mabu ebete ya:lo tetelo la: owalubilima: hibinomolo
 da:goiya:, la: ba:be taboenno helo ipuwado a:hawakalahalimata,
 Aisa:kete dopamo ebena hibi tabo komodo keba ka:na ka:hawakaluya:
 ba:ba ka:na. ✧ ²⁹ Ba: hibila, A:ibalahamako tetelo ebena gugudi
 ipuwalo pote tawakalubino kateneno ubi komodo da:hawakaluya:,
 ba:be dopo guduti ebena amogatamo koko temeteme bikamenakui
 mabu ebe iya:tawala, amogate Godokono Gobogoboenno hanohano
 owalubi komodo hawakaluya:. Numa:la:, ba:ma tetelo atu komote
 gala na:kuluhukuna, Tutumu Taboenno helo ipuwalo huiyaha:
 okopima: deda:hana, iba:te koko temeteme a tutupima: eda:hapa:tamo
 ikaa:menaka. ✧ ³⁰ Ba:be mabuma: Godokono Bukalo tabote a keba ka:na
 kiya:tua:mena? Iyo, Godote A:ibalahamako ba:ma ka:na kiyamiya:,
 “Wadiyala, ama: huiyaha: okodawa kamena ebena gudago la:godone
 gobogobamo noelama:. Ba: hibila, ama:le amia:no hibi kamenagodolo
 dumi, ba:be hibi gudago amia:no dopo guduti amia:no dogodogo ilina
 ipuwalo eta kapiya komo a:kalawa:mene, ao, ba:bi dogodogo ilinate
 amia:no hibi gudugi kapiyagodolo na:pola:namene!” ³¹ Ba:bema: naeno
 hibima: midipi ekaka:la:, huiyaha: oko temetema:go dowatina a ba:be
 kamenoenno gugudi huiyaha:. Ao, a hibima: midi ipuwalo tutupima:
 eda:hanama:, ba:bema: a ba: hibi kamenoenno gugudila ba:gala ale aeno
 Nabiwigodone hido owalubi komokomo buwatanakoma:.

5

*Kelisoko Ipuwalo Tutupima: Deda:hana Iba:te Tutumu Taboenno Helo
 Ipuwalo Gala Emedena Modoboha:*

¹ La: numa:la:, Kelisote keha pihigalo a tutupima: a:midiya: ale ebena
 tutu emede ipuwalo hibinomolo kemedinama:, ba:bema: wadiyala la:
 ba:be tutu emede ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana eta lumagino
 huiyaha: temeteme oko komoenno gubi ipuwamo gala akanogomala:.

² Naeno tabo hidamo nulia:la:. Na Polote ba:moe komo la: Yuha:pi
 dubu bikiyalamemata, la: eta lumagino kuba ukui komamo pa-
 pamila:hate Yunapino tama itamida kukala la:eno apa:mo da:lawema,
 ba:be komodo la:le la:eno ukui ba:ma ka:na kohawakalimima:nemata,
 Kelisote la: mabuma: dododiya: la: ba:be komo gigilepalama: ba mid-
 ina gobogobamo a:da:nama: ewagelenamata. ³ Ba:bema: nale la: eta
 kapiya teta:mo gala na:kakiyahalamemata, la: ipuwalo eta dubuti Yu-
 napino tama itamida kukala da:lawemene, ba:ba tetene tupuimiti ebete
 komo Tutumu Taboenno hiliyonomo komamo na:papamiwatanakamene
 ebena kuba huiyate ebetamo pekapoma:! ⁴ A:iye! La: puya:te Godokono
 Tutumu Tabamo papamila:ha komodo ebena tuputupupima: eda:hama:

dewagelenama, la: ha:kiya la: Kelisogodone ya:lo iya:hilimata, iyo, la: ba: Godokono malemalelo dito ikaa:me komone ohobila:huiмата. ⁵ A hibima: midipa:te huiyatiya uliholo na:latiminama:, Godote aeno hibima: midi komodo oko ba owatina ebe ha:kiya ebena Gobogoboeno heloamo a ebena hibi tuputupupima: komidima:ne. ⁶ Ba:bema: hibila, a Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena, ale Yunapino tama itamida kukala ya:lo da:lawiya:ma: ebe ko komoha:, ba:gala ale laweha:pima: deda:hanama: ba:be komo atumu ko komoma: keda:naha:. Numa:la:, kapiyanomo komote koma: eda:na, ba:be komo ba: aeno hibima: midi komote aeno malemale hawakalimi komodo oko dowatina ba:be komola. ✧

⁷ A:iye! La: dopamo la:eno hibima: midi gabodo helonomamo tolamimata, sikulu gugudino iya:da:mi hegelalo iba:te keba ka:na ka:pulila:hanaka ba:ba ka:na. Ba:bema: la:eno nato ukamidawama: pote kedi? Iyo, la:le dopamo Godokono hibi komo ulihote ba:be komamo papamila:ha da:tupuimima, ba:be komo pokono ododi komodo kekelalamiti? ⁸ Numa:la:, Godoko la:eno nato ukamidawaha:, ao, ebe ba: dopamo la: hibima: midi komamo da:ka:lami ba:be dawala.

⁹ Ba:gala eta komo. Tawakaluba:te ba:ma ka:na ga:lana, “Palawa baa: kokalimima: kamenate huhuimino puhulu ilina nanekelenomo palawago da:kapiyuimimini, baa:te ha:kiya ba:bo kohuhuma:ne.” Ba:bema: numa:la:, ba: ba:ba ka:na la:eno kapiyuimi ipuwalo kuba ukui deha:potonomote ditana, ebe ha:kiya koma: ba:bo keda:ma:ne. ✧ ¹⁰ Huiyatiya kalakala konomola, la:la, nala, a hiliyonamate Kodawa ipuwalo kapiyama: ba eda:hana na ba:moe komo hibima: na:midinamo, na ba:ma tetelo la: gala da:kakiyalamema la: ba:moe tabo komone a:kohobila:hamata. Ba:be mabuma: pote ukui bilibili komo la:tamo ikalamema: dewagelena, na ba:be lumagino komo iya:tawaha:, huiyatiya Godote ebena komo ba iya:tawa kuba huiya ebetamo hibinomolo kikamema:ne! ✧

¹¹ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, numa:la:. Nale Hido Tabo olamagi ipuwalo hibima: midipi dubate Yunapino tama itamida kukala lawema: ibi na:kiyalametale, Yunapi ipuwalo etate natamo temeteme ba:ka:ikanamena:. Ba: hibila, dopamo nale ba:be komo ko komonomoma: goenakuimo, huiyatiya nale ba:ma tetelo Kelisote keha pihigalo da:hoiya: ba:be komoeno ipuwa kapiya hawakalimi tabo bolamaginakomo, iyo, ba:moe ba:be mabuma: komopa:te natamo maubahate koko temeteme dito ikanamenaka. ¹² A:iye! Ibi ba: puya:te tama itamida kukala lawe komoma: la:tamo ukui bilibili komo dikalamena ba:bi dubula, ba:bema: nale ibi mabuma: naeno ubi ba:ma ka:na ihatenamo, wadiyala iba:te la:tamo eta komo ododihino huiyatiya ibi ha:kiya ibino tama kubanomamo ba iya:hili ibino gugudi ododili gabote na:wibadigamene!

Godokono Gobogoboeno Heloamo Emede Komo

¹³ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, hibila, Godote la: ebena tutu emede komamo a:ka:lamia:ta. Huiyatiya la: hidamo, ebena tutu emede komo ipuwalo ba emedena, ba:be komone la:le la:eno kateneno kuba ubi komamo papamila:halema: modoboma: akaga:lala:. Wadiyala la: huiyatiya la: ipuwalo etapa:te etapi malemalelo ba emalagidolena nowalubihuinakuya:la:, huiyaha: okopa:te ibino namutuluba:tamo oko

keba ka:na kowatihona ba:ba ka:na. ✧ ¹⁴ Ba: hibila, Godokono Tutumu Tabo hiliyonomo ipuwalo kebe tutumuti konomoma: deda:na, ba:moe tutumu ba: “Ama: ha:kiya ama: demalagidolona, ba:ba ka:na ama: tamelo demedena, wadiyala ama:le ba:be lumagi malemalelo nemalagidolona.” Iyo, pote ba:moe kapiya tutumamo hibinomolo da:papamiwatanako, ebete ba:be komodo Godokono komo hiliyonomo Tutumu Tabamo atumu a:kapapamiwatanako. ✧ ¹⁵ Huiyatiya gahagahate alaholoho tetelo keba ka:na kewagelenaka, ba:ba ka:na la: ipuwalo etate eta kubahimima: daliwatahuinakoma, la: hidamo! Diyala, la: hiliyonomate alaholoho ipuwalo da: ha:lahoma!

¹⁶ Ba:bema: nale la: bikiyalamemata, Godokono Gobogoboeno heloamo ba wapata:lamena la:le la:eno kateneno kuba ubi komamo dito akapapamila:hala:, ¹⁷ mabu lumagino kateneno ubi komate Godokono Gobogoboeno ubi komo ba duhilamena, Godokono Gobogoboeno ubi komate ba:be lumagino kateneno ubi komo atumu na:kaduhilamena. Ba: hibila, ba:bi komate kubanomamo alaholohona, ba:bema: la: hibima: midipa:te Godokono Gobogobo ba kalakaluimina, la:le la:eno kateneno ubi komamo dito papamila:ha mod-oboaha:. ✧ ¹⁸ Numa:la:, la: Godokono Gobogoboeno heloamo ebene ubi komamo da:papamila:halenakoma, ba:ba tetelo la: tutupima: ba eda:hana ebene Tutumu Taboeno temeteme komoeno helo ipuwalo gala a:kemedehonamata.

¹⁹ Ba: hibila, tawakalubi iya:tawahanomola kateneno ubi komone kebe komate kikulina. Ba:bi komokomo ba: kamenakamena ba:gala bohelemele pilo komo, ba:gala tepo ipuwoeno kuba dalowa: ukui hawakalilame komo, ba:gala bohelemela:tamo kateneno kuba ubi tabo ga:la komo, ✧ ²⁰ ba:gala ida:da:lino gobogobo adikulame komo, ba:gala giwali ododili komo, ba:gala alaholoho komo, ba:gala olowabeletihui komo, ba:gala eta lumagino ilinama: mauba komo, ba:gala tepo ipuwane koe uluhuku komo, ba:gala lumagiti ebe ha:kiya ebe kapiya emalagidolo komo, ba:gala tawakalubi hiya:hiya: anagiya:midale komo, ²¹ ba:gala eta lumagino hido mahiloeno komoma: maubaha komo, ba:gala gamoda niho komo, ba:gala hilopo poko ododili komo, iyo, ba:moi ba: ba:bi hiya:hiya: kuba komokomo hiliyonomola. Ba: hibila, puya:te ibino kateneno kuba ubi komamo da:papamila:halena, iba:te ba:bi komo hiliyonomo ba:gala komo ba:bakobako kuba komo atumu a:kododilinaka. Ba:bema: nale la: dopamo keba ka:na ka:kiyahalamitima ba: ba:ba ka:na gala na:kakiyahalamemata, la: hidamo! Puya:te ba:makomako kuba komo dododilinaka, iba:te Godokono Ko Gawadalagi haboeno hidohido dogodogo komo hibi-nomolo a:kuwata:mena.

²² Huiyatiya lumagino emede ipuwalo Godokono Gobogoboeno gaote duluhukuna, ba:be gaote golanomoma: ba eda:na ebe ipuwalo hidohido komate ba:pola:namena:. Ba:bi komokomo ba: komopi malemalelo emalagidole komo, tepo ipuwoeno kalakala komo, hete komo, temeteme ipuwalo kodakodalo la:mota:hana komo, awaepa:tamo malemale hawakalimi komo, komopi dito owalubili komo, hibidawama: eda: komo, ²³ lumagi ebe ha:kiya ebe hopamo ihate komo, ba:gala kateneno ubi komamo papamiwataha: komo. Ba: hibila, puya:te ba:makomako

komo dododilinaka, ibi kuba ododilipima: ka:lamima: eta tutumu tabote ba:moe hopo konomolo kitanaha:.²⁴ Iyo, numa:la:, puya:te ibino kateneno helohelonomo kuba ubi komo danakapulami, ba:ba:te ba: Ya:su Kelisokono hibi tawakalubima: eda:hana. ✧

²⁵ Ba:bema: wadiyala ale Godokono Gobogoboeno ubi komokomo hiliyonomamo ba:papamila:hakenakoma:, mabu ebete ebena hibi ka:ka: atamo ya:lo ikaa:miya:.²⁶ Ba:be mabuma: a ha:kiya a awagaminoe mod-obo:ha:, iyo, ale menemene komo komopa:tamo dito a:kikalama:ma:, ba:gala ale komopino ilinama: iba:tamo a:kamaubahala:ma:. ✧

6

Hibima: Midipi Ipuwalo Etate Eta Malemalelo Nowalubinakamene

¹ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, la: ipuwalo etate kuba ododi komamo da:negamene, wadiyala la: puya:te Godokono Gobogobotamo da:papamila:hanama, la: ebe hidamo nowalubiya:la: ebete kuba ododi komone kohobigama:. Huiyatiya la:le ba:be lumagitamo malemale hawakalimi komodo ebe ba owalubi, ba:be atu tetelo la: ha:kiya la:eno komo hidamo nulamenakuya:la:, la:le Saitanakono emogabuimi komamo atumu kanegudikapoma:. ✧ ² Ba:gala komo tetelo la:eno hiya:hiya: tepo ipuwane dikulinaka ba:bi menemene komo tutuma: komidilima:, wadiyala la: etapa:te etapi nowalubihuinakuya:la:, mabu la: ba: ba:be ododi komodo Kelisokono ko tutumamo ba:papamila:hanakomata. ✧ ³ La: huiyatiya hidamo. Godote a hegehegepima: ba goena, huiyatiya a ipuwalo etate ebena ukuilo ebe ha:kiya ebe kodawama: da:midimini, ebe ha:kiya ebe ha:da kami-homema:ne.

⁴⁻⁵ Ba:gala la: hibima: midipi hiliyonomo ipuwalo, wadiyala etate buhamama: eda:heno ebe ha:kiya ebena oko owati komokomo hidamo ba ulamena, ebena ododili komo Godokono mulu ukuia:mo nanagilamenakamene, ba:bene ebete ba:ma ka:na kiya:tawama:ne ba:bi ododili komate da: hidohidola: o da: kubakubala:. Iyo, ba:ba tetelo ba:be lumagiti eta hibima: mididawoeno komo anagiya:midameheno, ebe ha:kiya ebena emede komo kapiya ba emalagidolo Godokono hidohido komo dulamemene, ebete hibi kalakala ba:bo kolawema:ne. ✧

⁶ Ba:gala eta komo. Kebe lumagiti Hido Taboeno iya:tulame komo Godokono eta okodawagodone duwatenako, wadiyala ebete ba:be iya:tulamedawa ebena mana:mo ba:gala komo ilinama hidamo nowalubinakamene. ✧

⁷ Ba:bene la: ha:kiya la: ha:da akamiholama:la:, eta lumagiti Godoko iduduputimilo ebe daedaedawama: demalagidolona, ebete galane hilopo konomo kolawema:ne. Ba: hibila, lumagiti kebe ilina ebena pali hakamo damihomene, galane tetelo ba:bi atu ilinate da:nolohomena: ebete dito konahama:ne. ⁸ Ba:bene lumagiti ebena kateneno ubi komamo papamiwatate kuba komo damihomene, ba:be ododi komone hoe huiyate uluhukuti ebe dito kopelawema:ne, huiyatiya ebete Godokono Gobogoboeno ubi komamo papamiwatate hidohido komo damihomene, ba:be komone ebetamo wibo:ha: ka:ka: huiyate kuluhukuma:ne. ✧ ⁹ Ba:bema: wadiyala a aeno hidohido ododili ipuwalo heloha:ma: a:keda:hama:, mabu ale heloha:ma: eda:haheno galane

✧ 5:24: Lom 6:6; Kol 3:5 ✧ 5:26: Pil 2:3 ✧ 6:1: Ma:t 18:15 ✧ 6:2: Lom 15:1 ✧ 6:4-5: Lom 14:12 ✧ 6:6: 1Kol 9:11,14 ✧ 6:8: Lom 8:13

tetelo a aeno hidohido huiya kuwatema:nema:, lumagiti pali oko owati ipuwalo hidohido ilina keba ka:na kuwatanako ba:ba ka:na. ¹⁰ Ba:moe ba:be mabuma: keba tetelo a hido tete duminakoma:, wadiyala a hido owalubi komo bihatenakoma: hiliyonomo hiya:hiya: tawakaluba:tamo, iyo, ba:be hido ododili komokomo ipuwalo wadiyala ale dopamo hibima: midipi badininipala tawakalubi konomamo bemalagidole-nakoma:.

Polote Leta Kuititi Hapulu Galesiya Sose Tawakalubi Gala Da:katutumulatelya:

¹¹ Ba:bene ba:moe leta kuititi hapulu na Polote na ha:kiya naeno kokotamo tabo da:miya:temo, la: ba:moi kapiyakapiya koko miya:teho tabo komo nulama:la:, iyo, eta lumagiti ba:moe kuititi tabo kamiya:teha:.

¹² Numa:la:, puya:te la: Yuha:pi dubu da:kiyahalamanaka Yunapino tama itamida kukala kolawema:, ibi ba: puya:te ibi ha:kiya ibino hunu tama ododili komoma: dawagaminale na ba:bi dubula. Ba: hibila, iba:te ibino tabamo ba:be temeteme la:tamo ikalamenakata mabu ibi ba:moe komoma: na:toletolehona, Kelisote keha pihigalo da:hoyia: iba:te ba:be komoeno hibi ipuwa da:hawakalimimina:, komo Yunapa:te ba:be mabuma: iba:tamo koko temeteme da: ikalamemena:. ¹³ A:iye, ba:bi dubate tama itamida kukala ko komonomoma: ba ga:lana, iba:te huiyatiya Godokono komo Tutumu Tabo dito wakalaminaka! Ba:gala ibino eta kuba ododi komo ba:ma ka:nala, ibi ubila la: Yuha:pi dubu iba:godone tama itamida kukala da:lawema, la:le ibino ubi komamo ba papamila:ha ibi ha:kiya ibi ba:bo kawagaminalema:na:.

¹⁴ Huiyatiya naeno komo eba ka:naha:! Aeno Kodawa Ya:su Kelisote keha pihigalo da:hoyia:, nale ba:be komoeno ipuwa kapiya ba hawakalimina ba:bo bawagahanamo. Ba: hibila, ebe ipuwado ba:moe hopoeno awagaha komoeno helote naeno tepo ipuwalo ya:lo a:wibadiguya:, iyo, hopo haboeno hiya:hiya: awagaha komo kuwatema: naeno ubi komate a:ha:lahuya:. ¹⁵ Ba:be mabuma: lumagiti tama itamida kukala da:lawemene ba:be komo ba: ko komoha:, ba:gala eta lumagiti laweha:dawama: deda:mene ba:be komo atumu ko komoha:. Kapiyanomo komote koma: deda:na, ba:be komo ba: lumagiti Godokono heloamo ebenu uli gudumu da:hawakalamene ba:be komola. ✧ ¹⁶ Ba:bema: numa:la:, puya:te ba:moe ukui komamo da:papamila:hanakomena:, wadiyala Godokono hete ba:gala lumagitamoma kuba huiya ikameha: komo ebete iba:tamo nikalamenakamene, mabu ba:bi tawakalubi kapiyate ebenu hibi Isalaela tawakalubima: eda:hana, komopiha:.

¹⁷ Ba:bene ba:moe leta kuititi hapulu nale la: ba:ma ka:na kiyahalamemata, Ya:sukunu huiyaha: oko mabuma: na dopamo koko temeteme ipuwalo ba emedena, komo hiya:hiya: tetelo hibima: midiha:pa:te naeno ape bugumagoma: a:midinakuya:, iyo, tawakaluba:te ba:bi bugumu naeno apelo ba ulamena ba:bo iya:tawahanaka, na ba: Ya:sukunu huiyaha: okodawala. Numa:la:, nale dopamo komo hiya:hiya: temeteme hiliyonomo uwatenakuimo, ba:bema: ba:ma tetelo modoboha: etate natamo eta temeteme gala ikaname. ✧

¹⁸ O naeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala aeno Kodawa Ya:su Kelisokono malemale komote la: hiliyonomoeno tepo ipuwalo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE LETA EPESE SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela, Ya:su Kelisote ebena sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala, mabu Godote ebena ubilo na ba:bema: laweniya:. Ba:bema: la: puya:te Epese habalo Godokono tawakalubima: ba eda:hana Ya:su Kelisoko ipuwalo hibilo demedehonama, nale ba:moe leta la:tamo poememo. ☆

² Wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo ba:gala hete la:tamo nikalama:mena:ta.

Godote Kelisokono Oko Ipuwado Hiliyonomo Hidohido Komo Atamo Dikaa:mena

³ Numa:la:, aeno Kodawa Ya:su Kelisokono Nabiwi ba: Godotela, ba:bene ale Kelisoko ipuwalo demedenama:, ebete ba:be komodo a hidonomamo kowalubinama: ebena Hunu Habalo kebe hidohido komate da:pola:na ba:bi komo hiliyonomo ebete atamo dito ikaa:mena. Ba:moe ba:be mabuma: wadiyala ale ebe komilimihoma:nema:! ☆

⁴ Ba: hibila, ba:moe hopo ododi tupuimihino dopamo ebete a uwatiya:, ale Kelisokono oko ipuwado ebena tawakalubima: ba eda:hana, eta deha:potonomo kubate agodolo itanaheno ale ebena holoholo hapulu talonomolo ba:ba ka:na kola:mota:hanama:. Iyo, ya:lo tetenomolo ale hawakalahaleheno ebete a malemalelo ba emalagidolona ☆ ⁵ ebena ubi komo ba:bo ihatiya:, ebe ha:kiya ebe kokalakaluumima: ebete a uwatete Ya:su Kelisokono oko ipuwado a ebena hibi gugudima: komidima:. ☆ ⁶ Ba:bema: numa:la:, ebete poko konomamo demalagidolona ba:be Gudugodone ebena hidonomo malemale komo atamo dito dikaa:miya:, ba:be mabuma: wadiyala ale ebe komilimihoma:nema:!

⁷⁻⁸ Ba: hibila, Kelisokono hawiti da:ka:ka:liya:, Godote a ba:be hawa:mo uwatete aeno kuba ododili komo egebolea:mete Saitanakono du genamane ba: dito uluhukua:tiya:. Numa:la:, ebete hiya:hiya: komo hiliyonomo ba iya:tawa ebena mulunomo ukui komodo kebe komo atamo konomamo dikaa:miya:, ba:be malemale komoeno hido komo bada konomola:ka:! ☆ ⁹⁻¹⁰ Ba:bema: numa:la:, Godote ebena ubilo kalakalago dihatiya: ba:be nopo ebete dopamo ugumuiya:, huiyatiya ba:ma tetelo ebete ba:be nopoeno komo atamo ba:ma ka:na hawakalimiya:, ebete ebena hido oko Kelisoko ipuwado kupula:ma:ne. Iyo, ebete ba:moe hopolo ba:gala Hunu Habalo kebe tawakalubi ba:gala gobogobo ba:gala ilina ba:gala komo hiliyonomo komokomo dododiliya:, ba:ba:te hidonomamo kopola:nama: ebete ibi hiliyonomo kapiya ukua:mo kapiyuilamete Kelisote ibino Ko Gawadalagima: keda:nama: ebe ba:bo kihatema:ne. Ba:bema: kalakala konomola, Godote kebe tete hidonomoma: da:goemene, ba:ba tetenomolo ba:moe nopoeno komote hibinomolo ba:bo kuluhukuma:ne! ☆

¹¹ Ba: hibila, kebe komokomo hiliyonomate ba:moe hopo habalo ba:gala Hunu Habalo dikulinaka, ba:bi komate Godokono ubi komo

☆ **1:1:** Oel 18:19-21; 19:1 ☆ **1:3:** Epe 2:6 ☆ **1:4:** Yon 15:16 ☆ **1:5:** Yon 1:12 ☆ **1:7-8:** Epe 2:7; Kol 1:14 ☆ **1:9-10:** Lom 16:25; Kol 1:16,20

kapiyado ikulihonaka, iyo, ba:moe hopo ododi tupuimihino ebete dopamo ebenu hido ukui komodo dihatiya:, ba:be nopoeni komokomo hiya:ma: komidilima: eta komote a:kuluhukamene. Ba:bema: a hawakalahaleha: tetelo Godote a mabuma: ebenu ubi keba ka:na kihatiya:, ebete ba: ba:ba ka:na ododiya:, iyo, ebete a Kelisoko ipuwalo uwatete a ebenu tawakalubima: ba:bo midiya:. ✧ ¹² Numa:la:, a Yunapi ipuwalo puya:te Kelisoko dopamo hibima: da:midiya:ma:, Godote ebenu nopo atamo dopamo ba:bema: hawakalimiya: ale ebenu hido ododi komoma: ebe komilimihonama:. ¹³ Huiyatiya ba:ma tetelo la: Yuha:pa:te Godokono tawakalubima: atumu a:keda:huimata, iyo, la: Godokono hibi taboenu komokomo dulihiima, ba:be Hido Tabo komodo la:eno ka:ka: mula: komote ba hawakala, la: Kelisoko hibima: ba:bo midimata. Ba:bema: la:le Godokono hibi gugudima: eda:ha komo kohawakalimima:, ebete ba:be atu tetelo ebenu Gobogobo la:tamo ikalamia:ta, dopamo ebete hibinomolo keba ka:na ka:goiya: ba:ba ka:na. ¹⁴ Numa:la:, Godokono Gobogobote a hibima: midipi hiliyonomo ipuwalo bemedena, ba:bema: a iya:tawahanomola kebe hidohido komate aenu Nabiwi Godogodolo a mabuma: da:pola:na, ba:bi komo hiliyonomate a ebenu guguda:tamo hibinomolo kikulihoma:na:, iyo, ba:be tete ba: ebete a ba:moe hopoeni hiliyonomo temeteme komone duluhukua:temene ba:be kalakala tetela. Ba: hibila, ba:ba tetelo ale ebenu hido ododi komoma: ebe konomamo komilimihoma:nema:! ✧

Polote Epesese Sose Tawakalubino Komoma: Godotamo Da:toetoenakui

¹⁵ Ba:moe ba:be mabuma: la:le Kodawa Ya:suku hibima: da:midinama ba:gala la:le Godokono komo tawakalubi hiliyonomo malemalelo demalagidolenama, na Polote ba:bi netewa komo dulihiimo, ¹⁶ ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku nale la:eno komoma: kalakala tabo Godotamo ba:bema: adipatenakomo, iyo, ba:be komote nagodolo kekelanaha:. Ba:bene naenu toetoe tabo olamagi ipuwalo nale la: ba emalagidolena ¹⁷ Godoko ba:ma ka:na kiyamenakomo, ebenu hibi komo da:hawakalimina ba:gala mulu ukui tawakaluba:tamo dikalamena ebete ba:be Gobogobo la:tamo kikalamema:, mabu hibila, ba:be Gobogobote la: ipuwalo ba emedena, ebete la: komodobuilamema:na:ta la:eno tepo ipuwalo Godokono hibi komo kiya:tawahama:. Numa:la:, ba:be Godo ba: aenu Kodawa Ya:su Kelisote ebenu Godoma: da:ka:mina ba:be Helodawala, iyo, ebe ba: alo konomo ipuwalo demedena ba:be Nabiwila. ✧

¹⁸ Ba:bene nale ebe eta komoma: gala ba:ma ka:na katoemehonakomo, ebete la:eno tepo ipuwoenu gigiho na:hilama:mene la:le ebenu taboenu hibi komokomo kiya:tawahama:. Ba: ba:ba ka:na la:le ba:moe komo kiya:tawahama:nemata, ebete la: hibilo a:ka:lamia:ta la:le Kelisokono pe komoma: uliholo hidonomamo kemedenama:. Ba:gala la:le eta komo ba:ma ka:na kakiya:tawahama:nemata, ebete la: ebenu tawakaluba:tamo kebe tepo ipuwoenu dogodogo komo ikalamema: hibinomolo da:goiya:, ba:bi komoenu hido komo bada konomola:ka:! ¹⁹⁻²⁰ Iyo, ba:ba tetelo la: ba:moe eta komo ba: atumu kakiya:tawahama:nemata, a hibima: midipi ipuwalo oko dowatina ebenu helote konomoma: eda:na, eta dawoenu helote ba:be helo a:kagolonamene.

Ba: hibila, Godote ba:be atu konomo heloamo Kelisoko hoe ipuwane dadipatiya:, ebe ebenu Hunu Habamo magatate ebenu tu hapu Ko Gawadalagi luta baha:mo ba: dito nadipiya:. ☆ ²¹ Ba:be mabuma: Kelisote ba:bolo Ko Gawadalagima: ba neda:na, ebenu helote hiliyonomo hiya:hiya: nopopino helo na:gogolena, iyo, ibi ipuwalo puya:te helo-helonomoma: deda:hana ba:gala puya:te helohelodopoma: deda:hana, puya:te Hunu Habalo oko dowatihona ba:gala puya:te hopo habalo oko dowatihona, ibi hiliyonomate ebenu ubi komamo na:papamila:halena. Ba:gala kalakala konomola, iba:te ba:ma tetelo keba ka:na kewagelena, iba:te ba: ba:ba ka:na emedena emedena tetelo ebe kapiyatamo hibinomolo ba:papamila:hanamena! ²² Iyo, hibila, Godote ebenu helo konomo Kelisotamo ba: ba:ba ka:na ikamiya:, ba:bema: Kelisote hiliyonomo komokomoeno Kodawanomoma: ba eda:na, Godote ebetamo helo atumu a:kikamiya: sose tawakalubino Watodawama: keda:nama:. ☆ ²³ Ba:bema: sose tawakalubi ba: Kelisokono apela, mabu ebete ya:lo tetenomolo Hunu Habalo ba:gala hopo haba konomolo kebe hidohido oko ka:tupuilamiya:, ba:bi hiya:hiya: oko ba hawaminale ebete a sose tawakalubi ipuwado ebenu hidonomo kuititi oko bowatina. ☆

2

Godote Hibima: Midipi Hoe Ipuwane Uluhukulatelete Ibi Da:ka:kilamiya:

¹ Ba:bema: numa:la:, la: dopamo Godokono ubi komamo papamila:hahenu kuba ododili ipuwalo ba emedena, la:le ha:lahapima: eda:hanamimata. ☆ ² Ba:ba tetelo la:le ba:moe hopo haboenu kuba ododili gabodo ba tolamena, kebe Kubadawate Godotamo papamila:haha: tawakalubi ipuwalo oko dowatina, la:le ba:be dawoenu gobogobo beta:matanamimata. Iyo, alomo hunulu demedehona ba:bi kuba gobogobate potamo da:papamila:hana, la:le dopamo ba:be atu Kubadawa la:enu Ko Gawadalagima: midinamimata. ☆ ³ Ba: hibila, dopamo a hiliyonomate komo kuba ododilipa:go kapiyuimiti ba: ba:ba ka:na emedenamima:, iyo, ale aenu katenenu kuba ubi komo konomamo ba emalagidolena aenu apenu hiya:hiya: kuba ukui komamo ba: dito papamila:halenakuima:. Ba:moe ba:be mabuma: ale komo hopo habanapima: ba eda:hana, Godote a hiliyonomoenu tepo ipuwoenu kuba komoma: konomamo maubate aenu kuba ododili komoenu huiya ikaa:mema: ba:bo goiya:. ☆

⁴ Huiyatiya kalakala konomola, Godote a malemalelo ba emalagidolena ebenu malemale atamo konomamo hawakalimina, ☆ ⁵ ba:bema: keba tetelo ale aenu kuba ododili ipuwalo ha:lahapima: deda:hanamima:, ba:ba tetelo ebete Kelisokono ododi komodo a uwatete ba: dito ka:kia:miya:. Iyo, ebete ebenu malemale komamo la:enu ka:ka: ba:ba ka:na mula:lamiya:ta, ⁶ ba:bema: hibila, Godote Kelisoko hoe ipuwane keba ka:na kadipatiya:, a hibima: midipa:te eba:go kapiyama: deda:huyama:, ba:ba tetelo Godote a ba: atumu ka:ka:mo ba kawadiya:paa:te ebete ubi ba:bo ihatiya:, ale ebenu Hunu Habalo Kelisokono Ko Gawadalagi helo ipuwalo eba:go kapimilo

☆ **1:19-20:** Ohale 110:1; Kol 1:11; 2Kol 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10 ☆ **1:22:** Ohale 8:6 ☆ **1:23:** Epe 4:10,15; Lom 12:5; Kol 1:18 ☆ **2:1:** Kol 1:21; 2:13 ☆ **2:2:** Kol 3:7; Tai 3:3 ☆ **2:3:** Kol 3:6 ☆ **2:4:** Lom 6:13

kopola:nama: ✱ 7 Numa:la; Godote ebene malemale Ya:su Kelisokono ododi komodo atamo da:hawakalimiya; ba:be malemale komote konomoma: deda:na, ebete ba:be komo emedena emedena tetelo kohawakaliminama: aeno ka:ka: ba:bema: mula:lea:miya:

8 Ba:bema: hibila, la: Godoko hibima: da:midima, ba:be komodo ebete ebene malemale komamo la:eno ka:ka: a:mula:lalamia:ta. Iyo, la: ha:kiya la:eno eta hido ododi komamo la:eno ka:ka: mula: komo kalaweha; huiyatiya ba:moe komo ba: Godokono dito ikame komola, 9 ba:bema: lumagiti ebene ka:ka: mula: komoma: awagahalo ebe ha:kiya ebe adipate modoboha: ✱ 10 Ba:bema: numa:la; a hibima: midipi ba: Godokono oko owati komokomola, iyo, ebete Ya:su Kelisokono ododi komodo a uliuli tawakalubima: a:midiya; ale ebene oko ba owatina hidohido komokomo kododilinakoma: Ba: hibila, a hawakalahaleha: tetelo ebete ebene ubi komo ya:lo ihatiya; ale galane tetelo ba:moi komokomo hidamo kododilinakoma: ✱

Yunapi Ba:gala Yuha:pi Iba:te Kelisoko Ipuwalo Kapiya Tawakalubima: Deda:hana

11 Ba:gala eta komo. Yunapi dubate ibi ha:kiya Godokono tama itamida kukala lawepima: ba ka:lamina, la: puya:te Yuha:pi ipuwalo da:hawakalahaliya:ma, iba:te la: Godokono kukala laweha:pima: ka:laminakata. Iyo, iba:te la: Godokono tawakalubiha:ma: ga:lana, mabu iba:te ibino apelo kebe tama itamida komo hopo habanapino ukuia:mo da:lawiya; ba:be komo Godokono ubi komoma: ga:lalo konomamo emalagidolona. Huiyatiya numa:la; la: Yuha:pi puya:te hibima: da:midinama la: ba: atumu Godokono tawakalubilata, ba:bema: la: dopamo la:eno hibima: midiha: tetelo keba ka:na kemedeonamima, wadiyala la: ba:be kuba pakala emede komo hidamo nemalagidolala: 12 Ba:ba tetelo la: Kelisokoba: kapiyama: keda:hanamiha; ba:gala la: kapelapima: ba eda:hana Godokono hibi Isalaela tawakaluba:go atumu kakapiyanamiha: Ba:be mabuma: Godote ibi kowalubilinama: ibino iniwala:tamo kebe hiya:hiya: nopo da:tamoteholiya: ba:gala kebe hido tabo komokomo dolamagiya; la: ba:bi komo iya:tawahaheno la: Godogodone eta hido komo lawema: uliholo kemedenamihia; iyo, ba:be tete ga:ga:nomolo la:le ebene komo hibilo kiya:tawahanamiha: ✱ 13 Huiyatiya kalakala konomola, la: puya:te dopamo muhululu demedenamima, Ya:su Kelisokono hawiti la:eno kuba egebolelamema: da:ka:ka:liya; ba:be hawi komodo Godote la: ba:ma tetelo tatalia:mo a:magaheliya:ta, iyo, ebete Kelisoko ipuwado ba:be hido komo hibi-nomolo ododiya: ✱

14 Ba:bema: numa:la; Kelisote keha pihigalo Yunapi ba:gala Yuha:pi kapiya tawakalubima: da:midiliya; ba: ba:ba ka:na ebe ha:kiya ebe ibino milo komoeno nopoma: midiya: ibi ipuwalo etapa:te etapa:go gala alaholohokapoma: Iyo, ba:bi netewa kapiyuimipa:te alaholo ipuwalo hiya:hiya: kopola:nama: ibi tetenomolo dopamo ditanami, ebete ba:be kala imi ebene hoe komodo dito anabulimiya: ✱ 15-16 Ba: hibila, Godote dopamo Moseseko ipuwado Yunapa:tamo dikalamiya; Kelisote ba:bi hiya:hiya: Tutumu Tabo ba:gala kukala komokomo tama:mo a:miya:tiya; mabu ebe ubila Yunapi ba:gala Yuha:pi ebete

✱ 2:6: Kol 2:12 ✱ 2:9: 1Kol 1:29-31; 2Tim 1:9 ✱ 2:10: Tai 2:14 ✱ 2:12: Kol 1:21; Lom 9:4 ✱ 2:13: Kol 1:20 ✱ 2:14: 1Kol 12:13

ibi hiliyonomo uwatete kapiya uli tawakalubima: ba midili, iba:te gala alaholohoheno ebe ipuwalo kapimilo kemedehonama: Iyo, ebete keha pihigalo da:hoiya: ba:be komodo Yunapi ba:gala Yuha:pi ibino alaholoho komo hibinomolo anakapumiya:, ba:gala ba:be atu tetelo ebete ibi hiliyonomo uwatete Godokono mabulubima: keda:hanama: ibi ebetamo gala a:kamagaheliya:. ✧ ¹⁷ Ba:moe ba:be mabuma: Kelisote ba:moe hopamo pete ebena Hido Tabo ba:ma ka:na polamagiya:, la: Yuha:pi puya:te Godogodone muhululu dopamo demedehonamima ba:gala a Yunapi puya:te ebe tamedopolo demedehonamima:, a hiliyonomate alaholohoheno kapimilo kemedehonama:. ✧ ¹⁸ Iyo, a Yunapi ba:gala la: Yuha:pi a hiliyonomatamo modobo gabote bitana, ale Kelisokono ododi komodo aeno Nabiwi Godokono holoholo hapuamo kopelamema:, ba:be gabo ba: ebena kapiya Gobogobote da:hiduimiya: ba:be gabola.

¹⁹ Ba:bema: kalakala konomola, la: Yuha:pa:te ba:ma tetelo Godokono holoholo hapulu kapelapimo kemedehonaha:, iyo, la: dopamo kapelapima: deda:hanamima ba:be komote ya:lo a:wibuya:, ba:bema: ba:ma tetelo la: Godokono badininipalama: ba eda:hana ebena komo guguda:go kapiya tawakalubima: eda:hanamata. ✧ ²⁰⁻²¹ Ba:bema: hibila, la: Yuha:pi ba:gala Yunapi hibima: midipi, la: ba: Kodawa Godoko adikumino hiya: genamalata, iyo, Ya:su Kelisote detena la: hiliyonomo ba: ba:be genamama: eda:hanamata. Ebe ha:kiya ba:be talona genamoeno nakola huiya hototoma: eda:na, ba:bene ebete ebena sose tupuimima: hiya:hiya: doelamiya: ba:bi okopi ba:gala puya:te Godokono ukui hawakalimipima: deda:hana ibi atumu, ibi hiliyonomo ba: ba:be genamoeno komo kodakoda aboma: eda:hana. Ba:bema: ba:ma tetelo ebete ebena heloamo ba:be genamoeno hiya:hiya: keha modobuilamete ba moga:lamehole hunamo ba:bo adipatena, ✧ ²² ba:ma ka:na la: Yuha:pa:te Kelisoko ipuwalo ba emedehona, ebete la: ba:gala Yunapi hibima: midipi, la: hiliyonomo kapimilo uwatete ebena genama eteno ilinama: midiliti la: ba:bo moga:lamehokenata, ba:be genama ba: Godokono Gobogobote kebolo kemedena ba:be talona genamala. ✧

3

Godote Yuha:pa:tamo Hido Tabo Olamagi Oko Polotamo Dikamiya:

¹ Ba:bema: na Polote Ya:su Kelisoko mabuma: du genamalo ba emedena la: Yuha:pi Godotamo a:wadiya:paa:latelenakomata, iyo, nale ebena tabo la:tamo dolamaginakomo ba:be mabuma: gabomana:te na ba:moe du genamamo ihateniya:. ✧

² La: dopamo hibilo ulihuimata Godote ba:moe oko natamo ikanamiya:, ebena malemale komote la: Yuha:pa:tamo ditana nale ba:be komo la:tamo kohawakalimima:, ✧ ³ iyo, ebete dopamo kebe komo dugumuiya:, ba:ma tetelo ebete ba:be diya nopoeno ipuwa na iya:tunamiya:, nale ba:be komo ba:bema: hawakaliminakomo. Numa:la:, ba:moe leta ipuwalo na ba:be komo a:hawakalima:tepamo, ✧ ⁴ ba:bema: la: naeno tabo komokomo ka:lamihole ipuwalo wadiyala la: Kelisokono diya nopoeno ipuwa hidonomamo na:lamiya:la:, ba:be komo ba: nale

✧ 2:15-16: Sek 9:10; Kol 1:20,22; 2:14 ✧ 2:17: Ais 57:19 ✧ 2:19: Epe 3:6 ✧ 2:20-21: 1Kol 3:11,16 ✧ 2:22: 1Pit 2:5 ✧ 3:1: Pil 1:7,13 ✧ 3:2: Kol 1:25 ✧ 3:3: Epe 1:9-10; Kol 1:26

ebegodone dopamo diya:tawuya:mo ba:be komola. ⁵ Ba: hibila, hopo habalo dopamo demedehonama: ba:bi hiya:hiya: tawakalubi tetelo Godote ba:moe diya nopoen ipuwa iba:tamo kahawakaliminakuiha:, huiyatiya kalakala konomola, a tetelo ebena Gobogobote ebena hidotalona okopa:tamo a:hawakalimiya:, ibi ba: ebete ebena sose tupuimima: hiya:hiya: doelamiya: ba:gala puya:te ebena ukui hawakalimipima: deda:huya: ba:bi okopila. ⁶ Ba:bema: numa:la:, ba:moe diya nopoen ipuwa ba: ba:ma ka:nala. Ba:ma tetelo Yuha:pi ba:gala Yunapi ibi hiliyonomate Hido Tabo hibima: midi komodo Godokono hidohido owalubi komo hiliyonomo kapimilo kuwatema:na:, ba:gala iba:te ebena kapiya tawakalubima: ba eda:hana, Godote Ya:su Kelisoko ipuwado ibi kowalubilima: kebe tabo dopamo hibilo dolamagiya:, ba:be taboeno komote ibi hiliyonomatamo kapimilo kuluhukuma:ne. ✧

⁷ Ba: hibila, ebena oko na ipuwado owatima: Godote ebena hiya:nomo helo ebena malemalelo natamo ikanamiya:, iyo, ba:be ikame komodo ebete na ebena okodawama: a:midiniya: nale Ya:sukunu Hido Tabo tawakaluba:tamo kolamaginakoma:. ✧ ⁸ Ba:bema: numa:la:, Godokono tawakalubi hiliyonomo ipuwalo puya:te hegehegenomoma: deda:hana ibi ipuwalo na deha:potonomoma: ba eda:na, huiyatiya Godote na lawenete hidonomo oko natamo dito ikanamiya:. Hibila, naeno oko ba: ebena tabo Yuha:pa:tamo olamagi okola, iyo, Kelisogodolo kebe dogodogonomo komate da:pola:na, ebete ba:bi hidohido komamo tawakalubino tepo ipuwa dowalubilinako, na ba:be komoma: iba:tamo ba:bema: olamaginakomo. ✧ ⁹ Ba:gala Godote komo gogo hiliyonomolo dugumuinami, ebete ba:ma tetelo ba:be diya nopoen komodo oko keba ka:na kowatina, nale ba:be komo tawakaluba:tamo atumu a:kahawakaliminakomo. Ba: hibila, ba:moe hopolo ba:gala alomo hunulu da:pola:na, Godoko ba:bi hiliyonomo ilina ododilidawama: eda:na, ba:bene ebete ebena diya nopoen ugumui komo ipuwalo ubi ba:ma ka:na ihatiya:, ¹⁰ ebete ba:ma tetelo ebena sose tawakaluba:godolo ebena mulu komoeno hiya:hiya: hidohido komokomo kohawakalilamema:. Iyo, ebe ubila ba:be komodo Hunu Habalo demedehona ba:bi nopopi ipuwalo puya:te helohelonomoma: deda:hana ba:gala puya:te helohelodopoma: deda:hana, ibi hiliyonomate ebena mulu komo hidonomamo kumima:.

¹¹ Ba:bema: hibila, Godote ya:lo tetenomolo kebe komote uluhukuma: ubi dihatiya:, komo gogo hiliyonomate ba petolame ukui hiya:ma: midihino ebete ba:ma tetelo aeno Kodawa Ya:su Kelisokono oko ipuwado ba:be komo hibinomolo ododiya:. ¹² Ba:bema: kalakala konomola, ale ebe ipuwalo ba emedena ebe hibima: midi komodo ale Godokono holo-holo hapuamo pelamema: toleha:ma: eda:hanama:, iyo, gigihote atamo a:hiya:midalo itana. ✧ ¹³ Ba:be mabuma: na Polote la: bikiyalamemata, la:le naeno temeteme komoma: la:eno hibima: midi ipuwalo heloha:ma: akeda:hala:, mabu naeno temeteme komate la: hibilo owalubilinakata la:le Kelisoko mabuma: kawagahanama:.

Hibima: Midipa:te Kelisokono Konomo Malemale Komo Kiya:tawahama: Polote Tabo Dolamagiya:

¹⁴ Ba:moe ba:be mabuma: komo hiliyonomo tetelo nale Nabiwi Godokono holoholo hapuamo pupamo pemedete la: mabuma: ebe

na:petoemehonakomo, ¹⁵ mabu hibila, puya:te Hunu Habalo demedehona ba:gala puya:te hopo habalo demedehona, Godoko ba: ibi hiliyonomoeno Nabiwila, iyo, ibi hiliyonomoeno ka:ka:te ba: ebe kapiyagodone puluhukuna.

¹⁶ Ba:bene nale Godoko na:toemehonakomo, ebete ebene Gobogoboeno helo ikame komodo la:eno tepo ipuwoeno ukui ka:kodakoduilamema: . Iyo, ebe modobola la: kowalubilima:, mabu kebe dogodogo komate ebene hido A:la:minanomo Habalo da:pola:na, ebete ba:bi hidohido komamo tawakalubino tepo ipuwa owalubilinako.

¹⁷ Ba:gala nale ebe gala na:katoemehonakomo, la:le Kelisoko hibima: ba midina ebete ba:be komodo la:eno tepo ipuwalo kemedinama: . Numa:la:, malemale emalagidolo komo ba: hido pali haka huiyala, ba:bema: nale eta komoma: Godoko ba:ma ka:na katoemehonakomo, ebete la: ba owalubilina la:eno tepo ipuwoeno hahate ebene malemale haka ipuwamo na:tohamena:, iyo, wadiyala malemale emalagidolo komo kapiyate la:eno hiliyonomo ododili komoeno mabuma: neda:namene. ☆ ¹⁸ Ba: ba:ba ka:na la:le Godokono komo tawakalubi hiliyonomago ukui hidamo kolawema:nemata, Kelisokono malemale emalagidolo komote konomoma: deda:na ba:be komo la:le kapimilo kiya:tawahama: . O ebene malemale bada konomola:ka:, iyo, ba:be malemale komo eta lumagiti modobotema: hiya:hiya: modobolatele gabo nipo oholena! ¹⁹ Ba:bema: numa:la:, komo hopo habanapa:te Kelisokono malemale komoeno ipuwa hibinomolo a:kiyatawahanakamena:, huiyatiya nale Godoko betoemehonakomo, ebete la: ba owalubilina la:le ba:be malemale komo hidonomamo kiya:tawahama: . Hibila, ba:moe ba:be gabodo ebete ebene hido emede komamo la:eno tepo ipuwa konomamo da:tabuilamelelamemena:, ba:ba tetelo la:eno ododili ipuwalo la: ebe huiyama: hibinomolo keda:hama:nemata.

²⁰ Ba:bema: kalakala konomola, aeno tepo ipuwoeno modoboha: komo komodobuilamema: ale aeno ubi miya:te ipuwalo kebe hidohido komo uwatema: Godoko da:kiyamenakoma:, ebe modobola ba:bi komo hiliyonomo atamo ikaa:me, iyo, ebete atamo modobonomolo ikaa:mete gala eta tetelo dito kakikaa:mema:ne, mabu ebene helo komote aeno tepo ipuwalo oko bowatina. ²¹ Ba:bema: ba:moe hopo haboeno kuititi tete peheno, wadiyala Kelisokono sose tawakaluba:te ebe ipuwalo ba emedena ibino oko owatiho komo ipuwado Godoko nawagaminanakamena:, iyo, emedena emedena tetelo awagaha komote ebegodolo nitanamene! Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la!

4

Hibima: Midipi Hiliyonomate Kelisokono Kapiya Apema: Deda:hana

¹ Ba:bema: nale aeno Kodawoeno oko mabuma: gabomanino du genalalo ba emedena la: ba:ma ka:na toelameholemata, Godote la: ebene ubilo kowapata:lamenama: da:ka:lamiya:la, wadiyala la: ba: ba:ba ka:na ebene hidohido ga:limapi gugudima: neda:haniya:la: . ☆ ² Ba:bene la:eno kapiyuimi ipuwalo etate eta malemalelo demalagidolona, ba:be komo kohawakalimima: wadiyala etate etatamo tiyolo akamaubanakala:, iyo, wadiyala la: ha:kiya la: hopamo miya:tete komopa:tamo temeteme ikalameha:ma: ba eda:hana komopino komoma: ubiha: tabo tiyolo

akaga:lanakala. ☆ 3 Numa:la:, Godokono Gobogobote la:eno tepo ipuwamo dihatelamena ba:be hetete la: kapiya tawakalubima: midilinata, ba:bema: la:eno ukuilo la:le kapiyama: eda: komo hidonomo komoma: ba ga:lana, la:eno ododili komo hiliyonomo ipuwalo gabo hidonomo numinakuya:la: ba:be komote la:godolo hibilo kitanama:.

☆
4 Ba: hibila, ale kebe hido komo kumima: uliholo demedenama: ba:be komo ba: kapiyala, iyo, Godote a a:ka:miya: ale aeno emede ipuwalo ba:be komo kapimilo kolatiminama:. Ba: ba:ma ka:na a ebena tawakalubi ba: kapiya ape huiyala, ba:gala a ipuwalo oko dowatina ba:be Gobogobo atumu ba: kapiyanomola. 5 Iyo, aeno Kodawa ba: atumu kapiyala, aeno hibima: midi komo ba: kapiyala, ba:gala aeno watowatopa:te a kebe beyamo da:wadua:tiya: ba:be beya atumu ba: kapiyala. 6 Ba:gala aeno Nabiwi Godoko ba: kapiyala, iyo, hopo habanapi hiliyonomate ebegodone ikulihuya:, ba:bema: ebe kapiyate ibi hiliyonomoeno Namutudawama: ba eda:na, ibi hiliyonomagodolo ebena oko bowatina, iyo, ebete ibi hiliyonomo ipuwalo bemedena. ☆

7 Ba:gala eta komo. Kelisote Godokono hiya:hiya: oko a ipuwado kowatihonama: ebete eta kapiyatamo eta hiya:nomo helo komo ikamete, eta kapiyatamo eta hiya:nomo helo komo akikamiya:, a hiliyonomatamo malemalelo ba: ba:ba ka:na ikaa:mehuiya:, iyo, ebete ebena ubi komo atamo keba ka:na kihatiya:, ebete oko owati komoeno helo atamo hiya:hiya: ba:ba ka:na ikaa:mehuiya:.

☆ 8 Ba: hibila, Godokono Bukalo eta tabote ba:be komo ba:ma ka:na hawakalimina, “Godokono Oemedawa Kelisote hopo habanapi kowalubilima: ebena hiya:hiya: komo iba:tamo malemalelo dito ikalameholiya:.”
Iyo, puya:te eba:go dalaholohonama:,
ebete ibino wato kikipo lawete,
ba:bene ebena awagaha habamo da:nodoluya:,
ebete ebena tawakaluba:tamo malemale komokomo ba:bo ikalameholiya:.” ☆

9 Ba:bema: wadiyala la: ba:moe taboeno ipuwa hidamo ba:ma ka:na nemalagidolala:. Kelisote ebena awagaha habamo hihinomolo odoluya:, mabu dopamo ebete ebe ha:kiya deha:potoma: miditi ba:moe hopoeno ha:laha tawakalubino habamo dito nihitiguya:.

☆ 10 Iyo, pote hoe ipuwamo da:nihitiguya:, ebe ba: galane tetelo alomo hununomamo ebena awagaha haba lawema: da:nodoluya: ba:be atu dawala. Ba:bema: ebete Ko Gawadalagi haba ba:ba ka:na da:nelawiya:, ba:ba tetelo ebete Hunu Habalo ba:gala hopo haba konomolo kebe hidohido oko ya:lo tetenomolo da:tupuilamiya:, ba:bi hiya:hiya: oko hiliyonomo hawaminalema: tabo ba:bo ihatiya:.

11 Ba:bema: ebete ba:bi oko kohawaminalema:, ebete ebena hiya:hiya: oko owati komoeno helo hopo habanapa:tamo malemalelo ikalameholiya:.

☆ 4:2: Kol 3:12-13 ☆ 4:3: Kol 3:14-15 ☆ 4:6: 1Kol 12:6 ☆ 4:7: Lom 12:3,6 ☆ 4:8: Ohale 68:18 ☆ 4:9: Yon 3:13

hiya:hiya: taboeno ipuwa iya:tulamepi ibi hiliyonomatamo eta helo atumu a:kikalamiya: ✱ ¹² Numa:la:, ebete ebenu hiya:hiya: helo Godokono tawakaluba:tamo ba:ba ka:na ikalameholiya:, mabu ebete ebenu ubi bihatiya: ibi hiliyonomo ba heluilame iba:te ba:moe hopolo ebenu hiya:hiya: oko kowatihonama:, iyo, ba:moe ba:be gabodo ibi hiliyonomate kapimilo Kelisokono apema: ba eda:hana ibino hibima: midi ipuwalo hidonomamo kapepehoma:na: ¹³ Ba:bema: a hiliyonomate ba:ba ka:na aeno hibima: midi komoeno ododili ipuwalo kapiyanomo tawakalubima: ba eda:hana, a kapimilo Godokono Guduino komo hibinomolo ba:bo kiya:tawahama:nema: Ba: hibila, ale aeno ukuilo koko kelatala apepeho tawakalubima: deda:hama:, Kelisote ebenu tuputupunomo ododili ipuwalo keba ka:na kemedena, ale ba:ba ka:na aeno ododili ipuwalo ebe huiyamo hibinomolo bemedehonama: ✱

¹⁴ Ba:bema: numa:la:, ha:da amiho dubate ibino mulu ukui komamo tawakalubi kuba gabamo hiya:hiya: magatalema: ba ewage-lena, puya:te ibino tabamo da:papamila:hanaka ibi ba: daedae gugudi huiyala. Iyo, huhuti hiya:hiya: hapuni a:mo tetelo koko gawiyate hiya:hiya: keba ka:na ka:mahila:halehona, ba:bi tawakalubi ba: ba:ba ka:nala mabu iba:te ibino ukui ipuwalo gagagagama: eda:hana. Huiyatiya ale aeno hibima: midi ipuwalo hegehege gugudima: eda:ha komo da:miya:pama:, ba:ba tetelo ale ha:da amihopino iya:tulame komamo gala a:kaguda:ma:, ¹⁵ iyo, ale huiyatiya aeno emede ipuwalo komopi malemalelo ba emalagidolena, etate etatamo Godokono hibi tabo komokomo kapiya ba:bo olamagiminakoma: Ba:be gabodo ale hidonomamo apepehote aeno ododili hiliyonomo ipuwalo Kelisoko huiyama: keda:hama:nema:, mabu a sose tawakalubi Kelisokono apema: ba eda:hana ebe ba: aeno apeno watoma: eda:na. ✱ ¹⁶ Ba: hibila, wituwitate apeno hiya:hiya: komo hidamo moga:lameholete, ba:bene ba:bi komate ibino ape kapiya ipuwalo ba pola:na ibino hiya:hiya: oko modobolo owatihona. Ba:bema: numa:la:, Kelisokono malemale komo ba: ebenu apeno wituwitu huiyala, iyo, ba:be malemale komote sose ipuwalo ba itana, sosete hibima: midi ipuwalo hidamo apete hiya:hiya: oko owatihoma: helonomoma: ba:bo keda:ma:ne.

Hibima: Midiha:pino Emede Komo Ba:gala Hibima: Midipino Uli Ka:ka:go Emede Komo

¹⁷⁻¹⁸ Ba:be mabuma: nale la: Kodawa Kelisokono mahilamo ba kiyalame ba:moe eta komo ko komonomoma: goemo, hibima: midiha:pa:te keba ka:na kemedehona, la:eno emede ipuwalo ibi huiyama: akeda:hala: Numa:la:, ibino tepo ipuwalo du konomote bitana, ba:bema: ibino ukui komate ibi kuba gabamo ba magatale gabo kuititi tetelo eta hido komo a:kanuma:mena: Iyo, iba:te Godokono hibi komo ubiha:ma: eda:hate, huiyatiya daedae ukui komo uwatete ibino tepo ipuwono ukui ba kodakoduilame, ibi ha:kiya ibi Godogodone ba:bo iya:hiliya: ebenu hido ka:ka: kolawema: ✱ ¹⁹ Ba:bema: dopamo iba:te kuba ododili ipuwalo keba hilopo komo diya:tawahanakui, ba:ma tetelo atu kuba komokomo ba ododili iba:te hilopoha:ma: eda:hana. Ba: ba:ba ka:na iba:te ibino ukuilo konomamo emalagidolena, kateneno ubi komamo papamila:halelo ibino apa:mo hiya:hiya: hilopo komo

✱ 4:11: 1Kol 12:28 ✱ 4:13: Kol 1:28 ✱ 4:15: Kol 1:18; 2:19 ✱ 4:17-18: 1Pit 1:14; Lom 1:21

kododilinama; iyo, iba:te ba:bako kuba ododilima: ibino iya:wa konomote itana.

²⁰ A:iye, la: Kelisogodone ba:bako kuba emede komo kiya:tawahaha!
²¹ Ba: hibila, la:le Ya:sukunu komo hidamo ulihuimata, ba:bene la: ebe hibima: ba midina, ebegodolo ditana ba:be hibi gaboeno komokomo ebena okopa:te la: ba:bo iya:tulamia:ta. ²² Ba:bema: la: dopamo keba ka:na kemedeonamima, ba:be pakala emede komoeno hiliyonomo kuba ododili komo na:wadipipikulama:la:. Numa:la:, ba:be pakala emede komote la:eno ha:da amiho ubi komodo hibo gabo la:tamo ba ududi la: ba:bo kubahilamenama:ta, ✧ ²³ ba:bema: Godote la:eno tepo ipuwoeno ukui ulinoma: komidilima:, wadiyala la: haba ebetamo nikamiya:la:. ✧ ²⁴ Iyo, wadiyala la: ebena uli emede komoeno ododili komo nuwatiya:la:, lumagiti hidohido kaliko kopupulima: kalakalago duwatanako ba:ba ka:na. Ba: hibila, Godote ba:be uli emede komo a hibima: midipi mabuma: a:hiduimia:miya: ale ebe huiyama: keda:hanama:, ba:bema: keba tetelo ale ebena uli emede ipuwalo hibilo demedenama:, ba:ba tetelo hopo habanapa:te ebena hibi komoeno tuputupu ba:gala talona emede komo a ipuwado hidamo kumima:na:
 ✧

²⁵ Ba:bema: hibima: mididawa, ha:da amiho tabo gala akolamaga:la:. Wadiyala ama: huiyatiya ama: tamelo demedena ba:be lumagitamomo hibi tabo komokomo kapiya nolamaginakuya:, mabu a hibima: midipi onomate Kelisokono apema: kapimilo eda:hanama:. ✧ ²⁶ Ba:bema: ama: eta komoma: da:maubamena:, hidamo! Mauba komote hibo gabo ududi komodo ama: kubamo magata modoboha:, ba:bene keba tetelo mauba komote ama:godolo duluhukumini, wadiyala tiyolo na:wibadigamene. Iyo, kebe hegelalo mauba komote ama:tamo da:pemene, wadiyala ba:be atu hegelate nihitigaheno ama: dopamo amia:no mauba komo tama:mo nihatiya:, ✧ ²⁷ mabu hibila, ama: ba:moe ododi komodo Saitanatamo haba a:kikama:mena:ta.

²⁸ Ba:gala eta komo. Kebe lumagiti komopino ilina ba:gala mani pilolo dopamo duwatanakui, ebete ba:bako kuba ododi komo miya:pate ebe ha:kiya ebena kokotamo hibi oko na:tupuima:mene. Ba: hibila, mani oko owati ipuwalo ebe ha:kiya ebena modoboha: komokomo ba modobuilame, gabote ebegodolo kakitanama:ne ebete awaepi atumu kakowalubilima:.

²⁹ Ba:gala ama: kuba tabo komokomo akolamaginakala:, wadiyala ama: huiyatiya hido owalubi tabo komokomo kapiya nolamaginakuya:, iyo, ba:bako tabo olamagi komote ama:godolo ba itana, ulihopa:te ibino modoboha: ukui komoma: hido owalubi buwatanakomena:. ✧

³⁰ Ba:bene la:eno ododili ipuwalo la: Godokono Gobogobotamo teme teme ikamema: modoboha:, mabu Godote ebe la:tamo ikalamia:ta, ebete la: ipuwalo ba emedena Godokono kukalama: keda:nama:. Iyo, ba:be kukalate la: ba:ma ka:na iya:tulamenata, la: ba: ebena gugudima: eda:hanamata ba:bema: ebena Hido Hegelate la: mabuma: hibinomolo kuluhukuma:ne, ba:be Hegelalo ebete la: ba:moe hopoeno hiliyonomo temeteme komone kuluhukulatelema:na:ta. ✧ ³¹ Ba:bema: wadiyala la: hiya:hiya: mauba komo hiliyonomo na:wadipipikulama:la:, ba:ma ka:na la:le eta lumagino komoma: la:eno tepo ipuwate kakama:

✧ **4:22:** Lom 8:13; Kol 3:9 ✧ **4:23:** Lom 12:2 ✧ **4:24:** Tup Mabu 1:26; Kol 3:10 ✧ **4:25:** Kol 3:8-9; Sek 8:16 ✧ **4:26:** Ohale 4:4; Ya:i 1:19-20 ✧ **4:29:** Kol 4:6 ✧ **4:30:** Ais 63:10; 1Tes 5:19; Epe 1:13-14

akeda:hanakala:, ba:gala la:eno tepo ipuwalo koe komote akuluhuku-nakala:, iyo, la: eta lumagitamo hilopo ikamema: helo tabo ba:gala ebe iduduputimi tabo akaga:lanakala:, ba:gala la:eno ubi komo aki-hatenakala: ebe eta gabodo kubahimima: ✧ ³² Huiyatiya wadiyala la: ipuwalo etate etatamo malemale ba hawakalimi la:le komopino temeteme komoma: la:eno tepo ipuwa akakodakoduilama:la:, iyo, keba tetelo eta lumagiti kuba dododimini la: ebena kuba egebolemete nadodomiya:la:, Godote la:eno kuba Kelisoko ipuwalo egebolelamete keba ka:na kadodolelamitiya:la ba:ba ka:na. ✧

5

Alo Ipuwalo Demedehona Ba:bi Tawakalubino Komo

¹ Hibila, la: ba: Godote konomamo demalagidolena ba:bi gugudilata, ba:bema: wadiyala la: la:eno emede ipuwalo ebe huiyama: neda:hanala: ✧ ² Numa:la:, Kelisote hoe ipuwalo ebena ape hawa:goeno ilina huiyama: miditi ebena ka:ka: a mabuma: Godotamo dikamiya:, Godote ba:be komo hido nibo ilina ikame komoma: goiya: Ba:be mabuma: Kelisote atamo ebena konomo malemale keba ka:na ka:hawakalimiya:, wadiyala la: ba: ba:ba ka:na atu malemale ipuwalo nemedenala: ✧

³ Numa:la:, la: ba: Godokono tuputupu tawakalubilata, ba:bema: ba:moi kuba komokomo la:godolo akapola:nala:—kamenakamena ba:gala bohelemele pilo komo, apa:mo hiya:hiya: hilopo ododili komo, ba:gala mani konomamo emalagidolo komo. Iyo, ba:bakobako kuba ododili ipuwalo eta deha:potonomo kubate la:godolo akaitanala:, hibima: midiha:pa:te la:eno emede komoma: kuba tabo ga:lakapoma: ⁴ Ba:gala la: hiya:hiya: dalowa: ukui hawakalilamema: tabo akolam-agiminakala:, iyo, komopino hilopo ododili komoma: tabo ga:laheno wadiyala la: huiyatiya hiya:hiya: tetelo kalakala tabo Godotamo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:. ⁵ Ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo hidonomamo nemalagidolala: Puya:te kamenakamena ba:gala bohelemela:tamo pilo komo dododilinaka, ba:gala puya:te ibino apa:mo hiya:hiya: hilopo komo dododilinaka, ba:gala puya:te mani konomamo demalagidolona, ibi hiliyonomo ipuwalo etate Kelisoko ba:gala Godoko ibi netewapino Ko Gawadalagi komodo eta hido owalubi komo a:kuminakamene. Numa:la:, pote mani konomamo demalagidolona, ebena komo ba: ida:da:li adikulamedawoeno komo huiyala. ✧

⁶ Ba:bema: la: ipuwalo etate mahigate hopo habanapino daedae ukui komamo la: ba:da amiholamema: dewagelemene, la: ebena tabo akulia:la: Ba: hibila, nale keba kuba komokomoma: la: da:kiyahalamema, ba:bako ododili komoma: Godokono konomo mauba komote kopema:ne, iyo, puya:te ebetamo papamila:ha ubiha:ma: deda:hana ba:ba:te kuba huiya kolawema:na: ✧ ⁷ Ba:be mabuma: la: ba:bako tawakaluba:go eta komo ododihino iba:go akakapiyala:.

⁸ Ba: hibila, la: dopamo du ipuwalo emedenamimata, huiyatiya la: du ipuwane ikuliti ba:ma tetelo aeno Kodawoeno alo ipuwalo emedenamata, ba:bema: la: aloeno gugudima: ba eda:hana wadiyala la: alo ipuwalo hidamo na:wapata:lamenala: ✧ ⁹⁻¹⁰ Iyo, la: Kodawa Godoko

✧ **4:31:** Kol 3:8 ✧ **4:32:** Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13 ✧ **5:1:** Mat 5:48 ✧ **5:2:** Yun 10:10; Ikuli 29:18 ✧ **5:5:** 1Kol 6:9-10; Kol 3:5 ✧ **5:6:** Kol 2:4,8; Lom 1:18 ✧ **5:8:** Epe 2:13; Kol 1:13; 1Pit 2:9; Yon 12:36

kokalakuimima: la:eno ododili ipuwalo gabo hidamo numinakuya:la:, mabu numa:la:, puya:te alo ipuwalo hibilo demedehona, iba:godone hidohido gao hiliyonomate ikulinaka, ba:gala iba:te Godokono tuputupu emede komo ba hawakalimina ebena hibi tabo komokomo ba:bo olamagiminaka. ¹¹ Ba:be mabuma: puya:te du ipuwalo demedehona, la: ba:bi tawakalubino ododili komamo iba:go akakapiyala:, mabu ibino ododili ipuwane eta hido gaote a:kuluhukale. Wadiyala la: huiyatiya Godokono alamo ibino ododili komo na:la:minaliya:la:, komo tawakaluba:te ba:bi kuba komoeno temeteme ipuwa hidamo kumima:, ¹² mabu hibila, tuputupu lumagiti tabo goema: kohilopoma:ne iba:te diya gabodo dododilinaka ba:bi komoma:!

¹³ Ba:gala eta komo. Tawakaluba:te dugumuilina Godote ba:bi hiliyonomo komo awalela ipuwane ebena alamo kuluhukulatelema:ne, iyo, ba:bi komoeno hibi ipuwa ba:bo kohawakalahalema:na:, ¹⁴ ba:bema: ba:moe hopoeno hiliyonomo komo ipuwalo alote kebe komo da:la:minamene tawakaluba:te hidonomamo kumima:na:, awalela ipuwalo gala a:kitanamene. Ba:moe ba:be mabuma: Godokono tawakaluba:te eta mulu tabo ba:ma ka:na ga:lana, “U da:watita, ama: na:mahiga!

Ama: hoe ipuwane uluhukuti
ka:ka: gala da:kalawemena:,

Kelisokono alote ama: ba:bo ka:la:minama:na:ta.” ^{*}

¹⁵ Ba:bema: wadiyala la: mulu ukui tawakalubima: ba eda:hana la:eno ododili komokomo hidonomamo nemalagidolenala:, iyo, muluha: tawakalubi akibamilatela:la:. ^{*} ¹⁶ Numa:la:, hopo haba konomolo ba:ma tete ba: hibima: midiha:pino kuba ododili tetema: eda:na, ba:bema: Godote kebe hidohido tete la:tamo dikalamenaka, wadiyala la: ba:bi hiya:hiya: tetelo hido owalubi komo tawakaluba:tamo nododilina:kuya:la:. ¹⁷ Ba:bema: la: daedae tawakalubima: eda:haheno, huiyatiya Kodawa Godote la:le kododilima: ebena ubi komo keba ka:na kihatena, wadiyala la: ba:bi komokomo hidamo niya:tawahanala:.

¹⁸ Ba:gala eta komo. La: helo gala:ipi gao beya koamo akanihala:, mabu la: ba:ba ka:na dewagelema, la:eno niho tetelo daedaema: ba eda:ha la: ha:kiya la: ba:bo kokubahilamema:nemata. Wadiyala la: huiyatiya Godokono Gobogoboeno komo koamo na:nihonakuya:la:, ebete la:eno tepo ipuwa hidamo kotabuilamema:. ^{*} ¹⁹ Ba:bema: la: la:eno tepo ipuwalo hiya:hiya: ohale alapiho komamo Godoko hidonomamo nadikuminakuya:la:. Iyo, ba: ba:ma ka:na Godokono Bukoeno Sam Ohale bukalo da:pola:na ba:bi ohale, ba:gala hibima: midipa:te Godokono hanohano komo hawakalilamema: dododilinaka ba:bi ohale, ba:gala ebena Gobogobote la:eno tepo ipuwamo da:miya:tenako ba:bi ohale, la:eno hiya:hiya: tetelo komopa:te komopi ba:bi hiya:hiya: ohaleno tabamo ba owaluba:tihui la:eno Kodawatamo balapihonakomata. ^{*} ²⁰ Ba:bene la:le aeno Kodawa Ya:su Kelisoko ta:mata komo kohawakalimima:, wadiyala la:eno emede ipuwalo kebe hiya:hiya: komate la:tamo dikulihona, la: ba:bi hiliyonomo komoma: Nabiwi Godotamo kalakala tabo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:. ^{*}

Hibima: Mididawa Dubu Ba:gala Ebena Kamena Iba:te Keba Ka:na Na:kemedenamena:

^{*} 5:13: Yon 3:20-21 ^{*} 5:14: Ais 26:19; Lom 13:11 ^{*} 5:15: Kol 4:5 ^{*} 5:18: Luk 21:34

^{*} 5:19: Kol 3:16 ^{*} 5:20: Kol 3:17

21 Ba:bema: hibima: midipa:la; la: Kelisotamo ba papamila:ha, ebe hunamo kadipatema: wadiyala la: ipuwalo etate etatamo malemalelo na:papamila:hanakuya:la: ☆

22 Ba:bema: wadiyala la: hibima: midipi kamenakamenate la:eno awa:tamo na:papamila:hanakuya:la; la:le Kelisotamo keba ka:na ka:papamila:honama ba:ba ka:na. ☆ 23 Numa:la; Kelisote sose ipuwalo hibima: midipino watodawama: keba ka:na keda:na, ba: ba:ba ka:na dubuti ebena kamenoenno watodawama: kaeda:na, huiyatiya wadiyala la: dubate ba:moe eta komo hidamo nemalagidolala; sose tawakaluba:te Kelisokono apema: ba eda:hana, ebete ibi mabuma: ebena malemale konomo hawakalimiti ibino Ka:ka: Mula:ledawama: ba:bo ediya: ☆

24 Ba:bema: sose tawakaluba:te Kelisotamo keba ka:na ka:papamila:hana, wadiyala kamenakamenate atumu ibino awa:tamo ba:ba ka:na na:papamila:hanakamena: 25 Huiyatiya hibima: midipi dubala; la: ba:moe eta ko komo akadodala: Kelisote sose tawakalubi malemalelo ba emalagidolena ibi mabuma: ebena ka:ka: gobogobamo keba ka:na kihatiya; wadiyala la: ba: ba:ba ka:na la:eno kamenakamena malemalelo nemalagidolenala: ☆

26 Numa:la; Kelisote ebena ka:ka: gobogobamo ihate komodo ebete sose tawakalubi ba: dito uwatiya; iba:te Godokono talonapima: ba eda:hana ebena oko kowatinama: Iyo, Kelisote ba:bi tawakalubino kuba ododili komo ba:gala ibino tepo ipuwoeno dalowa: ukui komo ebena taboeno komokomamo ukulalenomo dukulaliya; iba:te uliuli tawakalubima: ba:bo eda:huya; tawakaluba:te mala: ikila komodo dulinomoma: keba ka:na keda:hanaka ba:ba ka:na. ☆ 27 Ba: hibila, Kelisote ebena ubi komo ba:ma ka:na ihatiya; ebena oko owati komodo sosete hagalu bohelema: deda:mene, ba:bene ebe ha:kiya ba:be hido a:la:mina sose ebena kamenama: kolawema:ne. Ba:bema: ba:be kamenagodolo eta kuba deha:potonomote a:kitanamene, iyo, ebete eta dubuino komo iya:tawaheno tuputupunomolo ba emedena, ebete da:pulinako ba:be kaliko ba: dalowa:ha: hidonomo kalikola, ebena a:la:mina bada konomola:ka:! ☆

28 Ba:bema: wadiyala hibima: midipi ipuwalo eta dubuti ebena kamena malemalelo nemalagidolonamene, ebe ha:kiya ebena ape keba ka:na kemalagidolona ba:ba ka:na. Numa:la; dubuti kamena da:lawemene ba:ba tetene tupuimiti ibino emede ka:ka:te kapiyama: keda:ma:ne, ba:bema: keba tetelo ebete ebena kamena demalagidolona, ba:be atu gabodo ebe ha:kiya ebe na:kemalagidolona. 29 Ba: hibila, ba:moe hopolo eta dubuti ba:ma ka:na kemedena; ebete ebena apena modoboha: komokomo ulame tetelo ebe ha:kiya ebe a:kowaluba:le. Ao, dubuino ododili komo eba ka:naha: Keba tetelo baa: kape komote ibi dulame, ibi ha:kiya ibi owalubilima: baa: ohote ba:bo nahanaka, ba:bema: wadiyala hibima: midipi dubate ibino kamenakamenoenno modoboha: komokomo ipuwalo ibi atumu na:kowalubilinakamena: Numa:la; Kelisote a sose tawakalubi konomo ba emalagidolona ebete a ba:ba ka:na owalubinako, 30 mabu a hibima: midipi hiliyonomo ba: ebena apena komokomola.

☆ 5:21: 1Pit 5:5 ☆ 5:22: Kol 3:18; 1Pit 3:1 ☆ 5:23: 1Kol 11:3; Epe 1:22 ☆ 5:25: Kol 3:19; 1Pit 3:7 ☆ 5:26: Tai 3:5 ☆ 5:27: 2Kol 11:2; Kol 1:22

³¹ Ba:bene Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana, “Ba:moe ba:be mabuma: dubuti ebena menoko nabiwi miya:palette ebena kamenago kapiyama: keda:ma:ne.” ✱ ³² Numa:la:, ba:moe taboeno eta ipuwa komote diya ditana, nale ba:be komo la:tamo ba:ma ka:na hawakalimimo, sose tawakalubi ba: Kelisokono kamenala, ba:bema: hibima: midipi ba:gala ebe iba:te kapiyama: hibinomolo eda:na. ✱ ³³ Ba:bema: la: ba:be naeno dopo iya:tulame tabo ba lawe, ba:moi netewa koko komo atumu na:kemalagidola:la:. Dubuti ebe ha:kiya ebe keba ka:na kemalagidolona, wadiyala ebete ebena kamena ba:ba ka:na nemalagidolonamene, ba:gala kamenate ebena tepo ipuwoeno ukuilo ebe ha:kiya ebe hopamo ba ihate ebena awi hunamo nadipate-nakamene.

6

Hibima: Midipi Gugudi Ba:gala Ibino Nabi Menokobi Iba:te Keba Ka:na Na:kemedenamena:

¹ Guguda:la:, wadiyala la: la:eno nabi menokobi iba:tamo na:papamila:hanakuya:la:, mabu Godote ba:be komo tuputupu ododi komoma: goena. ✱ ²⁻³ Iyo, Godote Isalaela tawakaluba:tamo eta ko tutumu tabo ba:ma ka:na ikalamiya:, “Amia:no nabiwi ba:gala menoko ibino komoma: kuba tabo olamagihino iba:tamo na:papamiwatanakuya:.” Ba:bene ebete gala na:kagoiya:, “Ba:moe tutumu tabamo papamiwata komodo ama: hido owalubi komo nagodone ba:ma ka:na kolawema:na:ta, ama:le tete ga:ga:nomolo hido hopolo ba emedena hiliyonomo komokomo ipuwalo nale ama: hidonomamo bowalubinakomata.” Ba:bema: numa:la:, Godokono Tutumu Tabo hiliyonomo ipuwalo ba:moe tutumu ba: dopo tutumuma: ediya:, lumagino papamiwata komodo Godote ebetamo hido owalubi komo kihatenakoma: hibilo a:goiya:. ✱

⁴ Ba:gala la: puya:te nabima: deda:hanama, la: la:eno gugudino ododili komokomoma: ibi hiliyonomo tetelo koamo akakiyahalamanakala:, iba:te ibino tepo ipuwalo la:tamo maubahakapoma:. Wadiyala la: huiyatiya Kodawa Kelisokono iya:tulame komamo ibi ba tutumulatelena ibino kuba ododili tetelo iba:tamo modobo huiya nikalamenakuya:la:, iba:te hibima: midi ipuwalo hidamo kapepehoma:. ✱

Hibima: Midi Okopi Ba:gala Ibino Oko Namutulubi Ibino Ododili Komo

⁵ Ba:bene koko okopi dubate la: pui mana:mo duwatiya:la la:le ibino huiyaha: oko kowatihonama:, ba:bi dubate ba:moe hopolo la:eno oko namutulubima: ba eda:hana, wadiyala la: la:eno ukuilo ibi tolelamelo ibi hunamo wadiya:paa:latelete iba:tamo na:papamila:hanakuya:la:, la:le Kelisotamo keba ka:na ka:papamila:honama ba:ba ka:na. Iyo, wadiyala la: la:eno tepo ipuwalo eta kuba ukui ugumuihino oko hibinomolo nowatinakuya:la:. ✱ ⁶ Ba:gala oko owati ipuwalo la: ba:ma ka:na akemalagidolala:, oko namutudawate natamo kokalakalama:, ebete na dunamita ba:be kapiya tetelo nale oko hidamo bowatinakomo. Ao, eba ka:naha:. Namutudawate la: ulame tetelo ba:gala ulameha: tetelo, wadiyala la: Godokono ubi komamo papamila:halo, la: ha:kiya la: Kelisokono okopima: ba ga:la la:eno tepo ipuwoeno helo konomamo

✱ 5:31: Ma:t 19:5 ✱ 5:32: Haw 19:7 ✱ 6:1: Kol 3:20 ✱ 6:2-3: Ikuli 20:12 ✱ 6:4: Kol 3:21; Ohale 78:4; Mulu Tabo 22:6 ✱ 6:5: Kol 3:22-23; Tai 2:9-10; 1Pit 2:18

oko ba:bo nowatinakuya:la. ⁷ Iyo, la:le la:eno oko hibi kalakalago owati modobola, manaha: hopo habanapi kalakaluilamema; la: huiyatiya aeno Kodawa Kelisoko kokalakuimima: oko hidamo nowatinakuya:la. ⁸ Ba:bema: puya:te huiyaha: okopima: deda:hana ba:gala puya:te mani oko dowatihona, wadiyala la: hiliyonomate ba:moe ko komo akadodala; aeno Kodawate hiliyonomo tawakalubino ododili komo ba ulamena, ebete hido okodawatamo ebene hido huiya hibi-nomolo kikamema:ne. ✧

⁹ Ba:gala la: hibima: midipi oko namutuluba:la; puya:te la:eno oko huiyaheno kowatihonama: mana:mo duwatiya:ma, la: ba:bi okopa:tamo atumu hido tepo ipuwoeno malemale na:hawakaliminakuya:la; iyo, keba tetelo iba:te oko modobodopolo owatihino, ba:ba tetelo la:le ibi temeteme huiya ikalamema: akakiyahalama:la. Wadiyala la: ba:moe ko komo akadodala; la: ba:gala ibi la: hiliyonomo ba: Hunu Habalo demedena ba:be Konomo Namutudawoeno huiyaha: okopilata. Ba: hibila, ba:be Kodawate kapiya gabonomodo hiliyonomo tawakalubino komo tuputupulu kanagilamelelamema:ne ibino modobo huiya iba:tamo kikalameholema: ✧

Hibima: Midipa:te Saitanatamo Alaholohoma: Kebe Ilina Ka:pupulinaka

¹⁰ Ba:bema: ba:moe leta kuititi hapulu nale la: ba:ma ka:na kiyalamemata, la: aeno Kodawa Kelisoko ipuwalo ba emedena ebene konomo helo lawete helonomoma: neda:huya:la. ¹¹ Ba:gala la: hibima: midi komoeno alaholoho ipuwalo wato kikipo kolawema; wadiyala la: Godokono alaholohoeno ilina hiliyonomo na:pupulinakuya:la; ba:bema: Saitanakono ha:da amiho komate la:tamo dikulimina; ba:ba tetelo la: modoboma: keda:hama:nemata la:le kodakodalo kola:mota:hanama: ✧ ¹² Numa:la; aeno alaholoho komote komo hopo habanapa:tamo kitanaha; huiyatiya ale hiya:hiya: kuba gobogobo kapiyago alaholohonakoma: Iyo, ibi ipuwalo komo ba: helo-helodopo gobogobola ba:gala komo ba: helohelonomo gobogobola, komo ba: ba:moe hopoeno du ipuwalo da:wapata:lamena ba:bi gobogobola ba:gala komo ba: alomo hunulu heloamo da:wapata:lamena ba:bila. ✧ ¹³ Ba:bema: la:eno alaholo komoma: Godokono modobo ilina hiliyonomo na:pupula:la; mabu hibila, la: ba:bi ilina ba pupuli, kuba tetete la:tamo duluhukumini, la: Saitanatamo ba:bo kohelohelohoma:nemata, iyo, alaholo ipuwalo la:le haba ebetamo ikameheno kodakodalo kola:mota:hanama:nemata.

¹⁴ Ba:bema: hibima: mididawa, ama: kodakodalo ba la:na ba:ma ka:na na:hiduya: Ama:le Godokono hibi komo amia:no kamakemo puliti na:kodakoduimiya; ba:gala ebene tuputupu emede komo amia:no nehe ilinamo kapuliti, ✧ ¹⁵ ba:gala ebene hete tawakaluba:tamo dikalamena ba:be Hido Tabo amia:no nato ilinamo na:pupuliya; alaholoho ipuwalo amia:no natote igulugadigakapoma: ✧ ¹⁶ Ba:bene ama:le Godoko hibima: da:midina, wadiyala ama: hiliyonomo tetelo ba:be komo amia:no makeyo ilinamo lawete natanakuya; mabu hibila, ama:go dalaholona ba:be Kubadawate ebene koe powagoeno tele ama:tamo da:pemelemene, ama: modoboma: keda:ma:na:ta ba:bi ilina amia:no

✧ **6:8:** 2Kol 5:10; Kol 3:24-25 ✧ **6:9:** Kol 4:1; Lom 2:11 ✧ **6:11:** Lom 13:12; 2Kol 10:4
✧ **6:12:** 1Pit 5:8-9 ✧ **6:14:** Ais 11:5; 59:17; 1Tes 5:8 ✧ **6:15:** Lom 10:15

hibima: midu komamo koduhilamema:.¹⁷ Ba:bene tawakalubino ka:ka:mula: komote Godogodone duluhukuna, wadiyala ama: alaholoho ipuwalo ba:be komo amia:no dibamo kapuliti, ba:gala Godokono Gobogoboeno alaholo gili akona:lawiya:, ba:be gili ba: Godokono Tabola. ☆

¹⁸ Ba:bene hiliyonomo hiya:hiya: tetelo la:le hiya:hiya: toetoe tabo ga:la komodo Godokono Gobogoboeno heloamo ebetamo nolamagiminakuya:la:, iyo, wadiyala la: ba:be komo ododima: heloha:ma: eda:haheno ebena hiya:hiya: tawakalubi hiliyonomo ba:bo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:. ☆ ¹⁹ Ba:gala wadiyala la: na mabuma: Godoko atumu ba:ma ka:na na:katoemehonakuya:la:, keba tetelo nale Hido Tabo kolamagima: hido tete duminakomo, ebete natamo hidohido ukui modobolo nikanamenakamene. Numa:la:, Godote ba:be Taboeno ipuwa tawakaluba:tamo dopamo ugumuiya:, huiyatiya ba:ma tetelo ebe ubi bihatena nale ba:be komo hibima: miduha:pa:tamo tolehen ba hawakalimi iba:te hidamo kiya:tawahama:, ☆ ²⁰ iyo, nale Hido Tabo hiya:hiya: tawakaluba:tamo atama: ebete na ba:bema: ka:namiya:. Ba: hibila, ba:be oko owati mabuma: nale gabomanino du genamalo emedenamo, ba:bema: wadiyala la:le toetoe tabamo na Godotamo nadipatenenakuya:la:, ebete modobo helo natamo ba ikaname ba:be Tabo olamagi ipuwalo nale toleha:ma: keda:nama:. ☆

Polote Leta Kuititi Hapulu Tabo Komokomo Dolamagiya:

²¹ La: nonolata, aeno hibima: mididawa ekawi eta Tikikasiti la:tamo da:puluhukumini, ebete naeno emede komo ba:gala ododili komo hiliyonomo la: kopikiyalamema:na:ta. Ba: hibila, ebete Kodawa Ya:sukunu eta hido okodawama: eda:na, ☆ ²² ba:bema: nale ebe la:tamo poememo, la:le aeno emede komokomo ebegodolo dulihoma la: kalakala ba:bo kolawema:nemata.

²³ Ba:bema: wadiyala Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te hibima: midipi ekaki hiliyonomatamo hete komo ba:gala malemale emalagidolo komo ba ikalame ibino hibima: midu komo ba:bo na:koimilama:mena:. ²⁴ Ba:gala puya:te emedena emedena tetelo aeno Kodawa Ya:su Kelisoko konomamo demalagidolona:mena:, wadiyala Godokono malemale komote ibi hiliyonomagodolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE LETA PILIPAI SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela. Na ba:gala Timotiko ale Ya:su Kelisokono komo okopima: eda:hanama:, ba:bema: la: Pilipai habalo puya:te Ya:su Kelisoko ipuwalo Godokono tawakalubima: deda:hanama, ale ba:moe leta la:tamo poemema:, ba:gala la: sose watowatopi ba:gala la: puya:te oko owati ipuwalo watowatopi dowalubilinama, ale ba:moe leta la: mabuma: atumu na:kapoemema:.* ✧

² Wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko, iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta.

Polote Pilipai Sose Tawakalubino Komoma: Kalakala Toetoe Tabo Godotamo Dolamagiya:

³ Nale tete hiliyonomolo la: ba emalagidolena naeno Kodawa Godotamo kalakala tabo badipatenakomo. ⁴ Iyo, nale la: toetoe tabamo kalakalago a:wadiya:paa:latelenakomata, ⁵ mabu la:le Godokono Hido Tabo nagodone dulihiuima, ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku la:le nago kapimilo ba:be atu oko bowatinapimata. ⁶ Ba:bema: nale ba:moe komo iya:tawanomola, kebe Kodawate la: ipuwalo hido oko da:tupuimi, ebete ba:be oko miya:paheno Ya:su Kelisokono Kuititi Hegelalo upula:nomo kupula:ma:ne.* ✧

⁷ Ba: hibila, nale la: naeno tepo ipuwoeno malemala:mo demalagidolenama, ba:be komo modobonomoma: eda:na, mabu Godote ebena malemale natamo ba hawakalimi kebe oko natamo dikanamiya:, na dopamo du genamalo emedenaha: tetelo la: hiliyonomate ba:be oko ipuwalo na owalubininakuimata. Ba:gala kalakala konomola, ba:ma tetelo nale du genamalo ba emedena, kebe hiya:hiya: tetelo gabomana:te naeno komo danagiya:midanamenaka, la:le na gala a:kowalubininakomata nale Hido Taboeno hibi komo hidamo kohawakaliminakoma:.* ⁸ Iyo, Godote naeno hibi komo iya:tawala, ba:ma ka:na nale Ya:su Kelisokono tepo ipuwoeno malemale komago la: demalagidolenama.

⁹ Ba:bema: nale la: mabuma: toetoe tabo Godotamo dadipatenakomo, ba:be komo ba: ba:ma ka:nala. Wadiyala Godokono hibi iya:tawa komo ba:gala ebena mulu ukui komote la: ipuwalo ba apepehona, la:eno malemale emalagidolo komote atumu konomamo na:kapenamene.

¹⁰ Ba:be mabuni la:le la:eno emede ipuwalo hiliyonomo komo hidamo ba anagilamena, la:le tuputupu komo kapiya lawete Kelisokono Kuititi Hegelalo dalowa:ha:ma: deda:hanama, eta dawate a:kamodobamene la: kuba ododilipima: ka:lamima:.* ✧ ¹¹ Iyo, ba: ba:moe gabodo Ya:su Kelisokono tuputupu emede ipuwane dikulihona ba:bi gaote la: ipuwalo ba:tabotabohonamena:, ba:bema: Godokono mahilote koma: ba eda: ebe ha:kiya ebe ba:bo bawagaminanamene.

Ya:suti Polokono Ka:ka: Mabuma: Eda: Komo Polote Da:hawakalimiya:

¹² Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, na ubila la: ba:moe komo hidamo iya:tawaha, kebe temeteme komate natamo dikulihui,

Godote ba:bi komo ipuwado gigiho a:hiya:midui komopa:te Hido Tabo hidamo kulihoma: ¹³ Ba:moe ba:be mabuma: Lomanapino Konomo Gawadalagino genama da:lawamena, ba:bi alaholohopi ba:gala puya:te ba:moe ko habalo demedehona, komo ibi hiliyonomate naeno komo hidamo ba:ma ka:na iya:tawahana, nale Kelisokono oko owati mabuma: du genamalo demedenamo. ✧

¹⁴ Ba:gala kalakala konomola, naeno du genamalo emede komoma: komo hibima: midipi ekaki hiliyonomate aeno Kodawagodone helo gala a:kalawiya:, iba:te na keba ka:nala:ka: toleheno ebena Hido Tabo hawakala kolamagimima: ¹⁵ Ba: hibila, ibi ipuwalo komopa:te ibino tepo ipuwoeno kuba ukuia:mo Kelisokono tabo olamagiminaka, ba:ma ka:na iba:te naeno hido mahilo pilo gabodo lawema: ewage-lena, ba:gala iba:te ibi ipuwalo ba olowabeletihui ibino oko owati mabuma: awagahana. Huiyatiya komo ibi eba ka:naha:, iba:te hido ukui kapiyamo Hido Tabo olamagi oko bowatinaka, ¹⁶ iyo, ba:ba:te na malemalelo ba emalagidolonena oko bowatina. Ibi iya:tawahala Godokono ubilo na du genamalo demedenamo, mabu gabomana:te kebe hiya:hiya: tetelo naeno komo danagiya:midanamenaka, nale Hido Taboeno hibi komo hidamo ba:bo hawakaliminakomo. ¹⁷ Huiyatiya puya:te kuba ukuia:mo Kelisokono komoma: dolamagiminaka, iba:te ubi bihatena na du genamalo ba emedena komo temeteme natamo dito kikanamema: Iyo, ibi ubila komopino mahilo ba kubahilame ibi ha:kiya ba:bo kawagaminalema:, ba:bema: iba:te oko hibi gabodo kowatinaha: ¹⁸ A:iye, iba:te temeteme natamo ikanamema: dewage-lena, ba:be komo ko komoha:! Huiyatiya ko komo ba: ibino tabo olamagimi komodo hiya:hiya: tawakaluba:te Kelisokono komo dulihonaka ba:be komola. Ba:bema: okopa:te ibino tepo ipuwoeno kuba ukuia:mo o hido ukuia:mo ebena komo da:hawakaliminaka naeno kalakalate itananako. Ba:gala na ba:moe eta komoma: na:kalakalutamo, ¹⁹ na iya:tawala la:le toetoe tabo Godotamo dadipatenakoma, ba:be komodo ba:gala Ya:su Kelisokono Gobogoboeni owalubi komodo nale ba:moe du genamane kuluhukuma:nemo. ✧

²⁰ Ba: hibila, nale ubi konomago uliholo latiminamo, naeno komo anagiya:midaname tete gabomana:godone duluhukumini, nale eta tabo olamagima: hilopoheno toleha:ma: ba eda:, Kelisote tawakalubino holoholo hapulu awagaha komo ba:bo kolawema:ne. Wadiyala ebete hiliyonomo tetelo na ipuwado awagaha komo na:lawenakamene, iyo, na demedenamo o iba:te naeno ka:ka: dito ditamidanamemena:, naeno ubi komote ba: ba:ba ka:na bitananakomene. ²¹ Ba:bema: numa:la:, nale hopo habalo ba emedena naeno ka:ka: Kelisoko mabuma: kalakalago ihatenamo, huiyatiya nale da:hoemo naeno eta kalakalate kitanama:ne mabu nale ebegodone naeno hido huiya konelawema:nemo. ✧ ²² Iyo, na hopo haboeno ka:ka:go ba emedena oko owati ipuwalo hidohido gao Godotamo da:noluilamenakomo, ba:be hido gabote natamo ba itana huiyatiya naeno hoe komodo eta hido gabote natamo kitanama:ne.

A:iye, ba:moi netewa hidohido gabote natamo ba pola:na ibi ipuwalo nale kebe gabodo na:ka:tomo? ²³ Ba: hibila, naeno tepo ipuwalo ba:bi netewa ukui komate ba:bema: olowabeletihuina. Nale

ba:moe hopo miya:pate Ya:sukunu emede habalo eba:go konemedena: nima: ubi konomamo ihatenamo, mabu na niya:tawanamo ebenu Hunu Haboeno kalakalate ba:moe hopoeno kalakala hibinomolo kogoloma:ne. ✧ ²⁴ Huiyatiya na eta konomo komo ba:ma ka:na kiya:tawanamo, wadiyala nale la: mabuma: hopo habalo emedena, mabu keba tetelo nale la:go emedenaheno la:le owalubi komo pogodone na:ka:lawaonakoma? ²⁵ Ba:moe ba:be mabuma: na iya:tawala, nale ba:ma tetelo la: miya:paleheno la: gala da:kapowalubilima, la:eno hibima: midi ipuwalo kalakala komote hununomamo ba odolo la: ba:bo kapepehoma:nemata. ²⁶ Iyo, ba: hibila, nale ba:moe du genamane uluhukuti la:go kemedanama: la:tamo gala da:kapemo, ba:ba tetelo la:le Ya:su Kelisoko ipuwalo kalakala konomo na mabuma: ba:bo kolawema:nemata.

Kelisoko Hibima: Midipino Alaholoho Komo

²⁷ Ba:bema: ba:moe ba: konomo komola, wadiyala la: Kelisokono hido hido ga:limapi gugudima: neda:haniya:la:, ebenu Hido Tabote la: keba ka:na kiya:tulametana ba:ba ka:na. Ba:bene nale la:go da:pemedenamamo o nale muhululu ba emedena la:eno komo dito dulinakomo, nale hiliyonomo tetelo ba:moe komo biya:tawanamo, la:le la:eno hibima: midi ipuwalo ukui kapiyalo kodakodalo ba la:mota:hana kapimilo alaholohonakomata, tawakaluba:te Hido Tabo uli komone hibima: komidima:. ✧ ²⁸ Iyo, ba: ba:ba ka:na puya:te la:go dalaholohona la:le ibino ododili komoma: a:katoletolehonamata, ba:bene Godote la:eno toleha: komodo ibi kiya:tulamema:ne, ebete ebenu helo kapiyamo la:eno ka:ka: ba mula:lelame ibi huiyatiya dito kokubahilamema:ne. ²⁹ Numa:la:, Godote ebenu malemale komodo la: a:ka:lamia:ta la:le Kelisoko hibima: midipima: keda:hanama:, ba:gala kalakala konomola, ebete atu malemale ipuwalo la: a:kaka:lamia:ta la:eno hibima: midi mabuma: temeteme komo kuwatanakoma:. ✧ ³⁰ Ba:moe ba:be mabuma: la:le alaholo ipuwalo ba:pola:namata, nale dopamo keba alaholo ipuwalo kemedenamimo ba:gala ba:ma tetelo da:kalutamo ba:be atu alaholo komola. Ba: hibila, la:le dopamo naenu alaholo temeteme dumima, ba:be komo nagodolo gala ba kitana la: ba:ma tetelo gala a:kulihumata.

2

Kelisote Ebe Ha:kiya Deha:potoma: Midi Komodo Godote Ebe Hununomamo Dadipatiya:

¹ La: numa:la:, la: Kelisoko ipuwalo ebegodone helo a:lawenakomata, ba:gala la: temeteme ipuwalo ebenu malemale komodo gelebadi iya:tawahanakomata, ba:gala la: ebenu Gobogobago kapimilo a:wapata:lamenakomata, ba:gala la:eno tepo ipuwalo etapa:te etapa:tamo malemale a:hawakaliminakomata. ² Ba:moe ba:be mabuma: wadiyala la: naenu kalakala ba:ma ka:na na:koiminala:, la: ukui kapiyalo ba emedena etapa:te etapi atu malemale komamo nemalagidolenala:, iyo, la:eno tepo ipuwalo kapiyama: ba eda:hana la:le oko owatima: ubi komo kapiyanomoma: na:midinakuya:la:. ³ Ba:bema: la: ipuwalo etate ebe ha:kiya ebe kapiya emalagidolo komone o awagaha komone eta komo akododa:la:, huiyatiya wadiyala la: ha:kiya la: hopamo ba miya:tena, la:eno tepo ipuwono ukuilo

komo hibima: midipi kokopima: na:midilinakuya:la:. ✧ 4 Ba:bene la: ipuwalo etate ebe ha:kiya ebena komo kapiya akemalagidolonakala; ao, ebete huiyatiya komopino modoboha: komo ebena modoboha: komago kapimilo nulamenakamene. ✧ 5 Ba:be mabuma: wadiyala Ya:su Kelisokono tepo ipuwalo ditana, ba:be atu malemale ukui komote la: ipuwalo oko nowatinamene.

6 Ebete dopamo Godokono holoholo kapiyamo emedenami, huiyatiya a owalubi tete duluhukuya, ebe ha:kiya ebena ubi komo kemalagidoloma: ebete Godoma: deda:na ba:be komo kodakodalo kalawiya:ha:. ✧

7 Ebete huiyatiya ebena ko gawalalagi emede bahi tama:mo kalakalago ba ihate, ebete hopo lumagima: eda:te tawakalubino holoholamo atamo ba:bo pehawakaluya, iyo, ebete huiyaha: okodawoeno holoholamo puluhukuya:. ✧

8 Ba:bene ebete ebe ha:kiya hopamo ba ihatena ebena Nabiwino ubi komamo ba:bo papamiwatanakui, ba:bema: ebena papamiwata ipuwalo ebete ebena hoe komoma: modoboma: goiya;, iyo, ebete keha pihigalo koko temeteme ba: dito uwatiya:. ✧

9 Ba:moe ba:be mabuma: Godote ebe hununomamo adipatete eta hidonomo mahilo ebetamo ba:bo ikamiya;, ba:be mahiloeno helote komo mahilo hiliyonomoeno helo na:gogolena, ✧

10 iyo, ba:be mahilo ba: Ya:sutila!

Ba:bema: puya:te Hunu Habalo ba:gala hopo habalo ba:gala haka ipuwalo demedehona, ibi hiliyonomate ebe adikumima: pupamo pegagahiditi, ✧

11 iba:te Nabiwi Godoko ba milimiho hawakala na:ga:lanakamena;, Ya:su Kelisoko kapiya ba: Kodawala. ✧

Hibima: Midipa:te Ba:moe Hopolo Godokono Aloma: Deda:hana

12 Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la;, dopamo na la:eno habalo ba emedena la: naeno tabamo keba ka:na ka:papamila:honakuima, wadiyala nale lutaha: tetelo la:le ba: ba:ba ka:na na:kewagelenala;, iyo, la: naeno iya:tulame komamo papamila:hama: la:eno ukui konomamo nihatenakuya:la:. Ba:gala Godote la:tamo dikalami, ba:be ka:ka: mula: komoeno kuititi komo hibilo lawema;, wadiyala la: la:eno ukuilo ebe tolemelo hunamo ba adipate oko hidamo nowatihonala;, 13 mabu kalakala konomola, Godote ba: la: ipuwalo ebena oko bowatina, iyo, ebete la:tamo hidohido tepo ipuwono ukui ba:gala helo bikalamenata la:le ebena ubi komamo kopapamila:hanama:!

14 Ba:bema: la:eno ododili komo hiliyonomo ipuwalo etapa:te etapa:tamo ubiha: tabo ga:laheno akolowabeletihuinakala:. 15-16 Ba: ba:ma ka:na ba:moe hopo habanapa:te koko kuba ododilipima: eda:hate

✧ 2:3: Gal 5:26 ✧ 2:4: 1Kol 10:24 ✧ 2:6: Yon 1:1-2; 17:5 ✧ 2:7: 2Kol 8:9; Yon 1:14 ✧ 2:8: Yun 5:8; 12:2 ✧ 2:9: Oel 2:33; Epe 1:20-21; Yun 1:3-4 ✧ 2:10: Lom 14:11 ✧ 2:11: Lom 10:9

keka:keka: gabodo ba tolamena, la: huiyatiya Godokono hidohidonomo gugudima: beda:hanamata, iyo, la:godolo eta kuba ododi komo ba:gala eta dalowa: ukui komo deha:potonomote a:kitanamene. Ba:bene la:le tawakaluba:tamo Godokono ka:ka: tabo dikalamenakoma, la:le ebena aloma: ba eda:hana ba:moe hopo ba:la:minanamata, olokiti alomo hunulu da:pola:na keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na. Ba:moe ba:be mabuma:nale Kelisokono Kuititi Hegelalo ba:moe komo kiya:tawama:nemo, nale kebe oko la: ipuwalo dowatinamimo ba:be kodakoda oko ipuwane hidohido gaote hibinomolo a:pikuliya:, iyo, nale la: mabuma: ba:bema:kawagahama:nemo. ☆

¹⁷⁻¹⁸ Numa:la:, la:eno hibima: midi komo ba: la:le Godoko owati-doloma: eta hawa:goeno ilina ebetamo dikamehoma ba:be komo huiyala. Ba:gala nale ba:ma tetelo da:hoemo, iyo, komopa:te naeno hawi hakamo dito da:haminamena:, ba:be komo ba: eta Godotamo ikameho komoma: keda:ma:ne, ba:bema: ba:be komote hibilo du-luhukumini, naeno kalakalate ba itana, wadiyala la: ba: atumu kalakala lawete nago na:kalakalahuya:la:. ☆

Polote Timotiko Epa:paladaitasiko Ibi Pilipai Habamo Poelamema: Tabo Dolamagiya:

¹⁹ Ba:bene Kodawa Ya:sukunu ubi ditanamene, nale gabo kumima:nemo tete tatalilo Timotiko la:tamo kopoemema:, ba:bema: ebete la:eno komoma: tabo gala da:kapoememene, nale ba:be tabo uliti naeno ukui bilibili komo la: mabuma: ba:bo kowibohoma:ne. ²⁰ Ebe kapiyate nago la: malemalelo konomamo emalagidolenata, iyo, ebena tepo ipuwoeno ukuiti naeno tepo ipuwoeno ukui komago kapiyama: eda:na. ²¹ Ba: hibila, komo sose tawakalubi hiliyonomate ibino komo kapiya bemalagidolena, Ya:su Kelisokono ubi komokomoha: ☆ ²² Huiyatiya Timotiko eba ka:naha:. La: iya:tawahala nale ebena nabiwi huiyama: ba eda:na, ebete Hido Tabo olamagi mabuma: nago kapimilo huiyaha: oko dowatinami, ba:be ododi gabodo ebete ebena hibi komo ya:lo a:hawakalimi. ²³ Ba:bema: naeno ubi ba:ma ka:na itana, gabomana:te naeno komo anagiya:midaname dupula:mena:, ba:ba tetenomolo gabote ditanamene nale Timotiko la:tamo kopoemema:nemo. ²⁴ Ba:gala nale Kodawa hibima: na:midinamo, tete tatalila nale ba:moe du genamane uluhukuti la:tamo kopema:nemo.

²⁵ Ba:gala nale eta komo na:kemalagidolutamo, aeno hibima: midi ekawi Epa:paladaitasiko la:tamo gala kakapoemema:. Ebe ba: la:le naeno modoboha: komokomo ipuwalo na owalubinima: da:poemima ba:be hido dawala, iyo, ebete la: mabuma: na tamelo ba la:na alaholoho oko nago kapimilo owatina. ☆ ²⁶ Ebe iya:tawala la:le ebena tawetawe komo dulima, ba:bema: ukui bilibili komote ebegodolo ba itana, ebe ubi konomamo nihatena la:tamo puluhukuti la:eno holoholo gala kakapulamema:. ²⁷ Ba: hibila, ko tawetawete ebe duminati hoe tatalila, huiyatiya Godote malemalelo ebe a:hiduimi, ba:bene ba:be ododi komodo Godote ebena malemale natamo atumu a:kahawakalimi, mabu naeno hido lumagiti na:hoetale nale ba:be komoma: eta ko temeteme hibilo biya:tawana:. ²⁸ Ba:bema: nale atumu naeno ubi konomago ebe la:tamo poemitamo, mabu na iya:tawala la:le ebe gala da:kumima, la:eno kalakalate ebe mabuma: ba itana naeno ukui bilibili

☆ 2:15-16: Da:n 12:3; Pil 1:10; 1Tes 2:19 ☆ 2:17-18: Pil 3:1; 4:4 ☆ 2:21: 2Tim 4:10 ☆ 2:25: Pil 4:18

komote la: mabuma: ba:bo kowibohoma:ne. ²⁹ Ba:bema: wadiyala la:le ebe aeno Kodawa ipuwalo eta ekawima: ga:late konomo kalakalago na:lawayi:la:. Ba:gala la:eno hibima: midipi kapiyuimi ipuwalo wadiyala la:le ebe huiya tawakalubi atumu na:kamililameholiya:la:, ³⁰ mabu la:le nagodone muhululu ba emedehona na owalubini mod-obo:ma: deda:huima, ba:ba tetelo ba:moe ekawi Epa:paladaitasiko la:eno habalo na da:powalubini, ebete Kelisokono oko mabuma: ebena: ka:ka: ebete ko komoha:ma: goelo tatalila ba:hoena:.

3

Ale Aeno Hunu Tamamo Dododilinakoma: Ba:bi Komo Ipuwado Godote A Tuputupupima: A:kaka:ma:mene

¹ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, ba:moe leta kuititi hapulu nale la: ba:ma ka:na kiyalamemata, wadiyala la: aeno Kodawa ipuwalo na:kalakalahanala:.

Ba: hibila, na ubiha:ma: keda:naha: nale la: dopamo diya:tulamenakuima, ba:be atu komoma: eta kapiya teta:mo la: ba:moe leta ipuwalo gala kakiya:tulamema:, mabu ba:moe iya:tulame komote la:eno hibima: midi komo hidamo ka:ga:lulatelema:ne la:le hibi gabo otakapoma:. ² La: hidamo! Puya:te ibino kuba ubi komo dododilinaka ba:bi dubuino komo hidamo nulamenala:, mabu ibi ba: helohelo gahagaha huiyala, iyo, iba:te ibino ubi konomamo ihatena Yunapi dubuino tama itamida kukala komopa:tamo ba ikalame ibino apeno hiya:hiya: komo ba:bo kiya:hililamema:. ³ Huiyatiya a ba: puya:te Godokono Gobogoboeno heloamo ebe dadikuminakoma:, a ba:bi tawakalubila. Iyo, Godote bahibahi gugudino tama itamida kukala Yunapa:tamo dopamo dikalamiya:, ale ba:be komoeno ipuwa iya:tawahapima: eda:hanama:, mabu Godote a tuputupupima: ka:mi komo ale kulima:, ale hunu tamamo ododili komo hiliyonomo ipuwalo eta kapiya komo hibima: kamidinaha:. Ao, a huiyatiya Ya:su Kelisoko kapiya hibima: ba midina ebe kapiya ba:bema: awagaminanama:. *

⁴ La: numa:la:, puya:te naeno pakala emede komo diya:tawahana, diyala, iba:te ibino kateneno ukuilo ba:ma ka:na da: ga:lamena:, “Ba:be dubu Poloko ebete ebena: hunu tama ododili komodo ebe ha:kiya ebe hidodawanomoma: midiya:.”

Ba: hibila, dopamo nale hunu tama ododili komo ipuwado komo hiliyonomo tawakalubi a:negogoliya:mo, ba:bema: diyala, nale ba:ma ka:na da: emalagidolomo, Godote naeno hunu tama ododili gabodo na ebena: eta tuputupudawama: koka:namima:ne. * ⁵ Ba:ma ka:na nale Isalaela tawakalubino Beniyaminakono gu ipuwane hawakaluya:mo, iyo, na ba: Yunapino hawinomola, ba:bema: nale hawakalate kapiya wuiki da:wibuya: dubu guduino tama itamida kukala ba:bo lawiya:mo. Ba:gala a Yunapino Pa:lisi kapiyuimi ipuwalo na eta dawama: dediya:mo, ba:bema: Mosesete atamo dikaa:miya: ba:bi Tutumu Tabo hiliyonomo nale kodakodanomolo uwatenakuimo. * ⁶ Ba:bene nale ba:bi Tutumu Tabamo papamiwatama: naeno ubi konomamo ba ihatena, nale Godokono sose tawakalubino komoma: ba:bo goenakuimo iba:te ebetamo hibi gabodo a:kapapamila:hala:, iyo, nale iba:tamo koko temeteme ba:bema: ikalamenakuimo. Ba: hibila, Tutumu Taboeno

hiliyonomo komamo papamiwata ipuwalo nale eta kapiya deha:poto komo kotanakuiha; ba:bema: Yunapino umi ipuwalo na ba: tuputupudawanomoma: eda:namimo. ✧

⁷ Huiyatiya nagodolo dopamo da:pola:nama; tawakalubi hiliyonomate ba:bi ododili komo ba:gala iya:tawa komo ba:gala Yunapino hawi komo hidohidoma: ba ga:lana, nale ba:ma tetelo huiyatiya Kelisoko mabuma: ba:bi komokomo gigilepalama: midilinamo. ✧ ⁸ Iyo, hopo habanapa:te kebe hiliyonomo komo hidohidonomoma: da:ga:lana ba:gala naeno pakala emede komoeno hiya:hiya: komo, nale ba:bi komo hiliyonomo gigilepalama: ba midilina gunima:mo ihilateliya:mo. Ba:bema: naeno ukui ipuwalo kapiya komote ko komonomoma: eda:na, ba:be komo ba: naeno Kodawa Ya:su Kelisokoba: kapiyama: eda: komola. Iyo, nale ebe mabuma: ba:moe hopoeno hiliyonomo hidohido komo nenema: ba goena, ebe kapiya kodakodanomolo lawenamo ⁹ nale ebe ipuwalo hidamo kemedinama:. Ba: hibila, Godote lumagino hibima: midi komodo modobo helo ebetamo ba ikamena ebe tuputupudawama: ba:bo komidima:ne, ba:bema: ba:ma tetelo nale Godokono Tutumu Tabamo papamiwata komodo na ha:kiya na tuputupudawama: kagoe-naha; ao, nale huiyatiya Kelisoko kapiya hibima: na:midinamo. ✧ ¹⁰ Ba:be mabuma: na ba:moe kapiya konomo komoma: ubi nihatenamo, nale Kelisokoba: kapiyama: ba eda:na, ebete hoe ipuwane kebe helo komamo ka:mahiguya: ba:be atu helo komote naeno emede ipuwalo kitanama:ne. Ba:bene ba:be helo komote nagodolo ba itana, nale ebeno temeteme ipuwalo eba:go kapimilo kolutama:nemo, ba:gala ebete hoe komamo keba ka:na ka:tuya: nale ba:ba ka:na atumu da:tomo, ✧ ¹¹ na hibima: na:midinamo ebeno helo ba: modobola, ebete na hoe ipuwane ka:ka:mo gala kakadipatenema:ne.

Polote Hido Huiya Godogodone Lawema: Oko Helonomamo Dowati-nami

¹² Numa:la; nale tabo ba:ma ka:na kagoitaha; nale Godogodone hido huiya lawema: naeno emede ipuwalo tuputupunomoma: ya:lo ediya:mo. Ao, eba ka:naha; nale huiyatiya helonomamo oko owati ipuwado ba:be huiya galane tetelo lawema: ewagelenamo, mabu Ya:su Kelisote ba:be huiya natamo hibinomolo ikanamema: na ba:bema: laweniya;. ✧ ¹³ Ba:gala naeno hibima: midipi ekaka:la; na ba:ma ka:na kemalagidolutaha: nale alaholo ipuwalo wato kikipo ya:lo a:lawiya:mo, ao, na ba:be kalakala tete galane konumima:nemo. Ba:be mabuma: kebe komate natamo dopamo da:pikulinakui, nale ba:bi komo gala emalagidolema: naeno oko owati ipuwalo gala hapuamo kagahiminaha; na huiyatiya naeno holoholo dopo hapunomamo ihatenatomo kuititi teta:mo modobolo konuluhukuma:. ¹⁴ Iyo, sikulu guduti iya:da:mi hegelalo heloamo keba ka:na ka:puliganako, na oko owati ipuwalo ba: ba:ba ka:na puliganamo, nale kuititi teta:mo da:nuluhukumu naeno hido huiya ba:bo konelawema:. Ba: hibila, Godote Hunu Haboeno kalakala komo natamo ikanamema; Ya:su Kelisoko ipuwalo na ba:bema: ka:namiya;. ✧

✧ **3:6:** Oel 8:3 ✧ **3:7:** Mat 13:44,46 ✧ **3:9:** Lom 3:21-22 ✧ **3:10:** Lom 6:3-5; 8:17
✧ **3:12:** 1Tim 6:12,19 ✧ **3:14:** 1Kol 9:24

¹⁵ Ba:bema: nonolata, a puya:te Kelisoko ipuwalo hidamo dapepehonama:, wadiyala a ba:bako ukui kapiyado oko ebetamo bowatihonama:, huiyatiya diyala, la: komopa:te oko eta kuba ukui komago dowatihonama, ba:bema: Godote ha:kiya ebenu ubi tetelo ebenu tuputupu ukui gabo la: kiya:tulamema:na:ta. ✧ ¹⁶ Numa:la:, ba:moe komo ba: ko komola, ale hibima: midi ipuwalo ba:mamo kebe gabodo ka:pikulima:, wadiyala ba:be atu gabodo ale kuititi teta:mo hibinomolo konikulima:nema:.

¹⁷ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala la: kapimilo la:eno emede ipuwalo na nibaminatenenala:, iyo, puya:te dopamo aeno ododili komo ta:matalema: hidohido ukui duwati, wadiyala la:le ba:be atu gabodo kotolamema: ibino komo hidamo nulamenala:.

✧ ¹⁸ Ba:gala nale dopamo komo hiliyonomo tetelo la: kebe komoma: da:kiyalamenakuima, mu numitota:la:, ka:lo ba:be komo gala ihi baida:go la: ba:ma ka:na kakiyalamemata, Kelisokono keha pi-higalo hoe mabuma: komo tawakalubi hiliyonomate eba:go alaholohona. ¹⁹ Ba: hibila, ba:bako tawakaluba:te ibino kuititi tetelo Saitanakono Koe Habamo konikulima:na: Iba:te ibino kateneno ubi komamo kubanomamo papamila:halete, ba:bene ibino hilopo komo ododili ipuwalo ba awagahana, iba:te ba:moe hopoeno ilina uwate gabo kapiya bemalagidolona. ✧ ²⁰ Huiyatiya a hibima: midipino hibi emede haba ba: Godokono Hunu Habala, ba:bema: aeno Ka:ka: Mula:lea:medawate ba:bene kopema: ale ba:be komo uliholo latimina:na:, ebe ba: aeno Kodawa Ya:su Kelisotela. ✧ ²¹ Ba:bema: hibila, hiya:hiya: tawakalubi ba:gala gobogobo hiliyonomo iba:te ebegodolo ditana ba:be konomo helo dumimina:, iba:te ebenu ubi komamo ba:bo kopapamila:halema:na: Ba:ba tetelo Kelisote ba:be atu heloamo aeno heloha: ape ba:gala ha:laha ape hiya:nomoma: komidilia:mema:ne, iyo, ebenu apete hidonomo a:la:minama: keba ka:na keda:na, aeno apa:te ba: atumu ba:ba ka:na kakeda:haa:mema:na: ✧

4

Polote Komo Tutumu Tabo Pilipai Sose Tawakaluba:tamo Dikalamiya:

¹ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala la: naeno tabo komokomo ba emalagidolena ba:bi komamo papamila:hate aeno Kodawa ipuwalo kodakodanomolo na:la:mota:hanala: Ba: hibila, la: nale ulamema: konomamo demalagidolenama ba:bi tawakalubilata, ba:gala la:le natamo ko kalakala komo ba ikanamena, nale Saitanatamo alaholo ipuwalo da:lawimo la: ba:be wato kikipo huiyama: eda:hanamata. ✧

² Naeno hibima: midipi ekaki bohelemele Yuwodiyako ba:gala Sintakiko, nale la: betoelameholemata la:le olowabeletihui komo miya:pate aeno Kodawa ipuwalo ukui kapiyama: keda:ma:. ³ Ba:bema: ama: pote naeno oko ipuwalo hido owalubidawama: deda:na, wadiyala ama: ba:moi kamenakamena nowalubiliya: Ba: hibila, ibi netewapa:te Hido Tabo olamagimi mabuma: eta dubu Kelaminakoba: dopamo nago kodakoda oko dowatinama:, ba:bema: ibino mahilote Godokono Ka:ka: Bukalo ba:pola:lama:na, komopa:te nago oko dowatina ibino mahilote keba ka:na ka:pola:lama:na ba:ba ka:na. ✧

✧ **3:15:** 1Kol 2:6 ✧ **3:17:** 1Kol 4:16 ✧ **3:19:** Lom 16:18 ✧ **3:20:** Epe 2:6,19 ✧ **3:21:** 1Kol 15:28,43-53 ✧ **4:1:** 1Tes 2:19-20 ✧ **4:3:** Luk 10:20

⁴ Ba:bema: la: hiliyonomate aeno Kodawa ipuwalo hiliyonomo tetelo na:kalakalahanala; iyo, na gala na:kagoemo, wadiyala la: na:kalakalahala! ⁵ Ba:gala wadiyala la: hiliyonomo tawakalubino holoholo hapulu tatabalo ba emedena, komopa:te la:eno ukui komamo papamila:halema: ibi heloamo akakiyahalama:la:. Numa:la:, aeno Kodawoeno pe tete ba: na:tatali, ☆ ⁶ ba:bema: wadiyala la: eta komoma: aka-ukuibilibilihala:, huiyatiya la:eno modoboha: komo hiliyonomo ipuwalo la:eno tepo ipuwoeno kalakalago la: Godotamo na:toetoehonakuya:la: ebete la: kowalubilima:. ☆ ⁷ Ba:ba tetelo la: Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena Godokono hete komote la:eno tepo ipuwoeno hiya:hiya: ukui komo hidamo ba:ga:lulatelenamene, ba: hibila, hopo habanapa:te ibino mulu ukui komamo ba:be hete komoeno ipuwa lawema: kamodobonaha:. ☆

⁸ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, ba:moe leta kuititi hapulu nale la: ba:ma ka:na kiyalamemata, Godote kebe komokomo tuputupu emede komoma: da:goena ba:gala ebete kebe komo da:mililameholena, wadiyala la: ba:bi komokomo kapiya la:eno tepo ipuwalo nemalagidolenala:. Iyo, ebete kebe ukui komo hibima: da:goena ba:gala muluma: da:goena, ebete kebe ukui komo hidoma: da:goena ba:gala dalowa:ha:ma: da:goena, ebete kebe ukui komo malemale hawakalimima: da:goena ba:gala kalakala adipatema: da:goena, wadiyala la: ba:bakobako ukui komo kapiyamo la:eno tepo ipuwa na:tabuilameniya:la:. ⁹ Ba:bene la: kebe komo naeno iya:tulame komodo dulihanakuima ba:gala naeno ododili komodo dulamenakuima, wadiyala la: ba:bi hiliyonomo komo nododilinakuya:la:. Ba: ba:moe gabodo pote hete tawakaluba:tamo dikalamena, ba:be Godote la:godolo hibilo bemedenamene. ☆

Polote Pilipai Soseno Malemale Mani Miya:te Komoma: Kalakala Tabo Dolamagiya:

¹⁰ Ba: hibila, naeno kalakalate aeno Kodawa ipuwalo la: mabuma: ditana, ba:be kalakala bada konomola:ka:! Iyo, tete ga:ga:dopolo la:eno ubi ba italama:na la:le gabo umihino na kowalubininakuiha:, ba:ma tetelo huiyatiya la:le gabo dumima na mana:mo ba:bo owalubinimata, dopamo la:le na owalubinima: ubi keba ka:na kihateonakuima ba:ba ka:na. ¹¹ Huiyatiya nale ba:moe kalakala tabo olamagi komamo eta modoboha: komo la:tamo kahawakalimitaha:, ao, ba:moe komo ya:lo iya:tawuya:mo, na hiya:hiya: modoboha: komo ipuwalo ba emedena huiyatiya naeno Kodawoeno kalakala kapiyate nagodolo bitanamene. ¹² Ba: hibila, dopamo nale komo tetelo hiya:hiya: modoboha: komo ipuwalo lutanakuimo ba:gala komo tetelo na ilinago modobolo lutanakuimo, ba:bema: nale kalakala komoeno ipuwa ba:ma ka:na ya:lo a:lawiya:mo, hiliyonomo hiya:hiya: tetelo, iyo, baa:te wiguname tetelo ba:gala kape tetelo, dogodogo ilina pola:na tetelo ba:gala ilina pola:naha: tetelo, naeno kalakalate naeno Kodawagodone ba pena a:kawibonamene. ¹³ Ba:bema: hibila, ebete natamo helo ba ikanamena, na modobola ebe ipuwalo hiliyonomo hiya:hiya: temeteme ipuwado kuititi hapuamo konuluhukuma:. ☆

☆ **4:5:** Yun 10:25; Ya:i 5:8-9 ☆ **4:6:** Ma:t 6:25-34; Kol 4:2 ☆ **4:7:** Ais 26:3; Yon 14:27; Kol 3:15 ☆ **4:9:** Lom 16:20 ☆ **4:13:** 2Kol 12:10

¹⁴ Huiyatiya na la:tamo kalakala tabo gala na:kagoemo, mabu la:le naeno temeteme ipuwalo na mana:mo dowalubinima ba:be komo ba: hido malemale komola. ¹⁵ La: Pilipai sose tawakalubi ba:moe komo iya:tawahanomola, dopamo Hido Tabote nagodone la:tamo da:puluhukui, ba:bene nale la: ipuwane Ma:sadoniya hopone gala da:katuimo, ba:ba tetelo komo hiya:hiya: sose tawakalubi ipuwalo la:kapiyanomate mana:mo malemalelo na owalubinimata. ☆ ¹⁶ Iyo, na Tesalonaika habalo ba nemedena, la: komo tetelo naeno mod-oboaha: komo ipuwalo owalubi komo natamo ba:bo poemenakuimata. ¹⁷ Huiyatiya numa:la:, naeno ubi komo ba:ma ka:na kitanaha:, na ha:kiya na emalagidolonelo mani la:godone dito uwate, ao, na ubila la:eno malemale ikame komodo Godote ebena hidonomo huiya la:tamo dito kikalameda:

¹⁸ Ba: hibila, ba:ma tetelo eta modoboaha: komo kapiyate nagodolo kitanaha:, mabu la:le na owalubinima: Epa:paladaitasitamo dikamehuima, ebete ba:be mani mammo dadahi nale modobolo lawimo. Numa:la:, la:eno malemale ikame komo ba: Godotamo hido nibo pate ilina ikame komo huiyala, iyo, ebete ba:bako komo eta lumagigodone kalakalago lawete modoboma: kogoema:ne. ¹⁹ Ba:moe ba:be mabuma: kebe modoboaha: komate la:godolo da:pola:na, naeno Godote ba:bi hiliyonomo komo ulamete la:tamo modobolo kikalameda:na:ta, mabu ebena dogodogo ilinate Ya:su Kelisokono A:la:minanomo Habalo ebegodolo ba:pola:na.

²⁰ Ba:bema: wadiyala awagaha komote aeno Nabiwi Godogodolo emedena tetelo nitanamene! Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la!

Polote Leta Kuititi Hapulu Nolata Tabo Komokomo Dolamagiya:

²¹ Ba:bene puya:te Ya:su Kelisoko ipuwalo Godokono tawakalubima: deda:hana, nale naeno nolata tabo ibi hiliyonomatamo poememo, ba:gala nago demedena ba:bi hibima: midipi ekaka:te ibino nolata tabo atumu la:tamo na:kapoema:. ²² Ba:gala puya:te ba:moe Loma ko habalo Godokono tawakalubima: deda:hana, ibi hiliyonomate la:tamo nolata tabo bekapoema:, iyo, ibi ipuwalo puya:te Konomo Gawadalagi Sisakono genamalo ebena oko dowatihona, ba:ba:te ibino nolata tabo konomo atumu na:kapoema:.

²³ Wadiyala aeno Kodawa Ya:su Kelisokono malemale komote la:hiliyonomoeno tepo ipuwalo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE LETA KOLOSI SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela, Ya:su Kelisote ebenu sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya: ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala, mabu Godote ebenu ubilo na ba:bema: laweniya:. Na ba:gala a hibima: midipino ekawi Timotiko, ² ale la: puya:te Kolosi habalo Godokono tawakalubima: ba eda:hana Kelisoko ipuwalo aenu hibima: midipi ekakima: deda:hanama, ale ba:moe leta la:tamo poemema:. Wadiyala aenu Nabiwi Godote ebenu malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta.

Kolosi Sose Tawakalubino Komoma: Polote Kalakala Tabo Ba:gala Toetoe Tabo Dolamagiya:

³ Tete hiliyonomolo ale toetoe tabamo la: ba wadiya:paa:latele kalakala tabo Godotamo ba:bo adipatenakoma:, hibila, ebe ba: aenu Kodawa Ya:su Kelisokono Nabiwila. ☆ ⁴ Ale ebetamo kalakala tabo ba:bema: olamagiminakoma: mabu ale ba:moe hido komo ulima:, la:le Ya:su Kelisoko hibima: ba midina Godokono tawakalubi hiliyonomo malemalelo emalagidolenamata. ⁵ Iyo, dopamo tetelo Godokono Hido Tabote la:tamo da:pi, ba:bema: hibila, la:le ba:be hibinomo tabo dulihiima, ba:ba tetelo la:le Godogodone hido huiya lawema: ebenu pe komoma: uliholo latimi komo ba:bo tupuimimata, mabu ebete ba:be hido huiya ebenu Hunu Habalo ya:lo hiduilamete la: mabuma: hidamo ulamena. Ba:moe ba:be mabuma: ba:ma tetelo la:enu hibima: midi komo ba:gala malemale emalagidolo komote la:godolo ba:pola:lama:nata. ☆ ⁶ Ba: hibila, ba:moe atu tetelo Godokono Hido Tabote hopo haba konomo hapuhapuamo ba pena hidohido gaote a:nolohonaka, la:enu uliho tupuimi mabuni ba:be tabote la: ipuwalo oko keba ka:na kowatinami ba:ba ka:na. Numa:la:, la:le Godokono hibi tabo uliho tetelo ebenu malemale komo pogodone diya:tawahuima, ⁷ ba:be dubu ba: Epa:palasitila, ebe ba: ale koamo demalagidolonama: ba:gala ago oko dowatina ba:be lumagila. Iyo, ebete Kelisokono oko a mabuma: owatinako, ☆ ⁸ ba:gala kalakala konomola, Godokono Gobogobote la:tamo malemale emalagidolo komo keba ka:na kikalametana, ba:ma tetelo Epa:palasiti ba:be komo atamo a:pehawakalimi.

⁹ Ba:bema: ale la:enu hibima: midi komo dulihiima:, ba:ba tetene tupuimiti ale la: mabuma: Godotamo toetoe tabo olamagimi kekelaa:menaha:. Ba:bene ale ebe ba:ma ka:na toemehonakoma:, ebenu Gobogobote tawakaluba:tamo konomamo dikalamena, ebete ba:be mulu ukui komamo ba:gala ebenu ubilo wapata:lame komamo la:enu tepo ipuwa kotabuillamema:ne. ☆ ¹⁰ Ba: ba:moe gabodo Kodawoenu helote la:godolo bitanamene, la:le ebenu hidohido ga:limapi gugudima: ba eda:hana la:enu hiliyonomo ododili komo ipuwalo ebe kokalakaluminakoma:, iyo, la: ipuwalo hidohido gaote ba:ba ka:na ba nolohona la:enu Godoko iya:tawa komodo hibilo kapepehoma:nemata.

¹¹ Ba:gala la: mabuma: ale Nabiwi Godoko betoemehonakoma; ebete ebena aloeno konomo heloamo la: koheluilamenama; la:le komo hiya:hiya: temeteme ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana ✱ ¹² kalakala tabo ebetamo konomamo kadipatenakoma: Ba: hibila, Godote Kelisokono ododi komodo la: a:modobuilamiya:ta, ebena A:la:minanomo Habalo da:pola:na ba:bi dogodogo ilina ipuwane la:le ebena komo hiliyonomo tawakaluba:go la:eno hido huiya konuwatema; ✱ ¹³⁻¹⁴ mabu ebete aeno ka:ka: ba mula:lea:me du namutudawoeno helo ipuwane a uluhukua:tete, ba:bene ebena Guduti Ko Gawadalagima: deda:na ba:be komoeno kalakala emede komamo ebete a a:miya:tiya: Numa:la; ebete ba:be Gudu konomamo emalagidolona, ebe ba: pote aeno kuba ododili ipuwane a huiya konomamo duwatiya: ba:be Hidodawala, iyo, ebete aeno kuba hiliyonomo egebolea:mete ya:lo adodoholea:miya: ✱

Kelisote Kodawanomoma: Deda:na Ba:be Komo

¹⁵ Ba:gala eta komo. A hopo habanapa:te Godoko baida:mo umi modoboha; huiyatiya Kelisote ebena holoholo kapiyamo atamo ba: a:puluhukuya; ebe ba: Nabiwino dopo Gudunomola, iyo, ba:moe hopoeno ilina hiliyonomo ikulihino ebete dopamo nemedenami. ✱ ¹⁶ Ba:bema: Hunu Habalo da:pola:na ba:gala hopo habalo da:pola:na, iyo, hopo habanapa:te baida:mo dulamena ba:gala iba:te kebe komo baida:mo ulameheno, ba:bi hiya:hiya: helohelonomo gobogobo, ba:gala helohelodopo gobogobo, ba:gala hiya:hiya: tawakalubi, ba:gala hopolo da:ka:ka:halena ba:bi ilina, ibi hiliyonomo Nabiwiti ebena Guduino heloamo ododiliya: Ba: hibila, ibi hiliyonomate Kelisoko kawagam-inanama: ebena helo kapiyamo ikulihuya; ¹⁷ ba:gala ibi hiliyonomo ipuwalo etate uluhukuhino ebete dopamo nemedenami. Ba:be mabuma: ebe kapiyagodolo helo bitana ibi hiliyonomatamo ka:ka: kikalamema: ✱

¹⁸ Ba:gala Kelisokono ape ba: sosela, ba:bema: ebe soseno watola ba:gala ka:ka: mabula. Iyo, ha:laha tawakalubi hiliyonomo ipuwalo ebe ba: hoe ipuwane mahigama: dopodawama: ediya; ba:bema: ebe ba: hiliyonomo komokomoeno Namutudawa kapiyanomola. ✱ ¹⁹ Ba: hibila, Godote kalakalago ebena ubi bihatiya; kebe komote ebe ipuwalo tabonomo ditana ba:be atu komote ebena Gudu ipuwalo tabonomo kakitanama: ✱ ²⁰ Ba:gala ebete ebena ubi komo ba:ma ka:na ki-hatiya; ebena Guduino hawiti keha pihigalo da:ka:ka:la:mene, ebete ba:be hawa:mo ba:moe hopolo ba:gala Hunu Habalo da:pola:na, ba:bi hiya:hiya: ilina ba:gala tawakalubi ba:gala gobogobo ibi hiliyonomo uwatete ebena mabulubima: keda:hanama: ibi gala ebetamo kakam-agahelama:ne, mabu ibi hiliyonomate dopamo eba:go alaholohopima: eda:hanama: ✱

²¹ La: hibima: midipi ba: atumu, dopamo la:le kuba komokomo ba ododilina la:eno tepo ipuwoeno ukuilo Godogodone muhuludopone putitamate eba:go alaholohopima: eda:hanamimata. ✱ ²² Huiyatiya kalakala konomola, Kelisote ba:moe hopamo pete lumagino apa:mo da:pehoiya; ba:be mabuma: la: ba:ma tetelo Godokono hidohido mabulubima: eda:hanamata, iyo, ebete gabo ba:ma ka:na hiduimiya: la:

✱ **1:11:** Epe 1:19; 3:16 ✱ **1:12:** Epe 1:11,18 ✱ **1:13-14:** Luk 22:53; Epe 1:7; 2:2 ✱ **1:15:** 2Kol 4:4; Yon 1:18 ✱ **1:17:** Yon 1:1; 8:58 ✱ **1:18:** Epe 1:22-23; Oel 26:23; Haw 1:5 ✱ **1:19:** Kol 2:9 ✱ **1:20:** Epe 1:10; 2:16 ✱ **1:21:** Lom 5:10; Epe 2:12

ebeno talonapima: ba:gala tuputupupima: ba:gala dalowa:ha: tawakalubima: midiliti ebena holoholo hapuamo komagahema: ✱ ²³ Ba:bema: wadiyala la: kodakodalo ba la:mota:hana la:eno tepo ipuwalo ukui gagagagama: akeda:hanala:, mabu la: dopamo dulihuima ba:be Hido Tabo hibima: ba midina la:le Godogodone hido huiya uwatema: uliholo latiminamata. Ba: hibila, ba:be Hido Tabo kolamagima: na Poloko ba: Godokono eta okodawala, ba:gala kalakala konomola, ba:be Tabote hopo habanapi hiliyonomatamo ya:lo uluhukui.

Sose Tawakalubi Mabuma: Polokono Oko Owati Komo

²⁴ Ba:gala eta komo, nale la: sose tawakalubi mabuma: duwate-nakomo ba:bi apeno temeteme komoma: na:kalakalanamo. Numa:la:, sose tawakalubi ba: Kelisokono apela, ba:bema: keba tetelo hibima: midipa:te ebena oko owati ipuwalo temeteme duwatanaka, Kelisote ba:bako atu temeteme bekauwatanako. Iyo, ebena temeteme uwate komo ba:moe hopolo hibilo kupula:lemeha:, ba:bema: naeno kalakala bitana nale ebena temeteme upula:leme teta:mo ebena oko kowatinama: ²⁵ Ba: hibila, Godote sose tawakalubi mabuma: na okodawama: a:midiniya:, iyo, nale ebena tabo konomo iba:tamo hawakaliminomo da:hawakaliminakomo ba:be ododi komo ba: ebete natamo dikanamiya: ba:be okola. ✱ ²⁶⁻²⁷ Ba:bema: numa:la:, dopamo tetelo Godote komo gogo hiliyonomolo hopo habanapa:tamo ugumuilo ditani, ba:be nopo ebete ba:ma tetelo ebena tabo olamagimipino oko ipuwado la: ebena tawakaluba:tamo ba:ma ka:na hawakaliminako, Kodawa Kelisote la: hibima: midipino tepo ipuwalo bemedena, ba:bene la:le ebena pe komoma: uliholo ba latimina, ebete da:pemene ba:ba tetelo la:le Godokono konomo alo ipuwalo ba:nemedenamata. Kalakala konomola, ba:ma tetelo ebena hidonomo a:la:mina nopote hopo habanapi hiliyonomatamo ba: ba:ba ka:na itana! ✱

²⁸ Ba:bema: ale Kelisokono komoma: ebena Hido Tabo tawakalubi hiliyonomatamo olamagiminakoma:, iyo, ale hiliyonomo hiya:hiya: mulu tabamo ibi ba kiyahalame ba:bo iya:tulamenakoma:, mabu a ubila ibi hiliyonomate Kelisoko ipuwalo hidonomamo apepehote ibi kokopima: deda:hamena:, ale ibi Godokono holoholo hapuamo ba:bo konewadipilima:nema: ²⁹ Ba: hibila, nale ba:be komo kumima: Kelisokono konomo heloamo oko bowatinamo, ba:gala ebena helote atumu na ipuwalo oko na:kowatina. ✱

2

¹ Ba:bema: na ubila la: ba:moe komo iya:tawaha, na Polote la: Kolosi sose tawakalubi ba:gala Lodosiya sose tawakalubi, la: hiliyonomo mabuma: Godokono oko temetema:go dowatinamo, ba:gala hibila, la:eno kapiyuimi ipuwalo puya:te naeno holoholo dopamo kumiha:, nale la: hiliyonomo mabuma: atumu oko na:kowatinamo. ² Iyo, naeno ubi ba:ma ka:na itana, nale la: hiliyonomo hiya:hiya: tawakalubi gelebadi tabamo ba heluilame la:le malemale emalagidolo komo ipuwalo kapiyama: keda:hama:. Ba: ba:moe gabodo Godote dopamo tawakaluba:tamo dugumuiya:, ba:be diya nopoeno ipuwa la:le hidonomamo iya:tawahate kodakodalo ba:bo katila:nama:nemata, lumagiti konomo mana:goeno kuiha keba ka:na katila:nanako ba:ba

✱ **1:22:** Epe 2:14-16; 5:27 ✱ **1:25:** Epe 3:2,7-8 ✱ **1:26-27:** Lom 16:25-26; Epe 3:5,9 ✱ **1:29:** Epe 3:7,20; Pil 4:13

ka:na. Ba: hibila, ba:be diya nopoeno ipuwate ka:lo tawakaluba:tamo da:hawakalana, ebe ba: Kelisotela, ³ iyo, hiliyonomo hidohido mulu emalagidolo komo ba:gala hiya:hiya: iya:tawa komo, ba:bi komo hiliyonomate ebegodolo ba:pola:na. Ba:be mabuma: Godote dopamo kebe hidohido komo kugumuiliya: ka:lo ebete huiyatiya Kelisogodone tawakaluba:tamo hawakalilamenako. ✧

⁴ Ba:bema: nale ba:moe komo la:tamo na:goemo, mabu na ubihinola la: ipuwalo etate mahigate komo hidohido tabo hunu tama iya:tulame gabodo ba olamagi, komo ha:da tabo komamo la: amiholamete kuba gabamo ba:bo komagatalema. ✧ ⁵ Ba: hibila, naeno ape muhulunomola huiyatiya nale naeno tepo ipuwoeno ukui ipuwalo la:go bemedenamoma, ba:bema: la:le Kelisoko hibima: midi ipuwalo kapiyama: eda:hate kodakodalo keba ka:na ka:la:mota:honama, nale ba:be komo ba iya:tawa konomamo kalakalutamo. ✧

Lumagiti Kelisoko Ipuwalo Hibi Ka:ka: Lawe Komo

⁶ Ba:bema: la: dopamo Ya:su Kelisoko la:eno Kodawama: ka:milo ebe keba ka:na ka:lawiuiama, wadiyala la: ba:ma tetelo ebe ipuwalo ba: ba:ba ka:na nemedanala. ⁷ Numa:la:, Kelisoko ba: hido pali haka huiyala, ba:bema: wadiyala la:le la:eno haha ebe ipuwamo amiho-hote, hahate ba mela:midahale la: hidamo napepehonakuya:la:. Iyo, wadiyala la: la:eno genama ebe hunamo hidamo netiya:la:, ba:bene la:le hibima: midi ipuwalo helohelonomoma: keda:hama:nemata, Godokono okodawate la: dopamo diya:tulamenakui ba:ba ka:na. Ba:gala eta komo, wadiyala la: hiliyonomo tetelo Godotamo kalakala tabo nadipate-nakuya:la:. ✧

⁸ Ba:bema: la: hidamo! Na ubihinola la: ipuwalo etate mahigate hopo habanapino komo mulu tabo komokomo ba olamagi ha:da amiho komodo la: kuba gabamo magatale. Ba:bako lumagino iya:tulame komote la: kuba ododili komoeno okopima: komidilima:na:ta, mabu ebete hopo habanapino iniwalino hiya:hiya: kukala komo ba:gala ba:moe hopoeno kubakuba gobogoboeno hiya:hiya: ukui komo hibima: ba midilina tawakalubi ba:bo iya:tulamenako. Iyo, ebena iya:tulame komote Kelisogodone kapenaha:.

⁹ Wadiyala la: huiyatiya ba:moe konomo komo niyatawahala:, Kelisote lumagino apa:mo ba:moe hopolo da:pemedenamoma, ba:ba tetelo Godote ebena holoholo ba:gala ododili komago ebe ipuwalo emedenami, iyo, Godote ka:lo atumu ebe ipuwalo ba:kaemedena mabu Kelisoko ba:gala Godoko ibi ba: kapiyanomola. ✧ ¹⁰ Ba:bema: kalakala konomola, mabu la: hibima: midipa:te atumu Kelisoko ipuwalo ba emedena ebena hiliyonomo komokomo konomamo ya:lo uwatimata. Iyo, hibila, ebete ebena Ko Gawadalagi emede bahilo ba luta, Saitanakono hiya:hiya: nopopi ba:gala komo kubakuba gobogobo ibi hiliyonomate ebe tolemelo ebetamo a:papamila:halenaka. ✧

¹¹ Ba:bema: Yunapa:te ibino iniwala:godone da:lawiya:, wadiyala la: ba:be dubu guduino tama itamida kukala nemalagidolala:. Iba:te dododinaka ba:be kukala dubate ha:kiya ibino kokotamo ibino guguda:tamo miya:telamenaka, huiyatiya la: Kelisoko ipuwalo ba emedena ebete la:tamo da:miya:telami ba:be tama itamida kukala hiya:la.

✧ 2:3: 1Kol 1:24,30 ✧ 2:4: Lom 16:18 ✧ 2:5: 1Kol 5:3 ✧ 2:7: Epe 3:17 ✧ 2:9: Yon 1:14,16 ✧ 2:10: Epe 1:21-22

Iyo, Kelisote la:eno tepo ipuwalo dododilami ba:be komodo ebete la: kateneno kuba ubi komamo papamila:ha ipuwane uluhukulatelia:ta. ✱
 12 Ba:bema: numa:la:, la:eno Kelisoko hibima: midi komo kohawakalimima: sose watowatopa:te la: beyamo ba wadulatele la:le beya ipuwamo ba:bo nepalaguimata, dopamo tetelo komopa:te Kelisokono hoe ape bobo ipuwamo keba ka:na kihatiya: ba:ba ka:na. Ba:gala la: beya ipuwane da:mahila:halima, ba:ba tetelo la: Godokono helo hibima: ba midi ebete la: ka:ka:mo ba:bo wadiya:paa:latelia:ta, dopamo ebete Kelisoko ka:ka:mo keba ka:na kadipatiya: ba:ba ka:na. ✱

13-14 Ba: hibila, la: Yuha:pi dopamo Godokono umi ipuwalo ha:laha tawakalubima: eda:hanamimata, mabu la: la:eno kateneno kuba ubi komamo ba papamila:hana kuba komokomo ba:bo ododilinakuimata. Huiyatiya kalakala konomola, la:le ebena komo iya:tawahaheno ba:ba tetelo Godote la: ha:laha ipuwane uwatete, ebete Kelisoko keba ka:na ka:ka:kimiya: la: ba:ba ka:na eba:go a:ka:kilamiya:ta. Numa:la:, la:la, ala, a hiliyonomate dopamo Godokono hiya:hiya: kukala hiliyonomo da:wakalaminakuima:, ebete ba:bi kuba ododili komo ebena Tabo Anagiya:mida Bukamo ba:bo miya:tenakui. Huiyatiya tawakaluba:te Kelisoko keha pihigamo da:pihomotiya:, ba:be atu tetelo Godote aeno kuba ododili miya:teho tabo komokomo ba:gala ebena kukala miya:teho tabo komokomo, ba:bi netewa komokomo keha pihigamo kapimilo miya:tete ikoko ba:bo alukulilamiya:, iyo, ba:moe ba:be gabodo ebete aeno kuba ododili komo hiliyonomo egebolea:mete dito adodoholea:miya:. ✱ 15 Ba:bema: hibila, Kelisote keha pihigalo da:hoyia:, ba:ba tetelo ebete Saitanakono hiya:hiya: nopopi ba:gala komo kubakuba gobogobo ibi hiliyonomoeno helo ipuwane uluhukuti wato kikipo ba:bo lawiya:, iyo, puya:te eba:go dalaholohonakui ebete hopo habanapino holoholo hapulu ibi hiliyonomo heloha:ma: ba: dito midiliya:.

Komo Hiya:hiya: Kukalate Awagahapino Ukui Komodo Dikulihona

16 Ba:bema: na ubihinola eta kuba ukuidawate mahigate naha ilina komoma: ba:gala niho ilina komoma: hiya:hiya: kukala la:tamo ikalame. Ba:gala la: ba: atumu Yunapa:te hiliyonomo gogolo ibino hiya:hiya: poko dododilinaka ba:bi komoma:, ba:gala ibino uli manomeno poko ododili komoma:, ba:gala ibino okoha: talona hegeloeno komoma:, la: ba:bi hiya:hiya: komoma: eta lumagigodone eta kukala akalawa:la:. ✱ 17 Ba: hibila, dopamo tetelo Godote ba:makomako kukala Yunapino iniwala:tamo ikalamiya:, iba:te ba:bi komamo papamila:ha komodo ebena holoholo nanekela:mo kuminakoma:, huiyatiya kalakala konomola, ba:ma tetelo ale Kelisoko ipuwalo ba emedena Godokono holoholo hibinomolo uminakoma:, mabu Kelisoko ba: ebena hibi komo hawakalimidawala. ✱

18 Ba:gala na ubihinola eta kuba ukuidawate mahigate la: kuba gabamo ba magatale la:eno hibima: midi komoeno hido huiya ba:bo alatidihole. Ba: hibila, komopa:te ibino tepo ipuwoeno kuba ukui gabodo ibi ha:kiya ibi ba awagaminalena, ibino baida:te hiya:ma: eda:halame komokomo ba:gala Hunu Haboeno nopopi adikulame komokomo tawakalubi ba:bo kiyahalamanaka. Numa:la:, iba:te ha:kiya

✱ 2:11: Lom 2:29 ✱ 2:12: Lom 6:4 ✱ 2:13-14: Epe 2:1,4-5,14-16; 1Pit 2:24 ✱ 2:16: Lom 14:1-12 ✱ 2:17: Yun 8:5

ibi Godokono huiyaha: okopima: da:ga:lana, huiyatiya ba:be tabo ga:la komo ba: hunu tamoeno iya:tulame komola mabu ibino tepo ipuwalo awagaha konomote itana. ¹⁹ Iyo, ba:bako lumagiti ebene tepo ipuweno ukulo a sose tawakalubino watodawa Kelisoko ya:lo a:miya:pui, ba:bema: ebete ebetamo hibilo kapapamiwatanaha. Huiyatiya kalakala konomola, hibi sose tawakalubino komo ba:ma ka:nala, ibi ba: Kelisokono apela ba:gala ebe ba: watola. Ba:moe ba:be mabuma: ape konomoeno hiya:hiya: komate watoeno ubi komamo hibilo ba papamila:hana, ba:ba tetelo apeno moga:lamehole tete hiliyonomo ba:gala hiliyonomo wituwitu iba:te ibino hiya:hiya: oko modobolo dowatihonamena: ba:be apete hidonomamo kapema:ne, Godote ubi keba ka:na kihatena ba:ba ka:na. ✧

²⁰ Numa:la:, puya:te hibima: midiha:pima: deda:hana, iba:te Saitanakono helo ipuwalo ba emedehona ko tola:go hiya:hiya: kukala konomamo emalagidolenanaka. Huiyatiya la: hibima: midipa:te Kelisokoba: da:ha:lahuya:ma, ba:ba tetelo ba:moe hopo dumina la:le ba:bi kubakuba gobogoboeno helo ipuwane ya:lo ikuliya:mata. Ba:bema: mabu keka: la: hiya:hiya: kukaloeno komo ba emalagidolena hopo haboeno hibima: midiha:pimo demedenama? A:iye! Komopa:te la:tamo tabo ba:ma ka:na dolamagimimina:, ✧ ²¹ “Ba:moe ilina akologa:la:,” ba:gala “Ba:be ilina akanala:,” ba:gala “Ba:be eta ilinoeno talona konomola,” la:le ibino tabo komokomo akulihala. ²² Numa:la:, ba:bako kukala ba: hopo habanapino ukui komola ba:gala ibino iya:tulame komola, iyo, kebe ilinate ibino naha komodo wapamo da:tolamita nea:go da:pinikulimina:, iba:te ba:bi ilina nahama: ko komonomoma: ga:late kukala ba:bo miya:tenaka. ✧ ²³ Ba:bi kukala ba: daedae ukui komola, huiyatiya iba:te ha:kiya ibi ha:da ba amiholame ibino kukala mulunomo komokomoma: ga:lana. Ba:gala iba:te komo daedae tabo ba:ma ka:na kaga:lana, hibima: midipa:te Hunu Haboeno nopopi nadikulamenakamena: ba:gala iba:te ibi ha:kiya iba:tamo apeno temete me dito nikalamenakamena: Godoko hibilo kokalakaluminama: Numa:la:, iba:te ha:kiya ibi Godokono huiyaha: okopima: da:ga:lana, ba:be tabo ga:la komo ba: hunu tamoeno iya:tulame komola mabu ibino tepo ipuwalo awagaha konomote itana. Ba:bema: ibi niliya, mabu ibino kukalate iba:tamo helo kikalamenaha: kateneno kuba ubi komokomo hibilo kanakapulamema:.

3

Hibima: Mididawagodolo Ditana Ba:be Hibi Ka:ka: Komo

¹⁻³ Ba: hibila, la: hibima: midipa:te Kelisokoba: ya:lo a:ha:lahuya:mata, ba:bene Godote la: eba:go ka:ka:mo a:wadiya:paa:lateliya:ta. Ba:bema: wadiyala la: Hunu Habalo da:pola:na ba:bi hidohido komo hibilo kuwatema: la:eno tepo ipuweno ukui nihatenakuya:la:, mabu Kelisote dopamo Godokono tu hapuamo nemedete ebene Ko Gawadalagi emede bahilo ba:luta. Iyo, wadiyala la: Hunu Haboeno komokomo kapiya nemalagidolenala:, manaha: hopo haboeno hiya:hiya: komo, mabu Kelisokono ododi komodo la:eno hibi ka:ka:te Godogodolo bitana. ✧

⁴ Ba:bema: numa:la:, Kelisote ebene helonomo alago da:kapemene,

✧ 2:19: Epe 2:21; 4:16 ✧ 2:20: Gal 4:3,9; 1Tim 4:3 ✧ 2:22: Mat 15:9 ✧ 3:1-3: Mat 6:33; Mak 12:36; 16:19; Epe 1:20

ba:be atu tetelo la:eno hibi ka:ka:te kohawakalama:ne mabu Kelisoko kapiya ba: la:eno ka:ka: mabula.

Kelisoko Ipuwalo Ditana Ba:be Uli Emede Komoeno Kukala

⁵ Ba:bema: la:eno tepo ipuwalo kebe kuba ubi komate da:pola:na, wadiyala la: ba:bi komo nanakapulama:la:. Iyo, kamenakamena ba:gala bohelemele pilo komo, ba:mako kuba ododima: ubi ihate komo, kateneno ubi komamo papamiwata komo, apa:mo hiya:hiya: hilopo ododili komo, ba:gala mani konomamo emalagidolo komo, wadiyala la: ba:bi kuba komo hiliyonomo alukulinomo nalukula:la:. Numa:la:, pote mani konomamo demalagidolona, ebena komo ba: ida:da:li adikulamedawoeno komo huiyala. ☆ ⁶ Ba: hibila, puya:te Godotamo papamila:haheno ba:bako hiya:hiya: kuba komo dododilina, ba:bema: ebena konomo mauba komote iba:tamo ba: na:pe!

⁷ Numa:la:, dopamo la: hibima: midipi ba: atumu ba:bako kuba ubi komokomo ipuwalo emedenamimata, mabu ba:ba tetelo la: ba: daedae ukuilo wapata:lamenamimata. ⁸ Huiyatiya ka:lo wadiyala la: ba:moi kuba komo hiliyonomo na:wadipipikulama:la:—mauba komo, tepo ipuwalo koema: eda: komo, ba:gala eta lumagi kubahimima: ubi ihate komo. Iyo, la: eta lumagi iduduputimi tabo ba:gala dalowa: ukui hawakalimi tabo akolamagiminakala:, ☆ ⁹ ba:gala la: ipuwalo etate etatamo ha:da tabo akagaa:la:, mabu la: pakala emede komoeno ododili komokomo tama:mo ya:lo a:miya:timata, lumagiti dalowa: kaliko keba ka:na ka:pekananako ba:ba ka:na. ☆

¹⁰ Ba: hibila, lumagiti hidohido kaliko kopupulima: kalakalago keba ka:na kuwatanako, la:le ba: ba:ba ka:na Kelisokono uli emede komoeno ododili komokomo ba:bo uwatimata. Ba:bema: numa:la:, ba:ma tetelo la:le uli emede komoeno ododili ipuwalo ba emedena hopo habanapi Ododilidawate la: ebena holoholonomoma: midilinata, la:le ebena hibi komo iya:tawanomo kiya:tawahanama:. ☆ ¹¹ Ba:gala eta komo. Ba:moe uli emede komo ipuwalo hibima: midipa:te hiya:hiya: kala:mota:hanaha:, ao, Yunapi ba:gala Yuha:pi ibi hiliyonomate kapiya tawakalubima: eda:hana. Ba:ma ka:na kebe dubate Yunapino tama itamida kukala duwatiya: ba:gala puya:te ibino kukala uwateha:ma: deda:hana, puya:te tukulubima: deda:hana ba:gala puya:te komo hiya:hiya: muhulu hopolo demedehona, puya:te mani oko dowatina ba:gala puya:te komopino huiyaha: okopima: deda:hana, Kelisote ba:bi tawakalubi hiliyonomoeno Kodawama: ba eda:na kapiya oko ibi ipuwalo owatina, iba:te ebena kapiya tawakalubinomoma: keda:hanama:. ☆

¹² La: ba: Godote duwati ba:bi tawakalubilata, iyo, ebete la: malemalelo ba emalagidolena la: ebena talona tawakalubima: ba:bo midilia:ta. Ba:bema: wadiyala la: ebena uli emede komoeno ododili komokomo la:eno hidohido kalikomo na:pupula:la:—awaepi owalubili komo, komopa:tamo malemale hawakalimi komo, la: ha:kiya la: hopamo miya:te komo, komopa:tamo temeteme ikalameha: komo, ba:gala komopa:tamo ubiha: tabo tiyo ga:laha: komo. ☆ ¹³ Ba:bene la: ipuwalo etate etatamo tiyolo akamaubala:, ba:gala keba tetelo eta lumagiti kuba dododimini la: ebena kuba egebolemete nadodomiya:la:,

☆ **3:5:** Lom 6:6,11; Epe 4:19; 5:3-6 ☆ **3:8:** Epe 4:25-29; 5:4 ☆ **3:9:** Epe 4:22,25 ☆ **3:10:** Epe 4:24 ☆ **3:11:** Gal 3:28 ☆ **3:12:** 1Pit 2:9

Kodawa Kelisote la:eno kuba egebolelamete keba ka:na kadodolelamitiya:la ba:ba ka:na. ✧ ¹⁴ Ba:bene ba:moi hiliyonomo hido-hido ododili komo hunamo wadiyala la: malemale emalagidolo komo na:kapuliya:la:, mabu hibila, ba:moe kuititi komote la:godolo ba itana, la:eno hiliyonomo hiya:hiya: ododili ipuwalo la: tawakalubi kapiyanomoma: beda:hanamata. ✧

¹⁵ Iyo, Godote la: da:ka:lami ba:ba tetelo ebete ebene ubi ba:ma ka:na ihati, la:le Kelisokono kapiya apemo ba emedena ebene hete ipuwalo kemedehonama: Ba:be mabuma: wadiyala ebene hete komote la:eno tepo ipuwa namutudawama: ba eda:na, la: la:eno kalakala Godotamo ba:bo na:hawakaliminakuya:la:. ✧ ¹⁶ Ba:bene Kelisokono Hido Tabote la:eno tepo ipuwalo konomamo nitanamene. Ba:be gabodo la: ipuwalo etate eta ebene konomo mulu komamo ba:be taboeno ipuwa komokomo ba iya:tumi, puya:te kuba gabodo tolamema: dewagelena ibi ba:bo nowalubilinakuya:la:. Ba:gala wadiyala la: Godoko adikumi ipuwalo la:eno tepo ipuwoeno heloamo hiya:hiya: ohala:mo kalakala ebetamo na:hawakaliminakuya:la:, iyo, ba: ba:ma ka:na Godokono Bukoeno Sam Ohale bukalo da:pola:na ba:bi ohale, ba:gala hibima: midipa:te Godokono hanohano komo hawakalilamema: dododilinaka ba:bi ohale, ba:gala ebene Gobogobote la:eno tepo ipuwamo da:miya:tenako ba:bi ohale, la: ba:bi hiya:hiya: ohala:mo ebe badikuminakomata. ✧ ¹⁷ Ba:bema: la:le Nabiwi Godotamo la:eno kalakala Kodawa Ya:suku ipuwalo ba hawakalimina, wadiyala la:le la:eno hiliyonomo tabo ga:la komodo ba:gala apa:mo ododili komodo la:eno Ya:suku ta:mata komo na:hawakaliminakuya:la:. ✧

Kapiya Genamanapa:te Kelisoko Ipuwalo Keba Ka:na Na:kemedenamena:

¹⁸ Hibima: midipi kamenakamenala:, wadiyala la: la:eno awa:tamo na:papamila:hanakuya:la:, mabu la: ba: Kodawa Ya:suku ta:matapima: eda:hanamata. ✧ ¹⁹ Ba:gala hibima: midipi dubala:, wadiyala la: la:eno kamenakamena malemalelo nemalagidolenakuya:la:, iyo, la: iba:tamo akahelohelohonala:. ✧ ²⁰ Ba:gala guguda:la:, wadiyala la: la:eno nabi menokobi ibino tabamo na:papamila:hanakuya:la:, mabu Godote ba:moe komo umima: na:kalakalana. ✧ ²¹ Ba:gala naba:la:, la:eno gugudino ododili komokomoma: heloamo akakiyaha-lamenakala:, iba:te ibino tepo ipuwalo kuiyodopoma: eda:hakapoma:. ✧

²² Ba:bene koko okopi dubate la: pui mana:mo duwatiya:la la:le ibino huiyaha: oko kowatihonama:, ba:bi dubate ba:moe hopolo la:eno oko namutulubima: ba eda:hana, wadiyala la: ibino hiliyonomo tabo komamo na:papamila:hanakuya:la:. Ba:gala oko owati ipuwalo la: ba:ma ka:na akemalagidolala:, oko namutudawate natamo kokalakalama:, ebete na dunamita ba:be kapiya tetelo nale oko hidamo bowatinakomo. Ao, eba ka:naha: Namutudawate la: ulame tetelo ba:gala ulameha: tetelo, wadiyala la: Kodawa Ya:suku ba toleme, eta kuba ukui tepo ipuwalo ugumuihino hibi kalakalago oko nowatinakuya:la:. ✧ ²³ Iyo, la: kebe oko dowatima, wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno helo konomamo

✧ **3:13:** Epe 4:2,32 ✧ **3:14:** Lom 13:8-10 ✧ **3:15:** Pil 4:7; 1Kol 12:27; Epe 4:4 ✧ **3:16:** Epe 5:19 ✧ **3:17:** 1Kol 10:31; Epe 5:20 ✧ **3:18:** Epe 5:22 ✧ **3:19:** Epe 5:25 ✧ **3:20:** Epe 6:1 ✧ **3:21:** Epe 6:4 ✧ **3:22:** Epe 6:5-8

nowatiya:la:, manaha: hopo habanapi kalakaluilamema:, la: huiyatiya aeno Kodawa kokalakaluimima: oko hidamo nowatinakuya:la:.

²⁴ Ba:moe ko komo akadodala:, ba:be Kodawate kebe dogodogo komo ebena tawakalubi mabuma: tama:mo da:miya:tiya:, ebete ba:bi hiya:hiya: komo ipuwane hido huiya ama:tamo hibilo kikamema:na:ta, mabu ebe ba: amia:no oko namutudawanomola, eta hopo haba lumag-
iha:. ²⁵ Ba: hibila, Godote kapiyanomo gabodo hiliyonomo tawakalu-
bino komo tuputupulu kanagilamelelamema:ne, ba:bema: ebete ama:
hido okodawatamo hido huiya dikamemena:, ba:be atu tetelo ebete
kuba ododilipi hiliyonomatamo kuba huiya ba:bo kakikalamema:ne. ✱

4

¹ Ba:bema: la: hibima: midipi oko namutuluba:la:, puya:te la:eno oko huiyaheno kowatihonama: mana:mo duwatiya:ma, wadiyala la: ibino oko ba ulamelelamena ibino kuba ododiha: tetelo eta temeteme ikalameheno ibino baa: modobolo dito nikalamenakuya:la:. La: ba:moe ko komo akadodala:, la: atumu ba: Hunu Habalo demedena ba:be Konomo Namutudawoeno huiyaha: okopilata. ✱

Godotamo Toetoe Tabo Olamagimi Komo

² Ba:bema: la: hibima: midipi hiliyonomala:, la: Godokoba: tabo ga:la kekelalamenala:, ba:bene la:le ebe da:toemehonakoma, wadiyala la: toetoe tabo tepo ipuwoeno ukui konomago ba ga:la ba:be atu tetelo ebetamo kalakala tabo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:. ✱

³ Ba:gala wadiyala la:le a na:wadiya:paa:tenala:, Godote gigiho atamo a:hiya:midate ba:bene ale ebena tabo tawakaluba:tamo hidamo kolamagiminakoma:. Ba: hibila, ebete dopamo tawakaluba:tamo dugumuinami ba:be diya nopoeno ipuwa ba: Kelisotela, ale ebena komoma: tabo ba:bema: olamagiminakoma:, iyo, ba:moe mabuma: nale du genamalo emedenamoma. ✱ ⁴ Ba:bema: wadiyala la: na nadipanatenanala:, mabu na ubila Kelisokono komo hidonomamo hawakalimima:, Godote nale ododima: ubi keba ka:na kihatena ba:ba ka:na.

Hibima: Midiha:patamo Tabo Olamagimi Komo

⁵ Ba:gala wadiyala la:le ba:moe hopo haboeno hibima: midiha:pi ipuwalo mulu ukui komo kapiyago nemedanala:, ba:bene Godote hido tete la:tamo dikalamenakomena: la: ebena hibi komo iba:tamo atumu na:hawakaliminakuya:la:. ✱ ⁶ Iyo, la:le ibi ipuwalo la:eno hiya:hiya: tabo olamagimi komo hidohidonomoma: na:midilinakuya:la:, tawakaluba:te ibino baa: solamo ba goluilame hidohidoma: keba ka:na ka:midilinaka ba:ba ka:na. Ba:bene iba:te la:eno hibima: midi komoma: la: da:kialalamenakomena:, wadiyala iba:te hido huiya tabo la:godone hibilo nulihonakamena:. ✱

Polote Leta Kuititi Hapulu Tabo Komokomo Dolamagiya:

⁷ La: nonolata, aeno hibima: mididawa ekawi eta Tikikasiti la:tamo da:pemene, ebete naeno emede komoeno hiya:hiya: komo la: kopikiyalamema:na:ta. Ba: hibila, ebete ago Kodawa Ya:sukunu oko ba owatina eta hido okodawama: eda:na, ✱ ⁸ ba:bema: nale ebe la:tamo poememo, la:le aeno emede komokomo ebegodone dulihome la: kalakala ba:bo kolawema:nemata. ✱ ⁹ Ba:gala la:eno Kolosi

✱ 3:25: Lom 2:11 ✱ 4:1: Epe 6:9 ✱ 4:2: Epe 6:18; Pil 4:6 ✱ 4:3: Lom 15:30; Epe 6:19
✱ 4:5: Epe 5:15-16 ✱ 4:6: Epe 4:29; 1Pit 3:15 ✱ 4:7: Epe 6:21 ✱ 4:8: Epe 6:22

habanapi eta Onisimasiko, ebe ba: aeno hidonomo hibima: mididawa etala, ebete Tikikasikoba: la:tamo kopema:na:, ba:bene kebe komate ba:malo dikulihui, ibi netewapa:te ba:bi komo hiliyonomo la:tamo kopehawakalilamema:na:.*

¹⁰ Ba:moe du genamalo nago demedena ba:be A:listakasiti ebenu nolata tabo la:tamo poeme, ba:gala Banabasikoba: kapiya hawinomo ekawi Makate la:tamo atumu nolata tabo bekaolamagita. Ba: hibila, nale tabo la:tamo dopamo ba:ma ka:na poemimo, ebete la:tamo da:puluhukumini la:le ebe kalakalago na:lawiya:la:. * ¹¹ Ba:bene Yosuwako, ebenu eta mahilo ba: Yasitasitila, ebe atumu nolata tabo bekapoeme la:tamo. Hibila, Yunapi ipuwalo ebe ba:gala Makako ba:gala A:listakasiko, ibi kapiyate Ya:suku hibima: miditi ebenu Ko Gawadalagi komote kopema: nago uliholo oko bowatina, iyo, ba:be oko owati ipuwalo iba:te na konomamo owalubinina.

¹² Ba:bene la:eno eta kapiyuimidawate Ya:su Kelisokono oko ba:malo dowatina, ebe ba: Yuha:dawa Epa:palasitila, ebete atumu la:tamo nolata tabo bekapoeme. Ba: hibila, tete hiliyonomolo ebete la: mabuma: Godotamo toetoe tabo konomamo olamaginako, la:le hibima: midi ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana Godokono ubi komamo hibi-nomolo kopapamila:hanakoma:, mabu la:le ba:be gabodo ukui gagagagama: eda:haheno apepehote helonomoma: keda:hama:nemata. *

¹³ Nale Epa:palasikono komoma: hibi tabonomo ba:ma ka:na olam-agitamo, ebete la: Kolosinapi mabuma: oko helonomamo owatina, ba:gala kebe hibima: midipa:te Hiyalapolasi habalo ba:gala Lodosiya habalo demedehona, ibi hiliyonomo mabuma: atumu oko konomo bekaowatina. ¹⁴ Ba:gala dogeta oko dowatina, ba:moe dubu ba: aeno hidonomo lumagi Lukuku, ebete Dimasikoba: ibino nolata tabo atumu la:tamo na:kapoema:.

¹⁵ Ba:bene hibima: midipi ekaki ipuwalo puya:te Lodosiya habalo demedehona ba:gala kebe sose tawakaluba:te Nimapasikono genamalo da:kapiyuiminaka, ibi hiliyonomatamo aeno nolata tabo na:noelamiya:la:. ¹⁶ Ba:gala la: Kolosinapi ba:moe leta la:eno kapiyuimi ipuwalo hawakala da:ka:lamiholema, wadiyala la: galane Lodosiya sose tawakaluba:tamo ba nikalame, huiyatiya nale iba:tamo doemimo ba:be leta iba:godone na:lawiya:la:. Kalakala konomola, ba:moe ba:be gabodo nale netewa leta ipuwamo kebe komokomo ka:miya:timo, la: hiliyonomate ba:bi tabo komokomo hiliyonomo hidamo kulihoma:nemata.

¹⁷ Naeno kuititi tabo ba:ma ka:nala, la: Akipasiko na:kiyamiya:la: ebete Kodawa Ya:suku mabuma: ebegodone da:lawiya:, wadiyala ebete ba:be oko hibilo nupula:mene. *

¹⁸ Numa:la:, eta lumagiti na mabuma: ba:moe leta tabo komokomo ba miya:teho, huiyatiya ba:moe kuititi nolata tabo na Polote ha:kiya naeno kokotonomamo miya:temo. Nale du genamalo demedenamo, la:le ba:be temeteme komo dodomati modoboha:.

Wadiyala Godokono malemale komote la:godolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la. *

* 4:9: Pai 10:12 * 4:10: Oel 12:12; 15:37-39; 13:13 * 4:12: Kol 1:7; 2Tim 4:10-11; Pai 23-24 * 4:17: Pai 2 * 4:18: 1Kol 16:21

POLOTE DOPO LETA TESALONAIKA SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na Polote Sailasiko ba:gala Timotiko, ale la: Tesalonaika sose tawakaluba:tamo ba:moe leta bepoemema:. Ba: hibila, la: hibima: midipa:te Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwalo bemedenamata.

Wadiyala Godokono malemale komo ba:gala ebena hete komote la:godolo na:pola:namena:. ✧

Tesalonaika Sose Tawakalubino Hibima: Midi Komo

² Ale hiliyonomo tetelo la: hiliyonomoeno komoma: Godotamo kalakala tabo ba adipate la: toetoe tabamo ba:bo wadiya:paa:latelenakata. ³ Iyo, la:eno hibima: midi ipuwalo keba hido komokomo dododilinakuima, ba:gala malemale emalagidolo ipuwalo keba oko helonomamo dowatinamima, ba:gala ba:ma tetelo la:le kodakodalo ba la:mota:hana Kodawa Ya:su Kelisokono pe komoma: da:latiminama, ale Nabiwi Godokono holoholo hapulu ba:moi komokomo kadodolenaha:. ✧

⁴ Aeno hibima: midipi ekaka:la:, a iya:tawahala Godote ya:lo tetelo la: malemalelo ba emalagidolena la: ba:bo uwatiya:ta la:le ebena tawakalubima: keda:hanama:. ⁵ Ba:be mabuma: ale Ya:sukunu Hido Tabo la:tamo dadahima:, ba:ba tetelo ba:be tabote hopo habanapino mulu tabo ga:la ipuwalo kitanuiha:. Ao, ba:be tabote huiyatiya Godokono Gobogoboeno heloamo la:tamo pi, ba:bema: la:le la:eno tepo ipuwalo iya:tawahuimata ba:be tabote Godogodone hibinomolo puluhuku.

Numa:la:, ale la:eno hibima: midi ipuwalo la: kowalubilima: komo hegelalo la: ipuwalo keba ka:na ka:pemedima:, ba:be komo la: iya:tawahala. ✧ ⁶ Ba:bene Godokono Gobogobogodone duluhukuna, la:le ba:be kalakalago ebena Hido Tabo da:lawima, ba:ba tetene tupuimiti hibima: midiha:pa:te koko temeteme la:tamo ba ikalame, la: huiyatiya aeno emede komoma: ba:gala Kodawa Kelisokono emede komoma: a ba:bo ibamia:tenapimata. ✧ ⁷ Ba:bema: la:eno ododili komate ba: atumu Ma:sadoniya ba:gala Guliki hoponapa:tamo goma: eda:huya:, la:le keba ka:na kemedeonama iba:te ibino hibima: midi ipuwalo ba: ba:ba ka:na na:kemedenamena:. ⁸ Huiyatiya Kodawoeno tabote la:eno ododili ipuwalo Ma:sadoniya ba:gala Guliki hoponapi ibi kapiyatamo katoha:, iyo, ba:be tabote geboleno diyamo keba ka:nala:ka: hiya:hiya: muhulu hopamo ba:ba ka:na a:tui, ba:bema: ale ba:bi hoponapa:tamo da:nikulima:, ale tabo olamagimihino iba:te la:eno hibima: midi komo ya:lo ulihuya:. ⁹ Numa:la:, ibi hiliyonomate na:ga:lana, ale Hido Tabo la:tamo dadahima: la:le a kalakalago keba ka:na kuwatiuima, ba:gala iba:te na:kaga:lana, la:le ha:da amiho gobogoboeno ida:da:li adikulame ipuwane Ka:ka:dawa ba:gala Hibidawa Godoko adikumi komamo keba ka:na kohobila:huima, ¹⁰ ba:gala Godokono Guduti Hunu Habane pema: la:le ba:be komo da:latiminama, iba:te ba:be komoma: atumu na:kaga:lana.

Ba:moe komo ba: hibila, Godote ebene Gudu hoe ipuwane ka:ka:mo adipatiya:, ba:bema: ba:moe Ya:suti a hibima: midipino ka:ka: na:mula:lea:mena, Godogodone da:pemene ba:be konomo mauba komote a puwatekapoma:

2

Polote Tesalonaika Ko Habalo Godokono Oko Keba Ka-na Kowatinami

¹ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, la: iya:tawahanomola ale la: ipuwalo oko owatima: da:pelamima: ba:be oko ipuwalo hidohido gaote ikuliya:. ² Ba:gala la: iya:tawahala, ale la:tamo pelameheno dopamo Pilipai habalo hibima: midiha:pa:te a iduduputia:melo temeteme atamo keba ka:na kikaa:mi, ba:bene ale la:eno habamo da:pelamima: ba:bolo komo hiliyonomate atumu a konomamo duhia:mema: ba ewagele, huiyatiya aeno Godote tole komo tama:mo ihatea:mete, ale ebegodone da:pena ba:be Hido Tabo la:tamo hidonomamo ba:bo polamagimima:

✧

³ Ba: hibila, la:le ba:moe Hido Tabo hibima: komidima: ale la: da:kiyalami, ba:ba tetelo ale hibo gabo ududi komodo ba:gala tepo ipuwoeno keka:keka: ukui komodo ha:da amiho tabo komokomo kaga:laha:. ⁴ Ao, aeno komo eba ka:naha:, ale huiyatiya tawakaluba:tamo Godokono hibi tabo kapiya bolamagiminakoma:, mabu Godote a ebene hidohido okopima: ka:milo ebene Hido Tabo olamagimi oko atamo ikaa:miya:. Ba:bema: ba:be oko owati ipuwalo aeno ukui ba:ma ka:na kitanaha:, ale tawakalubi ba kalakaluilame iba:te a kawagaminonema:, a huiyatiya aeno ubi nihatenakoma: Godoko kapiya kokalakuiminama:, mabu ebete aeno tepo ipuwoeno komokomo hiliyonomo ba ulame ba:bo anagilamelea:menako. ✧

⁵ Ba:bema: la: iya:tawahala, a la:go ba pemedede ale hunu gabodo la: awagaminalelo la:tamo nolata nolata tabo kolamagiminakuiha: komo ilina ba:gala mani la:godone kuwatema:, iyo, Godote aeno hibi komo atumu iya:tawala aeno tepo ipuwoeno ukuilo ba:bako ha:da amiho komote la:tamo kitanatiha:!⁶⁻⁷ Numa:la:, ale Kelisokono oelamepima: dedahanama: ba:be komo koamo emalagidoloheno ale la: kakiyalamenakuiha: komo hiya:hiya: ilina ba:gala mani atamo dito kikaa:mehoema:, iyo, aeno oko owati ipuwalo ale tawakalubino awagaha komo la:godolo ba:gala komopa:godolo kohowadinakuiha:, huiyatiya ale la: hidamo anukulamenapia:ta, menokote ebene gugudi hidamo danukulamenanako ba:ba ka:na.

⁸⁻⁹ O aeno hibima: midipi ekaka:la:, ale la: konomamo nemalagidolenata, ba:be mabuma: ale Godogodone da:pena ba:be Hido Tabo la:tamo ba ikalame la: mabuma: aeno ka:ka: tama:mo ba:bo miya:tenakuima:. Ba: hibila, aeno malemale la:tamo deha:potoma: keda:namiha:, ba:bema: ale la: ipuwalo menemene oko ba owati kebe kodakoda komokomo dulamenakuima:, na iya:tawala la: ba:bi komo kadodolenaha:. Iyo, du ba:gala hegela ale aeno kokotamo oko owati-honakuima: a ha:kiya aeno modoboha: komokomo ulamema:, mabu ale Godokono Hido Tabo olamagi oko la:godolo ba powati ale eta deha:poto temeteme la:tamo kikalame: ubiha:ma: eda:hanakuima:.[✧]

¹⁰ Ba: hibila, ale ba:ba tetelo la: hibima: midipi ipuwalo kebe komokomo kododilinakuima: ba:bi komo ba: tuputupuhinomola,

eta kuba ododi komo kapiyate agodolo kitananakuiha:. Iyo, la: ba:gala Godoko la:le aeno hido-talona emede komo iya:tawahalanomola, ¹¹ ba:gala la: ba:moe eta komo iya:tawahala, naba:te ibino gugudi keba ka:na kowalubilinaka, ale la: hiliyonomo ba:ba ka:na owalubilinakuya:ta. ✧ ¹² Numa:la:, komo hiya:hiya: tetelo ale la: hido tabo komamo ba owalubili la: a:kiyalamenakuya:ta la:le la:eno emede ipuwalo Godokono hidohido ga:limapi gugudima: keda:hanama:, mabu ba:be Kodawate la: ka:lami kekelamenaha: la:le ebeno Ko Gawadalagi Haboenonono a:la:mina komo eba:go kapimilo kolawema:. ¹³ Ba:bema: wadiyala ale hiliyonomo tetelo Godotamo kalakala tabo ba:ga:lanama:, mabu Godogodone da:pena la:le ba:be tabo agodone dulihuima, ba:ba tetelo la:le hopo lumagino taboma: kaga:laha:, huiyatiya la:le kodakodalo lawete Godokono hibi tabonomoma: midimata. Ba: hibila, ba:be tabo ba: Godokonola, ba:bema: kebe lumagiti ebe hibima: da:midina, ba:be tabote ebe ipuwalo hido oko bowatinamene. ✧

Ya:suku Mabuma: Temeteme Komate Tesalonaika Hibima: Midipa:tamo Dikulihuya:

¹⁴ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, Godokono tabote la: ipuwalo oko dowatina, a ba:be komo iya:tawahala mabu ebeno sose tawakaluba:te Yudiya hopoenonono hiya:hiya: habahabalo demedehona, ba:bi hibima: midipa:tamo kebe temeteme komate kikulihuya: ba:bi atu komate la:tamo a:kikulihuya:. Iyo, la:eno hoponapa:te la:tamo kebako temeteme kikalameti, dopamo tetelo Yunapino hopolo komopa:te Ya:su Kelisokono ta:matapa:tamo ba:bako atu temeteme bekaikalamiya:. ✧ ¹⁵ Ba:bema: wadiyala la: ba:bi hibima: midiha: Yunapino komo nemalagidolala:, Godokono mauba komote iba:tamo konomamo itana mabu iba:te tawakalubi biduhilamena ebetamo pelamema:! Iyo, iba:te dopamo Godokono ukui hawakalimipi danakapulamenakui, ba:bene ba:be atu gabodo Kodawa Ya:suku akanakapumiya: ba:gala a ebe hibima: midipi aeno hopone heloamo dito ta:maa:tiya:. ✧ ¹⁶ Ba:bene ale aeno hopo miya:pate muhulu hopolo demedehona ba:bi Yuha:pa:tamo tolamete Godokono ka:ka: mula: tabo iba:tamo olamagimi ba netupuimi, huiyatiya ba:bolo komo Yunapa:te a duhia:mema: atumu kewageliya:. Ba:bema: numa:la:, iba:te ba:moe kuititi tetelo ba:moe eta konono kuba ba ododi Godokono holoholo hapulu ibino kuba ododili komate a:tabotabohui, ba:moe mabuma: ebeno konono mauba komote iba:tamo ba: a:puluhuku!

Polote Tesalonaika Sose Tawakaluba:tamo Gala Toma: Ubi Da:kihatiya:

¹⁷⁻¹⁸ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, ale la: da:miya:pali ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, ale tete nanekelole aeno apa:mo hiya:hiya: ba emeda:tepa huiyatiya aeno tepo ipuwoeno ukuilo ale la:go kapiyanomoma: eda:hanatima:. Ba:be mabuma: komo hiliyonomo tetelo ale ubi konomamo ihatenakuima: la:tamo kapimilo pelamete la:eno holoholo gala kakapulamema:, ba:gala komo tetelo na Poloko na ha:kiya pema: ewagelenakuimo huiyatiya Saitanate a na:duhia:menakui.

✧ **2:11:** Oel 20:31 ✧ **2:13:** 2Tes 2:13 ✧ **2:14:** Oel 17:5 ✧ **2:15:** Oel 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19

¹⁹ Ba: hibila, aeno ubi la:tamo konomamo bitana. Numa:la:, la: ba: aeno kalakala komoeno mabulata, ba:bema: ale Ya:sukunu pe komo na:latiminama: mabu ale la: ebenu holoholo hapulu gala da:kulamemena:, ba:ba tetelo aeno kalakalate konomoma:kakeda:ma:ne. Iyo, ale Saitanatamo alaholoho ipuwalo da:lawima:, la: ba: ba:be wato kikipolata, ✧ ²⁰ mabu ale Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena, la: ba: aeno awagaha komolata ba:gala aeno kalakala mabulata.

3

Polote Tesalonaika Sose Tawakalubi Konowalubilima: Timotiko Da:noemiya:

¹ Numa:la:, ale la:tamo kapimilo pelamema: gabo nipo dohowadima:, ba:bema: aeno tepo ipuwalo ukui bilibilima: ba eda:ha ale na:ga:luima:, “Wadiyala a komopa:te ba:moe A:tenese habalo ba emede, ✧ ² a ipuwalo aeno hibima: mididawa ekawi Timotiko kapiya konoemema:nema:.” Ba: hibila, ale Ya:sukunu Hido Tabo dolamagiminakoma: Timotiti ago kapimilo Godokono hido oko bowatina, ba:bema: ale ebe la:tamo a:poemima: ebete la: ba powalubili la:le hibima: midi ipuwalo kodakodalo kola:mota:hanama:, ✧ ³ mabu a ubihinola hibima: midiha:pino temeteme ikalame komodo la: ipuwalo eta kapiyate kubamo alega. La: iya:tawahanomola ba:mako temetema:te ba: Godokono ubilo a hibima: midipa:tamo pikulinaka, ✧ ⁴ mabu a la:go ba pemedede ale la: ba:ma ka:na a:kiyalamia:ta, “Hibima: midiha:pa:godone temeteme komate atamo kopikulima:na:.” Iyo, hibila, ba:ma tetelo la: iya:tawahanomola ba:be komote ba: la:tamo uluhukui. ⁵ Ba:bema: numa:la:, nale ba:moe komo ba emalagidolo Timotiko ba:bema: poemimo, iyo, la: mabuma: nale naeno tepo ipuwalo ukui bilibilima: ba eda: ubi ba:bo ihatimo, ebete la:go ba pemedede la:eno hibima: midi komokomo hidamo kopulamelelamema:. Ba:ba tetelo na ubihinola la: komopa:te Saitanakono kuba emogabuimi gabamo da:gudima ebete ba:be komo pumi, mabu ba:mako komote la:tamo nuluhukutale, ale kebe kodakoda oko la: ipuwalo dowatima: ba:be okote dito ba:kubana:!

⁶ Huiyatiya Timotiti la:godone atamo gala da:kapi, ba:ba tetelo ebete la: mabuma: hidonomo tabo atamo adahi, ba:ma ka:na la:eno hibima: midi komote Godotamo kodakodalo itana ba:gala la:eno malemale komopa:tamo atumu ba:kaitana, ba:gala ebete a na:pekiyaa:mi la: hiliyonomo tetelo a malemalelo keba ka:na kemalagidoloeonama, iyo, ale la: ulamema: ubi konomamo dihatenama: la: ba: atumu a ua:mema: ubi na:kihatenamata. ✧ ⁷ O aeno hibima: midipi ekaka:la:, Timotiti la:eno hibima: midi komoma: a da:pikiyaa:mi ba:be tabote a hibinomolo a:kalakalua:mi! Ba:be mabuma: ale aeno menemene komo ba:gala hiya:hiya: temeteme komokomo koamo a:kemalagidola:ma:, ✧ ⁸ mabu keba tetelo la: Kodawa Ya:suku ipuwalo kodakodalo da:la:mota:hanama, ale ba:be komo dulima: ba:ba tetelo a ko kalakala lawete aeno emede ipuwalo eta ukui bilibili komote hibilo a:kitanamene. ⁹ Ba:bema: ale Godokono holoholo hapulu da:la:mota:hanama: la: mabuma: aeno kalakala bada konomola:ka: Iyo, ale aeno kalakala tabo ebetamo ba wadiya:paa:lalete, ¹⁰ hegela

✧ 2:19: Pil 2:15-16; 4:1; 2Tes 1:4 ✧ 3:1: Oel 17:15 ✧ 3:2: Oel 16:1-3 ✧ 3:3: 2Tim 3:12
✧ 3:6: Oel 18:5 ✧ 3:7: 2Tes 1:4

ba:gala du hiliyonomolo ebe na:toemehonakoma: ebete a gabo diya:tua:memene, ale pelamete la:eno holoholo ba pulame kebe mod-obo: komate la:eno hibima: midi ipuwalo da:pola:na ba:bi komokomo kopetuputupuilamema:nema:.

¹¹ Ba:bema: wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala aeno Kodawa Ya:suku iba:te gabo na:hiduima:mena: ale la:tamo kopelamema:.

☆ ¹² Ba:gala wadiyala Kodawate la:eno tepo ipuwalo ebenu malemale emalagidolo komo konomoma: na:mida:mene, ba:bene la: ipuwalo etapa:te etapi malemalelo ba emalagidole la:le komo hopo tawakalubi hiliyonomo atumu konomamo bemalagidolenamata, ale la: keba ka:na kemalagidoletana ba:ba ka:na. ¹³ Ba:gala wadiyala aeno Kodawa Ya:suti ba:moe gabodo la:eno tepo ipuwa na:kodakoduilama:mene, ba:bene ebete ebenu talona ta:matapi hiliyonomago gala da:kapemene, ba:ba tetelo la:le aeno Nabiwi Godokono holoholo hapulu tuputupupinomoma: ba eda:ha ba:bo konela:mota:hanama:nemata, mabu la: ipuwalo eta kapiya kubate a:kitanamene.

4

Hibima: Midipa:te Ibino Emede Ipuwalo Godoko Keba Ka:na Na:ka:kalakaluiminamena:

¹ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, la: dopamo agodone iya:tawahuimata la:eno emede ipuwalo la: Godoko keba ka:na na:ka:kalakaluimionama, ba:bema: aeno kalakala bitana mabu la: ba: ba:ba ka:na bemedenamata. Ba:bene ba:moe leta kuititi hapulu ale ba:moe komoma: la: Kodawa Ya:sukunu mahilamo gala konomamo na:kakiyalama:ta, wadiyala la: ba:be tuputupu emede ipuwalo ba pola:na la:eno hidohido ododili ipuwalo napephonala:, ² iyo, ale dopamo Ya:sugodone uwatete la:tamo dikalami ba:bi tutumu tabo komokomo la: iya:tawahala. ³ Ba:bema: la: mabuma: Godokono ubi ba: ba:ma ka:nala, la:le ebenu talona emede ipuwalo ba pola:na bohele pilo komo ba:gala eta dubuino kamena pilo komo ba:makomako kuba komokomo akododila:la:. ☆ ⁴ Wadiyala la: hiliyonomate huiyatiya hidohido ba:gala talona emede ukui kapiya nuwatiya:la:, hiliyonomo tetelo la:eno kateneno kuba ubi komate la:eno tepo ipuwoeno hido mulu ukui komamo hibilo kopapamila:halenama:. ☆ ⁵ Numa:la:, puya:te ibino kateneno hilopo komokomo helonomamo da:ta:matalena ba:bi kuba ododilipa:te Godokono komo iya:tawaha:, ba:be mabuma: ebe ubihinola la:le ibi huiyama: eda:ha. ⁶ Iyo, la:le hibima: midi ipuwalo kapiya badininipalama: ba eda:hana, modobo:ha: etate ebenu lumagitamo kateneno kuba hilopo komo ododi, ba:gala modobo:ha: etate ha:da amiho gabodo ebenu ekawino eta hido komo pilolo lawe.

Ba: hibila, ale dopamo la: konomamo ba:ma ka:na a:kiyahalamia:ta, puya:te ba:mako kuba komokomo dododilina Godote iba:tamo huiya hibilo kikalamema:ne. ⁷ Numa:la:, Godote a hibima: midipa:te ebenu talona emede ipuwalo kopola:nama: a ya:lo a:ka:miya:, iyo, ebe ubihinola ale kateneno kubakuba ubi komoeno ododili ipuwalo emede. ☆ ⁸ Ba:gala eta komo. Godote ebenu Gobogobo la:tamo nikalamenata la:le ebenu talonapima: keda:hanama:, ba:bema: la: ipuwalo

etate aeno iya:tulame tabo ubiha:ma: deda:na, ebete hopo lumagino tutumu taboma: ebenu ubiha: komo kahawakaliminaha:, ao, ebenu ododi ipuwalo ebete Godokono tutumu taboma: ebenu ubiha: komo behawakalimina. ✱

⁹⁻¹⁰ Ba:gala wadiyala la: ba:moe eta komo na:kuma:la:, la:le hibima: midipi malemalelo kemalagidolenama: Godote la: dopamo iya:tulamia:ta. Ba: hibila, la:le ebenu tabamo papamila:halelo Ma:sadoniya hoponapi hibima: midipi ekaki hiliyonomo na:malemalelatelenakomata, huiyatiya aeno ekaka:la:, kubaha: ale ba:moe leta ipuwalo Godokono malemale emalagidolo komoma: la: gala kakakiyalamema:, iyo, a ubi konomola ba:moe eta kapiya tabo la: kokiyalamema:na:ta, wadiyala la: Godokono malemale ipuwalo gala na:kapepehala. ✱ ¹¹ Ba:bema: la: la:eno ubi konomamo ba:ma ka:na nihatenala:, la:le komo tawakaluba:go tatabalo ba emedena komopino komoma: tabo ga:laheno la: ha:kiya la:eno emede komokomo kapiya hidamo kulamema:nemata. Ba:gala kebe modoboha: komokomo la:godolo da:pola:na, hegehege mani oko owatiho ipuwalo la: ha:kiya ba:bi komo na:modobuilamenakuya:la:, ale la: dopamo keba ka:na ka:kialamiti ba:ba ka:na. ✱ ¹² Numa:la:, la: ba:moe komamo hibilo da:papamila:halema, ba:ba tetelo la: mani ba:gala ilina tawakaluba:godone dito uwatema: temeteme iba:tamo a:kikalama:mata, iyo, ba:be mabuma: hibima: midiha:pa:te la:eno tuputupu ododili komo dulamelelamemena: iba:te la: hidohido tawakalubima: ba:bo koga:lama:na.

Kodawa Ya:sukunu Pe Komo

¹³ Aeno hibima: midipi ekaka:la:, puya:te hibima: midi ipuwalo da:ha:lahui, a ubila la: ibino hibi komo hidamo niya:tawahala: la:le ibino ha:laha komoma: tepo ipuwalo menemene lawekapoma:. Numa:la:, hibima: midiha:pa:te ibino tawakalubino ha:laha komoma: kubanomamo ihiminaka, mabu iba:te Ya:sukunu kalakala komo ba:gala ebenu pe komoma: uliholo kalatiminaha:. Huiyatiya la: ibi huiyama: akeda:hala:, ¹⁴ mabu a hibima: midipa:te iya:tawahala, Ya:suti da:hoiyya: ebete ka:ka:mo gala a:kamahiguya:, iyo, ba:be mabuma: puya:te hibima: midi ipuwalo da:ha:lahamena: Godote iba:tamo ka:ka: gala kakikalamema:ne, ebete Ya:sutamoma: ka:ka: keba ka:na kikamiya: ba:ba ka:na, ba:bema: kalakala konomola, ebenu pe hegelalo ebete ibi atamo gala kakamagahelama:ne! ✱

¹⁵ Ba:bema: ka:lo ale la: diya:tulamita, ba:moe tabo ba: Kodawoenu iya:tulame tabola. Ba: hibila, Ya:sukunu pe hegelalo a puya:te hibima: midi ipuwalo ka:ka:lo demedehonama:, Hunu Habamo konalehawaminama: puya:te dopamo da:ha:lahui ale ba:bi hibima: midipi a:kadopalama:ma:. ✱ ¹⁶ Numa:la:, ba:be hegelalo Godote ebenu tabo madodo hunamo adipatelo modobo tabo da:goewatamene, ba:ba tetelo hopo habanapa:te Godokono gebole diyamo ba:gala ebenu helonomo nopodawoenu tabo madodo ulihote Kodawa Ya:suti Hunu Habane ba:bo kopihitigama:ne. Ba:bema: puya:te hibima: midi ipuwalo da:ha:lahui, ba:ba:te dopamo ka:ka:mo mahila:halete, ¹⁷ ba:bene a puya:te hopo habalo demedehonama: Ya:suti a uwatete, a hibima:

✱ **4:8:** Luk 10:16; 2Kol 1:22 ✱ **4:9-10:** Yon 13:34 ✱ **4:11:** Epe 4:28 ✱ **4:14:** Lom 14:9; 1Kol 15:3-4,12 ✱ **4:15:** 1Kol 15:51-52

midipi hiliyonomate eba:go alomo hunulu ba:bo konekapiyama:nema: Ba: hibila, ba:ba tetene tupuimiti ale Kodawa Ya:sukuba: emedena emedena tetelo bemedehonama:, ¹⁸ ba:bema: wadiyala la: ipuwalo ba:moe tabo komoma: etapa:te etapi hidamo nowalubihuinakuya:la:

5

Hibima: Midipa:te Ya:sukunu Pe Komoma: Uliholo Na:latiminamena:

¹⁻² Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, Kodawa Ya:sukunu Ko Hegelalo kebe hiya:hiya: komate dikulihomona: ba:bi komoma: nale ba:moe leta ipuwalo la: koamo a:kakiyalama:mata, mabu la: iya:tawahanomola pilo dubuti du ipuwalo keba ka:na ka:penako Ya:suti ba:be Hegelalo ba:ba ka:na kopema:ne. ✧ ³ Iyo, ba:be hegelate peheno dopamo hibima: midiha:pa:te ba:ma ka:na ba:ga:lanakomena:, “Aeno emede komo ba: hidonomola, ba:gala tole komote agodolo kitanaha: mabu hopo habanapa:te hete ipuwalo bemedena.” Huiyatiya ba:ba tetenomolo Godokono konomo olalatiti iba:tamo dito kuluhukuma:ne, lamitu kamenate hiya:hiya: komo ba ododili ebena gudu alahimi temetemete ebetamo keba ka:na kuluhukunako ba:ba ka:na. Ba: hibila, ba:ba tetelo hibima: midiha:pa:tamo duluhukumini, iba:te ba:be olalati temeteme ipuwane alahutihoma: gabo nipo kohowadima:na:! ✧

⁴ O hibima: midipi ekaka:la:, puya:te du konomolo u da:lahanaka ba:ba:te pilo dubuino pe komo a:kiyatawahala:, huiyatiya la:eno komo eba ka:naha:! La: du ipuwalo kemedena: huiyatiya la: Kodawoeno pe komoma: uliholo emedenamata, ba:bema: ebete ebena Ko Hegelalo da:pemene la:le ba:be komo umiti a:kala:wa:hamata. ⁵ Numa:la:, la: hiliyonomate alo teteno gugudima: eda:hanamata, iyo, a hibima: midipi du teteno gugudiha:, ✧ ⁶⁻⁷ ba:bema: komopa:te u da:lahanaka ale ba:bako tawakalubima: eda:ha modoboha:, mabu du tete ba: ibino u laha tetela ba:gala du tete ba: ibino gamoda niho tetela. Wadiyala ale huiyatiya tuputupu ukuilo ba emedena aeno Kodawoeno pe komoma: uliholo kolatiminama:nema:, ⁸ iyo, a hibima: midipi ba: hegela teteno tawakalubila, ba:bema: wadiyala ale hiliyonomo tetelo tuputupu ukuilo bemedena: Ba:gala wadiyala ale Godoko hibima: midipi komo ba:gala malemale emalagidolo komo, ba:bi netewa koko komo aeno apa:mo kopupulima:nema:, alaholodawate ebena nehe ilina da:pulinako ba:ba ka:na. Ba:gala ale aeno ka:ka: mula: komo Ya:sugodone hibilo lawema:, wadiyala ale ebena pe komoma: uliholo ba:latiminama:, mabu ba:bako uliho komo ba: alaholodawoeno diba huiyala. ✧

⁹ Numa:la:, Godote a kaka:miya:ha: ebete aeno kuba ododili mabuma: ebena konomo mauba ipuwalo huiya atamo kika:mema:. Ao, ebete huiyatiya a uwatiya: ale aeno Kodawa Ya:su Kelisokono oko komodo aeno ka:ka: mula: komo kolawema:, ¹⁰ mabu Ya:sukunu hoe komoeno ipuwa ba:ba:ma ka:nala, ebe ubila ale emedena emedena tetelo eba:go kemedena: Ba:bema: kalakala konomola, hibima: midipi ipuwalo puya:te dopamo da:ha:lahui ba:gala puya:te ebena pe hegelalo hopo habalo demedehonamena:, ibi hiliyonomate kapiya tetelo ibino hibi kalakala ebegodone konelawema:na:. ✧ ¹¹ Iyo, ba:moe mabuma: wadiyala la: la:eno tabo komamo ba:gala la:eno ododili komamo la:

✧ **5:1-2:** Ma:t 24:42-43; 2Pit 3:10; Haw 3:3 ✧ **5:3:** Ma:t 24:39; Luk 21:34-35 ✧ **5:5:** Lom 13:12 ✧ **5:8:** Ais 59:17; Epe 6:14,17 ✧ **5:10:** Lom 14:8-9; 1Tes 4:14

ipuwalo etapa:te etapi hidamo nowalubihuinakuya:la:, la: ba:ma tetelo keba ka:na kododionama ba:ba ka:na.

Polote Leta Kuititi Hapulu Komo Iya:tulame Tabo Dolamagiya:

¹² Aeno hibima: midipi ekaka:la:, ale la: begoelama:ta la:eno hibima: midi ipuwalo puya:te Kelisokono hibi gabo ba:gala emede komo la: iya:tulamema: oko dowatina, wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno ukulo ibi hunamo wadiya:paa:latelelo ibino tabamo na:papamila:hanala:.

¹³ Numa:la:, iba:te la: kowalubilima: hido oko bowatina, ba:bema: wadiyala la: ibino tabamo hidonomamo ba papamila:hale ibi male-malelo nemalagidolenala:. Ba:gala eta komo, wadiyala la:eno kapiyuimi ipuwalo la: hiliyonomate tatabalo nemedenala:.

¹⁴ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, ale la: koamo na:ga:lalama:ta la: ipuwalo puya:te buhamama: deda:hana, wadiyala la:le ibi na:kiyahalama:la: oko hibilo kowatihoma:. Ba:gala puya:te ibino hibima: midi ipuwalo hilopo diya:tawahana ba:gala puya:te heloha:ma: deda:hana, wadiyala la:le la:eno tabamo ba:gala ododili komamo ibi nowalubiliya:la:, iyo, la:le komo hiya:hiya: hiliyonomo tawakalubi la:eno tabamo dowalubilinakoma la:le iba:tamo tiyolo ubiha:ma: akeda:hanakala:. ✧ ¹⁵ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. La:eno emede ipuwalo etate etatamo kuba dododimini, ba:ba tetelo temeteme lawedawate kuba ododidawatamo huiya akikama:la:, huiyatiya wadiyala la:le hiliyonomo tetelo la:eno ubi konomamo nihatenakuya:la:, la: ipuwalo etate etatamo malemale ba hawakalimi komo hiya:hiya: tawakalubi hiliyonomatamo atumu hido komokomo kapiya kakododilinama:. ✧

¹⁶ Ba:bene hiliyonomo tetelo la:le Godokono kalakalago ba emedena, ✧ ¹⁷ du ba:gala hegela hiliyonomolo eba:go tabo ga:la komo ekelalameheno, ¹⁸ hidohido komate ikuliho tetelo ba:gala olalati komate ikuliho tetelo ebetamo kalakala tabo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:. Ba: hibila, ba:moi netewa-kapiya komo ba: Godote la:eno emede ipuwalo ulamema: ubi dihatena ba:bi komola, mabu la:le Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena ba:bi hidohido komate la:godolo nikulihonakamena:. ✧

¹⁹ Ba:bema: Godokono Talona Gobogobote kebe oko kowatina ba:be oko akaduhima:la:, ✧ ²⁰ iyo, keba tetelo eta lumagiti Godokono ukui hibinomolo da:hawakalimimini, wadiyala la:le ba:be tabo lawete kubama: akaga:lala:. ²¹ Huiyatiya la: hidamo, tawakaluba:te kebe hiya:hiya: tabo komo Godokono mahilamo dolamagiminaka, la:le ba:bi hiliyonomo tabo komo la:eno hido ukuia:mo anagilamete hibi tabonomoma: tiyolo akaga:lala:. Ba: ba:moe gabodo la:le Godokono hibi tabo komokomo kodakodalo ba watila:mota:na, ✧ ²² hiya:hiya: kuba tabo ba:gala ododili komokomo hiliyonomo la:le gala hapuamo na:midaliya:la:.

²³ Ba: hibila, kebe dawate a hibima: midipa:tamo hete dikaa:mena, ba:be Kodawa ba: Godotela, ba:bema: ale la: mabuma: ebe ba:ma ka:na toemehonakoma:, ebete la:eno emede komokomo hiliyonomo ipuwalo la: ebeno hibi talonapima: ba midili, ebete la:eno gobogoboeno ukui ba:gala tepo ipuwoeno ubi komo ba:gala ape konomoeno ododili komo hidamo nulamelelamenakamena:ta. Kalakala konomola, ba: ba:moe gabodo Kodawa Ya:su Kelisokono pe tetelo eta kuba deha:potonomote

✧ 5:14: 2Tes 3:6,11 ✧ 5:15: Lom 12:17; 1Pit 3:9 ✧ 5:16: Pil 4:4 ✧ 5:18: Epe 5:20
✧ 5:19: Epe 4:30 ✧ 5:21: 1Yon 4:1

la: ipuwalo a:kitanamene. ☆ ²⁴ Numa:la:, Godote la: ebeno talonapima: keda:hama: ka:laminata, ba:bema: ebe modobola ebete ba:be hido oko la: ipuwalo upula:, iyo, ebete kebe komo ododilima: tabo dolamagina ebete ba:bi komokomo hibinomolo bododilinakomene.

²⁵ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala la: ba: atumu a mabuma: Godotamo na:toetoehonakuya:la:, ☆ ²⁶ ba:gala la: da:kapiyuiminakoma, wadiyala la: hiliyonomo etapa:te etapino kokoto uwatehuilo na:pa:watamehuinakuya:la:. ²⁷ Na Polote Godokono mahilamo la: ba:ma ka:na goelamemata, la: ba:moe leta hibima: midipi ekaki hiliyonomatamo na:ka:lamiholiya:la:.

²⁸ Wadiyala aeno Kodawa Ya:su Kelisokono malemale komote la:godolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE NABA 2 LETA TESALONAIKA SOSE TAWAKALUBA:TAMO ODODIYA:

¹ Na Polote Sailasiko ba:gala Timotiko, ale la: Tesalonaika sose tawakaluba:tamo ba:moe leta bepoemema:. Ba: hibila, la: hibima: midipa:te aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwalo bemedenamata.

² Wadiyala Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta. ✧

Godote Kuba Ododilipa:tamo Huiya Ikalame Komo

³ Aeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala hiliyonomo tetelo ale la: mabuma: Godotamo kalakala tabo ba:wadiya:paa:latelenakoma:. Iyo, ale ba:ba ka:na kewagelenama: ba:moe ba: hido komola, mabu la:eno hibima: midi komote ba apepehona, la: ipuwalo etapa:te etapi malemalelo demalagidolenama ba:be komote atumu koma: neda:na. ⁴ Ba:be mabuma: ale komo Godokono sose tawakaluba:tamo da:nikulinakoma:, ibi ipuwalo la: ba awagaminale la:eno hidohido ododili komoma: ga:lanakoma:. Iyo, hibima: midiha:pa:te la:tamo koko temeteme dikalamena la: huiyatiya ba:be menemene ipuwalo Godoko hibima: midi mabuma: kodakodalo da:la:mota:hanama, ale ba:be komoma: komo hibima: midipi konomamo ba:bema: kiyalamenakoma:. ✧

⁵ Ba: hibila, la:le temeteme uwate tetelo kodakodalo da:la:mota:hanama, ba:be komote ba:moe komo behawakalimina, Godote hopo habanapino kuba ododili komokomo danagilamelelamemene ebete ba:be komo tuputupunomolo ba:ma ka:na kododima:ne, ebete la:eno temeteme uwate mabuma: la: ebenu hidohido ga:limapi gugudima: ba ka:lami, modobo tabo ba:bo kogoema:ne la:le ebenu Ko Gawadalagi habamo kona:pa:la:hama:. ⁶ Iyo, Godoko ba: tuputupu komokomo kapiya ododilidawala, ba:bema: puya:te ba:ma tetelo temeteme la:tamo dikalamena ebete iba:tamo kuba huiya kikalame:ne, ✧ ⁷ huiyatiya ebete la:godone ba:gala agodone aeno temeteme komo hiliyonomo gobogobamo ba miya:te a kapimilo ba:bo kogelebadia:mema:ne. Ba: hibila, ba:ba tetelo aeno Kodawa Ya:suti ebenu helonomo nopopa:go Hunu Habane hawakala da:pemene, ✧ ⁸ puya:te ebenu Hido Tabamo papamila:haheno ba:gala Godoko ubiha:ma: deda:hana, ebete ba:bi tawakaluba:tamo helonomo powagoeno koa:mo huiya ba:bo kopikalame:ne. ✧ ⁹ Ba:bene ba:bi kuba ododilipino temeteme komote itana itana tetelo bitanamene, iyo, Kodawate ibi ebenu holoholo hapuni ba:gala ebenu helonomo a:la:mina alone tama:mo ba: dito koelame:ne iba:te ibino kuba huiya ipuwalo konemedehonama:. ✧ ¹⁰ Huiyatiya kalakala konomola, Kodawate ebenu Ko Hegelalo da:pemene, ba:ba tetelo puya:te ebenu tawakalubima: deda:hana ba:bi hibima: midipi hiliyonomate ebe hunamo ba adipate ebe mabuma: konomamo kohanohanohoma:na: Ba:bema: numa:la:, la:le ba:bi tawakalubino konomo kapiyuimi ipuwalo

✧ 1:2: Lom 1:7 ✧ 1:4: 2Kol 7:4; 1Tes 2:19 ✧ 1:6: Lom 12:19 ✧ 1:7: 1Tes 3:13 ✧ 1:8: Ais 66:15 ✧ 1:9: Ais 2:10

atumu kopola:nama:nemata, mabu ale la:tamo ebena Hido Tabo da:polamagimima: la: ba:be tabo hibima: a:midimata. ✱

¹¹ Ba:bema: ale ba:be komo ba emalagidolo komo hiliyonomo tetelo la: mabuma: aeno Godotamo ba:ma ka:na toetoehonakoma:, ebete kebe hido emede komoma: la: da:ka:lami, wadiyala ebete ba:be emede ipuwalo la: ebena hidohido ga:limapi gugudima: na:midila:mena:ta, ba:gala wadiyala ebete ebena helo la:tamo nikalama:mena:ta, la:le la:eno tepo ipuwoeno hidohido ubi komone ba:gala la:eno hibima: midi ipuwane tuputupu ododili komo ba uluhukulatele ba:bi komo hidamo kupula:lema:. ✱ ¹² Ba:be mabuma: puya:te la:eno hidohido emede komokomo dulamemena:, iba:te aeno Kodawa Ya:suku awagaminalo ebena mahilo hunamo ba adipate, ba:be hido awagaha komote Ya:sugodone la:tamo atumu kakapuluhukuma:ne, ba:bema: wadiyala ba:moe hido komote aeno Godo ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko ibino malemale ipuwado ba: ba:ba ka:na nuluhukamene.

2

Ba:moe Hopo Habalo Koko Kuba Ododilidawate Komahigama:ne

¹ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, aeno Kodawa Ya:sukunu pe tetelo ebete a hibima: midipi eba:go kemedenama: da:pekapiyuia:memene, ba:be komoma: ale la: ba:ma ka:na kiyalama:ta, ² puya:te ha:da amiho tabo ba:ma ka:na da:ga:lana, “Kodawoeno Ko Hegelate ya:lo uluhukui,” ba:be mabuma: la:eno ukuiti gagagagama: akeda:hala: ba:gala la: ukui bilibili komo akalawa:la:. Diyala, la: ipuwalo komopa:te da: na:ga:lana ba:moe tabo komote agodone pi. Ao, eba ka:naha! Ale dopamo la:godolo ba pemedede la:tamo Godokono ukui da:hawakaliminakuima: ba:gala komo tetelo ale tabo dito da:ga:lanakuima:, ba:gala ale galane dopo leta la:tamo da:poemima:, ba:bi hiya:hiya: tete hiliyonomolo ba:mako tabote agodone kuluhukuha:. ³ Ba:bema: komopino ha:da amiho tabo komokomo hibima: akamidila:la:. Numa:la:, Ya:sukunu pe hegelate uluhukuhino, dopamo hopo habanapi hiliyonomate Godokono hibi gabo ba miya:pa Koko Kuba Ododilidawate ba:bo komahigama:ne. Ba: hibila, ba:be dawate Saitanakono Koe Habalo kuba huiya hibinomolo kolawema:ne, ✱ ⁴ mabu a hibima: midipa:te hibi Godoma: da:ka:minakoma: ebete ba:be Kodawa hibiha:ma: kogoema:ne. Ba:gala komo hopo habanapa:te hiya:hiya: ida:da:lino gobogobo dadikulamenaka, ebete ibino adikulame komokomo hiliyonomo ba duhilame ebe ha:kiya ebe hunamo adipatelo ba:bo kogoema:ne, “Na ba: Godotela, na hopo lumagiha!” iyo, ba:ba tetelo ebete hibi Godo Adikumino Hiya: Genamalo ba luta, tawakalubi hiliyonomo ba:bo kokiyahalamema:ne iba:te ebe kapiya kadikumima:. ✱

⁵ Ba: hibila, nale dopamo komo hegelalo la:godolo ba pemedede ba:moi komokomo la: iya:tulamimata, huiyatiya wadiyala la: ba:ma tetelo naeno tabo komokomo gala na:kemalagidola:la:. ⁶ La: iya:tawahala, ba:ma tetelo hopo habalo etoeno helote Koko Kuba Ododilidawoeno komo na:duhimina, iyo, ba:be mabuma: Godokono ubi tete peheno ba:be dawate a:kamahigamene. ⁷ Ba:bema: ba:ma tetelo kebe

✱ **1:10:** Kol 3:4 ✱ **1:11:** Kol 1:9; 1Tes 1:2-3 ✱ **2:3:** 1Tim 4:1; 1Yon 2:18; 4:3 ✱ **2:4:** Da: 11:36; Isi 28:2

helote Kubadawoeno mahiga komo da:duhimina, Godote ba:be helo tama:mo ihateheno Kubadawate diya gabodo hopo konomolo ebene oko bowatina, iyo, ebete ba: ba:ba ka:na ebene kuba ododili komo ya:lo a:tupuimiya:. ⁸ Huiyatiya numa:la:, galane ba:be dawoeno kuba komote tawakaluba:tamo hawakalanomo kohawakalama:ne, ba:bene Godote kebe tete ebetamo dikamemene, ba:be tete wibote Kodawa Ya:suti pete ebene tabone da:puluhukumini ba:be tabo deha:potonomo kapiyamo ba:be Kubadawa ba: dito kopanakapumima:ne. *

⁹ Ba:bema: wadiyala la: niya:tawahala:, ba:moe Kubadawate da:pemene, ebete hiliyonomo hiya:hiya: hanohano komo ba:gala tole komo Saitanakono konomo heloamo kopododilima:ne hopo habanapi ha:da kopamiholamema:. * ¹⁰ Iyo, ibi ipuwalo puya:te Godoko hibima: midihino dito da:ha:lahamena:, iba:te ha:lahaheno dopamo Kubadawate hiya:hiya: ha:da amiho gabodo ibi ibino olalati kuitita:mo komagatalema:ne. Ba: hibila, ba:bi tawakaluba:te Godokono hibi komo kalakalago na:lawiya:tale Godote ibino ka:ka: ba:mula:lalamiya:na:, huiyatiya iba:te ba:be komo ko komoma: kaga:luya:ha: ba:bema: iba:te hibilo kokubakubahama:na:. ¹¹ Numa:la:, iba:te hibi komo laweha: mabuma: Godote iba:tamo Ha:da Amihodawa oemema: modoboma: goena. Ba: ba:ma ka:na iba:te ba:be dawoeno helo komamo guditi ebene ha:da tabo komokomo hibima: komidilima:na:, ¹² iyo, hopo habanapi ipuwalo puya:te Godokono hibi komo laweheno ibino kateneno ubilo hiya:hiya: kuba komo kalakalago dododilina, ebete ibi hiliyonomoeno komokomo anagilamelelamete iba:tamo kuba huiya ba:bo kikalamema:ne.

Godote Hibima: Midipino Ka:ka: Komula:lema: Ibi Duwatiya:

¹³ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala hiliyonomo tetelo ale la: mabuma: kalakala tabo Godotamo ba:wadiya:paa:latelenakoma:. Hibila, ebete la: malemalelo demalagidolena, ba:be mabuma: ebete ba:moe hopo tupuimi mabuni la: uwatiya:ta, la:le ebene komo hibima: ba midi ebene Gobogobote la: talonapima: midiliti la:le ka:ka: mula: komo ba:bo kolawema:. *

¹⁴ Iyo, ale Hido Tabo la:tamo dolamagimima: Godote ba:be komodo la: a:ka:lamia:ta, la:le komo hibima: midipa:go Kodawa Ya:su Kelisokono helonomo alo ipuwalo kemedena:na:. ¹⁵ Ba:bema: aeno ekaka:la:, ale Godokono tabo olamagimi ipuwalo ba:gala aeno dopo leta ipuwalo la: kebe komokomo kiya:tulametanakui, wadiyala la: ba:bi komo hibilo ba watila:mota:na kodakodalo na:la:mota:hanala:
¹⁶⁻¹⁷ Numa:la:, ya:lo tetenomolo aeno Kodawa Ya:su Kelisote aeno Nabiwi Godokoba: a konomamo ba emalagidolena, iba:te ibino malemale ipuwado a emedena emedena teteno tepo ipuwoeno helo atamo ikaa:miya: ale Ya:sukunu pe kuitita:mo uliholo kolatimi:nama:. Ba:bema: wadiyala iba:te ba: ba:ba ka:na la:eno tepo ipuwa na:heluilamenakamena:, hiliyonomo tetelo hidohido komate la:eno tabo ga:la ipuwane ba:gala ododili ipuwane kopikulinakoma:.

3

Tesalonaika Sose Tawakaluba:te Polui Mabuma: Godoko Kotoemehoma: Polote Ibi Da:kiyalamiya:

¹ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, ba:moe leta kuititi hapulu ale la: ba:ma ka:na kiyalama:ta, wadiyala la: toetoe tabamo a Godotamo na:wadiya:paa:tiya:la:, mabu a ubila Kodawa Ya:sukunu tabote aeno oko ipuwado komo hiliyonomo hopo tawakaluba:tamo tiyonomolo kotoma:, ba:gala a ubila ulihopa:te ba:be tabo ba milimiho Godotamo kalakala tabo kadipatema:, la:le dopamo ebena tabo keba ka:na ka:lawiuiama ba:ba ka:na. ² Ba:bene wadiyala la: ba:moe eta komoma: Godoko na:katoemehuya:la:, ebete koko kuba ododilipi dubuino helo ipuwane aeno ka:ka: komula:lea:mema:, mabu komo hopo habanapa:te Godokono tabo uliho tetelo hibima: kamidinaha.

³ Ba:bema: kalakala konomola, la:eno hibima: midi mabuma: Kodawate atumu la: ba heluilame, Saitanakono alaholoho ododili ipuwalo la: ebete kitagua:midalema:na:ta! Iyo, aeno Kodawa ba: Hibidawanomola! ⁴ Ba:bema: a iya:tawahala ale keba hiya:hiya: komoma: la: da:kiyalamenaka, la: ba:bi komokomo ododili ipuwalo ba pola:na ba:bi komo dito a:kamiya:pala:mata. Numa:la:, Kodawate la: mabuma: ba:be hido ukui atamo nikaa:mena, ba:bema: ukui bilibili komote agodolo kitanaha:. ✧ ⁵ Wadiyala la:le hibima: midi gabodo ba tolame, Kodawa Kelisote la: dopalamete temeteme ikulihho tetelo ebete ebena kodakodalo utitata komago ba:gala Godokono malemale emalagidolo komago la: na:magatalenakamena:ta.

Hibima: Midipa:te Oko Nowatinamena: Ibi Ha:kiya Ibino Modoboha: Komokomo Kulamema:

⁶ Ba:bema: aeno hibima: midipi ekaka:la:, ale aeno Kodawa Ya:su Kelisokono mahilamo la: ba:ma ka:na kiyalama:ta, la: ipuwalo puya:te aeno iya:tulame komamo papamila:haleheno ba:gala iba:te ibi ha:kiya owalubilima: buhamama: deda:hana, wadiyala la: ba:bako hibima: midipino ododili ipuwamo akogomala:. ✧ ⁷ Iyo, ale la: ipuwalo keba ka:na ka:pemedima: la: ba:be komo iya:tawahanomola, ba:bema: wadiyala la: atu ododili ipuwalo nemedenala:. Numa:la:, ba:ba tetelo ale oko owatima: buhamama: eda:haheno, ✧ ⁸ du ba:gala hegela hiliyonomolo aeno kokotamo menemene oko owatihonakuima: a ha:kiya aeno modoboha: komokomo kulamema:, ba:bene ba:be gabodo ale eta lumagigodone baa: malemalelo dito kalawenakuiha:, ao, a ebetamo a:huiyanakuima:. ✧ ⁹ Ba: hibila, Godokono okopa:te ibino modoboha: komokomo ipuwalo hibima: midipa:godone ilina ba:gala mani uwatema: talona kitanaha:, huiyatiya ale la:go ba emedena ba:ba ka:na kewagelenakuiha:, mabu a ubi bihatima: la:tamo eta hido go hawakalimiti, la:le oko owati ipuwalo aeno ododili komo kota:matalema:. ✧ ¹⁰ Ba:moe ba:be mabuma: ale la: ba:ma ka:na a:kiyalamia:ta, “Kebe lumagiti oko owati ubiha:ma: deda:mene, wadiyala komopa:te ebetamo baa: akikama:la:.”

¹¹ Ba:bema: numa:la:, ale ba:moe komoma: la: gala na:kakiyalama:ta mabu tabote atamo ba:ma ka:na puluhukui, la: ipuwalo komopa:te oko owatima: buhamama: ba eda:ha, ibi ha:kiya ibino hiya:hiya: komo ulameheno ibino tabo ga:la ipuwalo puya:te hibi oko komokomo dowatihona iba:tamo temeteme ba:bo ikalamenaka. ✧ ¹² Iyo, ale ba:bako tawakalubi ba tutumulatele Kodawa Ya:su Kelisokono mahilamo ibi koamo kiyahalamema:, iba:te tabo ga:la ipuwalo komo

✧ **3:4:** 2Kol 7:16; Gal 5:10 ✧ **3:6:** Lom 16:17 ✧ **3:7:** Pil 3:17 ✧ **3:8:** 1Tes 2:9 ✧ **3:9:** 1Kol 9:4; 1Tes 1:6 ✧ **3:11:** 1Tim 5:13

tawakaluba:tamo temeteme ikalameheno, huiyatiya iba:te hegehege mani oko owatiho ipuwalo ibi ha:kiya ibino modoboha: komokomo nulamenakamena: ✧

¹³ Ba:bema: ekaka:la:, kalakala konomola, la:eno hibima: midi ipuwalo hidohido komo kododilima: heloha:ma: akeda:hala: ✧

¹⁴ Ba:gala la: ipuwalo eta lumagiti ba:moe leta taboeno iya:tulame komamo papamiwata ubiha:ma: eda:lo oko owatihino dito da:lutamene, wadiyala la: ba:bako lumagino kuba komo kohawakalimima: ebene ododili ipuwalo eba:go akakapiyala:. Diyala, ba:moe gabodo ebete hilopo lawete ebene kuba ukui komone Godotamo gala da: koho-bigamene, ¹⁵ huiyatiya numa:la:, ebete ukui hiya:ma: tiyolo midihino ebe la:go alaholodawama: akamida:la:, la:le huiyatiya ebe la:eno hibima: midi ekawima: ka:milo ebene tepo ipuwoeno kuba ukui komoma: ebe malemalelo na:kiyamiya:la:. ✧

Polote Leta Kuititi Hapulu Tabo Komokomo Dolamagiya:

¹⁶ Ba:bema: hete atamo dikaa:mena, wadiyala ba:be Kodawate la: hiliyonomagodolo ba emedena hiliyonomo tetelo ebe ha:kiya la:eno hiliyonomo komokomo ipuwalo ebene hete la:tamo nikalamenakamena:ta.

¹⁷ Numa:la:, ba:moe leta kuititi hapulu na Polote naeno mahilo ba:gala nolata tabo naeno kokotonomamo miya:temo, eta lumagiti ba:moe kuititi tabo kamiya:teha:. Iyo, ba:moe ba: naeno kokotola, naeno leta hiliyonomo ododili ipuwalo na ha:kiya naeno mahilo ba:ma ka:na miya:tenakomo.

¹⁸ Wadiyala aeno Kodawa Ya:su Kelisokono malemale komote la: hiliyonomagodolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE DOPO LETA TIMOTTAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela. A hibima: midipa:te pokono pe komoma: uliholo da:latiminama:, ba:be Kodawa ba: Ya:su Kelisotela, ba:bene ebete ebene sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala, iyo, ebe ba:gala aeno Ka:ka: Mula:dawa Godoko iba:te na a:kiyanamiya: ba:be oko kowatinama:.

² O Timoti, ama:le hibima: midi ipuwalo naeno hibi guduma: eda:nata, ba:bema: nale ba:moe leta ama:tamo poememo. Wadiyala Nabiwi Godoko ba:gala aeno Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo, ba:gala lumagitamo kuba huiya ikameha: komo, ba:gala hete komo ama:tamo nikama:mena:ta. ✧

Ha:da Tabo Komokomo Iya:tulamepino Komo

³ Nale dopamo Ma:sadoniya hopamo toma: ba hiduta ama: kebe tabo ka:kiyamitima ba:be atu tabo bekakiyamemata, ba:ma ka:na ama: Epesese ko habalo ba emedena, hibima: midipi ipuwalo puya:te ha:da tabo komokomo diya:tulamenaka, wadiyala ama: ibi ba kiyahalame na:duhilamiya:. ⁴ Wadiyala ama: talona iba:tamo nihatelamiya: iba:te iniwalino hiya:hiya: iya:tulame uwi ba:gala iniwalino mahilo komokomo akiya:tulama:la:, mabu ba:bakobako daedae komate ibi ipuwalo olowabeletihui komo ba wadiya:paa:latele, iba:te Godokono gabo ba:bo kotama:na:. Ba: hibila, ale ebene gabo aeno hibima: midi kapiyado biya:tawahanakoma:, huiyatiya ale hopo habanapino hiya:hiya: iniwalino iya:tulame komoma: tabo ga:la ipuwado hibi komo a:kuma:ma:. ✧ ⁵ Ba:bema: nale ama: ba:moe tabo begoememata, mabu na ubila dalowa:ha: tepo ipuwoeno emalagidolo komo ba:gala tataba emede komoeno mulu ukui komo ba:gala tuputupunomo hibima: midi komo, ba:bi komate amia:no sose tawakaluba:godolo ba pola:na ba:bi komokomo ipuwane malemale emalagidolo komote buluhukunakomene. ⁶ Huiyatiya numa:, komo hibima: midipa:te daedae taboma: olowabeletihui komodo ba:moi hidohido komone dito elehiya:. ⁷ Ba:bema: ba:ma tetelo iba:te ibino ubi bihatena, Godote Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya: ba:bi Tutumu Tabo iya:tulamepima: keda:hanama:, huiyatiya ibi modoboha: mabu Godokono taboeno ipuwa komokomo ibi iya:tawaha:, iyo, iba:te tabo toleheno olamagiminaka huiyatiya Godokono hibi komo kuminaha:.

⁸ A iya:tawahala, keba tetelo ale hibi gabodo Godokono Tutumu Tabo diya:tulamema: ba:be komote ulihopino hido owalubi komoma: keda:ma:ne. ✧ ⁹ Huiyatiya numa:, Godote ebene Tutumu Tabo ba:moe hopoeno tuputupupino komoma: kikalamiya:ha:, ao, ebete ebene Tutumu Tabo komokomo kuba ododilipino komoma: ikalamiya: iba:te ebene hibi gabo kiya:tawahama:. Ba:bema: hibila, Godokono Tutumu emalagidoleha:pi ba:gala ebetamo papamila:ha:pi, ebe holo-holoma: eda:ha:pi ba:gala hibo gabo ududipi, ebene kukala wakalamipi ba:gala ebe tolemeha:pi, nabi menokobi anakapulamepi ba:gala

komo tawakalubino ka:ka: iya:hililamepi, ba:bi kuba ododilipi hiliyonomo iya:tulamema: Godote ebenu Tutumu Tabo ba:bema: ikalamiya:.¹⁰ Ba:bema: puya:te bohelemele pilo ba:gala kamena pilo dododilina, puya:te dubu gabatamo ba:gala hegehege guguda:tamo hilopo komo dododilina, puya:te ibino menemene oko huiyaheno kowatihonama: komopi pilolo duwatena, puya:te gabomanino tabo anagiya:mida habalo ba:gala komo hiya:hiya: tetelo ha:da tabo dolamagimina, Godote atumu ba:bi kuba ododilipino komoma: ebenu Tutumu Tabo ba:bema: ikalamiya:. Iyo, hopo habanapi hiliyonomo ipuwalo kebe lumagiti Ya:sukunu dopo ta:matapino iya:tulame tabo kapiyanomo dadikamidalemene, ba:be lumagino komoma: Godokono Tutumu Tabo komate ba:bema: pola:na. ¹¹ Ba:bema: numa:, Ya:suku ta:matapino iya:tulame komate ebenu Hido A:la:mina Tabo ipuwane ikulina, ba:be tabo ba:nale hiya:hiya: tawakaluba:tamo kolamaginakoma: Hidonomo Godote natamo dikanamiya: ba:moe ba:be tabola.

Ya:sukunu Malemale Komoma: Polote Kalakala Tabo Dolamagiya:

¹² Ba:bema: natamo helo dikanamiya: nale aeno Kodawa Ya:su Kelisotamo kalakala tabo begoemo, mabu ebete na hibidawama: goelo ebenu oko kowatinama: na ba:bema: ka:namiya:. ✧ ¹³ Ba:hibila, dopamo tetelo nale ebenu komoma: kubakuba tabo ba:olamagi konomo mauba ipuwalo koko temeteme ebetamo ba:bo ikamenakuimo. Huiyatiya ba:ba tetelo ebete iya:tawuya:, nale ebe hibima: midiha: mabuma: daedae ukuilo ba:bako kuba komo dododilinkuimo, ba:bema: ebete kuba huiya natamo ikanamehenu ebenu malemale natamo dito hawakalimiya:. ✧ ¹⁴ Iyo, aeno Kodawa Ya:su Kelisote ebenu malemale natamo konomamo da:haminuya:, ba:ba tetelo ebegodone duluhukuna ba:be hibima: midi komo ba:gala malemale emalagidolo komo naeno tepo ipuwalo a:mahiliya:.

¹⁵ Ba:bema: nale ba:moe hibinomo tabo begoemo, Ya:su Kelisote kuba ododilipino ka:ka: mula:lalamema: ba:moe hopamo a:piya:. Iyo, wadiyala ama: ba:moe tabo kodakodalo na:lawa:, mabu naeno kuba ododili komate komo tawakalubi hiliyonomoenu kuba ododili komo ba:gogole, ✧ ¹⁶ Ya:su Kelisote na koko kuba ododilidawatamo huiya ikanamehenu malemale dito hawakalimiya:. Ba:moe mabuma: Ya:suti pui ebenu wiboha: ka:ka: lawema: da:ka:lamiholiya:, wadiyala ba:ba:te ebe hibima: midiha: tetelo ba:moe hido komo niya:tawahamena:, Ya:suti ibi malemalelatelelo na:latilamena iba:te ibino kuba ododili ipuwane ebetamo hibilo kohobila:hama:, ebete na Poloko keba ka:na ka:latinamenami ba:ba ka:na. ¹⁷ Ba:bema: kalakala konomola! Godoko ba: emedena emedena tetelo demedenamene ba:be Ko Gawadalagila, ba:gala ebete a:kahoenamene, ba:gala a hopo habanapa:te ebe baida:mo umi modoboha:, ba:gala ebe ba: kapiyanomo Godola, eta puliyanomola. Ba:bema: wadiyala emedena emedena tetelo tawakaluba:te ebe hunamo ba:adipatena awagaha komote ebegodolo nitanamene! Ba:moe tabo ba:hibinomola, ba:ba:la!

¹⁸ Timoti, numa:, ama:le hibima: midi ipuwalo naeno guduma: eda:nata, ba:bema: na ubila ba:moe leta ipuwalo kapiyakapiya komoma: ama: kiyahame, ama:le ba:moi tabamo kopapamiwatama:. Ba:

hibila, Godokono okopa:te ebena Gobogoboeno heloamo kebe hido-hido komate ama:godolo kikulihoma: tabo dopamo dolamagimiya:, ba:ma tetelo ibino hibi tabo komate naeno tabo komago kapiyama: eda:te ama: hibilo kowalubima:na:ta. Ba:bema: wadiyala ama: ba:bi owalubi tabo komokomo hiliyonomo kodakodalo na:watila:mota:nuya:, helo dubuti alaholoho ilina keba ka:na ka:watila:mota:nanako ba:ba ka:na, ¹⁹ ba:gala amia:no hibima: midi ipuwalo kodakodalo ba la:na, amia:no tepo ipuwoeno mulu ukui komate hidamo kopola:nama: eta kuba deha:potonomo akododa:la:. Numa:, komo Ya:suku ta:matapino komo ba: ba:ma ka:nala, Godote kebe mulu tepo ipuwoeno ukui komo iba:tamo dikalamiya:, iba:te papamila:ha ubiha:ma: deda:hui ibi ha:kiya ibino hibima: midi komo ba: a:kubahilamiya:, lumagiti kehaha: kolomodo ebena boge kubamo atalo ba:be bogete koko gawiya ipuwamo keba ka:na ka:nululunako ba:ba ka:na. ²⁰ Iyo, Haimaneyesiko ba:gala A:lesandako ibi netewapi ba:bakopila, ba:be mabuma: nale ibi hibima: midipino kapiyuimi ipuwane uluhukulatelete Saitanakono kokoto ipuwamo dito miya:timo, iba:te ibino huiya ba lawe hido ukui ba:ma ka:na kolawema:, iba:te Godokono komoma: kubakuba tabo gala a:kaga:lanakamena:. ✱

2

Godotamo Toetoe Tabo Olamagimi Komo

¹ Ba:bema: Timoti, nale ama: kebe komokomoma: da:goemema ba:moe ba: ko komonomola. La: hibima: midipino kapiyuimi tetelo Godotamo toetoe tabo dolamagiminakoma, wadiyala la:le hiliyonomo hopo habanapino hiya:hiya: komoma: ba toetoeho kalakala tabo atumu na:kaga:lanakuya:la:, ² ba:bene atu tetelo koko gawadubu ba:gala komo gabomani okopi hiliyonomo atumu na:kawadiya:paa:latelenakuya:la:. Ama: numa:, a hibima: midipa:te ba: ba:ba ka:na gabomana:godolo hido tataba emede komo kumima:nema:, ba:gala ale Godokono ubi komokomo hiliyonomamo ba papamila:halena komo tawakalubino holoholo hapulu tuputupunomolo bemedinama:. ³ Ba:bema: hibila, ba:mako toetoe tabo olamagi komo ba: aeno Ka:ka: Mula:dawa Godote hidoma: da:goena ba:moe ba:be komola, ⁴ mabu ebe ubila hopo habanapi hiliyonomate ebena hibi komo iya:tawahate ibino ka:ka: mula: komo ba:bo kolawema:.

⁵ Numa:, Godoko ba: kapiyanomola. Ba:gala ba:moe ba: eta komola, ebe ba:gala tawakalubi tetenomolo da:la:na ba:be Ya:su Kelisote ba: ba:moe hopolo lumagino apa:mo da:hawakaluya: ba:be dawala. Ba:bema: hibila, ebe kapiyagodolo helo bitana tawakalubi Godotamo komagahelama:, ⁶ mabu ebe ha:kiya ebena ka:ka: tama:mo ihatete ibi Saitanakono du genamane kuluhukulatelema: ebena hawa:mo ba:bo huiyahaliya:. Iyo, ebete ba:be gabodo ebena hido tetenomolo ba:moe komo behawakalimiya:, Godokono ubi bitana hiliyonomo tawakaluba:te ebegodone ka:ka: mula: komo kolawema:. ✱ ⁷ Ba:be mabuma: ebete na Polotamo ebena oko ikanamiya:, nale ebena oelamepi dubu etama: eda:te Yuha:pa:tamo Hido Tabo ba olamagi ibi ba:bo kiya:tulamenakoma:. Ama: nolata, ba:moe tabo nale da:goitamoma: ba: hibinomola, na ha:da tabo kolamagitaha:! ✱

✱ **1:20:** 2Tim 4:14-15; 1Kol 5:5 ✱ **2:6:** Lom 3:29-30; Gal 1:4 ✱ **2:7:** Oel 9:15; Gal 2:7-8; 2Tim 1:11

8 Ba:bema: naeno ubi komo ba:ma ka:na itana. Kebe hiya:hiya: tetelo hibima: midipa:te da:kapiyuiminaka, wadiyala dubate mauba komo ba:gala olowabeletihui komo hiliyonomo tama:mo miya:tete, ba:bene ibino tepo ipuwalo dalowa:ha:ma: ba eda:ha iba:te ibino kokoto Godotamo wadiya:paa:latelelo toetoe tabo ba:bo nolamagimi-nakamena:.

Hibima: Midipi Kamenakamenoeno Komo

9 Ba:gala na ubila hibima: midipi kamenakamenate hido mulu gabodo kaliko pupuliti ibino hunu tama koamo akemalagidolenala: Ba:bema: iba:te hinibo a:wihole komo, ba:gala galoeno golodo nolenole pupuli komo, ba:gala nehe tulikahula pupuli komo, ba:gala huiya kokonomo kaliko pupuli komo, ba:bi hiya:hiya: hunu nikapi hiduimi komokomo iba:te kokonomo komoma: akaga:lala:. ✧ 10 Huiyatiya wadiyala iba:te komopa:tamo hidohido komo nododilinakamena:, mabu ba:moe ododili gabodo iba:te hibi hagalu hagalu kamenakamena: keda:hama:na:, iyo, kebe kamenate ebe ha:kuya ebe Godoko ta:matadawama: da:goena, wadiyala ebete ebene ododili ipuwalo hibi komo na:hawakalima:mene. ✧

11 Ba:gala hibima: midipa:te da:kapiyuiminaka, wadiyala kamenakamenate tabo ga:laheno Godokono tabo olamagimipino iya:tulame komamo dito na:papamila:halenakamena:. 12 Ba:be mabuma: hibima: midipi ipuwalo nale eta kamenatamo helo a:kikama:lemo, ebete Godokono tabamo dubu ba iya:tulamita ibino namutudawama: keda:ma:, ao, Godokono tabo iya:tulame tetelo kamenakamenate tabo ga:laheno dito nulihonakamena:. ✧ 13 Ba:bema: numa:, nale kamenakamenoeno komo kohawakalimima: kebe netewa komate Godokono Bukalo da:pola:na, nale ba:bi komo ama: kuya:tumima:nemata. Dopo komo ba: ba:ma ka:nala, Godote A:da:meko dopamo ododiti, galane ebene kamena Ibiko ba:bo ododiya:. ✧ 14 Ba:gala eta komo ba:ma ka:na itana, Saitanate tawakalubi kuba gabamo emogabuulamema: dewageliya:, ba:ba tetelo ebete dopo dubu A:da:meko kamihomiya:ha:, ao, ebete ebene kamena Ibiko kapiya amihomete ba:bene ebete Godokono kukala ba:bo adikanaliya:. ✧ 15 Huiyatiya Godokono ka:ka: mula: komote hibima: midipi dubu kapiyatamo kitanaha:, ao, kamenakamematamo atumu ba:kaitana, ba:bema: kebe kamenate hido mulu ukuiilo Ya:suku hibima: ba midina tuputupu emede komo ba:gala malemale emalagidolo komo miya:paleheno, ebete gugudi alahilame gabodo ka:ka: mula: komo hibilo kolawema:ne.

3

Sose Watodawoeno Emede Komo

1 Ba:moe komo ba: hibila, keba tetelo dubuti sose watodawama: eda:ma: ubi koamo dihatemene, ba:moe ba: hido komola mabu sose watodawoeno oko hidonomola. ✧ 2 Ba:be mabuma: ba:be okodawoeno ododili komo ipuwalo eta kapiya deha:potonomo kubate itana modoboha:. Ba:ma ka:na sose watodawate kamena kapiyagodawama: eda:te, ba:bene hibima: midipi ipuwalo ebene emede komo tuputupunomolo ba itana, ebete hidohido mulu ukui kapiya emalagidolelo ebe ha:kuya ebene komo hidamo nulamenakamene.

✧ 2:9: 1Pit 3:3-5 ✧ 2:10: 1Tim 5:10 ✧ 2:12: 1Kol 14:34 ✧ 2:13: Tup Mabu 2:7,21-22; 1Kol 11:8-9 ✧ 2:14: 2Kol 11:3; Gal 3:1-6 ✧ 3:1: Oel 20:28

Ba:bene ebete ebena genamalo kapela tawakalubi hidamo nowalubili-nakamene, ba:gala wadiyala ebete Godokono tabo olamagi ipuwalo hido iya:tulamedawama: neda:mene. ✧ ³ Ba:gala sose watodawate gamoda nihodawama: eda: modoboha:, ba:bene ebete alaholoho komo ba:gala olowabeletihui komo ododili modoboha:, huiyatiya tatabadawama: neda:mene. Ba:gala ebete ebena tepo ipuwalo mani koamo emalagidolo modoboha:. ⁴ Ba:bene ebete ebena genamanapino komo hidamo ulamelelamete, wadiyala ebete ebena gugudi hidamo niya:tulamenakamene, iba:te ibino hiliyonomo ododili komodo ibino nabiwi ba emalagidolo ebena tabamo kopapamila:halenama:. ⁵ Ba:hibila, kebe dubuti ebena genamanapi hidamo ulamehena, ebete atumu Godokono sose tawakalubi hidamo a:kulama:mene.

⁶ Ba:gala numa:, sose watodawate Ya:suku ta:mata ipuwalo uli lumagima: eda: modoboha:. Ba:bako dawate sose atama: ubi di-hatemene, diyala, ebe ha:kiya ebe da: awagaminamene, ba:bema: Godote kuba huiya ebetamo kikamema:ne, ebete dopamo Saitanatamo kuba huiya keba ka:na kikamiya: ba:ba ka:na. ⁷ Ba:bene wadiyala sose watodawate hibima: midiha:pino holoholo hapulu atumu hidohido komo na:kododilinakamene, iba:te ebena hido emede komo umimiti ebe tuputupudawama: koga:lama:. Iba:te ebena emede ipuwalo eta kuba umi modoboha:, mabu iba:te ebegodolo eta tuputupuha: komo umiti ebe kubadawama: da:ga:lamena:, diyala, ebete hilopo lawete Saitanakono gubi ipuwamo dito da: negamene. ✧

Sose Watowatopi Owalubilidawoeno* Emede Komo

⁸ Ba:bema: sose watowatopi owalubilidawoeno emede komote komopino umi ipuwalo atumu hidonomoma: neda:mene. Ba:ma ka:na ebete ma:lapila netewa lumagima: akeda:la:, ba:bene ebete helo gala:ipi gao beya konomamo niho modoboha:, ba:gala ebete ha:da amiho gabodo ilina dogodogodawama: eda:ma: ubi ihate modoboha:. ⁹ Ba:gala Godote kebe hibi gabo tawakaluba:tamo da:hawakalimiya:, wadiyala sose watowatopi owalubilidawate ba:be gaboeno hiliyonomo iya:tulame komokomo kodakodalo ba watila:mota:na ebena tepo ipuwalo ukui gagagagama: akeda:la:. ¹⁰ Ba:bema: pote sose owalubidawama: oko tupuimima: ubi da:hawakalimimini, wadiyala la: sose watowatopa:te ebena emede komokomo dopamo hidonomamo nulamelemiya:la:, ba:bene la: ebegodolo eta kuba umihino wadiyala ebete sose oko na:tupuima:mene.

¹¹ Ba:gala okopi kamenakamenoeno emede komate komopino umi ipuwalo atumu hidohidonomoma: neda:hamena:. Ba:ma ka:na iba:te tawakalubino hiya:hiya: komoma: kubakuba tabo akaga:lanakala:, ba:bene iba:te hidohido mulu ukui kapiya emalagidilolelo ibino hiliyonomo ododili ipuwalo hibinomopima: neda:hamena:. ✧

¹² Ba:gala numa:, sose watowatopi owalubilidawate kamena kapiyagodawama: eda:te, ba:bene wadiyala ebete ebena gugudi ba:gala komo genamanapi ibino komokomo hidamo nulamelelamenakamene. ¹³ Ba:hibila, puya:te sose watowatopi owalubili oko hidamo dowatina, komopa:te ibi ibino hido oko mabuma: da:mililameholemena:, iba:te

✧ **3:2:** Tai 1:6-9 ✧ **3:7:** 2Kol 8:21 * **3:7:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, tukulubino tabamo hibima: midipa:te sose watowatopi owalubilidawa dikonema: ka:minaka. ✧ **3:11:** Tai 2:3

Ya:su Kelisoko hibima: midi ipuwalo apepehote ebena oko owatima: tole komote iba:godolo a:kitanamene.

Godoko Ta:mata Komoeno Konomo Ipuwa

¹⁴⁻¹⁵ Ba:bema: Timoti, nale ama:tamo tiyonomo pema: ubi bihaimo, huiyatiya na gabo tiyolo umihino, ba:be komo ba emalagidolo nale ba:moe leta ipuwalo komo iya:tulame tabo ba:bema: miya:temo. Ba:ma ka:na nale ama: biya:tumimata, sose tawakalubino kapiyuimi tetelo iba:te Godokono umi ipuwalo tuputupu komo keba ka:na na:kododilinakomena. Numa:, emedena emedena tetelo demedenamene, a sose tawakalubi ba: ba:be Kodawoeno genamanapila, ba:gala a ebena genamoeno hototo ba:gala abo huiyala, mabu ale ebena hibi iya:tulame komo ba:moe hopolo ba wadiya:paa:latelena ebena genamoeno la:na komote kodakodalo kitanama:ne. ¹⁶ Ba:bema: hibila, a hibima: midipa:te Godokono ubi gabodo ebe keba ka:na da:ta:matanama:, ba:be komoeno ipuwa bada konomola:ka:!

Aeno Kodawate hopo habalo lumagino apa:mo a:hawakaluya,

ba:bene ebena tuputupu emede komo kohawakalimima;

ebete ebena Gobogoboeno heloamo hoe ipuwane mahigate,

Godokono nopopa:te ebe wiboha: ka:ka:go ba:bo umiya.

Ba:gala ebe ta:matapa:te ebena komo hopo haba konomolo a:hawakalimiya,

ba:bene hiliyonomo tawakaluba:te ebe hibima: ba midi,

ebete Godokono Hunu Habamo ba:bo odoluya:

ebena holoholo hapulu konomo alo ipuwalo konemedenama:. ✧

4

Godokono Mahilamo Ha:da Tabo Olamagimipino Komo

¹ Numa:, Godokono Gobogobote hawakala ba:ma ka:na goena, hopo haboeno kuititi tetelo komopa:te Saitanakono kubakuba gobogobo ba:gala ha:da amihoho gobogoboeno iya:tulame komamo papamila:halete, iba:te Ya:suku hibima: midi ipuwane ba:bo kohobila:halema:na. ² Ba: hibila, ba:moi ha:da amiho komate ba: ma:lapila netewa tawakaluba:godone ikulina, iyo, Godote kebe hido mulu ukui ibino tepo ipuwamo dopamo da:miya:telamiya:, ba:bi hidohido ukui ibino kuba ododili ipuwalo dito alatidiholamiya:, hidohido ilinate koelo keba ka:na ka:wamotenaka ba:ba ka:na. ³ Ba:bi ha:da amihopa:te na:ga:lanaka hibima: midipi ipuwalo dubuti kamena lawema: Godote talona bihatelamiya:, ba:gala iba:te na:kaga:lanaka komo hidohido ilina nahama: talonala. Huiyatiya numa:, Godote ba:bi komo hiliyonomo hibima: midipi mabuma: ododiliti iba:tamo ikalamiya, ba:bema: puya:te ebena hibi komo diya:tawahana, iba:te kalakala tabo ebetamo adipatelo ba:bi ilina dito konahanama:na:, ba:gala dubuti ebena kame-nago kapiyama: eda: tetelo iba:te atumu Godotamo kalakala kadi-patenama:na:. ✧ ⁴ Ba: hibila, Godote ba:moe hopoeno hiliyonomo komokomo ebena tawakalubi mabuma: ododiliya:, iyo, ba:bi komate hidohidonomoma: eda:hana, ba:bema: wadiyala tawakaluba:te ba:bi malemale komo uwatema: ubiha:ma: eda:haheno Godotamo kalakala tabo ba ga:la ebena kokotone nuwatanakamena:. ⁵ Ba:bema: numa:,

Godote ba:moe hopoeno ilina ododili da:wibuya; ebete ba:bi ilina hiliyonomo ulamete ebenu tabo olamagi komamo hidohidoma: ba:bo midiliya; ba:gala ba:ma tetelo ale komo ilina uwatelo ebetamo kalakala tabo dadipatenakoma; ebete ba:be komodo atumu ba:bi ilina hidohidoma: gala ba:kagoenakomene.

Ya:su Kelisokono Hido Okodawoeno Komo

⁶ Ba:bema: Timoti, ama:le Ya:su Kelisokono hido okodawama: eda: komo kohawakalimima; wadiyala ama: ba:moi iya:tulame tabo hibima: midipi ekaka:tamo nolamaginakuya. Iyo, ama: ibino gobogobo hapuino baa: iba:tamo modobolo dikalamemena: ba:be komote amia:no komo ba:ma ka:na kohawakalimima:ne, ama:le hibima: midi ipuwalo kebe iya:tulame komo da:ta:mahelenapiya:la, ama:le hidamo apema: ba:bi hibi tabo komokomo atumu hibilo na:kanahanata. ⁷ Ba:gala ama: iniwalino hiya:hiya: uwi akulihonakala; mabu ba:bakobako uwi komate tawakalubino daedae ukuido ba ikulina Godokono hibi komo kahawakaliminaha. Huiyatiya numa; ama: Godotamo hibilo kopapamiwatanama: wadiyala ama: amia:no tepo ipuwa na:kodakoduiminakuya; bolamo iya:da:dawate heloma: keda:ma: ebenu ape keba ka:na ka:kodakoduiminako ba:ba ka:na. ✧

⁸ Ama: iya:tawala bolamo iya:da:mipa:te ibino ape helohelonomoma: keda:hama: keba ka:na ka:midilinaka, iyo, ba:ba ka:na iba:te ibino katene ape owalubilima: ba:moe komo bododinaka. Huiyatiya numa; amia:no tepo ipuwate heloma: keda:ma: ama:le amia:no ukui atumu da:kodakoduiminakomema; ba:moe gabodo ama: ha:kiya ama: owalubima: hidonomo komo bododinakomema:ta, mabu ama: ba:moe hopolo Godokono hido emede komokomo duwatemena: galane wiboha: ka:ka: hibilo konelawema:na:ta.

⁹ Ba:bema: nale ama:tamo da:goemo, wadiyala ama: ba:moe tabo kodakodalo na:lawa; ¹⁰ mabu a hibima: midipa:te Godokono wiboha: ka:ka: lawema: oko ebetamo helonomamo ba:bema: owatinama. Ba: hibila, ebete hopo habanapi hiliyonomoeno Ka:ka: Mula:ledawama: ba eda:na hibima: midipa:tamo hibi ka:ka: ba:bo kikalame:ne, iyo, ebe ba: emedena emedena tetelo demedenamene ba:be Ka:ka:dawala, ba:bema: ale ebenu pe komo uliholo latiminama. ✧

¹¹ Ba:bema: naeno gudu, wadiyala ama: ba:moi tutumu tabo ba:gala iya:tulame tabo hibima: midipa:tamo nolamaginakuya. ¹² Hibila, ama: sose tawakalubi ipuwalo uli ape dubulata, huiyatiya iba:tamo gigiho aka:hiya:midala: ibi ipuwalo etate ba:ma ka:na goe, ama: sose watodawaha. Iyo, wadiyala ama: amia:no tabo olamagi komo ba:gala ododili komo hiliyonomo ipuwalo tuputupudawanomoma: ba eda: hido go iba:tamo na:hawakaliminakuya. Ba:bema: iba:te amia:no malemale emalagidolo komo ba:gala amia:no hibima: midi komo ba:gala amia:no tepo ipuwoeno dalowa:ha: ukui komo dulamelememena; ba:ba tetelo iba:te ama: hibi sose watodawama: koka:mima:na:ta. ✧

¹³ Ba:bene sose oko owati ipuwalo wadiyala ama: hibima: midipa:tamo Godokono Bukoeno tabo komokomo ka:lamiholete ebenu tabamo ibi ba owalubili ba:bo niya:tulamenakuya. Numa; nale Epesese habamo da:pemo, ba:ba tetelo ba:moi atu komokomo ama:go kapimilo kopododilima:nemo. ¹⁴ Ba:bema: naeno gudu, kebe komote ama:tamo dopamo duluhukuya; ama: ba:be komo

akadodala: Iyo, ama: sose oko tupuimihino watowatopa:te Godokono Gobogoboeno heloamo ibino kokoto ama:tamo ba emowatilame hidohido komate ama:godolo kikulihoma: hibi tabo dolamagimiya:, ba:ba tetelo ama:le Godokono oko kowatinama: ebete malemalelo hiya:nomo helo ama:tamo ikamiya:ta. Ba:bema: wadiyala ama: ba:be heloamo ebena oko nowatinakuya:, ¹⁵ ba:bene sose tawakaluba:tamo ba:moi komokomo ba iya:tulamena amia:no ka:ka: gobogobamo ihatelo heloha:ma: akeda:la:, mabu ama: ba: ba:ba ka:na oko owati ipuwalo ba ape tawakaluba:te ba:be komo ba:bo kumima:na. ¹⁶ Huiyatiya ama: hidamo! Wadiyala ama: ha:kiya amia:no emede komo ba:gala iya:tulame komo hidonomamo nulamenakuya:. Ama:godolo ba:moi netewa koko komate modobolo da:pola:namene, ba:ba tetelo puya:te amia:no iya:tulame tabo dulihona, ama:le ibino ka:ka: ba:gala amia:no ka:ka: kapimilo komula:lema:na:ta.

5

Komo Hibima: Midipa:go Hidamo Emede Komo

¹ Ba:bema: Timoti, hibima: midipi ipuwalo kebe kadelete kuba dododimini, wadiyala ama: ebe koamo kiyahameheno amia:no hibi nabiwima: goelo Godokono tabamo ebe nowalubiya:. Ba:gala ama: huiya uli apepeho dubuino komoma: wadiyala ama: ibi amia:no ekaki ba:gala nanima: midiliti, ² ba:bene kabelekabela:te amia:no menokobima: neda:hamena:. Ba:gala ama: hidamo! Ama: uli apepeho kametakamena ba:gala bohelemele Godokono tabamo dowalubilimina:, ba:ba tetelo ibi amia:no ekaki ba:gala nanikokubima: na:midiliya: amia:no tepo ipuwoeno ukuiti iba:tamo tuputupunomolo kitanama:.

Hibima: Midipi Hamolehamoleno Komo

³ Ba:gala eta komo. Hamolehamole ipuwalo etate hido owalubi komo lawema: ebena mabu tawakaluba:godolo owalubidawa hibilo umihino, wadiyala ama: sose tawakalubi na:kiyalamiya: iba:te ebe hidamo kowalubinakoma:. ⁴ Huiyatiya keba tetelo eta hamoleno koko gugudi ba:gala koko eyoni guguda:te hibima: midipima: deda:hana, wadiyala ibi ha:kiya ibino menoko hiliyonomo tetelo kowalubinama: hidohido ukui nuwatanakamena:, mabu ba: ba:ba ka:na ba:bi guguda:te ibino Godoko ta:mata komo hibilo kohawakalimima:na:. Ba: hibila, nabiwi menoko iba:te gugudi hegehege tetelo ibi keba ka:na kowalubilinaku, koko guguda:te ba:bi owalubi komo emalagidolelo hido huiya ibino hamole menokotamo dikamemena:, Godote ibino malemale komo umilamete hidonomoma: kogoema:ne. ⁵ Ba:bene kebe hamolete hido owalubi komo lawema: ebena mabu tawakaluba:godolo owalubidawa hibilo umihino, wadiyala ebete Godokono oko kapiya ba owatina ebena ka:ka: komoma: aka-ukuibilibila:la:. Ba:ba ka:na ebete du hegela hiliyonomolo Godokoba: tabo ga:lalo ebena modoboha: komokomo ba:gala komopino modoboha: komokomo ba wadiya:paa:latelena owalubi komo ebegodone lawema: uliholo na:latiminakamene. ⁶ Huiyatiya ama: iya:tawala komo hamolehamoleno komo eba ka:naha:. Ibi ha:kiya ibi ibino kateneno ubilo kalakaluilamema: ba ewagelena Godokono oko kowatinaha:, ba:bema: hibila, ba:bako hamolehamola:te ibino hunu tamoeno ka:ka: konomamo ba emalagidole huiyatiya iba:te tepo

✧ 4:14: 2Tim 1:6

ipuwalo ya:lo a:ha:lahuya:. ⁷ Ba:bema: naeno gudu, wadiyala ama: hibima: midipi ba:moi tabo komamo nowalubiliya: komopa:te ibino hamolehamoleno ododili komo ulamelo kubama: ga:lakapoma:.

⁸ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Wadiyala hibima: mididawate ebenu hibi gugudino modoboha: komokomo ulamelo ibi dopamo owalubiliti, ba:bene ebenu komo mabu tawakalubi atumu hidamo na:kowalubilinakamene. Ba:hibila, ebegodolo owalubi gabote ba itana ebete ibino modoboha: komokomo ulamelelameheno, ebete ebenu malemale ododiha: komodo ba:ma ka:na goena, Ya:suku hibima: midi gabo ba:hibiha:. Iyo, ebete ebenu malemale ododiliha: komodo kubadawama: eda:te, ba:bene ba:moe ebenu kuba ododi komote komo hibima: midiha:pino kuba ododili komokomo ba: a:gogoli.

⁹ Ba:bema: kebe hamolete dopamo kapiyanomo awa:godawama: deda:nami, ba:gala ebe ka:ma: 60 gogote da:gogolui, wadiyala ama: ba:bako dawoeno mahilo soseno hamolehamoleno mahilo bukamo ihatete, ba:bene hibima: midipa:te ba:bako hamole kapiya malemalelo nowalubinakamena:. Huiyatiya ama: ebenu mahilo ihateheno, ¹⁰ wadiyala sose tawakaluba:te ebenu ododili komo dopamo nulamelema:mena:. Ba:bema: iba:te ebe hidonomo kamenama: da:ga:larena:, ba:ma ka:na dopamo ebenu gugudino hegehege tetelo ebete ibi hidohido iya:tulame komamo dowalubilinakui, ba:gala ba:ma tetelo ebete hiya:hiya: malemale komo hiliyonomo ododilima: ebenu ubi konomamo ba ihatena, ebete ebenu genamalo kapela tawakalubi hidonomamo dowalubilinako, ba:gala komo hibima: midipi owalubili:ma: nato ukulaleno beya iba:tamo da:wadahenako, ba:gala komo tetelo awaepi malemalelo atumu da:kowalubilinako, wadiyala ama: ba:bako hamole kapiya owalubi na:tupuimiya:.

¹¹⁻¹² Huiyatiya modoboha: ama: uli ape hamoleno mahilo bukamo ihate. Ba:hibila, kebe hamolehamoleno mahilote bukalo da:pola:lama:na, sose tawakaluba:te ibino mahilo miya:telameheno dopamo iba:te Kelisokono oko owatima: ibino ape ebe kapiyatamo ikamehoma: hibi tabonomo hawakala ga:luya:. Huiyatiya numa:, uli ape hamolete ba:mako hibi tabo goe a:kamodobamene, mabu galane ebenu kateneno ubi komate da:mahila:hamena: dubu lawema: gala kakewagelema:ne. Ba:bema: ebe niliya, mabu ebete dopamo kebe tabo hibilo da:goiya: ba:be tabo dadikamidalemene, ebenu kuba huiyate Godogodone ebetamo kopema:ne. ¹³ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Uli ape hamolehamola:te hibima: midi ipuwalo kodakodalo kala:mota:hanaha:, ba:bema: diyala, iba:te eta kuba ododi komamo ba:ma ka:na da: negudimina:, iba:te hibi oko owatihino ibino mabulubi ipuwalo eta genamane eta genamamo ba wapata:lame hiya:hiya: tawakalubino komoma: tabo ga:la ba:bo konetupuimima:na:. Iyo, ba:ba tetelo iba:te eta kuba ba:ma ka:na kakododima:na:, iba:te oko owatima: buhamama: ba eda:ha, ibi ha:kiaya ibino hiya:hiya: komo ulameheno, ibino tabo ga:la ipuwalo puya:te hibi oko komokomo dowatihona iba:tamo temeteme ba:bo kikalamema:na:. ✧

¹⁴ Ba:bema: na ubila uli ape hamolete dubu gala kalawete hogagoma: ba eda: ebenu genamalo hiya:hiya: hidohido oko ba:bo nowatihonakamene, mabu kebe hibima: midiha:pa:te ago dalaholohona, iba:te ba:bako kamenoenno tuputupu emede komo dumimina:, ebe

mabuma: iba:te gabo a:kuma:mena: a hibima: midipino komo kubama: koga:lama: ✧ ¹⁵ Numa:la:, komo hamolehamola:te Saitanako kota:matama: hibima: midi ipuwane ya:lo ohobila:huya:, ba:bema: ibino kuba ododili mabuma: komo hibima: midiha:pa:te aeno emede komoma: kuba tabo bega:lanaka.

¹⁶ Ba:bema: hamolehamoleno komoma: ba:moe tabo ba: naeno iya:tulame tabo komola. Keba tetelo hibima: midi kamenoeni mabu tawakalubi ipuwalo hamolehamola:te da:pola:namena:, wadiyala ebete ha:kiya ibi hidamo nowalubilinakamene, iyo, ba:bi hamolehamoleno tawakaluba:te sose ipuwalo owalubi komo uwatema: akaga:lanakala:. Huiyatiya kalakala konomola, hamolehamole ipuwalo pokono mabu tawakaluba:te hibilo pola:naheno, wadiyala sosete ba:bako hamole kapiya malemale komamo nowalubinakamene.

Sose Watowatopa:tamo Ibino Oko Huiya Ikalame Komo

¹⁷ Ba:bema: ba:moe ba: eta komola. Sose watowatopi ipuwalo puya:te Godokono tabo olamagimi oko ba:gala ebena iya:tulame oko hidamo kowatihoma: ibino ka:ka: hibilo da:miya:tena, ba:gala puya:te watowatopino komo hiya:hiya: oko hidamo dowatihona ibi atumu, wadiyala sosete ba:bako okopa:tamo huiya konomamo nikalamenakamene, netewa okoeno hido huiya keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na. ¹⁸ Mabu Godokono Bukalo tutumu tabote ba:ma ka:na itana, “Tawakaluba:te witi-laisa nahoeno kikipo kuwatema: ibino kau-goete ba:bi ilina mikimoelelo oko iba:tamo dowatimini, ba:ba tetelo iba:te ba:be kau-goeno tabo hala:mo matumi modoboha:, mabu ebete iba:tamo oko owati ipuwalo witi-laisa kikipo kapiyakapiya naha modobola, iyo, ba:bi naha ilina ba: ebena okoeno huiya deha:potola.” Ba:bene eta tabote ba:ma ka:na kaitana, “Okopa:te habaluba:godone huiya lawe wadiyala.”* ✧

¹⁹ Ba:gala ama: hidamo, keba tetelo lumagiti ha:kiya ama:tamo pete sose watodawoeno ododi komo kubama: da:pegoemene ebena tabo akulia:la:, huiyatiya netewa o netewa-kapiya hibima: midipa:te ebena kuba komo kapimilo da:pehawakalimimina:, ba:ba tetelo ama: tote ba:be sose watodawoeno komo hibilo na:numiya:. ✧ ²⁰ Ba:bene ba:be sose watodawate kuba komo hibilo dododi, wadiyala ama: sose tawakalubino holoholo hapulu ebe na:kiyahamiya:, ba:be gabodo komo watowatopa:te atu kuba ododilima: kotoletolehoma: ✧

Polote Komo Hiya:hiya: Tabo Dolamagiya:

²¹ Ba:bema: naeno gudu, nale Godoko ba:gala Ya:su Kelisoko ba:gala ibino hido-talona nopopi ibino holoholo hapulu ama: bikiyamemata ba:moi komokomo sose ipuwalo kododilima:, ba:bene ama: hidamo, sose tawakalubino komo anagilamelelame tetelo ama: lumagi hunu nikapa:mo ba umi eta lumagi miya:palo eta lumagi dito akalawa:la:.

²² Ba:gala ama: eta lumagino watamo kokoto emowatilamelu ebe Godokono okamo tiyolo akihata:la:, mabu keba tetelo ama:

✧ **5:14:** 1Kol 7:9 * **5:18:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: Tutumu Tabo 25:4 numiya:. Ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:nala, kau-goete oko owati ipuwalo tawakalubi dowalubilimini, ba:bema: wadiyala iba:te ibino malemalelo hido owalubi komo kau-goetamo atumu na:kihata:mena:. Ba:gala Polote Timotiko eta Buka taboma: da:kakiyamiya:, ba:be tabo ba: Ya:suti ebe ta:matapa:tamo dopamo da:goiya: ba:be tabola, ba:bema: wadiyala ama: Ma:t 10:10 ba:gala Luk 10:7 tetelo numiya:. ✧ **5:18:** 1Kol 9:9; Ma:t 10:10 ✧ **5:19:** 2Kol 13:1 ✧ **5:20:** Epe 5:11

tuputupu ukui komago ododihino, diyala, ama:le ba:be gabodo kuba emededawatamo oko da: ikameomena:. Numa:, ebete ebenu oko habalo ba luta komo kuba komokomo gala da:kododilimini, ba:ba tetelo ebenu kuba huiyate ama:tamo atumu kopema:ne. Ama: hidamo, amia:no ododili ipuwalo gigiho aka:hiya:midala: tepo ipuwaoeno dalowa: komote ama:tamo kopema:!

²³ Ba:gala Timoti, ba:moe ba: eta komola. Komo hiya:hiya: tetelo kateneno temeteme komate amia:no tepo ipuwalo ama: uminakata, ba:bema: beya kapiyanomo akana:la:, wadiyala ama: huiyatiya komo tetelo helo gala:ipi gao beya nanekela:mo na:ninakuya:.

²⁴ Ba:gala sose oko owati ipuwalo ba:moe eta komo na:kemalagidola. Komo tawakalubino kuba ododili komate hawakala ba:pola:lama:na, ba:bema: komopa:te na:ga:lana iba:te galane kuba huiya hibinomolo kuwatema:na:. Huiyatiya komo tawakalubino kuba ododili eba ka:naha: mabu iba:te ibino kuba ododili komo nugumuilina, ba:bema: numa:, galane Godote ebenu ubi tetelo ba:bi kuba komo hiliyonomo kohawakalilamema:ne. ²⁵ Ba: hibila, tawakalubino hidohido ododili komate atumu hawakala ba:pola:na, huiyatiya komo kapiyakapiya awalelalo da:pola:na ba:bi komate Godokono hido tetelo hibilo kohawakalahalema:na:.

6

Puya:te Oko Namutuluba:tamo Huiyaha: Oko Dowatina Ibino Komo

¹ Ba:bema: ba:moe ba: eta komola. Koko okopi dubate pui mana:mo duwatiya: iba:tamo huiyaha: oko kowatihonama:, ba:bi huiyaha: okopi ipuwalo puya:te hibima: midipima: deda:hana, wadiyala iba:te ibino tepo ipuwaoeno ukuilo ibi ha:kiya ibi hopamo ba miya:te ibino oko namutulubi hunamo na:wadiya:paa:latelenakamena:. Numa:, hibima: midiha:pa:te ba:bako okopino tuputupu emede komo dulamelelamemena:, ibi mabuma: iba:te gabo a:kuma:mena: aeno iya:tulame komo kubama: koga:lama:, iyo, iba:te ibino tabo ga:la ipuwalo Godokono mahilo atumu a:kakubahima:mena:. ✧ ² Ba:bene huiyaha: okopi ipuwalo puya:te hibima: midipi namutuluba:tamo oko dowatina, ba:ba:te kuba tabo ba:ma ka:na akaga:lala:, “Aeno oko namutulubi koko tawakalubiha:. Ao, ibi a keba ka:nala:ka: ba:bako hibima: midipi ekakila, ba:bema: ale iba:tamo hibi oko a:kowata:ma:!” A:iye, ba:bako ukui tabo ba: kubanomola! Wadiyala ba:bi huiyaha: okopa:te huiyatiya ibino namutulubino hibima: midi komo ba emalagidolo, ibi malemaletelelo ubi konomamo ba:bo na:miya:tenakamena:, iba:te oko owati ipuwalo ibino namutulubi kowalubilinama:.

Dogodogopima: Eda:ha Komo

Ba:bema: Timoti, wadiyala ama: Godokono tabo ba olamagi ba:moi komokomo sose tawakalubi hidamo niya:tulamiya:. ✧ ³ Numa:, aeno iya:tulame komate tawakalubi bowalubilina iba:te Godotamo hibilo kopapamila:halema:, huiyatiya kebe lumagiti hiya: gaboeno komokomo diya:tulamenako, ebete aeno Kodawa Ya:su Kelisokono hiya:hiya: mulu iya:tulame komago kapiyama: keda:naha:, ✧ ⁴ mabu ba:bako ha:da tabo iya:tulamedawa ebe ha:kiya ebe ba awagaminana ebegodolo eta hido ukui kapiyate kitama:naha:. Ebe ubi konomola tawakalubi

kubahilamelolo iba:go hiya:hiya: taboeno ipuwama: olowabeletihui, ba:bema: ba:moe komo ipuwane hiya:hiya: kubate ikulinaka. Ba: ba:ma ka:na ebete komopino ilina mabuma: iba:tamo na:maubana, ba:gala ebete komopi ipuwalo anagiya:mida komo bewadiya:paa:latelenako, ba:gala ebete komopi biduduputilamenako, ba:gala ebete ebena kuba tepo ipuwoeno ukuilo komopino ododili komo kubanomoma: goenako, ⁵ ba:gala ebete komo atu kubakuba ukuipa:go alaholo komo a:kamiya:pale. Ba: hibila, ba:bako dubu hiliyonomate Godokono hibi gabo ya:lo a:miya:puya:, ba:bema: ibino daedae ukuilo ha:da tabo ba:ma ka:na ga:lana, lumagiti Godoko ta:mata ipuwalo dogodogodawama: keda:ma:ne. ✧

⁶ Huiyatiya Godokono hibi komo ba:ma ka:nala. Kebe lumagiti ebe ta:matama: ebena kalakala ipuwalo demedena, ba:be lumagiti Hunu Haboeno hido komokomo konomamo kuwatema:ne, hopo haboeno ilinaha:. ✧ ⁷ Ba:be mabuma: hido tepo ipuwoeno ukuia:gopa:te ba:ma ka:na emalagidolona, “A hopo habalo da:hawakalahaliya:ma: bada ilinago ka:pikuliya:ma:? Puliya! Ba:gala ale da:ha:lahama: bada ilinago na:ka:tolamema:? Puliyanomola! ✧ ⁸ Ba:be mabuma: a hopo habalo ba emedena agodolo kebako kapiyakapiya naha ilina ba:gala pupulino ilinate modobolo da:pola:ma:na, wadiyala kalakalate agodolo nitanamene!”

⁹ Huiyatiya numa:, kebe tawakaluba:te dogodogopima: eda:hama: ubi dihatena, Saitanate ibi kuba gabamo ba emogabuilame iba:te ebena guba:mo ba:bo konegudima:na:. Iyo, ebe ubila ebete ba:bi tawakalubi kubahilamema:, ba:bema: ebete ibi ibino daedae ubi komamo uwatete hoe ipuwamo ba:bo kadimuya:midalema:ne. ¹⁰ Ba:bema: hibila, lumagiti mani koamo demalagidolona, ba:be komo ba: ba:be lumagino hiliyonomo kuba ododili komoeno mabula. Iyo, komo tawakaluba:te koko mani uwatema: ubi miya:telo hibima: midi ipuwane dikuliya:, ba:moe ba:be gabodo ibi ha:kiya iba:tamo koko tepo temeteme ba:bo ikalamiya:. ✧

Hibima: Mididawoeno Hido Huiya Lawe Komo

¹¹ O naeno gudu, ama: huiyatiya Godokono hido okodawalata, ba:bema: wadiyala ama: ba:moi kuba ubi komo hiliyonomo kuba nibote patema: goelo Godokono hido emede komokomo hidonomamo na:ta:mataliya:. Ba:ma ka:na Godoko hibima: midilo ebe kapiyatamo papamiwata komo, ba:gala ebena tuputupu ododili komo, ba:gala ebena malemale emalagidolo komo, ba:gala ebena tataba emede komo, ba:gala temeteme ipuwalo kodakodalo la:na komo, ba:moi hiliyonomo komate ama:godolo na:pola:namena:. ✧ ¹² Ba:bene ama:le hibima: midi ipuwalo kuititi teta:mo modobolo konuluhukuma:, wadiyala ama: kodakodama: nediya:, sikulu gugudino iya:da:mi hegelalo etate dopodawama: keda:ma: helonomamo da:puliganako ba:ba ka:na. Ba: ba:ma ka:na ama: Godogodone wiboha: ka:ka: konelawema:na:ta, mabu ama:le dopamo tawakalubino holoholo hapulu Godoko ta:matama: hibi tabo da:goiya:la, ba:ba tetelo ebete ba:be ka:ka: ama:tamo ikamema: ka:miya:ta. ✧

✧ **6:5:** 2Tim 3:8; 4:4; Tai 1:14 ✧ **6:6:** 1Tim 4:8; Pil 4:11-12; Yun 13:5 ✧ **6:7:** Yauba 1:21

✧ **6:10:** Epe 5:5 ✧ **6:11:** 2Tim 2:22 ✧ **6:12:** 1Kol 9:25-26; 2Tim 4:7

13 Ba:bema: numa:, Godoko ba: hopo ilina hiliyonomatamo ka:ka: dikalamena ba:be Kodawala, ba:gala Ya:su Kelisoko ba: Poniyase Paeletekono dopo hapulu ebenu hibima: midi komo da:hawakalimiya: ba:be Hibidawala. Ba:bema: naeno gudu, nale ibi netewapino holoholo hapulu ama: koamo tutumutimata, ☆ 14 ama:le aeno Kodawa Ya:su Kelisokono pe kuitita:mo ebenu hiya:hiya: tutumu tabamo hidonomamo na:papamiwatanakuya:, iyo, modobo: komopa:te eta kapiya deha:potonomo komoma: amia:no oko kubama: ga:la. 15 Ba:hibila, Godoko kapiya ba: Hidonomodawala ba:gala Hununomodawala! Iyo, hopo habanapino hiliyonomo kokopi ba:gala gawadubu ipuwalo ebe kapiya ba: Konomodawala, ba:gala ebe kapiya ba: Konomo Gawadalagila! Ba:be mabuma: ebete modobo tabo da:goemene, ba:be hido tetenomolo Ya:suti hopo habamo gala kakapema:ne. ☆ 16 Iyo, hibila, Godoko kapiya ba: emedena emedena Ka:ka:dawala. Ebete kebe konomo alo ipuwalo demedena, eta lumagiti ebenu holoholo hapuamo konuluhukuma: ba:be alo ipuwamo to modobo:ba:, ba:bema: hopo habanapi hiliyonomo ipuwalo etate ebe dopamo kumiya:ha: ba:gala ba:ma tetelo ibi ipuwalo etate atumu ebe kuminaha:. Ba:bema: wadiyala emedena emedena tetelo awagaha komo ba:gala helo konomote ebegodolo na:pola:namena:! Ba:ba:la!

Polote Leta Kuititi Hapulu Tabo Komokomo Dolamagiya:

17 Ba:bema: puya:te ba:moe hopolo dogodogopima: deda:hana, wadiyala ama: ibi na:kiyalamiya: ibi ha:kiya ibino komoma: akawagahala:. Wadiyala iba:te huiyatiya ibino dogodogo ilina koamo emalagidoleheno, Godoko kapiya ibino owalubidawama: ga:lalo ebenu pe komoma: uliholo na:latiminamena:. Ba:hibila, Godote ha:kiya aeno modobo:ba: komo ba ulamelea:mena, ebete kebe hiya:hiya: ilinamo a koamo dowalubinako, ebe ubi bihatena ale ba:bi ilinama:hibilo kokalakalahanama:. ☆ 18 Ba:gala ama:le ibi gala ba:ma ka:na na:kakiyalamiya:, wadiyala iba:te ibino hido ododili komokomo na:dogodoguila:mena:, iyo, iba:te konomo malemale hawakalimi ipuwalo ubiha:ma: a:keda:hala: komopino modobo:ba: komokomo komodobuilamelelamema:. 19 Numa:, ba: ba:moe gabodo ibi ha:kiya ibi kowalubilima:na:, mabu Godokono Hunu Habalo ibino dogodogo ilinate hibilo ba:nepola:lama:namene, iyo, ibino malemale hawakalimi komo ba: ibino genamoeno kodakoda mabu huiyala, mabu iba:te galane tetelo Godogodone da:nelawemena: ba:be hibi ka:ka: ba: ibino wibo:ba: ka:ka: komola. ☆

20 O Timoti, ama: nolata! Godote ama: hido okodawama: goelo ama:tamo kebe hiya:hiya: oko dikamehuya:la, wadiyala ama: ba:bi oko hidonomamo nulamenakuya:. Ba:bema: ha:da amiho tawakaluba:te kebe komokomo mulu iya:tawa komoma: da:ga:lana, ama: ba:bako daedae tabo olamagimi ipuwamo akanopegala:. Wadiyala ama: huiyatiya ibi miya:palete iba:go akolowabeletihua:la:, mabu hibila, ibino tabo ga:la komate komo ulihopi Godoko holoholoha:pima: midilina, 21 iyo, dopamo komo ba:bako tawakalubi ibi ha:kiya ibi mulu iya:tawahapima: ba ga:la iba:te hibima: midi ipuwane ba: dito ikuliya:.

Naeno gudu, wadiyala Godokono malemale komote ama: ba:gala
ama:go da:kapiyuiminaka la: hiliyonomagodolo nitanamene. Ba:moe
ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la. ☆

POLOTE NABA 2 LETA TIMOTTAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polotela, Ya:su Kelisote ebena sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala. Iyo, Godote ebena ubilo na a:laweniya:, nale ebena oko ba owatina tabo ba:ma ka:na kolamaginakoma:, Ya:su Kelisoko ipuwalo ditana ebete ba:be ka:ka: ebe ta:matapa:tamo dito kikalamema: hihinomolo a:goiya:.

² O Timoti, ama: ba: nale koamo demalagidolonama ba:be gudulata, ba:bema: nale ba:moe leta ama:tamo poememo. Wadiyala Nabiwi Godoko ba:gala aeno Kodawa Ya:su Kelisoko iba:te ibino malemale komo, ba:gala lumagitamo kuba huiya ikameha: komo, ba:gala hete komo ama:tamo nikama:mena:ta. ✧

Polote Timotiko Mabuma: Godotamo Kalakala Tabo Da:hawakalimiya:

³ Ba: hibila, nale naeno tepo ipuwoeno mulu ukui komamo Godotamo oko bowatinamo, naeno komo Yunapi iniwala:te ebetamo hibi oko dopamo keba ka:na kowatinama: ba:ba ka:na. Ba:bema: komo du hegela hiliyonomolo naeno toetoe tabo olamagi ipuwalo nale ama: ba emalagidolo amia:no komoma: kalakala tabo ebetamo goelo ama: ba:bo adipatenakomata. ✧ ⁴ Iyo, ba:be ododi komodo nale amia:no ihi komo kadodonaha:, ba:bema: na ubi konomamo nihatenamo ama: gala kakumima:, mabu na iya:tawala nale ba:ba tetelo naeno tepo ipuwalo konomomamo kokalakalama:nemo.

Polote Timotiko Da:kiyamiya: Ebete Oko Hidamo Kowatinama:

⁵ Ba:gala nale atumu amia:no hidonomo hibima: midi komo kadodonaha:. Ba: hibila, kebe hibima: midi komote dopamo amia:no kabele Lowisigodolo ditanami, ba:be atu komote amia:no menoko Yunisigodolo gala na:kaitanami, ba:bema: kalakala konomola, na iya:tawala ba:ma tetelo ba:be atu hibima: midi komote ama:godolo hibilo ba:kaitana. ✧ ⁶ Ba:be mabuma: nale ama: gala na:kakiyamemata, ama: sose oko tupuimihino dopamo nale ama:tamo kokoto demowatilamiya:mo, ba:ba tetelo ama:le Godokono oko kowatinama: ebete malemalelo ama:tamo kebe hiya:nomo helo kikametiya:la, wadiyala ama: ba:be heloamo ebena oko nowatinakuya:. Iyo, lumagiti koe powa deha:potoamo ko koe keba ka:na kemadonako, ba: ba:ba ka:na wadiyala ama: Godokono oko ba owatina ebena helote ama: ipuwalo konomoma: neda:mene. ✧ ⁷ Numa:, ale Godokono oko kowatinama: ebete atamo tole komo kika:miya:ha:. Ao, ebete huiyatiya ebena helo atamo ikaa:mete, ba:bene ebena malemale emalagidolo komo atumu atamo kika:mete, ba:bene ebete hido ukui atamo atumu akaikaa:miya: ale kateneno ubi komamo papamila:hakapoma:. ✧

⁸ Ba:bema: ama: Kodawa Ya:sukunu komo hawakalimima: akahilopala:, ba:gala nale ebe mabuma: gabomanino du genamalo demedenamo ba:be komoma: atumu akahilopala:. Iyo, na keba ka:nala:ka:, wadiyala ama: ba:ba ka:na ebena Hido Tabo olamagima:

komo temeteme hibima: midiha:pa:godone kalakalago nuwatenakuya:, ba:bene Godote ama:tamo helo kikamema:na:ta ba:bi temeteme ipuwalo kodakodalo kola:nama:.

Ya:sukunu Hido Tabo Olamagimi Oko Owati Komo

⁹ Ba:bema: numa:, a hibima: midipa:te Godokono talonapima: keda:hanama: ebete aeno ka:ka: mula:lea:mete ebene malemale ipuwado a ba:bo ka:miya:, aeno hidohido ododili komodoha:. Iyo, ba:moe hopo tupuimihino ebete dopamo ebene ubilo ba:moe malemale komo Ya:su Kelisoko ipuwado atamo ikaa:miya:. ✧ ¹⁰ Ba:be mabuma: aeno Ka:ka: Mula:dawa Ya:su Kelisote ba:moe hopamo da:piya:, ebete ba:be malemale komo atamo hibilo a:pehawakalimiya:, iyo, ale ebene Hido Tabo uliho komodo ba:moe komo iya:tawahuya:ma:, ebete hoe komoeno helo anakapumiti wiboha: ka:ka: atamo ba:bo adahiya:. ✧

¹¹ Ba:bene Godote na ba:bo laweniya:, nale ebene oelamepi dubu ipuwalo etama: keda:nama:, mabu ebe ubila nale Ya:sukunu Hido Taboeno hiliyonomo komokomo ba niya:tulame tawakaluba:tamo konolamaginakoma:. ✧ ¹² Ba:moe ba:be mabuma: na komopa:godone temeteme uwatenakomo, huiyatiya numa:, nagodolo hilopo komo kitanaha: mabu nale poko hibima: da:midinamo ba:be Kodawoeno helo na iya:tawala. Ba:bema: hibila, ebete na hido okodawama: goelo natamo dikanamiya:, ba:be Hido Tabo olamagi oko ebete Kuititi Hegela teta:mo hidamo ba buiya:minanato eta dawate a:kakubahiminakamene. ¹³ Ba:bema: Timoti, ama:le Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena, ebete ama:tamo dikamenaka, wadiyala ama: ba:be hibima: midi komo ba:gala malemale emalagidolo komo na:watila:mota:na, ba:gala ama:le nagodone kebe mulu iya:tulame komokomo kulihuya:la, wadiyala ama: ba:bi komo atumu kodakodalo uwatete na:ta:mataliya:, mabu ba:bi iya:tulame komate tawakaluba:tamo hido emede go behawakalimina. ¹⁴ Ba:gala eta komo. Godote ama: hido okodawama: goelo Hido Tabo olamagi oko ama:tamo dikamiya:la, wadiyala ama: ebene Gobogoboeno heloamo ba:be oko hidamo na:buiya:minaniya:. Kalakala konomola, ba:be Hido-talona Dawate a hibima: midipi ipuwalo bemedena! ✧

Polote Onisipolasikono Owalubi Komoma: Tabo Dolamagiya:

¹⁵ Naeno gudu, ama: iya:tawala, Paigelasiko ba:gala Hemogene-siko iba:te na miya:panete, ba:bene A:isiya hopo konomolo demede-hona ba:bi tawakalubi hiliyonomate nagodone atumu a:kohobila:huya:. ¹⁶ Huiyatiya Onisipolasikono komo hiya:la, mabu nale gabomanino du genamalo demedenamo ebete ba:be komoma: hilopoheno komo hiya:hiya: tetelo na dito owalubininkui, ba:bema: wadiyala Kodawa Ya:suti ebe ba:gala ebene genamanapi iba:tamo ebene malemale na:hawakalima:mene. ¹⁷ Numa:, ebete Loma ko habamo da:puluhukui ba:be atu hegelalo na kowalubinima: na ohowadininapete du genamalo ba:bo punami, ¹⁸ ba:bema: Kodawate ebene Kuititi Hegelalo tawakalubino komo danagilamelelamemene, komo tawakaluba:te ibino kuba huiya ebegodone ba uwate, wadiyala Onisipolasiti huiyatiya ebegodone malemale kapiya na:lawa:mene! Ama: iya:tawanomola, na Epesese ko

habalo komo hegelalo da:pemedimo ebete kebako hido ododili komodo na dowlubininakui.

2

Ya:suku Mabuma: Hido Alaholodawama: Eda: Komo

¹ Ba:bema: naeno gudu Timoti, wadiyala ama: Ya:su Kelisogodone da:pena ba:be malemale ipuwalo kodakodalo utiti heloma: neda:na.

² Ba:gala puya:te hibima: midi ipuwalo ukui gagagagaha:ma: eda:halo oko hibilo dowatina, wadiyala ama: ba:bako dubu kapiyakapiya uwatete ibi hidonomamo niya:tulamenakuya:, iyo, dopamo ama: ba uliho nale hiliyonomo tawakalubino holoholo hapulu kebe komokomo kolamaginakui mo ba:bi atu komamo ibi nowalubiliya:. Numa:, ama:le komo hibi okopi ba:ba ka:na diya:tulamemena:, galane iba:te ba:bi atu komo komopi hidamo koniya:tulamema:na.

³ Ba:gala eta komo, ama: Ya:su Kelisoko mabuma: Saitanakoba: alaholodawama: ba eda:na komo hibima: midipa:godone hiya:hiya: temeteme duwatanaka, wadiyala ama: heloha:ma: akeda:la:. ⁴ Numa:, hido alaholoho dubuti ebena watodawa kapiya kalakaluimima: ubi ba ihate, ebe ha:kiya ebena ubi komokomo a:kododila:le. Ba: ba:ma ka:na ebete alaholoho komo kapiya emalagidoloma: ba kalakala, ebete ubiha:ma: eda:na kamenakamena ba:gala gugudi ba:gala komo alaholoho komo ododiha:pino hiya:hiya: emede komate ebe matuhumiho, mabu ebe iya:tawala alaholoho ipuwalo ba:bi komate ebe heloha:dawama: komidima:na:. ⁵ Ba:gala bolamo iya:da:dawate atumu eta kapiyuimino wato kikipo lawema: ubi ba ihate, ebete bolamo iya:da: komoeno tutumu tabamo papamiwatalo ebe ha:kiya ebena ubi komokomo a:kododila:le, mabu ebe iya:tawala ebete ba:ba ka:na ewageleheneno eta kapiyuimipa:te wato kikipo ebegodone dito kolawema:na:. ⁶ Ba:gala pali ododidawate ebena oko helonomamo kowatima:ne, mabu ebe iya:tawala tawakaluba:te hibi tabo ba:ma ka:na ga:lana, ebena pali ilinate dikulihomena: ebe ba: dopo lumagima: keda:ma:ne pali ilina ipuwalo ebena komokomo kuwatema:. ⁷ Ba:bema: naeno gudu, nale dolamagitamo wadiyala ama: ba:be taboeno ipuwa hidamo nemalagidola, mabu Godote hidohido ukui ama:tamo kikamema:na:ta naeno tabo komokomoeno ipuwa hiliyonomo hidamo kemalagidolema:.

⁸ Ba:gala wadiyala ama: Ya:su Kelisokono komo hidamo nemalagidola, ba:ma ka:na ebe Ko Gawadalagi Da:ibidikono galanepi ipuwalo hawakalate, ba:bene ebete da:hoyia: Godote ebe ka:ka:mo gala a:kadipatiya:. Ba: hibila, nale ebena Hido Tabo ba olamagi ba:moi koko komo da:hawakalilamenakomo, ⁹ ba:be mabuma: hibima: midiha:pa:te koko temeteme natamo ikanamenaka. Iyo, ba:ma tetelo na du genamalo ba emedena iba:te naeno kokoto auli hala:mo a:matuhulamiya:, gabomana:te konomo kuba ododidawoeno kokoto keba ka:na ka:matuhulamelemenaka ba:ba ka:na. Huiyatiya kalakala konomola, mabu Godokono hibi okopa:te dolamagiminaka ba:be tabote helonomoma: ba eda:na, eta lumagiti ba:be tabo olamagi komo matuhumiho modoboha:!¹⁰ Ba:bema: nale komo hiya:hiya: temeteme kalakalago uwatenakomo, mabu Godote pui ebena gugudima: keda:hama: dopamo da:ka:lamiholiya:, na ubila ba:bi tawakaluba:te

☆ 2:3: 2Tim 1:8 ☆ 2:5: 2Tim 4:8 ☆ 2:6: 1Kol 9:7 ☆ 2:8: 1Kol 15:4; Lom 1:3 ☆ 2:9: Epe 3:1,13; Pil 1:12-14

Ya:su Kelisoko ipuwado ka:ka: mula: komo nago lawete emedena emedena tetelo ale ebena awagaha ipuwalo kapimilo bemedenama:

¹¹ Ba:bema: numa:, eta ohale ododidawate aeno ka:ka: mula: komo ba emalagidolo hibi tabonomo ba:ma ka:na miya:tiya:,

“Mabu ale Ya:sukuba: a:ha:lahuya:ma:,

ale eba:go Hunu Habalo ba:nemedehonama:, ✧

¹² ba:bene temeteme ipuwalo ale heloha:ma: eda:haheno,
galane eba:go koko gawadubuma: keda:hama:nema:,

huiyatiya ale temeteme ipuwalo

ebe iya:tawaha:ma: da:ga:lama:,

ba:be mabuma: ebete atumu a iya:tawaha:ma: kogoema:ne. ✧

¹³ Huiyatiya kalakala bada konomola:ka:,

mabu keba tetelo ale ebe hibilo ta:mataheno,

ba:ba tetelo ebete Hibidawanomoma: ba eda:na

a dito a:kamiya:poa:mene,

iyo, ebete a kowalubima: dopamo hibilo da:goiya:,

ebete ba:be tabo tama:mo ihate modoboha:!” ✧

Godokono Okodawate Ebe Keba Ka-na Na-ka-kalakuimimini

¹⁴ Ba:bema: Timoti, wadiyala ama: ba:moi komokomoma: sose tawakalubi gala ba kakiyalame, Godokono holoholo hapulu ibi ba:ma ka:na na:kiyahalamiya:, iba:te hiya:hiya: iya:tulame taboeno ipuwama: akolowabeletihua:la:. Ba: hibila, ba:bako ododi ipuwalo hido komote a:kuluhukamene mabu olowabeletihui komote ulihopi kokubahilamema:ne. ✧

¹⁵ Ba:bene ama:le amia:no oko ipuwalo Godoko kokalakuimima:, wadiyala amia:no ape konomo ebetamo ikamenomo nikamiya:, mabu keba okodawate Godokono hibi tabo komopi hidamo diya:tulamenako ba:be lumagiti hilopo komo a:kiya:tawamene. ✧ ¹⁶ Ba:bema: puya:te Godotamo papamila:ha ubiha:ma: deda:hana ibino tabo ga:la ipuwamo aka:pa:gala:, mabu ibino daedae iya:tulame komate pui kuba gabamo demogabuila:mena, iba:te ba:bako ulihopi Godogodone muhulunomamo komagatalema:na:, ✧ ¹⁷ iyo, ibino kuba iya:tumi komote ba: komo kuma tawetawete lumagino ape ipuwamo keba ka:na ka:tonako ba:ba ka:nala.

Ba: hibila, Haimaneyasiko ba:gala Pailitasiko ibi netewapi ba: ba:ba ka:nala. ✧ ¹⁸ Iba:te Godokono hibi iya:tumi komo ba miya:pa ha:da tabo ba:ma ka:na ga:lana, puya:te hibima: midi ipuwalo da:ha:lahuya: Godote ibi ka:ka:mo ya:lo a:wadiya:paa:lateliya:, ba:bene ebete komo a hibima: midipi ka:ka:mo a:kawadiya:paa:tea:mene! A:iye, iba:te ba:moe kuba iya:tumi komamo komopino hibima: midi komo gobogobamo iya:hekelamenaka! ¹⁹ Huiyatiya kalakala konomola, tete hiliyonomolo Godokono Genamoeno hibi kodakoda hototote ba:la:na, ba:be hototo hunamo ebete ba:moe tabo ya:lo a:miya:tiya:, “Puya:te Godokono tawakalubima: deda:hana, ebete ibino komo iya:tawanomola,” ba:bene hototo gala hapuamo ebete tabo gala ba:ma ka:na kamiya:tiya:, “Puya:te ibi ha:kiya Godokono tawakalubima: da:ga:lana, wadiyala iba:te kuba ododili komone hibilo nohobila:hamena:.” ✧

²⁰ Ba:bema: numa:, dogodogodawoeno ko genamalo hiya:hiya: kalili ba:gala meleke ba:ma ka:na pola:na, komo golodo ba:gala siliba ilinamo

✧ 2:11: 2Kol 4:11 ✧ 2:12: Mat 10:33 ✧ 2:13: Lom 3:3-4; Tai 1:2 ✧ 2:14: 1Tim 6:4; Tai 3:9 ✧ 2:15: 1Tim 4:6 ✧ 2:16: 1Tim 4:7 ✧ 2:17: 1Tim 1:20 ✧ 2:19: Yon 10:14; 1Kol 8:3; Ais 52:11

ododili kokonomo huiya ilinala, ba:gala komo kehamo ba:gala gebe-tamo ododili hopodopo huiya ilinala, ba:bene ebete ba:bi hiya:hiya: kalili ba:gala meleke ipuwalo komo uwatete ibi hunamo ebenu baa: a:miya:tenako, huiyatiya ebete komo kuwatete ba:bamo nene dito iya:hekenako. ²¹ Ba:moe tabo komo ba: gola, ba:ma ka:na Godoko ba: dogodogodawa huiyala, ba:gala tawakalubi ebenu genamalo da:pola:na ba:bi hiya:hiya: kalili ba:gala meleke huiyala. Ba:be mabuma: wadiyala lumagiti kuba ododili komo hiliyonomo miya:palette ebenu namutudawa Godokono oko kapiya kowatinama: ebe ha:kiya ebe na:hiduima:mene, mabu Godote ba:be lumagino tepo ipuwa hidamo itanalo dumimini, ebete ebe lawete hiya:hiya: hiliyonomo hidohido komo ebe ipuwado ba:bo kododilima:ne.

²² Ba:bema: naeno gudu, uli ape tawakaluba:te ibino kateneno kuba ubi gabodo kebe komokomo kododilina, ama: ba:bi komo kuba nibote patema: goelo ba:bi ododili ipuwane nalahula:nakuya:. Wadiyala ama: huiyatiya tputupu emede komo ba:gala hibima: midi komo, malemale emalagidolo komo ba:gala hete komo, ba:bi komokomo uwatema: ubi konomamo nihatenakuya:. Ba: hibila, puya:te ibino tepo ipuwalo dalowa: ukui emalagidoleheno Kodawa Godote ibi kowalubilima: ebe da:toemehonaka, ba:ba:te ibino ubi komo ama:go kapimilo ba:ba ka:na miya:tenaka. ✧ ²³ Huiyatiya komopa:te ibino daedae ukuilo hiya:hiya: iya:tulame taboeno komoma: dolowabeletihuinaka, ama: ibino tabo ga:la komamo aka:pa:gala:, mabu ama: iya:tawala, ba:bako tabo ga:la komone hiya:hiya: anagiya:mida komate tawakalubi ipuwalo mahila:halenaka. ✧

²⁴ Numa:, ama: ba: Kodawa Godokono okodawalata, ba:bema: wadiyala ama: komo tawakaluba:go olowabeletihuihino ibi hiliyonomatamo malemale ba hawakalimina ibino hido iya:tulamedawama: nediya:, iyo, ama: eta lumagi ubiha:ma: tiyolo akeda:la:. ²⁵ Ba:gala ama: Godokono oko ba owati puya:te ama: duhimima: dewagelemena:, wadiyala ama: iba:tamo ibino kuba ododili komo hete gabodo na:hawakalilamiya:. Diyala, Godote ama: ipuwado iba:tamo hido ukui da: ikalamemene, ba:bema: iba:te kuba ododili ipuwane ohobila:hate ebenu hibi komo diya:tawahamena:, ²⁶ ba:ba tetelo iba:te hidohido ukui ba uwate Saitanakono gubi ipuwane tama:mo dito kiya:patila:hama:na:. Ba: hibila, iba:te ebenu kuba ubi komamo papamila:halema: ba:be Kubadawate ibi ebenu gubi ipuwamo ya:lo a:miya:ti, ba:bema: wadiyala ama: ibi nowalubiliya:.

3

Hopo Haboeno Kuititi Tetelo Kuba Ododili Komoeno Ikulih Komo

¹ Ba:bema: wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, hopo haboeno kuititi tetelo hiliyonomo hiya:hiya: kodakoda komate kopikulihoma:na:. ✧ ² Ba:ba tetelo komo tawakalubi hiliyonomate ibi ha:kiya ibi ba emalagidolena mani uwatema: ubi konomamo ba:miya:tenakomena:, ba:gala iba:te awagaha ipuwalo komo tawakalubi tawakalubiha:ma: ga:lalo ibi biduduputilamenakomena:, ba:gala iba:te ibino menokobi ba:gala naba:tamo papamila:haheno kalakala komo iba:tamo a:kahawakaliminakomena:, iyo, iba:te

atumu Godoko tolemeha:pima: beda:hanamena:.³ Ba:bene iba:te malemaleha:pima: ba eda:ha, puya:te iba:tamo kuba dopamo dododili iba:te ba:bi tawakaluba:tamo huiya ikalamema: ubi konomamo bihatenakomena:, ba:gala iba:te komo tuputupupino komoma: ha:da amiho tabo dito ba:ga:lanakomena:. Ba:bene iba:te ibino kateneno kuba ubi komo kapiyatamo papamila:halo komopi ibino helonomo alaholoho komamo ba kubahilame, iba:te huiyatiya eta hido komo kapiya ododima: ubiha:ma: beda:hanakomena:.⁴ Ba:bene iba:te pui ibino mabulubima: hunu gabodo da:ga:lana iba:tamo diya gabodo kuba komokomo bododilinakomena:, ba:gala iba:te ukui hidamo uwateheno ibino kuba ubi komo kododilima: gahugahulu ba:tolamenakomena:, iyo, iba:te konomo awagaha ipuwalo Godoko kalakaluimima: ubihinola huiyatiya ibi ha:kiya ibi kapiya kalakaluilamema: bewagelenakomena:.⁵ Ba:bene iba:te hunu gabodo ibi ha:kiya ibi Godoko ta:matapima: ba ga:la huiyatiya ibino tepo ipuwalo hibi komote a:kitanamene, iyo, ibino ubi komate keka:keka:lo ba pola:lama:na Godokono hibi helo gigilepalama: miditi lawe ubihinola.

Ba: hibila, galane ba:bako kuba ododilipi hiliyonomate kikulihoma:na:, ba:bema: ba:ma tetelo ama: ba:bako tawakaluba:go akakapiyala:.*⁶ Ibi ipuwalo komo dubate ibino genamanomo miya:palete komopino genamalo ba nemedehona daedae ukui bohelemele ba:gala kamenakamena ibino kuba ubi gabodo ba:bo magatalenaka. Ba:bema: numa:, ba:bi kamenakamenate ibino kuba ododili mabuma: tepo ipuwalo menemenema: ba eda:ha, huiyatiya ibino kateneno hiya:hiya: kuba ubi komate ha:kiya mahila:halenaka, ba:bema: iba:te hibima: midi ipuwalo ukui gagagagama: eda:halo ba:bako kuba dubuino tabamo dito papamila:hanaka.⁷ Ba: hibila, ba:bi kamenakamena niliya, mabu iba:te Godokono hibi komo lawema: gabo ba ohowadi ibino kateneno ubi komate ibi ba: dito duhilamenaka, iyo, ba:be mabuma: iba:te emedena tetelo hibilo a:kiyatawahanakamena:.

⁸⁻⁹ Ba:bema: dopamo tetelo Godote Moseseko ipuwado ebena hibi komo ba hawakalimi puya:te ebe duhimima: dewageliya:, wadiyala ama: ba:bi dubu netewa Ya:nesiko ba:gala Ya:mbalasiko ibino komo nemalagidola. Numa:, ibino kuba ododi mabuma: hiliyonomo tawakalubino holoholo hapulu hilopo komote iba:tamo ba: dito puluhukuya:, ba:bema: ba:ma tetelo puya:te hibima: midipi kamenakamena da:kubahilamenaka ba:bi ha:da tabo iya:tulamepa:te atumu ko hilopo kolawema:na:, mabu ibino keka:keka: ukui komodo iba:te hibima: midi ipuwane ya:lo a:negudiya:. Ba: hibila, iba:te Godokono komo duhimima: ba ewagelena huiyatiya ebe duhimima: a:kamodobamena:, mabu ibino ododili ipuwalo tawakalubi hiliyonomate tatalila ibino daedae ukui komo hibilo kumima:na:.*

Hibima: Midipino Temeteme Uwate Komo

¹⁰⁻¹¹ Ba:bema: Timoti, ama: iya:tawanomola naeno iya:tumi komo ba:gala ododili komo ba:gala oko owati komoeno konomo ipuwa. Iyo, ama: naeno emede komo hibilo uminakuya:ta, ba:ma ka:na nale hibima: midi ipuwalo tawakalubi malemalelo ba emalagidolena eta lumagi tiyolo ubiha:ma: keda:nakuiha:, ba:gala komopa:te natamo hiya:hiya: temeteme dikanamenakui, ba:bi komo ipuwalo ba:gala komo

hiya:hiya: menemene ipuwalo nale kodakodalo ba la:na heloha:ma: keda:nakuiha:. Ba: hibila, A:ntiyoka habalo ba:gala Aikoniyaama habalo ba:gala Lista habalo hibima: midiha:pa:te kokonomo temeteme natamo dikanamehonenakui, ba:ba tetelo ba:bi hiliyonomo temeteme ipuwalo Godote naeno ka:ka: a:mula:nakui. ✧

¹² Ba:bema: hibila, puya:te Ya:su Kelisoko ipuwalo ba emedena Godoko kapiyatamo papamila:hama: dewagelena, ibi hiliyonomate komopa:godone temeteme buwatanakomena:. ✧ ¹³ Ba:gala ha:da tabo iya:tulamepi, iyo, komo kuba ododilipi atumu, ibi hiliyonomoeno komo ba:ma ka:nala. Ibi ipuwalo etapa:te etapi ha:da ba amiho-lame kuba gabamo ba:bo ba:magatalenakomena:, ba:bema: puya:te ba:ma tetelo hegehege kuba dododilinaka, galane ba:ba:te kokonomo kuba komokomo kapiya ododili ba tupuilame kubanomoma: ba:bo keda:hama:na.

Godokono Bukoeno Tabo Komate Hibima: Midipi Keba Ka:na Kowalubilinaka

¹⁴ Naeno gudu, ama: huiyatiya Godokono tabo komokomo dopamo uwatete hibima: da:midiliya:la, wadiyala ama: ba:be iya:tumi ipuwalo ukui gagagagama: eda:heno na:pata:na. Numa:, puya:te ama: dopamo diya:tuminakui ama:le ba:bi hibima: midipino komo iya:tawala, ¹⁵ ba:bene gudu deha:poto tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku ama:le Godokono Talona Bukoeno tabo komokomo iya:tawanapiya:ta. Ba:bema: hibila, ba:be Buka tabo komate hido mulu ukui ama:tamo ba ikame, ama:le Ya:su Kelisoko hibima: midi ipuwado amia:no ka:ka: mula: komo ba:bo kolawema:na:ta. ¹⁶ Iyo, Godokono Buka taboeno komokomo hiliyonomate ebena Gobogoboeno heloamo ikuliya: hopo habanapi kowalubilinama:, ba:ma ka:na ebena Buka tabo komate komo tetelo ebena hibi komo tawakaluba:tamo a:hawakaliminaka, komo tetelo ha:da amiho iya:tumi komo a:duhuminaka, komo tetelo tawakalubino kuba ododili ipuwane ibi ohoba:midalenaka, ba:gala komo tetelo ibi tuputupu emede komo iya:tulamenaka. ✧ ¹⁷ Ba:bema: hibila, Godokono Bukoeno tabo komokomone ebena okodawate helo lawete eta hidonomo ba:gala mulunomo okodawama: beda:namene, mabu ebete ba:be gabodo helo hibilo kolawema:ne hiliyonomo hidohido komo kododilima:.

4

Polote Timotiko Gala Da:katutumutiya: Ebete Oko Hidamo Kowatinama:

¹ Ba:bema: naeno gudu, numa:, Ya:su Kelisote ebena Ko Gawadalagi haba lawema: ba: na:pe, iyo, ebete da:puluhukumini ba:ba tetelo puya:te dopamo da:ha:lahuya: ba:gala puya:te demedehona, ebete ba:bi tawakalubi hiliyonomoeno komo kopanagilamelelamema:ne. Ba:be mabuma: nale ebe ba:gala Godoko ibi netewapino holoholo hapulu ama: bikiyamemata, ² ama:le Godokono tabo tawakaluba:tamo kolamaginakoma:, iyo, ibino ubi tetelo ba:gala ubiha: tetelo wadiyala ama: kodakodalo utiti ebena tabo komokomo ibi niya:tulamenakuya:. Ba:bene ulihopi ipuwalo ama:le eta lumagi tiyolo ubiha:ma: eda:heno,

✧ **3:10-11:** Oel 13:14-52; 14:5,8-20 ✧ **3:12:** Ma:t 16:24; Yon 15:20; Oel 14:22 ✧ **3:16:** Lom 15:4

puya:te kuba dododilina, ama:le ibi hido tabo komamo ba owalubili toleheno ibino kuba hawakalilamete ibi na:kiyahalamenakuya: iba:te kuba ododili ipuwane kohobila:hama:. ³ Mabu tete ba: na:pe, tawakaluba:te Ya:sukunu mulu iya:tulame komokomo ulihoma: ubiha:ma: keda:hama:na:, huiyatiya iba:te ubi konomo bihatenamena: puya:te ibino kateneno ododili komokomo modoboma: da:ga:lanaka ba:bako iya:tulamepi kapiyatamo gahugahulu kotolamema:na: ibino tabo konulihoma:. ✧ ⁴ Numa:, ba:bi ulihopa:te Godokono hibi komone ba ohobila:ha hiya:hiya: hoponapi iniwalino ha:da amiho uwi komo ta:matale ba:bo konetupuimima:na:. ⁵ Ba:bema: naeno gudu, ama: ukui gagagagama: eda:heno oko owati komoeno temeteme ipuwalo kodakodalo ba la:na, wadiyala ama: hibima: midiha:pa:tamo Godokono Hido Tabo natanakuya:, ba:gala Godote kebe hiya:hiya: komo oko ama:tamo dikamehonaka ba:bi hiliyonomo komo atumu hidamo nupula:lenakuya:.

Polote Ebeno Hoe Komo Tatalima: Eda: Komo Da:hawakalimiya:

⁶ Numa:, naeno komo ba: ba:ma ka:nala. Tete ba: a:pe Godote ebe ha:kiya ebe ba owatidolo ebete naeno ka:ka: da:pelawenamemene na ba:bo kohoema:nemo, iyo, tatalila na ba:moe hopo komiya:pama:nemo. ✧ ⁷ Ba: hibila, nale naeno hibima: midi komo ba atila:na Saitanakoba: alaholonapete wato kikipo ba: a:pelawemo, iyo, nale heloha:ma: eda:heno kuitita:mo ba: a:puluhukumu, sikulu gugudino iya:da:mi hegelalo etate heloamo keba ka:na ka:puliganako ba:ba ka:na. ✧ ⁸ Ba:bema: tete tatalila Kodawa Ya:suti natamo hido huiya kikanamema:ne, sikulu watodawate gugudi ipuwalo helonomodawatamo hido huiya keba ka:na kikamenako ba:ba ka:na. Iyo, tuputupu emede komoeno hido huiyate na mabuma: bitana, huiyatiya na kapiyate a:kalawa:mo, mabu Ya:suti tawakalubino komo tuputupulu demagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo puya:te ebe malemale emalagidololo komago ebeno pe tete da:latimina, ebete ibi hiliyonomatamo kapimilo ba:be hido huiya atumu kakapikalamema:ne. ✧

Timotiti Tiyolo Kopema: Polote Ebe Da:kiyamiya:

⁹ O naeno gudu, ama:le natamo tiyolo pema: gabo hibinomolo nohowadiya:, ¹⁰ mabu Dimasiti ba:moe hopoeno hiya:hiya: kalakala komo konomamo demalagidolenati ebete na miya:panete Tesalonaika habamo ba: dito tui, ba:bene Godokono oko konowatima: Kelesenete nagodone Galesiya hopamo ba nuluhuku, naeno eta hopodalagi Taitasiti atumu Da:lamesiya hopamo ba: dito katui. ✧ ¹¹⁻¹² Ba:gala numa:, naeno eta owalubidawa Tikikasiko nale Epesese habamo dopamo oemimo, huiyatiya ba:ma tetelo Lukuku kapiyate nagodolo bemedena, ba:bema: na ubila ama: Makako lawete ebe natamo na:magahiya: mabu oko owati ipuwalo ebete naeno hido owalubidawama: eda:na.

¹³ Ba:gala eta komo. Amia:no pe tetelo nale Talowase habalo Kapasigodolo da:miya:puimo, wadiyala ama: naeno ape otanotanuinimo ga:ga: kaliko ba:gala naeno hiya:hiya: buka mokopihole uwatete ba:bo na:wadahiya:, ba:bi buka ipuwalo naeno ubi konomo bitana sipigoegoeno tamamo ododili buka kuwatema:. ✧

14-15 Ba:gala ama: ba:moe eta dubuino komo hidamo numa: ebete ama:tamo kuba ododikapoma; ebe ba: A:lesandatela, auli ilina ododili okodawala! Ebete a hibima: midipino iya:tulame oko koduhimima: alaholoho komo ba ododili natamo koko temeteme ba:bo ikanamenakui, ba:bema: Kodawa Godote ebena kuba ododili mabuma: ebetamo huiya hibilo kikamema:ne! ☆

16-17 Ba: hibila, Loma gabomana:te naeno komo danagiya:midanami, ba:be tete ba: naeno dopo tetela ibino holoholo hapuamo da:nuluhukuimo. Numa; ba:ba tetelo komo hibima: midipi hiliyonomate tolema: eda:hate na dito miya:paniya; ba:bema: na ha:kiya ba la:na naeno kuba ododiha: komo tabo anagiya:midadawatamo ba:bo hawakalimimo. Huiyatiya kalakala konomola, mabu gabomanino holoholo hapulu Kodawa Ya:suti nago ba la:na helo natamo ikanami, nale komo hiliyonomo Yuha:pa:tamo ebena Hido Tabo olamaginomo kolamagima; ba:gala atu tetelo ebete naeno ka:ka: ba mula:name tabo anagiya:midadawate hoe huiya natamo kikanameha: Numa; puya:te na da:miya:pani, na ubihinola Godote ibino tole komoma: kuba huiya iba:tamo ikalame, ¹⁸ mabu na ba:moe komo iya:tawala, Kodawoeno ubilo ebete hiliyonomo kuba ododilipino kokoto ipuwane naeno ka:ka: gala kamula:namete, ebena Ko Gawadalagi helote kebolo kitana ebete na ba:be Hunu Habamo olalatihino komagatanema:ne. Wadiyala emedena emedena tetelo awagaha komote ebegodolo nitanamene! Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la!

Polote Leta Kuititi Hapulu Nolata Tabo Komokomo Dolamagiya:

¹⁹ Ba:bema: wadiyala ama:le Pilisilako ba:gala Akuilako ba:gala Onisipolasikono genamanapi ibi hiliyonomatamo naeno nolata tabo nola-magiya: ☆ ²⁰ Numa; nale ba:moe Loma habamo da:pimo, gabo tetelo Elastasiti Kolini habalo pepekagate, ba:bene naeno eta owalubidawa Topimasiko tawetawete da:pelawi, ba:bema: nale ebe Mailitase habalo dito kapemiya:puimo. ☆ ²¹ O naeno gudu, na ubi konomola, giba tete peheno ama:le natamo pema: gabo nohowadiya:!

Ba:malo demedena Yubulasiko, Pudenisiko, Lainasiko, Kolodiyako, ba:gala komo hibima: midipi ekaki, ibi hiliyonomate ibino nolata tabo ama:tamo poema:

²² Wadiyala Kodawa Ya:suti amia:no tepo ipuwalo nemedenamene, ba:gala ebena malemale komote ama: ba:gala ama:go da:kapiyuiminaka la: hiliyonomagodolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE LETA TAITASITAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polote, Godokono okodawala, iyo, Ya:su Kelisote ebene sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala.

Ba: hibila, Godote ya:lo tetelo pui da:ka:lamiholiya:, nale ba:bi tawakalubino hibima: midi ipuwalo ibi kowalubilima: ebete na ba:bema: laweniya:, iyo, ebete ubi natamo ihatiya: nale ba:bi tawakalubi Godokono hibi iya:tawa komodo ba magatale, iba:te ebene ubi komamo papamila:ha ipuwalo ² ebene wiboha: ka:ka: lawema: uliholo bemedenamena:. A iya:tawahala, Godoko ha:da amihodawaha:, ebete hibi tabonomo bolamaginako, ba:bema: ba:moe hopo tupuimi-hino ebete dopamo hibima: midipa:tamo kebe komo ikalamema: dolamagiya:, iba:te ba:be ka:ka: ebegodone hibinomolo kolawema:na:. ³ Iyo, aeno Ka:ka: Mula:lea:medawa Godote ebene hido tetenomolo ba:moe Hido Tabo hopo habanapa:tamo a:hawakalimiya:, ba:bema: na ba:be tabo bolamaginakomo mabu ebete na a:kiyanamiya: nale ba:moe oko kowatinama:.

⁴ O Taitasi, ama: ba:gala na, aeno hibima: midi komo ba: kapiyala, ba:bema: ama: ba:be hibima: midi ipuwalo naeno hibi guduma: ba eda:na, nale ba:moe leta ama:tamo poememo.

Ba: hibila, aeno Ka:ka: Mula:lea:medawa ba: Ya:su Kelisotela, ba:bema: wadiyala ebe ba:gala Nabiwi Godoko iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo ama:tamo nikama:mena:ta. ^{*}

Sose Watowatopino Emede Komo

⁵ Numa:, Kuliti hopolo naeno oko owati ipuwalo nale kebe komokomo upula:leheni da:pola:na, wadiyala ama: ba:bi komo ba ulame ba:be hopoeno hiya:hiya: haboeno sose ipuwalo watowatopi nuwatiya:, nale ama: keba ka:na ka:kiyamitima ba:ba ka:na. Ba: hibila, ama:le ba:be oko kowatima: nale ama: ba:bolo ba:bema: pimiya:puimata. ⁶ Ba:bema: sose watodawoeno emede komo tuputupunomolo ba itana, ebene ododili komo ipuwalo eta kapiya deha:potonomo kubate itana modoboha:. Wadiyala ebete kamena kapiyagodawama: ba eda:na, ebene guguda:te atumu tuputupunomo hibima: midipima: neda:hamena:, ba:bene tawakaluba:te ibino ododili komoma: ibi talaluwapima: ba:gala nabiwino tabo ulihoha:pima: ka:lami modoboha:. ^{*} ⁷ Ba: hibila, sose watodawate Godokono genamoeno hiya:hiya: komo bulamena, ba:bema: ebene emede ipuwalo eta kapiya deha:potonomo kubate itana modoboha:. Iyo, ebete awagaha dubuma: akeda:la:, ba:gala ebene tepo ipuwalo koe komote tiyolo akuluhukunakala:. Ba:bene ebete gamoda nihoha:dawama: neda:mene, ba:gala ebete alaholo ipuwalo komopi kubahilame modoboha:, ba:gala ebete ha:da amiho gabodo ilina dogodogodawama: eda:ma: ubi ihate modoboha:. ⁸ Wadiyala ebe huiyatiya ebene genamalo kapela tawakalubi hidamo nowalubilinakamene, ba:gala ebete Godokono hido emede komo konomamo

^{*} 1:2: Kol 1:27   ^{*} 1:4: 2Kol 8:23; Gal 2:3; 2Tim 4:10; Lom 1:7   ^{*} 1:6: 1Tim 3:2-7; 2Tim 2:24-26

ba emalagidolona, ebe ha:kiya ebena komokomo hidamo nulame-nakamene. Ba:bene sose watodawoeno tuputupunomo emede ipuwalo wadiyala ebete ebena ape Godokono oko kapiyamo ba ihatena kateneno kuba ubi komamo papamiwata modoboha, ⁹ ba:gala Ya:sukunu dopo ta:matapa:te ebena hibi taboeno komokomo a keba ka:na kiya:tua:menakui, wadiyala ebete ba:bi atu mulu komo kodakodalo na:watila:mota:namene. Numa:, ba:moe gabodo hido watodawate sose tawakalubi hibi taboeno komamo ba owalubilina, puya:te ba:be tabago alaholohoma: dewagelena, ebete ibino daedae ukui komo ba:bo ba:hawakalilamenakomene.

Godokono Mahilamo Ha:da Tabo Olamagimipino Komo

¹⁰ Ba:bema: Taitasi, ama: numa:, Kuliti hopoeno sose tawakalubi ipuwalo komo hiliyonomate hibi taboeno komamo papamila:ha ubiha:ma: ba eda:hana, iba:te ibino daedae ukui komamo komopi ha:da ba:bo amiholamenaka, iyo, puya:te Yunapi dubuino tama itamida kukala ko komonomoma: da:ga:lanana, ibi ba: ba:bako ha:da tabo olamagimipi ipuwalo dopopima: eda:hana. ✧ ¹¹ Ba: hibila, ba:ba:te ubi bihatena ibino ha:da tabo iya:tulame komodo soseno komo hiya:hiya: badininipala:tamo ukui bilibili komo ba ikalame iba:godone koko mani kuwatelamema:, ba:bema: wadiyala ama: ibi na:duhilamiya: eta kapiya tabo ga:lakapoma:. ✧

¹² A:iye! Dopamo tetelo Kuliti hoponapa:godolo eta muludawate uluhukuti ebena tawakalubino komoma: ba:moe kodakoda tabo hibinomolo goiya:, “Kuliti hoponapi hiliyonomo ba: ha:da amihopila, iyo, ibi tumuino helohelo ilina huiyala, ba:bema: iba:te hido ukui komamo a:kapapamila:hala:la:, huiyatiya buhamama: ba eda:hana ibino kateneno ubi komo kapiya bemalagidolena!” ¹³ Numa:, ba:be taboeno komo ba: hibinomola, ba:bema: wadiyala ama: Kuliti tawakalubi konomamo na:kayahalamiya: iba:te ibino hibima: midi ipuwalo hidohido ukui kuwatema:. ✧ ¹⁴ Ba:ma ka:na iba:te Yunapino komo iniwali ha:kiya ibino kateneno ukuia:mo da:ga:lanakui ba:bi hiya:hiya: uwi konomamo gala akemalagidola:la:, iyo, puya:te Godokono hibi komo ubiha:ma: deda:hui iba:te ba:bi dubuino hiya:hiya: tutumu tabo gala akulia:la:. ✧

¹⁵ Ama: numa:, kebe lumagino tepo ipuwalo kuba dalowa: ukui kapiyate itama:naheno, ba:be mabuma: ebete Godoko adikumima: dododilina:ko ba:bi hiliyonomo komate atumu dalowa:ha:ma: eda:hanaka. Huiyatiya puya:te Godokono tabo hibima: midihino, ba:gala puya:te ibino tepo ipuwalo kuba dalowa: ukui demalagidolena, iba:te Godoko adikumima: eta hido komo ododi modoboha:, mabu ebete iba:tamo dopamo dikalamiya: ba:be hido mulu tepo ipuwa ba:gala emalagidolo komo iba:te ya:lo a:kubahilamiya:. ¹⁶ Ba:be mabuma: ibi ha:kiya ibi Godokono hibi komo iya:tawahapima: ga:lanaka, huiyatiya ibino kuba ododili komate ba:moe komo behawakalimina, iba:te ebena komo hibilo kiya:tawahanaha:. Iyo, ibino emede komate kuba dalowa:ma: ba eda:hana Godotamo kapapamila:hanaha:, ba:bema: ebena umi ipuwalo ibi modoboha: ebetamo eta hido komo ododima:. ✧

✧ **1:10:** 1Tim 4:7 ✧ **1:11:** 1Pit 5:2; 2Tim 3:5-6 ✧ **1:13:** 2Tim 4:2 ✧ **1:14:** 1Tim 4:7

✧ **1:16:** 1Yon 1:6; 2:4

2

Sose Tawakalubino Hiya:hiya: Komoma: Polote Komo Tutumu Tabo Dolamagiya:

¹ Naeno gudu Taitasi, ama: huiyatiya tawakalubi hidamo niya:tulamenakuya, Ya:sukunu dopo ta:matapa:te ebenu mulu taboenu komokomo a keba ka:na kiya:tua:menakui ba:ba ka:na. ² Ba:bema: puya:te hibima: midipi ipuwalo nabima: deda:hana, wadiyala ama: ibi na:kiyalamiya:, iba:te hidohido mulu ukui uwatelo ibi ha:kiya ibino komo hidamo ba ulamena, ibino emede komate komopino umi ipuwalo hidonomoma: neda:hamena:. Iyo, na ubila iba:te ibino hibima: midi ipuwalo ba:gala ibino malemale hawakalimi ipuwalo ba:gala ibi Ya:suku mabuma: duwatanaka, ba:bi temeteme ipuwalo iba:te kodakodalo na:la:mota:hanamena:.

³ Ama: ba: atumu hibima: midipi menokobi na:kakiyalamiya:, iba:te Godokono holoholo hapulu hidonomamo ba emedena ebe mabuma: talonapima: neda:hanamena:. Ba:ma ka:na iba:te helo gala:ipi gao beya konomamo niho modoboha: ibino ukui komate daedaema: eda:hakapoma:, ba:gala iba:te ha:da tabo olamagimi komodo komopi akakubahilama:la:. Wadiyala iba:te huiyatiya uli ape kamenakamena hidamo ba iya:tulame * ⁴ iba:tamo mulu ukui ba:bo nikalamenakamena:, iba:te ibino awi ba:gala gugudi malemalelo kemalagidolenama:. ⁵ Iyo, uli ape kamenakamenate ibi ha:kiya ibino komokomo ba ulamena ibino tepo ipuwalo eta dalowa: ukui komote itana modoboha:, ba:gala iba:te ibino genama gulu hiya:hiya: oko hidamo ba owatihona ibino awino ubi komamo ba:papamila:hanakomena:. Ba: hibila, kamenakamenate ba:ba ka:na demedenamena:, eta hibima: midihia: dawate ibino komoma: Godokono tabo kubama: goe gabo a:kuma:mene. *

⁶ Wadiyala ama: ba: atumu uli ape dubu na:kakiyalamiya:, iba:te ibi ha:kiya ibino komokomo hidamo nulamenakamena:. ⁷ Ba:gala naeno gudu, wadiyala ama: amia:no hiliyonomo ododili komo ipuwalo hido go ba:bi uli ape dubatamo na:hawakaliminakuya: iba:te ama: hidamo kibamitinama:. Ba:ma ka:na Godokono tabo iya:tulame okoenu komoma: ma:lapila netewa komote ama:godolo itanaheno, wadiyala ama:le amia:no tabo ulihopino komokomo ba emalagidolena ama: tuputupunomolo nemedeniya:. * ⁸ Iyo, ama:le tawakalubi hidonomo tabamo nowalubilinakuya:, ba:bene eta lumagiti a:kamodobamene amia:no iya:tulame komo kubama: goe. Ba: ba:ma ka:na puya:te ama:go dalaholohona, iba:te a hibima: midipino komoma: eta kuba tabo ga:la gabo nipo dohowadimina: ba:bo kohilopohoma:na:. *

⁹ Ba:gala koko okopi dubate pui mana:mo duwatiya: ibino huiyaha: oko kowatihonama:, ba:bi huiyaha: okopi ipuwalo puya:te hibima: midipima: deda:hana, wadiyala ama: ibi na:kiyalamiya: iba:te ibino hiliyonomo oko ipuwalo ibino namutulubi kokalakuilamenama: iba:te ibino ubi komamo na:papamila:hanakamena:. Iyo, ibino namutuluba:te hiya:hiya: oko iba:tamo ba ikalame, modoboha: iba:te ba:bi oko mabuma: iba:tamo kuba tabo ga:la, * ¹⁰ ba:gala iba:te ibino namutulubino mani pilolo uwateheno, wadiyala ibi huiyatiya ibino tuputupu ododili komamo ba:moe komo na:hawakaliminakamena:.

ibino hiliyonomo oko owatiho komo ipuwalo eta ha:da ododi komo kapiyate kitanaha:. Ba:bema: iba:te ba: ba:ba ka:na aeno Ka:ka: Mula:lea:medawa Godokono iya:tulame komokomo hidamo ba hawakalilamena, tawakalubi hiliyonomate ba:bi komo hidohidonomoma: ba:ga:lanakomena:.

¹¹ Ba: hibila, Godote ebena malemale komo ba:ma ka:na hawakalimiya:, ebete hopo habanapi hiliyonomoeno ka:ka: komula:lalamema: atamo ba:bema: piya:. ¹² Ba:bema: ebena malemale komote a biya:tua:mena, ale kuba ododili ipuwane ba:gala ba:moe hopoeno kateneno ubi komone ohobila:hate, a ha:kiya aeno komo hidamo ba ulamena Godokono tuputupu emede komamo ebe kapiyatamo ba:papamila:halenakoma:. ✱ ¹³ Ba: ba:ba ka:na aeno Ka:ka: Mula:lea:medawa Ya:su Kelisokono Hidonomo Hegelate uluhukuma: ale uliholo bemedena:, mabu ba:ba tetelo ebete ebena alo konomago atamo hibilo kopema:ne, iyo, ebe ba: aeno Kodawa Godotela. ¹⁴ Ba: hibila, ebete ebena ka:ka: gobogobamo a mabuma: ba:ma ka:na ihatiya:, ebete a aeno hiliyonomo kuba ododili ipuwane ba:gala aeno tepo ipuwoeno dalowa: ukui komone a uluhukua:tete, ale ebena tawakalubinomoma: ba eda:hana aeno ubi konomo ba:bo bihatenama: hido komokomo kapiya kododilina: ✱

¹⁵ Ba:bema: naeno gudu, Godote kebe helo konomo ama:tamo dikamiya:la, wadiyala ama:le toleheno ba:be heloamo ba:moi komokomo hidamo ba iya:tulame, tabo ulihopi ipuwalo hidohidopino ukui kodakoduilamete huiyatiya kuba ododilipi dito na:kiyahalamenakuya:. Iyo, amia:no hiliyonomo ododili ipuwalo sose tawakaluba:tamo gigiho aka:hiya:midala:, ibi ipuwalo etate ba:ma ka:na kogoema: ama: sose watodawaha: ✱

3

Hibima: Midipino Tuputupu Emede Komo

¹ Ba:bema: Taitasi, ale Kuliti hopoeno sose tawakalubi dopamo kebe komo kiya:tulamima:, wadiyala ama: ba:be atu komo ibi gala ba:ma ka:na na:kakiyalamiya:, iba:te gabomanino hiya:hiya: okopino tabamo na:papamila:hanakamena:. Ba:gala wadiyala iba:te na:hidonakamena: hiliyonomo hidohido komo kododilima:, ✱ ² ba:bene iba:te eta lumagino komoma: kuba tabo akaga:lala:, ba:gala komopa:go olowabeletihuihino tatabapima: ba eda:hana, ba:be tataba emede komo iba:te tawakalubi hiliyonomatamo na:hawakaliminakamena:.

Aeno Ka:ka: Mula:lea:me Komo

³ Ba: hibila, ale dopamo daedae ukui ipuwalo ba emedena, Godotamo papamila:haheno hibo gabo dito ududiya:ma:. Numa:, ba:ba tetelo a ha:kiya a kokalakaluia:mema: ale aeno kateneno hiya:hiya: ubi komamo papamila:hanakuima:, ba:bene aeno emede ipuwalo hiya:hiya: kuba ododili komate ba tabotabohona, ale komopino dogodogo ilina mabuma: iba:tamo ba:bo maubahanakuima:, iyo, komopino maubaha ipuwalo iba:te ago alaholohoma: ba ewagelena ale ba: atumu iba:go alaholohoma: kewagelenamima:. ✱ ⁴ Huiyatiya kalakala konomola, aeno Ka:ka: Mula:lea:medawa ba: Godotela, iyo, ale aeno modoboha:

✱ 2:12: 1Yon 2:16 ✱ 2:14: Gal 1:4; Ikuli 19:5; Tutumu 4:20; 7:6; Isi 37:23; 1Pit 2:9 ✱ 2:15: 1Tim 4:12 ✱ 3:1: Lom 13:1-7; 1Pit 2:13-14 ✱ 3:3: 1Kol 6:11; Epe 2:2; 5:8

komokomo ipuwalo ba emedena ebena hido owalubi komote ebena malemale emalagidolo komago atamo hibilo uluhukuya. ⁵ Ba:bema: a ha:kiya aeno heloamo kebe kapiyakapiya hidohido komo dododilinaukuima; ebete ba:bi ododili komamo a kowalubiya:ha; ao, ebete huiyatiya ebegodolo ditana ba:be malemale komo kapiyanomamo aeno ka:ka: a:mula:lea:miya: Numa; ebena Gobogobote aeno tepo ipuwoeno dalowa: ukulalea:me helo atamo ikaa:miya: ale ebena uli ka:ka:mo kohawakalahalema; ba:bema: Godote ba:be gabodo ebena ka:ka: mula: komo atamo dito ikaa:miya: ✧ ⁶ Iyo, ebete aeno Ka:ka: Mula:lea:medawa Ya:su Kelisoko ipuwado ebena Gobogoboeno helo konomo aeno tepo ipuwamo a:haminuya; ✧ ⁷ mabu ebete ebena ubi ba:ma ka:na ihatiya; ebete ebena malemale komodo a tuputupupima: miditi, ba:bene ale ebegodone lawema: uliholo da:latiminama: ba:be wiboha: ka:ka:te atamo hibinomolo kuluhukuma:ne. ⁸ Ama: numa; ba:moe iya:tulame tabo komo ba: hibinomola.

Polote Taitasikono Oko Owati Komoma: Tabo Dolamagiya:

Naeno gudu, na ubila puya:te ibino hibima: midi komo Godotamo da:miya:ti, ama:le ibi ba:moi hiya:hiya: komo hidonomamo niya:tulamiya; ba:bene iba:te ibino ubi konomamo nihatenakamena: komo tawakalubi kowalubilima: iba:te ibino emede ipuwane hidohido komo kuluhukulatelema; iyo, ba:be gabodo komo hiliyonomo tawakaluba:te naeno iya:tulame komone hido owalubi komokomo kuwatema:na. ⁹ Huiyatiya wadiyala ama: tawakalubino daedae olowabeletihui komone dito nohobiguya; ba: ba:ma ka:na Yunapi iniwalino mahilo iya:tulame komoma; ba:gala Godote Moseseko ipuwado tawakaluba:tamo dikalamiya; ama:le ba:bi hiya:hiya: Tutumu Taboeno ugumuili ipuwa komoma: anagiya:mida ukui tawakaluba:tamo ikalamehena iba:go akolowabeletihui:la:. Ba: hibila, ba:bakobako tabo ga:la ipuwane eta hido owalubi komote a:kuluhukale! ✧ ¹⁰ Ba:bema: hibima: midipi ipuwalo eta dubuti olowabeletihui komamo ibi anagiya:midalema: dewagelenako, wadiyala ama:le ebe kapiya o netewa teta:mo koamo na:kiyahamiya: ebete ba:be komo komiya:pama:. Ebete huiyatiya amia:no tabo ulihino atu kuba ododi da:katupuimimini, ba:ba tetelo sose tawakaluba:te ebetamo talona nihata:mena: ebete ibino kapiyuimi komamo gala akapa:la:. ✧ ¹¹ Ba: hibila, ba:bako dubuino ododi komone ama: kiya:tawama:na:ta, ebete ebena tepo ipuwalo Godokono hibi komone ya:lo ohobigui, iyo, ebe ha:kiya ebena kuba ododili komodo ba:moe komo behawakalimina, ebete kuba huiya hibinomolo kolawema:ne.

Polote Leta Kuititi Hapulu Tabo Komokomo Dolamagiya:

¹² Ba:bema: Taitasi, ama: numa; tete tatalila na Polote Atimasiko o Tikikasiko ibi ipuwalo eta kapiya ama:tamo kopoemema:nemo, ba:bene ebete ama:tamo hawela ikama:tepama: da:pemene, wadiyala ama: na unamema: Nikapolasi habamo pe gabo tiyonomolo na:hiduimiya; mabu nale nopo ba:ma ka:na ihatimo hopoeno giba teteno kuititi teta:mo ba:moe habalo kemedema:. ✧ ¹³ Ba:bene Apolosiko ba:gala gabomanino tutumu iya:tawadawa Sinasiko ibi netewapa:te natamo atumu kakapuluhukuma; wadiyala ama: ibi hidamo nowalubiliya; iyo,

✧ 3:5: 2Tim 1:9; Epe 5:26 ✧ 3:6: Oel 2:17-18 ✧ 3:9: 2Tim 2:14,16 ✧ 3:10: Ma:18:15-17

✧ 3:12: Epe 6:21-22; Kol 4:7-8

ibino pe gaboma: kebe modoboha: komate da:pola:lama:na ba:bi komo ama: malemalelo dito na:tuputupuilamiya: ✧

¹⁴ Ba:gala eta komo. Aeno hibima: midipa:te Kuliti hopolo demedehona, wadiyala ama: ibi na:tutumulateliya:, iba:te ibino emede ipuwalo hegehege mani oko ba owatiho ibi ha:kiya ibino modoboha: komokomo nulamenakamena:, ba:bene komo tetelo iba:te hiya:hiya: gabo atumu kakulamema:na: hidohido komo komopa:tamo kododilima:. Iyo, wadiyala iba:te ibino ukui konomamo nihatenakamena: ba:ba ka:na kewagelenama:, iba:te ibino emede ipuwalo buhamama: eda:hakapoma: ✧

¹⁵ Ba:bema: puya:te nagodolo demedena, ibi hiliyonomate ibino nolata tabo ama:tamo poema:, ba:bene Kuliti hopolo puya:te Godoko hibima: midi ipuwalo a demalagidoloena, wadiyala ama: aeno nolata tabo iba:tamo nolamagiya:.

Wadiyala Godokono malemale komote la: hiliyonomagodolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

POLOTE LETA PAILIMONITAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Polote, nale Ya:su Kelisoko mabuma: du genamalo emedename. Na ba:gala a hibima: midipino ekawi Timotiko, ale ba:moe leta ama: Pailimonitamo poemema:. Hibila, ama: ba: aeno hidonomo lumagila ba:gala ama:le ago Godokono oko bowatinata. ² Ba:bene la: sose tawakalubi puya:te Pailimonikono genamalo da:kapiyuiminakoma, ba:gala a hibima: midipino naniko A:piyako, ba:gala Saitanatamo alaholo komo ago kapimilo dododina ba:be dubu Akipasiko, ale la: hiliyonomatamo atumu ba:moe leta bepoemema:. ✧

³ Wadiyala aeno Nabiwi Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko, iba:te ibino malemale komo ba:gala hete komo la:tamo nikalama:mena:ta.

Polote Pailimonikono Komoma: Kalakala Tabo Dolamagiya:

⁴ Naeno hido lumagi Pailimoni, nale dadikuminakomo ba:be Godotamo toetoe tabo ba olamagi amia:no komoma: nale kalakala tabo ebetamo adipatenakomo. ⁵ Iyo, naeno kalakala bitana mabu ama:le Godokono tawakalubi hiliyonomo malemalelo demalagidolena ba:gala ama:le Kodawa Ya:suku hibima: midi ipuwalo kodakodalo da:la:na, nale ba:bi netewa komokomo ulihonakomo. ⁶ Ba:bene nale Godoko ba:ma ka:na toemehonakomo, ama:la, ala, ale hibima: midi ipuwalo kapiya tawakalubinomoma: deda:hanama:, ba:be komone ale Kelisoko ipuwalo ba emedena kebe hidohido komo Godogodone duwatenakoma:, ama:le ba:bi hiliyonomo komo hidonomamo kiya:tawama:. ⁷ O naeno hidonomo ekawi, ba: hibila, ama: komopi malemalelo ba emalagidolena ibino tepo ipuwono menemene ukui da:wibuilamelelakenaka, nale ba:be komo dulimo naeno hiya:hiya: temeteme ipuwalo konomo gelebadi komo ba:gala kalakala komo ba:bo uwatimo! ✧

Polote Pailimoniko Da:kiyamiya: Ebete Onisimasiko Kalakalago Kolawema:

⁸ Ba:bema: a netewapi Kelisoko hibima: midi ipuwalo ba emedena ebena modobo helote na Pologodolo bitana, iyo, talona kitanaha: nale naeno ubi komo hawakalimiti ama: koamo kiyahamema:, ba:ma ka:na ama:le naeno ubi komamo dito kopapamiwatama:. ⁹ Huiyatiya nale ama: malemalelo demalagidolonama, ba:bema: ama:le naeno ubi komo ododima: nale ama: a:kakiyahama:mata, ao, na huiyatiya ama: tataba gabodo toemehomata. Ama: numa:, na ba: Polote, na kadelema: ba eda:na Ya:su Kelisoko mabuma: du genamalo emedename, ba:bema: amia:no malemale natamo hibilo ditana, wadiyala ba:be komo hawakalimima: ama: ba:moe naeno toetoe tabo komamo na:papamiwatuya:.

¹⁰ Ba:bema: hopodalagi, nale Onisimasiko* mabuma: ama: betoemehomata, mabu nale ba:moe du genamalo ba emedena ebete hibima: midu ipuwalo naeno eta guduma: edi. ☆ ¹¹ Dopamo ebete amia: no genamalo ba emedena, diyala, ebete komo tetelo ebena oko owati ipuwalo hidohido komo ama:tamo da: kododilina:kuhi. Ka:lo huiyatiya ebete uli lumagima: eda:na, ba:bema: na iya:tawala ba:ma tetene tupuimiti ebete ama:tamo ba:gala natamo hidohido komo kapiya hibilo bododilina:komene.

¹² Ba:bema: numa:, nale naeno uli gudu ama:tamo poememo. Naeno tepo ipuwoeno malemale komote ebetamo ditana bada konomola:ka:, ¹³ ba:bema: na ubi ba:ma ka:na ihatimo, Ya:sukunu Hido Tabo mabuma: Onisimasiti nago ba:moe du genamalo ba emedena natamo hido owalubi kihatenama:. Ba: hibila, ama: muhululu ba emedena ama: modoboha: owalubi natamo ihate, ba:bema: kubaha: amia: no okodawate amia: no haba pelawete na tamelo ba luta naeno modoboha: komokomo kododilima:ne. ¹⁴ Huiyatiya nale ukui ba:ba ka:na ba ihatita ebe ama:tamo poemema: kamawaditaha:, mabu na ubihinola ama:le modobo tabo goeheno ebete na dito owalubinina. Ba:bema: ama:la, nala, ale ba:moe guduino komoma: ukui kapiyama: eda:heno, nale ebe kodakodalo atila:na modoboha:.

¹⁵ Diyala, Godote Onisimasikono komoma: ubi ba:ma ka:na kuda: ihati, ebete ama:godone alahula:te tete nanekete ama:godolo emedeheno eta habalo konemeda:tepama:, huiyatiya kalakala konomola, ba:ma tetelo ebete ama:tamo gala da:kapemene ebete ama:godolo tete ga:ga:nomolo bemedenamene, mabu hibila, ba:ma tetelo la: netewapa:te hibima: midu ipuwalo ba: kapiya badininipalama: eda:namata. ¹⁶ Ba:bema: ba:ma tetelo ama:le ebe amia: no huiyaha: okodawama: da:goena, wadiyala ama: atu tetelo ebe amia: no hibima: mididawa ekawi etama: ba ka:mina ebe malemalelo nemalagidolona. Hibila, Onisimasiko mabuma: naeno kalakalate konomoma: eda:na, huiyatiya ama:le ebe gala da:kumimina:, ba:ba tetelo amia: no kalakala komote nagodolo ditana ba:be kalakala hibilo kogogoloma:ne, mabu ebe ba: amia: no hido okodawala ba:gala ebe Kodawa Ya:suku ipuwalo amia: no ekawima: eda:na. ☆

¹⁷ Ba:bema: ama:le na Kelisoko ipuwalo amia: no hido hopodalagima: da:ka:namina, wadiyala ama:le Onisimasiko konomo kalakalago na:lawiya:, nale ama:tamo da:pemo ba:ba tetelo ama:le na keba ka:na na:ka:laweneomena: ba:ba ka:na.† ¹⁸ Ba:gala ebete alahula:heno, diyala, dopamo ebete eta kuba ama:tamo kuda: ododi, ba:ma ka:na ebete pilo komo dododi, wadiyala ama: huiyatiya ba:be kuba naeno kubama: na:midiya:, ba:bema: hibila, ba:be komo galane na ha:kiya kopetuputupuimima:nemo. ¹⁹ Ama: numa:, eta lumagiti na mabuma:

* **1:10:** Ba:moe Onisimasikono mahiloeno ipuwa nitana 'Hidohido Komo Ododilidawala.' Ebete dopamo Pailimonikono huiyaha: okodawama: eda:nami, huiyatiya ebete Pailimonitamo da:maubuya:, ba:ba tetelo ebete pilo komo ododiti ebegodone Loma ko habamo ba: dito alahuliyaha: Ebete ba:bolo ba nemedede eta hegelalo Polokoba: da:naluguya: ebegodone Ya:sukunu Hido Tabo uliti hibima: mididawama: ba:bo ediya: ☆ **1:10:** Kol 4:9; 1Kol 4:15 ☆ **1:16:** 1Tim 6:2 † **1:17:** Poloko tetelo Loma Gabomanino tutumu tabote ba:ma ka:na itanami, kebe huiyaha: okodawate ebena oko namutudawagodone dalahula:mene, ba:be dubuti ebe gala da:kumimini, ebena kuba ododi mabuma: talona puliyala ebete ebe anakapumima:. Ba:bema: Polote ba:be komo ba emalagidolo Pailimoniko na:kiyamiya:, ebete Onisimasikono kuba egebolemete ebe kalakalago na:lawa:mene, heloagoha:.

ba:moe letoeno tabo komokomo ba miya:teho, huiyatiya na Polote naeno hibi komo hawakalimima: na ha:kiya naeno kokotamo ba:moe kapiya tabo bimiya:temo, nale Onisimasikono kuba ododi mabuma: ama:tamo hibilo kopehuiyama:nemo. Huiyatiya ama:le na ba:be komo kohuiyama: kiyanameheno ebena kuba ododi komo dito degebolememena:, kubaha:, mabu ama: hibilo iya:tawala, nale dopamo kebe konomo owalubi komo ama:tamo dihatimo, iyo, nale Ya:sukunu komo ama:tamo ba hawakalimi amia:no ka:ka: mula: gabo ba:bo iya:tumiya:mata. ²⁰ Ba:bema: naeno ekawi, na ubila ama: ba:moe malemale komo Kodawa Kelisoko mabuma: natamo nododiya:, ba:bene nale ebe ipuwalo ba emedena naeno temeteme komokomo emalagidoleheno gelebadi ukui ba:bo kolawema:nemo. ²¹ Ba: hibila, na niya:tawutamo ama:le naeno tabo komo Onisimasiko mabuma: dumimina: ba:bo kopapamiwatama:na:ta. Iyo, amia:no malemale natamo konomola, ba:bema: na iya:tawala ama: ba:moe kapiya ubi komamo a:kapapamiwatamena:ta, huiyatiya nale ba:moe leta ipuwalo kebe ubi komokomo kahawakalilamitaha:, ama:le ba:bi hiliyonomo komamo atumu kakapapamiwatama:na:ta.

²² Ba:gala eta kapiya komo. La: Kolosi sose tawakaluba:te Godoko da:toemehonakoma ebete na du genama guni kuluhukunatenema:, nale ba:be hido komote ebegodone kuluhukuma: kalakalago latiminamo. Ba:be komote duluhukumini nale ama:tamo hibilo kopema:nemo, ba:bema: wadiyala amia:no genamalo haba na:hiduiimiya: nale ama:go kopemeda:tepama:. ✧

Polote Leta Kuititi Hapulu Tabo Komokomo Dolamagiya:

²³ Du genamalo nago demedena ba:be dubu Epa:palasiti ebena nolata tabo la:tamo poeme, ✧ ²⁴ ba:bene puya:te ba:malo oko nago dowatina, ibi ba: Makako, A:listakasiko, Dimasiko, ba:gala Lukuku, ba:moi ba:te atumu nolata tabo la:tamo kapoema:. ✧

²⁵ Kodawa Ya:su Kelisokono malemale komote la:eno tepo ipuwalo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

GODOKONO OKODAWATE LETA YUNAPI HIBIMA: MIDIPA:TAMO ODODIYA:

Godokono Tabote Ebene Gudugodone Atamo Da-puluhukuya:

¹ Dopamo Godote a Yunapino iniwala:tamo komo hiya:hiya: gabodo tabo olamaginakui, iyo, ba:ba tetelo ebete ebene ukui hawakalimipi ipuwado ebene ubi komo behawakalilamenakui. ² Huiyatiya a ey-oni gugudi tetelo ba:moe hopoeni kuititi tetete ba tatali, ebete eta hopo lumagi ipuwado tabo poemeheno ebene Gudugodone atamo tabo a:polamagiya:. Ba: hibila, dopamo ba:be Gudu ipuwado ebete alomo ba:gala hopo konomo bododiliya:, ba:gala ebete ebe a:lawayia: hopoeni kuititi tetenomolo hiliyonomo komoeno Namutudawama: keda:ma:. * ³ Ba:bene ba:be Gudu ba: Godokono konomo a:la:minoeno awagaha komola, ba:gala ebete Godokomo ba eda:na ibi netewapi ba: kapiyanomola. Ba: hibila, alomo ba:gala hopoeni ilina hiliyonomate hidonomamo kopola:nama:, ebete ebene helonomo tabamo ibi bulamena. *

Godokono Guduino Helote Ebene Nopopino Helo Na:gogolena

Numa:la:, ba:be Guduti tawakalubino kuba ododili komo kegebolelamema: gabo da:hiduimiya:, ebete ba:be komone Hunu Habamo odolote, pote ba:bolo Helonomo Gawadalagima: deda:na ba:be Kodawoeno tu hapuamo dito nemediya:. ⁴ Ba:bema: Godote ebene Gudu-tamo kebe mahilo kikamiya:, ba:be mahilote Hunu Haboeno nopopino mahilo hiliyonomo keba ka:na ka:gogolena, ba: ba:ba ka:na Guduino helote ibino helo atumu na:kagogolena, mabu Nabiwiti ebe Kodawama: komidima: hibinomolo ebe ba:bema: lawiyya:. *

⁵ Ba: hibila, Godokono nopopi hiliyonomo ipuwalo ebete eta kapiya ba:ma ka:na kakiyamiya:ha,

“Ama: ba: naeno Gudulata,

ka:lo na ba: amia:no Nabiwima: eda:mo.”

Ba:gala Godote ebene eta nopodawoeno komoma: ba:ma ka:na kagoiyya:ha,

“Nale ebene Nabiwima: ba eda:na,

ebe naeno hibi Guduma: beda:namene.” *

⁶ Ba:bema: numa:la:, Godote ebene dopo Gudunomo ba:moe hopamo poemema: da:hiduya:, ba:ba tetelo ebete ebene komoma: eta tabo ba:ma ka:na kagoiyya:,

“Wadiyala naeno nopopi hiliyonomate ebe nadikuma:mena:.” *

⁷ Ba:bene ebene nopopino komoma: Godote tabo ba:ma ka:na goiyya:, “Nale naeno nopopi huhumu a:midilinakomo,

iba:te naeno ubi komamo papamila:halelo hiya:hiya: kotolamema. Iyo, nale ibi koe powamo ba midilina,

iba:te naeno hiya:hiya: oko bowatihonamena:.” *

⁸ Huiyatiya Godote ebene Guduino komoma: ebetamo na:goiyya:,

“Ama: hibi Godoma: ba eda:na,

amia:no Ko Gawadalagi komote

* 1:2: Yon 1:3   * 1:3: Oel 2:33-34; Kol 1:20; Yun 8:1   * 1:4: Pil 2:9   * 1:5: Oel 13:33; 2Sa:m 7:14   * 1:6: Lom 8:29   * 1:7: Ohale 104:4

emedena emedena tetelo bitanamene.

Ba:bema: ama:le amia:no tawakalubino komo
tuputupu ukui kapiyamo banagilamelelamenakomena:ta, ☆

⁹ Ba:gala ama: kuba komo ododima: ubiha:ma: ba eda:na,
hidohido komo kapiya ododilima:
ubi konomamo ihatenata.

Ba:moe ba:be mabuma: pote amia:no Godoma: deda:na,
ba:be Kodawate komo hopo habanapi uwateheno
ama: kapiya belawiya:ta,

iyo, ebete konomo kalakala ama: hunamo a:haminuya,
ama:le ba:be kalakalago
Ko Gawadalagi emede bahilo kolutama:.”

¹⁰ Ba:gala eta tetelo Godote ebene Gudutamo tabo ba:ma ka:na
kagoiya;

“Pote tupuimi mabuni alomo ba:gala hopo konomo
ebene kokotamo dododiliya,
o Kodawa, ama: ba:be Helonomodawalata. ☆

¹¹ Ba: hibila, ama:le dododiliya:la
ba:bi ilina hiliyonomate ha:kiya kowibohoma:na,
pupulino ilinate keba ka:na ka:kubakubahanaka ba:ba ka:na,
huiyatiya amia:no komo eba ka:naha;
ama: emedena tetelo bemedenamena:ta.

¹² Iyo, ba:moe hopoenno ilinate kowibohoma:
ama:le amia:no ubilo
ibi hiliyonomo tama:mo dito komiya:tema:na:ta,

lumagiti uli kaliko pulima:
ebene pakala kaliko tama:mo keba ka:na kihatenako ba:ba ka:na.

Ama: huiyatiya hiya:ma: a:keda:mena:ta,
mabu emedena emedena tetelo
amia:no ka:ka:te a:kawibonamene.”

¹³ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Godote ebene nopopi hiliyonomo
ipuwalo eta kapiya ba:ma ka:na kakiyamiya:ha;

“Ama: Ko Gawadalagima: ba eda:na,
wadiyala ama: naeno tu hapuamo na:pemeda;
ba:bene ama:go alaholohopi

nale ibi amia:no nato a:puti bahima: komidilima:nemo.” ☆

¹⁴ Ba:bema: numa:la:, Godokono ubi komote ebene nopopa:tamo keba
ka:na kitana? Ba: hibila, ba:bi gobogobate ebe ba adikumina, ebete
ibi hiya:hiya: oelamenako, puya:te ka:ka: mula: komo ebegodone
da:lawemena: ba:bi tawakalubi hidamo konowalubilinama:. ☆

2

Kodawate Tawakalubino Ka:ka: Komula:lema: Hido Tabo Dolamagiya:

¹ Ba:bema: ba:be komo ba emalagidolo wadiyala ale kebe
hibi tabo komokomo dulihiya:ma:, ba:bi komo kodakodanomolo
kawatila:mota:nama:nema: ale eta hibo gabo ududikapoma:.

² Numa:la:, Godote ebene nopopi ipuwado kebe hiya:hiya: Tutumu
Tabo a Yunapino iniwala:tamo dikalamiya:, ebete ebene ubi bihatiya:
iba:te ba:bi tabamo hibanomolo kopapamila:hanama:. Ba:be mabuma:
ibi ipuwalo puya:te papamila:haheno eta kukala dadikanaliya:, ba:bako

tawakaluba:te ebegodone ibino modobo huiya ba: dito uwatenakuya:
 ✧ 3-4 Huiyatiya a tetelo duluhukuya; ba:be ka:ka: mula: taboeno helote
 dopo taboeno helo na:gogolona. Kodawa Ya:suti da:piya; ebete ba:be
 uli taboeno komo ha:kiya polamagiya; ba:bene puya:te ebene tabo
 dulihiya; iba:te ba:be taboeno hibi komo atamo ba pehawakalimi,
 Godote hiya:hiya: hanohano komo hiliyonomo ba:bo ododiliya: ale
 ba:be tabo hibinomoma: komidima:. Ba:gala ba:be atu tetenomolo
 Godote ebene ubilo ebene Gobogoboeno hiya:hiya: helo atamo dito
 ikaa:miya: ale hibima: midi ipuwado ebene oko kowatihonama:
 Ba:moe mabuma: ale ba:be hido ka:ka: tabo ubiha:ma: deda:hama; ale
 Godokono mauba komone keba ka:na na:kalahutihoma:? Gabohenola,
 aeno kuba huiyate atamo hibinomolo kopema:ne! ✧

Ya:suti Aeno Ka:ka: Mula:lea:medawama: Deda:na

⁵ Numa:la; Godokono Ko Gawadalagino uli habate atamo hibilo
 duluhukumini, nale ba:be haboeno komoma: olamagitamo, ba:moe
 pakala hopoeno komoma: kolamagitaha:. Ba: hibila, ebete ebene
 nopopi kamiya:tiya:ha: iba:te ba:be uli habalo koko gawadubuma:
 keda:hanama:. ⁶ Huiyatiya Godote ebene Ko Gawadalagi haba potamo
 ikamema: ubi dihatiya; ebene Buka taboeno komokomo hiliyonomo
 ipuwalo eta tabote ba:be komo ba:ma ka:na hawakalimina,
 “O Godo, amia:no malemale bada konomola:ka!

Amia:no helo konomoma: ba eda:na,
 mabu keka: ama:le hopo habanapi demalagidolena?

Iyo, ama:le ibi bada mabuma: ka:malemalelateleona? ✧

⁷ Amia:no helo modobolo itana tawakalubi dito kokubahilamema;
 huiyatiya ibi hopo habamo ama:le miya:tiya:ta,

iba:te tete nanekelero

amia:no nopopino ulame ipuwalo kopola:nama:

Ba:bene ama:le kebe tete hidoma: da:goiya:la,

ba:ba tetelo ibi hunamo a:wadiya:paa:lateliya:ta,

iba:te amia:no konomo alo ipuwalo ba emedena

⁸ hopo haboeno hiliyonomo komate iba:tamo kopa-
 pamila:hanama:.”

Ba:bema: hibila, ba:moe Buka tabote ba:ma ka:na goena, Godote
 tawakalubi a:miya:tiya: hopo haboeno hiliyonomo komoeno namutu-
 lubima: keda:hanama:. Huiyatiya ba:ma tetelo ale ba:be komo hibilo
 a:kuma:lema; iyo, hopo haboeno hiliyonomo komate tawakalubino
 ubi komamo hibilo kapapamila:hanaha:. ⁹ A huiyatiya eta hido komo
 buminama; ba:be komo ba: Ya:sukunu Ko Gawadalagi komola. Ba:
 hibila, ebete hopo habamo da:pihitiguya; tete nanekelero Godokono
 nopopino umi ipuwalo ba pemedena, ebete Godokono malemale ko-
 modo tawakalubi hiliyonomoeno kuba ododili mabuma: ba:bo hoiya;
 iyo, ebete hoe ipuwalo koko temeteme duwatiya; ba:be mabuma:
 Godote ebe hunamo adipatiya: ebete ebene konomo alo ipuwalo keme-
 denama:. ✧

¹⁰⁻¹¹ Numa:la; Godoko ba: pote hiliyonomo ilina dododiliya: ba:be
 Helodawala, ba:bene ba:bi ilinate ebe awagaminanama: ebene ka:ka:go
 pola:na, ba:gala Ya:suku ba: pote tawakalubi ebene konomo a:la:mina

✧ 2:2: Gal 3:19 ✧ 2:3-4: Mak 16:20; 1Kol 12:4,11; Yun 10:29; 12:25 ✧ 2:6: Ohale 8:4-6

✧ 2:9: Pil 2:8-9

habamo da:magatalena ba:be Kodawala. Ba:bema: Godote ebene teme-teme komodo ebe hidonomodawama: ba midi, ebete tuputupunomo komo ba:bo ododiya:, mabu ba: ba:ba ka:na ebete gigiho a:hiya:miduya: komo tawakalubi hiliyonomo ebetamo komagahelema:. Iyo, hibila, Ya:suku ba: pote tawakalubi Godokono talona gugudima: ba midilina ibino kuba ododili komokomo degebolelamena ba:be Malemaledawala, ba:bema: puya:te ba:be gabodo talonapima: deda:huya:, ba:ba:te Ya:sukuba: kapiya badininipalama: ba eda:hana, ebete ibi ebene ekakima: ka:lamima: kahiloponaha:. ✧ ¹² Ba:be mabuma: ebete Godokono Bukalo ba:ma ka:na goena,

“O Godo, naeno ekaka:te ama: adikumima: da:kapiyuiminaka, nale ibino dopo hapulu

amia:no mahilo hunamo ba adipate

amia:no hidohido komo ba:bo ba:hawakalilamenakomo.” ✧

¹³ Ba:gala eta tetelo ebete tabo ba:ma ka:na kagoena,

“Nale naeno hibima: midi komo Godotamo bihatenamo.”

Ba:bene ebete ba:be tabo moga:melo gala na:kagoena,

“Puya:te nago Godoko hibima: da:midina,

ebete ba:bi tawakalubi natamo dito ikanamiya:,

iba:te naeno gugudima: keda:hanama:.” ✧

¹⁴ Numa:la:, ba:moi ebene badininipala tawakaluba:te hopo habalo bemedehona, ba:be mabuma: Ya:suti ebene ubilo hopo haboeno eta lumagima: eda:te ba:moe hopamo ba:bo pehawakaluya: tawakalubino hiya:hiya: temeteme ba:gala modoboha: komo hidamo kopiya:tawahama:. Kalakala konomola, ebete ebene ubi ba:ma ka:na ihatiya:, ebete ebene hoe komodo Kubadawoeno helo kanakapumima:, mabu dopamo tete ga:ga:nomolo ba:be dawate hopo habanapa:tamo hoe huiya bikalamenakui, ✧ ¹⁵ iyo, puya:te emedena tetelo ibino ha:laha komoma: da:toletolehonama:, Ya:suti ubi ba:bo ihatiya: ba:bi tawakalubi tole komoeno helo ipuwane kuluhukulatelema:.

¹⁶ Ba:bema: Ya:sukunu ododili ipuwalo a ba:moe komo buminama:, ebete Hunu Haboeno nopopi owalubilihino A:ibalahamakono eyoni gugudi kapiya bowalubilinako. ¹⁷ Ba:moe ba:be mabuma: ba:moe hopolo puya:te Ya:sukunu ekakima: deda:hana, ebete ibino holo-holonomoma: hibinomolo ediya:, iyo, eta gabote kitanuya:ha: ebete tawakalubino kuba ododili komo egebolelamete kadodoholelamema:. Numa:la:, ebete hopo lumagima: dediya:, ba:be mabuma: ebe Godotamo hawa:goeno ilina ikamehopino Watodawa kapiyanomoma: ba eda:na, ebete hopo habanapi malemalelo kowalubilinama: Godotamo oko modobolo owatinako. ¹⁸ Iyo, Saitanate kebe tawakalubi kuba gabamo demogabuilaamenako, Ya:suku ba: modobola ibi hidamo kowalubilinama: mabu dopamo ebete hopo habalo demedenami, ebete atumu komo hiya:hiya: tetelo kuba gabamo emogabuimi komodo temeteme iya:tawanakui.

3

Ya:sukunu Helote Mosesekono Helo Na:gogolona

¹ Ba:bema: naeno ekaka:la:, Godote la: pui ebena talonapima: eda:hama: nago da:ka:lamiya:la, wadiyala la: Ya:sukunu komo hida:mo nemalagidolala:. Ale kebe tabo komokomo Godokono hibi iya:tulame komoma: da:midilinama:, Ya:suti ba:bi tabo aeno tepo ipuwalo na:kodakoduilamena. Iyo, ebe ba: Godote a kowalubima: da:poemiya: ba:be dawala, mabu ebete ebena hawi ikame komodo aeno kuba ododili komo egebolea:menako, dopamo Godotamo hawa:goeno ikamehopino Watodawate a Yunapi keba ka:na kowalubinaku: ba:ba ka:na. ✧ ² Ba: hibila, pote ba:be hido oko kowatima: ebe da:lawiya:, Ya:suti ba:be Kodawoeno hiliyonomo ubi komamo a:papamiwatuya:, dopamo Mosesete Godokono tawakalubi hiliyonomo kowalubilinama: ebetamo hibi oko dowatinami ba:ba ka:na.

³ Numa:la:, eta lumagiti hido genama detemene, tawakaluba:te umiti ba:be genama muluma: a:kaga:lamena:, huiyatiya iba:te genama etedawa kapiya muludawama: koka:mima:na:. Ba:bema: hibila, Ya:suti Godokono hidonomo genama etedawama: ba eda:na, wadiyala ale ebe hunamo kadipatiya:, huiyatiya ale Moseseko hunamo a:kadipata:ma: mabu ebete Godokono genama ketiya:ha:, ao, ba:be genamalo demedena ba:bi badininipala ipuwalo ebe etama: eda:na. ⁴ Ba:gala ba:moe eta komo a iya:tawahala, kebe hiya:hiya: genamate da:pola:na, ibino hiya:hiya: etemotehopi atumu ba:kapola:na, iyo, eta kapiyate ha:kiya kuluhukuya:ha:. Ba: ba:ba ka:na ba:moe hopolo da:pola:na ba:bi ilina hiliyonomo atumu iba:te ha:kiya ibino ubilo kikulihuya:ha:, huiyatiya Godote ba:bi ilina ebena ubilo ododiliya:.

⁵ Ba: hibila, Godokono genamanapi ipuwalo Moseseko ba: hido okodawa etala, iyo, ebete Godokono hiliyonomo ubi komamo na:papamiwatanami. Ba:be mabuma: Godote galane tetelo hopo habanapa:tamo kebe hidohido tabo dolamagimini, Mosesete ebena oko ipuwalo ba:bi komokomo dopamo a:hawakalilamenaku:. ✧

⁶ Huiyatiya genama etedawa Ya:sukunu komo hiya:la. Ebe ba: genama Namutudawoeno Gudula, ba:bema: puya:te ebena genamalo oko dowatina, ebete ba:bi okopi hiliyonomoeno Watodawama: eda:na, iyo, ebete ba:be komodo ebena Nabiwino ubi komamo hibilo papamiwatanako. Ba:bema: ba:moe ko komo numa:la:, keba tetelo a hibima: midipa:te aeno hido huiya lawema: uliholo demedehonama: ba:gala ale komopino mauba komoma: toleheno kodakodalo da:la:mota:hanama:, ba:ba tetelo a ba: Godokono hido genama: beda:hanama:.

Hibima: Midiha:pa:te Godogodone Hido Huiya Laweha: Komo

⁷⁻⁸ Ba:be mabuma: Godokono Gobogobote ebena Bukalo ba:ma ka:na goena,

“La:eno iniwala:te dito hopolo

na Godotamo papamila:ha ubiha:ma: eda:huya:,

iyo, iba:te natamo wato kodakodahibima: ba eda:ha,

nale ibino kateneno ubi komo iba:tamo ikalameheno

iba:te ba:bo ga:luya: na hibi Godoha:.

La: huiyatiya naeno tabo ka:lo hegelalo dulima,

iba:te dopamo keba ka:na kewageliya:,

la: ba:ba ka:na akewagela:la:. ✧

✧ 3:1: Yun 4:14; 7:26; Nabas 12:7 ✧ 3:5: Nabas 12:7 ✧ 3:7-8: Ikuli 17:7; Nabas 20:2-5; Ohale 95:7-11

⁹ A:iye! Na Godote 40 gogolo

ibi kebe komamo kowalubilinakuimo,
iba:te ba:bi hido komokomo ulamenakuya;

huiyatiya keba tetelo

nale ibino kuba ukui komamo papamiwataheno
iba:te ba:bo ga:luya: na hibi Godoha!

¹⁰ Ba:ba tetelo nale ba:bi tawakaluba:tamo maubate na:goiya:mo,
‘Iba:te na hibilo kata:mahenenaha;

iyo, ibi ubihinola

naeno Tutumu Tabamo kopapamila:halema:’

¹¹ Ba:bema: naeno mauba ipuwalo

hibi tabonomo ba:ma ka:na goiya:mo,

‘Nale iba:tamo kebe hopo ikalamema:

dopamo demalagidoluya:mo,

na ukui hiya:ma: miditi,

ba:bene emedena emedena tetelo

iba:te naeno Hido Hawela Ami Hopamo a:kana:pa:la:hamena:!’ ” ☆

¹² Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaki, la: hidamo! Modoboha: la: ipuwalo etate ebene tepo ipuwalo kuba ukui emalagidolo ba tupuimi Hibi Ka:ka:dawa Godokono ubi komamo papamiwataha:ma: eda:te ebegodone dohobigamene. ¹³ Wadiyala la: huiyatiya hiliyonomo hegelalo la:eno hibima: midi ipuwalo etapa:te etapi nowalubihuinakuya:la:, la: ipuwalo etate kuba ododi komoeno ha:da amiho komamo gate Godotamo wato kodakodama: eda:kapoma:. Ba: hibila, Godote ebene Bukalo da:goena lumagiti ka:lo hegelalo ebene tabo kulima:, ba:be taboeno ipuwa a hiliyonomo mabuma: itana. ¹⁴ La: numa:la:, a kebe hibima: midi komo tupuimi mabuni da:lawiya:ma:, ale ba:be atu komo ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana kuititi hapuamo da:nikulima:, ba:be mabuma: Kelisote a hiliyonomo eba:go kapimilo oko owatipima: koka:mima:ne.

¹⁵ Iyo, ba:moe mabuma: Godokono Buka tabote ba:ma ka:na goena,

“La:eno iniwala:te Godotamo wato kodakodahibima: ba eda:ha,

ebetamo papamila:ha ubiha:ma: eda:huya:

La: huiyatiya ebene tabo ka:lo hegelalo dulima,

iba:te dopamo keba ka:na kewageliya;

la: ba:ba ka:na akewagela:la:.” ☆

¹⁶ Ba:bema: Godokono tabo ulihote huiyatiya ebetamo kopapamila:hama: ubiha:ma: deda:huya:, ba:bi tawakalubi hiliyonomo puya:tela:ka:? Ibi ba: Mosesete Isipiti hopone Godokono heloamo duluhukulateliya: ba:bi tawakalubila. ☆ ¹⁷ Ba:gala 40 gogolo Godote puya:tamo da:maubanami, ibi puya:tela:ka:? Ibi ba: puya:te dito hopolo ebetamo kuba komokomo dododilinakui ba:bi tawakalubila, iyo, ba:ba:te ba:bolo ba:bema: ha:lahuya:. ☆ ¹⁸ Ba:gala Godote hido hopo ikalamema: puya:tamo hibi tabonomo da:goiya:, ibi puya:tela:ka:? Ba:gala ebete ukui hiya:ma: miditi ba:be Hawela Ami Hopo emedena tetelo ikalameha:ma: da:goiya:, ba:be tabo ebete puino komoma: ka:goiya:? Numa:la:, ibi ba: puya:te ebetamo papamila:ha ubiha:ma: deda:huya: ba:bi tawakalubila. ¹⁹ Ba:bema: ale ba:moe ko komo hibilo

umima:, ba:bi tawakalubino hibima: midiha: mabuma: iba:te Godokono hido hopamo kona:pa:la:hama: kamodobuya:ha:.

4

Godote Hido Hawela Ami Hopo Ebena Tawakalubi Mabuma: Da:hiduimiya:

¹ Ba:bema: numa:la:, Godote dopamo aeno iniwala:tamo kebe tabo hibilo da:goiya:, ba:be tabote ka:lo aeno komoma: bitana, iyo, ale ebena Hido Hawela Ami Hopamo kona:pa:la:hama: ebete modobo gabo atamo ikaa:miya:. Ba:be mabuma: wadiyala aeno iniwalino komo ba emalagidolo ale tole komo lawete hidonomamo kemedena:nema:, la: ipuwalo etate ba:be Hido Hawela Ami Hopamo na:pa:gama: hibo gabo ududikapoma:. ² Ba: hibila, a ba:ma tetelo Hido Tabo keba ka:na kulihuya:ma:, aeno iniwala:te ba: atumu dopamo Godokono tabo ulihuya:, huiyatiya ibino tabo uliho tetelo iba:te hido komo ebegodolo kumiya:ha: mabu ebena tabo hibima: midi komodo kalawiya:ha:. ³ Huiyatiya ba:ma tetelo a puya:te Godoko hibima: da:midinama: aeno komo eba ka:naha:, mabu a ebena Hido Hawela Ami Hopamo hibi-nomolo kona:pa:la:hama:nema:, ebete atamo hibi-nomolo tabo keba ka:na ka:goiya: ba:ba ka:na.

Ba: hibila, Godote ebena hawela ami komoma: ba:gala aeno iniwalino komoma: ba:moe tabo dopamo a:goiya:,

“Naeno mauba ipuwalo

hibi tabonomo ba:ma ka:na goiya:mo,

‘Nale iba:tamo kebe hopo ikalamema:

dopamo demalagidoluya:mo,

na ukui hiya:ma: miditi

ba:bene emedena emedena tetelo

iba:te naeno Hido Hawela Ami Hopamo a:kana:pa:la:hamena:!’ ”

Numa:la:, Godote ba:moe tabo goeheno, dopamo ebete alomo ba:gala hopo haba konomo ya:lo tetenomolo ododiliti, ba:be oko owati komo sa:ba:ni hegela tetelo da:wibuimiya: hawela ba:bo amitiya:. ✧ ⁴ Iyo, ba: hibila, Godokono Buka taboeno komokomo hiliyonomo ipuwalo sa:ba:ni hegeloeno komoma: eta tabote ba:ma ka:na bitana, “Godote ebena oko hiliyonomo hawaminalete sa:ba:ni hegela tetelo hawela bamitiya:.” ✧ ⁵ Ba:bene ale ba:moe komo umima:, Godokono Bukalo ebena hawela ami komoma: eta tabote ba:ma ka:na kaitana, “Emedena emedena tetelo iba:te naeno Hido Hawela Ami Hopamo a:kana:pa:la:hamena:.” ✧

⁶ Numa:la:, dopamo tetelo puya:te Godokono Hido Tabo duli-huya:, iba:te hibima: midihino ebena tabamo kapapamila:haliya:ha:, ba:bema: iba:te ibino hido tete otate ebena hawela ami komamo kana:pa:la:huya:ha:. Huiyatiya kalakala konomola, ba:ma tetelo gigi-hote a:hiya:midalo itana komopa:te ba:be atu hawela ami komamo hi-bima: midi komodo kona:pa:la:hama:. ⁷ Ba:moe komo ba: ba:ma ka:nala, komo gogo hiliyonomate da:petolamiya: Godote dopo tawakalubino hido tete ota komo ba emalagidolonape, ebete komo tawakalubi mabuma: gala eta hegela bekaihatiya:, ba:be hegela ebete ka:lo hege-lama: goena. Ba: hibila, ebena Bukalo kebe tabote ba:be eta hegeloeno

komo da:hawakalimina ale dopamo umima:, iyo, Godote ba:be tabo Da:ibidiko ipuwalo ba:ma ka:na goiya,

“La: huiyatiya ka:lo hegelalo Godokono tabo dulima,

ebetamo wato kodakodahibima: akeda:hala:!” ✧

⁸ Ba:bema: numa:la:, puya:te Godokono dopo tabo dulihuya:, ebena okodawa Yosuwate ibi hibi hawela ami komamo na:magataliya:tale, Godote galane tetelo eta hido hegeloeni komoma: Da:ibidigodone ba:ka:goiya:na:. ✧ ⁹ Ba:be mabuma: a ba:moe komo iya:tawahala, eta hibi hawela ami komote Godogodolo bitana ebete ebena tawakaluba:tamo kikalamema:, iyo, ebete sa:ba:ni hegelalo ebena oko owati komone hawela keba ka:na kamitiya:, ale ba:ba ka:na ba:be atu hawela ami ipuwamo kona:pa:la:hama:nema:. ¹⁰ Ba:bema: hibila, kebe lumagiti Godokono hibi Hawela Ami Hopamo da:na:pa:gamene, ebete ebena oko owati komone hawela ba:bo konamima:ne, Godote dopamo ebena oko owati komone hawela keba ka:na kamitiya: ba:ba ka:na. ✧ ¹¹ Ba:bema: wadiyala a hibima: midipa:te oko owati ipuwalo helonomoma: keda:hama:nema:, ale ba:be Hawela Ami Hopamo hibilo kona:pa:la:hama:, mabu puya:te Godokono tabo dopamo dulihuya:, iba:te ibino hibima: midiha: komodo hibo gabo keba ka:na ka:nududiya:, a hiliyonomo ipuwalo eta kapiyate ba:ba ka:na nega modoboha:.

¹² Ba:moe komo ba: hibila, Godokono tabote ba ka:ka:na tawakalubino tepo ipuwalo oko helonomamo owatina, gihanomo kiyokiyo gili keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na, iyo, ebena gihate komo hiliyonomo alaholoho gilino giha na:gogolena. Ba:bema: Godokono tabote lumagino ukui mabamo a:pa:ganomo a:pa:ganako, ba:be lumagino tepo ipuwoeno ukui ba:gala gobogoboeno ukui hidonomamo kanagilamelemema:. Iyo, ba: hibila, tawakaluba:godolo da:pola:na, Godote ba:bi tepo ipuwoeno ubi komo ba:gala emalagidolo komo ebena tabamo ba anagilamelelame, ba:bi hiya:hiya: komo hiliyonomo ba:bo hawakalilamenako. ✧ ¹³ Ba:bema: numa:la:, Godote hiya:hiya: hiliyonomo komo ba iya:tawa, tawakaluba:te ebegodone eta komo ugumui modoboha:, iyo, hopo haba konomolo ba:gala alomo hunulu da:pola:na ebete ba:bi komokomo hiliyonomo ebena baida:mo hibinomolo nulamena. Ba:moe mabuma: galane tetelo a hiliyonomate aeno ododili komo ipuwalo eta kapiya komo ugumui gabo umihino Godokono holoholo hapuamo ba:ba ka:na da:nikulima:, ebete ha:kiya aeno komo ba anagilamelea:me, ale aeno kuba ododili huiya uwate ipuwalo ale ebe duhimima: eta tabo ga:lama: a:kamodobama:.

Ya:suti A Mabuma: Godotamo Hawa:goeno Ikamehopino Hununomo Watodawama: Deda:na

¹⁴ Ba:moe ba:be mabuma: ale tawakaluba:tamo kebe hibima: midi komo ka:hawakaliminakoma:, wadiyala a ba:be komo kodakodanomolo katila:nama:nema:, mabu Ya:suti a mabuma: Godotamo hawa:goeno ilina ikamehopino Hununomo Watodawama: eda:na, iyo, ebe Godokono Guduma: ba eda:na Godokono holoholo hapuamo a:nuluhukuya: emedena emedena tetelo a kowalubinama:. ✧

¹⁵ Ba:bema: a mabuma: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Watodawama: deda:na, dopamo ebete hopo habalo ba emedena Saitanate

✧ 4:7: Ohale 95:7-8 ✧ 4:8: Tutumu 31:7; Yos 22:4 ✧ 4:10: Yun 4:4 ✧ 4:12: Epe 6:17; Haw 1:16; 19:13-15 ✧ 4:14: Yun 3:1; 10:23

komo hiliyonomo tetelo ebetamo hiya:hiya: kuba emogabuimi gabodo penakui, atamo keba ka:na ka:penako ba:ba ka:na. Ba: hibila, Ya:suti ba:be komone aeno apeno hiya:hiya: heloha: komo ba iya:tawana, ba:be mabuma: ebete a na:malemalea:tena. Ba:bema: numa:la:, ale aeno heloamo kuba gabamo emogabuimi komone alahutiho kamod-obonaha:, huiyatiya kalakala konomola, Ya:suti a owalubi modobola, mabu dopamo ebete Saitanatamo papamiwataheno eta kapiya tetelo eta kuba kododiya:ha:. ¹⁶ Ba:moe ba:be mabuma: wadiyala ale Godokono Ko Gawadalagi luta baha:mo toleheno konikulima:nema: aeno kuba ododili mabuma: ebene malemale ale ba:bo konelawema:. Iyo, hibila, a ha:kiya a owalubima: modoboha:ma: ba eda:hana, huiyatiya ebene malemale komote modobola itana aeno kuba ododili komo hiliyonomo kegebolea:mema: ✱

5

Ya:suti Godotamo Hawa:goeno Ikamehopino Hununomo Watodawama: Ba Eda:na Ebete Dopamo Duluhukuya: Ba:be Eta Watodawa Mekisadekako Huiyala

¹ La: iya:tawahala, Godotamo hawa:goeno ikamehopi ipuwalo ebete kebe dubu ibino Hununomo Watodawama: keda:ma: da:lawemene, ba:be dawate tawakalubino kuba ododili mabuma: Godokono oko owati ipuwalo hawa:goeno ilina ba:gala malemale ilina ebetamo kikamehoma:ne. ² Ba:bema: numa:la:, ba:be dubu ba: modobola komopino kuba ododili mabuma: maubaheno Godokono malemale iba:tamo kohawakalimima:ne, mabu ebete ibino heloha: komo iya:tawanomola. Iyo, iba:te Godokono hibi komo iya:tawaha:ma: ba eda:hana hiliyonomo tetelo hibo gabo dududinaka, komo tetelo Godoko kalakaluimima: ebete atumu heloha:ma: keda:nako. ³ Ba:moe mabuma: ebete kebe hiya:hiya: tetelo hawa:goeno ilina Godotamo komopino kuba ododili mabuma: dikamehonakomene, ba:be atu tetelo ebete ebene kuba ododili mabuma: ba:kaikamehonakomene. ✱

⁴ Ba: hibila, Godotamo hawa:goeno ikamehopi ipuwalo eta dubuti ebe ha:kiya ebe hunamo adipatelo Hununomo Watodawama: eda: haba a:kalawa:mene. Ao, Godote ha:kiya ebene ubilo ba:be dubu kolawema:ne, ebete dopamo A:loniko keba ka:na ka:lawiya: ba:ba ka:na.*

✱ ⁵ Ba:bema: Kelisote ba: atumu, ba:be Hununomo Watodawama: eda: haba lawema: ebe ha:kiya ebe hunamo kadipatiya:ha:. Ao, Godote huiyatiya ebe ba awagamina ebetamo tabo ba:ma ka:na goiya, "Ama: ba: naeno Gudulata,

ka:lo na ba: amia:no Nabiwima: eda:mo."

⁶ Ba:bene Godote ebene Bukalo ebene komo gala ba:ma ka:na kahawakalimiya;

"Emedena emedena tetelo

ama: natamo hawa:goeno ilina ikanamehonedawama: beda:namena:ta,

✱ **4:16:** Yun 10:19 ✱ **5:3:** Hawi 9:7; 16:6 ✱ **5:4:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Mosesete Yu tawakalubi Isipiti hopone damagataliya; ba:ba tetelo Godote tawakalubino kuba ododili mabuma: Libai gu dubu buwatiya:, iba:te ebetamo hawa:goeno ilina ikamehopima: keda:hanama:. Ba:bene ba:bi Libai gu dubu hiliyonomo ipuwalo ebete Mosesekono naniwi A:loniko kapiya belawiya:, ebete ba:bi okopino Hununomo Watodawama: keda:nama:, iyo, ebete ba:be oko habalo dopo lumagima: ediya: ✱ **5:4:** Ikuli 28:1

Mekisadekate† dopamo naeno okodawama: keba ka:na keda:nami
ba:ba ka:na.” ☆

⁷ Numa:la, Ya:suti hopo habalo ba emedena ebe iya:tawuya:
Godokono helo modobola hoe temeteme ipuwalo ebena ka:ka: ko-
mula:mema:, ba:bema: ebete ihi baida:go ebena tabo madodo hunamo
adipatelo Godoko ba:bo toemehuya:. Ba:ba tetelo Godote ebena toetoe
tabo uliti ebe hibilo owalubiya:, mabu Ya:sukunu emede ipuwalo ebete
ubi bihatenami ebe ha:kiya ebe hopamo ba ihate huiyatiya ebena
Nabiwi hunamo kadipatema:. ☆ ⁸ Ba:hibila, Ya:suti Godokono Guduma:
ba eda:na huiyatiya koko temeteme iya:tawuya:, iyo, ebete ebena
temeteme komone hidohido ukui ba:bo uwatiya: ebena Nabiwino
ubi komamo hibinomolo kopapamiwatama:. ⁹ Ba:bene ebete ebena
Nabiwino ubi komo hiliyonomo da:hawaminaliya:, ba:ba tetelo ebete
hidonomoma: ba eda:na Nabiwino ubi komamo da:papamila:halena
ba:bi tawakalubino ka:ka: mula:lalame komoeno mabuma: ba:bo
ediya:, ¹⁰ ba:gala ba:be atu tetelo Godote ebe ebena hawa:goeno ilina
ikamehopino Hununomo Watodawama: ka:miya:, ebete Mekisadekako
dopamo keba ka:na ka:ka:miya: ba:ba ka:na.

Godokono Taboeno Ipuwa Iya:tawa Komodo Hidamo Apepeho Komo

¹¹ Ba:hibila, nale la: ba:moe ko komo kiya:tulamema: komo hili-
onomo tabo komate nagodolo ba:pola:na, huiyatiya ba:ma tetelo mod-
oboha:, mabu la: hegabe gugudi huiyama: eda:hanamata. ¹² A:iye!
La: Godokono tabo hibima: da:midiya:ma, ba:ba tetene tupuimiti tete
ga:ga:nomo a:petuya:, la: huiyatiya ebena taboeno hiya:hiya: iya:tulame
iya:tawa komodo hibilo kapepehonamiha:. Ba:be mabuma: la: mod-
oboha: ba:ma tetelo komo hibima: midipino iya:tulamepima: eda:ha,
iyo, etate la: hibima: midi komoeno dopo iya:tulame komokomo gala
na:kiya:tulama:mena:ta la:le gudikapoma:. Ba:bema: la: ba: a:lia:li
gugudi keba ka:nala:ka: ba:bakoma: eda:hanamata, mabu menokoba:te
iba:tamo nono kapiya bikalamenaka, iba:tamo hibi baa: ikalame
gabote kitanaha:. ☆ ¹³ Numa:la:, ba:bako a:lia:li guduino iya:tawate
deha:potoma: ba eda:na, ebe modoboha: Godokono tuputupu taboeno
ipuwala hibilo lawete hido ododi komo ba:gala kuba ododi komo kanag-
ilamema:, ¹⁴ huiyatiya puya:te hibima: midi ipuwado apepehote hege-
hege gugudima: eda:ha komo ya:lo da:miya:puya:, ba:bi tawakaluba:te
hibi baa: naha modobola. Iyo, iba:te hibi baa: naha komodo hidohido
ukui ya:lo uwatiya:, iba:te hidohido komo ba ododili ibino emede
ipuwalo hido komo ba:gala kuba komo hidamo kanagilamenakoma:.

6

Hibima: Midi Ipuwane Gudi Komo

¹ Ba:bema: wadiyala ale aeno ubi ba:ma ka:na kihatema:nema:, aeno
hibima: midi komo ipuwalo ale hidohido apepeho tawakalubino
iya:tulame komokomo hibilo kuwatema:, iyo, ale ba:ma tetelo

† **5:6:** Buka ka:lamihole-dawa, ama: Mekisadekakono komo hidamo iya:tawama: dewagele-
mena:, wadiyala ama: Tupuilamehole Mabu Buka 14:17-24 numiya:. Ba:bolo ama: ba:moe
ko komo kumima:na:ta, Godote A:loniko ebena hawa:goeno ikamehopino Hununomo Wato-
dawama: keda:ma: ebe laweheno, ya:lo tetenomolo ba:moe eta dubu Mekisadekate nemed-
nami, iyo, ebete Yu tawakalubino iniwa A:ibalahamako tetelo ebetamo duluhukuya:, Godote
ebe ebena hawa:goeno ikamehodawa etama: ba:bo ka:miya:. ☆ **5:6:** Ohale 110:4; Yun 6:20;
7:1 ☆ **5:7:** Ma:t 26:36-46; Pil 2:6-8 ☆ **5:12:** 1Kol 3:1-3

hibima: midi komoeno dopo iya:tulame tabo komokomo konomamo gala a:kemalagidola:ma:. Ba: hibila, la: ba:bi dopo komokomo ya:lo iya:tawahuya:mata, ba:ma ka:na puya:te ibi ha:kiya ibino heloamo Godoko kalakaluimima: oko dowatina, ba:ba:te ibino ododili komone ohobila:hate Godokono ododi komo kapiya hibima: na:mida:mena:. ² Ba:gala eta dopo iya:tulame komo ba:ma ka:na bitana, puya:te ibino hibima: midi komo hawakalimilo Godogodone helo lawema: dewagelena, ba:ba:te beyamo wadulatele komamo ibino ape ukulalete komopa:te kokoto iba:tamo nemowatilama:mena:. Ba:gala eta dopo iya:tulame komo ba:ma ka:nala, ha:lahapi hiliyonomate ka:ka:mo gala da:kamahila:halemena:, Godote ibino komo anagilamelelamete iba:tamo emedena teteno modobo huiya ba:bo kikalamema:ne. ³ Ba:bema: numa:la:, ba:moi dopo komokomo nale la: gala a:kiya:tulama:mata, huiyatiya Godokono ubi komo atamo keba ka:na kitana, ale ba: ba:ba ka:na komo uli iya:tulame komo kapimilo kuwatema:nema:.

⁴ A:iye! Puya:te ibino kuba ododili komone Godotamo ohobila:hate, ba:bene ibino hibima: midi komone da:negudimina:, iba:te hibima: midi komamo gala keba ka:na na:kohobila:hamena:? Gabo puliyala, kitanaha:, mabu dopamo iba:te Godokono alo ipuwalo ba emedena, ebe-godone duluhukuya: ba:be dito ikame komo lawete hido golanomoma: ba:bo ga:luya:. Iyo, Godokono Gobogobote iba:tamo da:piya:, ba:ba tetene tupuimiti ebete ibi ba:gala komo hibima: midipi ibi hiliyonomo ipuwalo oko ba owatina, ⁵ iba:te Godokono Ko Gawadalagima: eda: komoeno helo duminakui ba:gala ebena tabo dulihanakui ba:bi komokomo golanomoma: ba:bo ga:lanakuya:. ⁶ Huiyatiya numa:la:, ba:ba tetelo iba:te ibino hibima: midi komone ba nigudi Godokono Gudu gunima:mo dito ihitiya:. A:iye! Ba:moe ba:be komodo iba:te ebetamo hilopo hawakala ba ikame komopa:te ebe ba: dito iduduputimitiya:, dopamo komo kubapa:te ebe keha pihigamo pihomotelo hilopo keba ka:na kikamiya: ba:ba ka:na. ✧

⁷ Numa:la:, Godokono hido owalubi komodo wegolate hopo habamo onako, ba:be mabuma: kebe pali hakalo hidohido naha ilinate dapepehomena:, ebete ba:be haka hidonomoma: kogoema:ne. ⁸ Huiyatiya kebe hakalo naha ilinate apepehoheno kuba hemo ba:gala olagopi ilina ha:kiya ebe ipuwane dikulimina:, tete tatalila Godote ba:be haka kubanomoma: goelo koa:mo dito kemadomema:ne. ✧

⁹ Naeno hidohido hibima: midipi mabuluba:la:, nale ba:moe helodopo tabo la:tamo ba olamagita, huiyatiya na iya:tawala la:eno ka:ka: mula: komo ipuwado la: kuba haka keba ka:nala:ka: eba ka:naha:, ba:bema: Godokono owalubi komote la:godolo itananako. ¹⁰ Iyo, Godoko ba: tawakalubino komo tuputupu gabodo danagilamelelamenako ba:be dawala, ba:bema: la: dopamo ebe mabuma: oko ba owatina ebena komo tawakaluba:tamo malemale hawakalimi komodo kebe hido komokomo kododilionakuima, ebete ba:bi komo dito a:kadodola:mene. Ba: hibila, la: ba:ma tetelo atu hidonomo oko bekaowatinamata, ✧ ¹¹ ba:bema: la: mabuma: naeno ubi konomote ba:ma ka:na bitana, la: hiliyonomate hibima: midi komodo kuititi teta:mo atu oko helonomo na:kowatiniya:la:. Ba: ba:moe gabodo la: hido huiya lawema:

da:latiminama, ba:be komote la:tamo hibilo kopema:ne. ¹² Ba:bema: na ubihinola la: oko owati ipuwalo heloha:ma: eda:ha, huiyatiya na ubila puya:te ibino hibima: midi komo Ya:sutamo dihatena, la: ba:bi tawakalubi ba ibamilatelena, la: la:eno hibima: midi mabuma: teme: teme uwate ipuwalo kodakodalo na:la:mota:hanala. Iyo, ba: ba:ba ka:na Godote kebe hido huiya la:tamo ikalamema: dopamo hibilo da:goiya:, la: ba:be huiya hibinomolo konelawema:nemata.

Godote Kebe Komo Ododima: Da:goemene Ba:be Komo Hibilo Kododima:ne

¹³ Numa:la:, Godote A:ibalahamako kowalubima: ebetamo hibilo da:goiya:, ba:ba tetelo ebena tabo kokodakuimima: ebete ebena mahilo ka:miti ba:bo goiya:, iyo, ebete hopo lumagino mahilo ka:mihino ebena mahilonomo beka:miya: mabu ebena helote tawakalubi hiliyonomoeno hiya:hiya: helo na:gogolena. ¹⁴ Ba:bene A:ibalahamate Godokono tabo ba:ma ka:na duliya:, “Nale ama: ba owalubina amia:no galanepi konomamo kohiliyuilamema:nemo,” * ¹⁵ ba:ba tetene tupuimiti ebete ba:be hido komo umima: hibima: midi ipuwalo tete ga:ga:nomolo kalakalago latiminami. Ba:be mabuma: Godokono hido tetenomolo A:ibalahamate ebena hido owalubi komo hibilo umiya:.

¹⁶ Iyo, a iya:tawahala, hopo habanapino olowabeletihui ipuwalo etate tabo ba goita, ebena tabo kodakoduimima: eta kodawoeno mahilo da:ka:mimini, ba:ba tetelo ulihopa:te ebena tabo hibima: miditi, ba:bene ibino olowabeletihui komote ba: dito kowiboma:ne. ¹⁷ Ba:bema: numa:la:, Godote hopo habanapino ododi komo ba emalagidolo, ebete a hibima: midipi owalubima: ebena nopo da:hawakalimiya:, ba:ba tetelo ebete ebena tabo kodakoduimima: ebena mahilo ka:miti ba:bo goiya:. Ba:be mabuma: a ba:moe komo iya:tawahanomola, Godote ba:be nopoeno hido owalubi komo atamo hibilo kika:mema: ebena ukui galane hiya:ma: a:kamida:mene. ¹⁸ Iyo, Godoko ha:da amihodawaha:, ba:bema: keba tetelo ebete eta komo ododima: tabo hibilo da:goemene, ebete ebena ukui hiya:ma: midihino ba:be komo kododima:ne, ba:gala keba tetelo ebete tabo ba goita ebena mahilo da:ka:mimini, ebete ba:be tabo atumu a:kadikanala:mene. Ba:bene Godokono hibi tabo mabuma: ba:gala ebena tabo kodakoduimima: ebena mahilo ka:mi mabuma:, a puya:te aeno ka:ka: mula: komo lawema: kuba ododili ipuwane ebetamo dalahutihuya:ma:, ale ebena tabo hibima: ba midina helo ba:bo lawenakoma:, ale aeno hibi ka:ka: lawema: uliholo kolatiminama:.*

¹⁹ Ba:bema: aeno uliholo latimi komote bogeno aga huiyama: ba eda:na aeno tepo ipuwano ukui na:kodakoduilamena, ale aeno ka:ka: mula: habane dito okoa:tekapoma:. Ba:bene Godokono Hunu Habalo da:la:na, aeno agate ba:be Adikumino Hiya: Genamoeno Talonanomo Habalo ba itana, ebena halete Talonanomo Haboeno kaliko ubilido petote a kodakodalo ba:bo matuhua:mena, ba:bema: kalakala konomola, ba:be agoeno hale ba: kodakodanomola, a:kata:gala:mene. * ²⁰ Iyo, dopamo Ya:suti a mabuma: Adikumi Genamoeno Talonanomo Habamo a:na:pa:guya:, ebete Godotamo hawa:goeno ikameho komodo aeno kuba ododili komo konegebolea:mema:, ba:bema: hibila, ebe Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama:

ediya: emedena emedena tetelo ba:be oko habalo kemedena:; Mekisadekate dopamo Godokono okodawama: keba ka:na keda:nami ba:ba ka:na.

7

Godotamo Hawa:goeno Ilina Ikamehodawa Mekisadekakono Komo

¹⁻² A:ibalahamako tetelo ba:moe Mekisadekate ba: Yelusalema ko haboeno Ko Gawadalagima: deda:nami ba:be dubula, ba:gala ebe ba: Hununomo Godotamo hawa:goeno ikamehodawa etala. Ba: hibila, ba:moe kodawoeno dopo mahiloeno ipuwa ba: ‘Tuputupu Emede Ko Gawadalagila,’ ba:gala ebena eta ipuwa mahilo ba: ‘Hete Ikame Ko Gawadalagila’ mabu ebena Yelusalema haboeno mahilo ipuwa ba: ‘Hete Ikame Ko Habala.’

Ba:bene eta tetelo A:ibalahamate netewa-netewa koko gawadubago alaholohote wato kikipo da:lawiya:, ba:ba tetelo ebete alaholoho habane gala ba kapita, Mekisadekate eba:go palugate Godoko ba:bo pikiyamiya: ebete A:ibalahamako hidonomamo kowalubinakoma:. Ba:bene A:ibalahamate ebena dubago alaholo komamo duwatiya:, ebete ba:bi ilina hiliyonomo anagilameholetete komo ta:ni komokomo ipuwane eta kapiya lawenakui, eta kapiya lawenakui, Mekisadekatamo ba:bo ikamehuya:. * ³ Numa:la:, Godokono Bukalo eta tabote kitanaha: ba:moe kodawoeno komoma: a kiya:tua:mema:, ba:bema: a iya:tawaha: ebena iniwalino komo ba:gala ebena menoko nabiwi ibino mahilo, iyo, ebena hawakala tete ba:gala hoe tete atumu atamo kahawakalilamenaha:. Ba: ba:ba ka:na ebe ba: Godokono Gudu huiyala, mabu emedena emedena tetelo ebete Godotamo hawa:goeno ikamehodawama: beda:namene.

⁴ Ba:bema: numa:la:, ba:moe dubu Mekisadekako ebe bada konomodawala:ka! A Yunapi hiliyonomoeno iniwa nabiwi A:ibalahamate ba:be komo ba iya:tawa, ebete Mekisadekako kawagaminama: alaholo komamo duwatiya: ba:bi ilina hiliyonomo anagilameholetete komo ta:ni komokomo ipuwane eta kapiya lawenakui, eta kapiya lawenakui, ebetamo kalakalago ba:ba ka:na ikamehuya:.

⁵ Ba:gala eta komo. A Yunapi hiliyonomate A:ibalahamagodone ikuliya:ma:, huiyatiya a ipuwalo Libai gu dubate ha:kiya Godotamo hawa:goeno ikamehopima: eda:hana. Ba:bema: ibi kowalubilima: a komo Yunapa:te aeno oko huiya mani ba:gala ilina anagilameholetete ta:ni komokomo ipuwane eta kapiya ba:lawema:, eta kapiya ba:lawema:, iba:tamo dito ikalameholenakoma:, mabu Godokono Tutumu Tabote ba:be komo kododima: a biya:tua:mena. *

⁶ Ba:bema: numa:la:, Mekisadekako Libai gudawama: keda:namiha:, huiyatiya Libai gunapino iniwa A:ibalahamate ebena ilina hiliyonomo anagilameholetete Mekisadekako kawagaminama: ebena komo ebetamo dito ikamehuya:, ba:bene ba:ba tetelo Mekisadekate Godoko bikiyamiya: ebete A:ibalahamako kowalubinakoma:. Iyo, ba:moe A:ibalahamako ba: Godote dopamo ebe kowalubima: potamo hibilo da:goiya: ba:be ko dubula, ⁷ huiyatiya Mekisadekate A:ibalahamako mabuma: Godoko da:kiyamiya:, a ba:moe komone niya:tawahanama: ba:moe eta dubuino helote A:ibalahamakono helo hibinomolo na:gogolona. ⁸ Ba: hibila, Libai gunapa:te Godotamo

hawa:goeno ilina ikamehopima: deda:hana, ba:bema: a komo Yunapa:te aeno oko huiya mani ba:gala ilina anagilameholete ibino komokomo iba:tamo dito bikalameholenakoma:. Huiyatiya numa:la:, Godokono umi ipuwalo ba:bi Libai gu okopa:te kokopima: hibilo keda:hanaha: mabu ibi hiliyonomate koha:lahama:na:, ebena Bukate huiyatiya Mekisadekakono komo ba:ma ka:na hawakalimina, ebete ko dawanomoma: ba eda:na ebena ka:ka: komote kawibonaha:. Iyo, A:ibalahamate ba:moe komo ba iya:tawa Mekisadekakono kawagaminama: ebena komo ilina ebetamo ba: dito ikamehuya.⁹ Ba:bema: diyala, lumagiti ba:be komo ba emalagidolo ba:ma ka:na da: goemene, Libai gupa:te ibino iniwa nabiwi A:ibalahamako ipuwado Mekisadekakono atumu a:kawagaminuya:. Iyo, ba: hibila, A:ibalahamate ebena ilina hiliyonomo anagilamehole tetelo Mekisadekakono komo ebetamo dikamehuya:, ba:be atu tetelo Libai gunapa:te ibino iniwagodone ilina ba: atumu kikamehuya:.¹⁰ Ba:bema: numa:la:, Libaiko hopo habamo hawakalaheno, dopamo ebete ebena iniwoeno ape ipuwalo ba emedena, ba:ba tetelo A:ibalahamate Mekisadekakoba: daluguya:, Libaiti ba:be kodawa ebena iniwa nabiwa:go kapimilo ba:bo awagaminuya:.

Ya:suti Mekisadekakono Huiyama: Eda:na

¹¹ Ba:gala eta komo. Godote ebena Yunapi ipuwalo Libai gu dubu ebetamo hawa:goeno ilina ikamehoma: ibi kapiya duwatiya:, ba:be atu tetelo ebete Yunapa:tamo ebena komo hiliyonomo Tutumu Tabo ikalamiya: iba:te hidamo kemedena:na:. Ba:bema: Libai gu okopino hawa:goeno ilina ikameho ipuwado tawakaluba:te hidohidonomoma: neda:huya:tale, Godote ebena eta hiya:nomo hawa:goeno ilina ikamehodawa ba:ka:adipatiya:na:. Huiyatiya Godokono ubilo eta dawate hibilo uluhukuya:, ba:be dawa ba: A:lonigodone* da:pikuliya: ba:bi Libai gu okopi huiyaha:, ao, ebe hiya:nomo okodawama: eda:na, Mekisadekate dopamo keba ka:na keda:nami ba:ba ka:na.¹² Ba:bema: keba tetelo Godote ebetamo hawa:goeno ilina ikamehoma: pakala okopino habalo uli okodawa dadipatemene, ba:be atu tetelo ebete pakala Tutumu Taboeno komokomo tama:mo miya:tete uli Tutumu Tabo ebena tawakaluba:tamo kikalame:na.¹³⁻¹⁴ Numa:la:, nale aeno Kodawa Ya:sukunu komoma: olamagitamo, ebe ba: Godote dadipatiya: ba:be uli okodawala. Huiyatiya tawakalubi hiliyonomo iya:tawahala, ba:moe Ya:suku Libai gudawaha:, ebete Yuda gu ipuwane hawakaluya:, ba:gala ibi ba:moe eta komo atumu iya:tawahala, Godotamo hawa:goeno ilina ikamehoma: eta dawate Yuda gu ipuwane dopamo kuluhukuya:ha:, mabu Mosesete Godokono Tutumu Tabo ebena Bukamo ba miya:te, ebete Yuda gunapi kakiyalamiya:ha: ba:bako oko kowatima:.*

¹⁵ Ba:bema: numa:la:, nale dolamagitamo ba:moe taboeno ipuwa ba:ma ka:na a:hawakala, Godokono eta hiya:nomo hawa:goeno ilina ikamehodawate ba: uluhukuya:, ba:be dawate Mekisadekate dopamo

* **7:11:** Buka ka:lamihodawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Libai gunapa:te Godotamo hawa:goeno ikamehopima: ba eda:hana, ebete ibi hiliyonomo ipuwalo poka da:lawiya: ibino Hununomo Watodawama: keda:nama:, A:loniko ba: ba:be dopodawala. Ba:bema: A:lonikono gala hapuni ebena gugudi ipuwalo etate ebena nabiwino oko haba belawiya:, ba:bene ba:be dawate da:hoyi: ebena gugudi ipuwalo etate atu oko haba kalawete, ba:bene ba:be komote Ya:suku teta:mo ba:bo puluhukuya:.* **7:13-14:** Ais 11:1; Ma:t 2:6; Haw 5:5

kebako dawama: keda:nami ba:bako dawama: keda:na. ¹⁶ Iyo, Mosesete a dopamo da:tutumua:tiya: Godotamo hawa:goeno ikamehopa:te Libai gu kapiya ipuwane kopikulima; ba:be tutumu komodo Godokono uli okodawate ebenu oko haba kalawiya:ha:. Ebete huiyatiya Godotamo hawa:goeno ikamehodawoeno haba belawiya:, mabu ebete kebe ka:ka:go emedena emedena tetelo demedenamene ba:be ka:ka:te helo ebetamo ikamiya:. ¹⁷ Ba:bema: hibila, Godote ebenu uli okodawoeno komoma: ebenu Bukalo tabo ba:ma ka:na ihatiya;

“Emedena emedena tetelo

ama: natamo hawa:goeno ilina ikanamehonedawama:
beda:namena:ta,

Mekisadekate dopamo naeno okodawama: keba ka:na keda:nami
ba:ba ka:na.”

¹⁸⁻¹⁹ Numa:la;, Godote dopamo kebe hiya:hiya: Tutumu Tabo Moseseko ipuwado a Yunapa:tamo dikaa:miya:, ba:bi Tutumate kamodobonamiha: tawakalubi Godokono tuputupupinomoma: komidilinama:. Ba:be mabuma: ebetamo hawa:goeno ilina ikamehopino komoma: da:pola:nama:, ebete ba:bi pakala Tutumu tama:mo ba miya:te aeno kuba ododili komo kegebolea:mema: eta gabo ba:ma ka:na hiduimiya:, a hidonomo huiya ebegodone konomamo lawema: uliholo da:latiminama:, ale ba:be ukui komodo ebenu holoholo hapuamo kalakalago pelamenakoma:. ✧

²⁰ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Dopamo tetelo Libai gu dubate Godotamo hawa:goeno ilina ikamehopima: eda:hate oko tupuimihino, etate ibino komoma: Godokono mahilo kaka:miya:ha: iba:te ba:be oko ebenu heloamo kowatihonama:. ²¹ Huiyatiya Ya:suti ebetamo hawa:goeno ikamehodawama: dediya:, ba:ba tetelo Godote ebenu mahilonomo ba ka:mi ebetamo hibinomolo ba:ma ka:na goiya;

“Na Kodawa Godote amia:no okoma:

naeno ukui hiya:ma: a:kamida:mo,

mabu nale naeno mahilamo

ba:moe hibinomo tabo ba: a:goemo,

‘Emedena emedena tetelo

ama: natamo hawa:goeno ilina ikanamehonedawama:
beda:namena:ta.’” ✧

²² Ba:bema: numa:la;, Godote tawakalubino kuba ododili komo egebolelamema: kebe nopo dopamo da:tamotiya:, ba:be nopeno helote deha:potodopoma: eda:nami. Huiyatiya ebete ba:ma tetelo uli nopo da:katamotiya:, ba:be nopote ebenu helo mahilamo duluhukuya: ba:be mabuma: ba:be helote konomoma: eda:na, iyo, a hibima: midipi ba:moe komone niya:tawahanama: Ya:suti a mabuma: oko hidonomo nowatina. ✧

²³ Ba:gala eta komo. Dopamo Godotamo hawa:goeno ilina dikamehonakui ba:bi dubate hiliyonomoma: eda:hanama:, mabu ibi ipuwalo komopi da:ha:lahanakui komo uliuli apepeho dubate ha:lahapino oko haba ba: dito kuwatenakuya:. ²⁴ Huiyatiya Ya:sukunu komo hiya:nomola mabu ebete emedena emedena tetelo ba emedena, ebenu hawa:goeno ikameho okote Godotamo a:kawibonamene, iyo, eta lumagiti ebenu oko haba a:kalawenamene. ²⁵ Ba:moe mabuma: puya:te ebe ipuwado Godotamo da:pelamenaka, ba:bi tawakalubino

ka:ka: komula:lelamema: Ya:sukunu helote modobonomoma: eda:na, mabu ebete emedena emedena tetelo ba emedena ibi mabuma: Godoko ba:toemehonakomene. ☆

²⁶ Ba:bema: kalakala konomola, ba:ma tetelo Ya:suku ba: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawala, iyo, ebe ha:kiya aeno modoboha: komo hiliyonomo ipuwalo a hidonomamo owalubinako. Ba: hibila, ebete Godoko kalakaluimima: tuputupunomoma: ba eda:na, eta kuba ododi komote ebegodolo kitanaha:, puliyanomola. Ba:be mabuma: puya:te hopo habalo kuba komo dododilinaka, Godote Ya:suku ibi hiliyonomo ipuwane owatiya:midate ebe hunamo ba:bo adipatiya: ebete Hunu Habalo kemedenama:. ²⁷ Ba:bema: numa:la:, Ya:suti Godotamo hawa:goeno ilina ikamehopino komo hununomo watowatopi huiyaha:. Ba:ba:te ibino kuba ododili komo kegebolelamema: hawa:goeno ilina Godotamo dopamo ikamehote, ba:bene iba:te komo hawa:goeno ilina tawakalubi mabuma: gala a:kikamehonaka, huiyatiya Ya:sukunu komo hiya:nomola. Ebegodolo eta kuba kapiyate itanaheno, ebe ha:kiya ebena ape hawa:goeno malemale ilinama: miditi Godotamo kapiya tetenomolo ba:bo ikamiya:, ba:bema: hibila, ebena hawiti emedena emedena tetelo modobo oko bowatinamene. ☆ ²⁸ Ba:bema: ale ba:moe ko komo hidamo umima:, Godote atamo Moseseko ipuwado dikaa:miya: ba:bi Tutumu Tabo komodo tete ga:ga:nomolo komo tuputupuha: dubate Godotamo hawa:goeno ikamehopino hununomo watowatopima: eda:hanama:. Huiyatiya galane tetelo ebete ba:bi Tutumu Tabo komokomo tama:mo ba miya:te ebena helo mahilamo hibinomolo ba:bo goiya:, ebena Gudu kapiyate ebetamo hawa:goeno ikameho oko habalo kemedenama:. Ba: hibila, ba:be Guduti ba:be oko owati komo hidonomamo ya:lo iya:tawate emedena emedena tetelo ba:ba ka:na bowatinamene.

8

Ya:suti A Mabuma: Godotamo Hawa:goeno Ikamehopino Hununomo Watodawama: Deda:na

¹ Ba:bema: nale kebe tabo kolamagitamo, ba:moe ba: ba:be taboeno konomo ipuwala, a hibima: midipi mabuma: ba:bako hidonomo okodawate bemedena. Iyo, a mabuma: Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: deda:na, ba:be dawate Hunu Haboeno Konomo Gawadalagi Godokono tu hapulu bemedena.

² Numa:la:, a Yunapino iniwali tetelo iba:te Godoko adikumima: eta sipi-goegoeno tama alokoa:mida genama ba:bo adipatiya:, ba:bema: ibi mabuma: Godotamo hawa:goeno ilina ikamehopa:te oko ba:bolo owatinama:. Huiyatiya a mabuma: hawa:goeno ikameho oko dowatina, ba:be dawate hopo habanapa:te detiya: ba:bako genamalo kowatinaha:, ao, ebena oko haba ba: aeno Kodawate Hunu Habalo detiya:, ba:be hibi Adikumino Genamoeno Talonanomo Habala.

³ Ba: hibila, hopo habalo Godotamo oko dopamo dowatinama:, Godote ba:bi hawa:goeno ilina ikamehopino hununomo watowatopi ibino oko habamo a:miya:tenakui, iba:te tawakalubi mabuma: hiya:hiya: dabi-hole ilinoeno hawi ba:gala komo malemale ilina ebetamo dito kikamehonakoma:. Ba:be mabuma: hawa:goeno ikameho oko a mabuma: dowatina, wadiyala ba:be Kodawate eta hido komo atumu

Godotamo na:kikamehamene. ⁴ Huiyatiya numa:la:, a mabuma: Hunu Habalo oko dowatina, ba:be dawate Hunu Habamo odoloheno hopo habalo nemedenatale ebete Godotamo hawa:goeno ikamehodawama: ba:ka:eda:na:, mabu ba:moe hopolo komo okopa:te ba emedehona komo hiliyonomo tetelo Godotamo malemale ilina dito ikamehonaka, Mosesete a Yunapino iniwali keba ka:na ka:tutumulateliya: ba:ba ka:na. ⁵ Ba:bema: puya:te hopo habalo oko dowatina, ba:bi dubuino oko ba: aeno Kodawate Hunu Habalo dowatina ba:be hibi okoeno go huiyala. Ba: ba:ba ka:na Mosesete Godoko adikumino sipi-goegoe tama alokoa:mida genama dadipatiya:, ba:be genamate ba: Godokono Hunu Habalo da:la:na ba:be hibi genamoeno goma: atumu keda:na. Iyo, ba:be mabuma: Mosesete ba:be genama dito hopolo ete tupuimihino, dopamo Godote ebe ba:ma ka:na kiyamiya:, “Nale naeno hibi genamoeno go ama: Sainai Hununomo Hakalo keba ka:na ka:mutuimitima, wadiyala ama:le na adikunameno genama ba ete genamoeno hiya:hiya: komo ba: ba:ba ka:na nododiliya:.” ✧

⁶ Ba: hibila, Ya:suti hopo habanapi ba:gala Godoko ibi tetenomolo ba la:na, kebe uli nopo da:tamotiya: ba:be nopoeno helote pakala nopoeno helo na:gogolona, iyo, Godote ebenu uli nopodo kebe owalubi komokomo hibima: midipa:tamo ikalamema: hibilo da:goiya: ba:bi komo ba: hidohidonomola, huiyatiya pakala nopoeno owalubi komote hibilo kitanamiha:. Ba:bema: numa:la:, ba: ba:ba ka:na Godote ebenu uli nopodo kebe hawa:goeno ikameho oko Ya:sutamo dikamiya:, ba:be okoeno helote atumu pakala nopoeno okopino helo na:kagogolona. ✧

⁷ Iyo, hibila, tawakalubino kuba ododili komo kegebolelamema: pakala nopoeno helote modobolo nitanuya:tale, Godote galane tetelo eta nopo ba:ka:tamotiya:na:. ⁸ Huiyatiya ebete ebenu tawakalubino kuba ododili komokomo ba ulame, ebenu pakala nopoeno komo ibi owalubilima: modoboha:ma: goelo tabo ba:ma ka:na olamagiya:,

“Na Kodawate goemo,

naeno Isalaela tawakalubi ba:gala Yuda tawakalubi mabuma:
tete tatalila na uli nopo kotamotema:nemo. ✧

⁹ Iyo, na ibino iniwali Isipiti hopone uluhukulatelete
hidonomamo da:magataliya:mo,

ba:ba tetelo nale kebe nopo iba:tamo da:tamotiya:mo,
ba:be nopoeno tabamo iba:te hibilo kapapamila:haliya:ha:,

ba:bema: nale ibi dito miya:patepaliya:mo,
ibi ha:kiya ibino ubilo hiya:hiya: kowapata:lamenama:.

Huiyatiya na ba:ma tetelo uli nopo da:tamotemo,
ba:moe nopoeno helote hiya:nomoma: keda:ma:ne.

¹⁰ Iyo, na Kodawate goemo, tete ba: na:tatali,
na uli nopo naeno Isalaela tawakaluba:tamo
ba:ma ka:na kotamotema:nemo,

nale naeno tutumu tabo komokomoma: ibi dito a:kakiyalama:mo,
ao, na huiyatiya ba:bi tutumu tabo ibino ukui mabamo
ba:gala ibino tepo ipuwanomamo komiya:telamema:nemo.

Ba:bema: ba:moe ododi komodo
iba:te na kapiya ibino Godoma: ba ka:namina,

nale atumu ibi naeno hibi tawakalubima: ba:bo
koka:lamima:nemo.

11 Ba:ba tetelo ibi ipuwalo

etate ebena tamedawa ba:ma ka:na a:kakiyama:mene,
'Wadiyala ama: Godoko amia:no Kodawama: na:midia:.'

Ao, etate ba:mako tabo ebena hopodalagitamo a:kolamaga:mene,
mabu ibi ipuwalo kokopi ba:gala hegehegepi atumu,
ibi hiliyonomate tepo ipuwoeno ukui ya:lo a:hiduulamiya;
iba:te na ibino Kodawama: hibilo komidininama:!

12 Ba:bema: ba:moe komo ba: hibila,

ba:ba tetelo nale ibino kuba ododili komo egebolelamete
nale gala a:kemalagidolelama:mo."

13 Ba:bema: wadiyala la: ba:moe komo hidamo nemalagidolala:
Godote uli nopoen komoma: tabo ba:ba ka:na dolamagiya:, ba:ba tetelo
ebete dopamo da:tamotiya: ba:be nopo pakaladopoma: goiya:, ba:bema:
hibila, ba:moe hopolo kebe ilinate pakaladopoma: deda:hanaka, tete
tatalila ba:bi ilinoeno hido komote wibonomo wibote dito kalatidi-
homa:na:

9

Pakala Nopoen Komamo Godoko Adikumi Komo

1 Numa:la:, Godote dopamo kebe nopo da:tamotiya:, ba:be pakala
nopoen kukalate na:pola:nama:, tawakaluba:te ebe adikumi genama
etete ebe ba:bolo keba ka:na na:kadikuminakomena: ✧ ² Ba:bene
tawakaluba:te ba:bi kukalamo kopapamila:halenama: Godoko adiku-
mino sipi-goegoe tama alokoa:mida genama ba:bo adipatiya:, ba:be
genama gulu netewa habate na:pola:nama:. Ba:bene Godoko adiku-
mima: okopa:te genamoeno dopo hapulu ditanami ba:be kaliko ubilido
ba:moe genamoeno dopo habamo ba:bo na:pa:la:hanakuya:. Ba:be
dopo haboeno mahilo ba: Talona Habala, ebe ipuwalo alo kapiyate ba
itana patapatate atumu na:kitanami, ba:bene ba:be patapata hunulu
okopa:te talona baa: Godotamo dikamehonakui ba:bi baa:te ba:bolo
na:pola:nanakuya:.

³ Ba:bene genama gunomolo eta habate na:kaitanami, ebena mahilo
ba: Talonanomo Habala, ba:gala ba:be haboeno dopo hapulu eta kaliko
ubiliti na:kaitanami, ba:be talona habalo talonanomo ilinate ugumuili
ipuwalo hidamo kopola:nama:. ✧ ⁴ Ba:bema: ba:be Talonanomo Habalo
ba:moi netewa ilinate na:pola:nama:, Godoko owatidoloeno golodo pat-
apata ba:gala ebete dopamo da:tamotiya: ba:be nopoen golodo Talona
Bokose. Ba:bene golodo patapatoeno komo ba:ma ka:nala, koete ba:be
patapata hunulu ba woe modobodawate Godoko owatidoloeno hido
nibo puhulu ilina koa:mo ba:bo haminahalenakui. Ba:gala Godokono
Talona Bokoseno komo ba:ma ka:nala, ba:be Bokose ipuwalo ebete kebe
hanohano ilinamo aeno iniwala:tamo ebena helo da:hawakalimiya:
ba:moi ba:bi netewa-kapiya ilinate na:kapola:nama:—ma:na mahila-
goeno baa: golodo kalili, ba:gala A:lonikono komoma: ebena kukuni
huha:te ha:kia da:pikuluhuya: ba:be kuku, ba:gala Godote kebe nakola

hunamo ebenu koko Tutumu Tabo da:miya:tiya: ba:bi netewa nakolala.* ⁵ Ba:bene Godokono Talona Bokose hunulu kola:mota:nama:, okopa:te netewa hiya:nomo holoholo nopopi golodo ilinamo ododiliti ba:bamo dito miya:tiya:. Ba:bi nopopi ba: patamagopila, ba:bene ibino patamu hogaminalelo ba la:mota:na iba:te ba:be Talona Bokose ba:bo mula:nama:. Ba: hibila, ba:be Bokose hunuino tete ba: talonanomola, mabu Godote ba:bolo ba emedena tawakalubino kuba ododili komo hiliyonomo ba:bo egebolelamenakui.

Huiyatiya naeno tabo ulihopa:la:, la: nonolata. Nale ba:moe sipigoegoe tama alokoa:mida genamoeno komo hiliyonomo komoma: la: kiya:tulamema: ba:moe tete hidoma: kagoeha:.*

⁶ Numa:la:, nale genamoeno kapiyakapiya ilinama: la: diya:tulamema, ba:bi ilina ba: okopa:te Godokono tabamo papamila:halete ebe adikumima: da:miya:tiya: ba:bi ilinala. Ba:bema: Godotamo hawa:goeno ilina ikamehopino komo ba:ma ka:nala, iba:te hiliyonomo hegelalo ba:moe genamoeno dopo haba ipuwamo a:pa:pa:la:hanakuya: ibino hiya:hiya: oko Godotamo kowatihonama:.*

⁷ Huiyatiya okopi ipuwalo ibino Hununomo Watodawa kapiyate modobola genama gunomolo ditanami ba:be Talonanomo Haba ipuwamo kona:pa:gama:, iyo, gogo hiliyonomo ipuwalo eta kapiya tetenomolo ebe ha:kiya hidonomo gautu-goeno hawa:go ba:bamo tonakui. Ba:bene ebe ba:gala ebenu tawakalubi hiliyonomo, iba:te iya:tawaha:ma: ba eda:ha ba:be gogo konomolo kebe hiya:hiya: kuba dododilinakui, Godote ba:bi kuba hiliyonomo kegebolelamema: okodawate hawi ebetamo ba:bo nikamenakui.* ⁸ Ba:bema: ba:be dawoeno oko owati komodo Godokono Gobogobote a ba:moe komo biya:tua:mena, dopamo Godoko adikumino sipigoegoe tama alokoa:mida genamate da:la:nami, ba:be tete ga:ga:nomolo tawakaluba:te Godokono Talonanomo Habamo na:pa:la:hama: gabote a:hiya:midalo kitanamiha:.

⁹ Ba:bema: numa:la:, pakala nopoeni Godoko adikumino hiya:hiya: komokomo ba: goma: eda:hana, iyo, pakala nopoeni komote ba:ma teteno uli nopoeni ipuwa atamo na:kahawakalimina. Ba:be mabuma: a ba:moe komo iya:tawahala, dopamo tetelo tawakaluba:te Godoko adikumima: ebetamo hiya:hiya: dabihole ilinoeni hawi ba:gala komo malema ilina dikamehonakui, iba:te ba:be komodo kamodobohonamiha: ibino tepo ipuwoeni ukui tuputupunomoma: komidilima:.* ¹⁰ Iyo, hibila, a Yunapa:godolo dopamo da:pola:nama: ba:bi Godoko adikumino kukalate naha ilinoeni komo, ba:gala beya niho komo, ba:gala ape ukulale komo, ba:bi hiya:hiya: hunu tamoeni komoma: tawakalubi biya:tulamenakuya:. Huiyatiya numa:la:, pakala nopoeni kukalate tepo ipuwoeni ukui tuputupuilamema: tawakalubi kiya:tulamiya:ha:, ba:bema: Godote ubi ba:bo ihatiya: ba:bi kukalate ebenu uli nopo tamote teta:mo pola:nate ba:bo kowibohoma:.

Kelisokono Hawiti A Mabuma: Oko Modobonomolo Dowatina

* **9:4:** Buka ka:lamiholedawa, ama: ubi dihatemena: ba:moi komoeni hiya:hiya: uwi hidamo kiya:tawama:, wadiyala ama:le ma:na mahilago baeno komoma: Ikuli 16:1-36 numiya:, ba:gala ama:le A:lonikono kukuino komoma: Nabas Ka:lamihole 17:1-11 numiya:, ba:gala Godote netewa nakola hunamo ebenu koko Tutumu Tabo da:miya:tiya: ba:be komoma: ama:le Ikuli 34:1-28 na:kumiya:.* **9:5:** Ikuli 25:18-22 * **9:6:** Nabas 18:2-6 * **9:7:** Hawi 16:2-34 * **9:9:** Yun 10:1-2

¹¹ Ba:bema: kalakala konomola, mabu Kelisote Godokono uli nopo tamote komodo piya:, ba:bene ebe Godotamo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawama: ba eda:na, Godokono hidohido owalubi komate ebegodone atamo pikulinaka. Iyo, ebete a mabuma: kebe uli genamalo oko dowatina, ba:be genamate ba:moe hopolo la:naheno ebe ba: Hunu Habalo da:la:na ba:be Godoko Adikumino Genamala, ba:bema: ba:be genamoeno hido komote aeno iniwala:te dopamo detiya: ba:be genamoeno hido komo hibilo na:gogolona. ¹² Ba:bene Kelisote kapiya tetenomolo ba:be genamoeno kaliko ubilido Talonanomo Habamo da:na:pa:guya:, ebete a mabuma: gautu-goegoe ba:gala kau-goegoeno hawi Godotamo kanikamehuya:ha:. Ao, ebete ba:ba tetelo ebenu hawinomo binikamiya: ebete aeno ka:ka: emedena emedena tetelo komula:lea:menama:.

¹³ Ba: hibila, dopamo tetelo puya:te Godokono genamalo oko dowatinama:, iba:te gautu-goegoe ba:gala kau-goegoeno hawi Godotamo ba ikameho komo hawi ebe adikumipi hunamo ba:bo anamogamidahalenakuya:, ba:gala iba:te atumu kebe kau-goegoe hegehege Godotamo ikamehoma: koelo da:wamotenakui, ba:bi kau-goegoeno ipulu beyago kapiyuimiti tawakalubi hunamo gala dito kanamogamidahalenakuya:. Iyo, ba: ba:moe gabodo okopa:te tawakalubino hunu tamoeno modoboha: komokomo iba:godone gobogobamo ba:bo uluhukulatelelamenakuya:, Godote iba:tamo talona ihatelameheno ebe adikumima: kopelamema:. ✧ ¹⁴ Ba:bema: numa:la:, ibino ododili komate hunu tamoeno komokomo kapiya bihiduilamenakuya:, huiyatiya Ya:suti ebenu hawa:mo dododiya: ba:be komoeno helo bada konomola:ka! Iyo, ebenu hawiti aeno tepo ipuwoeno modoboha: komokomo kotuputupuilamema:ne, ba:bema: ale ukui gala a:kihata:ma: aeno hiya:hiya: ododili komodo aeno hunu tama kapiya komodobuilamema:. Ba: hibila, hunu tama hiduimi komodo lumagiti hibi ka:ka: a:kalawa:mene, iyo, ebenu Godoko adikumima: hibi gabo a:kuma:mene. ✧

¹⁵ Ba:bema: ko komo ba: ba:ma ka:nala, Kelisote Godokono uli nopote atamo uluhukuma: gabo a:hiduimiya:, mabu ebenu ebenu ubi ba:ma ka:na ihatiya:, Godote pui ebenu tawakalubima: keda:hanama: da:ka:lamiya:, iba:te ibino wiboha: tetenu hido huiya ebegodone kuwatemala:, ebenu dopamo hibinomo tabo keba ka:na ka:goiya: ba:ba ka:na. Iyo, Kelisoko ubila puya:te pakala nopoeno tetelo kuba komo dododilinakui, ebenu ba:bi tawakalubi ebenu hawa:mo huiyahaletu kuba ododili komoeno helo ipuwane kuluhukulatelema:ne.

¹⁶ Ba:gala eta komo. Ba:moe hopolo komopino ododi komo ba:ma ka:nala, dogodogo dubuti hoehenu dopamo ebenu ebenu gugudi mabuma: nopo kotamotema:ne, iba:te ebenu hoe tetelo ebenu dogodogo ilina keba ka:na na:kuwatema:. Ba:bema: ebenu hoe tetete ebetamo hibilo duluhukumini, ebenu guguda:te ba:be nopo tamote komodo nabiwigodone hidohido komo ba:bo kuwatema:na:. ¹⁷ Huiyatiya hibila, ba:be dogodogodawate hoehenu, ebenu da:tamotiya: ba:be nopodo eta guduti eta ilina kapiya dito a:kalawa:mene, iyo, ebenu ka:ka:lo ba luta ba:be nopoeno helote a:kitanamene huiyatiya ba:be dubuino hoe komo kapiyado kodakodama: keda:ma:ne.

¹⁸ Ba:bema: Godote atumu ba: ba:ba ka:na kaododiya:, ebenu tawakaluba:tamo dopo nopo da:tamotiya: ebenu okodawa Mosesetu

eta dabi ilina danakapumiya; ba:ba tetenomolo ba:be nopoeno helote ba:be ilinoeno hoe komodo ba:bo tupuimiya. ¹⁹ Iyo, ba:ba tetelo Mosesete Godokono ubi komamo papamiwatate, dopamo ebenuo ebenuo Taboeno hiliyonomo komokomo tawakalubi ba:bo kiyalamiya. Ba:bene ba:be komo da:wibuya; ebete komo kau-goegoe anakapulamete ibino hawi beyago kapiyuimiti, Godokono Tutumu Tabo Buka hunamo ba:gala tawakalubi hunamo ba: dito anamogamidahaliya; ba:be komo ebete eta uli gedawoeno pahago ba:gala sipi-goe tamoeno hawihawi ipago ododiya; Godote ebe keba ka:na ka:tutumutiya: ba:ba ka:na. ✧ ²⁰ Ba:bene Mosesete ba:be komo ba ododi tawakalubi ba:ma ka:na kiyalamiya; “Godote ebenuo nopo la:tamo da:tamoti, ba:moe hawiti ba:be nopo bekodakoduimi, ba:bema: la:le ba:be nopoeno hiliyonomo tabo komamo na:papamila:halenakuya:la.” ²¹ Ba:ba tetelo ebete komo hawi Godoko adikumino sipi-goegoe tama aloka:mida genama guamo ba anamogamidahale, kebe talona ilina ba:bolo da:pola:nama: ba:bi hiliyonomo ilina hunamo ebete atumu ba:bo kanamogamidahaliya. ✧ ²² Ba:bema: numa:la; Godote dopamo kebe Tutumu Tabo tawakaluba:tamo dikalamiya; ba:be Tutumu Tabote a biya:tua:mena, hawi anamogamidahale komo kapiyado hopo haboeno ilina ipuwalo komo hiliyonomate talonama: keda:hama:na; ba:gala eta dabi ilinoeno hawiti ka:ka:la:heno Godote tawakalubino kuba ododili komokomo a:kegebolelama:mene. ✧

²³ Ba:bema: hibila, Godoko adikumino genamalo dopamo da:pola:nama: ba:bi ilina ba: Hunu Habalo da:pola:na ba:bi hibi adikumi ilinoeno go huiyala. Iyo, hopo haboeno ilinoeno komoma: ibino talonate dabihole ilinoeno hawi komodo keba ka:na ka:hawakalahaliya; ba:ba ka:na Hunu Habalo da:pola:na ba:bi ilinoeno talonate atumu hawi komodo kohawakalahalema:na. Huiyatiya kapiya komote hiya:ma: eda:na, Hunu Haboeno talonate kohawakalama: hopo haboeno dabihole ilinoeno hawiti kamodobonaha; iyo, Hunu Haboeno ilinate Hunu Haboeno hidonomo hawi kapiyado talonama: keda:hama:na. ✧ ²⁴ Ba:be mabuma: hopo habalo da:la:nami Kelisote ba:be Godoko adikumino genamoeno Talona Habamo kana:pa:guya:ha; ao, ebete iya:tawuya: hopo habalo da:la:na ba:be genama ba: Hunu Haboeno hibi adikumi genamoeno goma: eda:na. Ba:bema: kalakala konomola, ebete a mabuma: Hunu Habamo a:na:pa:guya; iyo, ba:ma tetelo ebete Godokono holoholo hapulu emedena emedena tetelo ba:bolo bemedenamene.

²⁵ Ba:gala ba:moe ba: eta komola, Kelisote Hunu Habalo ba emedena ebenuo ebenuo hawi Godotamo komo hiya:hiya: tetelo gala a:kikamehonakamene. Iyo, puya:te hopo habalo hawa:goeno ikameho oko dowatinakui ebe ba:bi okopi huiyaha; mabu dopamo ba:bi okopi ipuwalo ibino Watodawate ha:kiya hiliyonomo gogolo kapiya tetenomolo Talonanomo Habamo ba na:pa:ga dabihole ilinoeno hawi Godotamo ba:bo nikamehonakui. ²⁶ Ba:bema: hibila, Kelisote ba:bako hopo haboeno oko dubuma: nediya:tale, ebete ba:moe hopo haba ododi mabuni tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku komo hiliyonomo tetelo hoe temeteme ipuwado ebenuo hawi Godotamo bikamehonakona. Huiyatiya ebenuo komo eba ka:naha. Ao, ba:moe hopo haboeno kuititi tete tatalima: ba eda:na, ebete kapiya tetenomolo uluhukuti ebe ha:kiya

ebeno ape hawa:goeno malemale ilinama: ba:bo midiya:, ebete ebenu hoe temeteme ipuwado a hiliyonomoeno kuba ododili komo gobogobamo hibilo kowataa:mema:.*

²⁷ Ba: hibila, hopo habanapi hiliyonomoeno komo ba: ba:ma ka:nala, eta lumagiti kapiya tetenomolo hoete, Godote modobo huiya ebetamo kikamema: ebenu ododili komokomo ba:bo kanagilamelemema:ne. ²⁸ Ba:bema: numa:la:, Kelisoko ba: atumu, kapiya tetenomolo ebe ha:kiya ebenu ape hawa:goeno malemale ilinama: da:midiya:, komo hiliyonomo tawakalubino kuba ododili komokomo gobogobamo miya:tenomo ba:bo miya:telamiya:. Ba:be mabuma: ebete gala da:kapemene, ba:ba tetelo ebete komopino kuba ododili komokomo egebolelamema: gala a:kapehaa:mene, ao, ba:ba tetelo puya:te ebenu pe komoma: uliholo da:latimina, ebete ba:bi tawakalubino ka:ka: hibilo mula:lalamete emedena emedena tetelo iba:go bemedenamene.

10

Kelisokono Hawiti Aeno Kuba Ododili Mabuma: Kapiya Tetenomolo Da:ka:ka:liya:

¹ Numa:la:, Godote a Yunapino iniwala:tamo dikalamiya: ba:bi Tutumu Tabo komate kebe komokomo da:hawakalilamiya:, ba:bi komo ba: Hunu Habalo da:pola:na ba:bi hidohido komoeno hibidopo go huiyala, iyo, galane tetelo ale ba:bi hibi ka:ka: komoeno hiya:hiya: komo Godogodone konuwatema:nema:. Ba:bema: hibila, dopamo tetelo okopa:te komo hiliyonomo gogolo hawa:goeno ilina Godotamo gala ikamehonakui, gala ikamehonakui, ba:ba ka:na ewagelenama:, huiyatiya ba:bi hawa:goeno ikameho komate kamodobonamiha: Godoko adikumima: da:pelamenakui ba:bi tawakalubino tepo ipuwoeno ukui kotuputupuilamema:. ² Iyo, dopamo tetelo ibino Godotamo hawa:goeno ikameho komate ibino kuba ododili komokomo hibilo negebolelamiya:tale, iba:te ibino tepo ipuwalo kuba itanaha: komo ba iya:tawahana eta tetelo hawa:goeno ilina ebetamo gala ba:ka:ikamehuya:na:. ³ Huiyatiya ibino ododi komo eba ka:naha:. Komo gogo hiliyonomate ba petolame, iba:te Godotamo hawa:goeno ilina ikameho komodo ibino tepo ipuwalo ba:bo iya:tawahanakuya:, ibi ba: kuba ododilipila, ⁴ mabu ba:moe komo ba: hibila, kau-goegoe ba:gala gautu-goegoeno hawiti kamodobonaha: tawakalubino kuba ododili komo egebolelamete ibino tepo ipuwane gobogobamo hibinomolo kowatalamema:.*

⁵ Ba:moe mabuma: Kelisote hopo habamo peheno huiyatiya ebenu pe tete tatalima: ba eda:, ebete Godotamo ba:ma ka:na goiya:, "Ilinoenno hawi ba:gala komo malemale ilina tawakaluba:godone uwa-tema:,

ama: amia:no ubi hibilo kihatenaha:,
ba:be mabuma: ama:le naeno ape natamo ikanamiya:ta,
nale ibi mabuma: naeno ape hawa:goeno malemale ilinama: miditi
ama:tamo kikamema:.*

⁶ Hibila, tawakaluba:te dabihole ilina koa:mo emadolamete ama:tamo dikamehonaka,

ba:bi ikameho komate ama: kakalakuiminaha:,
iyo, ibino kuba ododili komokomo gobogobamo kowatalamema:,

ama: hawa:goeno ilina iba:godone uwatema: ubihinola.

⁷ Ba:bema: nale ba:be komo ba iya:tawa na:goemo,

‘Na mola, amia:no ubi komo hibilo kododima:;
iyo, ama:le amia:no Tutumu Tabo Bukalo

nale kebe komo kododima: da:hawakalimina,
na ba:be komo hibinomolo kododima:nemo.’”

⁸ Ba:bema: hibila, ba:moe tabo olamagi ipuwalo Kelisote dopamo na:goiya:, “Godo, tawakalubino kuba ododili komo gobogobamo kowatalamema:, ama:le hiya:hiya: ilinoeno hawi ba:gala komo male-male ilina ba:gala komo dabihole ilina koa:mo demadolamenaka, ba:bi ilina iba:godone uwatema: ama: ubihinola, iyo, iba:te ba:bi hiya:hiya: ikameho komodo ama: kakalakuiminaha:.” Iyo, hibila, tawakaluba:te ba:bako ilina Godotamo ikamehoma: ebene Tutumu Tabote ibi betutumulatelela, huiyatiya Kelisote Godokono tepo ipuwoeno hibi komo ba iya:tawa, ebete ba:bi ilina uwatema: ubiha:ma: ba:bema: goiya:.

⁹ Ba:gala ebete ba:moe eta tabo moga:melo na:kagoiya:, “Na mola, na amia:no ubi komo hibinomolo kododima:nemo.” Ba:bema: kalakala konomola, Godote dopamo kebe nopo ka:tamotiya:, Kelisote ebene hawa:goeno ikame komodo ba:be pakala nopoeno hawa:goeno ikameho komo tama:mo ba ihate eta uli nopo ba:bo kodakoduimiya:.

¹⁰ Iyo, Ya:su Kelisote Godokono ubi komamo ba papamiwata ebene ape kapiya tetenomolo hawa:goeno malemale ilinama: miditi ebetamo dikamiya:, ebete ba:be komodo a hibima: midipi hiliyonomoeno kuba ododili komo egebolea:mete a ebene hido-talonapima: ba:bo midiya:.

¹¹ Ba: hibila, dopamo tetelo Godotamo hawa:goeno ikamehopi ipuwalo ibi hiliyonomate hiliyonomo hegelalo ibino oko ba owatina, komo hiliyonomo tetelo atu hawa:goeno ilina ebetamo ba:bo ikamehonakuya:, mabu ba:bi hawa:goeno ikameho komate modoboha: tawakalubino kuba ododili komo egebolelamete ibino tepo ipuwane gobogobamo hibinomolo kowatalamema:.

¹² Huiyatiya kalakala konomola, Kelisokono komo hiya:nomola. Ebete tawakalubi hiliyonomoeno kuba ododili mabuma: ebene ape kapiya hawa:goeno malemale ilinama: miditi Godotamo ba:bo ikamiya:, ba:bema: emedena emedena tetelo iba:godolo eta kubate gala a:kitanamene. Ba: hibila, ba:be oko dupuliya: ebete tote Godokono tu hapuamo nemedete,

¹³ ba:bene ebete ba:bolo ebene Ko Gawadalagi tetete hawakalama: latimina, iyo, ba:ba tetelo eba:go dalaholohona Godote ibi ebene nato a:puti bahima: hibilo komidilima:ne.

¹⁴ Ba:be mabuma: Kelisote ebene ape kapiya tetenomolo hawa:goeno malemale ilinama: da:midiya:, ba:be gabodo ebete puino kuba ododili komo degebolelamiya: ebete ibi Godokono talonapima: ba:bo midiliya:, iba:te emedena emedena tetelo ba:ba ka:na tuputupupinomoma: keda:hanama:.

¹⁵ Ba:bene Godokono Gobogobote ebene Buka tabo komamo Kelisokono hido ododi komo atumu kahawakalimina, iyo, ebene dopo tabote ba:ma ka:na itana,

¹⁶ “Na Kodawate na:goemo, tete ba: na:tatali,
na uli nopo naeno tawakaluba:tamo ba:ma ka:na kotamotema:nemo,
nale naeno tutumu tabo komokomoma: ibi dito a:kakiyalama:mo,
ao, na huiyatiya ba:bi tutumu tabo ibino tepo ipuwanomamo

ba:gala ibino ukui mabamo komiya:telamema:nemo.” ✧

17 Ba:bene ebete tabo moga:melo gala na:kagoena, “Emedena emedena tetelo nale ibino hegehege ba:gala koko kuba ododili komo gala a:kemalagidolenamo.” ✧ 18 Ba:bema: hibila, Godote tawakalubino kuba ododili komo hiliyonomo ba: ba:ba ka:na egebolelamete dadodoholelamemene, ba:ba tetelo tawakalubino kuba pola:lama:naheno iba:te ebetamo hawa:goeno ilina gala a:kikamehonamena.

Ya:suti Gabo A:hiduimiya: Hibima: Midipa:te Godoko Tamenomamo Kopelamema:

19 Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaki, ale Godoko adikumima: Ya:sukunu hawi ka:ka:la: komodo ebene Talonanomo Habamo toleheno kona:pa:la:hama:nema: ✧ 20 Ba: hibila, ebete hoe ipuwalo ebene ape Godotamo dikamiya:, ebete Talonanomo Haboeno kaliko ubili ba:bo a:hiya:miduya: ale ba:bamo kona:pa:la:hama:, mabu ebene ikame komodo ebene ape ba:be kaliko ubili huiyama: ediya:, iyo, ebete kebe uli gabo atamo da:hiduimia:miya:, ba:be gabo ba: wiboha: teteno ka:ka: gabola. ✧ 21 Ba:bema: kalakala konomola, Hunu Habalo da:la:na ba:be Godoko Adikumi Genamalo Ya:suku ba: ebetamo a mabuma: hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawala, ba:bene puya:te ba:be genamalo Godoko dadikumina ebe ba: ba:bi tawakalubi hiliyononomoeno namutudawala.

22 Ba:be mabuma: wadiyala aeno tepo ipuwalo eta gagagaga ukuiti itanaheno, ale ukui bilibiliha:ma: ba eda:hana aeno hibima: midi komodo Godoko tamenomamo konikulima:nema:. Ba: hibila, Kelisote dopamo aeno tepo ipuwamo ebene hawi danamogamidahaliya:, ba:bema: ba:ma tetelo aeno tepo ipuwoeno ukuiti a kuba ododilipima: kaka:minaha:, ba:gala ale ba:moe eta komo iya:tawahala, ale aeno apeno dalowa: komo atumu kakukulalea:mema: beyamo ya:lo a:nepalaguya:ma: ✧ 23 Ba:gala ale kebe hido huiya Godogodone lawema: uliholo da:latiminama:, wadiyala ale ba:be hido komoma: hibi tabo tawakaluba:tamo ba olamagimina ba:be hido ukui kuititi teta:mo kodakodalo batila:nama:, mabu hibila, Godote a mabuma: kebe komo ododima: hibilo da:goiya:, a iya:tawahala ebete ba:be komo hibinomolo kododima:ne. 24 Ba:gala wadiyala a ipuwalo etate etoeno komo emalagidololo bowalubihuinakoma:, ale komopa:tamo hidohido komo ba ododili Godokono malemale komo ba:bo kohawakaliminama: 25 Ba:gala komo hibima: midipa:te ba:ma tetelo keba ka:na kewagelena, ba:ma ka:na iba:te komo sose tawakaluba:go kapiyuimi komo ya:lo da:miya:puya:, modoboha: ale ibi ibamilatele. Ale huiyatiya Kodawoeno Ko Hegelate pe tatalima: eda: komo ba iya:tawahana, wadiyala aeno hibima: midi mabuma: ba kapiyuimina etate eta hiya:hiya: owalubi tabo komamo ba:kodakoduimihuinakoma: ✧

Godote Hibima: Midiha:pino Komo Hibinomolo Kanagilamelelamema:ne

26 Ba: hibila, ale Godokono taboeno hibi komokomo aeno tepo ipuwalo uwatete, ba:bene ale kuba ododili komo miya:paleheno aeno ubilo dito dododilinakoma:, ba:bako kuba ododili komo kegebolea:mema: Godotamo hawa:goeno ikameho komote kitanaha: ✧

✧ 10:16: Yel 31:33; Yun 8:10 ✧ 10:17: Yel 31:34 ✧ 10:19: Yun 4:16 ✧ 10:20: Mat 27:51

✧ 10:22: Hawi 8:30; Isi 36:25; Epe 5:26 ✧ 10:25: Yun 3:13 ✧ 10:26: Yun 6:4-8

27 Ba:be mabuma: ba:bako tawakaluba:te ko tole ipuwalo ba:moe kapiya komo niya:tawahamena:, Godote kebe Hegelalo tawakalubino komo danagilamelelamemene ba:be Hegelate hibinomolo kopema:ne, iyo, ba:ba tetelo puya:te eba:go dalaholohona ebete ibi ebenu helonomo koa:mo kokubahilamema:ne. ✧

28 La: iya:tawahala, Godote dopamo Moseseko ipuwado kebe Tutumu Tabo tawakaluba:tamo dikalamiya:, ba:ba tetelo etate ba:bi tabamo papamiwata ubiha:ma: ba eda:na, netewa o netewa-kapiyate ebenu papamiwataha: emede komo umimiti ba:be komo kapimilo watowatopa:tamo da:pehawakalimiya:, tawakaluba:te ebe lawete malemale ebetamo hawakalimihino dito anakapumiya:, iyo, Godokono tawakaluba:te ba:be komo kododima: ebete ibi bikiyalamiya:. ✧

29 Ba:bema: la:eno ukui keba ka:nala:ka:? A tetelo Godokono Guduti atamo a:piya:, ba:bema: kebe lumagiti ebetamo papamiwata ubiha:ma: deda:na, Godote ebetamo kuba huiya dikamemene bada konomola:ka:! A:iye, Ya:sukunu hawiti Godokono uli nopo ba kodakoduimina, ebe modobola ba:be lumagino kuba gobogobamo kowatamema:! Huiyatiya ba:be lumagiti ba:be hido hawi gigilepalama: ba goena, kebe Owalu-bidawate ebetamo malemale hawakalimima: dewagelenako ebete ba:be Hido-talona Gobogobo biduduputiminako. ✧ 30 Ba: hibila, ale aeno Kodawoeno komo iya:tawahala, ebete dopamo ba:moe tabo hibilo a:goiya:, “Puya:te natamo kuba komo dododilinaka, nale naeno mauba ipuwalo iba:tamo modobo huiya kikalamema:nemo,” ba:gala ebenu tabo moga:melo gala na:kagoiya:, “Na Kodawate naeno tawakalubino komo kanagilamelelamema:nemo.” ✧ 31 A:iye, Helodawa Godote emedena emedena tetelo da:ka:ka:namene, ebete eta lumagi ebenu kuba huiya ikamema: da:lawemene, ebenu tole komo bada konomola:ka:!

32 Ba:bema: dopamo Godokono alote la: ba a:la:minalena la: keba ka:na kemedehonamima, wadiyala la: ba:be komo hidamo gala na:kemalagidolala:, iyo, la:le la:eno hibima: midi mabuma: koko temeteme ba iya:tawahana la: huiyatiya kodakodalo la:mota:hanamimata.

33 Ba:bene komo tetelo hibima: midiha:pa:te la: ba iduduputilame komo temeteme dito ikalamenakuya:ta, ba:gala komo tetelo iba:te komo hibima: midipi mabuluba:tamo ba:ba ka:na ba ewagelena, la: huiyatiya toleheno ba:bi ekaka:go ba:bo la:mota:hanamimata. 34 Ba:bema: komo kuba ododilipa:te la:eno hibima: midi mabuma: komo la: la:eno mabuluba:go du genamamo dito diya:hekiya:la, la: ba:bolo komo temeteme kapimilo iya:tawahanakuimata, ba:bene iba:te la:eno genamoeno ilina heloamo duwatelamiya:la, la: huiyatiya Godokono kalakala ba:bo lawiya:mata. Iyo, ba:ba tetelo la: iya:tawahuya:mata, Godogodolo emedena emedena tetelo la: mabuma: da:pola:lama:namena:, ba:bi ilinoeno hido komote la:godolo dalatidiholiya: ba:bi ilinoeno hido komo hibilo na:gogolena. ✧

35 Ba:bema: la:le ibi tolelameheno keba ka:na kemedehonama, modoboha: ba:be komote la:godolo alatidi, mabu Godote la:eno hibima: midi mabuma: hidonomo huiya la:tamo kikalamema:na:ta. 36 Iyo, wadiyala la: ba:ma tetelo la:eno temeteme ipuwalo kodakodalo gala na:kala:mota:hanala:, mabu Godote la:tamo ikalamema: hibinomo tabo dopamo keba ka:na ka:goiya:, la: ba: ba:ba ka:na ebenu ubi komamo

✧ 10:27: Ais 26:11 ✧ 10:28: Tutumu 17:6; 19:15 ✧ 10:29: Ikuli 24:8 ✧ 10:30: Tutumu 32:25-36 ✧ 10:34: Ma:t 6:20; 19:29

papamila:ha komodo huiya kuwatema:nemata. ³⁷ Ba: hibila, Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na goena,
 “Kebe Kodawate da:pena,

tete tatalila ebe hibilo kopuluhukuma:ne,
 iyo, ebete ebena hido tetenomolo kopema:ne. ✧

³⁸ Ba:bema: tawakalubi ipuwalo
 pote naeno tuputupudawama: deda:na,
 ebete na hibima: midini komodo
 hibi ka:ka: kolawema:ne,

huiyatiya kebe dawate hibima: midiki komone dohobigamene,
 ba:be mabuma: naeno kalakalate ebetamo a:kitanamene.”

³⁹ Huiyatiya kalakala konomola, puya:te Godoko hibima: midiki komone ohobila:haheno ibino ka:ka: mula: komo kodakodalo datila:na, a ba: ba:bi tawakalubila, iyo, Godokono hibi ka:ka:te agodolo a:kalatida:mene.

11

Godoko Hibima: Midi Komo Ba: Ko Komonomola

¹ A Godoko hibima: da:midinama:, ba:ba tetelo aeno tepo ipuwalo ba:ma ka:na emalagidolonama:, ale kebe hido huiya lawema: uliholo demedehonama: ba:be komote atamo hibilo kopema:ne, iyo, a iya:tawahanomola ale kebe hidohido komo aeno baidinomamo ulameheno ba:bi komate hibilo ba:pola:na. ✧ ² Numa:la:, a Yunapino iniwalino tetelo puya:te hibima: midiki ipuwalo demedehonama:, Godote ibino hibima: midiki komoma: iba:tamo na:kalakalanami.

³ Ba:bene a aeno hibima: midiki komodo niya:tawahanama:, Godote ebena Hunu Haba ba:gala hopo haba konomo ebena tabo olamagi komamo ododiliya:, iyo, ale aeno baidinomamo dulamenama: ba:bi ilina hiliyonomo ebete eta lepalamo kododiliya:ha:. ✧

A:ibolokono Hibima: Midi Komo

⁴ Mabu A:ibolote Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: ebete hawa:goeno ilina Godotamo modobolo ikamiya:, iyo, ebete hibima: midiki komodo dikamiya: ba:be ilinoeno hido komote Ka:inikono ikame komoeno hido komo ba:bo gogoluya:. Ba: hibila, Godote A:ibolokono ikame komoma: ba kalakala ebe tuputupudawama: goiya:, ba:bema: ebena ka:ka:te hopo habalo da:wibuya:, huiyatiya emedena emedena tetelo ebena hibima: midiki komoeno ododi komote hopo habanapa:tamo goena. ✧

Inokokono Hibima: Midi Komo

⁵ Mabu Inokote Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: hoe komote ebetamo uluhukuhino, Godote huiyatiya ebe Hunu Habamo dito da:pelawa:diguya:, ba:ba tetelo ebena tawakaluba:te ebena ape nipo ohowadiya:. Iyo, Godokono Bukate a biya:tua:mena, Godote Inokoko pelaweheno dopamo ebete ebena hibima: midiki komoma: ebetamo na:kalakalanami. ✧ ⁶ Ba:bema: numa:la:, hopo habanapi ipuwalo pote Godoko hibima: midihino, ba:be lumagiti ebe kalakaluimi modoboha:, mabu pote Godoko tama:mo pema: dewagelena, ebete ebena hibima: midiki komodo ba:ma ka:na niya:tawamene, Godote hibilo bemedena

✧ **10:37:** Ha:b 2:3-4 ✧ **11:1:** 2Kol 5:7 ✧ **11:3:** Tup Mabu 1:1; Ohale 33:6; Yon 1:3 ✧ **11:4:** Tup Mabu 4:3-10 ✧ **11:5:** Tup Mabu 5:21-24

ba:gala pote ebe umima: ubi dihatena, ba:be lumagiti ebegodone hido huiya hibilo kolawema:ne.

Nowakono Hibima: Midi Komo

⁷ Mabu Nowate Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: Godote ebe galane teteno olalati komote uluhukuma: da:kiyamiya:, ebete ebena tabamo papamiwatalo konomo boge ba:bo ododiya:, ebe ba:gala ebena genamanapino ka:ka: komula:lalamema:. Iyo, kebe olalati komate hopo habamo dikulihomena:, Nowate ba:bi komo ebena baidinomamo ulameheno, Godoko hibima: ba midi ebete ba:be komodo hopo habanapino kuba emede komo da:hawakalimiya:, Godote huiyatiya ebe tuputupudawama: ba:bo ka:miya:. ✧

A:ibalahamako Ba:gala Selako Ibino Hibima: Midi Komo

⁸ Mabu A:ibalahamate Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: Godote ebe ebena nabiwino hopo miya:pate eta uli hopamo toma: da:kiyamiya:, ba:be hopote kebolo ditana A:ibalahamate iya:tawaha:ma: ba eda: ba:be tabamo ba: dito papamiwatuya:. Ba:bema: Godote ba:be hopo ebetamo ikamema: hibilo da:goiya:, ✧ ⁹ A:ibalahamate ba:be komo hibima: miditi ba:be uli hopamo tote, ba:bene ebete tete ga:ga:nomolo kapeladawama: ba neda:na ebena tawakaluba:go sipi-goegoeno tama walokoa:midahale genamalo nemedenami. Ba:bema: hibila, A:ibalahamakono gala hapuni ebena gudu Aisa:keko ba:gala ebena eyono gudu Ya:ikoboko, iba:te ba:be atu hopolo ibino tawakaluba:go sipi-goegoeno tama walokoa:midahale genamalo kemedehonama:, mabu Godote ba:be hopo iba:tamo atumu hibilo ikalamema: ya:lo a:goiya:. ✧ ¹⁰ Ba:bene A:ibalahamate hopo habalo da:pata:nami ebena emede haba hibilo kohowadinamiha:, mabu ebete hibima: midi komodo ba:ma ka:na emalagidolonami, galane tetelo ebete Godokono Hunu Haba konumima:ne. Ba: hibila, Godote ba:be Haboeno ododi nopo keba ka:na ka:tamotiya:, ebete ba: ba:ba ka:na ba ododi ba:be Haboeno kodakodanomo kala ba:bo imiya: ba:be kalate emedena emedena tetelo kitanama:.

¹¹ Mabu Selate Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: ebena kabele tetenomolo ebe hogoha:ma: ba eda:na, Godote ebetamo helo bikamiya: ebena awi A:ibalahamatamo gudu kalahimima:. Iyo, Godote iba:tamo gudu ikalamema: dopamo hibilo da:goiya:, A:ibalahamate ba:be tabo hibima: miditi, ✧ ¹² ba:bene ebete hoe tatalinomoma: ba eda: ebena guduti Selagodone ba:bo hawakaluya:. Ba: hibila, ba:be gudugodone ebena eyoni guguda:te hiliynomoma: eda:huya:, alomoeno oloki keba ka:nala:ka: ba:gala kehaha: kolomo dodoeno kulili keba ka:nala:ka:, ba:ba ka:na eta lumagiti ibi ka:lamihole modoboha:. ✧

Hibima: Midipino Hidohido Komate Hunu Habalo Da:pola:lama:na Ba:be Komo

¹³ Ba:bema: numa:la:, nale puino komo la:tamo da:hawakalilamemo, ba:ba:te hibima: midi ipuwalo ba emedena, Godote iba:tamo kebe hidohido komo kikalame: hibilo da:goiya:, iba:te ba:bi komo ba:moe hopolo uwateheno ba: dito ha:lahuya:, iyo, iba:te muhuluni putititate

✧ 11:7: Tup Mabu 6:13-22; 7:1 ✧ 11:8: Tup Mabu 12:1-5 ✧ 11:9: Tup Mabu 35:12
✧ 11:11: Tup Mabu 18:11-14; 21:2; Lom 4:19 ✧ 11:12: Tup Mabu 15:5; 22:17

ba:bi hidohido komo Hunu Habalo ibi mabuma: pola:nalo ba:bo nula-menama:. Ba: hibila, iba:te niya:tawahanama;, ba:be Hunu Habate ibino hibi hopoma: deda:na, ba:bema: iba:te ba:moe hopo habalo ba emedena ibi ha:kiya ibi kapelapima: ga:lanakuya:. ✱ ¹⁴ Ba:bema: numa:la;, puya:te ba:moe hopolo ibi ha:kiya ibi kapelapima: da:ga:lana, ba:bi tawakaluba:te ibino komo ba:ma ka:na hawakalimina, iba:te eta uli hoponomo lawema: uliholo emedehona, iyo, iba:te ba:be hopo dumimina: ibino hoponomoma: ba:bo keda:ma:ne. ¹⁵ Ba:be mabuma: puya:te hibima: midi ipuwalo dopamo demedehonama:, ibino iniwala:te kebe hopolo da:hawakalahaliya: iba:te ba:be hopo miya:pate gala kemalagidolonamiha:. Ba: hibila, iba:te ba:be hopamo wilalema: ubi nihatiya:tale, ba:be komo ododima: gabo iba:tamo ba:hiya:miduya:na;, huiyatiya ibi ubihinola. ¹⁶ Ao, iba:te huiyatiya Godokono Hunu Haba hido habanomoma: ba ga:lana, ba:bamo nikulima: konomamo emalagidolonama:, ba:be mabuma: Godote kahiloponaha: iba:te ebe ibino hibi Godoma: ka:minama:, iyo, ibi mabuma: ebete ba:be Hunu Haba ya:lo a:hiduimilamiya:.

A:ibalahamako Ba:gala Yunapino Komo Iniwali Nabi Ibino Hibima: Midi Komo

¹⁷⁻¹⁸ Mabü A:ibalahamate Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: ebete ebenu gudu Aisa:keko ebetamo ikamema: kokolomiya:ha:. Numa:la;, dopamo Godote A:ibalahamatamo ba:moe tabo hibilo a:goiya:, “Ba:moe gudu Aisa:kegodone amia:no eyoni gugudi hiliyonomate kikulihoma:na:.” Huiyatiya Godote A:ibalahamakono hibima: midi komo kumima:, ebete Aisa:keko hawa:goeno malemale ilinama: miditi ebetamo ikamema: da:kiyamiya:, ba:ba tetelo A:ibalahamate ebenu tabamo papamiwatama: ba:bo hiduya:, ✱ ¹⁹ mabu ebete ebenu tepo ipuwalo ba:ma ka:na emalagidoluya:, Godoko modobola Aisa:keko hoe ipuwane ka:ka:mo gala kakadipatema:. Ba:bema: hibila, A:ibalahamate ebenu gudu Aisa:keko Godotamo ikamema: ebenu tepo ipuwalo ebe ya:lo hoema: ba goe, Godote ba:be gudu ebetamo ka:ka:go gala ba: dito kikamiya:. ✱

²⁰ Mabü Aisa:kete Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: ebete ebenu gugudi Ya:ikoboko ba:gala Isoko mabuma: Godoko bikiyamiya:, ebete galane tetelo ibi netewapi keba ka:na na:kowalubilinakomene. ✱

²¹ Mabü Ya:ikobote Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: ebenu hoe komote tatalima: ba eda:, ebete Yausepegodone da:hawakalahuya: ba:bi eyoni gugudi mabuma: Godoko ba:bo kiyamiya:, ebete ibi hidamo kowalubilinama:, iyo, ba:ba tetelo ebete ebenu kukago mahigate ebenu holoholo hopamo toda:miduimilo Godotamo toetoe tabo ba:ba ka:na olamagiya:. ✱

²² Mabü Yausepete Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: ebenu hoe tatalima: ba eda: ebete Isalaela tawakalubi ba:bo kiyalamiya:, iba:te galane tetelo Isipiti hopone ba tolame ebenu goha kowatama:. ✱

Mosesecono Nabiwi Menoko Ibino Hibima: Midi Komo

²³ Mabü Mosesecono nabiwi menoko iba:te Godoko hibima: na:midinama:, ba:bema: ebete da:hawakaluya: iba:te netewa-kapiya

✱ **11:13:** Tup Mabü 23:4; Ohale 39:12; 1Pit 2:11 ✱ **11:17-18:** Tup Mabü 21:12; 22:1-14

✱ **11:19:** Lom 4:17 ✱ **11:20:** Tup Mabü 27:27-29,39-40 ✱ **11:21:** Tup Mabü 47:31-48:20

✱ **11:22:** Tup Mabü 50:24-25; Ikuli 13:19

manomelo ebe ba:bo ugumuiya;, Isipiti hopoeni Ko Gawadalagi Pa:lote ebe anakapumikapoma:. Iyo, iba:te ibino a:lia:li gudu hidonomoma: ba ga:la, ba:bema: Pa:lote Isalaelanapino bahibahi gugudi anakapulamema: da:kiyalamiya;, iba:te ba:be tabamo papamila:heni ebetamo katoletolehuya:ha:. ✱

Mosesekono Hibima: Midi Komo

²⁴ Mabu Mosesete Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: ebete apete dubu teta:mo duluhukuya;, ubiha:ma: ba:bo ediya: tawakaluba:te ebe Pa:lokono boheleno guduma: ka:mima:. ²⁵ Iyo, ba:ba tetelo ebete ebenu ubi ba:ma ka:na kihatiya:ha:, ebete tete nanekelelo hiya:hiya: kuba komo ba ododili hopo haboeno kalakala kolawa:tepama:. Ao, ebete huiyatiya ubi ba:ma ka:na ihatiya: ebenu hibima: midi mabuma: Godokono komo tawakaluba:go temeteme kuwatema:. ²⁶ Ba:bene Mosesete galane tetelo ebenu hido huiya Godogodone da:nelawemene, ebete ba:be komo konomamo nemalagidolonami. Ba:be mabuma: komopa:te ebe diduduputiminakui, ebete Godokono Oemedawa Kelisoko mabuma: ba:be temeteme lawema: modobonomoma: ba goe, Isipiti hopoeni koko dogodogo ilina uwatema: ubiha:ma: eda:te ebenu ukuilo ba:bi ilina gigilepalama: midiliya:.

²⁷ Mabu Mosesete Godoko hibima: na:midinami, ba:bema: hopo habanapa:te kebe Kodawa ibino baidinomamo umihino, Mosesete ba:be Kodawa ebenu tepo ipuwoenu ukuilo ba umina, Ko Gawadalagi Pa:lokono mauba komoma: tolehenu Isipiti hopone ba: dito tuya:, iyo, ebete komo temeteme ipuwalo ebenu tepo ipuwoenu ukui ba kodakoduimina ebenu Kodawa kota:matama: ukui hiya:ma: kamidiya:ha:. ²⁸ Ba:gala Mosesekono hibima: midi mabuma: ebete Godokono tabamo papamiwatalo ebenu Isalaela tawakalubi ba:bo kiyalamiya:, iba:te dopo Adaguila: Poko* ba ododi ibino hiya:hiya: genamoenu gigihamo sipigoenu hawi kanamogamidahalema:, Godokono Hoe Nopodawate ibino dopo dubu gugudi anakapulamekapoma:. ✱

Isalaelanapino Hibima: Midi Komo

²⁹ Mabu Isalaelanapa:te Godoko hibima: na:midinama:, ba:bema: Isipitinapino alaholohopa:te ibi anakapulamema: da:na:mataliya:, ba:ba tetelo Godote Hawihawi Kehaha: Kolomoenu beya gagale hakama: da:midiya:, iba:te hapuamo olalatihino na:hiwaliya:. Huiyatiya numa:la:, Isipitinapa:te ba:be atu gabodo ibi heloamo da:ta:malateliya:, ba:ba tetelo kolomoenu beyate ibi hiliyonomo ba: dito analopamidaliya:. ✱ ³⁰ Ba:gala eta tetelo Isalaelanapino hibima: midi mabuma: iba:te Godokono tabamo papamila:halelo Yeliko ko haba tamedo sa:ba:ni hegelalo negopa:te komo da:wibuya:, Godote ba:be haboenu kokonomo kala ba anabulilame hakamo ba: dito gudiyaa:. ✱

La:iha:bakono Hibima: Midi Komo

³¹ Ba:gala eta komo. Godote ba:be Yeliko haba kubahimihino, dopamo Isalaelanapi ipuwalo iba:te pui ba:be haba diya gabodo umima: da:noelamiya:, ba:bi dubu netewapa:te ba:be haboenu modoboha:

✱ **11:23:** Ikuli 1:22; 2:2   * **11:28:** Buka ka:lamiholelawa, ama: ba:moe Pokoenu ipuwa iya:tawama: ubi dihatemena:, wadiyala ama: Ma:t 26:2 komoenu owalubi tabo numiya:.

✱ **11:28:** Ikuli 12:21-30   ✱ **11:29:** Ikuli 14:21-31   ✱ **11:30:** Yos 6:12-21

komo ulamema: ba:bamo dito nuluhukuya: Ba:ba tetelo Yeliko habanapi ipuwalo eta kamena La:iha:bako, ebe dopamo dubu bilibili kamenama: eda:nami, ebete Godoko hibima: miditi ba:bi dubu ebena genamamo kalakalago uwatete ibi ba:bo owalubiliya: Ba:bema: hibila, ba:moe kamenoenno hibima: midi mabuma: Godote Isalaelanapi alaholohopa:tamo talona bihatiya:, iba:te Yeliko haboenno hibima: midiha:pi hiliyonomo ba anakapulame ba:be kamenoenno ka:ka: ba:bo komula:mema: ✧

Komo Hiya:hiya: Tuputupu Tawakalubino Hibima: Midi Komo

³² Ba:bema: nale la:tamo komo hibima: midipino uwi atumu ba:ka:kiyahamo? Naeno ukui ba:ma ka:nala, tete modoboha: ibi hiliyonomoeno komokomo hidamo kohawakalilamema:, iyo, Gidiyonoko, Belakako, Sa:msoniko, Yepatako, Da:ibidiko, Sa:miyoloko, ba:gala Godokono komo ukui hawakalimipi, ibi hiliyonomoeno ododili komo da:pola:lama:na, na modoboha: ba:bi hiliyonomo komo la:tamo olamagi. ✧ ³³ Ba: hibila, komo iba:te ibino hibima: midi komodo alaholoho ipuwalo komo hoponapino wato kikipo ba uwate ibino kapela koko gawadubuma: ba:bo eda:hanakuya:. Iyo, iba:te ibino emede ipuwalo tuputupu komo dododilinakui, ba:bema: Godote iba:tamo kebe hidohido komo ikalamema: hibilo da:kiyalamenakui, iba:te ba:bi komo ba: dito uwatenakuya:. Ba: ba:ba ka:na eta tetelo komo iba:te layonogahagaha dito gelebadilamiya:, ba:bi helohelo ilinate ibi kubahilamekapoma:. ✧ ³⁴ Ba:bene eta tetelo komo iba:te ibino hibima: midi komodo helonomo koe ba: dito ha:gumiya: ibino ka:ka:te ba:be koelo wibohokapoma:, ba:gala komo tetelo puya:te ibi alaholoho gila:mo anakapulamema: dewagelenakui, ba:bi tawakalubino helo ipuwane iba:te Godokono owalubi komodo dito alahutihonakuya:. Iyo, iba:te ibino ape ipuwalo heloha:ma: ba eda:hana, Godote huiyatiya ibi ba:bo heluilamenakui, ba:bema: iba:te alaholoho ipuwalo kokopima: ba eda:ha komo tetelo kapela hopoenno alaholohopino hiya:hiya: kapiyuilame kubanomamo alukulinakuya:. ✧ ³⁵ Ba:bene komo hibima: midipi kamenakaminate atumu ibino hibima: midi komodo Godokono helo ba:ma ka:na uminakuya:, ibino ha:lahapi ipuwalo ebete komo ibi ka:ka:mo gala a:kawadiya:paa:latelenakui.

Huiyatiya komo hibima: midipino komo eba ka:naha:. Ba:ba:te du genamalo ba emedena, kuba ododilipa:te koko hoe temeteme ba:bo ikalamenakuya: iba:te ibino hibima: midi komone kohobila:hama:. Ba:ba tetelo ibi huiyatiya ubihinola ibino hibima: midi komo ba miya:pa kuba ododilipa:te ibi du genamane dito konoelamema:, iyo, ibi iya:tawahala Godote ibino ha:laha komodo ibi uli hidonomo ka:ka:mo kowadiya:paa:latelema:ne, ba:bema: iba:te ibino temeteme ipuwalo ba: dito neha:lahanakuya:. ✧ ³⁶ Ba:bene kuba ododilipa:te komo hibima: midipi ba iduduputilame ibi giya:pa:pa:mo ba:bo a:na:miga:latililnakuya:, ba:gala iba:te komo auli hala:mo matuhulamehollenakui du genamamo dito niya:hekenakuya:. ✧ ³⁷ Iyo, komo tetelo iba:te hibima: midipi ba anakapulame komo ibi nakolamo mapelamenakuya:, komo ibino ape tetenomodo gihanomo ilinamo

✧ **11:31:** Yos 2:1-21; 6:21-25; Ya:i 2:25 ✧ **11:32:** Tabo Anagi 6:11-8:32; 4:6-5:31; 13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa:m 16:1-1Gaw 2:11; 1Sa:m 1:1-25:1 ✧ **11:33:** Da:n 6:1-2 ✧ **11:34:** Da:n 3:23-27 ✧ **11:35:** 1Gaw 17:17-24; 2Gaw 4:25-37 ✧ **11:36:** 1Gaw 22:26-27; Yel 20:2; 37:15; 38:6

iya:hilinakuya:, ba:gala komo ibino wato gila:mo dito migililame-nakuya:.

Ba:gala eta komo. Komo hibima: midipi hiliyonomate ba:moe hopolo ilinaha:pima: ba eda:hana hidohido kalikago kawapata:lamenakuiha:, iyo, iba:te modoboha: sipi-goegoe ba:gala gautu-goegoe tama kaliko kapiya bepupulinakuya:. Ba: hibila, hiliyonomo tetelo hopo habanapa:te iba:tamo hiya:hiya: temeteme kubanomamo ba ikalame³⁸ ibi tawakalubiha:ma: ga:lalo ibino emede habahabane heloamo da:ta:malatelenakui, ba:ba tetelo iba:te dito hopamo ba:gala hunuhunu hakamo ba: dito nalahutihonakuya:, iba:te ba:bakobako tawakalubiha: hopolo haka gugu ipuwalo konemedehonama:.

³⁹ Ba:bema: ba:bi hibima: midipi hiliyonomoeno komoma: Godote iba:tamo na:kalakalanami, ebeno kalakala ibino hibima: midi mabuma: bada konomola:ka:! Huiyatiya numa:la:, ebete iba:tamo kebe hidohido komo ikalamema: hibilo da:goiya:, iba:te ba:moe hopolo ba:bi komo hibilo kulamiya:ha:, ⁴⁰ mabu a puya:te ba:ma tetelo demedehonama:, Godote a mabuma: hidonomo uli nopo ba:ma ka:na tamotiya:. Aeno emedeho tetete uluhukuhino ebete dopo hibima: midipi mabuma: eta komo a:kododa:mene, huiyatiya keba tetelo ebete a iba:go da:kapiyuia:memene, ba:ba tetelo ebete a hiliyonomo kapimilo ebeno tuputupupinomoma: komidima:ne.

12

Godokono Guguda:te Hopo Habalo Ba Emedena Ebete Ibi Hiya:hiya: Temeteme Komamo Diya:tulamenako

¹ Ba:bema: numa:la:, dopamo demedehonama: ibi hiliyonomate a a:ga:lua:telo ba la:mota:hana, iba:te hibima: midi komodo kebe komo kododilinama: ba:bi komo atamo a:hawakalilama:. Ba:be mabuma: ibi keba ka:nala:ka:, wadiyala a ba: atumu nato ukamida komo hiliyonomo aeno tolame gabone tametama:mo koniya:hekema:nema:, ba:gala kebe kuba ododili komate a da:matuhua:mena, wadiyala ale ba:bi hale iya:hiliti gunimi hapuamo dito komiya:palema:nema:. Iyo, hibima: midi gaboeno kuititi teta:mo ikulima: konomamo ba emalagidolona ale helonomamo ba:bo kopulila:hama:nema:, sikulu guguda:te ibino iya:da:mi hegelalo keba ka:na ka:pulila:hanaka ba:ba ka:na. ^{*} ² Ba:gala wadiyala a hiliyonomo tetelo aeno tepo ipuwoeno ukuilo Ya:suku hidamo buminakoma:, iyo, ebete aeno hibima: midi komoeno mabuma: ba eda:na a dopaa:mete kuitita:mo a hidamo komagatoema:ne. Ba: hibila, ebete keha pihigalo da:hoiya:, ebete kebe kalakala Godogodone galane da:lawemene ba:be kalakala ebeno tepo ipuwoeno ukuilo ba:bo umiya:. Ba:moe ba:be mabuma: ebete ebeno hoe komoeno koko hilopo ba:gala temeteme komo emalagidoleheno wato kikipo ba:bo lawiya:, iyo, ba:ma tetelo ebete Ko Gawadalagi Godokono tu hapulu bemedena.

³ Ba: hibila, Ya:suti kuba ododilipino mauba komodo kokonomo teme-teme duwatiya:, huiyatiya Godokono ubi komamo papamiwatama: ukui hiya:ma: kamidiya:ha:. Ba:bema: wadiyala la: atumu la:eno temeteme ipuwalo ba:be komo hidamo ba emalagidolona la:eno hibima: midi komodo kuiyodopoma: eda:haheno heloha:ma: akeda:hala:.

4 Numa:la:, Ya:sutamo duluhukuya: ba:bako hoe komote la:tamo kuluhukuha:, iyo, kuba ododilipa:te komo hiya:hiya: temeteme la:tamo hibilo ikalamenakata, huiyatiya iba:te la: hiliyonomo ipuwalo eta kapiya dawa ebena hibima: midi mabuma: kanakapumiha:.⁵⁻⁶ Ba:bema: ba:moe ko komo akadodala:. Godote la: ebena gugudima: ka:laminata, iyo, ba:bema: ebena Bukalo ba:moe tabote la:eno temeteme komoma: goena,

“Naeno gudu, komo temeteme komate

Kodawoeno ubi komodo ama:tamo ikuliti,

ebete ba:bi komamo ama: diya:tumimina:,

wadiyala ama: ba:bi iya:tumi komamo na:papamiwatuya:,

ba:gala ebete amia:no eta kuba ododi komoma: da:kiyahamemena:,

ama: kuiyodopoma: akeda:la:.

Ba: hibila, Kodawate pui malemalelo demalagidolena,

ebete ibi temeteme komamo iya:tulamenako,

ba:gala ebete poko ebena guduma: da:ka:minako,

ebete ba:be lumagino kuba ododili komoma:

ebetamo hiya:hiya: temeteme komamo huiya ikamehonako.” ✧

⁷⁻⁸ Iyo, numa:la:, ba:moe hopo konomolo naba:te ibino gugudi owalubilima: temeteme ikalame komamo ibi iya:tulamenaka, iba:te kuba ododili komo ba miya:pale hido komokomo kapiya kododilima: Ba:bema: la: hiya:hiya: temeteme ipuwalo da:pola:nama heloha:ma: akeda:hala:, mabu hopo habanapi keba ka:nala:ka: Godote ba: ba:ba ka:na la: ebena gugudima: ba ka:lamina la: temeteme komamo ba:bo iya:tulamenakata. Ba:bema: hibila, ebete la: temeteme komamo iya:tulameha:tale, la:le ebena hibi gugudima: ba:ka:eda:hona:, la: huiyatiya pilo gabodo da:hawakalahaliya: ba:bako gugudima: beda:hona:.

✧ ⁹ Iyo, a aeno nabino komo iya:tawahala, a gugudi hegehege tetelo iba:te hiya:hiya: temeteme komamo a iya:tua:menakuya:, ale ba apepeho hidohido ukui ba:bo kuwatema:. Ba:gala a ba:moe hopolo ba emedena aeno nabino iya:tulame komamo da:papamila:hanakoma:, tawakaluba:te ba:be komo aeno mulu ukui komoma: ga:lanaka. Huiyatiya numa:la:, a ba:ma tetelo aeno Hunu Haboeno Nabiwitamo da:papamila:hanakoma: ba:be komoeno mulu bada konomola:ka:, mabu ba:be komodo a hibinomo ka:ka: ebegodone kolawema:nema:!

¹⁰ Ba:gala eta komo. Hopo haboeno naba:te ibi ha:kiya ibino ubilo keba komo hidohidoma: da:ga:lanaka, a ba:bi komo kododilima: iba:te hiya:hiya: temeteme komamo tete nanekelelo a iya:tua:menaka. Huiyatiya Godote ebena hido ka:ka: atamo ikaa:mema: ubi bihatena, ba:bema: ebete a keba komo ododilima: diya:tua:menako a ba:bi komo hibilo dododilinakoma:, ba:ba tetelo ebete Hido-talonadawama: keba ka:na keda:na, a ba: atumu talonapima: kakeda:hama:nema:.¹¹ Iyo, hibila, ale aeno hibima: midi komodo kapepehoma: keba tetelo ale temeteme duwatema:, ale ba:bi temeteme komoma: a:kakalalahalema:, huiyatiya numa:la:, lumagiti ba:bako temeteme komamo hidohido ukui duwatemene, Godote ba:be gabodo ebetamo hete ba:gala tuputupu emede komo ba ikame hidohido gaote ebegodone hibilo bikulihonakomema:. ✧

✧ 12:5-6: Yauba 5:17; Mulu Tabo 3:11-12; Haw 3:19 ✧ 12:7-8: Tutumu 8:5 ✧ 12:11: Yai 3:17-18

12-13 Ba:be mabuma: wadiyala la: la:eno hiya:hiya: temeteme ipuwalo heloha:ma: eda:haheno kalakala gala na:kalawiya:la:, la:le la:eno kokotamo hidohido komo ba ododili la:eno natamo Godokono tuputupu gabodo hidamo kowapata:lamenama:. Ba: ba:ba ka:na la: ipuwalo pote nato a:ta:buta:midalemedawama: deda:na, ebete temeteme ipuwalo hidote gala na:kapata:mene. ✧

Hibima: Mididawate Hidamo Nemedenamene, Godogodone Duluhukuna Ba:be Ka:ka: Mula: Komone Gakapoma:

14 Ba:bema: hibima: midipa:la:, wadiyala la: la:eno ubi komo ba:ma ka:na nihateniya:la:, la: hiliyonomo tawakaluba:go Kodawa Godokono hete komago ba emedena la:eno ododili ipuwalo ebe kapiya kokalakaluminama:. Ba: hibila, kebe lumagiti aeno Kodawa ba:ba ka:na kalakaluumihino, ebete ebena holoholo a:kanuma:mene. 15 Ba:gala Godokono malemale komodo duluhukuna, modoboha: la: ipuwalo etate ba:be ka:ka: mula: komone ga. Numa:la:, kakanomo ilinate lumagino palilo apete, ba:bene ebete iya:tawaheno lawete ebena guguda:te nahama: iba:tamo dikalamemene, diyala, ebena genamalo olalati konomote uluhukuti ebena gugudi ipuwalo komo hiliyonomate da: ha:lahamena:. A:iye, la: hidamo! La: ipuwalo etate ebena tepo ipuwoeno mauba komodo ba:bako kaka ilinama: eda: modoboha:! 16 Ba:bema: Isote dopamo ebena kateneno ubi komoeno ododili ipuwalo keba ka:na kemedemami, la: ipuwalo etate ba:bako dawama: eda: modoboha:. Numa:la:, ebete Godokono ubi komokomo emalagidoleheno, ebena baa: kape kupula:ma: kapiya teteno baa: amogagodone ba lawe ebena dopo guduma: eda: komo ko komoha:ma: goelo amogatamo ba: dito ikamiya:. ✧ 17 Ba:bema: la: iya:tawahala, galane Isote ebena ukui hiya:ma: midima: dewageliya:, ebete ebena nabiwitamo ihi baida:go ba:bo tuya:, ebena nabiwiti Godoko kokiyamema: ebena emede ipuwalo ebe hidamo kowalubinama:. Huiyatiya Isoko niliya, gabote kitanuya:ha: Godogodone hidohido komo uwatema:, iyo, ebe modoboha: ebete dopamo kuba ukui ipuwalo dododiya: ba:be komo gala hiya:ma: midi. ✧

Pote Godokono Tabo Ulima: Ubiha:ma: Deda:na Ebete Ebena Kuba Huiya Hibinomolo Kolawema:ne

18 Ba:bema: la: puya:te Ya:suku hibima: da:midinama, dopamo Moseseke tetelo a Yunapino iniwala:te Godotamo konomo tole ipuwado keba ka:na ka:pelamiya:, la: ebetamo ba:ba ka:na kapelamiya:ha:. Iyo, dopamo iba:te Sainai Hununomo Hakalo Godokono tole ikalame komokomo ibino baidinomamo ba:ma ka:na ulamiya:, ba:be hunu hakalo helonomo koete ba woita, du konomote hegeloeno alo da:muliya:, konomo huhuti uluhukuti ibi kubanomamo ba:bo pimida:lamiya:. ✧ 19 Ba:gala ba:be atu tetelo eta hanohano komote ba:ma ka:na kuluhukuya:, Godokono nopodawate gebole konomamo da:moliya: iba:te ulihuya:, ba:bene iba:te Godokono tabo madodo ibino galonomamo ba ulihuta iba:te ko tole lawete Moseseke ba:bo toemehuya:, iba:te eta kapiya tabo Godogodone ba:ba ka:na a:kulia:mena:. ✧

✧ 12:12-13: Mulu Tabo 4:26; Ais 35:3 ✧ 12:16: Tup Mabu 25:29-34 ✧ 12:17: Tup Mabu 27:30-40 ✧ 12:18: Ikuli 19:16-20; Tutumu 4:11-12 ✧ 12:19: Ikuli 20:18-21; Tutumu 5:22-27

20-21 Ba: hibila, ba:ba tetelo Mosesete atu koko hanohano komo ba ulame na:goiya, “Naeno tole konomo ipuwalo naeno apete ha:kiya lililuta!”

Ba:bema: numa:la:, aeno iniwala:te konomamo ba toletoleho mod-obo:ha:ma: ba:bo eda:huya:, mabu Godote ibi dopamo ba:ma ka:na tutumulateliya:, “Ba:moe hunu haka talonanomola, ba:bema: la: ipuwalo eta dawate pete ba:moe hakamo da:pa:putimini, ebete dito na:haa:mene. Iyo, la:eno dabihole ilina ba: atumu, ibi ipuwalo eta kapiyate ba:moe naeno kukala da:padikanalemene, wadiyala la: ebe nakolamo mapemete nanakapumiya:la:!” ✱

²² Huiyatiya kalakala konomola, la: puya:te la:eno hibima: midi komo Ya:sutamo dihatiya:ma, la:eno komo eba ka:naha: mabu la:eno Godotamo pelame ipuwalo tole kitanuya:ha:, puliyanomola. Iyo, hibi ka:ka: pogodone da:pena, ba:be Kodawa Godoko ebena mumulunomo nopopa:go kebole kemedena, la:le ba:be Hunu Haboeno Yelusalema ko habamo kalakalago pelamiya:mata, ba:be haboeno eta mahilo ba: Saiyono Hunu Hakala. ²³ Numa:la:, puya:te Godokono dopo gudu Ya:suku huiyama: deda:hana, Godote ba:bi hibima: midipi hiliyonomoeno mahilo ebena Hunu Haboeno Bukamo ya:lo a:miya:telamiya:. Ba:bema: ba:bi tuputupupi ipuwalo ebete puya:godolo ebena oko da:hawaminaliya:, la:le ba:bi tawakalubino gobogoboeno Kalakala Habamo pelamete iba:go a:pekapiyuiya:mata, iyo, la: Godokono holoholo hapuamo atumu a:kapelamiya:mata, hibila, ebe ba: hopo habanapi hiliyonomoeno komo danagilamelelamemene ba:be Kodawala. ²⁴ Ba:gala eta komo. La: atumu Ya:sutamo a:kapelamiya:mata, ebe ba: Godokono uli nopote atamo uluhukuma: gabo da:hiduimiya: ba:be dawala. Ebete ebena hawi Godotamo ikamelo a mabuma: da:ka:ka:liya:, ba:be hawido ale hidohido owalubi komo hibilo buwatanakoma:, ba:bema: hibila, Ya:sukunu hawino oko owati helote A:ibolote Godotamo dopamo dikamiya: ba:be hawa:goeno ilinoeno helo na:gogolona. ✱

²⁵ Ba:bema: la: hidamo, ba:ma tetelo pote la:tamo dolamagina ba:be Kodawoeno tabo ulihoma: ubiha:ma: akeda:hala:. Numa:la:, dopamo ba:moe hopo habalo ebena tabote Moseseko ipuwado duluhukuya:, ba:ba tetelo puya:te ibino galo da:muhilameholiya: iba:te ebena helo ipuwane alahutihoma: gabo nipo ohowadiya:. Ba:be mabuma: ebete a tetelo Hunu Habane tabo gala ba kolamagina, ale ubiha:ma: eda:hate ebegodone dohobila:hama:, gabo keka: ale ebena helo ipuwane alahutihoma:? Gabo puliyanomola, a kuba huiya konomamo kuwatemala:nema:! ✱ ²⁶ Ba: hibila, dopamo tetelo ebete tabo dolamagiya: hopo habate ba:bema: aleguya:, huiyatiya a tetelo ebete hibinomo tabo gala ba:ma ka:na kolamagiya:, “Nale eta kapiya tetelo ba:moe hopo konomo ba:gala alomo hunu atumu kopewadegelatelema:nemo.” ✱

²⁷ Ba:bema: numa:la:, ebete eta kapiya tetelo ba:moe komo kododima: tabo da:goiya:, ba:be komoeno ipuwa ba: ba:ma ka:nala. Ebete hopo haba ba:gala alomo ba:gala ibino ilina hiliyonomo dopamo dododiliya:, galane tetelo ebete ba:bi ilina hiliyonomo ba wadegelatele, iba:te ba:bo kalatidiholema:na: ba:bema: lumagiti gala a:kulama:mene. Iyo, ba:ba tetelo Hunu Haboeno uliuli ilina kapiyate kopola:nama:na:, mabu eta dawoeno helote kitanaha: ba:bi ilina kokubahilamema:

✱ 12:20-21: Ikuli 19:12-13; Tutumu 9:19 ✱ 12:24: Yun 8:6; Tup Mabu 4:10 ✱ 12:25: Yun 2:1-3; 10:26-29 ✱ 12:26: Ha:g 2:6

28 Ba:bema: wadiyala ale aeno kalakala tabo Godotamo kadi-patema:nema; mabu ebe kebe uli hopolo Ko Gawadalagima: deda:na ebete ba:be hidonomo hopo atamo kikaa:mema:ne, hibila, eta dawate ba:be hopo kubahimima: a:kamodobamene. Ba:gala Godokono hiya:hiya: owalubi komoma: aeno tepo ipuwalo ba kalakalaha, wadiyala ebete a keba ka:na kiya:tua:mena a ba: ebe ba:ba ka:na badikuminakoma:. Iyo, ebe adikumima: wadiyala ale aeno tepo ipuwalo ebe hunamo ba adipate hido papamiwata ukui komago kopelamema:nema; 29 mabu aeno Godo ba: pote ebena koa:mo kuba ododilipi hiliyonomo da:kubahilamemene ba:be Helonomodawala. ✧

13

Ale Godoko Kokalakuimima: Keba Ka:na Na:kemedena:

1 Ba:bema: wadiyala la: hibima: midipa:te kapiya badininipala ekaki huiyama: ba eda:hana, la: ipuwalo etate eta malemalelo ne-malagidolonala:. 2 Ba:gala puya:te kapelapimo eta hopone la:tamo da:pelamenaka, la: ibi la:eno genamamo kalakalago uwatema: ukui hidamo na:miya:tenakuya:la:. Ba: hibila, dopamo komo hibima: midipa:te ibino emede ipuwalo ba:ba ka:na ba ododina, komo Godokono Hunu Haboeno nopopa:te iba:tamo da:pelamiya:, iba:te ba:bi nopopino hibi komo iya:tawahaheno ba: dito owalubiliya:. ✧ 3 Ba:gala hibima: midipi ipuwalo puya:te du genamalo ba:gala komo temeteme ipuwalo demede-hona, wadiyala la: ibi malemalelo ba emalagidolena ibi ba:bo nowalubilinakuya:la:, iyo, la: galane tetelo atu temeteme diya:tawahama, la:le komopa:godone owalubi komo uwatema: ubi keba ka:na na:kihateoma, la: ba:ba ka:na nododinakuya:la:.

4 Ba:gala eta komo. La: hiliyonomo ipuwalo keba tetelo dubuti kamenago kapiyama: deda:mene, wadiyala iba:te ibino kapiyama: eda: komo Godokono hido owalubi komoma: ba ga:la, ba:be dubuti eta kamena gala pilolo a:kalawa:mene ba:gala ebena kamenate atumu eta dubutamo pilolo gala a:katoamene. Ba: hibila, puya:te bohelemele ba:gala kuhi pilo gabodo duwatanaka, iyo, kebe dubuti kamena pilo komo dododimini ba:gala kebe kamenate dubu pilo komo dododimini, Godote ba:bi kuba ododilipa:tamo ibino huiya kikalamema:ne. ✧

5 Ba:gala la:le koko mani uwate gabo umima: konomamo akemalagidolala:. Wadiyala la: huiyatiya Godote la:tamo kebe ilina dopamo kikalametiya:la ba:bi ilina modoboma: ba ga:la, la:eno tepo ipuwalo ebena kalakalate nitanamene, mabu ebete ebena Bukalo tabo ba:ma ka:na goena,

“Nale la:go ba emedena

la: hidonomamo bowalubilinakomata,
iyo, emedena emedena tetelo

la:eno modoboha: komokomo ipuwalo nale la: dito
a:kamiya:pala:mata.” ✧

6 Ba:bema: Godote ebena Bukamo eta tabo dihatiya:, wadiyala a ukui bilibilihino ba:be atu tabo ba:ma ka:na koga:lama:nema:,

“Kodawa Godoko ba: naeno Owalubidawala,
ba:bema: nale eta komoma: a:katoletola:mo,
iyo, ebete na ba owalubinina,

✧ 12:29: Tutumu 4:24; 9:3 ✧ 13:2: Lom 12:13; Tup Mabu 18:1-8; 19:1-3 ✧ 13:4: Epe 5:5

✧ 13:5: Tutumu 31:6,8; Yos 1:5

eta dawate na kubahinamema: a:kamodobamene.” ✧

⁷ Ba:gala eta komo. Dopamo tetelo puya:te la:eno watowatopima: ba eda:ha Godokono tabo la:tamo dolamagiminakui, wadiyala la: ibino emede komo nemalagidolala:, iyo, kebe hidohido gaote iba:godolo dikulihonakui, ba:bako atu gaote la:godolo kikulihonama:, wadiyala la: ibi hibima: midi komodo nibamilateleniya:la:. ✧ ⁸ Numa:la:, Ya:su Kelisote dopamo keba ka:na kemeddenami, ebete ba:ma tetelo ba: ba:ba ka:na ba:kaemedena, ba:bene ebete atumu emedena emedena tetelo hiya:ma: a:keda:namene.

⁹ Ba:bema: la: hidamo! Ya:sukunu malemale komodo duluhukuya: puya:te ba:be ka:ka: mula: komoeno hibi komo iya:tulameheno, la: ba:bi iya:tulamepino hiya:hiya: tabamo papamila:ha komodo hibo gabo akududa:la:! Ba: hibila, ale tuputupulu kemeddenama: Ya:sukunu malemale komote aeno tepo ipuwoeno ukui na:kodakoduilamena, huiyatiya puya:te hiya:hiya: baa: naha talona kukalamo da:papamila:halenaka, ba:ba:te ibino kukala ta:matale komodo hido owalubi a:kuma:la:. ✧

¹⁰ La: iya:tawahala, aeno komo Yunapa:te Godokono pakala nopodo ebe kebe genamalo kadikuminaka, hawa:goeno ilina ikamehopa:te adikumipino kuba ododili mabuma: hiya:hiya: dabihole ilina Godotamo ba ikameho koa:mo ba:bo emadolamenaka, ba:bema: ba:bi katene nahama: talona konomote iba:godolo bitana. Huiyatiya numa:la:, Ya:suti keha pihigalo ebena ape hawa:goeno malemale ilinama: miditi Godotamo dikamiya:, a hibima: midipa:godolo talona kitanaha: ba:be ikame komo kalakalago nahama:, iyo, puya:te pakala nopo ipuwane kikuliha: ba:moe talonate ibi kapiyatamo italama:na.

¹¹ Ba:moe komo nemalagidolala:. A Yunapino iniwala:te Godoko kebolo kadikuminakui, ba:be genamoeno Talonanomo Habalo hawa:goeno ikamehopino Hununomo Watodawate tawakalubino kuba ododili komo egebolelamema: komo dabihole ilinoeno hawi Godotamo ba:bo ikamehonakui. Ba:bene ba:be atu tetelo komo okopa:te tawakalubino kuba ododili komo gobogobamo watalamema: ba:ma ka:na ododinakuya:, iba:te ba:bi ilinoeno ha:laha ape haba ipuwane uluhukulatelenakui koa:mo ba:bo nemadolamenakuya:. ✧

¹² Ba:moe mabuma: Ya:suti atumu ebena ape Godotamo ba ikame ebete Yelusalema ko haba ipuwane uluhukuti haba tamelo ba: dito nehoyia:, iyo, ba: ba:ba ka:na ebete ebena hawa:mo tawakalubino kuba ododili komo gobogobamo watalamiya: iba:te Godokono talonapima: keda:hanama:. ✧ ¹³ Ba:bema: wadiyala a hibima: midipa:te Ya:suku ba ta:mata, hibima: midiha:pino kapiyuimipa:te kebolo demedehona ale ba:be haba ipuwane ikuliti atu hilopo kalakalago ba:bo konelawema:nema:. ✧ ¹⁴ Ba: hibila, ba:moe hopo haba konomolo aeno Wiboha: Emede Habate hibilo kitanaha:, huiyatiya kalakala konomola, ale aeno tepo ipuwoeno baida:mo Hidonomo Haba numinama:, galane tetelo a ba:be Habalo emedena emedena tetelo ba:nemedehonama:. ✧

¹⁵ Ba:bema: wadiyala a hiliyonomo hiya:hiya: tetelo Godoko aeno Kodawama: hawakala ba ka:mina, Ya:suti atamo da:hiduimia:miya: ba:be gabodo ebe ba:milimihonakoma:, mabu ale ebe milimiho komodo Godote hibi kalakala kolawema:ne, ebete dopamo tawakalubino hawa:goeno ilina ikameho komodo keba ka:na ka:lawaenakui ba:ba

✧ 13:6: Ohale 118:6 ✧ 13:7: 1Kol 4:16 ✧ 13:9: Lom 14:17 ✧ 13:11: Hawi 16:27

✧ 13:12: Yon 19:17 ✧ 13:13: Yun 12:2 ✧ 13:14: Yun 11:10,16; 12:22

ka:na. ✱ ¹⁶ Ba:gala la:le hidohido komo ba ododili la: ipuwalo etate eta kowalubima: ukui hidamo na:miya:tenakuya:la:, mabu ba:moi ododili komo ba: atumu hawa:goeno ilina ikameho komo huiyala, iyo, la:le ba:mako ododi komodo Godoko ba:kalakaluiminakomata. ✱

¹⁷ Ba:gala la:eno sose watowatopi kokalakuilamenama:, wadiyala la: ibino tabo ulihote na:papamila:hanala:. Numa:la:, iba:te du hegela hiliyonomolo la:eno tepo ipuwoeno ukui komokomo hidamo ulamelelamenata, mabu Godote tawakalubino komo danagilamelelamemene, ibi ubihinola ebete ba:ba tetelo ibino oko kubama: goe. Ba: hibila, keba tetelo iba:te ibino oko konomo ipuwalo la:godone eta temeteme da:lawemena:, ba:ba tetelo la: ba: atu temeteme ipuwalo kopola:nama:nemata, ba:bema: wadiyala la: la:eno ododili ipuwalo kalakala kapiya iba:tamo nikalamenakuya:la:. ✱

¹⁸ Ba:bene la:eno toetoe tabo olamagimi ipuwalo wadiyala la:le na ba:gala nago oko dowatina a hiliyonomo Godotamo na:wadiya:paa:tenakuya:la:. Ba: hibila, aeno tepo ipuwoeno mulu ukuiti a kuba ododilipima: kaka:minaha:, mabu a iya:tawahala aeno ubi komo ba: ba:ma ka:nala, ale hiliyonomo tetelo hidohido komo kapiya bododilinama:. ✱ ¹⁹ Ba:gala nale ba:moe eta komoma: la: konomamo toelameholemata, la:le na Godotamo nadipateniya:la: ebete gabo na:hiduima:mene nale la:tamo tiyolo kopuluhukuma.

Buka Ododidawoeno Kuititi Tabo Komokomo

²⁰ Ba: hibila, aeno Kodawa Ya:su Kelisote ebene sipi-goegoe Helonomo Ulamedawama: eda:na, mabu ebene hoe tetelo da:ka:ka:liya: ba:be hawiti Godokono emedena teteno nopo bekodakoduimina. Ba:bema: pote ebe hoe ipuwane dadipatiya:, ba:be Kodawa Godoko ba: tawakaluba:tamo hete dikalamena ba:be dawala, ✱ ²¹ wadiyala ebete hiliyonomo hidohido komo la:tamo nikalamenakamena:ta, la:le ebene heloamo ebene ubi komamo hibilo kopapamila:hanama:. Ba:gala Ya:su Kelisote atamo da:hiduimia:miya:, wadiyala Godote ba:be gabodo ebene hidonomo oko a ipuwalo nowatinamene, mabu ba: ba:ba ka:na ebe ha:kiya ebe ba kalakaluimina Ya:sugodolo awagaha komote emedena emedena tetelo nitanamene! Ba:moe tabo ba: hibila, ba:ba:la!

²² Ba:bema: hibima: midipi ekaka:la:, nale la: bekatoelameholemata, nale la:eno tepo ipuwoeno ukui owalubilima: ba:moe leta ipuwamo kebe tabo komokomo da:miya:temo, la: ba:bi komo hiliyonomo ulihoma: ubiha:ma: akeda:hala:, mabu hibila, nale ba:moe leta ipuwalo naeno tabo komokomo kaga:gilama:tepaleha:.

²³ Ba:gala na ubila la: ba:moe eta komo niya:tawahala:. Gabomana:te aeno eta hibima: midi ekawi Timotiko du genamane dito oemiya:, ba:bema: ebete natamo tiyo da:pemene, ba:ba tetelo na eba:go la: ulamema: badi kopema:nema:.

²⁴ Ba:bene la:eno hopo konomolo kebe watowatopa:te sose oko la:tamo dowatihona, wadiyala la: ibi hiliyonomatamo naeno nolata tabo na:noelamiya:la:. Ba:moe Itali hopolo demedehona ba:bi hibima: midipi ekaka:te ibino nolata tabo atumu la:tamo kapoelama:.

²⁵ Wadiyala Godokono malemale komote la: hiliyonomagodolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

✱ 13:15: Ohale 50:14,23 ✱ 13:16: Pil 4:18 ✱ 13:17: 1Tes 5:12 ✱ 13:18: Oel 24:16; 2Kol 1:12 ✱ 13:20: Yel 32:40; Isi 37:26; 1Pit 2:25

YA:IMESIKONO LETA EBETE HIBIMA: MIDIPA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Ya:imesitila, Godoko ba:gala Kodawa Ya:su Kelisoko ibino okodawala. Ba:bema: Isalaela 12 gu ipuwalo la: puya:te Yudiya hopone ikuliti ba:moe hopo konomolo hiya:hiya: da:nemedehonama, la: nono-lata, nale ba:moe leta la:tamo poememo. ✧

Godoko Hibima: Midi Komo Ba:gala Ebedo Mulu Komo

² Naeno hibima: midipi ekaka:la:, hiliyonomo hiya:hiya: temeteme komate la:tamo dikulihona, wadiyala la: konomamo na:kalakalahanala:, ✧
³ mabu la: iya:tawahala koko temeteme komate hibima: mididawatamo da:pelamemena:, ba:bi komodo ebete ebena hibima: midipuwalo apete kodakodalo kola:nama:ne. ✧ ⁴ Ba:bema: la: kodakodalo la:mota:hana komo akamiyapala:, mabu la: ba:ma ka:na ba emedena la:eno hibima: midipuwalo helohelonomoma: keda:hama:nemata, iyo, la:eno apepeho ipuwalo la:le eta kapiya hido komo a:kotamata.

⁵ Ba:bema: la: ipuwalo kebe lumagigodolo mulu ukui itanaheno, wadiyala ebete Godoko na:toemehamene, ba:bene Godote ebetamo mulu komo kikamema:ne. Ba: hibila, Godote ba:bako toemehodawatamo ubiha: tabo a:kagaa:mene, mabu ebena kalakala bitana tawakalubi hiliyonomatamo ebena hidohido komo ikalameholema: ✧ ⁶ Huiyatiya numa:la:, la: Godogodone eta komo lawema: la:eno hibima: midipuwalo ukui gagagagama: eda:halo ebe akatoemehala:, mabu ukui gagagagadawoeno emalagidole komate ba: kehaha: kolo-moeno gawiya keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, huhuti hiya:hiya: hapuni da:monako gawiyate ba: atumu hiya:hiya: ba:ba ka:na komahila:halema:na:. ⁷ Ba:bako lumagiti akemalagidolala: ebete Godoko toemeha ipuwalo eta hido komo kolawema:ne, ⁸ ao, ebegodolo ukui netewa ba:pola:na, ba:bema: ebena ododili hiliyonomo ipuwalo ebe nalegana.

Ilinaha:dawa Ba:gala Dogodogodawa Ibino Komo

⁹ Ba:bema: wadiyala hibima: midipi ipuwalo ilinaha:dawate na:kalakalamene, mabu ebena tepo ipuwalo Godote hidohido komamo ebe ya:lo a:tabuimiya:, ba:gala galane ebete hido huiya kikamema:ne.
¹⁰ Ba:gala wadiyala dogodogodawate atumu na:kakalakalamene, mabu Godote ebena tepo ipuwano awae komo ba iya:tumi ebe ba:ma ka:na kiyamiya:, ebegodolo ditana ba:be dogodogo komo ba: ko komoha: Iyo, galane hopo haboeno dogodogo komate kowibohoma:na:, hopo haboeno haiyaiti hopamo ma:tigate waiwaima: keba ka:na keda:nako ba:ba ka:na. ✧ ¹¹ Iyo, hibila, hegelate ba podolo koenomoma: deda:mene ba:ba tetelo haiyaa:te waiwaima: eda:hate ibino hidohido tita:te ba: dito kowibohoma:na:, ba:bema: dogodogodawate ba: ba:ba ka:na kewagelema:ne, ebete ebena hiya:hiya: mani oko ba owatiho ebena ka:ka:te ba:bo kalatidima:ne.

Kuba Gabamo Emogabuimi Komate Godogodone A:kapelama:la:

✧ **1:1:** Ma:t 13:55; Gal 1:19; Oel 15:23; 1Pit 1:1 ✧ **1:2:** Lom 5:3-5 ✧ **1:3:** 1Pit 1:7 ✧ **1:5:** Mulu Tabo 2:3-6 ✧ **1:10:** Ais 40:6-7

¹² Ba:bema: kebe hibima: mididawate koko temeteme ipuwalo kodakodanomolo da:la:namene, wadiyala ebete na:kalakalamene mabu ebete ba:bako pawu ipuwalo kodakodama: deda:mene ebete emedena ka:ka: huiya kolawema:ne. Numa:la:, ba:moe ka:ka: ba: puya:te Godoko malemalelo demalagidolona ebete iba:tamo ikalamema: hibilo da:goiya: ba:be komola.

¹³ Ba:gala eta komo. Etate hiya:hiya: temeteme ipuwalo ba la:na kuba gabamo emogabuimi komote ebetamo da:pemene, ebete ba:ma ka:na akagaa:la:, “Ba:moe kubate Godogodone natamo pe.” Ao, eba ka:naha: Godote lumagi kuba gabamo a:kemogabuima:le, ba:gala Saitanakono helo puliyala ebete ebena kuba gabamo emogabuimi komo Godotamo kododima:. ¹⁴ Ba:bema: numa:la:, kuba gabamo emogabuimi komate ba: lumagino kateneno kubakuba ubi gabodo pelamenaka, iyo, ba:moe ba:be gabodo Saitanate ebe adimuiya:tate ebena gubi ipuwamo dito kona:da:nama:ne. ¹⁵ Ba:ba tetelo ba:be lumagino tepo ipuwalo kateneno kuba ubi komote apete kuba ododi komo kalahimima:ne, ba:bene ebena kuba ododi komote ebena emede ipuwalo konomoma: deda:mene, ebete hoe ba:bo kalahimima:ne mabu kuba ododi komoeno huiya ba: hoela.

¹⁶ Ba:bema: naeno hidohido hibima: midipi ekaka:la:, la: ha:kiya la: ha:da akamiholama:la:, ¹⁷ mabu hiliyonomo hidohido komate Hunu Haboeno Nabiwigodone ebena malemalelo atamo pelamena, huiyatiya kuba komate ebegodone a:kapelama:la:. Ebe ba: alomo da:la:minana ba:bi olokino Namutudawala ba:gala ebe ba: hibi malemale Kodawanomola, ba:bema: ebena malemale komote atamo hiya:ma: a:keda:le, ba:ma ka:na eta tetelo konomamo kahawakalimi, eta tetelo nanekela:mo kahawakalimi, ebete ba:ba ka:na kewagelenaha:. ¹⁸ Numa:la:, ebete a ebena gugudima: komidima: ebena ubi bihatiya:, ale ebena Hibi Tabo ipuwado uliulinoma: eda:hate kohawakalahalema:. Ba:bema: ba:moe komo ba: hibinomola, ebete ba:moe hopoeno ilina hiliyonomo dododiliya:, ibi ipuwalo a ba: dopo noloho gao keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala.

Lumagiti Godokono Tabo Dito Uli Modoboha; Wadiyala Ebete Hibilo Na:papamiwatamene

¹⁹ Naeno hidohido ekaka:la:, wadiyala la: ba:moe komo nemalagidolala:. Modoboha: lumagiti komopino tabo ulihoheno ebe ha:kiya ebena komo tiyolo olamagi, ba:gala modoboha: lumagiti eta lumagitamoma tiyolo mauba, ²⁰ mabu Godokono tuputupu emede komoeno gaote lumagino mauba gabodo a:kanolohamena:. ²¹ Ba:bema: la:eno tepo ipuwalo da:pola:na ba:bi dalowa: ukui komo, ba:gala la:eno apa:mo dododilinakoma ba:bi kuba ododili komo, wadiyala la: ba:bi komo hiliyonomo tama:mo miya:tete, ba:bene Godote la:eno tepo ipuwamo damihonako ba:be tabamo hibilo na:papamila:hala:, mabu ba:be tabote ba: la:eno ka:ka: muleno gaboma: eda:na. ✧

²² Numa:la:, la: Godokono tabo ulihote papamila:haleheno, ba:moe gabodo la: ha:kiya la: bamihoholamenakomata. Ba:bema: wadiyala la: ebena tabo uliti hibilo na:papamila:hala:, ✧ ²³ mabu kebe lumagiti Godokono tabo uliti papamiwataheno, ebe ba: pote galasilo ebena holoholo daedae ukuilo dumita ba:be lumagi huiyala. ²⁴ A:iye! Ba:bako

lumagiti ebenu holohololo eta kuba dumimini, ebete ba:be komo hiduimihino, tote bada kuba komo kumi ba:be komo ba: dito konadodoma:ne. ²⁵ Huiyatiya kebe lumagiti Godokono Hidonomo Tutumu Tabo hidamo umiti kalakalago ba lawe, ebete ba:be tabamo papamiwatate adodoheno ba:be komo ipuwalo demedenamene, Godote ebenu hiliyonomo ododili ipuwalo ebe hidonomamo bowalubinakomene. Ba:hibila, Godokono Hidonomo Tabote ba:bako lumagi ebenu hibima: midi ipuwalo tutunomoma: komidima:ne. ✧

Hibi Gabodo Godoko Ta:mata Komo

²⁶ Ba:bema: la: hidamo! Kebe lumagiti ebe ha:kiya ebe Godoko ta:matadawama: ba goe huiyatiya ebenu ma:lapila hidamo uminaheno, ba:be lumagi ebe ha:kiya ebe ha:da kamihomema:ne. Ebenu Godoko ta:mata komo ba: nene huiyala, iyo, ebenu emede ipuwalo hido komote a:kitanamene! ✧ ²⁷ Ba:bema: Godokono hibi ta:matadawoenu komo keba ka:nala:ka:? Ebete halipa gugudi ba:gala hamolehamole kame-nakamena ba:bakobako awae tawakalubi ibino menemene ipuwalo hidonomamo owalubilina, ba:gala ebete ba:moe hopolo ba emedena kuba komokomo kododilinaha:, ba:ma ka:na ebete ebenu tepo ipuwa ukulate gala dalowa:ma: a:kamida:mene. Ba:hibila, Godote ba:bako lumagi dumimini ebe ebenu hibi ta:matadawama: koka:mima:ne.

2

Dogodogopi Kapiyatamo Hidohido Komo Akododila:la:

¹ Naeno ekaka:la:, la: ba: aeno Kodawa Ya:su Kelisoko hibima: midipilata ba:gala ebe ba: Godokono helo alo ipuwalo demedena ba:be Kodawala, ba:bema: la:le tawakalubi hunu nikapa:mo ulameheno ba:ma ka:na eta lumagi miya:palo eta lumagi ebo akalawa:la:.

✧ ² Ba:be mabuma: keba tetelo eta dogodogodawate ebenu hidohido kaliko pupuliti ba:gala huiya konomo kakaeto ebenu kokotamo puliti la:eno sose kapiyuimi komamo da:pemene, ba:bene ba:be atu tetelo eta ilinaha:dawate la: ipuwamo da:kapemene, la:eno ukui ibi netewapa:tamo keba ka:na na:kitanamene? ³ Hidohido kaliko pupuliti da:pemene, la: ba:be lumagi koamo ba emalagidolo ebetamo ba:ma ka:na ba:ka:ga:loma, “Ama: nolata, ba:moe dopo hapu habamo nemedas?” Huiyatiya ilinaha:dawa da:pemene, la: ebe malemalelo emalagidoloheno ebetamo ba:ma ka:na ba:ka:ga:loma, “Eta haba hibi kitanaha:, wadiyala ama: tamelo dito na:la:na?” ⁴ A:iye! La: ba:mako ododi komodo la:eno tepo ipuwono kuba ukui komo behawakalilamenakomata, mabu la:eno tepo ipuwalo la: dogodogopi hidohidoma: ba ga:la, ilinaha:pi nenema: midililo ibi malemalelo kemalagidolenaha:!

⁵ O naeno hidohido ekaka:la:, wadiyala la: ba:moe tabo hidamo nulia:la:! Godote ilinaha:pi hibinomolo uwatiya:, iba:te ba:moe hopolo ba emedena hibima: midi ipuwalo kokopima: keda:hanama: Ba:hibila, galane iba:te Godokono Ko Gawadalagi Habalo da:pola:na ba:bi dogodogo ilina kuwatema:na:, mabu Godote hibinomo tabo ya:lo olamagiya: ba:be Haboenu hidohido komo ebe malemalelo demalagidolona ba:bi tawakaluba:tamo kikalamema:. ✧ ⁶ Huiyatiya numa:la:, la: ba:bako ilinaha:pi malemalelo kemalagidolenaha:, dogodogopi kapiya

✧ 1:25: Lom 8:2; Yai 2:12 ✧ 1:26: Ohale 141:3 ✧ 2:1: Oel 10:34; Yai 2:9 ✧ 2:5: 1Kol 1:26-28

bemalagidolenamata. A:iye! La:eno kuba ukui bada konomola:ka:! Komo tetelo ba:bi atu dogodogopa:te la: hibima: midipa:tamo koko temeteme ba ikalame gabomanino tabo anagiya:mida habamo la: ba:bo magatalenakata. ⁷ Iyo, komo ibi ba: Ya:su Kelisoko diduduputiminaka ba:bi hibima: midiha:pila, ba:bema: Ya:sukunu hido mahilo ebete la: kowalubilima: dikalamiya:la, iba:te ba:be mahilo kubama: ga:lana.

⁸ Numa:la:, Ko Gawadalagi Godote ebeno konomo tutumu tabo ebeno Bukalo ba:ma ka:na hawakalimina, “Ama: ha:kiya ama: demalagidolona, ba:ba ka:na ama: tamelo demedehona ba:bi tawakalubi malemalelo nemalagidolena,” ba:bema: wadiyala la: ba:moe tabamo hibinomolo na:papamila:hanala:. ✧ ⁹ Huiyatiya la: papamila:haheno, ba:ma ka:na la: tawakalubi hunu nikapa:mo ulamelo eta ilinaha:dawa nenema: miditi, ba:bene ebe miya:pate eta dogodogodawa da:lawema, la: ko kuba kododima:nemata. A:iye! Godokono konomo tutumu adikanale mabuma: kuba huiyate la:tamo hibilo kopema:ne, ✧ ¹⁰ mabu kebe lumagiti Godokono hiliyonomo tutumu tabo ba uwate eta kapiya dadikanalemene, ba:ba tetelo ebete hiliyonomo tutumu tabo da:wakalamina ba:bako dubuma: keda:ma:ne. Iyo, kapiya tutumu tabo adikanaledawa ba:gala hiliyonomo tutumu tabo wakalamidawa ibino komo ba: kapiyala, mabu ibi netewapa:te kapiya gabodo ibino kuba huiya Godogodone kuwatema:na:. ✧

¹¹ Ba:bema: numa:la:, Kodawa Godote tutumu tabo ba:ma ka:na goiya:, “Ama: eta dubuino kamena pilolo akalawa:la:,” ba:gala ba:moe atu Kodawate gala na:kagoiya:, “Ama: eta lumagi akanakapuma:la:.” Ba:bene keba tetelo ama: dopo tutumu tabo ba lawe huiyatiya ama: tote eta lumagi dito da:nanakapumimina:, amia:no komote keba ka:na na:kitanamene? Ama: dopo tutumu tabo adikanaleheno, ba:be mabuma: Godote ama:tamo ba:ka:kalakalamene? Ao, ebete kuba huiya ama:tamo hibilo kikamema:na:ta, mabu ama: ba: ebeno eta tutumu tabo adikanala:ta! ✧

¹² La: hidamo nulia:la:, Godokono konomo tutumu tabo ba: malemale hawakalimi tutumu tabola, ba:be tutumu tabote tawakalubino hibima: midi ipuwalo ibi tutunomoma: midilina. Ba:bema: wadiyala la: la:eno tabo ga:la ipuwalo ba:gala ododili komo ipuwalo ba:be ko tutumu tabamo hibilo na:papamila:hanala:, mabu galane Godokono Hunu Habalo ba:be kapiya tutumuti la:eno komo kanagiya:midalamema:na:ta. ✧ ¹³ Ba: hibila, ba:ba tetelo Godote malemaleha: tawakaluba:tamo ebeno malemale hawakalimihino kuba huiya iba:tamo kikalamema:ne, huiyatiya malemale hawakalimipa:tamo ebete kuba huiya a:kikalama:mene, ao, ebete ebeno malemale iba:tamo konomamo kohawakalimima:ne. ✧

Godoko Hibima: Midi Komo Ba:gala Hidohido Ododili Komo Ba: Kapiyala

¹⁴ Naeno ekaka:la:, kebe lumagiti Godoko hibima: midima: goelo hidohido komo ododilihino, ebeno komo keba ka:nala:ka? Godote tawakalubino komo danagiya:midalamemene, ba:ba tetelo ebete ba:be lumagino hibima: midi komo modoboma: ba:ka:goemene? Ao, ba:bako lumagino hibima: midi komo ba: ha:da amiho komola, ebeno ka:ka:

✧ **2:8:** Ma:t 19:19; Gal 5:14 ✧ **2:9:** Tutumu 1:17 ✧ **2:10:** Ma:t 5:19 ✧ **2:11:** Ikuli 20:13-14; Lom 13:9 ✧ **2:12:** Gal 6:2; Ya:i 1:25; 1Pit 2:16 ✧ **2:13:** Ma:t 5:7; 18:32-35

mula: komote a:kitanamene. ¹⁵ Diyala la:eno hibima: midipi kapiyuimi ipuwalo eta lumagiti kalikoha:ma: kuda: eda:na, ba:gala na:hoeno ilinaha:dawate kuda: a:luta. ✧ ¹⁶ Ba:bene la: ipuwalo etate ba:bako awae lumagi umiti, ebe owalubihino ebetamo ba:ma ka:na da:goemene, “Ama: Godokono kalakalago na:toa, ebe ha:kiya ama: kalikamo ba:gala baa:mo kowalubima:na:ta,” ba:be tabo owalubi taboha:, ba: kuba tabola. Ba:bema: keba tetelo eta hibima: mididawate ilinaheno demedena, ba:bene ama:le ebe kalikamo ba:gala baa:mo owalubihino, amia:no hibima: midi komote keba ka:na kitana? ¹⁷ Ama: hidamo nulia:, ama:le Godoko hibima: midima: goete huiyatiya hidohido komo ododilihino, amia:no hibima: midi komo ba: hoela.

¹⁸ Huiyatiya la:eno hibima: midipi kapiyuimi ipuwalo komopa:te na:ga:lana, “Lumagigodolo hidohido ododili komate pola:naheno kubaha:, mabu Godoko hibima: midi komo ba: tepo ipuwoeno ododi komola, apa:mo ododi komoha:.”

Ba:bema: na Ya:imesiti ibino tabo ba huiya na:goemo, “La:le hidohido komo dododilima nale la:eno hibima: midi komo ba:bo kiya:tawama:nemo, huiyatiya la:le ododilihino na a:kiyatawamo. Numa:la:, naeno komo ba: ba:ma ka:nala, komopa:te naeno hibima: midi komo kiya:tawahama: nale hidohido komo ba:bema: ododilinakomo.” ✧

¹⁹ Huiyatiya la: komopa:te koga:lama:nemata, “Ale Godoko kapiya hibima: na:midinama:, ba:moe ba: ko komola, aeno apa:mo ododili komoha:.”

Na huiyatiya kogoema:nemo, “Iyo, Godoko kapiya ba: Kodawala, Saitanakono kubakuba gobogobo ba:be komo atumu iya:tawahala. Ba:bema: iba:te ba:be komo hibima: ba midi Godokono heloma: lililahalelo na:toletolehona, huiyatiya numa:la:, iba:te ibino kuba ododili komo miya:paleheno hidohido komo a:kododila:la:. Ba:bema: la: na:kemalagidolutama Godote ibino tole komoma: iba:tamo kokalakalama:ne? Ao, ibino hidohido komo ododiliha: mabuma: ebete iba:tamo kuba huiya hibilo kikalamema:ne!”

²⁰ A:iye, ama: hidohido komo ododiliha: lumagima: deda:na, ama: daedae lumagilata! Ama: numa:, Godokono Bukoeno eta tabo komote a ba:ma ka:na iya:tua:mena, kebe lumagiti Godoko hibima: midima: goelo huiyatiya hidohido komo ododilihino, ba:be lumagino hibima: midi komo ba: ha:da amiho komola. ²¹ Iyo, ama: aeno iniwa A:ibalahamakono komo nemalagidola. Ebete Godoko hibima: ba midi, ebena hibima: midi komote ebena ododi komodo ba:ma ka:na hawakaluya:, ebete Godoko owatidoloeno nakola patapata hunamo ebena gudu Aisa:keko adila:tete Godotamo hibilo ikamiya:, iyo, ebena hido ododi komodo Godote ebe eta tuputupudawama: ba:bo ka:miya:. ✧ ²² Ba:bema: ale ba:moe komo umima:, A:ibalahamakono hibima: midi komo ba:gala ebena ododi komo kapiyanomoma: ba eda:, ebena hibima: midi komote ebena ododi komodo modobonomoma: ba:bo eda:miya:. ✧ ²³ Iyo, ba:moe komote A:ibalahamatamo uluhukuya:, Godote ebena Bukalo dopamo da:goiya: ba:be tabote hibima: keda:ma:, mabu ebena Bukalo tabo ba:ma ka:na itana, “A:ibalahamate Godoko hibima: da:midiya:, ba:bema: Godote ebe tuputupudawama: ba:bo goiya:.” Iyo, hibila, A:ibalahamakono hibima: midi mabuma: Godote ebe ebena

hido mabulubima: ka:miya:. ✧ ²⁴ Ba:bema: wadiyala ama: ba:moe ko komo hidamo na:lawa:, ama: Godoko hibima: midilo hidohido komo nododilinakuya:, mabu Godote hidohido ododili komo ama:godolo dulamemene ebete ama: tuputupudawama: koka:mima:na:ta. Huiyatiya ama: hibima: midi ipuwalo hidohido komo ododilihino, amia:no hibima: midi komo ba: ha:da amiho komola, Godote ama: tuputupu-dawama: a:kaka:ma:mena:ta.

²⁵ Ba:gala Godokono Bukate eta hibima: mididawoeno komo beka-hawakalimina, ebena mahilo ba: La:iha:batela. Ba:be kamenate dopamo Godoko hibima: midiha: tetelo dubu bilibili kamenama: eda:nami, huiyatiya Isalaela tawakaluba:te ebena Ka:inane hopo lawema: da:pikuliya:, ba:ba tetelo ebete ibino Godo hibima: miditi ibi ba:ma ka:na owalubiliya:. Isalaela dubu netewapa:te hopo umihoma: diya gabodo ebetamo da:puluhukuya:, La:iha:bate ibi Ka:inane hopo gabomani dubatamo kikalamiya:ha:, ebete huiyatiya ibi hiya: gabodo dito oelamiya: gabomani dubate ibi anakapulamekapoma:. Ba: hibila, mabu La:iha:bate ba:moe hido komo dododiya:, ba:be mabuma: Godote ebe eta tuputupudawama: ba:bo ka:miya:. ✧

²⁶ Ba:bema: naeno iya:tulame taboeno ipuwa kohawakalimima: eta go tabo ba:ma ka:na itana. Lumagiti da:hoemene ba:ba tetelo ebena gobogobote ebena apene dito kuluhukuma:ne, gala ba:be hoe apelo a:kemedenamene. Ba:bema: hibila, lumagino hibima: midi komo ba: ba:ba ka:nala, ebegodolo hidohido ododili komate pola:naheno, komopa:te ba:bo kiya:tawahama:na: ebena hibima: midi komo ya:lo a:hoi.

3

Hibima: Midipa:te Ibino Tabo Olamagimi Komokomo Hidamo Nula-menamena:

¹ Naeno hibima: midipi ekaka:la:, la:eno sose kapiyuimi ipuwalo kapiyakapiyanomate iya:tulamepima: neda:huya:la:, mabu la: iya:tawahala a puya:te Godokono tabo iya:tulamepima: deda:hanama:, galane ebete aeno tabo olamagimi komo ba:gala ododili komo konomamo kanagilamelea:mema:ne, huiyatiya ebete komo hibima: midipino komo ba:ba ka:na a:kanagilamelelama:mene.

² Ba: hibila, komo tetelo a hibima: midipi hiliyonomate Godokono hibi gabo otanakoma:. Huiyatiya numa:la:, a ipuwalo kebe lumagiti ebena tabo olamagi komo hiliyonomo hidonomamo dulamena, ba:ma ka:na ebena ma:lapilate eta kapiya tabo kubamo gohena, ba:be lumagino ododili ipuwalo eta kubate atumu a:kitanamene, iyo, ebete ebena apena hiya:hiya: ododili komo hiliyonomo hidonomamo ulamena eta kuba ododikapoma:. ³ Ba:bema: wadiyala la: ba:moe go tabo hidamo nemalagidolala:, oso-goeno namutudawate ebena tabamo hale ihatete, ba:bene ebete oso-goe hunamo ba emede ba:be deha:poto hala:mo oso-goe hibi gabodo ba:bo katama:ne. ⁴ Ba:gala eta go tabo ba:ma ka:nala, huhuti kehaha: kolomoeno ko palai boge heloamo ba atuta, boge atadawate atumu kiya:li deha:potoamo ba:be boge ebena ubi gabodo dito katama:ne.

⁵ Ba:bema: lumagino ma:lapila ba: atumula. Ebe ba: lumagino ape konomo ipuwalo ditana ba:be apena deha:poto komola, huiyatiya

ebe ha:kiya ubi dihatemene ma:lapilate lumagi kuba gabamo ba:bo komagatama:ne. Iyo, ebete awagaha tabo olamagi komodo koko komo ododilima: da:goemene, ebete ba: ba:ba ka:na ebena ka:ka: konomo konekubahimima:ne, koe powa deha:potote konomoma: eda:te koko kehate da:la:mota:hana ba:bi ilina keba ka:na ka:wamotenako ba:ba ka:na. ⁶ Iyo, hibila, lumagino ma:lapila ba: koe powa huiyala, mabu ma:lapilate lumagino apelo ba: deha:poto ilinama: eda:na, huiyatiya ebena kuba tabo olamagi komate ba:be lumagino ape konomo dalowa:ma: miditi ebena emede komoeno hiliyonomo komokomo dito kokubahilamema:na. Ba:bema: numa:la:, ma:lapiloeno koete Saitanakono Koe Habane puluhukunako, iyo, ma:lapilate ba:be Kubada-woeno ubi komamo papamiwatanako. ✧

⁷ Ba: hibila, natamo wapata:lame ilina ba:gala tepamo wapata:lame ilina, beya ipuwalo da:ka:ka:halena ba:bi ilina ba:gala holahola, tawakaluba:te ba:bi hiya:hiya: ilina hiliyonomo gelebadilame iya:tawahala, ⁸ huiyatiya lumagiti ebena ma:lapila gelebadimi modoboha. Gabo kitanaha: mabu ma:lapilate kubanomoma: ba eda:, ebena kuba tabo olamagi komate komo tawakalubi anakapulamema: ewagelena, ebe helo kalu keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ✧

⁹⁻¹⁰ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, wadiyala la: ba:moe komo hidamo nemalagidolala. Komo tetelo a hibima: midipa:te aeno ma:lapilamo aeno Kodawa Nabiwi Godoko a:milimihonakoma:, ba:bene komo tetelo ale komo tawakaluba:tamo maubaha:te aeno tabamo ibi ba:bo kubahilamenakoma:. Numa:la:, Godote ba:bi tawakalubi ebena holoholamo ododiliti ebena gugudima: ka:lamina, ba:bema: milimiho tabo ba:gala mela tabo atu lumagino tabone dikulimina: ba:be komo ko kubanomoma: keda:ma:ne! A:iye, ba:bako kubate a ipuwalo akuluhukala:! ¹¹⁻¹² O naeno ekaka:la:, la: iya:tawahala, sipolo gao kehane tawakaluba:te boga:me gao a:katapihala:, ba:gala hiwila gao kehane atumu sipolo gaote a:kanolohala:. Ba: ba:ba ka:na tawakaluba:te hido a:la:mina beya ma:pene kuba solo beya a:kiyapohala:, iba:te huiyatiya hido beyanomo biyapohonaka, iyo, hibila, solagoeno beya ma:pete hido gola beya tawakaluba:tamo ikalame modoboha:.

Godokono Hibi Mulu Komo

¹³ Ba:bema: la:eno hibima: midipi kapiyuimi ipuwalo eta mulu ukuidawa ba:ka:luta? Wadiyala ba:bako dawate tuputupu emede komodo ebena mulu ba:ma ka:na na:hawakalima:mene, ebete awagahaheno hidohido komo kapiya bododilinakomene. ¹⁴ Huiyatiya la: la:eno tepo ipuwalo komopino ilinama: iba:tamo da:maubahanama, ba:gala awagaha ipuwalo la: ha:kiya la: da:wadiya:paa:latelenama, la: hidamo! La:eno awagaha komoeno ododili ipuwado la: Godokono hibi gabo ha:da gaboma: ga:lanamata, ba:bema: wadiyala la: ba:be awagaha komo na:miya:pala:. ¹⁵ A:iye, la:godolo ditana ba:be awagaha ukui Godokono Hunu Habane kapenaha:! Ao, ba:bako ukui ba:moe hopoeno mulu ukui komola, ba:be ha:da mulu komote Saitanagodone ba pena Godokono hibi mulu komago ba:bo palaholonako. ¹⁶ Ba:bema: puya:te komopino ilinama: iba:tamo da:maubahana, ba:gala puya:te awagaha ipuwalo ibi ha:kiya ibi kapiya demalagidolena, ba:ba:te olowabeletihui

ipuwalo hiya:hiya: utitamate hiliyonomo hiya:hiya: kuba komo ba:bo ododilina.

¹⁷ Huiyatiya Godogodone da:pena ba:be mulu komoeno ododili komo eba ka:naha:, mabu ebenu hibi muluti tawakaluba:godolo ditana, iba:te kuba dalowa: komokomo a:kododila:la:. Ba:bi tawakaluba:te tatabalo ba emedena olowabeletihui komo a:kiya:tawahala:, huiyatiya ibi ipuwalo etate eta malemaletelo hidohido komo ba:bo ododilina. Ba:bene iba:te tawakalubi hunu nikapa:mo ulameheno ba:ma ka:na eta lumagi miya:pate eta lumagi ebo a:kalawa:la:, ba:gala iba:godolo ma:lapila netewa komote kitanaha:. ¹⁸ Ba: hibila, puya:te ba:mako tataba emede komo komopa:tamo dikalamena, ibi ba: hidohido kikipo hakamo damihona ba:bi okopi huiyala, mabu ibino oko owati ipuwalo hidohidonomo naha ilinate hibilo kopikulima:na:. *

4

Ba:moe Hopoeni Komokomo Koamo Emalagidole Komo

¹ Ba:bema: la: hibima: midipi ipuwalo alaholoho komo ba:gala olowabeletihui komo kebene ka:pelamenaka? Iyo, ba:bi komate la:eno kateneno kubakuba ubi komodo pikulinaka, mabu ba:bako ubi komate la:eno tepo ipuwalo hidohido ukui komago alaholohona. * ² Ba: ba:ba ka:na la:le komopino ilina uwatema: ewagelenamata, huiyatiya uwate gabo umihino ba:bema: la:le la:eno tabamo ibi anakapulamenakomata. Ba:gala la: koko ilina uwatema: ubi konomola, huiyatiya la:godolo pola:naheno ba:bema: la:le ba olowabeletihui kubanomamo ba:bo alaholohonakomata. A:iye! Mabu keka: la:le la:eno komo ilina modobolo kuwatanaha:? Mabu ba: la:le Godoko la:eno modoboha: komoma: hibi gabodo a:katoemehalemata. ³ Ba:bema: numa:la:, keba tetelo la:le eta ilinama: Godoko da:toemehonakoma, ba:ba tetelo la:eno tepo ipuwoeno ukui tuputupulu kapula:naha: mabu la: ubila ba:be ilina lawete la: ha:kiya la: kokalakuilamema:. Iyo, la:le Godoko kokalakuimima: ukui kihatenaha:, ba:bema: ebe ubihinola eta ilina la:tamo ikalame.

⁴ A:iye, la: ba: hibima: midiha: tawakalubi huiyalata! La: iya:tawahala:ka:, kebe lumagiti ba:moe hopoeni komokomo koamo demalagidolena ebete Godokoba: alaholohodawama: eda:na? Iyo, ba: hibila, pote ba:moe hopoeni ilina ba:gala awagaha komokomo uwatema: dewagelena, ebe ba: Godokoba: alaholodawala. *

⁵ Ba:bema: numa:la:, Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, “Godoko ubi konomola ebenu Gobogobote ha:kiya aeno tepo ipuwalo kemedinama:, ba:bema: ebete aeno kubakuba ukui komago helonomamo alaholohonako.” Iyo, la: iya:tawahala ba:be tabote hihinomoma: ba eda:na, ⁶ ebenu Bukalo ba:moe eta tabote atumu ba:kaitana,

“Puya:te dawagahana Godote iba:go nalaholohona,

huiyatiya puya:te ibi ha:kiya ibi hopamo da:miya:tena,

ebete iba:tamo ebenu ko malemale behawakaliminako.”

Kalakala konomola, Godote ebenu malemale atamo ba: ba:ba ka:na hawakalimina! *

* **3:18:** Ma:t 5:9; Yun 12:11   * **4:1:** Lom 7:23   * **4:4:** Lom 8:7; 1Yon 2:15   * **4:6:** Mulu Tabo 3:34; 1Pit 5:5

⁷ Ba:bema: wadiyala la: ha:kiya la: Godotamo ikamehote Saitanatamo helonomoma: neda:hanala:, mabu la:le ba:ba ka:na dewagelema, Saitanate la: kuba gabamo emogabuilame ipuwane la: miya:palete gobogobamo tiyo kalahula:ma:ne. ✧ ⁸ Ba: hibila, keba tetelo la: Godoko tama:mo da:pelamema, ba:be atu tetelo ebete la:tamo puluhukuti la: kalakalago kopuwatema:na:ta. Ba:bema: la: puya:te kuba komokomo dododilinama, wadiyala la: la:eno dalowa: kokoto ukulalete kuba komo gala akododila:la:. Ba:gala la: puya:te Godoko ba:gala ba:moe hopoenno komo atu tetelo ta:matalema: dewagelenama, wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno kubakuba ukui hiduilamete, ✧ ⁹ ba:bene la:eno kuba mabuma: wadiyala la:le tepo temetemema: eda:hate nihima:la:. Iyo, wadiyala la: la:eno iya:da: komo miya:pate tepo ipuwoeno ihi komo na:lawiya:la:, ba:bene la:eno kalakala komote huiyatiya menemenema: neda:mene. ¹⁰ Ba:bema: hibila, la: Godokono holoholo hapulu la: ha:kiya la: hopamo ba miya:te, ebete huiyatiya la: hunamo kowadiya:paa:latelema:na:ta. ✧

Eta Hibima: Mididawoeno Komo Kubama: Akagaa:la:

¹¹ Naeno ekaka:la:, ba:moe ba: eta komola. La:eno hibima: midipi kapiyuimi ipuwalo etate etoenno komo kubama: akagaa:la:, mabu keba tetelo ama: eta hibima: mididawoeno komo kubama: da:goemena:, ba:ba tetelo ama: Godokono konomo malemale tutumu tabo kadikanalema:na:ta. Numa:la:, Godote ebenu tutumu tabamo ama: bikiyamenata ama:le amia:no hibima: midi ekawi malemalelo kemalagidolonama:, ba:bema: keba tetelo ama: amia:no ekawi kubama: da:goemena:, ba:ba tetelo ama: Godokono tutumu tabo atumu kubama: kakagoema:na:ta. ¹² A:iye, ama: ko lumagiha:! Ama:tamo helo pote kikametana eta lumagino komo kanagiya:midamema:? Godoko kapiya ba: tutumu tabo ododilidawala, ba:gala ebe kapiya ba: tawakalubino komokomo anagilamelelamedawala, ba:bema: ba:moe Kodawa kapiyate modobola tawakalubino emede komokomo ba anagilamelelame etoenno ka:ka: mula:mete etatamo kuba huiya kikamema:ne. ✧

Lumagiti Ebenu Ododili Komoma: Awagaha Tabo Akolamaga:la:

¹³ Ba:gala eta komo. La: komopi ba:ma ka:na ga:lanakomata, “Ka:lo gapogapolo o dumutu hegelalo na ko habamo tote, ba:bolo nale kapiya gogo ba nemedede bisnisi oko nowatiti mani kokonomo konuwatema:nemo.” ✧ ¹⁴ A:iye! Ama: iya:tawaha: dumutu ama:tamo bada komote na:kuluhukumini. Ama: hopo lumagilata, ba:bema: amia:no ka:ka: ba: ahuta keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, lumagiti tete nanekele umiti ha:kiya tiyonomo ba:bo kowiboma:ne. ✧ ¹⁵ Ba:bema: wadiyala ama:le awagaha tabo olamagi komo miya:pate ba:ma ka:na na:goiya:, “Godote helo natamo dikanamemene, na dumutu ka:ka:go ba luta nale ebenu ubi komo ba:bo kododima:nemo.” ¹⁶ Huiyatiya la: komopi ba:mako hidohido tabo a:kaga:lalemata, la: ha:kiya la: bawagaminalenamata, ba:bema: Godote la:eno awagaha tabo ga:la komoma: kakalakalanaha:. ¹⁷ Iyo, ba:moe komo ba: hibila, keba lumagiti tuputupu ododi komo ba iya:tawa huiyatiya ba:be komamo

✧ 4:7: Epe 6:12 ✧ 4:8: Sek 1:3; Ma1 3:7; Ais 1:16 ✧ 4:10: Yauba 5:11; 1Pit 5:6 ✧ 4:12: Lom 2:1; 14:4 ✧ 4:13: Luk 12:18-20 ✧ 4:14: Mulu Tabo 27:1; Ohale 39:5,11

papamiwataheno, ebenu ododiha: komodo ebete Godokono kukala ba:bo kadikanalema:ne. ✧

5

Dogodogopa:te Ibino Kuba Ododili Komo Miya:palete Godotamo Nohobila:hamena:

¹ Ba:bema: dogodogopa:la:, la: naeno tabo hidamo nulia:la:. Wadiyala la: ba:ma tetelo ihimi na:tupuima:la:, mabu koko temetema:te la:tamo ba:na:pelama:, ² iyo, tete tatalila la:eno dogodogo komate kokubakubahama:na:. Ba:ba tetelo la:eno pupulino ilina unawa:te nalete, ✧ ³ ba:bene la:eno hidohido disi hakate ba uwate nonokama: ba:bo keda:hama:na:. Ba:bema: hibila, Godote tawakalubino kuba danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo ba:bi nonoka ilinate la:eno kuba ododili komo ba:gala kuba ukui komo kohawakalilamema:na:. Numa:la:, ba:moe hopoeno kuititi tetete ba penape, la:eno ilina ya:lo a:dogodoguila:menamimata, huiyatiya tete tatalila la:eno kalakala komote kowiboma:ne, iyo, la:eno nonoka ilinate la:eno ape ba kubahilame la:eno kalakalate ba:bo kowiboma:ne, helonomo koete daha ipulunomoma: keba ka:na ka:midinako ba:ba ka:na.

⁴ Ba: hibila, la:eno kuba komo ba: ba:ma ka:na itana. La:eno koko bisnisi ipuwalo puya:te la:eno kolowamino pali ilina da:tapiholamenaka, la:le iba:tamo hido huiya a:kikalama:lemata, ba:bema: iba:te ibino temeteme ipuwalo konomamo ihimina. A:iye, Helodawa Godote ba:be ihimi komo ya:lo iya:tawui! ✧ ⁵ Ba:bema: numa:la:, la: ba:moe hopolo dogodogopima: ba eda:hana la: ha:kuya la:eno kateneno ubilo la: a:kalakaluilamenakomata, iyo, la: hidohido baa: ba nahana gadigadhibima: ya:lo eda:haimata. Ba:bema: gadigadi kau-goegoe keba ka:nala:ka: la: ba:ba ka:nala, tete tatalila Namutudawate la: anakapulamema: kopema:ne. ✧ ⁶ Ba:gala eta komo. Komo tetelo la:le tuputupu tawakaluba:tamo maubaha:te, ba:bene la:le ibi gabomana:tamo dito magatalenakomata iba:te iba:tamo hoe huiya kikalamema:. A:iye! Ba:bi tawakaluba:te la:tamo eta kuba a:kododa:la:, huiyatiya ba:be gabodo la:le ibi dito anakapulamenakomata!

Hibima: Midi Ipuwalo Kodakodalo La:mota:hana Komo

⁷ Ba:bema: naeno ekaka:la:, la:eno hibima: midi ipuwalo kodakodalo na:la:mota:hanala: Kodawa Ya:sukunu pe teta:mo. Wadiyala la: pali ododidawoeno komo nemalagidolala:, ebete pali ilina amihote hidohido pali ilina naha tete ba:bo kolatimima:ne. Ba:ma ka:na dopo manome tetelo wegolate donakomene ba:gala kuititi manomelo gala da:konakomene, hakate hido gibama: ba eda: ebenu pali ilinate hidamo ba:bo kapepehoma:na:. ✧ ⁸ Ba:bema: la: ba: atumu Ya:sukunu pe komo latimima: ubiha:ma: eda:hahenu kodakodalo na:la:mota:hanala:, mabu ebenu pe tete ba: na:tatali! ✧ ⁹ Ba:bema: naeno ekaka:la:, la: ipuwalo etate eta lumagino komoma: ubiha: tabo akagaa:la:, mabu diyala, Godote amia:no tamedawoeno emede komo modoboma: ba goe huiyatiya ama: kubadawama: da: goemene. Iyo, ba:be Kodawate ba: na:pe a hiliyonomoeno komokomo kopanagilamelea:mema:!

✧ 4:17: Luk 12:47 ✧ 5:2: Mat 6:19 ✧ 5:4: Tutumu 24:14-15 ✧ 5:5: Luk 16:25 ✧ 5:7: Tutumu 11:14; Yel 5:24 ✧ 5:8: Lom 13:11-12; 1Pit 4:7

¹⁰ Ba:gala naeno ekaka:la:, wadiyala la:le ya:lo tetelo da:pikuliya: ba:bi Godokono ukui hawakalimipino komo nemalagidolala:. Iba:te Godokono oko ba owatina koko temeteme duwatenakui, huiyatiya iba:te hibima: midi ipuwalo kodakodalo la:mota:hananakuya:, ba:bema: iba:te keba ka:na kemedinama:, wadiyala la: ba: ba:ba:ka:na nemedenala:. ¹¹ Numa:la:, a hibima: midipa:te ba:bako okopi ba emalagidole ba:ma ka:na ga:lanakoma:, “Ibino kodakodalo la:mota:hana mabuma: Godokono kalakala komote iba:godolo hibilo nitanami!” Ba:bema: wadiyala la: eta hibima: mididawa Yaubakono komo atumu na:kemalagidolala:. Konomo olalati komote ebetamo duluhukuya:, ba:ba tetelo ebete hibima: midi ipuwalo kodakodalo la:nami, ba:bema: Kodawa Godote ebe owalubiti olalati ipuwane ebena:ka:ka: a:mula:miya:. Kalakala konomola, Godoko ba: konomo malemaledawala. ✧

Hibinomo Tabo Goe Komo

¹² Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, ba:moe eta komo ba: ko komonomola. La:le komopa:tamo hibinomo tabo ga:lama: dewagelema, ulihopa:te la:eno tabo hibima: komidima: la:le Godokono Hunu Haboeno mahilo akaka:ma:la: ba:gala hopo haboeno mahilo atumu akaka:ma:la:. Ba:bema: hibima: mididawa, wadiyala ama: huiyatiya amia:no tabo olamagi ipuwalo eta ilinoeno mahilo ka:mihino tabo hibilo ba:ma ka:na na:goiya:, “Iyo, na kododima:nemo,” ba:gala keba tetelo ama: eta komo ododi modoboha:ma: deda:mena:, wadiyala ama: eta hibi tabo ba:ma ka:na na:goiya:, “Ao, na a:kododa:mo.” A:iye! Komopa:te ama: hibima: komidima: ama:le amia:no tabo heluimima: eta tabo akagaa:la:, mabu ba:bako tabo olamagi komoma: Godote kuba huiya ama:tamo kopolemema:ne. ✧

Godotamo Toetoe Tabo Olamagi Komo

¹³ Ba:bema: la: ipuwalo keba lumagiti komo temeteme ipuwalo demedena, wadiyala ebete toetoe tabo Godotamo nolamaga:mene. Ba:gala keba lumagiti kalakala ipuwalo demedena, wadiyala ebete Godoko adikumi ohale nalapihohamene. ¹⁴ Ba:gala keba lumagi temetemetemete dumina, wadiyala ebete sose watowatopi ka:lamiti, ba:bene iba:te pelamete Kodawa Ya:sukunu mahilamo olibi kikipoeno iha:mo ebena wato kali pabutimiti Godotamo ebe ba:bo nadipata:mena:. ✧ ¹⁵ Ba:bema: iba:te Godoko hibima: ba: midi, ebete ibino toetoe tabo uliti temetema:goeno lumagi ba:bo kohiduimima:ne, ba:gala diyala, ba:be temetemetemete ba:be lumagino kuba ododili komodo ebetamo kuda: a:pi, ba:bene Godote ba:be komo iya:tawate ba:be atu tetelo ebena kuba egebolemete kadodolemema:ne. ✧ ¹⁶ Ba:bema: wadiyala la: ipuwalo etate ebena kuba ododili komokomo kahawakalilame, etate ebena kuba ododili komokomo kahawakalilame, ba:ba ka:na newagelenala:, ba:bene la: ipuwalo etate eta Godotamo nadipatenakuya:la:, ebete la:eno kuba egebolelamete la:eno apeno hiya:hiya: temeteme komo tama:mo komiya:telamema:. Ba: hibila, kapiya tuputupudawoeno toetoe tabo olamagi ipuwado Godoko ba: modobola koko hanohano komo ododilima:.

✧ 5:11: Ikuli 34:6; Yauba 1:21-22; 2:10; Ohale 103:8 ✧ 5:12: Ma:t 5:34-37 ✧ 5:14: Mak 6:13 ✧ 5:15: Mak 16:18

17 Numa:la:, Godokono ukui hawakalimidawa Elayako ba: hopo lumagila, a keba ka:nala:ka: ebe ba:bako lumagila. Huiyatiya ebe hido tuputupudawala, ba:bema: wegolate kowiboma: ebete Godotamo konomamo da:toetoiya:, Godote ebena tabo hibilo uliya:, iyo, ba:ba tetene tupuimiti wegolate tete ga:ga:nomolo konakuiha:, ba:be tete ba: netewa-kapiya gogo ba:gala sikisi manome tetela. ✧ 18 Huiyatiya wegolate gala oma: Elayate Godotamo toetoe tabo da:kolamagiya:, Godote ebena toetoe tabo gala kuliti wegola hopamo ba:bo poemiya: tawakalubino pali ilinate gala kakapephoma: ✧

Lumagino Ka:ka: Mula:me Komo

19 Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, naeno kuititi leta tabo ba: ba:ma ka:nala. La: ipuwalo etate Godokono hibi gabone gobogobamo delehegamene, wadiyala etate ebe gala na:kamagaha:mene. ✧ 20 Iyo, la: ba:moe ko komo nemalagidolala:, kebe lumagiti kuba ododidawa umiti ebena kuba gabone Godokono hibi komamo gala da:kamagahemene, Godote ba:be tuputupudawoeno ododi komodo kubadawoeno ka:ka: mula:mete ebena kuba ododili komokomo ba:bo kegebolemema:ne.

Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la. ✧

PITAKONO DOPO LETA EBETE HIBIMA: MIDIPA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Pitatela, Ya:su Kelisote ebene sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala.

Godote ebene tawakalubima: keda:hanama: pui ka:ka:lamiholiya:, ibi ipuwalo komo la: Yudiya hopone hiya:hiya: hopamo ikuliti ba:bo da:nemedehonama, ba:ma ka:na komo la: Pontase hopolo, komo Gale-siya hopolo, komo Ka:padosiya hopolo, komo A:isiya hopolo, ba:gala komo Bitiniya hopolo, la:le ba:moe hiya:hiya: hopolo bemedehonamata, nale ba:moe leta la: hiliyonomatamo ba:bema: poememo. ² Ba: hibila, ya:lo tetelo Nabiwi Godote la: a:ka:lamiya:ta la:le ebene Gobogoboeno heloamo ebene talona tawakalubima: keda:hanama:, iyo, ebete ubi bihatiya: Ya:su Kelisokono hawa:mo la:eno tepo ipuwoeno dalowa: ukulalelamete, la:le ebetamo hibilo kopapamila:halenama:.

Wadiyala Godokono malemale komo ba:gala hete komote la:godolo konomamo na:pola:namenana: ✧

Hibima: Midipa:te Hido Ka:ka: Haba Lawema: Ya:sukunu Pe Tete Da:latimina

³ Wadiyala a kalakala tabo aeno Kodawa Ya:su Kelisokono Nabi-witamo kadipatema:nema:, mabu ebe ba: hibi Godola. Numa:la:, ebete ebene konomo malemale ba:ma ka:na hawakalimiya:, ebete Ya:su Kelisoko hoe ipuwane ka:ka:mo dadipatiya: ba:be komodo uli ka:ka: atamo ikaa:miya:. Ba:be mabuma: ale ebene pe komoma: uliholo kalakalago ebe belatiminama:, ⁴ mabu ba:ba tetelo Godote ebene gugudi mabuma: da:hiduulamiya: ale ba:bi hidohido ilina hibilo kuwa-tema:nema:. Ba:bi hidohido ilinate ebene Hunu Habalo ba pola:na eme-dena tetelo a:kawibohonamena: ba:gala a:kababalehonamena: ba:gala a:kakubakubahanamena: ✧

⁵ Ba: hibila, Godoko ubila ebete ba:moe hopoeno Kuititi Hegelalo ebene ka:ka: mula: komo la:tamo ikalame, ba:bema: ebete la:eno hibima: midi komodo ebene heloamo la: nitagua:midalenata. ✧

⁶ Ba:moe mabuma: la: na:kalakalahanala:, iyo, hibila, ba:ma tetelo la:le komo hiya:hiya: temeteme ipuwalo ba emedena menemene iya:tawahanakomata, huiyatiya tete tatalila la:eno kalakala tete kopu-luhukuma:ne. ✧

⁷ Numa:la:, ba:moe hopolo iya:tawahapa:te golodo ilina koe ipuwamo dihatemena:, koete golodo ilinoeno dalowa: ba upula: iba:te ba:be ilinoeno hido a:la:mina komo ba:bo kumima:na:. Ba: ba:ba ka:na Godote la:eno hiya:hiya: temeteme ipuwalo ebene hido oko bowatina la:eno hibima: midi komo kulamelelamema:, da: hibila: o da: hibiha:. Ba:bema: numa:la:, hopo habanapa:te golodo ilina duminaka hidonomoma: ga:lanaka, mabu tete nanekelelo ba:be hopo ilinoeno a:la:mina ko-mote konomamo kitanama:ne. Huiyatiya kalakala konomola, la:eno hibima: midi komoeno hido komote ba:bako golodo ilinoeno hido komo na:gogolona, mabu hibima: midi komote la:godolo emedena tetelo a:kawibonamene. Ba:be mabuma: wadiyala la: temeteme ipuwalo

✧ 1:2: Lom 8:29; 2Tes 2:13 ✧ 1:4: Kol 1:12 ✧ 1:5: Yon 10:28; 17:11 ✧ 1:6: 1Pit 5:10; Ya:i 1:2

kodakodalo na:la:mota:hanala; mabu Ya:su Kelisote gala da:kapemene, ebete la: ba pimililamehole la: pawagaminalete la: hunamo ba:bo kope-wadiya:paa:latelema:na:ta. * 8 La:le ebe dopamo kuminakuiha: ba:gala ba:ma tetelo la:eno baida:mo ebe kuminaha; huiyatiya la:le ebe hibima: ba midina malemalelo ba:bo emalagidolonamata. Ba:be mabuma: la:eno temeteme koamo emalagidoleheno konomo kalakalate la:godolo bitana, ba:bako kalakala bada konomola:ka! Iyo, tawakaluba:te ba:bako kalakala tabamo hawakalimi modobo:ha! * 9 Numa:la; ba:be kalakalate la:godolo hibilo bitana, mabu la: iya:tawahala la:eno hibima: midi komodo la:le Godogodone ka:ka: mula: komo na:lawenamata.

¹⁰ Dopamo tetelo Godokono ukui hawakalimipa:te ba:moe ka:ka: mula: komoeno hibi komo kiya:tawahama: ebenu Bukoeno hiya:hiya: tabo komokomo beka:lamiholenakuya; ba:bene iba:te ba:ma ka:na ga:lanakuya; galane tetelo Godote ebenu ka:ka: mula: komo la: hibima: midipa:tamo malemalelo dito kikalamema:na:ta. * ¹¹ Huiyatiya numa:la; iba:te ba:moe eta komo nipo umiya; Godokono ka:ka: mula: komote keba ka:na na:ka:pemene ba:gala kebako tetelo na:ka:puluhukumini. Ba:ba tetelo Kelisokono Gobogobote ebenu ka:ka: mula: komoeno pe tete iba:tamo hibilo kahawakalimiya:ha; huiyatiya ebete ibi ipuwado ba:ma ka:na olamaginakui, Godokono Oemedawa Kelisote da:pemene, ebete dopamo koko temeteme uwatete, galane Godote ebenu hido a:la:mina komamo ebe ba:bo kawagaminama:ne. * ¹² Ba:gala ibino oko owati ipuwalo Godote ibi a:kiyalamiya; iba:te kebe komokomo da:ga:lanakui ba:bi komate iba:tamo a:kikulihamena: huiyatiya galane tawakaluba:tamo kikulihoma:na. Ba:bema: hibima: midipa:la; la: ba: ba:bi tawakalubilata, iyo, la: tetelo komo Godokono okopa:te pikuliti Ya:sukunu Hido Tabo ebenu Hunu Haboeno Talona Gobogoboeno heloamo la:tamo a:polamagiminakuya. Ba: hibila, Hunu Haboeno nopopa:te ibino ubi konomamo miya:tena, la:le kebe ugumuili komo kuwatiyu:ma, iba:te ba:bi hidohido komo atumu kakiya:tawahama:.

Hibima: Midipa:te Godokono Talona Ipuwalo Emedeho Komo

¹³ Ba:bema: la:le Godokono hido oko kowatihonama: la:eno ukui na:hiduila:la. Ba:gala wadiyala la: Ya:su Kelisokono pe komoma: uliholo nemedehonala; mabu ebete da:pehawakalamene ba:be hegelalo ebenu ka:ka: mula: komo la:tamo malemalelo kopikalame:na:ta. ¹⁴ Ba:gala dopamo tetelo la:le Godokono hibi komo iya:tawahaheno kebe komo kododilinakuima, la: ba:ma tetelo ebegodone ohobila:hate ba:bi kateneno ubi komokomo ododili komodo hibima: midiha:pimo gala akemedehonala. * ¹⁵ Huiyatiya la: Godotamo ba papamila:ha ebenu tutumu tabo hiliyonomo ipuwalo eta kapiya adikanaleheno, wadiyala la: la:eno hiliyonomo ododili komo ipuwalo talonama: neda:huya:la. Iyo, la: da:ka:lamiya:la ba:be Kodawate talonama: keba ka:na keda:na la: ba: atumu ba:ba ka:na nemedehonala; ¹⁶ mabu ebete ebenu Bukalo a ba:ma ka:na iya:tua:mena, “La:eno ododili komo ipuwalo talonama: neda:hanala; mabu na ba: Talonanomo Emededawala.” *

* **1:7:** Mulu Tabo 17:3; Sek 13:9; Ma:l 3:3; Ya:i 1:3 * **1:8:** Yon 20:29; 2Kol 5:7 * **1:10:** Ma:t 13:16-17 * **1:11:** Ohale 22; Ais 53; Luk 24:26-27 * **1:14:** Lom 12:2; Epe 2:3; 4:17-18 * **1:16:** Hawi 11:44-45; Ma:t 5:48

17 Numa:la:, Godote kapiya tuputupunomo gabodo hiliyonomo hopo habanapino komokomo kanagilamelelamema:ne, iyo, ebe ba: hido huiya ba:gala kuba huiya iba:tamo modobolo dikalamemene ba:be Kodawala, ba:gala hibila, la:le ebetamo da:toetoehonakoma ebe la:eno Nabiwima: ka:minakomata. Ba:be mabuma: wadiyala la: ba:moe hopolo kapelapimo ba emedehona, la:eno ododili ipuwalo ebe tolemelo ebe kapiyatamo na:papamila:hanakuya:la:, ✧ 18 mabu la: iya:tawahala la:eno hido huiyate ebegodone kopema:ne, ba:gala la:le dopamo iniwala:godone da:lawiya:ma ba:be emede komoeno ododili ipuwalo ebena hibi ka:ka: komo nipo umiya:mata. Iyo, dopamo la:le ba:be pakala emede komamo da:papamila:hanamima Saitanakono du genamanapima: ba eda:hana, Godote la: malemalelatelelo ba:be du genama ipuwane ba:bo uluhukulateliya:ta. Ba:bema: numa:la:, ba:ba tetelo ebete la: ba:moe hopoeno mana:mo kuwatiya:ha:, 19 huiyatiya ebete la: Kelisokono huiya konomo hawa:mo la: a:huiyaliya:ta. Iyo, eta kuba kapiyate Kelisogodolo itanaheno, ebete hidonomo sipi-goe deha:poto huiyama: ba eda:na la:eno kuba ebete ododili mabuma: ebena ape hawa:goeno malemale ilinama: miditi Godotamo ba:bo ikamiya:.

✧ 20 Ba: hibila, ba:moe hopo ododihino dopamo Godote Kelisoko ya:lo a:ka:miya: la:eno ka:ka: komula:lalamema:, ba:bema: kalakala konomola, a tetelo ba:moe hopoeno kuititi tete ba tatali ebete hopo habanapa:tamo ba:bo pehawakaluya:, ✧ 21 ba:bene ebete da:hoyiya:ba:ba tetelo Godote hoe ipuwane ebe ba adipate ebena helonomo alago ebe ba:bo awagaminuya:. Ba:be mabuma: la:le Kelisoko ipuwado Godoko hibima: ba midina, ebegodone la:eno hidohido komo hibilo uwatema: ebena pe komo uliholo latiminamata. ✧

22 Numa:la:, la: Godokono hibi komamo ba papamila:ha la:eno tepo ipuwa ukulaliya:mata la:le la:eno hibima: midipi ekaki malemalelo hibilo kemalagidolenama:. Ba:bema: wadiyala la: ipuwalo etate eta kemalagidolo, etate eta kemalagidolo, la: ba:ba ka:na ba ewagelena la:eno tepo ipuwoeno konomo malemala:mo komopi nemalagidolenala:. ✧

23 Ba: hibila, dopamo la:eno nabi ba: puya:te ibino kadele teta:mo nikuliti da:neha:lahuya: ibi ba: ba:bi dubula, huiyatiya ba:ma tetelo la: ba: Ka:ka: Nabiwi Godokono gugudilata, iyo, la:le ebena wiboha: Ka:ka: Tabodo hawakalahaleta uliulinoma: eda:huya:mata. 24 Ba:be mabuma: Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana,

“Tawakalubi hiliyonomo ba: hemo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala,
 ba:gala ibino awagaha komokomo
 ba: haiyaino titi huiyala.

Ka:lo dapepehuta

ba:bi hemate dumutu hegelalo kowaiwaihoma:na:,

ba:gala ka:lo hido tita:gopi da:pola:na

ba:bi haiyaa:te dumutu hopamo dito koma:tila:ma:na:. ✧

25 Godokono Tabote huiyatiya emedena emedena tetelo bitanamene.”
 Numa:la:, ba:moe tabo ba: komopa:te dopamo tetelo la:tamo dolamag-
 imiya: ba:be Hido Tabola.

✧ 1:17: Lom 2:11; Haw 2:23 ✧ 1:19: Oel 20:28; Yun 9:12-14 ✧ 1:20: Epe 1:4 ✧ 1:21: Yon 14:6; Lom 5:1-2 ✧ 1:22: Yon 13:34; Lom 12:10 ✧ 1:24: Ais 40:6-8

2

Ya:suku Ba: Godokono Genamoeno Nakola Huiya Hototola

¹ Ba:moe ba:be mabuma: la:godolo da:pola:na ba:bi hiya:hiya: kuba hiliyonomo tama:mo na:miya:ta:la:, ba:ma ka:na ha:da tabo akolamag-
iminakala:, ba:gala ma:lapila netewa komo na:miya:pala:la:, ba:gala ko-
mopino ilinama: akamaubahalenakala:, ba:gala tawakalubino mahilo
kubahilame talonala. * ² La: huiyatiya a:lia:li gugudimo ba eda:ha
Godokono Gobogoboeno hido nono nihoma: la: la:eno ubi komo
konomamo nihatenala:, iyo, ba: ba:ba ka:na la: la:eno ka:ka: mula:
komo hibilo lawema: hibima: midi ipuwalo kapepehoma:nemata.
³ Ba: hibila, dopamo tetelo la: Kodawoeno malemale totoma:namidate
golanomoma: ba:bo ga:luya:mata. *

⁴ Ba:bema: la:le Ko Ka:ka:dawa Ya:sutamo na:pelama:la:, ebe ba:
tawakaluba:te kubama: ga:late tama:mo dihatiya: ba:be dawala, huiy-
atiya Godote ebe hidonomo nakola huiya hototoma: goelo ba:bo lawiya:

⁵ Numa:la:, ebenu ka:ka:te la: ipuwalo atumu ba:kaitana, ba:bema:
wadiyala la: pelamete la: ha:kiya la: Godotamo na:pikamehala:, la:le ebe
adikumino genamoeno hidohido kehama: keda:hanama:. Ba:bene la:
ba:be genama gulu ebe ba owatidolona ebenu Gobogoboeno talona oko
owati komodo malemale ilina ebetamo ikamehopima: beda:hanamata,
ba:bema: la:le Ya:su Kelisoko ipuwado ebetamo dikamehonakoma,
ebetete kalakalago la:godone buwatanakomene. * ⁶ Numa:la:, Godote
ba:be komo hawakalima: ebenu Bukalo ba:ma ka:na goena,

“Na hidonomo nakola huiya abo lawete

Yelusalema ko habalo* detenamo
ba:be genamoeno hototoma: komidima:nemo.

Ba:bema: kebe lumagiti ba:be dawa hibima: da:midimini,
ebetete emedena tetelo hilopo komo a:kiya:tawanamene.” *

⁷ Ba: hibila, la: puya:te Ya:suku hibima: da:midinama, la: iya:tawahala
ebe ba: Godokono huiya konomo hototoma: eda:na. Huiyatiya numa:la:,
komopa:te ebe hibima: kamidinaha:, ba:bema: Godokono Buka tabote
ibino ubiha: komo hawakalimima: ba:ma ka:na goena,

“Genama etepa:te tama:mo dihati,

ba:be hototote huiyatiya genamoeno helo mabuma: eda:na.” *

⁸ Ba:gala Godokono Bukalo eta tabote ba:ma ka:na itana,

“Ba:moe Kodawa ba: gabo tetelo ditana ba:be nakolala,
tawakaluba:te ibino kuba ubi komago ba tolame
ebegodolo nato nukamidahaletete

ebe hunamo ba:bo konegudima:na:.”

Ba:bema: hibila, iba:te Godokono tabo hibima: midiha: mabuma: nato
ukamidahaletete ba:bo gudinaka, Godote ibi mabuma: ya:lo da:goiya:
ba:ba ka:na. *

⁹ Huiyatiya la: hibima: midipino komo hiya:nomola. La: ba: Godote
ebenu ubilo duwatiya:la ba:bi tawakalubilata, ba:gala la: Ko Gawadalagi
Godoko adikumilo ebetamo malemale ilina dikamehonakoma, la: ba:
ba:bi okopilata. Iyo, la: ba: ebetamo talona oko dowatinama ba:bi
kapiyuimpilata, ba:gala la: ba: Godokono hiya:nomo tawakalubima:

* 2:1: Epe 4:22; Yai 1:21 * 2:3: Ohale 34:8 * 2:5: Epe 2:21-22; Haw 1:6 * 2:6:
Buka ka:lamiholeadawa, wadiyala ama: niya:tawa, Yelusalema haboeno eta mahilo ba: Sayonola.

* 2:6: Ais 28:16; Epe 2:20 * 2:7: Ohale 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15

eda:hanamata. Ba: hibila, Godote la: du ipuwane a:ka:lamiya:ta, mabu ebe ubila la:le ebenu hidonomo alo ipuwalo ba emedena ebenu hidohido ododili komokomo komopa:tamo kolamagiminakoma: ✧ ¹⁰ Ba:bema: kalakala konomola, la:le dopamo tetelo Godokono tawakalubima: keda:hanamiha: huiyatiya ka:lo la: ba: ebenu gugudilata, ba:gala dopamo la: ebenu malemale kiya:tawahuya:ha: huiyatiya ba:ma tetelo ebegodone a:lamiya:mata. ✧

Godoko Hibima: Midipa:te Ba:moe Hopolo Kapelapima: Deda:hana Ba:be Komo

¹¹ Naenu hidohido mabuluba:la:, nale la: betoelameholemata la: ba:moe hopolo ba emedehona kapelapima: neda:hanala:, mabu la: ba: Godokono Hunu Habanapilata. Ba:bema: la:enu kateneno ubi komamo akapapamila:hala:, mabu ba:bi kuba ubi komate la:enu gobogoboeno ka:ka:go ba alaholoho la: kubahilamema: ewagelena. ✧

¹² Ba:gala la:le hibima: midiha:pa:go ba emedena ibino holoholo hapulu hidohido komo kapiya nododilinakuya:la:, mabu ibi ipuwalo puya:te la: kubapima: da:ka:lamina, iba:te la:enu hidohido ododili komo ba ulamena la: mabuma: ukui hiya:ma: ba:bo komidilima:na:. Iyo, hibila, Godote hopo habanapino komo anagilamelelamema: da:pemene, ba:be Ko Hegelalo ba:bi atu tawakaluba:te la:enu hidohido ododili komoma: Godokono mahilo kadipatema:na:. ✧

Gabomani Okopa:tamo Papamila:ha Komo

¹³⁻¹⁴ Ba:bema: Kodawa Ya:suku mabuma: la:le Loma habanapino Konomo Gawadalagitamo na:papamila:hanala:, mabu hopo konomolo ebenu helote hibilo bitana. Ba:gala ebete komo hiliyonomo hiya:hiya: hopamo da:noelamiya: ba:bi koko gawadubu ba:gala ibino komo gabomani okopi, wadiyala la: ibi hiliyonomatamo atumu na:kapapamila:halenakuya:la:. Ba: hibila, ba:bi dubagodolo helo bitana kuba ododilipa:tamo kuba huiya ba ikalame hidohido komo ododilipi hunamo kowadiya:paa:latelema:na:. ✧ ¹⁵ Ba:moe mabuma: Godokono ubi komo ba:ma ka:na bitana, keba tetelo ebenu hibi komo iya:tawaha:pa:te la: kubapima: da:ka:lamimina:, la:le la:enu hidohido ododili komamo ibino daedae tabo ga:la komo ba:bo koduhilamema:nemata. ✧ ¹⁶ Ba:bema: la: Kelisoko ipuwalo tutupima: deda:hanama, la: hidamo! La: daedae ukuilo ba:ma ka:na akaga:lala:, “Kelisote aenu kuba huiya ya:lo uwatea:miya:, ba:bema: ale aenu kuba ubi komokomo gala da:kododilima:, Godogodone kuba huiya a:kalawa:ma:.” Ao, eba ka:naha:! Wadiyala la: huiyatiya la:enu ape Godotamo ikamehonomo nikamehuya:la:, la:le la:enu ododili ipuwalo ebenu huiyaha: okopima: keda:hanama:. ¹⁷ Ba: ba:ba ka:na la:le komo hibima: midipi hiliyonomo malemalelo ba emalagidole Godoko kapiya na:tolemana:la:. Ba:gala ba:moe hopo konomolo heloma: deda:na, ba:be Lomanapino Konomo Gawadalagino komoma: la:le la:enu tepo ipuwalo kuba tabo ga:lahenu ebenu tutumamo na:papamila:hanakuya:la:. Iyo, wadiyala la: ha:kiya la: hopamo ba miya:te, komo tawakalubi hiliyonomoeno komoma: la:enu tepo ipuwoenu ukuilo ibi hunamo na:wadiya:paa:latelenakuya:la:. ✧

✧ **2:9:** Tutumu 7:6; 14:2; Ais 9:2; Tai 2:14; Oel 26:18; Epe 5:8 ✧ **2:10:** Hos 2:23 ✧ **2:11:** Gal 5:17,24 ✧ **2:12:** Ma:t 5:16 ✧ **2:13-14:** Tai 3:1 ✧ **2:15:** 1Pit 3:16 ✧ **2:17:** Lom 12:10

Oko Namutuluba:tamo Papamila:ha Komo

18 Ba:bema: koko oko dubate la: pui mana:mo duwatiya:la, wadiyala la:le ba:bi dubuino huiyaha: oko kowatihonama: la:eno tepo ipuwalo ibino komoma: kuba tabo ga:laheno iba:tamo oko helonmamo nowatinakuya:la:. Iyo, oko namutulubi ipuwalo puya:te la: da:malemalelatelena, la:le hidohido oko ibi kapiyatamo owatihoheno, puya:te la: kiyahalamelo la:tamo da:maubahalena, wadiyala la: ba:bako oko namutuluba:tamo atumu kalakalago na:papamila:halenakuya:la:. ✧ 19 Ba: hibila, ama: ba:ba ka:na ba ewagelena amia:no kuba ododiha: tetelo etate ama:tamo temeteme dikamemena:, Godote ba:be komo umiti ama:tamo kokalakalama:ne mabu ama: amia:no tepo kodakoduimilo ebena ubi komamo na:papamiwatanata. 20 Huiyatiya ama: oko kubamo owati ipuwalo namutudawate hiya:hiya: temeteme ama:tamo dikamehomena:, ba:ba tetelo ama: amia:no tepo kodakoduimilo ko komoha:ma: da:goemena:, ba:be mabuma: Godote ama:tamo ba:ka:kalakalamene? Ao, ebena kalakalate a:kitanamene mabu ama: ba: kuba okodawalata, huiyatiya keba tetelo ama: hido oko owati ipuwalo temeteme da:lawemena:, ba:ba tetelo ebena kalakalate ama:tamo hibilo kitanama:ne. ✧

Ya:suti Ebena Hoe Ipuwalo Koko Temeteme Duwatiya:

21 Ba: hibila, Godote la: hibima: midipi a:ka:lamiya:ta, la:eno hibima: midimabuma: ba:moe hopoeno temeteme ipuwalo kopola:nama: Ba:bema: Kelisote la:eno ka:ka: komula:lalamema: ebena hoe ipuwalo koko temeteme keba ka:na kuwatiya:, Godoko ubila la: Kelisokono nato bobodo ebe hibilo kota:matanama:. ✧ 22 Iyo, numa:la:, Kelisote eta kuba kododiya:ha: ba:gala ebegodolo eta ha:da amiho komo puliyala. ✧ 23 Ba:gala kubapa:te ebe diduduputimiya: ebete huiyatiya iba:tamo iduduputilame tabamo kahuiyuya:ha:, iyo, ebete iba:godone koko temeteme duwatiya:, ebete ibi kiyahalamelo iba:tamo kuba huiya ikalamema: kagoiya:ha:. Ba:ba tetelo ebete huiyatiya ebena hibima: midi komo Godotamo ihatiya: ebete ebena ka:ka: komula:mema:, mabu ebe iya:tawuya: galane ba:be Kodawate hiliyonomo tawakalubino komo tuputupunomo gabodo kanagilamelelamema:ne. ✧ 24 Ba:bene Kelisote ha:kiya ebena apa:mo aeno kuba ododili komo uwatea:mete keha pihigamo ba:bo watuya:. Ebete ba:ba ka:na ododiya: mabu ebe ubila ale aeno kuba ododili ipuwalo ha:lahate ebena tuputupu emede ipuwalo kemedehonama:. Iyo, hibila, ebete ebena temeteme uwate komodo la: a:hiduilamiya:ta, ✧ 25 ba:bema: numa:la:, dopamo tetelo la: hiya:hiya: dalatidiholiya:ma ba:bi sipi-goegoemo emedehonamimata, huiyatiya ka:lo Godote la: gala a:kamagaheliya:ta la:eno Hido Sipi-goegoe Ulamedawa kota:matanama:, ebe ba: la:eno tepo ipuwoeno Ukui Buiya:minaladawala. ✧

3

Hibima: Midipi Kamenakamena Ba:gala Ibino Awi Iba:te Kapimilo Keba Ka:na Na:kemedehonamena:

✧ 2:18: Epe 6:5 ✧ 2:20: 1Pit 3:14,17 ✧ 2:21: Ma:t 16:24; Yon 13:15 ✧ 2:22: Ais 53:9
 ✧ 2:23: Ais 53:7; 1Pit 3:9 ✧ 2:24: Lom 6:11; Ais 53:5-6 ✧ 2:25: Isi 34:5-6; Ma:t 9:36; Yon 10:14; Yun 13:20-21

¹ Ba:bema: kamenakamenala; nale okopi ibino namutuluba:tamo papamila:hama: keba ka:na ka:kiyalamemo, wadiyala la: ba: atumu la:eno awa:tamo na:papamila:hanakuya:la:. Diyala, ibi ipuwalo komopa:te Ya:sukunu Hido Tabo hibima: kamidinaha; huiyatiya la:le ebena Hibi Taboeno eta komo iba:tamo ga:laheno, la:eno hidohido ododili komate ibi hibi gabo ba:bo kiya:tulamema:na: iba:te atumu hibima: midipima: keda:hama:. ✧ ² Ba:bema: la:eno ododili ipuwalo eta dalowa: ukui komote itanaheno, la:le Godoko la:eno ukui komamo dawagaminanama, wadiyala iba:te ba:bi netewa komo la:eno emede ipuwalo hidamo nulamenamena:.

³ Ba:gala wadiyala la: la:eno hunu tama hiduilamema: koamo ake-malagidolonala:. Ba:ma ka:na la:eno hinibo hiduimi komo, ba:gala huiya kokonomo tulikahula pupuli komo, ba:gala galoeno nolenole pupuli komo, ba:gala hidohido kaliko pupuli komo, ba:bi komo hiliyonomo ba: koko komoha:. ✧ ⁴ Huiyatiya numa:la;, ko komo ba: tepo ipuwa hiduilame komola, mabu kebe kamenate ebena tepo ipuwa da:hiduimimini, ba:be hido komote ebegodolo a:kawibamene, iyo, ba:bako hido tataba emede komote ebegodolo ba itana, Godote ba:be komo umiti hidonomoma: kogoema:ne. ⁵ Ba:bema: wadiyala la:le ya:lo tetelo tuputupulu demedehonama: ba:bi kamenakamenoeno emede komo nemalagidolala:. Iba:te Godoko hibima: ba midina ibino awa:tamo papamila:ha komodo ibi ha:kiya ibino tepo ipuwa hidohidonomoma: ba:bo midilinakuya:, ⁶ iyo, ba: ba:ma ka:na Selate ebena awi A:ibalahamatamo hidonomamo papamiwatalo ebe ebena hido namutudawama: ka:minakui. Ba:bema: la:le Selako ba ibamitina la:eno awi tolelameheno iba:tamo hidohido komo dododilinakoma, la:eno hibima: midi ipuwalo la: ba: ebena bohelemele gugudima: beda:hanamata. ✧

⁷ Ba:gala hibima: midipi dubala;, la: atumu la:eno kamenakame-nago tatabalo ba emedehona hido ukuia:go ibi nowalubilinakuya:la;, mabu la:eno helote ibino helo na:gogolona. Iyo, wadiyala la: la:eno tepo ipuwoeno ukuilo la: ha:kiya la: hopamo ba miya:te la:eno kamenakamena hunamo na:wadiya:paa:latelenakuya:la;, mabu Godote tawakaluba:tamo malemalelo dikalamena iba:te ba:be wiboha: ka:ka: la:go kapimilo kolawema:na:. Ba: hibila, la: ba:ma ka:na dewagelema, Godote la:eno toetoe tabo ulihoma: eta komote gigho a:kakalapilamene. ✧

Hidohido Ododili Komokomo Mabuma: Temeteme Lawe Komo

⁸ Ba:bema: la: hibima: midipino emede komoma;, na Pitate kuititi tabo ba:ma ka:na goemo. Wadiyala la: hiliyonomate ukui kapiyama: eda:hate tatabalo nemedenalaa;, ba:ma ka:na awagaha komote la:tamo akapa:la;, ba:gala la: hibima: midipi malemalelo ba emalagidolena, ibino temeteme komoma: la:eno tepo ipuwa akakodakoduilama:la:. ⁹ Ba:bene eta lumagiti ama:tamo kuba dododimini, ama: ebena kubama: akahuiyala;, ba:gala ebete ama:tamo mela tabo da:goemene, ama: ebena mela tabo huiyaheno huiyatiya ebe mabuma: Godoko na:kiyamiya: ebete ebe hidamo kowalubinama:. Ba: hibila, Godote ebena malemale ama: ipuwado hawakalimima: ama: ya:lo a:ka:miya:ta, mabu ba:be gabodo ebena hido owalubi komote ama:tamo atumu

ba:kapenakomene. ¹⁰ Ba:moe ba:be mabuma: Godokono Bukalo tabote
 ba:ma ka:na itana,
 “Kebe lumagiti kalakalago emedema: ubi dihatemene,
 ebete kubakuba tabo ba:gala ha:da amiho tabo akolamaginakala.

☆

¹¹ Ba:gala wadiyala ebete kuba ododili ipuwane ohobigate
 hidohido komo nododilinakamene,
 iyo, ebete ebena ubi konomamo nihatenakamene
 komopi hiliyonomago tatabalo kemedenama:

¹² Ba: hibila, puya:te ba:ba ka:na tuputupupima: deda:hana,
 Kodawa Godote ibi hidonomamo ba ulamena
 ibino toetoe tabo ulihonako,

huiyatiya puya:te kuba komokomo dododilina,
 ebete iba:tamo alaholo komo bododinako.”

¹³ Ba:bema: ama:le hidohido komo ododilima: helonomoma:
 deda:mena:, ba:ba tetelo eta lumagiti ubi a:kihata:mene ama:
 kubahimima: ¹⁴ Huiyatiya diyala, eta tetelo ama: hido komo ba
 ododi komopa:te temeteme ama:tamo da: ikametamena:, ba:bene ba:be
 temeteme ipuwalo iba:tamo akatoletola:la: ba:gala aka-ukuibilabila:la:,
 huiyatiya ama: koamo na:kalakaluya:! ☆ ¹⁵ Iyo, ama: amia:no
 tepo ipuwalo Kelisoko kapiya tolemelo ebe hunamo ba adipate
 Kodawama: na:ka:minakuya:, ba:gala wadiyala ama: ba:ma ka:na
 na:hidonakuya:, keba tetelo Kelisoko iya:tawaha: lumagite amia:no
 hibima: midi komoma: ama: da:kiyamemena:, ama: ba:be komoeno
 ipuwa ebe hidamo ba:bo kiya:tumima:na:ta. ¹⁶ Ba:bene ama: amia:no
 komo ebetamo da:hawakalimimina:, wadiyala ama: ha:kiya ama:
 hopamo ihatelo amia:no ukuia:mo ebe ba adipate tataba gabodo ebe
 nowalubiya:. Ba: hibila, ama:le amia:no ododili ipuwalo Kelisokono
 tuputupudawama: ba eda:na amia:no tepo ipuwoeno mulu ukui
 komamo da:papamiwatanakomena:, puya:te amia:no Kelisoko ta:mata
 mabuma: ama: iduduputimilo kuba tabo dolamagimina, galane
 iba:te amia:no hido emede komo ba emalagidolo hilopo ba:bo
 kolawema:na:. ☆ ¹⁷ Ba:bema: hibima: mididawa, ama: numa:. Godote
 ubi dihatemene, ama:le eta hido ododi komo mabuma: temeteme
 da:lawemena:, kubaha:, ba: hido komola, mabu ba:bako temeteme
 ipuwalo Godokono kalakalate ama:tamo kitanama:ne, huiyatiya
 keba tetelo ama: kuba ododi ipuwalo temeteme da:lawemena: ebete
 ama:tamo a:kakalakalamene.

*Ya:sukunu Koko Temeteme Komodo Hibima: Midipa:te Ka:ka: Mula:
 Komo Da:lawiya:*

¹⁸ Ba:bema: wadiyala la: Kelisokono komo nemalagidolala:. Ebe ba:
 tuputupudawanomola, huiyatiya ebete hopo habanapino kuba ododili
 hiliyonomamo mabuma: koko temeteme uwatete ba:bo hoiya:, ba:moe
 gabodo ebete a Godotamo a:magahiya: ale ebena hidohido mabulu-
 bima: keda:hanama:. Numa:la:, tawakaluba:te Ya:suku danakapumiya:
 ba:ba tetelo ebena katene apeno ka:ka:te dito wibuya:, huiyatiya
 Godote hoe ipuwane ebe dadipatiya: ebete wiboha: ka:ka: ape ba:bo
 kalawiya:, iyo, ebete emedena emedena tetelo gala a:kahoenamene.
¹⁹ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Godote ebe ka:ka:mo adipateheno
 dopamo Ya:suti Saitanakono du genama guamo tote Godokono tabo

ba:bo nolamagiya: 20 Ba:bolo puya:te ebena tabo dulihuya:, ibi ba: hopo habalo Godotamo papamila:haha:ma: deda:hanama: ba:bi kuba ododilipino ha:laha gobogobola, iyo, Nowate konomo boge dododiya: Godote hido tete iba:tamo ba:bo ikalamiya:, huiyatiya iba:te ebena tabo kulihuya:ha:. Ba:be mabuma: hulama beyate dodoluya: ba:ba tetelo hopo habanapi ipuwalo kapiyakapiyate Nowakono boge guamo nogomuya:, iyo, a:iti tawakalubinomate beya ipuwane ibino ka:ka: mula: komo ba lawe komo hiliyonomate ba: dito ha:lahuya:.*

21 Ba:bema: Nowako tetelo duluhukuya: ba:be hulama beya ba: go komola. Iyo, ka:lo hibima: midipino beyamo wadulatele komo ba: ibino ka:ka: mula: gabola, huiyatiya ba:be ododi ipuwalo beyate lumagino tepo ipuwa a:kukulama:mene, ao, beyate hunu tamoeno dalowa: kapiya kukulama:ne. Ba:bema: ka:ka: mula: komo keba ka:nala:ka:? Lumagiti beyamo aduti komo lawe tetelo ebena tepo ipuwoeno mulu ukui komamo papamiwatalo Godotamo hibilo ba:ma ka:na da:goemene, ebete ebena emede ipuwalo tuputupu komokomo kapiya kododilinama:, ba:be komodo ebete ka:ka: mula: komo kolawema:ne, mabu Ya:su Kelisote ebena ka:ka: ba:bako lumagitamo ikamema: hoe ipuwane gala a:kamahiguya:. 22 Ba: hibila, ba:be Ka:ka:dawoeno helo konomola. Ebete Hunu Habamo gala kanodolote ba:bolo Godokono tu hapuamo da:nemediya:, ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku hiliyonomo nopopa:te, Godokono nopopi ba:gala Saitanakono nopopi, helohelonomo nopopi ba:gala helohelodopo nopopi, ibi hiliyonomate Ya:sukunu ubi komamo ba:papamila:halenakomena:.

4

Hibima: Midipa:te Kuba Ododili Komone Godotamo Ohobila: Komo

1 Ba: hibila, Kelisote ba:moe hopolo ba emedena ebena apa:mo koko temeteme iya:tawanakui, ba:bema: wadiyala la: la:eno temeteme ipuwalo ebena hido owalubi ukui atumu kodakodalo na:lawiya:la:, alaholodawate ebena ka:ka: mula:ma: gili kibili keba ka:na ka:lawenako ba:ba ka:na. Numa:la:, pote ebena hibima: midi mabuma: ebena apa:mo temeteme duwatanako, ba:be lumagiti pakala emede komoeno kuba ododili komamo gala a:kapapamiwatanakamene,* 2 iyo, ebete ebena hoe kuitita:mo ba nuluhuku Godokono ubi komamo ba:papamiwatanakomene, ebena kateneno ubi komamoha:.

3 Ba: hibila, hibima: midiha:pa:te kebe kuba komokomo dododilinaka, la: komo gogo hiliyonomolo ba:bi atu komo bekaododilinakuimata. Iyo, dopamo la: la:eno kateneno ubi komamo ba papamila:hale bohelemele pilo komo, ba:gala gamoda niho ipuwalo daedaema: eda:ha komo, ba:gala hiya:hiya: hilopo poko ipuwalo emedeho komo, ba:moi komate la: ipuwalo kokonomoma: eda:hanama:, ba:gala la: Godokono eta ko tutumu tabo adikanalete ida:da:li badikulame-namimata. Huiyatiya kalakala konomola, la: ba:bi kuba ododili komokomo a:miya:paliya:mata,* 4 iyo, ba:ma tetelo la:le hibima: midiha:pa:go ba:bako koko kuba ba:gala daedae ukui komokomo kododilinaha:, ba:bema: iba:te la: mabuma: konomamo la:wa:hate la: ba:bo iduduputilamenakata. 5 Ba:bema: hibila, Godokono Ko Hegelalo iba:te ebena holoholo hapulu da:nutitatomena:, ebete ibino

* 3:20: Tup Mabu 6:1-7:24   * 4:1: Lom 6:2,7   * 4:3: Epe 2:2-3

hiya:hiya: kuba ododili mabuma: iba:tamo huiya ba ikalame ebe duhimima: iba:te eta tabo ga:lama: a:kamodobamena:. Iyo, ba:be Helodawate ya:lo hidote bemedena, ba:moe hopolo dopamo demedehonama: ba:gala ka:lo tetelo demedehona ba:bi tawakalubi hiliyonomoeno ododili komokomo anagilamelelamete iba:tamo modobo huiya kikalamema:ne. ✧ ⁶ Numa:la:, ba:moe ba:be mabuma: Ya:sukunu Hido Tabote ha:lahapa:tamo duluhukuya:. Iyo, ba:ba:te hopo habalo ba emedehona ibino apa:mo dododilinakui ba:bi kuba mabuma: Godote iba:tamo hoe huiya ikalamete, ba:bene ebete ebena ubi komo ba:ma ka:na ihatiya:, ba:bi ha:lahapino gobogobate Hido Tabo uliho ipuwalo uli ka:ka: uwatete Godokono ubi komamo emedena emedena tetelo ba:papamila:hanakomena:.

Godote Hibima: Midipa:tamo Hiya:hiya: Helo Dikalamiya: Iba:te Ebena Oko Kowatihonama:

⁷ Numa:la:, tete tatalila ba:moe hopoen hiliyonomo komokomate kowibohoma:na:, ba:bema: wadiyala la: tepo kodakoduilamete ba:be komote pema: uliholo nemedenyala:, mabu ba:moe gabodo la: Godotamo toetoe tabo olamagimi ipuwalo helonomoma: keda:hama:nemata. ✧ ⁸ Ba:bema: la:eno hiliyonomo ododili komokomo ipuwalo ba:moe komo ba: ko komonomola. Wadiyala la:eno emede ipuwalo etate eta malemalelo nemalagidolonala:, mabu keba tetelo la: malemale ipuwalo demedenama, ba:ba tetelo etate etoen kuba ododili komokomo koamo emalagidolemeheho tiyolo kegebolemema:nemata. ✧ ⁹ Ba:gala wadiyala la: ubiha: tabo ga:laheno komopa:te komopi baa:mo ba:gala laha haboen komamo nowalubihuinakuya:la:. ✧

¹⁰ Ba:gala ba:moe ba: eta komola. Godote malemalelo hibima: midipi hiliyonomatamo ebena hiya:hiya: helo ikalamiya: iba:te ebena oko kowatihonama:, ba:bema: hibima: mididawa, ebete ama:tamo keba hiya:nomo helo dikamiya:la, wadiyala ama: ba:be heloamo komo tawakalubi hidamo nowalubilinakuya:. ✧ ¹¹ Ba:ma ka:na Godote keba lumagitamo helo dikamiya: ebena tabo kolamaginama:, wadiyala ebete hibilo nolamaginakamene, ba:gala Godote potamo helo dikamiya: komopino modoboha: komokomo ipuwalo ibi kowalubilinama:, wadiyala ebete ba:be heloamo ba:bako tawakalubi hidonomamo nowalubilinakamene. Ba:moe ba:be gabodo la: hibima: midipino hiliyonomo ododili ipuwalo komopa:te Ya:su Kelisokono mahilo ba adipate Godoko ba:bo kawagaminama:na:.

Ba:bema: wadiyala konomo awagaha komo ba:gala konomo helo komote Kelisogodolo emedena emedena tetelo na:pola:namena:!. Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la!

Ya:suku Ta:matapa:te Temeteme Ipuwalo Emede Komo

¹² Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la:, la: temeteme ipuwalo demedehonama akala:wa:hala:, mabu temeteme komate Godokono tawakaluba:tamo da:pikulina ba:be komo ba: uli komoha:. ¹³ Iyo, la:eno temeteme ipuwalo wadiyala la: na:kalakalahala:, mabu la:le kebako hiya:hiya: temeteme duwatanakoma Kelisote dopamo ba:bako atu temeteme a:kauwatanakui. Ba: hibila, galane ebete ebena helonomo

✧ **4:5:** Oel 10:42 ✧ **4:7:** Lom 13:11-12 ✧ **4:8:** 1Pit 1:22 ✧ **4:9:** Yun 13:2 ✧ **4:10:** Lom 12:6-8

alago da:pehawakalamene, ba:ba tetelo la: konomamo kokalakalahama:nemata. ✱ ¹⁴ Ba:bema: komopa:te ba:ma tetelo la:eno Kelisoko ta:mata mabuma: la: diduduputilamemena:, la: na:kalakalahuya:la: mabu ibino iduduputilame komote ba:moe komo behawakalimina, Godokono a:la:mina Gobogobote la: ipuwalo hido oko bowatina. ✱

¹⁵ Ba: hibila, eta lumagiti eta lumagi dito danakapumimini, ba:gala etate etoeno ilina pilolo da:lawemene, ba:gala etate gabomanino eta tutumu dadikanalemene, ba:gala etate ebena pata: ipuwalo komopa:tamo menemene dito dikalamemene, wadiyala ba:bako kuba ododi lumagiti huiya ba lawe temeteme niya:tawamene. Numa:la:, Godoko ubihinola la: hibima: midipi ipuwalo etate ba:bako kuba ododi komodo temeteme huiya lawe, ¹⁶ huiyatiya hibima: mididawate Kelisoko ta:mata mabuma: temeteme da:lawemene, ba:be komo ba: hido komola, ebe akahilopala:. Iyo, lumagiti Kelisokono mahilo mabuma: temeteme ipuwalo da:lutamene, wadiyala ebete kalakala Godotamo hunamo nadipata:mene!

¹⁷ Ba: hibila, hopo habanapino komokomo anagilamelelame tete ba:a:pe. Ba:ba tetelo Godote a hibima: midipino ododili komo dopamo anagilamelea:mete atamo modobo huiya kikaa:mema:ne, ba:bene galane ebete ebena Hido Tabo hibima: midiha:pino kuba ododili komokomo ba anagilamelelame huiya konomo iba:tamo atumu ba:bo kakikalamema:ne. Ba:ba tetelo ibino temeteme bada konomola:ka:!

¹⁸ Ba:moe mabuma: Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, “Tutupupudawate ebena ka:ka: mula: komo lawema: kodakodadopola, ba:bema: puya:te Godotamo papamila:ha ubiha:ma: deda:hana, ba:gala puya:te kuba komokomo dododilina, iba:te ka:ka: mula: komo keba ka:na na:ka:lawemena:? Gabote a:kitanamene, puliyanomola!” ✱

¹⁹ Ba:bema: la: puya:te Godokono ubilo temeteme ipuwalo demedehonama, wadiyala la: tuputupu komokomo ba ododili la: ha:kiya la:eno ka:ka: Godotamo hibilo nikamehonakuya:la:. Ebe ba: la: hidonomamo dododiliya:la ba:be Helodawala, ba:gala ebete la: kowalubilima: kebe komo ododima: dopamo da:goiya:, galane ebete ba:be komo hibinomolo kododima:ne.

5

Sose Watowatopa:te Ibino Sipi-goegoe Hidamo Ulame Komo

¹ Ba:bema: na Pitate, la: puya:te la:eno hibima: midipino kapiyuimi ipuwalo watowatopima: deda:hanama, na ubila la: eta tabo kokiyalamema:, mabu na ba: atumu sose watodawa etala. Ba: hibila, Kelisote temeteme duwatiya: nale naeno baida:mo umiya:mo, ba:gala ebete helonomo alago da:pehawakalamene ba:ba tetelo nale ebena alo ipuwalo eba:go kolutama:nemo. Ba:bema: nale la: sose watowatopi ba:ma ka:na tutumulatolemata, ² wadiyala la: la:eno tepo ipuwalo ubiha: tabo ga:laheno, Godote la:tamo dikalamiya:la la: la:eno ubi konomamo ba:bi sipi-goegoe hidamo nulameniya:la:. Ba:gala la:eno oko owati ipuwalo oko huiya lawema: koamo emalagidoloheno, huiyatiya la:le Godokono kalakalago komo tawakalubi hiliyonomo dito nowalubilinakuya:la: ✱ ³ Ba:gala watowatopa:la:, Godote

✱ 4:13: Oel 5:41; Ya:i 1:2; 1Pit 1:6-7 ✱ 4:14: 1Pit 2:20 ✱ 4:18: Mulu Tabo 11:31 ✱ 5:2: Yon 21:15-17; Oel 20:28

la:tamo dikalamiya:la la: ba:bi sipi-goegoe kubamo kiyahalamelo wato kokoma: akeda:hala:. Wadiyala la:le huiyatiya la:eno tataba emede komodo iba:tamo hido go ba hawakalimina ibi ba:ba ka:na na:magahelenakuya:la:. ✱ ⁴ Ba:bema: la: ba:ba ka:na ba ewagelena, la: sipi-goegoe ulamepino Kodawate da:puluhukumini, ba:ba tetelo koko gawadubate ibino watamo da:pupulinaka la: ba:bako hidohido a:la:minale pake ilina ebegodone kuwatema:nemata. Kalakala konomola, ba:bi pake ilinoeno a:la:mina komote emedena tetelo a:kawibonamene.

Hibima: Midipa:te Komo Tutumu Tabamo Papamila:ha Komo

⁵ Ba:bema: la: komo hibima: midipa:la:, nale atu gabodo la: komo hiya:hiya: tabo kokiyahalamema:nemata. La: uli apepeho dubala:, wadiyala la: la:eno watowatopa:tamo na:papamila:hanala:, ba:gala la: hibima: midipi hiliyonomala:, la: ha:kiya la: hopamo ba miya:te etapa:te etapa:tamo huiyaha: okopima: neda:hanala:, mabu Godokono Bukalo tabote ba:ma ka:na itana, “Puya:te dawagahana Godote iba:go nalaholohona, huiyatiya puya:te ibi ha:kiya ibi hopamo da:miya:tena, ebete iba:tamo ebena ko malemale behawakaliminako.” ✱

⁶ Ba:be mabuma: la: ha:kiya la: hegehegema: ba midili Godotamo da:papamila:halema, Godote ebena hido tetelo la: hunamo ba wadiya:paa:latele kokopima: komidilina:na:ta. ✱ ⁷ Ba:bema: wadiyala la: la:eno ukui bilibili komo hiliyonomo ebetamo miya:palenomo na:miya:pala:la:, mabu ebete la: malemalelo konomamo emalagidolenata. ✱

⁸ La: hidamo! La: uliholo nemedehonala:, mabu la:go alaholohodawa ebe ba: Saitanatela, ebe konomo layono-gaha huiyala, iyo, ebete tawakaluba:tamo tole konomo ba ikalame ugahalo ibi nalema: oholena. ✱ ⁹ Ba:bema: wadiyala la: la:eno hibima: midi ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana ebetamo alaholoho komo nododinakuya:la:, mabu la: iya:tawahala eba:go alaholo ipuwalo la: kapiyate kemedehona:, iyo, ba:moe hopo konomolo la:eno komo hibima: midipi ekaka:te ba: atu temeteme ipuwalo kaemedehona. ✱ ¹⁰ Huiyatiya kalakala konomola, la: tete nanekelelo temeteme ipuwalo emeda:tepatate, galane Godote ha:kiya la:eno temeteme ipuwane la: uluhukulatelele hibilo koheluilamema:na:ta, la:le la:eno tepo ipuwalo ukui gagagagama: eda:hakapoma:. Ba: hibila, ba:be Konomo Malemaledawate dopamo tetelo la: Kelisoko ipuwado a:ka:lamiya:ta la:le ebena helonomo alago emedena tetelo kemedehonama:, ¹¹ ba:bema: wadiyala konomo helo komote ebegodolo emedena tetelo nitanamene! Ba:moe tabo ba: hibinomola, ba:ba:la!

Pitate Leta Kuititi Hapulu Tabo Komokomo Dolamagiya:

¹² Numa:la:, ba:moe deha:poto leta Sailasiti na mabuma: pepamo miya:teho, naeno umi ipuwalo ebe ba: eta hido hibima: mididawa ekawila. Ba:bema: naeno leta kuititi hapulu la: ba:ma ka:na kiyalamemata, nale la: la:eno hibima: midi ipuwalo kowalubilima: ba:moi tabo komokomo bemiya:tehomu, iyo, ba:bi komate Godokono hibi malemale

✱ **5:3:** 2Kol 1:24; Pil 3:17; Tai 2:7 ✱ **5:5:** Epe 5:21; Yai 4:6 ✱ **5:6:** Ma:t 23:12; Luk 14:11; Yai 4:10 ✱ **5:7:** Ma:t 6:25-30 ✱ **5:8:** 1Tes 5:6 ✱ **5:9:** Epe 6:11-13; Yai 4:7

behawakalimita, ba:bema: wadiyala la: ba:be malemale ipuwalo kodakodalo na:la:mota:hanala: ✧

¹³ Numa:la:, nago da:kapiyuiminaka ba:bi Ba:baloni* sose hibima: midipino kapiyuimi ba:gala la:eno hiya:hiya: sose kapiyuimi, la:eno hiya:hiya: kapiyuimi ba: kapiya badininipala bohelemele huiyala, iyo, Godote ebena ubilo la: keba ka:na kuwatitiya:la, ebete ba: ba:ba ka:na ibi atumu a:kuwatiya: Ba:be mabuma: iba:te ibino nolata tabo bepoema: la:tamo, ba:gala naeno gudu Makate atumu nolata tabo bekapoeme. ✧ ¹⁴ Wadiyala la: da:kapiyuimima, la: hilyonomo etapa:te etapa:tamo la:eno malemale kohawakalimima: kokoto uwatehuilo na:pa:watamehuiya:la:

Ba:bema: la: puya:te Kelisoko ipuwalo demedehonama, ebena kalakalate la: hilyonomagodolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

✧ **5:12:** Oel 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13 * **5:13:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: ba:moe komo niya:tawa, Loma ko habalo demedehonama:, ba:bi hibima: midipa:te Loma habanapino konomo awagaha komo ba emalagidolo iba:te ibino haba Ba:baloni mahilamo ka:minakuya:, mabu puya:te dopamo hibi Ba:baloni habalo demedehonama: iba:te ibino konomo awagaha ipuwalo Godotamo koko kuba bododilinakuya:. ✧ **5:13:** 2Tim 4:11

PITAKONO NABA 2 LETA EBETE HIBIMA: MIDIPA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba: Saimono Pitate, Ya:su Kelisokono okodawala, iyo, ebete ebenu sose tupuimima: hiya:hiya: hopamo doelamiya:, ba:bi okopi ipuwalo na ba: etala.

Ba: hibila, Ya:su Kelisoko ba: aeno Ka:ka: Mula:lea:medawala, ebe ba: Godotela. Ba:gala ebete ebenu tuputupu ododili gabodo puya:tamo hibima: midi komo dikalamiya:, la: ba: ba:bi tawakalubilata, ba:bema: nale ba:moe leta la:tamo poememo, mabu la:eno hibima: midi komo ba:gala aeno hibima: midi komo ba: kapiyanomola.

² Wadiyala la: Godokono komo ba:gala aeno Kodawa Ya:sukunu komo ba iya:tawaha, ibino malemale komo ba:gala ibino hete komote la:godolo konomamo na:pola:namena:.

Hibima: Midi Ipuwalo Apepeho Komo

³ Ba: hibila, dopamo tetelo Ya:suti a a:ka:miya: ale ebenu helonomo alago ba:gala ebenu tuputupu ododili komago kemedehonama:. Ebe-godolo Godokono helote bitana ba:bema: ebete atamo hiliyonomo hidohido komo ikaa:miya:, ale ebenu komo ba iya:tawaha Godokono ubi komamo hibilo kopapamila:hanama:. ⁴ Iyo, ebete dopamo a kowalubima: kebe tabo hibilo da:goiya:, ba:be taboeno hibi komote ba:ma ka:na uluhukuya:, ebete atamo kokonomo komo ba:gala hidohidonomo komo dito ikaa:miya:, mabu ebe ubila ale hopo tawakalubino kateneno kuba ododili ipuwane ikuliti aeno emede ipuwalo ale Godokomo kemedehonama:.

⁵ Ba:be mabuma: la:le la:eno hibima: midi ipuwalo apepeho wakolado kalehawaminama:, wadiyala la: la:eno ukui konomamo nihate-nala:. Iyo, la: ba: ba:ma ka:na Godoko hibima: ba midina, ebenu tuputupu emede komo na:lawiya:la:. Ba:bene la: tuputupulu ba emedehona, Godokono hibi iya:tawa komo na:lawiya:la:. ⁶ Ba:bene la: Godokono komo hibilo ba iya:tawahana, Godokono helo lawema: tepo kodakoda komo na:lawiya:la:. Ba:bene la: tepo kodakodalo ba la:mota:hana, koko temeteme ipuwalo heloha:ma: eda:haheno kalakala na:lawiya:la:. Ba:bene la: temeteme ipuwalo heloha:ma: eda:haheno ba la:mota:hana, Godotamo hibilo papamiwata komo na:lawiya:la:.

☆ ⁷ Ba:bene Godotamo hibilo ba papamila:hana, la: komo hibima: midipa:tamo malemale hawakalimi komo na:lawiya:la:. Ba:bene la: hibima: midipa:tamo malemale ba hawakalimina, wadiyala Godokono malemale emalagidolo komote hopo habanapi hiliyonomatamo la: ipuwalo konomoma: neda:mene.

⁸ Ba: hibila, ba:moi apepeho wakoloeno komo hiliyonomate la:godolo konomamo da:pola:namena:, ba:ba tetelo la: aeno Kodawa Ya:su Kelisokono hibi komo ba iya:tawaha ebenu hidohido gao noloho oko bowatihonamata. ⁹ Huiyatiya numa:la:, kebe hibima: midi lumagigodolo ba:bi komokomate pola:naheno, ebe ba: baidi tamihodawala, iyo, ebenu emede komote ba:moe komo behawakalimina, Ya:suti ebe ebenu kuba ododili ipuwane uluhukutiti ebenu tepo ipuwadu kulamiya:, ebete ba:be hido komo ya:lo adodui. ¹⁰ Ba:bema: naenu

ekaka:la:, Godote la: dopamo da:ka:lamiholiya: ba:be komo hibilo kohawakalimima:, wadiyala la: la:eno hibima: midi ipuwalo helohelonomoma: neda:huya:la:, mabu hibila, la: ba:ba ka:na dewagelema la: nato ukamidahalete a:kaguda:mata. ¹¹ Iyo, ba:moe ba:be gabodo Godote la:tamo gigiho ka:hiya:midalamema:na:ta, la:le aeno Ka:ka: Mula:lea:medawoeno kalakala emede habamo kona:pa:la:hama:, ba:be Kodawa ba: Ya:su Kelisotela ba:gala ebena Ko Gawadalagima: eda: komote emedena emedena tetelo bitanamene.

Pitate Ebena Hoe Komo Tatalima: Da:goiya:

¹² Ba: hibila, la: ba:moi komokomo ya:lo iya:tawahuya:mata, ba:bema: Godote la:tamo dikalamiya:la la: ba:be hibima: midi ipuwalo heloma: eda:hanamata. Huiyatiya numa:la:, naeno kalakala bitana komo hiya:hiya: tetelo ba:moi atu komo la: gala kakakiyalamenakoma:, ¹³ ba:bema: na hoeheno dopamo la: ba:moi komo gala da:kakiyalamema, ba:be komo ba: hido komola. ¹⁴ Iyo, na iya:tawala tete tatalila na ba: kohoema:nemo, mabu aeno Kodawa Ya:su Kelisote ba:moe komo na ya:lo iya:tunami. ☆ ¹⁵ Ba:moe ba:be mabuma: ba:moe leta ipuwalo nale ba:moi komo la: gala ba:bema: kakiyalamemata, naeno hoe gala hapuni la:le ba:moi komo hidamo kemalagidolenama:.

Godokono Ukui Hawakalimipa:te Ya:suku Mabuma: Bukamo Hibi Tabo Komokomo Da:miya:tiya:

¹⁶ Numa:la:, a Kodawa Ya:su Kelisokono oelamepa:te ebena helo komo ba:gala hawakala komo la:tamo da:pehawakalimiya:ma:, ba:ba tetelo ale la: ha:da kamiholamiya:ha:. Ba:gala komo hiya:hiya: tawakalubino iniwala:te ibi ha:kiya ibino kapiyuimi mabuma: eyoni guguda:tamo kebako uwi ka:kiyahanakui, ale ba:bako tawakalubino uwi komokomo la: kakiyahalamiya:ha:. Ba: hibila, ale Ya:sukunu Ko Gawadalagi helo aeno baida:mo dumiya:ma:, ba:be komo la: a:kiyalamiya:ta, ☆ ¹⁷ mabu Nabiwi Godote Ya:suku ba milimiho ebe dawagaminutiya:, ba:ba tetelo komo a ebena oelamepa:te ba:bolo na:pola:nuya:ma:. Ba:bene ale aeno galamo Ko Alonomodawoeno tabo madodo ba:ma ka:na uliya:ma:, “Ba:moe ba: naeno kapiya Gudunomola. Na ebetamo na:kalakalutamo!” ☆ ¹⁸ Iyo, a Ya:sukuba: talona hununomo hakalo da:pola:nuya:ma:, ba:ba tetelo Godokono tabo madodote ebena Hunu Habane atamo ba:ba ka:na puluhukuya:.

¹⁹ Ba:bema: Godokono ukui hawakalimipa:te Ya:suku mabuma: Bukamo ya:lo tetelo da:miya:tiya:, ale ba:bi komokomo hibima: na:midilinama:. Numa:la:, ibino tabo komokomo ba: alo deha:potote konomo du ipuwalo keba ka:na ka:la:minana ba:ba ka:nala, ba:bene tete tatalila Huli Olokiti ha:kiya kuluhukuma:ne, iyo, ba:ba tetelo hido hegelate ba powaloho duino hilibubuti dito kowiboma:ne. Ba:bema: hibila, ba:be alote la:eno tepo ipuwalo hidamo ka:la:minalema:, wadiyala la: Godokono okopa:te dopamo da:hawakalimiya: ba:be tabo hibima: miditi hidonomamo na:lawiya:la:. ²⁰ Ba:gala ba:moe ko komo hidamo niya:tawahala:. Godokono ukui hawakalimipa:te ebena Bukamo dopamo kebe tabo komokomo ka:miya:tiya:, lumagiti ha:kiya ebena mulu ukuia:mo ba:bi taboeno ipuwa uwate modoboha:, ²¹ mabu

Godokono ukui hawakalimipa:te ibi ha:kiya ibino ubilo ibino ukui tabo Bukamo kamiya:tenakuiha:. Ao, Godokono Gobogobote ibi keba ka:na kiya:tulamenakui, iba:te ebena tabonoma Bukamo miya:telo ba: ba:ba ka:na olamagimipakuya:. ✧

2

Godokono Mahilamo Ha:da Tabo Olamagimipa:te Ikuli Komo

¹ Ba:bema: numa:la:, la:eno iniwalino tetelo Godokono hibi tabo olamagimipa:te oko ba owatina, atu tetelo Godokono mahilamo ha:da tabo olamagimipa:te a:mahila:halenakuya:, ba:bema: ba:ma tetelo komo ba:bakobako dubate la: ipuwalo gala kakikulima:na:. Ba:ba:te la:eno ka:ka: mula: komo kokubahilamema: ibino ha:da tabo komokomo kolamagimima:na:, ba:bene kebe dawate ibino kuba ododili komoeno helo ipuwane ibi ebena hawa:mo malemalelo duluhukulateliya:, iba:te ebe ubiha:ma: ba eda:ha ba:bo koga:lama:na: ebe ibino Namutudawaha:. Ba: hibila, ba:moe gabodo ibi ha:kiya ibi kokubahilamema:na:, iyo, iba:te iya:tawaha: tetelo olalatiti ibi dito kopuwatema:ne. ✧ ² Huiyatiya olalatiti iba:tamo peheno, dopamo komo sose tawakalubi hiliyonomate kateneno ubi gabodo ibi ba ta:matale Godokono hibi gabo komiya:pama:na:, iyo, ba:ba tetelo hibima: midiha:pa:te ibino kuba ododili komokomo ba ulamelelame Godokono hibi gabo kuba gaboma: ba:bo koga:lama:na:. ³ Ba:gala eta komo. Ba:bi ha:da tabo olamagimipa:te ubi konomamo ihatena la:eno mani ha:da gabodo uwatema:, ba:bema: ibi ha:kiya ibino ukui komamo komo hiya:hiya: uwi la: ba:bo kokiyahalamema:na:ta. Huiyatiya numa:la:, dopamo tetelo Godote ibino kuba huiya ikalamema: hibilo a:goiya:, ba:bema: ba:be kuba huiyate ba: na:pe, iyo, ibi Anakapulamedawate ya:lo a:hiduya:, ebete hido tete belatimina.

Godote Kuba Ododilipa:tamo Huiya Ikalame Komo

⁴ Ba: hibila, Hunu Haboeno komo nopopa:te Godokono tutumu dadikanaliya:, ba:ba tetelo ebete ibi Saitanakono konomo du bobamo dito iya:hekiya:, iba:te du ipuwalo auli hala:mo matuhulamehola:go ba emedehona ibino kuba huiya uwate hegela kolatiminama:. ✧

⁵ Ba:gala Nowate hopo habanapa:tamo Godokono tuputupu emede komo dolamagiya:, iba:te Godokono ubi komamo kapapamila:huya:ha:. Ba:be mabuma: Godote iba:tamo kuba huiya atumu kaikalamiya:, iyo, ebete hulama beya ba:moe hopamo da:poemiya:, ba:ba tetelo ibi hiliyonomate a:ha:lahuya:, huiyatiya Nowate komo sa:ba:ni tawakaluba:go ibi kapiyate ka:ka: mula: komo ba:bo lawiya:. ✧

⁶ Ba:gala Sodom Gomola koko habalo demedehonama:, Godote ba:bi tawakaluba:tamo kuba huiya ba ikalame koe powagoeno da:poemiya:, ibi hiliyonomo koete ba: dito pehawaminadigaliya:. Ba:bema: numa:la:, ibino olalati komo ba: gola, Godokono ubi komamo papamila:haleha:pa:tamo kuba huiyate keba ka:na duluhukumini. ✧

⁷⁻⁸ Ba:ba tetelo Godote Sodom habanapino kuba ododili mabuma: ibi hiliyonomo ba anakapulame tuputupu dubu Lotokono ka:ka: kapiya bemula:miya:, mabu ba:be dubuti ibi ipuwalo ba emedena ibino kateneno kuba ubi komokomoma: tepo menemene da:lawenakui ibino

✧ 1:21: 2Tim 3:16; 1Pit 1:11-12 ✧ 2:1: Ma:t 24:11; Yud 4 ✧ 2:4: Yud 6 ✧ 2:5: Tup Mab 6:1-8:22; 2Pit 3:6 ✧ 2:6: Tup Mab 18:16-19:29; Yud 7

kuba ododili ipuwamo kopeganakuiha. Iyo, ebete iba:godolo hiya:hiya: kuba ododili komo dulamenakui ba:gala ibino kuba tabo ga:la komo duli honakui, ba:bema: ebete ebene tepo ipuwalo ko temetemenomo biya:tawanakui. ✧

⁹ Ba:bema: hibila, Godoko iya:tawala puya:te ebene ubi komamo da:papamila:hana ba:bi tawakalubino temeteme ipuwalo ibino ka:ka: komula:lelamema. Ba:gala ebe iya:tawala ebete kuba ododilipi ibino olalati komamo matuhulameholete ibi Kuititi Hegela teta:mo komagatalema:ne iba:te kuba huiya ba:bo konuwatema. ¹⁰ Iyo, puya:te ibino hiya:hiya: kateneno dalowa: ubi ipuwalo ba wapata:lamena Godotamo papamila:hale ubiha:ma: deda:hana, Godote ba:bako tawakaluba:tamo kuba huiya konomamo hibinomolo kikalamema:ne. ✧

Godokono Mahilamo Ha:da Tabo Olamagimipino Kuba Emede Komo

Numa:la:, ba:bi kuba ododilipi ba: Godokono mahilamo ha:da tabo olamagimipila. Ba:bema: ibino emede komo ba:ma ka:nala, ibi ha:kiya ibi hunamo wadiya:paa:latelelo Hunu Haboeno nopopi katolelamenaha:, iyo, iba:te ibi biduduputilamenaka. ¹¹ Huiyatiya Godokono nopopino komo hiya:la, iba:te ebe tolemelo ebene holoholo hapulu ba:bako kuba ukui:gopi iduduputilameheno ibi kubapima: a:kaga:lala:, mabu ibi iya:tawahala komopino komo anagilamelelame oko ba: Godokono okola, ibino okoha. Ba: hibila, ba:bi nopopino helo konomote hopo tawakalubino helo na:gogolona, huiyatiya iba:te ba:be komo ba iya:tawaha ibi ha:kiya ibi kawagaminalenaha. ✧ ¹² A:iye, ba:ma tetelo da:mahila:halena ba:bi ha:da tabo olamagimipino komo eba ka:naha! Iba:te Godokono hibi komo iya:tawahaheno, ebene hidohido komoma: kuba tabo ba:bema: ga:lanaka. Iyo, ibi ba: tumu goegoe keba ka:nala:ka: ukuihino ba:ba ka:na emedehona, ba:bema: pomolo dubate ba:bako goegoe gubi ipuwalo uwateholete keba ka:na kanakapulamenaka, ibino kuititi tete ba: ba:ba ka:na kuluhukuma:ne. ✧

¹³ Mabu iba:te temeteme komopa:tamo dito dikalamenaka, ba:bema: Godote ibino kuba huiyama: temeteme iba:tamo kikalamema:ne. A:iye! Iba:te na:kalakalahana kateneno kuba ubi komokomo hegela tetelo hilopoheno kododilinama:, ba:bema: la: hibima: midipino kapiyuimi poko baa: naha ipuwalo iba:te la:go da:pola:namena:, ibi ba: hido baa: ipuwalo da:pola:na ba:bi kuba nene huiyala, iyo, ibino ododili komamo la: ha:da kamiholamema: iba:te konomo kalakala belawenaka. ¹⁴ Ba:bema: numa:la:, keba tetelo iba:te kamenakamena ba:gala bohelemele dulamenaka, kuba ododi ukui kapiyate iba:tamo ba:bo penako, iyo, iba:te kateneno kuba ododilima: iya:wa kokonomola. Ba:bene puya:te hibima: midi ipuwalo heloha:ma: deda:hana, iba:te ba:bi gugudi Saitanakono kuba emogabuimi komamo magatalenaka, ba:gala ibi ipuwalo ibi ha:kiya ibi iya:tulamiya: ibino tepo ipuwoeno ukuiti mani emalagidole komamo kopapamila:halenama. Ba:be mabuma: ibi Saitanakono gugudila, iyo, Godote iba:tamo kuba huiya hibilo kikalamema:ne!

¹⁵ Iyo, hibila, iba:te hido tuputupu gabo miya:pate, Biyokono gudu Ba:ilamako ebene kuba ododili gabodo ebe ba:bana ta:matana. Ba:be dubuino komo ba:ma ka:nala, ebete mani kokonomo uwatema: ebene

ubi dihatiya:, ba:bema: ebete kuba ododi gabodo to ba:bo tupuimiya:.
 ✧ 16 Huiyatiya Godote ebene daedae ukui koduhimima: ebene donoki-
 goe ipuwane lumagino tabo madodamo ebe koamo kiyahamiya:,
 ba:be ha:da tabo olamagidawate Isalaela tawakaluba:tamo eta kuba
 ododikapoma:.

*Godokono Mahilamo Ha:da Tabo Dolamagiminaka Ebete Iba:tamo
 Kuba Huiya Ikalame Komo*

17 Ba:bema: numa:la:, ba:moi ha:da tabo olamagimipi dubu ba: beya
 ma:pete gagalema: deda: ba:ba ka:nala, mabu hopo tawakaluba:te
 iba:godolo hido owalubi a:kuma:mena:. Ba:gala hopote gagalema:
 deda:, ba:ba tetelo konomo huhuti da:watanako ba:bi bubuti dito
 kopokoa:tahalema:na: huiyatiya wegolate a:koamene, ba:bi dubu
 ba: ba:ba ka:nala mabu iba:te tawakaluba:tamo giba a:kikalama:la:.
 Ba:bema: Godote ibi mabuma: kebe du bobo konomo ya:lo dododil-
 amiya:, ebete ibi ba:bamo konoelamema:ne iba:te ba:bolo teme-
 tema:go konemedehonama:.

✧ 18 Ai:ye! Iba:te hiya:hiya: awagaha
 tabo komokomo ba:gala daedae ukui komokomo bega:lanaka, ba:gala
 puya:te Godotamo ohobila:ma: kuba ododili ipuwane ka:ma:nomo
 da:pikula:, iba:te ba:bi tawakalubi ibino kateneno ubi komamo gala
 kuwatete Saitanakono kuba gabamo ba:bo magatalenaka.

19 Iba:te
 iba:tamo tutulu emede komo ikalamema: ibi a:kiyalamenaka, huiyatiya
 ibi Godokono hibi tutu ipuwalo kemedehonaha:, mabu iba:te ibino
 kateneno ubi komoeno huiyaha: okopima: eda:hana. Iyo, hibila, lumag-
 iti kebe kuba ododi komamo da:papamiwatana, ebete ba:be komoeno
 okodawama: eda:na, ebegodolo tutulu emede komo puliyanomola.

20 Ba:bema: hibima: midipa:la:, la: hidamo! Kebe tawakaluba:te aeno
 Kodawa ba:gala Ka:ka: Mula:lea:medawa Ya:su Kelisokono hibi komo
 ba iya:tawaha ba:moe hopoenno kuba ubi komone da:pikuliya:, ba:bene
 kuba ubi komate ibi gala kamatuhulameholete, iba:te ba:bi kuba
 ododili komamo gala da:kapapamila:halemena:, ibi niliya! Dopamo
 tetelo iba:te nanekela:mo kubadopoma: eda:hanama:, huiyatiya galane
 ibino ka:ka: kuititi tetelo iba:te kubanomoma: keda:hama:na:.

✧ 21 Ba:bema: numa:la:, ba:bako tawakaluba:te Godokono tuputupu
 gabo iya:tawahaha:ma: neda:hanatale, iba:te kuba huiya nanekela:mo
 buwatena:. Huiyatiya iba:te Godokono gabo ba iya:tawaha, ebete
 ibi ebene talona ipuwalo kemedena: dikalamiya:, iba:te ba:be tu-
 tumu gunima:mo dito ihilateliya:, ba:be mabuma: ibino olalati komote
 konomoma: keda:ma:ne!

✧ 22 Ba: hibila, Godokono mulu ukui tabote
 ibino komo ba:ma ka:na hawakalimina, “Gahate kebe kuba ilina
 da:dalohomene, ebete ba:be atu ilina gala dito kakanalema:ne,” ba:gala
 eta mulu ukui tabote ba:ma ka:na goena, “Lumagiti ebene dabi goe
 hidamo dukulamene, ba:be goete bula:i ipuwamo kanopegate ba:bo
 konilulugutihoma:ne.”

3

Kodawa Ya:suti Ba:moe Hopamo Hibilo Gala Kakapema:ne

1 Naeno hidohido mabuluba:la:, ba:moe ba: netewa tetema: eda: nale
 la:tamo leta oelame, iyo, ba:moi netewa leta ipuwalo la:le Godokono

✧ 2:15: Nabas 22:7; Yud 11; Haw 2:14 ✧ 2:16: Nabas 22:1–25:9 ✧ 2:17: Yud 12-13
 ✧ 2:20: Ma:t 12:45 ✧ 2:21: Luk 12:47-48 ✧ 2:22: Mulu Tabo 26:11

tuputupu komokomo hidamo kemalagidolenama; nale la: ba:bema: iya:tulamemata. ² Numa:la; Godokono ukui hawakalimipa:te kebe komate ibino gala hapuni pikulihoma: dopamo dolamagiminaku, na ubila la:le ba:bi talona okopino bukoeno tabo komokomo gala hidamo na:kemalagidola:la. Ba:gala aeno Ka:ka: Mula:lea:medawa, ebe ba: aeno Kodawala, ebenu oelamepa:te kebe tutumu tabo ebegodone uwa-tete la:tamo dikalamiya:la, wadiyala la:le ba:bi komoma: atumu ukui gala na:kamiya:ta:la. ✧

³ Ba:bema: ba:moe ko komo hidamo niya:tawahala. Ba:moe hopoen kuititi tete ba:tatali, komo hibima: midihapa:te pikuliti ibino kateneno kuba ubi komamo ba:bo kopapamila:halema:na. Ba:bene iba:te la:walilatelelo ✧ ⁴ ba:ma ka:na koga:lama:na, “Hibila:ka; Ya:suti gala pema: a:ka:goiya? Ale ebe kuminaha; kebolo kemedena? Ba:moe hopo tupuimi mabuni pete ba:ma teta:mo puluhuku tawakaluba:te dito emedehonama; ba:gala eta hanohano komote aeno naba:tamo uluhukuhino iba:te ba: dito ha:lahuya!” ✧

⁵ A:iye! Ba:bako tabo ga:lapa:te iya:tawahala ya:lo tetenomolo Godote ba:moe hopo ba:gala alomo ebenu tabamo dododiliya; huiyatiya iba:te ubihinola ba:be komo hibima: midi. Numa:la; Godote ba:moe hopo dododiya; ba:ba tetelo ebete gagale hopo kulukulu beya ipuwane uluhukutiti beyamo ba:bo ododiya; ✧ ⁶ ba:gala ebete eta tetelo hulama beya da:poemiya: ba:be atu beyamo pakala hopo haba konomo a:kubahimiya;. ✧ ⁷ Ba:bema: ebete kodakoda tabo ba:ma ka:na ihatiya; ba:ma tetelo da:pola:na ba:moe hopo konomo ba:gala alomo iba:te ebenu ubi teta:mo modobolo kopola:nama; ba:bene puya:te ebetamo papamila:ha:pima: deda:hana, ebete ebenu Kuititi Hegelalo ba:bi tawakalubino komo anagilamelelamete ibi ba hawaminadigale ba:moe hopo koa:mo ba:bo kokubahimima:ne.

⁸ Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la; ba:moe kapiya ko komo akadadala. Kodawa Godogodolo kapiya hegela ba: kapiya taosene gogo huiyala, ba:gala kapiya taosene gogo ba: kapiya hegela huiyala, ba:ma ka:na gopowahi tete ba:gala ga:ga:nomo tete ebete kapiya tetenomoma: goena. ✧ ⁹ Ba:bema: puya:te daedae ukuilo ba:ma ka:na da:ga:lana, “Hopo kuititi a:kuluhukamene,” iba:te Kodawa Godokono komo hibilo kiya:tawahanaha. Iyo, Godote ba:moe hopoen kuititi tetema: hibilo da:goiya; ba:be komote ebenu ubi tetelo kopuluhukuma:ne, huiyatiya numa:la; ebete hopo habanapi malemalelo emalagidolelelo tete ba:bema: ga:gima:tepana, mabu ebe ubila tawakalubi hiliyonomate ibino kuba ododili ipuwane ohobila:te ka:ka: mula: komo ebegodone kolawema;. ✧

¹⁰ Ba:bema: hibila, Kodawa Godokono Ko Hegelalo Ya:suti kopema:ne, pilo dubuti tawakalubino ulihoha: tetelo keba ka:na ka:penako ba:ba ka:na. Ba:ba tetelo ba:moe hopo ba:gala hopoen ilina hiliyonomate kapimilo dito kowibohoma:na; ba:bene atu tetelo alomo ba:gala alomoen koko ilinate konomo diyamago kowibohoma:na; mabu helonomo koete ba:moi ilina hiliyonomo dito kohawaminadigalema:ne. ✧ ¹¹ Iyo, Godote ba:moi ilina hiliyonomo ba:moe gabodo kohawaminadigalema:ne, ba:bema: wadiyala la: hibima:

✧ 3:2: Yud 17 ✧ 3:3: 1Tim 4:1; Yud 18 ✧ 3:4: Ma:t 24:48 ✧ 3:5: Tup Mabu 1:6-9
 ✧ 3:6: Tup Mabu 7:11; 2Pit 2:5 ✧ 3:8: Ohale 90:4 ✧ 3:9: Ha:b 2:3; 1Tim 2:4 ✧ 3:10: Luk 12:39; 1Tes 5:2; Mat 24:29,35

midipa:te la:eno emede ipuwalo talonapima: eda:halo ebe kapiyatamo na:papamila:hanakuya:la:, ¹² ba:gala wadiyala la: la:eno hidohido ododili komodo ebe nowalonala: ba:be tetete tiyonomolo kopema: Ba: hibila, Godokono Ko Hegelalo helonomo koete alomo ba:gala alo-moeno koko ilina kapimilo kupula:digalema:ne, ¹³ huiyatiya kalakala konomola, ba:ba tetelo ebete a hibima: midipi ebenu uli hopo haba ba:gala uli hunu haba a ba:bamo komagatoema:ne, ba:bolo ebenu tuputupu emede komo kapiyate kitanama:ne. Numa:la:, ebete dopamo ba:be hido komo ododima: hibilo da:goiya:, ale ba:be komoeno tete ba:bema: latiminama:.

¹⁴ Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la:, la: ba:be Ko Hegela ba latimina, wadiyala la:eno ukui konomamo ba:ma ka:na nihatenakuya:la:, la:le Godokono holoholo hapulu ba la:mota:hana la:eno hiliyonomo ododili komo ipuwalo eta kapiya deha:potonomo kubate a:kitanamene. Iyo, la:le ebenu tataba ipuwalo ba emedehona, modoboha: komopa:te la:eno eta kapiya ododi komo kubama: ga:la. ¹⁵ Ba:gala aeno Kodawate tiyolo puluhukuhino, la: ba:moe komo nemalagidoluya:la: ebete tete na:ga:gima:tepana komo hopo habanapa:te ibino ka:ka: mula: komo kolawema:.

La: iya:tawahala Poloko ba: hibima: midipi ipuwalo aeno hido naniwi etala, ba:bema: ebete dopamo eta leta la:tamo poemelo atu tabonomo bekaolamagi. Iyo, Godote kebe mulu ukui ebetamo dikamiya: ebete ba:be mulu komamo la: ya:lo owalubilia:ta, ¹⁶ ba:bema: hibila, nale kebe tabo dolamagimo, Polokono hiliyonomo leta ododili ipuwalo ebete aeno Kodawoeno pe komoma: ba: atu tabo bekaolamaginako. Na iya:tawala, komo tetelo ebenu tabo komokomoeno ipuwa kodakodahibinomola, ba:be mabuma: komo daedae ukuia:gopi ba:gala hibima: midi ipuwalo ukui gagagagama: deda:hana, ba:bakobako tawakaluba:te ebenu taboeno ipuwa ha:da amihoho gabodo hawakalilamenaka. Numa:la:, iba:te atu gabodo Godokono Bukoeno komo tabo komokomoma: tawakalubi kubamo iya:tulamenaka, ba:be mabuma: ibi ha:kuya ibino ukui ba kubahilamena ibino olalati komote hibilo kopema:ne.

Pitate Leta Kuititi Hapulu Tabo Dolamagiya:

¹⁷ Naeno hidohido mabuluba:la:, la:le ba:bakobako tawakalubino ha:da amiho komo dopamo iya:tawahuya:mata, ba:bema: la: hidamo! Puya:te Godokono tutumu tabo da:wakalaminaka, na ubihinola iba:te ibino ha:da amiho komamo la: ba magatale, la:le ba:ma tetelo kebe hibi gabodo olalatihino da:tolamenama ba:be gabote la:godone alatidi. ¹⁸ Ba:bema: la: aeno Kodawa ba:gala Ka:ka: Mula:lea:medawa Ya:su Kelisokono komo ba iya:tawahana ebenu malemale ipuwalo napepehonalala:. Wadiyala awagaha komote ba:ma tetelo ba:gala emedena emedena tetelo ebegodolo nitanamene!

Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

YONEKONO DOPO LETA EBETE HIBIMA: MIDIPA:TAMO ODODIYA:

Ka:ka: Taboeno Komo

¹ La: ulihopa:la:, ale Ka:ka: Taboeno komo ba:moe leta ipuwalo la:tamo da:hawakalimitama:, ba:be Tabote ba: dopamo tupuimi mabuni demedenami ba:be Kodawala. Ba: hibila, ale ba:ma tetelo ba:be Taboeno komo aeno galamo ulihote ba:gala aeno baidinomamo a:kumiya:ma:, iyo, ale umiti aeno kokotonomamo ebe atumu ologiyama: ✧ ² Mabu ba:be Ka:ka:te ba:moe hopolo a:hawakaluya: ba:gala ale aeno baida:mo ebe umiya:ma:, ba:bema: ale ebena komo hawakalimilo Nabiwi Godokono wiboha: ka:ka: komoma: la:tamo ba:moe tabo ba:bema: olamagimitama:. Numa:la:, kebe Ka:ka:te dopamo Godokoba: demedenami, ba:be Ka:ka: ba: galane atamo da:pehawakaluya: ba:be atu Ka:ka:la. ✧ ³ Ba:bema: mabu keka: ale ulamete dulihiya:ma: ba:bi komo la:tamo dolamagimitama:? Mabu bitana a ubila la: ulihopa:te ago kapiyama: eda:ha, ale Nabiwi Godokoba: ba:gala ebena Gudu Ya:su Kelisokoba: kapiyama: keba ka:na keda:hanama: ba:ba ka:na, ⁴ ba:bema: hibila, ale ba:moe leta bododima:, la:la, ala, a hiliyonomoeno kalakalate konomoma: keda:ma: ✧

Godokono Alo Ipuwalo Wapata:lame Komo

⁵ Ba: hibila, ale Godokono Gudugodone duliya:ma: ba:be atu tabo ba:ma ka:na olamagimitama:, Godoko ba: alola, ebegodolo eta du komote kitanaha:, puliyanomola. ✧ ⁶ Ba:bema: ale du ipuwalo ba wapata:lame ba:ma ka:na da:ga:lama:, a eba:go kapiyanomoma: eda:hanama:, hibila, a ba: ha:da amihohopila mabu ale aeno emede ipuwalo ha:da gabodo tolamenama:. ✧ ⁷ Huiyatiya Godote alo ipuwalo keba ka:na kemedena ale ba:ba ka:na ebena alo ipuwalo da:wapata:lamenama:, ba:ba tetelo ale ebe ipuwalo ba emedehona kapiyanomoma: beda:hanama:, iyo, ebena Gudu Ya:suti ebena hawa:mo aeno kuba ododili komokomo hiliyonomo buku:lalea:menakomene.

⁸ Numa:la:, keba tetelo a ha:kiya a kuba ododiliha:pima: da:ga:lama:, a ha:kiya a ha:da kamihoa:mema:nema:, ba:bene agodolo hibi komote a:kitanamene. ✧ ⁹ Huiyatiya ale aeno kuba Godotamo da:hawakalilamema:, ebete a owalubima: kebe tabo dopamo dolamagiya: ba:be komo ebete hibi tuputupu gabodo kododima:ne, iyo, ebete aeno kuba ododili komokomo egebolea:mete kadodolea:mema:ne, ba:gala ebete aeno tepo ipuwoeno kuba dalowa: kukulalea:mema:ne. ¹⁰ Ba:moe ba:be mabuma: a ha:kiya a kuba ododiliha:pima: da:ga:lama:, ale ba:be tabamo Godoko ha:da dawama: midilo ebena hibi tabote a ipuwalo a:kitanamene.

2

Ya:su Kelisoko Ba: Aeno Owalubidawala

✧ **1:1:** Yon 1:1 ✧ **1:2:** Yon 1:14 ✧ **1:4:** Yon 16:24 ✧ **1:5:** 1Tim 6:16; Yai 1:17 ✧ **1:6:** 1Yon 2:4 ✧ **1:8:** Ohale 32:5; Mulu Tabo 28:13

¹ Naeno guguda:la;, nale ba:moe tabo ba:moe letamo miya:tete la:tamo poememo la:le eta kuba Godotamo ododikapoma;, huiyatiya keba tetelo a ipuwalo lumagiti kuba dododimini, ba:ba tetelo ebe owalubima: aeno Tuputupudawa ba:luta, ebe ba: Ya:su Kelisotela, toetoe tabamo a Nabiwi Godotamo da:wadiya:paa:tenako ba:be Owalu-bidawala. ✧ ² Ba: hibila, Godokono mauba komote atamo dopamo uluhukuya: mabu a ba: kuba ododilipila, huiyatiya Kelisote aeno kuba ododili komokomo ebena hawa:mo degebolea:miya:;, ba:ba tetelo ebete Godokono mauba komo upula:te a Godokoba: a:kapiyuia:miya:;. Huiyatiya numa:la:;, ba:be ododi komodo ebete a hibima: midipi kapiya kowalubiya:ha:;, ao, ebete ba:be atu tetelo hopo habanapi hiliyonomo owalubilima: ibino kuba komokomo ebena hawa:mo egebolelamiya:;. ✧

³ Ba:bema: ale Godokono tutumu tabamo da:papamila:halema:;, ba:moe gabodo a ebena komo hibilo kiya:tawahama:nema:;. ⁴ Iyo, eta lumagiti Godokono tutumu tabamo papamiwataheno ba:ma ka:na da:goemene, “Na Godokono komo iya:tawala,,” ebe ba: ha:da amihodawala, ebegodolo hibi komote kitanaha:;, ⁵ huiyatiya kebe lumagiti Godokono tabamo papamiwatate hibilo dododimini, ebena malemale emalagidolo komote ba:be lumagino tepo ipuwalo kotaboma:ne. Ba:bema: ale Godoko ipuwalo demedehonama:;, a keba ka:na na:kiya:tawahama:?. ✧ ⁶ A ba:be komo ba:ma ka:na kiya:tawahama:nema:;, pote Godoko ipuwalo emedenama: da:goemene, wadiyala Kelisote keba ka:na ka:pata:nami ebete ba:ba ka:na na:pata:namene.

Ya:sukunu Uli Tutumu Tabo

⁷ Naeno hidohido mabuluba:la:;, nale ba:moe leta ipuwalo Ya:sukunu uli tutumuino komo da:hawakalimitamo, ba:be tutumu dopamo tupuimi mabuni la: ba: uliya:mata, ba:bema: ba:moe uli tutumu la:godolo pakala tutumu keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ✧ ⁸ Huiyatiya wadiyala ba:be pakala tutumuti la:tamo ulinoma: gala na:keda:mene, mabu ba:ma tetelo ebena hibi komote Kelisoko ipuwalo ba:gala la: ipuwalo a:hawakalanako, iyo, du komote ba: na:wibo, ba:bene hibi alote ba puluhuku ba: na:la:mina. ✧

⁹ Ba:bema: nale ba:moe leta ipuwalo uli tutumuino komo gala ba:ma ka:na kahawakalimitamo, kebe lumagiti alo ipuwalo emedena: goelo ebena ekawitamo da:maubana, ebete du ipuwalo bemedena, iyo, ebete du ipuwane kuluhukuha:;. ✧ ¹⁰ Huiyatiya kebe lumagiti ebena ekawi malemalelo demalagidolona, ebete alo ipuwalo bemedena ba:gala ebena ododi komodo ebena ekawiti nato ukamidata a:kagamene. ✧ ¹¹ Ba: hibila, kebe lumagiti ebena ekawitamo da:maubana, ebe ba: du ipuwalo emede lumagila, iyo, ebete kebe gabodo ka:pata:na ba:gala ebete kebamo ka:tona, ebe ba:bi komo iya:tawaha: mabu duti ebena baidi a:mula:lemi. ✧

¹² Naeno guguda:la:;, na la:tamo leta bododimo mabu Godote Kelisokono helo mahilamo la:eno kuba egebolelamete adodolelamia:ta.

¹³ Ba:gala naeno naba:la:;, na la:tamo leta bododimo mabu la: aeno Kodawoeno komo iya:tawahala, ba:ma ka:na ebe ba: dopamo tupuimi

✧ 2:1: Yun 9:24 ✧ 2:2: Yon 1:29; Kol 1:20; 1Yon 4:10 ✧ 2:5: Yon 14:21,23 ✧ 2:7: Yon 13:34; 2Yon 5-6 ✧ 2:8: Lom 13:12; Yon 1:9 ✧ 2:9: 1Yon 4:20 ✧ 2:10: Lom 14:13 ✧ 2:11: Yon 12:35

mabuni demedenami ba:gala emedena tetelo demedenamene ba:be dawala.

Ba:gala uli apepeho dubala:, na la:tamo leta bododimo mabu la: Kuba Namutudawatamo ba alaholoho ebena wato kikipo ba:bo lawimata.

Iyo, naeno guguda:la:, na la:tamo leta bododimo mabu la: Nabiwi Godokono komo iya:tawahala.

¹⁴ Ba:gala naeno naba:la:, na la:tamo leta bododimo mabu la: aeno Kodawoeno komo iya:tawahala, ba:ma ka:na ebe ba: dopamo tupuimi mabuni demedenami ba:gala emedena tetelo demedenamene ba:be dawala.

Ba:gala uli apepeho dubala:, na la:tamo leta bododimo mabu la: helohelonomola, ba:bene Godokono tabote la: ipuwalo ba itana la: Kuba Namutudawoeno wato kikipo ba:bo lawimata.

Ba:moe Hopoeni Ilina Ba:gala Awagaha Komokomo Koamo Akemalagidolenala:

¹⁵ Ba:bema: la: hidamo! Ba:moe hopoeni ilina ba:gala ebena awagaha komokomo koamo akemalagidolenala:, mabu kebe lumagiti ba:moe hopoeni komokomo koamo demalagidolena, ebete Nabiwi Godoko malemalelo emalagidolo modoboha: ✧ ¹⁶ Ba:bema: hopo haboeno komokomo keba ka:nala:ka?: Ba:bi komokomo ba: kuba tawakaluba:te kateneno ubilo demalagidolenaka ba:bi komokomola, ba:gala iba:te baida:mo ulamete ibino ubilo duwatanaka ba:bi komokomola, ba:gala iba:te kebe komokomo ododililo dawagahanaka ba:bi komokomola. Numa:la:, ba:bi hiliyonomo hiya:hiya: kuba komate hopo habanapino ukuini ikulinaka, Nabiwi Godogodoneha! ✧ ¹⁷ Ba:bema: ba:moe komo ba: hibila, ba:moe hopo ba:gala ba:moe hopoeni kuba ubi komate ba: na:wibohona, huiyatiya kebe lumagiti Godokono ubi komamo da:papamiwatamene, ebete wiboha: ka:ka:go bemedenamene. ✧

Kelisotamo Alaholo Komo Ododidawoeno Komo

¹⁸ Naeno guguda:la:, hopo haboeno kuititi tetete ba: na:tatali. Iyo, dopamo la: ba:ma ka:na uliya:mata, Kelisotamo Alaholo Komo Ododidawate ba: na:pe, ba:bema: hibila, komo dubu hiliyonomate ya:lo a:mahila:haliya: Kelisotamo alaholo komo kododilinakoma:, iba:te ba:ma tetelo hopo habalo bemedehona. Ba:bema: a ba:moe komone niya:tawahanama:, ba:moe ba: hopo haboeno kuititi tetela. ✧

¹⁹ Numa:la:, ba:bi dubate aeno kapiyuimi da:miya:pui, ba:be mabuma: iba:te aeno kapiyuimi tawakalubima: hibilo keda:hanaha:. Keba tetelo iba:te aeno kapiyuimipima: neda:hanatale iba:te a ipuwalo bemedehonana:, huiyatiya iba:te a hibilo da:miya:pui ba:be komote a biya:tua:mena, ibi ipuwalo eta lumagiti aeno kapiyuimidawama: keda:naha:. ✧

²⁰ Huiyatiya la:eno komo hiya:nomola. Kelisote ebena Hidotalona Gobogobo la: hunamo da:haminuya:, ba:bema: ka:lo la: hiliyonomate Godokono hibi komo iya:tawahala. ✧ ²¹ Iyo, la: daedae ukua:go kemedehonaha:, huiyatiya la: Godokono hibi komo iya:tawahanomola, ba:ma ka:na eta ha:da tabote ebegodone a:kuluhukale. Ba: hibila, ba:be mabuma: nale ba:moe leta la:tamo ododimo. ²² Ba:bema: la: ipuwalo ha:da amihodawa potela:ka?: Ebe ba: Kelisotamo alaholo

✧ 2:15: Lom 8:7 ✧ 2:16: Lom 13:14 ✧ 2:17: Ma:t 7:21 ✧ 2:18: Mat 24:5,24; 2Yon 7
✧ 2:19: Oel 20:30 ✧ 2:20: 1Kol 2:15

komo dododina ba:be lumagila, ba:gala ebe ba: pote da:goena Ya:suku Kelisoteha: ba:be dawala. Numa:la:, ba:bako lumagiti Nabiwi Godoko ba:gala ebenu Gudu Ya:suku ubiha:ma: ba eda:na ba:be komo hawakala ba:bo goenako. ✧ ²³ Iyo, kebe lumagiti Godokono Gudu mabuma: ubiha: tabo hawakala da:goena, ebete atumu Nabiwi Godoko ubiha: tabo bekagoena, huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gudu anukumima: hawakala da:goena, ebete atumu Nabiwi Godoko anukumima: kagoena.

✧ ²⁴ Ba:bema: la:le dopamo tupuimi mabuni kebe hibi tabo kuli-huya:ma, wadiyala la: ipuwalo ba:be tabote nitanamene. Ba: hibila, la: ba:be tabo kodakodalo datila:nama, ba:bema: la: Nabiwi Godoko ba:gala ebenu Gudu Ya:suku ibi ipuwalo bemedehonamata. ²⁵ Iyo, numa:la:, Godokoba: emede komo ba: wiboha: ka:ka:la, Ya:suti atamo ikaa:mema: hibinomolo da:goiya: ba:moe ba:be komola.

²⁶ Ba:bema: puya:te la: ha:da amiholamema: dewagelena, nale ibino ha:da komo hawakalimima: ba:moe leta ba:bema: ododimo. ²⁷ Ba: hibila, la: ibino ha:da amiho komamo a:kaguda:mata, mabu Kelisote ebenu Gobogobo la: hunamo ya:lo a:haminuya:, iyo, ebete emedena tetelo la:go ba emedena ebe ha:kiya hiliyonomo komokomo la: biya:tulamenakomena:ta, eta lumagitiha:. Numa:la:, ebenu iya:tulame komo ba: hibinomola, iyo, eta ha:da amiho komote ebegodone a:kuluhukale, ba:bema: ebete la: keba ka:na kiya:tulametana, wadiyala la: ba:ba ka:na ebe ipuwalo nemedehonala:. ✧

²⁸ Iyo, naeno guguda:la:, wadiyala la: Kelisoko ipuwalo nemedehonala:, ba:bema: ebenu pe hegelate duluhukumini, ale ba:ba teta:mo nikuliti toleha:ma: ba eda:ha ebenu holoholo hapulu eta komoma: a:kahilopohama:. ²⁹ La: iya:tawahala Kelisoko ba: tuputupudawala, ba:bema: wadiyala la: ba:moe eta komo atumu na:kiya:tawahala:, kebe lumagiti ebenu tuputupu komo ipuwalo demedena, ebe ba: Kelisoko huiyala ba:gala ebe ba: Godokono gudu etala. ✧

3

Godokono Gugudino Komo

¹ Ba:bema: Nabiwiti a malemalelo keba ka:na kemalagidoloena, wadiyala la: ba:be komo numa:la:, iyo, ebenu malemale atamo bada konomola:ka:! Ba: hibila, ebete ebenu malemale ipuwado a ebenu gugudima: ka:mina, iyo, a hibima: midipi ba: ebenu gugudima: eda:hanama:, ba:bema: hopo habanapa:te aeno komo kiya:tawahanaha: mabu iba:te atumu Godokono komo iya:tawaha:. ✧ ² Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la:, a iya:tawahala ka:lo a ba: Godokono gugudila, huiyatiya a hibi iya:tawaha: galane a keba ka:na na:kemedehonama:. Ba:ma tetelo a ba:moe kapiya komo iya:tawahala, Kelisote atamo gala da:kapuluhukumini, ba:ba tetelo a ebe huiyama: keda:hama:nema: mabu ale ebenu holoholo hibilo kumima:nema:. ✧ ³ Ba:be mabuma: kebe lumagiti uliholo Kelisoko da:latimina, ba:be lumagiti ebenu tepo ipuwoeno dalowa: ukulate gala dalowa:ma: a:kamida:mene, ba:bene ebete Kelisoko keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na bemedenamene, ebenu tepo ipuwalo eta dalowa: komote a:kitanamene.

✧ **2:22:** 1Yon 4:3; 2Yon 7 ✧ **2:23:** Yon 5:23; 1Yon 4:15; 5:1 ✧ **2:27:** Yon 16:13 ✧ **2:29:** 1Yon 3:10 ✧ **3:1:** Yon 1:12-13; 16:3 ✧ **3:2:** 2Kol 3:18

⁴ Ba:gala eta komo. Lumagiti Godokono kukala hiliyonomo ipuwalo eta kapiya dadikanalemene ba:ba tetelo ebete ebetamo kuba hibilo kododima:ne, mabu hibila, ebetamo kuba ododi komo ba:gala ebenu kukala adikanale komo ibi ba: kapiyanomola. ⁵ Iyo, la: iya:tawahala Kelisote ba:moe hopamo a:pehawakaluya: ebete tawakalubino kuba ododili komokomo gobogobamo kopemiya:telamema:. Ebe kapiyate ba:moe komo ododi modobola mabu ebe kapiyagodolo kuba ododi komo puliyala. ✧ ⁶ Ba:bema: kebe lumagiti Kelisoko ipuwalo demedena, ebete kuba ododi ipuwalo a:kemedenamene, huiyatiya kebe lumagiti kuba ododili ipuwalo demedena, ba:be lumagiti Kelisokono komo hibilo kalaweha: ba:gala ebete ebenu komo iya:tawaha:.

⁷ Naeno guguda:la:, la: hidamo, eta lumagiti la: ha:da akamiholama:la:!. Numa:la:, kebe lumagiti tuputupu komokomo dododilina:komene ba:be lumagi ba: tuputupudawala, Kelisoko keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ⁸ Huiyatiya kebe lumagiti kuba komokomo dododilina:komene ebe ba: Saitanakono guduma: eda:na, mabu ba:moe hopoeni tupuimi mabuni pete ba:ma teta:mo puluhuku Saitanate kuba komokomo kapiya bododilina:ko. Ba:moe mabuma: Godokono Guduti ba:moe hopamo ba:bema: pehawakaluya:, Saitanate dododilina:ko ba:bi kuba komo ebete hibilo palukulimiti kopehawaminadigalema:. ✧

⁹ Numa:la:, Godokono gugudima: deda:hana ba:ba:te kuba ododili ipuwalo gala a:kemedehonamena:, mabu Godote ibi ipuwamo ebenu ka:ka: ya:lo ihatiya:, lumagiti hidohido kikipo hakamo keba ka:na kamihonako ba:ba ka:na. Ba: hibila, Godokono ka:ka:te ebenu guguda:godolo ditanamene, iba:te kuba komokomo ododili modoboha:. ✧ ¹⁰ Ba:bema: wadiyala la: niya:tawahala:, tawakalubino ododili komate ibi banagiya:midalena, ba:ma ka:na Godokono gugudi ba:gala Saitanakono gugudi iba:te hiya:hiya: kopola:nama:. Iyo, ba:moe komo ba: hibila, puya:te tuputupu komokomo ododilihino ba:gala puya:te ibino ekaki malemalelo emalagidoleheno, ba:ba:te Godokono gugudima: keda:hanaha:.

Etate Eta Malemalelo Emalagidolo Komo

¹¹ Ba:bema: numa:la:, la: dopamo tupuimi mabuni kebe tabo kuli-huya:ma ba:be tabo ba: ba:ma ka:nala, wadiyala a hibima: midipi ipuwalo etate eta malemalelo kemalagidolo, etate eta malemalelo kemalagidolo, a ba:ba ka:na bemedehonama:. ✧ ¹² La: iya:tawahala Ka:inikono komo, ba:bema: la: ebe huiyama: eda:ha modoboha:. A:iye, ebe Saitanakono guduma: ba eda: ebenu amogatamo konomo kuba bododiya:. Mabu keka: ebete ebenu amoga dito danakapumiya:?. Iyo, ebete kuba ododili ipuwalo ba emedena, huiyatiya ebenu amogate tuputupu komokomo bododilina:mi, ebete ebetamo ba:bema: maubuya:.

✧ ¹³ Ba:bema: naeno hibima: midipi ekaka:la:, la: tuputupu ododili ipuwalo ba emedehona hopo habanapa:te la:tamo mauba komokomo dododilimina:, la: ba:be komoma: akala:wa:hala:. ✧ ¹⁴ A iya:tawahala a hoe ipuwane ka:ka:mo ya:lo ogomuya:ma: mabu a komo hibima: midipi ekaki malemalelo nemalagidolenama:, huiyatiya kebe lumagiti malemale emalagidolo ipuwalo emedenaheno, ba:be lumagiti hoe ipuwane

✧ **3:5:** Yon 1:29; 1Pit 2:22-24; 1Yon 2:2 ✧ **3:8:** Yon 8:44 ✧ **3:9:** 1Yon 5:18 ✧ **3:11:** Yon 13:34 ✧ **3:12:** Tup Mabu 4:8 ✧ **3:13:** Yon 5:18-19

hibilo kuluhukuha. ✧ 15 Ba:gala kebe lumagiti ebenu ekawitamo da:maubana, ba:be lumagino komo ba: pote ebenu ekawi danakapumiya: ba:be dawoenu ododi komo huiyala, iyo, ibi netewapino ukui ba: kapiyala. Ba:bema: a iya:tawahala, ba:bako lumagino tepo ipuwalo wiboha: ka:ka: puliyanomola mabu lumagi anakapumidawagodolo Godokono hibi ka:ka:te a:kitanamene. ✧

16 Numa:la:, Kelisote ebenu ka:ka: a mabuma: tama:mo ihatiya:, ba:bema: a ebenu ododi komodo malemale emalagidoleno komo hibilo kiya:tawahama:nema:, iyo, wadiyala a ba: atumu aenu ka:ka: hibima: midipi mabuma: tama:mo ba:miya:tenakoma. ✧ 17 Huiyatiya keba tetelo a hibima: midipi ipuwalo eta ilina dogodogodawate ilinaha:dawa umiti ebe owalubihino, ebete ba:mako tabo keba ka:na na:ka:goemene, "Na Godoko malemalelo nemalagidolonamo?" A:iye, ebete ba:bako tabo goe modoboha! ✧ 18 Ba:bema: naenu guguda:la:, a komopa:tamo malemale tabo dito a:kaga:lanakama:. Ao, wadiyala a komopino modoboha: komokomo ulamelelamete iba:tamo malemale ilina ba ikalame Godokono hibi malemale iba:tamo ba:ba ka:na kohawakalimima:nema:. ✧

Godokono Holoholo Hapulu Toheho Utitata Komo

19 Ba:bema: kalakala konomola, a ba:moe malemale gabodo kiya:tawahama:nema: a ba: Godokono hibi komo ipuwalo emedehonama:, ba:gala aenu tepo ipuwalo ebenu hete kapiyate ba itana ale toleha:ma: eda:hanama: ebenu holoholo hapulu utitatama:. 20 Huiyatiya keba tetelo aenu tepo ipuwono ukuiti a kubapima: da:ka:mimina:, ale ba:be kuba ukui lawe modoboha: mabu ba:bako ukuiti Godogodone a:kapa:le. Numa:la:, ebete aenu hiliyonomo ugumuili komo ba iya:tawana ebete dopamo a tuputupupima: a:ka:miya:, ba:bema: ale ukui bilibilima: a:keda:hama: mabu ebenu taboenu helote aenu tepo ipuwono helo na:gogolona.

21 Ba:bema: naenu hidohido mabuluba:la:, eta tetelo aenu tepo ipuwono ukuiti a kubapima: da:ka:mimina:, ba:be kuba ukui laweheno ale toleha:ma: eda:hate aenu toetoe tabo komago Godokono holoholo hapuamo dito konikulima:nema:. ✧ 22 Ba:ba tetelo ale bada komoma: ebe da:toemehoma: ebete atamo hibilo kika:mema:ne, mabu ale ebenu tutumu tabamo papamila:halete ebenu ubi komokomo kapiya ba:bo ododilinakoma:. 23 Hibila, ba:moe ba: Godokono konomo tutumu tabola, ale ebenu Gudu Ya:su Kelisokono mahilo hibima: ba midina, a ipuwalo etate eta malemalelo bemalagidolonama:, Ya:suti a dopamo keba ka:na kiya:tua:miya: ba:ba ka:na. ✧ 24 Ba:gala eta komo ba:ma ka:nala. Kebe lumagiti Godokono tutumu tabamo da:papamiwatanako, ebete Godoko ipuwalo bemedena ba:gala Godote atumu ebe ipuwalo ba:kaemedena. Ba:bema: Godote a ipuwalo demedena a ba:be hibi komo iya:tawahala, mabu ebete atamo dikaa:miya: ba:be Hido-talona Gobogobote a ba:be komo biya:tua:mena. ✧

4

Godokono Gobogobo Ba:gala Kelisotamo Alaholodawoenu Gobogobo Ibino Hiya:hiya: Ododili Komo

✧ 3:14: Yon 5:24 ✧ 3:15: Haw 21:8 ✧ 3:16: Yon 13:1; Gal 1:4 ✧ 3:17: Tutumu 15:7
✧ 3:18: Yai 2:15-16 ✧ 3:21: Yun 4:16 ✧ 3:23: Yon 6:29; 13:34 ✧ 3:24: 1Yon 4:13

¹ Naeno hidohido mabuluba:la:, komopa:te ba:ma ka:na dito da:ga:lanaka, “A Godokono Gobogobagopila,” la: ibino tabo hibima: akamida:la:. Wadiyala la: huiyatiya ibino tabo komokomo ba:gala emede komokomo hidamo nulamelelamenta:, mabu diyala, iba:te Godokono Gobogoboeno heloamo kuda: emedehona o kuba gobogoboeno heloamo demedehona. Numa:la:, ba:ma tetelo hopo konomolo ha:da tabo olamagimipa:te Godokono mahilo ka:milo ba: dito wapata:lamenta! ✧ ² Ba:bema: la: Godokono Gobogobagoeno okodawa ba:ma ka:na kiya:tawahama:nemata, kebe lumagiti ba:ma ka:na dolamaginako, “Ya:su Kelisote lumagino apa:mo ba:moe hopamo hibilo a:pehawakaluya;,” ebe ba: Godokono Gobogobagoenola. ✧ ³ Huiyatiya kebe lumagiti Ya:sukunu komoma: ha:da tabo dolamaginako ebe Godokono Gobogobagoeno okodawaha:, ao, ebena gobogobo ba: Kelisotamo Alaholo Komo Ododidawoeno gobogobola. Ba: hibila, dopamo la: ba:ma ka:na uliya:mata, ba:be kuba gobogobote hopo habamo kopema:ne, ba:bema: ebete tawakaluba:tamo ya:lo puluhukuti ba:moe hopolo bemedena. ✧

⁴ Naeno hidohido guguda:la:, puya:te Godokono mahilamo ha:da tabo dolamagiminaka la:le ibino wato kikipo ya:lo a:lawimata, mabu la: ba: Godokono gugudila ba:gala la: ipuwalo oko dowatina ba:be Hido-talona Gobogoboeno helote konomoma: eda:na, iyo, ba:be helote ibi ipuwalo oko dowatina ba:be eta gobogoboeno helo na:gogolona. ✧ ⁵ Numa:la:, ba:bi ha:da amihohopa:te ba:moe hopoeno komoma: ga:lana mabu hopo habalo oko dowatina ibi ba: ba:be kuba gobogobagopila, iyo, hopo habanapino kalakala ba:bema: itana ibino tabo komokomo ulihoma:. ✧ ⁶ Huiyatiya aeno komo ba: hiya:nomola mabu a Godokono gugudima: eda:hanama:. Ba:bema: numa:la:, kebe lumagiti Godokono komo hibilo diya:tawana ebete aeno tabo kulima:ne, huiyatiya Godokono komo iya:tawaha: lumagiti aeno tabo a:kulia:mene. Iyo, a ba:moe gabodo niya:tawahanama: kebe komate Godokono hibi Gobogobogodone da:pikulina ba:gala kebe komate ha:da amiho gobogobogodone da:pikulina ba:bi hiya:hiya: komo.

Godoko Ba: Malemaledawala

⁷ Naeno hidohido mabuluba:la:, wadiyala a ipuwalo etate eta malemalelo kemalagidolo, etate eta malemalelo kemalagidolo, a ba:ba ka:na bewagelena: mabu malemale komo ba: Godogodone pena. Ba:bema: kebe tawakaluba:godolo malemale emalagidolo komo ditanamene ibi ba: Godokono gugudila, iyo, ibi Godokono hibi komo iya:tawahala, ⁸ huiyatiya kebe lumagigodolo malemale emalagidolo komote itana-heno, ba:be lumagi Godokono hibi komo iya:tawaha: mabu Godoko ba: konomo malemaledawala. ⁹ Numa:la:, Godote ebena malemale atamo ba:ma ka:na hawakalimiya:, ebete ebena Gudu kapiyanomo ba:moe hopamo a:poemiya: ale hibi ka:ka: ebegodone kolawema:. ✧ ¹⁰ Ba:bema: ba:be hibi malemale komo ba: ba:ma ka:nala. Dopamo ale Godoko malemalelo emalagidoloha: tetelo ebete a konomamo ba emalagidoloe ebena Gudu Kelisoko atamo ba:bo poemiya:, iyo, ebete ebena ubi ba:bo ihatiya: aeno kuba ododili komokomo Kelisokono hawa:mo egebolea:mete a ebena gugudima: komidima:. ✧

✧ **4:1:** Ma:t 7:15; 1Yon 2:18; 2Yon 7; 1Tes 5:21 ✧ **4:2:** 1Kol 12:3 ✧ **4:3:** 1Yon 2:18 ✧ **4:4:** Ma:t 12:29; 1Yon 5:4-5 ✧ **4:5:** Yon 8:47; 15:19 ✧ **4:9:** Yon 3:16 ✧ **4:10:** Lom 5:8-10; 1Yon 2:2

11 O naeno hidohido mabuluba:la; Godote ebenu malemale komo atamo ba:ba ka:na hawakalimiya; ba:bema: wadiyala a ba: atumu etate eta malemalelo ba:kaemalagidolonakoma: 12 Ba: hibila, ba:moe hopo tupuimi mabuni eta lumagiti Godoko kumiya:ha; huiyatiya keba tetelo a ipuwalo etate eta malemalelo kemalagidolo, etate eta malemalelo kemalagidolo, a ba:ba ka:na demedehonama; ba:ba tetelo komopa:te aeno ododi ipuwado Godoko hibilo kumima:na: mabu ebete a ipuwalo bemedena ba:gala ebenu malemale komote a ipuwalo tabonomola. ✧

13 Godote a ipuwalo demedena ba:gala ale ebe ipuwalo demedehonama; ba:be komo a keba ka:na na:kiya:tawahama? Dopo komo ba: ba:ma ka:nala, Godote atamo dikaa:miya: ba:be Gobogobote a kiya:tua:mema:ne. ✧ 14-15 Ba:gala aeno tabo olamagimi komo ba: eta a iya:tua:me komola. Iyo, ale baida:mo dumiya:ma: ba:be hibi komo komopa:tamo ba:ma ka:na bolamagiminakoma; “Godote ebenu Gudu hopo habamo a:poemiya; ebete tawakalubino Ka:ka: Mula:lamedawama: kopeda:nama:.” Ba:bema: hibila, kebe lumagiti hawakala ba:ma ka:na dolamagina, “Ya:suku ba: Godokono Gudula,” Godote ba:be lumagi ipuwalo hibilo bemedena ba:gala ebete atumu Godoko ipuwalo ba:kaemedena. 16 Ba:gala ba:be hido ukui lawema: Godokono malemale komote atumu aeno eta iya:tua:medawama: keda:na. Iyo, Godote konomo malemaledawama: ba eda:na a malemalelo emalagidoloena, ba:bema: a ipuwalo kebe lumagiti ba:be komo hibima: miditi malemale emalagidolo ipuwalo demedenamene, ba:be lumagiti kiya:tawama:ne ebete Godoko ipuwalo bemedena ba:gala Godote ebe ipuwalo atumu ba:kaemedena.

17 Numa:la; ba:moe malemale emalagidolo komodo a ba: tuputupu tawakalubima: eda:hanama; ba:bema: Godote hiliyonomo tawakalubino kuba komokomo danagilamelelamemene, ba:be Ko Hegelalo ale ebenu holoholo hapuamo kalakalago konutitatama:nema: Ba:ba tetelo tole komote agodolo a:kitanamene, mabu ebete Hunu Habalo keba ka:na kemedena, ale ba:moe hopolo ba: atumu ba:ba ka:na kaemedehonama: 18 Ba: hibila, Godokono hibi malemale emalagidolo ipuwalo tole komo puliyala, mabu malemale emalagidolo komote tole komo gobogobomo ebenu heloamo ka:na:matema:ne. Ba:bema: kebe lumagiti Godokono holoholo hapuamo utima: da:toletolena, Godokono malemale emalagidolo komote ebe ipuwalo oko hidamo kowatinaha; iyo, ba:bako lumagiti nemalagidolona Godote ebetamo kuba huiya kikamema:ne, ba:bema: ebegodolo tole komo kapiyate itana.

19 Numa:la; Godote a dopamo malemalelo nemalagidoloenami, ba:bema: wadiyala a malemale emalagidolo ipuwalo bemedehonama: 20 Ba:bema: kebe lumagiti ebenu ekawitamo maubalo ba:ma ka:na da:goemene, “Nale Godoko malemalelo nemalagidolonamo huiyatiya ama: kemalagidolonaha;” ba:be lumagi ba: ha:da amihodawala. A:iye! Ebete ba:moe hopolo ba emedena kebe lumagi ebenu baida:mo dumina ba:be ekawi malemalelo emalagidoloheno, ebete umiha:ma: deda:na ba:be Godo malemalelo keba ka:na na:kemalagidolonamene? Gabo puliyanomola, a:kitanamene! 21 Ba: hibila, Kelisote atamo kebe ko tutumu tabo dikaa:miya: ba:be tabo ba: ba:ma ka:nala, kebe lumagiti

Godoko malemalelo demalagidolona, wadiyala ebete atu gabodo ebene ekawi malemalelo na:kaemalagidolonamene. ✧

5

Hibima: Midipino Helote Ba:moe Hopoen Helo Anakapumi Komo

¹ Numa:la:, Ya:suti Godokono Oemedawa Kelisoma: deda:na, puya:te ba:be komo hibima: da:midina ibi ba: Godokono gugudila, ba:bema: puya:te Nabiwi Godoko malemalelo demalagidolona, iba:te atumu ebene gugudi hiliyonomo atu malemale komago kaemalagidolona. ✧ ² Ba:bema: Godokono malemale emalagidolo komote agodolo ebene komo guguda:tamo ditana, ale ba:be komo ba:ma ka:na iya:tawahanama:, keba tetelo ale ebe malemalelo ba emalagidolo ebene tutumu tabamo da:papamila:hanakoma:, ba:ba tetelo ebene malemale komote a ipuwalo hibilo itananako. ³ Ba: hibila, Godoko malemalelo emalagidolo komo ba:gala ebene tutumu tabamo papamiwata komo, ba:bi netewa komate hiya:hiya: kapola:naha:, ibino oko owati komo ba: kapiyala. Ba:gala ale ba:ma ka:na a:kemalagidolama:, Godokono tutumu tabamo papamila:ha komote atamo kodakodanomoma: eda:na. ✧ ⁴⁻⁵ Ao, eba ka:naha:, mabu Godokono gugudi hiliyonomagodolo ebene helo bitana iba:te ba:moe hopoen kuba ododi helo kanakapumima:. Ba:bema: hopo haboen kuba ododili komo anakapumima: lumagiti helonomoma: keba ka:na na:keda:mene, iyo, pote na:ka:modobomene ba:moe hopoen helo anakapumima:? Ba: hibila, a ipuwalo pote ebene hibima: mididi ipuwalo Ya:suku Godokono Guduma: da:goena, ba:be dawate modobo helo ba:lawenakomene.

Ya:su Kelisokono Hibi Komo Da:hawakalimina Ba:bi Netewa-kapiya Komo

⁶ Ba:moe komo ba: hibila. Ya:su Kelisote ba:moe hopamo da:piya:, ebete ebene hibi komo hawakalimima: ebete beya ba:gala hawi ka:ka:la: komago atamo a:puluhukuya:, iyo, ebete ba:moi netewa gabodo ebene komo atamo a:pehawakalimiya:. Ba:gala ba:moe ba: eta komola, Godokono Gobogobote atumu Ya:sukunu hibi komo beka-hawakalimina mabu ebe ba: Godokono hibi komo hawakalimidawala. ✧ ⁷ Ba:bema: Kelisokono komo kohawakalimima: ba:moi netewa-kapiya komate ba:pola:namena:, ⁸ Godokono Gobogoboeno tabo komo, ba:gala Kelisokono hawiti da:ka:ka:liya: ba:be komo, ba:gala hopo lumagiti ebe beyamo dadutiya: ba:be komo, iyo, ba:moi netewa-kapiya komate ba:moe atu komo behawakalimina, Ya:su Kelisoko ba: Godokono Gudula. ✧

⁹ Numa:la:, hopo habanapa:te hibilo da:ga:lanaka, komo hiliyonomo tetelo ale ba:bi tabo komo hibima: da:midilinakoma: ba:be komo kubaha:. Huiyatiya Godote ebene Guduino komoma: kebe tabo ka:goena, wadiyala ale ba:be tabo hidamo uliti hibinomoma: komidima:nema:, iyo, Godokono tabo komokomo ba: hibinomola, ebete ha:da tabo a:kolamaga:le, ba:bema: ebene taboen helote hopo tawakalubino helo na:gogolona. ✧ ¹⁰ Ba:bema: kebe lumagiti Godokono Gudu hibima: da:midina, ba:be lumagino tepo ipuwalo Godokono hibi tabote bitana. Huiyatiya numa:la:, kebe lumagiti Godokono tabo hibima: midihino ba:be lumagiti ba:moe gabodo Godoko ha:da

✧ 4:21: Mak 12:29-31 ✧ 5:1: 1Yon 4:15 ✧ 5:3: Yon 14:15,23-24 ✧ 5:6: Yon 1:29-34
✧ 5:8: Yon 15:26 ✧ 5:9: Yon 5:32-37

amihodawama: midina, mabu Godote ebenu Guduino komoma: hibilo da:goiya:, ba:be hibima: midiha:dawate ba:be tabo ubiha:ma: eda:na. ✧
 11 Ba: hibila, Godote ebenu Guduino hibi komo hawakalimima: ba:moe komo bododiya:, ebete ebenu Gudugodolo ditana ba:be wiboha: ka:ka: atamo ikaa:miya:. 12 Ba:be mabuma: kebe lumagiti Godokono Gudu hibilo danukumina ebegodolo wiboha: ka:ka:te bitana, huiyatiya kebe lumagiti Godokono Gudu laweheno, ebe niliya, hibi ka:ka:te ebegodolo kitanaha: ✧

Godokono Guduino Wiboha: Ka:keno Komo

13 Ba:bema: la: puya:te Godokono Guduino mahilo hibima: da:midinama, na ba:moe leta la:tamo ododimo, la:le wiboha: ka:ka: da:lawiya:ma ba:be ka:ka:te la:godolo ba itana la:le hibilo kiya:tawahama:. ✧ 14 Ba: hibila, ale toetoe tabago Godokono holoholo hapuamo da:nikulima:, ba:ba tetelo ale toleheno aeno modoboha: komokomoma: ebe kokiyamema:nema:, ba:bema: a ba:moe komo iya:tawahala, ale kebe komo Godokono ubilo ebe da:toemehoma:, ebete ba:be toetoe tabo hibilo kulima:ne. ✧ 15 Ba:gala a iya:tawahala, Godote aeno toetoe tabo duli homene ebete a hibilo kowalubima:ne, iyo, a kebe komo ebegodone lawema: ebe da:toemehoma: ebete atamo kika:mema:ne, mabu hiliyonomo tetelo ebete aeno toetoe tabo komokomo ulihonako.

16 Ba:bema: la:le hibima: midipi ipuwalo eta ekawino kuba ododi komo dumima, wadiyala la: ebenu komo Godotamo toetoe tabamo nadipatimiya:la:, ba:bene Godote ebenu tepo ipuwoeno komo hiduimiti ebetamo ka:ka: gala kakikamema:ne. Huiyatiya keba tetelo lumagiti konomo kuba dododimini, ba:ma ka:na ebete Godokono Gobogoboeno hibi oko kubama: da:goemene, ba:ba tetelo ebenu ka:ka: mabuma: Godotamo akatoetoehala:, wadiyala ba:bako kubadawate hoea:mo na:toamene. ✧ 17 Numa:la:, ba:moe kuba ododi komo kapiyanomote lumagi hoea:mo komagatama:ne, ba:bema: la: naeno tabo komoma: aka-ukuibilibilihala:. Ba: hibila, a tawakalubino ododili komo hiliyonomo ipuwalo aeno tuputupuha: komo ba: Godokono kukala wakalami komola, huiyatiya kalakala konomola, ebegodolo helo bitana ba:bako hiya:hiya: kuba ododili komo egebolea:mete ka:ka: atamo gala kakikaa:mema:.

18-19 Ba: hibila, a iya:tawahala Godokono guguda:te kuba ododili ipuwalo kemedehonaha:, mabu Godogodone da:hawakaluya: ba:be Helodawate ibi na:ga:lulatelena Kubadawa Saitanate ibi kubahilamekapoma:. Ba:bema: numa:la:, ba:moe hopo konomote ba:be Kubadawoeno helo ipuwalo itana, huiyatiya a iya:tawahala a hibima: midipa:te ba:moe hopolo ba emedehona a ba: Godokono gugudima: eda:hanama:, ba:bema: eta kuba komote a a:kologia:mene. ✧ 20 Ba:gala a eta komo iya:tawahala, Godokono Guduti ba:moe hopamo da:piya:, ebete atamo hido mulu komo a:pikaa:miya: ale Hibidawoeno komo hidamo kiya:tawahanama:. Numa:la:, ba:be Hibidawa ba: Godotela, ebe ba: Wiboha: Ka:ka:la, ba:bema: kalakala konomola, ale ebenu Gudu Ya:su Kelisoko ipuwalo bemedehonama:!

✧ 5:10: Gal 4:6 ✧ 5:12: Yon 3:36 ✧ 5:13: Yon 20:31 ✧ 5:14: Yon 14:13; 1Yon 3:21-22
 ✧ 5:16: Ma:t 12:31 ✧ 5:18-19: 1Yon 3:9

²¹ Ba:bema: naeno hidohido guguda:la:, wadiyala la: hibi Godo kapiya ba adikumina, komo ida:da:li adikulame komamo ba:gala ibino ha:da amiho gobogoboeno ukui komamo akapapamila:hanakala:.

Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.

YONEKONO NABA 2 LETA EBETE HIBIMA: MIDIPA:TAMO ODODIYA:

¹ Na ba:moe leta dododimo, na ba: hibima: midipino watodawa etala. Godote ya:lo tetelo pui da:ka:lamiholiya: iba:te ebena gugudima: keda:hanama:, ba:bi tawakalubino kapiyuimi ba: ebena uli kamena keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ba: hibila, la: ba: ba:bi hibima: midipi gugudilata, ba:bema: nale la: malemalelo nemalagidolena-mata, ba:gala Godokono hibi komo iya:tawahapa:te ba: atumu la: na:kemalagidolenata. Numa:la:, nale ba:moe leta la:tamo ba:bema: poe-memo, ² mabu Godokono hibi komote a hiliyonomatamo duluhukuya:, ba:be hibi komote a ipuwalo ba itana a:kawibonamene, emedena tetelo agodolo bitanamene.

³ Ba:bema: numa:la:, Nabiwi Godoko ba:gala ebena Gudu Ya:su Kelisoko iba:godone atamo da:pikulina ba:be malemale komo ba:gala lumagitamo kuba huiya ikameha: komo ba:gala hete komo, wadiyala ale Godokono hibi komo ba:gala ebena malemale emalagidolo ipuwalo ba emedehona ba:moi netewa-kapiya komate agodolo na:pola:namena:.

Kelisokono Iya:tulame Tabago Emede Komo

⁴ Ba:bema: hibima: midipi guguda:la:, la: komopi Nabiwi Godokono hibi komo ipuwalo da:wapata:lamenama, na ba:be komo uliti ko kalakala ba:bo lawimo, mabu ale ba:ba ka:na kowapata:lamenama: Nabiwiti ya:lo a:tutumua:tiya: ✧ ⁵ Ba: hibila, la: hibima: midipi gugudino kapiyuimi ba: Godokono uli kamena keba ka:nala:ka:, la: ba:ba ka:nala. Ba:bema: nale ba:moe leta bododimo ebena eta tutumu tabo la:tamo ba:ma ka:na kohawakalimima:, wadiyala a ipuwalo etate eta malemalelo kemalagidolo, etate eta malemalelo kemalagidolo, a hiliyonomate ba:ba ka:na bewagelenama:. Na iya:tawala ba:moe tutumu la:tamo uli tutumuha:, ba: pakala tutumula, iyo, Godote dopamo tupuimi mabuni atamo dikaa:miya: ba:be tutumula. ✧ ⁶ Ba:bema: ebena malemale emalagidolo komo keba ka:nala:ka:? Ba:be komoeno ipuwa ba:ma ka:nala, ale aeno emede ipuwalo Godokono hiliyonomo tutumu tabamo ba:papamila:hanakoma:. Ba: hibila, ba:bi tutumu hiliyonomo ipuwalo ale ebena ko tutumu tabo tupuimi mabuni ba:ma ka:na uliya:ma:, a ebena malemale komago ba:wapata:lamenakoma:.

⁷ Numa:la:, komo ha:da amihohopi hiliyonomate ya:lo a:mahila:haliya:, ba:ma tetelo hopo konomolo bemedehona. Iyo, iba:te tabo ba:ma ka:na ga:lana, “Ya:su Kelisoko lumagino apa:mo ba:moe hopamo kapehawakaluya:ha:,” ba:bema: ba:be tabo ga:la komamo iba:te ibino komo ba:ma ka:na hawakalimina, ibi ba: Konomo Ha:da Amihodawa ba:gala Kelisotamo Alaholo Komo Ododidawoeno gobogobagopila. ✧ ⁸ Huiyatiya la:eno komo hiya:la, mabu la:le kebe hido oko da:tupuimiya:ma ba:be okote la:godolo ekelaheno, galane la:le la:eno kokonomo huiya hibilo konuwatema:nemata. Ba:be mabuma: la: ha:kiya la: hidamo nulamenala:, la:le ba:be oko huiya otakapoma:.

⁹ Ba:gala eta komo. Kebe lumagiti Kelisokono iya:tulame tabago emedenaheno ebe ha:kiya ebena ubilo da:tona, ba:be lumagino ododili

komate ebenu tepo ipuwoenu komo ba:ma ka:na hawakalimina, Godote ebe ipuwalo kemedena. Huiyatiya kebe lumagiti Kelisokono iya:tulame tabago demedena, ba:be lumagi ipuwalo Nabiwi Godoko ba:gala ebenu Gudu Ya:suku hibilo bemedena. ¹⁰ Ba:bema: eta kapela lumagiti la: hibima: midipa:tamo ba puluhuku, ebe ha:kiya ebe Godokono okodawama: da:pegoemene, la: hidamo! Ebete Kelisokono hibi iya:tulame tabago peheno la: ebe kalakalago lawete la:eno genamamo ebe akadiya:minala:, ¹¹ mabu kebe lumagiti ba:bako ha:da amihodawa kalakalago da:lawemene, ebete ebetamo helo ba:bo kikamema:ne Saitanakono oko kowatima:

¹² Ba: hibila, nagodolo komo hiliyonomo komokomo ba:pola:na la: kokiyahalamema:, huiyatiya na ubihinola ba:bi komokomo pepamo miya:teho, ba:bema: naeno ukui bitana naeno apenomamo la:tamo kopuluhukuma:, iyo, gabote ditanamene na kopema:nemo. Ba:ba tetelo aeno kalakalate hibinomoma: keda:ma:ne, mabu na la:eno hiya:hiya: holoholo ba pulame aeno tabo komokomo ba:bo koga:lama:nema:.

Yonete Leta Kuititi Hapulu Hibima: Midipino Nolata Tabo Da:poemiya:

¹³ Ba:bema: hibila, kebe hibima: midipa:te nago da:kapiyuiminaka, Godote ibi atumu ya:lo a:ka:lamiholiya: iba:te ebenu gugudima: keda:hanama:. Numa:la:, ibino sose kapiyuimi ba:gala la:eno sose kapiyuimi, ba:moi la:eno kapiyuimi netewate ba: kapiya badinini-paloenu bohelemele netewa huiyala, ba:bema: iba:te ibino nolata tabo bepoema: la:tamo.

Ba:moe ba: naenu tabo kuititila. Ba:ba:la.

YONEKONO NABA 3 LETA EBETE ETA HIBIMA: MIDIDAWATAMO ODODIYA:

¹ Na ba:moe leta dododimo, na ba: hibima: midipino watodawa etala.

Naeno hido hopodalagi Gaiyase, ama: nolata. Nale ba:moe leta ama:tamo poememo, mabu ama:la, nala, a Godokono hibi komo ipuwalo ba emedena nale ama: malemalelo nemalagidolonamata. ✧

² Naeno hido hopodalagi, na ama: mabuma: Godotamo ba:ma ka:na toetoenakomo, ebete ama: ba owalubina amia:no emede ipuwalo hiliyonomo komate modobolo kopola:nama:. Ba:gala nale ama: a:kadipatenakomata ama:le tawetaweheno kemedinama:, mabu amia:no tepo ipuwoeno hibima: midi komote helonomoma: keba ka:na keda:na, wadiyala amia:no apeno helote atumu modobonomoma: na:kaeda:namene. ³ Ba:bema: numa:, komo hibima: midipi ekaka:te natamo pelamete amia:no emede komo da:pehawakalimi, ba:ba tetelo na kalakala konomo ba:bo lawimo, mabu iba:te tabo ba:ma ka:na pega:luya:, ama: Godokono hibi komo ipuwalo pata:nata ba:gala amia:no hibima: midi komo kodakodanomola. ✧ ⁴ Ba: hibila, naeno hibima: midipi gugudi ipuwalo eta lumagino komo ba:ma ka:na dulimo, ebete Godokono hibi komo ipuwalo da:pata:na, ba:ba tetelo naeno kalakalate ebe mabuma: hununomamo odolote konomoma: keda:ma:ne.

Gaiyasekono Hidohido Ododili Komo

⁵ Naeno hido mabulubi, numa:, ama:le hibima: midipi ekaki Godokono oko owati ipuwalo ulamete ibi baa:mo ba:gala laha haboeno komamo dowalubilinaka, ba:bema: ama: atumu Godokono eta hibi okodawama: eda:nata. Ba:gala kalakala konomola, Godokono okopi hiliyonomo ipuwalo ama: amia:no tawakalubi kapiya kowalubili-naha:, ao, puya:te hiya:hiya: kapela habahabane da:pelamenaka ama:le ibi atumu hidonomamo owalubilinakata. ⁶ Ba:bema: ama:le dopamo pui kowalubiliui, ba:ba:te atamo pikuliti sose tawakalubino holoholo hapulu amia:no malemale emalagidolo komo kalakalago a:pehawakalimiya:. Ba:bene eta tetelo ba:bako hidohido okopa:te ama:tamo gala da:kapikulimina:, iba:te la:godolo emedenate ba:bene eta habamo gala tolamema: dewagelemena:, wadiyala ama: ibi atumu malemale komago noelamiya:, ama:le Godokono komo hidohido ga:limapi gugudi keba ka:na kowalubilionaka ba:ba ka:na. ✧ ⁷ Ama: numa:, ba:bako okopa:te Kelisokono mahilo mabuma: ibino hiya:hiya: haba miya:palette ya:lo ikuliya:, iba:te hiya:hiya: habahaba hiliy-onomolo ba wapata:lamena ebeno Hido Tabo hibima: midiha:pa:tamo ba:bo konolamagimima:. Huiyatiya ba:be oko tupuimihino dopamo iba:te ibino tepo ipuwa ba:ma ka:na kodakoduilamiya:, iba:te eta kapiya deha:poto komo hibima: midiha:pa:godone lawe modoboha:ma: ga:lalo a:kalawa:mena:. ✧ ⁸ Ba:be mabuma: wadiyala a hibima: midipa:te ba:bako okopi baa:mo ba:gala laha haboeno komamo bowalubili-nakoma:, iyo, a ba:be owalubi komodo Godokono Hibi Tabo olamagi oko iba:go kapimilo bowatihonama:.

Diyotipasikono Kuba Ododili Komo

⁹ Ba: hibila, nale amia:no sose tawakaluba:tamo eta leta dopamo ododimo, huiyatiya ba:ba tetelo Diyotipasiti ba:be leta lawete na sose watodawaha:ma: goelo ebete naeno tabamo kapapamiwataha:. Iyo, ebenu ubi komo ba: ba:ma ka:nala, ebe ha:kiya ebe ba adipate sose tawakalubi ipuwalo ebe kapiya dopo lumaginomoma: keda:ma:.

¹⁰ Ba:be mabuma: naeno pe tetelo ebete kebe kuba komo dododilina ba:gala a sose watowatopino komoma: kebe kuba tabo dolamagina, nale ba:bi komo sosetamo ba pehawakalilame ebe ba:bo kopikiya-hamema:nemo. Numa:, ebe ubihinola ba:moi kapiyakapiya kuba komo ododili, ba:bema: ebete eta komo ba:ma ka:na kaododinako, puya:te Godokono hibi oko owatima: la:tamo da:pelamenaka, ebete ebenu awagaha ipuwalo ibi baa:mo ba:gala laha haboenu komamo a:kowalubila:le, ba:gala puya:te ibi dopamo dowalubilinakui ebete ibi ba: dito duhilami. A:iye! Ebe ha:kiya ebe sose watodawama: goelo ba:bi hidohido ukuia:gopino owalubili komoma: kuba huiya ba ikalame, la:enu sosenu kapiyuilame komamo pelamema: talona ba:bo ihatelami!

Dimitiyasikono Hido Emede Komo

¹¹ Ba:bema: naenu hido mabulubi, ama: eta lumagino kuba ododi komo dumimina:, ebe akibamita:la:. Wadiyala ama: hido komote na:ta:matuya:, mabu puya:te hidohido komo dododilina ibi ba: Godokono gugudila, huiyatiya puya:te kuba komokomo dododilina iba:te dopamo Godokono hibi komo kumiya:ha:. ☆ ¹² Ba: ba:ba ka:na na Dimitiyasikono komo nemalagidolutamo, hiliyonomo tawakaluba:te ebenu ododili komoma: hidohido tabo bega:lanana, ba:gala ebenu emede komote atumu ebenu komo ba:ma ka:na hawakalimina, Godokono hibi komote ebe ipuwalo bitana. Numa:, a sose watowatopa:te atumu ebe hido lumaginomoma: kaga:lanama:, ba:bema: keba tetelo a watowatopa:te ba:mako tabo da:ga:lama:, ba:ba tetelo ama: kiya:tawama:na:ta aenu tabo ba: hibila mabu a ha:da amihohopima: keda:hanaha:.

¹³ Ba: hibila, nagodolo komo hiliyonomo komokomo ba:pola:na la: kokiyahalamema:, huiyatiya na ubihinola ba:bi komokomo pepamo miya:taho. ☆ ¹⁴ Ba:bema: naenu ukui bitana tete tatalila naenu apenomamo ama:tamo kopuluhukuma:, iyo, gabote ditanamene na kopema:nemo. Ba:ba tetelo na amia:no holoholo ba pumi aenu tabo komokomo ba:bo koga:lama:nema:.

Yonete Leta Kuititi Hapulu Hibima: Midipino Nolata Tabo Da:poemiya:

¹⁵ Wadiyala Godokono kalakalate ama:godolo nitanamene. A hibima: midipino kapiyuimi ipuwalo puya:te amia:no mabulubima: deda:hana, iba:te ibino nolata tabo ama:tamo poema:, ba:bema: la:enu kapiyuimi ipuwalo puya:te aenu mabulubima: deda:hana, wadiyala ama: sose tawakalubino holoholo hapulu ibi ka:lamiti aenu nolata tabo iba:tamo ba:bo na:hawakalimiya:.

Ba:moe ba: naenu tabo kuititila. Ba:ba:la.

YUDAKONO LETA YUDAKONO LETA

¹ Na ba: Yudate, Ya:su Kelisokono okodawa etala ba:gala Ya:imesikono ekawila.

La: hibima: midipi Nabiwi Godote dopamo da:ka:lamiya:la, iyo, ebete la: pui malemalelo demalagidolena ba:gala Ya:su Kelisokono itagua:midale ipuwalo demedehonama, na ba:moe leta la:tamo poememo. ☆

² Ba:bema: wadiyala hete komo ba:gala lumagitamo kuba huiya ikameha: komo ba:gala malemale emalagidolo komo, ba:moi netewakapiya komate la:godolo konomamo na:pola:namena:

Godote Kuba Ododilipa:tamo Huiya Ikalame Komo

³⁻⁴ Naeno hidohido mabuluba:la:, ale Godogodone kapimilo da:lawiya:ma:, na dopamo ba:be ka:ka: mula: komoma: leta ipuwalo olamagima: ewagelimo. Huiyatiya ba:ma tetelo eta ukuiti natamo a:pi, mabu nale ba:moe komo ulimo, Godokono ubi komamo papamila:haha: dubate la:eno kapiyuimi ipuwamo diya gabodo a:pa:pa:la:huya:. Ba:be mabuma: na ubila ba:moe eta komamo la: ba:ma ka:na kowalubilima:, Godote a ebena tawakaluba:tamo dikaa:miya:, wadiyala la: ba:be hibima: midi komoma: helonomamo nalaholonakuya:la:

Numa:la:, ba:bakobako dubate Godokono malemale hawakalimino tabo hiya:ma: miditi na:ga:lanaka, lumagiti kuba dododimini Godote huiya a:kikama:mene mabu ebena malemale konomola, ba:gala iba:te na:kaga:lana Ya:su Kelisoko hibi ka:ka: mula:dawaha:. A:iye, ebe kapiya ba: aeno hibi Namutudawala ba:gala Kodawala, ba:bema: ibino kuba mabuma: Godokono Buka tabote ya:lo tetenomolo a:goiya:, galane iba:te ibino temeteme huiya hibilo kolawema:na:! ☆ ⁵ Iyo, Godote kuba ododilipa:tamo huiya dikalamemene, la: ba:be komo dopamo iya:tawahuya:mata, huiyatiya na ubila kebe olalati komote Godokono Isalaela tawakaluba:tamo duluhukuya:, la: ba:moe komo gala na:kemalagidolala:. Numa:la:, Godote ibino ka:ka: mula:lalamelo Isipiti hopone ibi duluhukulateliya:, gala hapuni komo iba:te ebe hibima: kamidiya:ha:, ba:bema: ebete ibi dito anakapulamiya:. ☆

⁶ Ba:gala ba:moe eta komo na:kuma:la:, tupuimi mabuni Hunu Haboeno komo nopopa:te ibino hido emede haba miya:pate Godotamo alaholo komo ba:bo tupuimiya:. Ba:be mabuma: Godote ibi ta:tehoaha: auli hala:mo matuhulameholete du ipuwamo dito iya:hekiya:, iba:te ba:bolo ibino kuba huiya uwatema: Godokono Ko Hegela kolatiminama:. ☆

⁷ Ba:gala wadiyala la: Sodomu habanapi ba:gala Gomola habanapi ba:gala ibi tamelo demedehonama: ba:bi habahabanapi ibino komo atumu na:kemalagidolala:. Ibi hiliyonomate atumu Godokono kukala badikamidaliya:, ba:ma ka:na ibi ipuwalo etate etatamo kateneno hiya:hiya: kuba ubi komokomo bododilinakuya:. Ba:be mabuma: Godote ibino kuba huiya iba:tamo ikalamiya:, ba:bene ba:ma tetelo iba:te ha:gaha: koe ipuwalo ko temeteme biya:tawahana. Ba:moe ba:be mabuma: puya:te ba:ma tetelo kuba ododili ipuwalo demedehona,

☆ **1:1:** Mat 13:55 ☆ **1:3-4:** Gal 2:4; 2Pit 2:1 ☆ **1:5:** Ikuli 12:51; Nabas 14:29-30 ☆ **1:6:** 2Pit 2:4

wadiyala iba:te ba:bi tawakalubino temeteme komo ba emalagidolo hidohido ukui nuwata:mena: iba:te atu kuba huiya lawekapoma:.*

⁸ Ba:bema: puya:te diya gabodo la: ipuwamo da:pa:pa:la:hui, ba:bi dubate ba: atumu ibino kateneno kuba ododili ubi gabodo ibino ape ba:bo kubahilamenaka. Ba:gala iba:te Godotamo papamila:hale ubiha:ma: eda:halo Hunu Haboeno nopopi ba:bo iduduputilame-naka, mabu ba:bako awagaha ukui komate iba:tamo hiyolo ikulinaka. ⁹ Huiyatiya wadiyala la:le Hunu Haboeno nopopino Gawadalagi Maikolokono komo nemalagidolala:, ebene helo konomola huiyatiya ebete ba:be komoma: kawagahanaha:. Ba:bema: keba tetelo ebete Mosesekono hoe ape lawema: Saitanakoba: dolowabeletihuiya:, ba:ba tetelo ebete Saitanatamo eta iduduputimi tabo goeheno na:goiya:, “Kodawa Godote ha:kiya ebene tabamo ama: koduhimima:na:ta, huiyatiya naeno heloamo nale ama:tamo eta komo a:kododa:mo!”
* ¹⁰ Huiyatiya la: ipuwalo da:pola:na ba:bi dubuino komo eba ka:naha:. Iba:te Hunu Haboeno komokomo iya:tawaha:, ba:bema: iba:te ba:be haboeno nopopino komoma: ibi iduduputilame tabo bega:лана. A:iye! Iba:te kapiya komo iya:tawahanomola, ba:be komo ba: ba:moe hopoeno katena:mo wapata:lame gabola, iyo, ibi ba: tumu goegoe keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala mabu iba:te hidohido ukuihino dito emedehona! Ba:bema: numa:la:, ibino kateneno ubi komate ibi hibilo kanakapulamema:na:.*

¹¹ Iyo, Godote ibino kuba huiya iba:tamo dikalamemene ba:be kuba huiya konomoma: keda:ma:ne, mabu iba:te Ka:inikono gabodo tolame ya:lo a:tupuimiya:. Ba:gala ibi Ba:ilamako keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, iba:te mani koamo emalagidololo koko kuba komokomo ba:bo ododilinaka. Ba:gala ibi Kolako huiyama: eda:hana, ba:ma ka:na iba:te Godotamo papamila:ha ubihinola, ba:bema: hibila, Godote Kolakono kuba mabuma: ebe keba ka:na kanakapumiya:, ebete ibi ba: atumu kohawaminadigalema:ne.* *

¹² Numa:la:, la: hibima: midipino kapiyuimi poko baa: naha tetelo, ba:bi dubuino komo ba: hido baa: ipuwalo da:pola:na ba:bi kuba nene huiyala, mabu baa: naha ipuwalo hilopohenola, iyo, ibi ha:kiya ibi kapiya bemalagidolena. Ba:bema: hopote gagalema: deda:, ba:ba tetelo huhuti da:wadahenako ba:bi bubuti dito kopokoa:tahalema:na: huiyatiya wegolate a:koamene, ba:bi dubu ba: ba:ba ka:nala mabu iba:te tawakaluba:tamo giba a:kikalama:la:. Ba:gala ba:bi dubu ba: nolohoha: gao kehala, mabu ko gogote da:pemene ibino haha da:pemagobelelamemene hakamo dito kopiya:hekema:ne, iyo, ibino ka:ka:te ba:ba ka:na wibonomo kowibohoma:na:.* ¹³ Ba:bema: komo netewa go tabote ba:bi dubuino komo hawakalimima: ba:pola:na. Dopo go taboeno komo ba:ma ka:nala, ba:bi dubuino hilopo ododili komo ba: koko gawiyate hununomamo da:pakaminanaka ba:ba ka:nala, ba:gala eta go tabo ba:ma ka:na itana, ba:bi dubu ba: du ipuwalo keka:keka:lo da:wapata:lamena ba:bi oloki huiyala. Ba:bema: Godote

* **1:7:** Tup Mabu 18:16–19:29; 2Pit 2:6,10 * **1:9:** Da:n 10:13,21; 12:1; 2Pit 2:11; Haw 12:7; Sek 3:2 * **1:10:** 2Pit 2:12 * **1:11:** Buka ka:lamiholedawa, ama: Ka:inikono komo iya:tawama: dewagelemena:, wadiyala ama: Tupuilamehole Mabu Buka 4:1-16 numiya:. Ba:gala ama: Ba:ilamakono komo iya:tawama: dewagelemena:, wadiyala ama: Nabas Ka:lamihole 22:1–25:9 na:kumiya:. Ba:gala ama: Kolakono komo iya:tawama: dewagelemena:, wadiyala ama: Nabas Ka:lamihole 16:1-50 na:kumiya:. * **1:11:** 1Yon 3:12; 2Pit 2:15 * **1:12:** 2Pit 2:13,17

ibi mabuma: kebe du bobo konomo ya:lo dododilamiya:, ebete ibi ba:bamo konoelamema:ne iba:te emedena tetelo ba:bolo temetema:go konemedehonama:.

¹⁴ Numa:la:, A:da:mekono eyoni gugudi hiliyonomo ipuwalo Inokote ba: sa:ba:ni badininipaloeno dopo dubu guduma: ediya:, ba:gala ebe ba: Godokono ukui hawakalimidawa etala. Ba:bema: ba:moe Inokote ba:bi kuba dubuino komoma: ya:lo tetelo ba:ma ka:na goiya:, “Numa:la:, Kodawa Godote ebeno mumulunomo talona nopopa:go pete, ☆ ¹⁵ ebete hopo habanapino komokomo hiliyonomo ba panagil-amelelame ebeno ubi komamo papamila:haha: tawakaluba:tamo kuba huiya kopikalamema:ne. Iyo, iba:te Godotamo kebe kuba komokomo dododilinaka ba:gala ebetamo kebe kuba tabo da:ga:lanaka, ba:bi komokomoma: kuba huiyate iba:tamo hibilo kopema:ne.” ¹⁶ Ba:bema: wadiyala la: ba:moi kuba ododilipino komo hidamo niya:tawahala:. Iba:godolo ubiha: tabo ga:la konomola, ba:gala ibi ha:kiya ibino kuba ulameheno komopi kubapima: ka:laminaka. Iba:te ibino kateneno ubi gabodo wapata:lamema: helohelonomola, ba:gala ibi ha:kiya ibi awagaminalelo eta lumagi ha:da amiho gabodo da:milimihomena:, ba:ba tetelo iba:te ubi bihatena ibino tabo olamagi komodo ebegodone eta hido komo dito kolawema:.

Yudate Hibima: Midipi Heluilamema: Tabo Komokomo Dolamagiya:

¹⁷ Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la:, Kodawa Ya:su Kelisokono oelamepi dubate la: dopamo da:kiyalamiya:la, wadiyala la: ba:be tabo gala hidamo na:kemalagidolala:. ¹⁸ Iba:te la:tamo ba:ma ka:na ga:luya:, “Kuititi tetelo kubapa:te Godokono ubi komamo papamila:ha ubiha:ma: eda:halo ibino kateneno ubi gabodo ba wapata:lame la: hibima: midipi kiya:da:latelema:na:ta.” ☆ ¹⁹ Numa:la:, Ya:sukunu oelamepino tabo ba: hibila. Ba:moi kuba ododilipi ba: la:eno kapiyuimi ipuwalo anagiya:mida komo dododina ba:moi ba:bi tawakalubila, iyo, iba:te ibino kateneno ubi komamo ba papamila:hale, Godokono Gobogobote ibi ipuwalo kemedena:.

²⁰ Ba:bema: naeno hidohido mabuluba:la:, wadiyala la: la:eno hibima: midi komo talonanomoma: ga:late kodakodalo ba lawe ba:bo napepehonala:, ba:gala la: Godokono Gobogoboeno heloamo ebetamo na:toetohonala:. ☆ ²¹ Ba:bene la:le Godokono malemale emalagidolo ipuwalo demedehonama, ba:be komo miya:paheno Kodawa Ya:su Kelisokono pe komo na:latiminala:. Ba: hibila, ebete da:pemene la:le kebe kuba komokomo dododilinuima, ebete ba:bi kuba hiliyonomo egebolelame tabo polamagiti wiho: ka:ka: la:tamo ba:bo kopikalamema:na:ta.

²² Ba:bema: hibima: midi ipuwalo puya:te kodakodalo la:mota:hanaheno ukui gagagagama: deda:hanaka, la: ibi malemalelo ba emalagidole ibi nowalubila:la:, ²³ iyo, ba:moe modobo tete ba itana, wadiyala la: ibi Saitanakono koe ipuwane tiyonomolo nuluhukulatela:la:, iba:te ibino ka:ka: mula: komo Ya:sugodone kolawema:. Ba:gala wadiyala la: komo kuba ododilipi atumu malemalelo ba emalagidole na:kowalubila:la:. Huiyatiya la: hidamo, ibi ba owalubili ibino kuba ododili komokomo kokoha:ma: a:kaga:lamata! Numa:la:, iba:te ibino kateneno kuba ubilo dododilinaka, ba:bi komo

ba: ibino pupulino ilina huiyala, ba:bema: wadiyala la: ba:bi dalowa:go kaliko ubiha:ma: eda:halo la:eno kokotamo akologihola:la:, ibino kuba dalowa: komote la:tamo pekapoma:. ✧

Yudate Leta Kuititi Hapulu Godoko Milimiho Tabo Dolamagiya:

²⁴ O hibima: midipa:la:, aeno Hido Helodawate bemedena, ebe modobola la: ba a:ga:lulatele la:le a:kaguda:mata. Ba: hibila, ebete la: kubaha:pima: midiliti, ba:bene ko kalakalanomago ebete la: ebena a:la:mina holoholo hapuamo komagahelama:na:ta. ²⁵ Ebe kapiya ba: Godotela, ebete aeno Kodawa Ya:su Kelisoko ipuwado aeno Ka:ka: Mula:lea:medawama: eda:na. Ba: hibila, ebena awagaha komo ba:gala ebena hido a:la:mina komo, ebena konomo helo ba:gala ebena ko gawadalagi komo, ba:moi komate dopamo tupuimi mabuni ebegodolo pola:nama:! Ba:bema: wadiyala ba:ma tetelo ba:gala emedena emedena tetelo ba:moi atu komate ebe kapiyagodolo na:kapola:namena:!

Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la. ✧

BA:MOE HOPO KUITITI TETENO KOMOKOMO GODOTE YONETAMO DA:HAWAKALILAMIYA:

Ba:moe Buka Ka:lamihole dawoeno Kalakala Komo

¹ Ba:moe hopolo tete tatalilo dikulihomena:, Ya:su Kelisote ba:bi komokomo ebenu huiyaha: okopa:tamo ba:moe bukalo hawakalilamena. Ba: hibila, Godote ba:bi komo Ya:sutamomo dopamo hawakalilamete, ba:bene ebete ebenu nopodawa na ebenu huiyaha: okodawa Yonetamo poemi, nale ba:bi atu komo ebegodone hidamo kiya:tawama:.

✧ ² Ba:bema: na Yonete kebe komo nopodawagodolo dulamimo, nale ba:bi hiya:hiya: komo ba:moe bukamo miya:tehomomo, iyo, kebe tabo komokomo Godogodone natamo da:pikuli ba:gala Ya:suti natamo kebe hibi komokomo da:hawakalilami, nale ba:moe bukalo ba:bi hiliyonomo komo ama: buka ka:lamihole dawatamo olamagitamomo.

³ Ba:bema: lumagiti ba:moe bukomo tabo da:ka:lamiholemene, ebete na:kalakalamene! Ba:gala puya:te ba:moe bukomo tabo ulihote da:papamila:hamena:, iba:te na:kalakalahamena:! Ba: hibila, Godote kebe hiliyonomo komo ba:moe bukalo da:hawakalilamena, tete tatalila ba:bi komate kikulihomana:.

Yonete Sa:ba:ni Sosa:tamo Nolata Tabo Doemiya:

⁴⁻⁵ Na Yonete ba:moe bukomo tabo komokomo A:isiya hopomomo sa:ba:ni habahabomomo sose tawakaluba:tamo poelamitamomo.

Ba:moe hopo tupuimihino Godote dopamo nemedenamimo, ba:gala ba:ma tetelo ebete bemedena, ba:gala ebete emedena emedena tetelo bemedenamemomo. Ba: hibila, ebenu Gobogobomomo sa:ba:ni komate ebenu Ko Gawadalagi luta bahi dopo hapulu la:mota:hana. Ba:gala ebenu hibi komo hawakalimidawa ba: Ya:su Kelisotela, ebe ba: hoe ipuwane da:mahiguya: ba:be Dopodawala, ba:gala ebe hopo habomomo hiliyonomo koko gawadubuino Namutudawala. Ba:bema: wadiyala malemale komo ba:gala hete komote la: hibimamo: midipi ipuwalo na:pola:namemomo:, mabu ba:bi netewa komate Godogodone ba:gala ebenu Gobogobogodone ba:gala Ya:sugodone la:tamo puluhukuna.

Ba: hibila, Ya:suti a malemalelo emalagidoloena, ba:gala ebete ha:kiya ebenu hawamomo a aenu kuba ododili ipuwane uluhukua:tete,

✧ ⁶ ebenu Ko Gawadalagi habanapimamo: a:midiyamomo:, ale emedena tetelo ebenu Nabiwi Godokono oko kowatinamamo:. Ba:bema: wadiyala konomomo awagaha komo ba:gala konomomo helo komote Ya:su Kelisogodolo emedena emedena tetelo na:pola:namemomo:!

Ba:moe tabo hibinomola, ba:ba:la!

⁷ Mu numitotala:, ebete hawaimo ipuwado puluhukuta! Ba:bema: hopo habanapimomo hiliyonomate ebe ibinomo baidamomo kumimamomo:, ba:gala puya:te ebe ba anakapumimomo tabilo kibilamomo dahohamiduyamomo: iba:te ebe ba:atumu kakumimamomo:, iyo, ba:moe hopo konomolo demedehomamo ba:bi tawakalubi hiliyonomate ibinomo hiya:hiya: tama kapiyuimimomo ipuwalo ebe eba toleme konomomomo ba:bo kihimitamamomo:. Ba:bema: wadiyala ba:be tetete hibilo nuluhukamemomo!

✧ **1:1:** Haw 22:6 ✧ **1:3:** Haw 22:7,10 ✧ **1:4-5:** Ikuli 3:14-15; Ohale 89:27; Kol 1:18; Haw 3:1; 4:5 ✧ **1:6:** 1Pit 2:9; Haw 5:10; 20:6 ✧ **1:7:** Da:n 7:13; Sek 12:10; Ma:t 24:30; Yon 19:34-37; 1Tes 4:17

⁸ Kodawa Godote na:goena, “Na ba: Mabula ba:gala na ba: Kuititila!” Ba: hibila, ebe Helonomodawala, ebete ba:moe hopo tupuimihino dopamo nemedenami, ba:gala ebete ba:ma tetelo bemedena, ba:gala ebete emedena emedena tetelo bemedenamene! ✧

Yonekono Baiditi Hiya:ma: Ba Eda:hame Ya:suku Dumiya:

⁹ Na ba: Yonetela, a hibima: midipino badininipala ipuwalo na ba: ekawi etala. Iyo, na ba:gala la:, a ba: puya:te Ya:suku ta:mata mabuma: koko temeteme ipuwalo kapimilo demedehonama: ba:bi tawakalubila, huiyatiya a ebenu Ko Gawadalagi habanapima: ba eda:hana aeno tepo ipuwa kodakoduilamete heloha:ma: keda:hanaha.

Ba: hibila, nale Godokono tabo komokomo ba:gala Ya:sukunu hibi komo tawakaluba:tamo dolamaginakomo, ba:bema: Loma gabomana:te na lawenete kehaha: kolomoeno Pa:tamoso haka deha:potoamo oenamia: nale naeno kuba huiyama: oko ba:bolo konowatinama:.¹⁰ Ba:bene eta tetelo, ale kebe hegelalo Kodawa Ya:suku dadikuminakoma:, ba:be hegelalo ebenu Gobogoboeno heloamo naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami naeno gunimi hapulu ebenu tabo madodo konomo bulimo, gebole diyamo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala.¹¹ Ebete natamo ba:ma ka:na goi, “Ama:le naeno heloamo dulamenakomena: ba:bi komo hiliyonomo kapiya bukoma miya:tehote, ba:bene ba:be buka Epesese ba:gala Samena, Pegamama ba:gala Tayataila, Sadisi ba:gala Piladelapiya ba:gala Lodosiya, ba:moi sa:ba:ni habahabamo noemiya: ibi ipuwalo demedehona ba:bi sose tawakalubi hiliyonomate koka:lamiholema:.”

¹² Ba:bene pote natamo tabo da:goi, nale ba:be dawa umima: dohobiguimo, huiya koko golodo alo sa:ba:ni ba ulamita¹³ ibi tetenomolo ebete la:nalo ba:bo umimo. Ba:be dawoeno holoholo ba: hopo lumagino holoholo huiyala, ba:bene ebete da:puli ba:be ga:ga: kalikote haka ologi, ba:gala ebenu bodolo tetelo ditama:nui ba:be kawali ba: huiya konomo golodo ilinala. ✧¹⁴ Ba:bene ebenu wato ba:gala hinibo keyakeyahibinomola, alomoeno a:la:mina keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, ba:gala ebenu baiditi koe powamo wamotemeti. ✧¹⁵ Ba:bene ba:be dawoeno natote alonomoma: eda:hami, iyo, okodawate hiya:nomo auli ilinoenu dalowa: koa:mo demadolamemene, ba:bene koe ipuwane uluhukutiti kalikamo ba meteteho a:la:minanomoma: da:midinako, ebenu natote ba:ba ka:na a:la:minalemiti, ba:gala konomo beyate da:goenapenanako ebenu tabo madodo ba: ba:ba ka:nala.¹⁶ Ba:bene ebenu tu hapu kokotolo sa:ba:ni oloki na:pola:ma:nui, ba:gala ebenu tabo ipuwane giha kiyokiyo giliti puluhukui, ba:gala hegela tuli tetelo hegelate keba ka:na ka:la:minutanako ebenu holoholoeno a:la:mina ba: ba:ba ka:nala. ✧

¹⁷ Ba:bema: nale ba:be Kodawa dumimo, nale ebenu nato mabamo dito guimo, hoe lumagi keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na. Ba:ba tetelo ebete ebenu tu hapu kokotamo na ba ologini na:goi, “Ama: aka-toletola:la:, na ba: Mabula ba:gala na ba: Kuititila. ✧¹⁸ Iyo, na ba: emedena tetelo demedenamo ba:be Kodawala, mabu nale da:hoyia:mo ka:ka: gala a:kalawiya:mo, ba:be ka:ka:te emedena emedena tetelo a:kawibonamene, ba:bema: nagodolo helo konomo bitana nale Ha:lahapino Haboenu gigiho a:hiya:midate komo tawakalubi

✧ **1:8:** Haw 21:6; 22:13 ✧ **1:13:** Da:n 7:13; 10:5 ✧ **1:14:** Isi 43:2; Da:n 7:9; 10:6; Haw 2:18; 19:12; 14:2 ✧ **1:16:** Yun 4:12; Haw 2:12; 19:15 ✧ **1:17:** Ais 44:6; 48:12; Haw 2:8; 22:13

ba:bamo konoelamema: ba:gala komo tawakalubi ba:be haba ipuwane ka:ka:mo kuluhukulatelema:.¹⁹ Ba:bema: wadiyala ama:le nagodolo dulamemena: ba:bi hiliyonomo komo bukamo na:miya:tehuya:, iyo, kebe komate ba:ma tetelo dikulihomena: ba:gala galane tetelo dikulihomena: ba:bi komo hiliyonomo amia:no bukalo na:hawakalilamiya:.²⁰ Ka:lo ama:le naeno kokotolo dulamita ba:moi sa:ba:ni oloki, ba:gala na tetenomolo da:la:namo ba:moi sa:ba:ni golodo alo, ba:bi netewa komoeno ipuwate hopo habanapa:tamo awalelalo pola:na. Huiyatiya numa:, ba:bi komoeno ipuwa nale ama: ba:ma ka:na iya:tumimata, sa:ba:ni oloki ba: A:isiya hopoeno sa:ba:ni sose kapiyuimipino nopopila, Godote ba:bi nopopi ya:lo oelamiya: iba:te ba:bi sose tawakalubi hidamo kobuiya:minalenama:, ba:gala sa:ba:ni alo ba: ba:bi sa:ba:ni habahaboenno hibima: midipino hiya:hiya: kapiyuimila.”

2

Ya:suti Epesese Sose Tawakaluba:tamo Tabo Doemiya:

¹ Ba:bene Kodawate tabo gala natamo na:kagoi, “Wadiyala ama: Epesese sose nopodawatamo tabo ba:ma ka:na noema:

Na ba: sa:ba:ni oloki tu hapu kokotamo uwatedawala, ba:gala na ba: sa:ba:ni golodo alo ipuwalo pata:dawala, ba:bema: nale la: Epesese hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagitamo. ✧

² La:le dododilinakoma nale ba:bi komokomo iya:tawala, ba:ma ka:na la:le kodakoda oko ba owatina temeteme duwatenakoma, la:eno tepo ipuwa kodakoduilamete heloha:ma: a:keda:halemata. Ba:gala na iya:tawala, la:le kuba ododilipino komo ubiha:ma: ba eda:hana, puya:te ibi ha:kiya ibi naeno oelamepima: ha:da amiho gabodo da:ga:ana, la:le ibino komo hidonomamo ulamelelamete ibino ha:da amiho komo ba:bo hawakalilamenakomata. ✧ ³ Iyo, la:le na mabuma: koko temeteme ba uwatena, huiyatiya la:eno tepo ipuwa kodakoduilamete naeno oko owatima: heloha:ma: keda:hanaha:

⁴ Na huiyatiya la:godolo ba:moe kapiya modoboha: komo bu-minamo, la:le dopamo tetelo etate eta malemalelo konomamo keba ka:na kemalagidolonakuima, la: ba:be komo a:miya:puimata.

⁵ Ba:bema: numa:la:, la:eno hibima: midi ipuwalo la: guditi kebe hido komo da:miya:puima, ba:be komo gala kemalagidolote la:eno kuba ododili ipuwane ohobila:te, la:le dopamo dododilinakuima ba:bi hidohido komo ododili gala na:katupuimiya:la:. Ba: hibila, la:le kuba ododili ipuwane ohobila:heno, nale pete la:eno kuba huiya la:tamo ba pikalame la:eno alo gobogobamo dito kopihatelamema:nemata. ✧

⁶ Huiyatiya numa:la:, kapiya komote la:godolo modobolo ditana ba:be komo ba: ba:ma ka:nala, puya:te Nikolayasiko ta:matapima: deda:hana, la:le ba:bi kuba ododilipino komo ubiha:ma: konomamo eda:hanamata, nale ibino komo ubiha:ma: keba ka:na keda:namo ba:ba ka:na.

⁷ Ba:bema: galagodawa, Godokono Gobogobote sose tawakaluba:tamo dolamagita, wadiyala ama: ba:be tabo nulia:! Ba: hibila, puya:te ibino hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemena:, nale iba:tamo modobo tabo kogoema:nemo, iba:te Godokono Pali ipuwalo da:la:na ba:be kehoeno wiboha: ka:ka: gao konahama:.” ✧

Ya:suti Samena Sose Tawakaluba:tamo Tabo Doemiya:

⁸ Ba:bene Kodawate tabo gala natamo na:kagoi, “Wadiyala ama: Samena sose nopodawatamo tabo ba:ma ka:na noema:

Na ba: Mabula ba:gala na ba: Kuititila. Nale da:hoyiya:mo ka:ka: gala a:kalawiya:mo, ba:bema: nale la: Samena hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagitamo. ⁹ La:le na ta:mahene mabuma: koko temeteme ipuwalo demedenama, nale ba:be komo iya:tawala. Ba:gala na ba:moe eta komo iya:tawala, la:le ilinaheno dito demedenama huiyatiya la: Godokono Hunu Habalo dogodogopima: eda:hanamata. Ba:gala puya:te ha:da amiho gabodo ibi ha:kiya ibi Yunapima: ga:lalo la: kuba ododilipima: da:ka:lamina, nale ibino kuba tabo ga:la komo iya:tawala, iyo, ibino komo ba:ma ka:nala, ibi ba: Saitanakono kapiyuimi tawakalubila, Godokonoha:.

✱ ¹⁰ Ba:bema: la:le tete tatalilo da:lawema ba:be ko temetemema: akatoletolehala: Ba: hibila, Saitanakono okopa:te komo la: du genamamo da:niya:hekemena:, ba:ba tetelo Godote la:eno hibima: midi komo pawiholelo ba:ma ka:na kulamelelamema:na:ta, da: hibila: o da: hibiha: Ba:bene la:le na ta:mahene mabuma: ta:ni hegelalo koko temeteme ba uwate, la:eno hibima: midi ipuwalo kodakodalo na:la:mota:hanuya:la: Diyala, la: komopi na mabuma: da: neha:lahoma, huiyatiya nale la:tamo wiboha: ka:ka: huiya ba:bo kikalamema:nemata. ✱

¹¹ Ba:bema: galagodawa, Godokono Gobogobote sose tawakaluba:tamo dolamagita, wadiyala ama: ba:be tabo nulua:! Ba: hibila, puya:te ibino hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemena:, iba:te Koe Haboeno hoe temeteme a:kiya:tawahamena:, ba:be habalo hibima: midiha:pino ha:laha gobogobate hoe temeteme ipuwamo gala kakanogomoma:na:.” ✱

Ya:suti Pegamama Sose Tawakaluba:tamo Tabo Doemiya:

¹² Ba:bene Kodawate tabo gala natamo na:kagoi, “Wadiyala ama: Pegamama sose nopodawatamo tabo ba:ma ka:na noema:

Na ba: giha kiyokiyo gila:go dawala, ba:bema: nale la: Pegamama hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagitamo. ¹³ La:le kebe habalo demedenama ba:be haboeno komo na iya:tawala, ba:ma ka:na ba:be habanapa:te Saitanako ibino ko gawadalagima: midina. Huiyatiya la:eno komo hiya:nomola. La:le na kodakodalo lawenelo na hibima: ba midinina heloha:ma: keda:hanaha:, ba:bema: naeno tabo hibilo dolamaginakui, ba:be dubu A:ntapasiko Saitanakono habanapa:te ebe lawete danakapumi, la:le ba:be komo umiti la:eno hibima: midi komo kamiya:paha:

¹⁴ Na huiyatiya la:godolo kapiyakapiya modoboha: komo bulamenamo. Dopo komo ba: ba:ma ka:nala, la:eno hibima: midi kapiyuimi ipuwalo komopa:te kuba ododidawa Ba:ilamakono iya:tulame gabodo ebe beta:matana. Iyo, Isalaelanapino iniwali tetelo ba:be dawate Ko Gawadalagi Balakako biya:tumiya:, ebete naeno tawakaluba:go ba alaholoho ibi Saitanakono gubi ipuwamo komagatalema: Ba:bema: Balakate ibi ba:ma ka:na kubahilamiya:, ebete ibi kuba gabamo emogabuila:melolo hibima: midiha:pa:te ida:da:lino gobogobo ba adikulame hawa:goeno ilina iba:tamo

dikalamiya:, naeno tawakaluba:te ba:be katene ba:bo nahuya:. Ba:be atu tetelo iba:te ibino kuba ubi komamo ba papamila:ha, bohelemele pilo komo ba:gala kamenakamena pilo komo ba:bo ododiliya:. ✱

¹⁵ Ba:gala la:eno eta kuba komo ba:ma ka:nala, komo la: Niko-layasikono kuba iya:tulame gabodo wapata:lamenamata. ¹⁶ Ba:bema:wadiyala la: la:eno kuba ododili ipuwane nohobila:la:, mabu hibila, la: ipuwalo puya:te natamo gala ohobila:heno, tete tatalila nale pete naeno tabo ipuwane da:puluhukuna ba:be giha gila:mo ibi kopalukulima:nemo. ✱

¹⁷ Ba:bema: galagodawa, Godokono Gobogobote sose tawakaluba:tamo dolamagita, wadiyala ama: ba:be tabo nulia:! Ba:hibila, puya:te ibino hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemena:, nale Godokono awalela ipuwalo ditana ba:be baa: iba:tamo kikalamema:nemo, ba:be ka:ka: baeno eta mahilo ba: ma:nala, ba:gala nale ibi hiliyonomatamo keyakeya nakola hegehege ibino uliuli mahilagoeno kikalamema:nemo. Ba:ba tetelo ibi ipuwalo komopa:te iya:tawahaheno, etate ebena mahilagoeno nakola kalawe, etate ebena mahilagoeno nakola kalawe, iba:te ba:ba ka:na ba ewagele ibino hido huiya nagodone ba:bo kuwatema:na:.” ✱

Ya:suti Tayataila Sose Tawakaluba:tamo Tabo Doemiya:

¹⁸ Ba:bene Kodawate tabo gala natamo na:kagoi, “Wadiyala ama:Tayataila sose nopodawatamo tabo ba:ma ka:na noema:

Na ba: Godokono Gudula, naeno baiditi koe powamo wamotena-mena ba:gala naeno natote alonomoma: eda:hanamena, iyo, okodawate hiya:nomo auli ilinoeno dalowa: koa:mo demadolamemene, ba:bene kalikamo metetehote a:la:minanomoma: da:midinako, naeno natoeno a:la:minale komo ba: ba:ba ka:nala. Ba:bema: nale la:Tayataila hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagitamo. ✱

¹⁹ La:le dododilinakoma nale ba:bi komokomo iya:tawala. Iyo, la:eno malemale emalagidolo komo, ba:gala la:eno hibima: midi komo, ba:gala la:le natamo oko dowatihonama ba:be komo, ba:gala teme-teme ipuwalo la:le la:eno tepo ipuwa da:kodakoduilamenama ba:be komo, nale ba:bi komo hiliyonomo iya:tawala. Ba:bema: hibila, la:le ba:ma tetelo dododilinakoma ba:moi hidohido komate la:le dopamo dododilinakuima ba:bi hidohido komo ba: na:gogolena.

²⁰ Na huiyatiya la:godolo kapiya modoboha: komo buminamo, la:le kuba Ko Gawadalagi Kamena Yesebelakono kuba ododili komo dito ulama:tepalemenakomata. Ebe ha:kiya ebe Godokono ukui hawakalimidawama: ha:da amiho gabodo goena, ba:bema: ebete ba:ba:ba ka:na naeno komo huiyaha: okopi kuba gabamo emogabuila-mena. Iyo, komo iba:te ebena iya:tulame komamo ba papamila:ha bohelemele pilo komo ba:gala kamenakamena pilo komo ba:bo ododilina-ka, ba:gala hibima: midiha:pa:te ida:da:lino gobogobo adikulamelohawa:goeno ilina dikalamenaka, komo iba:te ba:be katene dito nahana. ✱ ²¹ A:iye, nale ba:be kamenatamo tete ikamenapimo ebete ebena kuba ododili ipuwane natamo kohobigama:, huiyatiya ebe ubihinola dubu bilibila:go pata: komo miya:pa! ²² Ba:bema: mu numitota:la:, ebena kuba ododili mabuma: nale ko tawetawe

✱ **2:14:** Nabas 22:1–25:2; 31:16; 2Pit 2:15 ✱ **2:16:** Haw 3:11 ✱ **2:17:** Ikuli 16:4,14-15,33-34; Yon 6:48-50; Ais 62:2 ✱ **2:18:** Haw 1:14-15 ✱ **2:20:** 1Gaw 16:31; 2Gaw 9:22

ebetamo konoemema:nemo, ba:gala eba:go kateneno kuba ubi ga-bodo da:wapata:lamena nale ba:bi dubu bilibila:tamo koko teme-teme komo atumu kakikalamema:nemo, iyo, iba:te ibino kuba ododili ipuwane ohobila:heno ba:be huiyate iba:tamo kopema:ne. ²³ Ba: hibila, puya:te ba:be kamena da:ta:matana nale ibi kanaka-pulamema:nemo, ba:bema: sose tawakalubi hiliyonomate ba:moe komo kiya:tawahama:na:, nale tawakalubino tepo ipuwoeno ukui iya:tawanomola, ba:gala nale ibi hiliyonomoeno komo ba anagil-amelelame huiya iba:tamo modobolo kikalamema:nemo. ✧

²⁴ Huiyatiya kalakala konomola, komo la: Tayataila hibima: midipa:te Yesebelakono ha:da amiho iya:tulame komamo kapapamila:hanaha:, ba:bema: ebena ta:matapa:te kebe iya:tawa komokomo Saitanakono ugumuili komoma: da:ga:lana, la:le ba:bi kuba komokomo la:eno ukua:mo iba:godone kuwatenaha:. Ba:be mabuma: naeno kalakalate la:tamo hibilo ba itana, ba:moe tutumu tabo kapiyanomo la:tamo ikalamemata, ²⁵ wadiyala la: la:eno hibima: midi komokomo kodakodalo na:watila:mota:nala: naeno pe kuitita:mo. ✧ ²⁶⁻²⁸ Ba: hibila, puya:te ibino hibima: midi ipuwalo wato kikipo ba lawena naeno pe kuitita:mo natamo da:papamila:hanakomena:, nale iba:tamo Huli Oloki ba:gala konomo helo ikalamete, ba:bene iba:te hopo habanapi hiliyonomoeno watowatopima: beda:hanamena:. Iyo, iba:te helo konomo kolawema:na:, nale Nabiwi Godogodone helo keba ka:na ka:lawiya:mo ba:ba ka:na, ba:bene hopo habanapi ipuwalo puya:te ebena tuputupu emede komamo papamila:ha ubiha:ma: deda:hana, iba:te ba:bi kuba ododilipa:tamo huiya ba ikalame auli kukamo ba:bo kalukulima:na:. Ba: hibila, lumagiti gebetamo ododi kalili hopamo da:da:na keba ka:na ka:ta:ta:pula:hanako, kebe dawate naeno okopa:tamo papamiwata ubiha:ma: deda:mene, ebete ba: ba:ba ka:na dito kokubama:ne. ✧

²⁹ Ba:bema: galagodawa, Godokono Gobogobote sose tawakaluba:tamo dolamagita, wadiyala ama: ba:be tabo nulua:!”

3

Ya:suti Sadisi Sose Tawakaluba:tamo Tabo Doemiya:

¹ Ba:bene Kodawate tabo gala natamo na:kagoi, “Wadiyala ama: Sadisi sose nopodawatamo tabo ba:ma ka:na noema:

Na ba: sa:ba:ni oloki uwatedawala, ba:gala Godokono Gobogoboeno sa:ba:ni komate naeno ubi komamo a:papamila:halenaka, ba:bema: nale la: Sadisi hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagita-mo. La:le dododilina:koma nale ba:bi komokomo iya:tawala, ba:ma ka:na komopa:te la: hibi ka:ka:go nemedenamoga:lana, huiyatiya hibi komo ba:ma ka:nala, la: la:eno hibima: midi ipuwalo ya:lo a:ha:lahuimata! ✧ ² Ba:bema: ha:lahapa:la:, wadiyala la: nagodolo ka:ka: gala kalawete la:eno emede ipuwalo da:ha:lahana ba:bi komokomo na:kakodakoduilama:la:, mabu nale kebe Kodawatamo da:papamiwatanamo, ba:be Godote la:eno hibima: midi oko owatiho komo dulamelelamena hidohidoma: kagoenaha:. ³ Ba:gala naeno okopa:te la: kebe komokomo kiya:tulametanakui, wadiyala la: ba:bi

✧ 2:23: Ohale 7:9; Yel 17:10; Haw 20:12-13 ✧ 2:25: Haw 3:11 ✧ 2:26-28: Ohale 2:8-9; Haw 22:16 ✧ 3:1: Haw 1:4,16

komo gala ba kemalagidole la:eno kuba ododili ipuwane ohobila:te ba:bi iya:tulame komamo gala na:kapapamila:hala:. Huiyatiya la:le nagodone ka:ka: gala laweheno, la: iya:tawaha: tetelo nale la:tamo kuba huiya ikalamema: kopema:nemo, pilo dubuti tawakalubino ilina uwatema: keba ka:na ka:penako ba:ba ka:na. ✧

⁴ Huiyatiya Sadisi hibima: midipa:la:, la: ipuwalo kapiyakapiyate kuba ododili komokomo kiya:tawahanaha:. Imino tuputupu emede komokomo ba: hidohido dalowa:ha: kaliko huiyala, ba:bema: iba:te naeno Ko Gawadalagi habamo da:nikulimina:, nale iba:tamo pupulino hidohido keyakeya ilina ikalamete, ba:ba tetene tupuimiti iba:te nago ba:wapata:lamenakomena:. ✧ ⁵ Ba: hibila, puya:te imino hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemena:, iba:te nagodone ba:bako hidohido keyakeya kaliko kuwatema:na:, ba:bene nale naeno Nabiwi ba:gala ebene nopopino holoholo hapulu hawakala kogoema:nemo ba:bi tawakalubi ba: naeno hibi ta:matapila, iyo, nale imino mahilo naeno Ka:ka: Bukane a:kegebolelama:mo. ✧

⁶ Ba:bema: galagodawa, Godokono Gobogobote sose tawakaluba:tamo dolamagita, wadiyala ama: ba:be tabo nulua:!”

Ya:suti Piladelapiya Sose Tawakaluba:tamo Tabo Doemiya:

⁷ Ba:bene Kodawate tabo gala natamo na:kagoi, “Wadiyala ama: Piladelapiya sose nopodawatamo tabo ba:ma ka:na noema.

Na ba: Talonanomodawala ba:gala na ba: Hibinomodawala, ba:gala Ko Gawadalagi Da:ibidigodolo dopamo ditanami ba:be atu kiti nagodolo ba:kaitana, ba:bema: nale ba:be kia:mo kebe gigiho da:hiya:midamo eta lumagiti a:kakalapilamene, ba:gala nale ba:be kia:mo kebe gigiho da:kalapilamo eta lumagiti a:ka:hiya:midamene. Ba:bema: nale la: Piladelapiya hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagitamo. ✧ ⁸ La:le dododilinakoma nale ba:bi komokomo iya:tawala, ba:ma ka:na la:le naeno oko owati ipuwalo la:eno helote hibilo kawibonaha:, ba:gala na iya:tawala komopa:te na mabuma: koko temeteme la:tamo dikalami, la:le naeno iya:tulame komamo ba papamila:ha hibima: midi komo kamiya:paha:. Ba:bema: na la:tamo gigiho a:hiya:midalamemata, etagodolo helo kitanaha: gala kakalapilama:. ✧

⁹ Mu numitota:la:, puya:te ibi ha:kiya ibi Yunapima: ha:da amiho gabodo da:ga:lana, ibi ba: Saitanakono kapiyuimi tawakalubila, Godokonoha:. Ba:bema: nale ba:bi ha:da amihopi uwatete la:tamo komagahelama:nemo iba:te la:eno nato mabamo kopepapamila:halema:, iyo, ba:moe ododi komodo nale ibi ba:ma ka:na kiya:tulamema:nemo, nale la: malemalelo konomamo demalagidole-nama. ✧

¹⁰ Ba: hibila, la:le na ta:mahene mabuma: temeteme ba uwate huiyatiya la: naeno tabamo papamila:hate heloha:ma: keda:haha:, ba:be mabuma: nale hopo habanapi kubahilamema: da:poelamemo, ba:bi kokonomo temeteme ipuwalo nale la: ba itagua:midale la:eno hibima: midi komote a:kakubakubahamena:. ✧ ¹¹ Iyo, tete tatalila nale hopo habamo kopema:nemo, ba:bema: wadiyala la: la:eno hibima: midi

✧ **3:3:** Ma:t 24:43-44; Haw 2:5; 16:15; 1Tes 5:2 ✧ **3:4:** Yud 23 ✧ **3:5:** Ikuli 32:32-33; Ma:t 10:32; Luk 10:2; 12:8 ✧ **3:7:** Ais 22:22 ✧ **3:8:** 1Kol 16:9 ✧ **3:9:** Haw 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14 ✧ **3:10:** Luk 21:19; 2Tim 2:12

komokomo kodakodalo na:watila:mota:nala; etate la:eno hidohido huiya pilo gabodo uwatelamekapoma. ¹² Ba: hibila, pote ebena hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemene, nale ebe lawete Godokono genama eteno hido aboma: ba midi ba:bo kamima:nemo, ba:bene ebete ba:be genamoeno aboma: ba la:na emedena emedena tetelo etate ebe a:kamagubutinamene. Ba:gala ba:be lumagi kawagaminanama: nale naeno uli mahilo ba:gala naeno Kodawoeno mahilo ba:gala ebena Ko Gawadalagi haboeno mahilo ebe hunamo komiya:tema:nemo. Ba: hibila, naeno Kodawa ba: Godotela, ba:gala uli Yelusalema habate ebena Ko Gawadalagi habama: keda:ma: Hunu Habane ba:moe hopamo kopihitigama:ne. ✧

¹³ Ba:bema: galagodawa, Godokono Gobogobote sose tawakaluba:tamo dolamagita, wadiyala ama: ba:be tabo nulia:!”

Ya:suti Lodosiya Sose Tawakaluba:tamo Tabo Doemiya:

¹⁴ Ba:bene Kodawate tabo gala natamo na:kagoi, “Wadiyala ama: Lodosiya sose nopodawatamo tabo ba:ma ka:na noema.

Na ba: Godokono Kuititi Tabo Olamagidawala, ba:gala na ba: Godokono hibi komo hidonomamo da:hawakaliminamo ba:be dawala. Ba:gala Godote ba:moe hopoeno ilina hiliyonomo dododiliya; na ba:be oko owati komoeno Helo Mabudawala, ba:bema: nale la: Lodosiya hibima: midipa:tamo tabo ba:ma ka:na olamagitamo. ¹⁵ La:le dododilinakoma nale ba:bi komokomo iya:tawala, ba:ma ka:na la:eno hibima: midi ipuwalo la: gibagiba ba:gala otanotano tetenomolo pola:namata. O sose tawakaluba:la; naeno ubi konomamo itana la: koenomoma: neda:huya:la; huiyatiya la: ubiha:ma: deda:hanama wadiyala la: na miya:panete gibagibanomoma: neda:huya:la! ✧ ¹⁶ Ba: hibila, mabu la: la:eno ododili ipuwalo gibagibadopoma: eda:hanamata, ba:be mabuma: nale la: hiliyonomo naeno tabo ipuwane gobogobamo konedaloa:pa:midalema:nemata!

¹⁷ O sose lumagi, ama: ba:ma ka:na goenata, ‘Na dogodogodawala ba:gala na ilina hiliyonomo modobolo uwatenamo, ba:bema: eta awae komote natamo a:kapa:mene.’ Huiyatiya amia:no tabo goe ipuwalo ama:le amia:no hibi komo kiya:tawanaha; ba:ma ka:na ama: ilinaheno halipa gudumu emedenata ba:gala galane tetelo ama: atumu awae ipuwalo kolutama:na:ta. Iyo, naeno umi ipuwalo ama: dogodogodawaha; ba:gala ama: kikipuiya pata:nata, ba:gala ama: baidi tamihodawalata. ✧ ¹⁸ Ba:bema: nale naeno hido ukui komamo ama: bikiyamemata, ama:le natamo pete, nale tawakaluba:tamo kolowamima: da:midilinakomo ba:bi hidohido ilina huiyamo na:puwatiya: Iyo, ba: ba:ba ka:na ama:le dogodogodawanomoma: keda:ma; wadiyala ama: hido golodo ilina nagodone na:pelawiya; nale ba:be golodo koelo hido a:la:minanomoma: a:midimo. Ba:gala ama:le kikipuiya emede hilopo komo komiya:pama; wadiyala ama: hidonomo keyakeya kaliko nagodone na:puwatiya: Ba:gala ama:le amia:no tamiho baidi kohiduilamema; wadiyala ama: abutilameno hido mulamula nagodone na:pelawiya: ✧ ¹⁹ Ba:bema: ama: ba:moe naeno taboma: ubiha:ma: akeda:la; huiyatiya amia:no

✧ 3:12: Ais 62:2; 65:15; Haw 14:1; 21:2 ✧ 3:15: Lom 12:11 ✧ 3:17: 1Kol 4:8; Luk 12:21

✧ 3:18: Ais 55:1; Haw 4:4

hibima: midi komo kodakoduimiti kuba ododili ipuwane natamo hibernomolo nohobiguya:, mabu hibila, nale kebe gugudi malemalelo demalagidolenamo, ba:bi guguda:te naeno hibi gabo kiya:tawahama: nale komo tetelo ibi a:kiyahalamenakomo ba:gala komo tetelo ibi temeteme komamo iya:tulamenakomo. ✧

²⁰ Mu numitota:la:, na gigiho tetelo putiti gigiho bepanakamitamo, ba:bema: lumagiti naeno tabo uliti natamo gigiho da:hiya:midamene, na ebetamo a:pa:gate, ba:bene ebe ba:gala na, a baa: kapimilo konahama:nema:. ✧ ²¹ Ba: hibila, puya:te ibino hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemena:, nale iba:tamo helo kikalamema:nemo iba:te naeno Ko Gawadalagi luta bahilo nago kogagahidima:, dopamo nale wato kikipo da:lawiya:mo, ba:ba tetelo nale naeno Nabiwa:go badi kemedehoma: ebete helo natamo keba ka:na kikanamiya: ba:ba ka:na.

²² Ba:bema: galagodawa, Godokono Gobogobote sose tawakaluba:tamo dolamagita, wadiyala ama: ba:be tabo nulua:!”

4

Yonete Godoko Ebena Ko Gawadalagi Emede Bahilo Lutalo Dumiya:

¹ Ba:bene Kodawagodone ba:moi hiliyonomo komo uliho da:wibohui, ba:ba tetelo naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheneno, nale Hunu Haboeno gigiho ya:lo a:hiya:mida ba:bo umimo.

Ba:bene nale dopamo dulimo ba:be atu tabo madodote natamo gala na:kapi, ba:be tabo ba: geboleno diyamo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ba:bema: nale tabo ba:ma ka:na ulimo, “Ama: natamo na:podola. Tete tatalilo da:pikulihomena: ba:bi komokomo nale ama: kiya:tumihoma:nemata.” ✧ ² Ba:ba tetelo Godokono Gobogoboeno helote na hunamo ba pihitiga, nale Kodawa ebena Hunu Haboeno Ko Gawadalagi emede bahilo lutalo ba:bo umimo. ✧ ³ Ba:be dawoeno Ko Gawadalagi luta bahi a:la:mina ilaguiti a:bega anagogobeya:midadigui, ba:gala ebena holoholo alonomoma: eda:mi, hegelate konomamo ba a:la:minuta hidohido gedo nakola ba:gala hawihawi nakola iba:te keba ka:na ka:la:minalitanaka ba:ba ka:na. ✧ ⁴ Ba:gala nale komo 24 koko gawadubuino gagahidi baha:te Kodawoeno luta bahi anagogobeya:midalo pola:nalo kanulamimo, ba:bi gagahidi bahi hunamo 24 Watowatopa:te gagahidiya:, ba:ba:te keyakeya kaliko pupuliti ba:gala koko gawadubuino golodo pake ilina watamo akapupuliya:. ✧ ⁵ Ba:bene Kodawoeno luta bahini alomoeno hiya:hiya: ga:lawatahale komo ba:gala hegela a:la:wa:hiyahale komate ikulihutiya:, ba:gala ba:be luta bahi dopo hapulu sa:ba:ni wuiki alo pa:tiho na:pola:nuya:, ba:moi alo ba: Godokono Gobogoboeno sa:ba:ni komokomola. ✧ ⁶ Ba:bene Kodawoeno luta bahi dopo hapulu alonomo beya bobo konomote itanui, ba:be beyoeno a:la:mina hidonomola.

Ba:ba tetelo nale Kodawoeno luta bahi tametamelo Hunu Haboeno netewa-netewa Hiya:nomo Helohelo Nopopa:te la:mota:hanalo kulamimo, ibino holoholo hapulu ba:gala gunimi hapulu baidi hiliyonomate pola:lama:nui. ✧ ⁷ Ibi ipuwalo dopo nopodawoeno holoholo ba: layono-gaha huiyala, ba:gala etoeno holoholo ba: kalitagoeno

✧ **3:19:** 1Kol 11:32; Yun 12:6; Haw 2:5 ✧ **3:20:** Yon 14:23 ✧ **4:1:** Haw 1:1,10 ✧ **4:2:** Ais 6:1 ✧ **4:3:** Isi 1:28 ✧ **4:4:** Haw 3:18 ✧ **4:5:** Isi 1:13; Sek 4:2; Haw 1:4; 8:5; 11:19; 16:18 ✧ **4:6:** Isi 1:5-10,22; 10:14

kau-goeno holoholola, ba:gala etoeno holoholo ba: hopo lumagino holoholola, ba:gala kuititi nopodawoeno holoholo ba: alomo hunudu da:puilanako ba:bako wali holoeno holoholola. ⁸ Ba:bi netewa-netewa Hiya:nomo Nopopi ba: patamagopila ba:gala baida:gopila, ba:bema: iba:godolo sikisi patamuti pola:lama:nui, ba:gala ibino baidi hiliyonomate hunu tamalo ba:gala ipuwa hapulu atumu na:kapola:lama:nui. Ba: hibila, hegela du hiliyonomolo iba:te Kodawa adikumi ekelalameheno, nale ibino tabo madodo ba:ma ka:na ulimo,

“Kodawa Godoko ba: Helonomodawala,
 ebe ba: talonala, iyo, ebe ba: talonanomola,
 ebe ba: talonanomodawala!

Kebe dawate dopamo demedenami,
 ba:gala ba:ma tetelo demedena,
 ba:gala emedena tetelo demedenamene,
 ebe ba: ba:be Ka:ka:dawala!” ✧

⁹ Ba: hibila, ba:be Kodawate emedena emedena tetelo ebenu Ko Gawadalagi emede bahilo da:lutamene, ba:be mabuma: ba:bi Hiya:nomo Nopopa:te ebe adikumi ekelalameheno, ebe ba awagaminana ebenu mahilo hunamo adipatelo kalakala tabo ebetamo ba:bo ga:lanaka. ¹⁰ Iyo, mabu Kodawate emedena emedena tetelo ebenu Ko Gawadalagi bahilo da:lutamene, ba:bema: Hiya:nomo Nopopa:te ebe ba adikumina atu tetenomolo ²⁴ Watowatopa:te ibino watamo da:pupulinaka, iba:te ba:bi koko gawadubuino pake ilina Kodawoenu luta bahi dopo hapuamo ba niya:heke, ibino holoholo hopamo miya:tete ebe adikumilo ba:ma ka:na ga:lanaka, ✧

¹¹ “Aeno Kodawa Godo,
 wadiyala Hunu Haboenu nopopi ba:gala tawakalubi hiliyonomate ama: nawagaminamena:ta,

ba:gala amia:no mahilo hunamo nadipata:mena,
 ba:gala amia:no helo komamo na:papamila:hamena!
 Mabu hopo ba:gala alomoenu ilina hiliyonomo ama:le ododiliya:ta,
 iyo, amia:no ubi komodo
 ba:moi ilina hiliyonomate ikulihuya:!”

5

Godokono Sipi-goe Deha:poto Kapiyate Mokopa:mida Pepa A:hiya:mida Modobola

¹ Ba:bema: naenu baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-bohenu, Kodawate ebenu Ko Gawadalagi emede bahilo ba luta, nale ebenu tu hapu kokotolo mokopa:mida pepa ba:bo umimo, dopamo lumagiti ba:be pepoenu ipuwa hapuamo ba:gala hunu hapuamo tabo komokomo miya:tete, ba:bene ebete mokopa:midate sa:ba:ni hala:mo dito matuhumihuya:. ✧ ² Ba:gala nale Godokono helonomo nopodawa eta bekumimo, ebete ebenu tabo madodo hunamo adipatelo na:goi, “Kebe dawate modobola:ka: ba:moe mokopa:mida pepoenu hale iya:hiliti, pepoenu tabo komokomo ulameholema:?” ³ Huiyatiya ba:ba tetelo Godokono Hunu Habalo ba:gala hopo habalo ba:gala Ha:lahapino Habalo eta modobo lumagiti kalutaha: ba:be mokopa:mida pepa a:hiya:midate pepoenu tabo komokomo ulamema:.

⁴ Ba:bema: hibila, ba:moe komoma: nale konomamo ihimo mabu eta modobo lumagiti kalutaha: mokopa:mida pepa a:hiya:midama:. ⁵ Ba:ba tetelo 24 Watowatopi ipuwalo etate natamo na:goi, “Ama: kihitala! Numa:, Yuda gudawoeno Layono-gahate ba:luta! Ebe Da:ibidikono galanepi ipuwalo Ko Gawadalagima: eda:na, ba:gala ebete wato kikipo ya:lo a:lawiya:. Ba:be mabuma: ebete modobola ba:moe mokopa:mida pepoeni sa:ba:ni hale iya:hiliti pepa a:hiya:midama:.” ✧

⁶ Ba:bema: nale Ko Gawadalagino luta bahi tamelo Sipi-goe Deha:poto la:nalo umimo, ba:gala netewa-netewa Hiya:nomo Nopopa:te 24 Watowatopa:go ebe anagogobeya:midalo ba pola:na ba:bo kulamimo. Ebe ba: tawakaluba:te danakapumi ba:be Sipi-goe Deha:poto keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ebe sa:ba:ni kalitagoenola ba:gala sa:ba:ni baida:gola, ba:bema: hibila, ba:bi sa:ba:ni kalita ba:gala sa:ba:ni baidi ba: Godokono Gobogoboeno sa:ba:ni komokomola, ebete ba:be Gobogobo ya:lo tetelo hopo haba konomamo a:poemiya:. ✧ ⁷ Ba:ba tetelo Sipi-goe Deha:potote Ko Gawadalagino luta baha:mo tote ebenu tu hapu kokotone mokopa:mida pepa ba:bo nelawi. ⁸ Ba:bene ebete ba:be komo dododi, ba:ba tetenomolo netewa-netewa Hiya:nomo Nopopi ba:gala 24 Watowatopi iba:te ibino holoholo hopamo ba miya:te ebe ba:bo adikumiya:. Ba:bene nale Watowatopino komo ba:ma ka:na umimo, ibino kokotolo dolopo ba:gala golodo kalili ba:bi ilina netewate pola:lama:nui, ba:bi golodo kalili ipuwalo hidohido nibo ilina tabotabohonomola, ba:bi hidohido nibo ilina ba: hibima: midipa:te toetoe tabo Godotamo dolamagiminaka ba:bi tabo komokomola. ✧ ⁹ Ba:bene iba:te Sipi-goe Deha:poto adikumima: uli ohale ba:ma ka:na alapihuya:, “Ama: kapiyate modobola

mokopa:mida pepa lawete pepoeni hale iya:hilima:,

mabu tawakaluba:te ama: danakapumiya:la,

ba:ba tetelo ama:le Godoko kokalakaluimima:

ibi Saitanakono du genamane uluhukulatelete

amia:no hawa:mo ibi a:huiyahaliya:ta.

Iyo, ama:le komo tawakalubi ibino hiya:hiya: tama kapiyuimi ipuwane

ba:gala hiya:hiya: tabo ga:la kapiyuimi ipuwane

ba:gala hiya:hiya: hopo ipuwane uwatete, ✧

¹⁰ ibi Ko Gawadalagi Godokono habanapima: a:midiliya:ta,

iba:te emedena tetelo ebenu oko kowatinama:.

Iyo, ba:be mabuma: hopo haba konomolo

komo tawakalubi hiliyonomate iba:tamo ba:papamila:halenakomona:.”

✧

¹¹ Ba:ba tetelo nale gala Hunu Haboeno komo nopopi hiliyonomoeno tabo madodo bekuhihuimo, ba:bi nopopi mumulunomola, nale ibi ka:lamihole modoboha:. Iba:te Ko Gawadalagino luta bahi anagogobeya:midalo ba pola:na, netewa-netewa Hiya:nomo Nopopi ba:gala 24 Watowatopi iba:te ✧ ¹² ibino tabo madodo hunamo wadiya:paa:latelelo na:ga:luya:,

“Sipi-goe Deha:poto kubapa:te danakapumiya:,

wadiyala tawakalubi hiliyonomate

ebenu helo komamo na:papamila:hamena:,

✧ 5:5: Tup Mabu 49:9; Ais 11:1,10; Haw 22:16 ✧ 5:6: Sek 4:10; Yon 1:36; Haw 13:8 ✧ 5:8: Haw 8:3-4; Ohale 141:2 ✧ 5:9: Ohale 33:3; 40:3; 96:1; 98:1 ✧ 5:10: Ikuli 19:6; Ais 61:6; Haw 1:6; 20:6 ✧ 5:11: Dan 7:10; Yun 12:22

ba:gala dogodogo ilina ebetamo ba ikameho,
 ebe Muludawama: ba:gala Ha:hidawama: na:ka:ma:mena:!
 Iyo, iba:te ebenu mahilo hunamo nadipata:mena:,
 ba:gala ebe ba awagamina,
 ebetamo kalakala tabo na:ga:larena:!”

¹³ Ba:ba tetelo Hunu Habalo ba:gala hopo habalo demedehona, iyo, haka ipuwalo ba:gala kehaha: kolomoeno beya ipuwalo ba:gala alomo hunulu demedehona, ba:bi tawakalubi ba:gala ka:ka: ilina hiliyono-mate kapimilo da:ga:luti, nale ba:be tabo ba:ma ka:na ulimo,
 “Kodawate ebenu Ko Gawadalagi emede bahilo

emedena tetelo da:lutamene
 ba:gala Sipi-goe Deha:poto,
 wadiyala ale emedena tetelo
 iba:tamo kalakala tabo ba ga:lana,
 ibino mahilo hunamo ba:wadiya:paa:latelenakoma:!
 Iyo, wadiyala ale ibi ba awagaminale,
 ibino helo komamo ba:papamila:halenakoma:!”

¹⁴ Ba:ba tetelo netewa-netewa Hiya:nomo Nopopa:te na:ga:luya:, “Ba:moe tabo hihinomola, ba:ba:la!” ba:bene ²⁴ Watowatopa:te ibino holoholo hopamo ba miya:te Kodawa Godoko ba:gala Sipi-goe Deha:poto ba:bo adikulamiya:.

6

Sipi-goe Deha:potote Mokopa:mida Pepoeni Dopo Sikisi Hale Iya:hili Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheni, Sipi-goe Deha:potote sa:ba:ni hala:mo matuhumiho ditanui ba:be mokopa:mida pepoeni dopo hale ditamidi, nale ba:be komo ba:bo umimo. Ba:ba tetelo netewa-netewa Hiya:nomo Nopopi ipuwalo etate ebenu tabo madodo hunamo adipatelo ebete alomo goewata huiyamo na:goi, “Ama: mamu na:pa:!” ✱ ² Ba:bene nale ba:be tabo dulimo, keyakeyanomo oso-goe ba:gala ebenu namutudawa ebe hunulu lutalo ba:bo ulamimo, ba:be namutudawoenu kokotolo alaholohoenu ggaliti itanui. Ba:bene Kodawate ko gawadalagino pake ilina ebetamo dikami, ebete lawete ba:bo nuluhukui komo tawakaluba:go ba nalaholoho iba:tamo helonomoma: koneda:ma: ✱

³ Ba:bene Sipi-goe Deha:potote mokopa:mida pepoeni eta hale da:kitamidi, ba:moe ba: netewa tetema: ba eda: Hiya:nomo Nopopi ipuwalo eta tetedawate na:goi, “Ama: mamu na:pa:!” ⁴ Nale ba:be tabo dulimo, eta oso-goete ba:bo kapuluhukui, ebe ba: hawihawinomola. Ba:bene ba:be oso-goe hunulu da:luti, Kodawate ba:be namutudawatamo alaholo gili konomo ba:gala helo bikami, ebete hopo habanapa:tamo mauba konomo ba nikalame iba:te alaholoho ipuwalo etapa:te etapi kanakapulamema:.

⁵ Ba:bene Sipi-goe Deha:potote mokopa:mida pepoeni eta hale da:kitamidi, ba:moe ba: netewa-kapiya tetema: ba eda: Hiya:nomo Nopopi ipuwalo eta tetedawate na:goi, “Ama: mamu na:pa:!” Nale ba:be tabo dulimo, kilikilino oso-goe ba:gala ebenu namutudawa ebe hunulu lutalo ba:bo ulamimo, ba:be dubuino kokotolo naha

ilinoeno menemene ulameno ilinate itanui. ⁶ Ba:ba tetelo netewa-netewa Hiya:nomo Nopopa:te keholo ka:la:mota:hanui, ba:be ipuwane nale hopo lumagino tabo madodo keba ka:nala:ka: ba:bako tabo madodo ba:ma ka:na ulimo, “Ama: hopo habanapa:tamo baa:wiboho komo natuya:, ba:ma ka:na iba:te kapiya kilogalama witi-laisa kapiya hegeloeno oko huiyamo ba:lawenakomena:, ba:gala netewa-kapiya kilogalama baa:nomo atumu mani konomamo ba:kauwatanakomena:. Ba:be mabuma: ibino komo gugudi hiliyonomate baa:ma: koha:lahama:na:, huiyatiya nale talona ama:tamo ba:ma ka:na ihatememata, ama:le ibino gala:ipi gao keha ba:gala olibi gao keha akakubahilama:la:.”

⁷ Ba:bene Sipi-goe Deha:potote mokopa:mida pepoeni eta hale da:kitamidui, ba:moe ba: netewa-netewa tetema: ba eda: Hiya:nomo Nopopi ipuwalo eta tetedawate na:goi, “Ama: mamoma na:pa:!” ⁸ Nale ba:be tabo dulimo, ga:wega:wenomo oso-goe ba:gala ebena namutudawa ebe hunulu lutalo ba:bo ulamimo, ba:be dubuino mahilo ba:Hoetela, ba:bema: Ha:lahapino Haba umidawate ebe beta:matana. Ba:bene Kodawate helo ibi netewa-pa:tamo ikalami, iba:te alaholoho komo ba:gala baa:wiboho komo, hoe tawetawe komo ba:gala helohelo ilinoeno ikuliho komo, ba:bi olalati komokomo hopo habanapa:tamo kowatama:. Ba:bema: tawakalubi hiliyonomo ipuwalo, komo netewa-netewa ipuwane eta kapiya kahoe, eta kapiya kahoe, ba:ma ka:na kewagelema:na: ☆

⁹ Ba:bene Sipi-goe Deha:potote mokopa:mida pepoeni eta hale da:kitamidui, ba:moe ba: paibo tetema: edi. Ba:ba tetelo kuba ododilipa:te Godokono tabo olamagimi mabuma: kebe tawakalubi dopamo danakapulamiya:, nale ba:bi tuputupupino gobogobo ba:bo ulamimo, Godoko owatidoloeno patapata ipuwalo iba:te na:pola:nuya:. Ba: hibila, ba:be patapata hunamo Godoko adikumipa:te hawa:goeno ilina koa:mo ba:bo miya:tenaka. ¹⁰ Ba:bene ba:bi gobogobate koamo ga:lawatahalo na:ga:luya:, “O Kodawa, ama: Helonomodawalata, iyo, ama: talonanomolata ba:gala hibidawanomoma: eda:nata! Ba:bema: puya:te a danakapua:miya:, ama:le ibino kuba ododili komo keba tetelo na:kanagilamelelameomena:? Ibino kuba huiya iba:tamo ikalamema:, wadiyala ama:le a ba emalagidoloe tete akaga:gima:tepala:!”

¹¹ Ba:ba tetelo Kodawate ibi hiliyonomatamo ga:ga:ga: keyakeya kaliko ikalameholete ibi ba:ma ka:na kiyalami, “La:le ukui bilibilima: eda:haheno tete nanekele gala na:kemeda:tepuya:la:. Ba: hibila, kuba ododilipa:te la: keba ka:na kanakapulamitiya:la, iba:te ba:ba ka:na la:eno komo hibima: midipi ekaki kakanakapulame:na:, mabu nale tete iba:tamo gala a:kikalamemo iba:te ba:bi kuba ododili komo kupula:lema:. Huiyatiya naeno okopi anakapulame kuititi hibilo da:lawemene, ba:ba tetelo nale ibi anakapulamepa:tamo kuba huiya kikalamema:nemo.” ☆

¹² Ba:bene Sipi-goe Deha:potote mokopa:mida pepoeni eta hale da:kitamidui, ba:moe ba: sikisi tetema: edi. Ba:ba tetelo hopo habalo konomo wima:la:te duluhukui, hegeloeno a:la:mina komote wibote kilikilino komo kaliko huiyama: dito edi. Ba:bene hopo konomote dunate, manomeno a:la:mina komote atumu kawibonate hawihawinomoma:

ba eda:na, ✱ ¹³ alomoeno oloka:te hopamo ba: dito pegudiniya:, ba:ma ka:na konomo gogote gao keha ba padegete komo wiwahaha: gaote hakamo keba ka:na ka:pegudinaka ba:ba ka:na. ✱ ¹⁴ Ba:bene Kodawate alomo konomo lawenate ba:bo mokopa:midani, lumagiti tilo keba ka:na ka:mokopa:midanako ba:ba ka:na, ba:gala ebete hopo haba lawenate konomamo ba adegetena, hopoeni hunuhunu haka hiliyonomo ba:gala kehaha: kolomoeno haka hiliyonomate ibino pola:na bahi miya:palenate tama:mo ba:bo tolama:tepahaleniya:. ✱

¹⁵ Ba:ba tetelo hiya:hiya: hopoeni koko gawadubu ba:gala ibino koko gabomani dubu, alaholohopino koko gawadubu ba:gala ilina dogodogopi dubu, puya:te komo okopino namutulubima: deda:hana ba:gala puya:te huiyaha: oko dowatihona ba:gala puya:te hegehege mani oko dowatihona, iyo, ibi hiliyonomate tole konomo lawenate hunuhunu hakamo ba alahutihona haka gugu ba:gala nakola ipuwamo ba:bo nawalehaleniya:. ✱ ¹⁶ Ba:bene iba:te ibino tabo madodo hunamo wadiya:paa:latelelo hunuhunu hakatamo ba:gala koko nakolatamo na:ga:laniya:, “Wadiyala la:le a hunamo piguditi a na:pihia:tea:la! La:le a owalubihino, Hunu Haboeno Ko Gawadalagi emede bahilo da:luta ba:be Kodawate a dua:memene, ba:bene Sipi-goe Deha:potoeno konomo mauba komote atamo kopema:ne! ✱ ¹⁷ Iyo, ibino konomo mauba hegelate atamo ba: a:puluhuku, ba:bema: a ipuwalo eta lumagiti modoboha: ibino holoholo hapulu la:na!” ✱

7

Godote Ebono Kukala Da:miya:telamemene Ba:bi 144 Taosene Tawakalubino Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheno, nale Hunu Haboeno komo netewa-netewa nopopa:te hopoeni kuititi netewa-netewalo la:mota:hanalo ba:bo ulamimo. Ba:ba tetelo iba:te hopo haboeno koko huhu netewa-netewa duhilamenomo a:duhilamiya:, hopo konomoeno keha hunulu ba:gala kehaha: kolomo konomolo huhuti pa:mutakapoma:. ✱ ² Ba: hibila, Godote ba:moi nopopa:tamo helo dopamo ikalamiya: iba:te hopo haba konomo ba:gala kehaha: kolomo konomo kubahilamema:.

Ba:ba tetelo nale Hunu Haboeno eta nopodawa hegelate da:pawalohonako ba:ba hapuni podolutalo kumimo, ebono kokotolo Ka:ka: Godote tawakaluba:tamo kukala da:miya:telamenako ba:be ilinate itanui. Ba:bene ebete komo netewa-netewa nopopa:tamo ibulunomamo ba:ma ka:na goi, ³ “Ba:ma tetelo la:le koko huhu komamo ba:moe hopotamo ba:gala hopoeni kehatamo ba:gala kehaha: kolomo konomotamo eta kuba komo akododa:la:, huiyatiya ale dopamo Godokono okopino wato kala:mo ebono kukala miya:telame komo dupula:ma:, wadiyala la:le hopo haba konomo ba:bo na:kubahimiya:la:.” ✱

⁴ Ba:bene puya:te Godokono kukala nopopa:godone duwatemena: nale ba:bi tawakalubino kuititi ba:ma ka:na ulimo, ibino kuititi ba: 144 taosenela, iba:te Isalaela tawakalubino hiya:hiya: 12 gu ipuwane kikuli-homa:na:. ✱ ⁵⁻⁸ Ba:moi ba: ba:bi Isalaela tawakalubino hiya:hiya: guino

✱ **6:12:** Ma:t 24:29; Oel 2:20; Haw 8:12; 11:13; 16:18 ✱ **6:13:** Ais 34:4 ✱ **6:14:** Haw 16:20
 ✱ **6:15:** Ais 2:10,19,21 ✱ **6:16:** Luk 23:30 ✱ **6:17:** Yow 2:11; Ma:l 3:2 ✱ **7:1:** Yel 49:36;
 Da:n 7:2 ✱ **7:3:** Isi 9:4,6; Haw 9:4 ✱ **7:4:** Haw 14:1,3

mahilola—Yuda, Lubeni, Ga:da, A:sa, Na:patali, Ma:na:sa, Simiyono, Libai, Isaka, Sebulana, Yausepe, ba:gala Beniyamina. Ba:bema: ba:moi gu hiliyonomoeno komoma:, eta guni komo 12 taosene tawakaluba:te Godokono kukala uwatete, eta guni komo 12 taosene tawakaluba:te kukala kuwatete, ibi hiliyonomate ba: ba:ba ka:na kikulihoma:na:.

Mumulunomo Hibima: Midipa:te Godokono Hunu Habalo Ebe Adikumi Komo

⁹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheno, nale eta komo ba:ma ka:na kumimo. Hiliyonomo tawakaluba:te ibino hiya:hiya: hopone ba:gala hiya:hiya: tama kapiyuimi ipuwane ba:gala hiya:hiya: tabo ga:la kapiyuimi ipuwane ya:lo da:pikulihuya:, iba:te ga:ga:ga: keyakeya kaliko pupuliti, ibino kokotamo ele ba a:midalita, Ko Gawadalagino luta bahi dopo hapulu ba:gala Sipi-goe Deha:potoeno holoholo hapulu ba:bo la:mota:hanuya:. Ba: hibila, ba:bi tawakalubi mumulunomola, lumagiti ibi ka:lamihole modoboha!
¹⁰ Ba:bene ibi hiliyonomate kapimilo ibulunomamo na:ga:luya:, “Aeno Kodawate ebena Ko Gawadalagi habalo da:luta, ebe ba: Godotela. Ba: hibila, ka:ka: mula: komote ebe ba:gala Sipi-goe Deha:potago ibi kapiyagodone puluhukuna!” ✧

¹¹ Ba:ba tetelo Ko Gawadalagino luta bahi ba:gala 24 Watowatopi ba:gala netewa-netewa Hiya:nomo Nopopi, komo Hunu Haboeno nopopi hiliyonomate ibi anagogobeya:midalete ba:bo la:mota:hanuya:. Ba:bene iba:te Godokono Ko Gawadalagi luta bahi dopo hapulu ibino holoholo hopamo ba miya:te ebe adikumilo ¹² ba:ma ka:na ga:luya:, “Wadiyala tawakaluba:te emedena emedena tetelo aeno Kodawa Godoko na:milimihonakamena:, ba:gala iba:te ebe ba awagam-inana ebe mulunomodawama: na:ka:minakamena:! Iyo, iba:te ebetamo kalakala tabo na:ga:lanakamena:, ba:gala ebena mahilo hunamo ba adipatena iba:te ebena helo ba:gala ha:hi komamo na:papamila:hanakamena:! Ba:moe tabo hibinomola, ba:ba:la!” ✧

¹³ Ba:bene Watowatopi ipuwalo etate na ba:ma ka:na kiyami, “Ba:moi ga:ga:ga: keyakeya kalikagopi puya:tela:ka:, ba:gala iba:te kebene ka:pikuliya:?”

¹⁴ Nale ebena tabo ba huiya na:goimo, “Kodawa, na iya:tawaha. Wadiyala ama:le na niya:tunama:.”

Ba:bene ebete natamo na:goi, “Puya:te hopoeno kuititi teteno koko temeteme ipuwado pelamete ibino ka:ka: mula: komago kuitita:mo da:pikuli, ba:moi tawakalubi ba: ba:bi hibima: midipila, iyo, iba:te ibino ga:ga:ga: kaliko Sipi-goe Deha:potoeno hawa:mo dukulaliya: keyakeyahibinomoma: ba:bo midiliya:. ✧ ¹⁵ Ba:bema: iba:te hegela du hiliyonomolo Godote ebena Ko Gawadalagi emede bahilo ba luta, iba:te ebena holoholo hapulu ebe Adikumino Hiya: Genamalo oko bowatihona. Ba:bene Godote iba:go ba emedena, ebete ibi itagua:midalelo ¹⁶ baa: kapete ba:gala beya kapete gala a:kulamenakamene, ba:gala hegeloeno koete iba:tamo temeteme gala a:kikalamenakamene. ✧ ¹⁷ Ba: hibila, Sipi-goe Deha:potote Ko Gawadalagino luta bahi tamelo da:la:na, ebete ba:bi tawakalubi ulamedawama: beda:namene, ba:ma ka:na ebete sipi-goegoe ulamedawama: ba eda:na ibi dito da:peka:ka:la:na

ba:be beyamo komagatalema:ne, iba:te nihote wiboha: ka:ka: ba:bo kolawema:. Ba:ba tetelo ebete ibino temeteme komo hiliyonomo da:wibuilamelelamemene, ibino ihi baidi meteteholelamete eta teme teme komote iba:tamo gala a:kuluhukunakamene.” ✧

8

Sipi-goe Deha:potote Mokopa:mida Pepoen Kuititi Hale Itamida Komo

¹ Ba:bene Sipi-goe Deha:potote mokopa:mida pepoen kuititi hale ditamidui, ba:moe ba: sa:ba:ni tetema: edi. Ba:bema: Godokono Hunu Habalo tete gopowahidopolo tawakalubi ba:gala nopopi ibi hiliyonomate tabo ga:laheno tatabanomolo ba pola:na eta diyamote kuluhukutiha:, ² ba:bene nale Godokono holoholo hapulu emedena tetelo da:la:mota:hana ba:bi sa:ba:ni nopopi ba:bo ulamimo, ebete iba:tamo sa:ba:ni gebole ikalameholi.

³ Ba:ba tetelo eta nopodawate golodo kalili adahete Kodawa Godoko owatidoloeno patapata tama:mo da:puti, Kodawate hido nibo puhulu ilina ebena kalili ipuwamo konomamo ba:bo haminali, ebete ba:be hido nibo ilina hibima: midipino toetoe tabago kapiyuilamete Godoko owatidoloeno golodo patapata hunamo koa:mo komiya:tema:, ba:be golodo patapatate Hunu Haboeno Ko Gawadalagi luta bahi dopo hapulu itana.

✧ ⁴ Ba:bene nopodawate kalili koa:mo ihatete hido nibo ilina okalimi da:tupuimi, ebete kalili ebena kokotamo koe ipuwane gala kalawete Godotamo ba adipate, hido nibo ilinoeno ahutate hibima: midipino toetoe tabago ebetamo ba:bo nalehawaminuya:. ⁵ Ba:bene nopodawate Godoko owatidoloeno patapata hununi koe ae uwatete kalili ipuwamo miya:tete hopo habamo ba:bo pa:da:nui. Ba:be mabuma: wima:la:te hopo konomo ba adegete alomoeno hiya:hiya: ga:lawatahale komo ba:gala hegela a:la:wa:hiyahale komate ba:bo ikulihutiya:. ✧

Nopopa:te Dopo Gebole Netewa-netewa Molehole Komo

⁶ Ba:ba tetelo gebola:gopi nopopi sa:ba:ni iba:te ibino gebole moleholema: hidote la:mota:hanuya:.

⁷ Ba:bene dopo nopodawate ebena gebole da:moli, ba:ba tetelo Kodawate nakola huiya wegola kikipo ba:gala koe powa hawa:go kapiyuilamete hopo habamo helonomamo ba:bo piya:heki. Ba:be mabuma: hopolo da:la:mota:hanui, ba:bi keha hiliyonomo ipuwalo, komo netewakapiya ipuwane eta kapiya koelo woenakui, eta kapiya woenakui, ba:ba ka:na hopoen kehate dito kubakubahuya:. Ba:ba tetelo hopo konomoeno hiya:hiya: hemo ba:gala pali ilinate koelo atumu dito kawamotiya:. ✧

⁸ Ba:bene eta nopodawate ebena gebole da:kamoli, ba:moe ba: netewa tetema: edi. Ba:ba tetelo eta hununomo hakate koelo da:woiti Kodawate ba:be haka lawete kehaha: kolomamo dito pa:da:nui, ⁹ ba:bene kehaha: kolomoeno netewa-kapiya komokomo ipuwalo kapiya komoeno beyate hawima: eda:te ba:bo kubui. Ba:be mabuma: ba:be beya ipuwoeno ka:ka:ka:ka: ilina hiliyonomate a:ha:lahuya:, ba:gala ba:be beyalo dopamo da:wapata:lamenakui ba:bi tawakalubino boge hiliyonomate atumu dito kakubakubahuya:.

✧ 7:17: Ohale 23:2; Ais 25:8; Haw 21:4 ✧ 8:3: Haw 5:8; Ikuli 30:1-3 ✧ 8:5: Hawi 16:12; Ikuli 19:16-19; Haw 11:19; 16:18 ✧ 8:7: Ikuli 9:23-26; Isi 38:22; Yow 2:30

10 Ba:bene eta nopodawate ebene gebole da:kamoli, ba:moe ba:netewa-kapiya tetema: edi. Ba:ba tetelo alomo hununi konomo olokiti pegui, keba ka:nala:ka: lumagiti koe powagoeno ketole alo da:da:namene ba:ba ka:nala. Ba:bema: ba:be olokiti eta tuli beyamo da:pegui hopo konomo hiliyonomo tuli ba:gala beya ma:pe ipuwalo, komo netewa-kapiya ipuwane eta kapiya kubanakui, eta kapiya kubanakui, ba:ba ka:na hopo habanapino niho beyate dito kubakubahuya:.¹¹ Ba:be olokino mahilo ba: Kaka Hoe Komotela, mabu ebete hopo habamo da:pegui, tawakalubino hiya:hiya: beya iyapoho bahi hiliyonomo ipuwalo, komo netewa-kapiya ipuwane eta kapiya kakama: eda:nakui, eta kapiya kakama: eda:nakui, ba:ba ka:na eda:huya:. Ba:bene komo tawakalubi hiliyonomate ba:be beya da:nihui, iba:te ba: dito ha:lahuya:.*

12 Ba:bene eta nopodawate ebene gebole da:kamoli, ba:moe ba:netewa-netewa tetema: edi. Ba:ba tetelo Kodawate hegela ba:gala manome ba:gala oloki dalukuli, ibino alote hegehegema: dito eda:huya:, ba:bema: hegela teteno netewa-kapiya komokomo ipuwalo kapiya komote duma: edi, ba:gala du teteno netewa-kapiya komokomo ipuwalo kapiya komote atumu dunomoma: kedi mabu manome oloki iba:te hidamo ka:la:minahaletiha:.*

13 Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, nale wali alomo hunudu puilutalo umimo, ebete ibulunomo ba:ma ka:na goi, "Iya:, la: niliya! Iya:, la: niliya! Iyo, la: puya:te hopo habalo demedehonama, la: niliya! Ba: hibila, komo netewa-kapiya nopopa:te ya:lo a:hida ibino gebole komoleholema:, ba:bema: ibino hiya:hiya: geboleno diyamo dikulimina:, ba:ba tetelo komo netewa-kapiya kokonomo temetema:te hopo habamo kopikulima:na:!"*

9

Naba Paibo Nopodawoeno Gebole Mole Komo

1 Ba:bene eta nopodawate ebene gebole da:kamoli, ba:moe ba:paibo tetema: edi. Ba:ba tetelo nale eta oloki hopo habalo kapi-tanalo ba:bo umimo, ba:be olokiti dopamo Hunu Habane peguya:. Ba:bene Kodawate ba:be olokitamo ki bikami, ba:be ki ba: Du Bobo Konomoeno gigiho a:hiya:midoeno kila, ba:be Du Bobolo kuba gobogobo hiliyonomate bemedehona.*² Ba:bene olokiti ba:be ki lawete Du Boboeno gigiho da:hiya:midui, ahutate ba:moe bobo ipuwane konomamo ba podoluta hegela hunu haputi duma: ba:bo edi, keba ka:nala:ka: tawakaluba:te gagale hemo ba emadolamehole ahutate hununomamo dodolomene ba:ba ka:nala.*³ Ba:ba tetelo ahuta ipuwane mumulunomo wawakate da:pikulihui, Kodawate iba:tamo iwawoeno helo ba: ikalame⁴ iba:tamo talona ba:bo ihatelami, iba:te hopo habalo dapephona ba:bi hemo ba:gala pali ilina ba:gala kehoeno paha a:kakubahilama:mena:, huiyatiya puya:te Kodawoeno kukala ibino wato kala:mo miya:telameha:pima: deda:hana, wawakate ba:bi tawakalubi kapiyatamo temeteme ikalamema: modobola.*⁵⁻⁶ Ba:bene wawakate paibo manome ipuwalo hibima: midiha:pa:tamo kokonomo temeteme kikalame:na:, ba:be temeteme ba: iwawate lumagi ba

* 8:11: Yel 9:15   * 8:12: Isi 32:7; Haw 6:12-13   * 8:13: Haw 9:12; 11:14   * 9:1: Haw 20:1   * 9:2: Tup Mabu 19:28; Yow 2:2,10; Ikuli 10:12-15   * 9:4: Haw 7:3

aliwata ebetamo dikamemene ba:be temeteme keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ba:be mabuma: hibima: midiha:pa:te kokonomo temeteme ba iya:tawaha, iba:te ha:lahaha: ubi komiya:tema:na: huiyatiya gabo nipo kohowadima:na:, iyo, wawakate tawakalubi a:kanakapulama:mena:, mabu iba:te ba:be komo ododima: Kodawate talona ihatelami. ✧

⁷ Ba: hibila, nale dulamimo ba:bi wawakoeno holoholo hiya:nomola, iyo, ibino ape ba: alaholoho komamo da:tolamita ba:bi alaholohopino oso-goegoeno ape huiyala, ba:bene iba:te ibino watamo koko gawadubino golodo pake ilina pupulila. Ba:gala ibino dopo ba:gala baidi ba: dubino dopo ba:gala baidila, ✧ ⁸ huiyatiya ibino hinibo ba: kamenakamenoeno ga:ga:ga: hinibo keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala, ba:gala ibino lalo ba: layono-gahoeno lalola. ✧ ⁹ Ba:bi wawaka ibino bodolo teta:mo alaholohopino auli nehe ilina pupulila ba:gala ibi patamagopila, ba:bema: iba:te ibino patamamo da:wapata:lamiti diyamo konomote ba:bo uluhukuti, sa:liyote-boge hiliyonomate oso-goegoe hiliyonomago alaholoma: keba ka:na ka:tolamitanaka ba:ba ka:na. ✧ ¹⁰ Ba:gala ba:bi wawaka wetagopila, iyo, iba:te paibo manome ipuwalo hopo habanapa:tamo temeteme dikalamemena: ba:be temetemeneno helote ibino wetolo kopola:lama:nama:ne. ¹¹ Ba:gala hibila, ibino ko gawadalagi ba: helonomo nopodawa etala, huiyatiya ebe Godokono okodawaha:, ao, ebe ba: Du Bobo Konomolo demedehona ba:bi kuba gobogoboeno namutudawala. Ebeno mahilo Yu tawakalubino tabamo Aba:donatela ba:gala Guliki tawakalubino tabamo Apoliyonatela, ba:be mahiloeno ipuwa ba: 'Kubanomamo Alukulidawala.'

¹² Mu numitota:la:, kokonomo temeteme ipuwalo dopo komote ba:a:peto, huiyatiya komo netewa temeteme komate ba: na:pa:!

Naba Sikisi Nopodawoeno Gebole Mole Komo

¹³ Ba:bene eta nopodawate ebeno gebole da:kamoli, ba:moe ba: sikisi tetema: edi. Ba:ba tetelo nale eta dawoeno tabo madodo bulimo, ba:be tabo madodote Godoko owatidoloeno golodo patapatoeno mubumubu netewa-netewa ipuwane puluhukui, ba:be patapatate Godokono holoholo hapulu itana. ¹⁴ Ba:bema: tabo madodote naba sikisi nopodawatamo ba:ma ka:na goi, "Yupala:itisi ko tulilo matuhulamehola:go demedena, ama:le ba:bi netewa-netewa nopopino hale pahalamililamete naeno ubi komokomo ododilima: noelama:!"

¹⁵ Ba:bema: puya:te matuhulamehola:go Godokono tete da:latiminama:, ba:bi netewa-netewa nopopa:te ibino matuhulamehole ipuwane dito ikuliya:, iba:te tawakalubi hiliyonomo ipuwalo, komo netewa-kapiya ipuwane eta kapiya kanakapumi, eta kapiya kanakapumi, ba:ba ka:na konewagelema:. Ba: hibila, Godote ba:bi netewa-netewa nopopino oko owati komoma: kebe gogo ba:gala kebe manome ba:gala kebe hegela ya:lo da:miya:tiya:, iba:te ba: ba:be tetenomolo ebeno ubi komokomo ododilima: ikuliya:. ✧

¹⁶ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, nale eta komo ba:ma ka:na kumimo, alaholohopi dubu mumulunomate ibino oso-goegoa:go ba:bo ikulihuya:, ba:bene nale ibino kuititi ba:ma ka:na ulimo, ba:be kuititi ba: 200 miliya:nila. ¹⁷ Ba:bi alaholohopi dubate auli nehe ilina pupulila, ba:bi nehe ipuwalo komo ba: hawihawihibila, komo bumibumihibila, ba:gala

komo hipawahipawahibila. Ba:bene ba:bi dubuino oso-goegoeno komo ba:ma ka:nala, ibino wato ba: layonogahoeno wato huiyala, ba:gala ibino tabo ipuwane koe powa ahutago ba:gala kubanomo nibo papateho komate kapimilo ikulihutiya:. ¹⁸ Ba:bema: oso-goegoeno tabo ipuwane dikulihuti ba:bi netewa-kapiya kuba komamo iba:te hopo habanapi hiliyonomo ba:bo anakapulamiya:, iyo, tawakalubi hiliyonomo ipuwalo, iba:te komo netewa-kapiya ipuwane eta kapiya kanakapumi, eta kapiya kanakapumi, ba:ba ka:na ewageliya:. ¹⁹ Ba: hibila, oso-goegoeno helote ibino tabolo ba:gala wetolo na:pola:lama:nui, iyo, ibino wetoeno helote tawakaluba:tamo temeteme atumu a:kikalamiya: mabu ibino weto ba: helo kaluino wato huiyala.

²⁰ Huiyatiya nale eta komo ba:ma ka:na kumimo, tawakalubi hiliyonomo ipuwalo puya:te ba:moi kokonomo temeteme komone ha:lahaheno, iba:te ibino kubakuba ukui hiya:ma: midiliti Godotamo kohobila:ha:. Ba:ma ka:na iba:te ibino ida:da:li ba:gala kuba gobogobo adikulame komo kamiya:paleha:, iyo, iba:te ha:kia ibino kokotamo hiya:hiya: dododilinaka, ba:bi golodo ba:gala siliba ba:gala auli ilina ida:da:li, ba:bi nakola ba:gala keha ida:da:li, ba:bi baidi tamiholame ba:gala galo duhulame ba:gala wapata:lameha: ida:da:li, iba:te ba:bi hiya:hiya: ida:da:li adikulame komo kekelalameha:. ✧ ²¹ Ba:gala iba:te Godotamo ohobila:ma: ibino komo kuba ododili komokomo atumu kamiya:paleha:, ba:ma ka:na tawakalubi anakapulame komo ba:gala giwali ododili komo, bohelemele pilo komo ba:gala komopino ilina pilo komo, iba:te ba:bi kuba komokomo miya:palema: ubiha:ma: eda:huya:.

10

Godokono Helonomo Nopodawa Ba:gala Tabo Miya:te Pepa Ibino Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, nale eta helonomo nopodawa Hunu Habane pihitigutalo ba:bo umimo. Ilaguiti ebena wato a:bega anagogobeya:midadigui, ba:gala ebena holoholo hegeloeno a:la:mina huiyala, ba:bene ebete alomoeno bubu puliti, ebena nato ba: koko hototo netewa koe powago da:wamotita keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ² Ba:ba tetelo nale ebena kokotolo ditanui ba:be tabo miya:te pepa bekumimo. Ba:bene ebete hopo habalo ba la:na, ebena tu hapu nato kehaha: kolomamo a:putiti ba:gala pele hapu nato gagale hakamo aka:puti, ³ ebete ebena tabo madodo hunamo adipatelo tabo ba:bo goi, layono-gahate helo konomago keba ka:na kugahanako ba:ba ka:na. Ba:bene alomoeno sa:ba:ni ga:lawatahale komate ebena tabo ba huiya, ⁴ nale ibino tabo uliti bukamo miya:tema: dewagelimo, ba:ba tetelo eta tabo madodote Hunu Habane puluhukuti na ba:ma ka:na pikiyanami, “Ao, alomoeno sa:ba:ni ga:lawatahale komate da:ga:la, ama: bukamo akamiya:ta:la:! Ibino tabo komote ugumui ipuwalo nitanamene!” ✧

⁵ Ba:bene kehaha: kolomamo ba:gala gagale hakamo da:puti, ba:be helonomo nopodawate ebena tu hapu kokoto Hunu Habamo ba adipate, ✧ ⁶ ebete pote hopo haba ba:gala alo komo dododiliya: ba:gala pote emedena tetelo demedenamene ba:be Ao Ka:ka:dawoeno mahilamo hibinomo tabo ba:ma ka:na goi, “Ba:ba:la, latimi tete ba: a:wibo! ⁷ Iyo,

✧ 9:20: Haw 16:9,11; Ohale 115:4-7; 135:15-17; Da:n 5:23 ✧ 10:4: Da:n 12:4,9 ✧ 10:5: Tutumu 32:40; Da:n 12:7

Godote ya:lo tetelo dugumuiya;, tete ga:ga:nomo petote ba:be nopo ebena ukui hawakalimipi okopa:tamo galane da:hawakalimiya;, ebete ba:be nopoeno hiya:hiya: komo ba:ma tetelo kododilima:ne, mabu hibila, naba sa:ba:ni nopodawate ebena gebole da:molemene, ba:ba tetelo ba:bi komoeno ikuliho komo ba:bo kotupuimima:ne.” ✧

⁸ Ba:bene dopamo Hunu Habane da:puluhukui, ba:be atu tabo madodote natamo gala ba:ma ka:na kapi, “Ama:le kehaha: kolomamo ba:gala gagale hopamo da:puti, ba:be nopodawatamo tote ebena koko-tolo ditana ba:be tabo miya:te pepa na:nelawa:.”

⁹ Ba:bema: nale nopodawatamo tote pepa lawema: ebe da:nikiyamimo, ba:ba tetelo ebete natamo na:goi, “Wadiyala, ama: lawete na:na. Ba:moe pepate amia:no tabo ipuwalo golanomoma: keda:ma:ne, moloeno gola keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na, huiyatiya amia:no tepo ipuwalo kakanomoma: keda:ma:ne.” ✧

¹⁰ Ba:bene nale pepa lawete da:nuimo, ba: hibila, naeno tabo ipuwalo moloeno golama: eda:te, huiyatiya da:migiguimo tepo ipuwalo kakanomoma: ba:bo edi. ¹¹ Ba:ba tetelo nopodawate na gala na:kakiyanami, “Wadiyala ama: gala katote komo tawakalubi hiliyonomatamo Godokono tabo na:nolamaginakuya:. Iyo, ebena ubi komodo kebe komate iba:tamo ba:gala ibino hiya:hiya: hopamo ba:gala ibino hiya:hiya: tabo ga:la kapiyuimi tawakaluba:tamo ba:gala ibino hiya:hiya: koko gawadubatamo dikulihomena;, ba:bi komokomoma: ibi na:nikiyalamenakuya:.”

11

Godokono Hibi Komo Hawakalimi Okopi Netewa Ibino Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, Kodawate genamoeno ga:ga: modoboteno kuku natamo ikanamete ba:ma ka:na goi, “Ama: tote na Adikunameno Hiya: Genama nemodobotete, ba:gala ba:be genamalo ditana na owatidoloneno patapata kanemodobotete, ba:bene ba:bolo na dadikunamena ama:le ba:bi tawakalubi akona:ka:lamiholiya:. ✧ ² Huiyatiya ama:le na Adikunameno Genamoeno kala imi ipuwalo ditana ba:be tame dito hapu akamodobota:la:, mabu nale hibima: midiha:pa:tamo 42 manome tete kikalamema:nemo, ba:bema: iba:te ba:be tete ga:ga:dopolo na Adikunameno Genamoeno tame dito hapu ba:gala naeno Yelusalema ko haba konomo ibino mauba ipuwalo natamo ba mikita ibino kuba komokomo ba:bo kododilima:na:. ✧ ³ Ba:gala naeno tepo ipuwoeno ukui kohawakalilamema: nale okopi netewapa:tamo helo kikalamema:nemo, ba:bema: 42 manome ipuwalo, ba:moe tete ba: 1,260 hegela tetela, iba:te naeno tabo hopo habanapa:tamo ba nolamagimi, iba:te tawakalubino hibima: midiha: mabuma: ibino tepo temeteme hawakalimima: kubakuba kaliko kopupulima:na:.”

⁴ Ba: hibila, Kodawa Godoko ba: hopo haboeno Namutudawala, ba:gala ba:moi ebena tabo olamagimipi netewa ba: ebena holoholo hapulu da:la:mota:na ba:bi olibi gao keha netewala ba:gala alo netewala. ✧ ⁵ Ba:be mabuma: hopo habanapa:te iba:tamo temeteme ikalamema: ubi dihatemena;, huiyatiya ibino tabo ipuwane Godokono

✧ 10:7: A:im 3:7 ✧ 10:9: Isi 2:8; 3:1-3 ✧ 11:1: Isi 40:3; Sek 2:1-2 ✧ 11:2: Luk 21:24; Haw 13:5 ✧ 11:4: Sek 4:3,11-14

koete puluhukuti iba:tamo da:maubahalena ba:bi tawakalubi ba:bo ke-madolamema:ne, iyo, puya:te ibi netewapa:tamo temeteme ikalamema:dewagelemena:, Godote ibi ba: ba:ma ka:na kanakapulamema:ne. ✧
 6 Ba:bene ba:moi okopi netewoeno komo ba:ma ka:nala, iba:godolo helo bitana wegola o komo koduhimima:, ba:bema: tete ga:ga:nomolo iba:te Godokono tepo ipuwoeno ukui ba hawakalilamena wegolate a:koamene. Ba:gala iba:godolo helo atumu ba:kaitana, iba:te tawakalubino niho beya hawinomoma: komidilima: ba:gala komo hiliyonomo olalati komamo hibima: midiha:pi kalukulima:, iyo, keba tetelo iba:te ubi dihatenakomena: ba:bakobako hiya:hiya: temeteme komo hopo habanapa:tamo bikalamenakomena:. ✧

7 Huiyatiya iba:te Godokono tabo olamagimi oko hibilo dupula:mena:, ba:ba tetelo eta Hiya:nomo Holoholo Ilinata Du Bobo Konomo ipuwane podolote iba:go ba palaholo helonomoma: eda:te ibi ba:bo kanakapulamema:ne. ✧
 8 Ba:bene ba:be helo Ilinata ibino ha:la ape dito miya:palette, iba:te tawakalubino eta konomo haboeno ilina kolowami haba tulituliyo dito kokapitahiya:mota:nama:na:. Ba:be ko haboeno ipuwa mahilo ba: Sodomola ba:gala eta ipuwa mahilo ba: Isipitila, dopamo tawakaluba:te ba:be atu habalo Kodawa Ya:suku keha pihigalo ba pihomote ebe atumu ba:bo anakapumiya:. ✧
 9-10 Ba:bene hiya:hiya: hopo tawakalubi ba:gala hiya:hiya: tama tawakalubi ba:gala hiya:hiya: tabo ga:la kapiyuimi tawakalubi, ibi hiliyonomate Godokono okopi netewapino ha:la ape ba ulamelelame bobo ipuwamo miya:tema: talona ba:bo kihatelamema:na:. Ba:gala ibi netewapino ha:la mabuma: hopo habalo demedehona ba:bi hibima: midiha:pi hiliyonomo ipuwalo etapa:te etapa:tamo malemale ilina ba ikama:tihuita ibino kalakala konomamo kadipatema:na:, iyo, ibino kalakala konomote kitanama:ne mabu tete ga:ga:dopolo ba:bi Godokono ukui hawakalimipi netewapa:te iba:tamo temeteme ikalamenakuya:.

11 Huiyatiya ibino kalakala komote netewa-kapiya hegelalo itanate, ba:bene eta hegela ba lawe hegela tuli tetelo ba:bo kowiboma:ne. Iyo, hibila, ba:ba tetenomolo Godokono ka:ka:te ebena okopi netewapi ipuwamo popegate iba:te hoe ipuwane mahila:te, ba:bene hopo habanapa:te ibi ka:ka:lo ba ulame konomo tole ba:bo lawiya:. ✧

12 Ba:bene ibi netewapa:go alaholohopima: deda:hanama:, ba:bi hibima: midiha:pa:te ibi ba ulamita, Godokono okopi netewate ebena konomo tabo madodo Hunu Habane pitalo ba:ma ka:na uliya:, “La: mamona:podolala:!” ba:bema: iba:te alomoeno hawai ipuwado ebetamo ba:bo nodoluya:. ✧
 13 Ba:bene ba:ba tetenomolo konomo wima:la:te uluhukuti, ko haboeno 7,000 tawakaluba:te ba ha:laha ibino genama hiliyonomo ipuwalo, komo ta:ni ipuwane eta kapiya kubanakui, eta kapiya kubanakui, genamate ba:ba ka:na kubakubahuya:. Ba:be mabuma: puya:te ha:lahaheno iba:te konomamo ba toletoleho Hunu Haboeno Godo ba:bo awagaminuya:. ✧

14 Mu numitota:la:, kokonomo temeteme ipuwalo netewa komate ba: a:petoha, huiyatiya eta kapiya temeteme komote ba: na:pe! ✧

Naba Sa:ba:ni Nopodawoeno Gebole Mole Komo

✧ **11:5:** 2Sa:m 22:9; Ohale 97:3 ✧ **11:6:** 1Gaw 17:1; Ikuli 7:17-20; 1Sa:m 4:8 ✧ **11:7:** Da:n 7:21; Haw 12:17; 13:7; 17:8 ✧ **11:8:** Luk 13:34 ✧ **11:11:** Isi 37:5,10 ✧ **11:12:** 2Gaw 2:11 ✧ **11:13:** Haw 6:12; 16:18 ✧ **11:14:** Haw 9:12

15 Ba:bene eta nopodawate ebene gebole da:kamoli, ba:moe ba:sa:ba:ni tetema: edi. Ba:bema: ba:ba tetelo komopa:te Hunu Habalo ibino hiya:hiya: tabo madodo hunamo da:wadiya:paa:lateli, na Yonete ibino tabo ba:ma ka:na ulimo, “Aeno Kodawa Godoko ba:gala ebene Oemedawa Kelisoko, ibi netewapa:te helo konomo ba:a:lawa:, ba:bema: ba:ma tetene tupuimiti emedena emedena tetelo ebe kapiyate hopo konomoeno Ko Gawadalagima: beda:namene!” ✧ 16 Ba:ba tetelo 24 watowatopa:te Godokono holoholo hapulu koko gawadubuino ahidi bahi hunamo da:gagahidi, iba:te ibino ahidi haba miya:palette ibino holoholo Godokono nato mabamo ba miya:te ebe adikumilo 17 ba:bo ga:luya:

“Helonomo Kodawa Godo, hopo haba tupuimihino

ama: dopamo nemedenama:ta,

ba:gala ama: ka:lo bemedenata!

Ale ama:tamo kalakala tabo badipatitama;

mabu ama: amia:no konomo helo ba: a:lawa:ta,

ba:bene ba:ma tetene tupuimiti

ama: kapiyate Ko Gawadalagima: beda:namena:ta!

18 Hibima: midiha:pa:te ama:tamo ba maubahana,

ama: huiyatiya iba:tamo konomo mauba ipuwalo

ba:bo uluhukata.

Ba:bema: ba:moe ba: tetela,

ama:le ha:lahapino komo kanagilamelelamema:na:ta,

ba:gala ba:moe ba: tetela,

amia:no ukui hawakalimipi ba:gala komo okopi,

ibi hiliyonomate hidohido huiya ama:godone kuwatema:na:

Iyo, ba:moe ba: tetela,

puya:te amia:no mahilo hunamo dadipatena

ba:bi tuputupu tawakalubi hiliyonomo ipuwalo

kokopi ba:gala hegehegepi atumu

hidohido huiya ama:godone kuwatema:na;

ba:gala ba:moe ba: tetela,

puya:te ibino kuba ododili ipuwalo

hopo haba da:kubahimiya;

ama:le ibi huiyatiya kokubahilamema:na:ta.” ✧

19 Ba:bema: ba:ba tetelo Godoko Adikumino Hiya: Genamate ebene Hunu Habalo da:la:na, ebete ba:be genamoeno gigiho dito a:hiya:midui, ba:bene ya:lo tetenomolo Godote ebene tawakalubi kowalubilinama: iba:tamo nopo da:tamotiya:, na Yonete ba:be nopoeno Talona Bokose genama gulu ba:bo umimo. Ba:gala ba:be atu tetenomolo kokonomo nakola huiya wegola kikipo ba:gala alomoeno hiya:hiya: ga:lawatahale komo ba:gala hegela a:la:wa:hiyahale komo ba:gala konomo wima:la:, ba:bi komate kapimilo ikulihutiya:.” ✧

12

Kamena Ba:gala Hawihawi Pahiya Konomo Ibino Komo

¹ Ba:ba tetelo Godokono Hunu Habalo eta konomo hanohano komote duluhukui, na Yonete ba:be komo ba:ma ka:na umimo, kamenate hegela

✧ 11:15: Ikuli 15:18; Ohale 10:16; Da:n 2:44; 7:14 ✧ 11:18: Ohale 110:5; Lom 2:5; Haw 20:11-13; Ohale 115:13 ✧ 11:19: Yun 9:4; Haw 8:5; 15:5; 16:21

puliti ebenu nato netewa manoma:mo ba a:putiho, ba:bene Kodawate ebe mabuma: 12 oloka:mo ko gawadalagino pake ilina ododiti, ebete ba:be ilina kamenoeni watamo ba:bo pulimi. ² Ba:be kamena lamitula, ba:bema: ebete gudu alahimima: konomo temeteme ba ulita ba:bo ihiti. ✧

³ Ba:bene eta hanohano komote Hunu Habalo ba:ma ka:na uluhukui, Hawihawi Pahiya Konomo nale umimo, ebe ta:ni kalitagoenola ba:gala sa:ba:ni watagoenola, ba:bene ebenu sa:ba:ni watolo sa:ba:ni koko gawadubuino pake ilinate na:pola:ma:nui. ✧ ⁴ Nale ebe ba umita ebete alomo hunuino oloki hiliyonomo ipuwalo, komo netewa-kapiya ipuwane eta kapiya ebenu wetamo hopamo pa:da:nanakui, eta kapiya hopamo pa:da:nanakui, ibi ba:ba ka:na kubahilami. Ba:bene kamenate gudu alahimima: dewageliti, Konomo Pahiyaate ebenu dopo hapuamo ba:bo pinuti, guduti menokoeno tepo ipuwane pehawakalalo ebete dito konama: ✧

⁵ Ba:bene ba:be kamenate dubu gudu balahimi. Ba: hibila, galane tetelo ba:be guduti hopo haboenu hiliyonomo hiya:hiya: tawakalubino Ko Gawadalagima: keda:ma:ne, ba:bene puya:te eba:go alaholohopima: deda:hamena: ebete auli kukamo ibi kubamo kalukulima:ne. Ba:bema: Pahiyaate ba:be gudu nama: dewageliti, Godokono nopodawate ebenu ka:ka: ba pemula:me ebe pelawa:digate Hunu Habamo magatate Godokono Ko Gawadalagi luta bahilo ebenu dopo hapuamo dito nadipi. ✧ ⁶ Ba:be atu tetelo kamenate Pahiyoenu helo ipuwane dito alahuli, Godote ebenu ka:ka: mula:mema: dito hopolo ya:lo da:hiduimiya: ba:be awalela baha:mo, ba:bene ebete 1,260 hegelalo ba:bolo ba nemedena Godote ebe hidamo kobuiya:minanatema:ne.

⁷ Ba:bema: Godokono Hunu Habalo alaholo komote duluhukui, ba:ba tetelo Maikoloko ba:gala Godokono komo tuputupu nopopi iba:te Konomo Pahiya ba:gala ebenu nopopa:go kubamo alaholuya: ✧

⁸ Ba:bene alaholo ipuwalo Maikoluia:te wato kikipo da:lawi, ba:bema: iba:te Pahiya ebenu nopopa:go Hunu Habane helonomamo ba ta:malatele, ⁹ ibi hiliyonomo uwata:digate hopamo dito piya:hekiya: Ba: hibila, Konomo Pahiyaate ba: hopo haba tupuimi mabuni kaluino holoholamo duluhukuya: ba:be dawala, ebenu netewa mahilo ba: Kubadawala ba:gala Saitanatela, ebete hopo habanapi hiliyonomo ha:da amihoholamema: ewagelena. ✧

¹⁰ Ba:ba tetelo na Yonete Hunu Habalo eta dawoenu konomo tabo madodo bulimo, ebete ba:ma ka:na goi, "Ka:lo Godokono ka:ka: mula: komote hopo habanapa:tamo ba: a:puluhuku! Iyo, ebenu helo ba:gala ebenu Oemedawa Kelisokono helote hawakala pe, mabu ba:moe ba: ebenu Ko Gawadalagima: eda: komote a:puluhuku, mabu ebenu holoholo hapulu kebe dawate dopamo du hegela hiliyonomolo a hibima: midipi ekaki kuba ododilipima: da:ka:minakui, ebete ba:be Kubadawa Hunu Habane a:pa:da:nui. ✧ ¹¹ Ba: ba:ma ka:na hibima: midipa:te ba:be Kubadawoenu wato kikipo itamidamiya:, mabu iba:te alaholoho ipuwalo katoletolehonaha: ibino hibima: midi mabuma: koha:lahama:, iyo, iba:te Godokono Hido Tabo dolamagiminaka ba:be taboenu hibi komamo ba:gala Sipi-goe Deha:potoenu hawa:mo helonomoma: eda:hana.

✧ 12:2: Mai 4:10 ✧ 12:3: Da:n 7:7 ✧ 12:4: Da:n 8:10 ✧ 12:5: Ais 7:14; 66:7; Ohale 2:9; Haw 19:15 ✧ 12:7: Yud 9 ✧ 12:9: Tup Mabu 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Haw 20:2 ✧ 12:10: Yauba 1:11; Sek 3:1

¹² Ba:be mabuma: la: puya:te Hunu Habalo demedehonama, wadiyala la: hiliyonomo na:kalakalahala:! Huiyatiya la: tawakalubi ba:gala ilina puya:te hopolo ba:gala kehaha: kolomolo demedehonama, la: niliya mabu Kubadawate la:tamo ba: a:pihitigui. Ebe iya:tawala ebenu kuba ododili tete ba: gopowahima: neda:, ba:bema: ebete konomo mauba ipuwado la:tamo a:puluhukui!” ✧

¹³ Ba:bene na Yonete ba:moe eta komo bekumimo, Godote Konomo Pahiya hopo habamo da:pa:da:nui, ebete ba:be komo ba piya:tawuta, dubu gudu dalahimi ba:be kamena heloamo ba:bo ta:matui ebe konekubahimima:. ¹⁴ Ba:bema: ba:ba tetelo Godote konomo walino patamu netewa kamenatamo ikami, ebete Pahiya miya:pate dito hopamo ba nepuila ebenu ka:ka: mula: bahi ba:bo konumima:. Ba:bene kamenate ba:bolo ba nemedena, Godokono ka:ka: mula: komote ebe-godolo netewa-kapiya gogolo ba itana, eta gogo da:lawemene ba:be gogoeno tetetetenomamo ba:bo konuluhukuma:ne. ✧

¹⁵ Ba:bene kamenoenno alahula: ipuwalo Pahiya ebe ba ta:mata, ebenu tabo ipuwane konomo hulama beyate uluhukui ba:be kamena lawa:digate ebenu ka:ka: mula: bahini dito katama:, ¹⁶ huiyatiya Godote kamenatamo owalubi komo ba poeme, hakate ha:kiya da:bolagali ba:ba tetelo hakate Pahiyoeno tabone duluhukui ba:be konomo beya dito migigui. ¹⁷ Ba:be mabuma: Pahiya kamenatamo konomamo da:maubui, huiyatiya ebete ebe miya:pate ba: dito tui ebenu komo guguda:go konalaholohonama:, ba:bi gugudi ba: puya:te Godokono tutumu tabamo da:papamila:halena ba:gala Ya:suku mabuma: hibi tabo dolamagimina ba:bi tawakalubila. Ba:ba tetelo ba:be Pahiya Konomote tote hopo haboenu kehaha: kolomo dodolo ba:bo nela:nui. ✧

13

Hiya:nomo Holoholo Ilinoeno Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, nale Hiya:nomo Holoholo Ilina kehaha: kolomo ipuwane podolutalo ba:bo umimo. Ebe sa:ba:ni watagoenola ba:gala ta:ni kalitagoenola, ba:bene ebenu ta:ni kalitalo ta:ni koko gawadubuino pake ilinate na:pola:lama:nui, ba:gala ebete ebenu sa:ba:ni watamo Godoko iduduputimino mahilo ya:lo a:miya:teholiya:. ✧ ² Ba:be Ilinoeno holoholo ba:ma ka:nala, ebenu ape ba: helonomo tumu pusino apela, ba:gala ebenu nato ba: konomo helo gahoenu natola, ba:gala ebenu tabo ba: helonomo layono-gahoenu tabola. Ba:bene Konomo Pahiya ebenu konomo helo Hiya:nomo Holoholo Ilinatamo dito ikami, ebe kapiya hopo konomolo ko gawadalagima: keda:nama:. ✧ ³ Ba:bene nale ebenu eta watolo hoe bugumuti ditama:nui ba:bo umimo, ebete ba:be bugumu alaholo ipuwalo lawi, huiyatiya ba:be hoe komote ebe-godolo wibote ebenu watote gala dito kahidui, ba:be mabuma: hopo habanapi hiliyonomate hanohanoholo Hiya:nomo Holoholo Ilina kalakalago ba:bo ta:matuya:. ✧ ⁴ Ba:be atu tetelo tawakaluba:te Pahiya ba:bo adikumiya: mabu ebete ebenu helo Hiya:nomo Holoholo Ilinatamo hibilo ikami, ba:gala iba:te Hiya:nomo Holoholo Ilina atumu ba kadikumi ba:ma ka:na ga:luya:, “Ba:moe Hiya:nomo Holoholo Ilinoeno

✧ **12:12:** Ais 44:23; 49:13 ✧ **12:14:** Da:n 7:25; 12:7 ✧ **12:17:** Haw 11:7 ✧ **13:1:** Haw 12:3; 17:3,7-12 ✧ **13:2:** Da:n 7:4-6 ✧ **13:3:** Haw 17:8

helo bada konomola:ka! Hibila, lumagino helo modobo:ba:ba:moe Ilinago alaholohoma:!”

⁵ Ba:bene Godote 42 manome tete Hiya:nomo Holoholo Ilinatamo ikami, ebete hopo habalo helodawama: ba eda:na ebe ha:kiya ebe awagaminalo Godoko ba:bo kiduduputimima: ✧ ⁶ Ba:bema: Hiya:nomo Holoholo Ilinatate ba: ba:ba ka:na ewageli, ebete Godoko ba iduduputimi ebena mahiloeno komoma: ba:gala ebena Emede Haboeno komoma: ba:gala Hunu Habalo demedehona ba:bi tawakalubino komoma: kubakuba tabo ba:bo olamagi. ⁷ Ba:be atu tetelo Godote ebetamo tete bikami ebete hibima: midipa:go ba alaholoho ibi kokubahilamema:, ba:be mabuma: ebete hopo konomolo helodawama: ba eda:na, hiya:hiya: tama tawakalubi ba:gala hiya:hiya: tabo ga:la kapiyuimi tawakalubi ba:gala hiya:hiya: hopo tawakalubi ibi hiliyonomate ebetamo kopapamila:halema:na: ✧ ⁸ Ba:bema: hopo konomolo demedehona ba:bi tawakaluba:te Hiya:nomo Holoholo Ilina ba:bo kadikumima:na:, huiyatiya Godote hopo haba ododihino dopamo puino mahilo Sipi-goe Deha:potoeno Ka:ka: Bukamo da:miya:telamiya: ba:bi tawakalubi kapiyate ebe a:kadikuma:mena:, ba:be Sipi-goe Deha:poto ba: kubapa:te danakapumiya: ba:be dawala. ✧

⁹ Ba:bene Godote na:goe, “Galagodawa, ama: ba:moe tabo hidamo nulia:!” ¹⁰ Naeno hibima: midipi ipuwalo nale kebe lumagitamo ubi dihatemo komopa:te ebe du genamamo dito noemema:, iba:te ba:be lumagi ba:bamo hibilo konoemema:na:, ba:gala na kebe lumagitamo ubi dihatemo komopa:te ebe alaholo gila:mo anakapumima:, iba:te ebe alaholo gila:mo hibilo kanakapumima:na:. Ba:be mabuma: naeno tawakaluba:te ba:bakobako temeteme duwatemena:, wadiyala iba:te ibino hibima: midi ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana heloha:ma: akeda:hala:.” ✧

Eta Hiya:nomo Holoholo Ilinoen Komo

¹¹ Ba:bene nale eta Hiya:nomo Holoholo Ilinatate haka ipuwane podolutalo ba:bo umimo, ebe netewa kalita ka:ma: dikulihumita ba:bako dabi sipi-goe deha:poto huiyala, huiyatiya ebena tabo madodo ba: helonoma pahiyoen tabo madodola. ¹² Ba:bene ba:be Ilinatate dopamo duluhukui ba:be eta Hiya:nomo Holoholo Ilinoen dopo hapulu ba la:na helo ebegodone ba:bo lawi, hopo habalo demedehona ba:bi tawakalubi hiliyonomate ebena tabamo kopapamila:halema:. Ba:bema: ba:moe gabodo ebete tawakalubi konomamo kiyahalami iba:te dopo Ilina kadikumima:, ba:be dopo Ilina ba: hoe bugumuti ba itama:na gala da:kahidui ba:be Ilinala.

¹³ Huiyatiya galane duluhukui ba:be eta Hiya:nomo Holoholo Ilinoen komo ba:ma ka:nala, ebe koko hanohano komo ododilidawala, ba:bema: ebete hiliyonoma tawakalubino holoholo hapulu koe powago alomo hununi hopo habamo dito puluhukuti. ✧ ¹⁴ Ba: hibila, Godote tete ebetamo ikami ebete dopo Hiya:nomo Holoholo Ilinoen dopo hapulu ba:makomako hanohano komo kododilima:, ba:bema: ba:moi hanohano ododili ipuwalo ebete tawakalubi hiliyonoma ha:da ba amihoholame ebete ibi ba:bo kiyahalami, iba:te dopo Ilinoen holoholo huiya ida:da:li kododima:. Ebe ubila tawakaluba:te ba:be dopo Ilina

✧ **13:5:** Da:n 7:8,25; 11:36; Haw 11:2 ✧ **13:7:** Haw 11:7 ✧ **13:8:** Ohale 69:28; Haw 17:8; 20:12,15; 21:27 ✧ **13:10:** Yel 15:2; 43:11; Haw 14:12 ✧ **13:13:** Ma:t 24:24; 1Gaw 18:24-39; Haw 19:20

ba adikumi ebeno mahilo hunamo kadipatema; mabu etate alaholo gila:mo ebe hoe bugumagoma: da:midi ebe huiyatiya kahoeha:.¹⁵ Ba:ba tetelo Godote modoboma: da:goi, galane duluhukui ba:be Ilineate helo ba:bo lawi, tawakaluba:te kebe ilina ibino kokotamo dododi ba:be ida:da:litamō ka:ka: kikamema: Ba:be mabuma: dopo Hiya:nomo Holoholo Ilineano ida:da:liti ba ka:ka:na, ba:bete hopo habanapa:tamo tabo olamagi da:tupuimi ibi ba:ma ka:na kiyalami, puya:te ebe adikumihino wadiyala komopa:te ibi dito nanakapulama:mena:

¹⁶ Ba:bene hegehege ba:gala koko tawakalubi, dogodogopi ba:gala ilinaha:pi, puya:te huiyaha: oko dowatihona ba:gala puya:te mani oko dowatihona, ba:bi tawakalubi hiliyonomatamo ba:moe Hiya:nomo Holoholo Ilineate tutumu bikalami iba:te ebeno kukala ibino tu hapu kokotamo o wato kala:mo kuwatema:.^{*} ¹⁷⁻¹⁸ Ba:ba tetelo tawakalubi hiliyonomo ipuwalo puya:te ebeno kukala uwateheno, ibi kubahilamema: ebete komopa:tamo talona bihatelami, iba:te kolowami ipuwalo ba:bi tawakaluba:tamo naha ilina ba:gala mani a:kikalama:mena: Ba:bema: la: puya:te ba:moe buka tabo dulihutama, la: niya:tawahala: ba:moe Hiya:nomo Holoholo Ilineano kukala ba: ebeno nabala, iyo, ba:be naboenō ipuwa ba: ebeno mahilola. Ba:bema: wadiyala la: ipuwalo muludawate ebeno hido ukuia:mo ba:moe naboenō ipuwa na:lawa:mene, mabu hibila, naba 666 ba: Hiya:nomo Holoholo Ilineano nabala.

14

Sipi-goe Deha:poto Ba:gala Ebeno Tawakalubi Ibino Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wibohenō, nale Yelusalema ko haboenō hunu hakalo* Sipi-goe Deha:potote ebeno 144 taosene tawakaluba:go la:mota:hanalo ba:bo ulamimo. Hibila, ba:bi tawakalubino wato kala:mo ebete ebeno mahilo ba:gala ebeno Nabiwino mahilo ya:lo a:miya:teholiya:.² Ba:bene Godokono Hunu Habane da:pi, nale eta tabo madodo ba:bo ulimo, ba:be tabo madodo ba: helonomola, beya konomoeno diyamo ba:gala alomōeno goewata diyamo huiyala, huiyatiya nale gala da:kemalagidoluimo ba:be tabo hidonomoma: goimo, tawakaluba:te dolopo kapimilo keba ka:na ka:modohutanaka ba:ba ka:na.^{*} ³ Ba:ba tetelo nale 144 taosene hibima: midipino komo ba:ma ka:na umimo, iba:te Godokono Ko Gawadalagi luta bahino dopo hapulu ba:gala ebeno netewa-netewa Hiya:nomo Nopopino holoholo hapulu ba:gala 24 Watowatopino holoholo hapulu ba la:mota:hana uli ohale ba:bo alapihuya: Ba: hibila, hopo habanapi hiliyonomo ipuwalo ba:bi 144 taosene tawakalubi kapiyate ba:be uli ohale alapihō modobola, mabu Kodawate ibino ka:ka: huiyaha:lete Saitanakonō du genamane ba:bo uluhukulateliya:.^{*} ⁴ Ba:moi tawakalubi ba: kebe dubate ibi ha:kiya ibino ape talonama: ba midili kamenakamenago kapiyama: keda:hanakuiha: ba:moi ba:bi dubula, iyo, iba:te kamenakamena kuwateholiya:ha: Ba:bema: hibila, Sipi-goe Deha:potote kebamo da:tonako iba:te ebe ba:bamo dito ta:matanaka, mabu ebete hopo habanapi hiliyonomo ipuwalo kebe tawakalubi Saitanakono du genamane duluhukulateliya: ibi ba: ba:bi tawakalubila.

^{*} **13:16:** Haw 14:9-11; 16:2; 20:4 ^{*} **14:1:** Buka ka:lamiholedawa, wadiyala ama: niya:tawa, Yelusalema haboenō eta mahilo ba: Sayonola. ^{*} **14:2:** Haw 1:15; 19:6 ^{*} **14:3:** Ais 42:10; Haw 5:9; 7:4

Iyo, ebe ba:gala Godoko ibi netewapino hidonomo palino dopo naha ilina keba ka:nala:ka; ba:moi 144 taosene tawakalubi ba: ba:ba ka:nala, ⁵ ibino tabo ipuwalo ha:da amiho komo puliyanomola, ba:gala ibino ododili ipuwalo ibi tuputupunomoma: ba eda:ha eta kubate iba:godolo kitanaha.

Godokono Netewa-kapiya Nopopino Tabo Ga:la Komo

⁶ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheno, nale Godokono eta nopodawate alomo hunudu puilutalo ba:bo umimo, ebe ba: Godokono emedena emedena teteno Hido Tabo atedawala. Ba:bema: puya:te hiya:hiya: hopolo ba:gala hiya:hiya: tama tawakalubi ipuwalo ba:gala hiya:hiya: tabo ga:la kapiyuimi ipuwalo demedehona, ba:bi tawakalubi hiliyonomatamo ba:moe nopodawate Godokono tabo konolamagima:ne. ⁷ Ba:bene ebete ibulunomamo na:goi, “Wadiyala la: hiliyonomo Godoko tolemelo ebe hunamo nadipata:la; mabu tete ba: a:pe ebete hopo habanapino hiliyonomo komokomo kanagilamelelamema: Wadiyala la: hiliyonomo ebe nadikuma:la; mabu hopo haba ba:gala alomo hunu, kehaha: koko kolomo ba:gala dito peka:ka:la:hale beya hegehege, ebe ba: ba:moi hiliyonomo komo Ododilidawala.”

⁸ Ba:bene ba:moe dopo nopodawoeno tabote da:wibui, ba:ba tetelo nale etoeno tabo ba:ma ka:na kulimo, “Ba:baloni haba konomo niliya! Dopamo ebena tawakaluba:te ibino kateneno kuba ubi komamo komo tawakalubi hiliyonomo ba:bo kubahilamenakuya; lumagiti gamoda beya etatamo ikamelo keba ka:na ka:kubahiminako ba:ba ka:na. Ba:hibila, dopamo tetelo tawakaluba:te na:ga:lanakuya: ba:be ko haba helonomola, huiyatiya ba:ma tetelo Godokono mauba ipuwalo ebe ba:a:kubadiga!” ✧

⁹ Ba:bene ba:moe nopodawoeno tabote da:wibui, ba:ba tetelo nale etoeno tabo bekulimo, ebe ba: netewa-kapiya tete dawama: dedi ba:be dawala. Ebete tabo ibulunomamo ba:ma ka:na goi, “Pote Hiya:nomo Holoholo Iinoeno kukala ebena wato kala:mo o kokotamo lawete ba:be Iinoeno ida:da:li dadikumimini, ✧ ¹⁰ Godote ba:be lumagitamo ebena konomo mauba kalili hibilo kikamema:ne, ebete ebena niho ipuwalo dupula:mene ebena komo dito kokubadigama:. Ba:hibila, ebena kuba ododili mabuma: ba:be lumagiti Sipi-goe Deha:poto ba:gala ebena hidotalona nopopino holoholo hapulu koko temeteme kuwatema:ne, mabu ebete helonomo koe ipuwalo ba:gala kubanomo niho pate ipuwalo ba:bo konilutama:ne. ✧ ¹¹ Ba:bema: ebete kebolo da:lutamene ba:be Koe Haboeno ahutate hununomamo ba odolo, hegela du hiliyonomolo hawela ami tete nanekelenomo a:kuma:mene, iyo, ebete Hiya:nomo Holoholo Iina ebena ida:da:la:go ba adikulamena ebena mahiloeno kukala ebena ape hunulu kalakalago da:lawi, ba:be mabuma: ebete koko temeteme ipuwalo emedena emedena tetelo bemedenamene.” ✧

¹² Ba:moe ba:be mabuma: na Yonete goemo, puya:te Godokono tutumu tabamo papamila:ha mabuma: temeteme duwatemena; wadiyala iba:te Ya:suku hibima: midi ipuwalo kodakodalo ba la:mota:hana heloha:ma: akeda:hala. ✧

✧ **14:8:** Ais 21:9; Yel 51:7,8; Haw 17:2; 18:2,3 ✧ **14:9:** Haw 13:12-17 ✧ **14:10:** Tup Mabu 19:24; Ohale 75:8; Ais 51:17,22; Yel 25:15-16; Isi 38:22; Haw 16:19; 20:10; 21:8 ✧ **14:11:** Ais 34:10 ✧ **14:12:** Haw 13:10

¹³ Ba:bene eta tabo madodo Hunu Habane da:pi nale ba:ma ka:na ulimo, “Ama: naeno tabo bukamo ba:ma ka:na na:miya:ta; ba:ma tetene tupuimiti kuititi hegela teta:mo nuluhuku, puya:te Kodawa Ya:suku hibima: midi mabuma: da:ha:lamena; ba:ba:te na:kalakalahamena:!”

Ba:bene Godokono Gobogobote natamo tabo ba:ma ka:na olamagi, “Ba: hibila, ba:ba:te konomamo kokalakahama:na! Iba:te natamo kebe menemene oko dowatihonakui, ba:be oko ipuwane hidohido noloho gaote a:pikulinakuya; ba:bema: iba:te ba:be oko ipuwane hido hawela kamihoma:na:”

Godote Hopo Habanapino Komokomo Anagilamelelame Komo

¹⁴ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheneno, nale naeno dopo hapulu Kodawate alomoeno keyakeya hawai hunulu lutalo ba:bo umimo. Ba:be Kodawoeno ape hopo lumagino ape huiyala, ba:gala ebete ebena watamo ko gawadalagino golodo pake ilina puliti ebena kokotolo witi-laisa iya:hilino giha giliti itama:nui.

☆ ¹⁵ Ba:bene Godokono Hunu Habalo ditana ba:be Adikumino Hiya: Genama ipuwane eta nopodawate puluhukuti, hawai hunulu da:luti ba:be Kodawatamo ibulunomamo na:pegoi, “Tete ba: uluhuku! Wadiyala ama: amia:no gila:mo hopo haboeno witi-laisa hiliyonomo niya:hila; mabu ba:bi ilinate hibinomolo a:kodakodahui!” ¹⁶ Ba:bema: pote hawai hunulu da:luti ba:be Kodawate ebena witi-laisa iya:hilino gili adipatete hopo habado da:patanatui ba:bi ilina hiliyonomo iya:hiliti ba: dito uwateholi.

¹⁷ Ba:bene Godoko Adikumino Hiya: Genama ipuwane eta nopodawate da:puluhukui, ebena kokotolo gala:ipi gao ma:taleno giha giliti itama:nui. ¹⁸ Ba:ba tetelo Godoko owatidoloeno patapata tamene ebena eta nopodawate kapuluhukui, ebe ba: Godotamo hawa:goeno ilina ikamehoeno koe namutudawala. Ba:bene ebete gala:ipi gao ma:taleno gila:godawatamo ibulunomamo na:goi, “Hopo haboeno pali konomolo gala:ipi gaote hibinomolo a:wiwahui! Ba:bema: wadiyala ama: amia:no gila:mo ba:bi gao hiliyonomo na:ma:tala:!” ☆ ¹⁹ Ba:bema: gila:godawate ebena gili da:midahui, ebete hopo haboeno palino gala:ipi gao hiliyonomo ma:talete Godote dopamo koamo daligiya: ba:be gao ihi adiluthoeno nakola bobo ipuwamo dito niya:heki, mabu ba:be bobolo Godote kuba ododilipa:tamo ebena konomo mauba kohawakalimima:ne. ²⁰ Ba:bene Godokono Yelusalema ko haba tamelo ebena okopa:te ba:bi gala:ipi gao hiliyonomo natamo ba:mikimoelita, ibino ape ipuwane hawihawinomo beyate hawi keba ka:nala:ka: ba:ba ka:na konomamo peka:ka:la:huti. Ba:ba tetelo ba:be beyoeno kulukulu ba: deha:poto tulino kulukulu huiyala, iyo, ba:be beyate oso-goeno wato teta:mo ba nodolo 300 kilomitama: eda:te ba:bo neka:ka:li. ☆

15

Godote Kuititi Sa:ba:ni Koko Temeteme Hopo Habamo Da:poelamemene Ba:be Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheneno, nale Godokono Hunu Habalo eta konomo hanohano komo ba:ma ka:na umimo, ebena sa:ba:ni nopopa:te hopo habanapa:tamo sa:ba:ni koko temeteme komo kikalamema: ba:bolo la:mota:hanuya;. Hibila,

iba:te kuititi tetenomolo hopo habamo ba:bi temeteme komo poelame da:wibomene, ba:ba tetelo Godokono konomo mauba komote atumu kowiboma:ne.

² Ba:bene nale a:la:mina beya bobo konomote ditanui ba:bo umimo, ba:be ipuwane hegela a:la:wa:hiya komate ikulihuya:, koe keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. Ba:gala ba:be beya bobo tamelo da:la:mota:hanui, nale ba:bi hibima: midipa:te Godokono dolopo ibino kokotolo pola:lama:nalo kulamimo, ba:bi tawakalubi ba:puya:te Hiya:nomo Holoholo Iinoeno wato kikipo da:lawa:hiya: ba:bi tuputupupila, iyo, ba:ba:te alaholoho ipuwalo ba:be Iinoeno holoholo ida:da:li ba:gala ebena mahiloeno 666 naba a:kubahilamiya:. ³ Ba:bema: Mose:te kebe ohale ebena oko namutudawa Godoko adikumima: dododiya:, ba:be ohale ba: atumu Sipi-goe Deha:potoeni ohalela, ba:bi tuputupupa:te ba:be ohale ba alapiho ba:ma ka:na ga:luya:,
“Kodawa Godo, ama: ba: Helonomodawalata!

Ama:le kebe koko komo dododilina
ba:bi komo ba: hanohanohibinomola!

Ama: kapiya ba: emedena teteno Ko Gawadalagilata!

Amia:no ododili gabo

ba: tuputupunomola ba:gala hibinomola! ✧

⁴ O Kodawa, ama: kapiyate Hido-talona Dawama: eda:nata,
ba:bema: hiliyonomo tawakaluba:te ama: tolemelo
amia:no mahilo hunamo badipatenakomena:!

Iyo, amia:no tuputupu ododili komo

hopo habanapa:tamo a:hawakalilamiya:ta,

ba:bema: hiya:hiya: hoponapi hiliyonomate

ama: adikumima: kopelameholema:na:!” ✧

⁵ Ba:bene ba:be komo da:wibui, Godokono sipi-goe tama alokoa:mida Talona Genamate Yunapino iniwala:godolo da:la:nami, ba:be Genama nale Hunu Habalo ba:ma ka:na umimo, ba:be Genama tetenomolo ditana ba:be Talonanomo Haba Godote dito a:hiya:midui. ✧ ⁶ Ba:bema: puya:godolo helo ditanui sa:ba:ni koko temeteme hopo habamo kopoe-lama:, ba:bi sa:ba:ni nopopa:te Talona Genama guni ba:bo pikuliya:, ibi alonomo hidohido kaliko pupulila, ba:gala ibino bodolo tetelo da:pola:lama:nui ba:bi kawali ba: huiya kokonomo ilinala. ⁷ Ba:bene Godokono netewa-netewa Hiya:nomo Nopopi ipuwane eta kapiyate ba:moi sa:ba:ni nopopa:tamo puluhukuti iba:tamo sa:ba:ni golodo kalili dito pikalami, ba:bi kalili ba: emedena tetelo demedena ba:be Kodawa Godokono konomo mauba komamo tabuilamela. ⁸ Ba:ba tetelo Godokono konomo alo ba:gala ebena helote ebena Talona Genama ba tabuimi ahutate konomamo ba:bo odolui, ba:bema: hibila, sa:ba:ni nopopa:te hopo habamo koko temeteme da:poelamemena:, ba:be oko iba:godolo upula:heno etate ba:be Talona Genama guamo a:pa:ga a:kamodobamene. ✧

16

Godokono Konomo Mauba Komoeno Sa:ba:ni Kalilino Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheno, Godokono Talona Genamane tabo madodote sa:ba:ni

✧ 15:3: Ikuli 15:1; Ohale 139:14; 145:17

✧ 15:4: Yel 10:6-7; Ohale 86:9

✧ 15:5: Ikuli 38:21

✧ 15:8: 1Gaw 8:10-11; Ais 6:4

nopopa:tamo ibulunomamo da:goi nale ba:ma ka:na ulimo, “La: tolamete Godokono konomo mauba komoeno sa:ba:ni kalili hopo habanapa:tamo na:nehaminahala:la!”

² Ba:bema: doponomo nopodawate tote ebena kalili hopo habamo da:nehaminui, ba:ba tetelo puya:te Hiya:nomo Holoholo Iliina adikumuilo ebena kukala ibino apa:mo da:lawi, ba:bi tawakalubino apene kokonomo kumate ba ikuliho ibino temeteme konomoma: ba:bo eda:halami. ✧

³ Ba:bene eta nopodawate ebena kalili hopo haboeno kehaha: kolomamo da:nehaminui, ba:moe ba: netewa kalilima: ba eda: kehaha: kolomoeno beyate hoe lumagino hawima: eda:te, ba:be beya ipuwalo da:ka:ka:halena ba:bi ilina hiliyonomate ba: dito ha:lahuya: ✧

⁴ Ba:bene eta nopodawate ebena kalili hopo haboeno hiya:hiya: tuli ba:gala beya ma:pe hunamo da:nehaminahui, ba:moe ba: netewakapiya kalilima: ba eda: tawakalubino niho beyate hawinomoma: ba:bo eda:halami. ⁵ Ba:bema: hopo konomoeno beya namutudawama: deda:na, ba:be nopodawate tabo Kodawatamo da:goi, na Yonete ba:ma ka:na ulimo, “Hido-talona Dawa, hopo haba tupuimihino ama: dopamo nemedenama:ta, ba:gala ba:ma tetelo ama: bemedenata! Hibila, amia:no helo ipuwalo hopo habanapa:tamo kebe komokomo dododila: ba:bi komo ba: tuputupunomola, ⁶ mabu iba:te amia:no ukui hawakalimipi ba:gala komo hibima: midipi ba anakapulame ibino hawiti hakamo a:ka:ka:la:halamiya: Ba:be mabuma: ama:le iba:tamo hawi bikalama:ta, iyo, iba:te da:nihomena: ibino kuba ododili mabuma: modobo huiya ba:bo kuwatema:na:”

⁷ Ba:bene puya:te dopamo Ya:suku mabuma: da:ha:lahuya:, nale ba:bi tawakalubino tabo madodote Godoko owatidoloeno patapata ipuwane duluhukui ba:ma ka:na ulimo, “Kodawa Godo, ama: ba: Helonomodawalata! Amia:no ododili komo ba: tuputupunomola!” ✧

⁸ Ba:bene eta nopodawate ebena kalili hegela hunamo da:nehaminui, ba:moe ba: netewa-netewa kalilima: ba eda: hegelate koenomoma: eda:lo hopo habanapa:tamo konomo temeteme ba:bo ikalami.

⁹ Ba:bema: iba:te hegeloeno ko temeteme ipuwalo ba emedena ba:bo iya:tawahuya:, ibino hiya:hiya: koko temeteme komate Godogodone ikulihuya: Ba:be mabuma: iba:te mauba ipuwalo ebena mahilo komoma: kubakuba tabo bolamagimiya:, huiyatiya ibi ubihinola ibino kuba ododili ipuwane ebetamo ohobila:hate ebe kawagaminama: ✧

¹⁰⁻¹¹ Ba:bene eta nopodawate ebena kalili Hiya:nomo Holoholo Ili-noeno ko gawadalagi luta baha:mo da:nehaminui, ba:moe ba: paibo kalilima: edi. Ba:bema: ba:be Kubadawoeno hopote dunomoma: dedi, ba:ba tetelo hopo habanapino koko kumoeno temeteme mabuma: iba:te ibino ma:lapila ba aliwatahale, Hunu Habalo demedena ba:be Kodawa Godokono komoma: kubakuba tabonomo ga:late, iba:te ubiha:ma: ba:bo eda:huya: ibino kuba ododili komone ebetamo ohobila:ma: ✧

¹² Ba:bene eta nopodawate ebena kalili Yupala:itisi ko tuli hunamo da:nehaminui, ba:moe ba: sikisi kalilima: ba eda: ba:be ko tulino beyate a:pa:honomo ba: dito a:pa:hoi. Ba:be mabuma: hegelate da:puluhukunako ba:be hapulu demedehona, komo koko gawadubate

✧ 16:2: Ikuli 9:10; Haw 13:12-17 ✧ 16:3: Ikuli 7:17-21 ✧ 16:7: Ohale 19:9; Haw 15:3
✧ 16:9: Haw 9:20-21 ✧ 16:10-11: Ikuli 10:22; Ais 8:21-22

ba:be tulino gagale hakado pelamiya: komo hopo habanapa:go kopala-holohoma: ☆ ¹³ Ba:ba tetelo na Yonete kuba gobogobo netewakapiyate talotaloeno holoholamo ba ikulita ba:bo ulamimo, etate Konomo Pahioeno tabo ipuwane uluhukuti, ba:gala etate Hiya:nomo Holoholo Iinoeno tabo ipuwane kuluhukuti, ba:gala etate Godokono mahilamo Ha:da Amiho Tabo Olamagidawoeno tabo ipuwane akuluhukui. ¹⁴ Hibila, ibi ba: Saitanakono komo kuba gobogobola. Iyo, iba:godolo ebene helote itana ebene hanohano komo kododilima:, ba:bema: iba:te hopo haba konomamo kotolamema:na:, hiya:hiya: hopoeno koko gawadubu hiliyonomo kapiya baha:mo magahete, iba:te Helonomodawa Godokono Ko Hegelalo etapa:te etapa:go kalaholohoma: ☆

¹⁵ Ba:be mabuma: Kodawa Ya:suti ebene tawakaluba:tamo ba:ma ka:na goita, “Mu numitota:la! La:le iya:tawaha: tetelo nale la:tamo kopema:nemo, pilo dubuti tawakalubino ilina uwatema: keba ka:na ka:penako ba:ba ka:na. Ba:bema: pote naeno pe komoma: uliholo demedena ebene na:kalakalamene, mabu pilo dawate ebene hidohido kaliko a:kuwata:mene, ba:bene ebene tawakalubino holoholo hapulu kikipuiya a:kapata:mene.” ☆

¹⁶ Ba:ba tetelo Saitanakono netewakapiya kuba gobogobate hopo habanapino koko gawadubu hiliyonomo ibino alaholoho habamo dito magaheliya:, ba:be haboeno mahilo Yu tawakalubino tabamo ba: Amgedonela. ☆

¹⁷ Ba:bene eta nopodawate ebene kalili alomo hunamo da:nehaminui, ba:moe ba: sa:ba:ni kalilima: edi. Ba:bema: Godoko Adikumino Hiya: Genamalo ditana, ba:be Ko Gawadalagi luta bahini tabo madodote ibulunomo ba:ma ka:na goi, “Ba:ba:la, naeno oko komo ba: a:wibo!”

¹⁸ Ba:ba tetelo alomoeno hiya:hiya: ga:lawatahale komo ba:gala hegela a:la:wa:hiyahale komate ikulihuya:, ba:bene konomo wima:la:te hopo habamo pi. Ba: hibila, Godote tawakalubi ododiliti ibi hopo habamo da:miya:tiya:, ba:ba tetene tupuimiti ba:ma teta:mo puluhuku, iba:te ba:bako wima:la: kuminakuiha: mabu ba:be wima:la: helonomola. ☆

¹⁹ Ba:be mabuma: Ba:baloni ko habate netewakapiya teta:mo hiya:hiya: bola:la:halete, ba:bene komo hopoeno koko habate atumu dito kakubakubahuya:. Ba: ba:ba ka:na Godote Ba:baloni habanapino koko kuba ododili komokomo ba emalagidole, ebene huiya iba:tamo dito ikalami, iyo, ibi hiliyonomate Godokono konomo mauba komoeno kalili ba niho ba:bo upula:diguya: ☆

²⁰ Ba:bene hopo haba konomoeno hunuhunonomo haka hiliyonomate wibohonomo ba wiboho, atu tetelo kehaha: kolomolo da:pola:na ba:bi hiya:hiya: hopo hiliyonomate beya ipuwamo dito ululadigahaliya: ☆

²¹ Ba:gala koko nakola huiya wegola kikipate hopo habanapa:tamo konomamo alomo hununi doi, ba:bi wegola kikipoeno menemene ba: 50 kilogalamala. Ba: hibila, ba:be hiya:nomo wegola mabuma: tawakalubino temetemete kubanomoma: ba eda:, iba:te maubahaletete Godokono komoma: kubakuba tabo ba:bo ga:luya: ☆

☆ **16:12:** Ais 11:15 ☆ **16:14:** Haw 19:19 ☆ **16:15:** Ma:t 24:43-44; Haw 3:3 ☆ **16:16:** Sek 12:11 ☆ **16:18:** Haw 4:5; 8:5 ☆ **16:19:** Haw 14:10 ☆ **16:20:** Haw 6:14 ☆ **16:21:** Ikuli 9:23-24; Haw 11:19

17

Dubu Bilibili Kamena Ba:gala Hiya:nomo Holoholo Ilina Ibino Komo

¹ Ba:ba tetelo Godokono konomo mauba kalila:go nopopi sa:ba:ni ipuwalo etate na Yonetamo pete natamo tabo ba:ma ka:na pegoi, “Ama:le eta komo umima: mamo na:pa:. Nale ama: kiya:tumima:nemata, Godote Dubu Bilibili Kamenatamo ebena kuba huiya keba ka:na na:kikamemene. Ba:be Kamenoenno komo ama: na:puma:, ebe ba: tawakaluba:te hiya:hiya: koko tuli tametamelo dododiya: ba:be konomo awagaha habala. ✧ ² Ba: hibila, hopo haboeno koko gawadubate ba:be Kamenatamo pelamenakuya:, hiya:hiya: tetelo iba:te eba:go kapiyama: ba:peda:ha ibino kateneno kuba ubi komokomo ba:bo kopododilinakoma:. Iyo, hopo habanapa:te eba:go kapiyama: da:peda:hanakui iba:te ba:bo daedaeholenakuya:, dubate gamoda konomamo da:nihonaka ba:ba ka:na.” ✧

³ Ba:bene nopodawate Godokono Gobogoboeno heloamo na dito hopamo da:magatani, ba:ba tetelo nale ba:be Kamenate Hiya:nomo Hawihawi Ilina hunulu lutalo ba:bo numimo. Ba:be Hawihawi Ili-noeno komo ba:ma ka:nala, ebe sa:ba:ni watagoenola ba:gala ta:ni kalitagoenola, ba:gala ebete ebena ape hunamo Godoko iduduputimino mahilo hiliyonomo ya:lo a:miya:teholiya:. ✧ ⁴ Ba:bene ebe hunulu da:luti, ba:be Kamena hawihawi kaliko pupulila, ko gawadalagi kame-nate ilina keba ka:na ka:pupulinako ba:ba ka:na, ba:gala ebena koko-belo hiya:hiya: golodo ba:gala hidohido a:la:mina nakola ba:gala nehe tulikahula na:pola:ma:nui. Ba:bene ebena kokotolo ditanui nale ba:be golodo kalili ba:bo umimo, ba:be kalili ba: ebena kateneno hiya:hiya: kuba ubi komo ba:gala dalowa: ubi komo tabonomola. ✧ ⁵ Ba:bema: ebete ebena wato kala:mo ebena mahilo ya:lo a:miya:tiya: ba:ma ka:na, “Na ba: Ba:baloni ko habala, naeno helo konomola!” Ba:gala ebete ba:be mahiloeno ipuwa hawakalimiti gala ba:ma ka:na kamiya:tiya:, “Na ba: dubu bilibili kamenakamenoenno Menokola, ba:bene nagodone kateneno hiya:hiya: kuba ubi komo hiliyonomate ikulihonaka!”

⁶ Ba:bene nale ba:be Kamenoenno komo gala da:kumimo ba:moe komo ba:bo iya:tawuimo, tawakaluba:te Ya:suku ta:matapi ipuwalo pui kanakapulamenakui, ebete ba:bi hibima: midipino hawi da:nihonakui daedaema: ba:bema: edi, lumagiti gamoda konomamo da:ninako ba:ba ka:na.

Ba: hibila, nale ba:be Kamenoenno komokomo dulamimo ba:bema: konomamo hanohanutimo. ✧ ⁷ Ba:bene nopodawate natamo na:goi, “Ama: bada mabuma: ka:hanohanuta? Ba:moe Kamenoenno ipuwa komo nale ama: kiya:tumima:nemata, ba:gala kebe ilinate ebe dagatanako ba:be sa:ba:ni watagoeno ba:gala ta:ni kalitagoeno Ili-noeno komo atumu kakiya:tumima:nemata. ✧ ⁸ Ba:be Hawi-hawi Ili-nate hopo habalo dopamo emedenami huiyatiya ka:lo ba:bolo kalutaha:. Tete tatalila ebete Du Bobo Konomo ipuwane gala da:kamahigamene hopo habanapa:tamo ebena ka:ka:go hawakala ba:bo kopuluhukuma:ne, mabu Godote ubi ya:lo ihatiya: hopoenno kuititi tetelo ebe hibilo kokubahimima:. Huiyatiya Godote ebe kubahimihino, dopamo hibima: midiha:pa:te ba:be Ili-noeno komoma:

✧ 17:1: Yel 51:12-13 ✧ 17:2: Ais 23:17; Yel 51:7; Haw 14:8 ✧ 17:3: Haw 13:1 ✧ 17:4: Yel 51:7; Haw 18:16 ✧ 17:6: Haw 18:24; 19:2 ✧ 17:7: Haw 13:1

konomamo kohanohanohoma:na:, mabu ebete dopamo emedenami, ba:bene ebenu komo da:wibui huiyatiya iba:tamo gala na:kuluhukuna. Ba:bema: ba:moe komo ba: hibila, Godote hopo haba ododihino ebenu tuputupupino mahilo Ka:ka: Bukamo dopamo da:miya:telamiya:, Hawihawi Ilina adikumipino mahilote ba:be Bukalo a:kapola:lama:namena:.

☆

⁹ “Ama: nulia:, ba:moe ba: mulu emalagidolo komola. Hawihawi Ilinoeni sa:ba:ni wato ba: sa:ba:ni hakala, hopo habanapa:te ba:bi haka hunamo ibino ko haba ya:lo ododiti, ba:ma tetelo Dubu Bilibili Kamenate ba:bi haka hunulu luta. Ba:gala sa:ba:ni watoeno eta ipuwa ba:ma ka:nala, ibi ba: sa:ba:ni koko gawadubula. ¹⁰ Ba:moi sa:ba:ni koko gawadubu ipuwalo paibate ya:lo a:wibuya:, huiyatiya ba:ma tetelo etate hopo habalo bemedena ba:gala etate galane kakapuluhukuma:ne, ba:bene ba:be kuititidawate da:pemene ebenu ko gawadalagi komote tete nanekelelo kitanama:ne. ¹¹ Ba: hibila, kebe dawate dopamo da:hoi ba:be Hawihawi Ilinate gala da:kuluhukumini, ebenu ko gawadalagi komote ba itana ebete naba a:iti tetedawama: keda:ma:ne. Ebete dopamo ba emedena dopo sa:ba:ni koko gawadubu ipuwalo etama: eda:nami, huiyatiya ka:lo ebe hopo habalo kalutaha:. Ba:bema: hibila, ebete ebenu atu ko gawadalagi haba lawema: gala kakamahigama:ne, ba:bene hopoeni kuititi tetelo Godote ebe dito kokubahimima:ne.

¹² “Ba:gala eta komo. Ama:le dulama: ba:bi ta:ni kalita ba: komo ta:ni hopoeni koko gawadubula, iba:te tete tatalila Hawihawi Ilinago helo kolawema:na: iba:te eba:go kapimilo hopo habanapino kokopima: keda:hama:. Ba: hibila, Godote iba:tamo tete nanekele kikalamema:ne, iba:te ibino koko gawadubuino habalo ba pola:na ☆ ¹³ Hawihawi Ilinago ukui kapiyama: eda:hate ebenu hiya:hiya: ubi komamo ba:bo kopapamila:hama:na:. ¹⁴ Ba:bema: iba:te ibino alaholohopi hiliyonomago kapiyuilamete Sipi-goe Deha:potago ba palaholoho, ebete huiyatiya ibino wato kikipo dito kolawema:ne mabu hopo habanapino hiliyonomo kokopi ba:gala gawadubu ipuwalo ebe kapiya ba: Kodawanomola, iyo, ebe kapiya ba: Ko Gawadalagila! Ba:be mabuma: ebete ya:lo tetelo pui ebenu hibi ta:matapima: keda:hanama: da:ka:lamiholiya:, ba:bi hibima: midipa:te atumu wato kikipo hibilo kakalawema:na:.”

¹⁵ Ba:bene Godokono nopodawate natamo eta tabo ba:ma ka:na goi, “Ama:le ka:ma: dulama: ba:bi koko hiya:hiya: tulino komo ba:ma ka:nala. Dubu Bilibili Kamenoeni ko habate ba:bi tuli tametamelo itana, ba:bema: ba:bi hiya:hiya: tuli ba: hopo haba konomoeni hiliyonomo hiya:hiya: tawakalubila ba:gala ba:bi tawakalubino hiya:hiya: hopola ba:gala ba:bi tawakalubino hiya:hiya: tabo ga:la kapiyuimila. ¹⁶ Ba:gala Hawihawi Ilinoeni ta:ni kalita ama:le dulama: ba:bi koko gawadubuino komo ba:ma ka:nala. Iba:te Hawihawi Ilinago Dubu Bilibili Kamenatamo konomamo ba maubahale ebenu kaliko pipikulamelemete, ebenu ilina ba:gala mani ebegodone heloamo uwatemete, ba:bene ebe danakapumimina: ebenu katene nalemete ebe koa:mo dito ka:da:nama:na: ☆ ¹⁷ Ba: hibila, Godote dopamo kebe ubi komo kihatiya: ebete ba:be ukui koko gawadubuino tepo ipuwamo dihatemene, ba:bema: iba:te ibino ukui kapiyama: eda:hate Hawihawi Ilinatamo kopapamila:hama:na:, ebete ibi ipuwado ebenu ubi

komokomo hopo habanapa:tamo kopododilima: Ba:bene Godote dopamo kebe komate ikulihoma: da:goiya:, ba:bi hiliyonomo komate hibilo ikulihote da:wibohomena:, ba:bi koko gawadubuino helote ba:be atu teteno kuitita:mo kanuluhukuti ba:bo kakaniwibohoma:na:.¹⁸ Ba:gala eta kapiya komo ba:ma ka:nala. Ama:le duma: ba:be Dubu Bilibili Kamena, ebe ba: hopo haboeno konomo awagaha habala, komo hiya:hiya: hopoeno koko gawadubu hiliyonomate ba:be haboeno Ko Gawadalagino hiya:hiya: ubi komamo a:papamila:halenaka.”

18

Godote Ba:baloni Ko Habatamo Kuba Huiya Ikame Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, nale Godokono eta nopodawate Hunu Habane pihitigutalo ba:bo umimo, ebene helo konomola ba:gala ebene alote hopo haba konomo a:la:minahui. ² Ba:bene ebete ebene tabo madodo hunamo adipatelo na:goi, “Ba:baloni haba konomo niliya, mabu Godokono mauba ipuwalo ebe ba: a:kubadiga! Numa:la:, ba:ma tetelo tawakaluba:te ebe ipuwalo kemedena:ha:, huiyatiya kubakuba gobogobo hiliyonomo ba:gala katene ababale da:nalenaka ba:bakobako holahola hiliyonomo, ibi kapiyate ba:bolo ba:pola:na! ✧ ³ Hiya:hiya: hoponapi hiliyonomate Ba:balonigodone kateneno kuba ododili komoeno ukui duwatanakui, ba:bema: ebene kuba ododili komo ba: gamoda niho komo huiyala, iyo, puya:te Ba:balonino ododili ipuwamo da:nepalaganakui iba:te dito nedaedaeholenakuya:. Ba:bene hopo haboeno koko gawadubate atumu ibino kateneno ubi ipuwalo ebetamo pelamenakuya:, dubate dubu bilibili kamenatamo keba ka:na ka:pelamenaka ba:ba ka:na, ba:gala hopo haboeno koko bisnisi ododilipa:te atumu ba:be haboeno kateneno ubi gabodo ebetamo pelamenakuya: ibino ilina konomamo eba:go kopedogodoguulamema:.”

⁴ Ba:ba tetelo Godokono tabo madodote Hunu Habane pitalo na Yonete ba:ma ka:na ulimo,
“Naeno tawakaluba:la:

wadiyala la: Ba:baloni haba ipuwane nikula:la:!

Na ubihinola la: ebene kuba ododili komago

kapiyama: eda:ha,

iyo, na ubihinola la: ebene kuba ododili mabuma:

huiya eba:go uwate! ✧

⁵ Ba: hibila, ebene kuba ododili komate hiliyonomoma: eda:hamiya:,

ba:bi kubate eta hunamo eta hunamo ba podolo

naeno Hunu Haba ba: a:pologi,

ba:bema: na Godote ebene ododili komo ba emalagidoleme

huiya ebetamo hibilo kikamema:nemo.” ✧

⁶ Ba:bene Godote tabo gala ba kagoita na Yonete ba:ma ka:na kulimo,

“Wadiyala la: Ba:baloni habatamo ebene kuba huiya nikama:la:

ebete komopa:tamo temeteme keba ka:na kikalamenakui ba:ba

ka:na,

ba:bene la:le ebene dopo huiya modobolo dikamema,

wadiyala la: ebetamo eta tetelo

gala konomamo na:kikamiya:la:!

✧ **18:2:** Haw 14:8; Ais 13:21; 34:11-14; Yel 50:39 ✧ **18:4:** Ais 48:20; Yel 50:8; 51:6,45; 2Kol 6:17 ✧ **18:5:** Tup Mabu 18:20-21; Yel 51:9

Ba:gala ebete komo tawakalubi kokubahilamema: da:hiduimiya,
 wadiyala la: ba:be helo gamoda kalili lawete,
 huiyatiya ebetamo nikamiya:la: ebete konima:,
 ba:bene ebete ba:be kalili da:nimini,
 wadiyala la: eta tetelo gala na:kikamiya:la:,
 ebete daedaema: eda:te kubanomoma: keda:ma:! ✱
 7 Ebete ha:kiya ebe awagaminalo ilina keba ka:na
 ka:dogodoguila:menami,
 wadiyala la: ba:bako dogodogo temeteme ebetamo nikamehala:,
 mabu ebete ebene tepo ipuwalo na:goena,
 'Na modobola, na ba: hopo haboeno Ko Gawadalagi Kamenala!
 Ba:gala na hamoleha:, na dubu bilibila:godawala,
 na emedena tetelo ihi komo a:kiya:tawanamo!' ✱
 8 Ba:bema: numa:la:, ebene awagaha mabuma: ebete kapiya hegelalo
 na Kodawa Godogodone temeteme hiliyonomo kuwatema:ne!
 Iyo, na ba: Helodawanomola,
 ba:bema: nale ebene komo ba anagilameleme
 ebetamo tawetawe komo ba:gala ihi komo
 ba:gala baa:ha: komo ikamehote
 koe ba:bo kopoemema:nemo ebete koelo kowoema:!" ✱
 9 Hibila, Godote Ba:baloni habatamo kuba huiya dikamehomene,
 ba:ba tetelo hopo habanapino koko gawadubate ebe koelo ba woita du-
 mimina: iba:te ebe ba:bo kola:mema:na:, iyo, iba:te ibino kateneno kuba
 ubi gabodo eba:go kapiyama: eda:halo kuba komokomo dododilina:kui,
 ba:bema: iba:te ba:be koe ahuta umilo dito kihimitama:na:. ✱ 10 Ba:ba
 tetelo iba:te atu kuba huiya lawema: ba toletoleho muhuluni putitatate
 ba:ma ka:na kopega:lama:na:, "Ba:baloni haba konomo, ama: niliya!
 Dopamo ama: helonomoma: eda:nama:ta, huiyatiya Godote ama:tamo
 huiya ba ikame ama: ba: a:kubadigata!"
 11 Ba:bema: koko bisnisi ododilipa:te atumu ebe la:melo
 kihimitama:na: mabu hopo habanapa:te ibino kolowami ilina gala
 a:kuwatanakamena:. ✱ 12 Iyo, ibino golodo ba:gala siliba mani, ibino
 hidohido a:la:mina nakola ba:gala nehe ilina, ibino hidohido keyakeya
 ba:gala hawihawi pupulino ilina, ibino hiya:hiya: kodakodanomo
 keha ba:gala hidohido nibo keha, iba:te ba:moi ilina hiliyonomo
 gala a:kakolowamiholenakamena:. Ba:gala iba:te ba:bakobako
 hidohido kehamo ba:gala auli ilinamo ba:gala goegoeno kalitamo
 ba:gala keyakeyanomo nakolamo dododilina, ba:bi hiya:hiya: huiya
 kokonomo ilina iba:te atumu gala a:kakolowamiholenakamena:. ✱
 13 Ba:gala ibino hiliyonomo hiya:hiya: hido nibo papateho ilina, ibino
 gala:ipi gao beya ba:gala olibi kikipoeno gadi ihi, ibino palawa baa:
 ba:gala witi-laisa, ibino kau-goegoe ba:gala sipi-goegoe, ibino oso-
 goegoe ba:gala osago da:wapata:lamenaka ba:bi sa:liyote-boge, ibino
 huiyaha: okopi mana:mo ba:gala alaholo komamo duwatanaka, ba:moi
 hiya:hiya: ilina ba:gala tawakalubi iba:te atumu hibinomolo gala
 a:kakolowamiholenakamena:.

14 Ba:bema: ba:bi koko bisnisi ododilipa:te Ba:baloni habatamo
 koga:lama:na:, "Ama: kateneno ubi komamo da:dogodoguila:menama:,
 ba:bi hidohido ilina hiliyonomate ama:godone ba: alatidihola:. Ba:

✱ 18:6: Ohale 137:8; Yel 50:15,29; 2Tes 1:6 ✱ 18:7: Ais 47:7-9 ✱ 18:8: Haw 17:16 ✱ 18:9:
 Isi 26:17; 27:30-35 ✱ 18:11: Isi 27:36 ✱ 18:12: Isi 27:12,13,22

hibila, ama: emedena emedena tetelo genamoeno hidohido a:la:mina ilina ba:gala gadigadi ilina gala a:kulamenakamena:ta!" ¹⁵ Iyo, Godote Ba:baloni habatamo kuba huiya dikamehomene, kebe dubate ibino oko owati ipuwalo eba:go koko ilina da:dogodoguila:menama:, ba:ba:te atu kuba huiya lawema: ba toletoleho muhuluni putitatate ebe mabuma: ba:bo kihimitama:na:. Iba:te ebe la:melo * ¹⁶ ba:ma ka:na koga:lama:na:, "Ba:moe konomo haba niliya! Dopamo ebete hidohido keyakeya ba:gala hawihawi kaliko bepupulinakui, ba:bene ebene kokobelo hiya:hiya: golodo ba:gala hidohido a:la:mina nakola ba:gala nehe tulikahula na:pola:ma:nami, * ¹⁷ huiyatiya Godote ebetamo huiya ba ikame ebene dogodogo ilina hiliyonomate ba: dito wibadigahama:!"

Ba:gala atu tetelo koko bogeno namutulubi ba:gala ibino okopi ba:gala puya:te kehaha: kolomolo bisnisi oko owatima: hiya:hiya: da:wapata:larena, ibi hiliyonomate muhuluni putitatate * ¹⁸ ko habate koelo ba woita da:pumimina: ba:bo kihimitama:na:. Iba:te koe ahuta umilo ba:ma ka:na koga:lama:na:, "Ba:moe konomo haboeno helote dopamo ditanami bada konomola:ka:! Ba:ba tetelo eta ba:bako holoholo habate kitanamiha:!" * ¹⁹ Ba:bene iba:te ibino tepo menemene kohawakalimima: hakoeno puhulu ibino watamo iya:hekeholete Ba:baloni la:melo gala kakaga:lama:na:, "Ba:moe konomo haba niliya! Dopamo kehaha: kolomolo da:wapata:larenama:, ba:bi koko bogeno namutulubi hiliyonomate ebegodolo dogodogopima: eda:hanama:, huiyatiya Godote ebetamo huiya ba ikame ebene ilina hiliyonomate ba: dito wibadigahama:!"

²⁰ Ba:bema: na Yonete eta tabo ba:ma ka:na kulimo, "Godokono Hunu Habalo demedehona ba:gala ebene oelamepi dubu ba:gala ebene ukui hawakalimipi ba:gala ebene komo tawakalubi hiliyonomo, wadiyala la: na:kalakalahala: mabu Ba:baloni habate ba: a:kubadiga! Iyo, ebete la:tamo koko temeteme dikalamenakui, ba:be mabuma: Godote ebetamo huiya ba: ikame!" *

²¹ Ba:ba tetelo nale eta helonomo nopodawa ba:bo umimo, ebete menemenenomo nakola lawete kehaha: kolomamo ba a:da:na na:goi, "Godote ba:ma ka:na ebene mauba ipuwalo Ba:baloni ko haba ba kubahimi hopamo da:pa:da:namene, tawakaluba:te ebe gala a:kuminakamena:. * ²²⁻²³ Iyo, Ba:baloni, amia:no kuba huiyate hibinomolo ba: a:puluhuku, mabu hopo haboeno dogodogopi ipuwalo amia:no bisnisi ododilipa:te dopopinomoma: ba eda:hana, ama:le amia:no giwali ododili komamo komo hoponapi hiliyonomo ha:da bamihoholamenama:ta! Ba:moe ba:be mabuma: ama: ipuwalo tawakaluba:te ohale alapiho komo ba:gala dolopo modoho diyamo gala a:kulia:mena:, ama: ipuwalo atumu pa:lola: diyamo ba:gala gebole diyamo gala a:kamahila:hala:mena:! Iyo, mulu okopi dubuino hiya:hiya: komo ba:gala kamenakamenoeno baa: hiduilame komo ba:bi okote ama: ipuwalo kowibohoma:na:, ba:bema: ba:moi okoeno hiya:hiya: diyamo atumu gala a:kapola:namena:! Ba:bene tawakaluba:te ama: ipuwalo wuiki alo gala a:kuma:mena:, ba:gala kuhiti bohela:go kapiyama: eda: pokoeni kalakala komote gala a:kitanamene." *

* **18:15:** Isi 27:31,36 * **18:16:** Haw 17:4 * **18:17:** Ais 23:14; Isi 27:27-29 * **18:18:** Isi 27:32 * **18:20:** Ais 44:23; Tutumu 32:43; Yel 51:48 * **18:21:** Yel 51:63-64; Isi 26:21 * **18:22-23:** Ais 24:8; Yel 7:34; 16:9; 25:10; Isi 26:13

²⁴ Ba:bema: na Yonete goemo, Ba:baloni ko habate ba:moe gabodo Godogodone kuba huiya ba: a:lawe, mabu ebe ipuwalo kuba ododilipa:te Godokono ukui hawakalimipi ba:gala ebene komo tawakalubi anakapulamenakuya:, iyo, hopo haba konomolo iba:te kebe tuputupupi dito danakapulamenakui ba:bi tawakalubino hawiti ebe ipuwalo bitana. ✱

19

Ba:baloni Haboeno Kuba Huiyoeno Komoma: Hunu Habanapino Kalakala Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheneno, nale Hunu Habalo tawakalubino kapiyuimi konomote kapimilo da:ga:lui ibino tabo madodo konomo ba:ma ka:na ulimo, “Godoko na:milimihala:! Ka:ka: mula: komote ebegodone nuluhukuna, ba:bene konomo awagaha komo ba:gala konomo helo komote ebegodolo ba:pola:na! ² Ebene ododili komo ba: tuputupunomola! Ba:ma ka:na ebete Dubu Bilibili Kamenatamo kuba huiya hibinomolo ikame, mabu ba:be Ko Kamenate kateneno kuba ubi komamo hopo haba konomo ba kubahimina, ebene mauba ipuwalo Godokono huiyaha: okopi dito anakapulamenakui.” ✱

³ Ba:bene hibima: midipino kapiyuimi konomote ibulunomamo gala na:kaga:luya:, “Godoko na:milimihala:! Ba:baloni konomo habate koelo da:woena, ba:be ahutate emedena emedena tetelo hunamo bodolonamene!”

⁴ Ba:bene Godote ebene Ko Gawadalagi emede bahilo ba luta, ebe tametamelo da:pola:nui ba:bi ²⁴ Watowatopi ba:gala netewanetewa Hiya:nomo Nopopi, iba:te kapimilo ibino holoholo ebene nato mabamo ba pemiya:te ebe adikumilo na:ga:luya:, “Ba:ba:la! Godoko na:milimihala:!”

Sipi-Goe Deha:potoeno Kamena Lawe Poko

⁵ Ba:bema: Godokono Ko Gawadalagi luta bahini eta tabo madodote da:pi, nale ba:ma ka:na ulimo, “La: puya:te aeno Godotamo papamila:halelo ebene huiyaha: oko dowatihonama, iyo, la: kokopi ba:gala hegehegepi, wadiyala la: hiliyonomate ebe nawagaminala:!”

⁶ Ba:bene tawakalubi mumulunomate kapimilo da:ga:luti ibino tabo madodo nale gala na:kulimo, ba:be tabo madodo ba: helonomola, konomo beyate da:goenapenanako ba:gala alomote da:ga:lawatahale ba:bi kokonomo diyamo huiyala. Iba:te ba:ma ka:na ga:luya:, “Godoko na:milimihala:! Aeno Helonomo Kodawate Ko Gawadalagima: eda:na! ✱ ⁷ Ba:bema: wadiyala a hiliyonomate konomamo ba kalakalaha ebe hunamo kadipatiya:! Ba: hibila, Sipi-goe Deha:potoeno Kamenate ya:lo hidote ibino kapiyama: eda: poko tete ba: uluhuku, ✱ ⁸ ba:bene ba:be pokoenomoma: Godote hidohido a:la:mina kaliko keyakeyanomo ba:be Kamenatamo ba: ikame.” Ba:ba tetelo na Yonete ba:moe komo iya:tawuimo, ba:bi pupulino ilina ba: hibima: midipino tuputupunomodo ododili komokomola.

⁹ Ba:bema: Godokono nopodawate natamo na:goi, “Ama: Bukamo tabo ba:ma ka:na na:miya:ta:, Sipi-goe Deha:potote ebene Kamenago kapiyama: eda: poko habamo kopelamema: pui ka:ka:lamiholiya:, ba:bi

✱ 18:24: Yel 51:49; Haw 17:6 ✱ 19:2: Tutumu 32:43; Haw 6:10 ✱ 19:6: Haw 14:2 ✱ 19:7: Ais 61:10; Haw 21:2

tawakaluba:te na:kalakalahamina:!” Ba:bene nopodawate ebene tabo moga:melo gala na:kagoi, “Ba:moe ba: Godokono hibi tabola.” ✧

¹⁰ Ba:bema: nale ebe adikumima: ebene nato mabamo dito guimo, ebete huiyatiya natamo na:goi, “Ao, ama: na akadikunama:la:! Na ba: ama: ba:gala komo hibima: midipi ekaki huiyala, mabu na Godokono huiyaha: okodawa etala, iyo, Ya:suti ebene hibi komo da:hawakalimiya:, la:le ba:be komo kodakodalo keba ka:na ka:laweonama, na ba: ba:ba ka:na kalawenamo. Ba:bema: wadiyala ama: Godoko kapiya nadikuma:.” Ba:ba tetelo na Yonete ba:moe komo iya:tawuimo, a hibima: midipa:te Ya:sukunu hibi komo hawakalimima: kebe tabo dolamagiminakoma:, ba:be tabo ba: Godokono ukui hawakalimipa:te dopamo da:hawakaliminakui ba:be atu tabola. ✧

Kodawa Ba:gala Ebene Keyakeya Oso-goe Ibino Komo

¹¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, Hunu Haba a:hiya:mida ba itana nale keyakeya oso-goe ebene namutudawate ebe hunulu lutalo ba:bo umimo. Ba:be oso-goe namutudawoeno mahilo ba: Hibi Komo Hawakalimidawala, mabu ebete tuputupu gabodo tawakalubino komo ba anagilamelelamena kuba ododilipa:go ba:bo alaholohona. ✧

¹² Ebene baiditi koe powamo ba wamoteme ebene watolo hiliyonomo koko gawadubuino pake ilinate pola:ma:nui, ba:gala ebete ebene apa:mo ebene mahilo ya:lo a:miya:tiya: huiyatiya eta dawate ba:be mahiloeno komo iya:tawaha:. ✧

¹³ Ba:bene tawakaluba:te ebe da:ka:minaka ba:be mahilo ba: Godokono Tabola, ba:gala ebete da:puli ba:be ga:ga: kaliko hawa:goenola, ba:be hawi ba: puya:te eba:go dalaholohona ba:bi dubuino hawila. ✧

¹⁴ Ba:bema: Hunu Habanapi alaholohopa:te hidohido keyakeya kaliko pupuliti ibino hiya:hiya: kapiyuimi ipuwalo komo keyakeya oso-goegoe hunulu ba pola:na ba:be Kodawa ba:bo ta:matuya:. ¹⁵ Ba:bene ebene tabo ipuwane giha giliti da:puluhukuna ebete ba:be gila:mo hiya:hiya: hoponapi kanakapulamema:ne, ba:gala ibi ipuwalo puya:te ebetamo papamila:haleheno ebete auli kukamo ibi kubamo kalukulima:ne, iyo, ba:ba tetelo ebete hopo haboeno gala:ipi gao hiliyonomo uwateholetē ihi adiluthoeno nakola bobo ipuwamo iya:hekete Helonomodawa Godokono konomo mauba komamo ibi ba:bo konimikimoelama:ne. ✧

¹⁶ Ba:bene ebene ga:ga: kaliko hunamo ba:gala ebene oke hunamo ebete ebene mahilo kohawakalimima: tabo ya:lo ba:ma ka:na miya:tiya:, “Hopo habanapino hiliyonomo kokopi ba:gala gawadubu ipuwalo na kapiya ba: Kodawanomola, ba:gala na kapiya ba: Ko Gawadalagila!” ✧

¹⁷ Ba:ba tetelo nale eta nopodawate hegela hunulu la:nalo ba:bo umimo, ba:bene ebete alomo hunudu da:puilahalenaka ba:bi hola-hola hiliyonomo ba ka:lami iba:tamo ibulunomo ba:ma ka:na goe-watui, “La: mamo na:pelama:la:, Godokono konomo pokoeno ilina kopenahama:!” ✧ ¹⁸ Alaholoho ipuwalo da:ha:lahamena:, ba:bi koko gawadubuino katene ba:gala ibino alaholohopino katene, ba:gala alaholohopino komo watowatopino katene ba:gala ibino oso-goegoeno katene, wadiyala la:le ba:bi hiya:hiya: katene na:penaliya:la:! Iyo, puino ka:ka:te alaholoho ipuwalo da:wibohomena:, ba:bi koko tawakalubi

✧ 19:9: Ma:t 22:2-3 ✧ 19:10: Oel 10:25,26; Haw 22:8-9 ✧ 19:11: Haw 1:5; 6:2; Ohale 96:13; Ais 11:4 ✧ 19:12: Da:n 10:6; Haw 1:14; 2:17 ✧ 19:13: Ais 63:1-3; Yon 1:1,14 ✧ 19:15: Ohale 2:9; Haw 1:16; 14:20 ✧ 19:16: Haw 17:14 ✧ 19:17: Isi 39:17-20

ba:gala hegehege tawakalubi, mani oko dowatina ba:gala huiyaha: oko dowatihona, wadiyala la:le pelamete ibi hiliyonomoeno katene na:pehawaminadigaliya:la:!”

¹⁹ Ba:bene nale Hiya:nomo Holoholo Ilina ba:gala hopo habanapino koko gawadubu ibino alaholohopi hiliyonomago, iba:te ba pekapiyuimita nale ba:bo ulamimo, iba:te ibino ubi tabo kapimilo ba:ma ka:na ihatiya:, iba:te oso-goe hunulu da:luti ba:be Kodawa ba:gala ebena alaholohopi iba:go kalaholoma:. ²⁰ Ba:bema: alaholoho ipuwalo Hiya:nomo Holoholo Ilina ba:gala Godokono mahilamo Ha:da Amiho Tabo Olamagidawa, Kodawate ibi netewapi ka:ka:lo uwatelete Saitanakono Koe Bobamo dito niya:heki, ba:be Bobolo helonomo nibote patena. Hibila, dopamo ba:be Ha:da Amiho Tabo Olamagidawate Hiya:nomo Holoholo Ilienoeno dopo hapulu koko hanohano komo dododilinakui, ebete ba:bi komamo hibima: midiha:pi ha:da ba:bo amiholamenakui, iyo, puya:te Hiya:nomo Holoholo Ilienoeno kukala uwatete ebena ida:da:li dadikuminakui ba:bi tawakaluba:te ebena kuba gabamo emogabuimi komamo dito gudinakuya:. ✧ ²¹ Ba:bema: Kodawate oso-goe hunulu da:luti, ebena tabone da:puluhukuna ba:be gila:mo ebete Hiya:nomo Holoholo Ilienoeno komo ta:matapi hiliyonomo dito anakapulami, ba:bene holahola hiliyonomate pelamete ba:bi alaholohopinoma ha:laha katene konomamo da:penali ba:bo wigulameholi.

20

Kapiya Taosene Gogoeno Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wi-boheno, nale Hunu Habane Godokono eta nopodawate pihitigutalo ba:bo umimo, ebena kokotolo Du Bobo Konomoeno gigiho ki ba:gala konomo auli halete pola:ma:nui. ✧ ²⁻³ Ba:ba tetelo ebete Pahiya Konomo pelawa:digate auli hala:mo matuhumihote Du Bobo Konomo ipuwamo na:da:nate gigiho kia:mo ba: dito kalapilui, ebete kapiya taosene gogo tetelo ba:bolo kemedenama:. Ba:bema: kapiya taosene gogo ipuwalo Pahiyate hopo habanapi ha:da a:kamihoholama:mene, huiyatiya ba:be tete ga:ga:nomo da:wibomene, Godote ebe Du Bobo Konomo ipuwane uluhukutiti gopowahi tete ebetamo gala kakikamema:ne ebete tawakalubi ha:da kamiholamema:. Hibila, Pahiyoenoma eta mahilo ba: Kubadawala, ebete hopo tupuimi mabuni kaluino holoholamo duluhukuya: ba:be dawala. ✧

⁴ Ba:ba tetelo na Yonete komopa:te koko gawadubuino gagahidi bahilo ba pola:na ba:bo ulamimo, Godote iba:tamo helo ya:lo ikalamiya: hopo habanapino komo kanagilamelelamema:. Ba:bene nale ba:moe komo iya:tawuimo, ba:bi tawakalubi ba: puya:te Ya:sukunu komo hawakalimi mabuma: ba:gala Godokono tabo olamagimi mabuma: kuba ododilipa:te ibino ka:ka: diya:hililamiya: ba:bi ha:lahapino gobogobola. Ba:ba:te Hiya:nomo Holoholo Ilina ebena ida:da:la:go adikulamema: ubiha:ma: eda:huya:, ba:bema: iba:te ebena kukala ibino wato kala:mo ba:gala kokotamo kuwatiya:ha:. Ba:be mabuma: Godote ibi ka:ka:mo gala kawadiya:paa:latelete iba:tamo helo ba:bo

ikalami, iba:te kapiya taosene gogo ipuwalo ebena Oemedawa Kelisokoba: koko gawadubuma: keda:hanama:. ☆ ⁵ Ba:bene ba:moi ha:lahapa:te ka:ka:mo da:mahila:hali, ba:be komo ba: Godokono dopo tetela ebete ha:lahapi ka:ka:mo wadiya:paa:latelema:. Ba:hibila, kapiya taosene gogo tetete da:wibomene, ba:ba tetelo ebete komo ha:lahapi atumu ka:ka:mo gala kakawadiya:paa:latelema:ne. ⁶ Ba:bema: puya:te Godokono ka:ka:mo dopamo da:mahila:halemena:, ba:bi tawakaluba:te konomamo kokalalahama:na:, mabu hoe komoeno helote iba:tamo gala a:kitanamene, ba:bene iba:te kapiya taosene gogo ipuwalo Kelisokoba: koko gawadubuma: ba eda:hana ebe ba:gala Godoko badikulamenakomena:. ☆

Kodawate Saitanatamo Kuba Huiya Ikame Komo

⁷ Ba:bene kapiya taosene gogo tete da:wibomene, Godote Saitanako du genama ipuwane uluhukutiti ebetamo gopowahi tete ba ikame, ⁸ ebete hopo habanapino hiya:hiya: hopamo gala katote ibi hiliyonomo ha:da ba namihoholame ba:bo konekapiyuilamema:ne iba:te Godokoba: kalaholohoma:. Ba:ba tetelo Saitanate pui da:kapiyuilamemene ibino hiliyonomo hopo ipuwalo koko mahilo netewa ba: Goga ba:gala Magogala, ibino alaholohopi dubu hiliyonomoma: ba eda:ha lumagiti ka:lamihole modoboha:, iyo, ibi kehaha: kolomoeno kulili keba ka:nala:ka: ba:ba ka:nala. ☆ ⁹ Ba:bene nale Yonete ba:bi alaholohopino komo ba:ma ka:na umimo, iba:te hopo haboeno hiya:hiya: hapuni pelameholete, ba:bene kebe tawakalubi Godote malemalelo konomamo demalagidolena iba:te ba:bi tuputupupi kokubahilamema: ibino ko haba ba:bo pegopa:miduya:. Ba:ba tetelo huiyatiya Godote konomo koe Hunu Habane da:poemi ibi hiliyonomo ba:bo kubahilami, ☆ ¹⁰ ba:bene pote ibi ha:da damiholami Godote ba:be Kubadawa heloamo lawa:digate Koe Bobamo dito na:da:nui, ba:be Koe Bobolo helonomo nibote patena. Ba:hibila, Godote ebena mahilamo Ha:da Amiho Tabo Olamagidawa ba:gala Hiya:nomo Holoholo Ilina atu Koe Bobamo ya:lo iya:hekiya:, ba:bene ba:ma tetene tupuimiti emedena emedena tetelo ba:bi netewa-kapiyate hegela du hiliyonomolo koko temetema:go bemedenamena:. ☆

Kodawate Hopo Habanapino Komo Danagilamelelamemene Ba:be Komo

¹¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheno, nale Kodawate ebena ko gawadalagino keyakeya emede bahi konomolo lutalo ba:bo umimo. Ba:bene ebena holoholo hapulu hopo haba ba:gala alomo iba:te ibino ilina hiliyonomago ha:kiya wibohuya:, ba:bema: lumagiti ibi gala a:kulama:mene. ¹² Ba:ba tetelo puya:te dopamo da:ha:lahuya:, nale ba:bi tawakalubi hiliyonomo, koko ba:gala hegehege atumu, iba:te Ko Gawadalagino luta bahi dopo hapulu la:mota:hanalo ba:bo ulamimo. Ba:bene nopopa:te komo buka ba a:hilame Kodawate ebena Ka:ka: Buka ba:bo a:hiya:midui, ba:bi buka ipuwamo ebete hopo habanapino ododili komokomo ya:lo a:miya:teholamiya:. Ba:be mabuma: ebete hiliyonomo ha:lahapino komo ba:moi bukoeno komokomamo tuputupunomolo ba:bo anagilamelelami. ☆ ¹³ Ba:bene tawakalubi ipuwalo puya:te ibino

☆ **20:4:** Da:n 7:9,22,27; 1Kol 6:2; Haw 13:17 ☆ **20:6:** Haw 1:6 ☆ **20:8:** Isi 38:2,9,15-16
 ☆ **20:9:** 2Gaw 1:10 ☆ **20:10:** Ohale 11:6; Haw 19:20; 21:8 ☆ **20:12:** Da:n 7:9-10; Ma:t 25:31-46; Oel 17:31; 2Kol 5:10; Haw 13:8

ka:ka: kehaha: kolomolo datulateliya: ba:gala puya:te Ha:lahapino Habamo dopamo da:nepalaguya:, ba:bi ha:lahapi hiliyonomate Ko Gawadalagino luta baha:mo pikulihote, ba:bene ebete ibino hiya:hiya: ododili komo ba:bo anagilamelelami. ✱ ¹⁴ Ba:bema: ba:be komo da:wibui Kodawate Ha:lahapino Haba kubahimima: ba:be haba Saitanakono Koe Bobo ipuwamo dito na:da:nui, ba:be Koe Bobo ipuwalo netewa teteno hoe komote hibilo bitana, ¹⁵ ba:bene ha:lahapi hiliyonomo ipuwalo puino mahilo Ka:ka: Bukalo pola:lama:naheno, ba:bi tawakalubi hiliyonomo Kodawate Saitanakono Koe Bobo ipuwamo atumu a:kaniya:heki.

21

Godokono Uli Hunu Haba Ba:gala Uli Hopo Haba Ibino Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheneno, nale uli Hunu Haba ba:gala uli hopo haba ba:bo ulamimo, mabu Godote dopamo dododiliya: ba:be pakala Hunu Haba ba:gala pakala hopo haba iba:te a:wibuya:, ba:gala dopamo ditanami ba:be kehaha: kolomote atumu kitanuiha:. ✱ ² Ba:bene nale Godokono uli Yelusalema ko habate ebenu Hunu Habane ebegodone pihitigutalo ba:bo umimo, ba:be haba ba: ebenu hido-talona habala. Iyo, ba:be uli Yelusalema haba a:la:minanomola, uli kamenate ebenu dubago kapiyama: eda:ma: poko tetelo hidohido a:la:mina kaliko keba ka:na ka:pupulinako ba:ba ka:na. ✱ ³ Ba:ba tetelo Godokono Ko Gawadalagi luta bahini eta tabo madodote ibulu da:pi, nale ba:ma ka:na ulimo, “Mu numitota:la:, ba:ma tetene tupuimiti emedena emedena tetelo Godokono emede habate hopo habanapa:godolo bitama:namene, ba:bema: iba:te ebe kapiya ba adikumina iba:te ebenu hibi tawakalubima: beda:hanamena:. ✱ ⁴ Ba:bene iba:te kebe komokomoma: dopamo dihiminaku Godote ba:bi komo ibino ukuini ba egebolelame ibino ihi baidi ba:bo kometeholelamena:ne. Iyo, hoe komo ba:gala hoe lumagi la:me komo, tepo temeteme komo ba:gala ihi komo, ba:bi hiliyonomo pakala teteno menemene komo Godote ba upula:le tawakaluba:godone hibinomolo kowibohoma:na:.” ✱

⁵ Ba:ba tetelo Kodawate ebenu Ko Gawadalagi emede bahilo ba luta tabo ba:ma ka:na goi, “Mu numitota:la:, nale ka:lo pakala teteno hiliyonomo komokomo uliulinoma: gala na:kamidilitamo!”

Ba:bene Kodawate ebenu tabo moga:melo na Yonetamo na:kagoi, “Ba:moe tabo ba: hibinomola, iyo, tawakaluba:te hibima: na:mida:mena:, ba:bema: wadiyala ama: bukamo na:miya:ta:.” ✱

⁶ Ba:bene ebete natamo gala na:kagoi, “Ba:ba:la, naeno oko hiliyonomo ba: a:wiboha! Na ba: Mabula ba:gala na ba: Kuititila, iyo na ba: Dopo Hapula ba:gala Gala Hapula! Ba:bema: beya kapete pui dulamena, nale iba:tamo dito da:peka:ka:la:na ba:be beya huiyaheno kikalamema:nemo iba:te emedena emedena tetelo koka:ka:halenama:.” ✱

⁷ Ba: hibila, puya:te ibino hibima: midi ipuwalo wato kikipo da:lawemena:, ba:moi naeno hiliyonomo hidohido komate iba:godolo emedena tetelo ba:pola:namena:, ba:gala iba:te na ba adikunamena

✱ **20:13:** Lom 2:6; 1Pit 1:17; Haw 2:23; 22:12 ✱ **21:1:** Ais 65:17; 2Pit 3:13 ✱ **21:2:** Ais 52:1; 61:10; Yun 11:16; 12:22; Haw 3:12 ✱ **21:3:** Hawi 26:11,12; Isi 37:27; Sek 2:10; 2Kol 6:16 ✱ **21:4:** Ais 35:10; 65:19; Haw 7:17 ✱ **21:5:** 2Kol 5:17 ✱ **21:6:** Ais 55:1; Yel 2:13; Yon 7:37; Haw 1:8,17; 22:17

ibi naeno hibi gugudima: beda:hanamena:. ✧ ⁸ Huiyatiya puya:te hibima: midi ipuwane kuba ododilipino helo tolemete dalahutihuya: ba:gala puya:te Ya:sugodone dohobila:haliya:, puya:te koko kuba ododili ipuwalo dalowa:pima: deda:huya: ba:gala komo tawakalubi dito danakapulamiya:, puya:te kamena pilo ba:gala dubu pilo ododilipima: deda:huya:, puya:te giwali ododili ba:gala ida:da:li adikulame komo diya:tawahuya:, puya:te hiya:hiya: ha:da amiho tabo da:ga:luya:, Godote ba:bi hiya:hiya: kuba ododilipi hiliyonomatamo huiya ba ikalame Saitanakono Koe Bobamo dito koniya:hekema:ne. Hibila, ba:be Koe Bobo ipuwane helonomo nibote patena, ba:bema: ba:be Bobolo ba:bi tawakalubino netewa teteno hoe komote bitana.” ✧

Godokono Uli Yelusalema Ko Haboeno Komo

⁹ Ba:ba tetelo kebe sa:ba:ni nopopa:te Godokono koko sa:ba:ni teme-teme kalili hopo habamo dopamo da:poelami, ibi ipuwalo kapiyate natamo pete ba:ma ka:na pegoi, “Mamo na:pa:, nale Sipi-goe Deha:potoeno uli Kamena ama: komutuimima:nemata.” ¹⁰ Ba:bene ebete Godokono Gobogoboeno heloamo na magatanete hununomo hakamo da:nadipini, ba:ba tetelo Godokono uli Yelusalema ko habate ebene Hunu Habane ebegodone pihitigutalo ebete na ba:bo mutuinami. ✧ ¹¹ Ba:be habate Godokono alo konomago itanui, ba:bema: ebene hido a:la:mina komo ba: huiya konomo gedo nakola hegeloeno alote keba ka:na ka:la:minutanako ba:ba ka:na. ✧ ¹² Ba:be haboeno kala konomola ba:gala hununomola, ba:bene 12 gigiho tetelo Godokono 12 nopopa:te la:mota:hanuya: iba:te ba:be haba hidamo kolawame-nama:. Ba:ba tetelo nale gigihoeno komo ba:ma ka:na ulamimo, Isalaela tawakalubino 12 guino mahilo ipuwalo Kodawate eta gigiho hunamo eta mahilo ihatete, eta gigiho hunamo eta mahilo kihatete, ba:ba ka:na ebete ibino 12 guino mahilo ba:bi 12 gigiho hunamo ya:lo a:miya:tehuya:. ✧ ¹³ Ba:gala ba:bi gigihate ba:ma ka:na pola:nuya:, hegelate da:puluhukunako ba:be hapulu netewa-kapiya, ba:gala hegelate da:nihitiganako ba:be hapulu netewa-kapiya, ba:gala taidili hapulu netewa-kapiya, ba:gala siyalé hapulu netewa-kapiya. ¹⁴ Ba:bene ba:be ko haboeno kala imino 12 mabumabu ba: 12 kokonomo nakolala, ba:bema: Sipi-goe Deha:potoeno 12 Oelamepi Dubuino mahilo ipuwalo, Kodawate eta nakola hunamo eta mahilo ihatete, eta nakola hunamo eta mahilo kihatete, ba:ba ka:na ebete ebene 12 Oelamepino mahilo ba:bi nakola hunamo ya:lo a:miya:tehuya:.

¹⁵ Ba:ba tetelo natamo dolamagiti, ba:be nopodawagodolo genamoeno ga:ga: modoboteno golodo kuku nitama:nui, ebete ba:be ko haboeno kuititi ba:gala ebene gigihoeno kuititi ba:gala ebene kaloeno kuititi konemodobolateholema:. ✧ ¹⁶ Ba:bema: nopodawate ebene kukamo ba:be haboeno netewa-netewa hapuhapu ba:gala ebene hunuino modobo da:modobolateli, nale ba:moe komo umimo, ba:bi hiya:hiya: modobote ba: kapiyanomola, iyo, eta modobote 24 taosene kilomitama: eda:te, eta modobote 24 taosene kilomitama: keda:te, Yelusalema ko habate ba:ma ka:na itanui. ¹⁷ Ba:bene nopodawate ko haboeno kala da:modoboti, nale ebene hunuino modobote 60 mitama: dedi ba:bo umimo. Ba: hibila, ba:ba tetelo nopodawate ko haboeno

✧ **21:7:** 2Sa:m 7:14; Ohale 89:26-27 ✧ **21:8:** Mat 25:41; Yun 10:38-39; Haw 20:15; 22:15

✧ **21:10:** Isi 40:2 ✧ **21:11:** Ais 60:1-2,19 ✧ **21:12:** Isi 48:30-35 ✧ **21:15:** Isi 40:3; Haw 11:1

komokomo da:modobolateli, ebenu ododi komo ba: hopo habanapa:te ibino koko genama ba:gala haba keba ka:na ka:modobolathehokena ba:ba ka:na.

¹⁸ Ba:bene nale ko haboenu komo ba:ma ka:na umimo, ko haboenu a:la:mina ba: hidonomola mabu ebenu kala Kodawate hido gedo nakolamo ododiti, ba:bene kala ipuwalo da:pola:nui ba:bi hiya:hiya: genama ba:gala gabo ebete hidonomo golodo ilinamo ododiliya:, ba:be golodo ba: a:la:minanomola. ✧ ¹⁹ Ba:bene kala imino 12 mabumabuino koko nakoleno komo ba:ma ka:nala, ibi hunamo nakola hegehege huiya kokonomo Kodawate hiya:hiya: a:miya:tehuya: iba:te hidonomamo ka:la:minahalenama:. Ba:bema: kala imino dopo mabuino nakola ba: gedo tita:mo a:la:mina nakolala, eta tetenu nakola ba: bumibumi tita:mo a:la:mina nakolala, eta tetenu nakola ba: hiya:hiya: tita:goenamoma a:la:mina nakolala, ba:gala eta tetenu nakola ba: eta hiya: gedo tita:mo a:la:mina nakolala. ²⁰ Ba:bene kala imino eta mabuino nakola ba: keyakeya tita:mo a:la:mina nakolala, eta tetenu nakola ba: hawihawi tita:mo a:la:mina nakolala, eta tetenu nakola ba: hipawa tita:mo a:la:mina nakolala, ba:gala eta tetenu nakola ba: eta hiya: bumibumi tita:mo a:la:mina nakolala. Ba:bene eta mabuino nakola ba: eta hiya: hipawa tita:mo a:la:mina nakolala, eta tetenu nakola ba: eta hiya: gedo tita:mo a:la:mina nakolala, eta tetenu nakola ba: eta hiya: hawihawi tita:mo a:la:mina nakolala, ba:gala kuititinomomo nakola ba: eta hiya: bumibumi tita:mo a:la:mina nakolala. ²¹ Ba:bene haboenu 12 koko gigiho hunulu 12 kokonomo nehete ba:bo pola:nuya:, eta gigiho hunulu kapiya konomo nehe, eta gigiho hunulu eta konomo nehe, nale ibi ba:ba ka:na ulamimo. Ba:gala haba tulinomolo ditanui, nale ba:be gabo atumu a:kumimo, Kodawate ba:be gabo hidonomo golodo ilinamo a:la:minanomoma: a:miya:.

²² Ba: hibila, Kodawa Godoko ba: Helonomodawala, ba:bema: ebete Sipi-goe Deha:potago ba:be konomo haboenu Talona Genamama: ba eda:hana, ba:bolo eta adikumino genama ketiya:ha:. ²³ Ba:gala ba:be habalo hegela ba:gala manome iba:te ka:la:minalenaha:, mabu Godokono helonomo alo kapiyate ebenu hopo ba:la:minana, iyo, ba:be a:la:mina ba: Sipi-goe Deha:potoenu alola. ✧ ²⁴ Ba:bema: emedena emedena tetelo hiya:hiya: hoponapi hiliyonomate ba:be ko haboenu alolo ba wapata:lamena, ibino koko gawadubate ibino hidohido dogodogo ilina Kodawatamo kopikamehoma: ba:bamo ba:wadahenakomena:. ✧ ²⁵ Ba: hibila, hegela konomolo ba:be haboenu gigihate a:hilamelo ba:pola:namena: tawakaluba:te ipuwamo kopa:pa:la:hama:. Iyo, ba:be haba lawamepa:te gigiho a:kakalapilahlenakamena: mabu ba:bolo hopote a:kadunakamene, ✧ ²⁶ ba:bema: wiboha: tetelo gabote bitanamene hiya:hiya: hoponapa:te ibino hidohido dogodogo ilina ba:gala awagaha komokomo Kodawatamo ba:bo kopikamehonakoma:. ²⁷ Huiyatiya numa:la:, kuba hilopo komo ododidawa ba:gala kuba dalowa: komo ba:gala ha:da tabo olamagidawa, ba:ba:te ba:be haba ipuwamo a:kapa:pa:la:hamena:. Kodawate puino mahilo Sipi-goe Deha:potoenu Ka:ka: Bukamo ya:lo da:miya:teholiya:, ibi kapiyate modobola ba:bamo a:pa:la:hama:. ✧

✧ **21:18:** Ais 54:11-12 ✧ **21:23:** Ais 60:19-20; Haw 22:5 ✧ **21:24:** Ais 60:3,5 ✧ **21:25:** Ais 60:11 ✧ **21:27:** Ais 52:1; Isi 44:9; 1Kol 6:9-10

22

Uli Yelusalema Ko Haboeno Ka:ka: Tulino Komo

¹ Ba:bema: naeno baiditi hiya:ma: deda:hanami ba:be komote wiboheno, nopodawate Godokono wiboha: ka:ka: tuli na ba:bo mutu-inami, ba:be beya ba: hido a:la:minanomola, Godoko ba:gala Sipigoe Deha:poto ibino Ko Gawadalagi emede bahini ba puluhukuna, ✧ ² ko haboeno tulituli gabodo ba:bana neka:ka:la:na. Ba:bene ba:be tuli dodo hapuhapulu wiboha: ka:ka: dikalamena ba:bi ke-hate na:la:mota:hanuya:, ba:ba:te kapiya gogo ipuwalo 12 hiya:hiya: manome tetelo gao a:nolohonaka ba:gala ibino pahate hopo habanapino hiya:hiya: tawetawe ba:gala temeteme komo hiduilamema: pola:na. ✧

³ Ba:bema: Godote kebe komokomo kubama: da:goena, ba:bi komo hiliyonomo ipuwalo eta kapiyate ebenu uli Yelusalema haba konomolo a:kitanamene, iyo, ba:be habate talonanomoma: eda:lo Godokono okopa:te ebe ba adikumina, ebe ba:gala Sipigoe Deha:poto ibino Ko Gawadalagi emede bahiti ba:bolo bitanamene. ⁴ Ba: hibila, Godote ba:bi okopino wato kala:mo ebenu mahilo dopamo a:miya:teholiya:, ba:bema: iba:te ibino baidinomamo ebenu holoholo kumima:na. ✧ ⁵ Iba:te ba:bolo ba emedena Kodawa Godoko kapiyate ibino aloma: eda:te hopo konomote gala a:kadunakamene, ba:bema: hegeloeno alo ba:gala wuikino aloma: ubi gala miya:teheni iba:te emedena emedena tetelo koko gawadubuma: eba:go beda:hanamena. ✧

Tete Tatalila Ya:suti Hopo Habamo Gala Kakapema:ne

⁶ Ba:bene na Yonete ba:moi hiliyonomo komo ulame da:wibohui, ba:ba tetelo Godokono nopodawate natamo na:goi, “Ba:moi tabo komokomo ba: hibinomola, iyo, kebe lumagiti ama:godone dulihome, wadiyala ebete hibima: na:midila:mene. Hibila, Kodawa Godote ebenu Gobogoboeno helo ebenu ukui hawakalimipa:tamo keba ka:na ka:poemenako, ebete ba: ba:ba ka:na na hopo habamo poename, tete tatalila kebe komate dikulihomena: ba:bi komokomo nale ebenu okopi kopiya:tulamema. ✧ ⁷ Iyo, Ya:suti tawakaluba:tamo ba:ma ka:na goena, ‘Mu numitota:la:, tete tatalila na ba: kopema:nemo!’”

Ba:bema: na Yonete goemo, puya:te ba:moe bukoeno tabo komamo da:papamila:halemena: iba:te na:kalakalahamena:, mabu ba:moi tabo komokomo ba: Godote hopo habamo ikulihoma: a diya:tua:mehui ba:moi ba:bi komokomola. ✧ ⁸ Iyo, na ba: Yonete, nale ba:moi komokomo ulame komo ba:gala Godokono nopodawoeno tabo uliho komo da:wibohui, ba:ba tetelo nale ba:be nopodawa adikumima: ebenu nato mabamo dito guimo. ✧ ⁹ Huiyatiya ebete natamo na:goi, “Ao, ama: na akadikunama:la:! Na ba: ama: ba:gala komo Godokono ukui hawakalimipi ekaki huiyala, mabu na Godokono huiyaha: okodawa etala, ba:gala la:le ba:moe bukoeno tabamo keba ka:na ka:papamila:haleonama, na ba: ba:ba ka:na kapapamiwatanamo. Ba:bema: wadiyala ama: Godoko kapiya nadikuma:.”

¹⁰ Ba:bene nopodawate ebenu tabo moga:melo natamo gala na:kagoi, “Tete tatalila ba:moe bukoeno tabo komokomate hibilo kikulihoma:na,

✧ 22:1: Isi 47:1 ✧ 22:2: Tup Mabu 2:9; Isi 47:12; Yow 3:18; Sek 14:8 ✧ 22:4: Mat 5:8; Haw 3:12 ✧ 22:5: Da:n 7:18,27; Haw 5:10; 20:6; 21:23,25 ✧ 22:6: Haw 1:1 ✧ 22:7: Haw 1:3 ✧ 22:8: Haw 19:10

ba:bema: wadiyala ama: ba:moi komo ugumuilihino tawakalubi hiliyonomatamo na:hawakalilamiya:.¹¹ Huiyatiya hopo habanapi ipuwalo puya:te kuba komokomo ba:gala dalowa: komokomo dododilinaka, ba:bakobako tawakaluba:te ukui hiya:ma: midilihino hopoen kuititi teta:mo atu komokomo nododilinakamena:. Ba:gala puya:te tuputupu komokomo dododilinaka ba:gala hidohido talona ipuwalo demede-hona, ba:bakobako tawakaluba:te kuba gabamo emogabuimi komamo gudihino iba:te atu hidohido komo nododilinakamena:.” ✧

¹² Ya:suti tabo ba:ma ka:na goena, “Mu numitota:la; tete tatalila na ba: kopema:nemo. Ba:bema: tawakaluba:te kebe komokomo dododilinakui, nale ba:bi komo da:panagilamelelamemo ibi hiliyonomatamo huiya modobolo kopikalameholema:nemo. ✧ ¹³ Na ba: Mabula ba:gala na ba: Kuititila, iyo, na ba: Dopo Hapula ba:gala Gala Hapula! ✧

¹⁴ “Ba:bema: puya:te ibino ga:ga:ga: kaliko dukulalenaka ba:ba:te na:kalakalahamina:, mabu na Kodawate iba:tamo modobo tabo kogoema:nemo iba:te naeno ko habamo hibi gighodo pa:pa:la:hate wiboha: ka:ka: dikalamena ba:be kehane gao kopenahama:.” ✧ ¹⁵ Huiyatiya gahagaha huiya tawakalubi na Kodawate ibi koduhilamema:nemo iba:te naeno ko habamo a:kapa:pa:la:hamena:. Iyo, kuba hilopo komokomo ododilipi ba:gala giwali iya:tawahapi, puya:te kamena pilo ba:gala dubu pilo dododilina, puya:te komo tawakalubi anakapulamema: dewagelena ba:gala puya:te ida:da:li dadikulamena ba:gala puya:te ha:da amiho tabo kalakalago dolamagimina, ibi hiliyonomo ipuwalo eta kapiyate naeno habamo a:kapa:pa:gamene.

¹⁶ “Na ba: Ya:suti, Da:ibidikono galanepi ipuwalo Ko Gawadalagima: deda:namo ba:betela, iyo, na ba: Huli Olokila mabu uli hegela owaloho tetelo na konomamo a:la:minanakomo. Ba:moe ba:be mabuma: nale naeno nopodawa la: hiya:hiya: sose tawakaluba:tamo a:poememo, la:le ba:moi komokomo hidamo kiya:tawahama:.” ✧

¹⁷ Ba:bema: Sipi-goe Deha:potoeno Gobogobote ba:gala ebena Kamenana iba:te ebetamo kapimilo ga:ana, “Wadiyala, ama: na:pa:!”

Ba:bema: puya:te ba:moe tabo dulihomeana:, wadiyala ibi hiliyonomate ebetamo atumu na:kaga:lamena:, “Wadiyala, ama: na:pa:!”

Ba:bene beya kapete pui dulamena, wadiyala ba:ba:te ibino ubilo Sipi-goe Deha:pototamo na:pelama:mena:, iba:te ebena wiboha: ka:ka: beya huiyaheno kopenihoma:.” ✧

Yonekono Kuititi Tabo Buka Ka:lamiholeawatamo Da:goiya:

¹⁸ Ba: hibila, ba:moe bukoeno tabo komokomo ba: Godokono ubilo hopo habalo dikulihomena: ba:bi komokomola. Ba:bema: puya:te ba:moi tabo dulihomeana:, na Yonete iba:tamo kodakoda tabo ba:ma ka:na goemo, kebe lumagiti ba:moe buka kubahimima: eta hiya: tabo kapiya deha:potonomo ba:moe bukamo dihatemene, Godote ebetamo kuba huiya kikamema:ne, iyo, ba:moe buka ipuwalo kebe koko temeteme komate hopo habanapa:tamo pelamema: da:hawakalilamena, Godote ba:bi atu temeteme ebetamo hibilo kopoelamema:ne. ✧

¹⁹ Ba:gala kebe lumagiti ba:moe buka kubahimima: eta hiya: tabo

✧ 22:11: Da:n 12:10 ✧ 22:12: Ais 40:10; Yel 17:10; Haw 2:23 ✧ 22:13: Ais 44:6; Haw 1:8,17; 21:6 ✧ 22:14: Tup Mabu 2:9; 3:22 ✧ 22:16: Nabas 24:17; Ais 11:1,10; Lom 1:3; Haw 2:28; 5:5 ✧ 22:17: Ais 55:1; Haw 21:6 ✧ 22:18: Tutumu 4:2; 12:32

kapiya deha:potonomo ba:moe bukane dito degebolemene, Godote ebe-godone ebene hidohido komo kuwatemema:ne, iyo, ebete Godokono talona haba ipuwamo a:kana:pa:gamene ba:bema: ebete wiboha: ka:ka: dikalamena ba:be kehoeno gao a:kanenamene.

²⁰ Ba:bema: Ya:suti ba:moe bukoeno tabo komokomo hiliyonomo hibinomoma: goelo ebe ha:kiya ba:ma ka:na goena, “Hibila, na tatalila kopema:nemo!”

Ba:bene na Yonete huiya tabo na:kagoemo, “Ba:ba:la! Kodawa Ya:su, ama: na:pa:!” ☆

²¹ Wadiyala Kodawa Ya:sukunu malemale komote ebene tawakalubi hiliyonomagodolo nitanamene. Ba:moe ba: naeno tabo kuititila. Ba:ba:la.